

**ТОЛКОВЫЙ
СЛОВАРЬ ПО ИСКУССТВУ**

(რუსკო-გრუზინსკი)

**სულძნების განმარტებითი
ლექსიკონი**

(რუსულ-ქართული)

Составитель А. КИПШИДЗЕ

შეგებნელი ბ. შიშვიძე

**EXPLANATORY
DICTIONARY OF ART**

(RUSSIAN-GEORGIAN)

Compiled by A. Kipshidze

Словарь по искусству в предлагаемой структуре выходит впервые.

В нем в алфавитном порядке даются на русском и грузинском языках сведения о театре, музыке, кино, архитектуре, изобразительном искусстве, хореографии, цирке. После каждого толка дается множество современных специальных терминов на юс-новных европейских языках (с этимологическим источником термина): английском, французском, немецком, итальянском и испанском. Такое количество использованных языков обогащает словарь и расширяет сферу его пользования. Словарь может служить активным источником в учебно-педагогической деятельности искусствоведов и использован в качестве справочника для любителей искусства и широкого круга читателей.

ამ სტრუქტურით შედგენილი ხელოვნების ლექსიკონი პირველად გამოდის.

ლექსიკონში ალფაბეტური თანმიმდევრობითაა რუსულ და ქართულ ენებზე ცნობები თეატრის, მუსიკის, კინოს, არქიტექტურის, სახვითი ხელოვნების, ქორეოგრაფიის, ცირკის შესახებ. ყოველი განმარტების შემდეგ მოცემულია მრავალი თანამედროვე სპეციალური ტერმინი ძირითად ევროპულ ენებზე (მითითებულია მათი წარმომავლობა): ინგლისურად, ფრანგულად, გერმანულად, იტალიურად, ესპანურად. ლექსიკონს ამდიდრებს ენათა ასეთი სიუხვე და აფართოებს მისი გამოყენების სფეროს.

ლექსიკონი დაეხმარება ხელოვნებათმცოდნეებს სასწავლო-პედაგოგიურ მოღვაწეობაში, აგრეთვე გამოიყენება როგორც ცნობარი ხელოვნების მოყვარულთათვის და მკითხველთა ფართო წრისათვის.

Редакторы: Беридзе В. В., академик (архитектура)
 Гварамадзе Л. Л., доктор искусствовед. (хореография)
 Гурабанидзе Н. С., канд. искусствовед. (театр)
 Дадешкелнани З. В., театровед (цирк)
 Долидзе Г. Г., канд. искусствовед. (кино)
Пиралишвили О. Д., доктор искусствовед. (изобр. иск.)
 Торадзе Г. Г., канд. искусствовед. (музыка)
 Чубабрия Г. Д., режиссер-оператор (кино)

რედაქტორები: ვ. ბერიძე, აკადემიკოსი (არქიტექტურა)
 ლ. გვარამაძე, ხელოვნებათმცოდნე. დოქტორი (ქორეოგრაფია)
 ნ. გურაბანიძე, ხელოვნებათმცოდნე. კანდ. (თეატრი)
 ზ. დადშექელიანი, თეატრმცოდნე (ცირკი)
 გ. დოლიძე, ხელოვნებათმცოდნე. კანდ. (კინო)
ო. ფირალიშვილი, ხელოვნებათმცოდნე. დოქტორი (სახვ. ხელოვნ.)
 გ. ტორაძე, ხელოვნებათმცოდნე. კანდ. (მუსიკა)
 გ. ქუბაბრია, რეჟისორ-ოპერატორი (კინო)

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Русско-грузинский словарь по искусству впервые выходит в предлагаемой структуре. В словарь вошли разделы: архитектура, изобразительное искусство, кино, музыка, театр, хореография, цирк. Назначение словаря — служить активным источником в учебно-педагогической деятельности специалистов и самого широкого круга читателей.

Предлагаемый словарь является не только справочным пособием, но и упорядоченным сводом обширного материала разных отраслей искусства, который составлен на основе выборок из широкой литературы по искусству.

Особое внимание было уделено периодической печати и материалам последних лет.

При работе над словарем составитель получал из ряда городов письма с предложениями внести в словарь новейшие термины по различным разделам искусства, такие как: психоделическое искусство, синтетический контрапункт, кинетический объект, слухозрительная полифония и т. д. Эти предложения при составлении учитывались.

Справочно-толковательный материал словаря дан на русском и грузинском языках.

Статьи в словаре расположены в алфавитном порядке. Каждая статья содержит, как правило, определение понятия или значения и области применения (кино, театр, цирк и т. д.).

Цифрами в словарной статье (1, 2, 3 ...) отделяется одно значение от другого, одна смысловая характеристика (толкование) от другой или разные аспекты смысловой характеристики.

Наряду с общепринятыми сокращениями (напр. и т. д., т. е., т. к.), применяются также сокращения, установленные для данного издания. Если слова, составляющие название статьи, повторяются в тексте, то они обозначаются начальными буквами (напр., в статье «Театр» — Т., в статье «Атональная музыка» — А. м.).

Под русским и грузинским текстом толка дается этимологическая справка об источнике языкового заимствования данного слова, а также его отображение на основных европейских языках (англ., франц., нем., итал., исп.), что весьма обогащает словарь и расширяет его сферу пользования. В словарь включены термины грузинского искусства: са-

хноба, кесноба, сахли сатамашо, ганцхрома, чираховани, хоруми и множество других. Иноязычные названия, на которые ссылаются этимологические справки, представлены латинскими буквами, согласно сложившейся традиции.

При работе над иностранными названиями составитель стремился всегда найти равнозначное соответствие единицам русского языка, широко пользуясь принятыми в советской периодической практике способами: эквивалентным переводом, адекватной заменой и субституцией, логическим смещением (конкретизацией и расширением значения), описательным переводом, калькированием, транслитерацией.

Однако, желание найти равнозначное соответствие наталкивалось на ряд труднопреодолимых при переводе преград.

Перевод толка словаря с русского языка на грузинский выполнен: М. Долидзе (музыка), Н. Мойсрапишвили (хореография), Г. Квеладзе, Н. Пурцеладзе, (театр, кино, изобразительное искусство, цирк).

В словаре, вероятно, окажутся недосмотры и погрешности, неизбежные в работах подобного характера, тем более, что составителю приходилось разрабатывать совершенно новые обширные и разнообразные материалы. Поэтому составитель будет чрезвычайно благодарен за все предложения и замечания, которые помогут улучшить следующее издание книги.

შემდგენლისაგან

ხელოვნების რუსულ-ქართული ლექსიკონი ამგვარი სტრუქტურით პირველად გამოდის. ლექსიკონი შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან: არქიტექტურა, სახვითი ხელოვნება, კინო, მუსიკა, თეატრი, ქორეოგრაფია, ცირკი. იგი დაეხმარება სპეციალისტებს სასწავლო-პედაგოგიურ საქმიანობაში და მკითხველთა ფართო წრეებს.

წინამდებარე ლექსიკონი წარმოადგენს არა მარტო დამხმარე ცნობარს, არამედ ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ვრცელი მასალის სისტემატიზირებულ კრებულს, იგი შედგენილია ხელოვნების შესახებ არსებული ლიტერატურის საფუძველზე.

განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო პერიოდულ გამოცემებს და ბოლო წლების მასალებს.

ლექსიკონზე მუშაობისას შემდგენელი ლეზულობდა წერილებს სხვადასხვა ქალაქიდან წინადადებით — შეეტანა ლექსიკონში უახლესი ტერმინები ხელოვნების სხვადასხვა დარგის მიხედვით, ისეთები, როგორცაა: ფსიქოდელოური ხელოვნება, სინთეტიკური კონტრაპუნქტი, კინეტიკური ობიექტი, სმენით-მხედველობითი პოლიფონია და ა. შ. ეს წინადადებები გავითვალისწინეთ ლექსიკონის შედგენისას.

ლექსიკონის საცნობარო-განმარტებითი მასალა მოცემულია რუსულ და ქართულ ენებზე.

სტატიები ლექსიკონში განლაგებულია ანბანური წესით. თითოეულ სტატიაში, როგორც წესი, განმარტებულია სიტყვის მნიშვნელობა, ცნება, მითითებულია მისი გამოყენების სფერო (კინო, თეატრი, ცირკი და ა. შ.).

ციფრებით (1, 2, 3) სტატიაში გამოყოფილია ერთი მნიშვნელობა მეორისაგან, ერთი შინაარსობრივი გაგება (ახსნა) მეორისაგან, ან შინაარსობრივი გაგების ურთიერთგანსხვავებული ასპექტები.

ლექსიკონში საზოგადოდ მიღებულ შემოკლებებთან ერთად (ა. შ., ე. ი.), გამოყენებულია წინამდებარე გამოცემებისათვის დადგენილი შემოკლებებიც.

თუ სიტყვა, რომელიც სტატიის სათაურია მეორდება ტექსტში, აღინიშნება საწყისი ასოებით (მაგ., „თეატრი“ — თ. „ატონალური მუსიკა“ — ა. შ...).

რუსული და ქართული განმარტების ქვემოთ მოცემულია ეტიმოლოგიური ცნობა სიტყვის ენობრივ ნასესხობაზე, აგრეთვე მისი სახელწოდება უმთავრეს ევროპულ ენებზე (ინგლ., ფრანგ., გერმ., იტალ., ესპ.), რაც ამდიდრებს ლექსიკონს და აფართოებს მისი გამოყენების სფეროს. ლექსიკონში შეტანილია ქართული ხელოვნების ტერმინები: სახიობა, ყეენობა, სახლო სათამაშო, განცხრომა, ჭირახოვანი, ხორუმი და სხვა მრავალი. უცხოური სახელწოდებები, რომლებზეც მითითება ეტიმოლოგიურ ცნობებშია, არსებული ტრადიციისამებრ მოცემულია ლათინური დამწერლობით.

უცხოურ სახელწოდებებზე მუშაობისას შემდგენელი ცდილობდა ყოველთვის მოეძებნა ტოლფასოვანი შესატყვისი ცალკეული რუსული აღნიშვნისათვის, რისთვისაც ფართოდ სარგებლობდა საბჭოთა პერიოდიკაში გამოყენებული ხერხებით: ეკვივალენტური თარგმანი, ადეკვატური შენაცვლება და სუბსტიტუცია, ლოგიკური შენაცვლება (მნიშვნელობის კონკრეტიზაციით და გაფართოებით), აღწერითი თარგმანი, კალკის გადაღება, ტრანსლიტერაცია.

მაგრამ ტოლფასოვანი შესატყვისის გამოძებნის სურვილი თარგმნის დროს ზოგჯერ ძნელად დასაძლევ წინააღმდეგობასაც აწყდებოდა.

ლექსიკონში განმარტების თარგმანი რუსულიდან ქართულად შეასრულეს: მ. დოლიძემ (მუსიკა), ნ. მოისწრაფიშვილმა (ქორეოგრაფია), გ. ქველაძემ, ნ. ფურცელაძემ (თეატრი, კინო, სახვითი ხელოვნება, ცირკი).

ლექსიკონში ალბათ აღმოჩნდება უზუსტობანი, რაც ამ ხასიათის ნაშრომთათვის გარდუვალია, მით უმეტეს, რომ შემდგენელს უხდებოდა სრულიად ახალი და სხვადასხვაგვარი მასალის დამუშავება. ამიტომ შემდგენელი უალრესად მადლობელი იქნება ყველა წინადადებისა და შენიშვნისათვის, რომელიც ხელს შეუწყობს წიგნის შემდგომი გამოცემის გაუმჯობესებას.

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

амер. — американский	лат. — латинский
англ. — английский	муз. — музыкальный
араб. — арабский	нем. — немецкий
арм. — армянский	перс. — персидский
арх. — архитектура	польск. — польский
болг. — болгарский	франц. — французский
венг. — венгерский	т. к. — так как
греч. — греческий	т. о. — таким образом
груз. — грузинский	тур. — турецкий
изобр. иск. — изобразительное искусство	укр. — украинский
индийск. — индийский	хореогр. — хореография
исп. — испанский	япон. — японский
итал. — итальянский	
кит. — китайский	

შემოკლებათა სია

ამერ. — ამერიკული	ჩინ. — ჩინური
ინგლ. — ინგლისური	ლათ. — ლათინური
არაბ. — არაბული	მუს. — მუსიკალური
არქიტ. — არქიტექტურა	გერ. — გერმანული
ბულგ. — ბულგარული	სპარს. — სპარსული
უნგრ. — უნგრული	პოლონ. — პოლონური
ბერძ. — ბერძნული	ფრანგ. — ფრანგული
ქართ. — ქართული	თურქ. — თურქული
სახე. ხელოვნ. — სახეითი ხელოვნება	უკრ. — უკრაინული
ესპ. — ესპანური	ქორეოგრ. — ქორეოგრაფიული
იტალ. — იტალიური	იაპ. — იაპონური

A

Абажур (*арх.*) — окно, стороны которого наклонены или скошены, чтобы направить свет на места или предметы, слабо освещенные; косое окно.

abat-jour (*франц.*), **shade** (*англ.*), **Abatjour**, **Schrägfenster** (*нем.*), **paralume** (*итал.*), **pan-talla**, **tulipa** (*исп.*).

Абак, **абака** (*арх.*) — плита, составляющая верхнюю часть капители колонны античных ордеров. Обычно имеет квадратные очертания с прямыми (дорический ордер) или вогнутыми (коринфский ордер) краями.

abakion (*греч.*), **abacus** (*лат.*), **abacus** (*англ.*), **abaque** (*франц.*), **Abakus**, **Oberplatte** (*нем.*), **ábaco** (*итал.*), **ábaco** (*исп.*).

Аббандонаментэ — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует безудержно, небрежно.

abbandonamente (*итал.*).

Аббассаменто — итальянский музыкальный термин, указывающий на понижение (звука), детонирование.

abbassamento (*итал.*).

▮ **Аббелендо** — произвольное истолкование мелодии или пассажа, сообразно с характером пьесы.

abbellendo (*итал.*).

Аббревиатура — знаки сокращения (и упрощения) нотного письма.

от *лат. brevis*.

abbreviatura, **abbreviamento** (*итал.*), **abbreviation** (*англ.*), **abreviation** (*франц.*), **Kürzung**, **Abbréviatur** (*нем.*), **abreviación** (*исп.*).

абакური (*არქიტ.*) — სარკმელი, რომლის გვერდები დაფერდებული ან დაცერებულია იყ, რომ შუქი შიშართოს ნაკლებად განათებული ადგილის ან საგნებისაკენ; ირიბი სარკმელი.

აბაკი (*არქიტ.*) — ფილა, რომელიც ანტიკურ ორდერში სვეტის თავის ზედა ნაწილს წარმოადგენს. ჩვეულებრივ კვადრატული მოხაზულობისაა, სწორი (დორიული ორდერი), ან შეზენქილი (კორინთული ორდერი) ნაპირების მქონე.

აბანდონამენტე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ შესრულება უნდა იყოს თავშეუკავებელი, დაუდევარი.

აბასამენტო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ბგერის დადაბლებას, დეტონირებას.

აბელანდო — მელოდიის ან პასაჟის თავისუფალი შესრულება პიესის ხასიათის შესაბამისად.

აბრევიატურა — სანოტო დამწერლობის შემოკლების (და გამარტივების) ნიშნები.

Абонемент (театр.) — право пользования местом в театре (концертном зале) в течение известного срока на определенные спектакли, оплачиваемые вперед. Театральный А. возник в 90-х гг. XVII в. в Италии.

abonnement (франц.), subscription, season ticket (англ.), Dauerkarte, Anrecht (нем.), abbonamento (итал.), abono, abonamiento (исп.).

Абрис — контур, общее очертание предмета. Контурный рисунок.

Abriß (нем.), contour, outline (англ.), contour, délinéament (франц.), contorno (итал.), contornó (исп.).

Апсида, а: сида (арх.) — 1. Полукруглая, иногда многоугольная, выступающая часть здания, обычно перекрытая полукуполом.

!2. В христианских, в частности, грузинских церквях в абсиде, расположенной с восточной стороны, помещается алтарь.

absida (лат.), apsis (греч.), apse (англ.), abside (франц.), Apsis (нем.), abside (итал.), apside (исп.).

Абсолютный фильм — эксперимент с «освобождением» кинематографа от сюжетной и образительной определенности изображения и монтажа в угоду выявления «чистоты специфики» кинематографа.

absolute film (англ.), film absolut (франц.), absoluter Film (нем.), film assoluto (итал.), film absoluto (исп.).

Абстрактное искусство (беспредметное искусство) — течение в искусстве капиталистических стран, принципиально отказавшееся от каких-либо признаков изображения реальных предметов в живописи, скульптуре и графике. Практика А. и сводится к составлению с помощью отвлеченных элементов художественной формы (цветное пятно, линия, объем и т. д.) образительных композиций, предназначенных выразить стихийность чувств и фантазии автора.

абонементи (თეატ.) — საფასურის წინასწარ გადახდა ადგილსაათის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, გარკვეულ სპექტაკლებზე თეატრში (საკონცერტო დარბაზში); თეატრის აბონემენტი პირველად შემოიღეს იტალიაში XVII საუკუნეში. 90-იან წლებში.

აბრისი — კონტური, საგნის ზოგადი მონახაზი, კონტურული ნახატი.

აფსიდი (არქიტ.) — 1. შენობის ნახევარწრიული, ზოგჯერ მრავალწახნაგოვანი გამოწვეული ნაწილი, ჩვეულებრივ ნახევარგუმბათით გადახურული.

2. ქრისტიანულ, კერძოდ, ქართულ ეკლესიებში, აღმოსავლეთით მოთავსებულ ნახევარწრიულ აფსიდში თავსდება საკურთხეველი.

აბსოლუტური ფილმი — ექსპერიმენტი, რომელიც კინემატოგრაფს ათავისუფლებს გამოსახულებისა და მონტაჟის სიუჟეტური და სახეობითი განსაზღვრულობისაგან, მათი „სპეციფიკურობის სიწმინდის“ წარმოსაჩენად.

აბსტრაქტული ხელოვნება (ესაგნო ხელოვნ.) — ხელოვნების მიმდინარეობა კაპიტალისტურ ქვეყნებში, რომელმაც ფერწერაში, ქანდაკებასა და გრაფიკაში პრინციპულად უარყო რეალური საგნების გამოხატვის ყოველგვარი ნიშანი. აბსტრაქტული ხელოვნების პრაქტიკა მხატვრულ ფორმათა განყენებული ელემენტების დახმარებით (ფერადოვანი ლქა, ხაზი, მოცულობა და ა. შ.) უახლოვდება არაგამომსახველობითი კომპოზიციების შედგენას, რომელიც წინასწარ განკუთვნილია ავტორის სტიქიური გომონობისა და ფანტაზიის გამოსახატავად.

от *лат.* abstracio, ab stract. art (*англ.*), art abstrait (*франц.*), abstrakte Kunst (*нем.*), arte astratto (*итал.*), arte abstracto (*исп.*).

Абстрактный танец — эксперименты с «освобождением» хореографии от сюжетно-смысловой определенности за счет «механизации» жеста и др. приемов.

abstract dance (*англ.*), danse abstrait (*франц.*), abstrakter Tanz (*нем.*), danza astratta, ballo astratto (*итал.*), danza abstracto, baile abstracto (*исп.*).

Абстрактный фильм — один из видов антиреалистического киноискусства. А. ф. появился в Европе (Германия) в 1919 г. Была сделана попытка придать движению беспредметным живописным композициям с помощью кинокамеры. Этот опыт был назван «абсолютным», «чистым», или «абстрактным» кино. А. ф. не имеет самостоятельного значения в киноискусстве, являясь лишь производным от абстракционизма в живописи. Художники А. ф. часто оперируют движущимися линиями и цветовыми пятнами, образующими беспредметные композиции, в отдельных случаях используют образы реального мира, искаженные в процессе съемки до такой степени, что их сущность ускользает от зрителя. Создатели А. ф. иногда вычеркивают беспредметные композиции на засвеченной черной киноплёнке, используют цветные дымы, специальные фильтры, разливают краску перед объективом камеры и т. д. Авторы А. ф. сознательно отказываются от отражения действительности, стремятся увести зрителя от жизненных проблем.

abstract film (*англ.*), abstrait film (*франц.*), Abstraktfilm (*нем.*), film astratto (*итал.*), pelicula abstracta (*исп.*).

Аваджа — древнегрузинский термин, обозначающий — речитатив.

avadja (*груз.*).

Аванвестибюль — помещение перед вестибюлем.

avant-vestibule (*франц.*).

Абстракტული ცეკვა — ექსპერიმენტები ქორეოგრაფიის სიუჟეტურ-აზრობრავი გარკვეულობისაგან განთავისუფლებისა ეესტის „მექანიზაციისა“ და სხვა ხერხების გამოყენების ხარჯზე.

აბსტრაქტული ფილმი — ანტირეალისტური კინოხელოვნების ერთ-ერთი სახე. აბსტრაქტული ფილმი პირველად გერმანიაში გადაიღეს 1919 წ., როცა კინოკამერის მეშვეობით სცადეს აემოძრავებინათ უსაგნო ფერწერული კომპოზიციები. ამ ცდას უწოდეს „აბსოლუტური“, „წმინდა“ ანუ „აბსტრაქტული“ კინო. აბსტრაქტულ ფილმს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არა აქვს კინოში, იგი მხოლოდ წარმოქმნილია ფერწერის აბსტრაქციონიზმისაგან. ა. ფ-ის მხატვრები სშირად მიმართავენ მოძრავ ხაზებსა და ფერად ლაქებს, რომლებიც უსაგნო კომპოზიციებს ქმნიან, ცალკეულ შემთხვევებში კი რეალური სამყაროს სახეებსაც იყენებენ, მაგრამ ისე ამახინჯებენ გადაღების პროცესში, რომ მაყურებელი ვეღარც აღიქვამს მათ არსს. ამასთან ერთად აბსტრაქტულ ფილმების ავტორები ზოგჯერ უსაგნო კომპოზიციებს გამოხატავენ ხოლმე შუქმელწეულ შეფირზე, იყენებენ ფერად კვამლს, სპეციალურ ფილტრებს, საღებავს ღვრიან კამერის ობიექტივის წინ და სხვა.

აბსტრაქტული ფილმის ავტორები შეგნებულად არ ასახავენ სინამდვილეს, კდილობენ მაყურებელი განარიდონ ცხოვრებისეულ პრობლემებს.

ავაჯა — ძველი ქართული ტერმინოლოგიით აღნიშნავდა რეჩიტატივს.

ავანესტიბიული — ვესტიბიულის წინ მოთავსებული სადგომი.

Авангардизм — название, присваиваемое с 1910-х гг. (в Италии, затем во Франции и некоторых др. странах) различным течениям в искусстве, выступающим за создание новых, небывалых, а на деле искусственных художественных форм, нигилистически отрицающих предшествующий опыт. В музыке с А. связаны алеаторика, додекафония, пуантилизм, конкретная музыка, серийная музыка, электронная музыка. В театральном искусстве — «антитеатр» или «театр абсурда». А. вошел и во все виды изобразительного искусства.

avant-gardisme (франц.), avangardism (англ.), Avantgardism (нем.), avanguardismo (итал.), vanguardismo (исп.).

Аванзала — помещение перед главной залой.

avant-salle (франц.).

Аванложа (театр.) — маленькая передняя, примыкающая к театральной ложе.

avant-loge (франц.).

Авансцена — 1. Передняя часть (ближе к зрителям) театральной сцены.

2. Часть сцены между оркестром и занавесом.

avant-scène (франц.), proscenium (англ.), proscenio (исп.).

Аван ту летр — гравюра на меди без всякой подписи, иначе называется épreuves d'artiste, самый драгоценный род оттисков.

avant toute lettre (франц.).

Август — клоунское амплуа в западноевропейском цирке; в русском цирке носит название «рыжий». Первые исполнители этого амплуа, развлекавшие публику в паузах между номерами, создавали образ бестолкового, суетливого рабочего ма-

аваңგარდიზმი — სახელწოდება, რომელიც XIX საუკუნის 10-იან წლებში იტალიაში, შემდეგ საფრანგეთში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაშიც მიეკუთვნებოდა ხელოვნების სხვადასხვა მიმართულებას, რომლებიც მიისწრაფოდნენ ახალი, ჯერ არნახული, სინამდვილეში კი ძალად გამონაგონი მხატვრული ფორმების შექმნისაკენ და ნიჰილისტურად უარყოფდნენ ადრინდელ გამოცდილებას. მუსიკაში ავანგარდიზმის გამოხატულებებია ალექტორიკა, დოდეკაფონია, პუნტილიზმი, კონკრეტული მუსიკა, სერიული მუსიკა, ელექტრონული მუსიკა. თეატრალურ ხელოვნებაში — „ანტითეატრი“, ან „აბსურდის თეატრი“. ავანგარდიზმი სახეითი ხელოვნების ყველა სახეობაში გამოვლინდა.

წინადარბაზი — მთავარი დარბაზის წინ მოთავსებული სადგომი.

ავანლოჟა (თეატ.) — თეატრის ლოჯის წინა პატარა ოთახი.

ავანსცენა — 1. სათეატრო სცენის წინა ნაწილი (მაყურებლებთან ახლოს)

2. სცენის ნაწილი ორკესტრსა და ფარდას შორის.

Vorühne (нем.), proscenio (იტალ.), ribalte,

ავან ტუ ლეტრი — სპილენძზე შესრულებული ხელმოწერული გრავიურა. სხვაგვარად მას ეწოდება épreuves d'artiste, ანაბეჭდების ყველაზე ძვირფასი სახეობა.

ავგუსტი — კლოუნის ამპლუა დასავლეთ ევროპის ცირკში, რუსულ ცირკში — „რიჟიკად“ იწოდება. ამ ამპლუის პირველი შემსრულებლები, რომლებიც მაყურებელს ართობდნენ ნომრებს შორის პაუზის დროს, კმნიდნენ მანეჟის ფუნქციას და ბენეტერა მუშია უხიფორომასტის)

нежа (униформиста), получившего наименование «глухого А» (Dummer August). Отсюда и возник термин «А». В конце XIX в. А. разыгрывал в паре с белым клоуном спец. маленькие пантомимы и сценки (антре). Костюм и грим А. приобрели условный характер: бесформенные брюки и длинный пиджак, огромные ботинки, буйфонный грим. Комизм достигался также особыми движениями, восклицаниями, интонацией, карикатурным смехом и плачем.

August (нем.)

Абдрук — слепок, оттиск, отпечаток.

Abdruck (нем.)

Авеню — широкая улица, обсаженная по обеим сторонам деревьями.

avenue (франц.), avenue (англ.), Avenue (нем.), corso, viale (итал.), avenida (исп.).

Аviso (цирк) — расписание репетиций и порядок выходов артистов, вывешиваемые ежедневно за кулисами.

avviso (итал.), aviso (англ.), aviso (франц.), Avis (нем.), aviso (исп.).

А виченда — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует попеременно, по очереди.

a vicenda (итал.).

Авлеа — название театрального занавеса у древних греков.

avlea (лат., греч.).

Авлос — древний духовой инструмент с двойной тростью. Был распространен в Передней Азии и Др. Греции. Древние А. имели 4 боковых отверстия, более поздние — до 15. А., найденные в Помпеях, имеют общую длину от 275 до 575 м. м.

იერსახეს, რომელსაც „ბრიყვი ავგუსტი“ შეარქვეს (Dummer August).

აქედან ტერმინი „ავგუსტი“. XIX საუკ. ბოლოს ავგუსტი „თეატრ კლოუნთან“ ერთად, ასრულებდა სპეციალურ პატარ-პატარა პანტომიმებს და მონაწილეობდა სცენებში (ანტრე). ავგუსტის ტანსაცმელი და გრიმი პირაბითი ხასიათისა გახდა: უზომოდ ფართო შარვალი, გრძელი, ჩაფართოვებული პიჯაკი, უზარმაზარი ფეხსაცმელები, ბუფონური გრიმი. კომიზმს ქმნიდა აგრეთვე განსაკუთრებული მოძრაობები, წამოძახილები, ინტონაციები, კარიკატურული სიცილი და ტირილი.

აბდრუკი — ტვიფარი, ანაბეკლი.

ავენიუ — განიერი, ორმხრივ გამწვანებული ქუჩა.

ავიზო (ციკრი) — რეპეტიციებისა და მსახიობთა გამოსვლების განრიგი, ყოველდღიურად გამოკრული კულისებში.

ა ვიჩენდა — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მონაცვლეობით, რიგრიგობით.

ავლეა — თეატრის ფარდის სახელწოდება ძველ ბერძნებთან.

ავლოსი — უძველესი ჩასაბერი საყრავი ი რმავი ენაკით. გავრცელებული იყო წინა აზიაში და ძვ. საბერძნეთში. ძველებურ ავლოსებს ჰქონდათ ოთხი გვერდითი ნასვრეტი, უფრო გვიანი პერიოდისას კი თხუთმეტამდე. პომპეაში ნაპოვნი ავლოსების საშუალო სიგრძე 275-დან 575 მმ-დღა.

К игре на А. прибегали в античной трагедии, при жертвоприношении, в военной музыке (в Спарте).

ავლოს მიმართავენ ანტიკურ ტრაგედიის მსვლელობის დროს, მსხვერპლად შეწირვის პროცესში და აგრეთვე სამხედრო მუსიკაშიც (სპარტაში).

aulos (греч.), aulos (англ.), aulos (франц.), Aulos(нем.), aulos (итал.), aulos (исп.).

А voce sola (муз.) — «для одного голоса».

ა ვოჩე სოლა (მუს.) — „ერთი ხმისათვის“

a voce sola (итал.).

Аворий — резьба по слоновой кости.

ავორი—ვეთა სპილოს ძვალზე.

intaglio in avorio (итал.).

[Автентическая каденция, автентический каданс — завершение музыкального произведения или его части, основанное на переходе от доминанты (аккорда доминантовой функции) к тонике (тоническому созвучию).

ავთენტური კადენცია, ავთენტური კადანსი — მუსიკალური ნაწარმოების ან მისი ნაწილის დასრულება, დაფუძნებული გადასვლაზე დომინანტიდან (დომინანტური ფუნქციის აკორდოიდან) ტონიკაში (ტონიკურ თანაბგერადობაში).

от греч. autentikos.

authentic cadence, perfect cadence (англ.), cadence authentique (франц.), authentische Kadenz (нем.), cadenza authentica (итал.); cadencia auténtica (исп.).

Автогравюра — гравюра, выполненная самим художником-автором (в отличие от репродукционной гравюры).

ავტოგრაფიურა — თვით მხატვარ-ავტორის მიერ შესრულებული გრაფიურა (რეპროდუქციული გრაფიურისაგან განსხვავებით).

от греч. aulos. и франц. gravure.

autograviure (франц.), autioprint, autoengraving (англ.), Autogravüre (нем.), autostampa (итал.), autoestampa (исп.).

Автография — один из литографических способов с выполнением рисунка на «автографской» бумаге и последующим переводом его на камень или цинк для печатания. Достоинство А. заключается в том, что на бумаге рисуют в прямом, а не в обратном (зеркальном) виде, как того требует литография на камне, кроме того допустимы зарисовки с натуры, что, в большинстве случаев, невозможно при работе на камне. Недостатком А. является ее малые изобразительные возможности*

ავტოგრაფია — ლითოგრაფიის ერთ-ერთი ხერხი, რომლის დროსაც სურათი სრულდება „ავტოგრაფულ“ ქაღალდზე და შემდეგ ხდება მისი თანდათანობით გადატანა ქვაზე ან თეთიაზე ბეჭდვისათვის. ავტოგრაფიის ღირსება იმაშია, რომ ქაღალდზე ხატავენ პირდაპირი და არა შებრუნებული (სარკისებრი) სახით, როგორც ამას მოითხოვს ლითოგრაფია ქვაზე; ამას გარდა, დასაშვებია ჩანახატები ნატურიდან, რაც, ხშირ შემთხვევაში, შეუძლებელია ქვაზე მუშაობის დროს. ავტოგრაფიის ნაკლად ჩაითვლება მისი მიერ გამოშახველობითი შესაძლებლობანი.

autography (англ.), autographie (франц.), Autographie (нем.), autografia (итал.), autografía (исп.).

Автографская бумага — специальная, покрытая клеевым слоем бумага, применяемая в «автографии». Существует прозрачная и непрозрачная. А. б. Первая применяется преимущественно при воспроизведении чертежей и для абрисов, вторая, — главным образом, для художественных работ и рисунков.

transfer paper (*англ.*), papier autographique (*франц.*), autographisches Papier (*нем.*), carta autográfica (*итал.*), papel autográfico (*исп.*).

Автолитография — вид литографии, в котором рисунок на камень наносит сам художник-автор, в отличие от репродукционной литографии, где работу на камне выполняет мастер-тушист или рисовальщик. Преимущество А. состоит в том, что художник может использовать все изобразительные возможности литографического камня как материала формы.

от *среч.* autos lithos и graphō.

autolithography (*англ.*), autolithographie (*франц.*), Autolithographie (*нем.*), autolitografia (*итал.*), autolitografia (*исп.*).

«Автоматическая», «Немузыкальная» музыка — в XVIII в. была широко распространена музыкальная игра с игральными костями, и не только в любительских кругах, но и среди композиторов. Ею занимались и такие всемирно известные музыканты, как Г. Ф. Гендель, И. Гайдн, Ф. Э. Бах и другие.

В 1757 г. было опубликовано «Руководство к сочинению полонезов и менуэтов с помощью игральные костей». Многие публикации такого рода связаны с именем Моцарта, который таким методом сочинил большое количество мелких пьес. Создание музыки с помощью игральные костей имело вполне определенный смысл, способствуя экономии творческой энергии. О популярности подобных методов говорят многочисленные переиздания пособий в последующие годы.

«automatic» music (*англ.*), «musique automatique» (*франц.*), «automatische Musik» (*нем.*), musica automatica (*итал.*), música automática (*исп.*).

Автографული ქაღალდი — სპეციალური წებოვანი ფენით დაფარული ქაღალდი, გამოიყენება „ავტოგრაფიაში“. არსებობს გამჭვირვალე და გაუმჭვირვალე ავტოგრაფიული ქაღალდი, პირველი უმეტესად გამოიყენება ნახაზების გადმოსახეხისას და აბრისებისათვის. მეორე, უმთავრესად მხატვრული სამუშაოსა და ხაზ-ნახატებისათვის.

ავტოლითოგრაფია — ლითოგრაფიის სახე, სადაც სურათს ქვაზე თვით მხატვარი-ავტორი დაიტანს, განსხვავებით რეპროდუქციული ლითოგრაფიისა, სადაც ქვაზე სამუშაოს ასრულებს უსტატი-მტუშევი ან მხატველი. ავტოლითოგრაფიის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ მხატვარ-ავტორის შეუძლია გამოიყენოს ლითოგრაფიული ქვის, როგორც ფორმის მასალის ყველა გამომსახველობითი შესაძლებლობანი.

„ავტომატური“, „არამუსიკალური“ მუსიკა — XVIII ს. ფართოდ იყო გავრცელებული მუსიკალური თამაში კამათლებით, და არა მარტო მოყვარულთა წრეებში, არამედ კომპოზიტორთა შორისაც. ამით თავს იქ ეყვდნენ ისეთი საქვეყნოდ ცნობილი მუსიკოსე ბიცი, როგორც იყვნენ გ. ფ. ჰენდელი, ი. ჰაიდნი, ფ. ე. ბახი და სხვები. 1757 წ. გამოქვეყნებულ იქნა „სახელმძღვანელო პოლონეზების და მენუეტების შესათხზველად, კამათლების მეშვეობით“. მრავალი ამგვარი პუბლიკაცია დაკავშირებულია მოცარტის სახელთან, რომელიც ასეთი მეთოდით ხშირად თხზავდა პატარ-პატარა პიესებს. მუსიკის შექმნას კამათლების მეშვეობით სავსებით განსაზღვრულ მნიშვნელობა ჰქონდა ხელს უწყობდა რა შემოქმედებით ენერჯის დაზოგვას. ამგვარი მეთოდების პოპულარობაზე მეტყველებს მათი მრავალრიცხოვანი ხელახალი გამოცემები შემდგომ წლებში.

Автомобиль операторский — см. «Операторский транспорт».

სოპერატორო ავტომობილი — იხ. „სოპერატორო ტრანსპორტი“.

camera truck, film car (ანგლ.), chariot de travelling, voiture travelling (ფრანც.), Aufnahmewagen, Dolly, Kamerawagen (ნემ.), carrétto di viaggio (იტალ.), carretón de viaje (исп.).

Автопортрет — портрет, писанный с самого себя.

ავტოპორტრეტი — მხატვრის მიერ დახატული თავისივე სახე.

self-portrait (ანგლ.), autoportrait, portrait de l'artiste par lui-même (ფრანც.), Selbstbildnis (ნემ.), autoritratto (იტალ.), autorretrato (исп.).

Автор диалогов (кино) — создатель устной речи, представляющей собой разговор двух лиц, что является одним из основных средств развития сюжета и раскрытия характеров.

დილოგების ავტორი (კინო) — ავტორი მოქმედ პირთა სასაუბრო ტექსტისა, რაც სიუჟეტის განვითარებისა და ხასიათების გახსნის ერთ-ერთ ძირითადი საშუალებაა კინოში.

dialogue writer (ანგლ.), dialoguiste (ფრანც.), Dialogenautor (ნემ.), dialogista (იტალ.), autor de diálogo (исп.).

Автор-оператор — кинооператор хроникально-документальной или научно-популярной студии, являющийся автором хроникального сюжета, киноочерка или фильма, снятого им без участия сценариста и режиссера.

ავტორ-ოპერატორი — ქრონიკალურ-დოკუმენტური ან სამეცნიერო-პოპულარული სტუდიის კანოპერატორი, რომელსაც ქრონიკალური სიუჟეტი, კინონარკვევი ან ფილმი შექმნილი აქვს დამოუკიდებლად, რეჟისორისა და სცენარისტის ვარუშე.

writer-cinematographer (ანგლ.), auteur-opérateur (ფრანც.), Autor-Kameramann (ნემ.), autore-operatore (იტალ.), autor-operador (исп.).

Автор сценария — то же, что киносценарист.

სცენარის ავტორი — იგივეა, რაც კინოსცენარისტი.

author of the script (ანგლ.), auteur de scenario (ფრანც.), Drehbuchautor (ნემ.), scenarista (sceneggiatore) (იტალ.), autor de guión (de cine) (исп.).

Автор экранизации — автор кинематографического воплощения произведения художественной литературы (романа, повести и др.).

ეკრანიზაციის ავტორი — ლიტერატურული ნაწარმოების (რომანისა, მოთხრობის და სხვ.) კინემატოგრაფიულად განსახიერების ავტორი.

adaptator (ანგლ.), adaptateur (ფრანც.), Autor der Verfilmung, Bearbeiter (ნემ.), autore dell'adattamento cinematografico, (იტალ.), autor de adaptación cinematográfica (исп.).

Авторская заявка (на киносценарий) — сжатое изложение содержания будущего фильма. см. Либретте

საავტორო განაცხადი (კინოსცენარზე) — მოკლე ფილმის მოკლე შინაარსი. იხ. ლიბრეტო.

author's claim (ანგლ.), demande d'auteur (ფრანც.), Autorenforderung (ნემ.), demanda (იტალ.), demanda de autor (исп.).

2. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

Авторская инсценировка — пьеса, созданная на материале литературно-художественного произведения нетеатрального жанра (романа, повести, поэмы и пр.) самим автором этого произведения.

author's staging, author's dramatization (*англ.*), mise en scène d'auteur (*франц.*), autorisierte Inszenierung, Dramatisierung (*нем.*), adattamento d'autore (*итал.*), escenificación de autor (*исп.*).

Автострада — широкое шоссе, исключительно для автомобильного движения в обоих направлениях; делится на полосы для движения с различными скоростями; имеет съезды и въезды с боковых дорог в строго определенных местах. Поперечные проезды не пересекают автостраду и устраиваются на другом уровне: на виадуктах или в тоннелях.

motor-road, motor-way, speedway (*англ.*), autoroute (*франц.*), Autobahn (*нем.*), autostrada (*итал.*), autostrada, autopista (*исп.*).

Автотипия — процесс фотомеханического воспроизведения тоновых изображений, имеющих постепенные переходы от белого к черному (полутона). Для передачи полутонов в автотипном клише служат мелкие точки различных размеров — чем темнее тон, тем крупнее точки.

autotypy, half-tone engraving, half-tone etching (*англ.*), photogravure, autotypie, similigravure (*франц.*), Autotypie, Netzätzung, Halbtonätzung (*нем.*), autotipia (*итал.*), similigrabado, autotipia (*исп.*).

Автотипное клише — медная или цинковая пластинка, на которой фотомеханическим путем получено и вытравлено новое изображение.

halftone engraving cut, halftone etching block (*англ.*), cliché similigravure (*франц.*), Autotypieklichee (*нем.*), cliché d'autotipia (*итал.*), clisé de similigrabado (*исп.*).

Автохромная печать — способ репродукции, при котором черный тоновый контур изображения печатается с автотипного клише, а цветовые тона — литографией.

autochrome printing (*англ.*), stempel autochromique (*франц.*), Autochromdruck (*нем.*), stampa d'autocroma (*итал.*), estampa autocroma (*исп.*).

ავტორისეული ინსცენირება — პიესა, რომელიც შექმნილია არათეატრალური ჟანრის (რომანის, მოთხრობის, პოემის და მისთ.) ლიტერატურულ-მხატვრული ნაწარმოების მასალაზე, თვით ამ ნაწარმოების ავტორის მიერ.

ავტოსტრადა — განიერი გზატკეცილი, განკუთვნილი მხოლოდ ავტომანქანების ორმხრივი მოძრაობისათვის. იყოფა ზოლებად სხვადასხვა სიჩქარით მოძრაობისათვის. ზუსტად განსაზღვრულ ადგილებზე აქვს საგანგებოდ მოწყობილი შესასვლელები და გამოსასვლელები. განივი გადასასვლელები არ ჰქვით ავტოსტრადას და მოწყობილია სხვა დონეზე, ვიადუკებში ან გვირაბებში.

ავტოტიპია — ტონური გამოსახულებების გადმოღების ფოტომექანიკური პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება თანდათანობითი გადასვლა თეთრი ტონიდან შავიკენ (ნახევარტონები). ნახევარტონების ავტოტიპურ კლიშეზე გადაეკმას გამოსახულება სხვადასხვა მცირე ზომის წერტილები — რაც უფრო მუქია ტონი, იმდენად უფრო მსხვილია წერტილები.

ავტოტიპური კლიშე — სპილენძის ან თუთიის ფირფიტა, რომელზედაც ფოტომექანიკური ხერხით მიღებული და ამოწმულია ტონური გამოსახულება.

ავტოქრომული ბეჭდვა — რეპროდუქციის ხერხი, რომლის დროსაც გამოსახულების შავი ტონური კონტური იბეჭდება ავტოტიპური კლიშედან, ფერადი ტონები კი — ლითოგრაფიიდან.

Автоцинкография — штриховое клише, вытравленное самим художником с рисунка, выполненного им непосредственно на цинке без применения фотоаппарата.

от *греч.* autos, *нем.* Zink и *греч.* graphō, **autozincography** (*англ.*), **autozincographie** (*франц.*), **Autozinkographie** (*нем.*), **autozincografia** (*итал.*), **autocincografia** (*исп.*).

Агитфильм (агитационный фильм) — короткометражный фильм-плакат периода гражданской войны (1918—20). А. призвал народ к строительству социализма.

agitational film (*англ.*), **film de propagande** (*франц.*), **Agitationsfilm** (*нем.*), **pellicola propagandistico** (*итал.*), **película de propaganda (de agitación)** (*исп.*).

Агломерация — 1. Самая развитая форма группового расположения населенных пунктов.

2. Группировка — соединение близлежащих населенных мест и городов.

3. В западной литературе для обозначения агломерации, состоящей из городов, часто употребляется термин «конурбация».

от *лат.* agglomerare
agglomeration (*англ.*), **agglomeration** (*франц.*), **Agglomerieren** (*нем.*), **agglomerazione** (*итал.*), **aglomeración** (*исп.*).

Агогика — учение о небольших отклонениях от темпа в процессе исполнения музыкального произведения.

agogike (*греч.*), **agogics** (*англ.*), **agogique** (*франц.*), **Agogik** (*нем.*), **agogica** (*итал.*), **agógica** (*исп.*).

Агон — в древней аттической комедии словесное состязание, спор между двумя главными действующими лицами. В А. раскрывается основная проблематика произведения.

agōn (*греч.*).

Агора — рыночная площадь для народных сборов в древней Греции.

agora (*греч.*), **agora** (*англ.*), **agora** (*франц.*), **Agora** (*нем.*), **agora, foro, piazza del mercato** (*итал.*), **agora, plaza de mercado** (*исп.*).

ავტოცინკოგრაფია — დასტრისული კლიშე, თვით მხატვრის მიერ თავისი სურათის მიხედვით უშუალოდ თუთიაზე მოწამვლით ამოკეთილი, ფოტოაპარატის გამოუყენებლად.

აგიტფილმი (სააგიტაციო ფილმი) — სამოქალაქო ომის პერიოდის (1918—1920) მოკლემეტრაჟიანი ფილმი-პლაკატი. ა. მშრომლებს სოციალიზმის მშენებლობაში აქტიური მონაწილეობისაკენ მოუწოდებდა.

აგლომერაცია — 1. დასახლებული პუნქტების ჯგუფური განლაგების ყველაზე განვითარებული ფორმა.

2. დაჯგუფება — ეხლომდებარე დასახლებული ადგილებისა და ქალაქების შეერთება.

3. დასავლეთის ლიტერატურაში ქალაქებისაგან შემდგარ აგლომერაციის აღსანიშნავად ხშირად იხმარება ტერმინი „კონურბაცია“.

აგოგია — მოძღვრება ტემპიდან უმნიშვნელო გადახრებზე მუსიკალური ნაწარმოების შესრულების პროცესში.

აგონი — ძველ ანტიკურ კომედიაში ორ მთავარ მოკმედ პირს შორის გამართული სიტყვიერი შეჯიბრება, დავა. აგონში მელანდრება ნაწარმოებ ს ძირითადი პრობლემატყა.

აგორა — თავშეყრის ადგილი ძველ საბერძნეთში. ბაზრის მოედანი, სადაც ანეთი თავშეყრახლებოდა.

Ададжетто — итальянский музыкальный термин, обозначение темпа менее медленного, чем адажио.

adagietto (იტალ.).

Адажио — 1. В музыке — обозначение медленного темпа.

2. В балете — одна из форм танца (в основном дуэта). А.—медленная часть.

3. В уроке классич. танца у станка и на середине — танц. композиция, состоящая из плавных движений, устойчивых поз, поворотов, вращений.

adagio (იტალ.).

Адам-стиль (*арх.*) — стиль середины XVIII в. в Англии, созданный архитекторами — братьями Адам. Роберт Адам, известный английский архитектор, вместе со своими братьями (Джемсом, Джоном и Уильямом) построил целый ряд улиц, кварталов и площадей Лондона: «Адельфи», Флэцрой-Сквер, Вестэнд и большое количество частных дворцов.

Adam-Style (ანგლ.).

Адаптация (электромзыка) — адаптация музыкальных инструментов производится электромагнитными или пьезоэлектрическими адаптерами, преобразующими акустические колебания струн, дек или других частей инструмента в электрические для дальнейшего усиления, тембрового преобразования и подачи на динамики.

adaptatio (ლათ.), adaptalion (ანგლ.), adaptation (ფრანც.), Adaptation (გერმ.), adattamenti-o (იტალ.).

Адолорандо, ადолоრათო — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует скорбно, печально.

addolorando, addolorato (იტალ.).

ადაჯეტო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, ადაჯიოზე უფრო ნელი ტემპი.

ადაჯო — 1. მუსიკაში — ნელი ტემპის აღნიშვნა.

2. ბალეტში — უეკვის (ძირითადად დუეტის) ერთ-ერთი ფორმა. ადაჯო ნელი ნაწილია.

3. კლასიკური ცეკვის გაკვეთილზე საყრდენთან და შუაგულში საცეკვაო კომპოზიცია, რომელიც შედგება მდორე მოძრაობებისაგან, მყარი პოზებისა, მობრუნებისა და ტრიალისაგან.

სტილი-ადაში (არქიტ.) — სტილი XVIII საუკუნის შუა წლების ინგლისში. შექმნეს არქიტექტორებმა ძმებმა ადამებმა. რობერტ ადამმა, ცნობილმა ინგლისელმა არქიტექტორმა, თავის ძმებთან (ჯეიმსთან, ჯონთან, უილიამთან) ერთად ააშენა ლონდონის მთელი რიგი ქუჩები, კვარტალები და მოედნები: „ადელფი“, ფიცროი-სკვერი, უესტენდი და მრავალი კერძო სასახლე.

ადაპტაცია (ელექტრომუსიკაში) — სამუსიკო საყრავების ადაპტაცია წარმოებს ელექტრომაგნიტური ან პიეზოელექტრონული ადაპტერებით, რომლებიც გარდაქმნიან სიმების, დეკის ან საყრავის სხვა ნაწილების აკუსტიკურ რხევებს ელექტრონულში — მათი შემდგომი გაძლიერების, ტემბრული გარდასახვის და დანამიკებისათვის მიწოდების მიზნით.

ადოლორანდო, ადოლორათო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მწუხარედ, სევდიანად.

Аддольчендо — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, смягчая, успокаивая.

addolcendo (итал.).

Аджато — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует медленно и спокойно.

agialo (итал.).

Аджила (*арх.*) — комната, отделенная от дарбази небольшими столбиками и решеткой. В древней Грузии это помещение предназначалось повобрачным в качестве спальни.

adjila (груз.).

Аджиле — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует проворно, легко, бегло.

agile (итал.).

Аджитато — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует возбужденно, взволнованно, тревожно.

agitato (итал.).

Аджорно — искусственное освещение, имитирующее дневной свет.

illuminazione a giorno (итал.), artificial illumination (англ.), éclairage artificiel (франц.), künstliche Beleuchtung (нем.), alumbrado artificial (исп.).

Аджустатаментэ — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, не отклоняясь от темпа, ритмически точно.

aggiustatamente (итал.).

Аджэvole — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует легко, непринужденно.

agevole (итал.).

ადოლჩენდო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს შერბილებულად, დამამშვიდებლად.

აჯატო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ნელა და მშვიდად.

აჯილა (არქიტ.) — დარბაზისაგან პატარა ბოძებითა და მოაჩირთ გამოყოფილი ოთახი, ძველად საქართველოში ახალდაქორწინებულთათვის საწოლ ოთახად იყო განკუთვნილი.

აჯილე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მკვირცხლად, მსუბუქად, მარად.

აჯიტატო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს აღზნებით, მღელვარედ, მშფოთვარედ.

აჯორნო — ხელოვნური განათება, დღის განათების იმიტაცია.

აჯუსტატამენტე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ტემპიდან გადახრის გარეშე, ზუსტი რიტმით.

აჯევოლე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მსუბუქად, ძალდაუტანებლად.

Адирато — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует гневно, сердито.

adirato (იტალ.).

Адитон (*арх.*) — место за целлой в глубине греческого храма, куда допускались лишь служители культа.

aditon (გრეც.).

Адорнист — художник, занимающийся орнаментами и украшениями.

adornist (ლათ.).

Адрианеум (*арх.*) — небольшое сооружение в виде часовни (эпоха римского императора Адриана).

adrianeum (ლათ.).

Адхиари (*театр*) — наименование руководителя труппы и пост новщика спектакля в бенгальских народных представлениях *сджатра*. А. в определенные моменты представления прерывает действие и объясняет смысл происходящего на сцене.

adhicari (санскр.).

Адхиарика (*театр*) — один из терминов теории индийской классической драмы. А. называется главная сюжетная линия пьесы.

adhicarica (санскр.).

Ажурная (прорезная) **декорация** (*театр*) — один из видов плоской живописной декорации: часть живописной поверхности декорационного холста вырезается и сквозь прорезы виден фон, изображающий небо, второй план архитектурной или пейзажной декорации и т. п. А. (п.) д. при подвеске на нескольких планах создает иллюзию пространственного сооружения или глубины пейзажа (особенно при удачном использовании эффектов сценич. освеще-

ადირატო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მრისხანედ, გაჭავრებით.

ადიტონი (არქიტ.) — ბერძნული ტაძრის ცენტრალური ნაწილი, რომელიც მხოლოდ კულტის მსახურთ შეეძლოთ შესვლა.

ადორნისტი — ორნამენტებისა და მოსართავების მხატვარი.

ადრიანეუმი (არქიტ.) — ეგვიპტის მსგავსი პატარა ნაგებობა (რომის იმპერატორის ადრიანეს ეპოქა).

ადიკარი (თეატ.) — ბენგალური სახალხო წარმოდგენის „ჯატრას“ სპექტაკლის დამდგმელი და დანის ხელმძღვანელი. ადიკარი წარმოადგენს მსვლელობისას, გარკვეულ მომენტში, წყვეტს მოქმედებას და სცენაზე არსებული მოვლენების აზრს განმარტავს.

ადიკარია (თეატ.) — ინდური კლასიკური დრამის თეორიის ერთ-ერთი ტერმინი. ადიკარია ეწოდება პიესის მთავარ სიუჟეტურ ხაზს.

აჟურული დეკორაცია (თეატრ.) — ბრწყინვალე მხატვრული დეკორაციის ერთ-ერთი სახე: მოხატული დეკორაციული ტილოს ერთი ნაწილი ამოჭრილია და ამ ადგილის მიღმა მოჩანს ფონი, რომელიც ასახავს ცას, არქიტექტურული ან პეიზაჟური დეკორაციის და ა. შ. მეორე პლანს. როცა აჟურული დეკორაცია რამდენიმე სხვადასხვა პლანზეა ჩამოკიდებული, ქმნის სივრცობრივი ნაგებობის ან პეიზაჟის სიღრმის ილუზიას (განსაკუთრებით, სასცენო განათების ეფექტური გამოყენებისას). აჟურული არქიტექტურული დეკორაციები სცენ-

ния). Ажурные архитектурные декорации на сцене проектируются и строятся по законам условной сценич. перспективы.

decora a joure (франц.), open worked scenery (англ.), durchbrochene Dekoration (нем.), decorazione a giorno (итал.), decorado filigrano (исп.).

Азмари — народные певцы в Эфиопии. Слагают патристические песни и песни бытового характера. А. выступают обычно втроем (двое мужчин и одна женщина), принимают участие в свадьбах, торжественных праздниках и т. д. Песни А. имеют большое значение в формировании музыкального репертуара эфиопского национального театра.

azmari (англ.).

Академизм — 1. Художественное направление (главным образом в искусстве XVII—XIX вв.), соблюдающее академические традиции подражания классическим (античным) образцам, борющееся с прогрессивными и новаторскими течениями.

2. Соблюдение академических (школьных) традиций, порою имеющее догматический характер в области науки и искусства, нередко тормозящее их развитие.

от греч. akadēmia, academism (англ.), academisme (франц.), Akademismus (нем.), accademismo (итал.), academismo (исп.).

Академическая фигура — изображение нагого человека, рисованное карандашом, красками или лепное.

académic figure (англ.), figure académique (франц.), akademische Figur (нем.), figura accademica (итал.), figura académica (исп.).

Акант, аканф (арх.) — украшение в виде стилизованных листьев аканта на капителях колонн «коринфского» и сложного ордеров, а также в различных видах орнамента.

akantha (греч.), acanthus (англ.), acanthe (франц.), Akanthus (нем.), acanto (итал.), acanto (исп.).

ნახე იგება პირობი თსტენური [პერსპექტივა] კანონების საფუძველზე.

აზმარი — სახალხო მემღერლები ეთიოპიაში. თხზავენ პატრიოტული და ყოფითი ხასიათის სიმღერებს. ჩვეულებრივ გამოდიან სამნი (2 მამაკაცი და 1 ქალი) მონაწილეობენ ქორწილებში, საღღესასწაულო ზეიმებში და სხვა. აზმარების სიმღერებს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ეთიოპური ყოველწლიური თეატრის მუსიკალური აკადემიის ფორმირებაში.

აკადემიზმი — 1. აკადემიური ტრადიციების დამცველი მხატვრული მიმართულება (უმთავრესად XVII—XIX საუკუნეების ხელოვნებაში), დამყარებული კლასიკურ (ანტიკურ) ნიმუშების მიბაძვას, და პროგრესული-ნოვატორული მიმდინარეობების წინააღმდეგ მებრძოლი.

2. აკადემიური (სასკოლო) ტრადიციების დაცვა მეცნიერებისა და ხელოვნების სფეროში, რომელიც ზოგჯერ დოგმატური ხასიათის გამოვლინებით ამუხრუქებს მათ განვითარებას.

აკადემიური ფიგურა — ფანჯრით, საღებავებით ან ქერჩვით გამოსახული შიშველი ადამიანი.

აკანთი (არქიტ.) — აკანთის ფოთლების სტილიზაციით მიღებული მორთულობა კორინთული სვეტების კაპიტულებზე და რაულ ორდერებზე, აგრეთვე სხვადასხვა ორნამენტში.

Акварель (жив.) — 1. Прозрачные краски, позволяющие использовать просвечивание бумаги сквозь красочный слой и добиваться тонкости и легкости колорита. При работе краски разводятся водой. Употребляются также в сочетании с цветной тушью, гуашью, темперой. Связующим веществом является растительный клей, часто с добавлением глицерина, воска или меда.

2. Акварельная живопись. Один из родов живописи.

3. Живописное произведение, исполненное акварелью (водяными красками).

acquerello (*итал.*), water-colour, water-colours (*англ.*), aquarelle (*франц.*), Wasserfarbe, Aquarelle (*нем.*), acuarela, aguada (*исп.*).

Аquatinta (граф.) — один из видов углубленной гравюры (см.) на металле с предварительным припудриванием пластины порошком асфальта или каннфоли (чаще смесью того и другого), с целью создания граверного грунта для нанесения на нем рисунка. Кислупорным лаком покрываются части, которые должны оставаться белыми и после многократного травления доски достигается темный тон теневых частей рисунка.

acquatinta (*итал.*), aquatinta (*англ.*), aqua-tinta, aquatinte (*франц.*), Aquatinta (*нем.*), aquatinta, acuatinta (*исп.*).

Акватилия (граф.) — техническая разновидность гравюрной печати, основанная на применении обезжиренной (водяной) краски. В оттиске А. часто напоминает акварельный рисунок.

от *лат.* aqua и *греч.* typos.

aquatiry (*англ.*), aquatypie (*франц.*), Aquatypie (*нем.*), acquatipia (*итал.*), aquatipia (*исп.*).

Акведук — сооружение в виде каменного, бетонного или железобетонного арочного моста.

aqueductus (*лат.*), aqueduct, water-conduit bridge (*англ.*), aqueduc (*франц.*), Aquädukt, Wasserleitungsbrücke (*нем.*), acuedótilo (*итал.*), acueducto, puente acueducto (*исп.*).

აკვარელი (ფერწ.) — 1. გამკვირვალე საღებავები, რომლებიც საღებავების ფენიდან ქალაღლის გამოკვირვისა და კოლორიტის სიფაქიზის, სიმსუბუქის მიღწევის საშუალებას იძლევიან. გამოყენებისას საღებავებს ხსნიან წყალში. ინმარება ფერად ტუშთან, გუაშთან, ტემპერასთან შეხამებითაც. შემაკავშირებელ ნივთიერებას წარმოდგენს მცენარეული წებო, რასაც ხშირად უმატებენ გლიცერინს, სანთელს ან თაფლს.

2. აკვარელური ფერწერა, ფერწერის სახეობა.

3. ფერწერული ნწარმოები, შესრულებული აკვარელით (წყლის საღებავებით).

აკვატინტა (გრაფ.) — ჩაღრმავებული გრავიურის ერთ-ერთი სახე (იხ.) ლითონზე, რომელსაც წინასწარ შებუღრავენ ასფალტის ან კოლოფონის ფხენილით (ხშირად ერთისა და მეორეს ნარევიტ), საგრავიორო ქვეფენილის შესაქმნელად. რათა შემდეგ მასზე გადაიტანონ ნახატი. სიმეავისამტანი ლაქით იფარება ნაწილები, რომლებიც უნდა დარჩეს თეთრად და დაფის მრავალგზის შეწამვის (ამოკმის) შემდეგ მიიღება ნახატის ჩრდილოვანი ნაწილების მუქი ტონი.

აკვატიპია (გრაფ.) — გრავირებული ბეჭდვის ტექნიკური ნაირსახეობა, დამყარებული ცხიმგამოცილი (წყლიანი) საღებავის გამოყენებაზე. ანაბეჭდზე აკვატიპია ხშირად მოგვაგონებს აკვარელიან ნახატს.

აკვედუქი — ქვიტ, ბეტონით ან რკინა-ბეტონით ნაშენი თაღოვანი ხიღი.

Акколада — скоба, соединяющая несколько линейных нотных систем или строчек в одну группу.

accolade (франц.), brace (англ.), Akkolade, Klammer, akkoladen Klammer (нем.), grappa (итал.), corchele, acolada (исп.).

Аккопиарэ — итальянский музыкальный термин, указывающий, что при исполнении следует соединять, сочетать.

accoppiare (итал.).

Аккорд синтетический (муз.) — аккорд, в котором нет противопоставления материи движению. Звукни никуда не тяготеют и в то же время могут приобрести любую направленность. Аккорд называется синтетическим в силу того, что в нем материя ✦ движение слиты в одно целое.

synthetic chord (англ.), accord synthétique (франц.), synthetischer Akkord (нем.), accordo sintetico (итал.), acorde sintética (исп.).

Аккордовый склад (муз.) — многоголосная музыка, в которой голоса сливаются в единое, монолитное, ритмически однородное целое.

cordal constitution (англ.), l'harmonie d'accord (франц.), akkordische Struktur (нем.), ordine d'accordo (итал.), armonía de acorde (исп.).

Акробат (цирк) — артист с высокоразвитой мускулатурой, мастерски владеющий своим телом.

akrobatēs (греч.), acrobat (англ.), acrobate (франц.), Akrobat (нем.), acrobata, saltimbanco (итал.), acrobata (исп.).

Акробатика (цирк) — 1. Вид циркового искусства; объединяет упражнения, показывающие мастерское владение телом.

2. Вид гимнастики, включающий одиночные или групповые упражнения в прыжках, балансировании, переворотах и т. п.

akrobatēs (греч.), acrobatics (англ.), acrobatie (франц.), Akrobatik (нем.), acrobazia, acrobatifmo (итал.), acrobacia (исп.).

აკოლადა — ფრჩხილი, რომელიც აერთიანებს რამდენიმე სანოტო სისტემას ან პწყარს.

აკოპიარე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ შესრულების დროს უნდა მოხდეს გადაბმა, შეხამება.

სინთეზური აკორდი (მუს.) — აკორდი, რომელშიც არ არის დაპარისპირებული მატერია და მოძრაობა. ბგერები არსაით არ მიიზიდებან, თუმცა ამავე დროს შეუძლიათ მიიღონ ნებისმიერი მიმართულება. აკორდს ეწოდება სინთეზური იმის გამო, რომ მასში მატერია და მოძრაობა შერწყმულია ერთ მთლიანობაში.

აკორდული წყობა (მუს.) — მრავალხმიანი მუსიკა, სადაც ხმები შერწყმულია რატყულად ერთიან მონოლიტურ მთლიანობაში.

აკრობატი (ცირკი) — მსახიობი უღრესად განვითარებული კუნთებით, რომელიც ოსტატურად ფლობს თავის სხეულს.

აკრობატიკა (ცირკი) — 1. საციროს ხელოვნების სახეობა; აერთიანებს ვარჯიშებს, რომლებიც აჩვენებენ სხეულის ოსტატურად ფლობას.

2. ტანვარჯიშის სახეობა, სადაც გაერთიანებულია ერთეული და ჯგუფური ვარჯიშები ბტომასა, წონასწორობის დაცვასა და ბრუნთან ერთად.

Акролиты — древнейшие греческие статуи с человеческим изображением, у которых туловище и драпировка делались из дерева, а голова, руки и ноги из мрамора.

от *греч.* akros и lithos.

acrolith (*англ.*), acrolithe (*франц.*), Akrolith (*нем.*), acrolite (*итал.*), acrólito (*исп.*).

Акрополь — укрепленная часть античного греческого города, расположенного обычно на холме.

akropolis (*греч.*), acropolis (*англ.*), acropole (*франц.*), Akropolis (*нем.*), acrópoli (*итал.*), acrópolis (*исп.*).

Акротерий, акротерий (*арх.*) — скульптурное украшение (статуя, орнаментальная фигура) по углам фронтона здания, выстроенного в ордерной системе.

akroteria (*греч.*), acroter (*англ.*), acrotère (*франц.*), Akroterium (*нем.*), acróterio (*итал.*), acrótera, acroterio (*исп.*).

Аксесуары — 1. В искусстве — второстепенные, побочные части изображения, композиции.

2. В театре — мелкие сценические вещи, предметы «бутафории» или «реквизита», являющиеся побочной сценической деталью данного спектакля.

accessoire (*франц.*), accessory (*англ.*), Zubehör, Beiwerk, Requisit (*нем.*), accessorio (*итал.*), accesorios (*исп.*).

Акт (*театр*) — законченная часть драматического произведения или театрального представления. В театре А. обычно разделяются перерывами (антрактами). А. может дробиться на более мелкие части (явления, эпизоды, сцены, картины).

actus (*лат.*), act (*англ.*), acte (*франц.*), Akt (*нем.*), atto (*итал.*), acto (*исп.*).

Актер (*кино*) — творческий участник процесса создания художественного фильма, воплощающий образ одного из действующих лиц сценария. Сценарный образ, в отличие от театральной практики, как

акролиты — древнейшие греческие статуи с человеческим изображением, у которых туловище и драпировка делались из дерева, а голова, руки и ноги из мрамора.

акрополисы — укрепленные части античных греческих городов, расположенные обычно на холме.

акротерий (*арх.*) — скульптурное украшение (статуя, орнаментальная фигура) по углам фронтона здания, выстроенного в ордерной системе.

аксесуары — 1. В искусстве — второстепенные, побочные части изображения, композиции.

2. В театре — мелкие сценические вещи, предметы «бутафории» или «реквизита», являющиеся побочной сценической деталью данного спектакля.

акт, **моქმედება** (*თეატ.*) — законченная часть драматического произведения или театрального представления. В театре А. обычно разделяются перерывами (антрактами). А. может дробиться на более мелкие части (явления, эпизоды, сцены, картины).

ახსოვნი (*კინო*) — творческий участник процесса создания художественного фильма, воплощающий образ одного из действующих лиц сценария. Сценарный образ, в отличие от театральной практики, как

правило, воплощается только один раз. Это еще более повышает меру ответственности А. в кино. Кино требует от актера безукоризненной художественной точности. Другая специфическая трудность для А. в кино состоит в том, что фильм снимается «в разбивку»: А. исполняет роль вне ее временной последовательности. Чтобы в таких условиях была сохранена целостность образа и не была нарушена логика его развития, от А. требуется полное слияние с воплощаемым персонажем и исключительно развитое творческое воображение. В кино А. лишается также преимущества ощущения зрительного зала, контакта со зрителями.

გორც წესი, მხოლოდ ერთხელ ხდება. ეს კიდევ უფრო ზრდის კინომსახიობის პასუხისმგებლობას. მსახიობისაგან კინო მოითხოვს უზალ მხატვრულ სიზუსტეს. სხვა სპეციფიკური სიძნელე ისიცაა, რომ ფილმს ისეთივე თანმიმდევრულად რადი იღებენ, როგორც შემდეგში უჩვენებენ. ამიტომაც, რომ შევიწარმენოთ იერსახის მთლიანობა, ისე რომ მისი განვითარების ლოგიკა არ დაირღვეს, მსახიობმა უნდა შეძლოს მთლიანად შეერწყას განსახიერებულ იერსახეს. მას განსაკუთრებით უნდა ჰქონდეს გაწვრთვებული შეიქმედებით წარმოსახვის უნარი. კინემატოგრაფში მუშაობისას მსახიობი მოკლებულია აგრეთვე მყუერებელთა დარბაზის განცდას, მყუერებელთან ცოცხალ კონტაქტს.

actor, film actor (*ანგლ.*), acteur, cinéacteur (*ფრანც.*), Schauspieler, Filmschauspieler (*ნემ.*), attore cinematografico (*იტალ.*), artista de cine, actor (cinematográfico) (*ისპ.*).

Актер массовой киносцены — лицо, принимающее участие в массовых сценах фильма.

მასობრივი კინოსცენის მსახიობი — ფილმის მასობრივი სცენის მონაწილე.

crowd artist, dress extra, extra player (*ანგლ.*), artiste de complément, figurant (*ფრანც.*), Komparse (*ნემ.*), attore di scena di massa (*იტალ.*), actor de escena de masas (*ისპ.*).

Актер непрофессиональный — лицо, не имеющее специального образования профессиональной деятельности, не связанное с постоянной работой в кино или театре.

არაპროფესიონალი მსახიობი — მოყვარული მსახიობი, რომელსაც არც პროფესიული საქმიანობისათვის საჭირო სპეციალური განათლება აქვს და არც მუდმივად მუშაობს კინოსა თუ თეატრში.

non-professional actor (*ანგლ.*), acteur non-professionel (*ფრანც.*), nicht professioneller Darsteller (*ნემ.*), attore non-professionale (*იტალ.*), actor noprofesional (*ისპ.*).

Актерский состав фильма — совокупность действующих лиц фильма.

ფილმის აქტიორული შემადგენლობა — ფილმის მოქმედ პირთა ერთობლიობა.

cast (*ანგლ.*), ensemble des acteurs, interprétation, liste des interprètes (*ფრანც.*), Darstellerbesetzung (*ნემ.*), interpreti (*იტალ.*), reparto (*ისპ.*).

Актер характерный (кино, театр) — актер, актриса, выступающие в характерных ролях.

სახასიათო მსახიობი (კინო, თეატრ.) — მსახიობი, რომელიც ასრულებს გარკვეული ტიპის სახასიათო როლებს.

character actor, feature player (*ანგლ.*), acteur de composition (*ფრანც.*), Charakterdarsteller (*ნემ.*), attore caratteristico (*იტალ.*), actor de carácter (*ისპ.*).

Активные лучи — лучи (сильные, ультрафиолетовые), наиболее сильнодействующие на светочувствительный материал (пленку, пластинку, пленку или бумагу), в противоположность желтым, оранжевым и красным лучам, называемым неактивными.

от *греч.* aktinos.

actinic rays (*англ.*), rayons actiniques (*франц.*), aktinische Strahlen (*нем.*), raggi attivi (*итал.*), rayos actínicos (*исп.*).

Акустика (*арх.*) — звуковые условия какого-либо помещения; архитектурная акустика исследует распространение и поглощение звука в помещениях.

akustikos (*греч.*), acoustics (*англ.*), acoustique (*франц.*), Akustik (*нем.*), acústica, edilizia (*итал.*), acústica (*исп.*).

Акустика — 1. Отдел физики, изучающий явления звука. Музыкальная А. изучает природу музыкальных звуков, разл. муз. системы, закономерности восприятия высоты, громкости, тембра муз. звуков.

2. Условия пригодности зала для ясной передачи речи и музыки.

akustickos (*греч.*), acoustics (*англ.*), acoustique (*франц.*), Akustik (*нем.*), acústica (*итал.*), acústica (*исп.*).

Акустика кино — раздел архитектурной акустики, изучающий вопрос создания наилучших акустических условий в помещениях для записи и воспроизведения звука на киностудиях и в кинотеатрах.

cinema acoustics (*англ.*), acoustique du cinéma (*франц.*), Klangwirkung (*нем.*), acustica di cinema (*итал.*), acústica de cine (*исп.*).

Акцент — выделение, подчеркивание музыкального звука или аккорда; обычно А. совпадает с началом такта, с его сильной долей. А. образуется не только ударением, но и удлинением, тембровым выделением звучания и др.

accentus (*лат.*), accent (*англ.*), accent (*франц.*), Akzent (*нем.*), accento (*итал.*), acento (*исп.*).

актинური სხივები — სხივები (ლურჯი, მოლურჯო-ისფერი), რომლებიც ძლიერად მოქმედებენ შუქმგრძობიარე ფენაზე (ფირზე ან ქალაღზე), საპირისპიროდ ყუიფელი, ნარინჯისფერი და წითელი სხივებისა, რომლებიც არა-აქტინურად იწოდებიან.

აკუსტიკა (*არქიტ.*) — ბგერის გავრცელები პირობები ამა თუ იმ შენობაში; არქიტექტურული აკუსტიკა შეისწავლის შენობაში ბგერის გავრცელებასა და შთანქმას.

აკუსტიკა — 1. ფიზიკის დარგი, რომელიც შეისწავლის ბგერით მოვლენებს; მუსიკალური აკუსტიკა შეისწავლის მუსიკალური ბგერების ბუნებას, მუსიკალური ბგერის სიმაღლის, სიძლიერის, ტემბრის აღქმის კანონზომიერებებს, მუს. სისტემებს.

2. დარბაზის ვარგისობის პირობა მეტყველების და მუსიკის მკაფიოდ გადმოსაცემად.

კინოს აკუსტიკა — არქიტექტურული აკუსტიკის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ხმის ჩაწერა-წარმოსახვის საუკეთესო აკუსტიკურ პირობებს კინოსტუდიებისა და კინოთეატრების დარბაზებში.

აკცენტი — მუს. ბგერის ან აკორდის გამოყოფა, ხაზგასმა. ჩვეულებრივ აკცენტი ემთხვევა ტაქტის დასაწყისს, მის ძლიერ დროს. ა. წარმოიქმნება არა მარტო მახვილით, არამედ გრძლიობის, მომატებით, ელერალობის ტემბრული გამოყოფით და სხვ.

Ала (*арх.*) — подсобное помещение древнеримского дома.

ala (*лат.*).

Алагрек (*арх.*) — украшения на наружных поясах строений, фризах, базах и на внутренних карнизах. Узор его состоит из повторения одной [или двух переплетенных между собой полосок (меандров), восходящих и нисходящих, встречающихся под прямым углом.

à la grecque (*франц.*).

Алеаторика (*муз.*) — одно из современных течений в музыке, основа которого принцип случайности в процессе творчества и исполнительства. А. возникла в 1950 г. почти одновременно в ФРГ (К. Штокхаузен) и во Франции (П. Булез). А. используется и советскими композиторами, в основном, в отдельных эпизодах произведений.

aleatoria (*лат.*), *alealoric*, *aleatory* (*англ.*), *aléatorique* (*франц.*), *Aleatorik* (*нем.*), *aleatorica* (*итал.*), *aleat6rica* (*исп.*).

Александрийская бумага — один из сортов чертежной бумаги.

alexandrine paper, (*англ.*), *papier alexandrin* (*франц.*), *alexandrinisches Papier* (*нем.*), *carta alessandrina* (*итал.*), *paper alejandrino* (*исп.*).

Алказар (*арх.*) — крепость или императорский дворец (в Испании).

alcázar (*исп.*).

Аллегро — 1. В музыке обозначение быстрого, оживленного темпа.

2. Музыкальная пьеса или часть ее, исполняемая в таком темпе.

3. В уроке классич. танца — заключительная часть упражнений.

allegro (*итал.*).

Аллегро модерато — умеренно скорый темп.

allegro moderato (*итал.*).

ალა (*არქიტ.*) — დამხმარე სათავის ძველ რომაულ სახლში.

ალაგრეი (*არქიტ.*) — ნაგებობის გარე სარტყელთა, ფრიზებისა, ბაზისებისა და შიდა კარნიზების სამკაული. შედგება ერთი ან ორი განმეორებადი, ურთიერთგადახლართული აღმავალი ან დამავალი, სწორი კუთხით შემხვედრი მგანდრი-საგან.

ალეატორიკა (*მუს.*) — ერთ-ერთი თანამედროვე მიმდინარეობა მუსიკაში, რომლის საფუძველია შემთხვევაობის პრინციპი შემოქმედებით და საშემსრულებლო პროცესში. ა. წარმოიშვა 1950 წ. თითქმის ერთდროულად გფრ-ში (კ. შტოკაუზენი) და საფრანგეთში (პ. ბულეზი). ალეატორიკას იყენებენ საბჭოთა კომპოზიტორებიც, უპირატესად ნაწარმოებების ცალკეულ ეპიზოდებში.

ალექსანდრული ქაღალდი — ერთ-ერთი ხარისხის სახაზავი ქაღალდი.

ალკაზარი (*არქიტ.*) — ციხე-სიმაგრე ანდა კუთხის სასახლე (ესპანეთში).

ალეგრო — 1. სწრაფი, ცოცხალი ტემპის აღნიშვნა მუსიკაში.

2. მუსიკალური პიესა ან მისი ნაწილი დაწერილი ანუ ტემპში.

3. კლასიკური ცეცვის გაცვეთაზე — სეპარატივის დასკვნითი ნაწილი.

ალეგრო მოდერატო — ზომიერად სწრაფი ტემპი.

Аллеи крытые (*ит.*) — два ряда вертикально поставленных плит, перекрытых горизонтальными плитами.

covered alleys (*англ.*), allées couvertes (*франц.*), bedeckte Allee (*нем.*), viali coperti (*итал.*), alamedas cubiertas (*исп.*).

Аллеманда — старинный плавный, степенный танец, известный во Франции с XVI в., исполняется в размере 2/4 или 2/2, в XVII—XVIII вв. в размере 4/4, темп умеренно-медленный. А. являлась основной частью сюиты.

allemande (*франц.*).

«Алле-оп!», «Алле!», «Ап!» (*цирк*) — условный сигнал, указывающий на момент вступления в трюк или момент перехода от одной части трюка к следующей.

allez-hop, allez-hap (*франц.*).

Аллея — дорога, обсаженная по обеим сторонам деревьями; дорожка в парке или саду.

allée (*франц.*), alley (*англ.*), Allee (*нем.*), viale (*итал.*), paseo escombraolo, alameda (*исп.*)

Аллонже — см. «Позиции рук» (port de bras).

allongé (*франц.*).

Аллюр (*цирк*) — походка, виды движения лошади по манежу.

allure (*франц.*), pace, gait (*англ.*), Allure (*нем.*), andatura di cavallo (*итал.*), pase (de caballo) (*исп.*).

Аллея брече — указание исполнять музыку, написанную в четырехчетвертном размере не на 4/4, а на 2/2 («на два»), т. е. отсчитывать в каждом такте 2, а не 4 удара.

alla breve (*итал.*).

Биевანი გადახურული (მშენ.) — ორი რიგი ვერტიკალურად დაწყობილი ფილებისა, რომლებიც გადახურულია ჰორიზონტალურად განლაგებული ფილებით.

ალემანდა — ძველებური დინჯი, ნარნარი ცეკვა. ცნობილია საფრანგეთში XVI ს.-დან. სრულდება 2/4 ან 2/2 ზომით (XVII—XVIII ს.-ებში 4/4 ზომით). ტემპი ზომიერად ნელია. ა. სიუიტის მთავარი შემადგენელი ნაწილი იყო.

„ალე-ოპ!“, „ალე!“ „აპ!“ (ცირკი) — პირობითი ნიშანი, რომელიც მიუთითებს ილეთის დაწყებას ან ერთი მომენტიდან მეორეში გადასვლას.

ბიევანი — გზა, ქუჩა ან პარკისა თუ ბაღის ბილიკი, რომლის ორსავე მხარეს ხეებია ჩარგული.

ალონჟე — იხ. „ხელების პოზიციები“ (port de bras).

ალური (ცირკი) — მანეჟზე ცხენის სხვადასხვაგვარი სვლა.

ალა ბრევე — მიუთითებს, რომ ოთხ მეოთხედ ზომაში დაწერილი მუსიკა უნდა შესრულდეს არა 4/4-ზე, არამედ 2/2-ზე, ე. ი. ყოველ ტაქტში უნდა იყოს არა 4, არამედ 2 მახვილი.

Алларгандо — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, расширяя, замедляя.

allargando (итал.).

Алогизм — литературно-стилистический прием, характеризующийся алогичными разрывами речи, нарушениями логической связи между речевыми оборотами, фразами, отдельными частями диалога. Применяется обычно для большего комич. эффекта. А. — существенный элемент народной драмы. Особенно значительна роль А. в эстрадно-цирковой драматургии (в клоунских репризах, диалогических конференсах, сатирич. монологах и др.). А. является осн. приемом в эксцентрике (в цирке, на эстраде).

alogism (греч.) a — logos.

Алтарь (*арх.*) — 1. Основная часть культового здания.

2. Место для жертвоприношения, обычно в виде возвышения.

altaria от altus (лат.)

altar (англ.), autel (франц.), Altar (нем.), altare (итал.), altar, ara (исп.).

Альборада — 1. утренняя серенада (песня пастухов в честь восходящего солнца).

2. Нар. INSTR. пьеса, исполняемая в очень свободном ритме на INSTR. типа рожка или свирели в сопр. тамбурина.

3. Утренний концерт на открытом воздухе, аналогичный вечернему концерту-серенаде.

alborada (исп.), aubade (франц.), «dawn», alborada (англ.), Alborada (нем.), alborada (итал.).

Альгамбра (*арх.*) — дворец мавританских властителей около Гранады.

alhambra (исп.).

Альграфня — способ плоской (литографской) печати с алюминиевой пластины.

от *лат. aluminium* и *греч. graphō.*

algraphy (англ.), algraphie (франц.), Algraphie (нем.), algrafia (итал.), algrafia (исп.).

Аларгандо — италийური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ფართოდ, შენელებით.

Аლოგიზმი — ლიტერატურულ-სტილისტური ხერხი, რომელიც ხასიათდება მეტყველების ალოგიური დანაწევრებით, ლოგიკური კავშირების დარღვევით სიტყვათა კონსტრუქციებში, ფრაზებში თუ დიალოგთა ცალკეულ ნაწილებში შოლის ჩვეულებრივ, გამოყენება კომიკური ეფექტის მისაღწევად. ალოგიზმი ხალხური დრამის არსებითი ელემენტია, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი როლი საესტრადო-საციკო დრამატურგიაში (ჯამბაზურ რეპრიზებში, დიალოგურ კონფერანსებში, სატირიკულ მონოლოგებში და ა. შ.) ალოგიზმი ძირითადი ხერხია აგრეთვე ექსცენტრიკაში (ცირკში, ესტრადაზე).

საკურობეველი (არქიტ.) — 1. საკულტო შენობის ძირითადი ნაწილი.

2. მსხვერპლშეწირვის ადგილი, ჩვეულებრივ შემადლებული.

ალბორადა — 1. დილის სერენადა (მწყემსების სიმღერა ამი მჟავალი მზის საპატეცემლოდ).

2. ხალხური ინსტრუმენტული პიესა; სრულდება მეტად თავისუფალ რიტმში ქარანსის ან სალამურის ხაზის საკრავებზე დაფ-დაფის თანხლებით.

3. დილის კონცერტი ღია ცის ქვეშ, საღამოს კონცერტი-სერენადის ანალოგურა.

ალჰამბრა (არქიტ.) — მავრიტანულ მბრძანებელთა სასახლე გრანადის ახლოს.

ალგრაფია — ალუმინის ფორფიტისგან ბრტყელი (ლითოგრაფიული) ბეჭდვის ხერხი.

Альков (*арх.*) — углубление, ниша в стене для помещения кровати.

alcôve (*франц.*), alcove (*англ.*), Alkoven, Bettische (*нем.*), alcova (*итал.*), alcoba (*исп.*).

Альпийская труба (*муз.*) — эта труба длиной 10 метров сработана в Альпах из целого ствола ели. Играют на ней одновременно три человека.

Alpine trumpet (*англ.*), trompette Alpes (*франц.*), Alpentrompete (*нем.*), tromba alpina, tromba alpestre (*итал.*), trompeta alpino, trompeta alpestre (*исп.*).

Альт — 1. Партия в хоре или вокальном ансамбле, исполняемая низким детским или низким женским (меццо-сопрано, контральто) голосами; звучит и нотируется в партитуре выше тенора, отсюда и название (*alto*—высокий, *итал.*).

2. Низкий детский голос (у мальчиков).

3. 4-х струнный смычковый музыкальный инструмент скрипичного семейства.

viola (*итал.*), viola (*англ.*), violin, alto (*франц.*), Bratsche, Altgeige (*нем.*), viola (*исп.*).

Альтерированный аккорд — аккорд, измененный путем повышения или понижения одного из тонов.

altered chord (*англ.*), accord alternatif, accord cromatique (*франц.*), alterierte Akkorde (*нем.*), accordo alter:nativo (*итал.*), acorde alternativo (*исп.*).

Альтовый ключ — один из ключей системы ДО (C); обозначает, что нота до первой октавы (c¹) находится на третьей линейке нотного стапа. Начертание А. к. представляет искаженное с течением времени написание латинской буквы С.

alto key (*англ.*), alto clef (*франц.*), Altschlüssel; Schlüssel (*нем.*), chiave di dó (*итал.*), clave de alto (*исп.*).

Альфреско — стенная живопись водяными красками по сырой штукатурке.

a frêscò (*итал.*).

Алково (*архит.*) — ниша, углубление в стене для помещения кровати.

Албиური саყვირი (*მუს.*) — ერთიანი ნაძვის ხიდან დამზადებული 10 მ. სიგრძის საყვირი. ასეთი საყრაი შექმნეს ალბებში. მასზე ერთდროულად 3 შემსრულებელი უკრავს.

ალტი — 1. პარტია გუნდში ან ვოკალურ ანსამბლში, რომელიც სრულდება ბავშვის ან ქალის დაბალი (მეცო-სოპრანო, კონტრალტო) ხმით; პარტიტურაში ნოტირებულია და ჯღერს ტენორზე მაღლა. აქედან წარმოდგება მისი სახელწოდება (*alto* — მაღალი, *იტალ.*).

2. ბავშვის დაბალი ხმა (ბიკებთან).

3. ვიოლინოს ოჯახის ოთხხმიანი ხემიანი სამუსიკო საყრაი.

ალტერირებული აკორდი — ერთ-ერთი რომელიმე ტონის ამაღლების ან დადაბლების შედეგად სახეშეცვლილი აკორდი (*მუს.*).

ალტის გასაღები — „დო“-ს (C) სისტემის ერთი გასაღები, რომელიც აღნიშნავს, რომ პირველი ოქტავის დო (c¹) მდებარეობს სანოტო სისტემის მესამე საზზე. ალტის გასაღები წარმოადგენს ლათინურა ასო C-ს დროთა განმავლობაში დამახინჯებულ დამწერლობას.

ალფრესკო — კედლის ფერწერა ტენიან ბაჟკაზე წყლის საღებავებით.

А ля сегонд (во II позиции) — поза, при которой работающая нога поднимается высоко в сторону. Французская школа балета, пользуясь обозначением «больших» позиций ног, употребляет также термин а ля катрием (букв. — в четвертую), обозначающий положение поднятой ноги вперед или назад.

à la seconde (франц.).

Амбион (арх.) — возвышенность в церкви, с которой произносят проповедь.

ambōn (греч.), амбо (англ.), амбон (франц.), Ambo(n) (нем.), ambōne (итал.), ambōn (исп.).

Амбо — площадка, с которой пел древнегреческий хор.

амбо (греч.).

Амбразура — 1. Стенной проем, отверстие в стене для окон и дверей.

2. Отверстие в крепостной стене для стрельбы из орудий.

1) embrasure (франц.), embrasure (англ.), Fenster-*nische*, Tür*nische*, Fenstervertiefung (нем.), vano di finestra (итал.), vano, hueco (de la ventana, de la puerta) (исп.).

2) embrasure (франц.), gun-port (англ.), Schießscharte (нем.), aspillera, tronera, canone-*ra* (исп.), cannoniera, feritoia (ит.).

Амбон (арх.) — 1. Возвышение перед алтарем в церкви, с которого произносится проповедь.

2. У древних греков и римлян место в амфитатре, представляющее возвышение для каких-либо представлений.

ambōn (греч.), амбон (англ.), амбон (франц.), Ambo (нем.), ambōne (итал.), ambōn (исп.).

Аморэволе — музыкальный термин, указывающий, что следует исполнять любовно, страстно, ласково, нежно.

amorevole (итал.).

3. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ა ლა სეგონდი (II პოზიციისში) — პოზა, რომლის დროს მომუშავე ფეხი აიწევა მაღალა გვერდზე. ბალეტის ფრანგულ სკოლაში ფეხების „ღილი“ პოზიციების აღნიშვნისას გამოიყენება აგრეთვე ტერმინი ა ლა კატრიემ (სიტყუასიტყვით — მეოთხეში), რომელიც აღნიშნავს წინ ან უკან ფეხის მდგომარეობას.

ამბიონი (არქიტ.) — შემალღებელი ადგილი ეკლესიაში, საიდანაც ქადაგებენ.

ამბო — ადგილი, სადაც თავსდებიდა ძველბერძნული გუნდი სიმღერის დროს.

ამბრაზურა — 1. კედლის ღლიობის ხერხელები სარკმლის ან კარის ჩასადგმელად.

2. ციხე-სიმაგრის კედელში დატანებული ხერხელი სასროლად; სათოფური, საზარბაზნე.

ამბიონი, საფსალმუნე (არქიტ.) — 1. შემალღებელი ადგილი ეკლესიის საკურთხეველის წინ, ქადაგების წარმოსათქმელად მოწყობილი.

2. ძველ საბერძნეთსა და რომში შემალღებელი ადგილი ამფითეატრში რაიმე სახის წარმოდგენის გასამართავად.

ამორეველე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ენებით, ალერსიანად, ნაზად.

Ампир — художественный стиль, сложившийся в подражание античности к концу первой республики во Франции. В середине XIX в. распространился в Зап. Европе и России. В архитектуре характеризуется триумфальными арками, монументальными зданиями с колоннами, лепными украшениями. Высокий уровень композиционного мастерства проявился в лучших образцах французского прикладного искусства, особенно в мебели и изделиях из металла (бронза, медь), воспроизводившего в стилизованном виде предметы античной обстановки.

empire style (*англ.*), style empire (*франц.*), Empire (*нем.*), stile impéro (*итал.*), estilo imperio (*исп.*).

Амплуа — актер, имеющий определенный ряд ролей, напр., А. любовника, простака, Арлекина, Смеральдины и т. д. Появление в древней Греции трагедии и комедии привело к разделению актеров на трагических и комических. Узкая специализация актеров в пределах определенного А. привела в конечном итоге к творческому штампу. Московский художественный театр разрушил традиционное представление об А. Советские актеры исполняют широкий круг ролей, соответствующих особенностям их таланта.

emploi, role (*франц.*), line of business, line, role (*англ.*) Rolle (*нем.*), parte (*итал.*), parte, papel, rol (*исп.*).

Амрита — африканский 4-х струнный музыкальный инструмент. Используется для сольного исполнения, а также для аккомпанемента танцам и пению.

amrita (*сомалийск.*)

Амфипростиль (*арх.*) — греческий храм с простильными портиками на переднем и заднем фасадах.

amphiprestylon (*греч.*), amphiprostyle (*англ.*), amphoprostyle (*франц.*), Amphiprostyleos (*нем.*), amfiprostila (*итал.*), amfiprostilo (*исп.*).

ამპირი — მხატვრული სტილი, რომელიც ჩამოყალიბდა ანტიკურობის მიზაძეით საფრანგეთში პირველი რესპუბლიკის დასასრულს. XIX საუკუნის შუა წლებში გავრცელდა დასავლეთ ევროპასა და რუსეთში. არქიტექტურაში ხასიათდება — ტრიუმფალური თაღებით, სვეტებიანი მონუმენტური ნაგებობებით, ნაძარწი მორთულობებით. ოსტატობის მაღალი დონე გამოვლინდა ფრანგული გამოყენებითი ხელოვნების საუკეთესო ნიმუშებში, განსაკუთრებით ავეჯსა და ლითონის (ბრინჯაო, სპილენძი) ნაკეთობებში, რომლებიც სტილიზებული სახით წარმოსახვდნენ ანტიკურ მოწყობილობას.

ამპლუა — აქტიორი, რომელსაც გააჩნია როლების განსაზღვრული სახეობა; მაგ.: საყვარლის, გულუბრყვილოს, არლეკინის, სმერალდინისა და სხვათა და სხვათა ამპლუა, უძველეს საბერძნეთში ტრაგედიისა და კომედიის გამოჩენამ აქტიორები დაყო ტრაგიკოს და კომიკოს აქტიორებად.

განსაზღვრული ა. ჩარჩოებში მომწყვედელი აქტიორის ვიწრო სპეციალიზირებამ საბოლოოდ მიიყვანა იგი შემოქმედებით შტამპადე. მოსკოვის სამხატვრო თეატრმა დაარღვია ა-ზე ტრადიციული შეხედულება, საბჭოთა მსახიობები ასრულებენ სხვადასხვა როლებს მათი ნქის თავისებურებათა შესაბამისად.

ამრიტა — აფრიკული 4 სიმინი სამუს. საკრავი. გამოიყენება როგორც სოლო შესრულებისათვის, ასევე ცეკვებისა და სიმღერების თანხლებისათვის.

ამფიპროსტილი (*არქიტ.*) — ბერძნული ტაძარი, პროსტილური პორტიკებით წინა და უკანა ფასადზე.

Амфитеатр — 1. Древнеримское монументальное здание для публичных зрелищ: боев гладиаторов, травли диких зверей, массовых театрализованных представлений. Развился из греческого театра, представляя собой как бы соединение двух театров, образующих грандиозное сооружение с эллипсовидной, усыпанной песком ареной посредине.

2. В современном театре А. называют места в зрительном зале, расположенные поднимающимися уступами за партером.

amphitheatron (греч.), amphitheatre, pit (англ.), amphithéâtre (франц.), Amphitheater (нем.), anfiteatro (итал.), anfiteatro (исп.).

Амфора — большой глиняный сосуд с двумя ручками и с узким горлом для хранения вина и масел (у древних греков).

лат. amphora от греч. amphoreus.

amphora (англ.), amphore (франц.), Amphora (нем.), ánfora (итал.), ánfora (исп.).

Ан аван — термин, указывающий на то, что одна нога находится впереди другой или на то, что танцовщик продвигается вперед.

en avant (франц.).

Анагнорисмос (театр) — в Древней Греции термин, обозначавший один из приемов построения трагедии.

anagnorismos (греч.).

Анализ — принятое в музыковедении название эстетического и технологического разбора музыкального произведения.

analysis (греч.), analysis (англ.), analyse (франц.), Analyse (нем.), análifi (итал.), análisis (исп.).

Анаморфирование — см. анаморфотная оптика.

Анаморфоза (анаморфирование) — см. анаморфотная оптика.

амфиотеатри — 1. ძვ. რომაული მონუმენტური შენობა საჯარო სანახაობებისათვის (გლადიატორთა ბრძოლები, გარეული მხეცების წყალება, მასობრივი თეატრალურული წარმოდგენა). განვითარდა ბერძნული თეატრის მიხედვით, თითქოსდა ორი თეატრის შეერთებით. წარმოადგენდა გრანდიოზულ ელიფსოიდურ ნაგებობას, რომლის შტაში მოთავსებული არენაზე ქვიშა იყო მოყრილი.

2. თანამედროვე თეატრში ამფითეატრი ეწოდება ადგილებს, მაყურებელთა დარბაზში, რომლებიც პარტერის წებმდე თანდათან, საფეხურებრივად მდებარეობენ.

ამფორა — თისის დიდი ორყურა და ვერცხვითი კერამიკული ღვინისა და ზეთის შესანახად (ძველ საბერძნეთში).

ან ავანი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ ერთი ფეხი მეორის წინაა ანდა იმას, რომ მოუცევევ მოძრაობს წინ.

ანაგნორისმოსი (თეატ.) — ძველბერძნული ტერმინი, რომელიც აღნიშნავდა ტრაგედიის აგების ერთ-ერთ ხერხს.

ანალიზი — მუს. ნაწარმოების ესთეტიკური და ტექნოლოგიური გარჩევა, რომელიც მიღებულია მუსიკოსმკოდნეობაში.

ანამორფირება — იხ. ანამორფული ოპტიკა.

ანამორფოზა (ანამორფირება) — იხ. ანამორფული ოპტიკა.

Анаморфотная оптика — общее название оптических систем, применяемых в широкоэкранном кино и предназначенных для равномерного сжатия или расширения изображения в заданное число раз.

anamorphôtés (*греч.*), anamorphic lens (*англ.*), objectif ànamorphose (*франц.*), Anamorphotische Optik (*нем.*), anamorfote ottica (*итал.*), anamorfosador (*исп.*).

Ан аррьер — термин, указывающий на то, что одна нога находится сзади другой, или на то, что танцовщик продвигается назад.

en arriere (*франц.*).

Анастигмат — наиболее совершенный сложный кино- и фотообъектив (6—7 линзовый), дающий резкое и неискаженное изображение всех точек предметов, вплоть до удаленных на большие расстояния от оптической оси объектива.

anastigmatos (*греч.*), anastigmat, anastigmatic lens (*англ.*), anastigmat (*франц.*), Anastigmat (*нем.*), anastigmato (*итал.*), anastigmático, anastigmado (*исп.*). !

Ангажемент (театр) — приглашение артиста (артистки) или артистического коллектива на известный срок для участия в спектаклях или концертах на определенных условиях.

engagement (*франц.*), engagement (*англ.*), Engagement (*нем.*), scrittúra (*итал.*), recibir una invitación, contrata, contrato (*исп.*).

Ангар — помещение для стоянки и хранения самолетов.

ангари — ნაგებობა თვითმფრინავების სადგომად და დასაცავად.

hangar (*франц.*), hangar (*англ.*), Flugzeughalle, Hangar, Flugzeugschuppen, Fliegerhalle, Luftschiffhalle (*нем.*), aviorimessa (*итал.*), hangar (*исп.*).

Ангемитонный звукоряд — звукоряд без полутонов.

ანჰემიტონური ბგერათა რიგი — ბგერათა რიგი ნახევარი ტონების გარეშე.

anhemitonus (*греч.*), anhemitonic sound-row, whole-tone scale, anhemitonic note-row (*англ.*), sonserie d'anhemiton (*франц.*), anhemitonische Tonreihen (*нем.*), scala dei suoni di anhemiton (*итал.*), escala de sonidos de anemitón (*исп.*).

ანამორფული ოპტიკა — ოპტიკური სისტემები, რომლებიც გამოიყენეს ფართოეკრანიან კინოში. ანამორფული ოპტიკის საშუალებით ხდება გამოსახულების „შეკუმშვა“ ან „გაშლა“ (გაფართოება) გარკვეული სიდიდით.

ან არიერი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ ერთი ფეხი მეორის უკანა ანდა მოცეკვავე მოძრაობს უკან.

ანასტიგმატი — სრულყოფილი რთული კინო და ფოტოობიექტივი (6—7 ლინზიანი), რომელიც იძლევა საგნის (ობიექტივის ოპტიკური ღერძიდან დიდი მანძილით დაშორებული საგნებისაკე) ყველა წერტილის მკვეთრ და დაუმახინგებელ გამოსახულებას.

ანგაჟემენტი (თეატ.) — გარკვეული ვადითა და გარკვეული პირობებით მსახიობის ან მსახიობთა კოლექტივის მოწვევა სპექტაკლებში ან კონცერტებში მონაწილეობის მისაღებად.

Engagement (*нем.*), scrittúra (*итал.*), recibir una invitación, contrata, contrato (*исп.*).

ანგარი — ნაგებობა თვითმფრინავების სადგომად და დასაცავად.

hangar (*франц.*), hangar (*англ.*), Flugzeughalle, Hangar, Flugzeugschuppen, Fliegerhalle, Luftschiffhalle (*нем.*), aviorimessa (*итал.*), hangar (*исп.*).

Ангемитонный звукоряд — звукоряд без полутонов.

ანჰემიტონური ბგერათა რიგი — ბგერათა რიგი ნახევარი ტონების გარეშე.

anhemitonus (*греч.*), anhemitonic sound-row, whole-tone scale, anhemitonic note-row (*англ.*), sonserie d'anhemiton (*франц.*), anhemitonische Tonreihen (*нем.*), scala dei suoni di anhemiton (*итал.*), escala de sonidos de anemitón (*исп.*).

Англез — наименование, дававшееся в европейских странах различным народным танцам, происходящим из Англии.

anglaise (франц.).

Английский рожок (муз.) — деревянный духовой инструмент, возникший в XVIII в. из охотничьего гобоя (oboe dicaccia), в свою очередь происходящего от альтовой бомбарды. Трубка А. р. значительно длиннее, чем у гобоя, и заканчивается раструбом грушевидной формы; трость надевается на слегка изогнутую металлическую трубку. Число клапанов 15—18. Звук А. р. более матовый, чем у гобоя, несколько «меланхолического» характера. Строй А. р. — in F, т. е. на квинту ниже, чем у гобоя: если в нотках (А. р. нотируется в скрипичном ключе) написано «до» 1-й октавы, то фактически прозвучит «фа» малой октавы и т. д. Следовательно, мелодия для А. р. записывается на квинту выше реального звучания. Диапазон А. р. в нотации «фа» малой октавы — «си» (сибемоль) 3-й; звучит на квинту ниже.

corno inglese (итал.), english horn (англ.), cor anglais (франц.), Englischhorn (нем.), corneta inglesa (исп.).

Англунг — древне-индонезийский ударный инструмент. А. употребляется для сопровождения танцевальных групп.

anglung (индонез.).

Ангоб (кер.) — в технологии художественной керамики тончайший слой глиняной массы, наносимый на поверхность изделия из простой или искусственно окрашенной глины в процессе его изготовления.

engobe (франц.), engobe, lacquer, plastering (англ.), Engobe (нем.), mástice, engoba (итал.), revoque, enclucido, cerámico (исп.).

Ангозо — музыкальный термин, употребляющийся, что следует исполнять тревожно, тоскливо, беспокойно.

angoscioso (итал.).

ანგლუზი — ასე უწოდებენ ევროპის ქვეყნებში ინგლისური წარმოშობის სხვადასხვა ცეკვას.

ინგლისური ქარახსა (მუს.) — ხის ჩასაბერი საყრავი, 7 არმოიშვა XVIII ს. სანადირო ჰობოისაგან (oboe dicaccia), რომელიც თავის მხრივ წარმოიშვა ალტის ზომბარდისაგან. ინგლისური ქარახსის მილი საგრძობლად გრძელია ჰობოისაზე და მთავრდება მსხლისებური ფორმის ყელბუკით, ენაკი ჩამოცმულია ოდნავ გაღუნულ ლითონის მიღზე, საჩქველებს რაოდენობა 15—18-ია. ინგლისური ქარახსის ბგერა უფრო მჭრქალია, ვიდრე ჰობოისა, რამდენადმე „მელანქოლიური“ ხანიათისაა. საყრავის წყობა in F ე. ი. კვინტით ქვემოთ ჰობოისთან შედარებით. თუ ნოტებში (ი. ქ. ნოტირებულია ვიოლინოს გასაღებში) წერია პირველი ოქტავის „დო“, ფაქტობრივად იქვეყნებს მცირე ოქტავის „ფა“ და ა. შ. ამიტომ მელოდია ინგლისური ქარახსისათვის იწერება კვინტით ზემოთ რეალურ ელვადობასთან შედარებით. ი. ქ. დიაპაზონი ნოტაციით ვრცელდება მცირე ოქტავის „ფა“-დან მე-3 ოქტავის „სი ბემოლამდე“; ელერს კვინტით ქვემოთ.

ანგლუნგი — ძველი ინდონეზიური დასარტყამი საყრავი. გამოიყენება მოცეკვავეთა ჯგუფების თანხლებებისათვის.

ანგო ზი (კერამ.) — მხატვრული ევრაშის ტექნოლოგიაში თიხის სიფრფინა მასა, რომელიც დარტყანა უბრალო, წითელი ან ხელოვნურად შეღებული თიხის ნაკეთობის ზედაპირზე მისი დამზადების პროცესში.

ანგოშოზო — მუსიკალური ტერმინი. რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მღელვარედ, ნაღვლიანად, მოუსვენრად.

Андалусское танго — испанский танец, возникший во второй половине прошлого века. А. т., наряду с другими жанрами, впоследствии легло в основу возникшего в конце XIX в. так называемого «аргентинского» танго, которое в дальнейшем получило повсеместное распространение и стало известно во всех странах мира под именем «танго». Размер четкий, 2-дольный.

tango Andaluz (*исп.*).

Анданте — 1. Основное обозначение среднего по скорости темпа, соответствующего спокойному бодрому шагу.

2. Обозначение пьесы, написанной в этом темпе и не имеющей специального названия.

3. Распространенный темп медленных частей сонатного цикла. Выражения «А. из такой-то симфонии» или «А. из такого-то квартета» подразумевают медленные части этих произведений, даже если их темп обозначен иначе.

andante (*итал.*).

Андамэнто — музыкальный термин, обозначающий модуляцию, переход (интермедия в фуге).

andamento (*итал.*).

Ан дедан — 1. Направление вращения в пируэтах, турах и движениях, исполняющихся en tournant по направлению к опорной ноге.

2. Направление движения работающей ноги, описывающей дугу назад — в сторону — вперед, т. е. во внутрь к опорной ноге.

en dedans (*франц.*)

Ан деор — 1. Развернутое положение ног, принятое в системе классического танца, при котором ноги повернуты носками наружу. 2. Направление движения работающей ноги, начинающей описывать дугу вперед — в сторону — назад, т. е. наружу от опорной ноги.

ანდალუზიური ტანგო — ესპანური ცეკვა, რომელიც აღმოცენდა გასული საუკუნის მეორე ნახევარში. იგი სხვა ეანრებთან ერთად საფუძვლად დაედო XIX ს.-ის დასასრულს წარმოშობილ ე. წ. არგენტინულ ტანგოს, რომელიც შემდგომში საყოველთაოდ გავრცელდა და ტანგოს სახელწოდებით ცნობილი გახდა მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში. ზე მა ზუსტი, ორწილადი.

ანდანტე — 1. საშუალო სიჩქარის ტემპის ძირითადი აღნიშვნა, რომელიც მშვიდ, მსხვერპლს შეესაბამება.

2. ამ ტემპით დაწერილი პიესის აღნიშვნა იმ შემთხვევაში, როდესაც მას საკუთარი სახელწოდება არა აქვს.

3. სონატური ციკლის ნელი ნაწილების გავრცელებული ტემპი. გამოთქმები „ანდანტე ამა და ამ სიმფონიიდან“, ან „ანდანტე ამა და ამ კვარტეტადან“, გულახმობენ ამ ნაწარმოებების ნელ ნაწილებს; იმ შემთხვევაშიც კი როდესაც მათი ტემპი სხვაგვარადაა აღნიშნული.

ანდამენტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს გადასვლას, მოდულაციას (ინტერმედია ფუგაში).

ან დედანი — 1. ტრალის მიმართულება პირუეტებში, ტურებში და იმ მოძრაობების დროს, რომლებიც სრულდება საყრდენი ფეხის მიმართულებით en tournant.

2. მომუშავე ფეხის მიმართულება, როდესაც იგი შემოხაზავს რკალს უკან — გვერდზე — წინ, ე. ი. შიგნით, საყრდენი ფეხის მიმართულებით.

ან დეორი — 1. კლასიკური ცეკვის სისტემაში მიღებული ფეხის გაშლილი მდგომარეობა, რომლის დროს ფეხები ცერებით გარეთაა შებრუნებული; 2. მომუშავე ფეხის მიმართულება, როდესაც ის შემოხაზავს რკალს წინ — გვერდზე — უკან, ე. ი. საყრდენი ფეხისაგან გარეთ;

3. Направление вращения в пируэтах, турах и других движениях от опорной ноги к работающей.

en dehors (франц.).

Андрон (арх.) — помещение для мужчин в греческом жилом доме.

andron (греч.).

Анемотека (муз.) — воздушные ящики в органе.

от греч. anemoteca.

anemoteca (англ.), anemoteque (франц.), Anemoteka (нем.), anemoteca (итал.), anemoteca (исп.).

Анемохорд — струнный музыкальный инструмент в древней Греции.

anemochord (грец.), anemochord (англ.), anemochord (франц.), Anemokord (нем.), anemocord (итал.), anemocord (исп.).

Анжелика (муз.) — инструмент типа лютни в XVII в.

angelica (англ.), angelique (франц.), Angelika (нем.), angèlica (итал.), angélica (исп.).

Анимато — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять надо оживленно, воодушевленно.

animato (итал.).

Анкер — железная скрепка в каменной кладке.

Anker (нем.), anchor (англ.), ancre (франц.), àncora (итал.), àncora (исп.).

Ан лэр — термин, указывающий, что движение одной или обеих ног исполняется в воздухе. Напр., rond de jambe en l'air, tour en l'air и др.

en l'air (франц.).

Анонс (театр) — предварительное объявление о спектакле, концерте и т. д. В XVII—XVIII вв., преимущественно во

3. პირუეტებში, ტურებსა და სხვა მოძრაობების დროს ტრაილის მიმართულება საყრდენი ფეხისაგან მომუშაებისაკენ.

ანდრონი (არქიტ.) — მამაკაცებისათვის განკუთვნილი სადგომი ზერძულ საცხოვრებელ სახლში.

ანემოტეკა (მუს.) — საჰაერო ყუთები ორგანოში.

ანემოქორდი — სიმებანი სამუსიკო საკრავი ძველ საბერძნეთში.

ანეელიკა (მუს.) — ბარბოთის ტიპის საკრავი XVII საუკუნეში.

ანიმატო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ცოცხლად, აღფრთოვანებულად.

ანკერი — ქვის წყობაში ჩატანებული რკინის საბმური, რომლითაც ერთმანეთზე ამაგრებენ ქვის ნაწილებს.

ან ლ'ერი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ მოძრაობა ერთი ან ორივე ფეხით სრულდება ჰაერში. მაგალითად, rond de jambe en l'air, tour en l'air და სხვ.

ანონსი (თეატ.) — წინასწარი განცხადება მომავალ სპექტაკლის, კონცერტის და მისთ. შესახებ. XVII—XVIII ს. უპირატესად, საფრანგეთის

Французском театре. А. представлял собой краткое обращение со сцены к публике перед началом спектакля (и отдельных его актов) с сообщением о предстоящем показе, о действующих лицах, исполнителях; в конце спектакля — о значении развязки, и рекламировали предстоящие спектакли. А. являлся органическим элементом спектакля и исполнялся лучшими актерами труппы. Исполнители А. («анонсеры») выступали в особых костюмах.

annonce (франц.), bill, poster, announcement (англ.), Anzeige, Annonce (нем.), annuncio, affisso, avviso (итал.), anuncio (исп.).

«АНС» — фотоэлектронный музыкальный синтезатор, построенный Е. А. Мурзинным и получивший название «АНС» («Александр Николаевич Скрябин»). С помощью АНС'а композитор может создавать музыку в непосредственно звучащем виде, без музыкантов-исполнителей. Композитор записывает нужные ему звуки на стекле, покрытом непрозрачной несохнущей краской, снимая резцами краску в определенных местах. Это стекло является своеобразной партией инструмента. Композитор может разрабатывать на стекле партитур совершенно необычные по спектрам звуки. Композитор, работая на партитуре синтезатора, уподобляется художнику, пишущему картину; он подкрашивает, ретуширует, стирает и наносит новые кодовые рисунки, осуществляя слуховой контроль получаемого результата. АНС позволяет сочинять музыку, пользуясь любыми ладами и звукорядом.

«ANS» (русск.).

Ансамбль — 1. (в театральном искусстве) — стройность и согласованность игры актеров, которая служит раскрытию замысла сценического произведения, осуществлению стилевого единства спектакля.

2. (муз.) — совместное исполнение му-

театрში ანონსი ეწოდებოდა სპექტაკლის დაწყების წინ მაყურებლისადმი სცენიდან მოკლე მიმართვას ამ წარმოდგენის, მისი მოქმედი პირების, შემსრულებლების შესახებ, წარმოდგენის დამთავრების შემდეგ კი — ეკანძის გახსნის მნიშვნელობის შესახებ, ამავე დროს, რეკლამას უწევდნენ თეატრის შემდგომ სპექტაკლებსაც. ანონსი იყო სპექტაკლის ორგანული ნაწილი და მას ასრულებდნენ დასის საუკეთესო მსახიობები. ანონსის შემსრულებლები («ანონსიორები») გამოდიოდნენ საგანგებო ტანსაცმელში გამოწყობილნი.

„ანს“ — ფოტოელექტრონული მუსიკალური სინთეზატორი, აგებული ე. ა. მურზინის მიერ, რომელმაც მიიღო სახელწოდება „ანს“ („ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე სკრიაბინი“).

„ანს“-ის მეშვეობით კომპოზიტორს შეუძლია მოისმინოს შექმნილი მუსიკის ელერადობა უშუალოდ მუსიკოსს შემსრულებელთა გარეშე. კომპოზიტორი იწერს მისთვის საჭირო ბეგრებს გაუმჭვირვალე, უშრობი საღებავით დაფარულ მინაზე აცლის რა საღებავს საჭრეთელით განსაზღვრულ ადგილებზე. მინა წარმოადგენს საკრავის თავისებურ პარტას. კომპოზიტორს შეუძლია დაამუშაოს მინაზე სპექტრის მიხედვით სრულიად უჩვეულო ბეგრები. სინთეზატორის პარტიტურაზე მუშაობის დროს კომპოზიტორი ემსგავსება მხატვარს, რომელიც ხატავს სურათს; იგი აფერადებს, რეტუშს უკეთებს, შლის და ქმნის ახალ საყოლო სურათებს, ახორციელებს მიღებული შედეგის სმენით კონტროლს. ან იძლევა მუსიკის შეთხზვის შესაძლებლობას ნებისმიერი კილოს და ბეგრათა რიგის გამოყენებით.

ანსამბლი 1. (სათეატრო ხელოვნებაში) — მსახიობთა მწყობრი და შეთანხმებული თამაში, რომელიც საჭიროა აცენური ნაწარმოების ჩანაფიქრის გასახსნელად, სპექტაკლის სტილური ერთიანობის განსახორციელებლად.

2. (მუს.) — მუსიკალური ნაწარმოების ერ-

зыкального произведения несколькими частями.

ensemble (франц.), ensemble (англ.), Ensemble (нем.), complesso, ensemble (итал.), conjunto (исп.).

Ансамбль архитектурный — продуманное и согласованное единство в расположении группы зданий, решенное по определенному архитектурно-пространственному замыслу.

თბოლივი შესრულება რამდენიმე მონაწილის მიერ.

ანსამბლი არქიტექტორული — გააზრებული და შეთანხმებული ერთიანობა შენობათა ჯგუფის განლაგებისა, გადაწყვეტილი გარკვეული არქიტექტურულ-სივრცითი ჩანაფიქრის მიხედვით.

architectural ensemble (англ.), ensemble architectural (франц.), Gesamtbild, artkitektonisches Ensemble (нем.), insieme architetonico, completo architettonico (итал.), conjunto arquitectónico (исп.).

Антаблеман, антаблемент — верхняя несомая часть архитектурного ордера, состоящая из архитрава, фриза и карниза.

ანტაბლემანი, ანტაბლემენტი — არქიტექტურული ორდერის ზედა (საზიდი) ნაწილი, რომელიც შედგება არქიტრავის, ფრიზისა და კარნისისაგან.

entablement (франц.), entablature, entablement (англ.), Gebälk (нем.), entablamento (итал.), entablamento (исп.).

Антарала (арх.) — помещение для молящихся в индийском храме.

ანტარალა (არქიტ.) — მლოცველთა სადგომი ინდურ აძარში.

antara (ინდ.).

Антем, Энзем — английское церковное хоровое произведение (типа мотета или кантаты) на библейский текст.

ანთემი, ენსემი — ბიბლიურ ტექსტზე აგებული ინგლისური საეკლესიო საგუნდო ნაწარმოები (მოტეტის ან კანტატის ტიპის).

anthem (англ.).

Антемион (арх.) — улиткообразная линия на колоннах Ионического ордена.

ანთემიონი (არქიტ.) — ლოკონისებური ხაზი იონური ორდენის კოლონებზე.

от греч. anthos.

Антефикса — в античной архитектуре — каменные или керамические украшения, устанавливаемые на карнизе, у основания ската кровли.

ანტეფიქსი — ანტიკურ არქიტექტურაში ქვის ან კერამიკული სამკაული, რომელიც იდგმებოდა კარნიზზე სახურავის ფერდის ძირში.

antefixa (ლმ.), antefix (англ.), antéfixe (франц.), Antefix (нем.), antefissa (итал.), antefijo (исп.).

Антик — сохранившийся памятник древнего искусства, главным образом, памятник скульптуры.

ანტიკი — უძველესი ხელოვნებას შემორჩენილი ძეგლი, უმეტესად ქანდაკება.

antiquus (ლმ.).

Антиквар, антикварий — 1. Продавец предметов старинного искусства.

2. Любитель и собиратель антикварных предметов.

antiquarian, antiquary (англ.), antiquaire (франц.), Antiquar (нем.), antiquário (итал.), antigüedad (исп.).

Антипод (цирк) — жонглирование ногами, преимущественно ступнями ног. Антиподист, лежа на подушке или валике с поднятыми ногами, балансирует, подбрасывает, ловит или вращает различные предметы. Старинный вид жонглирования.

antipodes (греч.), antipode (англ.), antipode (франц.), Antipode (нем.), antípode (итал.), antípoda (исп.).

Антистрофа (театр) — в античной трагедии четная строфа хоровой песни, повторявшая по ритму предшествовавшую ей (нечетную) строфу. А. сопровождала ритмическое движение хора слева направо (с запада на восток), а строфа — соответствующее движение справа налево. Если хор состоял из двух полухорев, А. исполнялась вторым полухором. Ритмическое разнообразие каждой пары строф придавало большую выразительность переживаниям героев сценического действия.

antistrophe (греч.).

«Антифильм» — термин, появившийся в киноведении в конце 50-х — нач. 60-х гг., аналогичен терминам «антироман», «антитеатр», которые выражают отрицание идейности, образности искусства, традиций реализма. Художественное отражение мира заменяется воспроизведением субъективных, едва уловимых эмоций, не организованных в композиционное единство. «Теория» «А» является антинаучной, несостоятельной при столкновении со сложной, противоречивой практикой современного киноискусства.

antifilm (англ.), antifilm (франц.), Antifilm (нем.), antifilm (итал.), antipelicula (исп.).

антиквари — 1. ძველებური ხელოვნების ნივთებით მოვაჭრე.

2. ანტიკვარული ნივთების მოტრფიალე და შემგროვებელი.

антиპოდი (ცირკი) — ჯონგლიორობა ფეხებით, უმთავრესად ფეხის ტერფებით. ანტიპოდისტი, ბალიშზე ან მუთაქაზე მხრებით დაყრდნობილი და ფეხბაშუვრილი, წონასწორობას ინარჩუნებს, ჰაერში შეაგდებს და იკერს ანდა ატრიალებს სხვადასხვა საგნებს. ჯონგლიორობის უძველესი სახეა.

ანტიტროფი (თეატ.) — ანტიკურ ტრაგედი-აში ქოროს სიმღერის ლუწი სტროფი, რომელიც რიტმის მიხედვით იმორებდა მის წინამორბედ (კენტ) სტროფს. ანტიტროფს თან ახლდა ქოროს რიტმული მოძრაობა მარცხნიდან მარჯვნივ (დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ), ხოლო სტროფს — შესაბამისი მოძრაობა მარჯვნიდან მარცხნივ. თუ ქორო შედგებოდა ორი ნახევარქოროსაგან, ანტიტროფს ასრულებდა მეორე ნახევარქორო. ყოველი წყვილი სტროფის რიტმული სხვადასხვაობა უფრო მეტ გამომსახველობას ანიჭებდა გმირების განცდებს.

ანტიფილმი — ტერმინი, რომელიც კინომოდერნიზმში გაჩნდა 50—60-იანი წლების მიჯნაზე; ანალოგიურია ტერმინებისა „ანტირომანი“ და „ანტითეატრი“, რომლებიც უარყოფენ ხელოვნების იდეურობასა და სახონებებს, რეალიზმის ტრადიციას. სამყაროს მხატვრული ასახვა აქ შეცვლილია სუბიექტური, კომპოზიციური მთლიანობაში გაუერთიანებელი, ძლივს შესამჩნევი ემოციების რეპროდუცირებით.

„ანტიფილმის“ „თეორია“ ანტიმეცნიერულია და ვერ ასახავს თანამედროვე, წინააღმდეგობებით აღსავსე კინოხელოვნების რეალურ სინამდვილეს.

Антифон — поочередное (диалогическое) пение солиста и хора или двух частей хора, как бы отвечающих одна другой.

antiphonē (греч.), antiphony (англ.), antiphonie (франц.), Antiphonie (нем.), antífona (итал.), antífon (исп.).

Античная драматургия — драматургия рабовладельческих обществ Др. Греции и Др. Рима. Возникновение А. д. относится к VI в. до н. э. Наиболее плодотворные эпохи А. д. совпадают с периодом расцвета греч. трагедии и т. н. древней аттической комедии (V в. до н. э.), а также бытовой комедии, вначале в Греции (IV—III в. до н. э.), затем в Риме (III—II вв. до н. э.).

от лат. antiquus.

antique drama (англ.), drame antique (франц.), antische Dramaturgie (нем.), dramma antica (итал.), drama antiquo (исп.).

Античный — 1. Древнегреческий или древнеримский (в отношении искусства, культуры и т. п.).

2. Напоминающий по красоте и изяществу античные статуи (о чертах лица, формах тела и т. п.).

antiquus (лат.).

antique (англ.), antique (франц.), antik (нем.), antico (итал.), antiguo (исп.).

Античный театр — понятие, объединяющее «древнегреческий театр», развивавшийся под его влиянием, т-р некоторых стран Ближнего Востока (входивший в круг т. н. эллинистич. культуры) и т-р Древнего Рима. В период развития А. т. (VI в. до н. э. — IV—V вв. н. э.) в Европе впервые было создано подлинное искусство т-ра, возникли первые образцы постоянных театр. сооружений, театр. машин и декорац. оформления спектакля. Опыт и традиции А. т. оказали огромное влияние на теорию и практику европ. т-ра нового времени.

antique théâtre (англ.), théâtre antique (франц.), antisches Theater (нем.), teatro antico (итал.), teatro antiguo (исп.).

анტიфони — мორიგეობითი (დიალოგური) სიმღერა სოლისტისა და გუნდისა ან გუნდის ორი ჯგუფისა. რომლებიც თითქოს ეპასუვებიან ერთიმეორეს.

ანტიკური დრამატურგია — ძველი საბერძნეთისა და ძველი რომის მონათმფლობელური საზოგადოების დრამატურგია. ანტიკური დრამატურგიის წარმე შობა მიეკუთვნება ძვ. წ. VI საუკ. ანტიკური დრამატურგიის ყველაზე უფრო ნაყოფიერი ეპოქა ემთხვევა ბერძნული ტრაგედიისა და ე. წ. ძველი ატიკური კომედიის (ძვ. წ. V საუკ.), აგრეთვე ყოფილი კომედიის აღორძინების პერიოდებს ჯერ საბერძნეთსა (ძვ. წ. IV—III საუკ.) და შემდეგ ძველ რომში (ძვ. წ. III—II საუკ.).

ანტიკური — 1. ძველი ბერძნული ან ძველი რომაული (ხელოვნება, კულტურა და სხვ.).

2. ის რაც სილამაზითა და მოხდენილობით ანტიკურ ქანდაკებებს მოგვაგონებს (სახის ნაკეთობით, სხეულის ფორმებით და სხვ.).

ანტიკური თეატრი — ცნება, რომელიც გულისხმობს „ძველბერძნულ თეატრს“, მისი გავლენით განვითარებულ თეატრებს ახლ. აღმოსავლეთის ზოგიერთ ქვეყანაში (რომლებიც ელინისტური კულტურის ობიექტში იყვნენ მოქცეულნი) და ძველრომაულ თეატრს. ანტიკური თეატრის განვითარებას პერიოდში (ძვ. წ. VI — ახ. წ. IV—V საუკ.) ევროპაში პირველად შექმნა კვლამარტი თეატრალური ხელოვნება, წარმოიშვა მუდმივი თეატრალური ნაგებობების, თეატრალური მანქანებისა და სპექტაკლებს ევროპული გაფორმების პირველი ნიმუშები. ანტიკური თეატრის გამოცდილებამ და ტრადიციებმა უღრდესი გავლენა მოახდინა ახალ დროის ევროპული თეატრის თეორიასა და პრაქტიკაზე.

Антода — см. Ода.

antödē (греч.).

Антракт (*meamp*) — 1. Перерыв между актами спектакля или отделениями концерта, циркового представления. Служит для отдыха исполнителей и зрителей, а также для перемены декораций.

2. Музыкальная пьеса, являющаяся вступлением к одному из действий (кроме I-го) оперного или драматического спектакля. Исполняется обычно после перерыва, непосредственно перед поднятием занавеса.

3. Музыкальное произведение, написанное для исполнения между двумя актами пьесы.

entre 'acte (*франц.*), entr'acte, interlude (*англ.*), Zwischenpause, Zwischenaktmusik, Zwischenspiel (*нем.*), intervallo, intermezzo (*итал.*), entreacto (*исп.*).

Антраша — прыжок, во время которого вытянутые ноги, скрещиваясь, переносятся одна за другую несколько раз. На две ноги заканчивается: entrechât royal, entrechât quatre, entrechât six, entrechât huit. На одну ногу заканчивается: entrechât trois, entrechât cinq и entrechât sept.

entrechât (*франц.*).

Антре — 1. В средневековой Европе выход в бальный зал костюмированных персонажей, сопровождаемый песнями и игрой на музыкальных инструментах. А. в Италии, Франции, Испании явились прообразами балета. 2. В XVII—XVIII вв. — выход танцовщиков с четным числом участников, представлявших посредством танца и пантомимы часть действия балета. 3. В балете XIX — XX вв. вступительная часть развернутого па-де-де (па-детруа, па-даксьон), общий выход танцовщика и танцовщицы. 4. Танцевальный выход на сцену одного или нескольких исполнителей. 5. Первая часть музыкально-танцевальных форм: pas de

ანტოდა — იხ. ოდა.

ანტრაქტი (თეატ.) — 1. შესვენება სპექტაკლის მოქმედებებს ან კონცერტის, საცირკო წარმოდგენის განყოფილებებს შორის. გამოიყენება შემსრულებელთა და მაყურებელთა დასასვენებლად, აგრეთვე დეკორაციების შესაცვლელად.

2. მუსიკალური პიესა, რომელიც წარმოადგენს საოპერო ან დრამატული სპექტაკლის ერთერთი მოქმედების (გარდა პირველის) შესავალს. სრულდება შესვენების შემდეგ, ფარდის გახსნის წინ.

3. მუს. ნაწარმოები, დაწერილი პიესის აქტებს შორის შესასრულებლად.

ანტრაშა — ნახტომი, რომლის დროსაც გაკიმული ფეხები გადაჯვარდინებით ერთი მეორეზე გადაქვით რამდენიმეჯერ. ორ ფეხზე მთავრდება: entrechât royal, entrechât quatre, entrechât six, entrechât huit. ცალ ფეხზე მთავრდება: entrechât trois, entrechât cinq და entrechât sept.

ანტრე — 1. შუასაუკუნეების ევროპაში კოსტიუმირებულ პერსონაჟთა გამოსვლა სამეფოსი დარბაზში სიმღერების და მუსიკალურ საკრავებზე დაკვრის თანხლებით. იტალიაში, საფრანგეთში, ესპანეთში ანტრე ვახდა ბალეტის პირველსახე;

2. XVII—XVIII ს.-ებში — წყვილი რაოდენობის მოცეკვავეთა გამოსვლა ცეკვისა და პანტომიმის საშუალებით ბალეტის მოქმედების ერთი ნაწილის წარმოსადგენად;

3. XIX — XX ს.-ების ბალეტში (გაშლილი პა-დე-დეს (პა-დე-ტრუას, პა-დაქსიონის) შესავალი ნაწილი, მოცეკვავე მამაკაცთა და ქალთა საერთო გამოსვლა.

4. ერთი ან რამდენიმე შემსრულებლის გამო-

deux, pas de trois, pas d'action, grand pas и т. п.;

entrée (франц.).

Антрепренер (театр) — владелец, арендатор, содержатель частного зрелищного предприятия: театра, цирка за рубежом. А. именуется: менеджером (в Англии), импрессарио (в Италии), продюсером (в Америке). А. существует с момента возникновения профессиональных трупп.

entrepreneur (франц.), entrepreneur (англ.), Entrepreneur (нем.), impresario (итал.), empresario (исп.).

Антреприза — театральное предприятие, созданное и возглавляемое частным предпринимателем — антрепренёром.

entreprise (франц.), private theatrical entreprise (англ.), Entreprise (нем.), impresa teatrale (итал.), empresa teatral (исп.).

Антресоль (арх.) — 1. Верхний полужэтаж дома.

2. Надстройка, устраняемая в помещении в виде балкона для увеличения полезной площади.

entresol, mezzanine, rayons de debarras (франц.), attic storey (англ.), Mezzanin, Halbgeshoß, Zwischengeschoß, Zwischenstock (нем.), mezzanino (итал.), entresuelo, galeria (исп.).

Анфас — 1. Термин, указывающий на то, что исполнитель обращен к зрителю.
2. Вид лица спереди.

en face (франц.), full face (англ.), Enface (нем.), di faccia (итал.), de cara, de frente (исп.).

Анфемий (арх.) — спираль в ионической капители: орнамент из стилизованных изображений растений, цветов, пальмет и т. д.

anthemion (греч.).

Анфестерии (театр) — в древних Афинах один из четырех праздников бога Дио-

скла сквенашე. 5. pas de deux, pas de trois, pas d'action, grand pas და ა. შ. მუსიკალურ-საკუკეო ფორმების პირველი ნაწილი.

ანტრეპრენორი (თეატ.) — კერძო სანახაობით დაწესებულების: თეატრის, ცირკის მფლობელი, არენდატორი, მეპატრონე (საზღვარგარეთის ქვეყნებში). ინგლისში ეწოდება მენეჯერი, იტალიაში — იმპრესარიო, ამერიკაში — პროდიუსერი. ანტრეპრენორობა გაჩნდა პროფესიული დასების ჩამოყალიბებისას.

ანტრეპრიზა — თეატრალური დაწესებულება, რომელსაც კმნის და ხელმძღვანელობს კერძო პირი ანტრეპრენორი.

ანტრესოლი (არქიტ.) — 1. შენობის ზედა ნახევარსართელი.

2. აივნისებრი ჩანაშენი ოთახში მოწყობილი სასარგებლო ფართობის გაზრდის მიზნით.

ანფასი — 1. ტერმინი, რომელიც მიგვანიშნებს, რომ შემსრულებელი პირისახით მყოფობს მოსაკენაა.

2. პირისახე წინიდან.

ანთემიუმი (არქიტ.) — სპირალები იონიურ კაპიტელში. სტილიზებულ ორნამენტი მცენარეთა, ყვავილთა, პალმეებისა და ა. შ. გამოსახულებით.

ანფესტერია (თეატ.) — ძველ ათენში ღმერთ დიონისეს ერთ-ერთი დღესასწაული. ანფესტერია

ნისა. А. праздновались в феврале-марте и были посвящены весеннему обновлению природы. Многие обряды и нар. игры, сопровождавшие А., заключали в себе элементы драматического действия и сыграли значительную роль в возникновении греческого театра.

aphesteria (греч.).

Афилада — длинный, сквозной ряд комнат, у которых двери или арки расположены по одной линии.

enfilade (франц.), enfilade (англ.), Enfilade (нем.), infilata, riscontro, fuga di stanze (итал.), enfilada de habitaciones (исп.).

Анты (арх.) — в античных храмах: 1. плиты, расположенные с фасадной стороны на стыке продольных и передней стен целлы;

2. Выступы продольных стен целлы со стороны переднего фасада: между ними поставлены колонны; храмы с подобными выступами назывались антовыми.

anthes (греч.), anthes (англ.), antes (франц.), Ante (нем.), anti (итал.), antio (исп.).

Ан турнан — термин, указывающий, что движение должно быть исполнено одновременно с поворотом всего тела. Напр., pas de bourée, en tournant, échappé en tournant. Поворот может быть полным или неполным, в зависимости от задания.

en tournant (франц.).

Аншлаг (театр) — специальное объявление («все билеты проданы»), вывешиваемое в необходимых случаях у кассы театра. Понятие «А.» тождественно понятию «полный сбор».

Anschlag (нем.), the «sold out» notice (англ.), pancarte (франц.), tenere il cartellone (итал.), Испо (исп.).

Ападана (арх.) — многоколонный зал во дворцах Ирана эпохи Ахеменидов.

apadana (иранск.).

რომელსაც თებერვალ-მარტში ზეიმობდნენ, ეძღვნებოდა ბუნების გაღვიძებას, გაზაფხულს. ანფესტერიის თანხმობები წეს-ჩვეულებები და ხალხური ცეკვები შეიცავდნენ დრამატული მოქმედების ელემენტებს, რომლებმაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ბერძნული თეატრის წარმოშობაში.

ანფილადა — რ.თახების რიგი, რომელთა კარები ან თაღები ერთმანეთის პირდაპირაა.

ანტები (არქიტ.) — ანტიკურ ტაძარში: 1. ცელის გრძივი და წინა კედლის შეხვედრის ადგილას, ფასადის მხარეს, განლაგებული პილასტრები.

2. ცელის გრძივი კედლების შვერილები მთავარი ფასადის მხარეს: მათ შორის თავსდება სვეტები, ამგვარ ტაძარს ანტებიანი ეწოდება.

ან ტურნანი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ მოძრაობა უნდა შესრულდეს მთელი სხეულის ერთდროული მობრუნებით. მაგალითად, pas de bourée, en tournant, échappé en tournant. მობრუნება შეიძლება იყოს სრული ანდა არასრული.

ანშლაგი (თეატ.) — სპეციალური განცხადება («ბილეთები გაყიდულია»), რომელსაც გამოაკრავენ ხოლმე, აუცილებლობის შემთხვევაში, სალაროსთან. ანშლაგი, ამავე დროს, ნიშნავს «სრულ შემოსავალს».

აპადანა (არქიტ.) — მრავალსვეტიანი დარბაზი აქემენიდების ეპოქის ირანულ სასახლეებში.

Апарт (театр)—монологи или реплики, направленные в публику (считается, что присутствующие на сцене их не слышат). Прием А. широко применялся в античной драме для объяснения мыслей, чувств и намерений действующих лиц. Оттуда он перешел в классицистическую драму: при помощи А. автор поучал зрителей, разъяснял и мотивировал происходящие на сцене события. Позднее приемом А. пользовались чаще всего для создания комич. положения, когда один персонаж слышал (полностью или частично) то, что другой говорил «в сторону». Реплики А. широко употреблялись еще в XIX в. Приемом А. пользуются и в совр. т-ре.

aparte (франц.).

[Апарт: амент — большая роскошная квартира, комната.

appartement (франц.), apartment (англ.), Apartment (нем.), appartamento (итал.), appartamento (исп.).

Апач (цирк) — прием клоунады, звонкая фальшивая пощечина, которой награждают друг друга клоуны.

Patsch (нем.).

Апертура (объектива) — действующее отверстие фотокинообъектива, которое определяется диаметром размеров линз или диафрагмы. А. показывает освещенность, создаваемую киносъёмочным объективом в изображении на светочувствительном слое, и глубину резко изображаемого пространства.

от лат. apertus.

aperture (англ.), ouverture, orifice (франц.), Aperiur, Öffnung (нем.), apertura (итал.), abertura (исп.).

Аплодисменты — выражение одобрения, приветствия. В театре — рукоплескания публики в знак одобрения исполняемого на сцене, а также для вызова актеров по окончании акта. Еще в Др. Риме сущест-

აპარტი (თეატ.) — მონოლოგი ან რეპლიკა მაყურებლის მისამართით (რეკლამისებოდა, რომ სცენაზე მყოფთ ეს არ ესმოდათ). აპარტის მეთოდი ფართოდ გამოიყენებოდა ანტიკურ დრამაში მიქმედი პირებს შორის, განკლები: ა და ზრანებების ასახსნელად. აქედან გაიყვალა მან გზა კლასიციზტურ დრამაში; აპარტის შემუშეობით ავტორი ქვეყანს არიგებდა მაყურებელს, აგრეთვე განმარტავდა სცენაზე მომხდარ მოვლენებს. შემდგომში აპარტს, უმეტესად. იყენებდნენ კომიკური სიტუაციის შესაქმნელად, როკა ერთ-ერთ პერსონაჟს ესმოდ (მთლიანად ან ნაწილობრივ) ის, რასაც მეორე მოქმედი პირი „განზე“ ლაპარაკობდა. აპარტის რეპლიკები ფართოდ გამოიყენებოდა XIX საუკუნეში. აპარტის ხერხს თანამედროვე თეატრშიც მიმართავენ ხოლმე.

აპარტამენტი—დიდი მღაღრელი ბინა, ოთახი.

აპაჩი (ციკრი) — ცლოუნადის ხერხი ცირკში, ყალბი ხმაურიათი სილა, რომელსაც გააწიანენ ხოლმე ერთმანეთს ცირკის მახარბი.

აპერტურა (ობიექტივის) — ობიექტივის მოქმედი ხერხი. განისაზღვრება ობიექტივის ლინზების და დიაფრაგმის დიამეტრის ზომით. ობიექტივის აპერტურაზე დამოკიდებულია მკაფიო გამოსახულებების არე და განათებულობა, რომელსაც ქმნის ფორზე გადამლები ობიექტივი.

აპლოდისმენტი — ტაში მოწონების, მისალმების ნიშნად. აგრეთვე მსახიობის გამოსახულებად მოქმედების დამთავრების შემდეგ. ჟერ კიდევ ძველ რომში არსებობდა შემუშავებული სისტემა სხვადასხვა დანიშნულების ტაშისემისა.

ვოვალა разработанная система А., имевших разные значения. А. сохранились в театрах последующих времен и стран. В России А. вошли в обиход с конца XVIII в.

ტაშისცემა შემდგომშიც შეერჩა წესად თეატრს. რუსეთში აპლოდისმენტი თეატრში დამკვიდრდა XVIII საუკუნიდან.

applaudissement (ფრანც, от лат. applaudo), applause (ანგლ.), Applaus (нем.), applaudi (იტალ.), aplausos (исп.).

Апломб — старинное обозначение способности танцовщика(цы) продолжительное время устойчиво стоять в различных позах на одной ноге.

აპლომბი, მდგრადობა — მოცეკვავის (ქალის ან ვაჟის) ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ცალ ფეხზე სხვადასხვაგვარ პოზაში დგომა.

aplomb (ფრანც.).

Аптома — хроматический полутон греческой музыкальной теории.

აპოტომა — ქრომატიული ნახევარი ტონი ბერძნულ მუსიკის თეორიაში.

apote (გრეც.).

Апофеоз — 1. заключительная, торжественная сцена спектакля или праздничной концертной программы, циркового представления. А. прославляет народ, героя, какое-либо событие и т. д. В нем участвует большое количество действующих лиц. А. носит обычно монументальный характер, исполнен подъема, мощи, величия. Может являться также самостоятельной частью какого-либо зрелища (представления, праздника, шествия). Самостоятельный А. (обычно без текста) строится на выразительных группировках и позах действующих лиц («живая картина», «немая картина»), в нем используется яркое декорационное оформление, костюмы, бутафория и т. п.

აპოთეოზი — 1. სპექტაკლის ან სადღესასწაულო საკონცერტო პროგრამის, ანდა საციროკო წარმოდგენის დასკენითი, საზეიმო სცენა. აპოთეოზი აღიღებს ხალხს, გმირს, რაიმე მოვლენას და ა. შ. მასში მონაწილეობს მოქმედ პირთა უმრავლესობა. აპოთეოზი ჩვეულებრივ მონუმენტური ხასიათისაა. აპოთეოზი შეიძლება იყოს აგრეთვე რაიმე სანახაობის (წარმოდგენის, დღესასწაულის საზეიმო მსვლელობის) დამოუკიდებელი ნაწილი. დამოუკიდებელი აპოთეოზი (ჩვეულებრივ, უტექსტო) აგებულია მოქმედ პირთა გამომსახველ დაჯგუფებებსა და პოზებზე („ცოცხალი სურათი“, „მუნჯი სურათი“), გამოიყენება ფერადოვანი დეკორაციული ფაფორმება, კოსტიუმები, ბუტაფორია და ა. შ.

2. В операх и особенно в балетах — название заключительных сцен торжественного или восторженно-ликующего характера.

2. ოპერებში, განსაკუთრებით კი ბალეტებში — სადღესასწაულო ან აღფრთოვანებულ-აღტყინებელი ხასიათის დასკენითი სცენების სახელწოდება.

3. Торжественное заключение какой-либо музыкальной пьесы.

3. რომელიმე მუსიკალური პიესის საზეიმო დასკენა.

apoteōsis (გრეც.), apotheosis (ანგლ.), apotheosis (ფრანც.), Apotheose (нем.), apoteosi (იტალ.), apoteosis (исп.).

Апохромат (кино) — см. хроматическую aberrацию.

apochromaticos (греч.)

Аппаратная запись звука — помещение при децентрализованной системе располагается около обслуживаемых кинопавильонов или ателье озвучения. При централизованной системе имеется центральная А. запись звука, в которой установлены стационарные звукозаписывающие устройства, контрольно-измерительное оборудование и вспомогательные устройства.

mixing booth, monitor room, recorder room (англ.), cabine de mixage, cabine d'enregistrement (франц.), Mischraum (нем.), sala di registrazione sonora (итал.), cabina de grabacion del sonido (исп.).

Аппаратная перезапись звука — комплекс помещений с оборудованием для перезаписи звука, А. п. располагается около зала или ателье, в котором размещен экран, громкоговорители и пульт перезаписи — один из основных элементов управления процессом перезаписи звука.

re-recording room, mixing room (booth) (англ.), cabin de mixage (франц.), Umspielraum (нем.), sala di risonorizzazione (итал.), sala di aparatos reregistero sonore (исп.).

Аппаратная проекционная — помещение, где установлено оптическое устройство, образующее на экране изображения различных объектов направленным световым потоком.

projection box (англ.), cabine de projection (франц.), Vorführrkabine (нем.), cabina di proiezione (итал.), cabina de proyección (исп.).

Апликатура — 1. Распределение пальцев при игре на музыкальных инструментах;
2. Цифровое обозначение над нотами порядка распределения пальцев исполнителя.

applicatus (лат.), fingering (англ.), doigte (франц.), Applikatur, Fingersatz (нем.), ditegiatura (итал.), digitacion (исп.).

4. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

აპოქრომატი (კინო) — იხ. ქრომატიული აბერაცია.

ხმის ჩაწერის საამქრო — სათავსო, დეკენტრალიზებული სისტემის [დროს განლაგებულია კინოპავილიონებისა თუ გახმოვანების ატელიეს მახლობლად. ცენტრალიზებული სისტემის დროს კი შექმნილია ხმის ჩაწერის ცენტრალური საამქრო, რომელშიც დადგმულია სტაციონალური ხმის ჩაწერი დანადგარები, საკონტროლო-საზომი ხელსაწყოები და დამხმარე მოწყობილობა.

ხმის გადამწერი საამქრო — შენობათა კომპლექსი ხმის გადასაწერი [დანადგარებით დამონტაჟებული ფილმების ფონოგრაფების გადასაწერად. ხ. გ. ს. განლაგებულია დარბაზთან ან ატელიესთან, სადაც მოთავსებულია ეკრანი, რადიო ღინაჰიკები, გადამწერის პულტი — ერთერთი მთავარი დანადგარი, საიდანაც ხდება გადამწერის პროექსის მართვა.

საპროექციო საამქრო — სათავსო, სადაც დადგმულია საპროექციო აპარატურა, რომლის მეშვეობითაც წარმოებს ფირის პროექცია ეკრანზე.

აპლიკატურა — 1. თითების განაწილება სამუსიკო საკრავებზე დაცვრის დროს.

2. შემსრულებლის თითების განაწილების ციფრირებული აღნიშვნა ნოტების თავზე.

Аппортровка (цирк) — элемент дрессировки: по команде дрессировщика животное приносит, подает, поднимает или находит спрятанную вещь.

от франц. *apporter*.

Апподжатура — музыкальный термин, обозначающий форшлаг (вид мелизма, состоящий из одного или нескольких звуков, предвещающих основной звук мелодии).

appoggiatura (итал.).

Апподжарэ ля воче — музыкальный термин, указывающий, что следует делать ударение, отчетливо оттенять переходы.

appoggiare la voce (итал.).

Апфль (цирк) — то же, что «обрыв».

Abfall (нем.).

Апэрто — музыкальный термин, указывающий, что следует снять сурдину (на духовых инструментах).

aperto (итал.).

Апьюе — музыкальный термин, указывающий, что следует исполнять, выделяя, подчеркивая.

appuyer (франц.).

Арабеск, арабеска — 1. Музыкальная пьеса изящного характера с узорчатой фактурой, извилистым, орнаментированным мелодич. рисунком.

2. Собрание мелких музыкальных произведений.

3. Скульптурный или живописный орнамент в виде переплетающихся линий, геометрических фигур, цветов, растений и т. п. арабского и других стилей.

4. Одна из основных поз классич. танца.

arabesque (франц.), arabesque (англ.), Arabeske (нем.), arabesco (итал.), arabesco (исп.).

Аპორტირება (კირკი) — წერტილის ელემენტი: მწვრთნელის ბრძანებაზე ცხოველი აწვდის, იღებს მოაქვს, ანდა პოულობს დამალულ ნივთს.

აპოჯატურა — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ფორშლაგის ერთ-ერთ ნაირსახეობას (მელიზმის ნაირსახეობა, რომელიც მელიზმის ძირითადი ბგერის მოსამზადებელი ერთი ან რამდენიმე ბგერისაგან შედგება).

აპოჯარე ლა ვოჩე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა გაკეთდეს მახვილი, მკაფიოდ აღინიშნოს გადასვლები.

აპფილი (კირკი) — იგივე, რაც „ხრამი“.

აპერტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა მოიხსნას სურდინა (ჩასაბერ საკრავებზე).

აპიუე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გამოკვეთილად, ხაზგასმით.

არაბესკი, არაბესკა — 1. მოხდენილი ხასიათის მუსიკალური პიესა ქარგიანი ფაქტურით, კლავინო, ორნამენტიანი მელიზმური სახით.

2. პატარა-პატარა მუსიკალური ნაწარმოებების კრებული.

3. არაბულ და სხვ. სტილის გავრცელებული სკულპტურული ან ფერწერული ორნამენტი გადახლართული ხაზების, გეომეტრიული ფიგურების, ყვავილების, მცენარეების და მისთ. სახით.

4. კლასიკური ეკვივის ერთ-ერთი ძირითადი პოზა.

Арабески (*арх.*) — особый вид орнамента, основанный на сочетании геометрических фигур и стилизованных цветов, листьев, узоров (иногда включающих в себя надпись), получивший распространение в европейском искусстве, главным образом, под влиянием мусульманских образцов.

arabesque (*франц.*), arabesque (*англ.*), Ara beske (*нем.*), (a)rabeschi (*итал.*), arabesco (*исп.*)

Арагото, «Сильный стиль» — Термин «арагото», буквально обозначающий «нечто сильное», «грубое», «ненастоящее», возник во второй половине XVII века вместе со сложением самого стиля в классической японской гравюре и театре Кабуки. Актер играл «арагото» — силу — в чем бы она и как бы она ни выражалась. Исполнялись роли, в которых показывались мощь, величие, безотносительно, в добре или зле, в благородном мужестве или в необузданной дикости.

aragoto (*япон.*)

Аранжировка — переложение музыкального произведения, приспособление его к исполнению на другом инструменте или другим голосом. А. для оркестра (напр., ф-п. музыки) называется «оркестровкой» или «инструментовкой». А. оперной партитуры для пения и ф-п. называется «клав-проп». А. называется также изложение произведения для исполнения его в облегченном виде на том же инструменте.

arrangement (*франц.*), arrangement (*англ.*), Arrangement (*нем.*), arrangiamento (*итал.*), arreglo, instrumentación (*исп.*)

Арбитрио — музыкальный термин, указывающий, что следует исполнять по своему усмотрению.

arbitrio (*итал.*)

არაბესკი (*არქიტ.*) — ორნამენტის განსაკუთრებული სახეობა, რომელსაც საფუძვლად უდევს გეომეტრიული ფიგურებისა და სტილიზებული ყვავილების, ფოთლების, სახეების. (რომლებიც ზოგჯერ წარწერებსაც [შეიცავენ] შეუღლება-ევროპულ ხელოვნებაში გავრცელდა უმთავრესად მაჰმადიანური ნიმუშების გავლენით.

არაგოტო, „ძლიერი სტილი“ — ტერმინი „არაგოტო“, რომელიც სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს „რაიმე ძლიერს“, „უხეშს“, „გახელებულს“, წარმოიშვა XVII ს. მეორე ნახევარში, საკუთრივ ამ სტილის ჩამოყალიბებასთან ერთად კლასიკურ იაპონურ გრავიურაში და თეატრ კაბუკიში. მსახიობი თამაშობდა „არაგოტოს“ — ძალას — სხვადასხვა გამოვლინებებში. სრულდებოდა როლები, რომლებშიც ნაჩვენებ იყო ძალა, სილიაღე, განურჩევლად მისი სიკეთისა თუ ბოროტებისა, კეთილშობილური მამაცობისა, თუ აღვირაბსნილი ველურობისა.

არანჟირება — მუს. ნაწარმოების გადატანა, მისი გადმოღება სხვა საკრავისა ან სხვა ხმისათვის. არანჟირებას ორკესტრისათვის ეწოდება „გაორკესტრება“ ან „ინსტრუმენტობა“. საოპერო პარტიტურის არანჟირებას ხმისა და ფორტეპიანოსათვის ეწოდება „კლავირი“.

არანჟირება ეწოდება აგრეთვე ნაწარმოების გადმოღებას იგივე საკრავისათვის გაადვილებული სახით.

არბიტრიო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს საკუთარი შეხედულებისამებრ.

Арена — 1. Древне-римская А. — круглая, иногда овальная, усыпанная песком площадь в центре амфитеатра в зрелищных зданиях Др. Рима. Служила для представления боев гладиаторов и диких зверей. От зрителей отделялась широким рвом, наполненным водой, или специальной оградой.

2. В современном цирке А.—место представления, игровая площадка, на которой демонстрируются цирковые номера. А. современного цирка называется манежем и, как правило (с нач. XIX в.), представляет собой стандартный круг диаметром 13,5 м. Нижний грунт А. формируется из глины и чернозема и засыпается сверху густым слоем песка и древесно-пробковых опилок. Во время исполнения некоторых номеров на А. кладут спец. ковер.

arena (лат.), арена (англ.), arène (франц.), Arena (нем.), arēna, campo (итал.), palest-
ra, арена, санча (исп.).

Ареостиль (арх.) — 1. храм с междуколонными промежутками, превышающими три диаметра колонны.

2. Портник античного храма, колонны которого размещены так, что одна от другой отстоит на 8 или 10 модулей.

от греч. araios и stylos.

areostyle (англ.), areostyle (франц.), Areostile (нем.), areostile (итал.), aréostil (исп.).

Арейто — танец и песня индейцев, населявших Антильские острова до прихода испанцев. Исполняется в размере сопровождаемой песни.

areito (индийск.).

Аретинские слоги (муз.) — сольмизационные наименования.

Arezzo syllabic names (англ.), syllable d'Arezzo (франц.), Solmisationssilben (нем.), sil-
labe d'Arezzo (итал.), sílaba de Arezzo (исп.).

არენა — 1. ძველ რომში — მრგვალი, ზოგჯერ
ოვალური, ქვიშამორილი მოედანი სანახაობათა
შენობების ამფითეატრის ცენტრში. გამოიყენე-
ბოდა გლადიატორებისა და გარეული მხეცების
ბრძოლის ასპარეზად. მაყურებელთაგან გამოიწნუ-
ლი იყო წყლით სავსე ღრმა თხრილით, ანდა სპე-
ციალური მესხრით.

2. თანამედროვე ცირკში — წარმოდგენის ად-
გილი, სათამაშო მოედანი, სადაც უჩვენებენ
საციკო ნომრებს. თანამედროვე ცირკის არენას
მანეთი ეწოდება და, როგორც წესი (XIX საუკ.
დასაწყისიდან), წარმოდგენს სტანდარტულ წრეს,
დიამეტრით 13,5 მ. არენის ქვედა ფენად მოგე-
ბულია თიხა და შეამიწა ნიადაგი, ზემოდან კი
მოყრილია ქვიშისა და კორპ-ნახერხის სქელი
ფენა. ზოგიერთი ნომრის შესრულების დროს
არენაზე აგებენ სპეციალურ ხალიჩას.

არეოსტილი (არქიტ.) — 1. ტაძარი, სადაც
სვეტებშორისი შუალედები სვეტის სამ დიამეტრს
აღემატება.

2. ანტიკური ტაძრის პორტიკი, რომლის სვეტე-
ბი ისეა განლაგებული, რომ ერთი მეორისაგან
დაცილებულია 8 ან 10 მოდულით.

არეიტო — ანტილის კუნძულებზე ესპანე-
ლების დამკვიდრებამდე მოსახლე ინდიელთა ცეკ-
ვა და სიმღერა. სრულდებოდა თანხლებად
სიმღერის ზომით.

არეცოული მარცვლები (მუს.) — სოლმიზა-
ციური სახელწოდებები.

Арсуна — грузинское обозначение чужеземного танца.

arsuna (*груз.*).

Ариозо — небольшая ария свободного построения с мелодией напевно-декламационного характера.

arioso (*итал.*), arioso (*англ.*), arioso (*франц.*), Arioso (*нем.*), arioso (*исп.*).

Арка — криволинейное перекрытие проемов в стене (окон, ворот, дверей) или пролетов между двумя опорами, напр., между устоями моста.

arcus (*лат.*), arch (*англ.*), arc (*франц.*), Bogen (*нем.*), arco, arcata (*итал.*), arco (*исп.*).

Арка бесшарнирная (*арх.*) — соединяется с опорами жестко.

hingeless arch, fixed arch (*англ.*), arc encastré, arc sans articulation (*франц.*), eingespannter Bogen (*нем.*), arco senza cerniera (*итал.*), arco sin articulaciones (*исп.*).

Арка готическая (*арх.*) — то же, что арка стрельчатая, образуется пересечением под углом двух дуг.

gothic arch, egee arch (*англ.*) arc en ogive (*франц.*), gotischer Bogen, Spitzbogen (*нем.*), arco gotico (*итал.*), arco ojival, arco gótico (*исп.*).

Арка двухшарнирная (*арх.*) — опирается на опоры при помощи двух шарниров.

two hinged arch (*англ.*), arcà deux articulations (*франц.*), Zweigelenkbogen (*нем.*), arco due cerniera, due con due cerniere (*итал.*), arco biarticulado (*исп.*).

Арка зубчатая (*арх.*) — состоит из ряда малых арок, в местах пересечения образующих зубчики.

toothed arch (*англ.*), arc crénele (*франц.*), Kleeblattbogen (*нем.*), arco merlato (*итал.*), arco dentado (*исп.*).

Арка килевидная (*арх.*) — арка, имеющая очертание опрокинутой лодки в разрезе.

keel arch (*англ.*), arc de quille (*франц.*), Kielbogen (*нем.*), arco a chiglia (*итал.*), arco florentino (*исп.*).

არსუნა — უცხოური ცეკვის ქართული სახელწოდება.

არიოზო — სასიმღერო-დეკლამაციური ხასიათის მელოდის მქონე, თავისუფლად აგებული მცირე ზომის არია.

თალი — კედელში დატანებული ღიობების (ფანჯრის, კარის, კიშკრის) ან ორ საბჯენს (მაგალითად, ხიდის საყრდენების) შორის მანძილის მრუდხაზოვანი გადახურვა.

უსახსრო თალი (არქიტ.) — საყრდენებთან ხისტად შეერთებული თალი.

გუთური თალი (არქიტ.) — იგივეა, რაც ისრული თალი. შედგება კუთხით გადაკვეთილი ორი რკალისაგან.

ორსახსრიანი თალი (არქიტ.) — საბჯენზე ორი სახსრის მეშვეობით დაყრდნობილი თალი.

კბილანა თალი (არქიტ.) — შედგება მცირე თაღებისაგან, რომელნიც ურთიერთგადაკვეთის ადგილას კბილანებს ქმნიან.

მუწარადისებრი თალი (არქიტ.) — გადაბრუნებული ნავის განაკვეთის მოხაზულობის თალი.

Арка концентрическая (арх.) — то же, что перспективная — уходит внутрь стены уступами уменьшающихся радиусов. Каждый уступ арки может иметь очертание любой другой арки.

concentric arch (англ.), arc concentrique (франц.), konzentrischer Bogen (нем.), arco di concentrico (итал.), arco concéntrico (исп.).

Арка коробовая (арх.) — имеет вид дуги, описанной из нескольких центров.

baskethandle arch, depesed arch, elliptical arch, tuder arch (англ.), arc en anse de panier (франц.), Korbbogen, Hufeisenbogen (нем.), arco a paniere (итал.), arco de asa de coposta (исп.).

Арка ложная (арх.) — арка, не дающая бокового распора, выложенная путем постепенного напуска камней.

false arch (англ.), arc faux (франц.), falscher Bogen (нем.), arco falso (итал.), arco falso (исп.).

Арка лучковая (арх.) — арка в виде плоской дуги, имеющей очертание ненапрянутого лука.

bowed arch (англ.), arc de l'arc (франц.), Flachbogen, Segmentbogen (нем.), arco a (sesto) scemo (итал.), arco escarpado (исп.).

Арка многолопастная (арх.) — состоит из трех или большего числа кривых, пересекающихся под острым углом.

manulayed arch (англ.), arc polylobe (франц.), mehrblättriger Bogen (нем.), arco polilobato (итал.), arco multialeta (исп.).

Арка обратная (арх.) — разновидность разгрузочной арки.

inverted arch (англ.), arc inverse (франц.), umgekehrter Bogen (нем.), arco ravescio (итал.), arco invertido (исп.).

Арка повышенная — арка, дугообразного очертания, и ее направляющая, продолжающаяся ниже центра дуги отрезками вертикальной линии.

raised arch (англ.), arc surhaussé (франц.), überhöchter Bogen (нем.), arco a sisto rialzato (итал.), arco peroltado, arco peraltado (исп.).

კონცენტრული თალი (არქიტ.) — (იგივე, რაც პერსპექტიული თალი) — კედლის სიღრმისაკენ თანდათან შემცირებული რადიუსის მქონე თალების ერთობლიობა. თალის ყოველი შვერილი თავისთავად შეიძლება ნებისმიერი სახის თალს წარმოადგენდეს.

კოლოფა, მრავალცენტრიანი თალი (არქიტ.) — რამდენიმე ცენტრიდან მოხაზული რკალის ფორმის თალი.

ცრუ თალი (არქიტ.) — თალი, რომელიც არ ქმნის განბრჯენ ჰინვას და ამოყვანილია ყოველი ზემო რიგის თანამიმდევრული გადმოშვერით.

მშვილდა თალი (არქიტ.) — ბრტყელი რკალის მოხაზულობის თალი, დაუქიმავე მშვილდის ფორმისა.

მრავალყურა, მრავალკბილა თალი (არქიტ.) — შედგება მახვილი კუთხით ურთიერთგადამკვეთი სამი ან მეტი რკალისაგან.

ყირა თალი (არქიტ.) — განმტვირთავი თალის სახესხვაობა.

ამალღებულები თალი — რკალისებრი მოხაზულობის თალი, რომლის წარმმართველი გრძელდება რკალის ცენტრის ქვევით შვეული მონაკვეთებით.

Арка подвесная (арх.) — состоит из двух дуг, точка пересечения которых расположена ниже вершины.

შეკიდული თაღი (არქიტ.) — შედგება ორი რკალისაგან, რომელთა გადაკვეთის წერტილი წვეროზე ქვევითაა.

suspended arch (англ.), arc suspendu (франц.), Hängebogen (нем.), arco sospeso (итал.), arco suspendido (исп.).

Арка подковообразная (арх.) — арка, очертание которой продолжается ниже ее центра (диаметра).

ნახიხებრი თაღი (არქიტ.) — თაღი, რომლის მოხაზულობა გრძელდება მისი ცენტრის (დიამეტრის) ქვემოთ.

horseshoe-arch (англ.), arc en de fer à cheval, arc outrepassé (франц.), hufeisenförmiger Bogen (нем.), arco a ferro di cavallo (итал.), arco de herradura (исп.).

Арка подпружная (арх.) — арка, под-держивающая свод.

საბჭენი თაღი (არქიტ.) — თაღი, რომელსაც კამარა ეყრდნობა.

strengthening arch (англ.) arc de renforcement (франц.), Verspannungsbogen (нем.), arco di ventiera (итал.), arco de refuerzo (исп.).

Арка пологая — пять арки находятся выше центра дуги.

დამრეცი თაღი — თაღის ქუსლები რკალის ცენტრის ზევითაა.

gentle, slope arch (англ.), arc aplati (франц.), Flachbogen (нем.), arco piano (итал.), arco rebajado (исп.).

Арка полукруглая, полуциркульная (арх.) — имеет вид полуокружности. Пять А. п. располагаются на уровне центра, из которого описано полукружие.

ნახევარწრიული, ნახევარცილინდრული თაღი (არქიტ.) — ნახევარი წრის ფორმის თაღი. მისი ქუსლები განლაგებულია იმ ცენტრის ღონეზე, რომლიდანაცაა შემოხაზული ეს ნახევარწრე.

round arch (англ.), arc en plein-cintre (франц.), Rundbogen (нем.), arco a tutto sesto (итал.), arco de centro pleno, bombeado (исп.).

Арка разгрузочная — вид арки, распределяющей нагрузку от верхних частей здания на опоры, обычно заделывается в стену.

განმტვირთვი თაღი — ისეთი სახის თაღი, რომელიც შენობის ზედა ნაწილების დატვირთვის ანაწილებს საყრდენებზე და ჩვეულებრივ კედლის წყობაშია ჩატანებული.

relieving arch, discharging arch (англ.), arc de décharge (франц.), Entlastungsbogen (нем.), arco di scarico (итал.), arco de descarga, arco de aligeramiento (исп.).

Арка сжатая (арх.) — пять арки находятся выше центра дуги.

შეკუმშული თაღი (არქიტ.) — თაღის ქუსლები რკალის ცენტრზე ზევითაა.

compressed arch (англ.), arc serré (франц.), zusammengefügtler Bogen (нем.), arco ribassato (итал.), arco apretado (исп.).

Арка стрельчатая — состоит из двух дуг, пересекающихся под острым углом (см. арка готическая).

ისრული თაღი — შედგება მახვილი კუთხით გადაკვეთილი ორი რკალისაგან. (იხ. თაღ გუთური).

pointed arch (англ.), ogive (франц.), Spitzbogen (нем.), arco a sesto acuto (итал.), ojiva (исп.).

Арка трехлопастная (*арх.*) — состоит из маленьких трех арок.

სამეურა, სამკბილა თალი(არქიტ.) — შედგება სამი პატარა თალისაგან.

foiled arch (*англ.*), arc trilobe, arc trefle (*франц.*), Kleeblattbogen (*нем.*), arco trilobato (*итал.*), arco trebolado, arco trilobulado (*исп.*).

Арка трехшарнирная (*арх.*) — имеет шарниры не только у опор, но и посередине, в вершине арки.

სამსახსრიანი თალი (არქიტ.) — თალი, რომელსაც სახსრები აქვს არა მარტო საყრდენთან, არამედ აგრეთვე შუაში, თალის წვერში.

three-hinged arch (*англ.*), arc à trois articulations (*франц.*), Dreigelenkbogen (*нем.*), arco contr cerniere (*итал.*), arco triarticulado (*исп.*).

Арка трехцентровая (*арх.*) — имеет вид дуги, описанной из трех центров.

სამცენტრიანი თალი (არქიტ.) — სამი ცენტრიდან მოხაზული რკალის ფორმის თალი.

arch of three centres (*англ.*), arc de trois centre (*франц.*), dreizentrum Bogen (*нем.*), arco di tre céntri (*итал.*), arco de tres centros (*исп.*).

Арка шарнирная (*арх.*) — арка, имеющая шарниры на опорах.

სახსრიანი თალი (არქიტ.) — თალი, რომელსაც ბრჯენებზე აქვს სახსრები.

hinged arch (*англ.*), arc à articulations (*франц.*), Gelenkbogen (*нем.*), arco cerniera (*итал.*), arco articulado (*исп.*).

Арка эллиптическая (*арх.*) — кривая арка описана по эллипсу.

ელიფსური თალი (არქიტ.) — მრუდი ელიფსური ფორმის თალი.

elliptical arch (*англ.*), arc élliptique (*франц.*), elliptischer Bogen (*нем.*), arco ellittico (*итал.*), arco sagranel (*исп.*).

Аркада (*арх.*) — ряд арок.

თაღელი (არქიტ.) — თაღების მწკრივი.

arcade (*франц.*), arcade (*англ.*), Arkade (*нем.*), arcata (*итал.*), arcada (*исп.*).

Аркиан — гуцульский народный мужской танец. Музыкальный размер 2/4.

არკანი — გუცუღური მამაკაცთა ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 2/4.

аркан (*гуцульск.*).

Аркиан (*цирк*) — длинная веревка с подвижной петлей на конце. Применяется в номере «Игра с лассо», заключающемся в том, что артист, вращая, закручивая и раскручивая А., выписывает им в воздухе кольца, сквозь которые он ловко прыгает.

არკანი (ცირკი) — გრძელი თოკი, ბოლოში მოძრავი ყულფით. გამოიყენება „ლასოთი თამაშის“ დროს: მსახიობი ატრიალებს არკანს ჰაერში, კრავს რგოლებს და მათში მოხერხებულად ბტება.

аркан (*тюркск.*), lasso (*англ.*), lasso (*франц.*), Fangschlinge, Fangseil, Lasso (*нем.*), laccio (*итал.*), lazo (*исп.*).

Арката — музыкальный термин, обозначающий ведение смычка.

არკატა — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ხემის მოძრაობაზე.

arcata (*итал.*).

Аркуатура (*арх.*) — ряд декоративных ложных арок на фасаде здания или на стенах помещений. Обычно А. лишь пластически наложена на поверхность стены, в отдельных случаях между А. и стеной находится малое (непроходимое) пространство. А. бывает непрерывной и расчлененной.

от нем. Arkatur.

Аркутан (*арх.*) — наружная упорная арка (большей частью в готической архитектуре), упирающаяся верхним концом в опору свода, а нижним в контрфорсы помещенные снаружи здания.

arc-boutant (*франц.*), flying buttress (*англ.*), Strebebogen (*нем.*), arco di appoggio (*итал.*), arbotante, arco di sostegno (*исп.*).

Арки — музыкальный термин, дающий общее обозначение смычковых инструментов.

archi (*итал.*).

Арко (*муз.*) — обозначение в партии смычкового инструмента, указывающее на то, что следует вновь играть смычком после игры pizzicato.

arco (*итал.*).

Аркосолий (*арх.*) — сводчатая ниша для установки саркофага.

archosolium (*англ.*), arcosolium (*франц.*), Arkosolium (*нем.*) arcosolio (*итал.*), arcosolium (*исп.*).

Арлекин — традиционный персонаж итальянской комедии дель арте. Создан актером А. Гапасса во 2-й половине XVI в. А. занимал в труппе положение 2-го Дзанни — простака, неотесанного увальня, запутывавшего своими глупыми выходками интригу комедии. Носил костюм, покрытый многочисленными разноцветными заплатами, обозначавшими бедность и скупость его обладателя. В сер. XVII в. во Франции актер Д. Бьянколелли изменил

аркуатура, თაღნარი (არქიტ.) — დეკორატიული თაღების რიგი შენობის ფასადზე ან ნაგებობის კედელზე. თაღნარი ჩვეულებრივ მხოლოდ პლასტიკური მიზნითაა გამოყენებული. ცალკეულ შემთხვევაში თაღნარსა და კედელს შორის შირი სივრცეა დარჩენილი. თაღნარი შეიძლება იყოს უწყვეტ ან დანაწევრებულა.

არკბუტანი (არქიტ.) — გარეთა საყრდენი თალი (ძირითადად გუთურ არქიტექტურაში), რომელიც კამარის განბრჭენას გადასცემს შენობის გარეთ მოთავსებულ კონტრფორსებს.

არკი — მუსიკალური ტერმინი, რომელშიც გაერთიანებულია ყველა ხემიანი საყრავი.

არკო (მუს.) — აღნიშვნა ხემიან საყრავთა პარტიაში, რომელიც მიუთითებს კვლავ ხემით დაკრას, pizzicato-ს. შემდეგ.

არკოსოლიუმი (არქიტ.) — სარკოფაგის მოსათავსებელი კამაროვანი ნიშა.

არლეკინი — ტრადიციული პერსონაჟი იტალიურ კომედია დელ არტეში. შექმნა მსახიობმა ა. განასმა XVI საუკუნეში. მეორე ნახევარში. არლეკინს დასწი მეორე ძანის ადგილი ეკირა; ტაკიმასხარა, რომელიც ინტრიგის ხლართებს ქმნიდა. ტანთ ეცვა სხვადასხვაფერი საყრებლებით აკრელებული ტანსაცმელი, რაც პატრონის სიღარიბესა და, ამავე დროს, სიძუნწეს მიანიშნებდა. XVII ს. შუა წლებში საფრანგეთში მსახიობმა ბიანკოლელომ შესცვალა არლეკინის ხასიათი და ტანსაცმელი. მისი შესრულებით არლეკინი გადააქცა

характер и костюм А. В его исполнении А. превратился в 1-го Дзанин — хитрого, остроумного, злоязычного интригана, активно участвующего в развитии действия. Заплаты на костюме А. приняли форму правильных треугольников красного, желтого и зеленого цвета, тесно прилегающих друг к другу. В XVI в. актер Т. Вивентини внес в трактовку роли А. патетический элемент, заставив зрителей парижских ямрочных театров одновременно смеяться и плакать. Дальнейшее развитие маски А. произошло вне комедии дель арте, во французских арлекинадах конца XVIII нач.—XIX вв., в которых А. превратился из слуги в изящного любовника, счастливого соперника Пьеро.

arlechino (итал.), harlequin (англ.), arlequin (франц.), Harlekin (нем.), arlequin (исп.).

«Арлекин» — часть декоративного оформления сцены: первая, со стороны зрительного зала, полоса ткани, неподвижно закрепленная в верхней нераскрывающейся части порталной арки сцены. Назначение «А» скрыть от зрителей конструкции и механизмы верхней сцены. Вместе с передним занавесом, завершением которого он является, «А» входит составной частью в архитектурный интрьер зрительного зала. Возникновение этого термина связано с одним из традиц. персонажей итал. комедии масок — Арлекином, который, появляясь перед занавесом, драпировался в его складках.

„Arlecchino“ (итал.).

Арлекинада (театр.) — род небольших сценок, в которых главным действующим лицом является Арлекин и другие персонажи итал. комедии «дель арте».

arlechinata (итал.), harlequinade (англ.), arlequinade (франц.), Harlekinade (нем.), arlequinada (исп.).

Арпеджио, арпеджо — 1. Исполнение звуков аккорда вразбивку, начиная с ниж-

биреюл ძანად — ეშმაკ, გონებამახვილ, ენამწარე ინტრიგანად, რომელიც აქტიურად მონაწილეობდა მოქმედების განვითარებაში. ახლა მისი ტანსაცმლის საყერებლები ერთმანეთთან მიჯრილი სწორკუთხა სამკუთხედების ფორმისა და სამფეროვანი (წითელი, ყვითელი და მწვანე) გახდა. XVI ს. მსახიობმა ტ. ვივენტინიმ არლეკინის ხასიათში შემოიტანა პათეტიკური ელემენტი და ამით აიძულა პარიზის საბაზრო თეატრის მსაყურებლები ერთდროულად ეცინათ და ეტირათ. არლეკინის ნიღბის შემდგომი განვითარება წარიმართა კომედია დელ არტეს გარეშე, XVIII საუკ. ბოლოსა და XIX საუკ. დასაწყისის ფრანგულ არლეკინადაში, სადაც არლეკინი გადაიქცა მოხედენილ მიჯნურად, პიეროს სევედენიერ მეტოქედ.

„არლეკინი“ — სცენის დეკორაციული გაფორმების ნაწილი: მსაყურებელთა დარბაზის მხრიდან ზოლად გაჭიმული ქსოვილი, რომელიც უძრავადაა დამაგრებულ სცენის პორტალური თაღის ზედა გაუხსნელ ნაწილზე. „არლეკინის“ დანიშნულებაა დაფაროს ზედა სცენის კონსტრუქციები და მექანიზმები. „არლეკინი“ წინა ფარდის ერთგვარი ზედა დაბოლოებაა და მასთან ერთად ქმნის მსაყურებელთა დარბაზის არქიტექტურულ ინტერიერს. ამ ტერმინის წარმოშობა დაკავშირებულია იტალიური კომედიის (ე. წ. „ნიღბების კომედიის“) ერთ-ერთ ტრადიციულ პერსონაჟთან — არლეკინთან, რომელიც, ფარდის წინ გამოსვლისას მის ნაოჭებში იმალებოდა.

არლეკინადა (თეატ.) — მცირე თეატრალური პიესა, რომლის მთავარი მოქმედი პიერები არიან არლეკინი და იტალიური კომედია „დელ არტეს“ სხვა პერსონაჟები.

არპეჯიო, არპეჯო — 1. აკორდის ბგერათა შესრულება გაფანტულად, მოყოლებით ქვედა

него тона. А. применяется при игре на арфе, а также на ф-п. и др. музыкальных инструментах.

2. Аккорд, исполняемый указанным способом.

agréggio (итал.).

Аристон — механический музыкальный инструмент.

aristos (греч.).

Ария — законченный по построению эпизод (номер) в опере, оратории или кантате, исполняемый одним певцом в сопровождении оркестра.

aria (итал.), air (англ.), air (франц.), Arie (нем.), aria (исп.).

Арматура — декоративная скульптура или живопись, изображающая военные доспехи — щиты, мечи, латы, шлемы, копья, стрелы и др.; применялась в убранстве фасадов зданий и триумфальных арок римской архитектуры и классицизма XVIII—XIX вв.; применяется также в новых мотивах для современной декоративной обработки монументальных сооружений.

armature (англ.), armature (франц.), Armatur, Bewehrung, Armierung (нем.), armadura (итал.), armatura (исп.).

Арматура (каркас) — остов из железных прутьев и проволоки, которыми укрепляются скульптурные произведения, выполняемые в глине или отливаемые из гипса.

Арматура железобетонная — совокупность заделанных в бетон стальных стержней, связанных проволокой или сваркой.

armature (франц.), reinforcement, armature (англ.), Bewehrung, Armierung (нем.), armatura (итал.), armadura (исп.).

Армонизамэнто — музыкальный термин, обозначающий гармонизацию.

armonizzamento (итал.).

ბგერიდან. არპეჯიო სრულდება არფაზე, ფორტეპიანოზე, აგრეთვე სხვა სამუსიკო საკრავებზე.

2. აკორდი, შესრულებული აღნიშნული ხერხით.

არისტონი — მექანიკური სამუსიკო საკრავი.

არია — სტრუქტურულად დასრულებული ეპიზოდი (ნომერი) ოპერაში, ორატორიაში ან კანტატაში, რომელიც სრულდება ერთი მომღერლის მიერ ორკესტრის თანხლებით.

არმატურა — დეკორატიული სკულპტურა ან მოხატულობა, რომელიც გამოხატავს სამხედრო აღქურვილობას — ფარს, მახვილს, აბჯარს, მუზარადს, შუბს, ისარს და სხვ. იყენებდნენ შენობების ფასადებისა და ტრიუმფალური თაღების მორთულობისათვის რომაულსა და XVIII—XIX საუკუნეების კლასიციზტურ არქიტექტურაში; გამოიყენება აგრეთვე (ახალი მოტივების მოშველიებით) მონუმენტურ ნაგებობათა თანამედროვე დეკორატიული დამუშავების მიზნით.

არმატურა (კარკასი) — რკინის წნელების ან მავთულების ჩონჩხედი, რომლითაც ამაგრებენ თიხით ან თაბაშირით დამზადებულ სკულპტურულ ნაკეთობას.

არმატურა რკინა-ბეტონის — ბეტონის მასაში ჩატანებული, ერთმანეთთან მავთულებით ან შედელებით დაკავშირებული ფოლადის ღეროების ერთობლიობა.

არმონიზამენტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ჰარმონიზირებას.

Арнир (цирк) — кожаный ремень, которым притягивают голову лошади к основанию шен. А. регулирует ход лошади, дисциплинирует ее, а наезднику помогает сохранить устойчивость. А. преследует и эстетическую цель — придает красивый изгиб шее лошади.

harnais (франц.), harness (англ.), Sattelzeug (нем.), bardalura (итал.), arnés (исп.).

Арочное окно (арх.) — окно, завершенное арочной перемычкой.

arched window (англ.), fenêtre d'arc (франц.), Bogenfenster (нем.), finestra di arco (итал.), ventana de arco (исп.).

Арпанета (муз.) — маленький треугольный инструмент типа арфы.

arpanetta (итал.).

Арпеджионе (муз.) — смычковый инструмент. По форме корпуса, количеству струн и их настройке, ладам на грифе — схож с гитарой, а по размерам, манере держать инструмент и извлечению звука — схож с виолончелью. Изобретен в 1823 г.

arpeggione, arpeggione (итал.), arpeggione (англ.), guitare d'amour (франц.), Arpeggione (нем.), arpegione (исп.).

Арпеджандо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует арпеджируя.

arpeggiando (итал.).

Арронди — см. «Позиции рук» (*pozt de bras*).

arrondi (франц.).

Арсенал — здание для хранения оружия.

arsenal (франц.), armoury (англ.), Arsenal, Zeughaus (нем.), arsenale (итал.), arsenal (исп.).

Артикуляция — способ исполнения звуков на музыкальном инструменте или голосом — степень расчлененности и связности извлечения звуков. А. охватывает

арнири (ცირკი) — ტყავის თასმა, რითაც ცხენის თავს კისრის ფუძისაკენ იზიდავენ. არნირი აწესრიგებს ცხენის სიარულს. აჩვენებს დისციპლინას, ხოლო მხედარს ეხმარება მდგრადობის შენარჩუნებაში. აგრეთვე კაზმავს და ალამაზებს ცხენის ყელს.

თაღოვანი სარკმელი (არქიტ.) — თაღოვანი დაგვირგვინების მქონე სარკმელი.

არპანეტა (მუს.) — არფის ტიპის მცირე ზომის სამკუთხა საკრავი.

არპეჯიონე (მუს.) — ხეშიანი საკრავი. კორპუსის ფორმით, სიმების რაოდენობით, მათი წყობით და ფარდების განლაგებით გრიფზე ემსგავსება გიტარას, ხოლო ზომით, საკრავის დაქერის მანერით და ბგერის მიღების ხერხით — ჩელოს. გამოიგონეს 1823 წელს.

არპეჯანდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს არპეჯიონებურად.

არონდი — იხ. „ხელების პოზიციები“ (*pozt de bras*).

არსენალი — იარაღის შესანახი შენობა.

არტიკულაცია — ბგერების შესრულების ხერხი სამუსიკო საკრავზე ან ხმით, ბგერების გადაბმისა და დანაწევრების ხარისხი. არტიკულაცია მოიცავს ბგერის მიღების მრავალ ხერხს; მათ შო-

множество приемов звукоизвлечения; основные из них: «легато», «стаккато», «нон легато». К А. относят также способы скольжения от одного звука к другому — «портаменто», «глиссандо». Верная А. равнозначна правильному произнесению муз. текста и имеет важное значение для художеств. выразительности исполнения.

articulatio (лат.), articulation (англ.), articulation (франц.), Articulation (нем.), articolando (итал.), articulaci6n (исп.).

Артист — человек, избравший своей профессией деятельность в области сценического искусства, то же, что актер. В более широком смысле — человек, занимающийся творчеством в области к.-л. искусства, — художник, музыкант и т. п.

artiste, acteur (франц.), actor (англ.), Schauspieler, K6nstler (нем.), artista, att6re (итал.), artist a (homme), actor (исп.).

Артистка — то же, что артист (женщина).

მსახიობი ქალი — იხ. მსახიობი.

actress (англ.), actrice (франц.), Schauspiellerin, K6nstlerin (нем.), artista, attrice (итал.), actriz (исп.).

Арфа — струнный щипковый инструмент треугольной формы без грифа; состоит из опорного столба, рамы и резонансного ящика. На раму вертикально натянуты 47 диатонически настроенных струн, высота которых может меняться с помощью педального механизма. А.—один из самых древних инструментов. Исполнитель играет на А., сидя, слегка наклонив верх резона.ного ящика к плечу. Правая рука берет более высокие ноты (затрагивая более короткие струны), левая — низкие. Наиболее удобны для исполнения на А. арпеджированные аккорды. Возможны флажолетные звуки, чаще всего октавные.

В оркестре обычно 2 А. (I и II). Ноты пишутся, как для ф.-п., в басовом и скрипичном ключах. Диапазон: «до» контроктавы — «соль-бемоль» 4-й октавы.

arpa (итал.), harp (англ.), harpe (франц.), Harfe (нем.), arpa (исп.).

რის ძირითადია: „ლეგატო“, „სტაკატო“, „ნონ ლეგატო“. არტიკულაციას მიაკუთვნებენ აგრეთვე ერთი ბგერიდან მეორემდე დატურების ხერხებს — „პორტამენდო“, „გლისანდო“. სწორი არტიკულაცია აუცილებელია მუსიკალურა ტექსტის უშეცდომოდ გადმოცემისა და შესრულების მხატვრული გამომსახველობისათვის.

არტიზტი — ადამიანი, რომელიც მოღვაწეობს სცენური ხელოვნების დარგში; იგივეა, რაც მსახიობი. უფრო ფართო გაგებით — ადამიანი, რომელიც შემოქმედებითს მოღვაწეობას ეწევა ხელოვნების რომელიმე დარგში — მხატვარი, მუსიკოსი და ა. შ.

არფა (ქნარი) — სამკუთხა, უკრაფო, სიმეზიანი საწყმეტი საკრავი; შედგება საყრდენ სვეტის, ჩარჩოს და სარეზონატორო ყუთისაგან. ჩარჩოზე ვერტიკალურად დაკმულია დიატონურად აწყობილი 47 სიმი, რომელთა სიმაღლე იცვლება საპედალო მექანიზმის მეშვეობით.

არფა ერთ-ერთი უძველესი საკრავია. დაკრის დროს შემსრულებელი ზის და სარეზონატორო ყუთის ზემო ნაწილი მხრისაკენ აქვს დახრილი. მარჯვენა ხელი უფრო მაღალ ბგერებს იღებს (მოკლე სივების შეხებით), მარცხენა კი დაბალს. არფაზე ყველაზე უფრო მოსახერხებელია არბუჯირებელი აკორდების შესრულება. შესაძლებელია ფლაჟოლეტური ბგერების აღებაც (როგორც წესი — ოქტავური ფლაჟოლეტები). ორკესტრში ჩვეულებრივ ორი არფა (I და II). ნოტები არფისათვის იწერება ისევე, როგორც ფორტეპიანოსათვის — ვიოლინოს და ბანის გასაღებში. არფის დიაპაზონი კონტროქტავის „დო“-დან მე-4 ოქტავის „სოლ ბემოლამდე“ ვრცელდება.

Архаизация — подражание древним формам искусства.

archaios (*греч.*), archaisation (*англ.*), archaisation (*франц.*), Archaisation (*нем.*), arcaisatione (*итал.*), arcaisaci6n (*исп.*).

Археология — наука, изучающая историческое прошлое человечества по вещественным историческим источникам (раскопкам древних погребений, поселений и др.).

archaiologia (*греч.*), archaeology (*англ.*), archéologie (*франц.*), Archäologie, Altertumskunde (*нем.*), archeologia (*итал.*), arqueologia (*исп.*).

Архивольт — наружное обрамление (наличник) пролета арки, чаще всего профилированное.

archivolta (*итал.*), archivolt (*англ.*), archivolte (*франц.*), Stirnbogen, Archivolte (*нем.*), arcuivolt6, (*итал.*), archivolta (*исп.*).

Архимим — в древнегреческом театре руководитель и первый актер труппы «мимов».

archimimos (*греч.*).

Архитектоника (*арх.* и *изобр. иск.*) — 1. органическое сочетание частей в одно стройное целое.

2. Расположение частей, композиция какого-нибудь художественного целого.

от *греч.* architektonikē.

architectonic (*англ.*), architectonique (*франц.*), Architektonik (*нем.*), architettonica (*итал.*), arquitectonica (*исп.*).

Архитектор — зодчий, специалист по проектированию, сооружению и художественному оформлению зданий.

от *греч.* architekton.

architect (*англ.*), architecte (*франц.*), Architekt, Baumeister (*нем.*) architétto (*итал.*), arquitecto (*исп.*).

Архитектура, зодчество—вид искусства, проектирование и строительство зданий и других сооружений и их комплексов. Является одновременно областью материального производства и художественного творчества.

architectura (*лат. от греч.*), architetion, architecture (*англ.*), architecture (*франц.*), Architektur, Baukunst (*нем.*), architettura (*итал.*), arquitectura (*исп.*).

არქაიზაცია — ხელოვნების ძველი ფორმების მიბაძვა.

არქეოლოგია — მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის კაცობრიობის ისტორიულ წარსულს ნეოთიერი ისტორიული წყაროების (ძველი სამარხების, დასახლებებისა და სხვათა გათხრების) მიხედვით.

არქივოლტი, თავსართი — თალის მოჩარჩოება (საპირე), უმეტესად პროფილირებული.

არქიმიმი—ძველებერძულ თეატრში „მიმების“ დასის ხელმძღვანელი და პირველი აქტიორი.

არქიტექტონიკა (არქიტ. და სახვითი ხელოვნება) — 1. ნაწილთა ორგანული შეხამება ერთ მწყობრ მთლიანობად.

2. ნაწილთა განლაგება, რომელიმე მხატვრულ მთლიანობის კომპოზიცია.

არქიტექტორი, ხუროთმოძღვარი — ნაგებობის დაპროექტების, აგებისა და მხატვრული გაფორმების სპეციალისტი.

არქიტექტურა, ხუროთმოძღვრება — ხელოვნების ერთ-ერთი დარგი. შენობების, აგრეთვე სხვა ნაგებობების და მათი კომპლექსების დაპროექტება, აშენება. ამავე დროს მატერიალური წარმოებისა და მხატვრული შემოქმედების სფერო.

Архитектура барокко — зародилась в Италии во II пол. XVI в. и затем распространилась во всех странах зап. Европы и латинской Америки. Эпоха высшего расцвета — XVII в., в России — XVIII в. Классические композиции эпохи возрождения в эпоху А. б. уступают место более массивным подвижным формам настенности декоративных элементов. Широкого развития достигает садово-парковая архитектура, строительство украшенных дворцов, парадных городских площадей.

ბაროკოს არქიტექტურა — ჩიისახა იტალიაში XVI ს. II ნახევრიდან, შემდეგ გავრცელდა მთელ დას. ევროპაში, ლათინურ ამერიკაში. განსაკუთრებით ფართო გავრცელების ხანა XVII ს., რუსეთში — XVIII ს. აღორძინების ხანის კლასიკური კომპოზიციები ბ. ა. ხანაში აღვიღს უთმობს უფრო მასიურ, მოძრავ ფორმებს, მორთულობის სიუხვეს. ფართო განვითარებას აღწევს მდიდარულად მორთული სასახლეების, საქალაქო საზეიმო მოედნების, ბალპარკების მშენებლობა.

baroque architecture (*ანგლ.*), architecture baroque (*ფრანც.*), Barockarchitektur (*ნემ.*), architettura barocco (*იტალ.*), arquitectura barroco (*исп.*).

Архитектура византийская—Архитектура Византийской империи (IV—XV вв.). Для ее становления и развития большое значение имели как римско-эллинистические традиции, так и традиции искусства народов Ближнего Востока, а также глубокое влияние, оказанное христианской религией. Наиболее значительные памятники относятся к области церковной архитектуры. А. в. отказалась от ордерной системы. Большое место в ней занимали арочные и сводчатые (в частности, купольные) конструкции. Эстетическая система А. в. оказала определенное влияние на развитие архитектуры балканских стран и русской архитектуры на ее раннем этапе.

ბიზანტიური არქიტექტურა — ბიზანტიის იმპერიის (IV—XV სს.) არქიტექტურა. მისი ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის არსებითი მნიშვნელობა ჰქონდა რომაულ-ელისტიკური ტრადიციებსა და მახლობელი აღმოსავლეთის ხალხთა ხელოვნების წვლილს, მას ღრმა კვალი დაამჩნია ქრისტიანულმა სარწმუნოებამ. უმნიშვნელოვანესი ძეგლები საეკლესიო არქიტექტურას მიეკუთვნება. ბ. ა.-მ უყუარდო ორდერული სისტემა. დიდ ადგილი ეჭირა თალოვანსა და კამაროვან (ცერქოლ, გუმბათოვან) კონსტრუქციებს. ბ. ა. ესთეტიკურმა სისტემამ გარკვეული გავლენა მოახდინა ბალკანეთის ქვეყნებისა და აღმოსავლელი რუსული არქიტექტურის განვითარებაზე.

Byzantine architecture (*ანგლ.*), architecture grecque (*ფრანც.*), Byzantische Architektur (*ნემ.*), architettura Bizantino (*იტალ.*), architettura bizantina (*исп.*).

Архитектура Возрождения (XV—XVI вв. в Италии)—возникла в Италии в эпоху величайшего прогрессивного переворота под влиянием гуманистических идей, стремившихся создать новое светское искусство, возродить античные формы на новых принципах. А. Возрождения в последующем оказала огромное влияние на складывание новых форм А. в других странах Европы.

აღორძინების არქიტექტურა (XV—XVIII სს. იტალიაში)—წარმოიშვა იტალიაში უდიდესი პროგრესული გადატრიალების ეპოქაში ჰუმანიტური იდეების ზეგავლენით. ეს იდეები ემსახურებოდა ახალი საერო ხელოვნების შექმნას, ახალი პრინციპებით ანტიკური ფორმების აღორძინებას. აღორძინების არქიტექტურამ შემდეგში დიდი გავლენა მოახდინა არქიტექტურის ახალი ფორმების ჩამოყალიბებაზე ევროპის სხვა ქვეყნებში.

Renaissance architecture (*ანგლ.*), architecture de Renaissance (*ფრანც.*), Renaissancearchitektur (*ნემ.*), architettura rinascimentale (*იტალ.*), arquitectura renacentista (*исп.*).

Архитектура готическая — зародилась во Франции в XII в и получила распространение во всех европейских странах, кроме тех, которые исповедовали православие. является следующим после романской архитектуры этапом развития европейского зодчества. Наиболее ярко черты стиля проявились в больших кафедралах. Характерны легкие каркасные конструкции стрельчатые арки и своды, заполненные цветными витражами огромные окна, устремление ввысь всего сооружения и отдельных его форм. В XV в., с наступлением ренессанса, А. г. завершает свое существование.

Gothic architecture (*англ.*), architecture gothique (*франц.*), gotische Baukunst (Architektur), Spitzbogenarchitektur (*нем.*), architettura gotico (*итал.*), arquitectura gótica (*исп.*).

Архитектура гражданская — одна из основных отраслей архитектуры, к которой относятся жилые дома, помещения общественного назначения, залы для собраний, театры, школы, здания органов государственной власти и др.

civil architecture (*англ.*), architecture civil (*франц.*), Bürgerarchitektur (*нем.*), architettura civile (*итал.*), arquitectura civil (*исп.*).

Архитектура греческая — развитие арх.-ры классической Греции охватывает VII — I вв. до н. э. и делится на три периода: архаический (VII в. — нач. V в.), собственно классический (прибл. 480 г. — последние десятилетия IV в.), эллинистический (последн. десятилетие IV в. — I в.). Наиболее характерными памятниками первых двух периодов являются храмы; в эллинистич. период формируются основы планировки городов, строятся целые городские ансамбли, большие общественные сооружения; в Греции же была впервые разработана архитектура театров, большим достижением А. г. является создание ордерной системы (три ордера: дорический, ионический, коринфский), оказавшей исключительно большое влияние на дальнейшее развитие европейской, в первую очередь, римской арх.-ры.

Greek architecture (*англ.*), architecture grec (*франц.*), griechische Architektonik (*нем.*), architettura di Grecia (*итал.*), arquitectura de Grecia (*исп.*).

გუთური (ანუ გოტიკური) არქიტექტურა — ჩაისახა საფრანგეთში XII ს., გავრცელდა მთელ ევროპაში (გარდა მართლმადიდებელი სარწმუნოების ქვეყნებისა). წარმოადგენს რომანული არქიტექტურის მომდევნო საფეხურს. სტილის ნიშნები განსაკუთრებით მკაფიოდ აისახა დიდ საეპისკოპოსო ტაძრებში. დამახასიათებელია მსუბუქი კარკასული კონსტრუქცია, ისრული თაღები და კამარები, ფერადი ვიტრაჟებით შევსებული დიდი სარკმლები, სკულპტურული და სხვა მორთულობის სიუხვე, მთელი შენობისა და ცალკეულ ფორმათა ხაზგასმული აზიდულობა, ზესწრაფვა. გ. ა.-ის გავრცელების ხანა XV ს.-მდე გრძელდება. ადგილს უთმობს რენესანსის არქიტექტურას.

სამოქალაქო არქიტექტურა — არქიტექტურის ერთ-ერთი ძირითადი დარგი, რომელსაც განეკუთვნება საცხოვრებელი სახლები, საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობები, კრებისათვის განკუთვნილი დარბაზები, თეატრები, სკოლები, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების შენობები.

(*франц.*), Bürgerarchitektur (*нем.*), architettura civile (*итал.*), arquitectura civil (*исп.*).

ბერძნული არქიტექტურა — კლასიკური საბერძნეთის არქიტექტურის განვითარება მოიცავს ძვ. წ. VII—I სს. და იყოფა სამ ძირითად საფეხურად: არქაული ხანა (VII ს. — V ს. პირველი ათეული წლები), საკუთრივ კლასიკური ხანა (დაახლ. 480 ძვ. წ. — IV ს. ბოლო ათეული წლები), ელინისტური ხანა (IV ს. ბოლო ათეული წლები — I ს. ქ. წ.-ით). პირველი ორი ხანის ყველაზე დამახასიათებელი ძეგლებია ტაძრები; ელინისტურ ხანაში ყალიბდება ქალაქთგეგმარების საფუძვლები, იქმნება ერთიანი საქალაქო ანსამბლები, დიდი საზოგადოებრივი შენობები. საბერძნეთშივე შემუშავდა პირველად სათეატრო შენობის არქიტექტურა. ბ. ა.-ის დიდი მონაპოვარია ორდერული სისტემა (სამი ორდერი: დორიული, იონური, კორინთული), რომელმაც უდიდესი გავლენა მოახდინა არქიტექტურის მთელს შემდგომ განვითარებაზე ევროპაში, უპირველესად კი რომის არქიტექტურაზე.

Архитектура древняя — пашლა свое выражение в гигантских массивах пирамид и храмов Древнего Египта, а также в формах храмов классической Греции с их колоннадами и гармоничными пропорциями.

ancient architecture (*англ.*), architecture ancien (*франц.*), Altertumsarchitektur (*нем.*), architettura antica (*итал.*), arquitectura antigua (*исп.*).

Архитектура египетская — архитектура древнего рабовладельческого Египта охватывает отрезок времени с III тысячелетия до н. э. до первых вв. н. э. и делится на несколько основных этапов, связанных с историческим развитием страны: А. е. эпохи древнего царства, среднего царства, нового царства, позднего периода, эллинистического и римского периода. Главнейшие объекты — погребальные сооружения фараонов и знати (пирамиды, мастаба), храмовые ансамбли, Основной строительный материал — камень, большие залы перекрывались опирающимися на массивные столбы плоскими каменными плитами, стены расписывались. Для А. е. характерна строгая монументальность и величественность, грандиозные масштабы.

egyptian architecture (*англ.*), architecture égyptienne (*франц.*), ägyptische Architektonik (*нем.*), architettura dell' Egitto (*итал.*), arquitectura de Egipto (*исп.*).

Архитектура жилищная — к этому типу архитектуры относятся разнообразные жилые дома.

house-building architecture (*англ.*), architecture de logement (*франц.*), Wohnungs Architektur (*нем.*), architettura di abitazione (*итал.*), arquitectura de vivienda (*исп.*).

Архитектура классицизма — с середины XVIII в. возрождаются формы античной А. Обращение к античности было определенным этапом в развитии мировой культуры, связанным с появлением и развитием буржуазных отношений. В области А. это проявилось в возврате к классическим формам античной А., сменившей направление барокко и рококо. Вновь появляются строгие портики и колоннады, лоджии, куполы. Этот искусственно возрожденный стиль проявился в начале XIX в. в ампире — декоративном стиле прославления наполеоновской империи. К середине XIX в. А. классицизма приходит в упадок.

5. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

უძველესი არქიტექტურა — თავისი გამოხატულება პოვა ძველი ეგვიპტის ძირითადებისა და ტაძრების გიგანტურ მასივებში, აგრეთვე კლასიკური საბერძნეთის ტაძრების ფორმებში, მათი სვეტნარებითა და პარამონიული პროპორციებით.

ეგვიპტური არქიტექტურა — ძველი მონათმფლობელური ეგვიპტის არქიტექტურა, მოიცავს დროის მონაკვეთს ძვ. წ. III ათასწლეულიდან ახ. წ. პირველ საუკუნეებამდე, იყოფა რამდენიმე ძირითად საფეხურად, რომლებიც დაკავშირებულია ქვეყნის ისტორიულ განვითარებასთან: ძველი სამეფოს, შუა სამეფოს, ახალი სამეფოს ხანებისა, გვიან ხანისა, ელინისტური და რომაული პერიოდისა. უმთავრესი ობიექტები იყო ფარაონთა და შეძლებულთა სამარხები (პირამიდები, მასტაბები), სტაძრო ანსამბლები. ძირითადი საშენი მასალა იყო ქვა, დიდი დარბაზები იხურებოდა მასიურ ბოძებზე დაყრდნობილი ქვის ბრტყელი ფილებით. კედლები მხატვრობით იფარებოდა. დამახასიათებელია მკაცრი მონუმენტურობა და სიდიადე, გრანდიოზული მასშტაბები.

სახინაო არქიტექტურა — ამ ტიპის არქიტექტურას მიეკუთვნება სხვადასხვა გვარი საცხოვრებელი სახლები.

კლასიციზმის არქიტექტურა — XVIII საუკუნის შუახანებიდან აღორძინებას განიცდის ანტიკური არქიტექტურის ფორმები. ანტიკურობისაყენ მიბრუნება მსოფლიო კულტურის განვითარების გარკვეული ეტაპია. რაც დაკავშირებულია ბურჟუაზიულ ურთიერთობათა წარმოშობასა და განვითარებასთან. არქიტექტურის სფეროში ეს გამოვლინდა ანტიკური არქიტექტურის კლასიკური ფორმებისაყენ მიბრუნებით, რამაც შეიცვალა ბაროკოსა და როკოკოს ხელოვნება. კვლავ ჩნდება მკაცრი სტილის პორტიკები და კოლონადები, ლოჯიები, გუმბათები. ეს ხელოვნურად აღმოცენებული სტილი გამოვლინდა XIX საუკუნის დამდეგს ამპირში — ნაპოლეონის იმპერიის განდობისა და დეკორატიულ სტილში. XIX საუკუნის შუა წლებში კლასიციზმის არქიტექტურა ამაყრებს აწყობას.

architecture of classicism (*ანგლ.*), architecture de classicisme (*ფრანც.*), klassizistische Baukunst (Architektur) (*ნემ.*), architettura di classicismo (*იტალ.*), arquitectura de clasicismo (*исп.*).

Архитектура классическая — 1. В узком смысле — древне-греческая архитектура периода, начинающегося с 80-х гг. V в. до н. э., после победы греков над персами, и охватывающего время до воцарения Александра Македонского (середина IV в.).

2. Архитектура древней Греции и Рима.

3. Архитектура Италии периода Высокого Возрождения.

classical architecture (*ანგლ.*), architecture classique (*ფრანც.*), klassische Architektur (*ნემ.*), architettura classica (*იტალ.*), arquitectura clásica (*исп.*).

Архитектура промышленная — одна из основных отраслей архитектуры, охватывающая строительство заводов, фабрик, торговых помещений, транспортных сооружений и др.

industrial architecture (*ანგლ.*), architecture industriel (*ფრანც.*), Industriearchitektur (*ნემ.*), architettura industriale (*იტალ.*), arquitectura industrial (*исп.*).

Архитектура римская — развивалась на основе возникновения новых потребностей рабовладельческого государства с его огромной столицей — Римом. Римская А. внесла разнообразие в ордерную систему, в том числе арочную ячейку, строгую планировку городов, развивающуюся из римского типа лагеря, и создала новые виды общественных зданий, монументов, сооружений; возникли грандиозные театры, триумфальные арки, памятные колонны и т. д., достигла совершенства А. городских площадей (форумов). Новые строительные приемы, материалы (римский бетон) обогатили римскую А. арочными, сводчатыми и купольными конструкциями.

roman architecture (*ანგლ.*), architecture romaine (*ფრანც.*), römische Architektonik (*ნემ.*), architettura di Róma (*იტალ.*), arquitectura romana (*исп.*).

Архитектура рококо — сложилась в начале XVIII в. как салонный стиль — преимущественно в интерьере, отличающийся манерной вычурностью измелченных архитектурных форм. А. рококо, недолго про-

კლასიკური არქიტექტურა — 1. ვიწრო გაგებით — ძველბერძნული არქიტექტურა იმ პერიოდისა, რი მელოც იწყება ბერძნების მიერ სპარსელების დამარცხების შემდეგ — ძვ. წ. V საუკუნის 80-იანი წლებიდან და გრძელდება ალექსანდრე მაკედონელის გამეფებამდე (IV საუკუნის შუა წლები).

2. ძველი ბერძნული და რომაული არქიტექტურა.

3. მაღალი რენესანსის ხანის იტალიური არქიტექტურა.

სამრეწველო არქიტექტურა — ერთ-ერთი დარგი არქიტექტურისა, რომელიც მოიცავს ქარხნების, ფაბრიკების, სავაჭრო და სატრანსპორტო ნაგებობათა მშენებლობას.

რომის არქიტექტურა — ვითარდებოდა მონათმფლობელური სახელმწიფოსა და მისი უზარმაზარი ღედაქალაქის—რომის — ახალ მოთხოვნილებათა საფუძველზე. რომის არქიტექტურამ მრავალფეროვნება შემატა საორდერო სისტემას, კერძოდ, თაღოვან უჯრედს, ქალაქების მკაიერ დაგეგმარებას, რაც განავითარდა რომაული ტიპის ბანაკისაგან. შეიქმნა საზოგადოებრივი შენობების, მონუმენტების, ნაგებობების ახალი სახეობები, გრანდიოზული თეატრები, ტრიუმფალური თაღები და ა. შ. დასრულებული არქიტექტურული სახე მიიღო ქალაქის მოედნების მშენებლობამ (ფორუმები). ახალმა მშენებლო ხერხებმა, მასალებმა (რომაული ბეტონი) გაამდიდრა რომაული არქიტექტურა თაღოვანი, კამაროვანი და გუმბათური კონსტრუქციებით.

როკოკოს არქიტექტურა — შეიქმნა XVIII საუკუნის დამდეგს როგორც სალ ანური სტილი — უმთავრესად ინტერიერისა, გამოირჩევა დაქუცმაცებული არქიტექტურული ფორმების მანერული ღვარჯნილობით. როკოკოს არქიტექტურას

существовав, вскоре сменилась классицизмом.

დიდხანს არ უარსებია, მალე შეიცვალა კლასიციზმით.

rococo architecture (*англ.*), architecture du rococo (*франц.*), Rokokoarchitektur (*нем.*), architettura rococò (*итал.*), arquitectura rococó (*исп.*).

Архитектура романская—сформировалась в эпоху феодальной раздробленности Европы, охватившей X—XII вв., когда в области идеологии решающим было влияние христианской церкви. Наиболее значительные образцы А. р. монастырские ансамбли и храмы обычно типа базилики, характерны массивные каменные стены и применение столбов и сводов, фасада с башнями. Сохранились также замки и городские строения периода А. р., с XIII в. уступает место готической архитектуре.

რომანული არქიტექტურა — განვითარდა ევროპის ფეოდალური დაქუცმაცების ხანაში, მოიცავს X—XII საუკუნეებს, როდესაც იდეოლოგიის სფეროში გადამწყვეტი იყო ქრისტიანული ეკლესიის გავლენა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ნიმუშებია სამონასტრო ანსამბლები და ტაძრები. ტაძრები უმეტესად ბაზილიკურია. დამახასიათებელია ქვის მასიური კედლები, ბოძები და კამარები, კოშკებიანი ფასადები. დარჩენილია აგრეთვე იმდროინდელი ციხე-დარბაზები და საქალაქო შენობებიც. XIII ს-დან რ. ა. ადგილს უთმობს გუთურ არქიტექტურას.

romanic architecture (*англ.*), architecture roman (*франц.*), romanische Architektur (*нем.*), architettura romànica (*итал.*), arquitectura románica (*исп.*).

Архитектура современная — относится к XX в., который дал новые материалы, конструкции и технические решения. Символом строительной техники XX в. является пространственный характер конструкций, широко внедряемых в строительство во всем мире. Пространственные конструкции классифицируются по четырем основным группам:

თანამედროვე არქიტექტურა — განეკუთვნება XX საუკუნეს, რომელმაც მოგვცა ახალი მასალები, კონსტრუქციები და ტექნიკური გადაწყვეტები. XX საუკუნის საშენებლო ტექნიკის სიბოლოს წარმოადგენს კონსტრუქციის სივრცული ხასიათი, რომელიც ფართოდაა დანერგილი მშენებლობაში მთელ მსოფლიოში. სივრცული კონსტრუქციები კლასიფიცირდებიან ოთხ ძირითად ჯგუფად:

1. Тонкостенные пространственные оболочки. К ним относятся цилиндрические оболочки — короткие и длинные, купола — гладкие, ребристые и т. п.

1. თხელკედლიანი სივრცობრივი გარსები. მათ განეკუთვნებიან: ცილინდრული გარსები—მოკლეები და გრძელები, გუმბათები — სადა, წიბოვანი და ა. შ.

2. Висячие конструкции — однополюсные и двухполюсные.

2. დაკიდული კონსტრუქციები — ერთსარტყელიანი და ორსარტყელიანი.

3. Пространственные перекрестные конструкции: перекрестно-ребристые стержневые плоские покрытия и перекрытия.

3. სივრცობრივი პერსპექტიული კონსტრუქციები: ჭვარდინ-წიბოვანი და ჭვარდინალერძიანი ბრტყელი დახურვა და გადახურვა.

4. Пневматические конструкции: пневмокаркасные, воздухоопорные, комбинированные.

4. პნევმატური კონსტრუქციები: პნევმოკარკასული, ჰაერბჯენნი, კომბინირებულნი.

modern architecture (*англ.*), architecture d'aujourd'hui, architecture contemporaine (*франц.*), moderne Architektur (Baukunst), Architektur des Gegenwartes (*нем.*), architettura moderna (*итал.*), arquitectura moderna (*исп.*).

Архитектура средневековая (романская) — развилась в раннем средневековье в Италии и в других странах Европы на основе позднеантичных строительных традиций и достижений раннехристианской архитектуры.

mediaval architecture (*англ.*), architecture du moyen âge (*франц.*), mittelalterliche Architektur (*нем.*), architettura del medio èvo (*итал.*), arquitectura de la Edad Media (*исп.*).

Архитектурная живопись—1. Многофигурная сложная композиция на сводах и куполах и в перспективе, а кроме того, лепные потолки, карнизы и пилястры всех стилей.

2. Имеет своей задачей представить в своей картине главным образом здания.

architectural painting (*англ.*), peinture d'architecture (*франц.*), architektonische Malerei (*нем.*), pittura d'architettura (*итал.*), pintura de arquitectura (*исп.*).

Архитектурный образ — воплощение ведущих идей тех или иных общественных классов в произведениях архитектуры.

architectural image (*англ.*), image architectural (*франц.*), architektonisch Bauart (*нем.*), immagine d'architettura (*итал.*), imagen de arquitectura (*исп.*).

Архитектурный стиль — это понятие употребляется для указания стилевой категории по существенным историко-художественным периодам (Барокко, Рококо и др.).

style architectural (*франц.*), architectural style (*англ.*), Architekturstil, Baustil (*нем.*), stile di architettura (*итал.*), estilo de arquitectura (*исп.*).

Архитектура феодального общества — отразила в своем развитии новый общественный строй, в котором главенствовали феодалы и князья церкви. На основе феодальной раздробленности общества развивается А. укрепленных городов и замков феодалов. Церковное строительство усиленно развивается князьями церкви для удержания в повиновении народных масс.

feudalism architecture (*англ.*), architecture féodalisme (*франц.*), Feudalgesellschaftsarchitektur (*нем.*), architettura feudalfimo (*итал.*), arquitectura feudalismo (*исп.*).

შუასაუკუნეობრივი არქიტექტურა (რომანული) — განვითარდა ადრეულ შუასაუკუნეებში იტალიასა და ევროპის სხვა ქვეყნებში ძველი რომაული სამშენებლო ტრადიციებისა და ადრექრისტიანული არქიტექტურის საფუძველზე.

არქიტექტურული ფერწერა—1. მრავალფიგურიანი რთული კომპოზიცია კამარებზე და გუმბათებზე პერსპექტივაში, აგრეთვე ნაძერწი ქერები, ლავგარდანები და ყველა სტილის პილასტრები.

2. ამოცანად ისახავს თავის სურათში უმთავრესად ნაგებობის წარმოსახვას.

არქიტექტურული სახე — ამა თუ იმ საზოგადოებრივი კლასის წამყვანი იდეის განხორციელება არქიტექტურულ ნაწარმოებში.

არქიტექტურული სტილი — ტერმინი გულისხმობს სტილის იმ კატეგორიათა ერთობლიობას, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელი ხდება არქიტექტურის კლასიფიკაცია გარკვეულ ისტორიულ-მხატვრული პერიოდებით (ბაროკო, როკოკო და სხვ.).

ფეოდალური საზოგადოების არქიტექტურა — ამ არქიტექტურაში აისახა ახალ საზოგადოებრივი წყობილება, რომლის დროსაც მოთავეობდნენ ფეოდალები და საეკლესიო თავადები. საზოგადოების ფეოდალური დაქვემდებარების შედეგად ვითარდება გამაგრებული ქალაქებისა და ფეოდალთა ციხე-დარბაზების არქიტექტურა. ეკლესიის მესვეურნი ხალხის დასამორჩილებლად გამალებით ავითარებენ საეკლესიო მშენებლობას.

Архитрав (арх.) — 1. Нижняя часть архитектурного элемента, горизонтальная каменная кладка в виде балки, непосредственно лежащая над капителями колонн и соединяющая их между собой.

2. Верхний косяк дверей и окон.

от греч. archē и лат. trabs.

architrave (англ.), architrave (франц.), Architrav (нем.), architrave (итал.), arquitrave (исп.).

Арьерсцена (театр) — задняя часть сцены. Является продолжением основной сцены и служит резервным помещением для установки декораций, которые создают иллюзию пространства большой глубины. А. появились одновременно с глубинной сценой — коробкой. В современных театральных зданиях А. часто делается шире и глубже; на ней размещаются также «фурки», или вращающийся накатный круг, с заранее установленными декорациями. Верх А. оборудуется «колосьниками» с декорационными подъемами и световой аппаратурой. Под полом размещают склады навесных декораций — огнестойкие сейфы. Большое значение приобретает А. в связи с развитием светопроекции декораций.

arrière scene (франц.), back scene (англ.), Hinterszene (нем.), retroescena (итал.), retroescena (исп.).

Асинхронность (кино) — несовпадение звука и изображения в кинофильме. Звук и изображение появляются одновременно. То же, что несинхронность.

asynchronos (греч.), non synchronism, non-syne (англ.), asynchronisme (франц.), Asynchronisierung (нем.), asincronia (итал.), asincronismo (исп.).

Аспро — музыкальный термин, обозначающий резкий, режущий звук.

aspro (итал.).

Ассаи — музыкальный термин, который усиливает значение слова, к которому при-

არქიტრავი (არქიტ.) — 1. მთავარი კოჭი, ანტაბლემენტის ქვედა ნაწილი, რომელიც უშუალოდ ეყრდნობა სვეტისთავეებს და ერთმანეთთან აკავშირებს მათ.

2. კარისა და ფანჯრის ზედა წირთხალი.

არიერსცენა (თეატრ.) — სცენის უკანა ნაწილი, წარმოადგენს ძირითადი სცენის გაგრძელებას და სათადარიგო ნაგებობაა დეკორაციების გასამართავად, რომელიც სიღრმის ილუზიას ქმნის. არიერსცენა გაჩნდა სცენის სიღრმესთან, კოლოფთან ერთად. თანამედროვე თეატრის შენობაში არიერსცენა ხშირად უფრო ღრმა და განიერია: აქ თავსდება აგრეთვე „ფურკები“. ანუ დამრეკი, მბრუნავი წრე, რომელზედაც წინასწარ განლაგებულია დეკორაციები. არიერსცენის თავზე ეწყობა ცხაურები დეკორაციების ამწეებით, აგრეთვე გასანათებელი აპარატურა. არიერსცენის იატაკის ქვეშ კი საწყობებია ჩამოსაკიდებელი დეკორაციებისათვის — ტეხლგამძლე სეიფებისათვის. არიერსცენის მნიშვნელობა კიდევ უფრო იზრდება დეკორაციათა შუქპროექტირების განვითარებასთან დაკავშირებით.

ასინქრონულობა (კინო) — ხმისა და გამოსახულების შეუთავსებლობა ფილმში, როდესაც გამოსახულება და მისი შესატყვისი ხმა სხვადასხვა დროს წარმოიქმნება. იგივეა, რაც არასინქრონულობა.

ასპრო — მუსიკალური ტერმინი, რომლითაც აღინიშნება მძაფრი, მკვეთრი ბგერა.

ასაი — მუს. ტერმინი, რომელიც აძლიერებს ამ სიტყვის მნიშვნელობას, რომელსაც ემატება

бв.яется. напр., allegro A. — быстрее, чем простое allegro.

assai (იტალ.).

Ассамбле — прыжок, во время которого ноги собираются вместе в воздухе. Прыжок заканчивается в V позиции. Формы исполнения А. разнообразны: маленькое (petit), большое (grand), с заносками (battu), на месте, в повороте (en tournant), с продвижением вперед, в сторону, назад, с разнообразными положениями рук, корпуса, головы.

assemblée (ფრანц.).

Асимметрия (арх.) — при неравномерном развитии подчиненных частей по отношению к главной (во фронтальной композиции), композиция в целом приобретает несимметричный характер. Главная часть в асимметричной композиции также должна решаться преимущественно асимметрично или без ясно выраженной симметрии.

asymmetria (грек.), asymmetry (англ.), asymétrie (франц.), Asymmetrie (нем.), assimetria (იტალ.), asimetria (исп.).

Ассист (инокоп) — в древнерусской живописи линии (штрихи, лучи) или орнаментальные мотивы, исполненные листовым золотом по высохшему красочному слою. А. встречается на протяжении всего развития древнерусской живописи, начиная с самых ранних ее памятников.

assist (ძვენერუსკ.).

Ассистент звукооператора — подготавливает технические средства для звукозаписи фонограмм и принимает участие в звукозаписи; проводит совместно с звукооператором пробные записи звуковых и шумовых эффектов к кинокартине. В павильоне или на натуре проверяет акустические условия, расставляет микрофоны и ведет их панорамирование соответственно мизансцене.

მაგ., ალგრო ასაი — უფრო სწრაფად, ვიდრე ჩვეულებრივი ალგრო.

ასამბლე — ნახტომი, რომლის დროს ფეხები ერთდება პაერში. ნახტომი მთავრდება V პოზიციაში. ასამბლეს შესრულების ფორმები სხვადასხვაგვარია: მცირე (petit), დიდი (grand) შემოკრით (battu), ადგილზე. ტრიალში (en tournant) წინ. გვერდზე, უკან გადაადგილებით, ხელის, თავის, ტანის სხვადასხვაგვარ მდგომარეობაში.

ასიმეტრია (არქიტ.) — დამოკიდებული ნაწილების უთანასწორო განვითარებისას მთავრის მიმართ (ფრონტალურ კომპოზიციაში), კომპოზიცია მთლიანად იღებს არასიმეტრიულ ხასიათს.

მთავარი ნაწილი ასიმეტრიულ კომპოზიციაში ასევე უმთავრესად უნდა გადაწყდეს ასიმეტრიულად ანდა სუსტად გამოხატულ სიმეტრიით.

ასისტი (ინოკოპი) — ძველს რუსულ ფერწერაში: (შტრიხები, სხივები) ანდა ორნამენტული მოტივები, შესრულებული გამშრალი საღებავის ფენაზე ფურცლოვანი ოქროთი.

ასისტი გვხვდება ძველი რუსული ფერწერის განვითარების მთელ მანძილზე, დაწყებული მისი ყველაზე ადრეული ძეგლებიდან.

ხმის ოპერატორის ასისტენტი — ამზადებს ტექნიკურ დანადგარებს და ხელსაწყოებს ფონოგრაფის ჩასაწერად და მონაწილეობს ჩაწერის პროცესში; ხმის ოპერატორთან ერთად აწარმოებს კინოსურათის ხმისა და ხმაურის ეფექტების საცდელ ჩაწერას, პავილიონში ან ნატურაზე კი ამოწმებს აუსტიკურ პირობებს, განალაგებს მიკროფონებს მიზანსცენის გათვალისწინებით და ახდენს პანორამირებას. გაღებების დაწყებამდე

ნე; проверяет до начала съемок звуковой тракт; ведет учет записанных фонограмм.

ამოწმებს ხმის ტრაქტს; აღრიცხავს ჩაწერილ ფონოგრამებს.

assistant of sound mixer, assistant of sound director, assistant of sound recordist, assistant of sound recording studio (*ანგლ.*), assistant de opérateur du son, assistant chef opérateur du son recordist (*ფრანც.*), Tonmeisterassistent (*ნემ.*), assistente di operatore fonico, assistente tecnico del suono, assistente operatore fonico, assistente sonoriste, assistente fonico (*იტალ.*), asistente de operador de sonido, asistente ingeniero del sonido, asistente operador del sonido (*უსნ.*).

Ассистент оператора — непосредственный исполнитель творческих и производственно-технических замыслов оператора. Принимает участие в установке киноосвещения, обеспечивает готовность аппаратуры к съемке. Во время съемки А. о. производит экспонетрический контроль освещения, следит за установкой фокуса, за расходом пленки. В отдельных случаях по поручению оператора фильма А. о. снимает самостоятельно.

ოპერატორის ასისტენტი — ოპერატორის შემოქმედებით და ტექნიკურ-საწარმო დავალებათა უშუალო შემსრულებელი. მონაწილეობს სინათლის დაყენებაში, უზრუნველყოფს აპარატურის მზადყოფნას გადაღებისათვის. გადაღების დროს ო. ა. აკეთებს სინათლის ექსპონომეტრულ კონტროლს, თვალყურს ადევნებს ფოკუსის სიზუსტეს, ფირის ხარჯვას. ცალკეულ შემთხვევებში ფილმის ოპერატორის დავალებით აწარმოებს დამოუკიდებლად გადაღებას.

assistant cameraman (camera operator) (*ანგლ.*), assistant opérateur, cadreur, opérateur adjoint (*ფრანც.*), Aufnahmeassistent, Kameraassistent (*ნემ.*), assistente operatore cine matográfico (*იტალ.*), asistente operador de cine, camarógrafo, cameraman (*უსნ.*).

Ассистент режиссера (кино) — ближайший помощник режиссера, выполняющий творческие и производственные задания по подготовке и проведению съемок. В подготовительный период А. р. участвует в подборе кандидатур актеров для исполнения ролей, статистов для групповых съемок, подготавливает костюмы и реквизит. В съемочный период А. р. обеспечивает своевременный вызов на съемку исполнителей, проверяет их готовность к съемке.

რეჟისორის ასისტენტი (კინო) — რეჟისორის უახლოესი თანაშემწე, ასრულებს შემოქმედებითა და საწარმო დავალებებს გადაღების მოსამზადებლად და ჩასატარებლად. მოსამზადებელ პერიოდში რ. ა. მონაწილეობს როლების შემსრულებელ მსახიობთა კანდიდატურების, აგრეთვე ჭგუფური გადაღებებისათვის საჭირო სტატისტიების შერჩევაში; ამზადებს კოსტიუმებსა და რეკვიზიტს, უშუალოდ გადაღებისას კი უზრუნველყოფს შემსრულებელთა დროულ გამოძახებას, ყოველმხრივ ამოწმებს მათ მზადყოფნას გადაღებისათვის.

assistant director (*ანგლ.*), assistant metteur en scène, assistant réalisateur (*ფრანც.*), Regieassistent (*ნემ.*), assistente di regia (*იტალ.*), asistente del director (*უსნ.*).

Ассистент художника (кино) — основной творческий помощник художника-постановщика фильма, выполняющий также организационно-производственные функции. По заданию художника-постановщика проводит подготовительные работы,

მხატვრის ასისტენტი (კინო) — ფილმის დამდგმელი მხატვრის ძირითადი შემოქმედებითი თანაშემწე, რომელიც ამავე დროს ორგანიზაციულ საწარმოო ფუნქციებს ასრულებს. დამდგმელი მხატვრის დავალებით იგი ფილმის დადგმასთან დაკავშირებულ მოსამზადებელ სამუშაოებს ახორციელებს.

связанные с постановкой фильма, а иногда и отдельные работы, входящие в обязанности художника-постановщика. А. х. подбирает изобразительный материал по архитектуре, быту, фольклору и т. д. Разрабатывает по эскизам художника-постановщика детали эскизных проектов декораций, эскизы мебели, реквизита, макетов для комбинированных съемок и т. п. Контролирует качество и сроки выполнения заказов производственно-техническими цехами студии и различными организациями.

assistant painter (*англ.*), assistant peintre (*франц.*), Kunstmalerassistent, Filmarchitekt (*нем.*), assistentè alla scenògrafo (*итал.*), asistente del pintor (*исп.*).

Астигматизм (погрешность объектива) (*кино*) — одно из искажений изображения в оптической системе, вследствие которого преломление ею световых лучей в двух взаимно перпендикулярных (меридиальном и сагиттальном) сечениях не собирается в одном фокусе, в результате чего изображение предмета становится нерезким.

от *греч.* atstigmè.

astigmatism (*англ.*), astigmatisme (*франц.*), Astigmatismus (*нем.*), astigmatifmo (*итал.*), astigmatismo (*исп.*).

Астрагал — архитектурный облом (профиль), напр., на шейке колонны, имеющий форму валика, иногда украшенного нитью стилизованных бус.

от *греч.* astragalos.

astragal (*англ.*), astragale (*франц.*), Astragal, Rundstab (*нем.*), astràgalo (*итал.*), astràgolo (*исп.*).

Атака — музыкальный термин, указывающий на исполнение пьесы без перерыва при переходе от одной части к следующей.

attaque (*франц.*), attack (*англ.*), Attacka (*нем.*), attacco (*итал.*), ataca (*исп.*).

Атака (*электромуз.*) — начальная ступень развития в звучании голоса или музыкального инструмента во времени.

attacca (*итал.*), attacca (*англ.*), attaque (*франц.*), Attak (*нем.*), ataque (*исп.*).

ციელებს, ზოგჯერ კი დამდგმელი მხატვრის ზოგიერთ სამუშაოებსაც. მ. ა. არჩევს არქიტექტურის, ყოფის, ფოლკლორის და ა. შ. გამომსახველობით მასალას. დამდგმელი მხატვრის ესკიზების მიხედვით ამუშავებს ესკიზური პროექტების დეტალებს, ავეჯის, რეკვიზიტის, კომბინირებულ გადაღებათა მათემატიკურ დეტალებს და სხვ. აკონტროლებს სტუდიის საწარმოო-ტექნიკური საამქროებისა და სხვა ორგანიზაციების მიერ შეკვეთების შესრულებას ხარისხსა და ვალებს.

ასტიგმატიზმი (*კინო*) — ობიექტივის უხარისხობის შედეგი, როდესაც სინათლის სხივები გაიჟკიან ოპტიკური სისტემის ურთიერთპერპენდიკულარულ (მერიდიანულ და საგიტალურ) კრილში და თავს არ იყრიან ერთ ფოკუსში, რის შედეგად მიიღება ობიექტის არამკაფიო გამოსახულება.

ასტრაგალი — არქიტექტურული პროფილი (მაგალითად, სვეტის ყელზე), რომელსაც ლილვასის ფორმა აქვს და ზოგჯერ შემკულია სტილიზებული მიხედვით.

ატაკა—მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ ნაწარმოების ერთი ნაწილიდან მეორეში გადასვლა უნდა მოხდეს შეუჩერებლად.

ატაკა (ელექტრომუს.) — ხმის ან სამუსიკო საკრავის ელერადობის განვითარების საწყისი სტადია გარკვეულ დროში.

Атектонический стиль (*изобр. иск.*) — стиль более или менее прикрытой закономерности и свободного порядка.

ატექტონური სტილი (სახვითი ხელოვნ.) — მეტნაკლებად არააშკარა კანონზომიერებისა და თავისუფალი წყობის სტილი.

atectonic style (*англ.*), style ateclonique (*франц.*), atektonischer Stil (*нем.*), stile atettonico (*итал.*), estilo atectónico (*исп.*).

Ателлана — вид народных импровизированных сценок в Древнем Риме. Главными действующими лицами А. были постоянные типы-маски — Буккон, Доссен, Макк, Папп и др. Наличие традиционных персонажей предопределяло однотипность сюжетных ситуаций А., в основе которых лежали глупость Макка, плутовство Буккона, скупость и честолюбие Паппа, напыщенное шарлатанство Доссена. А. родственна итальянской комедии дель арте, русским представлениям Петрушки, немецким Кашперля и т. д. А. как демократический жанр, в котором допускались намеки на политику правящих кругов римского общества, подвергалась в период империи преследованиям, пользовалась популярностью в широких массах.

ateallanae (*лат.*).

Ателье звукозаписи — помещение, предназначенное для речевого озвучания, дубляжа и записи музыки, шумового озвучания, перезаписи фонограмм. А. з. проектируются применительно к требованиям акустики кино.

scoring stage, sound recording studio (*англ.*), studio d'enregistrement, studio sonore (*франц.*), Synchronisationsstudio, Tonatelier, Tonstudio (*нем.*), studio di registrazione sonora (*итал.*), taller de sonido (*исп.*).

Атлант — вертикальная подпора в виде сильной мужской фигуры. А. по древнегреческому мифу — титан, по приказу Зевса державший на плечах небесный свод.

ატელანა — ძველ რომში ხალხური იმპროვიზებული სცენების სახეობა. ატელანას მთავარი მოქმედი პირები იყვნენ ნოდებები — ბუკონი, დოსენი, მაკი, პაპი და სხვ. ტრადიციული პერსონაჟების არსებობა განაპირობებდა ატელანას სიუჟეტური სიტუაციების ერთგვაროვნებას. ამ სცენებს საფუძვლად ედო მაკის რეგვენობა, ბუკონის მზაკვრელი ემმაკობა, პაპის სიძუნწე და პატივმოყვარეობა, დოსენის ყალბადანდობა. ატელანას ენათესავება იტალიური კომედია დელ არტეს, რუსული პეტრეშკას, გერმანული კამპერლის წარმოდგენები და სხვა. ატელანა იყო დემოკრატიული ჟანრი, რომელიც ნართავლად აკრიტიკებდა რომის საზოგადოების მმართველ წრეებს პოლიტიკას, რის გამოც იგი იმპერიის ხანაში იღვევებოდა. ფართო მასებში კი პოპულარობით სარგებლობდა.

სმის ჩაწერის ატელიე — სათავსო ან დარბაზი, სადაც ხდება კინოსურათის გახმოვანება, დუბლირება, მუსიკის, ხმაურის ჩაწერა, ფონოგრამების გადაწერა. სმის ჩაწერის ატელიეს გეგმარება აშენება ხდება კინოაკუსტიკის გათვალისწინებით.

ატლანტი — ძლიერი მამაკაცის ქანდაკების სახის ვერტიკალური საყრდენი. ძველ ბერძნული მითოლოგიით, ატლანტი იყო ტიტანი, რომელსაც ზევსის ბრძანებით მხრებით ეყავა ცის კამარა.

от греч. allantos.

atlas (*англ.*), atlante (*франц.*), Atlant (*нем.*), atlante (*итал.*), atlante (*исп.*).

Атональная музыка — муз. произведения, в которых отсутствует тональность или лад. (термин введен в практику П. М. Хауэром). Основной принцип А. м. полное равноправие всех ступеней звукоряда. Отд. атональные эпизоды встречаются в позднеромантич. и импрессионистской муз.-е. Характерна для различных течений в современной музыке. Одно из проявлений авангардизма в муз. иск.-ве. В то же время решительно отрицается многими выдающимися композиторами XX в. (Онеггер, Хиндемит, Прокофьев и др.). С 20-ых гг. XX в. А. м. создается гл. образом по методу додекафонии.

atonalita (*итал.*), atonality (*англ.*), atonolité (*франц.*), atonale Musik (*нем.*), atonalita (*исп.*).

Атриум, атрий (арх.) — 1. В античном римском доме — главное помещение с верхним светом, служившее приемной.

2. Окруженный портиками передний двор перед христианской базиликой.

от лат. atrium.

Аттитюд — одна из основных поз классического танца. Танцовщик(ца) стоит на одной ноге, подняв другую, согнутую в коленке, назад. Корпус сильно прогнут в спине, рука, соответствующая поднятой ноге, поднята над головой, другая — отведена в сторону. В русской школе классического танца существуют 2 формы А. — *attitude croisée* и *effacée*, исполняемые, стоя на ступне, пальцах, полупальцах, на *plié*, в прыжке, повороте с различными положениями рук.

attitude (*франц.*).

Аттическая комедия — жанр древнегреческой драматургии, получивший развитие с начала V в. до н. э. в Аттике (область на Ю.-В. Средней Греции с главным городом Афинами). Понятие «А. к.» включает в себя «Древнюю аттическую комедию», «Среднюю аттическую комедию» и «Новую аттическую комедию».

attic comedy (*англ.*), *attic comedie* (*франц.*), *Attikkomödie* (*нем.*), *commedia attica* (*итал.*), *comedia ática* (*исп.*).

Атональная музыка — муз. направление в тонаლობისა და კილოს გარეშე (ტერმინი შემოიღო ი. მ. ჰაუერმა). ა. მ.-ის ძირითადი პრინციპია ბგერათა რიგის ყველა საფეხურის თანასწორუფლებიანობა. ცალკეული ატონალური ეპიზოდები გვხვდება გვიანრომანტიკულ და იმპრესიონისტულ მუს.-ში. დამახასიათებელია თანამედროვე მ.-ის სხვადასხვა მიმდინარეობისათვის. ავანგარდიზმის ერთ-ერთი გამოვლინება მუს. ხელოვნებაში. მას უარყოფდნენ XX ს.-ის მთელი რიგი გამოჩენილი კომპოზიტორები (ონეგერი, ჰინდემიტი, პროკოფიევი და სხვ.). XX ს-ის 20-იანი წლებიდან ძირითადად იქმნება დოდეკაფონიის მეთოდით.

ატრიუმი (არქიტ.) — 1. ძველ რომში — სახლის მთავარი ზემოდან განათებული ნაწილი — სტუმრების მისაღები.

2. პორტიკებით შემოფარგლული წინა ეზო ქრისტიანული ბაზილიკის შესასვლელის წინ.

ატიტიუდი — კლასიკური ტექვის ერთ-ერთი ძირითადი პოზა. მოცეკვავე (მამაკაცი ან ქალი) დგას ცალ ფეხზე, მუხლში მოხრილი მეორე ფეხი უკანაა აწეული, ტანი ძალზე გახნილია ზურგში, აწეული ფეხის შესაბამისი ხელი თავს ზემოთაა აწეული, ხოლო მეორე — გვერდზეა გაცვანილი. კლასიკური ტექვის რუსულ სკოლაში არსებობს ატიტიუდის ორი ფორმა *attitude croisée* და *effacée*, რომლებიც სრულდება ტერფზე. ცერებზე, ერაცერებზე, *plié*, ნახტომში, ბრუნში, ხელების სხვადასხვაგვარი მდგომარეობით.

ატიკური კომედია — ძველბერძნული დრამატურგიის ეანრი. განვითარდა ძვ. წ. V საუკ. ატიკაში (შუა საბერძნეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთი მხარე, მთავარი ქალაქი ათენი). «ატიკური კომედიის» ცნება შეიქმნა «ძველ ატიკურ კომედიას», «შუა ატიკურ კომედიას», «ახალ ატიკურ კომედიას».

А трэ — музыкальный термин, обозначающий исполнение одной партии втро-ем.

a tre (итал.).

Атух-пондур (муз.) — чечено-ингушский струнный смычковый инструмент, близкий к грузинскому чонгури.

atukh-pondur (ингушск.).

А тэмпо — музыкальный термин указывающий что следует восстановить прежний темп (после предшествовавшего ускорения или замедления его).

a tempo (итал.).

Атракцион (цирк) — эффектный, центральный номер программы. Рассчитан на повышенный интерес публики.

'attraction (франц.), attraction (англ.), Attraktion (нем.), attrazione (итал.), atraci6n (исп.).

Аудитория — зал в общественном здании, в котором читаются лекции, доклады, устраиваются собрания и т. д.

auditorium (лат.), lecture-hall, lecture room (англ.), salle de conférences, amphithéâtre (франц.), Hörsaal (нем.), auditorio, aula, (итал.), auditorio, aula (исп.).

Аумэнтандо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, усиленная, увеличивая (звук).

aumentando (итал.).

Ауто — род драматических представлений (в одном действии) на библейские и евангельские сюжеты. А. возникли около XIV в., получили большое распространение в Испании и Португалии. Вначале А. носили примитивный характер и исполнялись несколькими любителями (3—4 чел.), в XVI—XVII вв. они превратились в пышное зрелище. А. ставились под открытым небом на специально сооружавши-

ა ტრე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ ერთი პარტია უნდა შესრულდეს სამი შემსრულებლის მიერ.

ათუხ-ფონდური (მუს.) — ჩაჩნურ-ინგუშური ხემიანი სიმებიანი საყრავი, უახლოვდება ქართულ ჩონგურს.

ა ტემპო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა აღდგეს წინა ტემპი (მისი აჩქარების ან შენელების შემდეგ).

ატრაქციონი (ცირკი) — პროგრამის ეფექტური ნომერი. რომელიც განსაკუთრებით დიდ ინტერესს იწვევს მაყურებელში.

აუდიტორია — საზოგადოებრივი შენობის დარბაზი, რომელშიც იკითხება ლექციები, მოხსენებები, ტარდება კრებები და სხვა ამგვარი ღონისძიებანი.

აუმენტანდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გაძლიერებით, გაღივებით (ბგერის).

აუტო — ერთმოქმედებიანი დრამატული წარმოდგენა ბიბლიისა და სახარების სიუჟეტებზე. აუტო ჩაისახა დაახლოებით XIV საუკ., ფართოდ გავრცელდა ესპანეთსა და პორტუგალიაში. პირველ ხანებში აუტო პრიმიტიული შინაარსისა იყო და მას ასრულებდა რამდენიმე (3—4) სცენისმოყვარე, XVI—XVII საუკ. აუტო მდიდრულ სანახაობად გადაიქცა, სრულდებოდა ლა ცის ქვეშ. თან ახლდა ხოლმე მასობრივი პროცესიამსვლელობები. ესპანეთში აუტოების ტექსტს

хся подмостках, сопровождалсь, как правило, массовыми процессиями-шествиями. Тексты А. создавали многие драматурги испанского Возрождения.

auto (исп., португ.).

Афиша — вид рекламы, оповещения о спектаклях и др. художественных или увеселительных мероприятиях. А. вывешивается у входа в театры и др. зрелищные предприятия, на улицах, площадях и т. п.

affiche (франц.), bill, placard, poster (англ.), Anschlagzettel (нем.), affisso, avviso, cartellone (итал.) cartel, anuncio, cartelera (исп.).

Аффабиле — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует приветливо, ласково, любезно.

affabile (итал.).

Аффаннато — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует тревожно, беспокойно.

affannato (итал.).

Аффектов теория, учение об аффектах — распространенное в XVII — XVIII вв. учение о связи музыкальных выразительных средств и приемов композиции с определенными эмоциями. Несмотря на известный догматизм, А. т. имела для своего времени прогрессивное значение, способствуя преодолению музыкальной схоластики и восприятию эмоциональной содержательности музыки.

theory of affects (англ.), théorie d'affects (франц.), Affektenlehre (нем.), teoria di affetto (итал.), teoría de afecto (исп.).

Аффрэттандо — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, торопясь, ускоряя.

[affrettando (итал.).

ალორძინების ხანის დრამატურგები წერდნენ.

აფიშა — ერთგვარი სახის რეკლამა, რომელიც იტყობინება მომავალი სპექტაკლის ან სხვა მხატვრული თუ გასართობი სანახაობის ამბავს. აფიშას აკრავენ თეატრისა და სხვა სანახაობითი დაწესებულების შესასვლელთან, აგრეთვე ქუჩებში, მოედნებზე და ა. შ.

აფაბილე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ალერსიანად, თავზიანად.

აფანატო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მღელვარედ, მოუსვენრად.

აფექტების თეორია, მოძღვრება აფექტებზე — XVII—XVIII სს-ში გავრცელებული სწავლება მუსიკალური გამომსახველი საშუალებების და კომპოზიციური ხერხების კავშირზე გარკვეულ ემოციებთან. მიუხედავად გარკვეული დოგმატიზმისა ა. თ.-ს თავისი დროისათვის პროგრესული მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან ხელს უწყობდა მუსიკალური სქოლასტიკის დაძლევის და მუსიკის ემოციური შინაარსის აღქმას.

აფრეტანდო — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გამალებით, აჩქარებით.

Аффэттаменте — итальянский музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует изысканно, щеголевато.

affettamente (итал.).

Ахори — обширный хлев, примыкающий непосредственно к древнегрузинским жилым помещениям «ода». А. в «дарбази» занимает одно из ведущих мест и по площади нередко превосходит все остальные помещения, вместе взятые. Непосредственная близость и пространственная связь этих двух помещений объясняется необходимостью присмотра за рогатым скотом, основным движимым имуществом семьи.

akhori (груз.).

Ахромат (*кино*) — см. хроматическую aberrацию.

achromatos (греч.).

Аччелерандо — итальянский музыкальный термин, обозначающий постепенное ускорение темпа.

accelerando (итал.).

«Ачи-бაბა» — мингрельское зрелищное представление.

achi-baba (мичр.).

«Ачхабери» — название маски дэви одного из персонажей грузинского народного театра масок—берикаоба.

achkhaberi (груз.).

Ашуг — поэт-певец, сочинитель и исполнитель музыки в народно-профессиональном искусстве народов Закавказья (XVIII—XX вв.).

ashug (азерб.).

Аэд — древне-греческий певец, исполнитель эпических песен о богах и героях. А. импровизировал, сопровождая пение игрой на струнном инструменте. А. состоя-

აფეტამენტე — იტალიური მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს დახვეწილად, მოხდენილად.

ახორი — ფართო გომური, მიშენებული ძველ ქართულ საცხოვრებელ სახლს, ოდას. ახორს დარბაზში ერთ-ერთი მთავარი ადგილთაგანი უკავია, ფართობით ხშირად მთელ საცხოვრებელ სახლსაც კი აღემატება. ამ ორი შენობის უშუალო სიახლოვე და სივრცითი კავშირი აიხსნება მეთალყურების აუცილებლობით რქოსან პირუტყვზე, რომელიც ოჯახის მთავარ მოძრავ ქონებას წარმოადგენდა.

აქრომატი (კინო) — ხ. კრომატიული აბერაცია.

აჩელერანდო — იტალიური მუს. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ტემპის თანდათანობით აჩქარებას.

«აჩი-ბაბა» — მეგრული სანახაობითი წარმოდგენა

აჩხაბერი — ნიღბების ქართული ხალხური თეატრის, ბერეკაობის ერთ-ერთი პერსონაჟის, დევის ნიღაბი.

აშული — მგოსანი, მუსიკის უშუალო მშენებელი და შემსრულებელი ამიერკავკასიის ხალხების ხალხურ-პროფესიულ ხელოვნებაში (XVIII—XX სს).

აედი — მომღერალი, მღერთებისა და გმირების ცხოვრებიდან აღებულ მოტივზე აგებული ეპიკური სიმღერების შემსრულებელი, ძველ საბერძნეთში. აედი მღეროდა იმპროვიზებულ

ლი на службе у общин и царей или странствовали.

aëdōn (греч.).

Аэрариум, аэрарий (арх.) — терраса для проведения воздушных ванн, защищенная от прямых солнечных лучей и ветра.

от лат. aërgium.

aerarium (англ.), aërium (франц.), Luftbadeanstalt (нем.), aerarium (итал.), aerarium (исп.).

Аэрация зданий (стр.) — организованный естественный воздухообмен, осуществляемый за счет разности плотностей наружного и внутреннего воздуха и воздействия ветра на стены и покрытие здания.

от греч. aër, aeration of building, airing of building (англ.), aërage d'édificio (франц.) Durchlüftung (Aeration) des Gebäudes (нем.), aërazione di casa (итал.), aeración de casa (исп.)

Аэрограф (кер.) — «воздушная кисть», прибор в форме пульверизатора (распылителя) для нанесения краски в распыленном виде на поверхности керамического изделия или бумаги.

aerographó (греч.), aerographe (англ.), aërographie (франц.), Aerographie (нем.), aerógrafo (итал.), aerógrafo (исп.).

Аэрокиносъемка — вид киносъемки, осуществляемой специальным киносъемочным аппаратом, расположенным на борту самолета.

bird's eye view, high — angle shot (англ.), plan en mouvement (франц.), Aufnahme aus der Vogelperspektive, Aufnahme von oben (нем.), aërocinegrafia (итал.), filmación aërea (исп.).

Аэрозолиум (арх.) — то же, что аэрариум.

Аюмаа — абхазский щипковый музыкальный инструмент; угловая арфа. А. имеет 14 струн из конского волоса.

aiumaа (абхаз.).

პანგს რაიმე სიმებიანი საკრავის თანხლებით, იმყოფებოდა თემის და ხელმწიფის სამსახურში ან მოხეტიალე ცხოვრებას ეწეოდა.

აერარიუმი (არქიტ.) — საპაერო აბაზანების მისაღებად განკუთვნილი ბაქანი, რომელიც დაცულია მზის პირდაპირო სხივებისა და ქარისაგან.

შენობათა აერაცია (მშენ.) — ორგანიზებული ბუნებრივი ჰაერცვლა, რაც ხორციელდება გარე და შიდა ჰაერის სიმკვრივის სხვადასხვაობისა და კედლებზე და შენობის გადასახურაზე ქარის ზემოქმედების შედეგად.

აეროგრაფი (კერამ.) — „საპაერო ფუნჯი“, პულვერატორის (სასხურის) ფორმის ხელსაწყო. კერამიკული ნაეთობის ან ქაღალდის ზედაპირზე გამტკვრებული საღებავის მისაფრქვევად.

აეროკინოგადამღება — კინოგადამღება, რომელიც ხდება თვითმფრინავის ბორტზე დამტკვრილი სპეციალური კინოგადამღები აპარატით.

აეროსოლარიუმი (არქიტ.) — იგივეა, რაც აერარიუმი.

აიუმაა — აფხაზური საწყმენტი საკრავი; კუთხოვანი ქნარი, ძუისაგან დამზადებული, 14 სიმით.

ბ

Бавош — нечистый оттенок гравюры.

bavochure (франц.).

Багет — резная или крашенная планка для изготовления рамок или украшения стен.

baguette (франц.), baguette (англ.), Baguette (нем.), tondino, bastoncino (итал.), moldura (исп.).

Багет (цирк) — реквизит наездника: гибкий прут из ивы или металла.

ბაგეტი (ცირკი) — მხედრის, მოჭირითის რეკვიზიტი. ტრიფის ან ლოთონის წყეკლა.

baguette (франц.), baguette (англ.), Halsring (нем.), tondino, bastoncino (итал.). moldura (исп.).

База (арх.) — основание стержня колонны, нижняя часть сооружения.

ბაფუძველი, **ბაზისი** (არქიტ.) — სვეტის საყრდენი, ნაგებობის ქვედა საყრდენი ნაწილი.

basis (греч.), base (англ.), base, assises (франц.), Basis, Base (нем.), bafe (итал.), base, basa (исп.).

Базилика — один из древнейших типов христианской церкви: вытянутое по продольной оси прямоугольное некупольное сооружение, внутри разделенное рядами колонн на три или пять нефов. Центральный неф обычно шире и выше остальных, снаружи перекрыт на два ската, остальные нефы имеют односкатные кровли.

ბაზილიკა — ქრისტიანული ეკლესიის ერთ-ერთი უძველესი სახეობა. სიგრძივად ღერძის მიმართულეებით წაგრძელებული სწორკუთხა უგუმბათო შენობა, რომელიც შიგნით სვეტების ან ბოძების მწყობრებით სამ ან ხუთ ნადად იყოფა. შუა ნაწილი ჩვეულებრივ სხეებზე ფართო და მაღალია, გარედან ორფერდა სახურავი აქვს. სხვა ნაწილები ცალფერდა სახურავიანია.

basilikē (греч.), basilica (англ.), basilique (франц.) Basilika (Нем.), bafilica (итал.), basilica (исп.).

Базиликальное здание — вытянутое в плане прямоугольное здание, разделенное внутри продольными рядами колонн или столбов (пилонов) на нечетное количество удлиненных частей (нефов), имеющих самостоятельные перекрытия; средний, главный неф, всегда выше боковых, так что верхняя часть его стен, прорезанная окнами, выступает над крышами боковых нефов.

ბაზილიკური შენობა — წაგრძელებული სწორკუთხა ფორმის გეგმის მქონე შენობა, დაყოფილი გრძივად განლაგებული სვეტების ან ბოძების (პილონების) რიგებით კენტ ნაწილებად (ნავებად), რომელთაც დამოუკიდებელი გადახურვა აქვთ; შუა მთავარი ნაწილი გვერდითებზე მაღალია და მისი კედლების ზედა ნაწილში გამოჭრილი სარკმელები გვერდითის ნავეებს დაჰყურებს თავზე.

от греч. basilikos.

Балабан — узбекский, азербайджанский народный духовой инструмент с одинарным язычком.

balaban (*узбекск.*).

Балалайка — щипковый трехструнный музыкальный инструмент украинского происхождения. Была известна уже в эпоху Петра I.

balalaika (*англ.*), balalaika (*франц.*), Balalaika (*нем.*), balalaica (*итал.*), balalaika (*исп.*)

Балаган (*театр*) — временное здание для театральных, цирковых или эстрадных представлений. Б. известны в России с середины XVIII в. Первоначально для представлений приспособлялись торговые помещения, выстраиваемые в дни ярмарок, — балаганы (отсюда и название). Позднее стали сооружаться специальные здания. Внутри Б. имел сцену и зрительный зал, разделенный на первые, вторые места, и т. н. «загон», где публика стояла. Перед Б. сооружался балкон (раус, нем. gaus) с которого артисты зазывали публику на представление. В конце XVIII в Б. ставились пьесы из репертуара народного театра, а также инсценировки рыцарских романов. В начале XIX в. здесь шли главным образом «карлекинады», насыщенные различными сценическими эффектами (полеты, провалы, чудесные превращения и т. п.) Б. существовали вплоть до 30-х гг. XX в. (в этот период в них шли эстрадные дивертисменты).

balagan (*от перс.* балахане), show booth (*англ.*), theatre forain, tréaux (*франц.*), Schaubude (*нем.*), baraccone teatro di saltimbanchi (*итал.*), teatro de feria (*исп.*).

Баллада — первоначально особый род провансальской песни, сопровождавшей пляску; впоследствии название литературных произведений лирико-повествовательного, часто народно-легендарного характера, содержащих драматические, а также фантастические эпизоды. В этом

Балабани — უბეკური, აზერბაიჯანული ხალხური ჩასაბერი საკრავი ერთმაგი ენაკით.

Балаლაика — უკრაინული წარმოშობის სამუსიკეტო ინსტრუმენტი. ცნობილი იყო უკვე პეტრე I-ის ეპოქაში.

ბალაგანი (თეატ.) — დროებითი ნაგებობა თეატრალური, საცირკო ან საესტრადო წარმოდგენებისათვის. ბალაგანი რუსეთში ენობილია XVIII საუკუნეში. შუა ხანებიდან. პირველ ხანებში ამ მიზნისათვის იყენებდნენ ბაზრობის დროს ამენებულ საეკერო ნაგებობებს — ბალაგანებს (სახელოდებდა აქედან წარმოსდგა). შემდგომში სპეციალურ შენობებსაც აგებდნენ. შიგნით მოწყობილი იყო სენა და მაყურებელთა დარბაზი, პირველი, მეორე ადგილებად დაყოფილი; იყო აგრეთვე ე. წ. „ზაგონი“ („ბაიკი“), სადაც მაყურებლები ფეხზე იდგნენ. ბალაგანის წინ ეწყობოდა აივანი (რაუსი, გერმან. — gaus), საიდანაც მსახიობები მაყურებლებს იწვევდნენ სპექტაკლზე დასასწრებად. XVIII ს. აუკ. ბოლოს ბალაგანში იდგმებოდა სახალხო თეატრის რეპერტუარის პიესები, აგრეთვე, რაინდული რომანების ინსცენირებები, XIX საუკუნეში დასაწყისში კი, უპირატესად, „არლეკინადები“, რომლებშიც უხვად იყო წარმოდგენილი სცენური ეფექტები (ფრენა ჩამოვარდნა, სასწაულებრივი გარდასახვა და ა. შ.) ბალაგანები არსებობდა XX საუკუნეში 30-იან წლებამდე (ამ პერიოდში იქ იდგმებოდა საესტრადო დივერტისმენტები).

ბალადა — თავდაპირველად — პროვანსული სიმღერის განსაკუთრებული ნაირსახეობა, რომელიც თან ახლავდა ცეკვას; შემდგომში — ლირიკულ-თხრობითი, ხშირად ხალხური, ლეგენდარული ხასიათის ლიტერატურული ნაწარმოების სახელოდება, რომელიც შეიცავდა დრამატულ, ზოგჯერ კი ფანტასტიკურ ეპიზოდებსაც.

смысле с начала XIX в. слово Б. встречается как в вокальной, так и в инструментальной музыке.

ballada (*прованс.*), ballad (*англ.*), ballade (*франц.*), Ballade (*нем.*), ballata (*итал.*), balada (*исп.*).

Балладная опера — музыкально-драматический жанр, пользовавшийся большой популярностью в Англии в XVIII в.; комедия сатирического характера, включающая песни и др. музыкальные номера. Тексты песен создавались специально для Б. о. Всеобщее признание жанру Б. о. принесла «Опера пшшего» (1728). Текст принадлежал Дж. Гею, музыка Дж. Пелушу. Породила множество подражаний, оказала воздействие на немецкий зингшпиль. Модернизированной интерпретацией «О. п.» является «Трехгрошевая опера» (1928) К. Вейля и Б. Брехта.

ballad opera (*англ.*), opera ballade (*франц.*), Ballad Opera (*нем.*), opera ballata (*итал.*), opera balada (*исп.*).

Баланс (цирк) — сохранение равновесия, основа всех номеров эквилибристики.

balance (*франц.*), balance (*англ.*), Balance (*нем.*), equilibrio (*итал.*), equilibrio (*исп.*).

Баланс (цирк) — Манера движения лошади в высшей школе верховой езды. Лошадь попеременно заносит то одну, то другую вытянутую ногу далеко в сторону, перемещая тяжесть тела с одной ноги на другую. Б. исполняется в движении и на месте.

balancé (*франц.*).

Балансе — па, состоящее из переступаний с ноги на ногу, чаще из стороны в сторону, реже — вперед и назад, в 3 темпа, что создает впечатление покачивания.

balancé (*франц.*).

ამ მნიშვნელობით XIX სკ. დასაწყისიდან სახელწოდება ბალადა გვხვდება როგორც ვოკალური, ისე ინსტრუმენტული მუსიკაში.

ბალადური ოპერა — მუსიკალურ-დრამატული ენატი, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა XVIII ს. ინგლისში; სატირული ხასიათის კომედია, რომელიც შეიცავს სიმღერებს და სხვა მუს. ნომრებს. სიმღერების ტექსტები იქმნებოდა სპეციალურად ბალადური ოპერისათვის. ბალადური ოპერის ენარს საყოველთაო აღიარება მოუტანა „ლატაის ოპერამ“ (1728); ტექსტი ეკუთვნოდა ჟ. გეის, მუსიკა — ჟ. პეპუსს. მოახდინა ზეგავლენა გერმანულ ზინგშპილზე. „ლატაის ოპერის“ მოდერნიზებულ ინტერპრეტაციას წარმოადგენს კ. ვაილისა და ბ. ბრეხტის „სამგროშიანი ოპერა“ (1928).

ბალანსი (ცირკი) — წონასწორობას შენარჩუნება; ეკვილიბრისტიკის ყველა ნომრების საწყისი პირობა.

ბალანსე (ცირკი) — ცხენის სვლის მანერა ცხენოსნობის უმაღლეს სკოლაში: ცხენი ხან ერთ, ხან მეორე გაკიმულ ფეხს დგამს განზე, თან ტანის სიმძიმე გადააქვს ერთი ფეხიდან მეორეზე. ბალანსე სრულდება სვლის დროს ან ადგილზე.

ბალანსე — პა, რომელიც შედგება უფრო ხშირად გვერდრიდან გვერდზე, იშვიათად წინ და უკან ფეხიდან ფეხზე სამგზის გადაანაცვლებასაგან, რაც რწევს შთაბეჭდილებას ტოვებს.

Балансир (*цирк*) — шест или труба, с помощью которой канатоходец сохраняет равновесие. На концах Б. — небольшие грузы.

от *франц.* balancer, beam (*англ.*), balancier (*франц.*), Stange, Balancierstange (*нем.*), bilancière (*итал.*), balancin, contrapeso (*исп.*).

Баланс освещения (*кино*) — соотношение уровней освещенности на объекте съемки, обеспечивающее необходимые контрасы светотени на экране.

balance of illumination (*англ.*), balance d'illumination (*франц.*), Beleuchtungsniveau (*нем.*), bilancio d'illuminazione (*итал.*), balance de iluminaci6n (*исп.*).

Балдахин — парадный, обычно матерчатый, навес на шестах или столбах, неподвижный или переносной. Б. применялся при торжественных церемониях как светского, так и религиозного характера. Позднее Б. появляется и как архитектурная форма — навес (над церковными престолами, царскими тронами и т. д.) из камня, дерева или металла на колонках или столбах.

baldacchino (*итал.*), сапору (*англ.*), baldaquin (*франц.*), Baldacchin, Traghimmel, Thronhimmel (*нем.*), baldaquín (*исп.*).

Балерина — артистка балета.

ballet-dancer, ballerina (*англ.*), ballerine, danseuse de ballet (*франц.*), Ballerina, Ballettänzerin (*нем.*); ballerina (*итал.*), bailarina (*исп.*).

Балет — вид сценического искусства, содержание которого выражается в танцевально-музыкальных образах. Как правило, термин «балет» служит для обозначения вида искусства, сложившегося на протяжении XVI—XIX вв. в Европе (европейский классический балет) и получившего в XX в. распространение во всем мире. Многие страны Востока тоже имеют свой балет, основанный на собственной системе танца и пантомимы (Индия, Китай, Индонезия и др.).

ballo (*лат.*), ballet (*англ.*), ballet (*франц.*), Ballett (*нем.*), balletto, ballo (*итал.*), ballet (*исп.*).

Балансир (*цирк*) — чокки ან მილი, რომლის შემწეობითაც თოკზე მოსიარულე წონასწორობას ინარჩუნებს. ბოლოებზე მიმაგრებული აქვს სიმძიმეები.

განათებულობის ბალანსი (*კინო*) — გადასაღებობიექტზე განათებულობის (შუქის და ჩრდილის) რაოდენობის (დონის) შეფარდება, რომელიც განაპირობებს შუქ-ჩრდილის გარკვეულ კონტრასტს ეკრანზე.

ბალდახინი, **გავალაკი** — ლატანებზე ან ბოქებზე დამაგრებული უძრავი ან გადასატანი სახეიზო ჩარდახი, უმეტესად ქსოვილისა. იყენებდნენ როგორც რელიგიური, ისე საერო ცერემონიალების დროს. შემდგომში გავალაკი იქცა არქიტექტურულ ფორმად ქვეით, ხით ან ლითონით ნაშენი სვეტებზე დაყრდნობილ ჩარდახად (სამეფო ტახტის, ტრაპეზის თავზე და ა. შ.).

ბალერინა — ბალეტის მსახიობი ქალი.

ბალეტი — სცენური ხელოვნების ერთ-ერთი სახე, რომლის შინაარსი გადმოიცემა საცეკვაო-მუსიკალურ სახეებით. როგორც წესი, ტერმინი ბ. გამოიყენება XVI—XIX ს.-ების განმავლობაში ევროპაში ჩამოყალიბებულ (ევროპული კლასიკური ბალეტი) და XX ს.-ში მთელ მსოფლიოში გავრცელებული ხელოვნების სახეობის აღსანიშნავად. თავისი ბალეტი აქვს მრავალ აღმოსავლურ ქვეყანას (ინდოეთი, ჩინეთი, ინდონეზია და სხვ.), სადაც იგი ცეკვისა და პანტომიმის საკუთარ სისტემებზეა დაფუძნებული.

Балет на воде (синхронное плавание) — синтез хореографии, акробатики, музыки, художественной гимнастики. На древних барельефах, в рисунках, хрониках, можно обнаружить элементы синхронного плавания. Балет на воде распространен, главным образом, в США, Канаде, Японии, Франции и др.

synchronous swimming (*англ.*), synchronique natation (*франц.*), synchrones Schwimmen (*нем.*), nuoto sincrono (*итал.*), natación sincrónica (*исп.*).

Балетмейстер — сочинитель хореографической части балетных спектаклей, концертных номеров или танцевальных сцен в операх, опереттах, драмах, спектаклях, фильмах. В театрах обычно имеются балетмейстеры-репетиторы, которые занимаются не постановкой (сочинением) танцев, а разучиванием с исполнителями партий или танцев, поставленных балетмейстером. В XX в. в обиход вошел термин «хореограф» — синоним слова «балетмейстер».

Ballettmeister (*нем.*), coreographer, ballet-master (*англ.*), maître de ballet, chorégraphe (*франц.*), maestro di ballo (*итал.*), maestro de ballet, coreógrafo (*исп.*).

Балка — 1. Горизонтальный брус, служащий связью между стенами.

2. Четырехгранное бревно.

Balken, Träger (*нем.*), beam, girder (*англ.*), poutre, solive (*франц.*), trave (*итал.*), viga, vigueta (*исп.*).

Балка подкрановая (стр.) — железобетонная, металлическая или деревянная балка, опирающаяся на колонны вдоль продольной стены промышленного сооружения, по которой передвигается мост подъемного крана.

crane beam (*англ.*), poutre du pont roulant (*франц.*), Laufbahnträger des Kranes (*нем.*), trave portagrúa (*итал.*), viga portagrúa (*исп.*).

Балкон (арх.) — площадка с перилами, укрепленная на выступающих из стены балках.

balcone (*итал.-с перс.*), balcony (*англ.*), balcon (*франц.*), Balkon (*нем.*), balcón (*исп.*).

Балет **წყალზე** (სინქრონული ცურვა) — ქორეოგრაფიის, აკრობატიკის, მუსიკის, მხატვრული ტანვარჯიშის სინთეზი. სინქრონული ცურვის ელემენტების აღმოჩენა შეიძლება ძველ ბარელიეფებზე, ნახატებზე, ქრონიკებში. ბალეტი წყალზე გავრცელებულია უმთავრესად აშშ-ში, კანადაში, იაპონიაში, საფრანგეთსა და სხვა ქვეყნებში.

ბალეტმაისტერი — საბალეტო სპექტაკლების, საკონცერტო ნაშრომების, ოპერების, ოპერეტების, დრამატული სპექტაკლების, ფილმების საცეკვაო სცენების ქორეოგრაფიული ნაწილის შემქმნელი. თეატრებში ჩვეულებრივ ჰყავთ ბალეტმაისტერი-რეპეტიტორები, რომლებიც მუშაობენ არა ცეკვების დადგმაზე (შექმენაზე), არამედ შეასწავლიან შემსრულებლებს ბალეტმაისტერის დადგმულ ცეკვასა თუ პარტიას. XX ს.-ში ხმარებაში შემოვიდა ტერმინი «ქორეოგრაფი» — ბალეტმაისტერის სინონიმი.

კოჭი — 1. კედლების ურთიერთდამაკავშირებელი პორიზონტალური ძელი.

2. ოთხწახანაგოვანი კვეთის ძელი.

ამწიხქვეშა კოჭი (მშენ.) — რკინა-ბეტონის, ლითონის ან ხის კოჭი, რომელიც ეყრდნობა სამრეწველო შენობის გრძივი კედლის გასწვრივ განლაგებულ სვეტებს და რომელზედაც მოძრაობს აქწეს ხიდი.

აივანი (არქიტ.) — მოაჯირით შემოსაზღვრული ბაჟანი, რომელიც ეყრდნობა შენობის კედლიდან გამოშვებულ ძელებს.

Балкон (*театр*) — места для зрителей против сцены в средних ярусах театра.

ბალკონი (*თეატ.*) — მაყურებელთა ადგილები სცენის პირდაპირ, თეატრის შუა იარუსებზე.

balconata, galleria (იტალ.), balcony (ანგლ.) balcon (ფრანц.), Balkon (нем.), balconcillo (исп.).

Баллада (*ბჟაზ*) — в современном своем бытовании баллада сильно отличается от того, что это понятие обозначало раньше. Старинная баллада, завезенная эмигрантами-англокельтами в Америку, сыграла значительную роль в образовании южных хоровых гимнов и спиричуэлс. Современная баллада — это песня в медленном темпе, обычно в двухчастной репризной или трехчастной форме.

ბალადა (*ჯაზი*) — თანამედროვე ბალადის მნიშვნელობა საგრძნობლად განსხვავდება ადრინდელი მნიშვნელობისაგან. ემიგრანტი-ანგლოკელტების მიერ ამერიკაში შემოტანილმა ბალადამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა სამხრეთული საუნდო ჰიმნების და სპირიტუელების წარმოშობაში. თანამედროვე ბალადა წარმოადგენს ორ ან სამნაწილიანი ფორმის ნელი ტემპის პიესას.

ballada (პროვანს.), ballad (ანგლ.), ballade (ფრანц.), Ballade (нем.), ballata (იტალ.), ballada (исп.).

Балетто — 1. Увеселительное придворное хореографическое представление XVII—XVIII вв. Итальянское название балета.

ბალეტო — 1. გასართობი ხასიათის ქორეოგრაფიული წარმოდგენა სასახლის კარზე (XVII—XVIII ს.-ში); ბალეტის იტალიური სახელწოდება.

2. Камерная сюита из танцевальных частей различного характера (XVII—XVIII вв.).

2. საცეკვაო სიუიტა სხვადასხვა ხასიათის საცეკვაო ნაწილებით (XVII—XVIII ს.-ები).

3. Вокальное или инструментальное полифоническое произведение танцевального характера (сер. XVI—нач. XVIII в.).

3. საცეკვაო ხასიათის ვოკალური ან ინსტრუმენტული პოლიფონიური ნაწარმოები (XVI ს. მე-2 ნახ. XVIII ს. დასაწყ.).

4. Танцевальная музыкальная пьеса типа «аллеманды» со средней частью в характере «гальярды» или «куранты».

4. ალემანდას ტიპის საცეკვაო მუსიკალური პიესა გალიარდის ან კურანტის ხასიათის შუა ნაწილით.

balletto (იტალ.).

Баллон — способность танцовщиков фиксировать разные позы в воздухе во время прыжков.

ბალონი — მოცეკვავეთა სხვადასხვა პოზის ფიქსაციის უნარი ხტომის დროს ჰაერში.

ballon (ფრანц.).

Баллон (*цирк*) — реквизит, искусственное препятствие в виде двух обручей. Наездник прыгает с движущейся лошади сквозь Б., прорывает бумагу и попадает снова на лошадь с другой стороны Б.

ბალონი (*ცირკი*) — რეკვიზიტი, ხელოვნური წინაღობა, ქალაღდკარული ორი სალტე; გაქანებული ცხენიდან გადმოხტარი მხედარი გაქერბულა, გახევეს ქალაღდს და ბალონის მეორე მხრიდან კელავ ცხენს მოახტება.

ballon (ფრანц.).

Баллон воздухоопорный (*арх.*) — баллон (с избыточным давлением 0,002—0,01 кг), внутри которого находится эксплуатируемое помещение.

air-bearing balloon (*англ.*), ballon appui d'air (*франц.*), Luftunterstützungsballon (*нем.*), bombola d'appoggio d'aria (*итал.*), balon de apoyo de aire (*исп.*).

Баллоне — прыжок на одной ноге с продвижением в сторону, вперед или назад за работающей ногой, которая вытягивается во время прыжка, а затем возвращается — sur le cou-de-pied.

ballonné (*франц.*).

Бал-маскарад — большой костюмированный танцевальный вечер, все участники которого в масках.

mascarade, bal travesti, bal masqué (*франц.*), fancy ball, masquerade (*англ.*), Maskenball (*нем.*), ballo in maschera, mascherata (*итал.*), mascarada, baile de máscaras (*исп.*).

Бальные танцы — современные Б. т. подразделяются на: 1. Бытовую форму, которую танцуют дома, на вечерах танцев, на балу и т. д. (в понятие «бытовой танец» входят все международные танцы в простом исполнении).

2. Спортивную форму — бальные танцы, исполняемые на соревнованиях и конкурсах бальных танцев. К спортивным бальным танцам относятся пять стандартных танцев: вальс, медленный вальс, медленный фокстрот (слоу фокс), быстрый фокстрот (квик-степ), танго и пять латино-американских танцев: румба, самба, ча-ча-ча, пасадобль и джайв. Все эти танцы в легком, общедоступном исполнении относятся к бытовым танцам, а в сложном исполнении — применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

ball dances (*англ.*), danses de bal (*франц.*), Balltänze (*нем.*), danze di salotto (*итал.*), bailes serios de salón (*исп.*).

ბაერმბეგენი ბალონი (*არქიტ.*) — ბალონი (0,002—0,01 კგ. ჰარბი წნეებით) რომლის შიგნით მდებარეობს ექსპლუატაციაში მყოფი სადგომი.

ბალონე — ნახტომი ცალ ფეხზე, რომლის დროს მომუშავე ფეხი იკიმება შემდეგ კი ბრუნდება sur le cou-de-pied პოზაში, ნახტომი კი ხდება მასთან გვერდზე, წინ ან უკან გადანაცვლებით.

ბალ-მასკარადი — დიდი კოსტიუმირებული საცეკვაო საღამო, რომელთა მონაწილეებს ნიღბები უკეთიათ.

ხამეჯლისო ცეკვები — თანამედროვე სამეჯლისო ცეკვები დაყოფიან:

1. ყოფილი ფორმის ცეკვებად, რომლებსაც ცეკვავენ სახლში, საცეკვაო საღამოებზე, მეჯლისებზე და ა. შ. („ყოფილი ცეკვის“ ცნებაში შედის ყველა საერთაშორისო ცეკვა მარტივი შესრულებით).

2. სპორტული ფორმების ცეკვებად, რომლებიც სრულდება სამეჯლისო ცეკვების შეკიბრებებსა და კონკურსებზე. სპორტულ სამეჯლისო ცეკვებს განეუთვნება 5 სტანდარტული ცეკვა — ვალსი, ნელი ვალსი, ნელი ფოქსტროტი (სლოუ ფოქსი), სწრაფი ფოქსტროტი (კვიკ-სტეპი), ტანგო და 5 ლათინურამერიკული ცეკვა — რუმბა, სამბა, ჩა-ჩა-ჩა, პასადობლი და ჯაივი. ყველა ეს ცეკვა ადვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით განეუთვნება აგრეთვე ყოფილი ცეკვებისა, ხოლო რთული შესრულებით — რთული ფიგურების, შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

Балюстрада — перила из ряда фигурных столбиков, украшающие наружные и внутренние балконы, террасы.

balustrade (*франц.*), balustrade (*англ.*), Balustrade (*нем.*), balaustrata (*итал.*), balustrada (*исп.*).

Балясына, балясы (*арх.*) — резные или точенные столбики (деревянные, каменные, мраморные), составляющие перила балюстрады.

baluster (*англ.*), balustre (*франц.*), Geländerpfosten, Geländerstab, Baluster (*нем.*), balaustro (*итал.*), balaustre (*исп.*).

Бамба — старинный мексиканский напев штата Веракрус.

bamba (*исп.*).

Бамбук (*цирк*) — 1. Споряд, используемый в номерах воздушной гимнастики (первично изготовлялся из бамбука), металлический шест, свободно подвешиваемый по вертикали одним концом к штабберту или какому-нибудь аппарату, динамически описывающему круги под куполом цирка.

2. Номер, исполняемый на бамбуке.

bamboo (*англ.*), bambou (*франц.*), Bambus (*нем.*), bambú (*итал.*), bambú (*исп.*).

Бамбуко — национальный танец Колумбии; его отличают размер 3/4 или 6/8 и умеренный темп.

bambuco (*исп.*).

Бамбуковый орган — японский музыкальный инструмент с резонаторами из бамбуковых стволов.

bamboo organ (*англ.*), orgue de bambou (*франц.*), Bambusorgel (*нем.*), organo di bambú (*итал.*), órgano de bambú (*исп.*).

Банджо — струнно-щипковый инструмент негритянского происхождения; корпус Б. представляет собой барабанчик, обтянутый кожей. Двойные металлические струны настроены по квинтам (в скрипичном или альтовом строе). Играют плектром. Применяется Б. 5, 6, 7-струнные.

ბალუსტრადა — გარეთა და შიდა აივნების, ტერასების რიკულების მწყობრით შედგენილი მოაჯირი.

რიკული (არქიტ.) — გამოჭრილი ან გამოთლილი პატარა სვეტები (ხის, ქვის, მარმარილოს), რომლებიც შეადგენენ მოაჯირს — ბალუსტრადს.

ბამბა — ვერაკრუსის შტატის ძველებური მექსიკური ჰანგი.

ბამბუკი (ცირკი) — 1. იარაღი, გამოყენებული საპერო ტანვარჯიშის ნომრებში (თავდაპირველად მზადდებოდა ბამბუკისაგან), ლითონის ლატანი, რომელიც ერთი ბოლოთი ვერტიკალურად თავისუფლად იკიდება შტამბერტზე ან ცირკის გუმბათქვეშ აპარატზე.

2. ბამბუკზე შესრულებული ნომერი.

ბამბუკო — კოლუმბიური ეროვნული ცეკვა; 3/4 ან 6/8 ზომით. სრულდება ზომიერი ტემპით.

ბამბუკის ორგანი — იაპონური სამუსიკო საკრავი ბამბუკის ლეროს რეზონატორებით.

ბანჯო — ზანგური წარმოშობის სიმებიანი საწყმეტი საკრავი; ბ.-ს კორპუსი წარმოადგენს ტყავგადაკრულ პატარა დაფს. ლითონის ორმაგი სიმები კვინტებით იწყობა (ვიოლინოს ან ალტის გასაღებში). მასზე პლექტრით უკრავენ. მიღებულია 5,6 და 7 სიმიანი ბანჯო. წყობაში კვინტების გარდა გევხდება კვარტა, ტერცია, შეიღსიმიანს

В настройке встречаются, кроме квинт, также кварты, терции, а у 7-струнного — еще и секунда. Б. используется в джазовых оркестрах для ритмического и аккордового сопровождения.

banjo (англ.).

Бандола (испанская) — двенадцати-струнная гитара.

bandola (исп.).

Бани — 1. бас (грузинское обозначение голоса). 2. Нижний голос в грузинском многоголосном хоровом пении.

ბანი (груз.).

Баниани сахли (арх.) — тип грузинского (картлинского) народного жилища.

ბანიანი სახლი (груз.).

Банкет (стр.) — насыпь у внутренней крутости высокого бруствера (часть постройки — окопа, траншеи), предназначенная для размещения стрелков, ведущих огонь поверх бруствера.

banquette (франц.), garden, step (англ.), Bankette (нем.), banchina, banchiglia (итал.), pie, banquet (исп.).

Банолло (цирк) — гимнастический трюк, выполняемый на турнике. Полный оборот на руках с последующим перелетом на другой турник и приходом в стойку; при этом гимнаст делает поворот (вертикальный) на 180°.

banollo (англ.).

Баптистерий — то же, что крещальня.

baptisterion (греч.), baptistery (англ.), baptistère (франц.), Baptisterium (нем.), battistero (итал.), bautisterio, baptisterio (исп.).

Барабан — ударный музыкальный инструмент с неопределенной высотой звука. Выполняет гл. образом тембровые и ритм. функции. С древнейших времен использовался как сигнальный инструмент, а также

სეკუნდაც. ბ. გამოყენება აზურ ორკესტრებში აკორდული და რიტმული თანხლებითვის.

ბანდოლა (ესპანური) — 12-სიმინი გიტარა.

ბანი — 1. დაბალი ხმის ქართული სახელწოდება 2. ქვეუ ხმა ქართულ მრავალხმიან საგუნდო სიმღერაში.

ბანიანი სახლი (არქიტ.) — ქართული (ქართული) ტიპის საცხოვრებელი სახლი.

ბანკეტი (მშენ.) — მაღალი ბრუტყვერის შიდა დამრტე პირზე მიყრილი მიწა. იყენებენ იმ მსროლელთა განსაღებლად, რომლებიც მიწაყრილის შემოდან ისვრიან.

ბანოლა (ცირკ) — ტანვარჯიშო ილეთა ღერძა ხელჩაღებულო ტანვარჯიშე ასრულებს სრულ ბრუნს, გადაფრინდება მეორე ღერძზე და დგება სტეკირაზე. ამ დროს ტანვარჯიშე ასრულებს 180° ვერტიკალურ ბრუნს.

ბაპტისტერიუმი — იგივეა, რაც სანათლაჳი.

ბოლი, დაფლაფი — დასარტყამი საჭეხ. საკრავი ბგერის განუხაზღვრელო სიმაღლოთ. ასრულებს უმთ. ტემბრულ და რიტმულ ფუნქციებს. უხსოვარი დროიდან გამოიყენებოდა როგორც სასიგნალო საკრავი, აგრეთვე ცეკვების. სპან.

დღა სოპროვოდენი ტანცეფ, ვოენ. შეფევიი, უ ნეკოტორჲ ნაროდოვ — რელიგ.ობრედოვ. ვ რაზლ. რაზნოვიდნოსთჲ ვსტრეჩაეტსჲ უ ბოლშინსთვა ნაროდოვ მირა. ოსობენიშო ვსლიკო ზნაჩენიე ბ. ვ მუზიკე ნაროდოვ აფრიკი. ვ სოვრემენიშ სიმფონიკესკიჲ ნი დუხოვჲ ორკესტრაჲ პრიმენიჲჲ ბოლშოი ი მალჲი ბ.

მსვლელობეხის, რელიგიური წეს-ჩვეულების (ზოგიერთ ხალხთან) თანხლები სათვის. სხვადასხვა ნაირსახეობით გვხვდება მსოფლიოს თითქმის ყველა ხალხთან. განსაკუთრებით დიდია დოლის მნ. აფრიკის ხალხთა მუსიკაში. თანამედროვე სიმფონიურ და სასულე ორკესტრებში გამოყენებულია დიდი და პატარა დოლები.

baraban (თურქსკ.), drum (ანგლ.), tambour (ფრანც.), Trommel (ნემ.), tamburo (იტალ.), tambor (ისპ.).

Барабан зубчатый — см. «Лентопротяжный механизм».

კბილოვანი დოლი — იხ. ლენტაწევი მექანიზმი.

[toothed tambour, dentil tambour (ანგლ.), tambour denticule (ფრანც.), Zahnrolle, Zahn-trommel (ნემ.), tamburo dentato (იტალ.), tambor dentado (ისპ.).

Барабан купола (არქ.) — цилиндрическая или многогранная часть здания, поддерживающая купол. Б. к. обычно прорезаны окнами, пропускающими свет внутрь здания.

ჩემუბათის ყელი (არქიტ.) — შენობის ცილინდრული ან მრავალწახნაგა კოშკური ნაწილი, რომელსაც ეყრდნობა გუმბათის ნახევარსფერო. ჩვეულებრივ ასეთ კოშკურაში გაკეთებულია სარკმლები შენობის გასაშუქებლად.

tambour of cupola (ანგლ.), tambour de la coupole (ფრანც.), Kuppeltambour (ნემ.), timpano di cupola (იტალ.), tambor de cúpula (ისპ.).

[**Барабан стальной** (მუზ.) — бочка из под бензина, превращенная в барабан: вынута дно, и отверстие обтянуто барабанной кожей. Б. с. является одним из инструментов в современном оркестре «Стил Бэнд».

[ფოლადის დოლი (მუზ.) — დოლად გადაკეთებული ბენზინის კასრი. ამოღებული ფსკერის მაგივრად გადაჭიმულია ტყავი. ფ. დ. თანამედროვე ორკესტრის „სტილ ბენდის“ ერთ-ერთი საკრავია.

steel drum (ანგლ.), mouton d'acier (ფრანც.), Stahltrommel, Benzinfäß (ნემ.), tamburo d'acciaio (იტალ.), tambor de acero (ისპ.).

Барак — временная деревянная постройка (казарма, отдельное больничное помещение, обычно для заразных больных).

ბარაკი — ხის დროებითი ნაგებობა (ყაზარმა, საავადმყოფოს განცალკევებული ნაგებობა, ჩვეულებრივ ინფექციური სნეულებით დაავადებულთათვის).

baraque (ფრანც.), hut (ანგლ.), Baracke (ნემ.), baracca (იტალ.), бараса (ისპ.).

Барабат (*муз.*) — струнный щипковый инструмент, род лиры или кифары.

barbat (*араб.*).

Барба (*театр.*) — одно из амплуа испанского театра XVI—XVIII вв., исполнитель ролей старика.

barba (*исп.*).

Барба (*граф.*) — зазубрина штриха. Результат следа от борозды резца или иглы при работе гравера. См. «заусеницы».

burg (*англ.*), bavure (*франц.*), Grat, Bart (*нем.*), barba (*итал.*), rebaba (*исп.*).

Барбиты — грузинский щипковый инструмент.

barbili (*груз.*).

Баргул (*муз.*) — духовой мундштучный инструмент, род рога.

bagool (*араб.*).

Барьер (*арх.*) — невысокая стена, забор, перегородка.

barrière (*франц.*), barrier (*англ.*), Barriere (*нем.*), barriera (*итал.*), barrera (*исп.*).

Барьер (*цирк*) — 1. Круговое ограждение манежа.

2. Искусственное препятствие, через которое перепрыгивает артист или дрессированное животное.

barrière (*франц.*), barrier, hurdle (*англ.*), Barriere, Hürde (*нем.*), barriera (*итал.*), valla, barrera (*исп.*).

Барельеф — выпуклое скульпторное изображение на плоской поверхности.

bas-relief (*франц.*), bas-relief (*англ.*), Basrelief (*нем.*), bassorilievo (*итал.*), bajo relieve, bajo relieve, obra de medio realce (*исп.*).

Баритон — 1. Мужской голос, средний между басом и тенором. Различают Б. лирический (близок к драматическому тенору) и Б. драматический — более мужественный, сильный голос (в нижнем регистре приближается к басу).

ბარაბათი (*მუს.*) — სიმებიანი საწყმეტი საკრავი, ლირის ან კითარის ნაირსახეობა.

ბარბა (*თეატ.*) — ესპანეთის თეატრის ერთ-ერთი ამპლუა XVI—XVIII საუკუნეების მოხუცის როლის შემსრულებელი.

ბარბა (*გრაფ.*) — შტრიხის ნაკბილი. გრავეირის მუშაობისას საკრისის ან ნემსის კვალი. იხ. „უღელკობი“.

ბარბითი — ქართული საწყმეტი საკრავი.

ბარგული (*მუს.*) — ჩასაბერი სატუჩე საკრავი, რქის ნაირსახეობა.

ბარიერი, თარჯი (*არქიტ.*) — მცირე სიმაღლის კედელი, ღობე, ტიხარი.

თარჯი, ბარიერი (*ცირკი*) — 1. მანეჯის წრიული შემოსაფარგლი.

2. დაბრკოლება, რომელსაც მსახიობი ან გაწვრთნილი ცხოველები გადააბრტყებიან.

ბარელიეფი — ამოხრტული სკულპტურული გამოსახულება ბრტყელ ზედაპირზე.

ბარიტონი — 1. მამაკაცის ხმა, შუალედური ბანსა და ტენორს შორის;

განასხვავებენ ლირიულ ბარიტონს (უახლოვდება დრამატულ ტენორს) და დრამატულ ბარიტონს — უფრო ვაჟკაციურ და ძლიერ ხმას (დაბალ რეგისტრში უახლოვდება ბანს).

1. Басовый струнный смычковый музыкальный инструмент (типа виолы-бастарды). Был распространен в XVIII в.

3. Духовой медный музыкальный инструмент.

barytonos (греч.), barytone (англ.), baryton (франц.), Bariton (нем.), baritono (итал.), baritono (исп.).

Барокко — наименование основного направления в европейском искусстве XVII и первой половины XVIII вв. Для искусства Б. характерно создание огромных ансамблей, в которых архитектура, живопись, скульптура, театр, музыка, садово-парковое и прикладное искусство сливаются в единое целое, отмеченное печатью торжественности и высокопарности. К произведениям искусства предьявлялось требование поразить воображение зрителя необычностью замысла и исполнения. Характерными чертами барочной живописи являются сильно выраженное движение, обостренный интерес к решению сложных пространственных задач, высоко развитый колоризм. Не менее динамична и живописная барочная скульптура. Стиль Б. зародился в XVI в. в Италии, где было создано много выдающихся произведений этого стиля, а затем получил распространение в других странах Европы, а также в Латинской Америке.

barocco (итал.), style baroque (англ.), baroque (франц.), Barockstil, Barock (нем.), estilito baroco (исп.).

Бас-буфф — комическая басовая партия в опере.

basse-bouffe (франц.).

Басма — тонкие металлические листы, на которых посредством отливного штампа оттиснуты разные рисунки; из басмы делались оклады икон, Евангелий, крестов.

basma (тюркск.).

Басовая труба — медный духовой инструмент, редкая разновидность трубы; применяется в строе Си-бемоль (in B). Введена Р. Вагнером.

2. ბანის ხემიანი სიმებიანი სამუსიკო საკრავი (ვიოლა-ბასტარდის სახის). გავრცელებული იყო XVIII ს.

3. სპილენძის ჩასაბერი საკრავი.

ბაროკო — XVII და XVIII საუკუნის პირველი ნახევრის ძირითადი მიმართულება ევროპულ ხელოვნებაში. ბაროკოს ხელოვნებისათვის დამახასიათებელია უზარმაზარი ანსამბლების შექმნა, სადაც არქიტექტურა, ფერწერა, ქანდაკება, თეატრი, მუსიკა, ბაღ-პარკების ხელოვნება და გამოყენებითი ხელოვნება მთლიანად ერთიანდება, გამოირჩევა ზეიმურობით და მაღალფარდოვნებით. ხელოვნების ნაწარმოებებს მოეთხოვებოდათ — ჩანაფიქრისა და შესრულების უჩვეულობით განეცვიფრებინათ მნახველის წარმოსახვა. ბაროკოსეული ფერწერის დამახასიათებელი თვისებებია მკვეთრად გამოხატული მოძრაობა, გაძლიერებული ინტერესი რთული სივრცითი ამოცანების გადაჭრისადმი, დიდად განვითარებული კოლორიზმი. არანაკლებ დინამიკური და ფერწერულია ბაროკული ქანდაკება. ბაროკოს სტილი გავრცელდა იტალიაში, სადაც იგი ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში ჩაისახა, შემდეგ ბ. გავრცელდა ევროპის სხვა ქვეყნებში და ლათინურ ამერიკაში.

ბანი-ბუფი — ბანის კომიკური პარტია ოპერაში.

ბასმა — ლითონის თხელი ფურცელი, რომელზედაც ამოტიფერულია სხვადასხვაგვარი ნახატები; ბასმით კეთდებოდა ჯვრების, ხატების, სახარების ყდათამოკვდილობა.

ბანის საყვირი — სპილენძის ჩასაბერი საკრავი. საყვირის ნაკლებად გავრცელებული სახეობა. გაპოიყენება სი ბემოლ (in B) წყობაში. შევილია რ. ვაგნერმა.

Б. т. используется главным образом в духовых оркестрах.

bass trumpet (ანგლ.), trompette basse (ფრანც.), Baßtrompete (ნემ.), tromba bassa (იტალ.) trompeta baja (исп.).

Басовый кларнет — разновидность кларнета; инструмент такого же типа и устройства, но большего размера и несколько иной формы; используется в симфоническом оркестре со II четверти XIX в. Благодаря насыщенному звуку и богатству тембров (от «грозного» до «печального» в разных регистрах), пользовался у композиторов-романтиков особой популярностью. Диапазон Б. к. звучит на октаву ниже, чем у кларнета. Строй in B. При записи в басовом ключе ноты пишутся на большую секунду выше действ. звучания, в скрипичном ключе — на большую ноту выше действительного звучания сольных партий.

clarinetto basso, clarine (იტალ.), bass clarinet (ანგლ.), clarinette basse (ფრანც.), Bassklarinette (ნემ.), clarinete bajo (исп.).

Басовый ключ — один из ключей системы Фл (F); обозначает, что нота «фа» малой октавы (f) находится на четвертой линии ке нотного става. Начертание Б. ключа представляет собой искаженное с течением времени написание лат. букв F.

bass key (ანგლ.), clef de basse (ფრანც.), Baßschlüssel (ნემ.), chiave di basso (იტალ.), clave de bajo (исп.).

Бассейн киносьемочный — искусственный водоем на патуре и в павильоне для комбинированных киносьемок актерских сцен. Б. к. в павильонах сооружаются в виде гидроизолированных углублений в полу, в т. н. люках — резиновых и брезентовых ваннах. Сверху они закрываются съемным перекрытием на уровне пола. Во время съемок перекрытие снимается и Б. к. заполняется водой. Обычно приме-

ბანის საყვირი მეტწილად გამოიყენება სასულე ორკესტრებში.

ბანის კლარნეტი — კლარნეტის ნაირსახეობა; აუთოვე ტიპისა და მოწყობილობის საყვავი, მხოლოდ ზომით უფრო დიდი და ფორმით რამდენადმე განსხვავებული. სიმფონიურ ორკესტრში გამოიყენება XIX ს. მეორე მეოთხედიდან. მსუყე ბეგრის და მდიდარი ტემბრის წყალობით („მარისხანედან“ — „სეველიანამდე“ — სხვადასხვა რეგისტრში) ბანის კლარნეტი განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა რომანტიკოს კომპოზიტორებთან. ბ. კ. დიაპაზონი ელერს ოქტავით დაბლა კლარნეტის დიაპაზონთან შედარებით. მისი წყობა in B. ჩაწერის დროს ბანის გასაღებში ნოტები იწერება დიდი სეკუნდით ზევით, ვიოლინოს გასაღებში კი — დიდი ნონით ზევით სოლო პარტიებში რეალურ სმოფანგასთან შედარებით.

ბანის გასაღები — ფა-ს (F) სისტემის ერთ-ერთი გასაღები. მიუთითებს, რომ მცარე ოქტავის „ფა“ (f) მდებარეობს სანოტო სისტემის მეოთხე ხაზზე. ბანის გასაღების მოხაზულობა წარმოადგენს დროთა განმავლობაში დამახიჩვებულ დეწერლობას ლათინური ასოსი F.

კინოგადაღების აუზი — წყლის ხელოვნური აუზები გვხვდება კინოპევილიონებში და ნატურაზე. კინოგადაღების აუზით ძირითადად სარგებლობენ სამსახიობო ეპიზოდებისა და კომპანიონებელი გადაღებისათვის. კინოგადაღების აუზი პევილიონში იპარტება იატაკებში მოწყობილ პირობილიონებულ სათავსოებში, რეზინისა და ბრეზენტის აბაზანებში. ზევიდან იგი გადახურულია იატაკის დონეზე მოწყობილი მოსახსნელი სახტრავით. გადაღების დროს სახე-

няются «временные Б. к.» и «натурные Б. к.» Б. к. оснащаются механическими волнообразователями для имитации морских волн. Волнообразователи приводятся в движение электродвигателями и образуют направленное непрерывное волнение.

Кроме волнообразователей, Б. к. оснащаются мощными ветродувами, создающими на воде рябь. Соврем. Б. к. оснащены, как правило, иллюминаторами для подводной съемки.

filming pool (англ.), piscine de prise de vues (франц.), Filmaufnahmebassin (нем.), vasca da (ri) presa (итал.), embalsa de filmación (исп.).

Бассет-горн — музыкальный духовой инструмент, сходный по своему устройству с кларнетом, альтовый кларнет. Редко применяется.

Bassethorn (нем.).

[Бас-тай (муз.) — 1. мужской голос, равный по объему баритону, а по звучности и мягкости тенору.

2. Вид старинного струнного музыкального инструмента.

basse taille (франц.).

Басти — старинный грузинский танец с припотыванием.

basti (груз.).

Бастион — 1. Выступ крепостного сооружения.

2. В плане многоугольное фортификационное сооружение, возводимое в углах крепостной стены.

bastion (франц.), bastion (англ.), Bastion, Bollwerk (нем.), bastión, baluarte (итал.), baluarte. bastión (исп.).

რავი იხსნება და აუზი წყლით ივსება. კინოგადაღების აუზი აღჭურვილია ტალღისა და ქარის წარმომქმნელი მოწყობილობებით. ტალღაღმძვრელები მოქმედებაში მოჰყავთ ელექტროძრავებსა და ისინი ქმნიან მღელვარე ზღვის იმიტაციას. ასეთი აუზები აღჭურვილია აგრეთვე ძლიერი ქარსაბერებით, რომლებიც წყლის ზედაპირზე ქმნიან ჭავლს. თანამედროვე კ. ა., როგორც წესი აღჭურვილია ილუმინატორებით წყალქვეშა გადაღებისათვის.

ბასეტ-ჰორნი — კლარნეტის მსგავსი აგებულების მქონე ჩასაბერი სამუსიკო ინსტრუმენტი, ალტის კლარნეტი. იშვიათად გამოიყენება.

ბანი-ტაი (მუს.) — 1. მამაკაცის ხმა, რომელიც მოცულობით ბარიტონს ედრება, ელერალობით და სირბილით კი ტენორს.

2. ძველებური სიმებიანი სამუსიკო საკრავის ნაირსახეობა.

ბასტი — ძველებური ქართული ცეკვა ფეხისცემით. როკვად არს ფეხისცემითა (ს. ს. ორბელიანი).

ბასტიონი — 1. ციხე-სიმაგრის წინგამოწეული ნაწილი, ბურჯი.

2. მრავალკუთხა საფორტიფიკაციო ნაგებობა, ციხე-სიმაგრის კუთხეებში.

Бассо-континуо, генерал-бас — нижний голос с указанием гармонии, обозначенной цифрами под каждым звуком. По такому «цифрованному басу» исполнитель подбирал аккорды, заполняя средние голоса по нормам голосоведения и украшая аккорды приемами «фигурации». Г.-б. как технический прием и метод сочинения музыки был распространен в период становления «гомофонно-гармонического склада» (XVI—XVIII вв.) как обязательный профессиональный навык исполнителя и композитора. Практика Г.-б. была тесно связана с распространенным в старину искусством музыкальной «импровизации». Термин Г.-б. применялся еще в XIX в. в музыкальной теории в смысле учения о гармонии. В настоящее время «цифрованный бас» — вспомогательный технический прием при обучении гармонии.

basso continuo (*итал.*).

Бассо-остинато — мелодическая фигура, настойчиво повторяющаяся в нижнем (басовом) голосе музыкального произведения при изменяющихся и варьирующихся верхних голосах; встречается в старинных полифонических вариационных формах музыки XVII — XVIII вв. а также в современной музыке.

basso ostinato (*итал.*).

Батальный жанр (*жив.*) — жанр живописи, темой которой являются события войны. В Б. ж. включены также изображения исторических событий, непосредственно связанные с войной, и сцены военного быта. Б. ж. тесно связан с историческим жанром, частью которого он может рассматриваться.

battle painting (*англ.*), peinture de batailles (*франц.*), Schlachtenmalerei (*нем.*), pittura di battaglie (*итал.*), pintura de batallas (*исп.*).

Батоккио (*рмеат*) — один из атрибутов слуги Дзанни в итальянской комедии «Дель арте», деревянная палка, обструган-

ная **басо-континуо, генерал-бас** — ქვედა ხმა პარპონიის მითითებით, რომელიც აღნიშნულია ციფრებით ყოველი ბგერის ქვეშ. ამგვარი „ციფრირებული ბანის“ მეშვეობით შემსრულებელი აგებდა აკორდებს; აესხებდა შუა ხმებს ხმათა მოძრაობის ნორმების დაყვით და ამკობდა აკორდებს „ფიგურაციის“ ხერხებით. ბ-კ. როგორც ტექნიკური ხერხი და მუსიკის შემოხზვის მეთოდი გავრცელებული იყო „კომოფონიურ-პარპონიული წყობის“ ჩამოყალიბების პერიოდში (XVI—XVIII სს), შემსრულებლის და კომპოზიტორის აუცილებელი პროფესიული ჩვევის სახით.

გ. ბ. პრაქტიკა მკიდროდ იყო დაკავშირებული ძველად გავრცელებულ „იმპროვიზაციის“ ხელოვნებასთან. ტერმინი ბასო კონტინუო გამოიყენებოდა XIX ს. მუს. თეორიაში პარპონიის დისკიპლინის აღსანიშნავად. ამჟამად „ციფრირებული ბანი“ დამხმარე ტექნიკური ხერხია პარპონიის სწავლების დროს.

ბასო-ოსტინატო — მელოდიური ფიგურა, რომელიც დაეინებით მეორდება მუს. ნაწარმოებებს ქვედა (ბანის) ხმაში ცვალებადი და ვარიირებული ხედა ხმების დროს; გვხვდება XVII—XVIII ს. მუსიკის პოლიფონიურ ვარიაციულ ფორმებში, აგრეთვე — თანამედროვე მუსიკაში.

ბატალური ეანრი (ფერწ.) — ფერწერის ეანრი, რომლის თემას შეადგენს ომის ამსახველი ამბები. ბატალურ ეანრში იგულისხმება აგრეთვე ისტორიული ამბების გამომხატველი სურათები. რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებული არიან ომთან, აგრეთვე ომის ყოფის სცენები. ბატალური ეანრი მკიდროდ კავშირშია ისტორიულ ეანრთან და შეიძლება განხილული იქნას როგორც მისი ნაწილი.

ბატოკიო (თეატ.) — მსახურ ძანის ერთ-ერთი ატრიბუტი იტალიურ კომედია დელ არტეში. ხმლის ფორმით გამოთლილი ხის ჯოხი. ძან-

ნაყ ვ ფორმე მეჩა. ობყუჩნ ოზანჟჟ ნოსჟლ Ⴀ. ჯა პოყსომ.

batocchio (*იტალ.*).

Батон (*ცირკ*) — ტრადიციონნყ რეკვიზიტი «Белого клоуна» — პალკა ს მყგოყ რედუშეჩკოყ ნა კონცე. პო ჰოდუ ნომერა კლოუნ დატ Ⴀ. აპაჩი (ლოჟნყე პოშეჩინყ) სვომუ პარტნერუ.

bâton (*ფრანც.*).

Батман — გრუპა დვიჟენიყ კლასიჩესკო გო ტანცა, ჩაწყ ეჟედნევიგო ოროკ ტანცოვშიკა(ცყ), ვყრატყვაოყა ვყვოროტნოყ, სილუ, რეჟკოყ ს ელასტიჩნოყ მყში, პოდვიჟნოყ სუსტავოვ, ა ვ ოსლოჟნენნყ ფორმაჟ — კოორდინაჟიუ დვიჟენიყ ვსეგო ტელა. ნასჩიყვატყ ოკოლო 30 Ⴀ. პო ვსემ ტრემ შკოლამ კლასიჩესკო გო ტანცა.

battements (*ფრანც.*).

Батри — 1. ტერმინ ფრანცუზსკოყ შკოლყ, ოხვატყვაოყიყ ვსე პრყჟკოვე დვიჟენიყ, იჟოლნყიყსყ ს ჯანოსკამი.

2. Battement pour batterie.

batterie (*ფრანც.*).

Батуд, батут (*ცირკ*) — პრყჟინყაჟე პრისპოზობლენიე, პოდბრასყვაოყე არტისტა ვ ნომერაჟ პრყჟკოვი აკრობატიკი.

battuta (*იტალ.*).

Батю — ტერმინ, ოკაჟყვაოყიყ ნა ტო, ჩო პრყჟოკ ოსლოჟნენ ჯანოსკამი. ნაპრიმერ: échappé battu, jete battu. (სმ. Battements).

battu (*ფრანც.*).

Бахти — სტარიწნო გრუზინსკოე ობოჟნაჩენიე ტანცოროვ-ჩუჟეჟემცევ.

bakhti (*გრუზ.*).

Башня — ვყსოკოე სტოლბოობრანიე არქიტურნოე სოორუჟენიე.

tower (*ანგლ.*), tour (*ფრანც.*), Turm (*ნემ.*), torre (*იტალ.*), torre (*ისპ.*).

ბატოკიოს, ჩეჟეულებრიე, ქამარში გარკობილს ატარებლა.

ბატონი (ცირკი) — „თეოტრი ტაკიმასხარას“ ტრადიციული რეკვიზიტი — რბილი ბალიშიტ დაბოლოებული ჯოხი. ნომრის მსეულელობისას ტაკიმასხარა „ბატონი“ აწნავს ყალბ სილას თავის პარტნიორს.

ბატმანი — კლასიკური ცეკვის მოძრაობათა ჯგუფი, მოცეკვავის ყოველდღიური გაკვეთილის ნაწილი, რომლითაც გამომჟჟავდება განშლადობა, ძალა, კუნთების სიმკვეთრე და ელასტიკურობა, სახსრების სიმოძრავე, ხოლო გართულეებულ ფორმეებში — მთელი ტანის მოძრაობის კოორდინაცია. კლასიკური ცეკვის საძიევე სკოლა დაახლოებით 30-მდე ბატმანს ითვლის.

ბატრი — 1. ფრანგული სკოლის ტერმინი რომელიც მოიცავს ჟემოკერით ჟესრულეებულ ყველა ხტომით მოძრაობას.

2. Battement pour batterie.

ბატული, ბატუტი(ცირკი) — ჟამბარიანი მოწყობილობა, რომელიც აკრობატს, ხტომითი ნომრების ჟესრულეებისას, ჟევიტ აახტუნებს.

ბატიუ — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ ნახტომი გართულეებულია ჟემოკერით. მაგალითად: échappé battu, jete battu. (იხ. Battements.)

ბახტი — უცხოელ მოცეკვავეთა ძველებური ქართული აღნიშვნა.

კოშკი — მაღალი, სვეტისებრ ჟეჟულად აღმართული ხუროთმოძღვრული ნაგებობა.

Баядерка — название, данное европейцами танцовщицам и певицам в Индии, являющимся служительницами культа (при храмах).

bailadeira (*португ.*), bayadère (*англ.*), bayadère (*франц.*), Bajadère (*нем.*), baiadèra (*итал.*), bayadera (*исп.*).

Бедуинский прыжок (цирк) — элемент прыжковой акробатики. Подпрыгнув, артист делает поворот вокруг оси тела на 360° через левое плечо и приземляется на правую ногу.

bedouin jump (*англ.*), saut de Bedouin (*франц.*), Beduinen Sprung (*нем.*), salto di beduino (*итал.*), salto de beduino (*исп.*).

Бежевый, беж (цвет) — светло-коричневый, с кремовым оттенком.

beige (*франц.*).

Бекар — знак восстановления высоты основной (чистой) ступени; после диеза или дубль-диеза Б. имеет значение понижения на полтона или тон; после бемоля или дубль-бемоля — повышение на полтона или тон.

bécarre (*франц.*), natural (*англ.*), Auflösungszeichen (*нем.*), bequardo (*итал.*), bequardo (*исп.*).

Бекар-бемоль — устарелый знак половинной отмены действия дубль-бемоля; после дубль-бемоля имеет значение обратного повышения ступени на полтона. Вместо Б.-б. теперь пишется «бемоль».

bécarre-bémol (*франц.*), natural-flat (*англ.*), Auflösler mit nachfolgendem b (*нем.*), bequardro-bemolle (*итал.*), becuadro-bemoll (*исп.*).

Бекар-диез — устарелый знак половинной отмены действия дубль-диеза; после

Баиадера — европеизированное название танцовщицы и певицы в Индии, являющейся служительницей культа (при храмах).

Бедуйинский прыжок (цирк) — элемент прыжковой акробатики. Подпрыгнув, артист делает поворот вокруг оси тела на 360° через левое плечо и приземляется на правую ногу.

Бежевый (цвет) — светло-коричневый, с кремовым оттенком.

Бекар — дирижёрский знак восстановления высоты основной (чистой) ступени; после диеза или дубль-диеза Б. имеет значение понижения на полтона или тон; после бемоля или дубль-бемоля — повышение на полтона или тон.

Бекар-бемоль — устарелый знак половинной отмены действия дубль-бемоля; после дубль-бемоля имеет значение обратного повышения ступени на полтона. Вместо Б.-б. теперь пишется «бемоль».

Бекар-диез — устарелый знак половинной отмены действия дубль-диеза; после

дубль-днеза имеет значение обратного понижения ступени на подтона. Вместо Б.-д. теперь пишется «днез».

bécarre-diese (ფრანც.), natural sharp (ანგლ.), Auflöser mit nachfolgendem Kreuz (ნემ.), bequardo-dièfis (იტალ.), becuadro diesi (исп.).

Белая фарфоровая глина — находится в природе в различных видах и с различной окраской. Она содержит в себе многие примеси, которые придают ей цвет, изменяют ее свойства. Белая глина употребляется в качестве белил в акварели, редко в клеовой живописи, где она легко облупливается, в казенново-известковой живописи, иногда во фреске и в минеральной живописи. Служит для приготовления грунтов. В масляной живописи глина непригодна, так как здесь она не кроет и плохо сохнет с маслом. Белая глина является основным материалом во многих минеральных и органических красках — лаках.

kaolin, porcelain-clay, porcelain earth (ანგლ.), kaolin, argile blanche (ფრანც.), Kaolin, Porzellanerde (ნემ.) caolino (იტალ.), caolin (исп.).

Белила (свинцовые) — имеют большую кроющую силу, применяются для осветления цветных красок и для ретуши.

lead white, ceruse (ანგლ.), blanc de plomb, céruse (ფრანც.), Bleiweiß (ნემ.), bianco di piombo, cerussa (იტალ.), cerusa, blanche de plomo (исп.).

Белила (цинковые) — применяются для осветления цветных красок; преимущества их перед свинцовыми в том, что они не изменяются от действия атмосферы.

zinc white (ანგლ.), blanc de zinc, oxyde de zinc (ფრანც.), Zinkweiß (ნემ.), bianco di piombo (იტალ.), blanco de cinc (исп.).

Белый шум (в электромузыке) — звуковой процесс при наличии комплекса всех частот слышимого диапазона одинаковой амплитуды.

white noise (ანგლ.), bruit blanc (ფრანც.), weißes Rauschen (ნემ.), rumore bianco (იტალ.), ruido blanco (исп.).

დუბლ-დღეზის შემდეგ აქვს საფეხურის ნახევარი ტონით დადაბლების მნიშვნელობა. ბ.-დ.-ის მაგიერ ამჟამად იხმარება „ღეზი“.

ფაიფურის თეთრი თიხა — ბუნებაში არსებობს სხვადასხვა სახის და სხვადასხვა შეფერილობისა. იგი შეიცავს მრავალ შენარევს, რომლებიც აძლევენ ფერსა და ცვლიან მის თვისებებს. თეთრი თიხა თეთრ საღებავად იხმარება აკვარელში. იშვიათად წებოვან ფერწერაში, სადაც იგი აღვილად იქერცლება, კაზინურ-კირიან ფერწერაში, ზოგჯერ ფრესკასა და მინერალურ ფერწერაში. იხმარება ქვეფენილის დასამზადებლად. ზეთის ფერწერაში თიხა უფარგისია, რადგან აქ იგი ზედაპირს ვერ ფარავს და ზეთთან ცუდად შრება. თეთრი თიხა ითვლება ძირითად მასალად მრავალ მინერალურ და ორგანულ საღებავლაქებში.

თეთრა, ქირშანი (ტყვიის) — დაფარვის ღიდი ძალის მქონე. გამოიყენება სხვა ფერის საღებავის გასაბაბებლად. აგრეთვე რეტუშისათვის.

თეთრა (თუთიის) — გამოიყენება სხვა ფერის საღებავების გასაბაბებლად. ტყვიის თეთრასთან შედარებით მისი უპირატესობა ისაა, რომ იგი ატმოსფერული ზემოქმედებით არ იცვლება.

თეთრი ხმაური (ელექტრომუსიკაში) — ბგერითი პროცესი, რომლის დროსაც სახეზეა სმენითი დიაპაზონის ყველა სისშირის ერთნაირი ამპლიტუდის მქონე კომპლექსი.

Белый (цвет) — имеющий цвет снега, молока, мела (противопологается черному).

თეთრი (ფერი) — თოვლის, რძის, ცარცის ფერის მქონე (შავის საპირისპირო).

white (ანგლ.), blanc (ფრანც.), weiß (ნემ.), bianco (იტალ.), blanco (исп.).

Бельведер (арх.) — 1. Вышка, надстройка (чаще — круглая в плане) над зданием или небольшая отдельная постройка на возвышенном месте, откуда открывается красивый вид.

2. Название некоторых дворцовых сооружений, напр., один из дворцов в Вене, в Варшаве и др.

ბელვედერი (არქიტ.) — 1. კოშკურა, (უფრო ხშირად მრგვალი) მაღლობზე, შენობის თავზე ანდა განმარტობულ ადგილას (საიდანაც იშლება მიდამო, ხელი).

2. ზოგიერთი სასახლის დასახელება, მაგ.: ერთ-ერთი სასახლე ვენაში, ვარშავაში და სხვ.

1) belvédère (იტალ.), back-out tower (ანგლ.), belvédère (ფრანც.), Aussichtsturm (ნემ.), miradero, belvedere atalaja (исп.).

2) belvédère (იტალ.), belvedere (ანგლ.), belvédère (ფრანც.), Belvedere, Aussichtshäuschen (ნემ.), belvedere (исп.).

Бельэтаж (театр) — первый ярус зрительного зала над бенуаром и амфитеатром.

ბელეტაჟი (თეატ.) — მაყურებელთა დარბაზის პირველი სართული (იარუსი) ბენუარსა და ამფითეატრს ზემოთ.

balcon, beléstage (ფრანც.), dress-circle (ანგლ.), erster Range, Beletage (ნემ.), balconata prime ordine (იტალ.), balcón (исп.).

Бельэтаж (арх.) — 1. Второй снизу этаж дома.

ბელეტაჟი (არქიტ.) — შენობის მეორე სართული.

beléstage (ფრანც.), first floor (ანგლ.), Beletage (ნემ.), primo piano, piano nobile (იტალ.), entresuelo (исп.).

Бемоль — музыкальный знак понижения на полутон той ноты, на уровне которой он стоит; выставляется в ключе или непосредственно перед понижаемой нотой.

ბემოლი — მუსიკალური ნიშანი იმ ნოტის ნახევარი ტონით დასადაბლებლად, რომლის ღონეზეც ის იმყოფება; იწერება გასაღებში ან უშუალოდ დასადაბლებელი ნოტის წინ.

bémol (ფრანც.), flat (ანგლ.), Erniedrigungszeichen (ნემ.), bemolle (იტალ.), bemol (исп.).

Бенеплачиво — термин, обозначающий исполнение по желанию, как угодно.

ბენეპლაჩივო — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს შესრულებას ქსურვილისამებრ, როგორც გნებავთ.

benepiacido (იტალ.)

7. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

Бенефис (*театр*) — спектакль, сбор с которого полностью (полный Б.) или частично (полубенефис и т. д.) поступал в пользу одного или нескольких актеров — «бенефициантов».

représentation à bénéfice (*франц.*), benefit performance (*англ.*), Benefiz (*нем.*), beneficiaria, serata d'onore (*итал.*), beneficio (*исп.*).

Бенуар — ложи в театре, расположенные по обеим сторонам партера на уровне сцены или несколько ниже. Впервые появились во франц. театре XVIII в. в целях сохранения сословного разделения публики, после того как привилегированной части зрителей было запрещено размещаться на сцене. Ложи Б. получили широкое распространение в театр. зданиях XVIII — XIX вв.

baignoire (*франц.*), the boxes (*англ.*), Parkettloge (*нем.*), palco, palchetto (*итал.*), palco de platea (*исп.*).

Бергамаска — старинная танцевальная песня четырехдольного размера, итальянского происхождения (в XIX в. танец, близкий к тарантелле, 6/8).

bergamasque (*франц.*), Bergamask (*нем.*), bergamasca (*итал.*), bergamasca (*англ.*), bergamasco (*исп.*).

Берейтор (*цирк*) — помощник дрессировщика, проводящий всю предварительную работу по подготовке животных к показу, а также помогающий на репетициях и представлениях.

Bereiter (*нем.*), riding-master (*англ.*), esuyer (*франц.*), maestro d'equitazione (*итал.*), maestrante (*исп.*).

Бержеретта — старинная французская танцевальная песенка пасторального характера.

bergerette (*франц.*).

Берика — название актера грузинского народного театра масок «берикаоба». Б. были выходцами из крепостных крестьян или ремесленников. Наиболее одаренные Б. участвовали в дворцовом театре «Сахи-

ბენეფისი (თეატ.) — სპექტაკლი, რომლის შემოსავალი მთლიანად (სრული ბენეფისი) ან ნაწილობრივ (ნაწილობრივი ბენეფისი და ა. შ.) ეძლეოდა ერთ ან რამდენიმე მსახიობს — ბენეფიციანტს.

ბენუარი — ლოკები თეატრში, რომლებიც განლაგებულია პარტერის ორივე მხარეს, სცენის დონეზე ან რამდენადმე უფრო დაბლა. ბენუარის ლოკები პირველად გამართეს საფრანგეთის თეატრში XVIII საუკუნით. სურდათ მაყურებელთა წოდებრივი დანაწილება შეენარჩუნებინათ. ეს მოხდა მას შემდეგ, რაც მაყურებელთა პრივილეგიებულ ნაწილს აეკრძალა სცენაზე ქდომა. ბენუარის ლოკები თეატრებში ფართოდ გავრცელდა XVIII—XIX საუკუნეებში.

ბერგამასკა — იტალიური წარმოშობის ძველბურთი ცეკვა ოთხწილად ზომაში. (XIX საუკუნეში ცეკვა, რომელიც ენათესაება ტარანტელას, 6/8).

ბერეიტორი (ცირკი) — მომთვინიერებლის დამხმარე, რომელიც არენაზე გასაყვანად მხეცებს ამზადებს. აგრეთვე ეხმარება რეპეტიციებზე და წარმოდგენებზე.

ბერჟერეტა — პასტორალური ხასიათის ძველბურთი ფრანგული საცეკვაო სიმღერა.

ბერიკა — ნიღბების ქართულ ხალხურ თეატრ „ბერიკაობის“ მონაწილე მსახიობი. ბერიკები, უმეტესად, ან ყმა-გლეხები, ანდა ხელოსნები იყვნენ. ნიჭით გამოარჩეული ბერიკები მონაწილეობდნენ მეფისა და სხვა დიდგვაროვანთა სასახლე-

ობა». В искусстве Б. получил отражение протест народа против социальной несправедливости. Б. подвергался гонениям со стороны правящих классов.

berica (ერუ.).

Берикаоба — грузинский импровизационный народный театр масок. Ведет свое начало с древнейших времен. Происхождение Б. связано с земледельческим культом оплодотворения и размножения, культом языческих божеств Квириа и Телеса. В основе творчества актеров Б. — бериков лежали сценарии, создаваемые многими поколениями. Представления Б., сохранившие мифологические элементы, носили антицерковный, антикрепостнический характер, выражали свободолюбивый дух народа, его борьбу против феодальной гнета. Традиционные маски Б.: жених, невеста, сваха, татарин, судья, доктор, поп, кабан, козел, медведь. Обычно представления Б. устраивались на масленицу или перед др. религиозными праздниками (перед пасхой), на свадьбах и т. д. Все роли исполняли мужчины. В некоторых Б. участвовали женщины и подростки. В представлениях включались инструментальная музыка и пение: песни и мелодии, исполнявшиеся во время представления, наз. «берикული».

bericaoba (ერუ.).

«Берлинер ансамбль» — один из ведущих театров ГДР. Основан писателем Б. Брехтом и актрисой Е. Вейгель в Берлине в 1949 г. Брехт стремился создать театр, который своей деятельностью будет способствовать формированию нового человека социалистического общества, борьбе за мир. В художественной практике «Б. а.» получила творческое претворение теория «эпического театра» Брехта, которой коллектив «Б. а.» стремится следовать и пос-

ებში გამართულ „სახიობაში“. ბერეკების ხელოვნება ასახავდა ხალხის პროტესტს სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ. ამიტომ გაბატონებული კლასები სდევნიდნენ ბერეკებს.

ბერეკაობა — ნიღბების ქართული იმპროვიზებული ხალხური თეატრი. დასაბამს იღებს უძველესი დროიდან. ბერეკაობის წარმოშობა დაკავშირებულია ნაყოფიერებისა და გამრავლების, სამიწ.თმოქმედო, წარმართული ღმერთების კვირისა და ტელესის კულტთან. ბერეკების შენობ-მედგბას საფუძვლად ედო თაობათა მიერ შექმნილი სცენარები. ბერეკაობის წარმოდგენები, რომელთაც პეინარჩენეს მითოლოგიური ელემენტები, მძინართლი იყო ეკლესიისა და ბატონყმობის წინააღმდეგ. გამსჭვალული იყო თვისტვლების სულსკვეთებით, განასახიერებდა ხალხის ბრძოლას ფეოდალური ჩაგვრის წინააღმდეგ. ტრადიციული ნიღბებია: საცოლუ. საქმრო, მკანკალი, თათარი, მოსამართლე, ექიმი, მღვდელი, ტახი, თხა, დათვი. ბერეკაობის წარმოდგენები, ჩვეულებრივ, იმართობდა ყველიერობას, ანდა სხვა რელიგიური დღესასწაულებს (მაგალითად, აღდგომის) წინ, ქორწილებში და ა. შ. საერთოდ ყველა როლს მამაკაცები ასრულებდნენ. მხოლოდ ზოგიერთ შემთხვევაში მონაწილეობდნენ ქალები და ბავშვები. სანახაობა მიმდინარეობდა საკრავიერი მუსიკისა და სიმღერის თანხლებით. სიმღერებსა და მელოდიებს, რომლებიც სანახაობის დროს სრულდებოდა ეწოდებოდა „ბერეკული“.

„ბერლინერ ანსამბლი“ — ერთ-ერთი წამყვანი თეატრი გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. ჩამოაყალიბეს მწერალმა ბ. ბრეხტმა და მსახიობმა ქალმა ე. ვაიგელმა 1949 წ. ბერლინში. ბრეხტის მიზანი იყო შეექმნა ისეთი თეატრი, რომელიც თავისი მოღვაწეობით ხელს შეუწყობდა სოციალისტური საზოგადოების ახალი აღმაშენის ფორმირებას, ბრძოლას მშვიდობისათვის. მხატვრულ პრაქტიკაში „ბერლინერ ანსამბლმა“ შემოქმედებითად განახორციელა ბრეხტის „ეპიკური თეატრის“ თეორია, რასაც ამ თეატრის კო-

ле смерти её создателя. В основе искусства «Б. а.» — активное обращение к мысли, интеллекту зрителя. Спектакли «Б. а.» отличаются ярко выраженной социальной направленностью, остротой и выразительностью режиссерского решения, образным лаконизмом декорационного оформления.

„Berliner Ensemble“ (нем.)

Берлинская переводная бумага — применяется в литографии для перевода изображений с одной формы на другую.

Berlin transfer-papier (англ.), papier à report de Berlin (франц.), Berliner Umdruckpapier (нем.), carta copiativa di Berlino (итал.), papel de calco de Berlin (исп.).

Беседка — крытая легкая постройка в саду или парке для отдыха.

arbour, pergola, summer-house (англ.), kiosque, gloriette, charmille, pavillon (франц.), Gartenlaube, Laube (нем.), pergala (итал.), cenador, quiosco de jardín, glorieta (исп.).

Би-боп (джаз) — направление (стиль) джазовой муз., формирующееся с нач. 40-ых гг. и пришедшее на смену «свингу» (название идет от звукоподражательного слова «би-боп»). Б.-б. утверждает окончательный разрыв джаза с областью развл. муз. Отвергая танцевальность, песенную мелодику, гомофонный склад и живописную палитру «свинга», «боп» предлагал нарочито угловатые, насыщенные диссонансами темы, режущее сухое звучание и поток свободных импровизаций. Б. б. открыл дорогу самост. развитию джаза, как одной из ветвей совр. муз. иск.-ва.

be-bop (англ.).

ლექტივი ბრეხტის გარდაცვალების შემდეგაც არ ღალატობს: „ბერლინერ ანსამბლის“ ხელოვნებას საფუძვლად უდევს მაყურებლის აზრისადმი, ინტელექტისადმი აქტიური მიმართვა. ამ თეატრის სპექტაკლები გამოირჩევა მკაფიოდ გამოხატული სოციალური მიზანდასახულობით, რეჟისორული გადაწყვეტის სიმწვავეთა და გამოხატველობით, დეკორაციული გაფორმების ლაქონიური სახიერებით.

ბერლინური გადასატანი ქაღალდი — გამოიყენება ლითოგრაფიაში გამოსახულების ერთი ფორმიდან მეორეში გადასატანად.

თალარი, ტალავერი — გადახურული მსუბუქი ნაგებობა ბაღში ან პარკში დასასვენებლად.

ბი-ბოპი (ჯაზი) — ჯაზური მუსიკის მიმართულება (სტილი), რომელიც ყალიბდება 40-იანი წლების დასაწყისიდან და ცვლის „სუინგს“ (სახელწოდება მოდის ბეგრიითმიზმამცველური სიტყვიდან — „ბი-ბოპი“). ბ. ბ. მაუწყებელია ჯაზის საბოლოო დაშორებისა გასართობი მუსიკის დანიშნულებისაგან. იგი უარყოფს „სუინგის“ ექვედობას, სასიმღერო მელოდიკას, ჰომოფონიურ წყობას და ფერადოვან პალიტრას და მათ ნაცვლად შემოაქვს საგანგებოდ გართულებული, დისონანსებით სავსე თემები, მკანზე, უხეში ხმოვანებები, თავისუფალი იმპროვიზაციების ნაკადი. ბ. ბ. გზას უხსნის ჯაზს, როგორც თანამედროვე მუს. ხელოვნების ერთ-ერთ განშტოებას.

Биг-бит (*ბჯაზ*). — дословно «большой удар», разновидность джазовой музыки (формируется в 60-ые гг. 20 в.), в которой решающее значение приобретают четкий ритм и многократное усиление звучания. Исполняется вокально-инструментальными ансамблями. В некоторых случаях музыку биг-бита называют рок-музыкой, поп-музыкой и т. п.

big-beat (*англ.*).

Биографический фильм—произведение киноискусства, посвященное жизни и деятельности исторического лица, общественного деятеля, полководца, представителя науки или культуры. Б. ф. получили распространение с развитием звукового кино. Советские Б. ф. характеризуются стремлением к исторической достоверности, подробному изображению сущности жизненного подвига героя, тщательной обрисовке социальных условий.

biographical film (*англ.*), **biographie film** (*франц.*), **biographischer Film** (*нем.*), **(film)biográfico** (*итал.*), **película biográfica** (*исп.*).

Бис (*театр*) — восклицание, выражающее требование повторения особенно понравившегося номера. В концертах с заранее объявленной программой играть в конце «на бис» — значит исполнять по просьбе публики дополнительные произведения сверх программы концерта.

bis (*лат.*).

Бистр — черно-коричневая краска; готовится из сажи сгоревшей древесины, смешанной с клеом. До появления сепии и туши (конец XVIII в.) Б. была излюбленной краской для рисования кистью, пером или однотипной тушевки и размывки (т. н. лигнотип).

bistre (*франц.*).

Бит (*ბჯაზ*) — букв. биение. Регулярная метрическая пульсация, чередование равномерных метрических акцентов, создающих

ბიგ-ბიტ-ი (*ჯაზი*) — სიტყვა-სიტყვით „დიდი ღარტემა“, ჯაზური მუსიკის ნაირსახეობა, (ყალიბდება მე-20 ს. 60-იან წლებში), რომელიც გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს მკვეთრი რიტმი და ელერადობის მრავალჯერადი გაძლიერება. სრულდება ვოკალურ-ინსტრუმენტული ანსამბლების მიერ. ზოგიერთ შემთხვევაში ბიგ-ბიტის მუსიკას უწოდებენ როკ-მუსიკას, პოპ-მუსიკას და ა. შ.

ბიოგრაფიული ფილმი — კინოხელოვნების ნაწარმოები, რომელიც ეძღვნება ისტორიული პირის, საზოგადო მოღვაწის, მხედართმთავრის, მეცნიერებისა თუ კულტურის წარმომადგენლის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას. ბ. ფ. ხმოვანი კინოს განვითარების შემდეგ გავრცელდა. საბჭოურ ბიოგრაფიულ ფილმს ახასიათებს ისტორიული კუშმარობა, მოკმედი პირის ცხოვრებისეულ გმირობის არსში ღრმად წვდომა და სოციალური პირობების ობიექტური დახასიათება.

ბის (*თეატ.*)—მაცურებელთა შეძახილი, რომელიც განსაკუთრებულად მოწონებელი ნომრის გამეორების სურვილს გამოხატავს. კონკერტის წინასწარ გამოცხადებულ პროგრამაში დასასრულ „ბისზე“ შესრულება—ნიშნავს პროგრამით გაუთვალისწინებელი ნაწარმოებების შესრულებას მაცურებელთა თხოვნით.

ბისტრი — მოშავო-ყავისფერი საღებავი. რომელიც მიიღება წებოში გარეული დამწვარი მერქნის მკვარტლით. სეპიისა და ტუშის წარმოშობამდე (XVIII საუკუნის ბოლო) იგი კალმითა და ფუნჯით ხატვას ანდა ერთ ტონში დაფარვისა და გადარტყვისათვის (ე. წ. ლიგნოტინი) დღესდღეობით საღებავი იყო.

ბიტ-ი (*ჯაზი*) — ჯაზის მახაცემა. რეგულარული მეტრული პულსაცია. თანაბარზომიერი მეტრული აქცენტების მონაცვლეობა, რითაც იწმენდა

внутреннее движение. В негритянском музницировании традиционные равномерные акценты всех четырех долей такта (four beat), или акцентировка второй и четвертой долей.

beat (англ.).

«Битлз» — вокально-инструментальный квартет, организованный в 1960 г. в Ливерпуле. В состав квартета вошли: Пол МакКартни (музыка), Джон Леннон (текст песен), Джордж Харрисон (электрогитара), Ринго Старр (настоящее имя и фамилия Ричард Старки, ударные). Музыка «Б.» сочетает современные ритмы и тембры, обогащенные электронно-акустическими эффектами. В основе творчества «Б.» — жанр биг-бит. Квартет прекратил свое существование в конце 60-ых гг.

«Beatles» (англ.).

Бит-музыка — разновидность современной джазовой музыки с резко обозначенным ритмом.

bit-music (англ.).

Биует (арх.) — стойка у минерально-го источника, откуда берут минеральную воду для питья.

buvette (франц.).

Бифорий — готическое окно, разделенное колонной.

biforium (лат.), Biforenfenster (нем.), gothic window, biforium (англ.), fenêtre géminée (франц.), bifora (итал.), bifora (исп.).

Блездингеле — литовский народный танец, особенно распространенный в Жемайтии. Изображает полет ласточки. Медленный, спокойный темп чередуется с быстрым, оживленным, музыкальный размер 2/4.

blezdingele (литовск.).

შინაგანი მოძრაობა. ზანგურ მუზიკირებაში ტრადიციულია ტაქტის ოთხივე წილის თანაბარი აქცენტირება („four beat“), ან მეორე და მეოთხე წილის აქცენტირება.

„ბითლზ“ — ეოკალურ-ინსტრუმენტული კვარტეტი, ჩამოყალიბდა ლივერპულში 1960 წ. კვარტეტის შემადგენლობაში იყვნენ პოლ მაკ-კარტი (მუსიკა), ჯონ ლენონი (სიმღერების ტექსტები), ჯორჯ ჰარისონი (ელექტრო-გიტარა) რინგო სთარკი (ნამდვილი სახელი და გვარია რიჩარდ სთარკი — დასარტყამები).

„ბითლზის“ მუსიკაში შერწყმულია თანამედროვე რიტმები და ტემბრები, გამდიდრებული ელექტროაუსტიკური ეფექტებით. მათი შემოქმედების საფუძველია უანრი ბიგ-ბითი. კვარტეტმა შეწყვიტა თავისი არსებობა 60-ანი წლების ბოლოს.

ბიტ-მუსიკა — თანამედროვე ჯაზური მუსიკის ნაირსახეობა, რომელსაც ახასიათებს მკვეთრი რიტმი.

ბიუვეტი (არქიტ.) — მინერალური წყლის წყაროსთან ნაგებობა, საიდანაც იღებენ მინერალურ სასმელ წყალს.

ბიფორი — სვეტით ორად გაყოფილი გუთური სარკმელი.

ბლეზდინგელე — ლიტვური ხალხური ცეკვა, განსაკუთრებით გავრცელებულია ევმაიტიაში. ბლეზდინგელი განასახიერებს მერცხლის ფრენას. ახასიათებს ნელი, მშვიდი და ძალიან სწრაფი, ციცხალი ტემპების მონაცვლეობა. მუსიკალური ზომაა 2/4.

Бленда светозащитная — приспособление к объективу в виде конуса, цилиндра или усеченной пирамиды, надсваемое узким концом на объектив для предохранения от попадания боковых (от бликов) лучей. Эти паразитические лучи, отражаясь от посторонних объектов (или вертикально падают на объектив в виде солнечных лучей и лучей от лампы), не участвуют в построении изображения, снижают контраст и вызывают общую засветку негатива.

Размеры и форма бленды рассчитываются соответственно углу зрения объектива. С внутренней стороны бленды покрыта матовой черной краской. В профессиональных киноаппаратах эти устройства объединяются в комбинированную насадку, куда обычно устанавливаются каше разных назначений, комбинированные линзы и т. д. Такая универсальная бленда называется компендиум.

Blende, Sonnenblende (нем.), lens hood sun shade (англ.), parasoleil (франц.), paraluce (итал.), parasol, diafragma (исп.).

Блик световой (кино) — яркое световое пятно на менее освещенной криволинейной поверхности. Блик возникает в результате направл. отражения (напр., блик на округлостях лица). В кино блик накладывается световым пучком от осветительного прибора под углом примерно 45° к направлению съемки или оптической оси объектива камеры (бликующий свет). На плоских поверхностях (плоскостях) блик возникает среди затененного пространства, напр. солнечный блик в тени от листвы дерева.

Lichtblick, Lichtfleck (нем.), patch of light, speck of light (англ.), tache de lumiere (франц.), lumeggiatura (итал.), brillo (исп.).

Блокгауз — 1. Полевое укрепление с бойницами.

2. Блочный дом.
3. Деревянный сруб.

Blockhaus (нем.), blockhouse (англ.), blockhaus (франц.), fortino (итал.), fortin, blocao, reducto (исп.).

Бленда (сахардиль) — конус, цилиндр или усеченная пирамида, надсваемая узким концом на объектив для предохранения от попадания боковых (от бликов) лучей. Эти паразитические лучи, отражаясь от посторонних объектов (или вертикально падают на объектив в виде солнечных лучей и лучей от лампы), не участвуют в построении изображения, снижают контраст и вызывают общую засветку негатива.

Размеры и форма бленды рассчитываются соответственно углу зрения объектива. С внутренней стороны бленды покрыта матовой черной краской. В профессиональных киноаппаратах эти устройства объединяются в комбинированную насадку, куда обычно устанавливаются каше разных назначений, комбинированные линзы и т. д. Такая универсальная бленда называется компендиум.

Blende, Sonnenblende (нем.), lens hood sun shade (англ.), parasoleil (франц.), paraluce (итал.), parasol, diafragma (исп.).

Шექციში (კინო) — კამერა ლაქა ნაცლებ განათებულ, მრუდხაზოვან ზედაპირზე. შექციში ჩნდება გეზმიმართული არეკვლის შედეგად (მაგ., პორტრეტზე). კინოში შექციმს ქმნიან პრაქტიკორიდან მომდინარე სხივთა კონით, მიმართულს დაახლოებით 45 გრადუსიანი კუთხით გადაღების საპირისპირო მხრიდან კამერის ობიექტივის ოპტიკური ღერძის მიმართ (შექციმა განათება). ბრტყელ ზედაპირზე შექციში ჩნდება ჩანგებულ სივრცეში, მაგალითად, მზის სხივთა კონის ფოთლების ჩრდილში.

ბლოკჰაუზი — 1. სათოფურებიანი სავსე თვედაცეითი ნაგებობა.

2. ბლოკის სახლი.
3. ძელური ქოხი.

Блок перемычный (стр.) — часть крупноблочной стены, перекрывающая оконный или дверной проем.

straited block (англ.), poulie de couverture (франц.), Riegelblock (нем.), bloco unito (итал.), polea de unir (исп.).

Блок подоконный (арх.) — часть крупноблочной стены, заполняющая пространство под окном.

window-sill block (англ.), block de appui d'une fenêtre (франц.), Fensterbrüstung (нем.), blocco di davanzale (итал.), blocco de reapo (исп.).

Блок простеночный (стр.) — часть стены между проемами. Б. п. может полностью заполнить простенок или же быть одним из элементов этой части стены.

pier block (англ.), entre-deux block (франц.), Klobenblock (нем.), blocco di spazio di muro (итал.), bloque de entrepaño (исп.).

Блокфлейта (муз.) — 1. Разновидность продольной флейты. Б. широко применяются в церковной музыке, а также в школьном и домашнем музицировании.

2. Органный регистр лабиальной группы семейства флейтовых.

3. Регистр органа.

Blockflöte, Kernspaltflöte (нем.), recorder, block flute (англ.), flûte douce (франц.), flauto dolce, flauto diritto (итал.), blocflauta (исп.).

Блуждающая маска — один из методов комбинированной киносъемки. Метод Б. м. дает возможность совместить в оригинальном негативе кинокадра движущиеся объекты (в основном актера и актерские сцены) с любым доснимаемым фоном: макет, рисунок, фотография, пейзаж, или проекция ранее снятых изображений. В отличие от других методов комбинированной съемки, метод Б. м. дает возможность не только расположить актера перед отдельно снятым фоном (рипроекция, транспорт), а вводит движущегося актера в макет, рисунок, пейзаж, ранее снятое позитивное изображение. Таким образом, не выезжая из киностудии в дорогостоящие

ზღუდარის ბლოკი (მშენ.) — მსხვილბლოკიანი კედლის ნაწილი, რომლითაც გადახურულია კარის ან ფანჯრის ღიობი.

რაფის ბლოკი (არქიტ.) — მსხვილბლოკიანი კედლის ნაწილი, რომელიც თავსდება სარკმლის რაფის ქვემოთ.

შუაკედლისის ბლოკი (მშენ.) — მსხვილბლოკიანი კედლის ნაწილი, კარ-ფანჯრებს შორის მოთავსებული. შუაკედლისას ბლოკი ან მთლიანად ავებს კედლის ამ ნაწილს ანდა მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ელემენტია.

ბლოკფლეიტა (მუს.) — 1. სიგრძივი ფლეიტის ნაირსახეობა. ბ.-ს ფართოდ იყენებენ საეკლესიო მუსიკაში, აგრეთვე სკოლასა და ოჯახში მუზიკირების დროს.

2. ფლეიტების ოჯახის ლაბიალური ჯგუფის საორგანო რეგისტრი.

3. ორგანოს რეგისტრი.

მოძრავი ფარი — კომბინირებული კინოგადაღების ერთ-ერთი ცნობილი სახეობა. მოძრავი ფარით შესაძლებელია სამსახიბო სცენების შეთავსება პრაქტიკულად ნებისმიერ ფონთან: მაკეტთან, სურათებთან, ფოტოსურათებთან, პეიზაჟებთან ანდა ადრე გადაღებულ პოზიტიურ გამოსახულებასთან. კომბინირებული გადაღების სხვა მეთოდებისაგან განსხვავებით მოძრავი ფარით შესაძლებელია არა მარტო მსახიობის (ან სამსახიობო სცენების) შეთავსება რომელიმე ცალკე გადაღებულ ფონთან (როგორც ხდება, მაგალითად, რირპროექციის ან ტრანსპორტის საშუალებით), არამედ მსახიობს შეუძლია იმოძრაოს თვით მაკეტში, ფოტოსურათში, ნახატში, პეიზაჟში, ადრე გადაღებულ პოზიტიურ გამოსახულებაში. მოძრავი ფარით მსახიობის გადაღება

и сложные экспедиции, актеры являются участниками «опасных» и трюковых кино-съемок: в бушующем море, на высотных объектах, в воздушном пространстве и т. д. Методом Б. м. создаются и те кадры, которые обычной съемкой невозможно получить. Этот метод основан на съемке двух пленок одновременно: негативной (черно-белой или цветной) в лучах «белого» света и инфракрасной (масочной) — чувствительной к инфракрасным лучам. Для метода Б. м. используется специальный инфракрасный, невидимый для глаз и негативной пленки.

Такой экран смонтирован в киносъемочном павильоне. Минусцена строится на фоне инфракрасной. Съемку производят особым киносъемочным аппаратом, в две экспозиции, в два этапа.

travelling matte (англ.), cache mobile (франц.), Wandermaske (нем.), máscara movible (итал.), máscara móvil (исп.).

Блюз — (англ. blues, сакр. от blue devils — меланхолия, грусть) — первоначально сольная, лирическая песня амер. негров с берегов Миссисипи. Б. зародился в конце XIX в., для него характерны особые синкопированные ритмы, «скольжение» интонации, полиритмия и импровизационность исполнения. В основе Б. лежит 12-тактовый период из трех фраз по 4 такта. Песенной ткани Б. присущи «call» (возглас) и «response» (ответ) Б. оказал сильное влияние на формирование джазовой музыки.

Условно блюзы можно разделить, на три группы: блюз архаический (или фольклорный), классический и современный. Традиционной, установившейся формой блюза является 12-тактовый блюз, но возможны и отклонения. Негритянская

წარმოებს მხოლოდ პავილიონში, ხოლო ეკრანზე მსახიობი მოქმედებს მღელვარე ზღვაში, მონაწილეა გადაღებისათვის სახიფათო მაღალ ეტეებზე, საჰაერო სივრცეში და ა. შ. მოძრავი ფარით სარგებლობენ იმ კადრების შესაქმნელად, რომლის გადაღება ჩვეულებრივი კინოგადაღებით შეუძლებელია. მოძრავი ფარით გადაღების არსი შემდეგში მდგომარეობს: გადაღებას აწარმოებენ სპეციალური კინოკამერით ორმაგ ექსპოზიციაში, რომელიც სრულდება ორ ეტაპად ორ ფირზე: ჩვეულებრივ ნეგატივზე (შავ-თეთრი ან ფერადი) და სპეციალურ ინფრაქრომატიულ ნილაბიან ფირზე, რომელიც მგრძობიარეა მხოლოდ ინფრაწითელი სხივებისადმი. ინფრაწითელ შუქს ასხივებს პავილიონში საგანგებოდ აკებული ე. წ. ინფრაქრანი. ინფრაწითელი სხივები თვალისათვის და ნეგატიური ფირისათვის უხილავია. საშხაობო მიზანსცენას აგებენ ინფრა-ეკრანის ფონზე.

ბლუზი — (ინგლ. blues, შემოკლ. blue devils-ის — მელანქოლია, სევდა) თავდაპირველად ამერიკელი ზანგების სოლო ლირიკული სიმღერა.

ბ. ჩაისახა XIX ს. მიწურულში. დამახასიათებელი ნიშნებია: სინკოპირებული რიტმი, ინტონაციის „სრიალი“, პოლირიტმია და იმპროვიზირება შესრულების დროს. ბლუზს საფუძვლად უდევს 12 ტაქტიანი პერიოდი სამი ოთხტაქტიანი ფრაზის შემადგენლობით. ბლუზის სასიმღერო ქარგისათვის დამახასიათებელია — „call“ (შეძახილი) და „response“ (პასუხი). ბლუზმა დღე გაკლენა მოახდინა ქაზური მუსიკის ფორმირებაზე.

პირობითად ბლუზები შეიძლება სამ ჯგუფად დაიყოს. არქაული (ანუ ფოლკლორული), კლასიკური და თანამედროვე. ბლუზის ტრადიციული, დამკვიდრებული ფორმაა 12 ტაქტიანი ბლუზი, მაგრამ შესაძლებელია გადახრებიც. სიმღერის ზანგური მანერა აისახა ბლუზის დეტო-

манера пения отразилась на детонированной температуре блюзов. Глиссирующие вокальные эффекты сказались на образованности так называемых «блюзовых» или «голубых» нот («blue notes»), что в свою очередь отразилось на мелодике и гармонии блюза и на его необычном оркестровом звучании. Жанровые особенности Б. исползованы многими комп. XX в. (Гершвин, Равель, Мийо и др.).

blues (англ.).

Бобгани, бобгни — грузинский ударный инструмент, употреблявшийся в военных оркестрах.

bobgani, bobgni (груз.).

Бобина (кино) — железная, алюминиевая или пластмассовая катушка для наматывания киноленты (магнитной или обычной пленки). Б. имеет на валу устройство (часто прорез) для закрепления киноленты.

bobine (франц.), spool (англ.), Spule (нем.), bobina, rocchetto (итал.), bobina, carrete (исп.).

Бобина подающая (кино) — катушка (обычно пластмассовая), с которой кинолента поступает в лентопротяжный тракт кино- или проекционного аппарата.

entering bobin (англ.), bobine d'entrée (франц.), Abwickeltrommel, Abwickelspule (нем.), bobina prefeentazione (итал.), bobina entrante (исп.).

Бобина приемная, принимающая (кино) — катушка (обычно пластмассовая), на которую наматывается кинолента (магнитная или обычная), прошедшая через лентопротяжный тракт.

take-up spool (англ.), bobine réceptrice (франц.), Aufwickelspule (нем.), bobina ricevente, rocchetto ricevente (итал.), bobina de recepcion (исп.).

Богема — 1. Необеспеченные актеры, художники, литераторы и т. п. интеллиген-

нирებულ ტემპერატურაში. გლისირებულმა ვოკალურმა ეფექტებმა განაპირობეს ე. წ. „ბლუზისული“ ანუ „ცისფერი“ ნოტების წარმოშობა („blue notes“), რაც თავის მხრივ აისახა ბლუზის მელოდიკასა და პარმონიაში, მის უჩვეულო სარკესტრო ელერადობაში. ბლუზის ეანრული თავისებურებანი XX ს. ბევრმა კომპოზიტორმა გამოიყენა (გერშვინი, რაველი, მიო და სხვ.).

ბობლანი. ბობლნი — ქართული დასარტყამი საკრავი, გამოიყენებოდა სამხედრო ორკესტრებში.

ბობინა (კინო) — კინოლენტის მაგნიტური ან ჩვეულებრივი ფირის გადასახვევი რკინის, ალუმინის ან პლასტმასის კოკი. ბობინას აქვს მოწყობილობა (უმეტესად ქრილი) კინოლენტის დასამაგრებლად.

მიმწოდებელი კოკი (ბობინა) (კინო) — კოკი (ჩვეულებრივ პლასტმასისა), რომლიდანაც კინოფირი მიემართება კინო ან საპროექციო აპარატის ლენტსაწევ არხში.

მიმღები ბობინა (კოკი) (კინო) — კოკი (ჩვეულებრივ პლასტმასისა), რომელზედაც ეხვევა ლენტსაწევ ტრაქტში გავლილი (გატარებულო) კინოლენტი (მაგნიტური ან ჩვეულებრივი ფირი).

ბობემა — 1. ხელმოკლე მსახიობები, მხატვრები, ლიტერატორები და სხვა ინტელიგენტე-

ты (на Западе), ведущие беспечную и беспорядочную жизнь.

2. Беспорядочный быт такой среды.

bohème (франц.), bohemia (англ.), Boheme (нем.), bohème (итал.), bohemia (исп.).

Боген (цирк) — положение тела артиста в померах пластической акробатики, при котором корпус сильно прогибается назад, руки и ноги касаются земли. То же, что «мостик».

«Bogen» (нем.).

«Боевик» — 1. Наименование фильмов капиталистического кинопроизводства, рассчитанных исключительно на коммерческий успех. Как правило, картины такого рода создаются при большой затрате средств, они отличаются обилием действующих лиц, пышными декорациями и костюмами. К участию в них привлекаются наиболее популярные «кинозвезды». Выход Б. на экраны подготавливается всеми видами рекламы.

2. Фильм, пользующийся большим успехом у публики.

hit (англ.), clou (франц.), Schlager (нем.), película sensacional (исп.).

Бойница — отверстие в крепостной стене для стрельбы.

battlements (англ.), créneau (франц.), Schießscharte (нем.), feritória balestriera (итал.), almena. tronera (исп.).

Боковой свет — см. «Операторское освещение».

side light (англ.), éclairage de côté (франц.), Seitenlicht (нем.), luce laterale (итал.), luz lateral (исп.).

Боковые помещения, «Боковые карманы» (сцены) — специальные помещения, расположенные с двух сторон сцены на уровне «плашета». Используются для подготовки смены декораций. К «Б. к.» обычно примыкают декорационные склады.

side building (англ.), lodgis de côté (франц.), Seitenraum (нем.), locale laterale (итал.), local lateral (исп.).

ბი (დასავლეთში), რომლებიც უთავბლო ცხოვრებას ეწევიან.

2. ასეთი წრის უწესრიგო ცხოვრება.

ბოგენი (ცირკი) — მსახიობის სხეულს მდგომარეობა პლასტიკური აკრობატოკის წინ მრის შესრულების დროს: ტანის ძლიერა გადაზნეკვით უკან, არტისტი კიდურებით ებჯინება მიწას, იგვეუ «ხილი».

„ბოვიკი“ — 1. სახელწოდება კაპიტალისტური კინოწარმოების ფილმებისა, რომლებიც კომერციულ მიზნის მისაღწევად გათვალისწინებული. ასეთი სურათი, როგორც წესი, დიდი ხარჯის გაწევით იღმგება; გამოირჩევა მრავალრიცხოვან მოკმედ გმართა მონაწილეობით, ძვირფასი დეკორაციებითა და კონსტრუქციებით. ამას გარდა ასეთ ფილმში მონაწილეობენ ყველაზე უფრო მოპულარული „კინოვარსკვლავები“. „ბოვიკის“ გამოსვლას ეკრანზე წინ უსწრებს ფართო რეკლამირება.

2. ფილმი, რომელიც დიდი წარმატებით სარგებლობს მაყურებლებში.

hit di successo, super, colosso (იტალ.),

სათოფური — ციხე-სიმაგრის კედელში სროლისათვის დატოვებული ხვრელი.

გვერდის განათება — იხ. საოპერატორო განათება.

„გვერდითი ჭიბეები“ (სცენისა) — სპეციალური ნაგებობანი, რომლებიც განლაგებულია სცენის ორივე მხარეზე. „პლანშეტის“ დონეზე. გამოიყენება დეკორაციების გამოსაცვლად. გვერდით განათებას, ჩვეულებრივ, ემიჯნება სადეკორაციო საწყობები.

Бокс звукозаглушающий — специальное помещение, оборудованное из звукоизолирующих материалов.

sound-proof box, blimp (англ.), caisson insonore (франц.), Blimp, Schallschutzhaube (нем.), cassa di assorbente del suono (итал.), casa de absorbente del sonido (исп.),

Болеро — испанский парный танец, темп умеренно-быстрый. Музыкальный размер 3/4. Характерные музыкальные фигуры подчеркиваются стуком кастаньет или прищелкиванием пальцев. Исполняется под звуки гитары, иногда сопровождается пением. Появился около 1780 г. На балетной сцене Б. известен с начала XIX в. В форме Б. написаны многие инструментальные и вокальные произведения.

bolero (исп.).

Большой барабан — ударный инструмент без определенной высоты звука. При игре Б. б. находится на подставке, музыкант ударяет по одной из натянутых кож большой колотушкой, которую держит в правой руке. Звук Б. б. низкий, сильный, глухой, ноты записываются на одной линейке (снитке).

bass drum (англ.), grosse caisse (франц.), große Trommel (нем.), tamburo grande (итал.), tambor grande (исп.).

Большая октава — часть «равномерно-темперированного звукоряда». Звуки Б. октавы обозначаются: 1. В басовом ключе от ноты «до» на второй добавочной линейке снизу до ноты «си» на второй линейке включительно;

2. Лат. прописными буквами (C, D, E, и т. д.);

3. В последнее время также слоговыми названиями с прописной буквы (До, Ре, Ми и т. д.).

major octave (англ.), grand octave (франц.), große Oktave (нем.), ottava grande (итал.), octava grande (исп.).

ხმისჩაშლადი ბოქსი — სპეციალური სათავსო. რომელიც ხმის საიზოლაციო მასალებითაა მოწყობილი.

ბოლერო — ესპანური წყვილთა ცეკვა. მუსიკალური ზომა — 3/4. ბოლეროს დამახასიათებელი მუსიკალური ფიგურები ხაზგასმულია კასტანეტების კაკუნით ან თითების ტყაცუნით. სრულდება გიტარის ხმოვანების, ზოგჯერ კი სიმფონიის თანხლებით. წარმოიშვა დაახლოებით 1780 წელს. XIX ს.-ის დასაწყისიდან ცნობილია საბალეტო სცენაზე. ბოლეროს ფორმით დაწერილია მრავალი ინსტრუმენტული პიესა და ვოკალური ნაწარმოები.

დიდი დოლი, დაფდაფი — დასარტყამი საკრავი ბგერის განსაზღვრული სიმაღლის გარეშე. დაკრისას დოლი სადგამზეა მოთავსებული. შემსრულებელი მარჯვენა ხელით სცემს დიდ მუშტუეებს დ.-ზე გადაქიმულ ერთ-ერთ ტყავს. დოლის ბგერა დაბალია, ძლიერი და ყრუ. ნოტები იწერება ერთ ხაზზე („ძაფზე“).

დიდი ოქტავა — „თანაბრად ტემპერირებული ბგერათა რიგის“ ნაწილი. დ. ოქტავის ბგერები აღინიშნება:

1. ბანის გასაღებში — ქვედა მეორე დამატებით ხაზზე მდებარე „დო“-დან მეორე ხაზზე მდებარე „სი“-ს ჩათვლით.

2. ლათინური ასომთავრული ასოებით (C, D, E და ა. შ.).

3. ბოლო ხანებში აგრეთვე მარცვლოვანი სახელწოდებებით (რუსულში), რომელთა პირველი ასო ასომთავრულია. (მაგ.: До, Ре, Ми, და ა. შ.).

Большая опера — 1. Многоактная опера (из 3—5 актов), обычно серьезного (не комедийного) характера (опера-драма, опера-трагедия, опера-легенда и т. п.)

2. Жанр музыкального театра — монументальная, романтически красочная опера на исторический сюжет, сочетающая героический пафос, приподнятость чувств, драматизм с внешней декоративностью, нагромождением сценических эффектов. В Б. о. широко используются крупные исполнительские составы, включая хор, балет, мощный оркестр. Этот жанр сложился во Франции в конце 20-х гг. XIX в. (Спонтини, Обер и др.). Виднейший представитель Б. о. — Дж. Мейербер.

real opera (*англ.*), grand opera (*франц.*), grande (*исп.*).

Большая флейта — один из самых древних духовых инструментов. Известны 2 основных вида Ф.: продольная и поперечная. Представляет собой трубку (дерев., металл.) с цилиндрич. или конич. каналом.

flauto (*итал.*), flute (*англ.*), flûte (*франц.*), Flöte (*нем.*), flauta (*исп.*).

Болштихель — граверный инструмент, имеющий полукруглое жало.

Bolstichel (*нем.*).

Бомолох (*театр*) — тип шута в античной комедии. Б. смешил зрителей глупыми выходками или, прикидываясь простаком, способствовал осмеянию других персонажей. Большое распространение получил в «древней аттической комедии».

bomolochos (*греч.*).

Бордюр — 1. Низкие и узкие полосы растений, обрамляющие живые изгороди в садах и парках.

2. Каменные плиты, отделяющие тротуары, газоны от проезжей части дороги.

bordure (*франц.*), kerb (*англ.*), Bordüre, Bordstein, Rinnstein (*нем.*), bordo, orlo, cordone, cordolo (*итал.*), bordillo (*исп.*).

დიდი ოპერა—1. მრავალაქტიანი ოპერა (3—5 აქტი). ჩვეულებრივ სერიოზული (არაკომედიური) ხასიათისა (ოპერა-დრამა, ოპერა-ტრაგედია, ოპერა-ლევენდა და ა. შ.)

2. მუს. თეატრის ჟანრი — მონუმენტური, რომანტიკულად ფერადოვანი ოპერა ისტორიულ სიუჟეტზე, რომელშიც გმირული პათოსი, გრძობების ზეაწეულობა და დრამატუზმი შეხამებულია გარეგნულ დეკორაციულობასთან, უხვ სცენურ ეფექტებთან. დიდ ოპერაში ფართოდ გამოიყენება დიდი სამემსრულებლო შემადგენლობები; გუნდი, ბალეტი, მძლავრი ორკესტრი. ეს ჟანრი ჩამოყალიბდა საფრანგეთში XIX ს. 20-ანი წლების მიწურულში (სპონტინი, ობერი და სხვ.). დ. ო. ყველაზე ცნობილი წარმომადგენელია ჟ. მეიერბერი.

große Oper (*нем.*), opera grande (*итал.*), ópera

დიდი ფლეიტა — ერთ-ერთი უძველესი ჩასაბერი საკრავი. ცნობილია მისი 2 ძირითადი სახეობა: სიგრიძი და განივი. წარმოადგენს ხის ან ლითონის მილს ცილინდრული ან კონუსური არხით.

ბოლშტიხელი — საგრავეურო ინსტრუმენტი ნახევრად მომრგვალებული საჩხველტელით.

ბომოლოხი (თეატ.) — მასხარას ტიპი ანტიკურ კომედიაში. ბომოლოხი აცინებდა მაყურებელს სულელური გამოხტომებით, ანდა თავს ისულელებდა და ასე დასცინოდა სხვა პერსონაჟებს. ფართოდ გავრცელდა ძველ ატიკურ კომედიაში“.

ბორდიური, არშია — 1. ბაღებსა და პარკებში ცალკეული უბნების ირგვლოვ შემოვლებული მცენარეების დაბალი და ვიწრო ზოლი.

2. ქვის ფილები, რომლებითაც ტროტუარები და გაზონები გამოიქნულია გზას სავალი ნაწილისაგან.

Боскет — декоративная рошица, густые группы деревьев, посаженные на границе декоративного сада с тем, чтобы закрыть его от окрестности или отгородить от хозяйственных построек.

bosquet (*франц.*), bosk, bosket, bosquet (*англ.*), Bosket (*нем.*), boschiello (*итал.*), bosque, boscaje (*исп.*).

«Босса нова» (в переводе с португальского означает «новый ритм») — международный бальный танец, включающий движения из нескольких танцев: «самбы», «скукарачи мамбо» (более известное как «мамбо» на 4/4) и «твиста». Движения ногам и бедрам исполняются в расслабленной манере. Нет корпусных подъемов и снижений. Все основные движения состоят из шести шагов. Темп 34 такта в минуту. Музыкальный размер 4/4. Музыка танца исполняется в современной джазовой манере.

bossa nova (*бразильск.*)

Бостон, вальс-бостон — американский салонный танец лирического, часто сентиментального характера. Музыкальный размер 3/4. Разновидность медленного вальса. Возник в конце XIX в. Для Б. характерна пауза на третьей четверти аккомпанемента.

boston (*англ.*).

Бохинганга (*театр*) — бродячая театральная труппа в Испании XVI в. Б. состояла из 2 женщин, мальчика и 6-7 мужчин. В репертуар Б. входили 6 комедий, 3-4 «ауто», 5 интермедий. Труппа имела свои костюмы и различные сценические аксессуары.

bojiganga (*исп.*).

«Бочечный оркестр», Стил-бенд — оркестр состоит из более 2 десятков бочек из под бензина, по которым музыканты ударяют палочками с рези-

носкеტი — декоративный жала, ხეების მკობრო კორმები, რომელთა დანიშნულებაა გამოკონ იგი გარემოსაგან და დაფარონ მიმდებარე სამეურნეო ნაგებობანი.

„ბოსა ნოვა“ (პორტუგალიურიდან — „ახალი რიტმი“) — თანამედროვე სამეჯლისო ცეკვა, რომელშიც გაერთიანებულია რამდენიმე ცეკვის — „სამბას“, „კუეარაჩა მამბოს“ (უფრო ცნობილია „მამბოს“ სახით, 4/4-ზე) და „ტვისტის“ მოძრაობები. შესრულებისას ფეხები და თეძოები მოღუნებულად მოძრაობენ. არ ხდება სხეულის აწევა და დადაბლება. ყველა ძირითადი მოძრაობა შედგება ექვსი ნაბიჯისაგან. ტემპი — 34 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 4/4. საცეკვაო მუსიკა სრულდება თანამედროვე ჯახურ სტილით.

ბოსტონი, ვალს-ბოსტონი — ამერიკული სალონური ცეკვა, ლირიკული, ხშირად სანტიმენტალური ხასიათისა. მუსიკალური ზომა 3/4. ენო ვალის სახესხვაობა. წარმოიშვა XIX ს-ის დასასრულს. ბ.-ის დამახასიათებელია პაუზა აკომპანემენტის მესამე მეოთხედზე.

ბოხიგანგა (თეატ.) — მოხეტიალე თეატრალური დასი XVI საუკ. ესპანეთში. დასი შედგებოდა 2 ქალის, 1 ბიჭისა და 6-7 მამაკაცისაგან. ბოხიგანგას რეპერტუარში შედიოდა 6 კომედია, 3-4 „აუტო“, 5 ინტერმედია. დასს თავისი დამახასიათებელი ტანსაცმელი და სხვადასხვაგვარი სასცენო აქსესორები ჰქონდა.

სტილ-ბენდი („კასრების ორკესტრი“) — შედგება ორ ათეულზე მეტი ბენზინის კასრიდან, რომლებზედაც მუსიკოსები უკრავენ რეზინის ბუნიკიანი ჯოხებით. ძირის ზედაპირზე გა-

новыми набалдашниками. На поверхности днища отбиты сегменты-выпуклости (12—16), звучащие на разных высотах. Интервалы между сегментами звучат как малая или большая терция, чистая квинта или кварта, большие или малые секунды. В оркестре есть бочки-басы, баритоны, теноры, альты и с самыми высокими звуками — бочки-пиколо. Родина Б. о. остров Тринидад. В 1950 г. в концертном зале столицы Порт-оф-Спейне состоялся 2-й фестиваль бочечных оркестров. Некоторые оркестры получили статус профессиональных.

steel-band (англ.).

«Бочонок» — деталь кларнета, духового гостевого музыкального инструмента.

barile (итал.), barrel (англ.), baril, barillet (франц.), Faßchen (нем.), barrilete (исп.).

Бочка — в русской архитектуре покрытие в виде лежащего полого полуцилиндра, отрезанного плоским потолком от внутреннего помещения. Б. помещались на покрытиях ворот крылец и т. п.

cask, barrel (англ.), tonneau, fût, baril (франц.), Faß (нем.), barile, botte (итал.), tonel, pipa, barril (исп.).

Бочка (цирк) — 1. Реквизит в номерах антипода.

2. Реквизит наездников, искусственное препятствие в конных номерах. Состоит из нескольких обручей, которые держат ассистенты, стоящие один за другим на небольшом расстоянии. Наездник на полном скаку лошади прыгает сквозь эти обручи, вытягивая вперед руки и ноги, и снова падает на лошадь.

barrel (англ.), barrique (франц.) Tonne (нем.), botte (итал.), barrica, barril (исп.),

Бра — стеной подсвечник. Арматура электрической лампочки, прикрепляемая к стене.

bras, applique (франц.), wall-bracket (англ.), Beleuchtungswandarm, Wandleuchter (нем.), candeliere da parete, doppiere da parete (итал.), brazo de lámpara de pared (исп.).

ეთებელია სეგმენტები — ამონაზნეკები (12-16), რომლებიც სხვადასხვა სიმაღლეზე ხმოვანებენ. ინტერვალები ამ სეგმენტებს შორის ელერენ როგორც ღილი ან პატარა ტერცია, წმინდა კინტა ან კვარტა, დიდი ან პატარა სექუნდა. ორკესტრში არის კასრი-ბანი, კასრი-ბარიტონი, კასრი-ტენორი, კასრი-ალტი და ყველაზე მაღალი ბეგრის მქონე — კასრი პიკოლო. მისი სიმშობლოა კუნძულ ტრინიდადი. 1950 წ. ტრინიდადის დედაქალაქის პორტ-ოფ-სპეინის საკონცერტო დარბაზში შედგა კასრების ორკესტრების I ფესტივალი. ზოგიერთმა ორკესტრმა პროფესიული სტატუსი კი მიიღო.

„კასრი“ — კლარეტის — ჩასაბერი ენაქიანი სიმეს. საკრავის დეტალი.

კასრი — რუსულ არქიტექტურაში შიგა საღებობისაგან ბრტყელი ქერათ გამოყოფილი ღრუ ნახევარცილინდრის სახის, ვადახურვა. იხურებოდა კოშკარი, კართანი და სხვ.

კასრი (ცირკი)—1. ანტიპოდისტის რეკვიზიტი. 2. მოჯირითეთა რეკვიზიტი, ხელოვნური წინაღობა საცხენოსნო ნომრებში. შედგება რამდენიმე სალტესაგან, რომლებიც უქარავთ მცირე მანძილით დაშორებულ ერთმეორის უკან მდგომ ასისტენტებს. მოჯირითე ხელ-ფეხს წინ იშვერს, გაქნებულ ცხენიდან ხტება სალტეებში და კვლავ ცხენს უბრუნდება.

ბრა — ვედლოს შანდალი. კედელზე მიმაგრებული ელნათურის არმატურა.

Брависсимо — то же, что браво, но в большей степени.

bravissimo (итал.).

Браво — возглас, означающий одобрение: хорошо (преимущественно об игре актера и т. п.); сопровождается обычно аплодисментами.

bravo (итал.).

Брандмауер — глухая стена из огнеупорного материала, обычно каменная, разделяющая два дома или проведенная внутри одного большого дома в противопожарных целях.

Brandmauer (нем.), fire wall (англ.), mur de limite, isolé labique (франц.), mure antincendi (итал.), tabique, muro cortafuegos (исп.).

Бранль — французский народный хороводный танец, впоследствии стал бальным. Особой популярностью пользовался в XV—XVI вв.

branle (франц.).

Бревис — нота, равная двум целым нотам.

brevis (лат.), breve (англ.), carrée, square (франц.), Brevis, Doppeltaktnote, Doppelganze (нем.), double whole note (амер.), breve (итал.), breve (исп.).

Брекчия — 1. Всякий род камня, составленного из кусочков.

2. Высокого сорта мрамор, получаемый из Сецаравецы.

bréccia (итал.), breccia (англ.), brèche (франц.), Breccie (нем.), breccia, brecho (исп.).

Бреция — мин (древнегрузинский термин).

brëlsia (груз.).

Бригела (*театр*) — традиционный персонаж итальянской комедии «Дель арте». Б. занимал в труппе ампула одного из двух «Дзани» — умелого, хитрого, изобретатель-

Брависсимо — иგივეა, რაც ბრავო, ოღონდ უფრო დიდი ალტაცების გამოხატველი.

Браво — მოწონების გამოხატველი შეძახილი (უმეტესად, მსახიობთა შესაქები); ჩვეულებრივ ასეთ შეძახილს თან ახლავს ტაში.

Брандмауერი, (ცეცხლამრიდი კედელი) — ცეცხლგამძლე მასალით, ჩვეულებრივ ქვით ნაშენი ყრუ კედელი, რომელიც ერთმანეთისაგან გამოყოფს ორ შენობას ანდა დიდ შენობაშია ჩადგმული ხანძრის გავრცელებისაგან დაცვის მიზნით.

Бранლი — ფრანგულ ხალხური საფერხული ცეკვა, შემდგომში სამეჯლისო ცეკვად იქცა. განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა XV—XVI საუკუნეებში.

Бреვისი — ნოტი, რომელიც 2 მთელი ნოტის ტოლია.

Брекჩია — 1. ნატეხებისაგან შედგენილი ყოველგვარი ქვა.

2. მაღალხარისხიანი მარმარილო, რომელსაც ლებულოზენ სეცარავეცში.

Бреция — მიმი (ძველი ქართული ტერმინი).

Бრიგელა (თეატრ.) — იტალიური კომედია დელ არტეს ტრადიციული პერსონაჟი. ამ დასში ორი „ძანი“ იყო. ერთ-ერთი მათგანის ამპლუსს შესატყვისებოდა ბრიგელა — მარჯვე, ეშმაკი, გო-

ного парня. Б. является главной пружиной интриги. Б., как и «Арлекин», деревенский парень, но не такой простой и наивный.

brighella (итал.).

Брижа лила (индийский народный танец) — пасторальный лирический танец в традиционной манере танцев, посвященных эпизодам из жизни бога Кришны. Размер сопровождаемой песни.

brizha lila (индийск.).

Бризе — маленький прыжок с продвижением за ногой, которая выносится сзади наперед или спереди назад, ломая линию движения. Прыжок может начинаться и оканчиваться на обеих ногах в V позицию или на одной в положении сюр леку де пие (бризе де сю-де су).

Brisé (франц.).

Бригадир-осветитель (кино) — руководитель бригады осветителей, заведующий осветительной аппаратурой и установкой света во время съемки в павильоне и на натуре.

Chief electrician, gaffer (англ.), chef électricien (франц.), Oberbeleuchter, Beleuchtungsmeister (нем.), illuminatōre capo (итал.), alumbrante en jefe (исп.).

Бровка (арх.) — декоративная арочка различного профиля, выступающая из плоскости стены над полуциркульным окном или такой же элемент над дверным проемом.

edge (англ.), bord (франц.), Rand (нем.), bordo (итал.), borde (исп.).

Бродячие труппы (театр) — одна из форм народного театра в странах Европы и Востока; кочующие комедианты, выступавшие с отдельными зрелищными номерами, шутовскими и сатирическими представлениями, кукольными спектаклями. В разных странах они назывались по-разному — жонглеры (Франция), шпильма-в. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ნებამახვილი, ფიცხი კაბუცი. იგი ინტრაგის თავიდათაია. არლეკინისდაგვარად ბრიგელიც სოფელი ბიჭია, მაგრამ ნაკლებად უბრალო და გულუბრყვილო.

ბრიფა ლილა — ინდური ხალხური პასტორალური ლირიკული ტექვა, სრულდება ღმერთ კრიშნას ცხოვრების ეპიზოდებისადმი მიძღვნილი ტექვების ტრადიციული მანერით, თანმხლები სიმღერის ზომით.

ბრიზე — მცირე ნახტომი იმ ფეხზე გადაადგილებით, რომელიც უკნიდან წინ ან წინიდან უკან მოძრაობს იმგვარად, რომ მოძრაობის ხაზი ირღვევა. ნახტომი შეიძლება იწყებოდეს ან მთავრდებოდეს ორივე ფეხზე V პოზიციაში ან ცალ ფეხზე სიურ ლეკუ დე პიეს (ბრიზე დე სიურ დე სე) მდგომარეობაში.

ბრიგადირ-გამნათებელი (კინო) — გამნათებელთა ბრიგადის ხელმძღვანელი. გადაღების დროს განაგებს გამნათებელ აპარატურას და ხელმძღვანელობს სინათლის დაყენების პროცესს პავილიონში და ნატურაზე.

თავსართი, სათაური წარბი (არქიტ.) — სხვადასხვა პროფილის დეკორატიული თალი, რომელიც კედლის სიბრტყიდან გამოშვებულია ნახევარწრიული საკმლას თავზე, ანდა ასეთივე ელემენტი კარის თავზე.

მოხეტიალე დასები (თეატრ.) — სახალხო თეატრის ერთ-ერთი სახე ევროპისა და აღმოსავლეთის ქვეყნებში; მოხეტიალე კომედიანტები, რომლებიც დგამდნენ ცალკეულ სანახაობით ნომრებს, სახუმარო და სატირულ წარმოდგენებს, თოჯინურ სპექტაკლებს. სხვადასხვა ქვეყანაში მათ სხვადასხვა სახელწოდებები ჰქონდათ: საფრანგეთში — ეონგლორები, გერმანიაში — შპი-

ны (Германия), менестрели (Англия), мимы (Италия), франты (Польша), скоморохи (Россия), масхара (Грузия), кызыкчи (Узбекистан), масхарабозы (Таджикистан) и т. д.

В XVI—XVIII вв. появляются передвижные профессиональные коллективы, представляющие собой либо частные антрепризы, либо актерские артели на плавных началах. Они выступали по городам и деревням (на ярмарках, в гостиничных дворах), а также в специальных театральных помещениях. К Б. т. принадлежали т. н. «английские комедианты», «верхненемецкие комедианты» и др.

strolling company (*англ.*), troupe ambulant (*франц.*), Wandertruppen (*нем.*), compagnia ambulante (*итал.*), compaña ambulante (errante) (*исп.*).

Бронза (*иск.*) — сплав меди с оловом и другими металлами (свинцом, алюминием) широко применяется в искусстве благодаря ее особым свойствам, которые облегчают изготовление художественных изделий. Б. хорошо поддается обработке, расчеканивается, полируется до зеркальности, под воздействием внешних условий получает красивые оттенки, может быть химически тонирована, подвергнута золочению.

bronze (*франц.*), bronze (*англ.*), Bronze (*нем.*), bronzо (*итал.*), bronze (*исп.*).

Брус (*стр.*) — бревно, опиленное или отесанное на четыре грани.

bar (*англ.*), barre (*франц.*), Stab (*нем.*), bar (*итал.*), barra (*исп.*).

Брус коньковый (*стр.*) — горизонтальный брус, на который навешиваются стропильные ноги.

ridge beam, ridge purlin (*англ.*), poutre faîtière (*франц.*), Giebelbalken (*нем.*), parhilara (*итал.*), cumbre (*исп.*).

Бруствер (*стр.*) — часть фортификационной (оборонной) постройки (окопа, траншеи), выполненная в виде небольшой на-

лпаньба, ინგლისში — მენესტრელები, იტალიაში — მიმები, პოლონეთში — ფრანტები, რუსეთში — სკომოროხები, საქართველოში — მასხარა, უზბეკეთში — კიზიჩი, ტაჯიკეთში — მასხარაბოზი.

XVI—XVIII საუკ. წარმოიშვნენ მოძრავი პროფესიული კოლექტივები, რომლებიც ან კერძო ანტრეპრიზები იყვნენ, ანდა მსახიობთა ფსონიანი არტელები. ისინი წარმოადგენდნენ მართავენ ქალაქებსა და სოფლებში (ბაზრობებზე, ფუნდუკებში, აგრეთვე საგანგებო სათეატრო ნაგებობებში). მოხეტიალე დასებს მიეკუთვნებიან აგრეთვე „ინგლისელი კომედიანტები“, „ზემო გერმანელი კომედიანტები“ და ა. შ.

ბრინჯაო (ხელოვნ.) — სპილენძის, კალისა და სხვა მეტალების ნაერთი (ტყვია, ალუმინი). მას თავისი განსაკუთრებული თვისებების გამო, რომლებიც აადვილებს მხატვრული ნაქეთობების დამზადებას, ფართოდ იყენებენ ხელოვნებაში. ბრინჯაო კარგად ექვემდებარება დამუშავებას, ქედურობას; პრიადლება სარკესავით, გარეგანი პირობების ზემოქმედებით იღებს ლამაზ შეფერილობებს, შესაძლოა მისი ქიმიური ტონირება, ექვემდებარება მოჭრობას.

ქელი (მშენ.) — მორი თოხეთხად გათლილი ან დახერხილი.

თავბანდი, თავხე (მშენ.) — სახურავის პორიზონტალური ქელი, რომელზედაც ნივნივები შეკიდული.

ბრუსტვერი (მშენ.) — საფორტიფიკაციო თავდაცვითი ნაგებობის (სანგრის, ტრანშეის) ნაწილი, რომელიც მცირე მიწაყრილს წარმოადგენს. ბრუს-

სუნი. Б. устраниваются для удобства стрельбы из ручного оружия, защиты от ружейного огня и для укрытия от наблюдения противника.

Brustwehr (нем.), parapet, breastwork (англ.), parapet (франц.), parapetto, antimuro, (итал.), parapeto (исп.).

Брутализм — одно из направлений современной архитектуры. Возникло в середине 50-ых гг. в Великобритании. Бруталисты стремятся создать архитектуру, эстетические свойства которой определяют грубые, подчеркнута тяжелые формы, обнаженные конструкции и системы инженерного оборудования зданий.

brutalism (англ.).

Бубен — перепончатый ударный музыкальный инструмент. Он применяется для ритмического сопровождения пляски, пения, какого-либо музыкального инструмента.

tamburin, tamburo basso (итал.), timbrel (англ.), tambour de basque (франц.), Schellenentrommel (нем.), pandero (исп.).

Бубенчики (муз.) — инструмент для специальных целей. Звучание их создает иллюзию зимнего пейзажа с ездой на санях. Они укреплены на проволоке, свернутой в круг и снабженной деревянной рукояткой.

symbols (англ.), grelots, sonnailles (франц.), Schellen (нем.), sonaglietto, bubolino (итал.), cascabelito (исп.).

Бублик (цирк) — реквизит акробатов. Используется в акробатических номерах для сохранения устойчивости при выполнении стойки «копфштейн». Имеет форму бублика по размеру головы исполнителя. Изготавливается из пробки, пенопласта, войлока и др. Помещается на голове «нижнего» для поддержки «верхнего».

«boublik» (англ.), «oraquelin» (франц.), «Kringel» (нем.), «ciambella» (итал.), «bublik» (исп.).

ტეერს ქმნიან იმისათვის, რომ მოხერხებულად ისროლონ ხელს იარაღით, თავი დაიფარონ ტყვიისაგან და დაემალონ მოწინააღმდეგეს.

ბრუტალიზმი — თანამედროვე არქიტექტურის ერთ-ერთი მიმართულება. აღმოცენდა 50-იან წლებში. დიდ ბრიტანეთში. ბრუტალისტები ისწრაფვიან შექმნან ისეთი არქიტექტურა, რომლის ესთეტიკურ თავისებურებებს განსაზღვრავენ უხეში, საზგასმულად მძიმე ფორმები, შენობის ინჟინერული მოწყობილობის გაშიშვლებული კონსტრუქციები და სისტემები.

დაირა — აპკიანი დასარტყვი სამუს. საკრავი. გამოიყენება ცეკვის, სიმღერის ან რაიმე სამუს. საკრავის რიტმულ თანხლებასათვის.

ევენები (მუს.) — საკრავი სპეციალური მიზნებისათვის. ევენების ელერადობა ქმნის ზამთრის პეიზაჟის, მარხილით მოგზაურობის ილუზიას. ევენები დამაგრებელია ხის სახელურიან წრისებურ მავთულზე.

ბლითი (ცირკი) — აკრობატების რეკვიზიტი. აკრობატულ ნომრებში ხელყურა „კოფშტეინის“ შესრულებისას მდგრადობის შესანარჩუნებლად: ბლითის ფორმისა და „ქვედა“ პარტნიორის თავის ზომისაა. „ქვედა“ ირგებს ბლითს თავზე „ზედას“ საყრდენად. მზადდება კორპისაგან, პენოპლასტიკისაგან, ქეჩისაგან და ა.შ.

Буги-вуги — международный бальный танец, то же, что Рок-н-ролл. Танцуют под Бит-музыку.

boogie-woogie (англ.).

Будуар — приемная дамская комната в богатом доме рядом со спальней.

boudoir (франц.).

Буки — грузинский духовой инструмент.

buki (груз.).

Буккон (театр) — традиционный образ-маска древнеримской «ателанны». Обжора, болтун и сплетник, ради сытного обеда готовый на любое плутовство. Б. притворяется глупцом, но умеет извлечь выгоду из запутанной ситуации.

bucco (лат.).

Букна — древнегрузинский танец с прыжкой.

bukna (груз.).

Булава (цирк) — реквизит жонглера. Тяжелый деревянный снаряд в виде бубалки.

búlava (от лат. bulla).

Булафо — музыкальный инструмент негров на берегу Гвинеи.

boolafo (англ.).

Бульвар — 1. Широкая аллея в городе.
2. Городской сад.

boulevard (франц.), boulevard, avenue (англ.), Boulevard (нем.), viale (итал.), paseo, avenida (исп.).

Булюю (театр) — название бродячего актера в Испании XVI в. Странствуя по деревням Б. разыгрывал примитивные

ბუგი-ვუგი—საერთაშორისო სამეჯლისო ეკევა, იგივე როკ-ნ-როლი. იცეკვება ბიტ-მუსიკის თანხლებით.

ბუდუარი — მანდილოსნის საწოლი ოთახის მიმდებარე სასტუმრო.

ბუკი — ქართული ჩასაბერი საკრავი.

ბუკონი (თეატ.) — ძველრომაული „ატელანის“ ტრადიციული სახე — ნილაბი. ღორმუცელა, მოლაყბე, კორიკანა, რომელიც ყოველგვარ ცულლუტობას ჩაიდენს ერთი კარგად დანაყრების გულისთვის. განკებ ისულებებს თავს, ეხერხება ხელის მოთბობა ყოველგვარი დახლართული ვითარების დროს.

ბუქნა — ძველი ქართული ბუქნაობით ეკევა.

ბურზი (ცირკი) — ეონ გლიორის რ ეკეზიტ ბოთლის მსგავსი ხის მძიმე იარაღი.

ბულაფო — გენეის სანაპაროს ზანგების ს.მუს. საკრავი.

ბულვარი — 1. ქალაქში მოწყობილი განიერი ხეივანი.

2. ქალაქის ბაღი.

(ანგლ.), Boulevard (нем.), viale (იტალ.),

ბულიულიუ (თეატრ.) — მოხეტიალე მსახიობი XVI საუკ. ესპანეთში. სოფელ-სოფელ ხეტიალის დროს თამაშობდნენ კომედიური ხასიათის პრი-

представления, состоявшие из комедии, в которой Б. исполнял все роли, и несколько «лоа» (loa — похвала зрителям, пролог).

bululu (*исп.*).

Буон фреска (*жив.*) — чистая фреска без применения темперы.

buon affresco (*итал.*).

Буриме — эстрадный жанр. Произошел из игры, состоящей в составлении стихов (обычно шуточных) на неожиданные и не связанные между собой внутренним смыслом рифмы (иногда указывается тема). Игра получила широкое распространение во Франции в XVII в.

bouts rimés (*франц.*)

Бурлеск (*театр*) — один из жанров комедийного театра. Отличался вычурно-комическим изображением событий, пародийностью. В Б. «возвышенная» тема излагалась «низменным» языком, буффонным театром, приемами. Б. был направлен на разрушение канонических застывших форм театральных представлений.

burlesque (*франц. от burlesco — итал.*).

Бурлетта (*театр*) — термин, применявшийся в Англии в I-й половине XIX в. к спектаклям, сочетавшим элементы оперы, бурлеска и пантомимы. В Б. текст сопровождался музыкой или заменялся пантомимической игрой. Б. проникла в Англию через Францию, развившись в жанр, промежуточный между комической и балладной оперой. ¶

burletta (*итал.*)

Бурре — старинный французский народный танец в подвижном темпе и 3-дольном размере; с XVII в. известен и как

митиულ წარმოდგენებს, რომლებშიც ბულიულო ასრულებდა ყველა როლს და რამდენიმე „ლოას“ (loa—მაყურებლისადმი მიმართული ქება, პროლოგი).

ბუონ ფრესკა (ფერწ.) — სუფთა ფრესკა, ტემპერის გამოყენებლად.

ბურიმე — საესტრადო ეანრი, საფუძვლად დაელო ლიტერატურული თამაში — მოკლეოდნელი დაერთმანეთთან აზრობრიც, დაუკანშირებული რითმებით სახემარ, ლექსების შეთხზვა (ზოგჯერ თემა ცნობარ იყო). ასეთი თამაში ფართოდ გავრცელდა XVII საუკუნე. საფრანგეთში.

ბურლესკი (თეატ.) — კომედიური თეატრის ერთ-ერთი ეანრი. გამოირჩეოდა მოკლენების მეტისმეტად დახლართულობით, კომიზმით, პაროდულილობით. ბურლესკში „ამაღლებული“ თემა გადმოიცემოდა „მდაბიერი“ ენით, ბუფონური თეატრალური ხერხებით. ბურლესკი მიმართული იყო თეატრალური წარმოდგენებს კანონიერი, ერთ წერტილში გაყინული ფორმების წინააღმდეგ.

ბურლეტა (თეატ.) — ტერმინი იხმარებოდა ინგლისში XIX საუკუნე. პირველ ნახევარში იმ სექტაკლების აღსანიშნავად, რომლებიც აერთიანებდნენ ოპერის, ბურლესკისა და პანტომიმის ელემენტებს. ბურლეტაში ტექსტს თან ახლდა მუსიკა, ანდა მის ნაცვლად მიმართავენ პანტომიმურ თამაშს. ბურლეტა ინგლისში გადავიდა საფრანგეთიდან და იქცა გარდამავალ ეანრად, კომიკურ და ბალადურ ოპერას შუა.

ბურე — ძველებური ფრანგული ხალხური ცეკვა მოძრავ ტემპით, სამწილად ზომში. XVII ს.ში ცნობილი იყო, როგორც სასახლის კარის ცეკვა

придворный танец в измененном виде, в размере 4/4 или 2/2.

bourrée (ფრანც.).

Бутафор (*театр*) — первоначально в итальянском театре работник сцены, который находился за кулисами и подавал артистам необходимые по действию предметы — оружие, цветы, книги, письма и т. д. В современном театре работник сцены, изготовляющий различные предметы бутафории (скульптуру, мебель, посуду и т. д.), а в небольших театрах и обставляющий сцену для спектакля.

trovaròbe (იტალ.), *properly-man*, *akcessoiriste (ანგლ.)*, *accessoire (ფრანც.)*, *Requisiteur (ნემ.)*, *accesorista (исп.)*.

Бутафория (*театр*) — поддельные предметы: скульптура, мебель, посуда, украшения, детали костюма и т. д., употребляемые в театральных спектаклях взамен настоящих вещей. Предметы Б. не являются точной копией оригиналов, отличаются от них как по материалу, так и по форме, размерам и окраске, обусловленными характером спектакля и специфич. требованиями сцены. Б. использовалась театром на протяжении всей его истории. Предметами Б. пользовались ярмарочные коморохи, фарсовые актеры. Широкое применение Б. получила в профессиональном театре итальянской комедии дель арте (XVI в.), затем в комедийных спектаклях и в оперной драме XVII — XVIII вв. Театр классицизма, основанный на декламации актера, почти совсем изгнал Б. из театрального обихода. Буржуазная драма XVIII в. также пользовалась Б. крайне скупо. В XIX в. вновь использовались Б.

В современном реалистическом театре Б. является главным элементом декоративного оформления спектакля. Для вещественного оформления, непосредственно связанного со сценическим действием (мебель, посуда, оружие и т. д.),

ვა, მაგრამ რამდენადმე სახეშეცვლილი, 4/4 ან 2/2 ზომით.

ბუტაფორი (თეატ.) — პირველ ხანებში: იტალიური თეატრის სცენის მუშაკი, რომელიც კულისებში იმყოფებოდა და მოქმედების მიხედვით მსახიობებს აწვდიდა აუცილებელ საგნებს — იარაღს, ყვავილებს, წიგნებს, წერილს და ა. შ. თანამედროვე თეატრში: სცენის მუშაკი, რომელიც ამზადებს ბუტაფორიის სხვადასხვა საგანს (ქანდაკებას, ავეჯს, ჭურჭელს და სხვ.) პატარა თეატრებში ბუტაფორი სკენასაც აწყოებს სპექტაკლის ჩასატარებლად.

ბუტაფორია (თეატ.) — ყალბი, არანამდვილო საგნები — ქანდაკება, ავეჯი, ჭურჭელი, მოსართავი, ტანსაცმლის დეტალები და ა. შ., რომლებიც თეატრალურ სპექტაკლში ნამდვილი საგნების ნაცვლად გამოიყენება. ბუტაფორიული საგანი ორიგინალის ზუსტი პირი როლია, მისგან განსხვავდება როგორც მასალით ასევე ფორმით, ზომით, ფერით, რასაც განაპირობებს სპექტაკლის ხასიათი და სცენის სპეციფიკური მოთხოვნები. ბუტაფორიას თეატრი იყენებს მთელი თავისი არსებობის მანძილზე. ბუტაფორულ საგნებს ხმარობდნენ საბაზრო თეატრის ქილიკები, ფარსის შემსრულებელი მსახიობები. ბუტაფორია ფართოდ გამოიყენებოდა პროფესიულ იტალიურ თეატრ კომედია დელ არტეში (XVI საუკ.), შემდეგში მას იყენებდნენ აგრეთვე კომიკური ოპერის სპექტაკლებში (XVII — XVIII საუკ.). კლასიციზმის თეატრმა, რომელიც გმყარებოდა მსახიობის დეკლამაციას, თითქმის მთლიანად გააძევა ბუტაფორია სცენიდან. XVIII საუკ. ბურჟუაზიული დრამაც მეთისმეტად ძენწად მიმართავდა ბუტაფორიას. XIX საუკ. განაპირობა ბუტაფორიის ხელახალი აღორძინება. თანამედროვე რეალისტურ თეატრში ბუტაფორია პირითადად წარმოადგენს სპექტაკლის გაფორმების დეკორაციულ ელემენტს. ნივთობრივი გაფორმებისათვის, რაც უშუალოდ დაკავშირებული სცენურ მოქმედებასთან, უფრო ხში-

чаще всего берутся подлинные предметы обихода.

რად იყენებენ ნამდვილ საგნებს (ავეჯი, კურკე-ლი, იარაღი და ა. შ.).

arredamento, accessori teatrali (იტალ.), properties, props (ანგლ.), accessoires de théâtre (ფრანც.), Requisit (ნემ.), accesorios de teatro (исп.).

Бутыллофон (муз.) — шумовой инструмент, составленный из бутылок. Специфический тембр Б. привносит особую красочность в звучность камерного оркестра и создает «космические» эффекты. Инструмент использован в партитуре драматической пьесы Онеггера «Сказание об играх мира» («Le dit des jeux du monde»).

ბუტილოფონი (მუს.) — ხმაურა საკრავი, შედგენილი ბოთლებისაგან. ბუტილოფონის სპეციფიკურ ტემბრს შემოაქვს განსაკუთრებული ფერადონება კამერული ორკესტრის ყლერადობაში და ქმნის „კოსმოსურ“ ეფექტებს. საკრავი გამოყენებულა ონეგერის დრამატული პიესის — „თქმულება მსოფლიოს თამაშობებზე“ („Le dit des jeux du monde“) პარტიტურაში.

pop bottle (ანგლ.), bouteille de musique (ფრანც.), Musikflaschen (ნემ.), bottiglia di musica (იტალ.), botella de música (исп.).

Буфф (театр) — термин, применяемый для обозначения актеров, пользующихся приемами буффонады. Б. означает обычно введение в ткань пьесы элементов скоморошества, шутовства или циркового представления.

ბუფი (თეატ.) — ტერმინი, რომელიც იხმარება იმ მსახიობების მიმართ, რომლებიც იყენებენ ბუფონადის ხერხებს. ბუფი, ჩვეულებრივნიშნავს პიესის ქარგაში სახუპრო, ან საცირო წარმოდგენის ელემენტების შეტანას.

buffo (იტალ.), bufio (ანგლ.), bouffo (ფრანც.), Bufo (ნემ.), bufo (исп.).

Буффон (шут) — актер, пользующийся приемами внешнего, преувеличенного комизма.

ბუფონი (მსახარა) — მსახიობი, რომელიც იყენებს გარკვეულად გაზვიადებულ კომიკურ ხერხებს.

bouffon (ფრანც.), buffon, clown, jester (ანგლ.), Bufo, Clown (ნემ.), buffone, pagliaccio, arlecchino (იტალ.), bufón, payaso (исп.).

Буффонада (цирк) — 1. Вид комической разговорной сценки.

ბუფონადა (ცირკი) —

2. Художественное изображение, основанное на карикатурном, преувеличенном характере персонажей, явлений.

1. მეტისმეტად კომიკური, სახუპრო წარმოდგენა.

2. მხატვრული წარმოსახვა, დამყარებულ პერსონაჟის გაზვიადებულ კარაკტერულ, ხასიათსა და მოვლენებზე.

buffonata, buffoneria (იტალ.), buffoonery (ანგლ.), bouffonerie (ფრანც.), Buffonade, Buffonerie (ნემ.), bufonada (исп.).

Бучарда (скульпт.) — металлический инструмент в виде четырехгранного молота, имеющего две ударные поверхности, по-

ბუჩარდა (ქანდა.) — ოთხკუთხაპირიანი ჩაქუჩისმაკეარი ლითონის ინსტრუმენტი, რომელსაც აქვს ორი დასარტყმელი პირი, რომელიც

рытые зубцами пирамидальной формы. Б. предназначена для обработки поверхности каменной породы.

დაფარულია პირამიდის ფორმის კბილანებით. ბუჩარდა გამოიყენება ქვისებრი ზედაპირის დასამუშავებლად.

boucharde, marteau à granuler (ფრანც.), granulating hammer (ანგლ.), Kraushammer, (нем.), martello da granulare (იტალ.), bujarda (исп.).

Бхана (театр) — род пьесы в индийской классической драматургии. Ведет свое начало от народной пантомимы. Б. представляет собой одноактный фарс, обычно изображающий события из жизни средневекового города. Часто содержит элементы социальной сатиры. В Б. участвует один актер, исполняющий роль «виты»; он обращается к воображаемым действующим лицам и повторяет, якобы произнесенные ими реплики.

bkhana (индийск.).

Баона (театр) — старинная форма индийского театра в Ассаме (Сев.-Вост. Индия). Включает в себя музыку, танец и драматический диалог; исполнялась бродячими труппами. В Б. проповедовалось социальное равенство и осуждались консервативные идеи брахманизма. Современные исполнители вносят новое содержание в Б., форма которых остается традиционной.

bkhana (индийск.).

Бык — устой моста.

pier (англ.), pile (франц.), Brückenpfeiler (нем.), pila, pilone (итал.), pilar, macho (исп.).

Бытовой жанр — вид изобразительного искусства, предметом которого являются события современной художнику повседневной частной и общественной жизни. Б. ж. тесно соприкасается с историческим жанром, батальным жанром и с искусством портрета. Содержание и границы Б. ж., а также место его в системе других жанров искусства различны в разные периоды истории искусства. Расцвет Б. ж. обычно

ბჰანა (თეატ.) — პიესის სახეობა ინდურ კლასიკურ დრამატურგიაში. საწყისის იღებს ხალხური პანტომიმიდან. ბჰანა ერთმოქმედებიანი ფარსია, რომელიც, ჩვეულებრივ, ასახავს მოვლენებს შუა საუკუნეების ქალაქების ცხოვრებიდან. ხშირად შეიცავს სოციალური სატირის ელემენტებსაც. ბჰანაში მონაწილეობს ერთი მსახიობი, რომელიც ასრულებს „ვითის“ როლს; იგი მიმართავს წარმოსახვის მოქმედ პირებს და იმეორებს თითქოსდა მათ მიერ წარმოთქმულ რეპლიკებს.

ბჰაონა (თეატ.) — ინდური თეატრის ძველთაძველი ფორმა ასამში (ჩრდილო-აღმოსავლეთ ინდოეთში). შეიცავს მუსიკას. ცეკვასა და დრამატულ დიალოგს; ბჰაონას ასრულებდნენ მოხეტიალე დასები. ბჰაონაში ქადაგებდნენ სოციალურ თანასწორობას და კიცხავდნენ ბრამმანუშის კონსერვატულ იდეებს. თანამედროვე შემსრულებელმა ბჰაონას შინაარსი შეცვალეს, ფორმა კი ტრადიციული დარჩა.

ხიდის ბურჯი — ხიდის საყრდენი.

ყოფითი ენარი — სახეობა ხელოვნების სახეობა, რომლის საგანს შეადგენს მხატვრისათვის თანადროული ყოველდღიური, კერძო და საზოგადოებრივი ცხოვრების მოვლენები. ყოფითი ენარი მჭიდრო კავშირშია ისტორიულ, ბატალურ და პორტრეტის ენარებთან. ყოფითი ენარის შინაარსი და საზღვრები, აგრეთვე მისი ადგილი ხელოვნების სხვა ენარების სისტემაში, ხელოვნების ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში განსხვავებულია. ყოფითი ენარის აყვავება, ჩვეულებ-

связан с развитием демократических тенденций в искусстве и обращением художников к темам жизни народа.

რეჟ., დეკაჟირებულია დემოკრატიული ტენდენციების განვითარებასთან ხელოვნებაში და მხატვრების მიერ ხალხის ცხოვრების თემებისადმი მიმართვასთან.

every-day life genre (англ.), genre de vie (франц.), Lebensgenre (нем.), *gènere di vita, quotidiana* (итал.), *género de vida* (исп.).

Бюст — погрудное изображение человека: наиболее распространенный вид скульптурного портрета.

ბიუსტი — ადამიანის ზედატანის გამოსახულება. სკულპტურული პორტრეტის ყველაზე გავრცელებული სახეობა.

buste (франц.), bust (англ.), Büste (нем.), busto (итал.), busto (исп.).

B

Вага — в кукольном театре приспособление для управления куклой-марионеткой.

ვაგა — თოჯინების თეატრში მოწყობილობა, რომლის მეშვეობითაც ათამაშებენ (მართავენ) მარიონეტ თოჯინას.

Vage (нем.), lever (англ.), levier (франц.), *lèva* (итал.), *palanca* (исп.).

Ваганты (*театр*) — средневековые бродячие певцы-сказители. Выходцы из среды недоучившихся семинаристов или разжалованных священников. По характеру исполнения были близки к «гистрионам». В. пользовались большой популярностью во всех странах Европы.

В своих вольнодумных сатирических песнях, которые они распевали на лат. яз., В. высмеивали церковников, пародировали молитвы и литургию, восхваляли земные радости, любовь, вино, веселье.

ვაგანტები (თეატ.) — მოხეტიალე მომღერალ-მთხრობელები შუა საუკუნეებში. ვაგანტები იყვნენ სწავლადამთავრებელი სემინარიელები ან ექსორაქმნილი სასულიერო პირები. შესრულების ხასიათის მიხედვით ენათესავებოდნენ „ქისტრიონებს“. ვაგანტები დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ ევროპის ყველა ქვეყანაში. თავიანთ თავისუფლად სატირიკულ სიმღერებში, რომლებსაც ისინი ლათინურ ენაზე ასრულებდნენ, დასცილდნენ ლოცვებსა და ლიტურგიკებს, განადიდებდნენ მიწიერ სიხარულს, სიყვარულს, ღვინოს, ღვინოსა და გართობას.

vagans (vaganlis) (лат.), Vagant (нем.).

Вакасюгата — актерское амплуа в японском традиционном театре Кабуки; актер, играющий молодых мужчин. Появилось в начале (XVII в.).

ვაკასიუგატა — აქტიორული ამპლუა იაპონურ ტრადიციულ თეატრ კაბუკიში ყმაწვილი კაცების როლთა შემსრულებელი მსახიობი. ვაკასიუგატა დასაბამს იღებს XVII საუკუნიდან.

vacasiugata (японск.).

Вакасуюннагата — актерское амплуа в японском традиционном театре Кабуки; роли молодых девушек. Появилось в нач. XVII в. В т.-ре вакасюкабуки партнером В. был вакасюгата. Актер, исполнивший роли В. занимал одно из центральных положений в труппе. Амплуа сохранилось и в современном театре.

vacasiunagata (японск.).

Ваки — второй актер в классическом японском театре масок Но. Первый актер (ситэ) и сопровождающие его актеры выступают обычно в масках. В. и сопровождающие его актеры — без масок.

waki (японск.).

Вакханалия — празднества в честь Вакха в опере, балете, вводная хореографическая сцена, эпизод или танец, обычно изображающий опьянение, шумное веселье, античную вакхическую сцену. Исполняется темпераментно, в живом, быстром темпе. Возникновение В. как музыкально-хореографического жанра относится к концу XVIII в.

bacchanales (франц.), bacchanalia (англ.), Bachhanal (нем.), bacchanale, orgia (итал.), bacanal (исп.).

Валорэ — музыкальный термин, обозначающий длительность ноты.

valore (итал.), values (англ.), durée (франц.), Dauer (нем.), duración (исп.).

Валторновая туба — медный духовой музыкальный инструмент. Она была изготовлена по инициативе Рихарда Вагнера для получения торжественно-приподнятого звучания.

horn tuba (англ.), tuba wagnerien (франц.), Waldhorn-Tuba (нем.), tuba di Wagner (итал.), trompa (исп.).

Вал четвертной (арх.) — облом, имеющий очертание четверти круга.

echinus (англ.), échine, quart de rond (франц.), Viertelstab, Fingwulst (нем.), echino (итал.), equino (исп.).

ვაკასიუნაგატა — აქტიორული ამპლუა იაპონურ ტრადიციულ თეატრ კაბუკიში; ახალგაზრდა ქალების როლთა შემსრულებელი მსახიობი. დასაბამს იღებს XVII საუკ. თეატრ ვაკასიუნაკაბუკიში ვაკასიუნაგატას პარტნიორი იყო ვაკასიუნგატა. ვაკასიუნაგატას როლის შემსრულებელს ერთ-ერთი მთავარი ადგილი ეკავა დასში. ეს ამპლუა შენარჩუნებულია კაბუკის თანამედროვე თეატრშიც.

ვაკი — მეორე აქტიორი ნიღბების კლასიკურ იაპონურ თეატრ „ნო“-ში. პირველი აქტიორი (სიტე) და მისი თანხმლები მსახიობები, ჩვეულებრივ, ნიღბებზე გამოდიან სცენაზე, ხოლო ვაკი და მისი თანხმლები მსახიობები კი — უნიღბოდ.

ბაკქანალია — ბაკქის საპატრიცემლო დღესასწაული — ოპერასა და ბალეტში ჩართული ქორეოგრაფიული სცენა, ეპიზოდი ან ცეკვა, რომელიც ჩვეულებრივ, გამოხატავს დათრობას, თავშეუებულობას, ანტიკურ ბაკქურ სცენას. სრულდება გზნებით, ცოცხალი, სწრაფი ტემპით. ბაკქანალია როგორც მუსიკალურ-ქორეოგრაფიულ ენარი XVIII საუკ. ბოლოს გაჩნდა.

ვალორე — მუს. ტერმინი, რომელიც ნოტის გრძობას აღნიშნავს.

ვალტორნული ტუბა—სპილენძის ჩასაბერი სა-მუს. საკრავი. დამზადეს რიპარდ ვაგნერის ინიციატივით, საზეიმო, ზეაწვეული ელერადობის მისაღებად.

ნაოთხალი ლილვი (არქიტ.) — არქიტექტურული პროფილი, რომელსაც წრის მეოთხედის მონახულობა აქვს.

Вальма (арх.) — треугольный скат четырехскатной крыши.

ვალმა (არქიტ.) — ოთხკალთიანი სახურავის სამკუთხა ფერდი.

Walm (нем.), hip (of a roof) (англ.), croupe (франц.), pendenza triangolare di tetto (итал.), pendiente triangular de techo (исп.).

Вальмовая крыша — четырехскатная крыша над прямоугольным в плане зданием, в которой два ската по длинным сторонам — трапециевидны, а два других — по коротким — треугольны.

ოთხკალთიანი სახურავი — სწორკუთხედის ფორმის გეგმის მქონე შენობის სახურავი, რომლის ორი კალთა გრძელ მხარეს ტრაპეციისმაგვარია, მოკლე მხარეს კი — სამკუთხედისებრი.

whole hip roof (англ.), toit en croupe pleine (франц.), Walmdach, ganzes Walmdach (нем.) tetto a quattro pendenze (итал.), techo a cuatro aguas (исп.).

Вальс — бальный танец, состоящий в плавном поступательном кружении пары. Музыкальный размер 3/4. Темп обычно быстрый или умеренно быстрый. Появился во 2-й половине XVIII в. в городском быту, постепенно развившись из народных танцев Австрии, Чехии, Германии. Распространился по всей Европе в XIX в. Особенную популярность приобрел т. н. венский вальс. В. получил распространение [также в музыкальном театре и приобрел самостоятельное значение в виде фортепианной и оркестровой музыки.

ვალსი — სამეჯლისო ცეკვა, რომელიც წარმოადგენს წყვილის ნარნარ წინსვლას ტრიალით. მუსიკალური ზომა 3/4, ტემპი ჩვეულებრივ სწრაფი ან ზომიერად სწრაფი. განვითარდა ავსტრიული. ჩეხური, გერმანული ხალხური ცეკვებიდან, XVIII ს.-ის II ნახევრიდან კი გაჩნდა ქალაქის ყოფაში. XIX ს.-ში გავრცელდა მთელ ევროპაში. განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა ე. წ. ვენის ვალსმა. ვ. გავრცელდა აგრეთვე მუსიკალურ თეატრშიც და დამოუკიდებელი მნიშვნელობა შეიძინა საფორტეპიანო, საორკესტრო პიესის სახით.

Walzer (нем.), valzer (итал.), vals (исп.), valse (франц.), waltz (англ.).

Вальс (континентальный) — бальный танец, состоящий в плавном поступательном кружении. Отличается от венского вальса — он построен на отработанном бытовом шаге и исполняется в шестой позиции ступней. Темп 58—60 тактов в минуту. Акцент падает на первый удар. Музыкальный размер 3/4. В. в легком, общедоступном исполнении, относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, при менении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

ვალსი (კონტინენტური) — სამეჯლისო ცეკვა ნარნარ წინსვლითი ტრიალით. განირჩევა ვენური ვალსისაგან, აგებული და დამუშავებული ყოფიო ნახევრებზე და სრულდება ტერფების მექანე პოზიციაში. ტემპი — 58—60 ტაქტი წუთში. მახილი მოდის პირველ თვლაზე. მუსიკალური ზომა — 3/4. ადვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით განეკუთვნება ყოფიო ცეკვებს, ხოლო რთული შესრულებით, რთული ფიგურების და შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

valse (франц.).

Вальс-гавот — танец, в котором сочетаются движения вальса и гавота. Состоит из двух частей: первая часть «гавот», занимает 16 тактов музыкального сопровождения, а вступление к первой части — 1 такт. Музыкальный размер 4/4. Вторая часть — вальсовая, занимает 32 такта музыкального сопровождения, вступление ко второй части — 3 аккорда. Музыкальный размер 3/4. Темп первой части умеренный, во второй части немного убыстряется.

waltz-gavote (англ.), valse-gavotte (франц.), Walzer-Gavotte (нем.), valzer-gavotta (итал.), vals-gavota (исп.).

Вальсет (цирк) — элемент акробатических упражнений; прыжок (подскок) с одной ноги на другую, при котором корпус исполнителя слегка наклонен вперед, а руки подняты вверх. В.—вспомогательное упражнение перед исполнением акробатических прыжков, придающее инерцию телу акробата и усиливающее толчок от земли.

[valse (франц.).

Вальс-колебание]— танец XVIII в., французского происхождения, вышедший из моды. Исполнялся в медленном темпе.

valse hesitation (франц.), waltz hesitation (англ.), Walzer-Schwanken (нем.), walzer-efitazione (итал.), vals-oscilación (исп.).

Вальс-мазурка — балетный танец, возникший в середине XIX в. во Франции. Музыкальный размер 3/4, 3/8. Темп мазурки. В.-м. получила широкое распространение в других европейских странах.

valse-mazurka (франц.), waltze-mazurka (англ.), Walzer-Mazurka (нем.), valzer-mazurka (итал.), vals-mazurca (исп.).

Ваниха — индонезийский 20-струнный музыкальный инструмент.

vapickha (индонез.).

Ванша, ванши (муз.) — духовой дувцевый инструмент, ряд поперечной флейты.

vansha, vanshi (инд.).

ვალს-გავოტი — ცეკვა, რომელშიაც გავრთიანებულია ვალსისა და გავოტის მოძრაობები. შედგება 2 ნაწილისაგან: 1 ნაწილი — „გავოტი“ იკავებს მუსიკალური თანხლების 16 ტაქტს, ხოლო 1 ნაწილის შესავალი — 1 ტაქტია. მუსიკალური ზომა 4/4. მეორე ნაწილი ვალსისაა, იკავებს მუსიკალური თანხლების 32 ტაქტს. მეორე ნაწილის შესავალი 3 აკორდია. მუსიკალური ზომა 3/4. პირველი ნაწილის ტემპი ზომიერია, მეორე ნაწილი რამდენადმე უფრო სწრაფი.

ვალსეტი (ცირკი) — მუშაობის, აკრობატული ვარჯიშის ელემენტი; აკრობატი სტეპებით ფეხიდან მეორეზე, ოდნავ წინ იხრება, ხელები კი ზევით აქვს აწეული. დამსმარე ვარჯიშია, რომელიც სრულდება აკრობატული ხტომების წინ, იგი აკრობატის ქტანს ან-ქვებს ინერციას და აძლიერებს ზიდგს.

ვალსი-რბევა — XVIII ს.-ის ფრანგული წარმოშობის, მოდიდან გადასული ცეკვა. სრულდებოდა ნელი ტემპით.

ვალს-მაზურკა — სამეჯლისო ცეკვა, წარმოშობილი XIX ს.-ის შუა ხანებში საფრანგეთში. მუსიკალური ზომა 3/4, 3/8; ტემპი მაზურკის. ფართოდ გავრცელდა ევროპის სხვა ქვეყნებშიც.

ვანიხა — ინდონეზიური 20-სიმინი სამუს. საკრავი.

ვანშა, ვანში (მუს.) — ჩასაბერი ლულიანი საკრავი, განივი ფლეიტის ნაირსახეობა.

Вари — грузинский ударный инструмент.

vari (*გური*).

Вариация — музыкальная форма, в которой за изложением темы следуют ее видоизмененные повторения. «Тема», благодаря различным изменениям (мелодическим, ритмическим, ладовым, гармоническим, фактурным), появляется в каждой В. в новом варианте, не теряя существенных черт, по которым она узнается. Все В. данного цикла в целом раскрывают разные стороны единого художественного образа. Тема вариации может быть оригинальной, т. е. сочиненной композитором, но может быть заимствованной из произведений другого автора или из народной песни. Вариационная форма может быть частью большого циклического произведения (сонаты, концерта, симфонии, сюиты, квартета и т. д.), но может представлять собой самостоятельное произведение. Различают строгие В. и свободные. В строгих сохраняются строение темы, размер, тональность и темп. К строгим относятся также В. на неизменную мелодию (варируется только аккомпанемент) и В. на неизменный басовый голос (басо остинато), на фоне которого варьируются другие голоса. Свободные В. (развившиеся в XIX в.) сочиняются без многих ограничений, обязательных для строгих В., в частности, это относится к характеру темы, ее темпу, размеру, а также к тональному плану. Тем самым свободные В. во многом приближаются к «сюите». Свободные В. характерны для творчества композиторов — романтиков. Встречаются двойные В.—В. на две темы.

от *lat. variatio.*

variation (*франц.*), variation (*англ.*), Variation (*нем.*), variazione (*итал.*), variación (*исп.*).

Вариобъектив (варио) — объектив с переменным фокусным расстоянием. От диапазона изменения фокусного расстояния

ვარი — ქართული დასარტყამი საკრავი.

ვარიაცია — მუს. ფორმა, რომელშიც თემის ჩვენებას მოსდევს მისი სახეშეცვლილი გამეორებები. „თემა“ სხვადასხვა ცვლილებების (მელოდიური, რიტმული, ფაქტურული და სხვ.) მეშვეობით ყოველ ვარიაციაში ჩნდება ახალ-ახალი ვარიანტი და ამასთან არ კარგავს არსებით თვისებებს, რითაც მასში გამოიხსნება. მოცემული ციკლის ყველა ვარიაცია ხსნის ერთიანი მხატვრული სახის სხვადასხვა მხარეს. ვარიაციების თემა შეიძლება იყოს ორიგინალური, ე. ი. შეთხზული კომპოზიტორის მიერ, მაგრამ შესაძლოა იყოს ნასესხებო სხვა ავტორის ქმნილებიდან, ან ხალხური სიმღერიდან. ვარიაციული ფორმა შეიძლება იყოს დიდი ციკლური ნაწარმოების (სონატის, კონცერტის, სიმფონიის, სიუიტის, კვარტეტის და ა. შ.) ნაწილი, ან წარმოადგენდეს დამოუკიდებელ ნაწარმოებს. არჩევენ მკაცრი და თავისუფალი სტილის ვარიაციებს. მკაცრი ვარიაციებში შენარჩუნებულია თემის აგებულება. ზომა, ტონალობა და ტემპი. მკაცრი ვარიაციებს მიაკუთვნებენ აგრეთვე ვარიაციებს უცვლელ მელოდიასზე (ვარიაციებს განიცდის მხოლოდ თანხლება) და ვარიაციებს უცვლელ ბანზე (ბასო ოსტინატო), რომლის ფონზე ვარიაციებს განიცდის დანარჩენი ხმები.

თავისუფალი ვარიაციები (გენერირა XIX ს.) მოკლებულია იმ მრავალრიცხოვან შეზღუდვებს, რომლებიც აუცილებელი იყო მკაცრი ვარიაციებისათვის, კერძოდ ეს ეხება თემის ხასიათს, მის ტემპს, ზომეს, აგრეთვე ტონალურ გეგმას. ამ მხრივ თავისუფალი ვარიაციები ბევრი თვისებით უახლოვდება „სიუიტას“. თავისუფალი ვარიაციები დამახასიათებელია რომანტიკოს კომპოზიტორთა შემოქმედებისათვის. არსებობს აგრეთვე ორმაგი ვარიაციები — ვარიაციები 2 თემაზე.

ვარიობიექტივი (ვარიო) — ობიექტივი ცვლადი ფოკუსური მანძილით. ფოკუსური მანძილის ცვლის დიაპაზონზე დამოკიდებულ

зависит эффект «наезда» или «отъезда» в-
рпообъектива. Этот прием по своему ха-
рактеру отличается от вышеуказанного
приема, сделанного на тележке с рель-
сами. Выбор диктуется творческим за-
мыслом режиссера и оператора, а иногда
невозможностью передвижения киносье-
мочного аппарата (ср. с трансфокатором).

varioobjective (англ.), varioobjectif (франц.), Varioobjektiv (нем.), varioobiettivo
(итал.), varioobjetivo (исп.).

Вару-вару — современный латвийский
танец. Темп умеренный. Музыкальный раз-
мер 4/4.

varu-varu (латв.).

Варьете — вид театров, в представлени-
ях которых сочетаются различные жан-
ры театрального, эстрадного и цирко-
вого искусства. Название произошло от
театра «Варьете», основанного в Париже
в 1920. Термин «В.» употребляется на За-
паде и в более широком смысле, соответ-
ствующем понятию «эстрада» и охватыва-
ет представления кабаре и театров бур-
леск. На сценах В. возник и утвердился
жанр обозрений (ревю), в которых отдель-
ные номера объединены условным сюжет-
том. Во Франции предшественниками В.
были парижские кафешантаны и кабаре.

café-concert, music hall, variety theatre (франц., от лат. varietas), variety show (англ.),
Variete (нем.), varietà (итал.), variedades, variétés (исп.).

Васанти — индийский народный танец
стиля Манипури. Танец весны и молодос-
ти. Размер сопровождаемой песни.

vasanti (индийск.).

Василаке (театр) — главный комический
герой румынских народных кукольных
представлений.

vasilache (румынск.).

ვარიოობექტივის „მიახლოების“ ან „უეკუსელის“
ეფექტი. ეს ხერხი თავისთავად განსხვავდება
იგივე ხერხისაგან, რომელიც სრულდება ურთი-
ზე (ლიანდაგებით). მათი არჩევა განპირობებუ-
ლია რეჟისორის და ოპერატორის შემოქმედები-
თი ჩანაფიქრით, ანდა გამოწვეულია თვით კ/კ-
წერის გადაადგილების შეუძლებლობით. (შეად.
ტრანსფოკატორი).

ვარუ-ვარუ — თანამედროვე ლატვიური
ცეკვა. ტემპი ზომიერი. მუსიკალური ზომა 4/4.

ვარიეტე — თავისებური სახის თეატრი, რომ-
ლის წარმოდგენებში ერთმანეთთანაა შერწყმუ-
ლი თეატრალური, საესტრადო და საციკლო ხე-
ლოვნების ელემენტები. სახელწოდება წარმოსდგა
თეატრ „ვარიეტედან“, რომელიც დაარსდა პა-
რიზში 1920 წ. ტერმინი „ვარიეტე“ უცხოეთის
ქვეყნებში იხმარება უფრო ფართო მნიშვნელო-
ბითაც, კერძოდ შეესაბამება „ესტრადას“ და გუ-
ლისხმობს კაბარეებისა და ბურლესკის თეატრე-
ბის წარმოდგენებსაც. ვარიეტეს სცენაზე წარმო-
იშვა და დამკვიდრდა თეატრალური მიმოიღვის
(რევიუს) ელემენტი, როდესაც ცალკეული ნომრები
გაერთიანებულია ერთი პირობითი სიუჟეტით.
საფრანგეთში ვარიეტეს წინამორბედი იყო პარი-
ზის კაფეშანტანები და კაბარეები.

ვასანტი — მანიპურის სტილის ინდური ხალ-
ხური ცეკვა. ვ. გაზაფხულისა და ახალგაზრდო-
ბის ცეკვაა. ზომა თანხლები სიმღერისაა.

ვასილაკე (თეატ.) — შთაფარი კომიკური გმირი-
რუმინული ხალხური თოჯინების წარმოდგენაში.

Ватаги (артели, гурты) — объединения скоморохов, существовавшие в России во 2-й половине XVI и XVII вв. Скоморошья В., бродившие по русской земле в поисках заработка, жестоко преследовались церковью.

band, crowd (*англ.*), bande, troupe (*франц.*), Schar, Bande, Rotte (*нем.*), ciurma, frötta turba, banda (*итал.*), tropel, cuadrilla (*исп.*).

Ватерлоо — международный балльный танец, исполняемый под бит-музыку. Темп 34—40 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

waterloo (*англ.*).

Ватманская бумага — применяется для черчения тушью и рисования. Сильно проклеенная бумага, с шероховатой очень слабой впитывающей поверхностью. Вырабатывается машинным или ручным способом.

Whatman paper (*англ.*), papier de Whatman (*франц.*), Whatmanpapier (*нем.*), cartia Whatman (*итал.*), papel Whatman (*исп.*).

Ваяние — искусство ваять, скульптура.

sculpture (*англ.*), sculpture, statuaire (*франц.*), Bildhauerkunst (*нем.*), scultura, modellatura (*итал.*), escultura, estatua (*исп.*).

Ввод (театр) — включение нового исполнителя в готовый, иногда давно идущий спектакль. В. нужен для того, чтобы произвести срочную замену исполнителя или дать возможность актеру показать себя в новой роли (иногда В. пользуются для просмотра вновь поступающего актера). В. применяется широко при возобновлении старых постановок.

inclusion (*англ.*), inclusion (*франц.*), Einführung (*нем.*), inserimento (*итал.*), inclusión (*исп.*).

ვატაგი (არტელი, გურტი) — სკომორაგებობა გაერთიანებები, რომლებიც არსებობდა რუსეთში XVI საუკუნე-მე-2 ნახევარსა და XVII საუკუნე. სკომორაგებობის ვატაგებს. რომლებიც დაეხეტებოდნენ რუსეთის მიწა-წყალზე საშოკროს, საქებრად, ეკლესია სასტიკაზე სდევნიდა.

ვატერლოო — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა, სრულდება ბიტ-მუსიკის თანხლებით. ტემპი 34—40 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა — 4/4.

ვატმანის ქაღალდი — გამოიყენება ტუშით ხაზუხათვის და ხატუხათვის. მაგრად გახამებული ქაღალდი ხორკლიანი და ძალიან ნაკლებად შემწოვი ზედაპირით. მტკიცეობა მაქსიმუმ ან ხელო.

მოქანდაკეობა — ქანდაკების, სკულპტურის შექმნის ხელოვნება.

შეყვანა (თეატ.) — ახალი შემსრულებლის ჩართვა სპექტაკლში, რომელსაც უკვე მზადაა ანდა კარგა ხანია იდგმება. ახალი შემსრულებლის შეყვანა სპექტაკლში ხდება ისეთ შემთხვევაში, როდესაც სასწრაფოდ საჭიროა რომელიმე შემსრულებლის შეცვლა ანდა იმ მიზნით, რომ მსახიობის საშუალება მიეცეს შეასრულოს მისთვის ახლებური როლი (ზოგჯერ ამას მიმართავენ დასი ახლადმო სული მსახიობის შესამოწმებლად) ეს ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე ძველი დადგმების აღდგენისას.

Всерный свод (*арх.*) — вид свода, в котором нервюры расходятся всеобразно из одного угла и создают воронкообразную поверхность.

fan vaulting (*англ.*), *voute en éventail* (*франц.*), *Fächergewölbe*, *Trichtergewölbe* (*нем.*), *arco di ventaglio* (*итал.*), *bóveda de nervios radiantes* (*исп.*).

Веларий, **велум** — парусиновый навес или тент над амфитеатром в Древнем Риме. В. натягивали во время театральных представлений для защиты зрителей от солнца и дождей.

velarium (*лат.*).

Величина формы (*арх.*) — рассматривается, с одной стороны, как соотношение протяженности формы в трех координатах по отношению к человеку; с другой стороны как соотношение величин элементов формы или как соотношение двух или более форм.

dimension of form, *size of form* (*англ.*), *dimensions de forme* (*франц.*), *Größe der Form* (*нем.*), *dimensione di forma* (*итал.*), *dimensión de forma* (*исп.*).

Велодром (трек, циклодром) — специальное спортивное сооружение (открытое или закрытое) овальной формы, для скоростных соревнований (гонок) на велосипеде. В. имеет деревянную или цементную дорожку с приподнятыми краями на поворотах (виражи). Вокруг дорожки устраиваются трибуны для зрителей.

от *лат.* *velox* и *греч.* *dromos*.

cycling track (*англ.*), *velodrome* (*франц.*), *Velodrom* (*нем.*), *velòdromo* (*итал.*), *velódromo* (*исп.*).

Вельфлинизм (искусствознание) — теория, рассматривающая историю искусства как сочетание формальных категорий, вы-

Мараосебери камара (*архит.*) — камарис саеობა, რომელშიც ნერვიურები ერთი კუთხიდან მარაოსებრ არიან განშტოებულნი და ძაბრისებრ ზედაპირს ქმნიან.

ველარი, **ველუმი** — ამფითეატრის თავზე გაღობურული აფრისის საჩიხი ან ტენტი ძველ რომში.

თეატრალური წარმოდგენის დროს ველარს გადაჭიმავდნენ ხოლმე მზისა და წვიმისაგან მაყურებელთა დასაცავად.

ფორმის სიდიდე (*არქიტ.*) — ერთის მხრივ განიხილება, როგორც სამკოორდინატიანი ფორმის მანძილის შეფარდება ადამიანთან; მეორე მხრივ, როგორც ფორმის ელემენტთა სიდიდეებისა ან ორი ან მეტი ფორმის სიდიდეთა შეფარდება.

ველოდრომი (*ტრეკი*, *ციკლოდრომი*) — ოვალური ფორმის სპეციალური სპორტული დია ან დახურული ნაგებობა ველოდროლის ჩასატარებლად. ველოდრომს აქვს ხის ან კემენტის ბილიცი, რომლის ნაპირები მოსახვევებში აფერებულია (ვირაჟები). ბილიცის ირგვლივ ეწყობა ტრიბუნები მაყურებელთათვის.

ველფლინიზმი (ხელოვნებათმცოდნეობაში) — თეორია, რომელიც ხელოვნების ისტორიას განიხილავს როგორც ფორმალური კატეგორიების

ражающих «методы видения» различных эпох или народов. Термин В. ведет свое начало от швейцарского искусствоведа Генриха Вельфлиша (1864—1945).

Wölflinism (нем.), wolfflinism (англ.), volfflinisme (франц.), volfflinismo (итал.), volflinismo (исп.).

Венец (арх.) — бревна или брусья, свя-занные обычно в четырехугольник путем врубки, в углах с выступающими концами или без них. В старинном русском зодчест-ве насчитывалось до 50 способов врубки при связывании В. в постройках сложных форм.

row of logs (англ.), rangée de poutre, rangée de rondins (франц.), Krone (нем.), colmo (итал.), согна (исп.).

Венская классическая школа — творческое направление, сложившееся во II половине XVIII в.—I четверти XIX в. под воздей-ствием идей просвещения. К нему принад-лежат три великих композитора — И. Гайди, В. А. Моцарт и Л. Бетховен. В числе важней-ших муз. истоков В. к. ш.—нар. музыка, в частности, т. н. «венский муз. фольклор». Композиторы В. к. ш. обобщили весь пред-шествующий опыт мирового муз. искусс-ва. Их муз. языку свойственны простота, ясность, выразительность. Высшие дости-жения в симфоническом, оперном, а также ораториальном, инструментальном и др. жанрах.

Глубоко идейное, демократическое, но-ваторское творчество венских классиков—одна из высочайших вершин мирового музыкального искусства.

Viennese classical school (англ.), école classique de Vienne (франц.), Wiener Klassik (нем.), musica classica di Vienna (итал.), música clásica de Viena (исп.).

Вентрология (цирк) — вид эстрадно-цир-кового искусства, основанный на умении исполнителя говорить, не шевеля губами. То же, что и «чревоващание».

ventriloquie (франц.), ventriloquy (англ.), Ventriloquie (нем.), ventriloquia (итал.), ventrilogia (исп.).

9. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

შეხამებას და გამოხატავს სხვადასხვა ეპოქის და ხალხების „ხილვის მეთოდებს“. ტერმინი ველ-ფლინიზმი შვეიცარიის ხელოვნებათმცოდნე ჰენ-რის ველფლინის (1864—1945) სახელთან არის დაკავშირებული.

გვირგვინი (არქიტ.) — ჩაქრით შეუღლებული მორების ან ძელებისაგან შედგენილი სწორ-კუთხედი, რომლის ბოლოები ზოგჯერ გამოშვე-რალია. ძველ რუსულ ხუროთმოძღვრებაში რთული ფორმების ასაგებად 50-მდე ხერხი არ-სებობდა ჩაქრით მორების შეუღლებისა.

row of logs (англ.), rangée de poutre, rangée de rondins (франц.), Krone (нем.), colmo (итал.), согна (исп.).

ვენის კლასიკური სკოლა — შემოქმედებითი მიმართულება, რომელიც განმანათლებლური იდეების ზეგავლენით ჩამოყალიბდა ავსტრიაში XVIII საუკუნის II ნახ. და XIX ს-ის I მე-ოთხედში. მას მიეკუთვნებიან დიდი კომპოზი-ტორები ი. ჰაიდნი, ვ. მოცარტი და ლ. ბეთო-ვენი. ვ. კლ. სკ-ის უმთავრესი მუს. სათავეებს შორის — ხალხური მუსიკაა, კერძოდ, „ვენის მუს. ფოლკლორი“. ვ. კლ. ს-ის კომპოზიტო-რებმა განაზოგადეს მსოფლიო მუს. კულტუ-რის მთელი წინა გამოცდილება. მათი მუს. ენისათვის დამახასიათებელია სისადავე, სი-ცხადე, გამომსახველობა, უმაღლესი შემოქმე-დებითი მიღწევები—სიმფონიურ და საოპერო, აგრეთვე ორატორიულ და ინსტრუმენტულ ეან-რებშია.

ვენის კლასიკოსების ღრმად იდეური, დემოკ-რატიული, ნოვატორული შემოქმედება — მსოფლიო მუს. ხელოვნების ერთ-ერთი უმაღ-ლესი მწვერვალია.

Viennese classical school (англ.), école classique de Vienne (франц.), Wiener Klassik (нем.), musica classica di Vienna (итал.), música clásica de Viena (исп.).

ვენტროლოგია (ცირკი) — საცირკო-საესტო რადო ხელოვნების სახეობა,დამყარებულ შემს-რულებლის უნარზე ილაპარაკოს ტუჩების ვაუნძ-რეველად. იგივე „მუცელმოვება“.

ventriloquie (франц.), ventriloquy (англ.), Ventriloquie (нем.), ventriloquia (итал.), ventrilogia (исп.).

9. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

Веранда — пристроенная к дому открытая или застекленная галерея на столбах, балках.

verandah (*инд.*), veranda (*англ.*), veranda (*франц.*), Veranda, Terrasse (*нем.*), veranda (*итал.*), veranda, galería (*исп.*).

Вербункош — стиль венгерской инструментальной танцевальной музыки.

verbunkos (*венг.р.*).

Вердзис-тави (*арх.*) — дополнительные поперечные наклонные балки к венчатой системе конструкции (в перекрытии ахов).

verdzis-tavi (*груз.*).

Веризм — направление в итальянской литературе и искусстве, возникшее в конце XIX в. под влиянием натурализма. Характерной особенностью В. было внимание к жизни деревень, маленьких городов и местечек в противоположность ориентации натуралистов других стран на изображение жизни больших городов, столиц и крупных индустриальных центров. Положительное значение творчества веристов — тяготение к правдивому изображению жизни простых людей, нищеты, порожденной буржуазным строем. Отрицательная сторона — локальная ограниченность тематики. Среди признаков стиля В. в театре — подчеркнутая эмоциональность, нередко сентиментальность, мелодраматичность.

от лат. verus.
verifto (*итал.*).

Вернисаж — 1. Покрытие картин лаком.

2. Закрытый просмотр выставки картин приглашенными специалистами или почетными гостями.

3. День открытия художественной выставки.

vernissage (*франц.*), varnishing-day (*англ.*), Vernissage, Eröffnungstag (*нем.*), vernice (*итал.*), barnizado, apertura de una exposición (*исп.*).

ვერანდა — სვეტებზე დაყრდნობილი ღია ან შემინული მინაშენი, გალერეა, აივანი.

ვერბუნკოში — უნგრული ინსტრუმენტული საცეკვაო მუსიკის სტილი.

ვერძის თავი (*არქიტ.*) — დამატებითი განივი დახრილი კოჭები, კონსტრუქციის გვირგვინოვანი სისტემისათვის (ახორის გადასახურავად).

ვერიზმი — ნატურალისტური მიმდინარეობა იტალიურ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში. წარმოიშვა XIX საუკუნის ბოლოს, ნატურალიზმის გავლენით. ვერიზმის დამახასიათებელი თავისებურებებია ყურადღების გამახვილება სოფლის, პატარა დაბაქალაქების ცხოვრების მიმართ, დაუპირისპირდა სხვა ქვეყნების ნატურალისტების მიდრეკილებას უპირატესად აესახათ დიდი ქალაქების, დედაქალაქების, მსხვილი ინდუსტრიული ცენტრების ცხოვრება. ვერიზმის შემოქმედების დადებითი მხარე სწრაფვა იყო მართლად აესახათ უბრალო ადამიანების ცხოვრება, ბურჟუაზიული წყობილებით გაპირობებული სიღატაკე. უარყოფითი მხარე — თემატიკის ლოკალური შეზღუდულობა. თეატრალური ვერიზმისათვის დამახასიათებელია ხაზგასმული ემოციურობა, არაიშვიათად სანტიმენტალურობა, მელოდრამატულობა.

ვერნისაჟი — 1. ნახატის დაფარვა ლაქით.

2. სამხატვრო გამოფენის დახურული დათვალიერება, რომელზედაც მიწვეული არიან სპეციალისტები ან საპატიო სტუმრები.

3. სამხატვრო გამოფენის გახსნის დღე.

Вертеп — украинский кукольный народный театр. Распространен в XVIII—XIX вв. Близок к русскому «театру Петрушки», пользовался большой любовью народа. В. представлял собой деревянный ящик в виде небольшого домика около двух метров высоты и около метра ширины. Ящик («скрынька») состоял из двух ярусов, в полу которых имелись прорезы. Куклы прикреплялись к проволоке, заканчивающейся деревяшкой. Вертепщик, стоявший за ящиком, приводил в движение куклы, водя их по прорезям.

vertep (*украинск.*).

Вертикализм (*арх.*) — направление в архитектуре с преобладанием вертикальных линий.

vertikalismus (*греч.*).

Верховая кукла (*театр*) — кукла (в кукольном театре), находящаяся над ширмой, выше работающего с ней кукловода, скрытого от зрителей ширмой. В. к., надеваемая на руку, более выразительна, чем марионетка, т. к. непосредственно связана с рукой кукловода.

up-puppet (*англ.*), poupée supérieure (*франц.*), Obergruppe (*нем.*), pupa superiore, bambola superiore (*итал.*), muñeco superior, muñeca superior (*исп.*).

Верхняя сцена — часть сценического пространства. Находится над игровой площадкой (между первой рабочей галерей и крышей). Состоит из 2 частей: а) надколосникового пространства, б) пространство от колосников до первых боковых рабочих галерей.

top-scene (*англ.*), scène supérieure (*франц.*), Oberszene (*нем.*), scena superiore (*итал.*), escena superior (*исп.*).

«Верхнегерманские комедианты» (*театр*) — наименование немецких странствующих групп, работавших в сер. XVII — нач. XVIII вв. в Южной Германии. Эти труппы, в которые входили главным образом немецкие студенты, сменили «английских комедиантов», выступавших в Германии в I-й половине XVII в. В репертуар «В. к.», как и английских трупп, входили «главные и государственные действия»,

вертепы — украинский кукольный народный театр. Распространен в XVIII—XIX вв. Близок к русскому «театру Петрушки», пользовался большой любовью народа. В. представлял собой деревянный ящик в виде небольшого домика около двух метров высоты и около метра ширины. Ящик («скрынька») состоял из двух ярусов, в полу которых имелись прорезы. Куклы прикреплялись к проволоке, заканчивающейся деревяшкой. Вертепщик, стоявший за ящиком, приводил в движение куклы, водя их по прорезям.

вертикализм (арх.) — направление в архитектуре с преобладанием вертикальных линий.

верховая кукла (театр) — кукла (в кукольном театре), находящаяся над ширмой, выше работающего с ней кукловода, скрытого от зрителей ширмой. В. к., надеваемая на руку, более выразительна, чем марионетка, т. к. непосредственно связана с рукой кукловода.

up-puppet (англ.), poupée supérieure (франц.), Obergruppe (нем.), pupa superiore, bambola superiore (итал.), muñeco superior, muñeca superior (исп.).

верхняя сцена — часть сценического пространства. Находится над игровой площадкой (между первой рабочей галерей и крышей). Состоит из 2 частей: а) надколосникового пространства, б) пространство от колосников до первых боковых рабочих галерей.

«Верхнегерманские комедианты» (театр) — наименование немецких странствующих групп, работавших в сер. XVII — нач. XVIII вв. в Южной Германии. Эти труппы, в которые входили главным образом немецкие студенты, сменили «английских комедиантов», выступавших в Германии в I-й половине XVII в. В репертуар «В. к.», как и английских трупп, входили «главные и государственные действия»,

в которых историко-политическая] тематика сочеталась с веселыми, фарсовыми мотивами. Позднее в спектакли включались интермедии с участием «Гансвурста», «В. К.» сыграли значительную роль в развитии профессионального немецкого театра.

რითუ-პოლიტიკური თემატიკა მხიარულ, ფარსის მოტივებს ესადაგებოდა. მოგვიანებით სპექტაკლებში ჩართეს ინტერმედიები „ჰანსვურსტის“ მონაწილეობით. „ზემო გერმანელმა კომედიანტებმა“ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს პროფესიული გერმანული თეატრის განვითარებაში.

«Hochdeutsche Komödianten» (нем.), upper-German comedians (англ.), hauts alte-allemand comediens (франц.), comedianti alto-teseschi (итал.), comediantes alto-alemannes (исп.).

Ветродув (кино) — передвижная установка для имитации ветра при киносъемках. Наиболее употребительный В. на легких телескопах.

ქარსაბერი (კინო) — ქარის საიმიტაციოდ განკუთვნილი მოძრავი დანადგარი კინოგადაღების დროს. განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება მსუბუქ ურიკაზე გამართული ქარსაბერები.

Wind motor, eolian motor (англ.), motor éolian (франц.), Windmotor (нем.), motore a vento (eólico) (итал.), motor eólico (исп.).

Вершина свода (арх.) — высшая точка кривой направляющей свода.

კამარის წვერი (არქიტ.) — კამარის წარმართველი მრუდის უმაღლესი წერტილი.

top of the arch, top of the vault (англ.), sommet de la voûte (франц.), Gewölbespitze, Bogenspitze, Nabel (нем.), cima (vetta, sommita, vertice) di volta, cima di arco (итал.), cima de la bóveda (исп.).

Верхний свет — освещение помещения сверху — через покрытие.

ზედა სინათლე — სათავისი განათება ზემოდან — გადახურვიდან შემოსული შუქით.

lantern (англ.), lanterne (франц.), Oberlicht (нем.), lanternna (итал.), linterna (исп.).

Верхняя дека — деталь корпуса некоторых струнных музыкальных инструментов, служащая как усилитель и излучатель звука.

ზემო დეკა — ზოგერთი სიმებიანი სამუს. საკრავის კორპუსის დეტალი, რომელიც აძლიერებს ელერადობას და ხელს უწყობს მის არეკვლას.

corerchio (итал.), soundboard, top (англ.), table (франц.), Oberdecke (нем.), tabla de armonía (исп.).

Вестерн — см. «Ковбойский фильм».

ვესტერნი — იხ. „კოებოური ფილმი“.

western, horse opera (англ.), film de cow-boy (франц.), Wildwestfilm (нем.), western (итал.), western (исп.).

Вестибюль — большое помещение при парадном входе в здание.

ვესტიბიული — დიდი წინათახი შენობის მთავარ შესასვლელთან.

vestibulum (лат.), vestibull, hall, lobby, entrance-hall (англ.), vestibule (франц.), Flur, Vestibül, Vorhalle (нем.), vestibule, anticámara, ático (итал.), vestibulo, (исп.).

Ветряная машина (муз.) — машина, служащая для изображения вихря и метели.

ქარის მანქანა (მუსიკაში) — გრიგალის და ქარბუქის წარმომკმნელი. სპეციალური მოწყობა

Это специальное приспособление с вращающимся вручную зубчатым колесом, острые зубья которого скользят по натянутому грубому материалу (брезенту).

wind machine (англ.), machine à vent (франц.), Windmaschine (нем.), macchina a vento (итал.), máquina de viento (исп.).

Виадук — мостовое сооружение для перехода или переезда не над водным пространством (в отличие от моста).

viaduco (лат.), viaduct (англ.), viaduc (фр.) -, Viadukt, Talbrücke (нем.), viadotto, cavalcavia (итал.), viaducto (исп.).

Вибрандо — термин указывает, что исполнять музыку следует с вибрацией.

vibrando (итал.).

Виваче — обозначение характера музыкальной пьесы и ее темпа, очень быстрого, среднего между «аллегро» и «престо».

vivace (итал.).

Вивачиссимо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует в высшей степени скоро, как престо.

vivacissimo (итал.).

Вигвам — конусообразное жилище североамериканских индейцев из коры или кож.

wigwam (англ.).

Вигорозо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует энергично, бодро, мощно.

vigoroso (итал.).

Видеозапись — фиксация телевизионных изображений для повторного показа. В. применяется в телевидении для консервации прямых телепередач, а также при производстве фильмов. В. производят на магнитной пленке и на кинопленке. В зависимости от вида пленки различа-

биლობა ხელით სატრიალებელი კბილანებიანი ბორბლით, რომლის ბასრი კბილანები სრიალებენ დაკიმულ უხეშ ნაჭერზე (ბრეზენტზე).

ვიადუკი — ხიდისებური ნაგებობა, რომელიც ხედისაგან განსხვავებით უწყლო სივრცეზეა გაყვანილი.

ვიბრანდო — ტერმინი მიუთითებს, რომ შესივით უნდა შესრულდეს ვიბრაციით.

ვივაჩე — მუს. პიესის ხასიათსა და მისი ტემპის აღნიშვნა, რომელიც ძალიან სწრაფია და საშუალო „ალეგროს“ და „პრესტოს“ შორის.

ვივაჩისიმო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს, რაც შეიძლება სწრაფად, როგორც პრესტო.

ვიგვამი — ჩრდილოამერიკელი ინდიელების კონესისებური საცხოვრებელი ქოხი — (ხის ქერქის ან ტყავისგან გაკეთებული).

ვიგოროზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ენერგიულად, მზნელ, მძლავრად.

ვიდეოჩაწერა — ტელეგამოსახულებას ფიქსაცია განმეორებითი ჩვენებისათვის. ვიდეოჩაწერა ტელევიზიაში გამოიყენება პირდაპირი ტელეგადაცემების კონსერვაციისათვის, აგრეთვე სატელევიზიო ფილმების გადაღებისას. ვიდეოჩაწერა წარმოებს მაგნიტურ ან კინოფორზე. ამისდა მიხედვით განსხვავებენ ვიდეოჩაწერის ორ

ют два метода В.: магнитную и фотографическую. Магнитная лента с записанным изображением называется «видеограммой». Существует вид фотографической В. — электрографическая, которая улучшает качество фотографической В.

video-writing down (англ.), notation-video (франц.), Videoaufnahme, Videoauszeichnung (нем.), video-incisione (итал.), video-grabación (исп.).

Видовой фильм — научно-популярный географический, этнографический, краеведческий кинофильм. Возник одновременно с появлением кинематографии (1895) и в начале представлял собой последовательный подбор отдельных кинокадров, фиксирующих ландшафт какой-либо местности, виды города или отдельные явления природы (водопады, реки, живописные горы, действующие вулканы и пр.). В дальнейшем В. ф. стали выпускаться как географические и этнографические кино-очерки, а также как «фильмы-путешествия», показывающие отдаленные страны. В. ф. имеют большое познавательное значение.

travelogue, views film, landscape film, travel film (англ.), film de paysage (франц.), Landschaftsfilm, Aussichtsfilmm, Reisefilm (нем.), film di paesaggio (итал.), película de vista, film de paisaje (исп.).

Видушака (театр) — традиционный образ шута в индийской классической драме. В. — друг и наперсник героя пьесы. Своими забавными выходками В. оттеняет драматические моменты пьесы. Образ В. заимствован из народного театра.

vidushaki (инд.).

Виды искусства — исторически сложившиеся устойчивые формы существования искусства: архитектура, живопись, скульптура, графика, декоративно-прикладное искусство, музыка, хореография (искусство танца), литература, театр, кино. Особенности видов искусства определяются

сახეს: მაგნიტურს და ფოტოგრაფიულს. ვიდეო-მაგნიტაფონზე ჩაწერილ ფირს „ვიდეოგრაფია“ ეწოდება. არსებობს ფოტოგრაფიული ვ.-ს გაუმჯობესებული სახე, ე. წ. ელექტრონოგრაფიკული, რომელიც ამაღლებს ფოტოგრაფიულ ვ.-ს ხარისხს.

ხედიით ფილმი — მეცნიერულ-პოპულარული, გეოგრაფიული, ეთნოგრაფიული, მხარეთმცოდნეობითი კინოფილმი წარმოიშვა კინემატოგრაფიის გამოგონებასთან ერთად (1895). თავდაპირველად ხ. ფ. წარმოადგენდა ამა თუ იმ აღგომდებარეობის, ლანდშაფტის, ქალაქის ხედვების, თუ ბუნების ცალკეული მოვლენების (ჩანჩქერები, მდინარეები, ლამაზი მთები, მოქმედი ვულკანები და სხვ.) ცალკეულ კადრებს. შემდგომში კი ხედიით ფილმებს ქმნიან გეოგრაფიული კინონარკვევების სახით, აგრეთვე როგორც „ფილმ მოგზაურობებს“, რომლებშიც ნაჩვენებია ცალკეული ქვეყნები. ხედიით ფილმებს დიდი შემეცნებითი მნიშვნელობა აქვთ.

ვილუშაკა (თეატ.) — მასხარას ტრადიციული სახე ინდურ კლასიკურ დრამაში. ვილუშაკა პიესის გმირის მეგობარი და მესაიდუმლოა. თავისი სასიგრო-სახუმარო ქცევით ხაზს უსვამს პიესის დრამატულ მომენტებს. ვილუშაკას იერსახე ნასესხებია ხალხური თეატრიდან.

ხელოვნების სახეები — ხელოვნების ისტორიულად ჩამოყალიბებული მტკიცე ფორმებია: არქიტექტურა, ფერწერა, სკულპტურა, გრაფიკა, დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნება, მუსიკა, ქორეოგრაფია (ცეკვის ხელოვნება), ლიტერატურა, თეატრი, კინო. ხელოვნების სახეთა თავისებურებანი განისაზღვრება მათი

спецификой их предметов отражения, способов воспроизведения действительности и художественных задач.

kinds of art (*англ.*), espèces d'art (*франц.*), Arten von Kunst (*нем.*), spèce d'arte (*итал.*)
especies de arte (*исп.*).

Виды композиции (арх.) — по признаку пространственного расположения форм различаются три вида композиции — фронтальная, объемная и глубинно-пространственная в зависимости от трех основных видов восприятия их зрителем: 1. При статическом положении зрителя;

2. При движении зрителя вокруг формы;

3. При движении в глубину.

Каждый из этих видов композиции имеет общие композиционные черты или признаки и в то же время свои особенности как по построению (или структуре), так и по его восприятию.

Композиция всякого архитектурного сооружения обладает чертами и признаками всех трех указанных ее видов при доминировании того или иного в каждом конкретном случае.

kind of composition (*англ.*), espèce de composition (*франц.*), Arten der Komposition (*нем.*), specie di composizione (*итал.*), variedad de composición (*исп.*).

Визир (видискатель) — оптическое устройство в съемочной аппаратуре, служащее для кадрирования снимаемой сцены и для наблюдения за объектом в процессе съемки. Различают В.: рамочные не оптические, т. н. иконометры (встречаются на фотоаппаратах), телескопические, зеркальные и универсальные. В. используются и как отдельные приборы — для поиска будущего кадра.

от *лат.* viso.

viewfinder, finder (*англ.*), viseur, brillant (*франц.*), Sucher (*нем.*), mirino (*итал.*), visor, brillante (*исп.*).

Вилла — в древнем Риме (II в. до н. э.) — деревенская усадьба. Позднее термин В. переносится на комфортабельные,

асанების საგანთა სპეციფიკით, სინამდვილის აღქმის ხერხებით და მხატვრული ამოცანებით.

კომპოზიციის სახეები (არქიტ.) — ფორმების სივრცობრივი განლაგების ნიშანთვისების მიხედვით განასხვავებენ სამი სახის კომპოზიციას — ფრონტალურს, მოცულობითსა და სიღრმისეულ-სივრცობრივს იმ სამი ძირითადი სახეობის მიხედვით, როგორც მას აღიქვამს მყუერებელი: 1. მყუერებლის სტატისტიკური მდგომარეობისას; 2. ფორმის ირგვლივ მყუერებლის მოძრაობისას; 3. სიღრმეში მოძრაობისას.

ამ კომპოზიციის თითოეულ სახეობას აქვს საერთო კომპოზიციური ნიშან-თვისებანი და ამავე დროს თავისებურებანი, როგორც აგებულების (სტრუქტურის), ისე მისი აღქმის მიხედვით.

ყოველი არქიტექტურული ნაგებობის კომპოზიციას ახასიათებს ყველა ამ სამი სახის ნიშან-თვისებანი, თუმცა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უპირატესად წარმოჩენილია ერთი რომელიმე მათგანის ნიშან-თვისებანი.

ვიზირი (სამიზნებელი) (კინო) — ფოტო აპარატის ოპტიკური მოწყობილობა, რომლის საშუალებით ხდება გადასაღები სცენის კადრირება და გადაღების პროცესში ობიექტზე დაკვირვება. არსებობს აგრეთვე არაოპტიკური ვიზირი ე. წ. იკონომეტრი კინოაპარატებზე. ძირითადად გავრცელებულია შემდეგი ტიპის ვიზირები: ტელესკოპური, სარკიანი და უნივერსალური. აგრეთვე არსებობს ვიზირები აპარატის გარეშე. ცალკე გადასაღები კადრის წინასწარ დასადგენად.

ვილა — ძველ რომში (ძვ. წ. II საუკუნე) სოფლური კარ-მიდამო. უფრო გვიან ვილა ეწოდა ქალაქის არისტოკრატიულ უბნებში, ქალაქ-

отличающиеся роскошью дома с садом или парком, сооружаемые в окрестностях городов, в «аристократических» кварталах и в курортных местностях.

villa (лат.), villa (англ.), villa (франц.), Villa (нем.), villa (итал.), villa, quinta (исп.),

Вимперг (арх.) — резной фронтоном над окном или дверным проемом готического здания.

Wimberg (нем.).

Виола — 1. Смычковый четырехструнный музыкальный инструмент, типа скрипки, имеющий строй октавой выше виолончели и квинтой ниже скрипки; иначе: альт.

2. Старинный смычковый муз. инструмент, имеющий семь струн, натянутых поверх грифа, и столько же струн того же строя под грифом.

viola (итал.), viol (англ.), viole (франц.), Viola (нем.), viola (исп.).

Виолончель — смычковый инструмент басы-тенорового регистра. Его возникновение относится к концу XVI в. (сохранились 2 виолончели Андреа Амати). Строй В. на октаву ниже, чем у альты, ее струны настроены (сверху вниз) A G D C. Партия В. нотруется в басовом ключе; в более высоких регистрах — в теноровом и скрипичном. В. при игре держат между коленями. Кроме того, В. опирается о пол длинным шпилем.

violoncello (итал.), violoncello (англ.), violoncello (франц.), Violoncell (нем.), violonchelo (исп.).

Виолентэментэ — музыкальный термин, указывающий, что следует исполнять бурно, стремительно, неистово.

violentemente (итал.).

Вильянсико — одна из старинных форм испанской народной религиозной музыки. В. — рождественские песнопения.

villancico (исп.).

გარეთ ან სააგარაკო ადგილებში აგებულ კომფორტულ, მდიდრულ სახლს, რომელიც ბაღში ან პარკშია ჩადგმული.

ვიმპერგი (არქიტ.) — ჩუქურთმიანი ფრონტონი გუთური შენობის კარის ან სარკმლის ღიობის თავზე.

ვიოლა — 1. ვიოლინოს ტიპის ხემიანი ოთხსიმინი სამუს. საკრავი, ჩელოზე ოქტავით უფრო მაღალი და ვიოლინოზე კვინტით უფრო დაბალი წყობით; სხვანაირად — ალტი.

2. ძველებური ხემიანი სამუს. საკრავი ერთნაირი წყობის 7-7 სიმით, რომლებიც გრიფის ზემოთ და მის ქვეშაა დაკვილებული.

ჩელო — ხემიანი საკრავი ბანისა და ტენორის რეგისტრით. მის წარმოშობას XVI ს. მიწერულს მიაკუთვნებენ (შემონახულია ანდრეა ამატის 2 ჩელო). ჩელოს წყობა ალტზე ოქტავით დაბალია, მისი სიმები იწყობა A G D C (ზემოდან ქვემოთ). ჩელოს პარტია იწერება ბანის გასაღებში; უფრო მაღალი რეგისტრებისათვის კი — ტენორის და ვიოლინოს გასაღებებში. ჩელოს დაკვრის დროს მუხლებს შორის იდგამენ. გარდა ამისა ჩელო ეყრდნობა იატაკს გრძელი ბეწით.

ვიოლენტემენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გამალებით, გაშმაგებით.

ვილიანსიკო — ესპანური ხალხური რელიგიური მუსიკის ერთ-ერთი ძველი სახეობა. ვ. — საშობაო საგალობლები.

Вирджил-пиано — род немого фортепиано для технических упражнений.

virgil-piano (англ.).

Вирджинэль, вёрджинель, виргинал (муз.) — клавишно-струнный музыкальный инструмент, разновидность клавесина. Применялся в Англии в XVI—XVII вв.

virginal (англ.).

«Вирджинель бук» — название нескольких рукописных сборников самой старинной музыки (главным образом английской).

“Virginal book” (англ.).

Виртуоз — артист, в совершенстве владеющий техникой своего искусства (преимущественно музыки).

virtuoso (итал.), *virtuoso* (англ.), *virtuose* (франц.), *Virtuose* (нем.), *virtuoso* (исп.).

Виста — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует с листа, без подготовки.

vista (итал.).

Вита (театр) — традиционный персонаж в индийской классической драме; образ разорившегося прожигателя жизни, пахляка при богатом покровителе. В. — знаток искусств, поэт, остроумец и ловок в обращении с женщинами; напоминает паразита из античной комедии.

vita (инд.).

Витраж (иск.) — произведение декоративного искусства, выполняемое из цветных или расписных стекол, скрепленных металлическими полосками. Большое значение имели витражи в готическом искусстве, где они использовались для заполнения оконных проемов. В современном искусстве употребляются главным образом для декоративных целей.

vitrail (франц.), *stained glass window* (англ.), *Buntglasfenster*, *Vitrage*, *Glasgemälde* (нем.), *vetrata* (итал.), *vidriera de colores* (исп.).

ვირჯილ-პიანო — მუხი ფორტეპიანოს ნაირსახეობა გამიზნული ტექნიკური ვარჯიშისათვის.

ვირჯინელი, ვერჯინელი, ვირგინალი (მუს.) — კლავიშოან-სიმებოანი სამუს. საკრავი, კლავესინის სიმუს. ნაირსახეობა. გამოყენებოდა ინგლისში XVI—XVII სს.

„ვირჯინელ ბუკ“ — უძველესი მუსიკის (ეპოქურესად ინგლისური) რამდენიმე ხელნაწერი კრებულის სახელწოდება.

ვირტუოზი — მუსიკოსი-შემსრულებელი. რომელიც სრულყოფილად ფლობს ხელოვნების ტექნიკას.

ვისტა — მუს. ტერმინი. რომელიც მოითხოვს, რომ უნდა შესრულდეს ფორტისად, მომზადების გარეშე.

ვიტა (თეატ.) — ტრადიციული პერსონაჟი ინდურ კლასიკურ დრამაში; გაოტრებულ მოქიფე კაცი, რომელსაც მდიდარი მფარველი ჰყავს. ვიტა ხელოვნებაში ერკვევა, პოეტია, მახილსიტყუაობს. არსებობს ანტიკური კომედია პერსონაჟი პარასიტის მოგვაგონებს.

ვიტრაჟი (ხელოვნ.) — დეკორატიული ხელოვნების ნაწარმოები. შესრულებული ფერადი ან მონოქრომი მინებით, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია ლითონის ზოლებით. დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ვიტრაჟებს გუთურ ხელოვნებაში. ხმარობდნენ ფანჯრის კრილებს შესავსებად. თანამედროვე ხელოვნებაში გამოყენება, უმთავრესად დეკორატიული მიზნებისათვის.

Витрина — остекленное место на выставках, в музеях для показа различных экспонатов.

vitrine (франц.), show-window (англ.), Schaufenster (нем.), vetrina (итал.), vitrina, escaparate (исп.).

Витхи — вид пьесы в индийской классической драматургии. Близок бхане. В. — одноактная комедия, в которой, в отличие от бханы, может участвовать до 3-х актеров, изображающих представителей разных сословий.

vithki (инд.).

Вишар — древнее (доисторическое) каменное монолитное изображение рыбы культурного значения (в Грузии, Армении, на Северном Кавказе и др. странах).

vishar (бретонск.).

Вияло — старинный (известный с XV в.) южнославянский трехструнный смычковый инструмент, распространенный главным образом на адриатическом побережье Балканского полуострова. Имеет грушевидный корпус, шейку с головкой, напоминающей кленовый лист, и колками, укрепленными на ее задней стороне.

vialo (болг.).

Внутрикадровое движение (кино) — движение объектов съемки, сочетаемое с перемещением в пространстве самого кадра.

intra-frame motion (англ.), mouvement audeans de cadre (франц.), Innenbildbewegung (нем.), movimiento d' intraquadro (итал.), movimiento de intracuadro (исп.).

Водохранилище — искусственный водоем, место для содержания и регулирования запасов воды.

basin (англ.), bassin (франц.), Staubecken, Wasserbassin, Wasserbehälter (нем.), serbatoio idrico (итал.), embolse (исп.).

Водяная феерия (цирк) — программа из различных номеров с использованием воды.

water fairy-play (англ.), féerie d'eau (франц.), Wasserfeerie (нем.), spellàcolo d'acqua (итал.), espectáculo feérico de agua (исп.).

ვიტრინა — ექსპონატების გამოფენის მიზნით შემიწული ადგილი გამოფენებზე, მუზეუმებში და ა. შ.

ვიტხი — პიესის სახეობა ინდურ კლასიკურ დრამატურგიაში (ბხანეს მსგავსი). ვიტხი ერთმოქმედებიანი კომედიაა, რომელშიც, ბხანისაგან განსხვავებით, შეიძლება მონაწილეობდეს სამი მსახიობი, რომელნიც განასახიერებენ საზოგადოების სხვადასხვა ფენის წარმომადგენლებს.

ვიშაპი — ძველი (წინაქრისტიანული) ქვის მონოლითური გამოსახულება თევზებისა (საქართველოში, სომხეთში, ჩრდ. კავკასიაში და სხვა ქვეყნებში). საკულტო მნიშვნელობა ჰქონდა.

ვიალო — ძველებური (ცნობილია XV ს.-დან) სამხრეთსლავური სამსიმიანი ხეშიანი საკრავი, გავრცელებული ძირითადად ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ადრიატიკულ სანაპიროზე. აქვს მსხლისებური კორპუსი, თავიანი ყელი, ნეკერჩხლის ფოთლის მსგავსი და მოქლონები, რომლებიც თავის უკანა მხარეზეა დამაგრებული.

შიდაკადრული (კადრსშეგნით) მოძრაობა (კინო) — გადაღების ობიექტის მოძრაობა თვითონ კადრის სივრცეში გადაადგილებასთან შესაბამისად.

წყალსაცავი — ხელოვნური წყალსატევი, წყლის მოსამარაგებელი და გადასანაწილებელი ადგილი.

წყლის ფეერია (ცირკი) — საციკო პროგრამა, სადაც წყალია გამოყენებული.

Воздушная акробатика (цирк) — упражнения на аппаратуре, подвешенной высоко над мацезом.

air acrobatics (*англ.*), acrobatie d'air (*франц.*), Luftakrobatik (*нем.*), acrobazia di aria (*итал.*), acrobacia al aire (*исп.*).

Воздушная перспектива киноизображения — воздушная среда, находящаяся между объектами съёмки и камерой, в силу избирательного поглощения и рассеивания световых лучей этой средой, смягчает контуры, контрасты, уменьшает насыщенность цветового тона объектов, находившихся на разных расстояниях от камеры. Предметы, лежащие на переднем плане, просматриваются более четко, чем предметы отдаленные. В результате этого создается эффект глубины пространства, т. е. воздушной перспективы или тональной перспективы.

air perspective (*англ.*), perspective d'air (*франц.*), Luftperspektive (*нем.*), prospettiva d'aria (*итал.*), perspectiva al aire (*исп.*).

Возрождение (Ренессанс, Рисорджименто) — эпоха расцвета культуры в странах Западной Европы XIV—XVI вв., величайший прогрессивный переворот, историко-социальной предпосылкой которого было первоначальное становление буржуазных отношений на базе широкого развития мировых торговых связей и роста промышленности городов-коммун. В своей классической форме культура В. развилась в городах Северной и Средней Италии. В других странах Европы искусство В. сложилось несколько позже, чем в Италии, и носило в каждой из этих стран особый национальный характер. Искусство эпохи Возрождения складывалось под знаком новых идеалов гуманизма, утверждавших в противовес церковно-феодалной идеологии средневековой силу, красоту и достоинство деятельной человеческой личности. Гуманизм В. нашел сильнейшую опору в античном искусстве (см.). В целом ис-

საპარო აკრობატია (ცირკი) — ვარჯიში მანეთის თავზე დაკიდებულ იარაღებზე.

კინოგამოსახულების საპარო ანუ ტონალური პერსპექტივა — სივრცე, (პაერის ფენა), რომელიც არსებობს ობიექტებსა და საგნებს შორის (სინათლის სხივების ნაწილობრივ შთანთქმისა და გაფანტვის გამო), ასუსტებს მათ კონტრასტს, არბილებს კონტურებს, ფერის სიჭარბეს. შორეული საგნები კარგავენ სიმკვეთრეს. ახლო მდებარე საგნები წარმოიხაზებიან უფრო მკვეთრად. სივრცის სიღრმის ეფექტი მიიღება საგნების ხილვადობის თანდათან დასუსტების შედეგად. გამოსახულებაში სივრცის გადმოცემის ასეთ სახეს საპარო ანუ ტონალური პერსპექტივა ეწოდება.

აღორძინება (რენესანსი, რისორჯიმენტო) — დასაჯელთ ევროპის ქვეყნებში აყვავების ეპოქა XIV — XVI საუკუნეებში. უდიდესი პროგრესული გადატრიალება, რომლის ისტორიულ-სოციალურ წინაპირობა იყო ბურჟუაზიულ ურთიერთობათა ჩასახვა ქალაქ-კომუნების მრეწველობის ზრდისა და მსოფლიო სავაჭრო კავშირების ფართოდ განვითარების ბაზაზე. თავის კლასიკურ ფორმაში აღორძინების კულტურა განვითარდა ჩრდილო და შუა იტალიაში. ევროპის სხვა ქვეყნებში აღორძინების ხელოვნება შედარებით გვიან ჩამოყალიბდა, ვიდრე იტალიაში. და თითოეულ ამ ქვეყანაში ატარებდა განსაკუთრებულ ნაციონალურ ხასიათს. აღორძინების ეპოქის ხელოვნება ერთიანდებოდა ჰუმანიზმის ახალი იდეალებით და შუა საუკუნეების საეკლესიო-ფეოდალური იდეოლოგიის საპირისპიროდ მისდინ უპყვრდა და განამტკიცებდა ძლიერებას, სილამაზესა და შემოქმედით ადამიანის პიროვნულ ღირსებას. აღორძინების ჰუმანიზმმა მტკიცე საყრდენი პოვა ანტიკურ ხელოვნებაში (იხ.). საერთოდ აღორძინების ხელოვნება მსოფ-

კუსტოვო В. знаменует собой одну из вершин мирового художественного развития.

ლო მხატვრული განვითარების ერთ-ერთი უმაღლესი მწვერვალია.

risorgimento, rinascimento (იტალ.), renaissance, renaissance (ანგლ.), renaissance (ფრანც.), Renaissance (ნემ.), renacentismo, renacimiento (исп.).

Вокализ — упражнение для голоса без текста (исполняется на гласную). Вокализом также называют музыкальное произведение (чаще всего концертно-виртуозного плана), написанное специально для голоса без текста.

ვოკალიზი — სავარჯიშო ხმისათვის ტექსტის გარეშე (სრულდება ხმოვან ბგერაზე). ვოკალიზს აგრეთვე უწოდებენ მუსიკალურ ნაწარმოებს (მეტწილად ვირტუოზული ხასიათისა), რომელიც სპეციალურად დაწერილია ხმისათვის ტექსტის გარეშე.

vocalizzo (იტალ.), vocalise (ფრანც, от лат. vocalis) vocalise (ანგლ.), Vokalise (ნემ.), vocalización (исп.).

Вокальное искусство — вид музыкального исполнения, основанный на мастерстве владения певческим голосом. Вокальное исполнение бывает сольным, ансамблевым и хоровым.

ვოკალური ხელოვნება — მუს. შესრულების სახე, დამყარებული ხმის ოსტატურ ფლობაზე. შეიძლება იყოს სოლო, საანსამბლო და საგუნდო.

от лат. vocalis. vocal art (ანგლ.), art vocale (ფრანც.), Gesangskunst (ნემ.), arte vocale (იტალ.), arte vocal (исп.).

Волос (муз.) — волосная лента из конского волоса, употребляемая для извлечения звука у смычковых инструментов; волос натягивается на колодочку, прикрепленную винтом на нижнем конце трости.

ჭუა (მუს.) — ცხენის ძუნისგან დამზადებულ კოა, რომლის მეშვეობით მიიღება ბგერა სიმებიან ხემიან საკრავებზე. ჭუა იკომება ხუნდზე, რომელიც ხრახნითა მიმაგრებული ტარის, ანუ მკვილდაის ქვედა ბოლოზე.

crinatura, crini (იტალ.), horse-hair, bow-hair (ანგლ.), crin (ფრანც.), Bezug (ნემ.), crin (исп.).

Валторна — духовой мундштучный музыкальный инструмент (произошел из охотничьего рога), который около 1700 года во Франции был введен в состав оркестра, где сделался с этого времени незаменимым. Звук В. многокрасочен.

ვალტორნა — ჩასაბერი სატუჩე ს.მ.უს. საკრავი, რომელიც საფრანგეთში, დაახლოებით 1700 წლიდან შეიტანეს ორკესტრის შემადგენლობაში და მას შემდეგ შეუცვლელია. ვალტორნის ბგერა მრავალფეროვანია.

Waldhorn (ნემ.), french horn (ანგლ.), cor (ფრანც.), corno (იტალ.), trompa (исп.).

Волянка — духовой музыкальный инструмент очень старого происхождения. В. состоит из нескольких трубок или рожков, вделанных в кожаный мешок или пузырь, через который вдвухается воздух.

გუდასტირი — უძველესი წარმოშობის ჩასაბერი სამუსიკო საკრავი. გ. შედგება რამდენიმე მილისა ან რქისაგან, რომლებიც ჩადგმულია ტყეში ან ბუშტში, საიდანაც ჩაიბერება პაერი.

bazpipe (ანგლ.), cornemuse (ფრანც.), Sackpfeife (ნემ.), cornamusa (იტალ.), cornamusa (исп.).

Вольт (цирк) — 1. В акробатике и воздушной гимнастике — поворот на 180°.

2. В иллюзионных номерах — в манипуляциях с картами — незаметное перемещение карт в колоде.

3. В конном жанре крутой поворот направо или налево.

volte (франц.).

Вольта — в музыкальных пьесах, содержащих повторение каких-либо отделов, указание, какой из отрывков нужно играть при первом исполнении повторяющегося раздела и какой при повторном исполнении.

volta (итал.).

Вольтье (театр) — комический герой бельгийского народного театра кукол. Тщедушный, длиннорукий, большеносый весельчак, проказник и сатирик. Образ В. вводится в пьесы из жизни самых различных эпох. Костюм и внешний облик В. остаются неизменными.

waaltje (фламанд.).

Вольтижер (цирк) — ловкий, искусный наездник.

voltigeur (франц.), equestrian vaulter (англ.), Voltigereiter (нем.), volteggiatore (итал.), volatinerо ecuestre (исп.).

Вольтижировка (цирк) — 1. Разновидность динамической акробатики; выполняется парно или группой. «Нижний» подбрасывает и ловит в руки «верхнего», исполняющего стойки, курбеты и т. д.

2. Номер конного жанра; состоит из упражнений на бегущей по кругу лошади.

equestrian vaulting (англ.), volti-ze (франц.), Voltige (нем.), veltéggio (итал.), volatin en el caballo (исп.).

Вольтижная акробатика (цирк) — перебрасывание «нижними» друг другу «верх-

ვოლტი (ცირკი) —

1. აკრობატუკასა და საჰაერო ტანვარჯიშში ბრუნე 180°-ით.
2. საილუზიო ნომრებში — კარტებით მანიპულაციებში — დასტაში კარტების შეუმჩნეველი გადაანაცვლება.
2. საცხენოსნო ჟანრში მკვეთრი ბრუნე მარცხნივ ან მარჯვნივ.

ვოლტა — მუს. პიესებში, განმეორებისას მიითთება, თუ 2 ნაწილებიდან რომელი უნდა შესრულდეს პირველად, და რომელი — მეორედ.

ვოლტიე (თეატ.) — ბელგეური ხალხური თოჯინების თეატრის კომიკური გმირი. სუსტი, გრძელმკლავება, დიდცხვირა მანხარა, სატირიკოსი. ვოლტიეს სახე პიესებში შეჰყავთ სრულიად სხვადასხვა ეპოქის ცხოვრების ჩვენებისას, მაგრამ მისი ტანსაცმელი და გარეგნული იერა უცვლელია.

ვოლტიერი (ცირკი) — მარჯვე, ყოჩაღი მხედარი.

ვოლტივირება, თქერება (ცირკი) —

1. დინამიკური აკრობატუკის ნაირსახეობა სრულდება წვეკლად ან ჭვეფურად. «ქვედა» პარტნიორი აისერის და ხელებით იჭერს «ზედა» პარტნიორს, რომელიც ასრულებს ხელყირებს, კურბეტებს და ა. შ.
2. საცხენოსნო ნომერი; აკრობატი ასრულებს ვარჯიშებს, წრის ირგვლივ მორბენალ ცხენზე.

ვოლტიური აკრობატიკა (ცირკი) — «ქვედა» პარტნიორები ერთმანეთს გადაუგდებენ «ზე-

них» партнеров, выполняющих различные стойки и сальто.

air acrobatics (англ.), acrobatie d'air (франц.), Voltigeakrobatik (нем.), acrobazia d'aria (итал.), acrobacia al aire (исп.).

Вольти субито — указание перевернуть потную страницу сразу же по ее исполнению.

volti subito (итал.).

Волюта (арх.) — скульптурное украшение, состоящее из завитка в виде спирали с «глазком» в центре; характерная часть капители ионической колонны.

voluta (лат.), valute (англ.), valute (франц.), Schnecke (Volute) (нем.), voluta (итал.), voluta (исп.).

Воплощение (эст.) — осуществление творческого замысла художника, когда сложившиеся в его воображении образы реализуются в произведение искусства. В мастерстве актера В.—умение преобразиться и создать сценический образ, подчас весьма далекий от физического облика и характера исполнителя.

incarnation (англ.), incarnation (франц.), Verkörperung (нем.), incarnazióne (итал.), encarnación (исп.).

Восковая живопись (энкаустика) — связующим веществом служит воск. Произведения древней восковой Ж. выполнены на дереве, камне, холсте, металле. Воск применялся в Ж. до XIII в. и обычно с добавлением лаков. В современном искусстве восковая Ж. используется для реставрационных работ и при создании станковых произведений живописи.

wax painting (англ.), peinture à la cire (франц.), Wachsmalerei, Enkaustik (нем.), pittura di cera, encáustica (итал.), pintura de cera (исп.).

Восьмая нота — нота по длительности в восемь раз более короткая, чем целая нота. В. н. обозначается черной головкой с палочкой (штилем) и хвостиком (флаж-

лебс", რომლებიც გადაფრენის მომენტში ასრულებენ ხელყირებსა და სალტოებს.

ვოლტი სუბიტო — მითითება სანოტო ფურცლის უმაღლეე გადაფურცლაზე მისი შესრულებისთანავე.

ვოლუტი (არქიტ.) — სკულპტურულად შესრულებული ხვია ცენტრში მოთავსებული რგოლით — „თვალით“. იონიური სვეტისთავის დამახასიათებელი ნაწილი.

განახიებება (ესთ.) — მხატვრის შემოქმედებითი ჩანაფიქრის განხორციელება, როდესაც მის მიერ წარმოსახული სახე ხელოვნების ნაწარმოებად იქცევა. მსახიობის ოსტატობაში — ისეთი გარდასახვის უნარი, რომ სცენური სახე შემსრულებლის გარეგნობასა და ხასიათსაც ზოგჯერ ძალზე დაშორდეს.

ცვილოვანი ფერწერა (ენკაუსტიკა) — შემაკავშირებელ ნივთიერებას წარმოადგენს ცვილი. შორეულ წარსულში ცვილის ფერწერული ნაწარმოებები სრულდებოდა ხეზე, ქვაზე, ტილოზე, ლითონზე. ცვილი ფერწერაში გამოიყენებოდა XIII საუკუნემდე, მასში ჩვეულებრივ ლაქის ჩამატებით. თანამედროვე ხელოვნებაში ცვილის ფერწერა გამოიყენება სარესტავრაციო სამუშაოებისა და ფერწერის დაზგური ნაწარმოებების შექმნისას.

მერვედი ნოტი — ნოტი, რომლის გრძლიობა მთელი ნოტის გრძლიობაზე 8-ჯერ მცირეა. მერვედი ნოტი აღინიშნება შავი წრით, ჯოხით (შტილით) და კუდით (ალმით) მარჯვნიდან ზემო მი-

ком) справа вверх или слева вниз; хвостик двух или нескольких находящихся рядом восьмых нот могут быть заменены общим «ребром».

сгота (*итал.*), quaver (*англ.*), eighth-note (*амер.*), croche (*франц.*), Achtelnote (*нем.*), ocho, croma (*исп.*).

Восьмая пауза — пауза, по длительности равная восьмой ноте; в среднем темпе измеряется половиной отсчета времени.

quaver-rest (*англ.*), eighth rest (*амер.*), pause croche (*франц.*), achtel Pause (*нем.*), pausa croma (*итал.*), pausa ocho (*исп.*).

Вотивная колонна — свободно стоящая колонна, воздвигнутая в честь знаменательного события, с мемориальной целью или в качестве символа данного ее создателем обета.

от *лат.* volum.

Впечатывание — соединение на киноплёнке двух и более отдельно снятых изображений в одно при помощи «копирующего аппарата» или «трюкмашины». Для этого заранее снимаются и печатаются заготовки на нескольких киноплёнках. Затем все напечатанные на позитивной киноплёнке изображения поочередно копируют (впечатывают) на одну плёнку, причем иногда совмещают несколько изображений одновременно так, что в кадре одно изображение просвечивает сквозь другое. В. обычно применяется для изображения «воспоминаний», «видений» и т. п., а также для получения заглавных надписей на фоне вступительных сцен фильма.

double printing, superimposition (*англ.*), surimpression, tirage double (*франц.*), Einkopieren (*нем.*), doppia stampa (*итал.*), duplo sello (*исп.*).

Вспомогательная нота (*муз.*) — I. Неаккордовый звук, расположенный на секунду вверх или вниз от аккордового, после которого он обычно следует и в который затем разрешается. Элемент «фигурации».

მართლებით ან მარცხნიდან ქვემო მიმართულებით; ერთმანეთის მეზობლად მდებარე 2 ან რამდენიმე მეჩვიდედი ნოტის კუდები შესაძლოა შეიცვალოს საერთო „სახსრით“, „ხარხით“.

მეჩვიდედი პაუზა, — პაუზა, რომელიც გრძლიობით მეჩვიდედი ნოტის ტოლია, საშუალო ტემპით იზომება დროის ათვლის ნახევრით.

ვიტუვიური სვეტი — თავისუფლად მდგარი სვეტი, აღმართული რაიმე ღირსშესანიშნავი მოვლენის აღსანიშნავად, ხსოვნის უკვდავსაყოფად, ანდა მისი შემოქმედის მიერ დადებულ ალტკმის სიმბოლოდ.

ჩაბეჭდვა — ცალკე გადაღებული ორი ან მეტი გამოსახულების ერთ გამოსახულებად შეერთება კინოფირზე. გამოსახულების გაერთიანება ერთ კადრში ხდება ასლის გადამღები აპარატით ან „ტრიუკმაშინის“ მეშვეობით. ამ მიზნით წინასწარ იღებენ და ბეჭდავენ პირებს რამდენიმე კინოფირზე. შემდეგ პოზიტიურ კინოფირზე დაბეჭდილი ყველა გამოსახულება რეგრიგობით გადააქვთ (ჩაბეჭდავენ) ერთ ფირზე. ზოგჯერ ერთ ფირზე ერთდროულად რამდენიმე გამოსახულებას ბეჭდავენ ისე, რომ ერთ-ერთზე გამოსახულებები ურთოვროდამკვირვალეა. ჩაბეჭდვას ჩვეულებრივ მიმართავენ „მოგონებათა“, „მოჩვენებათა“ და მსგავს განწყობილებათა გადასაცემად, აგრეთვე ფილმის ტიტრების ფონის შესაქმნელად, სადაც ჩვეულებრივად კინოაქრათის საწყისი სცენები წარმოდგენილი.

დამხმარე ნოტი (*მუს.*) — I. არაკორდული ბეგრა, მოთავსებული სექუნდით ზემოთ ან ქვემოთ აკორდული ბეგრიდან, რომელსაც ის ჩვეულებრივ მოსდევს და რომელშიც შემდეგ გადაწყდება. „ფიგურაციის“ ელემენტი.

2. Звук в «мелизмах», расположенный на секунду вверх или вниз от главного звука; он подразумевается условным знаком данного вида мелизма (напр., «мордента») или выписывается дополнительной мелкой нотой.

auxiliary note (*англ.*), note auxiliaire (*франц.*), Wechselnote (*нем.*), nota auxiliare (*итал.*), nota auxiliar (*исп.*).

Вспомогательный состав (труппы) (*театр*) — работники творческого персонала театра, участвующие в качестве артистов в массовых сценах.

subsidiary staff (*англ.*), corps complémentaire (*франц.*), ergänzende Besetzung (*нем.*), corpo complementare (*итал.*), cuerpo suplementario (*исп.*).

Вставка (*театр*) — отдельная часть какой-либо декорации. В. включается в декорацию и вынимается из нее по мере надобности. Имеет вид рамки из реек, обшитой холстом или фанерой, окрашенными в соответствующий цвет.

insertion (*англ.*), insertion (*франц.*), Einsatz (*нем.*), inserzione, inserimento (*итал.*), inserción (*исп.*).

Вступление — 1. Инструментальная пьеса, исполняемая перед началом какого-либо из актов театрального представления.

2. Название первой части сюиты.

3. Необязательный начальный раздел, возможный в какой-либо из гомофонических форм (напр., в трехчастной форме или сонатной форме), имеющий целью подготовить появление основных разделов. В. может быть написано в том же темпе, тональности, размере, характере, что и основные разделы, или контрастировать им.

introduction (*англ.*), introduction (*франц.*), Introdution (*нем.*), introduzione (*итал.*), introducción (*исп.*).

Вторая октава — часть «равномерно-темперированного звукоряда». Звуки В. октавы обозначаются:

1. В скрипичном ключе от ноты «до» между третьей и четвертой линейками до

2. „მელიზმებში“ — ბგერა, მდებარე სეკუნდით ზემოთ ან ქვემოთ ძირითადი ბგერიდან; იგი ან იგულისხმება მელიზმის მოცემული სახის პირობითი ნიშნით (მაგ., „მორდენტი“), ან ამოწერილად დამატებითი წერილი ნოტით.

დამხმარე შემადგენლობა (დახისა) (თეატ.) — თეატრის შემოქმედებითი მუშაკები, რომლებიც მონაწილეობენ მასობრივ სცენებში.

ჩანართი (თეატ.) — ამა თუ იმ დეკორაციის ცალკეული ნაწილი. ჩანართი უკეთდება და ეხსნება დეკორაციას საპირობისდამიხედვით: წარმოადგენს ლარტყეებისაგან შეკრულ ჩარჩოს, რომელზედაც გადაკრულია სათანადო ფერით შეღებილი ტილო ან ფანერი.

შესავალი — 1. ინსტრუმენტული პიესა, რომელიც სრულდება თეატრალური წარმოდგენის რომელიმე აქტის დაწყების წინ.

2. სიუიტის I ნაწილის სახელწოდება.

3. არასავალდებულო საწყისი ნაკვეთი, რომელიც შესაძლოა იყოს რომელიმე კომოფონიურ ფორმაში (მაგ., 3-ნაწილიან ან სონატურ ფორმაში) და რომლის მიზანია მოამზადოს ძირითადი ნაკვეთების გამოჩენა. შესაძლოა დაწერილი იყოს ისეთივე ტემპში, ტონალობაში, ზომასა და განწყობილებაში როგორც ძირითადი ნაკვეთები, ან პირიქით — კონტრასტს ქმნიდეს მათთან.

მეორე ოქტავა — „თანაბრადტემპერირებული ბგერათა რიგის“ ნაწილი. მეორე ოქტავის ბგერები აღინიშნება:

1. ვიოლინოს გასაღებში ნოტიდან „ღო“ მესამე და მეოთხე ხაზს შორის „სი“-მდე პირველ ზედა დამატებით ხაზს ზემოთ (ჩათვლით).

ноты «си» над первой добавочной сверху включительно;

2. Латинскими строчными буквами с цифрой 2 справа сверху ($c^2, d^2, e^2, f^2, g^2, a^2, h^2$ и т. д.) или с двумя черточками сверху ($c''d''e''f''g''a''h''$).

3. В последнее время также слоговыми названиями со строчной буквы и с цифрой 2 справа сверху (do^2, re^2, mi^2 и т. д.).

second octave (*англ.*), deuxième octave (*франц.*), zweite Oktave (*нем.*), seconda ottava (*итал.*), segunda octava (*исп.*).

Второй голос—1. В многоголосном складе музыки — второй сверху голос.

2. В оркестровой партитуре, среди однородных инструментов, партия второго из них, обычно более низкая и менее трудная и выразительная (напр., вторая флейта, второй гобой и т.д.); обозначатся римской цифрой II.

second voice (*англ.*), deuxième voix (*франц.*), zweite Stimme (*нем.*), seconda voce (*итал.*), segunda voz (*исп.*).

Вуаль фотографическая — почернение фотографического слоя, в процессе проявления, в тех участках, которые не подвергались экспонированию. Вуаль — дефект светочувствительного материала, активно ослабляющий контраст (как в негативе, так и в позитиве), дающий туманное изображение.

voile (*франц.*), fog (*англ.*), Schleier (*нем.*), vélo (*итал.*), velo (*исп.*).

Вуд-блок, вуд-блок — современный ударный инструмент в виде полого обрубка дерева, издающий красивый, суховатый звук высокого тона.

wood-block, wood-blox (*англ.*).

Выворотность — способность танцовщица(-цы) к свободному разворачиванию ног наружу от бедра до кончиков пальцев. Может быть врожденной, что зависит, главным образом, от строения тазобедренного сустава, или приобретенной путем дли-

10. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

2. ლათინური ნუსხური ასოებით, რომელთა მარჯვნივ, ზემოთ იწერება ციფრი 2 ($c^2, d^2, e^2, f^2, g^2, a^2, h^2$) და ა. შ., ან ორი პატარა ხაზი ($c''d''e''f''g''a''h''$).

3. უკანასკნელ დროს აგრეთვე მარცვლოვანი დასახელებით და მისგან მარჯვნივ ზემოთ მიწერილი ციფრით 2 (დო², რე², მი² და ა. შ.) .

მეორე ხმა — 1. მრავალხმიან წყობაში — ზემოდან მეორე ხმა.

2. სარკესტრო პარტიტურაში, ერთგვაროვან საკრავებს შორის რიგით მეორის პარტია, ჩვეულებრივ უფრო დაბალი, ნაკლებად რთული და გამომსახველი (მაგ. მეორე ფლეიტა, მეორე ჰობოი, და სხვ.), აღინიშნება რომაული ციფრით II.

ფოტოგრაფიული ბინდი — შექმგრძნობიარე ფირის გამუქება გამჟღავნებისას იმ მონაკვეთზე, სადაც ექსპონირება არ მომხდარა. ბინდი კინოფირის დეფექტია, რომელიც აქტიურად ასუსტებს როგორც ნეგატივის, ისე პოზიტივის კონტრასტს და ბუნდოვანს ხდის მის გამოსახულებას.

ვუდ-ბლოკი, ვუდ-ბლოქსი — თანამედროვე დასარტყამი საკრავი ღრუ შორის სახით, რომელიც გამოსცემს მაღალი ტონის ლამაზ, მშრალ ბგერას.

ვანშლადობა — მოცეკვაის ქალის 6 მანაკაცის) უნარი ფეხების თავისუფალი გადაშლისა ბარძაყიდან თითების წვერებამდე. შეიძლება იყოს თანდაყოლილი, რაც უმთავრესად მენჯბარძაყის სახსრის აგებულებასა და მოკიდებულებას, ან შექმნილი ხანგრძლივი ვარჯიშის გზით.

тельных упражнений. В. позволяет овладеть всем богатством танцевальных боковых движений.

en dehors (франц.).

Выдержка (при киносъемке) — см. «Экспонетрия».

[exposure (англ.), exposition, pose (франц.), Belichtung (нем.), esposizione (итал.), exposición (исп.).

Выкружка — вогнутый криволинейный архитектурный облом, имеющий очертание четверти круга.

cavetto (англ.), cavet (франц.), Kehle (нем.), cavete (итал.), cavele (исп.).

Выпуск фильма на экраны — производится после завершения всех процессов, связанных со съемкой фильма, подготовленного к демонстрации.

[release (англ.), sortie d'un film (франц.), Herausbringen eines Films (нем.), apparizione d'un film (итал.), aparición dun film (исп.).

Выравнивающий свет (кино) — обеспечивает световой баланс между светлыми и темными участками объекта съемки созданием необходимой освещенности в затененной части кадра. Освещенность от выравнивающего света всегда меньше, чем освещенность от основного направленного света, и с усилением или ослаблением В. с. светлеют или темнеют темные участки съемочного объекта (кадра). При съемке средних и крупных планов (особенно портретов) источники выравнивающего света часто устанавливают непосредственно у съемочного аппарата.

[fill-in light (англ.), lumière d'appoint complementaire, pour adoucir les ombres (франц.), Aufhellungslicht (нем.), complementare (итал.), luz complementaria (исп.).

Вырубка света (театр) — одновременное выключение всех источников света на сцене, кроме дежурного. Применяется при открытом занавесе между картинами спектакля.

switching-off the light (англ.), mis hors circuit l'électricité (франц.), Ausschaltung des Lichtes (нем.), difinnesto de luce electrica (итал.), desconectación de luz eléctrica (исп.).

განშლადობა მოცეკვავეს საშუალებას ძღვეს დაეუფლოს ცეკვის გვერდითი მოძრაობათა მთელ სიმიდრეს.

დაუოვნება (კინოგადაღების დროს) — იხ. „ექსპონომეტრია“.

წრეთარგი — შეზნეკილი, მრუდხაზოვანი არქიტექტურული პროფილი, რომელსაც წრის მეოთხედის მოხაზულობა აქვს.

ფილმის გამოშვება ეკრანზე — ხდება მას შემდეგ, როცა დამთავრდება ფილმის გადაღების ყველა პროცესი.

მნაკეთავი განათება (კინო) — მისი საშუალებით ხდება გადასაღები ობიექტების შუქისა და ჩრდილების შეფარდების ანუ ე. წ. სინათლის ბალანსის რეგულირება. მნაკეთავი შუქი ყოველთვის ნაკლებია, ვიდრე ძირითადი შუქი. მისი გაძლიერებით თუ შესუსტებით გადასაღები ობიექტის (კადრის) ჩრდილოვანი მხარეები ნათდება ან მუქდება. საშუალო და ახლო ხედების გადაღებისას (განსაკუთრებით პორტრეტების) მნაკეთავი შუქის აპარატურა ჩვეულებრივ კონკამერასთან ახლოს იდგმება.

შუქის გამოთიშვა (თეატ.) — განათების ყველა წყაროს ერთდროული გამორთვა სცენაზე (გარდა მორიგი შუქისა). ამ ხერხს მიმართავენ გახსნილი ფარდის დროს, სპექტაკლის ცალკეულ სურათებს შორის.

Выскребание по асфальту (литогр.)— один из литографских способов нанесения рисунка. На камень, загрунтованный раствором сирийского асфальта в скипидаре, переводят «абрис» рисунка, а потом выскребают светлые участки рисунка иглой, перочинным ножом, шабером. Чем сильнее выскрести асфальт, тем светлее будет пятно. После того, как произведение выскребано, камень травят обычным способом.

scraping off on asphalt (*англ.*), nettoyer en râchant sur asphalte (*франц.*), abkratzen am Asphalt (*нем.*), raschiata sull asfalto (*итал.*), raspa miento sobre asialto (*исп.*).

Высокие света (способ Высоких светов) — растровое воспроизведение карандашных рисунков. При съемке таких оригиналов по способу В. с. часть экспозиции производится с растром, часть без растра. Экспозиция без растра совершенно закрывает в негативе белый фон, и сетка сохраняется лишь в штрихах рисунка.

[high lights (*англ.*), hauts clairs (*франц.*), hohe Lichter (*нем.*), luci alte (*итал.*), luces alias (*исп.*).

Высокое Возрождение — завершающий этап искусства эпохи Возрождения (см.) в Италии конца XV и I-ой половины XVI в. в. Этот период суммирует предыдущие искания в величественном синтетическом стиле В. В. Великие мастера этой эпохи — Леонардо да Винчи, Микельанджело, Рафаэль и Тициан. В. В. знаменует собой одну из высочайших вершин мирового художественного развития.

Renaissance élevé (*франц.*), high-Renaissance, high-Renascence (*англ.*), hohe Renaissance (*нем.*), Rinascimento, elevato (*итал.*), Renacimiento elevado (*исп.*).

Высокорельефная резьба (худ.) — выполняется с сильно углубленным фоном, что позволяет разрабатывать композицию в нескольких планах и достигать пластичной формы выпуклых изображений.

high-embossed engraving, high-embossed cut (*англ.*), gravure haute-relief' (*франц.*), hoch-reliefe Gravierung (*нем.*), intaglio di alto-rilievo (*итал.*), grabado de alte-relieve (*исп.*).

ფხეკა ასფალტზე (ლითოგრ.) — ერთ-ერთი ლითოგრაფიული ხერხი სურათის დატანისა. ქვაზე, რომლის ქვეფენი მომზადებულია სკიპიდარში გახსნილ სირიული ასფალტის ნახავით, გადააკეთ ნახატის გარეკონტერი, შემდეგ ნემსით, ჯიბის დანით ან საფხეკით ამოფხეკავენ ნახატის ნათელ ადგილებს. ასფალტი რაც უფრო მაგრადაა ამოფხეკილი, მით უფრო ბაცი იქნება ლაქა. ამოფხეკის დამთავრების შემდეგ ქვას შეწამლავენ ჩვეულებრივი წესით.

მაღალი სინათლეები (მაღალი სინათლის ხერხი) — ფანქრით შესრულებული ნახატის რასტრული კვლე წარმოქმნა. მაღალი სინათლეების ხერხით ასეთი ორიგინალების გადაღებისას ექსპოზიციის ნაწილის წარმოება ხდება რასტრით, ნაწილი რასტრის გარეშე. ურასტრო ექსპოზიცია ნეგატივში სრულიად ფარავს თეთრ ფონს, და ბადეს სურათის მხოლოდ დამტრისხული ნაწილი შემოირჩენს.

მაღალი აღორძინება — ხელოვნების აღორძინების ეპოქის დამაგვირგვინებელი ეტაპი (იხ.) იტალიაში XV საუკუნის დასასრულსა და XVI საუკუნის პირველ ნახევარში. ეს პერიოდი დიდებულ, სონტეზურ სტილში აყამებს წინამორბედთა ძიებებს. ამ ეპოქის უღოდესი ოსტატებია არიან ლეონარდო და ვინჩი, მიქელანჯელო, რაფაელი და ტიციანი. მაღალი აღორძინება მსოფლიო მხატვრული განვითარების ერთ-ერთი უმაღლესი მწვერვალია.

წმაღალრელიეფური კვეთა (მხატვ.) — სრულდება ფონის ძლიერი ჩაღრმავებით, რაც უფლებას იძლევა კომპოზიცია დამწვანდეს რამდენიმე პლანში და მიღწეული იქნას ამოზნექილი გამოსახულებების პლასტიკურობა.

Высокоскоростная киносъемка — киносъемка с частотой кадров, во много раз превышающей частоту проекции. В. к. называют съемку с частотой свыше 300 кадров в секунду. В. к. применяют в научных и технических исследованиях с замедлением происходящих процессов на экране (электрических разрядов, движения снарядов, образования трещин и т. д.), чтобы уловить подробности, неуловимые в естественных условиях. В. к. как бы растягивает происходящий процесс во времени и дает возможность тщательного наблюдения. Отсюда название некоторых высокоскоростных камер — «Луна времени». Краткость замедления движения выражается числом отношения частоты кадров съемки к частоте кадров проекции. Во время съемки пленка в камерах движется непрерывно, таким путем на стандартной пленке можно достичь частоты съемки 16.000—18.000 кадров в секунду на 8 мм пленке (до 5200 к/сек на 16 мм и до 2000 к/сек на 35 мм пленке). Более высокие съемочные частоты обеспечивает сверхскоростная киносъемка — ультрарапид.

high-speed filming (shooting) (англ.), prise de vue ultra rapide, macrorapide prise de vues (франц.), Hochfrequenzaufnahme (нем.), macrorápido ripresa (итал.), filmación macrorápida (исп.)

Выставка — 1. Совокупность произведений изобразительного искусства или других предметов, выставленных для обозрения.

2. Место, где выставлены эти предметы.

exhibition (англ.), exposition (франц.), Ausstellung (нем.), esposizione (итал.), exposición (исп.).

Выступ — выдающаяся вперед, выступающая часть здания.

relief, prominence (англ.), saillie (франц.), Vorsprung (нем.), azgetto (итал.), saliente (исп.).

მაღალჩქაროსნული კინოგადაღება — კინოგადაღება, როდესაც კადრების სიხშირე მრავალჯერ აღემატება პროექციის კადრების სიხშირეს. ჩვეულებრივად მაღალჩქაროსნულ უწოდებენ იმ კინოგადაღებას, რომლის კადრთა სიხშირე აღემატება 300 კადრს/წამში. მაღალჩქაროსნული კინოგადაღება გამოიყენება მეცნიერებასა და ტექნიკაში იმ სწრაფმავალი პროცესების გადასაღებად, რომელთა თვალთ შექმნევა შეუძლებელია (ელექტრონული განმუხტვა, კურსის მოძრაობა, ბზარის წარმოქმნა და მსგავსი მოვლენები). მაღალჩქაროსნულ კინოგადაღება სწრაფმავალი მოვლენების რეალურ დროს ეკრანზე საგანგებოდ ახანგრძლივებს და მოვლენის! ზედმიწევნით დაკვირვების საშუალებას იძლევა. ამიტომ ზოგიერთ მაღალჩქაროსნულ კინოგადაღებად კამერას „დროის ლუპას“ უწოდებენ. სწრაფმავალი პროცესები იმდენჯერ შენელებულია ეკრანზე, რამდენჯერაც გადაღების კადრის სიხშირე აღემატება პროექციის კადრის სიხშირეს. მაღალჩქაროსნულ კინოკამერაში ფირი მოძრაობს შეუჩერებლად. ასეთი საშუალებით შესაძლებელია სტანდარტულ 8 მმ ფირზე 16.000 18.000 კ/წამში სიხშირის მიღწევა (5200 კ/წამში 16 მმ და 2000 კ/წამში 35 მმ ფირზე). განსაკუთრებით მაღალი სიხშირის კადრების მიღება შესაძლებელია ზეჩქაროსნულ კინოგადაღების (ულტრარაპიდის) საშუალებით.

გამოფენა — 1. სახვითი ხელოვნების ნაწარმოებთა ან სხვა საგანთა გამოტანა და განლაგება საჩვენებლად, დასათვალიერებლად.

2. ადგილი, სადაც გამოფენილია ასეთი ნაწარმოებები.

შვერილი — შენობის წინ გამოწეული, გამოშვერილი ნაწილი.

Вытеснение (кино) — постепенное замещение одного монтажного плана другим, когда второе изображение вытесняет первое и занимает его место. Выбор скорости, направления и формы В. — определяются монтажным строем фильма, содержанием монтируемых сцен и динамикой действия.

Широко распространены следующие формы В.: при помощи шторок, в виде раздвигающегося (или обратно) веера, увеличивающейся звезды и т. п.

Процесс вытеснения основан на кадровой съемке, применяемой в мультипликации «двойной экспозиции», и использованных масок и контрмасок, которые точно перекрывают изображение на протяжении нужного количества кадров.

В. применяется не только как монтажный прием, но и для получения эффектов появления и исчезновения объектов съемки в кадре. При обычной съемке В. выполняется лабораторным путем на трюк-машине.

wipe (*англ.*), effacement graduel masque (*франц.*), Verdrängung (*нем.*), eliminazione (*итал.*), desplazamiento (*исп.*).

Выход (актера) — появление актера на сцене для участия в действии. Наблюдение за своевременным В. является обязанностью помощника режиссера.

[entrance (*англ.*), entrée (*франц.*), Auftreten, Auftritt (*нем.*), sortita, comparsa (*итал.*), entrada (en escena) (*исп.*).

[**Выходная ария** — 1. Первая ария, которую исполняет при своем появлении тот или иной персонаж оперы.

2. Ария, отличающаяся особо эффектными и выигрышными музыкальными характеристиками.

[supernumerary aria (*англ.*), premier air (*франц.*), Auftrittsarie, Glanzarie (*нем.*), aria di comparsa (*итал.*), aria de comparsa (*исп.*).

Гамомеება (კინო) — როდესაც ერთი სამონტაჟო პლანი (გამოსახლება) თანდათანობით ცვლის („აქეებს“) მეორე გამოსახლებას და იკავებს მის ადგილს ეკრანზე. გ.-ის ფორმა, მიმართულება, სიჩქარე სხვადასხვაგვარია და განპირობებულია ფილმის მონტაჟური წყობით, დინამიკით, სცენის თუ ეპიზოდის თანამიმდევრობით. გავრცელებულია გ. შემდეგი ფორმები: მოძრავი ტიხარის საშუალებით, როდესაც გამოსახლება მარაოსავით წრიულად იშლება ან ვიწროვდება, ან ვარსკვლავის სახით დიდდება და ა. შ. გ. შესრულების ტექნიკა წარმოებს ორმაგი ექსპოზიციით და მოძრავი კამერების (ნიღბების და კონტრნიღბების) გამოყენებით. მოძრავი ნიღბები ზუსტად გადაფარავენ გამოსახლებას განსაზღვრული რაოდენობის კადრების გადაღებისას. გ. შესრულება შეიძლება ე. წ. თითოკადრული გადაღებით — იგი გამოიყენება მეტრიპლკაციაში. ჩვეულებრივი გადაღების დროს გ. ხდება ლაბორატორიაში, ტრიუკმანქანაზე. გ. გამოიყენება არა მხოლოდ როგორც სამონტაჟო ხერხი, არამედ როგორც ცალკეულ საგნებს, აღმნიშნის ფიგურის და სხვათა კადრში გამოჩენისა და გაქრობის ეფექტური საშუალება.

[**გამოსვლა (მსახიობისა)** — მსახიობის გამოსვლა სცენაზე მოქმედებაში მონაწილეობის მისაღებად. მსახიობის დროულ გამოსვლაზე ზედამხედველობა ევალება რეჟისორის თანაშემწეს.

გამოსახველი არია — 1. პირველი არია, რომელსაც მღერის თავისი გამოჩენის დროს ოპერის ესა თუ ის პერსონაჟი.

2. არია, რომელიც გამოირჩევა განსაკუთრებულად ეფექტური და მომგებიანი მუსიკით.

«Выходной актер» (*театр*) — актер, исполняющий маленькие роли, имеющие несколько слов (иногда совсем без слов).

supernumerary (*англ.*), figurant (*франц.*), Nebenrolle, Komparse (*нем.*), comparsa (*итал.*), actor de comparsa (*исп.*).

Вышка (*стр.*) — 1. Надстройка на верху здания.

2. Высокое узкое строение, башенка, служащая для наблюдения или для технических целей.

tower (*англ.*), tour, belvédère (*франц.*), Turm, Aussichtsturm (*нем.*), torretta, belvedere, vedetta (*итал.*), torre, castillete (*исп.*).

Вэп горн — музыкальный инструмент (вид горна). Применялся в некоторых английских церквях.

Vamp Horn (*англ.*).

Вээмэнтэ — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует порывисто, стремительно, горячо.

veemente (*итал.*).

„მსახიობი გამოსვლებზე“ (თეატ.) — მსახიობი, რომელიც ასრულებს პატარა როლს და რამდენიმე სიტყვა აქვს სათქმელი (ზოგჯერ უსიტყვოდ).

კოშკურა — 1. დანაშენი შენობის თავზე.

2. ვიწრო, მაღალი ნაგებობა, რომელიც სათვალუვად ან რაიმე ტექნიკური მიზნებისათვის გამოიყენება.

ვემპ ჰორნი — სამუსიკო საკრავი. (ბუკის ნაირსახეობა). იხმარებოდა ინგლისის ზოგიერთ ეკლესიაში.

ვეემენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მძაფრად, სწრაფვით, მხტრვალად.

Г

Габаассеба (*театр*) — древнегрузинский термин, обозначающий «диалог» в произведениях драматической поэзии сахноба.

Термины — «шелапаракеба», «цилоба» также обозначали «диалог».

gabaaseba (*груз.*)

Габарит — предельные внешние очертания предметов: мостов, зданий и т. д.

gabarit de construction (*франц.*), building limit (*англ.*) Außenabmessungen, Abmessungen (*нем.*), dimensione (*итал.*), dimensiones máximas, exteriores (gálibo) (*исп.*).

Гавань — удобное, защищенное от ветра место у морского или речного берега, приспособленное для стоянки и причала судов.

haven (*гол.*), port (*англ.*), port (*франц.*), Hafen (*нем.*), porto (*итал.*), puerto (*исп.*).

გაბაასება (თეატ.) — ძველი ქართული ტერმინი, რომელიც აღნიშნავდა დიალოგებს სახიობის დრამატულ პოეზიაში.

იგივეს აღმნიშვნელი ტერმინები იყო აგრეთვე „შელაპარაკება“ და „ცილობა“.

გაბარტი — საგნის (ხიდის, შენობის და ა. შ.) ზღვრული გარეგანი მოხაზულობა.

ნავსადგური — მოსახერხებელი, ქარისაგან დაცული ადგილი ზღვის ან მდინარის პირას გემების მისადგომად და გასაჩერებლად.

Гаванская данса, хабанера — на Кубе Г. д. обозначает определенный тип танца-песни. Музыкальный размер 2/4, с характерной ритмичной фигурой, акцентом на последней восьмой такта, темп медленный.

habanera (исп.).

Гавот — старинный французский хороводный танец в умеренном, степенном движении, исполняется в размерах 4/4 или 2/2, начиная с «затакта». Известен с XVI в., в XVII—XVIII вв. стал одним из распространенных придворных бальных танцев.

zavotte (франц.), gavotte (англ.), Gavotte (нем.), gavotta (итал.), gavota (исп.).

Газах, газах — азербайджанский народный мужской групповой танец (в основном молодежный). Музыкальный размер 6/8. Темп оживленный, к концу танца убыстряется.

gazakhi (азерб.).

Газон — 1. Коротко и ровно подстриженная трава в садах, скверах и т. п.

2. Площадка в саду или сквере с такой травой.

gazon (франц.), lawn (англ.), Rasen (нем.), terrèno erboso (итал.), césped (исп.).

Газонщик — жаргонное название уличного циркового артиста, выступавшего в саду (на газоне) или на площади, непосредственно на земле или на коврике.

gazon (франц.).

Гайо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует весело, живо, оживленно.

gaió (итал.).

Галерея — 1. Длинный, большой и светлый крытый ход в форме коридора.

2. Верхний ярус в театре; тоже, что галерка.

3. То же, что картинная галерея.

galleria (итал.), gallery (англ.), galerie (франц.), Galerie (нем.), galeria (исп.).

გავანური დანსა, ჰაბანერა — ევბ. ში ჰ. დ. აღნიშნავს განსაზღვრული ტიპის ცეკვებს სიმღერით. მუსიკალური ზომა 2/4, ნელი ტემპი, დამახასიათებელია — რიტმული ფიგურა, მახვილი ტაქტის უკანასკნელ მერვედზე.

გავოტი — ძველებური ფრანგული საფერხელო ცეკვა ზომიერი, დინგი მოძრაობით. სრულდება 4/4 და 2'4 ზომებში, იწყება გარეტაქტით. ცნობილია XVI ს.-დან, XVII—XVIII ს.-ში იქცა სასახლის კარზე გავრცელებულ ერთ-ერთ სამეფლისო ცეკვად.

გაზახი — მამაკაცთა ჭგუფური აზერბაიჯანული ცეკვა (ძირითადად ახალგაზრდული). მუსიკალური ზომა 6/8, ტემპი მკვირცელი, ცეკვის დასასრულს თანდათან ჩქარდება.

გაზონი — 1. მოკლედ და თანაბრად გაკრეპილი ბალახი ბაღში, სკვერში და ა. შ.

2. ასეთი ბალახით გამწვანებული ადგილი ბაღში, სკვერში და ა. შ.

მეგაზონე — ქუჩა-ქუჩა მოხეტიალე ცირკის მსახიობი (ყარგონული სახელწოდება), რომელიც თავის ნომრებს აჩვენებს ბაღში (გაზონზე) ან მოედანზე, უშუალოდ მიწაზე ან ხალიჩაზე.

გაიო — შეს. ტერმინი, რომელიც მიეთითებს, რომ ნაწარმოები უნდა შესრულდეს მხიარულად, მკვირცხ ლად, ცოცხლად.

გალერეა — 1. დერეფნის ფორმის გრძელი, დიდი და შეშინული ნათელი სათავსო.

2. მაყურობელთა დარბაზის ზედა იარუსი; იგივეა, რაც ქანდარა.

3. იგივეა, რაც სურათების გალერეა.

Галёрка — верхний ярус в театре.

ქანდარა — ზედა იარუსი თეატრში.

gallery (ანგლ.), paradis, poulailier (ფრანც.), Olymp, Obergalerie (ნემეც.), piccionáia (იტალ.), paraiso, gallinero (исп.).

Галоп — быстрый бальный танец в 2-х дольном размере; характерен скачкообразными движениями танцующих пар; каждую фигуру танца начинают с «затакта» (и с другой ноги). Был широко распространен в XIX в.

გალოპი — სწრაფი სამეჯლისო ცეკვა ორწილად ზომავში; ხასიათდება მოცეკვავე წველების ხტომისმაგვარი მოძრაობებით. ცეკვის ყოველი ახალი ფიგურა იწყება გარეტაქტით (და ახალი ფეხით). ფართოდ იყო გავრცელებული XIX ს. ში.

galop (ფრანც.), gallop (ანგლ.), Galopp (ნემ.), galóppo (იტალ.), galope (исп.).

Галопида (цирк) — серия скачкообразных движений (галопов) лошади по манежу.

გვენება (ცირკი) — ცხენის ნახტომისებური სვლა მანეჟზე, ნავარი.

galoppade (ფრანც.), galopade (ანგლ.), Galoppade (ნემ.), galoppata (იტალ.), galopada (исп.).

Гальвано — изготовленная гальванопластическим путем копия с деревянного или цинкового клише.

გალვანო — მომზადებული გალვანო — ხის ან თუთიის კლიშედან გალვანო-პლასტიკური გზით მიღებული ასლი.

galvano (იტალ.) от имени итальянского физика Galvani.

Гальванокаустика — травление рисунка на металле при помощи гальванического тока.

გალვანოკაუსტიკა — გალვანური დენის დახმარებით ლითონზე იახატის შექმნელა.

от (იტალ.) galvano и греч. kaustikos.

electrotype-plate caustics (ანგლ.), galvano caustiques (ფრანც.), Galvanokaustik (ნემ.), galvánocaustico (იტალ.), galvanocáusticas (исп.).

Гальванопластика — получение путем электролиза металлических копий (облочек) с восковых фигур.

გალვანოპლასტიკა — ცვილის ფიგურებიდან ელექტროლიზის გზით ლითონის ასლის (გარსის) მიღება.

от (იტალ.) galvano и греч. plastikē.

galvanoplastics, galvanoplasty (ანგლ.), galvanoplastie (ფრანც.), Galvanoplastik (ნემ.), galvanoplástica (იტალ.), galvanoplastia (исп.).

Гальярда — старинный итальянский и французский танец, в умеренно быстром движении, размер 3-х дольный, позднее приобрел энергичный, живой характер. Был распространен в XVI—XVII вв. в Западной Европе. В инструментальной «сюите» помещался обычно после медленной «паваны».

გალიარდა — ძველებური იტალიური და ფრანგული ცეკვა ზომიერად სწრაფი მოძრაობით, სამწილად ზომავში; უფრო გვიან მიიღო მკვირცხლი, ენერგიული ხასიათი. გავრცელებული იყო დასავლეთ ევროპაში XVI—XVII ს. ებში. ინსტრუმენტულ «სიტიეტაში» სრულდებოდა ჩვეულებრივ, ხელი „პავანას“ შემდეგ.

gagliarda (იტალ.), galiarda (ანგლ.), gaillarde (ფრანც.), Gallarde (ნემ.), gallarda (исп.).

Гамма (муз.) — 1. Последовательность тонов звукового ряда, расположенных в порядке их постепенного повышения или понижения.

2. Название греческой буквы, обозначающей крайний нижний тон средневекового музыкального звукоряда (соль большой октавы).

gamma (греч.), scale (англ.), gamme (франц.), Tonleiter (нем.), gamma (итал.), gama, escala (исп.).

Гамма цветовая (изобр. иск.) — цветовая особенность колорита, характеристика «оптической» закономерности, которая объединяет основные цветовые оттенки произведения. Как правило, этот термин сопровождается обычными для цвета определениями (т. к. Г. и. называют теплой, холодной, яркой, блеклой, светлой и т. п.)

от греч. gamma, coloured scale (англ.), gamme de couleur (франц.), Farbenskala (нем.), gamma di colore (итал.), gama (gradación) de colores (исп.).

Гангарилья — бродячая труппа в Испании XVI в., дававшая представления по крестьянским дворам. Состояла из 3 мужчин и мальчиков и женские роли. Г. разыгрывали «ауто» и «интермедия».

ganguilla (исп.).

Гандаган — грузинский танец с боковым и другими сценическими движениями.

Впервые был показан во время республиканской олимпиады в 1946 г.

gandagan (груз.);

Ганджина (арх.) — стенной шкаф, встроенный в глубокой нише дарбазы, предназначенный для хранения домашнего добра.

gandjina (груз.).

Гамма (муз.) — 1. ბგერათა რიგის ტონების თანმიმდევრობა, განლაგებული თანმიმდევრული ამალღების ან დაბაღების მიხედვით.

2. ბერძნული ასოს სახელწოდება, რომლითაც აღინიშნებოდა შუა საუკუნეების მუსიკალურ ბგერათა რიგის ყველაზე დაბალი ბგერა (ღიღოქტავის სოლო).

ფერთა გამა (სახვ. ხელოვნ.) — კოლორატის ფერადღუნების განსაკუთრებულობა, „ოპტიკური“ კანონზომიერების დახასიათება, რომელიც აერთიანებს ნაწარმოების ძირითად ფერთა შეფერილობას. როგორც წესი, ამ ტერმინს თან ახლავს ფერებისათვის ჩვეული განსაზღვრებანი (რადგან ფერთა გამას უწოდებენ თბილს, ცივს, კაჟკაჟს, მქრქალს, ნათელს და ა. შ.).

განგარილია — მხებტრალე დასი ესპანეთში, რომელიც XVI საუკ. წარმოდგენებს მართაღდა გღებთა კარმიღამოებში. დასში იყენენ 3 მამაკაცი და ქალთა როღების შემსრულებელი ბიკები. განგარილია ასრულებდა „უტოს“ და „ინტერმეღებს“.

განღაგანა — ქართული ცეკვა. გვერდული და სპეციფიკური მოძრაობით. პირველად წარმოდგენილი იყო რესპუბლიკური ოღიმპიადის დროს 1946 წ.

განჯინა (არქიტ.) — დარბაზის დრმა ნიშაში ჩამუნებელი კედლის კარაღა, რომელსაც იყენებენ საოჯახო ნიეთების შესანახავად.

Гансацхრომელი — место, где происходит представление. Термин грузинских импродомных зрелищ X—XI вв.

gansatskhromeli (груз.).

Гансвурст (*театр*) — комический персонаж немецкого народного театра. Появился в XVI в. в «фастнахтшпильях». В XVII в. наряду с «Пикельгерингом» получил распространение как главное лицо комических интермедий. Г. потешал зрителей грубоватыми фарсовыми шутками и трюками. Постоянно обращаясь по ходу действия к публике, Г. широко использовал импровизацию.

Hanswurst (нем.).

Ганцхрома (*театр*) — один из древнейших видов грузинского театрально-зрелищного искусства. Он отличался разнообразием, но главное место в Г. занимали танцы и пантомимические представления. В рамки Г. входили спортивные игры, акробатика, жонглерство и выступления шутков.

gantskhroma (груз.).

Гаоцян — один из типических музыкальных стилей, используемых в китайском классическом театре. Зародился в XII—XIII вв., характерностью Г. является исполнение вокальных партий без сопровождения музыкального инструмента (лишь в отдельных случаях, в момент кульминации, вступают тарелки — «ло» и барабан — «гу»). В конце куплета (или арии) солирующему на сцене актеру подпевают хор, находящийся за сценой. Партии стиля Г. поются речитативом и воспринимаются как своеобразная декламация, близкая к разговорной речи.

gaotsian (кит.).

Гапит (*театр*) — приспособление для управления куклами в кукольном театре. Возникло в т.-ре Индонезии. Г. помогает движению головы тростевой куклы.

განსაცხრომელი — ადგილი, სადაც ტარდებოდა წარმოდგენა (ქართული საცხენოსნო სანახაობიდან მომდინარე ტერმინი — X—XI საუკ.).

ჰანსვურსტი (თეატ.) — გერმანული ხალხური თეატრის კომიკური პერსონაჟი. ეს სახე გაჩნდა XVI საუკ. „ფასტნახტშპილებში“. XVII საუკ. „პიკელგერინგთან“ ერთად გავრცელდა როგორც მთავარი პირი კომიკური ინტერმედიებისა. მაყურებელს აცინებდა უხეში ფარსული ოხუნჯობითა და ოინბაზობით. მოქმედების მსვლელობისას იგი წამდაუწყებ მიმართავდა მაყურებელს და ფართოდ იყენებდა იმპროვიზაციას.

განცხრომა (თეატ.) — ქართული თეატრალურ-სანახაობითი ხელოვნების ერთ-ერთი უძველესი სახეობა. გამოირჩეოდა მრავალფეროვნებით, მაგრამ მთავარი ადგილი „განცხრომაში“ ეკავა ცეკვასა და პანტომიმურ წარმოდგენას. ამ სახეობაში შედიოდა აგრეთვე სპორტული თამაშობები, აკრობატიკა, ჟონგლირობა და ხუმარების გამოხსენებები.

გაოციანი — ერთ-ერთი ტიპური მუსიკალური სტილი, რომელიც გამოიყენება ჩინურ კლასიკურ თეატრში. ჩაისახა XII—XIII ს. გაოციანისათვის დამახასიათებელია ვოკალური პარტიების შესრულება სამუსიკო საყარავის თანხლებების გარეშე (მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში, კულმინაციის მომენტში, ეღერენ; თეფშები „ლო“ დ. დოლი „გუ“). კუპლეტის (ან არიის) ბოლოს, სცენაზე მყოფ სოლისტს მისამღერს უკეთებს ქორო, რომელიც სცენის უკან იმყოფება. გაოციანის სტილის პარტიები იმდრება რეჩიტატივით და აღიქმება როგორც თავისებური დეკლამაცია, ჩვეულებრივი ლაპარაკის მაგარი.

გაპიტი (თეატ.) — თოჯინების სამართ. მოწოდება თოჯინების თეატრში. პირველად ხმარებაში იმეორეს ინდონეზიის თეატრში. გაპიტი ჯობის თოჯინის თავის ტრიალის საშუალებად.

У яванских кукловодов Г. — длинная трость, проходящая через весь корпус куклы. У совр. (особенно у советских) кукловодов конструкция Г. настолько усовершенствована, что даёт возможность производить разнообразные движения головы куклы.

garit (яван.).

Гаргунад — старинное движение французской школы балета, прыжок, во время которого исполняется *rond de jambe en l'air* поочередно одной, затем другой ногой, и ноги закрываются в V позицию.

gargouillade (франц.).

Гардина — занавеска на все окно.

Gardine, Store, Fenstervorhang (нем.), curtain (англ.), rideau (de fenêtre) (франц.), cortina, tenda (итал.), cortina (исп.).

Гармонизация — присочинение к данной мелодии дополнительных голосов в аккордово-гармоническом складе; метод создания музыкального произведения на основе замстопанного напева (напр., Г. народной песни), а также один из основных видов упражнения в учебном курсе гармонии.

от греч. harmonia. harmonisation (англ.), harmonisation (франц.), Harmonisation (нем.), armonizzazióne (итал.), armonisaci3n (исп.).

Гармоника — духовой, клавишный инструмент, состоящий из растяжных, со многими острыми сгибами мехов, в боковых стенках которых помещены металлические язычки. Клавишная хроматическая Г. с ф-ной клавиатурой для правой руки называется «аккордеоном».

armonico a monticino (итал.), accordion (англ.), accordéon (франц.), Ziehharmonika (нем.), acorde3n (исп.).

Гармония — 1. Выразительное средство многоголосной музыки, основанное на объединении звуков в аккорды.

2. Совокупность созвучий, характерная для стиля того или иного композитора.

ბას იძლევა. იაეას თოჯინების თეატრში გაპიტო გრძელი ჭობია, რომელიც მთელ სიგრძეზე გასდევს თოჯინას კორპუსს. თანამედროვე თოჯინების თეატრებში (განსაკუთრებით სსრ კავშირში) გაპიტის კონსტრუქცია იმდენად სრულყოფილია, რომ თოჯინის თავის მრავალგვარი მოძრაობის საშუალებას იძლევა.

გარგუიადი — ფრანგული საბალეტო სკოლის ძველებური მოძრაობა; ნახტომი, რომლის დროს სრულდება *rond de jambe en l'air* თანამიმდევრობით, ჯერ ერთი, შემდეგ მეორე ფეხით და ფეხები იხტება V პოზიციაში.

ფარდა — მთლიანი ფანჯრისთვის.

პარმონიზება — მოცემული მელოდიისათვის დამატებითი ხმების შეთხზვა აკორდულ-პარმონიულ წყობაში; ნახესხები პანგის საფუძველზე მუსიკალური ნაწარმოების შექმნის მეთოდი (მაგ. ხალხური სიმღერის პარმონიზება); აგრეთვე საეარჯიშოთა ერთ-ერთი ძირითადი სახე პარმონიის სწავლების კერსში.

პარმონიკა — ჩასაბერი კლავიშოანი საკრავი, შედგება კიშვადი, მრავალი მახვილი ნაეეცის მქონე გუდებისაგან, რომელთა გვერდით კედლებში მოთავსებულია ლითონის ენაეები. კლავიშოან ქრომატიულ პარმონიკას საფ.ნო კლავიტურით მარჯვენა ხელისათვის ეწოდება „აკორდეონი“.

პარმონიკა — 1. მრავალხმოანი მუსიკის გამომსახველი საშუალება, დაფუძნებული ბეკრების გაერთიანებაზე აკორდებად.

2. თანხმობათა ერთობლიობა, დამახასიათებელი ამა თუ იმ კომპოზიტორის სტილისათვის.

3. Часть теории музыки, учение о правильном построении созвучий в композиции.

harmonia (*греч.*), armonia (*итал.*), harmony (*англ.*), harmonie (*франц.*), Harmonie (*нем.*), armonia (*исп.*).

Гармоническая минорная гамма — мелодическое последование всех ступеней «гармонического минора» вверх или вниз (от I до VIII или от VIII до I ступени включительно).

harmonic minor scale (*англ.*), gamme harmonique mineur (*франц.*), harmonisches Mollskala (*нем.*), scala armonica minore (*итал.*), escala armonica menor (*исп.*).

Гармоническая функция (*муз.*) — роль, ладовое значение аккорда в гармоническом движении. Основные Г. функции: «тоническая» (Т), «субдоминантовая» (S) и «доминантовая» (Д).

harmonic function (*англ.*), fonction harmonique (*франц.*), harmonische Funktion (*нем.*), funzione armonica (*итал.*), función armónica (*исп.*).

Гармонический мажор — распространенная разновидность мажора; лад, построенный по формуле: тон-тон-полутон-тон-полутон-полтора тона-полутон.

harmonic-major (*англ.*), majeur harmonique (*франц.*), harmonisches Dur, Molldur (*нем.*), maggiore armonica (*итал.*), mayor armónico (*исп.*).

Гармонический минор — основная разновидность минора; лад, построенный по формуле: тон-полутон-тон-тон-полутон-полтора тона-полутон.

harmonic-minor (*англ.*), mineur harmonique (*франц.*), harmonisches Moll, Durmoll (*нем.*), minore armonico (*итал.*), armónico menor (*исп.*).

Гарнача — бродячая труппа в Испании XVI в. Давала представления в селениях, а также в частных домах. Г. состояла из 5—6 мужчин, женщины на роли 1-й дамы и мальчика на роли 2-й дамы. В репертуар Г. входили 4 комедии, 3 ауто и несколько интермедий.

garnacha (*исп.*).

3. მუსიკის თეორიის ნაწილი, სწავლება თანხმიანობათა სწორ აგებაზე კომპოზიციაში.

ჰარმონიული მინორული გამა — „ჰარმონიული მინორის“ ყველა საფეხურის მელიოდირი თანმიმდევრობა აღმავალი ან დამავალი მიმართულებით (I-დან VIII საფეხურამდე, ან VIII-დან I საფეხურამდე ჩათვლით).

ჰარმონიული ფუნქცია (*მუს.*) — აკორდის როლი, მისი კილოებრივი მნიშვნელობა ჰარმონიულ მოძრაობაში. ძირითადი ჰარმონიული ფუნქციებია: „ტონიკური“ (Т), „სუბდომინანტური“ (S) და „დომინანტური“ (D).

ჰარმონიული მაჟორი — მაჟორის გავრცელებული სახესხვაობა; კილო, აგებული ფორმულით: ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ერთნახევარი ტონი-ნახევარი ტონი.

ჰარმონიული მინორი — მინორის ძირითადი სახესხვაობა, კილო, აგებული ფორმულით: ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ერთნახევარი-ტონი-სახევარი ტონი.

გარნახა — მოხეტიალე დასი XVI საუკ. ესპანეთში. წარმოდგენებს მართავედა დაბეზში, აგრეთვე კერძო სახლებში. გარნახას დასში შედიოდნენ: 5—6 მამაკაცი, ქალი I-ლი მანდილოსნის როლის შესასრულებლად და ბიჭი მე-2 მანდილოსნის როლის სათამაშოდ. გარნახას რეპერტუარში შედიოდა 4 კომედია, 3 აუტო, რამდენიმე ინტერმედია.

Гарнировка (ჟირკ) — убрание лошади (седла, сбруя, гурта и др.).

საკაზმი (ციკი) — ცხენის მორთულობა: უნაგირი, აკაზმულობა, გურტა და ა. შ.

от франц. garnir, garnishing (англ.), décoration (франц.), Dekorierung (нем.), decorazione (итал.), decoraciôn (исп.).

Гастибубе — древнегрузинский танец.
gastibubé (груз.)

გასტიბუბე — ძველქართული ცეკვა.

Гастроль (театр) — выступление артиста (коллектива) вне места его постоянной деятельности — в другом районе, городе, стране. С XVIII и особенно со 2-й пол. XIX вв. большое распространение получают индивидуальные Г. актеров, гл. обр. столичных т-ров, выступавших с исполнением своих лучших ролей в спектаклях театров других городов.

გასტროლი (თეატ.) — სხვა ქალაქიდან, სხვა რაიონიდან ან სხვა ქვეყნიდან ჩამოსული მსახიობის (მსახიობთა დასის) გამოსვლა. XVIII საუკუნიდან, განსაკუთრებით XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ფართოდ გავრცელდა ინდივიდუალური გასტროლები, უმეტესად დედაქალაქების სათეატრო დასის წამყვანი მსახიობებისა, რომლებიც სხვა ქალაქების თეატრების სპექტაკლებში ასრულებდნენ თავიანთ საუკეთესო როლებს.

spectacle (représentations) d'une troupe en tournée (франц.), tour (англ.), Gastspiel (нем.), tournée (итал.), espectáculo en gira artística (en tournée) (исп.).

«Гаудеамус игитур», «Гаудеамус» — название старинной студенческой песни на латинском языке, по ее первым словам: «Возрадуемся же...».

„გაუდეამუს იგიტურ“, „გაუდეამუს“ — ძველებური სტუდენტური სიმღერის სახელწოდება ლათინურ ენაზე, მისი პირველი სიტყვების მიხედვით: „გავიხაროთ“...

gaudeamus igitur (лат.).

Гвиргвини (арх.) — дробные перекрытия, именуемые по-грузински «гвиргвини» (букв. венец), включены в понятие центрально-венчатых перекрытий или балочно-ступенчатых куполов. По приему укладки балок они делятся на две группы: 1. гвиргвини параллельной укладки и 2. угловой укладки. Промежуточное место между этими группами занимают гвиргвини смешанной укладки.]

გვირგვინი (არქიტ.) — „დარბაზის“ გადახურვა. განეკუთვნება ცენტრულ-გვირგვინული გადახურვის ანუ კოქურ-საფეხუროვანი გუმბათის ტიპს. კოქების წყობის წესის მიხედვით იყოფა ორგვარ ჯგუფად:

1. პარალელური წყობის გვირგვინი.
2. კუთხოვანი წყობისა.

ამ ჯგუფებს შორის შუალედური ადგილი უკავია შერეული წყობის გვირგვინს.

gvirgvini (груз.).

Гедакт (муз.) — орган ный регистр лабиальной группы семейства флейтовых в немецких органах.

ქვედაქტი (მუს.) — ფლეიტების ოჯახის ლაბიალური ჯგუფის საორგანო რეგისტრა გერმანულ ორგანებში.

Gedeckt (მ.მ.), covered stops (ანგლ.), jeux bouches (франц.), gedect (итал.), gedect (исп.).

Геккельфон — духовой тростевой музыкальный инструмент, баритоновый гобой.

ჰეკელფონი — ენკაიანი ჩასაბერი საკრავო, ბარიტონული ჰობოი, გამოიყენება საოპერო და

Применяется в оперном и симфоническом оркестре (но редко). Изобрел В. Геккель в 1904 г.

სიმფონიურ ორკესტრებში (მაგრამ იშვიათად).
გამოიგონა ვ. ჰეკელმა 1904 წ.

Heckelphon (нем.), heckelphon (англ.), heckelphon (франц.), hekelfon (итал.), hekelfon (исп.).

Гексамерон — собрание шести разных музыкальных пьес.

ბექსამერონი — 6 სხვადასხვა მუსიკალური პიესის კრებული.

hexameron (лат.).

Гекстаиль (арх.) — один из видов древнегреческих храмов (периптеров) с шестью колоннами на главном фасаде.

ბექსასტილი (არქიტ.) — ძველი ბერძნული ტაძრის (პერიპტერის) ერთი სახეობა ექვსი სვეტით მთავარ ფასადზე.

hexastil (греч.), hexastile (англ.), hexastile (франц.), Hexastil (нем.), hecsatil (итал.), hexástil (исп.).

Гелногравюра — род фотомеханического воспроизведения рисунков способом глубокой печати.

პელიოგრაფიურა — ნახატების ფოტომექანიკური კვლავ წარმოქმნის სახეობა, ღრმა ბეჭდვის საშუალებით.

от греч. heliōs и франц. gravure.

heliography, heliotypy, photoengraving (англ.), héliogravure héliotypie, photogravure en relief (франц), Heliogravüre (нем.), elioincisión (итал.), heliograbado, heliotipia (исп.).

Гемма — название резного камня с различными изображениями. Если изображение врезано вглубь, Г. называется «интальной», если оно рельефное — «камеей». Интальи обычно служили печатями. Г. часто делались из драгоценных камней.

გემა — რაიმე გამოსახულებით შემკული მცირე ქვა. თუ გამოსახულება ამოკვეთილია, გემას „ინტალია“ ეწოდება, თუ რელიეფურია — „კამეა“. ინტალიებს ჩვეულებრივ ბეჭდად იყენებდნენ. გემა ხშირად ძვირფასი ქვისაგან კეთდებოდა.

gemma (лат.), gem (англ.), gemme (франц.), Gemma (нем.), gèmma (итал.), gema (исп.).

Гемiola, гемiola — триоли, в мензуральной нотации (то же, что сесквиглтера).

ბემიოლა, ბემიოლი — ტრიოლები მენზურალურ ნოტაციაში (იგივე, რაც სესკვიალტერა).

hemiola, hēmiolia (лат., греч.)

Гемсхорн (муз.) — органнйй регистр лабиальной группы, имитирующий звучность оркестровой группы струнных.

გემსჰორნი (მუს.) — ლაბიალური ჯგუფის საორგანო რეგისტრი, რომელიც იძლევა სიმებიანთა საორკესტრო ჯგუფის ულერადობის იმიტაციას.

от нем. Gemshorn.

Генгонг — старинный балийский музыкальный рокестр из десяти инструментов. Инструменты этого оркестра — размером со спичечную коробку, другие — чуть по-

გენგონგი — ძველებური ბალიური ორკესტრი 10 საკრავის შემადგენლობით. ამ ორკესტრის ზოგი საკრავი ასანთის კოლოფის ზომისაა, სხვები ოდნავ უფრო დიდი და წარმოადგენენ რაღაც სა-

больше и походят на нечто среднее между гармониками и тонкими бамбуковыми гробешками.

gengong (балийск.).

Генеральная пауза — продолжительный (не менее такта) перерыв в звучании всех голосов при исполнении многоголосной музыки в оркестре, хоре, ансамбле.

general rest, general hold (англ.), pause general, silence general (франц.), Generalpause (нем.), pausa generale (итал.), pausa general (исп.).

Генеральная репетиция (театр) — последняя репетиция перед окончательным выпуском спектакля.

dress rehearsal (англ.), répétition générale (франц.), Hauptprobe (нем.), próva generale, anteprema (итал.), ensayo general (исп.).

Гейша — японская танцовщица и певица в чайном домике.

geisha (японск.).

Географический фильм — то же, что экспедиционный фильм.

geography film (англ.), film géographique (франц.), Expeditionsfilm, Reisefilm (нем.), film geografico (итал.), film geográfico (исп.).

Геометрический вид формы (арх.) — в зависимости от соотношения величин измерения по трем координатам может иметь следующие типовые состояния: объемная форма, плоскостная форма, линейная форма.

geometrical kind of form (англ.), géométrique forme de l'espace (франц.), geometrische Gattung der Form (нем.), forma geometrica specie (итал.), forma geométrica de la especie (исп.).

Герма — скульптурный бюст, венчающий четырехгранный столб. В античности гермы изображали по преимуществу бога Гермеса. Г. ставились на перекрестках дорог, играли роль межевых знаков, указателей и т. д.

от hermēs (греч.), herma (англ.), hermès (франц.), Herme (нем.), herma (итал.), herma especie (исп.).

შუალოს პარმონიასა და ბამბუკის წვრილსა-
ვარცხლებს შორის.

გენერალური პაუზა — ხანგრძლივი (არანაკლებ ერთი ტაქტისა) შეწყვეტა ყველა ხმების ელვადობისა მრავალხმაინი მუსიკის შესრულების დროს ორკესტრში, გუნდში, ანსამბლში.

გენერალური რეპეტიცია (თეატ.) — უკანასკნელი რეპეტიცია სპექტაკლის საბოლოო გამოშვების წინ.

გეიშა — პროფესიონალი მოცეკვავე და მომღერალი ქალი იაპონიის საჩაიუებში.

გეოგრაფიული ფილმი — იგივეა, რაც საექსპედიციო ფილმი.

ფორმის გეომეტრიული სახეობა (არქიტ.) — სამი კოორდინატის განზომილებათა სიდიდეებს თანფარდობის მიხედვით შეიძლება ჰქონდეს შემდეგი ტიპური მდგომარეობა: მოცულობითი ფორმა, სიბრტყითი ფორმა, ხაზოვანი ფორმა.

ჰერმა — ოთხწახნაგოვანი სვეტის დამაგვირგვინებელი სკულპტურული ბიუსტი; ანტიკურ ხანაში ჰერმა უმეტესად ელვადა ჰერმესის გამოსახულება იყო. ჰერმებს დგამდნენ გზაჯვარედინზე. იყენებდნენ როგორც მიჯნის ნიშნებს, გზას მაჩვენებლებს და სხვ.

Гёрлс — вид эстрадного танца, исполняемого одновременно большой группой танцовщиц, одетых в одинаковые костюмы. Танец Г. отличается точностью ритма, слаженностью движений, сближающими его с гимнастическими упражнениями. Рисунок танцев рассчитан на внешний эффект, оригинальность, в нем часто группируются сплетенные фигуры танцовщиц.

girls (англ.)

Героон — культовое здание, посвященное обожественным героям.

hērās (греч.)

«Герой любовник» (театр) — актерское амплуа; роли юношей, молодых мужчин, обладающих красотой, благородством, умом и т. п., любящих или являющихся предметом любви. В современном театре в связи с расширением границ амплуа термин «Г. л.» вышел из употребления.

jeune-premier (англ.), jeune premier (итал.), primer galán (исп.).

Гетерофония — совместное пение или игра мелодии в унисон с эпизодически возникающими элементами многоголосия (отклонений от унисона). Г. образуется в разных формах совместного пения, совместной инструментальной игры и одновременного исполнения мелодии певцами и музыкантами-инструменталистами. Происхождение Г. восходит к глубокой древности.

от греч. heteros и phōnos.

heterophony (англ.), hétérophonie (франц.), Heterophonie (нем.), heterofonia (итал.), heterofonija (исп.).

Гидайю (театр) — 1. Певец-рассказчик в японском театре марионеток; исполнитель и импровизатор драматич. речитатива. 2. Муз.-литературный жанр т-ра «Такэмотодза»; название получил по имени популярного актера и автора Такэмото Гидайю (XVIII в.).

gidaiu (японск.)

გიორლი — საეკტრადო ცეკვის ერთ-ერთი სახე, რომელსაც ასრულებს ერთნაირ კოსტიუმებში გამოწყობილი მოცეკვავე ქალთა დიდი ჯგუფი. გამოირჩევა რიტმის სიზუსტით, ტანვარჯიშული ვარჯიშების მსგავსი შეთანხმებული მოძრაობებით. ცეკვის ნახაზი განსაზღვრულია გარეგნული ეფექტის, ორიგინალობის მისაღწევად, ხშირია მოცეკვავე ქალთა გადახლართული ფიგურების დაჯგუფება.

ბეროონი — ლევაბად შერაცხილი გმირებისადმი მიძღვნილი საკულტო ნაგებობა.

«გმირი საყვარელი» (თეატ.) — მსახიობის ამპლუა; როლი მომხიბვლელი, კეთილშობილი, გონიერი ქაბუცისა, ყმაწვილკაცისა, რომელიც უყვარს ქალს, ან რომელსაც უყვარს ქალი. თანამედროვე თეატრში ტერმინი „საყვარელი“ აღარ იხმარება.

(ფრანც.) Held-Geliebte (нем.), amoroso

ბეტეროფონია — მელოდიის ერთობლივი სიმღერა ან დაკვრა უნისონში, მრავალხმიანობის ელემენტების ეპიზოდური შერევით (გადახრა უნისონიდან). ბეტეროფონია წარმოიქმნება ერთობლივი სიმღერის, ან დაკვრის და მელოდიის ერთდროული შესრულების (მომღერლებისა და ინსტრუმენტალისტების მიერ) სხვადასხვა ფორმებში. ბეტეროფონიის წარმოშობა შორეულ წარსულს უკავშირდება.

გიდაიუ — 1. მომღერალ-მთხრობელი იაპონურ მარიონეტების თეატრში; დრამატული რეჟიტატისის შემსრულებელი და იმპროვიზატორი.

2. თეატრ. „ტაკემოტოდას“ მუსიკალურ-ლიტერატურული ჟანრი; ეს სახელწოდება პოპულარული მსახიობისა და ავტორის ტაკემოტო გიდაიუს (XVIII ს.) სახელისაგან წარმოდგა.

Гиджак (*მულ.*) — струнный смычковый музыкальный инструмент; распространен у узбеков, таджиков, туркмен. Имеет 2—4 струны.

gidzac (*თაძკ.*)

Гидрия (*კერ.*) — сосуд для воды, широко распространенный в Древней Греции. Многие Г. были покрыты художественной росписью.

от *греч.* hydōr.

hydria (*англ.*), hidria (*франц.*), Hydría (*нем.*), idria (*итал.*) hidria (*исп.*).

Гиларотрагедия — тоже, что и мелодрама.

Гильоширование — гравирование на специальной гильоширной машине рисунка в виде тех или иных комбинаций линий. Г. применяется в малых формах как декоративное украшение.

guillo chage (*франц.*), guilloching, guilloche work (*англ.*), Guillochieren (*нем.*), buriladura (*итал.*), burilado mecánico (*исп.*).

Гимель — параллельное движение терциями или секстами в старинной полифонии; начинается и заканчивается унисоном. В отличие от других форм полифонии, главный голос Г. — верхний.

от *лат.* gemellus.

gymel (*англ.*), gimel (*франц.*), Gimmel (*нем.*), gimel (*итал.*), gimel (*исп.*).

Гимн — торжественная или хвалебная песня. Существуют Г. государственные, революционные, религиозные, в честь героя и т. д. Жанр Г. используется компози-

გიჯაკი (*მუს.*) — ხემიანი სიმებიანი სამუსიკო საკრავი; გავრცელებულია უზბეკებთან, ტაჯიკებთან, თურქმენებთან. აქვს 2—4 სიმი.

ჰიდრია (*კერამ.*) — ძველ საბერძნეთში გავრცელებული წყლის კუერკელი. მრავალი ჰიდრია ღამშვენებულ იყო მონატულობით.

გილაროტრაგედია — იგივეა, რაც მელოდრამა.

გილოშირება — სპეციალურ გილოშირულ მანქანაზე ამა თუ იმ სახის ხაზთა კომბინაციით მიღებული ნახატის გრავირება. გილოშირება მცირე ფორმებში გამოიყენება, როგორც დეკორატიული მორთულობა.

გიმელი — ძველებურ პოლიფონიაში — პარალელური მოძრაობა ტერციებით ან სექსტებით; იწყება და მთავრდება უნისონით. პოლიფონიის სხვა ფორმებთან შედარებით გიმელში წამყვანი ზემო ხმა.

ჰიმნი — საზეიმო ან სახობტო სიმღერა. არსებობს სახელმწიფო, რევოლუციური, რელიგიური, გმირის სადიდებელი და სხვა ჰიმნები. ჰიმნის ენარს კომპოზიტორები იყენებენ საგუნ-

ტორამი в хоровом, оперном и симфоническом творчестве.

от *греч.* *hymnos.*

hymn (*англ.*), *hymne* (*франц.*), *Гимнз* (*кзм.*), *inno* (*итал.*), *himno* (*исп.*).

Гимнасий — древнегреческое сооружение для физических упражнений и учебы, состоящее из главного здания и открытой площадки.

gymnasion (*греч.*).

Гимнастика (*цирк*) — цирковой жанр. Г. включает демонстрацию упражнений на специальных снарядах и аппаратах, разделяется на партерную (упражнения на снарядах, укрепленных на манеже) и воздушную (упражнения на аппаратуре, подвешенной высоко над манежем).

gymnastikē (*греч.*), *gymnastics* (*англ.*), *gymnastique* (*франц.*), *Gymnastik* (*нем.*), *ginnastica* (*итал.*), *gimnasia* (*исп.*).

Гинекей (*арх.*) — женская половина в древнегреческом доме.

gynaikeion (*греч.*)

Гиньоль (*театр*) — 1. Персонаж французского театра кукол. Принадлежит к виду т. н. «ручных», или «верховых» кукол Г. Образ Г. стал традиционным и таким же популярным во Франции, как Петрушка в России, Гансвурст и Кашперль в Германии, Кашпарек в Чехии, Панч в Англии.

2. Наименования пьес, спектаклей и отдельных сценических приемов, основой которых является изображение различных преступлений, злодейств, скабресных сцен, избиений и пыток и т. п. Происходит от названия парижского театра «Гран Гиньоль», возникшего в 1899г.

guignol (*франц.*).

Гиперреализм (*жив.*) — современное зарубежное течение. В произведениях этого искусства фигурируют лишь вещи и предметы, «человеческий мир» в нем отсут-

ствует, саоперо და სიმფონ. შემოქმედებაში.

გიმნასიუმი — ფიზიკური ვარჯიშისა და წვრთნისათვის გათვალისწინებული ძველბერძნული ნაგებობა, რომელიც შედგებოდა მთავარი შენობისა და ღია მოედნისაგან.

ტანვარჯიში (ცირკი) — ცირკში ტანვარჯიში გულისხმობს სპეციალურ ტანვარჯიშის იარაღებზე ვარჯიშის ჩვენებას. იყოფა ორ სახედ: ერთი კვეთით ტანვარჯიში (მსახიობი მუშაობს მანეჟზე დადგმულ იარაღებზე) და მეორე საპაერო ტანვარჯიში (მსახიობი მუშაობს დიდ სიმაღლეზე დამაგრებულ იარაღებზე).

gymnastikē (*გრეკი*) — ცირკში ტანვარჯიში გულისხმობს სპეციალურ ტანვარჯიშის იარაღებზე ვარჯიშის ჩვენებას.

გინეკეიონი (არქიტ.) — საქალეზო ძველბერძნულ სახლში.

გინიოლი (თეატ.) — 1. ფრანგული თოჯინების თეატრის პერსონაჟი. მიეკუთვნება ე. წ. „ხელოთ სათამაშო“, ანუ „თეჯირსზედა“ თოჯინების სახეობას. გინიოლის სახე ისევე ტრადიციული და პოპულარული ვახდა საფრანგეთში, როგორც პეტრუშკა რუსეთში, განსუტრსტი და კაშპერლი გერმანიაში, კაშპარკი ჩეხიაში, პანჩი ინგლისში.

2. სახელწოდება პიესების, სპექტაკლებისა და ცალკეული სცენური ხერხებისა, რომელთა საფუძველსაც წარმოადგენს ბოროტმოქმედება, უწმარური ცემა-ტყუვის, წამებისა და სხვა ამგვარი სცენების ჩვენება წარმოდება პარიზის თეატრ „გრან გინიოლის“ სახელწოდებიდან. ეს თეატრი წარმოიშვა 1899 წ.

ჰიპერრეალიზმი (ფერწ.) — თანამედროვე საზღვარგარეთული მიმდინარეობა. ამ ხელოვნების ნაწარმოებებში გვხვდება მხოლოდ ნივთები და საგნები; „ადამიანური სამყარო“ მასში გამო-

ვუეტ. Гиперреалисты работают чаще всего по фотографиям, афишам, цветным литографиям. Человек на картине не более чем громоздкий предмет. Ни мысли, ни идеи, ни движения. Живопись становится зеркалом, где уловлена не жизнь, а лишь мертвые отражения мира вещей и существ. Г. в своей основе стремится представить человека наподобие машины.

hyperrealism (англ.), hyperréalisme (франц.), Hyperrealismus (нем.), iperrealismo (итал.), hiperrealismo (исп.).

Гиперфокальное расстояние (кино) — расстояние от киносъёмочного аппарата до передней границы резко изображаемого пространства при наводке объектива на бесконечность. Г. р. зависит от фокусного расстояния и относительного σ отверстия объектива. Если навести объектив на Г. р. (отметку), то получится наибольшая величина глубины резко изображаемого пространства данного объектива при определенной диафрагме.

hyperfocal distance (англ.), distance hyper focale (франц.), Hyperfokale, hyperfokale Distanz (нем.), distanza iperfocale (итал.), distancia hiperfocal (исп.).

Гипокрит — одно из наименований актера в Др. Греции. На ранней стадии развития трагедии входило толкование мифа, составлявшего ее содержание.

hypokritos (греч.)

Гипорхема (театр) — в Древней Греции род хоровой песни, сопровождаемой пляской и мимич. игрой. Обычно носила радостный, оживленный характер. В начале Г. развивалась как самостоятельный лирич. жанр; с возникновением трагедии Г., наряду с другими видами торжественной лирики, вошла как составная часть в представление трагедии.

hyporchema (греч.).

რიცხულია. ჰიპერრეალისტები უმეტესად მუშაობენ ფოტოგრაფიების, აფიშების, ფერადი ლითოგრაფიების გამოყენებით. მათ სურათებში ადამიანი გამოიყურება მხოლოდ როგორც გეგმა, უაზრო, უიდეო და უმოძრაო საგანი. ფერწერა სარკედ გადაქცეულია, სადაც ასახულია არა სიცოცხლე, არამედ სამყარო მკვდარი საგნებისა და არსებებისა. ჰიპერრეალიზმი ცდილობს, რომ ადამიანი მანქანის ღონეზე და მის მსგავსად წარმოადგინოს.

ჰიპერფოკალური მანძილი (კინო) — მანძილი ობიექტივიდან მკაცრი გამოსახულების წინა ზღვარამდე, როდესაც ობიექტივი დაყენებულია უსასრულობაზე (უსასრულობის აღმნიშვნელ ნიშანზე). პ. მ. დამოკიდებულია ობიექტივის ფოკუსურ მანძილზე და მის ფარდობით ხერცელზე (დიფრაგმაზე). თუ დავაყენებთ ობიექტივს პ. მ. (აღმნიშვნელ ნიშანზე) მივიღებთ მოცემული ობიექტივისათვის და გარკვეული დიფრაგმისთვის ყველაზე დიდ მკაცრი გამოსახულების არეს.

ჰიპოკრიტი — მსახიობის ერთ-ერთი სახელწოდება ძველ საბერძნეთში. ტრაგედიის განვითარების ადრეულ სტადიაში მსახიობის ამოცანა იყო შინაარსში ასახული მოთხის განმარტება.

ჰიპორქემა (თეატ.) — ძველ საბერძნეთში გარკვეული სახის გუნდური სიმღერა, რომელსაც თან ახლდა ხალისიანი, მხიარული ცეკვა და მიმიკური თამაზობა. დასწყისში ჰიპორქემა ვითარდება როგორც დამოუკიდებელი ლირიული ჟანრი; ტრაგედიის შექმნის შემდეგ კი, საზეიმო ლირიკის სხვა სახეებთან ერთად ჰიპორქემაც ტრაგედიის შემადგენელ ნაწილად იქცა.

Гипорхена — в Др. Греции род хоровой песни.

hiporchena (*греч.*)

Гипостиль (*арх.*) — обширное крытое помещение, зал, потолок которого подпирается колоннами (главным образом, в архитектуре древнего Египта).

hypostylos (*греч.*), hypostyle (*англ.*), hypostyle (*франц.*), Hypostylos (*нем.*), hipostile (*итал.*), hipostilo (*исп.*).

Гипс — в изобилии находится в природе. Различаются два главных вида гипса. Первый из них, нежженный (водный гипс), находит применение в живописи, но не в виде краски, а лишь материала для приготовления грунтов. Второй вид гипса, называемый жженым, представляет слабо прокаленный водный гипс. В таком виде гипс на 3/4 лишается своей воды и становится способным при смешении с водой обращаться в твердую массу, приобретая, таким образом, цементную свойства, и потому находит применение в архитектуре и скульптуре для отливки статуй и т. п. Гипс лишен кроющей способности и потому не может служить краской в живописи.

от gypsums (*греч.*)

ground (*англ.*), empâtement (*франц.*), Gips (*нем.*), solfato di calce, gesso (*итал.*), yesso (*исп.*).

Гипсовый слепок — гипсовая копия с произведенной скульптуры и прикладного искусства. Г. с. широко применяются как модели при обучении рисованию.

от gypsums (*греч.*)

plaster cast (*англ.*), plâtre (*франц.*), Gipsabdruck, Gipsenmoulage (*нем.*), calco in gesso (*итал.*), molde (copia) en yesso (*исп.*).

Гирлянда — цветы и зелень, сплетенные в виде ленты; узор, орнамент и пр. сплетения в такой форме.

ghirlanda, festone (*итал.*), festoon, garland (*англ.*), feston, guirlande (*франц.*), Feston, Girlande (*нем.*), guirnalda, festón (*исп.*).

ჰიპორქენა — საგუნდო სიმღერის სახე ძვ. საბერძნეთში.

ჰიპოსტილი (*არქიტ.*) — ვრცელი გადახურული ნაგებობა, დარბაზი, რომლის ჰერი სვეტებს ეყრდნობა (უმთავრესად ეგვიპტურ არქიტექტურაში).

თაბაშირი — უხედად მოიპოვება ბუნებაში. განირჩევა თაბაშირის ორი მთავარი სახე. ამათგან პირველი გამოუმწვარი (წყლის) თაბაშირი გამოიყენება ფერწერაში, მაგრამ არა როგორც საღებავი, არამედ გრუნტის მოსამზადებლად. გამომწვარად წოდებული თაბაშირის მეორე სახე წარმოადგენს წყლის თაბაშირს, რომელიც მცირე გახურებით არის მიღებული. ასეთი სახით თაბაშირი 3/4-ით კარგავს საკუთარ წყალს და შეუძლია წყალთან შერევისას იქცეს მყარ მასად და ამრიგად შეიძინოს ცემენტის უნარი. სწორედ ამიტომ გამოიყენება არქიტექტურაში და სკულპტურაში ქანდაკებების ჩამოსასხმელად და ა. შ. თაბაშირს არ გააჩნია ზედაპირის დაფარვის თვისებები და ამიტომაც იგი ფერწერაში საღებავად არ გამოიყენება.

თაბაშირის ტვიფარი — თაბაშირის ასლი სკულპტურული და გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოებიდან. ხატვის სწავლებისას თაბაშირის ტვიფარი ფართოდ გამოიყენება როგორც მოდელი.

გირლანდა — ლენტად დაწნული ყვავილები ან ტოტები წნული; ამგვარი გამოსახულებისაგან შედგენილი ლენტური ორნამენტი.

Гирлянды (*цирк*) — сложные перестроения большой группы лошадей, соединенных между собой цветочными гирляндами.

guirlande (франц.), *garland* (англ.), *Girlande* (нем.), *ghirlanda* (итал.), *guirnalda* (исп.).

Гистрион (*театр*)— 1. Актер в Древнем Риме. Первоначально Г. играли без масок, которые были введены лишь в I в. до н. э. под влиянием греческого театра. Женские роли исполнялись мужчинами. Г. вербовались обычно из низов общества, иногда из рабов.

2. Народный бродячий актер эпохи раннего средневековья (IX—XIII вв.). Истоки искусства Г.—в сельских обрядовых играх. Г. был одновременно рассказчиком, музыкантом, танцором, певцом, гимнастом, дрессировщиком животных и т. д. Искусство Г. развивалось в нескольких направлениях: цирковые выступления, творчество сказителей и исполнителей, поэтов и песнотворцев (трубадуры и труверы). В разных странах Г. получили различное наименование: во Франции—«жонглеры», в Испании—«хугляры», в Польше «франки», в Италии—«мимы», в Германии—«шпильманы», в России—«скоморохи». Разновидностью Г. были «ваганты». К концу XIII в. слились с городским театром, самостоятельностью, получившей широкое развитие.

histrionis, histrio (лат.)

Глава, главка (*арх.*) — характерное увенчание русских церковных построек, имеющее форму луковницы, шлема и т. д. и покоящееся на круглом (в плане) или граненом барабане. В своей основе Г. являлась наружной формой купола и первоначально имела конструктивное значение, которое в дальнейшем утратила, превратившись в декоративный элемент. Церкви бывают одноглавые, трехглавые, пяти-

узвизлწულები (ცირკი) — ყვეილწულებით გადაბმული ცხენების დიდი ჯგუფის რთული გადაწყობა.

ჰისტრიონი (თეატ.)— 1. მსახიობი ძველ რომში. ჰისტრიონები პირველ ხანებში თამაშობდნენ უნილბოდ. ნიღბები მათ შემოიღეს მხოლოდ I საუკ. ჩვენს ერამდე, ბერძნული თეატრის გავლენით. ქალის როლს ასრულებდა მამაკაცი. ჰისტრიონები სოციალური წარმოშობით საზოგადოების დაბალი ფენების წარმომადგენლები იყვნენ, ზოგჯერ ყოფილი მონები.

2. სახალხო მოხეტიალე მსახიობი ადრეული შუასაუკუნეების (IX—XIII საუკ.) ეპოქაში. ჰისტრიონთა ხელოვნების საწყისები სოფლის საწესჩვეულებო თამაშობებიდან მომდინარეობს. ჰისტრიონი ერთდროულად იყო მთხრობელიც, მუსიკოსიც, მოცეკვავეც, მომღერალიც, ტანმოვარჯიშეც, ცხოველთა მწვრთნელიც და ა. შ. ჰისტრიონის ხელოვნება ვითარდებოდა რამდენიმე მიმართულებით (საციტკო [გამოსელები, მთხრობლისა და წმემსრულებლის; პოეტისა [და მოლექსის — ტრუბადურის, ტრუვერის ხელოვნება). სხვადასხვა ქვეყანაში ჰისტრიონები სხვადასხვაგვარად იწოდებოდნენ: საფრანგეთში — „ეონგლიორებად“, პოლონეთში — „ფრანკებად“, იტალიაში — „მიმებად“, გერმანიაში — „შპილმანებად“. რუსეთში — „სკომოროხებად“. ჰისტრიონების ერთერთ განშტოებას წარმოადგენდნენ აგრეთვე „ვაგანტები“. XIII საუკ. ბოლოს ისინი შეერწყნენ ქალაქის თეატრს, თვითმოქმედებას, რომელც დღეად განუთარდა.

გუმბათის თავი (არქიტ.) — რუსული სიუღესიო შენობის დამახასიათებელი დამაგვირგვინებელი გუმბათი, რომელიც ფორმით წააგავს მუზარადს, ბოლქვს და ა. შ. ეყრდნობა გეგმაში მრგვალ ან წახნაგოვან ყელს. იგი გუმბათის გარეთა ფორმაა. თავდაპირველად კონსტრუქციული დანიშნულება ჰქონდა, მერე და მერე კი ეს მნიშვნელობა დაკარგა და დეკორატიულ ელემენტად იქცა. გვხვდება ეკლესიები ერთთავიანი,

главы и т. д. Г. бывает из дерева, черепицы, железа и других материалов.

cúpola (*итал.*), cupola (*ачл.*), couple, dôme (*франц.*), Kuppel (*нем.*), cúpula (*исп.*).

Главная тональность — 1. Тональность, в которой излагается и, как правило, завершается какая-либо пьеса; если Г. тональность пьесы минорная, то пьеса может кончиться в одноименном (имеющем ту же тонiku) мажоре. Г. тональность пьесы часто указывается в ее названии (напр., симфония соль минор, этюд Es-dur и т. п.)

2. Тональность, из которой совершается «отклонение», т. е. временный переход в другую (побочную) тональность.

principal tonality (*ачл.*), tonalité principal (*франц.*), Haupttonart (*нем.*), tonalità principale (*итал.*), tonalidad principal (*исп.*).

Главные ступени — первая, четвертая и пятая (I, IV и V) ступени (т. е. тоника и отстоящие от нее на квинту вниз и вверх субдоминанта и доминанта) в мажоре и в миноре. Название свое Г. ступени получили от того, что построенные на них аккорды имеют важнейшее значение в мажорно-минорной системе ладов.

principal degree (*ачл.*), degré principal (*франц.*), Hauptstufen (*нем.*), scalino principale (*итал.*), escalón principal (*исп.*).

Главные трезвучия (*муз.*) — трезвучия, построенные на I, IV, V ступенях (т. е. на тонике и обеих доминантах) мажора и минора. Г. трезвучия вместе с доминант-септаккордом и кадансовым квартсектаккордом являются основными гармоническими средствами мажорно-минорной системы ладов.

principal triad (*ачл.*), triton principal principale (*итал.*), triada principal (*исп.*).

Главный режиссер (*театр*) — лицо, руководящее всей художественной работой театра, определяющее его репертуар. Г. р. осуществляет основные постановки театра, а также принимает и выпускает новые

самостоятели, хуთთავიანი და ა. შ. გ. თავი შეიძლება იყოს ხის, კრამიტის, ლითონის ან სხვა მასალის.

მთავარი ტონალობა — 1. ტონალობა, რომელშიც ელერს და როგორც წესი მთავრდება რომელიმე პიესა, თუ პიესის მთ. ტონალობა მინორულია, მაშინ პიესა შეიძლება დამთავრდეს ერთსახელიან (იმავე ტონიკის მქონე) მაჟორში. პიესის მთ. ტონალობა სშირად მითითებულია მის სახელწოდებაში (მაგ. სიმფონია სოლ მინორი, ეტიუდი Es-dur და ა. შ.)

2. ტონალობა, რომლიდანაც ხდება „გადახრა“, ე. ი. დროებითი გადასვლა სხვა (დამხმარე) ტონალობაში.

მთავარი საფეხურები — პირველი, მეოთხე და მეხუთე (I, IV, V) საფეხურები (ე. ი. ტონიკა და მისგან კვინტით ქვემოთ და ზემოთ მდებარე სუბდომინანტა და დომინანტა) მაჟორსა და მინორში. თავისი სახელწოდება მთავარმა საფეხურებმა იმიტომ მიიღეს, რომ მათზე აგებული აკორდები უმნიშვნელოვანესია კილოების მაჟორულ-მინორულ სისტემაში“.

მთავარი სამხმოვანებები (*მუს.*) — სამხმოვანებები, აგებული I, IV, V საფეხურებზე (ე. ი. ტონიკაზე და ორივე დომინანტაზე) მაჟორსა და მინორში. მთავარი სამხმოვანებები დომინანტ-სეპტაკორდთან და კადანსურ კვარტსექსტაკორდთან ერთად წარმოადგენენ ძირითად ჰარმონიულ საშუალებებს კილოების მაჟორულ-მინორულ სისტემაში.

(*франц.*), Hauptdreiklänge (*нем.*), triada

მთავარი რეჟისორი (*თეატ.*) — პირი, რომელიც ხელმძღვანელობს თეატრის მთელ მხატვრულ მუშაობას, განსაზღვრავს მის რეპერტუარს. მთავარი რეჟისორი ახორციელებს თეატრის ძირითად დადგმებს, აგრეთვე ლებულობს სხვა რეჟისორ-

и возобновленные спектакли, поставленные другим режиссером.

chief producer (англ.), chef-metteur en scène (франц.), Cheiregisseur (нем.), regista capo (итал.), director jefe de escena, traspunte-jefe (исп.).

Гладилка, воронило (граф.) — сильно закаленный стальной инструмент, имеющий с одного конца закругленные поверхность и край, с другой — более тонкую, почти острую закругленность.

smoothing board (англ.), lisscir (франц.), Glättkelle, Glätteisen (нем.), liscia (итал.), alisador (исп.).

Глазурование заливкой (кер.) — нанесение глазури на черепок изделия путем поливания. При этом глазурь должна быть в состоянии жидкости (консистенции густых сливок).

varnishing by pouring (англ.), glaçurer par arrosement (франц.), Glasieren durch Übergießen (нем.), smaltatura di copritura (итал.), esmaltado por colada (исп.).

Глазурование кистью (кер.) — нанесение глазури кистью применяется при глазуровании изделий разноцветными глазурями. Кроме того, кистью производится подправка глазури на изделиях, оглазурованных методом погружения.

varnishing by paint-brush (англ.), glaçurer par pinceau (франц.), Glasieren mit dem Pinsel (нем.), smaltatura di pennello (итал.), esmaltado por pincel (исп.).

Глазурование окунанием (кер.) — наиболее распространенным способом глазурования является погружение, окунание изделия в жидкую глазурь.

varnishing by dipping (англ.), glaçurage par trempage (франц.), Glasieren durch Tauchen (нем.), smaltatura in immersione (итал.), esmaltado por inmersión (исп.).

Глазурование посыпкой (кер.) — посыпкой глазурь наносится преимущественно на необожженное горшочное изделие.

varnishing by powdering (англ.), glaçurer par saupoudrage (франц.), Glasieren durch Aufspritzen (нем.), smaltatura di spruzzatura (итал.), esmaltado por polvoreamiento (исп.).

რების ნამუშევრებს, და სადგმელად ვიზას აწლებს მათ ახალ თუ განახლებულ სპექტაკლებს.

უთო, საუთოვებელი (გრაფიკ.) — ძლიერ გავარვარებული ფოლადის ინსტრუმენტი, რომელსაც ერთ ბოლოში აქვს მომრგვალებული ზედაპირი და კდე, მეორეში — შედარებით თხელი, თითქმის მკრელი მომრგვალებულობა.

მოკიქურება სასხმიო (კერამ.) — კიქურის დატანა ნაკეთობაზე გადასხმის წესით. ამ დროს კიქურა უნდა იყოს თხევადი, არაენისებური მასისა.

მოკიქურება ფუნჯით (კერამ.) — კიქურის დატანა ფუნჯით ხდება ნაკეთობის ნაირფერი კიქურით მოკიქურების დროს. ამას გარდა, ფუნჯითვე ხდება კიქურის შესწორება ნაკეთობებზე, რომლებიც ამოვლების მეთოდითაა მოკიქურებული.

მოკიქვა ამოვლებით (კერამ.) — მოკიქვის შედარებით გავრცელებულ ხერხს წარმოადგენს თხევად კიქურში ნაკეთობის ჩაფლობა, ამოვლებობა.

მოკიქურება შეფრქვევით (კერამ.) — კიქურის შეფრქვევენ უპირატესად გამოემწეარ საქონენ ნაკეთობაზე.

Глазурование пульверизацией (*кер.*) — этот способ применяется для глазурования хрупких и ломких токностенных изделий, а также громоздких изделий. Глазурь наносится путем разбрызгивания из пульверизатора.

varnishing by dusting, varnishing by powdering (*англ.*), glaçurer par saupoudrage (*франц.*), Glasieren durch Aufspritzen (*нем.*), smaltatura di pulverizzazione (*итал.*), esmaltado por pulverización (*исп.*).

Глазуровщик (*кер.*) — мастер, занимающийся глазуровкой (глазуromanem).

მოკიჭურება პულვერიზაციით (*კერამ.*) — ეს ხერხი გამოიყენება მყიფე და მტკრეველი, აგრეთვე უზარმაზარი ნაკეთობების მოკიჭურებისათვის. კიჭური დაიტანება პულვერიზატორიდან დანამვის წესით.

მეკიჭურე (*კერამ.*) — ოსტატი, რომელიც მოკიჭურებაზე მუშაობს.

dipper, biscuit ware dipper (*англ.*), trempoir de biscuit (*франц.*), Glasierer (*нем.*), smaltatore (*итал.*) esmaltador, vidriador (*исп.*).

Глазурь (*кер.*) — тонкий стекловидный слой, накладываемый на керамические изделия для придания прочности и водонепроницаемости, а также для украшения.

კიჭურა (*კერამ.*) — თხელი, მინისმაგვარი ფენა, რომელიც დაიტანება კერამიკულ ნაკეთობებზე სიმკვრივისა და წყალგაუმტარობისათვის, აგრეთვე გასალამაზებლად.

Glasur (*нем.*), enamel, glaze (*англ.*), glaçure (*франц.*), smalto (*итал.*), esmalte, vidriado (*исп.*).

Глазурь авантюриновая — бесцветная или малосветлая глазурь с мельчайшими золотыми блестками, которые создаются внутри глазурного слоя за счет введения 10—30% окиси железа. Применяется только на фаянсе.

კიჭურა ავანტიურიანებული — ტყვიის გარეშე ანდა ნაკლებ ტყვიიანი კიჭურა უწვრილესი ოქროს ბრქვეილებით, რომლებიც მიიღება კიჭურის შიდა ფენაში. მასში 10—30% რკინის ჟანგის შეყვანის ხარჯზე. გამოიყენება მხოლოდ ქაშანურზე.

aventurine glazing (*англ.*), glaçure aventurine (*франц.*), Aventuringlasur (*нем.*), smalto avventurino (*итал.*), esmalte aventurin (*исп.*).

Глазурь глиняная (земляная) — представляет собой легкоплавкую глину с флюсующими добавками. Применяется для изделий с каменными и полукваменными черепками.

კიჭურა თიხის (მიწის) — წარმოადგენს ადვილად დნობად თიხას დნობადებით. გამოიყენება ქვიან და ნახევრადქვიან ქალათა შექმნისათვის.

clay glazing (*англ.*), glaçure d'argile (*франц.*), Lehmglasur (*нем.*), smalto di creta, smalto di terra (*итал.*), esmalte de arcilla (*исп.*).

Глазурь глухая (непрозрачная) — применяется для майолики, фаянса, облицовочных плит. Нанесение цветных глазурей способствует улучшению декоративных свойств хозяйственных глазурей.

opaque glazing (*англ.*), glaçure opaque (*франц.*), getrüblte Glasur (*нем.*), *f* malto opaco (*итал.*), esmalte mate (*исп.*).

Глазурь инкрустированная — получают следующим образом: при нанесении основной глазури оставляют свободные места, на которые затем наносится бесцветная или иначе окрашенная глазурь. После этого изделие подвергается муфельному обжигу.

incrusted glazing (*англ.*), glaçure d'incrustation (*франц.*), intarsierte Glasur (*нем.*), *f* malto intarsiato, intarsierto (*итал.*), esmalte incrustado (*исп.*).

Глазурь легкоплавкая—земляные, сборные и смешанные — характеризуются полным обжигом ниже 1100°C и применяются для керамических изделий типа хозяйственного фаянса и майолики.

fusible glazing, easily melted glazing (*англ.*), glaçure facile fusible (*франц.*), leichtschmelzbare Glasur (*нем.*), *f* malte fufibile (*итал.*), esmalte fusible (*исп.*).

Глазурь окрашенная (цветная) (*кер.*) — глазурь, в состав которой вводят красящие оксиды или соли металлов, при сплавлении растворяющиеся в Г., образуя цветные стекла. Цветные Г. также могут быть получены прибавлением к ним огнеупорных красящих веществ, которые, не растворяясь, распределяются в Г. равномерно и придают ей свой цвет.

coloured enamel (*англ.*), émail coloré (*франц.*), Farbglasur (*нем.*), *f* malto colore (*итал.*), vidriado colorado (*исп.*).

Глазурь полевошпатная — сюда относятся тугоплавкие прозрачные глазури, бедные оксидами щелочных и щелочно-земельных металлов. Применяются они, главным образом, для изделий с плотным

Киптура уру (гаუმჭვირვალე) — გამოყენება ბიოლოგიკათვის, ქაშანურისათვის, მოსაპირკეთებელი ფილებისათვის. ფერადო კიქურების დატანა ხელს უწყობს საოჯახო კიქურების დეკორატიული თვისებების გაუმჯობესებას.

Киптура инкрустированная — შემდეგნაირად ლებულობენ: ძირითადი კიქურის დატანისას ტყვებენ თავისუფალ ადგილებს, რაზედაც შემდეგ დაიტანენ უფერულ ან სხვაფერად შეღებულ კიქურს. ამის შემდეგ ნაწარმი უნდა გამოიწვიას მუფელის წესით.

Киптура легкоплавкая — მიწის, და შერეულნი — ხასიათდება 1100° C დაბლა მორწყვითი გამოწვივით და გამოყენებიან საოჯახო ქაშანურისა და ბიოლოგიის (მინანქრიანი ქაშანური) ტიპის კერამიკული ნაწარმისათვის.

Киптура შეღებილი (ფერადი) (კერამ.) — კიქურა, რომლის შემადგენლობაში შეაქვთ მღებავი ეანგები ანდა ლითონთა მარილები, რომლებიც ღნობისას იხსნებიან კიქურაში, ამის შედეგად მიიღება ფერადი მინები. შ. კ. ასევე შეიძლება მიღებული იქნას ცეცხლგამძლე მღებავ ნვთიერებათა მომატებით, რომლებიც გაუხსნელად თანაბრად ნაწილდება კიქურაში და აძლევენ მას თავის ფერს.

Киптура минерошпатовая (მიღებული მინდვრის შპატისაგან) — მას განეკუთვნებიან ძნელადღნობადი გამჭვირვალე კიქურები, რომლებიც ღარიანი არიან ტუტისა და ტუტე-მოწიანი ლითონების ეანგებით. ისინი გამოიყენე-

черепком, типа фарфора, каменного материала.

feldspar glazing (англ.), glaçure de spath des champs (франц.), Feldspatglasur (нем.), smalto di feldispato (итал.), esmalte de feldespato (исп.)

Глазурь самосветящаяся — получают из цветных свинцовых глазурей путем введения в них вольфрама — кальциевой соли.

self-luminous glazing (англ.), glaçure lumineuse de soi même (франц.), Selbstleuchtendeglasur (нем.), smalto autoluminescente (итал.), esmalte autoluminiscente (исп.)

Глазурь смешанная (легкоплавкая) — глазурь, не содержащая или малосодержащая свинец.

mixed glazing (англ.), glaçure mixte (франц.), lato (итал.), esmalte mixturado (исп.)

Глазурь соляная — представляет собой продукт взаимодействия поваренной соли с керамическим черепком в присутствии водяных паров. Применяется Г. с. для глазурования изделий с каменным черепком.

salt glazing (англ.), glaçure de sel (франц.), Salzglasur (нем.), smalto salino (итал.), esmalte de sal (исп.)

Глазурь сырая — готовится путем тонкого помола шихты с последующим нанесением глазурного шликера на керамический черепок. Обычно — это тугоплавкие полевошпатные глазури. И лишь иногда применяется легкоплавкая глазурь, например, богатая свинцом гончарная глазурь.

damp glazing (англ.), glaçure humide (франц.), Rohglasur (нем.), smalto úmido (итал.), esmalte húmido (исп.)

Глазурь текучая — представляет собой легкоплавкую цветную глазурь которой обрызгивается изделие (напр. ваза), политая бесцветной или цветной, но иначе окрашенной глазурью. При дополнительном обжиге Г. растекается, благодаря чему получают своеобразные эффекты.

runglazing (англ.), glaçure courante (франц.), Laufglasur (нем.), smalto fluido (итал.), esmalte fluido (исп.)

ბიან ფაფურის, ქვის მასალის ტიპის მკერვიე ქალას მქონე ნაწარმისათვის.

ქიქურა თვითმანათობელი — იღებენ ფერადო ტყვიის ქიქურისაგან მასში ვოლფრამის — კალციუმის მარილის შეტანით.

ქიქურა შერეული (აღვილადნობადი) — ქიქურა, რომელიც არ შეიცავს ან ნაკლებად შეიცავს ტყვიას.

vermischte Glasur (нем.), smalto mescolato (итал.)

ქიქურა მარილიანი — წარმოადგენს სუფრის მარილისა და კერამიკული ნაწარმის ურთიერთქმედების პროდუქტს, წყლის ორთქლის თანხლებით. მარილიანი ქიქურა გამოიყენება ქვიანი ქალას მოქიქურებისათვის.

ქიქურა ნოტიო — მიიღება წვრილად დანაყილი ნაზავით მოქიქურებული შლიკერის კერამიკულ ნაწარმზე შემდგომი დატანით. ჩვეულებრივ ესაა ძნელადნობადი მინდერის შპატისებრი ქიქურები. იშვიათად გამოიყენება აღვილადნობადი ქიქურა: მაგალითად, ტყვიით მდიდარი სამეოთნეო ქიქურა.

ქიქურა დენადი — წარმოადგენს აღვილადნობად ფერად ქიქურას, რომლითაც იპყურება ნაწარმი (მაგ. ლარნაკი), გადასმული უფერული ანდა ფერადი, მაგრამ სხვაფერად შეღებილი ქიქურით. დამატებითი გამოწვისას დენადი ქიქურა იღვენთება, რის გამოც მიიღება თავისებური ეფექტები.

Глазурь тугоплавкая — характеризуется температурой $\frac{1}{2}$ политого обжига 1380°. Типичным представителем являются фарфоровые полевошпатные глазури.

refractory glazing (*англ.*), glaçure réfractaire (*франц.*), schwerflüssige Glasur (*нем.*), fmalto resistente alla fusione (*итал.*), esmalte refractario, barniz infusible (*исп.*).

Глазурь фриттованная — готовится путем предварительного сплавления шихты в специальных печах. В отличие от сырых фриттовые глазури, как правило, легкоплавки.

frit glazing (*англ.*), glaçure frittée (*франц.*), Fritteglasur (*нем.*), fmalto frito (*итал.*), esmalte frito (*исп.*).

Глазурь художественная (декоративная) — обладает своеобразным внешним эффектом, придает изделиям декоративные свойства, соответствующие архитектурно-художественным требованиям. К Г. х. относятся текучие, инкрустированные, светящиеся, авантюриновые, кракле и др.

art glazing (*англ.*), glaçure artistique (*франц.*), Kunstglasur (*нем.*), fmalto d'arte (*итал.*), esmalte de arte (*исп.*).

Гласкорд — род фортепиано, в котором струны заменены стеклянными пластинками (вышел из употребления).

Glasklavier (*нем.*), glasscorde (*франц.*), glasschord (*англ.*), vetrocorda (*итал.*), glascordio (*исп.*).

Глинты — изваяния из камня или металла или вырезанные на них фигуры.

glinto (*греч.*).

Глиптика — искусство художественной резьбы на твердом камне.

от *греч.* glyptos.

glyptics (*англ.*), glyptique (*франц.*), Glyptik (*нем.*), gliptica (*итал.*), gliptica (*исп.*)

Глиссад — скользящий прыжок с продвижением за открываемой ногой в сторону, вперед или назад. Исполняется последовательно один за другим, но чаще служит подготовкой для больших прыжков.

pas glissade (*франц.*).

Кипура ძნელდნობადი — ხასიათდება 1380° ტემპერატურაზე მორწყვით გამოწვით. მისი ტიპური წარმომადგენელი ფაიფურის მინდვრის შპატისებური კიპურებია.

Кипура ფრიტირებული — მზადდება სპეციალურ ღემელებში ნახავის წინასწარი დნობით. ტენიანი კიპურისაგან განსხვავებით, ფრიტირებული კიპურა, როგორც წესი, აღვილადდნობადია.

Кипура მხატვრული (დეკორატიული) — ხასიათდება თავისებური გარეგნული ეფექტით, ნაწარმს ანიჭებს დეკორატიულ თვისებას, რაც შეესატყვისება არქიტექტურულ-მხატვრულ მოთხოვნილებებს. მხატვრულ კიპურას განეკუთვნებიან დენალი, ინკრუსტირებული, მანათობელი, ავანტიურიებული, კრაკლე და სხვ.

გლასკორდი — ფორტეპიანოს სახეობა, რომელშიც სიმები მინის ფირფიტებია შეცვლილი (ხმარებდნენ გამოსულია).

გლინტები — ნაქანდაკევი ქვისაგან, ლითონისაგან ანდა მათზე გამოკრილი ფიგურები.

გლიპტიკა — ქვაზე მხატვრული კვეთის ხელოვნება.

გლისადი — გასრიალებული ნახტომი გამოლი ფეხისაკენ გვერდზე, წინ ან უკან გადანაცვლებით. სრულდება თანამიმდევრულად ერთი პერორის მიყოლებით, უფრო ხშირად კი დიდი ნახტომების მომზადებას ემსახურება.

Глиссандо—особый прием в игре на музыкальных инструментах; заключается в быстром скольжении пальца по струне (арфа, скрипка и т. д.); на ф.-но—скольжение ногтя пальца по белым клавишам, на тромбоне — скольжение кулисы.

glissando (*итал.*).

Глифика — скульптура, ваяние.

от *греч.* glypho.

Гловис мгосани—флейтист, песнопевец, трагик (древнегрузинский термин).

glovis mgosani (*груз.*).

Гловис мгосноба (*театр*) — трагедия (древнегрузинский термин).

glovis mgosnoba (*груз.*)

Глокеншпиль (карийон) (*муз.*) — ударный музыкальный инструмент — набор колоколов. В начале XVII в. в Германии Г. был реконструирован в домашний инструмент «колокольное фортепиано». и под названием «карийон» оно было использовано Генделем в оратории «Саул»; а под названием «Глокеншпиль» — Моцартом в опере «Волшебная флейта».

Glockenspiel (*нем.*), carillon (*англ.*), carillon (*франц.*), campanella (*итал.*), carilló (*исп.*)

Глубина резко изображаемого пространства (глубина резкости изображения) (*кино*) — расстояние вдоль оптической оси объектива, в пределах которого объекты съемки изображаются в кадре с необходимой резкостью. Практически глубину резко изображаемого пространства измеряют в метрах, а также в см, мм и т. п.

depth of field (*англ.*), profundur de champ (*франц.*), Schärfentiefe(n)bereich, Tiefenschärfe (*нем.*), profondità di campo (*итал.*), profundidad de campo (*исп.*).

Глубина резкости изображения — см. «Глубина резко изображаемого пространства».

Глиссандо — განსაკუთრებული ხერხი, რომელიც გამოიყენება მუსიკალურ საკრავებზე დაკრისას; სრულდება თითის სწრაფი გატურებით სიმზე(არფა, ვიოლინო და ა. შ.), ფრჩხილის გატურებით თეთრ კლავიშებზე, კულისის სრალით ტრომბონზე და ა. შ.

Глифика — სკულპტურა, მოქანდაკეობა.

Гловის მგოსანი — ფლეიტისტი, მგალობელი, ტრაგიკოსი (ძველქართული ტერმინი).

Гловის მგოსნობა (თეატ.) — ტრაგედია (ძველ ქართული ტერმინი).

Гლოკენშპილი (კარიონი) (მუს.)—დასარტყამი-სამუს. საკრავი — ზარების კომპლექტი. XVII ს. დასაწყისში გერმანიაში გ. გადაკეთდა საოჯახო საკრავად „ზარებიან ფორტეპიანოდ“ და „კარიონის“ სახელწოდებით ჰენდელმა გამოიყენა ორატორია „საულში“, ხოლო სახელწოდებით „გლოკენშპილი“ — მოცარტმა ოპერა „ჯადოსნურ ფლეიტაში“.

მკაფიო გამოსახულების არე (კინო)—მანძილი ობიექტივის ოპტიკური ღერძის გასწვრივ, რომლის ფარგლებში გადაღების ობიექტები მკაფიოდ გამოსახულია ფირზე. პრაქტიკულად მკაფიო გამოსახულების არე იზომება მეტრობით (აგრეთვე სმ, მმ-ობით და ა. შ.).

გამოსახულების სიმკვეთრის სიღრმე —იხ. მკაფიო გამოსახულების არე.

Глубинная мизансцена — см. «Мизансцена в кино».

სიღრმული მიზანსცენა — იხ. „მიზანსცენა კინოში“.

deep staging (ანგლ.), profond mise en scène (ფრანც.), tiefe Inszenierung (ნემ.), quadro abissale (იტალ.), profunda puesta en escena (исп.).

Глубокая гравюра на органическом стекле — прозрачность органического стекла дает ему большое преимущество перед другими материалами, так как освобождает гравера от необходимости переносить на доску рисунок в зеркальном изображении. Работа гравера значительно упрощается. Благодаря однородности и упругости органического стекла гравюра не коробится и не дает трещин.

ღრმა გრავიურა ორგანულ მინაზე — ორგანულ მინის გამჭვირვალება სხვა მასალასთან შედარებით მას დიდ უპირატესობას აძლევს, რადგან იგი გრავიორს ათავისუფლებს ნახატის დაფაზე საკისებურად (შებრუნებით) გადატანისგან და გრავიორის მუშაობა საგრძნობლად გამარტივებულია. ორგანული მინის ერთგვაროვნების და დრეკადობის წყალობით იგი არ შრუტდება, ბზარებს არ იძლევა.

roto-engraving on organic glass (ანგლ.), Tiefgravüre an das organische Glas (ნემ.), gravure en creux sur verre organique (ფრანც.), stampa a incavo in vetro organico (იტალ.), grabado en hueco sobre vidrio orgánico (исп.).

Глухая стена (стр.) — стена без проемов.

უჩრუ კედელი (მშენ.) — ღიობებს მოკლებული კედელი.

blind wall (ანგლ.), mur sans jour (ფრანც.), Wand ohne Öffnungen, Blindmauer (ნემ.), muro cieco (იტალ.), muro sin huecos (исп.).

Глахтун (арх.) — тип армянского народного жилища.

გლხათ ენი (არქიტ.) — სომხური ხალხური საცხოვრებელი სახლის სახეობა.

glkhatun (არმ.).

Гобелен — ковер, обыкновенно стеной, с вытканными на нем художественными изображениями.

გობელენი — ხალიჩა, ჩვეულებრივ კედელზე გასაყრავი, რომელშიც ჩაქსოვილია მხატვრული გამოსახულებანი.

gobelin (ფრანც.), tapestry, gobelin (ანკლ.), Gobelin (ნემ.), arazzo, gobelino (იტალ.), gobelina (исп.).

Гобой — деревянный духовой тростевой инструмент; трубка конической формы. Звук Г. не столь яркий, как у флейты, но весьма характерный своим носовым оттенком, напоминающим звук пастушьего рожка; технически он менее подвижен. Одним из предшественников Г. считается «зурна» (среднеазиатская «сурiana»). Г. истируется в скрипичном ключе.

ჰობოი — ენაკიანი ხის ჩასაბერი საყრავი; მ.-ს ბგერა არ არის ისეთი კაშკაშა, როგორც ფლეიტისა, მაგრამ მეტად დამახასიათებელია თავისი ცხვირისმიერი ელფერით, რომელიც მეცხვარის ქარახსის ელერადობას გვაგონებს, ტექნიკურად იგი ნაკლებად მოძრავია. ჰობოის ერთ-ერთ წინამორბედ ითვლება „ზურნა“ (შუა აზიური „სურნაი“). ჰობოის პარტია იწერება ვიოლინის გასაღებში.

hautbois (ფრანც.), oboe (ანგლ.), Oboe (ნემ.), oboe (იტალ.), oboe (исп.).

Гобой д'амур — один из членов семейства гобоевых музыкальных инструментов. Используется изредка в партитурах композиторов, например, у Р. Штрауса в «Домашней симфонии». Он настроен на малую терцию ниже, чем обычный гобой.

hautbois d'amour (франц.), oboe d'amore (англ.), Liebesoboe (нем.), oboe d'amore (итал.), oboe de amor (исп.).

Говарси — один из способов художественной обработки цветных металлов.

govarsi (дагест.).

Гогмани — древнегрузинский быстрый, увлекательный танец.

gogmani (груз.).

Годеба (скорбь) — особый древнегрузинский театральный исполнительский жанр, в котором участвовали солист—певец-мгосани и вторящий хор—зруни. Для годеба характерно то, что как-певец мгосани, так и хор-зруни сопровождают свое пение мимическими движениями и танцами.

godeba (груз.).

Голливуд—центр кинематографии США, находящийся в одном из пригородов Лос-Анджелеса (штат Калифорния). Возникновение Г. относится к 1908 г.

Г. вошел в историю кино как синоним американской системы производства фильмов, основанный на эксплуатации «кинозвезд», поточном методе создания сценариев и стандартных фильмов.

Hollywood (англ.).

Головка смычка — верхний конец смычка.

bow-tip (англ.), pointe (франц.), Spitze, Kopfstück, Köpfchen (нем.), punta (итал.), punta (исп.).

Голограмма (в переводе с греч. «всезапись») — пластинка, на которой фиксиру-

Юობოი, დ'ამური — ჰობოის ტყახის საკრავთა ერთ-ერთი წარმომადგენელი. პარტიტურებში იშვიათად გვხვდება. მაგ., რ. შტრაუსის „საოჯახო სიმფონიაში“. იგი აწყობილია პატარა ტერციით ქვემოთ ჩვეულებრივ ჰობოისთან შედარებით.

გოვარსი — ფერადი ლითონების მხატვრული დამუშავების ერთ-ერთი ხერხი.

გოგმანი — სანდომი ჩქარი როკვა (ს. ს. ორბელიანი).

გოდება (გლოვა) — განსაკუთრებული ძველქართული თეატრალური საშემსრულებლო ენა, რომელშიც მონაწილეობდნენ სოლისტი მომლერალი — მგოსანი და გუნდი — ზრუნი. გოდებისათვის დამახასიათებელია ის, რომ როგორც მომლერალი—მგოსანი, ისე გუნდი—ზრუნი სიმლერას ასრულებდნენ მიმიკური მოძრაობებისა და ცეკვების თანხლებით.

ჰოლივუდი — აშშ-ის კინემატოგრაფიული ცენტრი, მდებარეობს ქ. ლოს-ანჯელესის (კალიფორნიის შტატი) ერთ-ერთ გარეუბანში. შეიქმნა 1908 წელს.

ჰოლავუდი კინოს ისტორიაში შევიდა როგორც სინონიმი ფილმების წარმოების ამერიკული სისტემისა, რომელიც დაფუძნებულია „კინოგარსკე-ლავების“ ექსპლოატაციაზე, სცენარებისა და სტანდარტული ფილმების შექმნის ნაკადურ მეთოდზე.

ხემის თავი — ხემის ზედა ნაწილი.

ჰოლოგრამა (ბერძნულიდან თარგმანში „ყველაფრის ჩანაწერი“) — ფირფიტა, რომელზედაც

ется весь визуальный процесс фотографирования способом голографии. С изобретением лазера создан новый метод голографии. Теперь голограммы обычно получают в темной комнате, которая сама выполняет роль фотоаппарата. Луч лазера расщепляют надвое: одна половина (сигнальный луч) направляется на фотографируемый объект, другая же (опорный луч) направляется зеркалом прямо на пластинку. Сигнальный луч, отразившись от предмета, тоже попадает на пластинку. Происходит взаимодействие. После проявления пластинки изображение объекта на ней еще не проявляется. Получить его можно различными путем. Один из способов — пропустить через пластинку лазерный луч. На одной и той же Г. можно записать и воспроизвести огромное количество информации.

от греч. holos и gramma
 hologramm (англ.), hologramme (франц.), Hologramm (нем.), hologramma (итал.),
 hologra (исп.).

Голография — объемная фотография, представляющая собой объемную копию предмета. Как и сам предмет, голографическое изображение можно рассматривать под разными углами и каждый раз видеть иначе. Наклонив голову и изменив точку наблюдения, можно заглянуть за край изображения. Обычный фотоснимок является плоским, двухмерным. Г. переводит фотографию в третье измерение и записывает все оптически информации без объектива. Темная комната выполняет роль фотоаппарата. Основоположником Г. считается Деннис Габор, венгерский физик.

от греч. holos
 holography (англ.), holographie (франц.) Holographie (нем.), holografia (итал.), holografia (исп.).

Голос (муз.) — 1. Отдельная мелодическая линия как составная часть многоголосного сочинения (напр., в фуге).

2. Голоса — отдельные нотные партии хорового, ансамблевого или оркестрового произведения.

ჰოლოგრაფიის საშუალებით ფიქსირებულა ფოტოგრაფირების მთელი ვიზუალური პროცესი. ლაზერის გამოგონების შემდეგ შექმნილია ჰოლოგრაფიის ახალი მეთოდი. ახლა, ჩვეულებრივ, ჰოლოგრამები მიიღება ბნელ ოთახში, რომელიც თვითონ ასრულებს ფოტოაპარატის როლს. ლაზერის სხივს ხლეჩავენ ორად. ერთ ნახევარს (სასიგნალს სხივს) მიმართავენ ფოტოგრაფირებისათვის განკუთვნილ ობიექტზე, მეორეს კი (საყრდენ სხივს) საკეცებით მიმართავენ პირდაპირ ფირფიტაზე. საგნიდან არეკლილი სასიგნალს სხივიც ხვდება ფირფიტაზე. იწეება ურთიერთქმედება. ფირფიტის გამოყვანების შემდეგ ობიექტის გამოსახულება მასზე ჭერ კიდევ არ ჩნდება. მისი გამოჩენა სხვადასხვანაირად შეიძლება. ერთ-ერთი ხერხია — ფირფიტაში გავატაროთ ლაზერის სხივი. ერთი და იგივე ჰოლოგრამაზე შეიძლება ჩაწერილი და წარმოქმნილი იქნას ინფორმაციის უზარმაზარი რაოდენობა.

ჰოლოგრაფია — მოცულობითი ფოტოგრაფია, რომელიც წარმოადგენს საგნის მოცულობითის ასლს. ჰოლოგრაფიული გამოსახულება, როგორც რეალური საგანი, შესაძლებელია სხვადასხვა კუთხით და ყოველთვის განსხვავებულად იქნეს დანახული. დაკვირვების წერტილის შეცვლის მაზნით თავის დახრით შეიძლება შეიხედოთ გამოსახულების კიდას უკან. ჩვეულებრივი ფოტოპრეტელი, ორგანზომილებიანია. ჰოლოგრაფია ფოტოგრაფიას — „მატებს“ მესამე განზომილებას და ყველა ოპტიკურ ინფორმაციის ფიქსირება ხდება ობიექტის გარეშე. ბნელ ოთახს ასრულებს ფოტოაპარატის როლს. ჰოლოგრაფიას ფუძემდებლად ითვლება უნგრელი ფიზიკოსი დენის გაბორი.

ხმა (მუს.) — 1. ცალკეული მელოდიური ხაზი, როგორც მრავალხმიანი ნაწარმოების შემადგენელი ნაწილი (მაგ. ფუკაში). 2. ჰხები — საკუნდო. საანსამბლო, ან საორკესტრო ნაწარმოების ცალკეული სანოტო პარტები.

3. Звучание голосовых связок как материал вокального искусства, орган пения, способность петь.

voice (англ.), voix (франц.), Stimme (нем.), voce (итал.), voz (исп.).

Голосоведение — движение голосов в многоголосной музыке (см. Гармония, Полифония). Г. охватывает последовательное связывание тонов в отдельном голосе и соотношение движения голосов в их одновременном звучании. Различают Г. «противоположное», «косвенное» (один из голосов не меняет высоты), «прямое» (в одном направлении — вверх или вниз), «параллельное» (разновидность прямого). Различают также Г.: плавное и неплавное (со скачками на интервал шире терции), элементарное (плавное Г., в соответствии с требованиями ладового гяготения) и свободное Г.

part-writing (англ.), voice-leading (амер.), direction de voix (франц.), Stimmführung (нем.), direzione di voce (итал.), direccion de voces (исп.).

Голубой (цвет) — имеющий цвет ясного неба, светло-синий, лазоревый, лазурный.

light blue (англ.), bleu ciel, bleu clair (франц.), hellblau (нем.), azurro, turchino di coloru ceruelo (итал.), azul claro, azul celeste, azul cielo (исп.).

Гомофонический склад (гомофонно-гармонич. склад) — многоголосная музыка, сочетающая солирующий голос (мелодию) и сопровождение (аккомпанемент). Мелодия (ведущий голос) в произведении Г. с. может находиться в верхнем голосе, нижнем (в басу) и среднем. Аккомпанемент (гармония) может излагаться в аккордовом складе, но может быть усложнен элементами полифонического и подголосочного складов. Аккорды сопровождения часто излагаются в виде пассажей, разбитых аккордов (арпеджио) и т. д.

homophonic construction (англ.), homophonie construction (франц.), Homophonie (нем.), costruzione homofonica (итал.), construcción homofona (исп.).

Гомофония — 1. Музыкальный стиль, определяемый преобладанием одного го-

3. სახმო სიმების ელერადობა, როგორც ვოკალურ ხელოვნების მასალა, სიმღერის ორგანო, სიმღერის უნარი.

ხმათა მოძრაობა — ხმების სვლა მრავალხმიან ელუკაცში (იხ. პარმონია, პოლიფონია). ხმათა მოძრაობა მოიცავს ტონების თანმიმდევრულ კავშირს ცალკეულ ხმაში და ხმათა სვლების ურთულადობას. განარჩევენ ხმათა მოძრაობის შემდეგ სახეებს. „საპირისპირის“, „ირიბს“ (ერთ-ერთ ხმა არ იცვლის სიმაღლეს), „პირდაპირს“ (ერთი მიმართულებით — ზემოთ ან ქვევით), „პარალელურს“ (პირდაპირის ნაირსახეობა). არ ეუბნებიან აგრეთვე ხმათა მოძრაობა მდორე, არამდორე (ნახტოები ტერციაზე მეტი ინტერვალით), ელემენტარული (ხმების მდორე სვლა კილოებრივი მიზიდულობის მოთხოვნის შემთხვევაში) და თავისუფალი.

ცის (ფერა) — მოწმენდილი ცის ფერის მქონე, ღია ლურჯი, ლაქვარღოვანი.

ჰომოფონიური წყობა (ჰომოფონურ-პარმონიული წყობა) — მრავალხმიანი მუსიკა, რომელშიც შეთავსებულია სოლო ხმა (მელოდია) და თანხლება (აკომპანემენტი). მელოდია (წამყვანი ხმა) ჰომოფონიური წყობის ნაწარმოებში შეიძლება იყოს ზედა ხმაში, ქვედა ხმაში (ბანში) და შუა ხმაში. თანხლება (პარმონია) შეიძლება მოცემული იყოს აკორდულ წყობაში, მაგრამ შესაძლოა გართულებული იყოს პოლიფონიური და მიმხრობარი ხმის წყობის ელემენტებით. თანხლების აკორდები ხშირად მოცემულია პასაჟებს, დაშლილი აკორდების სახით (არპეჯიო).

ჰომოფონია — 1. მუსიკალური სტილი, რომელიც განისაზღვრება ერთი რომელიმე ხმის ან

ლოსა ილი მელიძი ნად ოსტალნიყი, ობრალუ-
იუშნი სოპროვოდნიე.

2. Однотонность, пение на один голос.

homophonia (გრეც.), homophony (ანგლ.), homophonie (ფრანც.), Homophonie (ნემ.),
homophonìa (იტალ.), homofonia (უსნ.).

Гонг (მუს.) — самозвучающий ударный
музыкальный инструмент. В профессио-
нальной музыке гонг используется с
XVIII в.

gong (ინდონეზ.).

Гончарная глина (кер.) — горная порода
глины, употребляемая для всевозмож-
ных гончарных изделий.

potter's clay, potter's earth (ანგლ.), terre à potier, argile figuline (ფრანც.), Topferton
(ნემ.), argilla grassa (იტალ.), arcilla figulina, tierra de alfareros (უსნ.).

Гончарные изделия (в прикладном ис-
кусстве) — изделия из обожженной цвет-
ной глины, имеющие пористое строение и
покрытые прозрачной глазурью или анго-
бом. В широком смысле термин Г. и. мо-
жет охватывать майолику в целом и кера-
мику.

pottery (ware) (ანგლ.), poterie (commune) (ფრანც.), Topfwaren (ნემ.), stoviglie
lavoro di ceramica, terraglie, vafellame (იტალ.), productos de alfareria (უსნ.).

Гопак — украинский народный танец-
пляска в быстром движении, в 2-дольном
размере. Отличается задорным, стремит-
ельным, энергичным характером. Суще-
ствует сольный, парный, групповой Г.

gorac (უკრ.).

Горра, гаэнг — струнный щипковый ин-
струмент, разновидность музыкального лука.
Употребляется народами Южной Афри-
ки. Представляет собой согнутый бам-
буковый прут, между концами которого
натянута кишечная струна. Звук извле-
кается при помощи зашпывания струны
заостренной палочкой.

gorra (ანგლ.).

12. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

მელოდიის გაბატონებული მდგომარეობით, და-
ნარჩენები კი თანხლებას წარმოადგენენ.

2. ერთხმოვნება, ერთ ხმაზე სიმღერა.

გონგი (მუს.) — თვითმკლერი დასარტყამი სა-
მუს. საკრავი. პროფესიულ მუსიკაში გამოიყუ-
ნება XVIII საუკუნიდან.

სამეთუნეო თიხა (კერამ.) — მთის სახეობა
თიხისა, რომელიც იხმარება ყოველგვარი სამეთუ-
ნეო ნაკეთობისათვის.

სამეთუნეო ნაწარმი (გამოყ. ხელოვნ.) — გა-
მომწუარი ფერადი თიხის ნაკეთობა, ფორებიანი,
რომელიც დაფარულია გამკვირვალე კიქურით ან
ანგობით. ფართო გაგებით ტერმინ სამეთუნეო
ნაწარმს შეუძლია მთლიანად მოიცვას მინანქარი-
ანი ქაშანერი და კერამიკა.

გოპაკი — უკრაინული ხალხური ტეკვა სწრაფი
მოდრობით, ორწილად ზომასი. გამოირჩევა მხიარ-
ული, ენერგული ხასიათით. არსებობს გ. სო-
ლო, წყვილთა, ჯგუფური.

გორა, გაინგ-ი — სიმებიანი საწყმეტო საკრავი,
მშვილდის ნაირსახეობა. გამოიყენება სამხ-
რეთ აფრიკის ხალხების მიერ. წარმოადგენს ბამ-
ბუკის მოღუნულ წნელს, რომლის ბოლოებს
შორის დაკიმულია წელბისაგან დამზადებულ
სიმი. ბგერა მიიღება წვეტიანი ქოხის გამოყვრით
სიმზე.

ბრესეფ — скульптурные изображения, в которых фигуры, связанные с плоскостным фоном, значительно выступают на него.

haut-relief (франц.), high-relief (англ.), Hochrelief (нем.), altorilievo (итал.), alto-relievo, alto relieve (исп.).

Горная зелень, малахитовая зелень (в живописи) — натуральная медная краска, известная еще в глубокой древности, находит применение и в современной живописи. Различные соединения меди дают большое число красок, цвет которых всегда синий или зеленый.

malachite green (англ.), verte de montagne, vert malachite (франц.), Berggrün, Mineralgrün, Malachitgrün (нем.), verde di malachite (итал.), malaquita verde (исп.).

Городище — место, где в древности стоял город.

site of ancient town (англ.), vestige d'une ville ancienne (франц.), Siedlung, vorgeschichtliche Siedlung (нем.), vestigia di una città antica (итал.), vestigios (ruinas) de una ciudad antigua (исп.).

Госпелъ (муз.) — негритянская духовная песня. От нее были позаимствованы манера пения, высокий ведущий голос, ритмические контрасты в пределах одной песни, повторяющиеся инструментальные рифы, постепенное экзотическое возбуждение к финалу песни, разнообразие вопросно-ответных построений, характерные гармонические обороты.

gospel (бирм.).

Государственный гимн — торжественная песня, являющаяся музыкальным символом государства.

anthem (англ.), hymne National (франц.), Staatshymne, Nationalhymne (нем.), inno nazionale (итал.), Himno Nacional (исп.).

Готика (готический стиль) — условное обозначение стилистического направления, господствовавшего в искусстве стран средневековой Европы (гл. образом Западной) приблизительно с XII в. по XIV—XV вв. Термин Г. возник в Италии в эпоху Возрождения как отрицательная характеристика

ბორელიეფი — სიბრტყეზე შესრულებული სკულპტურული გამოსახულება, რომელიც მნიშვნელოვნადაა ამოზნექილი წინ.

მთის მწვანე, მალაქიტის მწვანე (ფერწ.) —

ჭარ კიდე უძველეს დროში ცნობილი სპილენძის ნატურალური საღებავი, გამოყენება აგრეთვე თანამედროვე ფერწერაშიც. სპილენძის სხვადასხვა შეერთებანი იძლევა უამრავ ლურჯი ან მწვანე ფერის საღებავს.

ნაქალაქარი — ძველი ქალაქის ნაალაგევი.

გოსპელი (მუს.) — ზანგური სასულიერო სიმღერა. აქედან არის აღებული სიმღერის მანერა, წამყვანი მაღალი ხმა, რიტმული კონტრასტები ერთი სიმღერის ფარგლებში, განმეორებადი ინსტრუმენტული რიფები, თანდათანობითი ექსტაზური აღგზნება სიმღერის დასასრულისკენ, კითხვა-პასუხის ტიპის ნაგებობათა მრავალფეროვნება, დამახასიათებელი ჰარმონიული საქცევები.

სახელმწიფო ჰიმნი — საზეიმო სიმღერა, რომელიც სახელმწიფოს მუსიკალურ სიმბოლოს წარმოადგენს.

გოტიკა (გუთური სტილი) — სტილისტური მიმართულების პირობითი აღნიშვნა, რომელიც ბატონობდა საშუალო საუკუნეების ევროპის (უმთავრესად დასავლეთის) ქვეყნების ხელოვნებაში დაახლოებით XII საუკუნიდან XIV—XV საუკუნეებამდე. ტერმინი გ. აღმოცენდა იტალიაში „აღორძინების“ ეპოქაში, როგორც მთელი შუა

ტიკა искусства всего средневековья, представлявшегося тогда полностью антиреалистическим; он произошел от названия племени готов; которых ранние мастера реалистического искусства Возрождения считали разрушителями античного Рима. Основным видом готического искусства являлась архитектура, характеризующаяся стрельчатыми арками. Отдельные части зданий, особенно соборов, часто украшались статуями и покрывались каменной резьбой.

Скульптура Г. отличается высокими художественными достоинствами.

Живопись не могла получить большого места в готических зданиях, стены которых почти во всю свою плоскость заполнялись окнами. Декоративно-прикладные искусства находились на очень высоком уровне.

საუკუნეების ხელოვნების უარყოფითი დახასიათება, ვინაიდან იგი იმ ხანებში მთლიანად ანტირეალისტური ესახებოდათ. გ. წარმოდგა გუთების ტომთა სახელწოდებიდან, რომელთაც ალორძინების რეალისტური ხელოვნების ადრეული ოსტატები ანტიკური რომის დამანგრეველად მიიჩნევდნენ. გუთური ხელოვნების ძირითად სახეს შეადგენდა არქიტექტურა, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იყო ისრისებრი თალები. შენობის, განსაკუთრებით ტაძრების ცალკეული ნაწილები ხშირად ირთებოდა ქანდაკებებით და იფარებოდა ქვის ჩუქურთმებით, რომლებიც თავისი გულმოდგინე შესრულებით მაქმანს მოგვაგონებს. გოტიკური ქანდაკება გამოირჩევა მაღალი მხატვრული მიღწევებით. გუთურ ნაგებობებში, რომლის კედლები თითქმის მთელ სიბრტყეზე სარკმელებით იყო დაფარული, ფერწერამ ვერ დაიკავა დიდი ადგილი. გოტიკის დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების სახეები ძალიან მაღალ დონეზე იყო ასეული.

Gotik (нем.), Gothic (англ.), gothique (франц.), goticifmo (итал.), gótico (исп.).

Гохуа — китайская национальная живопись. Термин Г. появился в Китае в начале XX в. для отличия традиционной живописи тушью от европейской живописи маслом. В настоящее время термин Г. распространяется и на различные виды китайского изобразительного искусства — масляную живопись, графику, настенные росписи, новогодние картинки.

gokhua (кит.).

Грабштихель — граверный инструмент с острием в виде половины ромба.

Grabstichel, Gravierstichel (нем.), graver, burin, scraper (англ.), burin (франц.), bulino (итал.), punzón de grabar, buril, (исп.).

Граве (муз.) — 1. Обозначение медленно-го темпа.

გოხუა — ჩინური ნაციონალური ფერწერა. ტერმინი გოხუა ჩინეთში XX საუკუნის დასაწყისში გაჩნდა ტუშის ფერწერის — ზეთის ევროპული ფერწერისაგან განსასხვავებლად. ამჟამად ტერმინი გოხუას უსადაგებენ ჩინური სახვითი ხელოვნების სხვადასხვა სახეობებსაც — ზეთის ფერწერას, გრაფიკას, კედლის მხატვრობას, საახალწლო პატარა სურათებსა და სხვ.

გრამბუტიხელი — საგრავეირო ინსტრუმენტი, რომლის პირი ნახევარი რომბის ფორმისაა.

გრავე (მუს.) — ნელი ტემპის აღნიშვნა.

2. Музыкальный термин, применяющийся в качестве определения к другому слову и означающий «глубокий», «низкий» (напр., graves voices нижние голоса. нередко просто graves).

grave (*итал.*).

Гравер — художник или мастер, занимающийся вырезыванием изображений на дереве, металле, камне, линолеуме и других материалах.

xylographe, graveur (*франц.*), engraver (*англ.*), Graveur, Stecher, Ätzer (*нем.*), bulinatōre, incifore (*итал.*), grabador, xilógrafo (*исп.*).

Гравер-пунсонист — гравер, вырезающий на стали выпуклое изображение, которым выдавливают матрицу для отливки шрифта.

letter culer (*англ.*), graveur en caractères (*франц.*), Schriftschneider (*нем.*), incifore in punzone (*итал.*), grabador de letras (*исп.*).

Гравирование — нанесение рельефного или углубленного рисунка на металл, дерево, линолеум или камень, с помощью особых резцов и химических средств, в частности, для полиграфического воспроизведения изображений.

gravure, gravage (*франц.*), engraving (*англ.*) Gravieren (*нем.*), incifione (*итал.*), grabado (*исп.*).

Граверные инструменты — штихели разных форм: болштихель, грабштихель, мессерштихель, репштихель, флаштихель и шпидштихель, а также рюлетка и воронило.

engraving instruments (*англ.*), instrument de graveur (*франц.*), Gravierinstrumente (*нем.*), strumento di grabado, arnesi dell'incifore (*итал.*), instrumento de grabado (*исп.*).

Гравировальная машина — машина для механического изготовления гравированных форм на дереве, камне или металле.

engraving machine (*англ.*), machine à graver (*франц.*), Graviermaschine (*нем.*), macchina d'incifione (*итал.*), máquina de grabado (*исп.*).

Гравюра — в изобразительном искусстве раздел графики (см.), включающий произ-

2. — музыкальный термин, რომელიც იხმარება, როგორც სხვა სიტყვის განსაზღვრება და ნიშნავს „ღრმას“, „დაბალს“ (მაგ., graves voices დაბალი ხმები, ზოგჯერ იხმარება მხოლოდ graves).

გრავეორი — მხატვარი ან ოსტატი, რომელიც გამოსახულებებს კვეთს ხეზე, ლითონზე, ქვაზე, ლინოლუმზე და სხვა მასალაზე.

გრავეორ-პუნსონისტი — გრავეორი, რომელიც ფოლადზე კვეთს ამობურცულ გამოსახულებებს, რითაც შემდეგ სპილენძზე ჩაქულებენ შრიფტის ჩამოსახმელ მატრიცებს.

letter culer (*ანგლ.*), graveur en caractères (*ფრანც.*), Schriftschneider (*ნემ.*), incifore in punzone (*იტალ.*), grabador de letras (*ისპ.*).

გრავირება — რელიეფური ან ჩაღრმავებული ნახატის დატანა ლითონზე ან ქვაზე საგანგებო საკრისებისა და ქიმიური საშუალებების დახმარებით, კერძოდ გამოსახულების პოლიგრაფიული კვლავ წარმოქმნისათვის.

gravure, gravage (*ფრანც.*), engraving (*ანგლ.*) Gravieren (*ნემ.*), incifione (*იტალ.*), grabado (*ისპ.*).

საგრავეორო ინსტრუმენტები — სხვადასხვა ფორმის საკრისები: ბოლშტიხელი, გრაბშტიხელი, მესერშტიხელი, რეპშტიხელი, ფლასშტიხელი და შპიდშტიხელი. აგრეთვე ხვეულა და მომსევალებელი საჭრისი.

engraving instruments (*ანგლ.*), instrument de graveur (*ფრანც.*), Gravierinstrumente (*ნემ.*), strumento di grabado, arnesi dell'incifore (*იტალ.*), instrumento de grabado (*ისპ.*).

საგრავეორო (საქაქო) მანქანა — მანქანა, რომელიც მექანიკური წესით ამზადებს გრავირებულ ფორმებს ხეზე, ქვაზე ან ლითონზე.

engraving machine (*ანგლ.*), machine à graver (*ფრანც.*), Graviermaschine (*ნემ.*), macchina d'incifione (*იტალ.*), máquina de grabado (*ისპ.*).

გრავეირა (სახვ. ხელოვნ.) — გრაფიკის ქვესახე (იხ.), რომელსაც განეკუთვნება ნაწარმო-

ведения, исполненные посредством печатания с гравировальной доски (см.). Отдельное произведение соответствующего раздела графики также называется гравюрой.

gravure (франц.), engraving. cut (англ.), Gravüre, Stich, Radierung (нем.), incisione (итал.), grabado (исп.).

Гравюра выпуклой печати — с поверхности доски удаляются при помощи вырезывания или выдавливания все те места, которые на бумаге должны выйти белыми и, наоборот, остаются нетронутыми линии и плоскости, соответствующие рисунку на бумаге на доске они образуют выпуклый рельеф. В этот вид гравюры входит гравюра на дереве и линолеуме, высокая гравюра известна и на металле.

cut of salient print, letter press printing typography (англ.), gravure d'impression en relief, impression typographique (франц.), Radierung mit erhabenem Druck, Hochdruck (нем.), stampa di sporgente impressione, impronta (stampa) tipografica (итал.), grabado de estampa, abultada imprenta tipográfica (исп.).

Гравюра линейная — в этом виде гравюры цвет и светотень отсутствуют, но контурная линия, изменяясь на своем протяжении в толщине и светосиле, дает представление о форме и объемности предмета.

line engraving (англ.), gravure linéaire (франц.), Linealgravüre, Längsgravüre (нем.), Incisione lineare (итал.), grabado en lineal (исп.).

Гравюра на камне — один из приемов работы на литографском камне. Рисунок процарапывают иглой по травленному предварительно камню, закрытому грунтом из сажи и гуммиарабика.

stone engraving (англ.), gravure sur pierre (франц.), Steinstich (нем.), incisione di pietra (итал.), grabado de piedra (исп.).

Гравюра на меди — см. «Резцовая гравюра».

copperplate engraving (англ.), gravure en taille-douce, gravure sur cuivre (франц.), Kupferstich (нем.), incisione in rame, stampa in legno (итал.), grabado en talla dulce (исп.).

ები, შესრულებული გრავირებული დაფიდან ბექდვის მეშვეობით (იხ.). ცალკეული ნაწარმები, რომლებიც შეესაბამებიან გრაფიკის ამ ქვესახეს, იწოდებიან აგრეთვე გრავიურად.

ამონეკვით ბექდვის გრავიურა — დაფის ზედაპირიდან ამოტერევის ან ამოჭრის მეშვეობით სცილდება ის ადგილები, რომლებიც ქალაღზე უნდა გამოვიდეს თეთრად და პირიქით, ხელუხლებლად რჩება ქალაღზე აღნიშნული ხაზები და სიბრტყეები. დაფაზე ისინი ქმნიან ამონეკილ რელიეფს. ამ სახის გრავიურაში შედის ზეზე და ლინოლეუმზე გრავირება. ცნობილია აგრეთვე მაღალი გრავირება ლითონზე.

ხაზოვანი გრავიურა — ამ სახის გრავიურაში ფერი და შექერდილი არაა, მაგრამ კონტურული ხაზი, მთელ მანძილზე იცვლის რა სისქესა და შექქალას, წარმოადგენს იძლევა საგნის ფორმასა და მოცულობაზე.

გრავიურა ქვაზე — ლითოგრაფიულ ქვაზე მუშაობის ერთ-ერთი ხერხი. წინასწარ შექმნილ ქვაზე, რომელიც დაფარული ქვარტლისა და არაბული წებოს (გუმო-არაბიკი) ნახევით, ნემსით ამოკაწრავენ ნახატს.

გრავირება სპილენძზე — იხ. „ქვეთლი გრავიურა“.

Гравюра на стали—см. Резцовая гравюра.

steelplate engraving (англ.), sidéographie gravure sur acier (франц.), Stahlstich (нем.), incisione in acciaio, stampa in acciaio (итал.), grabado en acero (исп.).

Гравюра плоской печати — поверхность камня, не получая почти никакого рельефа, обрабатывается химически так, чтобы жирная краска при накате воспринималась только известными ее местами, передающими изображение, на всю остальную часть поверхности краска не ложится, и при снятии оттиска соответствующие места его оставляют фон бумаги нетронутым. Кроме камня, в плоской печати используются и алюминиевые дощечки (альфафия).

plain printing, flat printing (англ.), impression à plat (франц.), Flachdruck (нем.), stampa piana (итал.), imprenta plana (исп.).

Гравюра на фотопленке — для небольших гравюр можно использовать в качестве материала фотопленку как новую, так и бывшую в употреблении. На фотопленке можно гравировать вглубь так же, как на органическом стекле.

engraving on photographic film (англ.), gravure sur pellicule photographique (франц.), Heliogravüre, Fotogravüre (нем.), incisione in pellicola fotografica, rullino (итал.), grabado en película fotográfica (исп.).

Гравюра углубленная — на гладкую поверхность изображение наносится в форме углубленных желобков, царапин или борозд. В эти углубления набивается краска, которая впоследствии под сильным давлением печатного станка переносится на бумагу. Сюда относятся все виды гравирования на металле.

photoengraving printing (англ.), impression en creux (франц.), Tiefdruck (нем.), incisione profonda, stampa profonda (итал.), grabado en hueco (исп.).

Градостроительство — теория и практика планировки и застройки городов, охватывающая комплекс социально-экономических, санитарно-гигиенических, технико-строительных и архитектурных мероприятий. Архитектурно-планировочные принципы советского Г. предусматривают соз-

გრავეურა ფოლადზე — ის. კვეთითი გრავეურა.

სიბრტყითი ბეჭდვის გრავეურა — ქვის ზედაპირი, რომელიც არ იღებს არავითარ რელიეფს, ქიმიურად ისე მუშავდება, რომ აბეჭდვის დროს ცხიმოვანი საღებავი მიიღოს მხოლოდ გამოსახულების მქონე ადგილებმა. ზედაპირის მთელ დანარჩენ ნაწილს საღებავი არ ედება და ანაბეჭდის ალებისას მისი შესაბამისი ადგილები ქაღალდის ფონს უხლებლად ტოვებენ. ქვის გარდა ბრტყელ ბეჭდვაში გამოიყენება აგრეთვე ალუმინის დანებები (ალგრაფია).

გრავეურა ფოტოაფესკზე — მცირე ზომის გრავეურისათვის მასალის სახით შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც ახალი, ისე ნახშირი ფოტოაფესკი. ფოტოაფესკზე ნემსით ისევე ხერხდება გრავეირება, როგორც ორგანულ მინაზე.

ჩაღრმავებული გრავეურა — გლუვ ზედაპირზე დაიტანება გამოსახულება ჩაღრმავებული ღარების, ნაკაწრების ან კვალის სახით. ეს ღრმულები იტენება საღებავით, რომელიც საბეჭდო დაზვის ძლიერი დაწოლის შედეგად გადადის ქაღალდზე. მასში შედის ლითონზე გრავეირების ყველა სახე.

ქალაქთმშენებლობა — ქალაქების დაგეგმარებისა და მშენებლობის თეორია და პრაქტიკა სოციალურ-ეკონომიკური, სანიტარიულ-ჰიგიენური, ტექნიკურ-სამშენებლო და არქიტექტურულ-ლონისძიებათა კომპლექსის გათვალისწინებით. საბჭოური ქალაქთმშენებლობის არქიტექტურულ-დაგეგმარებითი პრინციპები ითვალისწი-

დანს жилых районов как целостных частей города, обладающих определенным архитектурным единством и наличием всестороннего культурно-бытового и коммунального обслуживания проживающего в районе населения.

town building (ანგლ.), construction des villes (ფრანც.), Städtebau (ნემ.), urbanistica (იტალ.), urbanística (исп.).

Грама (муз.)—звукоряд, охватывающий семь свар (см.) или двадцать два шрути (см.); интервал между соседними сварами состоит из 2-х и более шрути.

grama (ინდ.).

Граммофон — аппарат для воспроизведения музыкальных звуков, записанных на граммофонной пластинке.

от греч. gramma и phōnē.

gramophone (ანგლ.), gramophone (ფრანც.), Grammophon (ნემ.), gramofono (იტალ.), gramofono (исп.).

Грампластинка — диск из пластмассы, на котором посредством рекордера записан звук в виде спирально расположенной волнообразной бороздки.

record (ანგლ.), disque (ფრანც.), Schallplatte (ნემ.), disco (იტალ.), placa, disco (исп.).

Гран — термин, определяющий величину движения: максимальную глубину приседания (grand plié), высоту прыжка (grand jeté) и др. (См. grand pas).

grand (ფრანც.).

Гран-балет — балетный термин XVII в., обозначающий заключительный массовый танец, объединявший всех участников балета. Г.-б. соответствовал коде нашего классического балета.

grand-ballet (ფრანც.).

Грандам — театральное амплуа: актриса на роли молодых знатных женщин.

grande-dame (ფრანც.).

ნებს ისეთი საცხოვრებელ რაიონების შექმნა, რომლებსთვისაც დამახას. თებელი იქნება გარკვეული არქიტექტურულ ერთობლიობა და რომლებიც უზრუნველყოფს მცხოვრებთა ყოველმხრივ კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და კომუნალურ მომსახურებას.

გრამა (მუს.)—ბგერათა რიგი, რომელიც მოიცავს შვიდ სვარას (იხ.) ან ოცდამეორე შრუტის (იხ.), ინტერვალი მეზობელ სვარებს შორის შედგება 2 და მეტი შრუტისაგან.

გრამოფონი — გრამოფონულ ფირფიტაზე ჩაწერილი მუსიკალური ბგერების აღმწარმოებელი, აპარატი.

გრამოფირფიტა — პლასტმასის დისკო, რომელზედაც რეკორდორის მეშვეობით ჩაწერილია ხმა სპირალურად განლაგებული ტალღოვანი ღარების სახით.

გრან — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს მოძრაობის სიღრმეს: ჩაქდომის მაქსიმალურ სიღრმეს (grand plié). ნახტომის სიმაღლეს (grand jeté) და სხვ. (იხ. grand pas).

გრან-ბალეტი — XVII ს.-ის საბალეტო ტერმინი, აღნიშნავდა დასკვნით მასობრივ ცეკვას, რომელიც აერთიანებდა ბალეტის ყველა მონაწილეს. გრან-ბალეტი ჩვენი კლასიკური ბალეტის კოდს შეესაბამებოდა.

გრანდამა — თეატრალური ამპლუა: მსახიობი, რომელიც ხანდახმელ დიდგვაროვანი ქალის როლებს ასრულებს სცენაზე.

Гран па — развернутая хореографическая композиция в балете с участием персонажей, солистов и кордебалета.

grand pas (франц.).

Гранд ронд («Большой круг») — фигура в общем танце.

grand rond (франц.).

Грасиосо, грасьосо — комический слуга-шут в испанском театре.

gracioso (исп.).

Гратуар — стальной инструмент в виде укрепленного на ручке короткого сердцевидного клинка с остро оточенными краями. В гравюре на металле Г. употребляется как скребок, в масляной живописи его используют для снятия неровностей хорошо высохшего красочного слоя перед повторной пропиской (доработкой).

grattoir (франц.).

Граул (*муз.*) — изменение естетственно-го тембра у духовых инструментов для получения специфического инструментального эффекта (в джазе).

growl (англ.).

График киносъемки — предварительно составленный график работы отделов и цехов киностудии, учитывающий обслуживание и обеспечение съемок необходимой техникой и материалом.

shooting schedule (англ.), plan de tournage, tableau de travail (франц.), Drehplan (нем.), gráfico del lavoro, piano di riprese (итал.), horario de trabajo, plan de filmación (исп.).

График киносъемок — оперативный план календарных сроков съемок фильма. В процессе съемок Г. к. подвергается уточнениям, выделяются более короткие периоды, с учетом состояния погоды, занятости павильонов, графика занятости актеров и т. п.

shooting schedule (англ.), plan de tournage, tableau de travail (франц.), Drehplan eines Filmes (нем.), orario di riprese (итал.), horario de filmación (исп.).

გრან პა — გამწლილი ქორეოგრაფიული კომპოზიცია ბალეტის პერსონაჟების, სოლისტებისა და კორდებალეტის მონაწილეობით.

გრანდ რონდ („დიდი წრე“) — ფიგურა საერთო ცეკვაში.

გრასიოსო — ხუმარა მსახური ესპანურ თეატრში.

გრატუარი — ფოლადის ინსტრუმენტი, ტარიანი, რომელსაც გულისმაგვარი ფორმა და ბასრ პირიანი ნაპირები აქვს. მეტალზე გრავირებისას გრატუარი იხმარება როგორც საფხეკი. ზეთიან ფერწერისას მას იყენებენ უკვე კარგად გამშრალ უსწორო საღებავთა ფენის მოსაშორებლად, ზედაპირის ხელმეორედ გამოყენებისათვის.

გრაულ (*მუს.*) — ჩასაბერი საკრავების ბუნებრივი ტემბრის შეცვლა სპეციალური ინსტრუმენტული ეფექტის მისაღებად (ჩაზურ მუსიკაში).

კინოგადაღების გრაფიკი — კინოსტუდიის განყოფილებებისა და საამქროების მუშაობის წინასწარ შედგენილი გრაფიკი, რომელიც ითვალისწინებს გადაღების მომსახურებასა და უზრუნველყოფას აუცილებელი ტექნიკითა და მასალებით.

კინოგადაღებათა გრაფიკი — ფილმის გადაღების კალენდარული ვადების ოპერატიული გეგმა. გადაღების პროცესში კ. გ. ზუსტდება, გამოიყოფა უფრო მკირე პერიოდები, პავილიონებისა და მსახიობების დაკავების, ამინდისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით.

Графика архитектурная — фиксация архитектурного замысла на различных стадиях проектирования (первоначальный эскиз, проект, технический проект). Помимо рабочего чертежа и средств начертательной геометрии, архитекторы применяют также средства графического искусства, придающие большую наглядность — архитектурному замыслу, напр.: карандашный набросок, кистевой рисунок тушью и т. д.

architectural drawing (*англ.*), graphique architecturale (*франц.*), architektonische Graphik (*нем.*), gráfica d'architettura (*итал.*), gráfica de arquitectura (*исп.*).

Графика промышленная — отрасль дизайна, непосредственно связанная с искусством прикладной графики, использует ее приемы и выразительные средства.

industrial drawing (*англ.*), art graphique industriel (*франц.*), Industrie-graphik (*нем.*), grafica industriale (*итал.*), gráfica industrial (*исп.*).

Графито, сграфито — 1. Особый вид стенной живописи, при котором верхний слой штукатурки процарапывается до обнажения нижнего, отличающегося от верхнего по цвету слоя (обычно более темного).

2. Древние начертания, надписи бытового характера и рисунки, процарапанные на стенах зданий, сосудах и т. п. Известны древние греческие и римские Г., найденные при раскопках античных городов Греции, Италии и Северного Причерноморья, а также др.-русские Г. X—XII вв.

graffito (*итал.*), sgraffito (*англ.*), sgraffite (*франц.*), Sgraffito, Kratzmalerei, Kratztechnik (*нем.*), esgrafiado (*исп.*).

Графические искусства — совокупность различных способов полиграфического воспроизведения рисунков, картин и т. д.: ксилография, углубленная гравюра, литография, цинкография и пр.

graphic art (*англ.*), art graphique (*франц.*), graphische Kunst (*нем.*), arte grafica (*итал.*), arte gráfico (*исп.*).

архитектурული გრაფიკა — архитектурული ჩანაფიქრის ფიქსაცია პროექტირების სხვადასხვა სტადიაზე (პირველდაწყებითი ესკიზი, პროექტი, ტექნიკური პროექტი). სამუშაო ნახაზისა და მხაზველობითი გეომეტრიის საშუალებათა გარდა, არქიტექტორები იყენებენ, აგრეთვე, გრაფიკული ხელოვნების საშუალებებს, რაც ხეროთმოდერულ ჩანაფიქრს დიდ თვალსაჩინოებას ანიჭებს — მაგ.: მონახაზი ფანქრით, ნახაზი შესრულებული ფუნჯითა და ტუშით და სხვ.

სამრეწველო გრაფიკა — დიზაინის დარგი, რომელიც უშუალოდ დაკავშირებულია გამოყენებითი გრაფიკის ხელოვნებასთან, იყენებს მის ხერხებს და გამომხატველობით საშუალებებს.

გრაფიტო, სგრაფიტო — 1. კედლის მხატვრობის სახეობა, როცა შეღესილობის ზედა ფენაში ამოკაწრება ნახატი ისე, რომ გამოჩნდეს ქვედა, განსხვავებული ფერის (ჩვეულებრივ უფრო მუქი) ფენა.

2. უძველესი მოხაზულობანი, ყოფითი ხასიათის წარწერები და ნახატები, შენობის კედლებზე, ქურქულზე და სხვ. ცნობილია ბერძნული და რომაული გრაფიტოები, რომლებიც ნაპოვნია საბერძნეთის ანტიკური ქალაქების, იტალიისა და ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთის და სხვ. ქალაქების გათხრისას. აგრეთვე ძვ. რუსული გრაფიტოები X—XII საუკუნეებში.

გრაფიკული ხელოვნება — ნახატების, სურათების და ა. შ. პოლიგრაფიული კვლავ წარმოქმნის სხვადასხვა ხერხების ერთობლიობა: ქილოგრაფია ჩაღრმავებული გრაფიკა, ლითოგრაფია, ცინკოგრაფია და სხვ.

Грациозо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует грациозно, изящно.

grazioso (итал.)

Грачиле — музыкальный термин, указывающий что исполнять следует тонко, деликатно.

gràcile (итал.)

Грдзноба мрушебиса (*театр*) — групповой хороводный танец, мимическое представление эротического содержания.

grdznoba mrushebisa (груз.)

Грейфер — часть лентопротяжного механизма киносъёмочных, копировальных и проекционных аппаратов. Г. обеспечивает скачкообразное передвижение кадра пленки на постоянную величину (шаг кадра). Есть камеры с односторонним грейфером и двусторонним. Прецизионные (точные, особенно для комбин съемки) камеры снабжаются также контргрейфером, который обеспечивает точное положение и неподвижность пленки в кадровом окне во время экспонирования.

Greifer (нем.), claw (англ.), griffe (франц.), benna mordente (итал.), garras tractoros (исп.)

Григорианское пение — общее наименование одноголосных, богослужбных песнопений католической церкви. Источником текстов Г. п. служила Библия. Развитые формы Г. п. представлены т. н. антифонной псалмодией, в которой используется чередование двух хоров. Разнообразные виды Г. п. объединились в «messe» — наиболее целостном и интересном с музыкальной стороны разделе католического богослужения. С течением времени Г. п. развивалось и претерпело ряд изменений как в исполнении, так и в своем составе.

falmodia gregoriano (итал.), gregorian chant (англ.), chant gregorien (франц.), Gregorianischer Gesang (нем.), cántico gregoriano (исп.)

გრაციოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გრაციოზულად, მოხდენილად.

გრაჩილე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს დახვეწილად, დელიკატურად.

გრძნობა მრუშებისა (თეატ.) — ფერხული, ერთული შინაარსის მიმიკური წარმოდგენა.

გრეიფერი — ფირის გამწევი მექანიზმის ნაწილი, რომლითაც აღჭურვილია კინოგადაღებები, ასლის მბეჭდავი და საპროექციო აპარატები. გრეიფერის საშუალებით ხდება კადრის (ფირის) ნახტომისებური გადაადგილება გარკვეულ მანძილზე — კადრის სიმაღლის ზომაზე. არსებობს ცალმხრივი და ორმხრივი გრეიფერიანი კამერები. პრეციზიულ (ზუსტ კომბინგადაღების) კამერებს აქვთ კონტრგრეიფერიც, რომელიც უზრუნველყოფს ფირის ზუსტ და მყარ ფიქსაციას კადრის სარკმელში ექსპონირების დროს.

გრიგოლისეული გალობა — კათოლიკური ეკლესიის ღვთისმსახურების ერთმნიანი საგალობლების საერთო სახელწოდება. გ.გ. ტექსტების წყაროს „ბიბლია“ წარმოადგენდა.

გ. გ. განვითარებული ფორმები წარმოდგენილია ე. წ. ანტიფონური ფსალმოდით, რომელიც მონაცვლეობს ორი გუნდი. გ. გ. მრავალფეროვანი სახეები გაერთიანდა „მესაში“ — მუსიკალური თვალსაზრისით ყველაზე უფრო სრულქმნილ და სინტერესო ნაწილში კათოლიკური ღვთისმსახურებისა. დროთა განმავლობაში გ. გ. ვითარდებოდა, განიცდიდა ევოლუციას და საბოლოოდ საკმაოდ შეიცვალა როგორც შესრულების, ისე შემადგენლობის თვალსაზრისით.

Григорианский хорал — общее название культовых напевов в католической церковной музыке, строго узаконенных (канонизированных) папой Григорием I на рубеже VI—VII вв. Позднейшее название Г. х. — «кантус иланус» (ровное, плавное пение) вызвано преобладанием звуков равной длительности. В период распространения в церковной музыке многоголосия Г. х. сохранился в качестве тематической основы («кантус фирмус» — неизменный напев) полифонических культовых произведений (месс, мотетов); к кантус фирмусу сочинялись контрапунктирующие голоса.

Gregorian chorale (англ.), choral gregorien (франц.), Gregorianischer Choral (нем.) corale gregoriano (итал.), coral gregoriano (исп.).

Гридня, гридня — помещение при княжеском дворце в древней Руси, где жила гридь (младшая княжеская дружина).

gridnitsa (русс.).

Гризаиль (жив.) — I. Монохромная живопись в сером тоне, преимущественно декоративного назначения. Г. в виде декоративной настенной росписи или панно обычно имитирует скульптурный рельеф. В станковой живописи техника Г. применялась (и отчасти применяется) для вспомогательных работ — при выполнении подмалевка или эскиза; в этом случае художники однотоновую живопись любого цветового оттенка называют Г.

2. Французские расписные эмали эпохи Возрождения.

grisaille (франц.).

Грим — искусство изменения внешности актера, преимущественно его лица, с помощью гримировальных красок (т. н. грима), пластических и волосяных наклеек, парика и т. п. в соответствии с требованиями исполняемой роли.

grime, maquillage (франц.), macchiaggio, trucco (итал.), (stage) make-up (англ.), Schminke (нем.), maquillage (исп.).

გრიგოლისეული ქორალი — პაპ გრიგოლ I-ის მიერ VI—VII საუკუნეების მიჯნაზე შეკრულ დიკანონებელი საეკლესიო კანონების საერთო სახელწოდება კათოლიკურ ეკლესიაში. გრიგოლისეული ქორალის გვიანი სახელწოდება „კანტუს პლანუსი“ (თანაბარი, მდორე სიმღერა) გამოწვეულია თანაბარი გრძობის ბგერათა სიკარბით. საეკლესიო მუსიკაში მრავალხმიანობის გავრცელების პერიოდში გ. ქ. შემორჩა თემატური საფუძვლის სახით („კანტუს ფირმუსი“ — უცვლელ პანგი) პოლიფონიურ საეკლესიო ნაწარმოებებში (მესა, მოტეტი); კანტუს ფირმუსისათვის იწერებოდა კონტრაპუნქტული ხმები.

„გრიდნია“ — ძველ რუსეთში თავადის სასახლესთან არსებული სადგომი, რომელიც თავადისწინებელი იყო თავადის რაზმეულის — გრიდის ადგილსამყოფელად.

გრიზაილი (ფერწ.) — 1. მონოქრომული ფერწერა რუხ ფერში. უმეტესწილად დეკორატიული დანიშნულებისა. კედლის დეკორატიული მონატულობის ან პანოს სახის გრიზაილი ჩვეულებრივ. სკულპტურული რელიეფის მიბაძვით. დაზგურ ფერწერაში გრიზაილის ტექნიკა გამოიყენებოდა (ნაწილობრივ გამოიყენება) დამხმარე სამუშაოებისათვის — ესკიზის შესასრულებლად და ტილოს გასაპოხად (გასაზეთად). ამ შემთხვევაში მხატვრები ნებისმიერ ერთტონიან ფერწერას გრიზაილს უწოდებენ.

2. აღორძინების ხანის ფრანგული მონატულობის მინანქარი.

გრიმი — მსახიობის გარეგნობის, უმეტესად პირისახის შეცვლა სპეციალური საღებავებით, წვერ-უღვაშის დაწებებით, პარიკით და ა. შ. ისე რომ ეს ხელოვნური სახეცვლილება შეესატყვისებოდეს შესასრულებელი როლის მოთხოვნებს.

Грим (кино) — искусство изменения лица актеров с помощью гримировальных красок, пластических и волосяных наклеек, парика, прически и пр. в соответствии с исполняемой ролью. Поиск правильного Г. — сложный процесс, связанный с замыслом сценариста и режиссера, со стилем работы оператора. Широкое развитие цветного кино, совершенствование цветной пленки поставили новые задачи перед художниками-гримерами.

grime, maquillage (франц.), make-up (англ.), Schminken (нем.), trucco, truccatura, macchiaggio (итал.), maquillaje (исп.).

Гример (кино) — работник гримерного цеха киностудии, выполняющий под руководством художника-гримера работы по гримированию актеров и изготовлению элементов грима.

maker-up (англ.), maquilleur (франц.), Schminker, Maskenbildner (нем.), truccatore (итал.), maquillador (исп.).

Гриф — 1. У электронных музыкальных инструментов контактная пленка или лента, к которой исполнитель прикасается пальцами и, изменяя напряжение электрического тока, извлекает звуки различной высоты.

2. У струнных смычковых и щипковых инструментов длинная, узкая пластинка из дерева твердых пород или пластмассы, которую наклеивают на «шейку», и над которой натягиваются струны.

3. В гармонике, баяне, аккордеоне — деталь корпуса, в которой крепится клавиатура правой руки.

4. В духовых мундштучных музыкальных инструментах — узел цилиндрического вентиляционного механизма.

finger board (англ.), touch (франц.), Griffbrett (нем.), lastatura (итал.), mástil (исп.).

Грифон (арх.) — фантастическое крылатое существо с туловищем льва и с головой орла или льва. Изображение грифона в виде скульптурного украшения архитектуры или на монетах, шлемах

Гризи (кино) — мсახიობის სახის შეცვლის ხელოვნება საგრიზიორო საღებავებით, პლასტიკური და თმის დანაწებებით, პარიკით, თმავარცხნილობით და ა. შ. სწორი გრიზის ძიება რთული პროცესია და დაკავშირებულია სცენარისტისა და რეჟისორის ჩანაფიქრთან, ოპერატორის მუშაობის სტილთან. ფერადი კინოს ფართოდ განვითარებამ, ფერადი ფირის სრულყოფამ ახალი ამოცანები დააყენეს მხატვარ-გრიზიორის წინაშე.

გრიზიორი (კინო) — კინოსტუდიის საგრიზიორო სამუშაოს მუშაკი, რომელიც მხატვარ-გრიზიორის ხელმძღვანელობით მსახიობებს გრიზს უკეთებს, აგრეთვე ამზადებს გრიზის სხვადასხვა ელემენტებს.

გრიფი — 1. ელექტრონულ-სამუსიკო საკრავებში — კონტაქტური აფსი ან ფირი, რომელსაც შემსრულებელი ეხება თითებით, ცელის ელექტროდენის ძაბვის და ლებულობს სხვადასხვა სიმაღლის ბეგრებს.

2. ხემიან და საწმებტ სიმებიან საკრავებში — მყარი ხის ჭიშებისაგან დამზადებული გრძელი, ვიწრო ფირფიტა, რომელიც „ეელზება“ მიწებებული და რომლის ზემოთაც გაბმულია სიმები.

3. პარმონიკაში, ბაიანში, აკორდეონში — კორპუსის დეტალი, რომელზედაც მაგრდება მარჯვენა ხელის კლავიატურა.

4. ჩასაბერ სატუჩე საკრავებში სახრახნ-საცობო მექანიზმის კვანძი.

გრიფონი (არქიტ.) — ფანტასტიკური ფრთოსანი არსება ლომის სხეულით და ლომისავე ან არწივის თავით. ძველთაგანვე გამოიყენებოდა კლასიკურ ხუროთმოძღვრების სამკაულად მუზარადე-

и других предметах были распространены с древнейших времен; встречаются также в геральдике.

griffon (франц.), griffin (англ.), Greif (нем.), grifone (итал.), grifo (исп.).

Гробница — сооружение, предназначенное для помещения умершего.

tomb, sepulchre (англ.), tombeau, sépulture (франц.), Grabmal, Gruft (нем.), sepolcra, tomba (итал.), tumba, sepulcro (исп.).

«Гром» — ударный инструмент, г. имитируется либо вращением большого барабана, наполненного камнями, либо осуществляемым вручную колебанием листа тонкого оцинкованного железа в 1 м длины.

thunder machine (англ.), tonnerre machine (франц.), Donnermaschine (нем.), tuono (итал.), trueno (исп.).

Гросфатер — старинный немецкий танец, состоящий из 2 частей: медленной (2/4) и быстрой, сходной (3/4). Г. был распространен также в России в XVIII и в начале XIX в.

Großvater (нем.).

Грот — пещера, преимущественно искусственная.

grotta (итал.), grotto (англ.), grotte (франц.), Grotte (нем.), grotta (итал.), gruta (исп.).

Гротеск — 1. Орнамент в виде переплетающихся изображений животных, растений и др., возникший в эпоху Возрождения в подражание римским образцам, обнаруженным в развалинах, в гротах, откуда он и получил свое название.

2. Художественный жанр, а также прием. Гротеск требует сближения смешного и трагического и раскрывает реальные грани жизни, сочетающие ужасное и смешное.

grotesco (итал.), grotesque (франц.), grotesque (англ.), Grotteske (нем.), gratesco (исп.).

Грунт (жив.) — тонкий слой специального состава (а также и самый состав), наносимый поверх холста, доски, т. е. основы (см.) с целью придать ее поверхнос-

ти, монетების დასვა ნაწარმა მოსართავად. გვეხება პერალლიკაშიც.

აკლამა — ნაგებობა, რომელშიც ასვენებენ მიტაცებულის ნეშტს.

„შეხი“ — დასარტყაში საყრავი. იმიტაცია ხორციელდება ან დაფადის ტრიალით, რომელიც ქვებია ჩაყრილი, ან 1 მეტრი სიგრძის თხელი მოთეთრებული ფირფიტის ხელთ რხევით.

გროსფატერი — ძველებური გერმანული ცეკვა. რომელიც შედგება ორი ნაწილისაგან. პირველი — ნელი (2/4), ხოლო მეორე — სწრაფი (3/4). XVIII საუკუნეში და XIX ს-ის დასაწყისში გ. რუსეთშიც იყო გავრცელებული.

გროტი, მღვიმე — გამოქვაბული, უმეტესწილად ხელოვნური.

grotta (იტალ.), grotto (ანგლ.), grotte (ფრანც.), Grotte (ნემ.), grotta (იტალ.), gruta (ისპ.).

გროტესკი 1. — ცხოველების, მცენარეების და სხვ. გამოსახულებების წნულითაგან შედგენილი ორნამენტი. გავრცელდა აღორძინების ეპოქაში. რომელიც იმეუშების მიზაძეით, რომლებიც აღმოჩენილი იქნა ნანგრევებში, მღვიმეებში („გროტესკი“: აქედან — მისი სახელწოდება).

2. მხატვრული ენა, აგრეთვე ხერხი. გროტესკში კოიკური და ტრაგიკული ერთმანეთ ერწყმის და, ამავე დროს, წარმოაჩენს იმ რეალურ ზღვარს. რომელიც ცხოვრებაში არსებობს საშინელსა და სასაცილოს შორის.

ქვეფენილი (ფერწ.) — თხელი ფენა სპეციალური შედგენილობისა (და აგრეთვე თვით შედგენილობა), რომელიც დაიტანება ტილოზე, ფიტარზე, ე. ი. საფუძვლებზე (იხ.) იმ მიზნით, რომ

ტი ნუჟნიე ხუდოჟნიკუ ცვთოვნიე ილი ფაქტურნიე სვოიშთა ი ოგრანიჩიტი ჩრეზმერნიე ვპითყვანიე სვიაჟუიშოე ვეშტოვნიე (სმ.). გრუნტი დია მასლიანოი ჟივოპნისი ვ ზავნისმოსი ოთ ვოდიჟიში ვ იხ სოვოჟ სვიაჟუიში ვეშტოვნიე ბყავონი: კლესიე, ემულსიონნიე, პოლუმასლიანიე ი მასლიანიე.

Grund (ნემ.), ground, priming (ანგლ.), impression (ფრანც.), fondo (იტალ.), fondo (исп.).

Группировка (цирк) — прием акробатических упражнений (сальто, кульбитов и др.) Акробат, обхватив руками (за середину голеней) согнутые в коленях ноги, подтягивает их к груди или плечам. Когда колени прижаты до предела, Г. называется плотной или широкой.

grouping (англ.), groupement (франц.), Gruppierung (нем.), raggruppamento (итал.), agrupación, agrupamiento (исп.).

Гуашь — 1. Непрозрачная краска, близкая к мягким сортам акварельных красок, но существенно отличающаяся от них примесью белил и большей кроющей способностью.

2. Картина, исполненная этой краской.

guazzo (იტალ.), gouache (ანგლ.), gouache (ფრანც.), Guasch (ნემ.), pintura a la aguada, aguada (исп.).

Гуга (театр) — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

guga (გრუჯ.).

Гуда-ствири (муз.) — грузинский духовой инструмент (типа волюнки).

guda-stvirgi (გრუჯ.).

Гуйро (муз.) — кубинский музыкальный инструмент. Представляет собой высушенный продолговатый плод тыквы с нарезанными на одной стороне поперечными бороздками. Резкий звук извлекается палочкой, которой проводят поперёк бороздок. Употребляется в танцевальных оркес-

მათ ზედაპირს მიეცეს მხატვრისათვის საჭირო ფერის ან ფაქტურული თვისება და შეიზღუდოს დამაკავშირებელ ნივთიერებათა მეტისმეტი შეწოვა (იხ.).

ზეთიან ფერწერაში ქვეფენილი, იმისდა მიხედვით თუ რა დამაკავშირებელი ნივთიერებები შედის მის შემადგენლობაში, არის: წებოვანი, ემულსიონიანი, ნახევარზეთოვანი და ზეთოვანი.

ხელფეხდაკრეფა (ცირკი) — აკრობატული ილუზია (სალტო, კულბიტო და ა. შ.). აკრობატი, მუხლებმოდუნულ ფეხებს ხელებით იზიდავს მკერდის ან მხარებისკენ. როცა მუხლები უქიღურესობამდე მიბჯენილი, ხელფეხდაკრეფა მჭიდრობანუ სრული.

გუაში — 1. გაუმჭვირი საღებავი, მიხლოვებული აკვარელის რბილი ხარისხის საღებავებთან, მაგრამ არსებითად განსხვავებული, მასში თეთრას შენარევისა და უმეტესად დაფარვის უნარის გამო.

2. ამ საღებავით შესრულებული სურათი.

გუგა (თეატ.) — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

გულასტირი (მუს.) — ქართული ჩასაბერი საკრავი.

გუირო (მუს.) — კუბური, სამუსიკო საკრავი, წარმოადგენს გამოშრალ მოგრძო გოგრას, (ჯალ გვერდზე ამოჭრილი განივი ღარებით. მათზე ჭოხის გარდიგარდმო გასმით მიიღება მკვეთრი ელერადობის ბგერა. გუირო იხმარება საცეკვაო ორკესტრებში, საწესჩვეულებო ცერემონიებში. პროფესიონალურ მუსიკაში გ. გვხვდება სტრაჟინ-

трах, а также при обрядовых церемониях. В профессиональной музыке Г. использован в «Весне священной» Стравинского и в произведениях других композиторов.

guigo (исп.).

Гульбище (арх.) — 1. Часть здания в виде площадки, террасы, галерей, охватывающей сооружение с нескольких сторон.

2. Место народного гулянья, народного праздника, веселья.

terrace (англ.), terrasse (франц.), Terrasse (нем.), terrazza, terrazze (итал.) terraza, azotea (исп.).

walking-place, merry-making place (англ.), place site pour fête populaire (франц.) Platz für Volksfest (нем.), luogo per festa popolare (итал.), sitio de fiesta popular (исп.).

Гурт — украшение здания в виде протянутой горизонтально выступающей полосы: пояс, тяга.

Gurt (нем.), string course (англ.), bandeau (франц.), Gürtel (нем.), mandra, gregge, arm-ento (итал.), cordon saliente, hilada saliente (исп.).

Гурта (цирк) — принадлежности номеров жокеев и конной акробатики: подпруга с двумя устойчивыми поручнями по ее бокам. Наседник, опираясь на поручни, исполняет на скачущей лошади различные вольтижные упражнения.

Gurt (нем.).

Гусек — архитектурная деталь (облом), профиль которой представляет собой сочетание двух дуг: верхней — вдавленной и нижней — выпуклой.

doucine (англ.), doucine (франц.), Hohlleiste Sturzsima (нем.), doucina (итал.), cimacio (исп.).

Гусек обратный — архитектурный облом в виде гуська, повернутого на 180°. Г. о. является одним из элементов опоры.

cuma reversa (англ.), doucine renversée (франц.), verkehrt stehende Welle (нем.), doucina ritorno (итал.), cimacio invertido (исп.).

სკის „საღეთო გაზაფხულში“ და სხვა კომპოზიტორთა ნაწარმოებებში.

„გულბიშე“, გარშემოსავლელი (არქიტ.) —

1. შენობის ნაწილი ღია ტერასის ან გალერეის სახით, რომელიც გარს ერტყმის ნაგებობას რამდენიმე მხრიდან.

2. სახალხო სვირნობის, ზემის, თამაშის ადგილი.

გურტი — შენობის კედლის მოსართავი შვერილი ზოლის სახით, რომელიც პორაზონტალურად გასდევს მას; სარტყელი, ზოლურა.

გურტა (ცირკი) — ეოკეებისა და ცხენოსანი აკრობატებს იარაღი: გარსაკრი, გვერდებზე მიმაგრებული ორი მაგარი უზანგით. უზანგებზე დაყრდნობით მოჭირითე გაქნებულ ცხენზე ასრულებს ვოლტიჟერ ვარჯიშებს.

ბატყელა — არქიტექტურული პროფილა, რომელიც წარმოადგენს ორი რკალის (ზედა—ჩაზნეკილისა და ქვედა — ამოზნეკილის) შეუღლებას.

შექცეული ბატყელა — 180°-ით შებრუნებული ბატყელას მოხაზულობის არქიტექტურული პროფილა. შექცეული ბატყელა ჩვეულებრივ საყრდენის ელემენტია.

Гутта (арх.) — то же, что капля.

გუტი (არქიტ.) — იგივეა, რაც წვეთი.

gut (лат.), guttae (англ.), goutte (франц.), Guttac (нем.), gola (итал.), gola (исп.).

Гуэрриэро — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует воинственно.

გუერიერო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მებრძოლი სტილისკვთებით.

guegüero (итал.).

Гэг — термин (жаргон), возникший в английском театре, в середине XIX в. Г. назывались фразы, шутки, намеки, которые актер импровизировал во время исполнения роли. В период немого кино Г. стали называться комические трюки, широко используемые в комических лентах и порой приобретающие характер вставных эпизодов. В звуковом кино Г. используются и в диалогах, придавая действию неожиданные, комедийно-острые акценты.

გეგი — ტერმინი (ჯარგონი), რომელიც წარმოიშვა ინგლისურ თეატრში XIX ს.-ის შუა წლებში. გ. ეწოდებოდა ფრაზებს, ხუმრობას, ნართაულს, რომლებსაც მსახიობი იმპროვიზაციით წარმოთქვამდა როლის შესრულების დროს. მუნიციპალური პერიოდში გ. შეარქვეს კომიკურ ტრიუკებს, რომლებიც ფართოდ გამოიყენებოდა კომიკურ ლენტებში და ზოგჯერ ჩასმული ეპიზოდების ხასიათისა იყო. ხმოვან კინოში გ. გამოიყენება დიალოგებშიც, რაც მოქმედებას მოულოდნელობას ელფერს და მწვავე კომიკურ აქცენტს აძლევს.

gag (англ.).

Гэгмен — один из помощников кинорежиссера в работе над сценарием и фильмом. Автор комических эффектов, трюков и остроумия. Профессия Г. характерна для Голливуда, где процесс создания сценария разделен на несколько стадий (в одной из них участвует Г.).

გეგმენი — კომიკური ეფექტების, ტრიუკების, ენამახვილი ხუმრობის ავტორი, რომელიც ეხმარება სცენარისტსა და რეჟისორს სცენარსა და ფილმზე მუშაობისას. გეგმენის პროფესია ტიპურია ჰოლივუდისათვის, სადაც სცენარის შექმნა დაყოფილია რამდენიმე სტადიად (ერთ-ერთ მათგანში მონაწილეობს გეგმენი).

gagman (англ.).

Д

Давлури — грузинский народный танец. Счет 2/4, медленную часть танца исполняют хороводом, более оживленную — парами.

დავლური — ქართული ხალხური ცეკვა 2/4 ზომაში. ცეკვის ნელი ნაწილი სრულდება ფერხულით, უფრო გამოცოცხლებული კი — წყვილებით.

davluri (სრუ.).

Дагоб, ступа (арх.) — индийское культовое сооружение, состоящее из круглого или квадратного основания с покоящимся на нем куполом.

დაგობი (არქიტ.) — ინდური საკულტო ნაგებობა, რომელიც შედგება მრგვალი ან კვადრატული ფუძისაგან მასზე დაშენებული გუმბათითურთ.

dagob (индийск.).

Дайна (*მუზ.*) — литовские народные лирические песни обрядового, бытового и общественно-политического характера. Происхождение Д. очень древнее.

daina (*литовск.*).

Дайня (*მუზ.*) — древнейшая форма латышских народных песен, получившая наибольшее развитие в XIII—XVIII вв.

dainia (*латыш.*).

Дайра, дайре (*მუზ.*) — грузинский народный ударный инструмент, род бубна.

daira (*груз.*).

Даланг — деятель индонезийского театра. Д. является одновременно владельцем и главным исполнителем (кукловодом) кукольного и теневого народного театра, постановщиком представлений театра масок. Во время представления Д., невидимый для зрителей, читает и поёт весь текст пьесы. Профессия Д. передается по наследству вместе с театральным реквизитом и музыкальными инструментами.

dalang (*индонез.*).

Дальний план (*кино*) — показ в кадре во весь рост человека и окружающей его атмосферы, причем ведущее значение имеет показ этой атмосферы.

far distance shot (*англ.*), prise de vues á grand distance (*франц.*), Ferne, Fernaufnahme (*нем.*), ripresa a gran distanza (*итал.*), filmación a gran distancia (*исп.*).

Дальномер — то же, что телеметр.

telemeter, range finder (*англ.*), télémètre (*франц.*), Distanzmesser, Entfernungsmesser (*нем.*), telemetro (*итал.*), telémetro (*исп.*).

Дамба — насыпь или вал на берегах для предохранения от затопления или для удержания воды в водохранилище.

dam (*гол.*), safety embankment (*англ.*), digue de protection (*франц.*), Damm (*нем.*), diga da protezone (*итал.*), dique de protección (*исп.*).

Дала-фандыр — осетинский струнный щипковый музыкальный инструмент. Име-

даина (*მუს.*) — საწესჩვეულებო საყოფაცხოვრებო და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის ლიტერული ხალხური ლირიკული სიმღერები. დ. ძველებური წარმოშობისაა.

დაინია (*მუს.*) — ლატვიური ხალხური სიმღერების უძველესი ფორმა, რომელმაც ინტენსიურ განვითარებას მიაღწია XIII—XVIII სს.

დაირა, დაირე (*მუს.*) — ქართული ხალხური დასარტყამი საკრავო, დაფის სახეობა.

დალანგი — ინდონეზიური თეატრის მოღვაწე. დალანგი ერთდროულად არის თოჯინებისა და ჩრდილების ხალხური თეატრის მფლობელიც და მთავარი შემსრულებელიც, ნიღბების თეატრის წარმოდგენების დამდგმელიც. წარმოდგენის დროს დალანგი, რომელსაც მაყურებელი ვერ ხედავს, კითხულობს და მღერის პიესის მთელ ტექსტს. დალანგის პროფესია თეატრალურ რეკვიზიტებთან და მუსიკალურ საკრავებთან ერთად მემკვიდრეობით გადაეცემა თაობიდან თაობას.

შორი ხედი (*კინო*) — როცა კადრში უჩვენებენ აღამიანს მთელი ტანით და მის ირგვლივ არსებულ გარემოს; ამასთან მთავარი მნიშვნელობა ენიჭება ამ გარემოს ჩვენებას.

შანძილსაზომი — იგივეა, რაც ტელემეტრი.

ჯებირი — სანაპიროზე წალკევის საწინააღმდეგოდ ან წყალსაცავში წყლის შესაკავებლად მოწყობილი მიწა-ყარილი ან ზეინული.

დალა-ფანდირი — ოსური საწმეტი სამუსიკო საკრავი. აქვს 2 ან 3 სიმი. ბგერა მიიღება სი-

ეტ 2—3 струны. Звук извлекается зашн-
пыванием, бряцанием и щелканьем по
струнам пальцами.

dala-fandir (осет.).

Дап-дапи (муз.) — грузинский ударный
инструмент.

dap-dapi (груз.).

Дапи (муз.) — грузинский ударный ин-
струмент.

dapi (груз.).

Дарбаз — древнейший тип грузинско-
го жилого дома, перекрытие которого
представляет собой куполообразную дере-
вянную конструкцию «гвиргини», опира-
ющуюся на столбы «дедабодзи».

darbasi (груз.).

Дасдебели — выступления солистов
совместно с певческими хорами, с испол-
нениями хвалебных песен в честь новобра-
чных.

dasdebeli (груз.).

Дасин янгецзуй — одна из форм китай-
ских многоактных музыкально-драматиче-
ских представлений. Получила распро-
странение в 40-е гг. XX в. в освобожденных
районах Китая. В Д. я. широко использо-
вались песенно-танцевальные сценки. Поз-
днее термин Д. я. вышел из употребления,
уступив место «синьгэцзуй» (новая музы-
кальная драма).

dacin iangetszui (кит.).

Даудите — литовский духовой музыкаль-
ный инструмент.

daudyte (литов.).

Даулаз — казахский ударный музы-
кальный инструмент типа литавры. Д.
применяется в Казахском оркестре народ-
ных инструментов.

daulaz (казахск.).

მებზე ჩამოკრით, მათი წამეტით და უღარუ-
ნით.

დაფ-დაფი (მუს.) — ქართული დასარტყამი
საკრავი.

დაფი (მუს.) — ქართული დასარტყამი სა-
კრავი.

დარბაზი — ქართული საცხოვრებელი სახლის
უძველესი სახეობა, რომლის გადახურვა დედაბოძ-
ზე დაყრდნობილ ხის გუმბათისებრ კონსტრუქ-
ციას — „გვირგვინს“ — წარმოადგენს.

[დასდებელი (დაზდებული — საბა) — მომღე-
რალ გუნდთან ერთად სოლისტების გამოსვლა
ნეფე-დლოფლის საქებრად, შესამკობად.

დასინ იანგეცზუი — ჩინური მრავალმოქმე-
დებიანი მუსიკალურ დრამატული წარმოდგენების
ერთ-ერთი ფორმა. გავრცელდა XX საუკ. 40-იან
წლებში ჩინეთის განთავისუფლებულ რაიონებ-
ში. დასინ იანგეცზუიში ფართოდ გამოიყენებოდა
სასიმღერო საცეკვაო სცენები. ეს ტერმინი დრო-
თა განმავლობაში ხმარებიდან გამოვიდა და მას
შეენაცვლა „სინგეცზუი“ (ახალი მუსიკალური
დრამა).

დაუდიტე — ლიტვეური ჩასაბერი სამუსიკო
საკრავი.

დაულაზ-ი — ტიმპანების ტიპის ყაზახური
დასარტყამი სამუსიკო საკრავი. გამოიყენება
ყაზახური ხალხური საკრავების ორკესტრებში.

«Двенадцатиструнный» — исследование о церковных ладах.

dodekachordon (*греч.*), do decacord. n (*англ.*), dodecacorden (*франц.*), Dodekachordon (*нем.*), dodecacordón (*итал.*), dođecacordón (*исп.*).

Движущийся тротуар (пассажирский конвейер) — устройство для перемещения пешеходов, представляющее собой, как правило, гибкую ленту, движущуюся по роликам со скоростью 1 м/с.

moving pavement, moving side walk (*англ.*), trottoir de pavement (*франц.*), Triebgehsteig, Triebtrottoir (*нем.*), marciapiède mobile (*итал.*), acera de movimiento (*исп.*).

Двойная экспозиция (кино) — двукратное экспонирование одной и той же пленки. При простейшей форме Д. э. одно изображение в кадре накладывается на другое, при этом первое изображение просвечивает через второе. Способом Д. э. пользуются при одновременном показе действий, происходящих в разное время и в разных местах, при съемке надписей, при применении изобразительной условной формы (напр., воспоминания о прошлом) и т. п. Прием Д. э. используется и в фантастических фильмах, фильмах-сказках, а также при комбинированных съемках.

two-shot, double exposure (*англ.*), surimpression l'images (*франц.*), Doppelbelichtung (*нем.*), doppia esposizione (*итал.*), exposición doble (*исп.*).

Двойной контрапункт (муз.) — 2-голосный вертикально-подвижный К. — одновременное сочетание 2 мелодий, сохраняющих согласованность и смысловое единство при взаимном перемещении.

double-counterpoint (*англ.*), double conterpoint (*франц.*), doppelter Kontrapunkt (*нем.*), contrappunto doppio (*итал.*), contrapunto doble (*исп.*).

Двор — пространство земли при доме, огороженное забором или стенами зданий.

yard (*англ.*), cour (*франц.*), Hof (*нем.*), córte (*итал.*), patio (*исп.*).

ქლოდეკაქორდონი — გამოყვლევა საეკლესიო კილოებზე.

მოდრავი ტროტუარი (სამგზავრო კონვეიერი) — მოწყობილობა მოსიარულეთა გადასაყვანად; იგი, ჩვეულებრივ, წარმოადგენს მოქნილ ლენტს. რომელიც მოძრაობს გორგოლაქებზე სიჩქარით 1 მ/წ.

ორმაგი ექსპოზიცია — ერთი და იგივე კინოფირის ორჯერადი ექსპონირება. ორმაგი ექსპოზიციის უმარტივესი ფორმა ასეთია: ერთი გამოსახულება კადრში ზედ დაედება მეორე გამოსახულებას, ამასთან კადრში ერთროულად ორივე გამოსახულება ჩანს. ასეთი ხერხი გამოყენება ორი ისეთი მოქმედების ერთდროული ჩვენებისას, რომლებიც სხვადასხვა ადგილას და სხვადასხვა დროს ხდება, წარწერების გადაღებისას, პირობითი გამომსახველობითი ფორმის გამოყენებისას (მაგალითად, წარსულის გახსენება და ა. შ.) განსაკუთრებით სწორად მიმართავენ ორმაგ ექსპოზიციას ფანტასტიკურ ფილმებში, ფილმ-ზღაპრებში. ორმაგი ექსპოზიცია ფართოდ გამოიყენება კომბინირებული კინოგადაღების დროს.

ორმაგი კონტრაპუნქტი (მუს.) — 2 ხმაინი ვერტიკალურად-მოძრავი კონტრაპუნქტი — 2 მელოდიის ერთდროული შეხამება, რომლის დროსაც ორივე მათგანი ინარჩუნებს აზრობრივ ერთიანობას და შეთანხმებულობას ურთიერთგადანაცვლების დროს.

ეზო — სახლის მიმდებარე მიწის ნაკვეთი, რომელიც შემოსაზღვრულია ღობით ან შენობათა კედლებით.

Дворец — 1. Большое здание с парадными помещениями, использованное для общественных целей.

2. Здание служащее местом постоянного пребывания царствующих владетельных лиц или главы государства.

palace (англ.), palais (франц.), Palast (нем.), palazzo (итал.), palacio (исп.).

Дворцовая сахиоба — этот вид древнегрузинских представлений восхвалял существовавший строй, утверждая богоравность царя. Царская власть поощряла сахиоба с ее плясками, музыкой и пантомимическими представлениями. Церковь осуждала сахиоба с ее танцами. Ценители сахиоба из дворцовой знати были достаточно образованы и обладали развитым художественным вкусом.

sasakhlis sakhioba (груз.).

Двухчастная форма (муз.) — сочетание 2 периодов, содержащих различный тематический материал. Простейший вид Д. ф. представляет собой сопоставление 2 периодов повторного строения. 2-й период, контрастирующий по материалу 1-му, может развивать мысль, изложенную в 1-м периоде, служить ей дополнением, подытоживанием. Нередко 2-ое предложение 2-го периода сходно по содержанию с обоими предложениями первого периода, образуя репризу, в этом случае 3-е контрастное предложение Д. ф. (т. е. 1-ое предложение 2-го периода) составляет ее середину. Такую репризную разновидность Д. ф. не следует смешивать с 3-х частной формой, поскольку середина и реприза Д. ф. представляют один целый период, сопоставляемый с 1-м.

two-part form (англ.), form à deux partie due parte (итал.), forma de dos partes (исп.).

სასახლე — 1. სახეიმო დარბაზებიანი დიდი შენობა, რომელიც გამოყენებულია საზოგადოებრივი მიზნებისათვის.

2. მმართველის (მეფის, იმპერატორის, სახელმწიფოს მეთაურის და სხვა მისთანათა) მუდმივი საცხოვრებელი სახლი.

სასახლის სახიობა — ამ სახის წარმოდგენა ძველ საქართველოში ხობდას ასხამდა არსებულ წყობილებას, ქადაგებდა მეფის ღვთისსწორობას. მეფის ხელისუფლება ხელს უწყობდა სახიობას, რომელსაც თან ახლდა ცეკვები, მუსიკა და პანტომიმური წარმოდგენა. ეკლესია კი გმობდა სახიობას და მის ცეკვებს. სახიობას ჭეოვნად აფასებდნენ სამეფო კარის განათლებული და კარგი მხატვრული გემოვნების კარისკაცები.

ორნაწილიანი ფორმა (მუს.) — სხვადასხვა თემატურ მასალაზე აგებული ორი პერიოდისაგან შემდგარი ფორმა. ორნაწილიანი ფორმის უმარტივესი სახეობა წარმოადგენს 2 განმეორებითი წიგბის პერიოდის დაპირისპირებას. მეორე პერიოდი, რომელიც თემატური მასალით პირველის კონტრასტულია, შესაძლოა ავითარებდეს პირველ პერიოდში მოცემულ აზრს. აესებდეს ან აჟამებდეს მას. სწორად მეორე პერიოდის მეორე წინადადება შინაარსით პირველი პერიოდის ორივე წინადადების მსგავსია. და ქმნის რეპრიზას. ამ შემთხვევაში ო. ფ. -ის მესამე კონტრასტული წინადადება (ე. ო. მეორე პერიოდის პირველი წინადადება) წარმოადგენს მის შუა ნაწილს. ო. ფ. -ის ასეთი რეპრიზული სახესხვაობა არ უნდა იქნეს არეული 3 ნაწილიან ფორმაში იმდენად, რამდენადაც ო. ფ. -ს შუა ნაწილი და რეპრიზა წარმოადგენენ ერთ მთლიან პერიოდს, რომელიც პირველს უპირისპირდება.

(ფრანც.), zweiteilige Form (нем.), forma di

Дезмбулаторий — обход вокруг хора в апсиде готического собора.

deambulatori (*лат.*).

Десбаркадер (*арх.*) — 1. Пароходная пристань; закрепленная у берега специально оборудованная баржа для причала судов, приема и выгрузки груза и пассажиров.

2. Станционная платформа, у которой останавливаются поезда.

débarcadère (*франц.*).

Дебют — первое публичное выступление артиста (певца, дирижера, танцовщика и т. п.) в театре вообще или в данном театре. С XVIII в. Д. в некоторых странах приобрел значение публичного испытания перед зачислением в труппу.

début (*франц.*), debut (*англ.*), Debüt (*нем.*), debutto, efordio (*итал.*), debut (*исп.*).

Девтера гонист — в древнегреческом театре 2-й актер из трех актеров, участников драмы. Д. занимал подчиненное место по отношению к протагонисту (1-му актеру); С течением времени Д., совершенствуясь в своем мастерстве, мог стать протагонистом. Введение Д. создало условия для раскрытия драматического конфликта, имело решающее значение для становления драматического искусства.

deuteros agonistēs (*греч.*).

Дегаже — подготовительное движение для перехода с ноги на ногу. Стоя или приседая на одной ноге, танцовщик(ца) освобождает другую ногу от тяжести корпуса. См. Батман тандю.

degagé (*франц.*).

Дедабодзи — деревянный столб, суживающийся книзу и поддерживающий «гвиргвини» — перекрытие грузинского жилого дома типа дарбази.

dedabodzi (*груз.*).

დემბულატორია — გარშემოსაველი გუთური ტაძრის საკურობეველის ირვკლიე.

დესბარკადერი (არქიტ.) — 1. გემის საყუდარი; ნაპირზე მიმაგრებული სპეციალურად მოწყობილი კარპაზი მგზავრების გადმოსაყვანად და ტვირთის გადმოსაზიდად.

2. სადგურის ბაქანი, სადაც ჩერდებიან მარაგბელები.

დებიუტი — მსახიობის (მომღერლის, დრეჟორის, მოცეკვაის და ა. შ.) საერთოდ პირველი საჯარო გამოსვლა თეატრში ანდა კონკრეტულად რომელიმე ერთ თეატრში. XVIII საუკ.-დან ზოგეერთ ქვეყანაში აღნიშნავს საჯარო გამოცდას დასში ჩარიცვლის წინ.

დევეტერაგონისტი — ძველბერძნულ თეატრში მეორე მსახიობი დრამაში მონაწილე სამი მსახიობიდან. ექვემდებარებოდა პროტაგონისტს (პირველ მსახიობს). დროთა განმავლობაში, დვეტერაგონისტს, რომელიც საკმაოდ კარგად დახელოვნიდებოდა, შეეძლო დაეკარა პროტაგონისტის ადგილი. დვეტერაგონისტების შემოღებამ შექმნა პირობები დრამატული კონფლიქტების გახსნისათვის და მას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა დრამატული ხელოვნების ჩამოყალიბებისათვის.

დეგაჟე — ერთი ფეხიდან მეორეზე გადასვლის მოსამზადებელი მოძრაობა. ერთ ფეხზე დგომის ან ჩაქდომის დროს მოცეკვავე ათავისუფლებს მეორე ფეხს ტანის სიმძიმისაგან. იხ. ბატმან ტანდლიუ.

დედაბოძი — ხის ბოძი, ქვევითა ნაწილში თანდათან დაიწროებული, რომელსაც ეყრდნობა ქართული საცხოვრებელი სახლის — დარბაზის გადახურვა — „გვირგვინი“.

Дедопала — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

dedopala (ერუა).

Дедоплебис карави — странствующий грузинский кукольный театр 90-х годов XIX в.

dedoplebis karavi (ერუა).

Дедрамматизация — тенденция в буржуазном кино, отвергающая сюжет, композиционное построение произведения, характеры и в конечном итоге идейность, образность, познавательную ценность искусства. В фильмах, построенных по принципу Д., мотивы разочарования, депрессии, ощущение призрачности, нереальности жизни выражены в зыбких, неуловимых образах. В основе Д. лежит субъективистская философия, идея декаданса.

dedramatization (англ.), dédramatisation (франц.), dedrammatizzazione (итал.), dedramatización (исп.).

Дезанаморфирование (кино) — процесс использования анаморфотной оптики в обратном ходе лучей, который дезанаморфирует сжатое или растянутое изображение, восстанавливая нормальные пропорции изображаемых предметов.

от франц. des... и греч. anamorphosis

Дезанаморфирование — см. «Анаморфотная оптика».

Действие (театр) — 1. Средство выражения в актерском искусстве. Переживания актера, исполняющего роль, передаются через его Д.

2. В драматургии под Д. понимается развитие событий.

3. Законченная часть пьесы и спектакля (драматич., оперного, балетного).

act (англ.), acle (франц.), Handlung, Aufzug (нем.), acto (исп.) att o (итал.).

დედოფალა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

დედოფლების კარავი — ქართული თოჯინების მოხეტიალე თეატრი (XIX საუკ. 90-იან წლებში).

დედრამატიზაცია — ბურჟუაზიული კინოხელოვნების ტენდენცია, რომელიც უარყოფს ნაწარმოების სიუჟეტს, კომპოზიციურ აგებულებას, ხასიათებს და საბოლოოდ ხელოვნების იდეურობას, გამომსახველობას, შემეცნებით ღირებულებას. ამ პრინციპით დადგმულ ფილმებში იმედგაცრუების, დეპრესიის, ცხოვრების მოჩვენებითობის, არარეალობის მოტივები გამოხატულია მერყევი, თითქმის შეუმჩნეველი იერსახეებით. დედრამატიზაციას საფუძვლად უდევს სუბიექტივისტური ფილოსოფია, დეკადანსის იდეა.

(франц.), Dedramatisation (нем.), dedra-

დეზანამორფირება (კინო) — ანამორფირების უკუპროცესი, როდესაც ხდება (გაწეილი) გამოსახულების დეზანამორფირება, ე. ი. გამოსახულების ნორმალური პროპორციების აღდგენა.

დეზანამორფირება — იხ. „ოპტიკა ანამორფოტული“.

მოქმედება (თეატ.) — 1. გამოხატვის საშუალება სამსახირო ხელოვნებაში. როლის შემსრულებელი მსახიობის განცდები აისახება მისი მოქმედებით.

2. დრამატურგიაში მოქმედება ეწოდება მოვლენათა განვითარებას.

3. დრამატული (საოპერო, საბალეტო პიესის) სპექტაკლის ერთი დამთავრებული ნაწილი, მონაკვეთი.

Действенный танец — танец, органически связанный с одним из основных элементов балетного искусства — пантомимой.

acting dance (англ.), danse efficiente (франц.), wirksamer Tanz (нем.), danza efficace (итал.), danza eficaz (исп.).

Действие фильма — одна из частей в строении кинофильма.

action (англ.), action (франц.), Handlung (нем.), azione (итал.), acto (исп.).

Дека (муз.) — плоская или слегка выпуклая сторона корпуса (резонансного ящика) струнных инструментов; колеблющаяся звучащая струна Д. усиливает ее звук. У струнных инструментов с плоским корпусом две дека: нижняя и верхняя, соединяемые обечайками.

Decke (нем.), sounding-board (англ.), table, table d'harmonie (франц.), tavola armonica (итал.), tabla de armonia (исп.).

Декадентство — Д. является выражением кризиса буржуазной культуры, ее отрыва от позитивно-эстетических традиций классического искусства. Декаденты проповедовали «искусство ради искусства»; характерные черты декадентства: крайний индивидуализм, антиобщественность, вычурность, мистицизм и т. п.

décadence, décadentisme (франц.), decadence (англ.), Dekadenz (нем.), decadentifmo (итал.), decadencia (исп.).

Декалькомания (кер.) — рисунок, отпечатанный керамическими красками на литографских машинах на гуммированной бумаге, переводится увлажненной губкой на черепок изделия, наподобие переводных картинок. Метод декалькомании является наиболее распространенным способом раскраски изделий, так как дает возможность получения самых разнообразных многокрасочных рисунков.

coule impression transfer (англ.), impression en couleurs décalcomanie (франц.), Bunt-druck, Dekalkomanie (нем.), decalcomania (итал.), calcomania (исп.).

ქმედიოთი ცეკვა — ცეკვა, რომელიც მკიდროდ უკავშირდება საბალეტო ხელოვნების ერთერთ ძირითად ელემენტს — პანტომიმას.

ფილმის მოქმედება — კინოფილმის ერთერთი ნაწილი.

დეკა (მუს.) — სიმებიანი საკრავების კორპუსის (სარეზონანტორო ყუთის) ბრტყელი ან ოდნავ გამოზრტყლი მხარე; ირხევა მკლერ სიმთან ერთად და აძლიერებს მის ბგერას. ბრტყელ კორპუსიან სიმებიან საკრავებს ორო დეკა აქვთ: ქვემო და ზემო, რომლებიც შეერთებულია რკალეზით.

დეკადენტობა — გამოხატავს ბურჟუაზიული კულტურის კრიზისს, მის მოწყვეტას კლასიკური ხელოვნების პოზიტიურ-ესთეტიკური ტრადიციებისაგან.

დეკადენტები ქალაგებდნენ „ხელოვნებას ხელოვნებისათვის“, დეკადენტობის დამახასიათებელია უკიდურესი ინდივიდუალიზმი, საზოგადოებასაგან განდგომა, მისტიციზმი და ა. შ.

დეკალკომანია (კერამ.) — ლითოგრაფიულ მანქანებზე გუმფისირებულ (წებოწასმულ) ქალაღზე კერამიკული საღებავებით დაბეჭდილი ნახატი, გადასაყვანი ნახატების მსგავსად ნაკეთობაზე გადაიტანება დანოტიეებული ღრუბლით. დეკალკომანიის მეთოდი არის ნაკეთობის შეღებვის მერტად გავრცელებული ხერხი, რადგან იგი ყველაზე სხვადასხვაგვარი, მრავალფეროვანი ნახატების მიღების საშუალებას იძლევა.

Декастиль — тип античного храма с десятью колоннами на торцевом фасаде.

decastil (*лат.*), decastyl (*англ.*), decastyle (*франц.*), Dekastil (*нем.*), decastile, (*итал.*), decaestilo (*исп.*).

Декламация — искусство произнесения стихов или прозы.

declamare (*лат.*), recitation, declamation (*англ.*), déclamation (*франц.*), Deklamation (*нем.*), declamazione (*итал.*), recitación (*исп.*).

Декорация — живописное или архитектурное изображение места и обстановки театрального действия, устанавливаемое на сцене; оборуование сцены.

décoration (*франц.*), scenery (*англ.*), Dekoration (*нем.*), scenografia, decorazione, scène (*итал.*), decoración (*исп.*).

Декоратор — автор художественного оформления спектакля, а также художник-исполнитель, пишущий декорации по эскизам другого художника.

დეკლამაცია — ლიტერატურული ნაწარმოების გამომეტყველებითი კითხვა, მხატვრული კითხვა.

დეკორაცია — თეატრალური მოქმედების ადგილის, გარემოს გაფორმება ფერწერულად ან არქიტექტურულად; სცენის მოწყობილობა.

decoro (*лат.*), décorateur (*франц.*), scenerpainter (*англ.*), Dekorateur, Dekorationsmaler (*нем.*), decoratore, arredatore, scenografo (*итал.*), decorador (*исп.*).

Декор (*арх.*) — система, совокупность декоративных элементов (украшений).

დეკორატორი — სპექტაკლს მხატვრული გაფორმების ავტორი, აგრეთვე მხატვარი შემსრულებელი, რომელიც ხატავს დეკორაციებს სხვა მხატვრის ესკიზების მიხედვით.

décor (*франц.*).

Декоративная живопись — представляет собой роспись архитектурных сооружений орнаментами и декоративными мотивами.

დეკორი (არქიტ.) — დეკორატიული ელემენტების, კაზმულობის ერთობლიობა, სისტემა.

decorative painting (*англ.*), peinture décorative (*франц.*), dekorative Malerei, (*нем.*), pittura decorativa (*итал.*), pintura decorativa (*исп.*).

Декоративное искусство—художественная обработка предметов обихода, художественная отделка, внутреннее убранство зданий и т. д. К Д. и. относятся украшения архитектурных сооружений с декоративными росписями и скульптурами, мозаикой, витражами и резьбой по различным материалам, художественным литьем из металла, чеканкой, коврами, тканями и т. д. В Д. и. используются изобразительные

დეკორატიული ხელოვნება—ყოფითი საგნების მხატვრული დამუშავება, მხატვრული მორთულობა, შენობის შიდა მოწყობილობა და ა. შ. დეკორატიულ ხელოვნებას მიეკუთვნება არქიტექტურულ ნაგებობათა მორთულობანი დეკორატიული ნახატებით, დეკორატიული ქანდაკებებით, ვიტრაჟით, სხვადასხვა მასალაზე მონახტით, კვეთით, მხატვრულად ჩამოსხმული ლათონით, ქედურობით, ხალიჩებით, დეკორატიული ქსოვილებით და სხვ. დეკორატიულ ხელოვნებაში გამოიყენება

мотивы и орнамент. В отличие от «прикладного искусства» Д. и. включает в себя произведения, не имеющие непосредственного утилитарного значения. Однако резкую грань между ними установить трудно: ряд произведений можно отнести и к Д. и. и к прикладному.

от лат. *decoro*.

decorative art (англ.), *art décoratif* (франц.), *dekorative Kunst* (нем.), *arte decorativa* (итал.), *arte decorativo* (исп.).

Декорационное искусство (*театр*) — искусство создания зрительного образа спектакля посредством декораций и костюмов, освещения и постановочной техники. Все эти изобразительные средства воздействия являются органическими компонентами театрального представления, способствуют раскрытию его содержания, сообщают ему определенное эмоциональное звучание.

scenery art, (англ.), *art de décoration* (франц.), *dekorative Kunst* (нем.), *arte scenográfica*, *arte decorativa*, *arte ornamentale* (итал.), *arte de decoración*, *arte de decorado* (исп.).

Декорирование (*кер.*) — при декорировании керамических изделий применяют специальные керамические краски. Все керамические краски минерального происхождения. По характеру применения керамические краски разделяют на подглазурные и надглазурные.

décoration (франц.), *decoration* (англ.), *Dekorierung* (нем.), *decorazione* (итал.), *decoración* (исп.).

Демп — термин, указывающий, что исполняется половина движения, напр., *demi-plié* — полуприседание, *demi-tour* — половина тура, *demi rond de jambe* — половина круга.

demi (франц.).

Демп-плие — см. *plié*.

demi-plié (франц.).

გამომსახველობითი მოტივები და ორნამენტი. „გამოყენებითი ხელოვნებისაგან“ განსხვავებით დეკორატიული ხელოვნება შეიცავს ნაწარმოებებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ უშუალო უტილიტარული მნიშვნელობა. თუმცა, მათ შორის მკვეთრი ზღვარის გაღება ძნელია. რაგი ნაწარმოებები შეიძლება მიეკუთვნოს როგორც დეკორატიულს ისე გამოყენებით ხელოვნებას.

დეკორაციული ხელოვნება (თეატ.) — სპექტაკლის სანახაობითი სახის ხელოვნება შექმნილი დეკორაციების, ტანსაცმლის, განათებისა და სადადგმო ტექნიკის მეშვეობით. შემოქმედების ყველა ეს საშუალება თეატრალური წარმოდგენის ორგანული კომპონენტია, ხელს უწყობს მისი შინაარსის გახსნას, და გარკვეულ ემოციურ ელემენტებს ანიჭებს მას.

დეკორირება (კერამ.) — კერამიკულ ნაქობების დეკორირების დროს იყენებენ სპეციალურ კერამიკულ საღებავებს. კერამიკულ საღებავები მინერალური წარმოშობისაა. კერამიკულ საღებავებს, მათი გამოყენების და მიხედვით, ჰყოფენ ჰიქტურქვეშა და ჰიქტურზედა საღებავებად.

დემპი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ ესა თუ ის მოძრაობა სრულდება ნახევრად. მაგ: *demi-plié* — ნახევარადრადება. *demi-tour* — ნახევარბრუნე (ტური), *demi rond de jambe* — ნახევარი წრე.

დემპი-პლიე — ახ. *plié*.

Демипуант (полупальцы) — положение одной или двух ступней на полу, при котором пятки подняты и тяжесть корпуса находится на передней части ступней. Полупальцы могут быть низкими, средними и высокими.

demi-pointe (франц.).

Демитур — полуоборот в танцах.

demitour (франц.).

Демпфер, глушитель (муз.) — особое приспособление для ослабления силы звука в рояле, в смычковых струнных инструментах (сурдина).

smorzo (итал.), dampfer, mute (англ.), étouffoir (франц.), Dämpfer (нем.), sordina (итал.), sordina (исп.)

Денситометр — прибор для измерения оптических плотностей. Д. бывают: визуальные и более совершенные — фотоэлектрические. Денситометры, позволяющие измерять оптические плотности малых по размерам участков, называются микроденситометрами, или микрофотометрами. Д. используют как для черно-белых, так и для цветных пленок и пластинок.

от лат. densus и греч. μέτρον.

densitometre (англ.), densitométré (франц.), Densitometer (нем.), densitómetro (итал.), densímetro (исп.).

Дентикулы (арх.) — зубчики (сухарики) род прям оугольных выступов, служащих для украшения карниза ионического и коринфского ордеров.

denticulis (лат.), denticle, dentil (англ.), denticule (франц.), Zahnschnitt, (нем.), diente (итал.), denticulo (исп.).

Дерепани — помещение, расположенное перед «дарбази» (главной жилой комнатой).

derapani (груз.).

Дессю-десу — См. pas de bourrée, brisé.

dessus-dessous (франц.).

Десюдепорт (исп.) — живописная или скульптурная композиция декоративного назначения, помещенная над дверью и

депи-пуанტი (маргцერები) — ცალი ან ორი ტერფის მდგომარეობა იატაკზე, რომლის დროს ქუსლები აწეულია და მოცეკვავის ტანის სიმძიმე მოდის ტერფის წინა ნაწილზე. ერგცერები შეიძლება იყოს დაბალი, საშუალო და მაღალი.

დემიტური — ნახევარბრუნე ცეკვის დროს.

დეშპფერი, შაჟფრი (მუს.) — ელვადობის სიძლიერის შემასუსტებელი განსაკუთრებული მოწყობილობა, როიალზე, ხემიან სიმებიან საკრავებში (სურდინა).

დენსიტომეტრი — ოპტიკური სიმუქის განმსაზღვრელი ხელსაწყო. გამოიყენებენ ორი ტიპის დენსიტომეტრებს: ვიზუალურს და უფრო სრულყოფილს — ფოტოელექტრულს. დ. რომლის საშუალებით ხდება მცირე ზომის ოპტიკური სიმუქების გაზომვა მიკროდენსიტომეტრები ანუ მიკროფოტომეტრები ეწოდება. დ. გამოიყენებენ როგორც შავ-თეთრი ასევე ფერადი ფირებისა და ფოტოფირფიტებისათვის.

დენტაკული (არქიტ.) — კბილანა, იონური და კორინთული ორდერის კარნიზის მორთულობა შვერილი ოთხკუთხეა პრიზმის სახისა.

დერეფანი — სადგომი, მოთავსებული „დარბაზის“ (მთავარი საცხოვრებელი ოთახის) წინ.

დესიუ-დესუ — იხ. pas de bourrée, brisé.

დესიუდეპორტი (ხელოვნ.) — დეკორატიული დანიშნულების ფერწერული ანდა სკულპტურული კომპოზიცია, რომელიც მოთავსებულია კარს

связанная с нею как элемент оформления стены в целом. Д. применялась во французском декоративном искусстве XVIII в.

dessus-de-porte (франц.).

Деталь (кинематографический план)— изображение в кадре какой-либо детали.

detail (англ.), plan de détail (франц.), Detail, Bilddetails (нем.); dettaglio (итал.), detaille (исп.).

Детализация (изобр. иск.) — исполнение, включающее ради изобразительной полноты многочисленные мелочи и подробности. При чрезмерной детализации художник теряется в мелочах и неизбежен обесценивающий его работу уклон натуралистического характера.

от франц. détail.

détails (франц.), detailing (англ.), Detaillisierung (нем.), il particolareggiare, il circoslanziare, specifici cazicne (итал.), detalles (исп.).

Детонация (муз.) — нарушение чистоты музыкального строя, повышение или понижение звука по сравнению с нормальной высотой звука. Д. встречается у певцов и исполнителей на инструменте со свободной интонацией (струнных и духовых). Детонировать — петь или играть неточно, фальшиво. Преодолению Д. способствуют развитие музыкального слуха и выработка навыков строгого слухового самоконтроля.

от франц. détonner, detonation (франц.), detonation (англ.), Detonation (нем.) detonazione (итал.), detonación (исп.).

Детективный фильм — фильм, посвященный раскрытию тайны, обычно связанной с преступлением.

detectio (лат.), crime story, thriller (англ.), film policier (франц.), Kriminalfilm (нем.), film poliziesco, film giallo (итал.), film policíaco (исп.).

ზემოთ და დაკავშირებულია მასთან როგორც კედლის გაფორმების ელემენტი მთლიანობაში. დ. გამოიყენებოდა ფრანგულ დეკორატიულ ხელოვნებაში XVIII ს.

დეტალი (კინემატოგრაფიული ხედი)—რაიმე დეტალის ჩვენება კადრში.

დეტალიზაცია (სახე. ხელოვნ.) — გამოსახვითი სისრულისათვის უამრავ წვრილმანთა შესრულება. მეტისმეტი დეტალიზაციისას, მხატვრის შემოქმედებითი სახე იკარგება ამ წვრილმანებში და, ამგვარად, ნატურალისტური ხასიათით გატაცების გამო უცილობელი ხდება მისი ნამუშევრის გაუფასურება.

დეტონირება (მუს.) — მუსიკალური წყობის სიწმინდის დარღვევა, ბგერის ამაღლება ან დადაბლება მის ნორმალურ სიმაღლესთან შედარებით. დ. გვხვდება მომღერლებთან და თავისუფალი ინტონაციის მქონე საკრავებზე (სიმებიანი და ჩასაბერი) დამკვირვებელ შემსრულებლებთან. დეტონირება — არაზუსტი, ყალბი სიმღერა ან დაკვრა. დ.-ს დაძლევა შეიძლება მუსიკალური სმენის განვითარებით და მკაცრი სმენითი თვითკონტროლის გამოუმუშავებით.

დეტექტიური ფილმი — ფილმი, რომელიც ეძღვნება უმთავრესად ბოროტმოქმედებასთან დაკავშირებულ იღუმანებში მოცულ ამბებს.

Детское кино — Д. к. объединяет художественные, хроникально-документальные, мультипликационные фильмы — рисованные и кукольные, рассчитанные на зрителей детского и юношеского возраста.

children's film (*англ.*), film pour enfants (*франц.*), Kinderfilm (*нем.*), film d'infanzia, film di bambini (*per l'infanzia*) (*итал.*), film para niños (*исп.*).

Деус экс машина — драматургический и постановочный прием в древнегреческом театре: внезапное появление на сцене божества, приводящее действие к развязке. Осуществлялся при помощи специальной подъемной машины — «эоремы».

deus ex machina (*лат.*), (*букв.* «бог из машины».)

Дефекты (фрикции) (*кино*) — дефекты на киноизображении в виде почернения небольших участков слоя, образовавшихся при проявлении в результате предварительного механического воздействия на эмульсионный слой: давления, трения, излома и др. Ф. возникают при перематке неэкспонированной киноплёнки. Для предупреждения образования Ф. при изготовлении киноплёнок поверх эмульсионных слоев наносят защитный желатиновый слой.

development aut (*англ.*), défaut de development (*франц.*), Entwicklungsfehler, Frik-tion (*нем.*), difetto di pellicola (*итал.*), defecto de revelado (*исп.*).

Децибелы (*электромуз.*) — логарифмические единицы измерения отношений измеряемых интенсивностей и энергии различных физических процессов. В акустике — единицы измерения степени слышимости и усиления.

от *лат.* decem и *франц.* bel.

decibel (*англ.*), decibel (*франц.*), Dezibel (*нем.*), decibel(io) (*итал.*), decibelio (*исп.*).

Децима — 1. Песня испанского происхождения текст которой представляет собой десятистишие.

2. Интервал шириной в 10 ступеней; обозначается числом 10.

décima (*лат.*).

საბავშვო კინო — ს. კ. აერთიანებს მხატვრულ, დოკუმენტურ-ქრონიკალურ, მულტიპლიკაციურ, ნახატსა თუ თოჯინურ ფილმებს, რომლებიც გათვალისწინებულია საბავშვო და მოზარდი თაობის მათეუბლისათვის.

დეუს ექს მახინა — დრამატურგიული და სადადგმო ხერხი ძველებრძნულ თეატრში: საგანგებო ამწე მანქანა „ეორემის“ მეშვეობით, სცენაზე უეცრად გამოჩნდებოდა ღვთაება, რომელიც მოქმედების კვანძს ხსნიდა.

დეფექტები (ფრიქციები) (*კინო*) — კინოგამოსახულების დეფექტები (ფირზე) მცირე მონაკვეთის გამოქვების სახით. დ. გამოჩნდება ფირის გამქლავების შემდეგ, რაც გამოწვეულია გამქლავებამდე ემულსიაზე მომხდარი მექანიკური ზემოქმედებით, კერძოდ: დაწოლით, ხახუნით, ჩატეხვით და სხვ. ფ. წარმოიქმნება ხშირად არაექსპონირებული ფირის გადახვევისას. ფრიქციის თავიდან აცილების მიზნით, ფირის დამზადების პროცესში, ემულსიას ფარავენ ელატინის დამცველი ფენით.

დეციბელი (ელექტრო მუს.) — სხვადასხვა ფიზიკურ პროცესების ცვალებადი ინტენსიურობის და ენერჯის ურთიერთობის საზომი ლოგარითმული ერთეულები. სმენადობის ხარისხის და გაძლიერების საზომი ერთეულები აკუსტიკაში.

დეციმა — ესპანური წარმოშობის სიმღერა. რომლის ტექსტი ათტაეპიანი ლექსია.

2. ინტერვალი, რომელიც 10 საფეხურს შეიცავს; აღინიშნება ციფრი 10-ით.

Дечк-пондур — чечено-ингушский трехструнный щипковый музыкальный инструмент. Близок по конструкции к дагестанскому агач-комuzu.

dechk-pondur (ингуш.).

Джавари (*арх.*) — шероховатая фактура дощатой плоскости, где иногда обнаруживается рисунок, создаваемый сознательно и преднамеренно направленными ударами «эчо» (поперечный топор). Это — мелкие зигзагообразные штрихи, покрывающие поверхность балки или столба.

djavari (груз.).

Джаз — род профессионального музыкального искусства, возникший в начале XX в. в США. В основе Д. — импровизационные формы народного музыкального творчества негров. Центром Д. был Нью-Орлеан. Характерные особенности Д.: шипонационный строй, основанный на «скользящей» темпации, сложная система синкопирования, полиритмия, эмоциональная насыщенность исполнения, а также особое применение ударных инструментов. Ведущие жанры Д. танцевальные и песенные. Д. оказал влияние на творчество ряда крупных композиторов. В творчестве Дж. Гершвина произошло влияние Д. с музыкой европейской традиции.

jazz (амер.).

Джаз-бэнд (*муз.*) — первоначально — негр-итянский уличный оркестр. Позднее — оркестр ресторанов, танцевальных залов и, наконец, концертных эстрад.

jazz-band (англ.).

Джаз-рок — к особенностям этого направления относится употребление электрогитар с мощными усилителями, звучание которых а также манера исполнения и поведения

დეჩქ-ფონდურ-ი — ჩეჩენო-ინგუშური სამსლი მანი საწყმეტრ საკრავი. კონსტრუქციით უახლოვდება დაღესტნურ აგაჩ-კომუზს.

ჯავარი (არქატ.) — ფიცრის ხორკლიანი ზედაპირი, რაზედაც ზოგჯერ ჩნდება „ეროს“ შეგნებულად, განზრახ მიმართულ დარტყმით მიღებული ნახატი. ეს არის ბოძა და კოჭზე წვრილი ზიგზაგებური შტრიხები.

ჯაზი — პროფესიული მუსიკის ნაირსახეობა, წარმოიშვა ამერიკის შეერთებულ შტატებში XX ს. დასაწყისში. ჯაზის საფუძველს წარმოადგენს ზანგების ხალხური მუს. შემოქმედების იმპროვიზაციული ფორმები. ჯაზის ცენტრს წარმოადგენდა ნიუ-ორლეანი. ჯაზის დამახასიათებელი თავისებურებებია: „მოსრილ“ ტემპრაციაზე აგებული ინტონაციური წყობა, სინკოპირების რთული სისტემა, პოლირიტმია, შესრულების ემოციურობა და დასარტყამი საკრავების განსაკუთრებული გამოყენება. მთავარი ეანრებია — საციეკაო და სასიმღერო. ჯაზმა გავლენა მოახდინა რიგი მნიშვნელოვანი კომპოზიტორების შემოქმედებაზე. ჯ. გერშვინის შემოქმედებაში ჯ. შერწყმულია ევროპული ტრადიციის მუსიკასთან.

ჯაზ-ბენდი (მუს.) — თავდაპირველად ზანგური ქუჩის ორკესტრი, მოგვიანებით — რესტორნების, საციეკაო დარბაზების, დაბოლოს საცონცერტო ესტრადების ორკესტრი.

ჯაზ-როკი — ამ მიმართულების მთავარი თავისებურებებია: მძლავრი გამძლიერებლების მქონე ელექტროგიტარების გამოყენება, რომლებიც კიპნოზურ ზემოქმედებას ახდენდნენ აუდიტორიაზე

певцов. гипнотически действовало на аудиторию, своеобразие рока связано с областью гармонии. Начинают проникать необычные гармонические последовательности, напоминающие иногда гармонию доклассического периода европейской музыки с внезапными тональными сдвигами, неожиданными разрешениями. Широко используются звуковые, включая синтезированные, электронные эффекты. Аппаратура приобретает важную роль в поисках новых звучаний.

jazz-rock (англ).

Джаз-хот (муз.) — буквально «горячий жаркий», «острый, пряный» джаз. Свободный «импровизационный» стиль джаза в отличие от обыкновенного джаза. В период расцвета это определение прилагалось к музыканту джаз-оркестра, исполнявшему импровизацию с наибольшим вдохновением, возбужденностью и увлечением.

jazz-hot (англ.)

Джайв — международный танец, возник в Америке. Создатели музыки и танца — американские негры. В период второй мировой войны танец появился в Англии под названием «Джиттербург». Исполнение его было вульгарным, с элементами акробатики. В Европе «Джиттербург» особой популярностью не получил, однако его живая синкопированная музыка нашла свое выражение в танце «Джайв» (джазовый танец). Именно характер музыки и утвердил основным движением танца синкопированное «джайв-шассе». В начале 50-х годов «Джайв» вошел в репертуар международных танцев. Джайв, в легком, общедоступном исполнении, относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, применении сложных фигур вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

jive (амер.)

Джати (муз.) — название древней формы раги.

djati (инд.)

და აგრეთვე მომღერალთა შესრულების და ქცევის მანერა. როკის თავისებურება დაკავშირებულია პარმონიის სფეროსთანაც. ჩნდება უჩვეულო პარმონიული თანმიმდევრობანი, რომლებიც ზოგჯერ კლასიკურის წინა პერიოდის ევროპული მუსიკის პარმონიას მოგვგავონებს. ხასიათდება უცარი ტონალური ძვრებით, მოულოდნელი გადაწყვეტებით. ფართოდ გამოიყენება ბგერწერითი, მათ შორის სინთეზირებული ელექტრონული ეფექტები. ახალი ელერადობის ძიების გზაზე სულ უფრო მნიშვნელოვან როლს იძენს აპარატურა.

ჯაზ-პოტი (მუს.) — სიტყვა-სიტყვით «ცხელი მხურვალე», «მწვევე, ცხარე» ჯაზი. ჯაზის თავისუფალი «იმპროვიზაციული» სტილი, განსხვავებული ჩვეულებრივი ჯაზისაგან. ჯაზის აყვავების პერიოდში ასე უწოდებდნენ მუსიკოსს, რომელიც ასრულებდა იმპროვიზაციას განსაკუთრებული შთაგონებით, აღმაფრენითა და ატაკებით.

ჯაივი — საერთაშორისო ტექვა, წარმოიშვა ამერიკაში. მუსიკისა და ტექვის შემქმნელები არიან ამერიკელი ზანგები. მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში ტექვა გავრცელდა ინგლისში «ჩიტრ-ბურგის» სახელწოდებით. სრულდებოდა ეულ-გარულად, აკრობატიკის ელემენტებით. ევროპაში არ მოუპოვებია პოპულარობა, მაგრამ მისმა სწრაფმა, სინკოპირებულმა მუსიკამ თავისი გამოხატულება პოვა ტექვა «ჯაივი» (ჯაზური ტექვა). სწორედ მუსიკის ხასიათმა განამტკიცა ტექვის ძირითად მოძრაობებად სინკოპირებული, «ჯაივ-შასე». 50-იანი წლების დასაწყისში ჯაივი საერთაშორისო ტექვების რეპერტუარში შევიდა. აღეწოლი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით ჯაივი განეკუთვნება ყოფით ტექვებს, ხოლო რთული შესრულებით, რთული ფიგურების, შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ტექვებს.

ჯატი (მუს.) — რაგის ძველებური ფორმის სახელწოდება.

Джелтаоба — разновидность древнегрузинского мужского танца «фундруки», исполняемого женщинами.

djeltaoba (груз.).

Джизус-рок — разновидность современной джазовой музыки, сплав биг-бита с церковной музыкой.

jesus-rock (англ.).

Джимджими (*муз.*) — древне-грузинский ударный инструмент.

djimdjimi (груз.).

Джойозо — музыкальный термин, указывающий на радостное, веселое исполнение.

gioioso (итал.).

Джокозо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует весело, игриво, шуточно.

giocososo (итал.)

Джор — пляска у молдаван. Размер сопровождаемой песни.

dzog (молд.).

Джубилозо (*муз.*) — указание на торжественное (торжествуя) исполнение.

giubiloso (итал.), *joyous (англ.)*, *solennellement (франц.)*, *feierlich (нем.)*, *solemnemente*, *jubiloso (исп.)*.

Джуди — один из основных персонажей английской народной кукольной комедии «Панч и Джуди», жена Панча. Тип грубой, сварливой и драчливой женщины.

judy (англ.).

Джуканте (*муз.*) — указывает на веселое исполнение.

giuocante (итал.), *playful (англ.)*, *gaiement (франц.)*, *lustig (нем.)*, *alegremente (исп.)*.

Джусто — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, не отклоняясь от метра и темпа.

giusto (итал.).

ჭელაობა — ქალების მიერ შესრულებული ძველი ქართული მამაკაცთა ცეკვა „ფუნდრუკი“. ერთი ფუნდრუკია, — ს. ს. ორბელიანი.

ჭიჭუს-როკი — თანამედროვე ჯაზური მუსიკის ნაირსახეობა, ბიგ-ბიტისა და საეკლესიო მუსიკის შენაერთა.

ჭიმჭიმი (მუს.) — ძვ. ქართ. ღასარტყამი საცავი.

ჭიოიოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მხიარულ, ხალისიან, შესრულებას.

ჭიკოკოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ შესრულება უნდა იყოს მხიარული, ეკლეუცი, სახუმარო.

ჭორ — მოლდავერი ცეკვა. თანმხლები სიმღერის ზომით.

ჭუბილოზო (მუს.) — მიუთითებს საზეიმო შესრულებას.

ჭული — ინგლისური ხალხური თოჯინების კომედია „პანჩი და ჯუდის“ ერთ-ერთი ძირითადი პერსონაჟი, პანჩის ცოლი. ეხეში, კირკეულა და მოჩხუბარო ქალის ტიპი.

ჭუკანტე (მუს.) — მიუთითებს, მხიარულად შესრულებაზე.

ჭუსტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ტემპისა და მეტრის ზუსტი დაცვით.

Дзибальдоне — название специальных сборников (главным образом, рукописных), содержащих образцы текстов из репертуара актеров итал. «комедии дель арте». В Д. входили различные остроты, монологи, шутки и др. Другое, название Д. — *repertorio*.

zibaldone (итал.).

Дзидаймоно — вид драмы в японском классическом театре Кабуки и театре Дзё-рури. Д. создавались обычно на сюжеты из истории Японии VII—XII вв. С конца XVIII в. Д. постепенно уступала место бытовым драмам (*сэвамоно*).

zidaïmono (японск.).

Дзондзи кука — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

dzondzi kusa (ერგვ.).

Ди — китайский старинный духовой музыкальный инструмент; род поперечной флейты из тростника с 6-ью игровыми отверстиями.

dī (кит.).

Диагональное натурное освещение (*кино*) — свет солнца падает на фигуры сверху и сбоку, под углом ок. 30/45°, светотенью хорошо обрисованы объемно-пластические формы фигур, а также рельеф поверхности, изображение на экране кажется объемным и глубинным. При съемке актерских сцен как на черно-белой, так и на цветной пленке, применяют электроподсветку для смягчения прямого солнечного света.

diagonal natural lighting (англ.), diagonal naturel éclairage (франц.), diagonal natürliches Licht (нем.), diagonale illuminazione naturale (итал.), alumbrado natural diagonal (исп.).

ძიბალდონე —სპეციალური კრებულები (უმეტესად ხელნაწერებისა), რომლებშიც თავმოყრილი იყო ტექსტების ნიმუშები იტალიური „კომედია დელ არტეს“ მსახიობთა რეპერტუარიდან. ძიბალდონეში წარმოდგენილი იყო ოხუნჯობანი, მონოლოგები და ა. შ. ძიბალდონეს მეორე სახელწოდებაა—*peneptorio*.

ძიდაიმონო — დრამის სახეობა იაპონურ კლასიკურ თეატრ კაბუკიში და თეატრ ძიერუკიში. ასეთი დრამები, ჩვეულებრივ, იქმნებოდა იაპონიის VII—XII საუკ. ისტორიის სიუჟეტებზე. XVIII საუკ. ბოლოდან თანდათან ადგილი დაუთმო უფითს დრამას (*სევამონოს*).

ძონძი კუკა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

დი — ძველებური ჩინური ჩასაბერი სამუსიკო საკრავი; განივი ფლეიტის ნაირსახეობა — ლერწმის ექვსნასვრეტიანი ლერო.

დიაგონალური ნატურალური განათება (*კინო*) — მზის შუქი ფიგურებს ეცემა ზევიდან და გვერდიდან დაახლოებით 30 — 45°-ით, შუქჩრდილით კარგადაა გამოხატული ფიგურების მოცულობით-პლასტიკური ფორმები, ჩანს საგნებისა და ობიექტების რელიეფი. ეკრანზე გამოსახულება მოცულობითია და იგრძნობა სივრცე. აქტიურული სცენების გადაღებისას ნატურაზე (შავ-თეთრ ან ფერად ფირზე) ხშირად სარგებლობენ ელექტროგამნათებელი აპარატურით (პროექტორებით), რათა შეამცირონ ჩრდილის მოჭარბებული სიმუქე და ამგვარად შეარბილონ მზის სხივის მკვეთრი შუქჩრდილი.

Диаграмма (*муз.*) — в древней музыке таблица, представляющая всю область тонов какой-либо системы.

diagramma (*греч.*), diagram (*англ.*), diagramme (*франц.*), Diagramm (*нем.*), diagramma (*итал.*), diagrama (*исп.*).

Диазома — полукруглая колоннада в древнегреческом театре.

от *лат.* diasoma.

Диалог (драматический) — основная и важнейшая форма драматической речи, представляющая собой художественный образ жизненного диалога.

dialogos (*греч.*), dialogue (*франц.*), dialogus (*англ.*), Diälog (*нем.*), diálogo (*итал.*), diálogo (*исп.*).

Диалог (*кино*) — форма устной речи, представляющая собой разговор двух или нескольких лиц. В фильме и сценарии Д. — одно из основных средств развития сюжета и раскрытия характеров. Д. существовал еще в немом кино, где его содержание зачастую раскрывалось в надписях-репликах, а иногда посредством примитивных способов озвучивания (с помощью грамзаписи, чтения актерами текста за экраном).

dialogos (*греч.*), dialogue (*франц.*), dialogue (*англ.*), Dialog (*нем.*), dialogo (*итал.*), diálogo (*исп.*).

Диапазон (*муз.*) — 1. Звуковой объем голоса или инструмента. Определяется интервалом между самым низким и самым высоким звуками, которые могут быть изданы данным голосом или извлечены на данном инструменте.

2. В др.-греч. музыкальной теории — название октавы как консонирующего интервала.

3. В Англии — названия некоторых регистров лабиальных труб органа.

4. Во Франции — мензура духового инструмента или органной трубы, а также тон, служащий для настройки инструментов.

14. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

დიარამა (მუს.) — ძველ მუსიკაში, ტაბულა, რომელიც რომელიმე სისტემის ტონების მთელ არეს წარმოადგენდა.

დიაზომა — ნახევარწრიული სვეტი ძველ ბერძნულ თეატრში.

დიალოგი (დრამატული) — დრამატული მეტყველების ძირითადი და უმნიშვნელოვანესი ფორმა, ცხოვრებისეული დიალოგის მხატვრული სახეობა.

დიალოგი (კინო) — ზეპირი მეტყველების ფორმა, ორი ან რამდენიმე გმირის საუბარი. ფილმსა და სცენარში დ. სიუჟეტის განვითარებისა და ხასიათების გახსნის ერთ-ერთი ძირითადი საშუალებაა. დ. მუხვ კინოშიც იყო, მისი შინაარსი უმეტესად ვადმოიცემოდა წარწერა-რეპლიკების სახით, ზოგჯერ კი იყენებდნენ განმარტების სხვადასხვაგვარ პრიმიტიულ საშუალებებს, როგორცაა გრამჩანაწერები, ან ეკრანის მიღმა მსახიობს აკითხებდნენ ტექსტს.

დიაპაზონი (მუს.) — 1. ხმის ან საკრავი-ბერიითი მოცულობა. განისაზღვრება ინტერვალთა ყველაზე დაბალ და ყველაზე მაღალ ბეგრას შორის, რომელიც შეუძლია გამოსცეს ამა თუ იმ ხმამ ან საკრავმა.

2. ძვ. ბერძნულ მუსიკის თეორიაში — ოქტავის, როგორც კონსონირებული ინტერვალის სახელწოდება.

3. ინგლისში — ორგანის ლაბიალური მილუბის ზოგიერთი რეგისტრების სახელწოდება.

4. საფრანგეთში — ჩასაბერი საკრავის ან ორგანის მილის მენზურა, აკრეფე ტონი, რომლის მიხედვითაც აწყობენ საკრავებს.

5. Модель, по которой изготавливаются органные трубы.

от *греч.* dia pasōn chordon.

diapason (*англ.*), diapason (*франц.*), Diapason (*нем.*), diapafone (*итал.*), diapasón, (*исп.*).

Дианазон (*муз.*) — звуковой объем певческого голоса, музыкального инструмента, звукоряда, мелодии и т. п. Определяется интервалом между самым низким и самым высоким звуком голоса, инструмента и т. п.

dia pasōn (*греч.*), range, compass (*англ.*), etendue, diapason (*франц.*), Umfang, Stimmumfang (*нем.*), diapafone (*итал.*), diapasón (*исп.*).

Диaposитив (*кино*) — небольшой по длине кусок киноплёнки, на котором расположено несколько черно-белых или цветных позитивных изображений (рисунков, текста), объединенных в большинстве случаев общей тематикой. Распространено другое название Д. — слайд.

от *греч.* dia и *лат.* positivus, slide, lanternslide, diapositive (*англ.*), diapositive (*франц.*), Diapositiv (*нем.*), diaporitiva (*итал.*), diapositiiva (*исп.*).

Диастиль (*арх.*) — храм, в междуколонном промежутке которого помещаются три поперечника колонны.

от *греч.* dia u stylos.

Диатоника (*муз.*) — соотношение основных ступеней лада. Диатонический лад не содержит ступеней, измененных посредством альтерации. К Д. относятся 8-ступенные лады мажора и минора, 7-ступенные лады народной музыки, гексахорд, пентатонные лады. Д. противопоставляется хроматизму. Различают полутоны диатонические (си-до) и хроматические (фа-фа-диез). Диатоническая гамма — последовательность основных (неизменных) ступеней лада.

5. მოდელი, რომლის მიხედვითაც მზადდება ორგანოს მილები.

დიაპაზონი (*მუს.*) — სასიმღერო ხმის, მუს. საკრავის, ბგერათა რიგის, მელოდიის და ა. შ. ბგერითი მოცულობა. განისაზღვრება ინტერვალთა ხმის, საკრავის და ა. შ. ყველაზე დაბალ ყველაზე მაღალ ბგერას შორის.

დიაპოზიტივი (*კინო*) — კინოფირის არც თუ ისე დიდი მონაკვეთი, რომელზედაც აღბეჭდილია რამდენიმე შავ-თეთრი ან ფერადი გამოსახულება (ნახატი, ტექსტი), გაერთიანებული უმეტეს შემთხვევაში საერთო თემატიკით, გავრცელებულია დიაპოზიტივის სხვა სახელწოდებაც — სლაიდი.

დიასტილი (*არქიტ.*) — ტაძარი, რომლის სვეტებშორის შუალედში თავსდება სვეტის სამი განივა.

დიატონიკა (*მუს.*) — კილოს ძირითადი საფეხურების ურთიერთობა. დიატონური კილო არ შეიცავს ალტერაციის მეშვეობით შეცვლილ საფეხურებს. დიატონიკას მიეკუთვნებიან შაჟორისა და მინორის 8 — საფეხურიანი კილოები, ხალხური მუსიკის 7 საფეხურიანი კილოები, ჰექსაჟორდი, პენტატონიკური კილოები. დ. უპირისპირდება ქრომატიზმს. განასხვავებენ დიატონურ (სი-დო) და ქრომატურ (ფა-ფა-დიეზ) ნახევართონებს. დიატონური გამა — კილოს ძირითადი (უცვლელი) საფეხურების თანმიმდევრობაა.

Многообразные формы Д. составляют основу западно-европейского и русского народно-песенного искусства, а также профессиональной европейской музыки.

от *греч.* diatonikos.

diatonic (англ.), diatonique (франц.), Diatonik (нем.), diatonica (итал.), diatónica (исп.).

Диафильм — серия черно-белых или цветных диапозитивов на киноплёнке, объединённых общей темой. Д. рассматривают посредством фильмоскопов, рассчитанных на индивидуальное пользование или посредством диапроекторов на экране. При изготовлении диафильмов кадры (50—70) объединяют единым сюжетом и литературным текстом. Разновидность Д. — микрофильм.

diafilm (лат.), diafilm (англ.), diafilm (франц.), Diafilm (нем.), filmino (итал.), diafilm (исп.).

Диафония (муз.) — 1. В древней Греции то же, что диссонанс, в противоположность «симфонии» — благозвучию; разнозвучие.

2. В IX — XIII вв. то же, что и органум (предназначался для пения, первоначально в параллельном движении голосов).

3. Один из ранних видов полифонии, преимущественно двухголосия.

Диафоническое пение очень распространено в народных болгарских песнях.

diaphonia (греч.), diaphony (англ.), diaphonie (франц.), Diaphonie (нем.), diafonía (исп.).

Диафрагма — светонепроницаемая преграда с отверстием в фото-киносъёмочных аппаратах, ограничивающим пучок лучей, идущих через оптическую систему (лنز и т. д.). Обычно отверстие в Д. может суживаться и расширяться.

diaphragma (греч.), diaphragm (англ.), diaphragme (франц.), Blende, Diaphragma (нем.), diaframma, diafragma (итал.), diafragma (исп.).

ლიატონიკის მრავალფეროვანი ფორმები წარმოადგენენ დასავლეთ ევროპული და რუსული ხალხური სასიმღერო ხელოვნებას, აგრეთვე პროფესიული ევროპული მუსიკის საფუძველს.

დიაფილმი — საერთო თემით დაკავშირებული, კინოფირზე აღბეჭდილი შავ-თეთრი ან ფერადი დიაპოზიტვების რიგი. დიაფილმების ჩვენება ხდება ან ფილმოსკოპებით, რომელიც ინდივიდუალური სარგებლობისთვისაა განკუთვნილი ან პროექტორების საშუალებით ეკრანზე. დ.-ის დამზადებისას ცალკეულ კადრებს (50—70) ერთიანი სიუჟეტითა და ლიტერატურული ტექსტით აერთიანებენ. დიაფილმების წარსახეობაა მიკროფილმი.

დიაფონია (მუს.) — 1. ანტიკურ საბერძნეთში — იგივე, რაც დისონანსი, „სიმფონიის“ — ეთილმონიანების საპირისპირო ცნება, არაკეთილშემოქმედება.

2. IX—XIII სს. იგივე, რაც ორგანუმი (განკუთვნილი იყო სასიმღეროდ, თავდაპირველად ხმების პარალელური მოძრაობით).

3. პოლიფონიის ერთ-ერთი ადრინდელი წარსახეობა; უპირატესად ორხმიანობა.

დიაფონიური სიმღერა ძლიერაა გავრცელებული ბულგარულ ხალხურ სიმღერებში.

დიაფრაგმა — ფოტო და კინოგადასაღებ აპარატებში შუქგაუმტარი ფირფიტები გარკვეული ზომის ხვრელით, რომლებიც საზღვრევენ (ფარგლავენ) ოპტიკურ სისტემაში (ლინზა და სხვ.) გამავალ სინათლის სხივთა კონას, საჭიროების შემთხვევაში დიაფრაგმის ხვრელი ვიწროვდება ან განიერდება.

Дивертименто — 1. Дивертисмент;
2. Интермедия в фуге;
3. Инструментальная форма, соединяющая черты сюиты и симфонии (XVIII в.)

divertimento (*итал.*), entertainment (*англ.*), divertissement (*франц.*), Divertissement (*нем.*), divertimiento (*исп.*).

Дивертисмент — 1. Ряд танцевальных номеров, следующих один за другим, не влияющих на развитие сюжета спектакля.

2. Концертная программа, состоящая из различных по жанру и характеру танцевальных номеров.

divertissement (*франц.*), variety entertainment (*англ.*), Divertissement (*нем.*), divertimiento (*итал.*), divertimiento (*исп.*).

Дивертисмент (*театр*) — музыкальное или драматическое представление, состоящее из номеров различных жанров (пение, музыка, танцы, сценки); дается в дополнение к спектаклю или концерту. Д. получили распространение с XVIII в.

divertissement (*франц.*), entertainment (*англ.*), Divertissement (*нем.*), divertimento (*итал.*), divertimiento (*исп.*).

Дивизионизм — художественное течение западно-европейского искусства возникшее в 80-х гг. XIX в. во Франции. В конце XIX в.—начале XX в. распространилось в Италии и др. странах. Живопись Д. механически разлагала тона на основные чистые цвета, накладывая краску на холст отдельными мазками с расчетом на оптическое смешение цветов. Д. является одним из направлений неомимпрессионизма.

от *франц.* division.
divisionisme (*франц.*), divisionism (*англ.*), Divisionismus (*нем.*), divisionismo (*итал.*), divisionismo (*исп.*).

დივერტიმენტო — 1. დივერტისმენტი;
2. ინტერმედია ფუგაში;
3. ინსტრუმენტული ფორმა, რომელიც გაერთიანებულია სიუიტის და სიმფონიის ნიშან-თვისებები (XVIII ს.)

დივერტისმენტი — 1. ერთმანეთის მომდევო საცეკვაო ნომრების რიგი, რომლებიც არავითარ გავლენას არ ახდენენ სპექტაკლის სიუჟეტის განვითარებაზე.

2. განსხვავებული ჟანრისა და ხასიათის საცეკვაო ნომრებისაგან შემდგარი საკონცერტო პროგრამა.

დივერტისმენტი (თეატ.) — მუსიკალური ან დრამატული წარმოდგენა, რომელიც შედგება სხვადასხვა ჟანრის (სიმღერა, მუსიკა, ცეკვები, სცენები) ნომრებისაგან; ტარდება სპექტაკლის ან კონცერტის დამატებად. დ. გავრცელება პოვეს XVIII საუკუნეში.

დივიზიონიზმი — დასავლეთ ევროპულ ხელოვნების მხატვრულ მიმდინარეობა, რომელიც ჩაისახა XIX საუკუნის 80-იან წლებში. საფრანგოში. XIX საუკუნის დასასრულსა და XX საუკუნის დასაწყისში გავრცელდა იტალიაში და სხვა ქვეყნებში. დივიზიონისტურა ფერწერა ტონებს მექანიკურად განალაგებდა ძირითად სუფთა ფერებად, ტილოზე საღებავებს ადებდა ცალკეული წანასმებით, ფერების ოპტიკური შერევის ვარაუდით. დივიზიონიზმი ნეოიმპრესიონიზმის ერთ-ერთი მიმართულებაა.

დიდასკალ (*მუს.*) — знаток церковного пения, руководитель древнерусского церковного хора.

didaskalos (*греч.*), didascal (*англ.*), didascal (*франц.*), Didaskal (*нем.*), didascalìa (*итал.*), didascolo (*исп.*).

დიდასკალი — 1. В древнегреческом театре протоколы постановок и драматических состязаний. Представляли собой надписи на мраморных плитах. Д. содержали имена драматургов и протагонистов (первых актеров), названия поставленных пьес и результаты состязаний. Некоторые выписки из Д., осуществленные Аристотелем и учеными эллинистической эпохи, дошли до нас в рукописях трагедий и комедий, они представляют большую ценность для изучения истории античной драмы и театрального искусства.

2. Репетиция или разучивание театральной пьесы; афиша о театральных представлениях.

didaskalia (*греч.*).

Диез — музыкальный знак повышения на полутон той ноты, на уровне которой он стоит; выставляется в ключе или непосредственно перед повышаемой нотой.

diésis (*греч.*), diesis (*итал.*), sharp (*англ.*), dièse (*франц.*), Kreuz (*нем.*), diesi (*исп.*).

Дизайн — художественно-конструкторская деятельность в промышленности, охватывающая творчество художника-конструктора (дизайнера), методы и результаты его труда, условия их реализации в производстве. Цель Д. — создание новых видов и типов изделий, отвечающих требованиям общественной пользы, удобства эксплуатации и красоты. Теория Д. — техническая эстетика.

design (*англ.*).

Дизинволто — музыкальный термин, указывающий, на непринужденное свободное исполнение.

disinvolto (*итал.*)

დიდასკალოსი (*მუს.*) — საეკლესიო გალობის მცოდნე, ძველი რუსული საეკლესიო გუნდის ხელმძღვანელი.

დიდასკალია — 1. ძველებიძნულ თეატრში დრამატული შეჯობებებისა და სპექტაკლების ოქმი. დიდასკალია წარწერაა მარმარილოს ფილაზე. მასში მოხსენიებულნი არიან დრამატურგები და პროტაგონისტები (პირველი აქტორები), პიესების სახელწოდებანი და შეჯობების შედეგები. დიდასკალიის ზოგიერთ ამონაწერს, რომელიც შესრულებულია არისტოტელისა და ელენისტური ეპოქის მეცნიერთა მიერ და ჩვენამდე მოაღწიეს ტრაგედიებისა და კომედიების ხელნაწერებში, უღირსი მნიშვნელობა აქვს ანტიკური დრამისა და თეატრალური ხელოვნების ისტორიის შესწავლისათვის.

2. რეპეტიცია ან თეატრალური პიესის დახწვლა, თეატრალური წარმოდგენის აფრშობა.

დიეზი — მუს. ნიშანი იმ ნოტის ნახევარი ტონით ამაღლებსა, რომლის გასწვრივაც იგი იმყოფება; იწერება გასაღებში ან უშუალოდ ასამაღლებელი ნოტის წინ.

დიზაინი — მხატვრულ-კონსტრუქტორული საქმიანობა მრეწველობაში, რაც მოიცავს მხატვარ-კონსტრუქტორის (დიზაინერის) შემოქმედებას, მისი შრომის შეთქმულსა და რეზულტატს. მათა რეალიზაციის პირობებს წარმოებაში. დიზაინის მიზანია შექმნას ნაწარმის ახალი სახეობა და ტიპები, რომლებიც უკავსებებს საზოგადოებრივი სარგებლობის, მოხმარებისა და სილამაზის მოთხოვნებს. დიზაინის თეორიაა ტექნიკური ესთეტიკა.

დიზინვოლტო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ძალდატანებლად, თავისუფლად.

Дикке (*арх.*) — приподнятая, окруженная решеткой площадка в мечети.

dikkeli (иранск.)

Диксиленд — название первых джазовых ансамблей нью-орлеанского стиля, состоявших исключительно из «белых».

dixieland (англ.)

Диктор (*кино*) — чтец, выступающий с чтением текста, комментирующего изображение. За редкими исключениями Д. в кадре не появляется, на пленку записывается только его речь.

dictor (лат.), соp nuntiator, speaker (ацгл.), commentatur (франц.), Sprecher, Ansager (нем.), annunziatore, speaker (итал.), locutor (исп.)

Дикторский текст (*кино*) — речевое сопровождение фильма, которое вводит зрителя в суть действия, связывает между собой отдельные эпизоды фильма. Д. т., сочетаемый с действием в кадре, обогащает изобразительные средства и расширяет композиционные возможности изложения сюжета фильма. Д. т. часто используют в документальных, научно-популярных и учебных фильмах.

commentary, narration (англ.), commentateur (франц.), Kommentar, Sprechtext (нем.), commento, parlato (итал.), texto de locutor (исп.)

Дикция — произношение, манера выговаривать слова. Одна из важных сторон культуры речи. Особенно большое значение Д. имеет в искусстве театра.

dictio (лат.), articulation, enunciation (ацгл.), diction (франц.), Diktion (нем.), dizione (итал.), dicción (исп.)

Дилетант — человек, интересующийся какой-либо отраслью искусства, но не являющийся профессионалом в этой области.

diletante aficionado (исп.), dilettante, amateur (ацгл.), dilettante, amateur (франц.), Dilettant (нем.), dilettante, amatore (итал.)

ди́ке (*арქიტ.*) — შემადლებული, მოაჭირით გამოყოფილი ბაქანი მკრეთში.

დიქსილენდი — ნიუ-ორლეანური სტილას პირველი ჯაზური ანსამბლების სახელწოდება, რომელთა შემადგენლობაში მხოლოდ თეთრკანიანები იყვნენ.

დიქტორი (*კინო*) — კითხვის ოსტატი, რომლის მონაწილეობა ფილმში იმით განისაზღვრება, რომ გამოსახულების საკომენტატორო ტექსტს კითხულობს. იშვიათი გამონაკლისის გარდა დ. კადრში არ მოჩანს, ფირზე მხოლოდ მისი ხმა იწერება.

ხადიქტორო ტექსტი (*კინო*) — ფილმი (გამოსახულება) ხმოვანი ტექსტის თანხლებით, რომლის მიზანია მაყურებელს წარმოუდგინოს ეკრანზე ასახული მოვლენების არსი, აგრეთვე დააკავშიროს ერთმანეთთან ფილმის კალკული ეპიზოდები. ს. ტ., რომელიც ორგანულადაა შეხამებული კადრს შიდა მოქმედებასთან, ამდიდრებს ფილმის შემოქმედების ძალას და იძლევა საშუალებას კომპოზიციის თვალსაზრისით მრავალმხრივად წარმოდგენილი იქნეს ფილმის სიუჟეტის თხრობა. ს. ტ.-ს ხშირად გამოიყენებენ დოკუმენტურ სამეცნიერო-პოპულარულ და სასწავლო ფილმებში.

დიქცია — წარმოთქმა, სიტყვათა წარმოთქმის მანერა. მკვლევლების კულტურის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს დიქციას თეატრალურ ხელოვნებაში.

დილეტანტი — ადამიანი, რომელიც დაინტერესებულია ხელოვნების ამა თუ იმ დარგით, მაგრამ ამ დარგის სპეციალისტი არაა.

Дилюэндо — музыкальный термин, указывающий на постепенное ослабление звука.

diluendo (итал.)

Динамика (муз.) — совокупность градаций (оттенков), громкость звучания в музыкальном произведении. Степени громкости звука: *pianissimo* (pp, ppp), *piano* (p), *mezzoforte* (mf), *forte* (f), *fortissimo* (ff fff); обозначения постепенного усиления и ослабления звучности: *crescendo*, *decrescendo*; резкое динамическое выделение звука или аккорда обозначается *sforzando* (sf).

dynamikos (греч.), *dynamic (англ.)*, *dynamique (франц.)*, *Dynamik (нем.)*, *dinamica (итал.)*, *dinámica (исп.)*.

Динамическая акробатика (цирк) — вид акробатического искусства, в основе которого лежат приемы вращения тела: сальто, пируэты и т. п.

dynamic acrobatics (англ.), *acrobatie dynamique (франц.)*, *dynamische Akrobatik (нем.)*, *acrobazía dinámica (итал.)*, *acrobacia dinámica (исп.)*.

Динамическая композиция (кино) — одна из форм композиции кадра, характеризуется подчеркнутой динамикой изображения на экране. Д. к. киноизображения выражается во внутрикадровом изменении кинематографического плана, ракурса, тональности изображения, характера операторского освещения. Пространственное расположение деталей объекта в кадре при Д. к. непрерывно меняется. Д. к. основана не только на съемке движущихся перед кинокамерой предметов, но и на возможности производить киносъемку с движущейся камерой: с рук, с операторского крана, с самолетов, поездов, автомобилей и пр. Д. к. используется во всех видах кинематографа. Д. к. особенно ощутима в панорамных системах кинематографа.

dynamic picture composition, dynamic picture set-up (англ.), *dynamique composition d'image (франц.)*, *dynamische Bildkomposition (нем.)*, *composizióne dinamica (итал.)*, *composición dinámica (исп.)*.

დილუენდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ელერადობის თანდათანობით შესუსტებაზე.

დინამიკა (მუს.) — ელერადობის სიძლიერის გრადაციათა (ელფერტა) ერთობლიობა მუსიკალურ ნაწარმოებებში. ბგერის სიძლიერის ხარისხებია: *pianissimo* (pp, ppp), *piano* (p), *mezzoforte* (mf), *forte* (f), *fortissimo* (ff fff); ელერადობის თანდათანობითი გაძლიერების და შესუსტების აღმნიშვნელია: *crescendo*, *decrescendo*; ბგერის ან აკორდის მკვეთრი დინამიკური გამოყოფა აღინიშნება *sforzando* (sf).

დინამიკური აკრომატიკა (ცირკი) — აკრომატიკული ხელოვნების სახეობა, სრულდება ტანის ბრუნვით (სალტო, პირუეტი და ა. შ.).

დინამიკური კომპოზიცია (კინო) — კადრის კომპოზიციის ერთ-ერთი ფორმა; ხასიათდება გამოსახულების განსაკუთრებული დინამიკით ეკრანზე. დინამიკური კომპოზიციისათვის დამახასიათებელია კადრში კინემატოგრაფიული ხედის კომპოზიციური მკვეთრი ცვლილებები — რაკურსის, გამოსახულების ტონალობის, საოპერატორო განათებით. დინამიკური კომპოზიციის დროს განუწყვეტლოვ იცვლება ვადასაღები ობიექტების დეტალების ვანლაგება კადრის სივრცეში. დინამიკური კომპოზიცია გულისხმობს არა მარტო კნოკამერის წინ მოძრაი საგნების გადაღებას, აჰამედ გადაღებას თვით კინოკამერის აქტიური მოძრაობით: ხელთ, საოპერატორო ამწედან, თვითმფრინვიდან, მატარებლიდან, ავტომობილიდან და ა. შ. დინამიკური კომპოზიცია კინემატოგრაფის ყველა სახეობაში გამოიყენება. დ. კ. განსაკუთრებით საგრძობია კინემატოგრაფიის პანორამულ სისტემებში.

Дионисии (театр) — религиозные празднества в Др. Греции в честь Диониса. В состав Д. входили «дифирамб» — хоровая песнь, прославлявшая Диониса, и «коммос» — веселое шествие поселян, сопровождавшееся задорными песенками, нередко обличительного характера. Эти праздники имели большое значение для истории афинской драмы. Из шествий в честь Диониса, игр и песнопений, исполнявшихся на Д., развились древнегреческие трагедии и комедии.

от *греч.* Dionysos.

Диопала — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

diopala (груз.)

Диорама (театр) — 1. Часть декорационного оформления спектакля: изображение, написанное анилиновыми красками на тонком материале (полотно или бязь) и рассчитанное на просвет (источники света расположены за Д.).

2. Совокупность живописного фона (написанного клеевыми красками на холсте) вместе с предметным планом (бутафория). Картина, написанная с обеих сторон просвечивающей тонкой ткани, матового стекла и т. п., помещается в углублении и освещается сверху и сзади, благодаря чему изображения кажутся расположенными не на плоскости, а в пространстве; иногда для усиления впечатления дополняются предметами.

diorama (греч.).

Дипилон (арх.) — древнегреческие двойные ворота.

dipylon (греч.).

Диплипито (муз.) — грузинский ударный инструмент в виде затянутых кожей двух небольших котлов различных размеров и строя; играют на Д. палочками.

diplypito (груз.).

დიონისეები (თეატ.) — რელიგიური დღესასწაულები ძველ საბერძნეთში დიონისეს პატივსაცემად. ამ დღესასწაულებზე სრულდებოდა „დიოთირამბი“ — გუნდური სიმღერა, რომელიც აღიღებდა დიონისეს, და „კომოსი“, სოფლელების მხიარული სვლა, რომლის დროსაც მღეროდნენ თამამ, ზოგჯერ მამხილებელ სიმღერებს. ამ დღესასწაულებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ათენის დრამის ისტორიისათვის. დიონისეს საპატივცემულო მსველეობებიდან, თამაშებისა და სიმღერისაგან განვითარდა შემდგომში ძველბერძნული ტრაგედიები და კომედიები.

დიოფალა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

დიორამა (თეატრი) — 1. სპექტაკლის დეკორაციული გაფორმების ნაწილი: თხელ ქსოვილზე (ტილო ან ბიაზი) ანილინის საღებავებით დახატული გამოსახულება, რომელიც გამჭვირვალე უნდა იყოს (სინათლის წყარო დიორამის უკან იდგმება).

2. ფერწერული ფონის (ტილოზე წებოვანი საღებავებით შესრულებულისა) ერთობლიობა საგნობრივ პლანთან (ბუტაფორიასთან). — სურათი დახატული გამჭვირვალე, სიფრიფანა ქსოვილზე, მჭკრალ მინაზე და ა. შ. თავსდება სიღრმეში და ნათდება ზემოდან და უკანა მხრიდან, რის მეშვეობითაც გამოსახულებანი სობრტყეზე განლაგებულად კი არ გვეჩვენება, არამედ სივრცეში. ხანდახან, შთაბეჭდილების გასაძლიერებლად შეიკვება საგნებით.

დიპილონი (არქიტ.) — ძველი ბერძნული ორმაგი კიშკარი.

დიპლიპიტო (მუს.) — ქართული დასარტყამი საკრავი 2 სხვადასხვა ზომისა და წყობის ტყავადაკრული კურის სახით; დაპლაპიტოზე ჭოხებით უკრავენ.

Дипломный спектакль (дипломная постановка) — 1. Спектакль, поставленный студентом — выпускником театрального учебного заведения в качестве экзаменационной работы.

2. Спектакль, в котором все роли (или часть их) исполняются студентами-выпускниками на право получения диплома с квалификацией актера.

diploma performance (*англ.*), spectacle de diplôme (*франц.*), Diplomvorstellung (*нем.*), spettacolo di laurea (*итал.*), espectáculo de diploma (*исп.*).

Диптер (*арх.*) — храм, опоясанный двумя рядами колонн. Такой храм имеет по восьми колонн на переднем и заднем (узких) фасадах.

dipteros (*греч.*).

Диптих — двусторчатая икона, картина, которая складывается вдвое, объединенная одним замыслом.

diptychos (*греч.*), diptych, diptychon (*англ.*), diptyque (*франц.*), Diptychen (*нем.*), dittico (*итал.*), díptico (*исп.*).

Директор картины — административный работник киностудии. Возглавляет производственную деятельность съемочной группы. Д. к. несет ответственность и за соблюдение сроков постановки фильма.

associe producer, unit manager (*англ.*), directeur de la production (*франц.*), Produktionsleiter (*нем.*), direttore di produzione (*итал.*), director de producción (*исп.*).

Дирекцион — дополнительный нотный стан над какой-либо оркестровой партией, на котором выписаны основные мелодические голоса других партий с указанием вступления каждого инструмента.

direction (*франц.*), direction (*англ.*), Direkt ion (*нем.*), direzione (*итал.*), dirección (*исп.*).

Дирижер (*муз.*) — руководитель коллективного исполнения муз. произведения. Д. проводит подготовительную работу на репетициях, выступает во главе коллектива в концерте или спектакле, указывая темп, динамич. оттенки, момент вступления

სადიპლომო სპექტაკლი (სადიპლომო დადგმა) — 1. თეატრალური სასწავლო დაწესებულების კურსდამთავრებულ სტუდენტის მიერ დადგმული სპექტაკლი, რომელიც მისთვის საგამოცლო შრომაა.

2. სპექტაკლი, რომელშიც ყველა როლს (ან როლების ერთ ნაწილს) ასრულებენ კურსდამთავრებულ სტუდენტები კვალიფიციური მსახიობის დიპლომის მისაღებად.

დიპტეროს (არქიტ.) — ტაძარი, რომელიც გარშემორტყმულია ორმწკრივი სვეტებით. ასეთ ტაძარს აქვს რვა-რვა სვეტი წინა ვანზე და უკანა (ვწრო) ფასადებზე.

დიპტიქი — ორკარგის ხატო, სურათი, ორად მოსაკეცი ხატო. ერთი ჩანაფიქრით გაერთიანებული ორი სურათი.

სურათის დირექტორი — კინოსტუდიის ადმინისტრაციული მუშაკი, რომელიც ხელმძღვანელობს ვადამღები ჯგუფის საწარმოო საქმიანობას. ს. დ. პასუხისმგებელია აგრეთვე ფაქტობრივად დადგმის ვადგმის შესრულებაზეც.

დირექციონი — დამატებითი სანოტო სისტემა რომელიც საორკესტრო პარტიის თანხე, რომელზედაც ამოწერილია სხვა პარტიების ძირითადი მელიოდური ხმები ყოველი საკრავის შემოსვლის (ჩართვის) მითითებით.

დირიჟორი (მუს.) — პირი, რომელიც ხელმძღვანელობს მუს. ნაწარმოების კოლექტიურ შესრულებას. დ. აწარმოებს მოსამზადებელ სამუშაოს რეპეტიციებზე, ხელმძღვანელობს კოლექტივის კონცერტს ან სპექტაკლში, უთითებს ტემპს, დინამიკურ ელფერს, შემსრულებელთა ამა თუ

тех или иных групп исполнителей или отдельных солистов. Д. вдохновитель и руководитель коллектива.

chef d'orchestre (франц.), conductor (англ.), leader (амер.), Dirigent (нем.), direttore (итал.), director orchestra (исп.).

Дисгармония (муз.) — нарушение гармонии, разноголосица.

от лат. «dis». греч. «dys» и harmonia.
dys harmony (англ.), desharmonie (франц.), Disharmonie (нем.), difarmonia (итал.), discordancia (исп.).

იმ ჯგუფის. ან ცალკეული სოლისტის ჩართვის მომენტს. დ. კოლექტივის სულის ჩამდგმელი და ორგანიზატორია.

დისჰარმონია (მუს.) — ჰარმონიის დარღვევა, ხმაშეუწყობლობა.

Дискант (муз.) — 1. Высокий детский голос (мальчиков).

2. Партия в хоре или вока. ансамбле, исполняемая высокими детскими или высокими женскими (сопрано) голосами.

discantus (лат.), treble voice (англ.), soprano (франц.), Diskant (нем.), voce bianca (итал.), tiple (исп.).

დისკანტი (მუს.)—1. ბავშვის (ბიჭის) მაღალი ხმა.

2. პარტია გუნდში ან ვოკალურ ანსამბლში, რომელიც სრულდება ბავშვების მაღალი ან ქალების მაღალი (სოპრანო) ხმებით.

Дискография — описание содержания и оформления грампластинок; аннотированные списки новых грампластинок, рецензии и т. д.

disqueographie (disque — франц. и graphō (греч.), discography (англ.), Diskographie (нем.), discografia (итал.), discografia (исп.).

დისკოგრაფია — გრამფირფიტების შინაარსის და გაფორმების აღწერილობა, ახალი გრამფირფიტების ანოტირებული სიები, რეცენზიები და ა. შ.

Диссонанс (муз.) — неблагозвучие, одно-временное звучание 2-х или более звуков, не сливающихся в восприятии слушателя в единый звуковой комплекс и потому производящих резкое, раздражающее слух звучание. Противоположное диссонансу — консонанс.

dissonans (лат.), dissonance (франц.), dissonance (англ.), Dissonanz (нем.), dissonanza (итал.), disonancia (исп.).

დისონანსი (მუს.) — არაკეთილხმოვანება, 2 ან მეტი ბგერის ერთდროული უღერადობა, რომლებიც მსმენელის აღქმაში არ ირწყმებიან ერთიან ბგერით კომპლექსში და ამიტომ წარმოშობენ მკვეთრ, სმენის გამაღიზიანებელ უღერადობას. დისონანსის საპირისპირო ცნებაა კონსონანსი.

Диссонанца — музыкальный термин, обозначающий, несозвучность, диссонанс.

dissonanza (итал.).

დისონანცა — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს დისონანსს, არაკეთილხმოვანებას.

Дистегия — в древнегреческом театре, повидимому, верхний этаж здания сцены, а также его плоская крыша.

disetegia (греч.).

დისტეგია — ძველბერძნულ თეატრში, როგორც ჩანს, სცენის ნაგებობის ზედა სართული, აგრეთვე მისი ბრტყელი სახურავი.

Дисторсия (*кино*) — один из недостатков простых линз, изображающих прямые линии искривленными. Дисторсия зависит от расположения диафрагмы, в частности, находится впереди или позади линзы и расположение диафрагмы определяет форму и степень дисторсии. Изображение, свободное от Д., называется ортоскопическим.

distorzio (*лат.*), *distortion* (*англ.*), *distorcion* (*франц.*), *Distorsion* (*нем.*), *distorzio-*
ne, (*итал.*), *distorción* (*исп.*).

Дифирамб — в Др. Греции хоровое песнопение в честь бога Диониса. Возник в устной нар. поэзии. В VII — VI вв. до н. э. Лит. форму Д. придал поэт Арнон. При исполнении Д. из хора выделялся запевала, зачинавший песню, подхватываемую хором. Д. отличался повышенной эмоциональностью и, по-видимому, включал зачатки диалога (между запевалой и хором).

dithyrambos (*греч.*), *dithiramb* (*англ.*), *dithyrambe* (*франц.*), *Dithyrambe* (*нем.*), *ditirambo* (*итал.*), *dilirambo* (*исп.*).

Дифтеры (*театр*) — в древнегреческой комедии костюм пастухов и других сельских персонажей; род грубой одежды из кожи (или шкуры) домашнего животного.

diphtheri (*греч.*).

Диффузион — оптическая насадка к объективу съёмочного аппарата, предназначенная для смягчения изображения. Употребляется при съёмке портретов. Д. представляет собой плоскопараллельную пластинку с нанесенным на нее растром, который пропускает в объектив часть падающих световых лучей, а часть немного отклоняет или рассеивает. Функции Д. выполняют также сетки из шифона и тюля, надеваемые на объектив съёмочного аппарата. Операторский набор обычно

диссторсия (*кино*) — მარტივი ლინზების ცთობილება, როდესაც გადაღების ობიექტის სწორი ხაზები გამოსახულებაში გადმოცემულია გამრუდებული (გამრუდებულად). დ. გამოწვეულია დიაფრაგმის განლაგებით, კერძოდ, ლინზის წინ თუ უკან, და დიაფრაგმის ეს მდგომარეობა დისტორსიის სიდიდის და ფორმის განმსაზღვრელია. გამოსახულება, რომელშიც დ. გასწორებულია ორთოსკოპული ეწოდება.

დიტირამბი — ძველ საბერძნეთში საგუნდო სახეობო სიმღერა ღმერთ დიონისეს პატივსაცემად. დასაბამი მიეცა ფოკლორულ პოეზიაში ძვ. წ. VII—VI საუკ. დიტირამბს ლიტერატურული ფორმა მისცა პოეტმა არიონმა. დიტირამბის შესრულებისას ქოროს გამოეყოფოდა ერთი სიმღერის წამომწყები, რომელსაც შემდეგ მთელი გუნდი აყეუებოდა ხოლმე. დიტირამბი გამოირჩეოდა მეტიმეტრი ემოციურობით და, როგორც ფიქრობენ, დიალოგის ჩანასახოვან საწყისებს შეიცავდა (სიმღერის წამომწყებსა და გუნდს შორის).

დიფთერი (*თეატ.*) — ძველბერძნულ კომედიაში მწყემსებისა და სხვა სოფელურ პერსონაჟთა ტანსაცმელი; ერთგვარი უხეში ტანსაცმელი შინაური ცხოველის ტყავისაგან შეეკრია. -

დიფუზიონი — ობიექტივის ოპტიკური ნაცმი, რომელიც გამოსახულების შესარბილებლად, იხმარება პორტრეტების გადაღებისას. დიფუზიონი შუშის ბრტყელი ფირფიტაა, მასზე გამოსახული რასტრით, რომელიც ობიექტივში ატარებს სინათლის სხივების ერთ ნაწილს. ნაწილს კი ოდნავ უკულის მიმართულებას ანდა ფანტაჟს. დიფუზიონის ფუნქციას ასრულებს აგრეთვე შუფონის ან ტიულის ბადე, რომელიც ჩამოცმევა გადაღები აპარატის ობიექტივს. კინოთეატრის ოპტიკურ კომპლექტში ჩვეულებრივად რამდენიმე სახის დიფუზიონია, რომლებიც

состоит из небольшого комплекта Д. и сек-
ток, дающих различные смягченные изоб-
ражения.

softfocus attachment (англ.), bonette diffusante (франц.), Weichzeichnervorsatz, Diffu-
sion (нем.), diffusione (итал.), difusión (исп.).

Длиннофокусный объектив — см. «Оп-
тика киносъёмочная».

სხვადასხვა ძალით არბილებენ გამოსახულ-
ბას.

გრძელფოკუსიანი ობიექტივი — იხ. კინოგა-
დალების ოპტიკა.

long-focus lens (англ.), objectif à grande distance focale (франц.), Langbrennweitiges
Objektiv (нем.), obietive di lungo fuoco (итал.), objetivo de largo foco (исп.).

Дно (муз.) — то же, что нижняя дека
струнных инструментов.

ძირი (მუს.) — იგივე, რაც ქვემო დეკა სიმე-
ბიან საკრავებში.

sounding-board (англ.), table d'harmonie (франц.), Resonanzboden (нем.), tavola
harmonica (итал.), tabla de armonía (исп.).

До (муз.) — 1. Одно из семи слоговых
названий звуков; соответствует буквен-
ному обозначению С или с (цэ).

დო (მუს.) — 1. ბგერათა შვიდ მარცვლოვან
სახელწოდებათაგან ერთ-ერთი; შეესაბამება ასო-
ებრივ აღნიშვნას C ან c (ცე).

2. Строй тех инструментов, которые зву-
чат соответственно написанному.

2. იმ საკრავების წყობა, რომლებიც ქლერენ
დაწერილის შესაბამისად.

3. Название ключа.

3. გასაღების სახელწოდება.

ut (лат.), с (англ.), ut, do (франц.), C (нем.), do (итал.), do (исп.).

Догкарт (цирк) — 1. Номер, в котором
артист, сидя в легком двухколесном эки-
паже, управляет лошадью с помощью
вожжей.

დოგკარტ (ცირკი) —

1. ნომერი, სადაც მსუბუქ ორთვლიან ეტლში
მჯდომი მსახიობი ცხენს სადავით მართავს.

2. Композиция из разнообразных конно-
акробатических трюков, исполняемых в
стремительном темпе на двухколесном эки-
паже и на запряженных в него двух ло-
шадях.

2. ორთვლიანი და ორცხენიანი ეტლით სწრაფ
ტემპში შესრულებული სხვადასხვა საცხენოს-
ნო-აკრობატული ილეთების კომპოზიცია.

dogcarte (англ.).

Додекастиль — античный храм с две-
надцатью колоннами на торцовом фасаде.

დოდეკასტილი — ანტიკური ტაძარი, რომელს
განივ ფასალზე თორმეტი სვეტია.

dodecastil (лат.), dodocastyl (англ.), dodoc asyle (франц.), Dodekastil (нем.), dodecastile
(итал.), dodecastilo (исп.).

Додекафония (муз.) — (12-тоновая систе-
ма) — одно из современных течений в му-
зыке, создателем которого был Арнольд
Шёнберг (1874—1951) — австрийский ком-
позитор. Принцип Д. отрицает ладовые
связи между звуками и утверждает абсо-

დოდეკაფონია (მუს.) — (12 -ტონიანი სისტე-
მა) — ერთ-ერთი თანამედროვე მიმდინარეობა
მუსიკაში, რომელიც შექმნა ავსტრიელმა კომპო-
ზიტორმა არნოლდ შონბერგმა (1874—1951).
დ.-ს პრინციპი უარყოფს კილოებრივ კავშირს
ბგერებს შორის და ამტკიცებს ქრომატიული

лютное равноправие всех 12 тонов хроматической гаммы. По системе Д. тема любого музыкального произведения образовывается рядом всех 12 звуков, из которых ни один не должен повториться раньше, чем прозвучат остальные одиннадцать.

dodecaphone (*греч.*), dodecaphony (*англ.*), dodecafonía (*итал.*), dodecafonía (*исп.*), do decaphonie (*франц.*), Dodekafonie (*нем.*).

«Дождь и град» (*муз.*) — устройство, применяемое в оркестрах для имитации звуков дождя и града. Состоит из вращающейся деревянной призмы, наполненной горохом, дробью или маленькими камешками.

«rain and hail» (*англ.*), «plue et grêle» (*франц.*), «Regen und Hagel» (*нем.*), «pioggia e grandine» (*итал.*), «lluvia y granizo» (*исп.*).

Документальное кино (в СССР) — вид киноискусства, включающий короткометражные, полнометражные фдльмы и киножурналы, основанные на съемках подлинных жизненных фактов, событий и явлений. Основные виды: кинохроника, информирующая зрителя о важных событиях, и образная кинопублицистика (документальные фильмы, в которых шире, чем в хроникальных выпусках, используются приемы образного осмысления фактического материала).

documentary film (*англ.*), film documentaire (*франц.*), Dokumentarfilm (*нем.*), film documentario (*итал.*), documental, película documental (*исп.*).

«Документальный театр» (документальная драма) — Одно из самых сильных направлений в современном театре. Само собой, форма драмы документа резко противопоставлена драме интеллекта. Протокол, факт, свидетельство, документы архивов — вот материал нового метода искусства. В открытой и бесстрастной форме опроса и допроса осуществляется на сцене расследование недавней истории фашизма. Документальная драма, не останавливаясь ни перед чем, не щадя чувств зрителя напоминанием о садизме, лагерях смерти. «Спектакль-суд» — такова главная суть «документализма» в искусстве.

documentary theatre (*англ.*), théâtre documentaire (*франц.*), Dokumentartheater (*нем.*), teatro documentale (*итал.*), teatro documental (*исп.*).

გამის 12 ტონის აბსოლუტურ თანასწორობას. დ.-ს სისტემით ნებისმიერი მუს. ნაწარმოების თემა წარმოიშობა 12 ტონის რეგისტრაციას, რომელიც არცერთი არ შეორდება მანამ, სანამ არ გაელერებს დანარჩენი თერთმეტი.

„წვიმა და ხეტყვა“ (მუს.) — მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება ორკესტრში წვიმის და ხეტყვის ხმაურის იმიტირებისათვის. წარმოადგენს ხის ბრუნვად პრიზმს, რომელიც ავსებულია ბარდით, საფანტით ან წვრილი კენკებით.

დოკუმენტური კინო (ხსრ კავშირში) — კინოხელოვნების სახეობა, აერთიანებს მოკლემეტრაჟიან, სრულმეტრაჟიან ფილმებსა და ცხოვრებასეულ ფაქტებს, მოვლენებისა და ამბებს გადაღებას. ძირითადი სახეობა: კინოქრონიკა, რომელიც მაყურებელს აცნობს მთავარ ამბებს და სახიერო კინოპუბლიცისტიკა (დოკუმენტური ფილმები, რომელშიც უფრო ფართოდ ვიდრე ქრონიკალურ გამოშვებებში, გამოიყენება ფაქტობრივი მასალების სახიერად გააზრების ხერხები).

„დოკუმენტური თეატრი“ (დოკუმენტური დრამა) — ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი მიმდინარეობა თანამედროვე თეატრში. თავისთავად დოკუმენტური დრამის ფორმა მკვეთრად უპირისპირდება ინტელექტის დრამას. ხელოვნების ახალი მეთოდის მასალაა ოქმი, ფაქტი, მოწმობა, საარქივო მასალები. დრამა არაფერს არ ერიდება, არ ზოგავს მაყურებელს და იხსენებს ფაშისტების ბოროტმოქმედებას, საღიზნს, სიკვდილის ბანაკებს. „სპექტაკლი-სასამართლო“ ესაა ხელოვნებაში „დოკუმენტალიზმის“ ძირითადი არსი.

Документальный фильм — кинофильм с творческой разработкой действительности.

documentary film (*англ.*), film documentaire (*франц.*), Dokumentarfilm (*нем.*), film documentario (*итал.*), película documental (*исп.*).

Доэаа до — положение танцующих спиною друг к другу.

dos à dos (*франц.*).

Доли (*муз.*) — грузинский народный ударный инструмент, род барабана удлиненной формы.

doli (*груз.*)

Дол(ь)мен, долмены — древнейшие погребальные сооружения из нескольких огромных каменных плит, поставленных вертикально и перекрытых сверху горизонтально положенной массивной плитой. Относятся к бронзовому и железному векам.

dolmen (*кельтск.*), dolmen (*англ.*), dolmen (*франц.*), Dolmen (*нем.*), dolmen (*итал.*), dolmen (*исп.*).

Доля (*муз.*) — единица ритма, метра.

unit (*англ.*), unite (*франц.*), Takteinheit, Zählzeit (*нем.*), quola (*итал.*), unidad (*исп.*).

Домакетка — метод комбинированных съемок (в основе — перспективное совмещение), позволяющий заменить съемку, части объекта в его натуральную величину съемкой макета как на натуре, так и в павильоне. Д. бывает одновременная и последующая. Метод Д. позволяет заменять макетами огромные декорационные сооружения, вводить отдельные детали, трудно выполнимые в натуральных размерах, заменять макетами потолки, люстры, украшения и т. п. Съемка и подгонка натурной части к макету сходны с методом дорисовки. Посредством Д. создается

დოკუმენტური ფილმი — კინოფილმი, რომელიც ცხოვრებისეულ ფაქტებს და რეალურ მოვლენებს შემოქმედებითად წარმოადგენს ეკრანზე.

დოზაა დო — მოცეკვავეთა ერთმანეთის მიმართ ზურგშექცევითი მდგომარეობა.

დოლი (მუს.) — ქართული ხალხური დასარტყამი საკრავი, წაგრძელებული ფორმის დაფდაფის მაგვარი.

დოლმენი — უძველესი სამარხი ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს ვერტიკალურად დაყენებულ ქვის რამდენიმე დიდი ფილით შემოფარგლულ და მასიური ჰორიზონტალური ფილით გადახურულ სათავსს. შენდებოდა ბრინჯაოს და რკინის ხანაში.

წილი (მუს.) — რიტმის, მეტრის ერთეული.

მაკეტით შეთავსება — კომბინირებული გადაღების მეთოდი (საფუძვლად უდევს პერსპექტიული შეთავსება) როდესაც ნატურალური ობიექტის ნაწილის მაგივრად იღებენ მაკეტს, რის შედეგად ეკრანზე შეიქმნება გამართული პერსპექტივით, განათებით, ფერით, ფაქტურით და კონტრასტით ერთი მთლიანი გამოსახულება. ამ მეთოდით სარგებლობენ როგორც ნატურაზე, ასევე პავილიონში, როდესაც შეუძლებელია უზარმაზარი ობიექტების აგება ანდა ეკონომიურად გაუმართლებელია. მაგალითად, მაღალი ინტერიერების, ჭერის და ჭაღების, ნაძვრწი მორთულობის, არქიტექტურული ანსამბლების და სხვა ნაგებობათა შექმნა.

единое по перспективе, фактуре, свету, цвету и контрастукOMBинированный кадр.

კადრში მკვეთის შეთავსება ნატურალურ ობიექტთან პრინციპულად ისევე ხდება როგორც მინახატის მეთოდის გამოყენებისას.

miniature work, model background, foreground (*ანგლ.*), maquette de decor à trois dimensions (*ფრანც.*), Modellaufsatz (*ნემ.*), modellatura (*იტალ.*), modelo de bastidor (*исп.*)

Доминанта (*арх.*) — здание или его часть (купол, башня, бельведер), господствующие в застройке города или его части — улицы, площади и т. п.

დომინანტი (არქიტ.) — ქალაქის ან მისი ნაწილების — ქუჩის, შოედნის და ა. შ. განაშენიანებაში გაბატონებული შენობა ან მისი ნაწილი (გუმბათი, კოშკი, ბელვედერი).

от *лат.* dominantis.

dominante (*იტალ.*), dominant (*ანგლ.*), dominante (*ფრანც.*), Dominante (*ნემ.*), dominante (*исп.*).

Донжон (*арх.*) — главная башня в средневековом замке.

დანჯონი (არქიტ.) — შუა საუკუნეების ციხე-დარბაზის მთავარი კოშკი.

donjon (*ფრანც.*), donjon (*ანგლ.*), Burgwarte, Donjon (*ნემ.*), torre (*იტალ.*), torreón (*исп.*),

Допель-трапе (*цирк.*) — трапещия с удлиненной вдвое перекладиной, подвешенной на трех тросах; предназначается для работы двух гимнастов; трапещия для групповой работы (бывают трех- и четырех ярусные).

დოპელ-ტრაპე (ცირკი) — ორმაგად დაგრძელებულლერძიანი ტრაპეცია, რომელიც დაკიდებულია სამ გვარტზე; განკუთვნილია ორი ტან-მოუარკიშისათვის; ჭკუფური ვარჯიშებისათვის გვხვდება სამი და ოთხლერძიანი ტრაპეციები.

Doppeltrapez (*ნემ.*).

Дополнительные цвета (краски) — спектральные цвета, дающие при смешении одного с другим оптическое восприятие белого (ахроматического) цвета, напр., синне-зеленый и красный, оранжевый и синий, зелено-желтый и фиолетовый.

დამატებითი ფერები (სალეხავებ.) — სპექტრული ფერები, რომლებიც შილებიან ერთის მეორესთან შერევით. თეთრი ფერის ოპტიკურად აღქმა (აქრომატული) მაგ.; შოლურჭო-მწვანე და წითელი; ნარინგისფერი და ლურჯი; ყვითელი-მომწვანო და იისფერი.

complementary colours (*ანგლ.*), couleurs complémentaires (*ფრანც.*), Komplementär-farben, Gegenfarben (*ნემ.*), colori supplementari (*იტალ.*), colores complementarios (*исп.*).

Доппио — музыкальный термин, обозначающий темп, вдвое более скорый, чем предшествующий.

დოპიო — მუს. ტერმინი, ტემპის აღსანიშნავად, რომელიც წინა ტემპზე ორჯერ სწრაფია.

duppio (*იტალ.*)

Дорийский лад (*муз.*) — мелодический лад, построенный по формуле: тон-полутон-тон-тон-тон-полутон-тон. Звукоряд Д. лада отличается от звукоряда натурального минора более высокой VI ступенью, образующей с тонкой не малую, а большую, так называемую «дорийскую сексту».

dorius modus (лат.), dorian mode (англ.), mode d'orien (франц.), dorische Tonart (нем.), modo dorico, tono dorico (итал.), modo dorico, tono d'orico (исп.).

Дорисовка — метод комбинированной кино съемки (в основе — перспективное совмещение), состоящий в замене части снимаемой декорации или природы рисунком. Д. возможна в тех случаях, когда актерское действие занимает лишь часть кадра, а остальная часть кадра статична. Различают одновременную и последующую Д. При одновременной Д. перспективно совмещают декорацию или природу с рисунком, исполненным краской на большом стекле, установленном перед съемочной камерой. В нек-рых случаях при съемках в павильоне совмещение с рисунком осуществляется посредством зеркал. Для этого перед декорацией, которую надо соединить с рисунком, устанавливается съемочный аппарат так, чтобы изображение декорации в кадре занимало обусловленное эскизом место. Вблизи аппарата, сбоку, помещается рисунок, а перед объективом под углом 45° — зеркало. Декорация снимается непосредственно, а рисунок — путем отражения в зеркале. При последующей Д. объект и рисунок снимают по отдельности, применяя две и более экспозиции. Отдельные части кадра соединяются между собой так, чтобы зритель увидел на экране единое изображение. Последующей Д. можно изменить характер светотени в кадрах снятых на натуре или в декорациях, добиваясь световых эффектов, недоступных при обычной съемке. С помощью последующей Д. можно резко сократить и упростить строительные работы в декорациях, заменяя часть сооружения рисунком.

glasswork (англ.), diapositive pour projection par transparence (франц.), Hintergrunddiapositiv (нем.), vetreria (итал.), vidrieria, cristaleria (исп.).

დორიული კილო (*მუს.*) — მელოდირი კილო აგებული ფორმულით: ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი დ. კილოს ბგერათა რიგი განსხვავდება ნატურალური მინორას ბგერათა რიგისაგან უფრო მაღალი VI საფეხურით, რომელიც ტონიკასთან უკმის არა პატარა, არამედ დიდ, ე. წ. „დორიულ სექსტას“.

მინახატი, ჩახატვა — კომბინირებული კინოგადაღების მეთოდი (საფუძვლად უდევს პერსპექტიული შეთავსება), როდესაც დეკორაციას ან ნატურას (ნაწილს) ცვლიან ნახატით. მინახატი იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როდესაც მსახიობის მოქმედებას კადრის ნაწილი აქვს დათმობილი, ხოლო კადრის დანარჩენი ნაწილი სტატიკურია არსებობს ორი სახის მინახატი: ერთდროული და შემდგომი. ერთდროული მინახატის დროს დეკორაციას ან ნატურას პერსპექტიულად შეთავსებენ ნახატთან, რომელიც საღებავით არის შესრულებული გადაღები კამერის წინ დადგმულ დიდ მინახე. ზოგიერთ შემთხვევაში პავილიონში გადაღებისას ნახატთან შეთავსება ხდება სარკის მეშვეობით. ამ მიზნით, ნახატთან შესაერთებელი დეკორაციას წინ ისე დგამენ გადაღებამარატს, რომ დეკორაციის გამოსახულებამ კადრში ესკიზის მიხედვით გათვალიწინებული ადგილი დაიკავოს. ამარატის ახლოს, მის გვერდით, დებენ ნახატს, ხოლო ობიექტის წინ 45°-იანი კუთხით — სარკეს. დეკორაციას უშუალოდ იღებენ, ხოლო ნახატს კი — სარკეში არეკილს. შემდგომი მინახატის დროს ობიექტსა და ნახატს ცალ-ცალკე იღებენ ორი და მეტი ექსპოზიციით. კადრის ცალკეულ ნაწილებს ერთმანეთთან ისე აერთიანებენ, რომ მაყურებელმა ეკრანზე ერთიანი გამოსახულება დაინახოს. შემდგომი მინახატი შეიძლება შეიკვლოს ნატურახე ან დეკორაიაში გადაღებული კადრების შუქჩრდილების ხასიათით, ანდა მიღწეულ იქნეს განათების ისეთი ეფექტი, რომელიც ჩვეულებრივ გადაღებით მიუღწეველია. შემდგომი მინახატის საშუალებით შესაძლოა საგრძნობლად შემცირდეს და გადავიღდეს სამშენებლო სამუშაოები დეკორაიაში თუ ნაგებობათა ნაწილის ნახატი შეეცვლით.

Доссен (*театр*) — традиционный образ-маска древнеперимской ателланы. Внешним признаком являлся горб.

Тип проходимца, выдававшего себя за ученого и прорицателя и наживавшегося на доверии или глупости окружающих. Является прототипом лжеученого-шарлатана, доктора из итальянской комедии «дель арте».

dossennus (*лат.*).

Драйв (*муз.*) — стиль джаза, характеризующийся метрико-ритмической напряженностью.

drive (*англ.*)

Драма — род литературного произведения в диалогической форме, предназначенного для сценического воплощения. Д. отражает действительность и выражает идеи посредством действия и диалога, исполняемых актерами на сцене в присутствии публики.

drama (*греч.*), drama (*англ.*), drama (*франц.*), Drama (*нем.*), dramma (*итал.*), drama (*исп.*).

Драма на музыке — первоначальное название оперы; было принято в Италии в XVII в. В XVIII в. потеряло свое значение и заменилось жанровым определением опера-буффа, опера-серия и др.

dramma per musica (*итал.*).

Древнегреческие лады (*муз.*) — лады др.-греч. музыки. Звукоряд каждого лада состоял из 2-х тетрахордов, отличавшихся в каждом ладе местом расположения полутона. Основные Д. л. — дорийский, фригийский, лидийский (по названию областей Дориды, Фригии, Лидии). При перестановке тетрахордов образовывались гиперлады и гиполады.

ancient Greek mode (*англ.*), mode de l'ancien grec (*франц.*), altgriechische Tonarten (*нем.*), tono greco antico, modo greco antico (*итал.*), tono de la Antigua Grecia, modo de la Antigua Grecia (*исп.*).

15. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

დოსენი (*თეატ.*) — ძველრომაული ატელანის ტრადიციული სახე-ნიღაბი. დოსენის გარეგნული დამახასიათებელი ნიშანია კუზი. დოსენი თაღითის იერსახეა, სწავლულ ბრძენკაცად ასალებს თავს, ხელს ითბობს ირგვლივ მყოფთა ნდობითა და სუ ლულური მიაზიტობით. დოსენი პროტოტიპია იტალიურ კომედია „დელ არტესა“ პერსონაჟ ცრუმეცნიერ შარლატანი დოქტორისა.

დრაივ-ი (*მუს.*) — ჯაზის სტილი, რომელიც ხასიათდება მეტრო-რიტმული დაძაბულობით.

დრამა — ლიტერატურული ნაწარმოების სახე დალოგების ფორმისა, რომელიც სცენაზე განსახიერებისთვისაა გამიზნული. დრამა ასახავს სინამდვილეს და იდეას გამოხატავს მოქმედებისა და დიალოგების მეშვეობით, რომლებსაც ასრულებენ მსახიობები სცენაზე მყოფრებულთა თანდასწრებით.

დრამა მუსიკით — ოპერის პირვანდელი სახელწოდება; ეს სახელწოდება შემოიღეს XVII საუკ. იტალიაში, XVIII საუკ. დაკარგა თავისი მნიშვნელობა და მას შეენაცვლა ჯანრული განსაზღვრება (ოპერა-ბუფი, ოპერა-სერია და ა. შ.)

ძველებრძნული კილოები (*მუს.*) — ძველი ბერძნული მუსიკის კილოები. ყოველი კილოს ბერათა რიგი შედგებოდა 2 ტეტრაქორდისაგან, რომლებიც განსხვავდებოდნენ ნახევარი ტონის მდებარეობით ყოველ კილოში ძირითადი ძე. ბ. კილოებია — დორიული, ფრიგიული, ლიდიური (მხარეების — დორიდის, ფრიგიის, ლიდიის სახელწოდებათა მიხედვით). ტეტრაქორდების გადაადგილებით წარმოიქმნებოდა ჰიპერკილოები და ჰიპოკილოები.

Древнегреческий театр — греческая драма и театр возникли из сельских празднеств в честь бога Диониса, в основе которых лежала древнейшая земледельческая игра, связанная с зимним умиранием и весенним возрождением природы. Дифирамбы, фаллические песни, исполнявшиеся на этих праздниках хором ряженных участников праздника и запевалой и сопровождавшиеся танцами, уже содержали в себе элементы диалога и примитивного театрального действия. Д. т. состоял из 3-х основных частей: оркестры, мест для зрителей и сцены. В Д. т. женские роли всегда исполнялись мужчинами. Кроме трагедий и комедий, в греческом театре ставились также драмы сатиров — веселые пьесы мифологического содержания, в которых хор состоял обязательно из спутников Диониса — сатиров. Театральная культура Др. Греции оказала огромное влияние на развитие мирового театра.

Ancient Greek theatre (*англ.*), ancien grec théâtre (*франц.*), altgriechisches Theater (*нем.*), teatro gréco antico (ellénico) (*итал.*), antiguo (clásico), teatro griego (*исп.*).

Древнеримский театр — истоки римской драмы и театра восходят к сельским праздникам сбора урожая, справлявшимся по деревням еще в те времена, когда Рим представлял собой лишь небольшую общину Лациума. Участники этих праздников, ряженные, обменивались насмешливыми, грубоватыми песнями, называвшимися фесценинами. Позже римские актеры, происходившие из среды вольноотпущенников или рабов, объединялись в труппы во главе с хозяином, который организовывал театральные представления и сам нередко играл главные роли. Римский театр сыграл большую роль в развитии мирового театра.

ancient Roman theatre, (*англ.*), ancien romain théâtre (*франц.*), altrömisches Theater (*нем.*), teatro antico romano (*итал.*), teatro antiguo romano (*исп.*).

ძველბერძნული თეატრი — ბერძნულ დრამასა და თეატრს საფუძვლად დაედო ღმერთ დიონისეს სოფლური დღესასწაულები, რომელთა წინამორბედი იყო მიწათმოქმედთა უძველესი თამაშობები, დაკავშირებულნი ბუნების საზამთროდ მიძინებასა და საგაზაფხულო გამოცოცხლებასთან. ღიორამბები, ფალოსური სიმღერები, რომლებიც სრულდებოდა ამ დღესასწაულებზე გადაცმული მონაწილეების, ქოროსა და სიმღერის დაწყების მიერ ცეკვის თანხლებით, უკვე შეიცავდნენ დიალოგებისა და პრიმიტიული თეატრალური მოქმედების ელემენტებს. ძველბერძნული თეატრი შედგებოდა 3 ძირითადი ნაწილისაგან: ორქესტრის, მაყურებელთა ადგილებისა და სცენისაგან. ქალთა როლებს, როგორც წესი, მამაკაცები ასრულებდნენ. გარდა ტრაგედიისა და კომედიისა ძველბერძნულ თეატრში იდგებოდა აგრეთვე სატირული დრამები — მოთოლოგიური შინაარსის მხიარული პიესები, რომლებშიც ქორო აუცილებლად შედგებოდა დიონისეს თანამგზავებისაგან — სატირებისაგან. ძველი საბერძნეთის თეატრალურმა კულტურამ უდიდესი გავლენა მოახდინა მსოფლიო თეატრის განვითარებაზე.

ძველრომაული თეატრი — რომაული დრამა და თეატრი ნაწყისებს იღებენ მოსავლის აღების დღესასწაულებიდან, რომლებიც სოფლად იმართებოდა ჭერ კიდევ მასწინა, როცა რომი წარმოადგენდა ლაციუმის პატარა თემს. ამ დღესასწაულების მორთულ-მოკაზმული მონაწილეები ერთმანეთს ეშაირებოდნენ დამცინაო, უხეში სიმღერებით, რომელთაც ფესცენინებო ეწოდებოდათ. რომაული მსახიობები დაბალ საზოგადოებრივ ფენას განეკუთვნებოდნენ. ისინი ერთმანებოდნენ დასებად; დასის სათავეში იდგა მეპატრონე, რომელიც მართავდა თეატრალურ წარმოდგენებს და ხშირად თვითონაც მონაწილეობდა მასში — ასრულებდა მთავარ როლებს. რომაულმა თეატრმა დიდი როლი შეასრულა მსოფლიო თეატრის განვითარებაში:

Дрымба — самозвучающий щипковый музыкальный инструмент. Маленькая металлическая или деревянная подковка или тонкая пластинка с упругим язычком в центре.

drimba (რუსკ.).

Дублер (театр)—1. Второй исполнитель роли, играющий обычно в очередь с первым. Система дублерства носит порой характер художеств. соревнования на более яркое и своеобразное толкование образа.

2. (кино) — Актер, который читает текст перевода в фильме.

doublure (ფრანც.), understudy (ანგლ.), Double, Ersatzschauspieler, Sprecher (ნემ.), attore supplimente, sostituto d'un attore doppiatore (იტალ.), doble (исп.).

Дублер актера для сложных трюков — то же, что «каскадер».

bump artist, stunt man (ანგლ.), cascadeur, doublure casse cou (ფრანც.), Filmakrobat, Gefahrendouble, Kaskadeur (ნემ.), controfigura (იტალ.), artista doble de cine (исп.).

Дубли — повторно снятые кадры, обеспечивающие возможность отбора кадров при монтаже фильма. Д. обычно снимаются с минимальными различиями, но Д., снимаемые с существенными отличиями, называются вариантами. Число Д. при производстве кинофильмов нормируется в зависимости от производственной сложности съемок. Большое число Д. допускается при съемке особо сложных объектов, трудных для повторной постановки (например, большие массовки).

retake, take (ანგლ.), plan refait, reprise (ფრანც.), Wiederholungsaufnahme (ნემ.), doppiaggio, doppiatura, (იტალ.), doblaje (исп.).

Дубль-негатив, контратип — см. «Контратипирование».

dipping process, dupe negative, intermediate negative (ანგლ.), copie, copie d'un film. negatif contretyp (ფრანც.), Dup-Negativ (ნემ.), doppia negativa, contratipo (იტალ.), doble negativo, contratipo (исп.).

Дубль-позитив — см. «Контратипирование».

dupe-positive, intermediate positive (ანგლ.), positif contretyp, positif intermédiaire (ფრანც.), Dup-Positiv (ნემ.), doppia positiva (იტალ.), doble positivo (исп.).

დრიმბა — თვითმელერი საწყმეტო სამუსიკო საკრავი. ლითონის ან ხის პატარა ნალი, ან თხელი ფირფიტა ცენტრში მიმაგრებული დრეკადი ენაკით.

დუბლიორი (თეატ.) — 1. თეატრში: როლის მეორე 'იგმსრულებელი, რომელიც ჩვეულებრივ რიგის მიხედვით პირველის შემდეგ თამაშობს. დუბლიორობის სისტემა ზოგჯერ მხატვრულ შეჯობების ხასიათს ებუღლობს სახის უფრო მკაფიო და თავისებური გაგების თვალსაზრისით.

2. კინოში: მსახიობი, რომელიც ფილმის ნათარგმნ ტექსტს კითხულობს.

მსახიობის დუბლიორი რთული ტრიუკებისათვის — იგივეა, რაც «კასკადიორი».

დუბლი — განმეორებით გადაღებულ კადრები, რაც ფილმის დამონტაჟებისას შერჩევას საშუალებას იძლევა. დუბლებს ჩვეულებრივ მინიმალური განსხვავებით იღებენ, მაგრამ როცა განსხვავება არსებით ხასიათს ატარებს. ამას უწყევა რიანტი ეწოდება. დუბლებს რაოდენობა განისაზღვრება ფილმის სახეობისა და ენარის, აგრეთვე გადაღების საწარმოო სირთულის მიხედვით. უფრო მეტი რაოდენობის დუბლს მიმართავენ ისეთი განსაკუთრებით რთული ობიექტების გადაღებასას, რომელთა ხელახლა დადგმა ძნელია (მაგალითად, დიდი მასობრივი სცენები).

დუბლ-ნეგატივი, კონტრატიპი — იხ. კონტრატატიპობა.

დუბლ-პოზიტივი — იხ. კონტრატატიპობა.

Дубляж (дублирование) кинофильмов — создание новой фонограммы кинофильма на другом языке, идентичной оригиналу. При Д. к. добиваются синхронизации движения губ актера на экране с произносимым диалогом. Допустимое расхождение между изображением и звуком (звук опережает или отстает от изображения) обычно составляет один кадр для крупных планов, два кадра для средних планов и три кадра для общих планов. Техническому процессу Д. предшествует большая подготовительная творческая работа.

doublage (франц.), dubbing (англ.), Nachsynchronisation eines fremdsprachlichen Films (нем.), doppiaggio, doppiatura (итал.), doblaje (исп.).

Дубль-диез (двойной диез) (муз.) — знак повышения на два полутона (целый тон) той ноты, на уровне которой он стоит, при чтении произносится после названия той ноты, к которой относится (говорят: «фа-Д.-д»); при буквенном обозначении ноты слово Д.-д. заменяется слогами isis, прибавляемым к соответствующей букве (cisis, disis).

double dièse (франц.), double-sharp (англ.), Doppelkreuz (нем.), doppio diesis (итал.), doble diesis (исп.).

Дудуки (муз.) — грузинский народный духовой язычковый инструмент, используется преимущественно в ансамбле, который состоит из двух исполнителей на дудуки и одного на долн.

duduki (груз.)

Думбули (муз.) — грузинский ударный инструмент, употребляемый в военных оркестрах.

dumbuli (груз.).

Дуоль (муз.) — 2-х дольная ритмическая фигура, прерывающая периодичность 3-х дольного такта; обозначается цифрой 2.

от лат. duo.

duplet (англ.), duolet (франц.), Duole (нем.), duol (итал.), duol (исп.).

კინოფილმების დუბლიაჟი (დუბლირება) — კინოფილმის ახალი, ორიგინალის იდენტური ფონოგრამის შექმნა სხვა ენაზე. დუბლირების დროს ცდილობენ ეკრანზე მსახიობის ტუჩების მოძრაობისა და წარმოთქმული სიტყვების მაქსიმალურ სინქრონულობას მიაღწიონ. განსხვავება გამოსახულებასა და ხმას შორის (როცა ხმა უსწრებს ან ჩამორჩება გამოსახულებას), შეიძლება იყოს ერთი კადრი ახლო ხედებისათვის, ორი — საშუალოსათვის და სამი — საერთო ხედებისათვის. დუბლიაჟის ტექნიკურ პროცესს წინ უძღვის დიდი მოსამზადებელი შემოქმედებითი მუშაობა.

დუბლ-დიეზი (ორმაგი დიეზი) (მუს.) — ორი ნახევარტონით (მთელი ტონით) ამაღლების ნიშანი იმ ნოტისა, რომლის გასწვრივაც იგი მდებარეობს, კიბეზის დროს წარმოითქმება იმ ნოტის სახელწოდების შემდეგ, რომელსაც მიეკუთვნება (ამბობენ ასე: „ფა-დ.-დ“); ნოტის ასოებრივი აღნიშვნის დროს სიტყვა დ.-დ. იცვლება მარცვლებით isis რომელიც ემატება შესაბამის ასოს (cisis, disis).

დუღუკი (მუს.) — ქართული ხალხური ენაქანი ჩასაბერი საკრავი, უპირატესად გამოიყენება ანსამბლში, რომლის შემადგენლობაშია ორი მე-დუღუკე და ერთი მელოლი.

დუმბული (მუს.) — ქართული დასარტყამი საკრავი, რომელიც გამოიყენებოდა სამხედრო ორკესტრებში.

დუოლი (მუს.) — 2-წილადი რიტმული ფიგურა, რომელიც არლევებს 3-წილადი ტაქტის პერიოდულობას; აღინიშნება ციფრით 2.

Дуриссимо (муз.) — очень грубо.

durissimo (იტალ.).

Духовная музыка (муз.) — музыка религиозного содержания, исполняемая в храме или в быту (напр., псалмы); то же, что церковная музыка.

sacred music (ანგლ.), musique sacrée (ფრანც.), geistliche Musik, sakrale Musik, Sakralmusik (ნემ.), musica sacra (იტალ.), musica religiosa sacra (იუნ.).

Дученто — наименование итальянского искусства и культуры XIII в. в специальном значении — XIII в. как период в развитии итальянского искусства или итальянской культуры в целом. См. Проторенессанс.

duecento (იტალ.).

Дуэнья — ампуа характерных старух в пьесах классич. испанского театра XVI—XVII вв. Сценическая функция Д. — служить посредницей между влюбленными, а иногда, напротив, препятствовать их сближению.

dueña (იუნ.).

Дымка воздушная, или атмосферная (кино) — рассеивание света в воздухе (что обнаруживается только при большой толщине) различными частицами: мельчайшими капельками воды, пылинками и всем тем, что нарушает однородность воздуха. Д. в. сильно снижает контраст изображения и дает общую вуаль. Д. в. при необходимости можно использовать как эффектное выразительное средство для создания в кадре глубины пространства, т. е. воздушной или тональной перспективы.

air haze (ანგლ.), voile de l'air (ფრანც.), Luftdunst (ნემ.), velo aéreo (იტალ.), velo zéreo (იუნ.).

დურისიმო (მუს.) — ძალიან უხეშად.

სასულიერო მუსიკა (მუს.) — რელიგიური შინაარსის მუსიკა, რომელიც სრულდება ტაძარში ან ყოფაში (მაგ. ფსალმუნები); იგივე, რაც საეკლესიო მუსიკა.

დუჩენტო—XIII საუკუნის იტალიური ხელოვნებისა და კულტურის სახელწოდება. სპეციალური მნიშვნელობით — XIII საუკუნე, იტალიური ხელოვნებისა თუ იტალიური კულტურის განვითარების პერიოდი საერთოდ. იხ. პროტორენესანსი.

დუენია — სახასიათო დედაბრის ამპლუა XVI—XVII საუკ. კლასიკურ ესპანურ თეატრში. დუენიას სცენური ფუნქციაა შეამავლობა შეყვარებულთა შორის; ზოგჯერ, პირიქით, ხელს უშლის მათ დაახლოებას.

ქნისლოვანა ანუ ატმოსფერული ნისლოვანა (კინო) — სინათლის გაფანტვა ჰაერის ფენებში (რაც აშკარად ჩანს მხოლოდ ჰაერის სქელ ფენებში), მტერის უხილავ მარცვლებში და სხვადასხვა შენაერთებში, რომლებიც არღვევენ ჰაერის ფენის ერთგვაროვნებას. ნ. ძლიერ ასუსტებს გამოსახულების კონტრასტს და ქმნის კადრში საერთო ეუალს. ნ. გამოიყენებენ ხოლმე როგორც ეფექტურ გამომსახველ ბით საშუალებას კადრში სივრცის სიღრმის ე. ო. ტონალური პერსპექტივის გადმოსაცემად.

Дэлибэрато — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует решительно.

deliberato (итал.).

Дэчизо — музыкальный термин указывающий, на решительное, смелое исполнение.

deciso (итал.).

დელიბერატო — მუს. ტერმინი. რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გაბედულად.

დეჩიზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს შეუპოვარ, გაბედულ შესრულებაზე.

Е

Египетские трубы (муз.) — инструменты, представляющие собой длинные (1 1/2 м), узкие трубки. конусообразно расширяющиеся в раструб; изготовлены по заказу Верди для исполнения фанфарных партий в его опере «Аида».

aida trumpets (англ.), trompettes egyptiennes (франц.), Aida-Trompeten (нем.), trombe dell'opera (итал.), trompeta, trompa de Egipto (исп.).

Ендова, разжелобок (стр.) — место пересечения двух скатов кровли, образующих угол.

valley (англ.), poue (франц.), Kehllinie (нем.), filetto (итал.), lima hoya (исп.).

ევკობტური საუკრები(მუს.) — წარმოდგენ წაგრძელებულ (1 1/2, 2მ.), ვიწრო მილებიგან შემდგარ საკრავებს, რომლებიც, კონუსისებურად ფართოვდებიან ყელბუკში; დამზადდა ვერდის შეკვეთით ფანფარული პარტიების შესასრულებლად მის ოპერა „აიდაში“.

შენალარი (მშენ.) — სახურავის ორი კალთის გადაკვეთის ადგილი, სადაც კუთხე წარმოიქმნება.

Ж

Жалюзи (арх.) — оконные шторы из деревянных или металлических пластинок, скрепленных шнурами.

jalousie (франц.), blinds (англ.), Rolliaden (нем.), persiana (итал.), celosías, (исп.).

Жанр — 1. Род произведений в пределах какого-нибудь искусства, отличающийся особыми, только ему свойственными сюжетными стилистическими признаками.

2. Живопись на бытовые сюжеты.

3. Манера, стиль.

ჯალუზი (არქიტ.) — თასმებით ერთმანეთზე გადაბმული ხის ან ლითონის ფირფიტებისაგან შედგენილი დარბაზები სარკმლებისათვის.

ჟანრი — 1. ხელოვნების რომელიმე დარგის ნაწარმოების სახეობა, რომელიც გამოირჩევა მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი სიუჟეტური, სტილისტიკური ნიშნებით.

2. ფერწერა საყოფაცხოვრებო თემაზე.

3. მანერა, სტილი.

genre (франц.), genre (англ.) Genre (нем.), género (исп.), genere (итал.).

Жаңрист — художник, изображающий бытовую сторону действительности вообще и в частности,—современный ему быт, т. е. работающий в области бытового жанра.

painter of genre (*англ.*), peintre de genre (*франц.*), Genremaler (*нем.*), pittore di genere (*итал.*), pintor de género (*исп.*).

Жанровая живопись (бытовая) — живопись, темой которой являются события современной художнику повседневной частной и общественной жизни. Ж. ж. тесно соприкасается с историческим, батальным и портретным жанрами.

genre-painting (*англ.*), peinture de genre (*франц.*), Genremalerei (*нем.*), pittura di genere (*итал.*), pintura de género (*исп.*).

Жанры искусства — формы существования и развития видов искусства. Понятие Ж. установилось в XV—XVI вв. В тех или иных видах искусства существуют различные деления на жанры. Так, в основе жанра живописи и графики лежат отдельные стороны эстетического многообразия реального мира — исторический, бытовой, батальный жанры, портрет, пейзаж и др. В сущности главным определяющим фактором жанра является тематика. В музыке: оперный, симфонический и т. п.

genres of art (*англ.*), genres de l'art (*франц.*), Genres der Kunst (*нем.*), generi d'arte (*итал.*), géneros de arte (*исп.*).

«Железная дорога» (*муз.*) — устройство, применяемое в оркестрах для имитации гула железной дороги. Состоит из тонкого листа железа, подвешенного перед оболочкой большого барабана. Ударами щетки приводится в колебание железный лист, и рикшотом задевается кожа большого барабана.

«railway» (*англ.*), «chemin de fer» (*франц.*), «Eisenbahn» (*нем.*), «ferrovia» (*итал.*), «camino de hierro» (*исп.*).

Желоб (*стр.*) — длинное и узкое углубление, канал для стока воды, обычно выдолбленный в полукруглом бревне или сделанный из свернутого листового железа.

gutter (*англ.*), gouttière (*франц.*), Rinne, Traufe, Dachrinne, Dachtraufe (*нем.*), grondaia (*итал.*), gotera, canalón (*исп.*).

ჯანრისტი — სინამდვილის ყოფითობის ამსახველი მხატვარი. ანუ ყოფით ქანრში მომუშავე ხელოვანი.

ქანრული ფერწერა (ყოფითი) — ფერწერა, რომლის თემას შეადგენს მხატვრისთვის თანამედროვე ყოველდღიური კერძო თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების ამბები. ქანრული ფერწერა მკვიდრო კავშირში იმყოფება ისტორიულ, ბატალურ და პორტრეტის ქანრებთან.

ხელოვნების ქანრები — ხელოვნების სახეობათა არსებობისა და განვითარების ფორმები. ხელოვნების ქანრების გაგება ჩამოყალიბდა XV—XVI საუკუნეებში. ხელოვნების ამა თუ იმ სახეობებში არსებობს ქანრთა სხვადასხვაგვარი დაყოფა. ასე, მაგ: ფერწერისა და გრაფიკის ქანრებს საფუძვლად უდევს რეალური სამყაროს ესთეტიკური მრავალსახეობის ცალკეული მხარეები — ისტორიული, ყოფითი, და სხვ. ქანრის მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორი არსებითად თემატიკაა. მუსიკაში: საოპერო, სიმფონიური და ა. შ.

„რკინიგზა“ (*მუს.*) — მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება ორკესტრში რკინიგზის გუგუნის იმიტირებისათვის. შედგება რკინის თხელი ფირფიტისაგან, რომელიც დიდი დაფდაფის თავზე იკიდება. ჯოხების დარტყმით რკინეში მოკუთ ფირფიტა და რიკოშეტით ეხებიან დ.ფდაფსაც. რის შედეგადაც მიიღება სასურველი ქლერალობა.

ღარი (*მშენ.*) — ნახევარწრიულ მორში ამოღებული ან თუნუქის ფურცლისაგან დამზადებული წყლის საწრეტი არხი.

Желтые охры — краски натурального происхождения, имеющие различные оттенки в зависимости от их химического состава. По цвету охры разделяются на желтые, средние, золотистые и оранжевые.

yellow ochre, gold ochre, orange ochre (*англ.*), ocre jaune, ocre de rue, terre d'Italie, ocre d'or (*франц.*), Lichter Ocker, Steinocker, Goldocker (*нем.*), ocra gialla (*итал.*), ocre amarillo (*исп.*).

Желтый цвет — обозначение одного из семи основных цветов, расположенного в солнечном спектре между оранжевым и зелеными цветами; сходный с цветом золота.

yellow (*англ.*), jaune (*франц.*), gelb (*нем.*), giallo (*итал.*) amarillo (*исп.*).

«Жен-премье» — устаревшее амплуа актера, играющего роли «первых любовников».

jeune premier (*франц.*).

Жертвенник — 1. Возвышенное место, на котором приносились языческие жертвы.

2. Стол в алтаре православной церкви, на котором совершается обряд проскомидии во время литургии.

credence (*англ.*), autel (*франц.*), Opferaltar (*нем.*), altare (*итал.*) altar (*исп.*).

Жест — телодвижение (преимущественно движение рукой), сопровождающее речь или заменяющее ее. Ж. имеет рефлекторную или сознательную природу. Является одним из важнейших выразительных средств в театре. В искусстве драматического актера Ж. является либо бессловесным действием, либо дополнением к словесному действию. Важный элемент искусства актера, Ж. составляет одно целое с общим стилем игры исполнителя. Характер Ж. обуславливается и жанровой спецификой спектакля (трагедия, бытовая пьеса, комедия-гротеск и др.).

gesture (*англ.*), geste (*франц.*), Geste (*нем.*), gësto (*итал.*), gesto (*исп.*).

ყვითელი ოქრები — ნატურალური წარმოშობის საღებავები, რომელთაც თავიანთი ქიმიური შემადგენლობის მიხედვით სხვადასხვა ელფერი გააჩნიათ. ოქრები ერთმანეთისაგან განირჩევიან ყვითელი, საშუალო, ოქროსფერ და ნარინჯისფერებად.

ყვითელი ფერი — სახელწოდება მზის სპექტრის ერთ-ერთი ძირეული შვიდთაგანი ფერისა, რომელიც ნარინჯისა და მწვანე ფერებს შორისაა. მსგავსია ოქროს ფერისა.

„უენ პრემიე“ — მოძველებული ამპლუა მსახიობისა, რომელიც საყვარლოს როლებს ასრულებდა.

სამსხვერპლო—1. შემადგენელი ადგილი, სადაც წარმართობის დროს მსხვერპლის შეწირვა ხდებოდა.

2. მაგიდა მართლმადიდებელთა ეკლესიის საკურობეველში, რომელზედაც ლიტურგიის დროს ზიარების წესი სრულდებოდა.

უესტი — სხეულის, უპირატესად, ხელებს მოძრაობა, რომელიც თან ახლავს ლაპარაკს ან ენაცვლება მას. უესტი რეფლექსური ან გააზრებული ხასიათისაა, წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამომხატველ საშუალებას თეატრში. დრამატული მსახიობის ხელოვნებაში უესტი ან უსიტყვო მოქმედებაა, ანდა დამატება სიტყვიერი მოქმედებისა. მსახიობის ხელოვნების მნიშვნელოვანი ელემენტი—უესტი ერთ მთლიანობაში უნდა იყოს შემსრულებლის თამაშის საერთო სტილთან. უესტის ხასიათს განაპირობებს სპექტაკლის ენარული სპეციფიკა (ტრაგედია, ყოფითი პიესა, კომედია-გროტესკი და ა. შ.).

Жете — 1. Термин, обозначающий резкий характер исполнения battements, gonds de jambe движений;

2. Группа прыжковых движений с одной ноги на другую. Во время прыжка одна нога резко забрасывается вперед, в сторону или назад, другая удерживается в заданном положении, а тяжесть корпуса переносится с одной ноги на другую. Существует множество Ж. как в русской, так и во французской и итальянской школах.

jeté (франц.).

Живопись — вид изобразительного искусства, в котором творческое отношение художника к общественным и природным явлениям, к его думам и чаяниям передается образно при помощи красок на какой-нибудь поверхности. Ж. разделяется на монументальную, настенную, декоративную, декорационную, станковую и миниатюру.

По роду изображаемых предметов и явлений Ж. делится на жанры, из которых главные: исторический, бытовой, батальный, портрет, анималистический. В Ж. существуют также религиозный, аллегорический и мифологический жанры, которые считались областями исторического жанра.

painting (англ.), peinture (франц.), Malerei (нем.), pittura (итал.), pintura (исп.).

Жига (джиг) — 1. Английский старинный народный танец кельтского происхождения. Ж. парный танец. а у матросов — сольный. К XVII — XVIII вв. Ж. становится салонным танцем. Как музыкальная форма Ж. в инструментальной сюите XVII—XVIII вв. приобретает устойчивые черты быстрой заключительной части обычно в музыкальном размере 6/8, 9/8, 12/8.

2. Бытовое название средневекового струнного смычкового музыкального инструмента.

jig (англ.).

Жетте — 1. Термин, რომელიც აღნიშნავს battements, ronds de jambe და სხვა მოძრაობათა მკვეთარ ხასიათს;

2. ცალი ფეხიდან მეორეზე ხტომითი მოძრაობების ჯგუფი. ნახტომის დროს ხდება ცალი ფეხის მკვეთრად აქნევა წინ, გვერდზე ან უკან, მეორე — რჩება საწყის მდგომარეობაში, ხოლო ტანის სიმძიმე ცალი ფეხიდან მეორეზე გადაინაცვლებს. არსებობს მრავალი ჟეტე როგორც რუსულ. ასევე ფრანგულ და იტალიურ სკოლებში,

ფერწერა "— სახეით" ხელოვნების სახეობა, სადაც მხატვრის შემოქმედებით დამოკიდებულმა საზოგადოებრივი და ბუნებრივი მოვლენებისადმი საღებავების მეშვეობით რამე ზედაპირზე გადმოიყვამ სასიერად. ფერწერა იყოფა მონუმენტურ, კედლის, დეკორატიულ, დეკორატიულ, დაზგერ და მინიატიურულ ქვესახეებად.

წარმოსასაღი საგნებისა და მოვლენების გეარონებმათა მიხედვით ფერწერა იყოფა ეანრებად, რომელთაგან მთავარია: ისტორიული, ყოფითი, ბატალური, პორტრეტი, ანიმალისტური. ფერწერა შეიცავს აგრეთვე, რელიგიურ, ალკურულ და მითოლოგიურ ქვეეანრებს, რომლებიც ადრე ითვლებოდნენ ისტორიული ეანრის ქვეეანრებად.

ჟიგა (ჯიგ) — 1. ძველებური ინგლისური ხალხური ცეკვი კელტური წარმოშობის. ე. წყვილთა ცეკვა მუზღვაურებთან კი სრულდება სოლოდ.

XVII—XVIII ს.-სათვის იგი სალონურ ცეკვად იქცა. როგორც მუსიკალური ფორმა, XVII—XVIII ს.-ის ინსტრუმენტულ სიუიტებში ე. ძენს დასკენითი ნაწილის მყარ ნიშანთვისებებს, 6/8, 9/8, 12/8 ზომებში.

2. შუა საუკუნეების სიმებოანი ზემიანი საინსტრუმენტული სახელობა.

Жирандоль — Большой фигурный подсвечник для нескольких свечей.

2. Фонтан в несколько струй.

girandole (франц.).

Жироскопический штатив — см. «Опоры кино съемочных аппаратов».

gyro-tripod (англ.), pied gyrosco-pique (франц.), Kreiselstativ (нем.), cavalletto giro-terpiède (итал.), pie girosco-pico (исп.).

Жонглер — цирковой актер, умеющий искусно и ловко подбрасывать в воздух и ловить одновременно несколько предметов.

jongleur (франц.), juggler (англ.), malabarista, prestidigitador (исп.), Jongleur (нем.), giocoliere (итал.).

Жонглирование (цирк) — подбрасывать и ловить одновременно несколько одинаковых или различных предметов.

jonglerie (франц.), jugglery (англ.), jonglieren (нем.), prestidigitazione (итал.), prestidigitación (исп.).

Жостовская роспись — искусство декоративной живописи масляными красками на металлических подносах, развитое в с. Жостово Пушкинского района Московской области. Возникла как народный промысел в 1-ой половине XIX в. Обычными мотивами Ж. р. являются реалистически переданные фрукты, букеты и гирлянды цветов. Ж. Р. отличается яркими, радостными красками, выделяющимися на черном или цветном фоне подноса.

Zhostov painting (англ.), peinture de Jostov (франц.), Shostovo Malerei (нем.), pittura, di Gostovo (итал.), pintura de Zhostovo (исп.).

Журавль микрофонный-устройство, применяемое в кино — и телевизионных студиях для подвески и передвижения микрофона в любых направлениях и вращения его в диапазоне 280°.

boom, microphone boom (англ.), «girafe», perche microphonique (франц.), Giraffe, Mikro-phongalgen, Mikrophonstand (нем.), soporlo microfónico (итал.), soporte micrófonico (исп.).

ჟირანდოლი — 1. დიდი ფიგურული შანდლა რამდენიმე სანთლისათვის.

2. მრავალკუველიანი შადრეანი.

ჟიროსკოპული შტატივი — იხ. კინოგადაღების აპარატების საყრდენები.

ჟონგლორი — ცირკის მსახიობი, რომელიც მარჯედ ათამაშებს ჰაერში ერთდროულად რამდენიმე საგანს.

ჟონგლირობა (ცირკი) — რამდენიმე ერთნაირი ან სხვადასხვაგვარი ნივთის ერთდროულად ასროლა და დაჭერა.

ჟოსტოვეური მხატვრობა — დეკორატიული ფერწერის ხელოვნება ზეთის საღებავებით ლათონის ლანგარზე, განვითარებული მოსკოვის ოლქის პუშკინის რაიონის სოფელ ჟოსტოვში. აღმოცენდა XIX საუკუნის პირველ ნახევარში როგორც ხალხური სარეწი. ჟოსტოვეური მხატვრობის ჩვეულებრივ მოტივებს შეადგენს რეალისტურად გადმოცემული ხილი, თაიგულები და ყვავილწუნულები.

ჟოსტოვეური მხატვრობა გამოირჩევა კაშკაშა, მხიარული ტონებით, რაც ნათლად იკვეთება ლანგარის შავ ან ფერად ფონზე.

მიკროფონის ოწინარი — მოწყობილობა, რომელსაც იყენებენ კინოსა და სატელევიზიო სტუდიებში მიკროფონის ჩამოსაკიდებლად და გადასადგილებლად. ოწინარის საშუალებით მიკროფონი შეიძლება გადაეადგილოთ ნებისმიერი მიმართულებით და ვაბრუნოთ იგი 280°-ის დიაპაზონით.

Жюри — группа экспертов-специалистов, присуждающая премии или награды на выставках, конкурсах.

ჟიური — სპეციალური ექსპერტების ჯგუფი, რომელიც პრემიას ან ჭილღოს ანიჭებს გამოფენაზე, კონკურსზე გამარჯვებულს.

jury (ფრანც.), judges (ანგლ.), Jury (ნემ.), jurado (ისპ.), giuria, commissione, giudicatrice (იტალ.).

3

«Завершенность» (изобр. иск.) — в отличие от академической понимаемой «законченности» подразумевающей внешнюю отделку («отшлифованность») произведения, З. говорит о качественной осуществленности конкретной, художественной идеи автора. Основным признаком понятия З. в искусстве является внутренняя художественная целостность произведения, зависящая от идейно-художественного замысла, стиля и мироощущения эпохи, но не от количества затраченного труда и фактора времени.

-დასრულებულობა- (სახე. ხელოვნ.) — განსხვავებული აკადემიურად გაგებელი „დასრულებულობისაგან“, რომელშიც იგულისხმება ნაწარმოების გარე შორთულობა (-გაორაშვება-). დ. მეტყველებს ავტორის ხარისხიანად განხორციელებულ კონკრეტულ მხატვრულ იდეებზე. დ. გაგების ძირითად ნიშანთვისებას ხელოვნებაში შეადგენს ნაწარმოების მხატვრული ერთიანობა დამოკიდებული ეპოქის იდეურ-მხატვრულ ჩანაფიქრზე, სტილსა და მსოფლშეგრძნებაზე და არა გაწეული შრომის რაოდენობასა და დროის ფაქტორზე.

completeness (ანგლ.), accompli, complet (ფრანც.), Vollendung (ნემ.), perfezione (იტალ.), perfección (ისპ.).

Задержание (муз.) — неаккордовый звук на сильной доле такта, задерживающий вступление смежного с ним аккордового. Различают два вида З.: приготовленное и неприготовленное. Приготовленное З. включает в себе три момента: п. риготовление, З. и разрешение, неприготовленное — два: З. и разрешение.

შეკავება (მუს.) — არაკორდული ბგერა ტაქტის ძლიერ დროზე, რომელიც აყოენებს მისი მომიჯნავე აკორდული ბგერის ელურადობას. განარჩევენ შეკავების ორ ნაირსახეობას: მომზადებულ და მოუმზადებულ შეკავებას. მომზადებული შეკავება გულისხმობს სამ მომენტს: მომზადებას, შეკავებას და გაღაწევეტას, მოუმზადებელი — ორს: შეკავებას და გაღაწევეტას.

suspension (ანგლ.), suspension (ფრანც.), Vorhalt (ნემ.), ritardo (იტალ.), relardo (ისპ.).

Задник — театральная декорация, находящаяся на заднем плане сцены.

საქუსარი, უკანა დეკორაცია — თეატრალური დეკორაცია, რომელიც სცენის უკანა პლანზეა განლაგებული.

back drop (ანგლ.), rideau du fond (ფრანც.), Hinterdekoration (ნემ.), fondale (იტალ.), telón de fondo (ისპ.).

Задник (кино) — фон декорации, находящейся на заднем плане кинокадра.

უკანა დეკორაცია (კინო) — დეკორაციის ფონი, რომელიც იმყოფება კინოკადრის უკანა პლანზე.

backing (ანგლ.), decouverte (ფრანც.), Hintergrunddekor (ნემ.), fondale (იტალ.), telón de fondo (ისპ.).

Закомара (арх.) — полукруглое или клиновидное завершение наружных стен зданий (гл. обр. др. русск. храмов), обычно соответствующее форме и очертаниям сводчатого покрытия. Наряду с З., имеющими конструктивный характер, в русской архитектуре применялись декоративные З. (т. н. кокошники).

zakomara (русс.).

Закрепление (рисунка) — специальная обработка поверхности рисунка с целью закрепления покрывающих ее частиц рисовального материала, чаще всего угля.

fixation of a dye (англ.), language d'un colorant (франц.), Farbstofffixierung, Fixierung, Festigung (нем.), fissazione (итал.), fijación del colorante (исп.).

Закрытая позиция — (тесное расположение) (муз.) — «Закрытая позиция» или тесное расположение, подразумевает расстояние между соседними голосами не больше кварты, чаще это интервалы терции и секунды. Для тесного расположения типичным является параллельное движение голосов. Здесь сохраняется единство фактуры аккордового склада на всем протяжении звучания мелодии. Главный голос — верхний, который является мелодическим, остальные голоса — подчиненные.

close position (англ.), position formé (франц.), enge Lage (нем.), posizione chiusa (итал.), posición limitada (исп.).

Зал (зрительный) — очень вместительная комната в каком-нибудь помещении, оборудованная для зрителей тех или иных представлений или специальных целей.

hall (англ.), salle (франц.), Zuschauerraum (нем.), sala (итал.), sala (исп.).

Замедленная киносьемка — киносьемка с частотой ниже стандартной, т. е. меньше, чем 24 к/сек. З. к. на экране дает эффект убыстренных движений. Эффект убыстрения во столько раз сильнее, во сколько раз частота киносьемки меньше частоты проекции.

Закомара (архит.) — შენობის გარეთა კედლის ნახევარწრიული ან მუზარადისებრი დაგვირგვინება (უმეტესად ძველრუსულ არქიტექტურაში), რომელიც ჩვეულებრივ შეესაბამება (იმეორებს) კამაროვანი გადახურვის ფორმასა და მონახულობას. გარდა კონსტრუქციული ხასიათის ზაკომარისა, რუსულ არქიტექტურაში გამოიყენებოდა დეკორატიული ზაკომარა (ე. წ. კოკოშნიკი).

ჩამაგრება (ნახატის) — ნახატის ზედაპირის სპეციალური დამუშავება, იმ მიზნით, რომ ჩამაგრდეს სახატავი მასალა, უმეტეს წილად ნახშირი, რითაც იფარება ნახატი.

დახურული პოზიცია (ვიწრო განლაგება) (მუს.) — „დახურული პოზიცია“ ანუ ვიწრო განლაგება გულისხმობს, რომ მანძილი მეზობელ ხმებს შორის არ უნდა აღემატებოდეს კვარტას, უფრო სწორად ეს არის ინტერვალები ტერცია და სეკუნდა. ვიწრო განლაგებისათვის ტიპიურია ხმათა პარალელური მოძრაობა. აქ მელოდიის ელვადობის მთელ მანძილზე შენარჩუნებულია ფაქტურის აკორდული წყობის ერთიანობა. მთავარი ხმა ზემო ხმაა, იგი მელოდიურია. დანარჩენი ხმები დაქვემდებარებულია.

ღარბაზი (მაყურებელთა) — ამა თუ იმ წარმოდგენის მაყურებლისათვის ან რაიმე საგანგებო მიზნით მოწყობილი ტევადი ოთახი, რომელიმე შენობაში.

შენელებული კინოგადაღება — კინოგადაღება სტანდარტულზე (24 კ/წმ.) ნაკლები სიხშირით. შენელებული გადაღება ეკრანზე აჩქარებული მოძრაობის ეფექტს იძლევა. აჩქარების ეფექტი იმდენჯერ იქნება მეტი, რამდენჯერაც კინოგადაღების კადრების სიხშირე ნაკლები იქნება სტანდარტული პროექციის სიხშირეზე. შესაბამისად

Вместе с тем, продолжительность этих явлений и процессов и их отдельных стадий соответственно сокращается по сравнению с действительностью. В производстве кинофильмов понижение частоты применяется при съемке таких отдельных эпизодов, когда снимаемое действие должно происходить на экране быстрее, чем оно совершается в действительности, а также в тех случаях, когда требуется представить на экране быстрые движения, которые по каким-либо причинам трудно воспроизвести перед киносъёмочным аппаратом с необходимой скоростью. З. к. позволяет также выявить и сделать видимыми движения и процессы, незаметные для глаза. З. к. часто применяется при съемке научно-популярных и учебных фильмов, а также при съемке комбинированных кадров в сочетании с другими видами комбинированной съемки. -

ამისა, რეალურ დროსთან შედარებით ეკრანზე მცირდება ამ მოვლენებისა და პროცესების, თუ მათი ცალკეული სტადიების ხანგრძლიობა. კინოფილმების წარმოებაში სისწორის შემცირება გამოიყენება ისეთი ცალკეული ეპიზოდების გადაღებისას, როდესაც გადასაღები მოქმედება ეკრანზე გაცილებით სწრაფად უნდა აისახოს, ვიდრე ეს სინამდვილეში ხდება, აგრეთვე ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ეკრანზე საჭიროა იმდენად სწრაფი მოძრაობის ჩვენება, როგორი გადაღებაც ჩვეულებრივი სისწორით სასურველ ეფექტს ვერ იძლევა. შენელებული კინოგადაღება საშუალებას იძლევა გამოავლინოთ და ეკრანზე ხილული გავხადოთ ისეთი მოძრაობები და პროცესები, რომლებიც მათი უაღრესად ნელი სიჩქარის გამო თვალისთვის უხილავია უშუალო დაკვირვებისას. შ. კ. გამოიყენება ხშირად სამეცნიერო-პოპულარულ და სასწავლო კინემატოგრაფიაში. შენელებული კინოგადაღებით სარგებლობენ კომბინირებული გადაღებების დროს და ხშირად შეთავსებულ კომბინირებულების სხვადასხვა სახეობებთან.

time-lapse cinematography (ანგლ.), accéléré, cronophotographie (ფრანც.), Zeitrafferaufnahme (ნემ.), ripresa rallentata (იტალ.), filmación lenta rodaje retardado (исп.).

Замена (джаз) — распространенным в джазе приемом является замена одного аккорда, который по логике должен был идти за предыдущим, — другим аккордом, т. е. прием, который в классической гармонии называется эллипсисом.

შეცვლა (ჯაზი) — ჯაზში გავრცელებული ხერხია ერთი, ლოგიკურად მოსალოდნელი აკორდის შეცვლა მეორე აკორდით, ე. ი. იგივე ხერხი, რომელიც კლასიკურ ჰარმონიაში ცნობილია ელიფსის სახელწოდებით.

equivia lent (ანგლ.), équivalent (ფრანც.), Vertauschung (ნემ.), sostituzione (იტალ.), equivalente (исп.).

Зáмок — укрепленное жилище феодала, владетельного рода и т. д.

ციხე-დარბაზი—ფეოდალის, წარჩინებული საგვარეულოს გამაგრებული საცხოვრებელი.

castle (ანგლ.), château (ფრანც.), Schloß, Burg (ნემ.), castello (იტალ.), castillo (исп.).

Замóк (арх.) — клинчатый камень в вершине свода или арки.

ხავეჭი (არქიტ.) — სოლისებრი ქვა კაპარის ან თალის უმაღლეს წერტილში.

key(stone) (of a vault) (ანგლ.), clé de voûte (ფრანც.), Schlüsselstein (ნემ.), chiave di volta (იტალ.), llave de la bóveda (исп.).

Замóк (арх.) — способ соединения деревянных частей между собой (бревен, брусев).

საკეტი (არქიტ.) — ხის ნაწილების (ძორების, ძელების) ერთმანეთზე გადაბმის ხერხი.

lock (ანგლ.), cadenas (ფრანც.), Schloß (ნემ.), serratura (იტალ.), cerradura (исп.).

«Замкнутая форма» (*изобр. иск.*) — принцип З. ф. предлагает понимание художественного произведения как отображающее явление, изолированное от всего. З. ф. с помощью большего или меньшего количества тектонических средств превращает картину в явление, ограниченное в себе самом, во всех своих частях, объясняющее собою самим. Принцип тектонического изображения характерен для стиля итальянского Ренессанса.

closed form (*англ.*), forme fermé (*франц.*), verschlossene Form, zurückgezogene Form (*нем.*), forma chiusa (*итал.*), forma cerrada (*исп.*).

Замысел (*иск.*) — сложившееся в творческом воображении художника конкретное и целостное представление об основных чертах содержания и формы художественного произведения до начала практической работы над ним.

scheme, conception (*англ.*), conception (*франц.*), Grundidee, Vorhaben, Konzeption (*нем.*), concetto, idea principale (*итал.*), concepción. idea (*исп.*).

Занавес театральный — ткань, закрывающая сцену от зрительного зала и поднимающаяся или раздвигающаяся перед началом сценического действия.

curtain (*англ.*), rideau (*франц.*), Vorhang (*нем.*), sipario (*итал.*), telón (*исп.*).

Заноски — термин, применяемый к группе прыжковых движений классического танца, в которых во время прыжка ноги, скрещиваясь, заносятся и ударяются одна о другую (один, два и более раз). В группу З. входят антраша, па бацию (танцевальные прыжки, осложненные З.), па бризе (своеобразная разновидность жете-бацию).

les batteries (*франц.*).

Запев (*муз.*) — начало хоровой песни, исполняемое запевалой или небольшой группой певцов, после чего песню подхватывает весь хор.

giving the tune, solo part, solo tune (*англ.*), début, d'un chant (*франц.*), Gesangsolo, Solotart (*нем.*), preludio. intonazione (*итал.*), entonación (*исп.*).

„ჩაკეტილი ფორმა“ (სახე. ხელოვნ.) — ჩაკეტილი ფორმის პრინციპი ვარაუდობს მხატვრული ნაწარმოების გაგებას. როგორც ყველაფერისაგან იზოლირებულად ასახულ მოვლენას. ჩაკეტილი ფორმა ტექტონიკური საშუალებების დიდი ან მცირე რაოდენობის დახმარებით სურათს გარდაქმნის ყველა თავისი ნაწილებითურთ თავის თავში ჩაკეტილ მოვლენად, რომელიც მისი შინაგანი ლოგიკითე აიხსნება. ტექტონიკური გამომსახველობითი პრინციპი არსებითად იტალიური რენესანსის სტილისთვისაა დამახასიათებელი.

ჩანაფიქრი (ხელოვნ.) — მხატვრის შემოქმედებითს წარმოსახვაში ჩამოყალიბებული კონკრეტული და სრული წინასწარი წარმოდგენა მხატვრული ნაწარმოების შინაარსისა და ფორმის ძირითად რაობაზე, სანამ იგი ამ ნაწარმოებზე პრაქტიკულად დაიწყებდეს მუშაობას.

ფარდა (თეატრალური) — ქსოვილი კრეტსაბმელი, რომელიც სცენას ფარავს მაყურებლისაგან და ზევით ან განზე იწევა (იხსნება) სცენური წარმოდგენის დაწყების წინ.

შემოკვა — ტერმინი, რომელიც გამოყენება კლასიკური ცეკვის ხტენვითი მოძრაობების გვერდისათვის, სადაც ნახტომის დროს ფეხები გადაჭვადინებულ მდგომარეობაში ერთმანეთს მიერთებენ (ერთხელ, ორჯერ ან მეტჯერ). შემოკვათა გვერდში შედის ანტრაშა, პა ბაციუ (საიკევაო ნახტომები გართულებული შემოკვით), პა ბრიზე (ვეტე-ბაციუს თავისებური სახესხვაობა).

მოძახილი (მუს.) — საგუნდო სიმღერის დასაწყისი, რომელსაც ასრულებს მოძახილის მთქმელი ან მომღერალთა მცირე ჯგუფი, რის შემდეგაც სიმღერას მთელი გუნდი აიტაცებს.

Запевала (муз.) — певец, исполняющий запев хоровой песни. Иногда З. исполняет всю песню (в этом случае хор только повторяет заключительные фразы куплета или исполняет припев). В народном хоровом пении З. — ведущий певец.

first singer, leader (of a choir) (англ.), premier chanteur du chœur (франц.), Vorsänger (нем.), primo cantore del coro, solista (итал.), primer cantor del coro (исп.).

Зарниши — один из способов художественной обработки цветных металлов.

zarnishi (персидск.).

Зарядка кинокамеры или кинопроектора — процесс, который проходит при подготовке к съемке или проекции и заключается во вкладывании киноплёнки в фильмовый канал.

loading (англ.), chargement (франц.), Ladung (нем.), caricamento (итал.), carga (исп.).

Затакт (муз.) — 1. Начало музыкального произведения со слабого времени. В простых размерах З. обычно не превышает половины такта. В сложных размерах З. может начинаться и с относительно сильной доли и занимать более половины такта.

2. Предупредительный жест дирижера перед началом исполнения, сосредоточивающий внимание музыкантов; равен одной доле такте. В хоровой практике одновременно указывает, что певцы, должны проинвестировать вдох перед началом исполнения.

urbat (англ.), anacrouse (франц.), Auftakt (нем.), anacrusi (итал.), anacrosis (u n.).

Затемнение (прием киносъемки) — постепенное потемнение и исчезновение изображения на экране. Пользуются и обратным приемом из затемнения — для постепенного появления на экране высветляющегося изображения. Прием затемнения создает ощущение промежутка времени между двумя смежными сценами. Сущность.

შობახილის მთქმელი (მუს.) — მომღერალი, რომელიც საგუნდო სიმღერის შობახილს ასრულებს. ზოგჯერ შობახილის მთქმელი მთელ სიმღერას ასრულებს (ამ შემთხვევაში გუნდი მხოლოდ იმეორებს კუპლეტის დასკვნით ფრაზებს, ან ასრულებს მისამღერს). ხალხურ საგუნდო სიმღერაში მ. შ. წამყვანი მომღერალია.

ზარნიში — ფერადი ლითონების მსატკრული დამუშავების ერთ-ერთი ხერხი.

კინოკამერის ან კინოპროექტორის გატენა ან გაწეობა — კინოაპარატის გადასაღებად ან პროექტორის პროექციისათვის მომზადების პროცესი: კინოფირის ჩადება აპარატის ფილმის არხში.

გარეტაქტი (მუს.) — 1. მუსიკალური ნაწარმოების დაწყება სუსტ დროზე. მარტოე ზომებში გ. ჩვეულებრივ არ აღემატება ნახევარ ტაქტს. რთულ ზომებში გ. შესაძლოა აღწეოს შედარებით ძლიერ დროზეც და მოიცავს ნახევარ ტაქტზე ნეტო.

2. დირიჟორის გამაფრთხილებელი ენსტი შესრულების დაწყების წინ მუსიკოსების ყურადღების მისაპყრობად; ეტოლდება ტაქტის ერთ წილს. საგუნდო პრაქტიკაში ერთდროულად მიეთითება, რომ მომღერლებმა უნდა აიღონ სუნთქვა შესრულების დაწყების წინ.

დაბნელება (კინოგადაღების ხერხი) — ეკრანზე გამოსახულების თანდათანობითი გაშუქება და ბოლოს სრული გაქრობა. გამოიყენება სპორისპირი ხერხი — დაბნელებიდან, როდესაც ეკრანის მექ ფონზე თანდათან გამოჩნდება (განათლება) გამოსახულება.

ხერხი — დაბნელება — ქმნის დროს შუალედის შთაბეჭდილებას ორ მონაცხვე სცენა შო-

3. заключается в постепенном уменьшении экспозиции (соответственно плотности) каждого последующего негативного кадра, в результате чего на экране (в позитиве) возникает эффект затемнения. 3. может быть получено: во время киносъемки путем постепенного изменения угла раскрытия обтюратора (автоматически), отснятом и проявленном материале — использованием процесса контрастирования, также путем химической обработки.

fade, fading (англ.), fondu (франц.), Abblendung (нем.), oscuramento (итал.), oscurecimiento (исп.)

Затенители операторские — непрозрачные, полупрозрачные ткани (тюль, газ, капрон, шифон и др.), преимущественно белого цвета, различного размера и формы растянутые на легкой раме (каркасе) и устанавливаемые между источником света и объектом съемки. 3. о. ослабляют (смягчают) интенсивность освещения и применяются в основном на натуре при направленном солнечном освещении. 3. о. применяются на осветительных приборах на натуре и в павильоне.

butterfly (англ.), papillon, trame de soie (франц.), Seidenschirm (нем.), farbalba trama di seta (итал.), მაგისა, trama de seda (исп.).

Затяжка (арх.) — горизонтальный стержень или брус, стягивающий части арки, свода и др.

tie-bar, binding beam (англ.), tirant (франц.), Zugbalken, Bindebalken (нем.), stringimento (итал.), tirante (исп.).

Заусенец (граф.) — мелкие барбы.

ღუღკოები (გრაფ.) — წვრილი ხიწვებო.

butt (англ.), bavure (франц.), Grat, Bart (нем.), bava (итал.), rebaba (исп.).

Звездчатый свод (арх.) — свод, основу которого составляет тонкий каркас нервюрного свода с введенным вспомогательных ребер.

ვარსკვლავისებური კამარა (არქიტ.) — კამარის საფუძველს წარმოადგენს ნერვიურიანი კამარის წვრილი კარკასი მასში ჩართული დამატებითი წიბოებით.

star-shaped arch, star-shaped vault (англ.), voûte en forme d'étoile (франц.), Sterngewölbe (нем.), arco a forma di stella, volta a forma di stella (итал.), bóveda (en) forma de estrella (исп.).

რის. დაბნელების არსი მდგომარეობს ყოველი მოძღვენო ნეგატიური კადრის ექსპოზიციის შემცირებაში (ამასთან ერთად მცირდება სიმუქეც), რის შედეგად ეკრანზე (პოზიტივში) მიიღება დაბნელების ეფექტი. დაბნელება მიიღება: თვით გადაღების პროცესში ობტურატორის კრილის (სექტორის) თანამოძვერული შემცირებით (ავტომატიურად), უკვე გადაღებული და გამქდავებულ მასალაზე კონტრატირების პროცესის გამოყენებით ან კიდევ გამქდავებულ მასალის ქიმიური დამუშავების გზით.

ოპერატორის საჩრდილობელი — სხვადასხვა ზომის და ფორმის ნასვერადგამქვირვალე და გაუმქვირვალე ქსოვილი (ტიული, დოლბანდი, კაპრონი, შიფონი და სხვ.). უმეტესად, თეთრი ფერისა, დაჭიმული მსუბუქ ჩარჩოზე იდგმება სინათლის წყაროსა და გადაღების ობიექტს შორის.

ოპერატორის საჩრდილობელი ასუსტებს განათების ინტენსივობას და ხშირად გამოიყენება ნატურაზე ზზის და პავილიონში პროექტორის პირდაპირი სხივების შესარბილებლად, აგრეთვე საჭიროებისამებრ სინათლის წყაროს სრულიად დასაფარად.

Звериный стиль — в древнем прикладном искусстве и орнаментике условное название стиля, характеризующегося стилизованным изображением фантастически сказочных зверей и птиц. Возникший самостоятельно в ряде мест на основе охотничьего и развившийся главным образом на базе скотоводческого хозяйства, З. с. применялся в искусстве разных народов в эпоху доклассового и раннеклассового общества. В основе его лежит свойственное первобытно-родовому обществу почитание зверя — «тотема» (в верованиях первобытных народов — животное или растение, обладающие магической силой), изображение которого, утрачивая свой священный, магический характер, постепенно превращалось в орнамент.

totem (ინძ.).

Звонница (арх.) — колокольня особого устройства при древнерусских церквах, поставленная над стеной здания или отдельно от него.

campanile (იტალ.), campanile (ანგლ.), campanile (ფრანც.), Campanile (ნემ.), campanila (исп.).

Звонок — звуковой сигнал (в театре, в кино и т. п.), оповещающий о начале представления. З. — обычно колокольчик или специальный прибор,

bell (ანგლ.), sonnette (ფრანც.), Klingelzeichen (ნემ.), squillo (იტალ.), timbre (исп.).

Звук (муз.) — 1. Тон определенной высоты, в отличие от шума.

2. Средство выражения в музыке.

sonus (ლათ.), sound (ანგლ.), son (ფრანც.), Ton (ნემ.), suono (იტალ.), sonido (исп.).

Звуки октавы — названия отдельных звуков (в пределах октавы) возникли в XI в. и произошли от лат. текста одного из гимнов; Гвидо д'Арсико положил этот текст на музыку таким образом, чтобы мелодия каждой строчки начиналась на ступень выше, чем мелодия предыдущей строчки; ниже даются названия отдельных звуков (тонов) в пределах октавы на итальянском, 16. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ცხოველური სტილი — უძველეს გამოყენებით ხელოვნებასა და ორნამენტაციაში სტილის პირობითი სახელწოდება, რომელიც ხასიათდება ზღაპრული ფანტასტიკური ცხოველებისა და ფრინველების სტილიზებული გამოსახვით. აღმოცენდა დამოუკიდებლად სხვადასხვა ადგილას მონადირეობის საფუძველზე და განვითარდა უმთავრესად მესაქონლეობის ბაზაზე. ნადირის სტილი გამოიყენებოდა სხვადასხვა ხალხის ხელოვნებაში წინაქლასობრივი და ადრეკლასობრივი საზოგადოების ეპოქაში. მას საფუძველად უდევს პირველყოფილი გვაროვნული საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი თაყვანისცემა ნადირისადმი — „ტოტემისადმი“ — (პირველყოფილი ადამიანების რწმენა — ცხოველში ან მცენარეში მაგიური ძალის არსებობის შესახებ), რომლის გამოხატულება, კარგადაა რა თავის წმინდა, მაგიურ მნიშვნელობას თანდათანობით ორნამენტად გადაიტკა.

სამრეკლო (არქიტ.) — ძველი რუსული ტაძრის კედელზე დამუშავებული ან ცალკე მდგომი ნაგებობა, რომელზედაც ჩამოკიდებულია ზარები.

ზარი — ხმოვანი სიგნალი (თეატრში, კინოში და ა. შ.), რომელიც იღვწება წარმოდგენის დაწყებას. ამ მიზნით გამოიყენება ან წყრილა ზარი, ანდა სპეციალური ხელსაწყო.

ბგერა (მუს.) — 1. გარკვეული სიმაღლის ტონი, განსხვავებით ხმაურისაგან.

2. გამოსახვის საშუალება მუსიკაში.

Тон (ნემ.), suono (იტალ.), sonido (исп.).

ოქტავის ბგერები — ცალკეული ბგერების დასახელება (ოქტავის ფარგლებში) წარმოიშვა XI საუკუნეში ერთ-ერთი ჰიმნის ლათინურ ტექსტიდან; გვიან არეცხვოდა ეს ტექსტი იმგვარად შეუფარდა მუსიკას, რომ ყოველი სტრიქონის მელოდია იწყებოდა საფესტურით ზემოთ წინა სტრიქონის მელოდასთან შეჯარებით; ქვემოთ მოცემულია ცალკეული ბგერების (ჟონგობის) სახელწოდება ოქტავის ფარგლებში იტალიურ,

ფრანუზკომ, ანგლიისკომ, ნემეცკომ,
რუსკომ ი გრუზინსკომ ეზუკჲს:

И.	do	re	mi	fa	sol	la	si
Ф.	ut	re	mi	fa	sol	la	si
A.	C	D	E	F	G	A	B
Н.	"	"	"	"	"	"	Н
Р.	до	ре	ми	фа	соль	ля	си
Г.	დო	რე	მი	ფა	სოლ	ლა	სი

И.	do-diesis	do-bemolle
Ф.	ut-diese	ut-bemol
A.	C-sharp	C-flat
Н.	cis	ces
Р.	до-диез	до-бемоль
Г.	დო დიეზი	დო-ბემოლი

И.	do-doppio diesis,	do-doppio bemolle
Ф.	ut-double-diese	ut-double-bemol
A.	C-double-sharp	C-double-flat
Н.	cisis	ceses
Р.	до-дубль-диез	до-дубль-бемель
Г.	დო დუბლ-დიეზი	დო დუბლ-ბემოლი

«Звук и свет» — новый жанр массовых театрализованных представлений под открытым небом, сочетающий в себе возможность радиотеатра (со стереозвуком) и световой архитектуры. Представления «Звук и свет» занимают особое место в системе искусств художественного осмысления факта. Вместо традиционных действующих лиц, вместо живых актеров, сценическое действие разыгрывается между их движущимися голосами. Голос отделяется от актера. В отличие от радиотеатра, это отделение голосов производится там, где они когда-то звучали и теперь с помощью белой магии электроники возвращаются к нам. «Возвращение» голоса достигается в реальных условиях и техникой звукозаписи (грампластика, магнитная лента, оптическая фонограмма) на кинолентке. События воспроизводятся не в натуралистической сохранности, а в определенной художественной обработке. Первый в мире спектакль «З. и с.» был проведен во Франции (1952). В СССР впервые представление «З. и с.» было

ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ, რუსულ და ქართულ ენებზე:

იტ.	do	re	mi	fa	sol	la	si
ფრ.	ut	re	mi	fa	sol	la	si
ინგ.	C	D	E	F	G	A	B
გერმ.	"	"	"	"	"	"	fi
რუს.	до	ре	ми	фа	соль	ля	си
ქართ.	დო	რე	მი	ფა	სოლ	ლა	სი

იტ.	do-diesis	do-bemolle
ფრ.	ut-diese	ut-bemol
ინგ.	C-sharp	C-flat
გერმ.	cis	ces
რუს.	до-диез	до-бемоль
ქართ.	დო დიეზი	დო ბემოლი

იტ.	do-doppio diesis	do-doppio bemolle
ფრ.	ut-double-diese	ut-double-bemol
ინგ.	C-double-sharp	C-double-flat
გერმ.	cisis	ceses
რუს.	до-дубль-диез	до-дубль-бемоль
ქართ.	დო დუბლ-დიეზი	დო დუბლ-ბემოლი

„ბგერა და სინათლე“ — მასობრივი თეატრალიზებული წარმოდგენების ახალი ეანრი ღია ცის ქვეშ, რომელიც აერთიანებს რადიოთეატრისა (სტერეობგერით) და სინათლის არქიტექტურის შესაძლებლობას. „ხმას და სინათლეს“ ხელოვნებათა სისტემაში ფაქტის მხატვრულად გააზრების მიხედვით განსაკუთრებული ადგილი უკავია.

ტრადიციული მოქმედი პირებისა და ცოცხალი მსახიობების ნაცულად სცენურა მოქმედება გათამაშდება მათს მოძრაე ხმებს შორის. ხმა ცალკეედება მსახიობისაგან, რადიოთეატრისაგან განსხვავებით, ხმების ეს განცალკევება ხდება იქ, სადაც ისინი ოდესღაც ეღერდნენ და ახლა ელექტრონიკის თეთრი მაგიის დასმარებით ეკლავ გვიბრუნდებიან. ხმების „დაბრუნება“ მიიღწევა რეალურ პირობებში ხმის ჩამწერი ტექნიკით (გრამფირფიტა, მაგნიტური ლენტა, ოპტიკური ფონოგრამა კინოფირზე). მოვლენები წარმოიქმნებიან არა ნატურალური, არამედ განსახვრული მხატვრული დამუშავების სახით. „ხ-ს, და ს-ს“. მსოფლიოში პირველი სპექტაკლი აჩვენეს საფრანგეთში (1952); სსრ კავშირში სპექტაკლი სახელწოდებით — „სამარადისოდ ხალხთა სსოვნაში“ — მი.ლენილი ფაშისტურ გერ-

проведено в 1970 г. в Казани—спектакль под названием «Навечно в памяти народной», посвященный 25-летию Победы над фашистской Германией.

son et lumière (франц.), sound-and-light (англ.), Licht und Ton (нем.), suono e luce (итал.), sonido y luz (исп.).

Звуковая дорожка — место расположения фонограммы на звуконосителе. Наиболее известны механическая, фотографическая (оптическая) и магнитная. З. д. Ширина З. д. колеблется в пределах от сотых долей миллиметра (микрзапись на грампластинках) до нескольких миллиметров (напр.: оптическая фонограмма кинофильма).

sound track (англ.), piste sonore, partie sonore (франц.), Tonspur, Tonstreifen, Lichttonspur (нем.), pista sonora (итал.), pista sonora (исп.).

Звуковая система (музыкальная система) — организация музыкальных звуков по высоте в пределах того или иного диапазона (не превышающего октаву), характеризующаяся определенными интервальными соотношениями. Существуют З. с. из 3, 4, 5, 7 и т. д. звуков. Общепринятая современная З. с. 12-звуковая (12 полутонов в октаве).

sound-system (англ.), système de son (франц.), Tonsystem (нем.), sistema sonoro (итал.), sistema sonoro, sistema de sonido (исп.).

Звуковое кино — производство и демонстрация кинофильмов, изображение в которых сопровождается речью, музыкой, шумами. Все современные фильмы, предназначенные для широкого показа, — художественные, научно-популярные, учебные и мультипликационные, документальные — являются звуковыми.

მინიაზე გამარჯვების 25 წლისთავისადმი, პირველად დაიდგა 1970 წელს ყაზანში.

ხმოვანი ბილიკი — ფონოგრამის განლაგების ადგილი ხმის ჩამწერ მასალაზე. ცნობილია მექანიკური, ფოტოგრაფიული (ოპტიკური) და მაგნიტური ხმოვანი ბილიკები. ხმოვანი ბილიკის სივანე მერყეობს მილომეტრის მეასედი ნაწილიდან (მიკროჩანაწერი გრამფირფიტაზე) რამდენიმე მილომეტრამდე. (მაგ., კინოფირის ოპტიკური ფონოგრამა).

ბგერათა სისტემა (მუსიკალური სისტემა) — მუსიკალური ბგერების ორგანიზაცია სიმაღლის მიხედვით ამა თუ იმ დიაპაზონის ფარგლებში (ოქტავას არ უნდა აღემატებოდეს); ხასიათდება გარკვეული ინტერვალური ურთიერთდამოკლებულებით. არსებობს 3, 4, 5, 7 და ა. შ. ბგერების საგან შემდგარი ბგერათა სისტემა. საყოველთაოდ მიღებული თანამედროვე ბ. ს. 12-ბგერაინია (12 ნახევარი ტონი ოქტავაში).

ხმოვანი კინო — კინოფილმების წარმოება და დემონსტრაცია, რომელშიც გამოსახულებას თან ახლავს ხმა, მუსიკა, ხმაური. ყველა თანამედროვე ფილმი, განკუთვნილი ფართოდ საჩვენებლად — მხატვრული, სამეცნიერო-პოპულარული, სასწავლო და მულტიპლიკაციური, დოკუმენტური — ხმოვანია.

Первые устройства для воспроизведения звука одновременно с показом фильма относятся еще к концу XIX — началу XX в.

პირველი დანადგარი, რომელიც უზრუნველყოფდა ფილმის დემონსტრირებას ხმის თანხლებით, ჯერ კიდევ XIX ს.-ის ბოლოსა და XX ს.-ის დასაწყისში გამოაყენეს.

sound film, talking film, talkie (ანგლ.), film parlant, film sonore (ფრანც.), Tonfilm (нем.), cinema sonoro (იტალ.), película sonora (исп.).

Звуковой павильон — помещение, специально приспособленное для озвучивания (постановочных) фильмов.

ხმის პავილიონი — პავილიონი, რომელიც საგანგებოდ განკუთვნილია (მხატვრული) ფილმებს გასახმოვანებლად.

scoring stage (ანგლ.), pavillon de son, studio sonore, auditorium de la prise de son (ფრანც.), Synchronisationsstudio, Tonatelier, Tonstudie (нем.), sonòro padiglióno (იტალ.), pabellón de sonido (исп.).

Звукоспроизведение (кино) — преобразование в звук электрического тока или механических колебаний, получаемых в звукопередающих системах (демонстрации звуковых фильмов). Стерефоническое З., основанное на стерефоническом эффекте, создает иллюзию рассредоточения в пространстве источников звука, напр., в широкоэкранным. широкоформатном кино и т. д.

ხმის აღდგენა (კინო) — ხმის გადაცემ სისტემაში მიღებულ მექანიკური რბევებს ან ელექტრული დენის გარდაქმნა ბგერად (ზმოვანი კინოფილმის ჩვენებისას). სტერეოფონული ხმოვანება, რაც სტერეოფონულ ეფექტზეა დამყარებული, მაყურებელთა დარბაზში კმნის ხმის წყაროს ადგაღმონაცვლეობას ილუზიას, მაგალითად, ფართოკრანინან, ფართოფორმატიან კინოში და სხვა.

sound reproduction (ანგლ.), lecture sonore, reproduction du son (ფრანც.), Schallwiedergabe, Tonwiedergabe (нем.), riproduzione sónica (იტალ.), reproducción del sonido (исп.).

Звукозапись (кино) — фиксация звуковых колебаний на движущимся звуконосителе (кинопленке, магнитной ленте, диске, грампластинке и т. п.)

ხმის ჩაწერა (კინო) — ხმოვანი რბევებს ფიქსაცია მოძრავ ბგერათმკატარებელზე (კინოფირზე, მაგნეტურ ლენტზე, ფირზე, დასკოზე, გრამფირფიტაზე და ა. შ.).

sound recording (ანგლ.), enregistrement (ფრანც.), Schallaufzeichnung, Tonaufnahme, Tonaufzeichnung (нем.), registracjóna ხმოვა (უნგლ.), grabación del sonido (исп.).

Звукозапись синхронная — запись звука, осуществляемая одновременно (синхронно) со съемкой изображения. Это наиболее совершенный вид звукозаписи фильмов.

სინქრონული ხმის ჩაწერა — ხმის ჩაწერა, ერთდროულად გამოსახლებებს გადაღებისას (სინქრონულად). ეს კინოფილმების ხმის ჩაწერის ყველაზე უფრო სრულყოფილი მეთოდია.

live recording, synchronous sound recording (ანგლ.), sincronisation synchrone, enregistrement direct (ფრანც.), Synchronvertónung, synchrone Aufnahme des Tones (нем.), registracjóna sonora simultanea (იტალ.), grabación del sonido sincronizada (исп.).

Звукозаписывающая передвижная установка (кино)— смонтированная на автомобиле передвижная установка для звукозаписи. З. п. у. применяются в производстве кинофильмов и для радиовещания. З. п. у. оборудована звукозаписывающей аппаратурой, позволяющей осуществлять запись звуков синхронно с киносъемкой.

recording truck, sound truck (англ.), camion sonore (франц.), Tonwagen (нем.), Impianto fonografico (итал.), instalación de fonografía (исп.).

Звукоинженер (кино) — инженер, который проводит все работы, связанные с озвучиванием кинофильма.

sound engineer (англ.), Ingenieur du son (франц.), Toningenieur (нем.), ingegnere di suono (итал.), ingeniero de sonido (исп.).

Звуко-монтажный стол — специальное устройство, предназначенное для проведения работ по монтажу кинофильма. Современные монтажные столы — это электромеханические установки с оптико-проекционной и звуковоспроизводящей системой в обоих направлениях. Продвигаемая пленку (со стандартной или другой скоростью), можно рассматривать изображение на экране монтажного стола в режиме кинопроекции со звуком (при наличии оптической или магнитной фонограммы), останавливать кадр и производить разные монтажные работы. На звукомонтажном столе можно производить синхронизацию изображения и фонограммы.

sound cutting table, sound editing bench, sound mounting table (англ.), table de son montage (франц.), Tonmontagetisch, Tonschneidetisch (нем.), tavola di suono (montaggio (итал.), mesa de sonido montaje (исп.).

Звукооператор — один из основных творческих работников съемочной группы; осуществляет звуковое оформление кинокартины в соответствии с общим замыслом автора сценария и режиссера-постановщика. В подготов. период составляет перечень необходимых для записи звука техн. средств, записывает пробы актеров. В период съемочных работ З. проверяет

ხმისჩაწერი მოძრავი დანადგარი (კინო)— ავტომანქანაზე დადგმული მოძრავი მოწყობილობა ხმის ჩასაწერად. ასეთ დანადგარს კინოსტუდიაშიც იყენებენ და რადიომაუწყებლობაშიც. დანადგარი აღჭურვილია ხმის ჩაწერი აპარატურით, რომელიც კინოგადღებისას სინქრონულად იწერს ხმას.

ხმის ინჟინერი (კინო) — ინჟინერი, რომელიც ასრულებს ფილმის გახმოვანებასთან დაკავშირებულ ყველა სამუშაოს.

სამონტაჟო ხმოვანი მაგიდა — სპეციალური მოწყობილობა, რომელიც განკუთვნილია კინოფილმის მონტაჟის ჩასატარებლად. თანამედროვე სამონტაჟო მაგიდები ელექტრომექანიკური დანადგარებია, რომლებიც აღჭურვილია ოპტიკურ-საპროექციო და ხმისგამომცემი სისტემებით. სამონტაჟო ხმოვან მაგიდაზე ფირის მოძრაობისას (ორივე მიმართულებით, სტანდარტული და ცვალებადი სიჩქარით) შესაძლებელია გამოსახულების გასინჯვა სამონტაჟო მაგიდის ეკრანზე კინოპროექციის რეჟიმში ხმის თანხლებით (იქნება ოპტიკური თუ მაგნიტური ფონოგრამა); შესაძლებელია აგრეთვე კადრის გაჩერება და ყოველგვარი სამონტაჟო პროცესების შესრულება. სამონტაჟო ხმოვან მაგიდაზე შესაძლებელია გამოსახულების და ფონოგრამის სინქრონიზაცია.

ხმის ოპერატორი — გადამღები ჯგუფის ერთ-ერთი ძირითადი შემოქმედებითი მუშაკი; აწარმოებს კინოსურათის ხმოვან გაფორმებას სცენარის ავტორისა და დამდგმელი რეჟისორის საერთო ჩანაფიქრის შესაბამისად. მოსამზადებელ პერიოდში ადგენს ხმის ჩაწერისათვის აუცილებელ ტექნიკურ აღჭურვილობას, მსახიობთა სასიხვი გადაღებების დროს იწერს ხმას. გადაღების პე-

акустические условия декораций, участвует в разработке мизансцен, намечает расстановку микрофонов, проверяет до начала съемки исправность всего звукового тракта.

როდში კი ხ. ო. ამოწმებს დეკორაციებს აკუსტიკურ პირობებს, მონაწილეობს მიზანსცენების დადგენაში, გეგმავს მიკროფონების განლაგებას და გადაღების დაწყებამდე ამოწმებს მთელი ხმოვანი ტრაქტის სამუშაო მზადყოფნას.

recording director, sound director, sound mixer, sound recordist (*ანგლ.*), chef opérateur du son, mixeur (*ფრანц.*), Tonmeister (*ნემ.*), tecnico del suono, operatore fonico, sonorista, fonico (*იტალ.*), ingeniero (técnico) del sonido (*исп.*).

Звуковые эффекты (кино) — см. «Звукозапись».

ხმოვანი ეფექტი (კინო) — იხ. ხმის ჩაწერა.

sound effects (*ანგლ.*), effects sonores (*ფრანц.*), Toneffekte (*ნემ.*), rumóri, effetti acustici (*იტალ.*), efectos sonoros (*исп.*).

Здание высотное — многоэтажное здание сильно развитое в высоту.

მაღლივი შენობა — მრავალსართულიანი, სიმაღლეში ძალიან მაღალი, შენობა.

many storeyed building (*ანგლ.*), maison à multiple étages (*ფრანц.*), Hochbau, Hochhaus (*ნემ.*), edificio a molti piani (*იტალ.*), rascacielos (*исп.*).

Здание крестово-купольное (*арх.*) — здание, основу которого составляет крестообразный объем центральной части, перекрытый четырьмя сводами, на пересечении которых возводится купол на барабане.

ჯვარ-გუმბათოვანი ნაგებობა (არქიტ.) — შენობა, როჲლას ფუძეს წარმოადგენს ცენტრალური ნაწილის ჯვრისებური მოცულობა გადახურული ოთხი ცილინდრული კამარით, რომელთა გადაკვეთაზე აღმართულია ყელიანი გუმბათი.

building of cross-vaulting (*ანგლ.*), bâtiment en voûte d'arcs (*ფრანц.*), Gebäude mit Kreuzdach (*ნემ.*), edificio en volta a crociera (*იტალ.*), edificio en cúpula cruciforme (*исп.*).

Здание многоэтажное — архитектурное сооружение, состоящее из многих этажей.

მრავალსართულიანი შენობა — არქიტექტურული ნაგებობა, რომელიც მრავალსართულიან საგან შედგება.

apartment-house, multistoried building, block (*ანგლ.*), maison bloc (*ფრანц.*), Hochhaus, vielstöckiges Gebäude (*ნემ.*), mólti piani edificio (*იტალ.*), edificio de muchos pisos (*исп.*).

Здание центрическое (*арх.*) — здание с резко выраженной центральной частью, обычно завершающейся куполом, вокруг которой группируются остальные помещения.

ცენტრალური ნაგებობა (არქიტ.) — შენობა მკვეთრად გამოვლენილი ცენტრალური ნაწილით, რომელაც ჩვეულებრივ გუმბათითაა გადახურული და რომლის გარშემოც განლაგებულია დანარჩენი სადგომები.

central building, edifice (*ანგლ.*), édifice, bâtiment central (*ფრანц.*), Zentralbau, Kuppelzentralbau (*ნემ.*), edificio stabile con centrale parte (*იტალ.*), edificio con su parte central (*исп.*).

Зеленая земля — является продуктом естественного распада горных пород. Краска эта была известна еще в глубокой древности. З. з. в живописи применима нередко как лессировочная краска, во фресковой же живописи является особенно ценной, т. к. помимо приятного тона, даваемого ею во фреске, она способствует еще лучшему закреплению некоторых красок.

green earth, terra verde (англ.), terre verte naturelle, brûlée (франц.), Veroneser Erde (нем.), terra verde (итал.), tierra verde (исп.).

Зеленый театр — вид открытого летнего театра, предназначенный для всевозможных массовых постановок, концертов и др. зрелищ, для массовых собраний, митингов и пр.

open air theatre (англ.), théâtre en plein air (франц.), Freilichtbühne, Freilufttheater (нем.), teatro all'aperto (итал.), teatro al aire libre (исп.).

Зеленый цвет — обозначение одного из семи цветов солнечного спектра. Цвет зелени, травы, листья.

Один из цветов солнечного спектра, находящийся между желтым и голубым.

green (англ.), vert (франц.), grün (нем.), vérdc, (итал.), verde (исп.).

Зенитное натурное освещение (кино) — при высоте открытого солнца свыше 60° над горизонтом. При З. н. о. особенно отчетливы контрасты освещения горизонтальных и вертикальных поверхностей, а черты лиц искажаются отвесно падающими тенями. Для съемки это время неблагоприятно.

zenithal natural lighting, zenithal natural illumination (англ.), éclairage zenithale d'après nature (франц.), Zenitnaturbeleuchtung (нем.), illuminazióne zenitale di esterni (итал.), alumbrado zenital natural (исп.).

Зеркальный свод (арх.) — близок по своей форме к сомкнутому, но его верхняя

мѣчаңе მიწა — მთის ქანების ბუნებრივად დამლის პროდუქტია. ეს საღებავი ჭირ კიდეე უძველეს დროს იყო ცნობილი. მწვანე მიწას ხშირად იყენებენ როგორც გამკვირვალე ზედფენილ საღებავს. განსაკუთრებით ძვირფასია ფრესკულ ფერწერაში, რადგან, გარდა იმისა, რომ იგი ფრესკას აძლევს სასიამოვნო ელფერს, მწვანე მიწა ხელს უწყობს აგრეთვე ზოგიერთი საღებავის უფრო გამაგრებას.

მწვანე თეატრი — ერთგვარი ღია საზაფხულო თეატრი, რომელიც განკუთვნილია სხვადასხვა მასობრივი დადგმისა, კონცერტისა და სხვა სანახაობათათვის, აგრეთვე მასობრივი კრებებისა, მიტინგებისათვის და ა. შ.

მწვანე ფერი — მზის სპექტრის ერთ-ერთი ფერი. ბალახის, ფოთლის ფერა.

მზის სპექტრის ერთ-ერთი ფერი, ყვითელსა და ცისფერს შორის მდებარე.

განათება ზენიტში (ნატურაზე) — როდესაც უღრუბლო მზე პორიზონტის მიმართ 60°-ზე მაღლა დგას. ასეთი განათების დროს განსაკუთრებით მკვეთრად გამოხატული პორიზონტალური და ვერტიკალური ზედაპირები, სახის ნაკვთებს „ამახინჯებს“ შვეული ჩრდილები. გადაღებისთვის დროის ეს მონაკვეთი („მზე ზენიტში“) ხელსაყრელი არაა.

სარკისებრი კამარა (არქიტ.) — თავის ფორმით უახლოვდება შვეკრულ კამარას, მაგრამ მის

часть (плафон) представляет собой плоскую плиту, именуемую зеркалом и предназначенную для росписи.

mirror vault (*англ.*), voûte en miroir, (*франц.*), Spiegelsbogen (*нем.*), volta di specchia, arco di spècchio (*итал.*), bóveda de espejo, cupula de espejo (*исп.*).

Зернистость киноизображения, грануляция — обусловлена неравномерным распределением зерен серебра в проявленном эмульсионном слое киноплёнки. Особенно заметна в изображениях белых гладких поверхностей объекта съёмки. Чрезмерная зернистость является помехой для восприятия киноизображения и поэтому ее стараются максимально снизить путем подбора комплекта пленок и особого режима их проявления.

granulosity of film image (*англ.*), granulosite de film image (*франц.*), Körnung, Bildkorn (*нем.*), stato granuloso di cine immagine, granulazione (*итал.*), estado granuloso de cine imagen, granulacion (*исп.*).

Зиккурат, циккурат — ступенчатая культовая башня в архитектуре древней Месопотамии.

ziggurat (*англ.*), ziggurate (*франц.*), Ziggurat (*нем.*), ziggurat (*итал.*), zigurat (*исп.*).

Зили (*муз.*) — альт (грузинское обозначение женского или юношеского низкого голоса в хоре).

zili (*груз.*).

Зингшпиль — музыкально-драматический жанр, распространенный в Германии и Австрии во 2-й пол. XVIII — нач. XIX вв.; пьеса с муз. номерами или опера с разговорными диалогами, преим. комич. содержания.

Singspiel (*нем.*).

«Знаменитая банда» — немецкая странствующая группа комедиантов. Существовала в XVII в, «З. б.» заняла ведущее положение среди странствующих групп и получила свое название «знаменитой» за

ზედა ნაწილი (პლაფონი) ბრტყელი ფილაა, სარკელ წოდებულ, მოხატულობის მოსათავსებლად.

კინოგამოსახულების მარცვლოვანება ანუ გრანულაცია — ფირის ემულსიის ფენაში გაქუღანების შედეგად ხდება აღდგენილიდან ექრცხლის მარცვლების არათანაბარი განაწილება. კინოგამოსახულების მარცვლოვანება განსაკუთრებით შესამჩნევია თეთრი, გლუვი სიბრტყეების გადაღებისას. მოჭარბებული მარცვლოვანება გამოსახულებას უქარგავს სიმკვრივეს და „შლის“ მას. ამიტომ ცდილობენ კინოგამოსახულების მორცვლოვანება მაქსიმალურად შეამცრონ ფირების კომპლექტთა შერჩევით და გამჟღავნების სათანადო რეჟიმის დაცვით.

ზიკურატი — საფეხურებიანი საკულტო კოშკურა, ნაგებობა ძველი მესოპოტამიის არქიტექტურაში.

ზილი (მუს.) — ალტი (ქალის, ან ქაბუჯის დაბლა ხმის ქართული სახელწოდება).

ზინგშპილი — მუსიკალურ-დრამატული ჟანრი, რომელიც გავრცელებული იყო გერმანიასა და ავსტრიაში XVIII საუკ. მე-2 ნახევარსა და XIX საუკ. დასაწყისში; პიესა, რომელიც შეიცავს მუსიკალურ ნომრებს, ანდა ოპერა, რომელშიც სალაპარაკო დიალოგებია (უპირატესად კომიკური ხასიათისა).

„სახელგანთქმული ბანდა“ — გერმანელი კომედიანტების მოხეტიალე დასი. არსებობდა XVII საუკ. „სახელგანთქმულმა ბანდამ“ წამყვანი ადგილი დაიჭირა მოხეტიალე დასთა შორის და „სახელგანთქმული“ იმიტომ ეწოდა, რომ მართ-

мастерство исполнения и высоко художественный для своего времени репертуар. Деятельность «З. б.», много гастролировавшей по стране, сыграла значительную роль в формировании немецкого профессионального театра.

berühmte Bande (нем.).

Зодчество — то же, что архитектура.

architecture (англ.), architecture (фр. и н.), Baukunst (нем.), architettura (итал.), arquitectura (исп.).

Зодчий — то же, что архитектор.

architect (англ.), architecte (франц.), Architekt, Baukünstler, Baumeister (нем.), architetto (итал.), arquitecto (исп.).

Золотое сечение — деление отрезка AC на две части, при котором весь отрезок AC соотносится к большей части AB, как AB к меньшей части BC. $AC : AB = AB : BC$. Пропорциональное соотношение, которым пользуются в искусстве, в частности, в архитектуре, особенно в классической Греции и в эпоху Ренессанса.

golden section (англ.), section d'or, juste proportion (франц.), Goldene Schnitt (нем.), Sezione aurea (итал.), proporción justa (исп.).

Зонг-опера (муз.) — новый жанр синтетической оперы, составленной из элементов, взятых из рок-оперы. Отдельные моменты тяготеют к блюзовым мелодиям в сочетании с биг-битовыми ритмами. В целом З.-о. — экспрессивна, выражает прошлую эпоху в современном понимании. Структура З.-о. не номерная, но строится по принципу сквозного развития. Драматургия оперы зиждется на драматургии Брехта. В отдельных моментах актеры отключаются от действия и высказывают точку зрения автора по данной проблеме с контекстом. З.-о. называется также всякая опера, поставленная на сцене с помощью эстрадного ансамбля.

Sang oper (нем.).

ლაც სახელი გაითქვა შესრულების ოსტატობით და იმ დროისათვის მაღალმხატვრული რეპერტუარით. „სახელგანთქმული ბანდის“ მოღვაწეობამ, რომელიც მრავალრიცხოვან გასტროლებს აწყობდა ქვეყანაში, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა გერმანული პროფესიული თეატრის ჩამოყალიბებაში.

ხუროთმოძღვრება — გვიყვია, რაც არქიტექტურა.

ხუროთმოძღვარი — იგივეა, რაც არქიტექტორი.

ოქროს კვეთი — AC მონაკვეთის გაყოფა ორ ნაწილად იმდგვარად, რომ მთელი მონაკვეთი AC ისე შეეთარდება დიდ ნაწილს AB, როგორც AB მცირე ნაწილს BC-ს. $AC : AB = AB : BC$ პროპორციული შეფარდება, რომელსაც იყენებენ ხელოვნებაში, კერძოდ ხუროთმოძღვრებაში. განსაკუთრებით იყო გავრცელებული კლასიკურ საბერძნეთსა და რენესანსის ეპოქაში.

ზონგ-ოპერა (მუს.) — სინთეზური ოპერის ახალი ენა. შედგება როკ-ოპერადან აღებული ელემენტებისაგან. ცალკეულ მომენტებში შეიძლება მიღრეკილება ბლუზის ტიპის მელოდიებისაკენ, რომელთაც ერთვის ბიგ-ბიტის რიტმები. საერთო ჯამში ზ. ოპერა ექსპრესიულია. ასახავს წინა ეპოქას თანამედროვე გავებით. ზ.-ო. აგება გამჭოლად განითარების პრინციპით. ოპერას დრამატურგია ემყარება ბრეტისეულ დრამატურგიას. ცალკეულ შემთხვევებში მსახიობები ითიშებიან მოქმედებიდან და გამოსთქვამენ გარკვეული კონტექსტის მქონე ავტორისეულ შეხედულებებს მოცემულ პრობლემაზე. ზ. ო. ეწოდება აგრეთვე ყოველგვარ ოპერას, რომელიც იდგმება სცენაზე საესტრადო ანსამბლის დახმარებით.

Зонт светозащитный (кино) — зонт больших размеров из плотной бязи или белого брезента, устанавливаемый у съемочной камеры во время съемок на натуре при направленном солнечном освещении. Предохраняет объектив и киносъемочный аппарат от попадания прямых солнечных лучей.

sunshade (*англ.*), ombrelle (*франц.*), Sonnenschirm (*нем.*), ombrellino (*итал.*), sombrilla. quitasol (*исп.*).

Зонтичный купол (арх.) — купол, состоящий из долек и напоминающий форму раскрытого зонта.

awni ოც ოცა (*სსსლ.*), spicatifère cupole (*франц.*), Schirmdach-Kuppel (*нем.*), cupola spicatifère (*итал.*), cúpola umbelifera (*исп.*).

Зооморфический орнамент — архитектурное или скульптурное украшение, в основе которого стилизованные изображения животных.

zoomorphe (*греч.*), zoomorphic ornament (*англ.*), ornement zoomorphique (*франц.*), zoomorphisches Ornament (*нем.*), ζοομορφικό ζσσηρφικό (*итал.*), ornamento zoomórfico (*исп.*).

Зоофор (арх.) — фриз на здании с изображением животных.

zoophoros (*греч.*), zoophor (*англ.*), zoophor (*франц.*), Zoophor (*нем.*), zoofor (*итал.*), zoofor (*исп.*).

Зооцирк (цирк) — вид цирка, в программах которого преобладают номера с дрессированными животными.

zoocircus (*англ.*), zoo cirque (*франц.*), Zoocirkus (*нем.*), circo zoológico (*исп.*, *итал.*),

Зрачок входной (кино) — см. относительно отверстие объектива.

Зритель — смотрящий на сценическое представление, зрелище (театр, кино) и т.д.

spectator (*англ.*), spectateur (*франц.*), Zuschauer (*нем.*), spettatore (*итал.*), espectador (*исп.*).

Зроха-куди — древне-грузинский духовой инструмент.

zrokha-cudi (*груз.*).

ქოლგა-საჩრდილობელი (კინო) — დიდი ზომის ქოლგა მკერავი ბიანის ან თეთრი ბრეზენტისაგან, რომელიც იდგმება ნატურაზე გადამღებ კამერასთან გადაღებისას და იფარავს ობიექტივს, კინოკამერას მზის პირდაპირი სხივებისაგან.

ქოლგისებრი გუმბათი (არქიტ.) — ნაწილები-საგან შედგენილი გუმბათი, რომელიც ფორმით ნახევრად გახსნილ ქოლგას ჰგავს.

ზომორფული ორნამენტი — არტიტექტურული ან სკულპტურული მორთულობა, რომლის ძირითადი შემადგენელი ელემენტია ცხოველების სტილიზებული გამოსახულება.

ზოოფორი (არქიტ.) — შენობის ფრიზი ცხოველების გამოსახულებით.

ზოოციკლი (ციკლი) — პროგრამა, სადაც ქარბობს გაწერთიანი ცხოველების ნომრები.

იხ. ობიექტივის ფარდობით ხერული (კინო).

მჟუერებელი — ვინც სასცენო წარმოდგენას, სანახაობას უყურებს (თეატრი, კინო და ა. შ.).

ზროხა-კუდი — ძვ. ქართ. ჩასაბ. საკრავი.

Зруни — хор, вторящий солисту-певцу (древнегрузинский термин).

zruni (груз.).

Зубник (цирк) — приспособление для возд ушно-гимнастических упражнений. Внес на зажатом во рту З., гимнаст исполняет свои трюки.

dental device (англ.), dispositif de dents (франц.), Zahnwendung (нем.), dispositivo di denti (итал.), dispositivo de dientes (исп.).

Зубцы — элементы гребенчатого завершения крепостной стены, просветы между которыми служили бойницами.

toothing, indent (англ.), crénelure (франц.), Zi пnen(нем.), merlata (итал.), almenada (исп.).

Зуелва — искусство имитации. Театральный сатирический жанр, древнегрузинского театра.

zuelva (груз.).

Зурна (муз.) — деревянный духовой инструмент народов Закавказья, несколько напоминающий гобой (с двойным язычком). Распространен инструментальный ансамбль трех участников, в котором один зурнач (исполнитель на З.—«уста», т. е. мастер) играет мелодию, другой зурнач вторит ему долгими, протяжными звуками на главных ступенях лада, а третий музыкант выбивает сложную, разнообразно варьируемую ритмическую основу музыки на ударном инструменте — дхоте (доли). На З., из-за ее резкого тембра, играют большей частью на открытом воздухе; в закрытом помещении З. заменяется обычно «дудуки».

zurna (груз.).

Зурнаики (муз.) — грузинский духовой инструмент.

zurnaiki (груз.).

ზრუნი — გენდი, რომელიც იმეორებს მომღერალს სოლისტის ტექსტს (ძველ-ქართული ტერმინი).

ხაბილო (ცირკი) — გამოიყენება საპეროტანვარჯიშში. ხაბილოზე კბილებით დაიდებული ტანვარჯიშე ასრულებს სხვადასხვა ილტოს.

ქონგურები — ციხის გალენის კბილანები, რომელთა შორის მანძილებს სათოფურებად იყენებდნენ.

ზუელვა — იმიტაციის ხელოვნება. თეატრალური სატარეული ენობი ძველი ქართული თეატრისა.

ზურნა (მუს.) — ამიერკავკასიის ხალხების ჩასაბერი საკრავი, რამდენადაც მოგვაგონებს პობოს (ორმაგი ენაიო); გავრცელებულია სამი მონაწილის ინსტრუმენტული ანსამბლი, რომელიც ერთი მეზურნე — „უსტა“ (ე. ი. ოსტატი) უკრავს მელოდისა, მეორე მეზურნე ხანგრძლივი, გაბნეული ბეგრებით კილოს მთავარ საფეხურზე მეორეს ეღებება მას, მესამე მუსიკოსი კი ასრულებს რთულ, მრავალფეროვნად ვარირებულ რიტმულ ფუძეს დასარტყამ საკრავზე — დოლზე (დოლი). ზ.ზე მისი მკვეთრი ტემბრის გამო მეტწილად ღია ცის ქვეშ უკრავენ; შენობაში ზურნა ჩვეულებრივ „დუდუკით“ იცვლება.

ზურნაიკი (მუს.) — ქართ. ჩასაბერი საკრავი.

И

Игла готическая (*арх.*) — пирамидальное завершение готической башни, завершающееся шпилем или крестом.

gothic needle (*англ.*), aiguille gothique (*франц.*), gotische Nadel (*нем.*), ago gotico (*итал.*), aguja gótica (*исп.*).

Иглу — ледяные хижины куполообразной формы у эскимосов.

iglu (*эским.*).

Игра — создание при помощи средств актерской выразительности (речь, жест, движение, мимика) художественного образа на сцене, эстраде, цирковой арене, в кино.

play, acting, performance (*англ.*), jeu (*франц.*), Spiel (*нем.*), interpretaziōne, recitaziōne (*итал.*), juego, interpretaciōn (*исп.*).

Игровой фильм — производство киноискусства, в котором роли исполняют актеры (профессионалы или непрофессионалы) — непосредственные создатели художественного образа.

fiction film, story film (*англ.*), film de fiction (*франц.*), Spielfilm (*нем.*), film a soggetto (*итал.*), película de interpretaciōn (*исп.*).

Идея (*иск.*) — главная мысль художественного произведения, в которой обнаруживается общественная позиция художника и объективная направленность его искусства. И. художественного произведения определяет основное его содержание: от сущности и целенаправленности И. зависит трактовка художником темы, сюжета, своеобразия пластического и цветового решения произведения.

idea (*греч.*), idea (*англ.*), idée (*франц.*), Idée (*нем.*), idèa (*итал.*), idea (*исп.*).

Иерихонская труба — двурогая труба издает глубокий низкий рев. В Марокканском городе Надоре на всех праздниках играют на двурогих трубах. Существует легенда, что от устрашающего рева труб,

гудящий восток (аркит.) — шпилью и завершающееся пирамидальное завершение готической башни, завершающееся шпилем или крестом.

иглу — эскимосские куполообразные хижины.

оаши — актерский ансамбль (методика, пластика, мимика) с помощью мимических средств (жесты, движения, мимика) художественного образа на сцене, эстраде, цирковой арене, в кино.

субъективизм — направление в искусстве, в котором актеры (профессионалы или непрофессионалы) — непосредственные создатели художественного образа.

идея (худож.) — главная мысль художественного произведения, в которой обнаруживается общественная позиция художника и объективная направленность его искусства. И. художественного произведения определяет основное его содержание: от сущности и целенаправленности И. зависит трактовка художником темы, сюжета, своеобразия пластического и цветового решения произведения.

идея (худож.) — главная мысль художественного произведения, в которой обнаруживается общественная позиция художника и объективная направленность его искусства. И. художественного произведения определяет основное его содержание: от сущности и целенаправленности И. зависит трактовка художником темы, сюжета, своеобразия пластического и цветового решения произведения.

в которые разом задудели нападающие, пали стены Иерихона.

ღარულმა შემადრწუნებელმა ხმოვანებამ დასცა იერიქონის კედლები.

ierikhon trumpet (ანგლ.), trompette de Ierich on (ფრანც.), Ierihontrompete (ნემ.), tromba gerica, tromba di Ier ihon (იტალ.), trompa de Ierihón (исп.).

Изображение смазанное [(кино) — расплывчатое, неясное изображение.

გართხმული გამოსახულება (კინო) — არამკაფიო გამოსახულება.

blurred image (ანგლ.), image floue (ფრანც.), Verwaschung (ნემ.), effigie indistinta (იტალ.)-cuadro confuso, iuragen confusa (исп.).

Изобразительные искусства — живопись, скульптура, графика, декоративное и прикладное искусство, создающие на плоскости и в пространстве зрительно воспринимаемые изображения.

სახეითი ხელოვნება — ხელოვნების სახეობანი: ფერწერა, ქანდაკება, გრაფიკა, დეკორატიული და გამოყენებითი ხელოვნება, რომლებიც სიბრტყეზე და სივრცეში ქმნიან ეიზუალურად აღსაქმელ გამოსახულებებს.

imitative arts, fine arts (ანგლ.), arts plastiques (ფრანც.), darstellende Kunst, bildende Kunst (ნემ.), arti figurative, arti plastiche (იტალ.), artes plásticas, bellas artes (исп.).

Излом киноплёнки — плёнка с изгибами, поврежденная, ломкая.

ტეხილი კინოფირი — დაზიანებული, ჩაქცეული, ტეხვადი ფირი.

film break (ანგლ.), rupture de film (ფრანც.), Filmbruch (ნემ.), rottura di pellicola cinematografica (იტალ.), ruptura de película, fractura de cinta (исп.).

Изразец (кер.) — тонкая плитка из обожженной глины, покрытая с лицевой стороны глазурью.

შორენკეცი (კერამ.) — გამომწვარი თიხის თხელი ფილა, რომლას წინაპარი დაფარულია კიქურით.

terra-colla tile, dutch tile, glazed tile, stove tile (ანგლ.), plaque de terre cuite, carreau pour poêle, carreau de faïence, carreau glacé (ფრანც.), Terrakottaplatte, Kachel (ნემ.), mattonella verniciata, quadrèllo di maiòlica (იტალ.), losa de tierra cocida, teja vidriada (исп.).

Икарійские игры (цирк) — разновидность акробатического жанра.

იკაროსული თამაშობანი (ცირკი) — აკრობატული ეანრის ნაირსახეობა.

Icarian games (ანგლ.), jeu d'Icaricn (ფრანც.) Ikarische Spiele (ნემ.), giòchi icariani (იტალ.) juego icario (исп.).

Иконография (кино) — 1. Изобразительные материалы, необходимые для подготивительной работы над фильмом, — произведения живописи, фотографии и т. д., характеризующие эпоху, в которой разворачиваются действия будущего фильма.

იკონოგრაფია (კინო) — 1. ფილმის შესაქმნელად მოსაშუალებელი სამუშაოებისათვის აუცილებელი სახეითი მასალა — იმ ეპოქისათვის დამახასიათებელი ფერწერული, ფოტოგრაფიული და ა. შ. ნაწარმოებები, რომელშიც მომდინარეობს მოქვეალი ფილმის მოქმედება.

2. Материалы завершеного производства фильма, определяющие историю его создания: раскадровка, эскизы, чер-

2. დამთავრებული ფილმის მასალები, რომლებიც ასახავენ მისი შექმნის ისტორიას — კადრიება, ესკიზები, ნახაზები, აქტიორთა ფოტო-

тежи, актерские фотопробы, фото рабочих моментов, кадры из фильма и т. д.;

პორტრეტები, სამუშაო პროცესის ამსახველო ფოტოები, ფილმის კადრები და ა. შ.

от греч. eikōn и graphō.

Ikono-graphie (нем.), iconography (англ.), iconographie (франц.), iconografia (итал.).

Иконоскоп (телев.) — первая передающая телевизионная трубка с накопленным электрических зарядов для преобразования оптического изображения в телевизионные сигналы.

იკონოსკოპი (ტელეზ.) — პირველი გადამცემა სატელევიზიო მილი, რომელშიც გროვდება მუხტები ოპტიკური გამოსახულების გარდაქმნისათვის სატელევიზიო სიგნალებად.

от греч. eikōn и skopō.

Iconoscope (англ.), iconoscope (франц.), Ikonoskop (нем.), iconoscopie (итал.), iconoscopio (исп.).

Иконостас — в православной церкви некоторых стран устроенная иконами стена, отделяющая алтарь от остальной части.

იკონოსტასი — ხატებით დაფარული მაღალი ზღუდე, რომელიც საკურთხეველს გამოჰყოფს ეკლესიის დანარჩენი ნაწილსაგან (ზოგიერ თი ქვეყნის მართლმადიდებელთა ეკლესიებში).

от греч. eikōn и stasis.

ikonostase (англ.), iconostase (франц.), I'konostas (нем.), ikonostasi (итал.), iconostasio (исп.).

Иллюзионное искусство (цирк) — эстрадно-цирковой жанр: демонстрация артистом появлений, исчезновений, перемещений, превращений различных предметов, людей, животных. И. и. строится на обмане зрения.

ილუზიონისტური ხელოვნება (ცირკი) — საესტრადო-საცირკო ენატი: მსახიობი საგნებს, ადამიანებსა და ცხოველებს გააქრობს, გააჩენს ან გარდაქმნის მყურებლის მხედველობის მოტყუებით.

illusory art (англ.), art illusoire (франц.), illusorische Kunst (нем.), arte illusorio (итал.).
arte iluso, arte ilusorio (исп.).

Имитация — 1. Эстрадный жанр. Номер И. строится на воспроизведении исполнителем разл. явлений природы и быта, звуков, издаваемых муз. инструментами (т. н. «человек-оркестр»), голов животных и птиц, шума поезда и т. п. И. этого рода наз. также звукоподражанием. Номера И. обычно художеств. ценности не представляют и на сов. эстраде встречаются редко.

იმიტაცია — 1. საესტრადო ენატი. იმიტაციის ნომრის შემსრულებელი ზედმიწევნით ბაძავს ბუნებისა და ყოფის სხვადასხვა მოვლენებს, მუსიკალური საკრავების ხმიანობას (ე. წ. „ადამიან-ორკესტრი“), ცხოველებისა და ფრინველების ბგერებს, მატარებლის ხმაურსა და ა. შ. ასეთი სახის იმიტაციას ეწოდება აგრეთვე ხმიანობის მიბაძვა. იმიტაციის ნომერი ჩვეულებრივ არაა მხატვრული ღირებულებისა და თანამედროვე ესტრადაზე იშვიათად გვხვდება.

2. Копирование известных людей, их манеры двигаться, держаться, говорить. Эти номера И. могут входить в концертную программу.

შ2. ცნობილი პიროვნებების, მათი მიხრა მობრის, სიარულის, ლაპარაკის მიბაძვა. ასეთი იმიტაცია ზოგჯერ გვხვდება საკონცერტო პროგრამაში.

3. Прием актерской игры, воспроизводящий внешние черты поведения какого-либо человека (походка пьяного, занкание и т. п.). Как средство копирования явлений действительности И. присуща натуралистич. исполнение.

imitatio (лат.), imitation (англ.), imitation (франц.), Imitation (нем.), imitazione (итал.), imitación (исп.).

Имитация (муз.) — вид изложения в многоголосном музыкальном произведении, при котором «мелодия» (тема), исполненная одним голосом повторяется («имитируется») другим, вслед за первым; имитирующий голос интонирует тему, перемещая ее на различные интервалы: при вступлении последующего голоса предыдущий образует «противосложение» к И. Наибольшее значение имеет И. в октаву (верхнюю или нижнюю), в верхнюю квинту, в нижнюю кварту; встречается также И. в терцию, секунду, септиму.

Помимо прямого повторения исходного тематического материала, применяются И. в обращении (или в противодвижении), И. в увеличении (длительность звуков темы увеличивается вдвое, вчетверо), И. в уменьшении (прием, обратный И. в увеличении), свободная И., допускающая изменение величины некоторых интервалов; ракообразная И., при которой тема имитируется от конца к началу. Помимо обычного способа проведения И., предполагающего, что каждый голос исполняет тему полностью, широко распространен прием сжатого проведения темы, когда последующий голос вступает, не дождавшись окончания темы в предыдущем голосе. Такая И. называется «стреттой».

immitatio (лат.)

Имплювий — резервуар для дождевой воды, находившийся в древнеримских домах в центре атрия (артума) под отверстием в крыше.

impluvi um (лат.), impluvium, vessel, (англ.), reservoir, impluvium (франц.), Impluvium, Reservoir (нем.), impluvio, srbatoio (итал.), impluvio (исп.).

3. აქტიორული თამაშის ხერხი, როდესაც მსახიობი ბაძვს რომელიმე ადამიანის (მოვრალ კაცს, ენაბლეს და ა. შ.) ქცევას. რადგან იმიტაცია ნამდვილის ზედმიწეენითი მიბაძვაა, ამიტომ მას ნატურალისტური შესრულება ახასიათებს.

იმიტაცია (მუს.) — გადმოცემის ნაირსახეობა მრავალხმიან მუს. ნაწ.-ში, რომლის დროსაც ერთ ხმაში შესრულებული „მელოდია“ (თემა), პეორდება („იმიტირებულა“) სხვა ხმაში პირველის შემდგომ; იმიტირებულ ხმა გადაადგილებს თემას სხვადასხვა ინტერვალთ; მომდევნო ხმის შესვლის დროს წინა ხმა ქმნის „დაპირისპირებას“ იმიტაციასთან. ყველაზე მნიშვნელოვანია იმიტაცია ოქტავით (ზემოთ ან ქვემოთ), კვინტით ზემოთ, კვარტით ქვემოთ; გვხვდება აგრეთვე იმიტაცია ტერციით, სეკენდით, სეპტიმით.

საწყისი — თემატური მასალის პირდაპირი გამეორების გარდა გამოყენება იმიტაცია შებრუნებაში (ან საპირისპირო მიმართულებით) იმიტაცია გადღებაში (თემის ბგერების გრძლიობა იზრდება ორჯერ, ოთხჯერ); იმიტაცია შემკირებაში (გაღღების საპირისპირო ხერხი), თავისუფალი იმიტაცია, რომელშიც დასაშვებია ზომიერა ინტერვალის სიდიდის შეცვლა; კომპოზებური იმიტაცია, რომლის დროსაც თემა იმიტირებულა ბოლოდან დასაწყისისაკენ. იმიტაციის გატარებას ჩვეულებრივი ხერხის გარდა, რომელიც გელახმობს თემის სრულ გატარებას ყოველ ხმაში, ფართოდაა გავრცელებული თემის შეკვეთული გატარების ხერხი, როდესაც მოთმენა ხმა შემოლის მანამ, სანამ თემა ბოლომდე გატარდება წინა ხმაში. ასეთ ი.-ს „სტრუტა“ ეწოდება.

იმპლუვიუმი — წვიმის წყლის რეზერვუარი, ძველრომაული შენობის ატრიუმის ცენტრში. რომელშიც გროვდებოდა სახურავიდან ჩამოვლული წვიმის წყალი.

Импост (*арх.*) — 1. Тяга, служащая опорой для пяты арки, [архивольта.

2. В византийской архитектуре — каменная подушка между капителью и пятой арки.

3. Поперечный брус в оконной [или дверной] раме.

4. Стойка между двумя оконными переплетами.

impòsta (*итал.*), *impost* (*англ.*), *imposte* (*франц.*), *Kämpfer*, *Kämpfergesims* (*нем.*), *impesta* (*исп.*).

Импрессионизм — художественное течение, возникшее во французской живописи 70-х годов XIX в., провозгласившее основной целью искусства передачу непрекращающегося движения и изменчивости вселенной, отображаемой мимолетными впечатлениями в призме чувственных, субъективных ощущений и настроений художника. И. связан с отходом от острых идейно-общественных задач искусства. Чертами И. отмечено также творчество ряда крупных писателей, поэтов, композиторов, режиссеров и актеров конца XIX и нач. XX в. в.

impressionisme (*франц.*), *impressionism* (*англ.*), *Impressionismus* (*нем.*), *impressionismo* (*итал.*), *impresionismo* (*исп.*).

Импровизация (*театр.*) — сценическая игра, не обусловленная твердым драматургическим текстом и не подготовленная на репетициях. С древних времен в нар. обрядовых и бытовых играх возникали несложные драматич. тексты на злобу дня, которые создавали участники этих игр и тут же их использовали.

improvisation (*франц.*), *improvisation* (*англ.*), *Improvisierung*, *Improvisation* (*нем.*), *improvifazióne* (*итал.*), *improvisación* (*исп.*).

Импровизация — особый вид творчества, при котором сочинение происходит непосредственно в процессе исполнения. И. находит применение в изобразительном искусстве, поэзии, театре, танце и т. п.

იმპოსტი (*არქიტ.*) — 1. ქვა, რომელსაც ეყრდნობა თალის ქუსლი, არქივოლტი. 2. ბიზანტიურ არქიტექტურაში — ქვის ბალიში სვეტის თავსა და თალის ქუსლს შორის.

3. ფანჯრის ან კარის ჩარჩოს გამყოფი განივი ძელი.

4. ორი სარკმლის ალათებს შორის მოთავსებული დგარი.

იმპრესიონიზმი — მხატვრული მიმდინარეობა, რომელიც წარმოიშვა XIX საუკუნის 70-იანი წლების ფრანგულ ფერწერაში, იმპრესიონიზმმა ხელოვნების ძირითად მიზნად გამოაცხადა უწყვეტი შობადობისა და სამყაროს ცვალებადობის გადმოცემა, აღბეჭდილი წუთიერი შთაბეჭდილებები მხატვრის გრძნობების, სუბიექტური შეგრძნებებისა და გუნება-განწყობის პრიზმაში. იმპრესიონიზმი დაკავშირებულია ხელოვნების მწვეავე იდეურ-საზოგადოებრივი ამოცანებისგან ჩამოცილებასთან. იმპრესიონიზმის ნიშნები ახასიათებს XIX საუკუნის დასასრულისა და XX საუკუნის დასაწყისის მთელი რიგი დიდი მწერლის, პოეტის, კომპოზიტორის, რეჟისორისა და მხატვრობის შემოქმედებას.

იმპროვიზაცია (*თეატ.*) — სცენური თამაში, რომელიც გაპირობებული არაა მტკიცედ დადგენილი დრამატული ტექსტითა და არც რეპეტიციებზეა მომზადებული. ძველად, სახალხო საწესჩვეულებო და ყოფით თამაშებში წინასწარი გათვალისწინების გარეშე ამ თამაშების მონაწილენი ჩაურთავდნენ ხოლმე ტექსტს ცხოვრების ამა თუ იმ საკვებობროტო საკითხზე.

იმპროვიზაცია — შემოქმედების განსაკუთრებული სახე, რომლისთვისაც დამახასიათებელია შემთხვევა უშუალოდ შესრულების პროცესში. იმპროვიზაცია გამოიყენება სახეით ხელოვნებაში პოეზიაში, თეატრში, ქორეოგრაფიაში და სხვ.

Большую роль играет И. в народном музыкально-песенном творчестве, чему способствует его устный характер.

от *лат.* *improvisio* (*лат.*), *improvvisazione* (*итал.*), *improvisation* (*англ.*), *improvisation* (*франц.*), *Improvisation* (*нем.*), *improvisación* (*исп.*).

Импетуозо — музыкальный термин, указывающий на стремительное исполнение.

impetuoso (*итал.*).

Империозо — музыкальный термин, указывающий на властное, повелительное исполнение.

imperioso (*итал.*).

Ивенция — распространенное название полифонических пьес, близких к фуге или фугетте. Отличительные особенности И.: начало И. обычно не одноголосно, имитация октавная, разделы И. часто члениятся полными совершенными «кадансами», что нарушает непрерывность развития (свойственную, например, фуге).

от *лат.* *inventio*.

Иженю — амплу актрисы, исполняющей роли главных девушек.

ingénue (*франц.*)

Индэчизо — музыкальный термин, указывающий на нерешительное исполнение.

indéciso (*итал.*)

Инкальцандо — музыкальный термин, указывающий на исполнение с ускоренным движением.

incalzando (*итал.*).

Инкрустация — украшения из кусков различного материала (кости, дерева, перламутра и пр.), врезанные в поверхность украшаемого предмета.

incrustatio (*лат.*), *inlaid work*, *inlay*, *incrustation* (*англ.*), *incrustation* (*франц.*), *Inkrustation* (*нем.*), *intarsiatura*, *intàrsio* (*итал.*), *incrustación* (*исп.*).

იმპროვიზაცია დიდ როლს თამაშობს სახალხო სამუსიკო-სასიმღერო შემოქმედებაში, რასაც ხელს უწყობს მისი ზეპირი ხასიათი.

იმპეტუოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს სწრაფით.

იმპერიოზო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მედიდურ, მბრძანებლურ შესრულებას.

ინვენცია — გავრცელებული სახელწოდება პოლიფონური პიესებისა, რომლებიც უახლოვდებიან ფუგას ან ფუგეტას. ინვენციის განმასხვავებელი ნიშნებია: ინვენციის დასაწყისი ჩვეულებრივ ერთხმიანი არ არის, იმიტაცია ოქტავურია, ინვენციის მონაკვეთები ხშირად გამოიყოფიან სრული «კადანსებით», რაც არღვევს განვითარების უწყვეტობას (რომელიც მაგალითად ახასიათებს ფუგას).

ინენიუ — გულბრყვილო ქალიშვილების როლის შემსრულებელი მსახიობის ამჟღავნება.

ინდეჩიზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გაუბედავად შესრულებაზე.

ინკალცანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მოძრაობის აჩქარებთ შესრულებაზე.

ინკრუსტაცია — მორთულობა სხვადასხვა მასალის პატარა ნაჭრებისაგან (ძვალი, ხე, საღაფი და სხვ.) ჩაქედილი მოსართავი საგნის ზედაპირზე.

Иннаби — азербайджанский народный танец импровизационного характера, преимущественно женский. Темп умеренно живой. В начале XX в. утвердился как бытовой танец. Музыкальный размер 6/8 (3/4).

innabi (*азерб.*).

Инноченэ — музыкальный термин, указывающий на простодушное, наивное, безискусственное исполнение.

innocente (*итал.*).

Инспектор манежа (цирк) — работник цирка, ответственный за ход представления номеров. То же, что в прежнем цирке «шпрыхсталмейстер».

manege inspector (*англ.*), inspecteur de manège (*франц.*), Manegeinspektor, Sprechstallmeister (*нем.*), ispettore di arèna (*итал.*), inspector de arena (*исп.*).

«Инструментальная хореография» — термин, используемый для условного определения светомузыкального искусства с целью подчеркнуть интонационный генезис нового искусства (связь с интонацией жеста и других природных визуальных явлений).

instrumental choreography (*англ.*), choreographie instrumentale (*франц.*), Instrumentalchoreographie (*нем.*), coreografia strumentale (*итал.*), coreografía instrumental (*исп.*).

Инсценировка — переработка повествовательного произведения для театра. Имеет форму пьесы с логично построенным действием.

dramalization, staging (*англ.*), mise en scene (*франц.*), Inszenierung, Dramatisierung (*нем.*), riduzione scenica, adaptación (*исп.*), poner en escena, escenificación (*итал.*).

Интальо — какой-либо драгоценный камень с выгравированным на нем изображением.

intaglio (*итал.*).

ინაბი — იმპროვიზაციული ხასიათის აზერბაიჯანული ხალხური, მეტწილად ქალთა ცეკვა. ტემპი ზომიერად ცოცხალი, მე-XX ს.-ის დასაწყისში მკვიდრდება საყოფაცხოვრებო ცეკვის სახით. მო'ი მუსიკალური ზომაა 6/8 (3/4).

ინოჩენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გულბრუვილოდ, მიაშიტად, წრფელად შესრულებაზე.

მანეჟის ინსპექტორი (ცირკი) — ცირკის მუშაკი, წარმოდგენის მსვლელობის პასუხისმგებელი. უწინდელ ცირკში „შპრეხშტალმაისტერი“.

ინსტრუმენტული ქორეოგრაფია — ტერმინი რომელსაც იყენებენ მუსიკალური ხელოვნების პირობითი განსაზღვრისათვის იმ მიზნით, რომ ხაზი გაესვას ახალი ხელოვნების ინტონაციურ გენეზისს (ეესტისა და ბუნებრივ ვიზუალურ მოვლენათა კავშირი ინტონაციასთან).

ინსცენირება — თხრობითი ნაწარმოების გადაკეთება თეატრში დასადგმელად. პიესის ფორმისაა, მოქმედება ლოგიკურად მიმდინარეობს.

ინტალიო — რაიმე ძვირფასი ქვა ამოკვეთილი გამოსახულებით.

Интарсия — деревянная отполированная инкрустация, составленная из разноцветных кусочков дерева различных пород.

intársio (итал.).

«Интеллектуальное кино» — термин, введенный С. Эйзенштейном в 1928 г. Теория «И. к.» — в результате стремления Эйзенштейна найти средства кинематографической образности, способные непосредственно выразить идеи революции. Развивая теорию «И. к.», Эйзенштейн стремится усилить познавательные функции кино, вмешательство искусства в жизнь, его роль в перестройку сознания народных масс. Эйзенштейн открыл принцип «внутреннего монолога», направленного на углубленное раскрытие психологического облика героя.

от лат. intellectus.

intellectual motion picture (англ.), intellektuel cinéma (франц.), intellektuelles Kino (нем.), intellettuale cinema (итал.), cine intelectual (исп.).

Интеллектуальный театр — зарубежный современный театр, исходной предпосылкой которого является «внутренняя несвобода» человека. Интеллектуальная драма XX в. подняла множество вопросов. В ней сталкиваются разные взгляды и мнения в политике, философии, морали. Интеллектуальная драма выразила основные нравственные противоречия эпохи. Наиболее видными драматургами интеллектуального театра являются Брехт и Сартр. Методы и школы этих двух художников противоположны и несовместимы. Брехт обращается к «массам», Сартр обращается к индивидууму.

théâtre intellectuel (франц.), intellectual theatre (англ.), intellektuelles Theater (нем.), teatro intellettuale (итал.), teatro intelectual (исп.).

Интерколу́мний (арх.) — промежуток между двумя смежными колоннами в колоннаде (портике).

intercolumnium (лат.), intercolumniation (англ.), entre-colonnement (франц.), Säulenweite, Interkolumnie (нем.), intercolumnic (итал.), intercolumnio (исп.).

ინტარსია — ხის გაპრიალებული ინკრუსტაცია, შედგენილი სხვადასხვა ჯიშის ხის ნაირფერი პატარა ნაკრებისაგან.

„ინტელექტუალური კინო“ — ტერმინი, რომელიც შემოიღო ს. ეიზენშტეინმა 1928 წელს. ეიზენშტეინის სურდა ეპოვნა კინემატოგრაფიული სახიერების ისეთი საშუალებანი, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი იქნებოდა რევოლუციის იდეების უშუალოდ გამოხატვა. ი. კ.-ს თეორიას რომ ქმნიდა, ეიზენშტეინი ცდილობდა გაეძლიერებინა კინოს შემეცნებითი ფუნქციები, მისი როლი ხალხთა მასების შეგნების გარდაქმნაში. ეიზენშტეინმა აღმოაჩინა პრინციპი „შინაგანი მონოლოგისა“, რომელიც მიზნად ისახავდა გმირის ფსიქოლოგიური ექსპოზიციის ღრვა გახსნას.

ინტელექტუალური თეატრი — უცხოეთის თანამედროვე თეატრი, რომლის ამოსავალი წინამძღვარია ადამიანის „შინაგანი შებოკილობა“.

XX საუკ. ინტელექტუალურმა დრამამ მრავალაპრობლემა წამოაყენა. ერთმანეთს დაუპირისპირდა სხვადასხვაგვარი შეხედულებები და მოსაზრებანი პოლიტიკის, ფილოსოფიის, მორალის საკითხებზე. ინტელექტუალურმა დრამამ გამოხატა ეპოქის ძირითადი ზნეობრივი წინააღმდეგობანი. ინტელექტუალური დრამის თვალსაჩინო დრამატურგები არიან ბრეხტი და სარტრი. ამ ორი შემოქმედის მეთოდები და სკოლები ერთმანეთთან შეუთავსებელია. ბრეხტი „მასებს“ მიმართავს, სარტრი ინდივიდუუმს.

ინტერკოლონიუმი, **სვეტშორისი** (არქიტ.) — მანძილი ორ მომიჯნავე სვეტს შორის სვეტნარში (პორტიკუმში).

Интерлюдия — 1. Вид драматических произведений, получивших развитие в Англии в конце средних веков и в начале эпохи Возрождения. Первоначально — краткое сценич. действие в промежутках праздника.

2. В музыке небольшой промежуточный эпизод между частями муз. произведения.

interludium (*лат.*), interlúdio, intermedio (*итал.*), interlude (*англ.*), interlude (*франц.*), Interludium (*нем.*), intermedio (*исп.*).

Интермедия — сценка, разыгрываемая между действиями пьесы.

intermedius (*лат.*), intermèzzo (*итал.*), intermedio (*исп.*), interlude (*англ.*), Intermedio (*нем.*), intermède (*франц.*).

Интермедия (цирк) — короткая комическая сценка, разыгрываемая клоунами. И. исполняется между номерами.

intermediae (*лат.*), interlude (*англ.*), intermède (*франц.*), Intermedio (*нем.*), intermèzzo (*итал.*), intermedio (*исп.*).

Интермеццо — часть циклического инструментального произведения, носящая характер лирического отступления. Иногда интермеццо — самостоятельная пьеса для оркестра или солирующего инструмента.

inter mezzo (*итал.*).

Интерпретация (в искусстве исполнения) — основанное на собственном толковании творческое исполнение художественно-музыкального произведения и т. д.; способ передачи художником его лично-го чувства.

interpretatio (*лат.*), interpretation (*англ.*), interprétation (*франц.*), Interpretation (*нем.*), interpretazióne (*итал.*), interpretaci6n (*исп.*).

Интерьер (на сцене) — декорация, изображающая замкнутое внутреннее пространство: внутреннее помещение дома, пещеру, ж.-д. вагон, кабину самолета и т. д.

интерлюдия — 1. драматическое написание сценка, ромелиც განვითარდა ინგლისში შუა საუკუნეების ბოლოსა და აღორძინების ხანის დასაწყისში. პირველ ხანებში ნიშნავდა მოკლე სცენურ მოქმედებას, წარმოდგენილ ოდესას-წაულის დროს, შუალედებში.

2. მუსიკაში — მცირე შუალედური ეპიზოდი მუსიკალური ნაწარმოების ცალკეულ ნაწილებს შორის.

ინტერმედია — პიესის მოქმედებათა შორის ჩართული სცენა.

ინტერმედია (ცირკი) — ტაქიმასხარების მიერ გათამაშებული მოკლე კომიკური სცენა. ინტერ-მედია სრულდება ნოშერსა და ნოშერს შუა.

ინტერმეცო — ციკლური ინსტრუმენტული ნაწარმოების ნაწილი, რომელიც ლირიკული გადახვევის ხასიათს ატარებს. ზოგჯერ ინტერმეცო დამოუკიდებელი პიესაა, დაწერილი ორკესტრისათვის ან სოლო საკრავისათვის.

ინტერპრეტაცია (შესრულების ხელოვნებაში) — საკუთარ შეხედულებაზე დაფუძნებული შემოქმედებითი შესრულება მხატვრულ, მუსიკალურ ნაწარმოების და ა. შ.; მხატვრის მიერ საკუთარ განცდათა გადმოცემის ხერხი.

ინტერიერი (სცენაზე) — დეკორაცია, რომელიც ასახავს შიგნითა შემოზღუდულ სივრცეს: შენობის შიგნითა ნაწილს, გამაქვებულს, რკინიგზის ვაგონს, თეიმფრინების კაბინას და ა. შ. ინტე-

Часто И. связан с пейзажем, видимым через окно и др. просветы.

Иногда декорация может изображать одновременно И. и пейзаж.

რიერი ხშირად დაკავშირებულია პეიზაჟთან, რომელიც მოჩანს ფანჯრიდან ან სხვ. სანათურიდან. ზოგჯერ დეკორაცია ერთდროულად ინტერიერსაც ასახავს და პეიზაჟსაც.

intérieur (ფრანც.), *interior*, *interieur* (ანგლ.), *Interieur* (ნემ.), *interno* (იტალ.), *interior* (исп.)-

Интерьер — 1. Внутреннее помещение здания.

2. Изображение на картине, гравюре, барельефе внутренности какого-либо помещения.

ინტერიერი — 1. შენობის შიდა სადგომი.
2. შენობის შიდა ნაწილის გამოსახულება სურათზე, გრავეურაზე, ბარელეფზე.

intérieur (ფრანც.), *interieur* (ანგლ.), *Interieur* (ნემ.), *interno* (იტალ.), *interior* (исп.)-

Интрада — 1. Музыка, сопровождавшая торжеств. шествия (XVI—XVII в.в., Зап. Европа), исполнялась во время церемониальных выходов.

2. Пьеса величавого характера, включавшаяся в сюиту в качестве вступительной части.

3. Небольшая инструментальная пьеса, выполняющая функции вступления к какому-либо музыкальному произведению.

ინტრადა — 1. საზეიმო სელების თანმხლები მუსიკა (XVI—XVII სს., დას. ევროპა), სრულდებოდა საცერემონიო გამოსვლების დროს.
2. დიდებული ხასიათის პიესა, ჩართული სიუიტაში შესავალი ნაწილის სახით.
3. მცირე ზომის ინსტრუმენტული პიესა, რომელიც ასრულებს შესავლის ფუნქციას რაიმე მუსიკალური ნაწარმოებისათვის.

intrada (იტალ.), *intrada* (ანგლ.), *intrada* (ფრანც.), *Intrada*, *Entrada* (ნემ.), *entrada* (исп.)-

Интрадос (арх.) — внутренняя поверхность дуги или свода. Противоположное — экстрадос.}

ინტრადოსი (არქიტ.) — რკალის ან კამარის შიგნითა შეზენილი ზედაპირი. ამის საპირისპიროა ექსტრადოსი.

intrados (исп.), *intrados* (ანგლ.), *intrados* (ფრანც.), *Intrados* (ნემ.), *intrados* (იტალ.)-

Интрига — в драматургии способ организации драматического действия при помощи сложных перипетий. И. создается сознательными условиями одной из борющихся сторон или возникает в результате случайного стечения обстоятельств.

ინტრიგა (დრამატურგიაში) — საშუალება დრამატული მოქმედების ორგანიზებისა რთული პერიპეტების მეშვეობით. ინტრიგა იქმნება ერთ-ერთი მებრძოლი მხარის შეგნებული მოქმედებით, ანდა ჩნდება მოვლენათა შემთხვევით გადახლართვის შედეგად. ინტრიგის მეოხებით

С помощью II. драматург достигает особой напряженности действия, заинтересовывает зрителя его развитием.

დრამატურგი აღწევს მოქმედების განსაკუთრებულ დაძაბვას, აღვივებს მაყურებელთა ინტერესს.

от *лат.* intrico, intrigue (*франц.*), intrigue (*англ.*), Intrigue (*нем.*), intrigo, imbròglio (*итал.*), intriga (*исп.*).

Интродукция — I. В опере — небольшое оркестровое вступление свободной формы; иногда II. заменяет увертюру.

ინტროდუქცია — I. ოპერაში — თავისუფალი ფორმის მცირე საორკესტრო შესავალი; ზოგჯერ ი. ცვლის უვერტურებს. 2. ვოკალური ანსამბლი ან საგუნდო სცენა ოპერის დასაწყისში; ჩვეულებრივ მოსდევს უვერტიურას.

2. Вокальный ансамбль или хоровая сцена в начале оперы; обычно следует за увертюрой.

introducio (*лат.*), *introduction* (*англ.*), *introduction* (*франц.*), *Introduktion* (*нем.*), *introduzione* (*итал.*), *introducción* (*исп.*).

Интронто — термин, в итальянской «ученой комедии» обозначавший пролог. Торрес Наарро ввел этот термин в практику исп. т.-ра (XVI в.), где он получил наибольшее распространение. Задача II. — объяснить содержание пьесы и расположить к ней зрителей. В середине XVI в. термин II. выходит из употребления, заменяется термином «Лоа».

ინტროიტო — იტალიური „დამრიგებლური კომედიის“ პროლოგის აღმნიშვნელი ტერმინი. ტორეს ნაარომ ეს ტერმინი შემოიღო ესპანეთის თეატრის პრაქტიკაში (XVI საუკუნე), სადაც იგი ფართოდ გავრცელდა. ინტროიტოს მიზანი იყო განემარტა პიესის შინაარსი და გამოეწვია მაყურებელთა დაინტერესება. XVI საუკუნეში ეს ტერმინი აღარ იხმარება და მის ნაცვლად იხმარება — „ლოა“.

intròito (*итал.*, *исп.*).

Инфразвук (электромусыка) — диапазон низкочастотных акустических колебаний, выходящих за пределы слышимости слухового аппарата человека (ниже 20—15 Герц).

ინფრაბგერა (ელექტრომუსიკა) — იმ დაბალსიხშირიანი აკუსტიკური რხევების დიაპაზონი, რომლებიც სცილდებიან ადამიანის სმენითი აღქმის ფარგლებს. (20—15 ჰერცზე დაბლა).

infrasound (*англ.*), *infrason* (*франц.*), *Infralaut* (*нем.*), *infrasuono* (*итал.*), *infrasonido*, (*исп.*).

Инфраэкран — экран для комбинированной к/съёмки по способу т. н. блуждающей маски. II. излучает невидимый для глаза инфракрасный участок спектра. На фоне инфраэкрана ставятся актерские сцены, после съёмки которых на специальной масочной инфрапленке (при особой обработке) получается масочное изображение снятой сцены.

ინფრაეკრანი — ეკრანი, რომელიც გამოიყენება კომბინირებული კინოგადაღებისას ე. წ. მოძრავი ფარის ხერხით. გამოასხივებს, თვალისთვის უხილავ, სპექტრის ინფრაწითელ უბანს. ინფრაეკრანის ფონზე იდგმება სამსახიობო სცენები და მათი გადაღების შემდეგ სპეციალურ, ნილიანი ინფრაფირზე განსაკუთრებული დამუშავების — გამქლავების შედეგად მიიღება გადაღებული სცენის გამოსახულება (ნილაბი).

См. Блуждающая маска.

იხ. მოხეტიალე ფარი.

infrascreeen (*англ.*), *infra-ecran* (*франц.*), *Infrabildwand* (*нем.*), *infrascchèrmo* (*итал.*), *infrapantalla* (*исп.*).

Ионик, ионики, овы — в архитектуре орнаментальный мотив, состоящий из ряда срезанных сверху яйцеобразных форм, обрамленных профилированным валиком и чередующихся с обращенными острием вниз стрелчатыми листьями. Рельефный И. широко применяется на капителях и на карнизах ионического и коринфского ордеров.

ionik (*греч.*), ovae (*англ.*), ove (*франц.*), Eierstab, Ionik (*нем.*), ionico (*итал.*), óvulo (*исп.*)

Ионийский лад — «мелодический лад», звукоряд которого совпадает со звукорядом натурального мажора; построено по формуле: тон-тон-полутон-тон-тон-тон-полутон. Имеет от нижней тонки вверх все чистые и больше интервалы.

ionius modus (*лат.*), ionian mode (*англ.*), mode ionien (*франц.*), ionische Tonart (*нем.*), modo ionico (*итал.*), modo iónico (*исп.*)

Иоксу полька — танец, созданный на основе эстонских народных элементов. Темп умеренный. Музыкальный размер 2/4.

ioksu polka (*эстонск.*)

Ипподром — специально подготовленное и оборудованное место для конно-спортивных соревнований и испытания лошадей. В древнем Риме и позднее в Византии И. были центрами не только спортивной но и общественной жизни.

hippodromos (*греч.*), hippodrome (*англ.*), hippodrome (*франц.*), Hippodrom (*нем.*), ippòdromo (*итал.*), hipódromo, cancha (*исп.*)

Ипподромные зрелища — массовые древнегрузинские праздничные зрелища, которые устраивались на ипподромах. Помимо состязаний конников, выступали атлеты, танцоры, певцы и акробаты, устраивались поэтические и музыкальные состязания и ночные представления. Помещение ипподрома представляло собой трехъярусное зрелищное здание. Нижний ярус — это, видимо, та часть здания, в которой помещены конюшни, зверинцы,

ионики, ионикиები, ოვები — არქიტექტურაში ორნამენტული მოტივი, რომელიც შედგენილია პროფილირებული ლილეაკებით მოჩარჩოებული, თავდაქრილი კვერცხისმაგვარი ფორმებისა და წვეტით ქვემოთ მოქცეული ისრისებრი ფოთლების მონაცვლეობით. რელიეფურ იონიკებს ფართოდ იყენებენ იონიური და კორინთელი ორდერების კაპიტელებსა და კარნიზებზე.

იონიური კილო — „შელოღიერი კილო“, რომლის ბეგათა რიგე ნატურალურა მაჟორას ბეგათა რიგს ემთხვევა; აგებულია ფორმულით ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი. ქვემო ტონიკიდან უნდა მიმართულებით აქვს ყველა წმინდა და დიდი ინტერვალი.

იოქსუ პოლკა — ესტონურ ხალხურ ელემენტების საფუძველზე შექმნილი ტყევა. ტემპი ზომიერი. მუსიკალური ზომა 2/4.

იპოდრომი — სპეციალურად მოწაზადებული და მოწყობილი ადგილი ცხენოსნობაში შეჯიბრებების ჩასატარებლად, აგრეთვე ცხენების გამოსაცდელად. ძველ რომში და შემდეგ ბიზანტიამ იპოდრომი წარმოადგენდა არა მარტო სპორტული, არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრების ცენტრსაც.

იპოდრომული სანახაობა — ძველქართული მასობრივი სადღესასწაულო სანახაობა, რომელიც იმართებოდა იპოდრომზე (ცხენოსნობაზე). გარდა მხედრებისა გამოდიოდნენ ათლეტები (ძალოსნები), მოტყევაელები, მოძღვრელები და აკრობატები, ეწყობოდა პოეტური და მუსიკალური შეჯიბრებები და ღამის წარმოდგენები. იპოდრომის ნაგებობა წარმოადგენდა სამიარუსიან შენობას. პირველი იარუსი, როგორც ჩანს, ეთმობოდა საჭინბოს, სამხეცეს, აქვე იყო დამხმარე ნაგებობანი მოტყევაელების, მსახიობებისათვის და ა. შ.

ა также подсобные помещения для танцоров, актеров и др. Второй ярус — широкие арки, подпираемые толстыми мраморными колоннами: Третий, верхний ярус, деревянный, из мелких арок, закрытых решетками. Правая сторона второго и третьего ярусов, покрытая шатровым верхом или фронтоном, образует одну большую ложу, в которой под поднятыми занавесами стоят толпою зрители. Середину занимает одна большая ложа, крытая сводом, в ней сидит венценосец, и слева от него стоят зрители.

hippodrome performance, hippodrome show (англ.), représentation de hippodrome (франц.), Hippodromschauspiele (нем.), rappresentazione di ippodromo (итал.), representación de hipódromo (исп.).

Ирато — музыкальный термин, указывающий на гневное, раздраженное исполнение.

irato (итал.).

Ирисовая диафрагма — наиболее распространенная диафрагма в фотокиносъемочных объективах, состоящая из тонких серповидно изогнутых пластинок, обеспечивающих плавное изменение отверстия, через которое лучи проходят в камеру аппарата.

«Iris» diaphragm (англ.), diaphragme à «Iris» (франц.), Irisblende (нем.), diafragma „iris“ (итал.), diafragma „iris“ (исп.).

Иррезолуто — музыкальный термин, указывающий на нерешительное исполнение.

irresoluto (итал.).

Искусство — одна из форм общественного сознания, важнейший элемент человеческой культуры. И. опредмеченный акт эстетического отношения художника к действительности. До империалистической ступени развития капитализма фундаментальной чертой И. в мировом масштабе являлось позитивно-эстетическое от-

ношение. Искусство — это не просто отражение действительности, а ее творческое переосмысление. Искусство — это форма общественного сознания, которая отражает и осмысливает действительность в соответствии с интересами и идеями своего времени. Искусство — это форма общественного сознания, которая отражает и осмысливает действительность в соответствии с интересами и идеями своего времени.

ირატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მრისხანე, გაღიზიანებულ შესრულებაზე.

ირისისებური დიაფრაგმა — ფოტო და კინო-ობიექტივებში ფართოდ გამოიყენება და შედგება ნამგლისებურად მოხრილი თხელი ფირფიტებისაგან; მათი საშუალებით ხდება ობიექტივის მოქმედი ხერხის შემცირება ან გადიდება და შესაბამისი რაოდენობის შუქის გავლა აპარატის კამერაში.

ირეზოლუტო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გაუბედავად შესრულებაზე.

ხელოვნება — საზოგადოებრივი ცნობიერების ერთ-ერთი ფორმა, საკაცობრიო კულტურის უმნიშვნელოვანესი ელემენტი. ხელოვნება, გასაგებებული აქტია მხატვრის ესთეტიკური კავშირისა სინამდვილესთან. იმპერიალისტურ საფეხურამდე კაპიტალიზმის განვითარებამდე ხელოვნების ფუნდამენტურ (მსოფლიო მასშტაბი) თვისებას შეადგენდა სინამდვილისადმი პოზიტიურ-

пошение к действительности, а в эпоху империализма в капиталистических странах вдушей чертой стало либо негативно-эстетическое отношение творческих личностей к действительности, либо тяготение к беспредметной отвлеченной красоте (формализм). В советском искусстве, а также в странах лагеря социализма традиционное позитивно-эстетическое отношение к действительности поднялось на качественно новую ступень развития, известное под именем социалистического реализма.

art (англ.), art (франц.), Kunst (нем.), arte (იტლ.), arte (исп.).

«Искусство для искусства» («чистое искусство») — принцип идеалистической эстетики, выдвигаемой в противовес реалистическому требованию идейности искусства. «И. д. и.» отрицает осознательное, идейно-воспитательное значение искусства, а также его зависимость от практических потребностей эпохи, что неминуемо ведет к утверждению «свободы» художника от общества, т. е. к крайнему индивидуализму.

art for arts sake (англ.), art pour art (франц.), Kunst für Kunst (нем.), arte per arte (იტლ.), arte par arte (исп.).

Искусство актера — искусство создания сценических образов; вид исполнительского творчества.

actor's art (англ.), art d'acteur (франц.), schauspielerskunst (нем.), arte di attore (იტლ.), arte de actor (исп.).

Искусствоведение — наука об искусстве. «Измерение искусства точными количественными мерами». Термин относится к музыке, которую сочиняет современная электронная машина.

artmetry (англ.), artmètrie (франц.), Kunstmètrie (нем.), artemètria (იტლ.), artemetria (исп.).

«Искусство переживания» — теоретическое выражение того реалистического направления в сценическом искусстве, названное Станиславским «искусством пе-

рестетკური დამოკიდებულება, ხოლო იმპერიალიზმის ეპოქაში, კაპიტალისტურ ქვეყნებში მის წაყვეან ნიშნად იქცა შემოქმედებითი პიროვნებების სინამდვილასადმი ნეგატიურ-ესტეტიკური დამოკიდებულება. ანდა უსაგნო განყენებული სილამაზასადმი სწრაფა (ფორმალისტი). საბჭოთა ხელოვნებაში, აგრეთვე სოციალისტური ბანაკის ქვეყნებში სინამდვილასადმი ტრადიციული პოზიტიურ-ესტეტიკური დამოკიდებულება ამაღლდა განვითარების ხარისხობრავ ად ახალსაფეხურამდე, რომელიც სოციალისტური რეალიზმის სახელითაა ცნობილი.

„ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ („წმიდა ხელოვნება“) — იდეალისტური ესტეტიკის პრინციპი, რომელიც წამოყენებულაა ხელოვნებას იდეურობისა და რეალისტური მოთხოვნების საპირისპიროდ. „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ უარყოფს ხელოვნებას გამაძნობიერებელ, იდეურაღმზრდელ მოთხოვნებს, აგრეთვე მის დამოკიდებულებას ეპოქის პრაქტიკულ მოთხოვნებებზე, რასაც აუცილებლად მიჰყავს მხატვრის საზოგადოებისაგან „თავისუფლება“ მტკიცებამდე, ე. ი. უკიდურეს იდეალიზმამდე.

მსახიობის ხელოვნება — სცენური სახეების შექმნის ხელოვნება; საშემსრულებლო შემოქმედების სახე.

ხელოვნებათმეტრია — მოძღვრება ხელოვნებაზე. „ხელოვნების გაზომვა ზუსტი რაოდენობრივი ზომებით“ — ტერმინი ეხება მუსიკას, რომელსაც თხზავს თანამედროვე ელექტრონული მანქანა.

„განცლის ხელოვნება“ — სასცენო ხელოვნებაში იმ რეალისტური სტანისლავსკისეული მიმდინარეობის თეორიული გამოხატულება, რომელიც განსაკუთრებულ მოთხოვნებს უყენებს მსა-

реживანია», которое предъявляет особые требования к художественной технике актера. Актер должен не изображать образ, а «стать образом», жить его жизнью, как своей. Он должен переживать подлинно.

«art of experience» (англ.), «art d'épreuve» (франц.), Erlebniskunst (нем.), «arte d'emozioni» (итал.), «arte de emoción» (исп.).

«Искусство представления» — теоретическое выражение того реалистического направления в сценическом искусстве, названное Станиславским «искусством представления» (автор термина Коклен-старший и Дидро), которое требует от актера подлинности переживания, но лишь в подготовительный, репетиционный период работы над ролью; на сцене же актер демонстрирует зрителю готовый результат творчества, раз и навсегда отработанный внешний рисунок роли, без затраты душевных сил.

«art of performance» (англ.), «art de la représentation» (франц.), Kunst der Aufführung (нем.), arte della rappresentazione (итал.), «arte dela representación» (исп.).

Искусство промышленное — термин, используемый для обозначения продуктов дизайна, реализованных в промышленном производстве и удовлетворяющих utilitarian and aesthetic requirements.

industrial art (англ.), art industriel (франц.), Industriekunst (нем.), arte industriale (итал.), arte industrial (исп.).

Исторический фильм — произведение киноискусства, рассказывающее о событиях и людях прошлого. Постановке картин на историческом материале уделяется большое место в мировой кинематографии. В исторических фильмах все художественные компоненты направлены на создание атмосферы эпохи, раскрытие ее сущности.

motion picture, period film (англ.), film historique (франц.), historischer Film (нем.), film storico (итал.), film (película) histórico (исп.).

ხიობის მხატვრულ ტექნიკას. მსახიობმა კი არ უნდა განასახიეროს სახე, არამედ იგი უნდა „იქცეს სახედ“, ვით საკუთარით, ისე უნდა იცხოვროს მისი ცხოვრებით. იგი ნამდვილად უნდა განიცდიდეს.

„წარმოსახვის ხელოვნება“ — სასცენო ხელოვნებაში იმ რეალისტური მიმდინარეობის თეორიული გამოსატულება, რომელსაც კ. სტანისლავსკიმ „წარმოსახვის ხელოვნება“ უწოდა (ტერმინის ავტორები არიან კოკლენ უფროსი და დიდრო), მსახიობისაგან მოითხოვს ნამდვილ განცდებს როლზე მუშაობის მხოლოდ მოსამზადებელ, სარეპეტიციო პერიოდში; სცენაზე კი მსახიობი მყუდროდ უჩვენებს შემოქმედების მზა შედეგს, როლის ერთხელ და სამუდამოდ შემუშავებულ ნახატს, სულეერი ძალების გამოუყენებლად.

საზრუნველო ხელოვნება — ტერმინი გამოყენება დიზაინის იმ პროდუქტების აღნიშვნისათვის რომლებიც რეალიზდება სამზრუნველო წარმოებაში და აკმაყოფილებს უტილიტარულსა და ესთეტიკურ მოთხოვნებს.

ისტორიული ფილმი — კინოხელოვნების ნაწარმოები, რომელიც მოგვითხრობს გარდასულ ეპოქა მოვლენებსა და აღაზიანებზე. მსოფლიო კინემატოგრაფიაში დიდი ადგილი უკავია ისტორიულ მასალაზე აგებულ სურათებს. ისტორიულ ფილმში ყველა მხატვრული კომპონენტი ემსახურება ერთ მიზანს — ეპოქის ატმოსფეროს შექმნას, მისი არსის გახსნას.

История музыки—последовательная летопись развития музыкального искусства от зарождения его в недрах первобытного общества до современности. И. м., или история музыкальной культуры, охватывает все стороны народного и профессионального музыкального творчества, исполнительства и музыкального быта. И. м. называется также наука, изучающая процесс развития музыки, обусловленный закономерностями исторического развития общества. Историческое музыкальное знание стремится воссоздать целостную панораму всеобщей истории музыки, а также изучает И. м. отдельных стран и народов.

history of music (*англ.*), histoire de musique (*франц.*), Geschichte der Musik (*нем.*), storia di musica (*итал.*), historia de musica (*исп.*).

Ихнография, план (*арх.*) — надлежащее и последовательное применение циркуля и линейки для получения очертаний плана здания.

от *греч.* ichnos u graphō.

მუსიკის ისტორია — მუსიკალური ხელოვნების განვითარების თანმიმდევრული მატრანე დღიდან ჩასახვისა პირველყოფილ საზოგადოების წიაღში, თანამედროვეობამდე. მ. ი. ანუ მუსიკალური კულტურის ისტორია მოიცავს ხალხური და პროფესიული მუსიკალურ შემოქმედების, შემსრულებლობის და მუსიკალური ყოფის ყველა მხარეს. მ. ი. ეწ.-ბა აგრეთვე მეცნიერებას, რომელიც შეისწავლის მუსიკის განვითარების პროცესს, განპირობებულს საზოგადოების ისტორიული განვითარების კანონზომიერებებით. ისტორიული მუსიკისმცოდნეობა ცდილობს აღადგინოს მუსიკის საყოველთაო ისტორიის მთლიანი პანორამა, აგრეთვე შეისწავლოს ცალკეული ხალხებისა და ქვეყნების მუსიკის ისტორიას.

იხნოგრაფია, გეგმა (*არქიტ.*) — ფარგლისა და სახაზავის სათანადო და თანმიმდევრული გამოყენება შენობის გეგმის მოხაზულობის მისაღებად.

К

Кабаре (кабачок) — первоначально — импровизированное представление, которое устраивали в литературно-художественных кафэ поэты, музыканты, актеры. Получили распространение во Франции, главным образом в Париже, с 80-х гг. XIX в. В кафэ поэты читали стихи, актеры распевали злободневные песенки, разыгрывали сатирические сценки. В дальнейшем на подмостках начинают выступать профессиональные артисты эстрады. Со временем лучшие К. («Летучая мышь», «Кривое зеркало») превращаются в театры миниатюр. В начале 20-х гг. делались попытки возродить К. («Не

კაბარე — პირველ ხანებში იმპროვიზებული წარმოდგენა; რომელსაც აწყობდნენ პოეტები, მუსიკოსები, მსახიობები ლიტერატურულ მხატვრულ კაფეში. გავრცელდა საფრანგეთში, უმთავრესად პარიზში XIX საუკ. 80-იან წლებში. კაფეში პოეტები კითხულობდნენ ლექსებს, მსახიობები მღეროდნენ სიმღერებს საკიბორცო საკითხებზე, თამაშობდნენ სატირულ სცენებს. მერე და მერე კი სცენა თანდათან გადავიდა ესტრადის პროფესიონალი მსახიობების ხელში. დროთა განმავლობაში საუკეთესო კაბარეები („ლამურა“, „მრულე სარკე“) გადაიქცა მინიატიურების თეატრად, სხვა კაბარეები გადაკეთდა რესტორნებად, სადაც იმართებოდა საესტადო წარმოდგენები. XX საუკ. 20-იან წლებში სცადეს

рыдай» в Москве, «Хромой Джо» в Петрограде). В капиталистических странах Зап. Европы К. существуют в виде ресторанов с эстрадной программой.

cabaret (*франц.*), cabaret (*англ.*), Kabarett (*нем.*), teatro in varietà, cabaret (*итал.*), cabaret (*исп.*).

Каблучок (*арх.*) — облом, профиль которого представляет собой сопряжение двух дуг, причем верхняя половина выпуклая, а нижняя вогнутая.

talon (*англ.*), talon (*франц.*), fallende Welle (*нем.*), tacco (*итал.*), talón (*исп.*).

Каблучок обратный (*арх.*) — облом в виде каблучка, повернутого на 180°.

inverted talon (*англ.*), talon inverse (*франц.*), verkehrt steigende Welle (*нем.*), talon invertito (*итал.*), talón invertido (*исп.*).

Кабриолет (*цирк*) — легкий двухколесный экипаж на высоком ходу. В цирке используется как устойчивая площадка на колесах, на которой работают акробаты, жонглеры.

cabriolet. tilbury (*франц.*), cabriolet (*англ.*), Kabriolett (*нем.*), calessino (*итал.*), cabriolé, tilburí (*исп.*).

Кабриоль — движение в классическом и характерном танцах. Виртуозный танцевальный прыжок, при котором одна нога, поднятая на взлете назад, вперед или в сторону, удерживается на заданной высоте, а другая, отделяясь от пола, ударяет ранее отведенную ногу.

cabriole (*франц.*).

Кабриоль (*цирк*) — 1. В парной акробатике «нижний» резким рывком пропускает между расставленными ногами «верхнего» в «группировке», из положения «стойка на вытянутых руках». Сле-

кабарегს აღდგენა („არ იჭაერო“ — მოსკოვში, „კოქლი ჯო“ — პეტროგრადში). დასავლეთის კაპიტალისტურ ქვეყნებში კაბარე ისეთი რესტორანია, რომელიც აუცილებლად გულისხმობს საესტრადო პროგრამის ჩვენებასაც.

ქუსლი (არქიტ.) — დეტალი, რომლის პროფილი წარმოადგენს ორი რკალის შეუღლებას, ამასთან ზედა ნახევარი ამოხნეჟილია, ქვედა კი ჩახნეჟილი.

შექცეული ქუსლი (არქიტ.) — არქიტექტურული ნატეხი, რომელიც წარმოადგენს 180°-ით შემობრუნებულ ქუსლს.

კაბრიოლეტი (ცირკი) — მსუბუქი ორთელიანი ეტლი მაღალი სვლით. ცირკში გამოიყენება როგორც ბორბლებზე შემდგარი მყარი მოედანი აკრობატებისა და ეონგლიორებისთვის.

კაბრიოლი — მოძრაობა კლასიკურ და სახასიათო ცეკვებში. ვირტუოზული საცეკვაო ნახტომი, რომლის დროს ცალი ფეხი ფრენითი მოძრაობის დროს იწვევს მაღლა უკან, წინ, ან გვერდზე, ჩერდება საპირო სიმაღლეზე, ხოლო მეორე ფეხი სცილდება იატაკს და ერთყეშევა ადრე აწეულ ფეხს.

კაბრიოლი (ცირკი) —

1. წყვილულ აკრობატიკაში— „ქვედა“ პარტნიორი „დაჯგუფებაში“ მკვეთრი ბიძგით ფეხებზეა ატარებს „ზედას“ „ხელყირა გაკიმულ ხელებზე“ მდგომარეობიდან, შემდეგი ბიძგით მას

дующим рывком он выводит «верхнего» в стойку «руки в руки».

2. В конном жанре — прыжок лошади с согнутыми передними ногами и вытянутыми задними.

sabotole (франц.).

Кавалькада (*цирк*) — торжественный въезд в город труппы передвижного цирка. Известны с сер. XVIII в. Особое развитие получили во 2-й половине XIX в. В К. участвуют артисты, одетые в костюмы для выступления. В центральной части города К. обычно останавливается, и артисты демонстрируют фрагменты своих номеров. В СССР выступления такого рода проводятся на стадионах и площадях.

cavalcade (франц.), *cavalcade (англ.)*, *Kavalkade (нем.)*, *cavalcata (итал.)*, *cavalgata (исп.)*,

Каватина—1. Небольшая оперная ария, обычно лирико-повествовательного характера, отличающаяся относит. простотой формы и песенным складом. 2. Небольшая инструментальная пьеса с напевной мелодией.

cavatina (итал.), *cavatina (англ.)*, *cavaline (франц.)*, *Kavatine (нем.)*, *cavatina (исп.)*,

Каданс (*муз.*)— гармонический или мелодический оборот, завершающий музыкальное произведение, его часть или отдельное построение. Основные группы — устойчивые К. (завершающиеся тоникой) и неустойчивые К. (завершающиеся ладово-неустойчивым созвучием или звуком). Классификация К. (автентические, плагальные, половинные, прерванные, вторгающиеся и т. п.) и правила голосоведения в них даны в учении о «гармонии». Ладовая и метrorитмическая определенность К. обуславливает ее формообразующую музыкально-синтаксическую роль — расчленение музыкального произведения на отдельные построения, установление между ними функционального и логического соотношения.

cadenza (итал.), *cadence (англ.)*, *cadence (франц.)*, *Kadenz (нем.)*, *cadencia (исп.)*

„ხედა“ გადაკეცს ხელყირაზე „ხელები ხელებში“.

2. საცხენოსნო ეანრში — ცხენის ხტომა მოლუნული წინა და გამოლილი უჯანა ფეხებით.

კავალკადა (ცირკი) — მოძრავი ცირკის დასის საზეიმო შემოსვლა ქალაქში. ცნობილია XVIII საუკუნის შუა ხანებიდან. განსაკუთრებით განვითარდა და განშირდა XIX საუკ. მე-2 ნახევარში. კავალკადაში მონაწილეობენ სასცენო ტანსაცმელში გამოწყობილი მსახიობები: ცირკის კავალკადა ჩვეულებრივ ჩერდება ხოლმე ქალაქის ცენტრალურ ადგილას და მსახიობები აჩვენებენ თავიანთ ნომრებს. სსრ კავშირში ასეთი სახის გამოსვლები ეწყობა სტადიონებსა და მოედნებზე.

კავატინა — 1. მცირე ზომის საოპერო არია, ჩვეულებრივ ლირიკულ-თხრობითი ხასიათისა. გამოირჩევა შედარებით მარტივი ფორმით და სასიმღერო წყობით.

2. მღერადი მელოდიის მქონე მცირე ზომის ინსტრუმენტული პიესა.

კადანსი (მუს.) — ჰარმონიული ან მელოდიური საქცევი, რომელიც ამთავრებს მუს. ნაწარმოებს, მის ნაწილს ან ცალკეულ ნაგებობას. ძირითადი ჯგუფებია: მყარი კადანსები (მთავრდებიან ტონიკით), დამერყევი კადანსები (მთავრდებიან კლონობრივად მერყევი თანაბგერადობით ან ბეკრით). კადანსების კლასიფიკაცია (ავთენტური, პლაგალური, ნახევარი, შეწყვეტილი, შეჭრილი და ა. შ.) და მათი ხმათა მოძრაობის წესები მოცემულია მოძღვრებაში „ჰარმონიის“ შესახებ. კადანსის კლონობრივი და მეტრორიტმური განსაზღვრულობა განაპირობებს მის ფორმის შემქმნელ მუსიკალურ-სინტაქსურ როლს—მუსიკალური ნაწარმოების დანაწევრებას ცალკეულ ნაგებობებად, ფუნქციონალური და ლოგიკური ურთიერთობის დამყარებას მათ შორის.

Каденция (джаз)— 1. Гармонический оборот, завершающий музыкальное произведение, его часть или отдельное построение. В джазе каденция носит название «брейк» (break). Брейк в законченном виде сформировался в блюзе. Он представляет собой такты (обычно два), оставшиеся свободными, т.к. тема блюза обычно кончается раньше завершения музыкальной структуры, что связано с поэтическим текстом блюза. Эти такты заполняются импровизацией или просто аккордами. Этот блюзовый прием нашел отражение в других джазовых формах в виде своеобразной оркестровой каденции.

2. То же самое, что Каданс.

cadenza (итал.), cadence (англ.), cadence (франц.), Kadenz (нем.), cadencia (исп.).

Кадр (кино) — 1. Отдельный фотографический снимок на ленте кинофильма, на котором зафиксирована одна фаза движения снимаемого объекта. Формат кадра и его расположение на киноленте определяются размерами и расположением кадрового окна кино съемочного аппарата.

2. Монтажный кадр — составная часть фильма, содержащая в себе отдельный момент действия, снятый с сохранением его непрерывности.

3. Сценарный кадр (в режиссерском сценарии фильма) — изложение содержания и описание каждой отдельной сцены (монтажного кадра). В сценарии К. дается раскрытие идейно-художественного замысла снимаемой сцены ее образной трактовки и намечаются приемы ее постановочного решения.

1. cadre, image, image cinématographique, vue (франц.), frame, single picture (англ.) Bild, Filmbild, Einzelbild (нем.), quardo, fotogramma (итал.), cuadro, imagen (исп.).

2. scene, shot, take (англ.), scène, pean (франц.), Aufnahme, Szene (нем.), quadro di montaggio (итал.), quadro de montaje (исп.).

კადენცია (ჯაზი)—1. ჰარმონიული საქევი, რომელიც ასკენის მუსიკალურ ნაწარმოებს, მის ნაწილს ან ცალკეულ ნაგებობას. ჯაზში კადენციას ეწოდება „ბრეიკი“ (break). დასრულებული სახით ბრეიკი ჩამოყალიბდა ბლუზში. იგი წარმოადგენს რამდენიმე, ჩვეულებრივ თავისუფალ ტაქტს. იმის გამო, რომ ბლუზს თემა, პოეტური ტექსტიდან გამომდინარე, ჩვეულებრივ უფრო ადრე მთავრდება, ვიდრე მთელი მუსიკალური სტრუქტურა, დასკენითი ტაქტები ივსება იმპროვიზაციით ან უბრალოდ აკორდების თანმიმდევრობით. ბლუზის ეს ხერხი აისახა ჯაზის სხვა ფორმებში თავისებური საორკესტრო კადენციის სახით.

2. იგივე, რაც კადანსი.

კადრი (კინო) — 1. ცალკეული ფოტოსურათი კინოფილმის ფირზე, რომელზეც აღბეჭდილია ერთი ფაზა გადასაღები ობიექტის მოძრაობისა. კადრის ფორმატი და მისი მდებარეობა კინოფირზე განისაზღვრება კინოგადამღები აპარატის კადრის სარკმელების ზომებით და მდებარეობით.

2. სამონტაჟო კადრი — ფილმის შემადგენელი ნაწილია, რომელიც შეიცავს მოქმედების ცალკეულ მომენტს, გადაღებულს მისი უწყვეტობის შენარჩუნებით.

3. სასცენარო კადრი—(ფილმის რეჟისორისეულ სცენარში)—ყოველი ცალკეული გადასაღები სცენის (სამონტაჟო კადრი) შინაარსის გადმოცემა და აღწერა. სასცენარო კადრში მოცემულია გადასაღები სცენის, მისი სახეობრივი გაგების იდეურ მხატვრული შინაარსი და მისი დადგმის გადაწყვეტის ხერხები.

3. scenario frame (single picture), (ანგლ.), cadre de scénario, image, vue (ფრანც.), Bildszene, Bildinhalt (ნემ.), quadro (fotogramma), scen ico, del cenário, del copione (იტალ.), cuadro de guión, cuadro de argumento (исп.).

Кадриль — 1. Танец, сначала из пяти, позже из шести фигур, с четным количеством танцующих пар, располагающихся четверками, одна пара против другой. Музыкальный размер 2/4.

2. Музыкальная пьеса, под которую танцуют этот танец.

cuadrilla (исп.), cadriile (франц.), quadrille (англ.), Quadrille (нем.), quadriglia (итал.), cuadrilla (исп.).

Кадрирование — выбор обреза изображения, ракурса и плана для наиболее выразительного решения кадра фильма. Посредством К. оператор обращает внимание зрителя на те детали и предметы, которые существенны на данной стадии развития действия. При кадрировании учитываются предыдущие и последующие кадры [кинематографической (монтажной) композиции фильма (эпизода)].

framing (англ.), cadrage, cadre d'image du camp (франц.), Einstellung (нем.), quadrozióne (იტალ.), cuadración (исп.).

Кадровое окно (кино) — отверстия в फिल्मовом канале киноаппарата, ограничивающие сечение светового луча в плоскости пленки, и таким образом определяется формат киноизображения.

window, exposure window, gate, picture gate, film trap (англ.), cadre, fenêtr e (франц.), Fenster, Bildfenster (нем.), finestra (იტალ.), ventana del fotograma (исп.).

Кадры установочные — «см. «Установка света».

Казачок — веселый танец быстрого движения импровизационного характера в 2-х дольном размере. Исполняется парой —

კადრილი — 1. ცეკვა, მოცეკვავე წყვილთა ლეწი რაოდენობით. თავდაპირველად შედგებოდა 5 ფიგურისაგან, მოგვიანებით კი — 6. მოცეკვავე წყვილები განლაგებულნი არიან ოთხეულებად — ერთი მეორის პირდაპირ. მუსიკალური ზომა 2/4.

2. მუსიკალური პიესა, რომლის თანხლებითაც სრულდება ეს ცეკვა.

კადრირება — გამოსახულების ზღვარს დადგენა, რაკურსისა და პლანის შერჩევა ფილმის კადრისათვის საინტერესო (საუყუთესო) გამომსახველობითი ფორმის შექმნის მიზნით. კადრირების შემდეგობით ოპერატორი მყუერებლს ყურადღებას ამახვილებს იმ დეტალებსა და საგნებზე, რომლებსაც არსებობი მნიშვნელობა აქვთ მოქმედები-განვითარების მოცემულ ეტაპზე. ამასთან დაკავშირებით კადრირების პროცესში ავტოლებლად ითვალისწინებენ წინა და მომდევნო კადრებს, გამომდინარე ფილმის (ეპიზოდის) კინემატოგრაფიული (მონტაჟური) კომპოზიციიდან.

კადრის საკმელი (კინო) — ჩვეულებრივად სწორკუთხედი კრილი კინოპარატის ფილმის არსში, რომელიც გამოყოფს სინათლს კინიდან ჩვეულებრივ სწორკუთხედს ფრის სიბრტყეში. კადრის საკმლით განისაზღვრება კინოგამოსახულების ფორმატი.

კადრები დასადგმელი — იხ. „სინათლის დამა“.

კაზაჩოკი — მხიარული ცეკვა სწრაფი მოძრაობით, იმპროვიზაციული ხასიათით. ასრულებენ წყვილები — ვაჟი იქორებს ქალის მოძრაობას.

мужчина повторяет движения девушки, хлопком предупреждающей смену фигуры. Во II половине XVIII в. К. появился в русских песенных сборниках, тогда же на балетной сцене во Франции. В начале XIX в. в России бытовал как бальный танец.

Cazachos (კუბანსკ.).

Какофония — сумбурное, хаотичное нагромождение звуков.

ბებს, ეს უკანასკნელი კი ტაშით აფრთხილებს ფიგურების ცვლის შესახებ. შესულია XVIII ს-ის II ნახევრის რუსულ სასიმღერო კრებულებში. მაშინვე გამოჩნდა იგი საბალეტო სცენაზეც — საფრანგეთში. XIX ს.-ის დასაწყისში გავრცელებული იყო რუსეთში, როგორც სამეჭლისო ტექვა.

კაკოფონია — ბგერების არეულ-ღარეული ქაოტური დახვევა.

kaakophōnia (გრეც.), sacophony (ანგლ.), sacophonie (ფრანც.), Kakophonie, Mißklang (ნემ.), sacofonia (იტალ.), sacofonia (ისპ.).

Каландр — машина для отделки поверхности бумаги. Пропущенная через валы К. бумага получает гладкую ровную поверхность и называется глазированной или сатинированной.

კალანდრი — ქალაღლის ზედაპირის გამოყვანი მანქანა. კალანდრის ლილვში გატარებულ ქალაღდი იღებს გლუვ, სწორ ზედაპირს და იწოდება მოჭიქულად ან სატინირებულად.

lamps rolling machine (ანგლ.), laminoir pour plans (ფრანც.), Kalander (ნემ.), calandra per matrice (იტალ.), calandra para matrices (ისპ.)

Каланча (арх.) — пожарная башня для наблюдения за возникновением пожаров.

ხახანძრო კოშკი (არქიტ.) — სახანძრო რაზმის სამეთვალყურო კოშკი.

kalancha (არაბსკ.), fire-tower (ანგლ.), tour de guet (de pompiers), beffroi (ფრანც.), Feuer-turm (ნემ.), torre di guardia dei pompieri (იტალ.), torre del bombero (ისპ.)

Калважиани — диалогии между девушкой и парнем, входящие в репертуар народной сахиоба. Среди них есть произведения, которые по идейному содержанию и морали можно отнести к дворцовой сахиоба. Это — тексты, в которых плотская любовь ставится выше всего.

ქალვაჯიანი — ქალმშვილისა და ვაჟის დიალოგი, რომელიც შედიოდა ქართულ ხალხური სახიობის რეპერტუარში. ზოგიერთი მათგანი იდეური შინაარსისა და მორალის მიხედვით შეიძლება მიეკუთვნოს სასახლის სახიობას. ესაა ტექსტი, რომელიც ქებათაქებას ასხამს ხორციულ სიყვარულს.

kalvajiani (გრეც.).

Кальдарий — в римских термах помещение для теплых ванн.

კალდარიუმი — თბილაბაზანისა სადგომი რომის თერმებში. []

от *лат. caldarium.*

Каляндо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, умень-

კალანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რომ უნდა შესრულდეს ბგერის სიძლიერის

шая силу звука, затихая, иногда одно- временно и замедляя.

calando (იტალ.).

Каменные конструкции (*стр.*) — несущие и ограждающие конструкции зданий и сооружений, выполненные из каменных материалов (фундаменты, стены, столбы, арки, своды и др.)

stone construction (*англ.*), construction de pierre (*франц.*), Steinkonstruktion (*нем.*), costruzione di pietra (*იტალ.*), construcción de piedra (*исп.*).

Камера киносьемочная — см. Киносьемочный аппарат.

camera film camera, motion picture camera (*англ.*), appareil de prise de vue cinématographique (*франц.*), Filmaufnahmekamera (*нем.*), cinecamera, cinepresa (*იტალ.*), tomavistas, cámara cinematográfica (*исп.*).

Камерная музыка — инстр. или вок. музыка для небольшого состава исполнителей, в отличие от музыки оркестровой, хоровой, театральной (оперной и балетной).

К К. м. принадлежат ансамбли (дуэты, трио, квартеты и т. д.), а также сольные муз. пьесы, не относящиеся к концертно-виртуозному или эстрадно-развлекательному жанру, напр., сонаты, фуги, ноктюрны и т. п. произв. для фп., скр. и фп. и т. д. Сюда же относится значит. часть вок. музыки (романсы, в XVI—XVII вв. — мадригалы и т. п.).

musica da camera (*იტალ.*), chamber music (*англ.*), musique de chambre (*франц.*), Kammermusik (*нем.*), música de cámara (*исп.*). ;

Камерная опера — небольшая одноактная опера с немногочисленными солистами и уменьшенным составом оркестра, иногда с хоровым ансамблем.

chamber opera (*англ.*), opéra de chambre (*франц.*), Kammeroper (*нем.*), opera de camera (*იტალ.*), ópera de cámara (*исп.*).

Камерная соната — см. Трио-соната.

chamber sonata (*англ.*), sonate de chambre (*франц.*), Kammersonate (*нем.*), sonata da camera (*იტალ.*), sonata de cámara (*исп.*).

18. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

შესუსტებით, მიწინარებით, ზოგჯერ ერთდროულად შენელებითაც.

ქვის კონსტრუქციები (მშენ.) — შენობებისა და ნაგებობების მზადი და შემომზადდევლი კონსტრუქციები, რომლებიც შესრულებულია ქვის მასალისაგან (სადირკვლები, კედლები, სვეტები, თალები, კამარები და ა. შ.).

კინოგადამღები კამერა — იხ. კინოგადამღები აპარატი.

კამერული მუსიკა — ინსტრუმენტული ან ვოკალური მუსიკა შემსრულებელთა მცირე შემადგენლობისათვის, განსხვავებით საორკესტრო, საგუნდო, თეატრალური (საოპერო და საბალეტო) მუსიკისაგან. კ. მ.-ს შეადგენენ ანსამბლები (დუეტი, ტრიო, კვარტეტი და ა. შ.) და აგრეთვე სოლო მუს. პიესები, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან საკონცერტო ვირტუოზულ ან საესტრადო-გასართობ ჟანრს, მაგ.: სონატები, ფუგები, ნოქტიურნები და ამდაგვარი ნაწარმოებები ფპ.-ნოსათვის, ვიოლინოსა და ფპ.-ნოსათვის და ა. შ. ამასვე მიეკუთვნება ვოკალური მუსიკის მნ-შენელოვანი ნაწილი (რომანსები, XVI—XVII ს-ებში — მადრიგალები და ა. შ.)

კამერული ოპერა — მცირე ზომის, ჩვეულებრივ, ერთაქტიანი ოპერა სოლისტებისა და ორკესტრის შეყვებლი შემადგენლობით. ზოგჯერ გუნდით და ანსამბლით.

კამერული სონატა — იხ. ტრიო-სონატა.

Камерная трио-соната (муз.)—род танцевально-музыкальной сюиты со вступлением. Один из первых авторов К. т.-с.— С. Росси (XVII—XVIII вв.).

chamber sonata (*англ.*), sonata de chambre (*франц.*), Kammersonate (*нем.*), sonata da camera (*итал.*), sonata de câmara (*исп.*).

Камерный ансамбль — группа артистов, выступающая как единый худож. коллектив с исполнением камерной музыки. Наиболее распространенный вид — струнный квартет. К. а. наз. также муз. произв., написанное для небольшого состава исполнителей — инструменталистов или вокалистов.

chamber ensemble (*англ.*), ensemble de chambre (*франц.*), Kammerensemble (*нем.*), complesso di camera (*итал.*), conjunto de câmara (*исп.*).

Камерный оркестр — инструментальный ансамбль, исполняющий главным образом ансамблево-оркестровую музыку XVII—XVIII вв. (концерто грассо, оркестровые сюиты и концерты с солирующими инструментами), а также произв. совр. композиторов, специально написанные для подобного ансамбля.

chamber orchestra (*англ.*), orchestre de chambre (*франц.*), Kammerorkestre (*нем.*), orchestra di camera (*итал.*), orquesta de câmara (*исп.*).

Камертон (муз.)—источник звука, представляющий собой изогнутый посередине металлический стержень, концы которого могут свободно колебаться. Служит эталоном высоты звука при настройке муз. инструментов и при пении.

Kamerton, Stimmgabel (*нем.*), tuning-fork (*англ.*), diapason (*франц.*), diapason (*итал.*), diapason (*исп.*).

Камень — украшение для колец, брошей и т. д. из какого-либо твердого драгоценного камня или раковины с разным рельефным изображением.

camé (*франц.*), camo (*англ.*), Kamez (*нем.*), campeo (*итал.*), c.a.m.i.z.a (*исп.*).

კამერული ტრიო-სონატა (მუს.) — შესავლიანი საცეკვაო მუსიკალური სიუიტის სახეობა. მისი ერთ-ერთი პირველი შემქმნელია ს. როსი (XVII—XVIII ს.ს.)

კამერული ანსამბლი—შემსრულებლების ჯგუფი, თავმოყრილი ერთიან მხატვრულ კოლექტივში, რომელიც ასრულებს კამერულ მუსიკას. ყველაზე უფრო გავრცელებული სახეობაა—სიმებიანი კვარტეტი. კ. ა.ს. უწოდებენ აგრეთვე მუს. ნაწარმოებს დაწერილს შემსრულებელთა მცირე შემადგენლობისათვის—ანსტრუმენტალისტებისა ან ვოკალისტებისათვის.

კამერული ორკესტრი — ინსტრუმენტული ანსამბლი, რომელიც ძირითადად ასრულებს XVII—XVIII სს. საანსამბლო-საორკესტრო მუსიკას. (კონჩერტო გროსო, საორკესტრო სიუიტები და კონცერტები სოლარებულ საკრავებთან ერთად), აგრეთვე თანამედროვე კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს, რომლებიც სპეციალურადაა დაწერილი ამ კვარი ანსამბლისათვის.

კამერტონი (მუს.) — ბგერის წყარო, დამატებული და შუაში გაღუნული ლითონის ლერო, რომლის ბოლოებს შეუძლიათ თავისუფლად რხევა. გამოიყენება ბგერის სიმაღლის ეტალონად სამუს. საკრავების აწყობისა და სიმღერას დროს.

კამეა — ბეჭდების, გულსაბნევეების და სხვ. მოსართავი. გაკეთებული რომელიმე მკერავი ძვირფასი ქვისაგან ან ნიჟარისაგან სხვადასხვა რელიეფური გამოსახულებით.

Камин — комнатная печь с открытым очагом.

от *греч.* *kaminos*.

Kamin (*нем.*), *fire-place* (*англ.*), *cheminée* (*франц.*), *camino*, *caminetto* (*итал.*), *chimenea* (*исп.*).

Камминандо — музыкальный термин, указывающий на неторопливое исполнение.

camminando (*итал.*).

Кампана или **ариа** — музыкальный термин, указывающий, что при игре на валторне инструмент следует держать рас-тубом вверх.

campana in aria (*итал.*).

Кампанила — в итальянской архитектуре средних веков и эпохи Возрождения колокольня, обычно в виде четырехгранной (иногда круглой) башни, стоящая, как правило, отдельно от храма.

bell-tower, spire (*англ.*), *clocher* (*франц.*), *campanile* (*итал.*), *campanario* (*исп.*).

Канари — балетный и сценический танец XVI—XVII вв., особенно распространенный во Франции и Италии. Первоначально К. — танец быстрого движения. Музыкальный размер: во Франции двухдольный, в Италии трехдольный (3/4 или 3/8).

canarie (*франц.*), *canario* (*итал.*).

Канат (*цирк*) — 1. Эквилибристический снаряд, туго натянутый трос в горизонтальном или наклонном положении.

2. Вид циркового искусства, основанный на сохранении равновесия на К., в сочетании с акробатикой, эквилибристикой, гимнастикой.

tightrope (*англ.*), *corde* (*франц.*), *Seil* (*нем.*), *corda* (*итал.*), *cuerda* (*исп.*).

Канатоходец (*цирк*) — цирковой артист, демонстрирующий на закрепленном между высокими опорами канате мастерство эквилибристики.

rope-walker (*англ.*), *Seiltänzer* (*нем.*), *funambule* (*франц.*), *funàmbolo* (*итал.*), *funambulo* (*исп.*).

ბუხარი — ოთახის გასათბობი ლიპკერიანი ღებელი.

კამინანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს აუჩქარებელ შესრულებაზე.

კამპანა ინ არია — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ ვალტორნაზე დაკვირის დროს საკრავი მიმართული უნდა იყოს ყელბუკით ზემოთ.

კამპანილე — შუა საუკუნეებისა და აღორძინების ეპოქის იტალიურ არქიტექტურაში: კოშკის სახის, უმეტესად ოთხკუთხა (ზოგჯერ მრგვალი) ჩვეულებრივ ტაძრისაგან განცალკევებით მდგარი სამრეკლო.

Kampanile, Glockenturm (*нем.*), *campanaria*,

კანარი — XVI—XVII სს. სამეჭლისა ან სასცენო ცეკვა, გავრცელებული მეტწილად საფრანგეთსა და იტალიაში. თავდაპირველად კ. იყო ცეკვა სწრაფი მოძრაობით, საფრანგეთში ორწილადი, იტალიაში სამწილადი (3/4 ან 3/8) მუსიკალური ზომით.

ბაგირი (ცირკი) — 1. ეკვილიბრისტიკული იარაღი, მოკიბული ვეარლი ჰორიზონტალურ ან დახრილ მდგომარეობაში.

2. საციკლო ხელოვნების სახე — ბაგირზე წონასწორობის შენარჩუნება. აკრობატის, ეკვილიბრისტიკისა და ტანვარჯიშის თანხლებით.

თოკზე მოხიარულე (ცირკი) — ცირკის მსახიობი, რომელიც ორ მალაღსაყრდენზე გაჭიმულ თოკზე ეკვილიბრისტიკის ხელოვნებას უჩვენებს მაყურებელს.

Канделябр — большой подсвечник, большей частью для нескольких свечей.

კანდელაბრი — დიდი შანდალი, უმეტესად რამდენიმე სანთლისათვის.

candelabre (ფრანც.), candelabrum (ანგლ.), Kandelaber, Armleuchter (ნემ.), candelabro (იტალ.), candelabro (исп.).

Кандидаментэ -- музыкальный термин, указывающий на безыскусственное, правдивое, простодушное исполнение.

კანდიდამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდო შესრულდეს უშუალოდ, გულწრფელად.

candidamente (იტალ.).

Канефора — женская статуя, используемая в архитектуре для поддержки перекрытия (карниза, антаблемента). То же, что карнатиды.

კანეფორი — ქალის ქანდაკება, რომელიც არქიტექტურაში გადახურვის (კარნიზის, ანტაბლემენტის) საყრდენის როლს ასრულებს. იგივეა, რაც კარიატიდა.

kaniphora (გრეც.), caryatid (აჩლ.), canéphore (ფრანც.), Karyatide (ნემ.), cariátide (იტალ.), cariátide (исп.).

Канкан — французский бальный танец в быстром движении, в 2-дольном размере, с характерным «па» с высоким вскидыванием ноги. Появился в Париже в 30-х г. XIX в. Позднее исполнялся в опереттах. С опереточной сцены перешел на эстраду кафе-шантанов.

კანკანი — ფრანგული სამეჯლისო ცეკვა სწრაფი მოძრაობით, ორწილად ზომაში. მისი დამახასიათებელი პა-ფეხის მაღლა ატყორცნა წარმოიშვა პარიზში XIX ს-ის 30-იან წლებში. მოგვიანებით სრულდებოდა ოპერეტებში. საოპერეტო სცენიდან გადავიდა კაფე-შანტანის ესტრადაზე.

cancan (ფრანც.).

Канклес — литовский щипковый инструмент. Родственен русским гуслям. К. обладает негромким, но приятным, мягким звуком.

კანკლესი — ლიტუველი საწყმეტე საკრავი. ენათესავება რუსულ ბარბოსს. კ-ს არაძლიერი მაგრამ სასიამოვნო, რბილი ბგერა აქვს.

kanclès (ლიტოვსკ.).

Каннель — эстонский щипковый инструмент. Родственен гуслям. К. обладает звонким, долго не затухающим звуком.

კანელი — ესტონური საწყმეტე საკრავი. ენათესავება ბარბოსს. კ-ს აქვს წყრილი, ხანგრძლივად მკლერა ხმოვანება.

kannel (ესტ.).

Каннелюра (арх.) — вертикальный желобок на стволе колонны или пилястры.

კანელურა (არქიტ.) — სვეტის ან პილასტრის ტანზე ამოკვეთილი ვერტიკალური ღარა.

fluting, groove (აჩლ.), canelura (იტალ.), Kanäle (ნემ.), asanaladura, asanalado (исп.).

Канон — совокупность художественных приемов или эстетических правил, господствующих в ту или иную эпоху,

კანონი — ან თუ იმ ეპოქაში ვახატონებელი მხატვრული სერაპიისა და ესთეტიკური წესების ერთობლობა. აგრეთვე მათა შესატყვისი ნიუ-

ა также соответствующие им образцы, напр., человеческой фигуры, архитектурного ордера и т.д.

კანონ (გრეც.), сапоп (ანგლ.), сапоп (ფრანც.), Капон (ნემ.), сапоне (იტალ.) сапѳн (უსნ.),

Канон — 1. Музыкальная форма, основанная на последовательном проведении одной и той же мелодии во всех голосах полифонического произведения, каждый голос повторяет основную мелодию, вступая раньше, чем она закончится в предыдущем голосе. Канон встречается как самостоятельное небольшое произведение или как отдельное построение внутри более крупного сочинения. Существует двойной К., в котором одновременно в разных голосах проводятся в форме К. две различные мелодии, а также бесконечный К., загадочный К. и т. д.

2. В вост.-христ. культовой музыке большая хоровая композиция из 9 отделов, каждый из которых состоит из нескольких песнопений.

კანონ (გრეც.).

Каноними — в древней Греции последователи музыкально-теоретического учения Пифагора.

კანონიკი (გრეც.).

Кантабиле — музыкальный термин, указывающий, что при игре на инструментах следует исполнять певуче.

cantabile (იტალ.).

Кантаджиро — передвижной конкурс-фестиваль итальянских эстрадных певцов и песен. Участники К. (две группы профессионалов и любители) вместе с аккомпанирующим им оркестром совершают поездку по городам мира, где выступают каждый раз перед новым (местным) жюри.

cantagiro (იტალ.).

Кантата (муз.) — концертное произведение для певцов-солистов, хора и ор-

შები, მაგ., ადამიანის ფიგურები, არქიტექტურული ორდერები და სხვ.

კანონი — 1. სამუს. ფორმა, დაფუძნებული ერთი და იგივე მელოდიის თანმიმდევრულ გატარებაზე პოლიფონიური ნაწარმოების ყველა ხმაში. ყოველი ხმა იმეორებს მელოდიას, იწყებს რამას უფრო ადრე, ვიდრე იგი დასრულდება წინა ხმაში. კანონი გვხვდება როგორც მცირე ზომის დამოუკიდებელი ნაწარმოები, ან როგორც ცალკეული ნაგებობა უფრო მზრდილ თხზულებაში. არსებობს რამდენიმე კანონი, რომელშიც ერთდროულად სხვადასხვა ხმაში კანონის ფორმით ტარდება სხვადასხვა მელოდია, აგრეთვე უწყვეტი კანონი, კანონი-გამოცანა და ა. შ.

2. აღმოსავლ. ქრისტ. საეკლესიო მუსიკაში საეკლესიო კომპოზიცია შემდგარი 9-ნაქვეთისაგან, რომელთაგანაც თითოეული რამდენიმე საგალობლისაგან შედგება.

კანონიკები — პითაგორას მუსიკალურ თეორიული მოძღვრების მიმდევრები ძველ საბერძნეთში.

კანტაბილე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ საკრავებზე დაკერის დროს შესრულება უნდა იყოს მღერადი.

კანტაჯირო — იტალიელი საესტრადო მომღერლების და იტ. სიმღერების მოძრავი კონკურსი-ფესტივალი. კანტაჯიროს მონაწილენი (ორი ჯგუფი — პროფესიონალები და მოყვარულები) ორკესტრთან ერთად მოგზაურობენ მსოფლიოს ქალაქებში, სადაც გამოდიან ყოველთვის ახალი (ადგილობრივი) ეიურის წინაშე.

კანტატა (მუს.) — საზეიმო, ან ლირიკული ეპიკური ხასიათის საკონცერტო ნაწარმოები მომ-

кестрового торжественного или лирико-эпического характера. К. могут быть только хоровыми (без солистов), без инструментального сопровождения, а также камерными с сопровождением ф-п., вместо оркестра. Они могут быть одностанными или состоять из отдельных частей и номеров (сольных, хоровых; ансамблевых, оркестровых). По структуре К. близка оратории и опере, от которых отличается меньшими размерами, одноплановостью содержания и отсутствием драматургически разработанного сюжета. К. возникла в Италии на рубеже XVI—XVII вв. одновременно с оперой.

cantata (итал.).

Кантеле — финский и карельский щипковый инструмент, родственник канцелю, канцлесу, кокле и русским гуслям.

kantele (фин.).

Кантика — музыкальный термин — песнь, гимн.

cantica (итал.).

Кантики — в древнеримской драме монологи действующих лиц. Исполнялись певцами в сопровождении флейт, одна из которых вела мелодию, а другая аккомпанировала. К. отличались эмоциональной напряженностью, метрическим разнообразием и представляли в римской драме песенное, лирическое начало.

canticum (лат.).

Кантилена (муз.) — певчая мелодия, певучесть, мелодичность музыки, муз. исполнения, певческого голоса.

cantilena (итал.).

Канун — щипковый инструмент, распространенный в Армении, а также в странах Ближнего и Среднего Востока, где

лежали-солоистების, გუნდისა და ორკესტრისათვის. კანტატა შეიძლება იყოს მხოლოდ საგუნდო (სოლისტების გარეშე), ან კამერული — ორტეპიანოს თანხლებით საორკესტრო თანხლების ნაცვლად; შეიძლება იყოს ერთნაწილიანი ან მრავალნაწილიანი (ე. ი. სოლო, საგუნდო, საორკესტრო) ნომრების და ნაწილების შემცველი. სტრუქტურის მხრივ კ. უახლოვდება ორატორიას ან ოპერას. რომელთაგან განსხვავდება უფრო მცირე ზომებით, შინაარსის ერთგვაროვნობით და დრამატურგიულად დამუშავებულ სიუჟეტის უქონლობით. ქ. წარმოიშვა იტალიაში XVI—XVII ს. ს. შესაყარზე ოპერის თანადროულად.

კანტელე — ფინური და კარელიური საწკმეტა საყარავი, ენათესავება კანელს, კანკლესს, კოკლს და რუსულ ბარბოსს.

კანტიკა — მუს. ტერმინი — სიმღერა, ჰიმნი.

კანტიკუმი — ძველ რომაულ დრამაში — მოკმედი პირების მონოლოგი. სრულდებოდა მოკლერლების მიერ ფლეიტების თანხლებით; ამათგან ერთს მელოდია მიჰყავდა, მეორე კი თანხლებას უკეთებდა. კანტიკუმი გამოარჩეოდა ეპოციური დამბულობით მეტრულა მრავალფეროვნებით და შემოქმონდა რომაულ დრამაში სასიმღერო, ლარაკულა საწყისი.

კანტილენა (მუს.) — მღერადი მელოდია; მუსიკის, მუსიკალური შემსრულებლობის, ხმის მღერადობა.

კანუნი — საწკმეტი საყარავი, გავრცელებული სომხეთში, აგრეთვე ახლო და შუა აღმოსავლეთის

он известен под названием «канун» (перс. ганун).

ganun (перс.).

Кантино — музыкальный термин, обозначающий самую высокую по строю струну.

cantino (итал.).

Канто — музыкальный термин, обозначающий: 1. Напев, пение; партию певца. 2. Верхний голос; сопрано, дискант.

canto (итал.).

Кантор — в католической церкви певчий; у протестантов — учитель и дирижер церковного хора, органист: нередко также автор музыкального произведения для своей церкви.

cantor (лат.), cantor (англ.), cantore (франц.), Kantor (нем.), cantore (итал.), cantor (исп.).

Кантри-рок-мьюзик — разновидность современной джазовой музыки, в основу которой положена деревенская песня и ритм биг-бита.

country-rock-music (англ.).

Кантус — 1. Музыкальный термин, обозначающий напев, пение. 2. Верхний голос — дискант, сопрано.

cantus (лат. итал.).

Кантэрэлярэ — музыкальный термин, указывающий, что следует петь вполголоса; подпевать.

canterellare (итал.).

Кантэ хондо — стиль испанской высоко эмоциональной, трагической песни, возникшей в начале XIX в. в Андалусии. Она исполнялась заключенными, большая часть которых были цыгане. Позднее этот стиль вошел в профессиональное музыкальное искусство.

cante hondo (исп.).

Канцона — лирическая песня в итальянской опере, также музыкальная пьеса с певучей мелодией, своего рода «песня без слов».

ქვეყნებში, სადაც ის ცნობილი კანენის (სპარს. განენი) სახელწოდებით.

კანტინო — მუს. ტერმინი, წყობის, ყველაზე მაღალი სიმის აღსანიშნავად.

კანტო — მუს. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს 1. პანგს, სიმღერას, მომღერლის პარტიას. 2. ზემო ხმას, სოპრანოს, დისკანტს.

კანტორი — კათოლიკურ ეკლესიაში — მგალობელი; პროტესტანტებთან — საეკლესიო გუნდის მასწავლებელი და დირიჟორი, ორგანიზტი, ზოგჯერ თავისივე ეკლესიისათვის დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოებების ავტორი.

კანთრი-როკ-მიუზიკი — თანამედროვე მუსიკის ნაირსახეობა, რომელსაც საფუძვლად უდევს სოფლის სიმღერა და ბიგ-ბიტის რიტმი.

კანტუსი — 1. მუსიკალური ტერმინი, რომლითაც აღნიშნება პანგი, სიმღერა. |2. ზემო ხმა — დისკანტი; სოპრანო.

კანტერელარე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს სიმღერას ნახევარ ხმაში, ხმის აყოლებით.

კანტე-ხონდო — ესპანური, ღრმად ემოციური ტრაგიკული სიმღერის სტილი; წარმოიშვა ანდლუსიაში XIX ს. დასაწყისში.

კ. ხ. სრულდებოდა პატივების მიერ, რომელთა დიდი ნაწილი ბოშები იყვნენ. მოგვიანებით ეს სტილი შევიდა პროფესიულ მუსიკალურ ხელოვნებაში.

კანცონა — იტ. ოპერაში — ლირიკული სიმღერა, აგრეთვე მუს. პიესა მღერადი მუსიკით, თავისებური „უსიტყვო სიმღერა“.

В эпоху Возрождения многоголосная светская песня, несложная по фактуре, близкая к народной песне. В XVI—XVII вв. в Зап. Европе получают распространение инструментальные К.—пьесы имитационно-полифонического склада типа ричеркара или фуги (напр., для органа), вначале в виде переложений вокальной К. С утверждением в музыке гомофонного склада появляются К. для одного голоса с инструментальным сопр.: этому типу подражают и инструментальные К. XIX—XX вв. — пьесы с певучей мелодией, своего рода «песни без слов».

canzone (итал.), canzonet (англ.), canzonee (франц.) Kanzone (нем.), cancion (исп.).

Канцонетта — небольшая канцона.

canzonetta (итал.), canzonet (англ.), cançonз (франц.), Kanzonet (нем.), cancioneta (исп.).

Канциониэрэ — католический церковный песенник, первоначально сборник литургических песнопений (часто с приложением теоретических сведений по церковному пению), позднее сборник различного рода духовных песен.

canzonière (итал.).

Капелла — небольшая католическая часовня или церковный придел.

capella (лат.), chapel (англ.), chapelle (франц.), Kapelle (нем.), cappella, oratorio (итал.) capilla, oratorio (исп.).

Капелла — католическая часовня или придел в церкви, где размещался церковный хор; позднее это название закрепилось за самим хором. Ср.-век. К. были исключительно вокальными, без участия инструменталистов, отсюда термин — а капелла (a cappella). С развитием инструментальной музыки К. обычно превращались в смешанные ансамбли, объединяющие певцов и инструменталистов (напр., княжеские К.). К. нередко были

— музыкальными ансамблями а cappella — хоровыми ансамблями с акапеллой. XVI—XVII вв. распространение в Европе получают инструментальные канцонеты — ричеркары и др. пьесы имитационно-полифонического склада типа ричеркара или фуги (напр., для органа), вначале в виде переложений вокальной К. С утверждением в музыке гомофонного склада появляются К. для одного голоса с инструментальным сопр.: этому типу подражают и инструментальные К. XIX—XX вв. — пьесы с певучей мелодией, своего рода «песни без слов».

канцонетта — небольшая канцона.

canzonetta (итал.), canzonet (англ.), cançonз (франц.), Kanzonet (нем.), cancioneta (исп.).

Канционирэ — католический церковный песенник, первоначально сборник литургических песнопений (часто с приложением теоретических сведений по церковному пению), позднее сборник различного рода духовных песен.

капелла — небольшая католическая часовня или церковный придел.

Капелла — католическая часовня или придел в церкви, где размещался церковный хор; позднее это название закрепилось за самим хором. Ср.-век. К. были исключительно вокальными, без участия инструменталистов, отсюда термин — а капелла (a cappella). С развитием инструментальной музыки К. обычно превращались в смешанные ансамбли, объединяющие певцов и инструменталистов (напр., княжеские К.). К. нередко были

крупным средоточием муз. проф. культуры; в К. работали выдающиеся композиторы: Бах, Гайди и др. В России вок. и вок.-инстр. К., составлявшиеся из крепостных певцов и музыкантов, получили распространение с XVIII в. Крупнейшей русской К. была Придв. певч. К. (ныне Ленинградская государственная академическая капелла им. М. И. Глинки).

caprella (იტალ.).

Капельдинер (театр) — служащий театра или концертного зала. К. проверяет у посетителей билеты, указывает места, наблюдает за порядком.

Kapelldiener (нем.), usher, box-keeper (англ.), ouvreure de loges (франц.), mi schera (იტალ.), acomodador (исп.).

Капельник (арх.) — то же, что слезник.

drip stone, larmier (англ.), larmier (франц.), Wässerstein (нем.), edificios (იტალ.), goterón (исп.).

«Капитан» (театр) — типизированный персонаж итальянской комедии «дель арте». Тип военного авантюриста. Образ К. отличался сатирической заостренностью.

«capitano» (იტალ.), captain (англ.), capitaine (франц.), Kapitän (нем.), capitano (იტალ.), capitán (исп.).

Капитель (арх.) — верхняя часть колонны, служащая непосредственным переходом к покрытию.

capitellum (лат.), capital (англ.), chapiteau (франц.), Kapitell (нем.), capitello (იტალ.), capitel (исп.).

Капли (арх.) — рельефное украшение пирамидальной формы (под триглифами) или в виде двух точек над карнизом той или иной постройки.

guttae (англ.), gout tes (франц.), Tropfen, Guttae (нем.), goccia (იტალ.), guta (исп.).

Капобанда — дирижер духового оркестра.

capobanda (იტალ.).

რად პროფესიულ მუსიკალური კელტერის მსხვილ ცენტრებს წარმოადგენდნენ; კაპელებში მუშაობდნენ გამოჩენილი კომპოზიტორები: ბახი, ჰაიდნი და სხვ. რუსეთში ყმა გლეხებისაგან შემდგარი ვოკალური და ვოკალურ-ინსტრუმენტული კაპელები გავრცელებული იყო XVIII საუკუნიდან. ყველაზე დიდი რუსული კაპელა იყო კარის მომღერალთა კაპელა (ამჟამად მ. ი. გლინკის სახელობის ლენინგრადის სახელმწიფო აკადემიური კაპელა).

კაპელდინერი (თეატ.) — თეატრში ან საკონცერტო დარბაზში მომუშავე პირი, რომელიც მაყურებლებს უსწავს ბილეთებს, მიაწვდის მათ ადგილს და, საერთოდ, წესრიგს იცავს დარბაზში.

საცვრე (არქიტ.) — იგივეა. რაც საცრემლე.

«კაპიტანი» (თეატ.) — ტიპიზირებული პერსონაჟი იტალიურ კომედია დელ არტეში. ავანტიურისტის სამხედრო პირის ტიპი. კაპიტანის იერსახე გამოირჩეოდა სატარული სიმახვილით.

კაპიტელი, სვეტისთავი (არქიტ.) — სვეტი დამაგვირგვინებელი ნაწილი, რომლის ზევითაც უშუალოდ იწყება გადახურვა.

(ფრანც.), Kapitell (нем.), capitello (იტალ.),

წვეთები (არქიტ.) — პირამიდული ფორმის რელიეფური სამკაული (ტრაგლოფებს ქვემოთ) ანდა კარნიზის თავზე ორი წერტილას სახით.

კაპობანდა — სასულე ორკესტრის დირიჟორი.

Капокомико — руководитель группы в италийском театре. К. набирает актеров и выполняет функции антрепренера и режиссера. К. большей частью актеры, исполняющие главные роли.

capocomico (итал.).

Капрично, каприччо — музыкальное произведение, обычно виртуозное, свободной формы, изобилующее оригинальностями, неожиданными оборотами, эффектами. Часто в основу К. композиторы кладут народные мелодии.

capriccio (итал.)

Караваджизм — итальянское искусство XVII в., опирающееся на творчество М. Караваджо (итальянский живописец, 1573—1610). Для произведений К. характерны лаконичность, четкость и простота композиции, мощная энергичная лепка фигур, резкие контрасты света и тени. Лозунгом К. было тщательное изучение природы. «Караваджисты» писали бытовые, религиозные сцены и натюрморты, которые трактовались с революционной для своего времени смелостью, прибегая к бесприкрашенному реализму, даже с некоторым налетом натуралистической «откровенности». Влияние К. распространилось далеко за пределы Италии.

caravaggismo (итал.), caravajism (англ.), caravajisme (франц.), Karavajismus (нем.), caravagismo (исп.).

Караван-сарай — постоянный двор в Азии — место стоянки караванов с гостиницами и складскими помещениями.

caravan-sarai (перс.), caravanserail (англ.), caravan sérail (франц.), Karavan Serei (нем.), caravana-serraglio (итал.), fonda para caravane. (исп.).

Карадам — тип жилого дома в Азербайджане.

caradam (азерб.).

კაპოკომიკო — გუგუფის ხელმძღვანელი იტალიურ თეატრში. კაპოკომიკო ადგენს მსახიობთა დასს და ასრულებს ანტრეპრენიორისა და რეჟისორის ფუნქციებს. კაპოკომიკოს მოვალეობას უმეტესად ასრულებენ მთავარი როლის შემსრულებელი მსახიობები.

კაპრიჩიო, კაპრიჩო — ჩვეულებრივ ვირტუოზული, თავისუფალი ფორმის ნაწარმოები, აღსავსე ორიგინალური, მოულოდნელი საკვებებით, ეფექტებით. კაპრიჩიოს კომპოზიტორები ხშირად ხალხურ პანგებს უღებენ საფუძვლად.

კარავაჯიზმი — XVII საუკუნის იტალიური ხელოვნება, რომელიც დაფუძნებულია მ. კარავაჯოს შემოქმედებაზე (იტალიელი ფერმწერი, 1573—1610). კარავაჯისტული ნაწარმოებთათვის დამახასიათებელია კომპოზიციის ლაკონურობა, მკაფიობა და სისადავე, ფიგურების ძლიერი, ენერგიული ძერწვა, სინათლისა და ჩრდილის მკვეთრი კონტრასტები. კარავაჯიზმის ლოზუნგია — ბუნების გულმოდგინედ შესწავლა. „კარავაჯისტები“ წერდნენ ყოფითს, რელიგიურ სცენებსა და ნატურპორტებს, რომლებიც გამოირჩეოდნენ თავისი დროის რევოლუციური გამბედაობით, მიმართვდნენ რა შეუღამაზებელ რეალიზმს, რომელსაც „ნატურალისტური გულახდილობის“ ელფერიც კი დაჰყავდა. კარავაჯიზმის გავლენა იტალიის მიწებს იქითაც გავრცელდა.

ქარავანლა — ფუნდუკი; მგზავრებისა და ქარავანებისათვის განკუთვნილი სადგომი (საწყობებო-თურთ) აზიაში.

ყარადამი — აზერბაიჯანული საცხოვრებელი სახლის სახეობა.

Карандашная манера — в ручных способах репродуирования, имитирующие карандашные штрихи. К. м. в литографии — работа литографским карандашом на к амне с шероховатой поверхностью.

pencilling manner, pencil manner (англ.), manière de crayon (франц.), Bleistiftmanier (нем.), maniera di matita, maniera di lapis (итал.), manera de lápiz (исп.).

Карнатиды — скульптурное изображение женщины, поддерживающее балочные перекрытия и выполняющее функцию опоры (столба, колонны).

karyatides (греч.), caryatid (англ.), cariatide, caryatide (франц.), Karyatide (нем.), cariatide (итал.), cariatide (исп.).

Каркас (арх.) — металлический, железобетонный или деревянный остов какого-либо сооружения (дома и т. д.)

საფანქრე მანერა—ხელით რეპროდუცირების ხერხები, რომლებიც ფანქრის შტრიხების იმიტირებას წარმოადგენს. საფანქრე მანერა ლითოგრაფიაში — მუშაობა ლითოგრაფიული ფანქრით ხორკლიან ზედაპირიან ქვაზე.

კარიატიდა — ქალის ქანდაკება, რომელიც ასრულებს შენობის კოქების საყრდენ (ბოძის, სვეტის) კოლონის ფუნქციას.

carcasse, squelette (франц.), fram, squelton, carcass (англ.), Gerüst (нем.), carcassa, intelaitura (итал.), armazón, esqueleto, carcasa (исп.).

კარკასი, ჩონჩხედი (არქიტ.) — ნაგებობის (სახლის ან სავ.) ლითონის, რკინა-ბეტონის ან ხის ჩონჩხი.

Каркасная стена (стр.) — несущим элементом стены является каркас, а остальная часть ее, не воспринимающая конструктивные нагрузки, выполняет функции ограждения.

კარკასული კედელი (მშენ.) — კედლის მზიდავ ელემენტს კარკასი წარმოადგენს, ხოლო მისი დანარჩენი ნაწილი, რომელსაც კონსტრუქციული დატვირთვა არა აქვს, შემოკავების ფუნქციას ასრულებს.

frame wall (англ.), mur de carcasse (франц.), Skelettwand, Gerippewand (нем.), muro di car cassa (итал.), pared de armazón, muro de armazón (исп.).

Кармин — красная или пунцовая краска, добываемая из насекомого «кошениль», применяется в акварели, масляной живописи. К. подвергается быстрому выцветанию и большой непрочности.

კიაფერი — ღია წითელი ანუ მეწამული საღებავი, მიიღება მწერ „კოშენილისაგან“. იხმარება აკვარელში, ზეთის ფერწერაში. კიაფერი ადვილად ხუნდება და მყიფეა.

carmino (итал.), crimson lake (англ.), laque cramoisie (франц.), Karmin (нем.), carmin (исп.).

Карминный (цвет) — яркокрасный.

კიაფერი (ფერი) — ღია წითელი.

carmine (ინგლ.), carmin (франц.), Karmin, rot (нем.), carminio (იტალ.), carmin (исп.).

Карнавал — массовое народное гуляние театрализованного характера под открытым небом. К. своими истоками восходит к весенним сельскохозяйственным и ярмарочным праздникам. Название свое получил в Италии в конце XIII в. К. сопровождается различными акробатическими и спортивными играми, костюмированными процессиями с участием масок и пр.

В СССР К. часто устраиваются в дни молодежных, студенческих, физкультурных и других празднеств. Участники карнавала выступают в маскарадных костюмах и масках. К. сопровождаются различными видами развлечения — играми, танцами, выступлениями художественной самодеятельности и т. д.

carnevale (*итал.*), carnival (*англ.*), carnaval (*франц.*), Karneval (*нем.*), carnaval (*исп.*).

Картина — 1. Произведение живописи в красках.

2. Кинематографический фильм.

3. В драматических произведениях часть акта, требующая самостоятельной декорации.

picture, painting, canvas (*англ.*), peinture, tableau, toile (*франц.*), Bild (*нем.*), quadro, pittura, tela (*итал.*), cuadro, pintura, lienzo (*исп.*).

Картинная галерея — специально устроенное помещение, в котором развешены картины для обозрения.

picture-gallery (*англ.*), galerie de peinture (*франц.*), Gemäldegalerie (*нем.*), pinacoteca, galeria di pittura (*итал.*), galeria de pinturas (*исп.*).

Картон — 1. толстая, плотная бумага.

2. Рисунок, исполненный красками на толстой бумаге и служащий образцом при исполнении фресковых или мозаических картин.

board, cardboard (*англ.*), carton (*франц.*), Karton (*нем.*), cartón (*итал.*), cartón (*исп.*).

Картули — грузинский народный парный танец. Был известен под названием «лезгинка» (груз. лекури). Зародился в Карталинии и Кахетии. Музыкальный

карнавали — театралогический хасиотის მახარობი სახალხო სეირ ნობა ღია ცის ქვეშ. საწყისებს იღებს საგაზაფხულო სასოფლო სამეურნეო და საბაზრო დღესასწაულებთან. ეს სახელწოდება მიიღო XIII საუკ. ბოლოს იტალიაში. კარნავალს თან ახლავს აკრობატული და სპორტული თამაშობები, კოსტიუმირებული მსვლელობანი ნიღბების მონაწილეობით და სხვ.

სსრკ კავშირში კარნავალი სშირად ეწყობა სახალგაზრდული, სტუდენტური, ფიზკულტურული და სხვ. დღესასწაულების დროს. კარნავალის მონაწილენი გამოდინან სამასკარადო ტანსაცმლითა და ნიღბებით. კარნავალს თან ახლავს სხვადასხვა სახის გასართობები, თამაშობები, ცეკვები, მხატვრული თეიმოქმედების კოლექტივების თუ ინდივიდუალურ შემსრულებელთა გამოსვლები და ა. შ.

სურათი — 1. ფერწერული ნაწარმოები.

2. კინემატოგრაფიული ფილმი.

3. დრამატულ ნაწარმოებში — აქტის, მოქმედების ნაწილი, რომელსაც დამოუკიდებელი საგანგებო დეკორაცია უნდა ჰქონდეს.

სურათების გალერეა — სპეციალური ნაგებობა, რომელშიც გამოფენილია სურათები დასათვალიერებლად.

მუყაო — 1. სქელი მკერივი ქაღალდი.

2. სქელ ქაღალდზე წებოვანი საღებავებით შესრულებული ნახატი. გამოიყენება ნიმუშად ფრესკული ან მოზაიკური სურათების შესრულებისას.

ქართული — ქართული ხალხური ცეკვა. განკუთვნილი წვეილებისათვის. ცნობილი იყო ლეკურის სახელწოდებით. ჩაისახა ქართლსა და კახეთში. მუსიკალური ზომა 6/8. სრულდება საყ-

размер 6/8. Исполняется в сопровождении инструментального ансамбля (дудуки, зурны, доли). Классические образцы — «картули» в операх З. И. Палиашвили «Даиси» и «Абесалом и Этери».

cartuli (груз.).

Картушь — графическое или скульптурное украшение в виде декоративно обрамленного щита или развернутого не до конца свитка, часто с эмблемой, гербом, надписью и т. п.

cartouche (франц.), cartouche, scroll (англ.), Kartusche (нем.), cartouche (итал.), cartouche (исп.).

Карусель (цирк) — номер заключается в движении по кругу большой группы лошадей, по барьеру, у барьера в манеже и по специальному трехярусному круглому ступенчатому станку-пьедесталу.

2. В «Икарыйских играх» и антиподо — вращение ногами горизонтального шеста с партнерами на его обеих концах.

carrouse, chev aux de bois, manège de chevaux de bois (франц.), merry-go-round, whirligig, roundabout (англ.), Karussell (нем.), giöstra, carofello (итал.), tiovivo (исп.).

Карцганак — осетинский ударный музыкальный инструмент. Род трещетки. К. используется главным образом для подчеркивания ритма во время танцев.

kartsghanak (осет.).

Каскад (цирк) — 1. Акробатический прием; имитация падения. Применяется в комических номерах.

2. В жонглировании — стремительное перебрасывание из одной руки в другую (мячей, тарелок и т. п.) летящих дугой.

cascade (франц.), cascade (англ.), Kaskade (нем.), cascata (итал.), cascada (исп.).

Каскадер — то же, что кинодублер, но каскадер точнее. Эта профессия молодая: она ровесница кинематографа. Предшественники каскадеров — это уличные канатоходцы — те самые, о которых Шатобриан сказал, что по впечатлению, оказываемому на публику, у них нет

равеири ანსამბლის (დუდეკი, ზურნა, დოლი) თანხლებით. «ქართულის» კლასიკური ნიმუშია ზ. ფალიაშვილის ოპერებში — «აბესალომ და ეთერსა» და «დაისი».

კარტუში — მოჩარჩოებული ფარის ან ნახევრად გაშლილი გრაფიკის სახის გრაფიკული ან სკულპტურული სამკაული. ხშირად მის შიდა არეზე გამოსახულია ემბლემა, გერბი, წარწერა და ა. შ.

კარუსელი (ცირკი) — ცხენების დიდი ჯგუფის მოძრაობა წრის ირგვლივ, ვითონ ჯებირზე, ჯებირთან მანევში და სპეციალურ სამიარუსიან, მრგვალ საფეხურებიან დაზგა-პიედესტალზე.

2. იკაროსულ თამაშობებში და ანტიპოდში — ჰორიზონტალური ლატანის ფეხებით ტრიალი, როლისკორივე ბოლოზე პარტნიორები სხედან.

კარცგანაკი — ოსური დასარტყამი საკრავი კრიალას ნაირსახეობა. კ. ძირითადად გამოიყენება რიტმის ხაზგასმისათვის ცეკვებში.

კასკადი (ცირკი) —

1. აკრობატული ილეთი; წაქცევის იმიტაცია. გამოიყენება კომიკურ ნომრებში.

2. ჟონგლიორებაში — ხელიდან ხელში რკალსებური ფრენით საგნების (ბურთების, თევზების და სხვ.), სწრაფი სროლა.

კასკადიორი — იგივე, რაც კინოდუბლიორი, მაგრამ კასკადიორი უფრო ზუსტია. ეს ახალი პროფესიაა, კინემატოგრაფის ტოლა. კასკადიორებს წინამორბედი იყენენ ქუჩის მუშაოთები, რომელთა შესახებ შატობრიანმა თქვა — მაყურებელზე შემოქმედების თვალსაზრისით, მათ ტოლა აბაჰაეთო. კასკადიორები არაჲნ ცირკის მსახიობე-

равных. Это — циркачи, исполнители «каскдных номеров» — отсюда и термин. К. дублирует кинозвезд (актеров) в рискованных сценах.

cascadeur (франц.).

Кассация — музыкальное произведение для исполнения на открытом воздухе инструментальным ансамблем. К. близка к дивертисменту или серенаде; часто начинается и кончается маршем.

Kassation (нем.), cassation (англ.), cassation (франц.), cassazione (итал.), casación (исп.).

Кассета — в фото и киноаппаратуре — светонепроницаемый футляр для предохранения светочувствительных материалов от засвечивания. Из кассеты подается пленка в фильмовой канал камеры. К. бывают подающие и приемные. В ручных камерах обычно в одной кассете совмещены ролики: подающие и приемные.

cassette, cartouche (франц.), cassette, filmmagazine, plate-holder (англ.), Kassette (нем.), casséla (итал.), portacarrete, portaplacas, bastidor (исп.).

Кассета, кассетта — то же, что «кессон» в архитектурном оформлении.

caisson (франц.), cassette (англ.), Kasette, Deckenfeld (нем.), cassone (итал.), cajón (исп.).

Кастаньеты — ударный музыкальный инструмент распространенный в Испании с конца XVI в. Состоит из двух связанных на одном конце деревянных пластинок. К. служат для выстукивания drobных ритмов и ритмических акцентов при танце.

ბი — „კასკადური ნომრების“ შემსრულებლები (აქედან წარმოსდგა ტერმინი). კ. კინოვარსკვლავებს (მსახიობებს) ცვლის სახიფათო სცენებში.

კასაცია — ინსტრუმენტული ანსამბლის მიერ ღია ცის ქვეშ შესასრულებელი მუს. ნაწარმოება.

კ. უახლოვდება დივერტისმენტს ან სერენადას; ხშირად იწყება და მთავრდება მარშით.

კასეტი — ფოტო და კინოაპარატურაში შექმეულწვევი ფუტლარი, განკუთვნილი შექმგრძობიარე მასალების სინათლის სხივისაგან დასაცავად. კასეტიდან მოძრაობს ფირი კამერის ფილმის (ფირი) არხში. კასეტები გვხვდება მიმწოდებელი და მიმღები. ხელის კამერებში ხშირად გაერთიანებულია ერთ კასეტაში მომწოდებელი და მიმღები გორგოლაქები.

კასეტი — იგივეა, რაც არქიტექტურაში — კესონი.

კასტანეტები — დასარტყამი სამუს. საკრავო გავრცელებული ესპანეთში XVI ს. მიწურულიდან. შედგება 2, ერთ ბოლოზე შეკრული ხის ფირფიტისაგან. კ. გამოიყენება ხშირი რიტმების გამოსაკვეთად და რიტმული აქცენტებისათვის ცეკვის დროს.

casta ñuelas (исп.), bones (რუს.), castagnettes (ქართ.), Kastagnitten (нем.), castagnette (იტალ.).

Катакомбы — обширные подземелья в Риме и других городах, состоящие из многоэтажных коридоров и небольших помещений (крипт), в которых первые христиане в периоды преследований хоронили своих умерших, собирались для молитвы.

catacumba (лат.), calacomb (англ.), catacom'а (фр.а.), Ka takombe (нем.), catacõmba (итал.).

Катушка (цирк) — эквилибристический снаряд в форме цилиндра, на поверхность которого кладется доска, стоя на которой эквилибрист, раскачиваясь из стороны в сторону, удерживает равновесие.

reel (англ.), bobine (франц.), Rolle (нем.), bobina (итал.), bobina (исп.),

Катхали, катахали — вид индийского музыкально-хореографического театра. Возник на юго-западе Индии в XV—XVI вв. Представление разыгрывается на открытом воздухе в лунную ночь и длится до рассвета. Пляска-пантомима сопровождается вокальным повествованием певца, скрытого за занавесом и поющего под аккомпанемент оркестра. В середине XX в. в результате реформ К. приближается к современному спектаклю.

katakhalī (инд.).

Кафа — старинный кабардинский народный массовый танец. Темп умеренный. Музыкальный размер 6/8 или 2/4. Разновидности К. распространены также в Адыгее и Осетии.

cafa (кабард.).

Кафе-шантан — кафе или ресторан, в котором демонстрируется эстрадная программа легкого, развлекательного характера. Первые К.-ш. появились во Франции в 50-х гг. XIX в. Здесь выступали певцы и певицы, исполнявшие злободневные, а часто и фривольные песенки. В России с конца XIX в. в К.-ш. выступали хоры,

капачкомები — ვრცელი მიწისქვეშა სადგომები რომსა და სხვა ქალაქებში, შეღვენილი მრავალსართულიანი ღერეფებისა და მცირე სათავსებისაგან (კრიპტები), სადაც პირველი ქრისტიანები ღვინის პერიოდში თავს აფარებენ. თავს იყრიდნენ სალოცავად და ასაფლავებდნენ მიცულბულებს.

კოჭი (ცარკი) — ცალმდრას ფორმის ეკვლიბრისტული იარაღი. მსახიობი ვარჯიშობს კოჭზე გადებულ ფიცარზე და თან წონაწწორაზას ინარჩუნებს.

კატხალი, კატახალი — ინდური მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული თეატრის ერთ-ერთი სახე. წარმოიშვა XV—XVI საუკუნეებში სამხრეთ დასავლეთ ინდოეთში. წარმოდგენა თამაშდება ღია ცის ქვეშ, მთვარიან ღამეში და გრძელდება გათენებამდე. ექვეპანტომიმას თან ახლავს მოძლეროს ვოკალური თხრობა. მოძლერალ ფარდს უქანაა, მღერის საკრავებიანი ორკესტრის თანხლებით. XX საუკუნეში წინააღმდეგობა რეფორმების შედეგად კატხალი თანდათან ემსგავსება თანამედროვე სპექტაკლს.

კაფა — ძველებური ყაბარდოული ხალხური მასობრივი ექვეპანტომიმის ტიპი. მუსიკალური ზომა 6/8 ან 2/4. კაფას სახესხვაობანი ვარჯიშობდება აგრეთვე ადღესა და ოსეთში.

კაფე-შანტანი — კაფე ან რესტორანი, რომელიც უჩვენებენ გასართობი. მსუბუქი ხასიათის საესტრადო პროგრამას. პირველი კაფე-შანტანები საფრანგეთში გაჩნდა XIX საუკუნის 50-იან წლებში. მაყურებლის წინაშე გამოდიოდნენ მოძლერალი მამაკაცებიც და ქალებიც, რომლებიც ასრულებდნენ საკორბორატო თემატიკის სიმღერებს, ხშირად უხამსი შინაარსის სიმღერებსაც.

ансамბლი არქისტოკ, ძეცყ, აკრობატყ, ტან-
ცორყ, ფოკუსნიკი.

café-chantant (ფრანც.).

Качалка (გრაფ.) — лопаточка с остро
заточенным зубчатым краем.

swing-lever (ანგლ.), balancier (ფრანც.), Schwinghebel (ნემ.), balancière (იტალ.), balan-
cín (исп.).

Качалка (гравир.) — инструмент, на-
поминающий собой широкую столярную
стамеску, с овальной режущей гранью,
которая имеет правильно насеченные зу-
бчики.

firmer chisel (ანგლ.), cisea u à manche (ფრანც.), Stechbeitel (ნემ.), scalpello (იტალ.) escal-
plo (исп.).

Качуча — испанский танец в 3-х дольном
размере, характерный выстукиванием
каблуков и шелканьем «кастаньет». Муж-
чины и женщины танцуют отдельно.
В XIX в. распространился в странах
Европы как эстрадный танец.

cachucha (исп.).

Каучук (цирк) — номер пластической
акробатики, основанный на особой гибкост-
ти тела. Главная позиция К. крутой
прогиб тела назад, выполняется в раз-
ных положениях, в том числе лежа на жи-
воте и на боку.

caoutchouc (ანგლ.), caoutchouc (ფრანც.), Kautschuk (ნემ.), caucciú (იტალ.), cauchó
(исп.).

Каширование, или кашетирование (маски-
рование) —крытие части лучей, идущ-
их к кадровому окну, с помощью непроз-
рачной маски (каше). К. применяется при
двойной экспозиции для [соемещения двух
или более объектов, снимаемых в разных
местах и в разное время. Так, напр., при
съемке по методам последующей дорисовки
и домакетки сначала снимается низ деко-
рации, в котором действуют актеры. При
этом часть кадра, предназначенная для

რუსეთში XIX საუკ. ბოლოდან კაფე — შანტა-
ნებში გამოდიოდნენ გუნდები, არფაზე დამკვრელ-
თა ანსამბლები, დეკლამატორები, აკრობატები,
მოცეკვავეები.

სარხვეელა (გრად.) — პატარა ნიჩაბი, წვე-
ტიანკბილებიანი პირით.

რხველა (გრავირ.) — ინსტრუმენტი. მოგვა-
გონებს ღურგლის ფართობიდან ასტამს, მკრელი
ოვალური წახნაგით, რომელსაც სწორად ნაქდები
კბილანები აქვს.

კაჩუჩა — ესპანური ცეკვა სამწილად ზომავში,
ქუსლების ბაკუნითა და კასტანიეტების ტყაცუ-
ნით. მამაკაცები და ქალები ცეკვავენ ცალ-ცალ-
კე. XIX ს.-ში საესტრადო ცეკვის სახით გაერცელ-
და ევროპის ქვეყნებში.

კაუჩუკი (ცირკი) — პლასტიკური აკრობატი-
კის ნომერი, დამყარებული სხეულის განსაკუთ-
რებულ მოქნილობაზე; ტანის ძლიერი გადაწევა
უკან სხვადასხვა მდგომარეობაში.

კაშირება (შენიღბვა) — კადრის სარკმლისკენ
მიმავალი სხივების ნაწილის დაფარვა გაუმჭირ-
ვალე მასკით (კაშე). კაშირება გამოიყენება ორმა-
გი ექსპოზიციისას, სხვადასხვა ადგილას და სხვა-
დასხვა დროს გადაღებული ორი ან მეტი ობიექ-
ტის შეთავსებისათვის. მაგალითად, გადაღების
დროს შემდგომი ჩახატვის და მაკეტით შეთავსე-
ბის მეთოდით. ყერ იღებენ დეკორაციის ქვედა
ნაწილს, სადაც აისახება მსახიობების მოქმედება.
ამასთან, კადრის ის ნაწილი, რომელიც გათვალის-
წინებულია ზედა (მაკეტური) დეკორაციისათვის,

верха декорации закрывается непрозрачным каше и остается неэкспонированной. В дальнейшем на эту часть кадра на специальном станке снимается рисунок или макет верха декорации, а экспонированный ранее участок кадра закрывается кофтрамаской (контркаше). К. часто применяют в комбинированной съемке.

masking (англ.), masque (франц.), Maskieren (нем.), mascheramento (итал.), en-mascacaramiento (исп.).

Кашперле, Кашперль — комический герой австрийских и немецких кукольных представлений. Образ К. появился в конце XVIII в. в Австрии (Вена), затем в Германии. В различных местностях ему придавали особые характерные черты. Иногда К. был крестьянином, прибегающим, для того, чтобы просуществовать, к самым хитростям. В других случаях К. — пройдоха и плут, пробирающийся на высокие посты. Представления с участием К. порой поднимались до острого памфлета. К. действует в марionеточных и петрушечных представлениях. В XX в. назв. «Кашперле театр» закрепилось за театром ручных кукол (т. н. петрушек).

Kasperle, Kasperl (нем.).

Каштановый (цвет) — светло-коричневый, рыже-бурый.

chestnut (coloured) (англ.), marron (франц.), Kastanienbraun (нем.), castaño, casta(g)no, avana (итал.), castaño (исп.).

Квадр (стр.) — тесанный камень, стеновой блок в виде правильного параллелепипеда,

Quader (нем.).

Квадрат (муз.) — в джазе называется схема построения импровизации на данную тему, уложенную в количество 19. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

იფარება გაუმჭვირვალე კაშეთი და რჩება არაექსპონირებული. შემდგომში კადრის ამ (არაექსპონირებულ) ნაწილზე სპეციალურ დაზგაზე იღებენ ნახატს ან რეკორაციის ზედა ნაწილს (მაკეტს), ხოლო კადრის ადრე ექსპონირებული ნაწილი იფარება კონტრალით (კონტრკაშე). კ. ხშირად სარგებლობენ კომბინირებულ კინოგადაღებაში.

კაშპერლე, კაშპერლი — კომიური გმირი ავსტრიულ და გერმანულ თოჯინების თეატრში. კაშპერლეს იერსახე გაჩნდა XVIII საუკუნეში. ბოლოს ჭერ ავსტრიაში (ვენა), შემდეგ კი გერმანიაში. სხვადასხვა კუთხეში მას თვისებური დამახასიათებელი ნიშანთვისებები ჰქონდა. კაშპერლე ზოგჯერ გლეხი იყო, რომელიც საარსებო წყაროს მოსაპოვებლად უბოროტო ეშმაკობას იყენებდა. ზოგჯერ გაძევრე იყო და დიდი თანამდებობისთვის იღწეოდა. კაშპერლეს მონაწილეობით დადგმულ წარმოდგენები ხანდახან მწეავე პამფლეტის ხასიათს ღებულობდა. კაშპერლე მონაწილეობს პარონეტებისა და პეტრუშკების წარმოდგენებში. XX საუკუნე, სახელწოდება — „კაშპერლეს თეატრი“ დაერქვა ხელით სათამაშო თოჯინების (ე. წ. პეტრუშკების) თეატრს.

ჭაბოს (ფერი) — ღია ყავისფერა, შავწითელი.

კვადრი (მშენ.) — თლილი ქვა, კედლის ბლოკი წესიერი პარალელეპიპედის ფორმისა.

კვადრატო (მუს.) — ჯაზში ასე ეწოდება მოცემული თემის იმპროვიზაციის აგებულების სქემას, რომელიც თავსდება ამ თემის

тактов этой темы. Число квадратов при импровизации неограниченно.

от *лат.* quadratus.

quadrate (*англ.*), quadrate (*франц.*), Quadrate (*нем.*), quadrato (*итал.*), cuadrado (*исп.*).

Квадрафоника (в Англ.) — новая техническая запись и воспроизведение звука, при которой источники звучания — динамики — располагаются по четырем углам, а слушатель находится как бы в середине оркестра. При квадрафонической системе звучания нарушается естественное взаимоотношение слушателя с оркестром. В концертном зале оркестр [сидит лицом к слушателям. Именно этот фронтальный звук и воспроизводят существующие стереоскопические системы. Четырехканальная система звуковоспроизведения может быть достигнута только в условиях студии.

«quadrophonica» от *лат.* quadro и *греч.* phōnē

Квадрига — у римлян двухколесная колесница, запряженная четырьмя лошадьми. Скульптурные изображения К. легли в основу украшений фронтонов зданий, триумфальных арок и т. п.

quadriga (*лат.*), quadriga (*англ.*), quadrige (*франц.*), Quadriga (*нем.*), quadriga (*итал.*), cuadriga (*исп.*).

Кванца — древне-грузинский термин, обозначающий момент в женском танце с подчеркнута пластическими движениями рук.

cvantsva (*груз.*).

Кварта (*муз.*) — 1. Четвертая ступень в диатонической гамме.

2. Интервал шириной в четыре ступени.

quarta (*лат.*), quarta (*итал.*), fourth (*англ.*), quarte (*франц.*), Quarte (*нем.*), cuarta (*исп.*).

Квартал — часть города, ограниченная несколькими пересекающимися улицами.

block (*англ.*), quartier (*франц.*), Stadtviertel (*нем.*), quartiera(rione) (*итал.*), barrio, barriado (*исп.*).

ტაქტების რაოდენობაში. იმპროვიზაციის დროს კვადრატების რიცხვი განსაზღვრული არ არის.

კვადროფონიკა (ინგლ.-ში) — ბგერის ახალი ტექნიკური ჩაწერა და წარმოქმნა, რომლის დროსაც ელერადობის წყაროები — დინამიკები განლაგებულია ოთხ კუთხეში, ხოლო მსმენელი თითქოს ორკესტრის შუაგულშია მოთავსებული. ელერადობის კვადროფონული სისტემის დროს ირლევია მსმენელის და ორკესტრის ბუნებრივი ურთიერთობა. საკონცერტო დარბაზში ორკესტრი ზის სახით მსმენელისაკენ. სწორედ ამ ფრონტალურ ბგერას წარმოქმნიან შესაბამისი სტერეოსკოპული სისტემები. ბგერის წარმოქმნის 4-არხიანი სისტემა შეიძლება მიღწეული იქნას მხოლოდ სტუდიის პირობებში.

კვადრიგა — ძველრომაული ორთელიანი ოთხცხენებზე მდებარე ვეღლი. კვადრიგას სველბტურულ გამოსახულებას იყენებდნენ შენობათა ფრონტონების, ტრიუმფალური თაღებისა და სხვ. მოსართავად.

კვანწვა (კუანწვა) — ძველი ქართული ტერმინი. აღნიშნავს ქალთა ცეკვაში მოცეკვავის კოპწია, კეკლუტ მოძრაობებს.

კვარტა (მუს.) — 1. დიატონური გამის მეოთხე საფეხური.

2. ინტერვალური პირველსა და მეოთხე საფეხურებს შორის.

კვარტალი — ურთიერთგადაკვეთი ქუჩებით შემოსაზღვრული ქალაქის ნაწილი.

block (*ანგლ.*), quartier (*ფრანც.*), Stadtviertel (*ნემ.*), quartiera(rione) (*იტალ.*), barrio, barriado (*ისპ.*).

Квартдецима — 1. Интервал шириной в 14 ступеней, обозначается числом 14; часто рассматривается как составной, т. е. как септима через октаву. «Малая К.» — интервал в 14 ступеней и 11 тонов; «большая К.» — интервал в 14 ступеней и 11 1/2 тонов.

2. Четырнадцатая ступень от данной.

quarta-decima (лат.).

Квартет (муз.) — ансамбль из 4 музыкантов-исполнителей (инструменталистов или вокалистов). По составу инструментов К. бывают однородные и смешанные. К. в составе 3-х струнных смычковых инструментов и фортепиано принято называть фортепианным К. Вокальные квартеты бывают женские, мужские и смешанные (сопрано, альт, тенор, бас.).

quarteto (итал.), quartet (англ.), quatuor (франц.), Quartet (нем.), cuarteto (исп.),

Кватроченто — в истории итальянской культуры (науки, литературы, искусства) — название XV века.

quattrocento (итал.).

Квик-степ (быстрый фокстрот) — современный, международный бальный танец. Основные фигуры очень просты. Исполняется весело, непринужденно. Темп — 46—48 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4. Первый и третий удары акцентированы. В легком, общедоступном исполнении относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

quick-step (англ.).

Квимбра — религиозный танец негров. Исполняется в сопровождении песни в ее ритме.

quimbanga (англ.).

Кееноба — грузинское народное зрелище военно-патриотического характера.

Квартдецима — 1. 14 шаფებურის მომცველი ინტერვალი, აღინიშნება რიცხვით 14; სწორად განიხილება როგორც შედგენილი ე. ი. როგორც სექტიმა „ოქტავის იქით“. „ბატარა კ.“ — 14 საფებურის და 11 ტონის მომცველი ინტერვალია; „დიდი კ.“ — 14 საფებურის და 11 1/2 ტონის შემცველი ინტერვალი.

2. მეოთხეტი საფებურა — მოცემულიდან.

კვარტეტი (მუს.) — 4 მუსიკოს-შემსრულებლისაგან (ინსტრუმენტალისტი ან ვოკალისტი) შემდგარი ანსამბლი. შემადგენლობის მიხედვით განასხვავებენ ერთკვაროვან და შერეულ კ. მაგ., 3 სიმებიანი საკრავისა და ერთი ფორტეპიანოსაგან შემდგარ კვარტეტს საფორტეპიანო კ. ეწოდება. ვოკალური კვარტეტი შესაძლოა იყოს ქალთა, ვაჟთა და შერეული (სოპრანო, ალტი, ტენორი, ბანი).

კვატროჩენტო — იტალიური კულტურის (მეცნიერების, ლიტერატურის, ხელოვნების) ისტორიაში XV საუკუნის სახელწოდება.

კვიკ-სტეპი (სწრაფი ფოქსტროტი) — თანამედროვე საერთაშორისო სამეჭლისო ცეკვა. მისი ძირითადი ფიგურები ძალზე მარტივია. სრულდება მზიარულად, თამამად. ტემპი — 46-48 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა — 4/4. პირველი და მესამე თვლა აქცენტირებულია. ადვილი, საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი შესრულების დროს განეყუთვნება ყოფით ცეკვებს, ზოლორთული შესრულებით, რთული ფიგურების შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

კვიმბარა — ზანგების რელიგიური ცეკვა. სრულდება თანხლები სიმღერის რიტმით.

კეენობა — სამხედრო-პატრიოტული ხასიათის ქართული ხალხურა სანახაობა. წარმოიშვა უძვე-

Возникло в древности. Изображало борьбу народа с иноземными захватчиками (нападение врага, ответный бой, поражение иноземного завоевателя). В К. участвовало обычно население той местности, где происходило представление. К. устраивались ежегодно в определенный день и продолжались всю неделю. К. требовало большой и длительной подготовки, в которой принимал участие весь город или село. К. принимало театрализованнный вид. Во второй половине XIX в. в подготовке К. начали принимать участие писатели и актеры. Участники К. уже в ту пору применяли грим. В К. входила игра на музыкальных инструментах, песни, эротические танцы. Целый ряд сцен в К. проходил в плане импровизации и с этой стороны приближался к театру «берикаоба». В описании К. XVIII в. указано, что в ней участвовали разные цехи с отличительными знаками и своими оркестрами. Город разделялся по районам на два лагеря: один — «Исани», другой — «Нарикала».

keenoa (გრუზ.).

Кеуок, кек-уок — бальный и эстрадный танец в 2-х дольном синкопированном движении, исполняется в быстром темпе марша. Возник в США на рубеже XIX—XX вв. на основе танца американских негров. На эстрадах кафешантанов выродился в вульгарный танец, близкий к «канкану».

cake-walk (ანგლ.).

Келья — отдельная комната монаха в монастыре.

kellion (გრეც.), cell (ანგლ.), cellule (ფრანც.), Klosterzelle (ნემ.), cella (იტალ.), celda (исп.).

Керамевтика — гончарное искусство.

კერამევტიკა — სამეთუნეო ხელოვნება.

kerameutike (გრეც.), pottery (ანგლ.), poterie (ფრანც.), Töpferkunst (ნემ.), fabbricazione di stoviglie (იტალ.), alfarería (исп.).

ლეს დროში. განასახიერებდა ხალხის ბრძოლას უცხოელ დამპყრობთა წინააღმდეგ (მტრის თავდასხმა, საპასუხო ბრძოლა, უცხოელი დამპყრობის დამარცხება). ყვენობაში ჩვეულებრივ მონაწილეობდა იმ კუთხის მოსახლეობა, სადაც ეს წარმოდგენა იმართებოდა. ყვენობა იმართებოდა ყოველწლიურად, იწყებოდა ერთ გარკვეულ დღეს და მთელი კვირა გრძელდებოდა. ყვენობა მითხობდა დიდ და ხანგრძლივ მოსამზადებელ მუშაობის ჩატარებას, ვინაიდან მასში მთელი ქალაქი ან სოფელი მონაწილეობდა. ყვენობას თეატრალური სახე ეძლეოდა. XIX საუკ. მეორე ნახევრიდან ყვენობის მომზადებაში მონაწილეობდნენ მწერლები და მსახიობები. ყვენობის მონაწილენი უკვე მაშინ იყენებდნენ გრიმს. ამ სანახაობაში შედიოდა მუსიკალურ საკრავებზე დაკვრა, სიმღერა, ეროტიკული ცეკვები. ყვენობის მთელი რიგი სცენები იმპროვიზაციით ტარდებოდა და ამ მხრივ იგი უახლოვდება „ბერიკაობას“. ყვენობის აღწერაში კი, რომელიც XVIII საუკ. ეკუთვნის, მითითებულია, რომ მასში მონაწილეობდნენ სხვადასხვა ამქრები განმასხვებელი ნიშნებითა და თავთავიანთი ორკესტრებით. ქალაქი იყოფოდა რაიონების მიხედვით, ორ ბანაკად ერთი იყო „ისანი“, მეორე — „ნარიყალა“.

კეკუოკი, კეკ-უოკი — სამეჭლისო და საესტრადლო ცეკვა ორწილადი სინკოპირებული მოძრაობით სრულდება სწრაფი ტემპით. წარმოიშვა აშშ-ში XIX—XX ს.-ის მიჯნაზე ამერიკელ ზანგთა ცეკვების საფუძველზე. კავე-შანტანთა ესტრადლებზე გალაგვარდა „კანკანის“ მსგავს ეულგარულ ცეკვად.

კენაკი — ბერის საცხოვრებელი ოთახი მონასტერში.

Керамика — вид прикладного искусства. Гончарное искусство. Изделия из природных глин, а также их соединений с минеральными и органич. добавками, обожженные до камневидного состояния.

keramikē (греч.), earthenware, ceramics, pottery (англ.), céramique (франц.), Keramik (нем.), ceramica (итал.), cerámica (исп.).

Керамическая живопись — выполняется красками, выдерживающими обжиг, на керамических изделиях. Основными материалами для красок служат окислы металлов. С глубокой древности употребляются для украшения архитектурных сооружений цветными глазуриями и эмалями, для художественной росписи посуды, исполняемой разными способами: роспись ангобами (цветными глинами) и подглазурная роспись фарфора и фаянса, эмалевая живопись. Особое место занимает техника античной вазописи, употреблявшей черный лак.

ceramic painting (англ.), peinture céramique (франц.), Keramikmalerei, Keramograph ie (нем.), pittura di cerámica (итал.), pintura de cerámica (исп.).

Керамические краски — подразделяются по характеру их применения на подглазурные и надглазурные. Первые наносятся на неглазурованный обожженный черепок, а затем покрывают желаемой глазурью и подвергают обжигу вместе с глазурью в большом огне. Вторые краски наносят на уже вполне обожженный и оглазурованный черепок и закрепляют новым обжигом. Надглазурные краски обладают меньшим блеском, несколько выпуклы и сравнительно легко стираются.

ceramic paints (англ.), couleurs de la céramique (франц.), keramische Farben (нем.), colori di cerámica (итал.), pinturas de cerámica (исп.).

Керамография — живопись на глиняных сосудах.

keramographiō (греч.), ceramography (англ.), céramographie (франц.), Keramikographie (нем.), ceramografía (итал.), ceramografía (исп.).

Керамика — გამოყენებითი ხელოვნების სახეობა. მეთუნეობის ხელოვნება. თიხის ნაკეთობანი, აგრეთვე მინერალური და ორგანული ნივთიერებების ბუნებრივ თიხასთან შერეული მასის ქვის სიმკვრივემდე გამომწვარი ნაკეთობანი.

კერამიკული ფერწერა — სრულდება ისეთი საღებავებით, რომლებიც უძლებენ კერამიკული ნაკეთობების გამოწვას. საღებავების ძირითად მასალად გამოიყენება ლითონთა ეანგეულები. უძველესი დროიდან გამოიყენება არქიტექტურულ ნაგებობათა ფერადი კიკერითა და მინანქრით მოსართავად. აგრეთვე ქურქლეულს მოსახატავად, რომელიც სრულდება სხვადასხვა ხერხით: ანგობით მოხატვა (ფერადი თიხით) ფაიფურისა და ქაშანურის კიკერისებრ მოხატვა და მინანქრული ფერწერა. განსაკუთრებულ ადგილს უკავია ანტიკურ ლარნაკხატულობას, სადაც შავი ლაქი გამოიყენებოდა.

კერამიკული საღებავები — მათი გამოყენებისა და ხასიათის მიხედვით იყოფიან კიკურქვეშა და კიკურზედა საღებავებად. პირველ საღებავებით ფარავენ მოუკიკურებელ გამომწვარ ნაკეთობას. შემდეგ კი ფარავენ სასურველი კიკურით და იწყებენ ძლიერ ცეცხლზე მის გამოწვას. მეორე საღებავებს ადებენ უკვე სრულად გამომწვარ და მოკიკურებულ ნაკეთობას და ხელახალი გამოწვის მეშვეობით ამაგრებენ საღებავებს. კიკურზედა საღებავები ნაკლებ ბზინვარეა, რამდენაღმე გამობურტულია და შედარებით იოლად იშლება.

კერამოგრაფია — მხატვრობა თიხის კერქელზე.

Кессоны (*стр.*) — I. Углубления поверхности потолка между балками перекрытия, ребрами свода или декоративными тягами, образующие на потолке сетку из квадратов или других геометрических фигур.

2. Открытые снизу ящики (обычно металлические или железобетонные), применяемые при устройстве глубоких подводных оснований мостов, плотин и т. п. для образования свободного от воды рабочего пространства.

caisson (*франц.*), caisson (*англ.*), Kassette, Senkkasten, Caisson (*нем.*), cassone (*итал.*), сајон (*исп.*).

Киароскуро, кьяроскуро — гравюра на дереве или линолеуме, производящая впечатление рисунка, исполненного различными оттенками одного и того же цвета.

chiaroscuro (*итал.*).

Кибернетика в музыке — применение современных кибернетических машин, которые используются в музыкальном творчестве. Прогресс науки за последние десятилетия, взаимопроникновение наук открыли возможности для обогащения музыкознания новыми научными методами.

Теория информации и кибернетика применяются для исследования вопросов музыкального творчества, восприятия музыки, ее анализа, исполнения; делаются попытки моделирования сочинения музыки методами кибернетики.

от *греч.* kybernetikē.

cybernetics in music (*англ.*), cybernétique à musique (*франц.*), Kybernetik in Musik (*нем.*), cibernetica in musica (*итал.*), cibnética en música (*исп.*).

Киворий — 1. Название определенной разновидности египетских, а также греческих и римских сосудов для питья.

2. В христианских храмах — дарохранительница, помещавшаяся под алтарной сенью.

კესონები (მშენებ.) — 1. კერისა და კამარის სიბრტყეზე გადახურვის კოქებით, კამარის წიბოებით ან ღეკორატიული ზოლებით შექმნილი ბადე, რომლის შემადგენელი უჭრედები კვადრატული ან სხვა გეომეტრიული ფორმისაა.

2. ლითონის ან რკინა-ბეტონის გადმოპირქვევებული ყუთები, რომლებსაც იყენებენ ღიდ სიღრმეზე კაშხალების, ხიდებისა და სხვა ნაგებობათა წყალქვეშა საძირკველის მოწყობის დროს უწყლო სამუშაო ადგილის შესაქმნელად.

კიაროსკურო — გრავეურა ხეზე ან ლინოლეუმზე, რომელიც ნახატის შთაბეჭდილებას ტოვებს და ერთი და იმავე ფერის სხვადასხვა ელფერიტაა მოსილი.

კიბერნეტიკა მუსიკაში — თანამედროვე კიბერნეტიკული მანქანების გამოყენება მუსიკალურ შემოქმედებაში. უკანასკნელი ათეული წლების მეცნიერულმა პროგრესმა, მეცნიერებათა ურთიერთშეღწევამ, შესაძლებელი გახადა მუსიკის მკოდნების გამდიდრება ახალი მეცნიერული მეთოდებით.

ინფორმაციის თეორია და კიბერნეტიკა გამოიყენება მუსიკალური შემოქმედების, მუსიკის აღქმის, მისი ანალიზის და შესრულების საკითხების გამოკვლევისათვის. არის ცდები მუსიკის შეთხზვის მოდელირებისა კიბერნეტიკის მეთოდებით.

კიბორიუმი — 1. ეგვიპტური, აგრეთვე ძველბერძნული და რომაული სასმელი კერპლის ნაირსახეობის სახელწოდება.

2. ქრისტიანული ტაძრის საკურთხეველში მოწყობილი სანაწილე.

3. Алтарная сѣнь (балдахин), поддержи-
ваемая колоннами.

kiborion (*греч.*), сапору (*англ.*), ciborium, baldaquin (*франц.*), Ciborium, Baldachin (*нем.*), baldacchino (*итал.*), baldaquino (*исп.*).

Кик — международный бальный танец, исполняемый под бит-музыку. Темп 32—40 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

kick (*англ.*).

Килики — вид древнегрузинского теат-
рального колического жанра.

kiliki (*груз.*).

Кимвал — музыкальный INSTR., упот-
реблявшаяся древними иудеями при бого-
служении. От своего величественного зву-
ка кимвалы были прозваны «кимвалами
восклицания», или «громогласными».

kymbalon (*греч.*).

Кинематограф — 1. Комплекс устройств
и методов, обеспечивающих съемку и показ
на экране кинофильмов. Основной осо-
бенностью К., отличающего его от других
видов записи и воспроизведения движу-
щихся изображений (напр., магнитной
видеозаписи), является фиксация фаз дви-
жения объекта на киноплёнке в виде ряда
последовательных фотоснимков (кадров
киноизображения). Часто термин К. упо-
treбляется для обозначения зрелищного
искусства, возникшего на основе техники
кинематографии.

2. Показ фильмов, основанный на приме-
нении аппарата.

3. Помещение, где демонстрируются
кинофильмы.

от *греч.* kinēma и graphō.

cinema, cinematograph (*англ.*), cinéma, cinématographe (*франц.*), Kinematograph (*нем.*), cinematografo (*итал.*), cinematógrafo (*исп.*).

3. სვეტებზე დაყრდნობილი გაეალაკი (ბალდა-
ხინი), საეურთხვეველში.

კიკი — საერთაშორისო სამეჭლისო ცეკვა,
სრულდება ბიტ-მუსიკის თანხლებით. ტემპი —
32—40 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა —
4/4.

კილიკი — ძველ ქართულ თეატრში კომიკური
ჯანრის სახე.

წინწილა — მუს. ინსტრ., რომელიც გამოიყუ-
ნებოდა ძველი იუდეველების მიერ ღმრთისმსახუ-
რების დროს. დიდებულ ბეგრას გამო წინწი-
ლებს „შეძახილების წინწილები“, ან „მკექარე-
ვბო“ შეარქვეს.

კინემატოგრაფი — 1. მოწყობილობებისა და მე-
თოდების კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს
კინოფილმების გადაღებასა და ეკრანზე ჩვენე-
ბას. კ.-ის ძირითადი თავისებურება, რითაც იგი
განსხვავდება მოძრავი გამოსახულებების ჩაწე-
რისა და ჩვენების სხვა სახეობებისაგან (მაგალი-
თად, ვიდეოჩანაწერისაგან), ისაა, რომ აქ ობიექ-
ტის მოძრაობის ფაზების ფიქსაცია ხდება კინო-
ფირზე თანმიმდევრული ფოტოგადაღებების (კი-
ნოგამოსახულებების კადრების) სახით. ტერმინი
„კ.“ ხშირად იხმარება კინემატოგრაფის ტექნი-
კის საფუძველზე აღმოცენებული სანახაობითი
ხელოვნების აღსანიშნავად.

2. ფილმების ჩვენება აპარატის გამოყენებით.

3. შენობა, სადაც კინოფილმებს უჩვენებენ.

Кинематографист—лицо, работающее в киноискусстве.

film maker (англ.), cinéaste (франц.), Filmschaffender (нем.), cineasta, cinematografo (итал.), cinematografista (исп.).

Кинематографическая проекционная оптика — применяется для получения на экране увеличенного изображения кадра кинофильма.

cinematographic projection optics (англ.), optique projection cinématographique (франц.), kinematographische Projektionsoptik (нем.), òptica cinematográfica da projeziõne (итал.), òptica cinematográfica de proyección (исп.).

«Кинематографическое время» — время экранного действия, которое не совпадает с временем демонстрации фильма. К. в. или экранное время — это объективное астрономическое время свершения тех или иных демонстрируемых на экране действий и, вместе с тем, наше субъективное его восприятие.

cinematographic lime (англ.), temps cinématographique (франц.), kinematographische Zeit (нем.), tempo cinematografico (итал.), tiempo cinematográfico (исп.).

Кинематография — отрасль культуры и народного хозяйства, осуществляющая производство кинофильмов и показ их зрителю. Киноискусство и кинотехника развиваются, взаимно обогащая и стилизируя друг друга. К этапам развития К. относятся: немое кино, существующее с момента изобретения кинематографа (1895), звуковое кино, получившее повсеместное распространение с 1927—1929 гг., цветное (1935—1945 гг.), стереоскопическое (1935—1940 гг.), панорамное (1952), широкоэкранное (1953), с 1955 г. — широкоформатное со стереофоническим звуком, стереокино, отличающееся от всех других видов

კინემატოგრაფისტი — კინოხელოვნების მუშაკი.

კინემატოგრაფიული საპროექციო ოპტიკა — გამოიყენება კინოფილმის კადრის გადიდებულ გამოსახულების მისაღებად ეკრანზე.

„კინემატოგრაფიული დრო“ — საეკრანო მოქმედების დრო, რომელიც არ ეთანხმება ფილმის დემონსტრაციის ხანგრძლივობას. კ. დ. ანუ „ეკრანისეული დრო“ ერთდროულად ეკრანზე დემონსტრირებული ამა თუ იმ მოქმედებების ობიექტური ასტრონომიული დროცაა და ჩვენს მიერ მისი სუბიექტური აღქმაც.

კინემატოგრაფია — კულტურისა და სახალხო მეურნეობის დარგი, რომელიც ახორციელებს კინოფილმების წარმოებას და მაყურებელთათვის მათ ჩვენებას. კინოტექნიკის განვითარება გავლენას ახდენს კინოხელოვნების სტილზე, მხატვრულ მიმართულებაზე, ხოლო ხელოვნება თავის მხრივ, გარკვეულ ამოცანებს სახავს კინოტექნიკის წინაშე. კინემატოგრაფიის განვითარების ეტაპებია: ე. წ. მუნჯი კინო, რომელიც არსებობს კინემატოგრაფის გამოგონების დროდან (1895); ხმოვანი კინო, რომელიც თითქმის საყოველთაოდ გავრცელდა 1927—1929 წლებიდან; ფერადი კინო (1933—1945), სტერეოსკოპული (1935—40); პანორამული (1952), ფართოეკრანიანი კინო (1953) და ფართოფორმატიანი სტერეოფონული ხმით (1955); სტერეოკინო, რომელიც კინემატო-

кинематографа **объемностью изображений**.

გრაფიის ყველა სხვა საბეზობისაგან განსხვავდება გამოსახულების მოცულობით.

от *греч.* kinēma и graphō.

cinema art, motion picture camera (*англ.*), cinéma, cinématographie (*франц.*), Filmwesen, Kinematographie, Kino (*нем.*), cinematografía (*итал.*), cinematografia (*исп.*).

Кинескоп — приемная электронно-лучевая трубка. Применяется для воспроизведения телевизионных изображений в телевизорах и в специальных установках для съемки на 16 — и 35 мм киноплёнке телевизионных передач.

კინესკოპი — სატელევიზიო გამოსახულების მიმღები ელექტრონულ-სხივური მილაკი. სპეციალურ დანადგარებში გამოიყენება აგრეთვე 16 და 35 მმ კინოფირზე სატელევიზიო გადაცემათა გადასაღებად.

от *греч.* kineō и skopeō.

picture tube, kinescope (*англ.*), cinéscope, tube receptrur d'image (*франц.*), Kineskop, Bildschreibröhre (*нем.*), cinescopio (*итал.*), cinescopio (*исп.*).

Кинетическое искусство — новый жанр декоративно-прикладного искусства, рожденного научно-технической революцией, связан с созданием «искусственной управляемой среды» эстетического содержания, предусматривающего сознательное включение в управление этой среды или отдельным «кинетическим объектом» самого зрителя.

კინეტიკური ხელოვნება — სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციით აღმოცენებულ დეკორატიულ-გამოყენებით ხელოვნებას ახალი ენა რი დაკავშირებელია ესთეტიკური შინაარსის მქონე „ხელოვნური მმართველი წრის“ შექმნასთან, ითვალისწინებს ამ წრის მემუეობით ან ცალკეულ „კინეტიკური ობიექტით“ თვით მყუერებლის შეგნებულ მართვას.

от *греч.* kinētikos.

kinetic art (*англ.*), art cinétique (*франц.*), kinetische Kunst (*нем.*), arte cinético (*итал.*), arte cinético (*исп.*).

Кинетический объект — произведение кинетического искусства, композиция из абстрактных, находящихся в движении вещественных или световых элементов.

კინეტიკური ობიექტი — კინეტიკური ხელოვნების ნაწარმოები, აბსტრაქტული, მოძრაობაში მყოფი ნივთობრივი ან შუქის ელემენტებისაგან შემდგარი კომპოზიცია.

kinetic object (*англ.*), object cinétique (*франц.*), kinetisches Objekt (*нем.*), oggètto cinético (*итал.*), objeto cinético (*исп.*).

Кино — в разговорном языке то же, что «кинематография». Часто словом «К» называют кинотеатр.

კინო — სასაუბრო ენაზე იგივეა, რაც „კინემატოგრაფია“; „კინოს“ ხშირად კინოთეატრსაც ეძახიან.

cinema, movies (*англ.*), cinéma (*франц.*), Kino, Kinematographie (*нем.*), cine, cinema, pellicola, film (*итал.*), cine, cinematografía, cinema, película, cinta (*исп.*).

Киноактер — актер, играющий для кинематографа.

კინოსახიობი — კინემატოგრაფის მსახიობი.

film actor, screen actor (*англ.*), acteur, cinéacteur (*франц.*), Filmschauspieler, Schauspieler (*нем.*), attóre cinematografico (*итал.*), artista de cine, actor (*исп.*).

Киноактриса — актриса, которая играет для кинематографа.

film actresses, screen actress (*англ.*), actrice-ciné, actrice (*франц.*), SchauspielerIn, Filmschauspielerin (*нем.*), attrice cinematografica (*итал.*), actriz cinematográfica, artista de cine (*исп.*).

Киноаппарат общего назначения — наиболее распространенный тип киносъёмочной аппаратуры, применяемый в основном при несинхронных съёмках в одну экспозицию как в павильоне, так и на натуре.

camera of common purpose (*англ.*), caméra de commun destination (*франц.*), Filmapparat für gemeine Bestimmung (*нем.*), camera per comune destinazione (*итал.*), cámara para destinación común (*исп.*).

Киноаппарат «немой» — применяется при несинхронной съёмке в павильоне и на натуре.

mute camera (*англ.*), muet appareil, projection (*франц.*), Stummfilmapparat (*нем.*), apparecchio cinematografico muto, cinepresa muta (*итал.*), aparato cinematográfico mudo, cámara cinematográfica muda, tomavistas mudo (*исп.*).

Киноаппарат прецизионный — применяется при комбинированной съёмке в две и более экспозиции, при съёмке фонов для рир-проекции, съёмке мультипликаций и специальных видов киносъёмки, при которых предъявляются повышенные требования к точности совмещения элементов изображения, образующих комбинированный кадр.

от *лат.* praecisus.

appareil précision (*франц.*), precise camera (*англ.*), Präzisionskamera (*нем.*), cinepresa di precisione (*итал.*), cámara precisa (*исп.*).

Кинобудка — помещение для киноаппарата и киномеханика.

cinema box (*англ.*), cabine de cinema (*франц.*), Filmkasten (*нем.*), cabina di cine (*итал.*), cabina de cine (*исп.*).

Киноварь — краска, относящаяся к группе ртутных. Натуральная киноварь, носящая название горной киновари, имеет различные оттенки — от ярко-красного до темно-красного. Химический состав

Киноმსახიობი ქალი — კინემატოგრაფის მსახიობი ქალი.

საერთო დანიშნულების კინოაპარატი — უფრო ხშირად გავრცელებულია ამ ტიპის კინოგადამღები აპარატი, რომელიც ძირითადად გამოიყენება არასინქრონული გადაღებებისას, ერთი ექსპოზიციით, როგორც პავილიონში, ისე ნატურაზე.

„**მუნჯი**“ კინოაპარატი — გამოიყენება პავილიონსა და ნატურაზე გამოსახულების არასინქრონული გადაღებისას.

კინოაპარატი პრეციზიური — გამოიყენება კომბინირებული გადაღებისას ორ და მეტ ექსპოზიციაში, რირ-პროექციისათვის ფონების გადაღებისას, მულტიპლიკაციისა და კინოგადამღებების სპეციალური სახეობების დროს. კ. პ. უზრუნველყოფს კომბინირებული კადრის შემადგენელი ელემენტების სათანადო სიზუსტეს.

კინოგვიხური — სათავსო კინოაპარატისა და კინომექანიკოსისათვის.

სინგური — საღებავი განეკუთვნება ვერცხლისწყალთა ჯგუფს. ნატურალური სინგური, რომელიც მთის სინგურად იწოდება, სხვადასხვა ელფერისაა — ღია წითელიდან მუქ წითლამდე. სინგურის ქიმიური შემადგენლობა — გოგირ-

киновари — сернистая ртуть. Кроме натуральной киновари, существует и искусственный продукт, который в наше время все более вытесняет натуральный. Начало изготовлению искусственной киновари было положено уже в XIII в. алхимиками. В средние века были знакомы с производством искусственной киновари и в Китае. Киноварь, как краска, была известна уже в глубокой древности; греки называли киноварь «миллос», римляне — «миннум».

kinnabari (греч.), cinnabaris, vermillion, chinese, extra (англ.), vermillon de Chine, français, anglais permanent (франц.), Zinnober, chinesisch: Karmin (нем.), cinabrese (итал.), cinabrio (исп.).

Киноведение — область искусствоведения, исследующая кино как искусство, средство просвещения и информации.

film appreciation, film research (англ.), filmologie (франц.), Filmwissenschaft (нем.), filmologia (итал.), ciencia cinematográfica (исп.).

Кинодекорация — художественное оформление пространства, в пределах которого происходит действие фильма. К. служит для характеристики исторической эпохи, среды, условий, в которых разворачиваются события фильма, и является одним из важнейших средств образительного воплощения драматургического и режиссерского замысла. К. существенно отличается от декорации театральной, особенности которой определяются условиями сцены и фронтальной точкой зрения из театрального зала. К., рассчитанная на множество точек зрения киноаппарата, обладающего способностью перемещаться, сооружается трехмерной и конструируется так, чтобы киноаппарат мог в нужном режиссеру масштабе и ракурсе фиксировать любой момент разворачивающегося действия. Наряду с камерными сценами, киноискусство способно воссоздавать события эпического характера, в которых участвуют десятки тысяч человек.

set (англ.), décora (франц.), Kinodekoration, (нем.), decorazione, scene scenografie (итал.), cine decorado, decoracion (исп.).

ლოვანი ვერცხლისწყალია. ნატურალური სინგურის გარდა არსებობს აგრეთვე ხელოვნური, რომელიც ჩვენს დროში სულ უფრო და უფრო აძევებს ნატურალურს. ხელოვნური სინგურის დამზადება დაიწყო ალქიმიკოსებმა XIII საუკუნეში. შუა საუკუნეებში იცნობდნენ ხელოვნური სინგურის წარმოებას ჩინეთში. სინგური როგორც საღებავი ცნობილი იყო ჯერ კიდევ უქველეს დროში. ბუძნები სინგურს უწოდებდნენ — „მილოსს“, რომაელები — „მინიუმს“.

კინომოცოდნეობა — ხელოვნებათმცოდნეობის დარგი. რომელიც კინოს შეისწავლის როგორც ხელოვნებას, როგორც განათლების, და ინფორმაციის საშუალებას.

კინოდეკორაცია — მხატვრული გაფორმება სივრცისა, რომლის ფარგლებშიც ხდება ფილმის მოქმედება. კ. საჭიროა იმ ისტორიული ეპოქის სოციალური წრის, გარემო-პირობების დასახასიათებლად, რომელშიც მიმდინარეობს ფილმის მოქმედება, იგი წარმოადგენს დრამატურგიას და რეჟისორის ჩანაფიქრის სახეითი განხორციელებას მნიშვნელოვან საშუალებას. კ. არსებობდა განახევდება თეატრალურისაგან, რომლის თავისებურებას განაპირობებს სცენისა და მანერების დარბაზის ფონტალური ხედვის პირობები.

კ. გათვალისწინებულია კინოაპარატის ხედვის უამრავ წერტილზე, და რაკი კინოაპარატი თვითონვე მოძრაობს, კ. სამგანზომილებიანი აიგებზომზე, თანაც ისეთი კონსტრუქციისა, რომ კინოაპარატს შეეძლოს რეჟისორისთვის საჭირო ნებისმიერი მასშტაბითა და რაკურსით აღბეჭდოს ფილმის მოქმედების ნებისმიერი მომენტი. კამერულ სცენებთან ერთად კინოხელოვნებას შეუძლია ასახოს ეპიკური ხასიათის მოვლენები, რომლებშიც ათეულ ათასობით ადამიანი მონაწილეობს.

Кинодраматург — писатель, автор ки-
ноценариев.

კინოდრამატურგი — მწერალი, კინოსცენარის
ავტორი.

film playwright, film dramatist, film dramaturgue (*англ.*), film dramaturgue (*франц.*),
Filmautor, Kinodramatiker (*нем.*), cine dramaturgo, scrittore (autore) drammatico de cine
(*итал.*), dramaturgo de cine (*исп.*).

Кинодраматургия — вид художествен-
ной литературы, предназначенный для
воспроизведения в кинематографе. Явля-
ясь идейно-художественной основой ки-
ноискусства, К. приобрела в СССР зна-
чение самостоятельной отрасли литерату-
ры.

კინოდრამატურგია — მხატვრული ლიტერატუ-
რის დარგი, რომელიც გამიზნულია კინემატო-
გრაფში განსახორციელებლად. კინოდრამატურ-
გიამ, რომელიც კინოხელოვნების იდეურ-მხატვ-
რული საკუთქელია, სსრ კავშირში მოიპოვა ლი-
ტერატურის დამოუკიდებელი დარგის მნიშვნე-
ლობა.

cinema dramaturgy (*англ.*), cinéma dramaturgie (*франц.*), Kinodramaturgie (*нем.*),
cinodramaturgia (*итал.*), cinedramaturgia (*исп.*).

«Кинозвезда» — киноактриса, поль-
зующаяся особым успехом, популярнос-
тью.

„კინოვარსკვლავი“ — კინოსახიობი, რომე-
ლიც განსაკუთრებული წარმატებით, პოპულა-
რობით სარგებლობს.

star, film star (*англ.*), étoile, vedette de cinéma (*франц.*), Filmstern, Filmstar (*нем.*),
stella (cinematográfica), diva (*итал.*), estrella de cine (*исп.*).

Киноизображение — изображение сюже-
та или художественного образа средствами
кинематографа. | !

კინოგამოსახულება — სიუჟეტის ან მხატვრუ-
ლი იერსახის გამოსახვა კინემატოგრაფიის საშუა-
ლებებით.

film image, picture, visuals (*англ.*), image cinématographique (*франц.*), Filmbild (*нем.*),
cinedescrizione (*итал.*), representación de cine (*исп.*).

Кинокамера — светонепроницаемый кор-
пус киноаппарата, несущий основные
устройства и детали аппарата (объектив,
кассету, обтюратор, видоискатель и др.)
и защищающий во время съемки свето-
чувствительный слой негативного матери-
ала от действия постороннего света.

კინოკამერა — კინოაპარატის შუქშეუქვალ კორ-
პუსი, რომელიც აღჭურვილია აპარატის უმთავრე-
სი მოწყობილობებითა და დეტალებით (ობიექტი-
ვი, კასეტი, ობტიურატორი, ვიზირი და სხვ.), გა-
დაღებისას კი ნეგატიური მასალის შუქმგრძნო-
ბიარე ფენას იცავს გარემო შუქისაგან.

film camera, motion picture camera lens (*англ.*), caméra (*франц.*), Filmaufnahmekamera
(*нем.*), cinécámara, cinepresa (*итал.*), cámara cinematográfica (*исп.*).

Кинокартина — то же, что кинофильм.

კინოსურათი — იგივეა, რაც კინოფილმი.

cinema- picture (*англ.*), film (*франц.*), Kinostück (*нем.*), pellicola (*итал.*), película
(*исп.*).

Кино кассетное — различные системы
для демонстрации кинофильмов на экране
обычного телевизора посредством пристав-

კასეტური კინო — სხვადასხვაგვარი სისტემე-
ბი ჩვეულებრივი ტელევიზორის ეკრანზე კინო-
ფილმების დემონსტრირებისათვის. გამოიყენება

ки, в которой устанавливают кассету (видеокассета) или диск с записью кинофильма. К. к. перспективно для применения в учебных целях и для просмотра фильмов в домашних условиях.

film-holder (*англ.*), film de chargeur (*франц.*), Kassettenfilm (*нем.*), film di cassetta (*итал.*), film de chasis (*исп.*).

Кино и телевидение — с начала своего становления телевидение развивается в тесной связи с кинематографом. Кадр является основной изобразительной единицей и в телевидении. Но, пользуясь приемами кино, телевидение вносит в них необходимые поправки, трансформирует их, что диктуется в основном изобразительными возможностями и ограниченными размерами телевизионного экрана. Кино активно воздействует на зрителя, когда удается достигнуть т. н. «эффекта присутствия», зрители чувствуют себя соучастниками действия, происходящего на экране. К. и т. пользуются общими методами, приемами; в построении драматургии, способах съемки, особенностях исполнения. Однако по мере развития телевидение все больше обнаруживает свою специфику и самостоятельность.

film and television (*англ.*), cinéma et télévision (*франц.*), Kino und Bildfunk (*нем.*), cinema e televiziune (*итал.*), cine y televisión (*исп.*).

Киноискусство — синтетическое искусство, сложившееся на основе использования технических и выразительных средств кинематографа, обладающее возможностью образного отражения действительности в пределах конкретной и наглядной формы. К. играет выдающуюся роль в общественно-политической и культурной жизни советской страны, воспитывая народ в духе коммунизма и советского патриотизма. Советское К. оказывает большое влияние на развитие реалистического прогрессивного направления в К. зарубежных стран.

cinema-art, film-art (*англ.*), art cinématographique (*франц.*), Filmkunst, Filmschaffen (*нем.*), arte cinematográfica (*итал.*), arte cinematográfico (*исп.*).

სპეციალური მისადგმელი სისტემის საშუალებით, რომელშიც ამაგრებენ კასეტას (ვიდეოკასეტას) ანდა დისკოს კინოფილმის ჩანაწერით. ე. კ. პერსპექტიულია სასწავლო კინოს თვალსაზრისით და ოჯახურ პირობებში ფილმების ჩვენებისათვის.

კინო და ტელევიზია — ტელევიზია თავიდანვე ერთარღება კინემატოგრაფთან მტკიცე კავშირში. აქაც ისევე როგორც კინოში, ძირითად გამოშახებლობით ერთეულს კადრი წარმოადგენს. კინოს ხერხების გამოყენებისას, ტელევიზიას შეაქვს მათში აუცილებელი შესწორებანი, ტრანსფორმაციას უყუთებს მათ, რაც ძირითადად ნაყარახვევია სატელევიზიო ეკრანის გამომსახველობითი შესაძლებლობებითა და შეზღუდული ზომებით. კინოატრეკრად მოქმედებს მაყურებელზე, როდესაც აღწევს ე. წ. „თანამონაწილეობის ეფექტს“, მაყურებელი ეკრანისეულ მოქმედებს მონაწილედ გრძნობს თავს. კინო და ტელევიზია ერთნაირ მეთოდებს და ხერხებს იყენებენ დრამატურგიულ კომპოზიციაში, გადაღების საშუალებების გამოყენებისას, შესრულების დროსაც. თანდათან ტელევიზია სულ უფრო და უფრო ამყდვენებს თავის სპეციფიკას და დამოუკიდებლობას.

კინოხელოვნება — სინთეზური ხელოვნება, რომლის შექმნას საფუძვლად დაედო კინემატოგრაფის იმ ტექნიკური და გამომსახველობითი საშუალებების გამოყენება, რაც შესაძლებლობას გვაძლევს სახივანად, უაღრესად კონკრეტულ და თელსაჩინო ფორმით წარმოვადგინოთ სინამდვილე. ე. თელსაჩინო როლს ასრულებს საბჭოთა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურსა და კულტურულ ცხოვრებაში, იგი კომუნისტებისა და საბჭოური პატროტობის სულსეკუთებით ზრდის ხალხს. საბჭოური ე. დიდ გავლენას ახდენს საზღვარგარეთის კინოხელოვნების რეალისტური პროგრესული მიმართულების განვითარებაზე.

Кинокомедия — вид кинопроизведения, отличительной особенностью которого является изображение характеров и ситуаций, возбуждающих смех зрителей.

К. имеет множество жанровых видов, различающихся по эмоциональной окраске комизма, по степени условности сюжета, образа и т. д.

screen comedy (*англ.*), film comique (*франц.*), Filmkomödie (*нем.*), cine comedia (*итал.*), comedia cinematografica, pelicula cómica (*исп.*).

Киноконцерт — фильм, состоящий из ряда концертных выступлений, обычно объединенных единой темой, сюжетом или конферансом. В СССР К. популяризирует достижения многонационального советского искусства (театра, музыки, эстрады).

film-concert (*англ.*), film-concert (*франц.*), Kino'konzert (*нем.*), film concèrto (*итал.*), film concierto (*исп.*).

Кинокопировальный аппарат — устройство для печатания копий с кинофильмов (фильмокопий). К. а. позволяет синхронно совмещать на одной позитивной пленке изображение и фонограмму. Производительность К. а. от 600 до 1700 м пленки (с изображением и звукозаписью) в час.

copying camera (*англ.*), caméra cinématographique de copie (*франц.*), Kopierfilmkamera (*нем.*), cinepresa copiativa (*итал.*), tomavistas de copiar (*исп.*).

Кино любительское — киносъёмка, печать и демонстрация кинофильмов в небольшом количестве экземпляров (или в единственном экземпляре) любителями с использованием упрощенной киноаппаратуры.

amateur film (*англ.*), film d'amateur (*франц.*), Amatourfilm, Libhaberfilm (*нем.*), cine di dilettanti (*итал.*), cine de aficionados (*итал.*).

Кинокомедия — кинонаწარმოების სახე, რომლის განმასხვავებელი თავისებურებაა ისეთი ხასიათებისა და სიტუაციების ასახვა, რაც მათეუბელთა სიცილს იწვევს.

კ.-ს. მრავალი ჟანრული სახეობები გააჩნია. ისინი განსხვავდებიან კომიზმის ემოციური შეფერილობით, სიუჟეტის ან იერსახის პირობითობის ხარისხით და სხვ.

კინოკონცერტი — ფილმი, რომელიც რამდენიმე საკონცერტო გამოსვლისაგან შედგება. ამ გამოსვლებს ჩვეულებრივ აერთიანებს ერთიანი თემა, სიუჟეტი ან კონფერანსი. სსრ კავშირში კ. პოპულარიზაციას უწევს მრავალეროვნული საბჭოთა ხელოვნების (თეატრის, მუსიკის, ესტრადის) მიღწევებს.

კინოასლების აპარატი — კინოფილმებიდან ასლების გადამღების მოწყობილობა. იგი საშუალებას იძლევა ერთ პოზიტინზე სინქრონულად განვალაგოთ გამოსახულება და ფონოგრამა. აპარატის წარმოებითი სიმძლავრე (გამოსახულებითა და ხმის ჩაწერით) საათში 600—1700 მეტრია.

სამოყვარულო კინო — მოყვარულთა მიერ მარტივი კინოაპარატურით ფილმის რამდენიმე ეგზემპლარის (ან სულაც ერთადერთის) გადაღება, დაბეჭდვა და დემონსტრირება.

Киноэкран — устройство, на поверхность которого проецируется изображение кинофильма. Бывают К на отражение, отраженно направленные, и К. на просвет. Наиболее распространены К. на отражение. К. на просвет применяются, напр., для «дневного кино». В передвижных киноустановках применяются портативные К. из полотна, прикрепленного к металлической трубе механизмом сматывания.

projection screen, screen (*англ.*), écran, écran de projection (*франц.*), Bildschirm, Bildwand, Leinwand (*нем.*), schérmo (cinematografico) (*итал.*), pantalla de cine (*исп.*).

Кинемеханик — специалист по демонстрированию фильмов и технической эксплуатации киноустановок.

operator, projectionist (*англ.*), projectioniste (*франц.*), Vorführer, Filmvorführer (*нем.*), proiecionista, cabinista (*итал.*), mecánico de cine (*исп.*).

Кинемеханическая промышленность — отрасль промышленности, производящая кинооборудование и аппаратуру для производства и демонстрации кинофильмов, обработки и монтажа кинолентки и т. д.

cinemechanical industry (*англ.*), industrie de cinémécanique (*франц.*), kinomechanische Industrie (*нем.*), industria cinemecánica (*итал.*), industria de cinemecánica (*исп.*).

Киномонтаж — подборка и соединение в определенной последовательности изображений и звука, одновременно зафиксированных на кинолентке, в результате чего создается кинофильм. К. — важный художественно-творческий и технический процесс производства кинофильмов.

cutting, editing (*англ.*), montage du film (*франц.*), Montage, Filmmontage, Schnitt, Filmschnitt (*нем.*), montaggio (*итал.*), montaje (*исп.*).

Кино-музыка — звучащая в кинофильмах и в огромной степени усиливающая художественное воздействие кино на зрителя-слушателя. В лучших кинофильмах

киномузыка — музыкальное произведение, которое создается специально для кинофильма. Музыкальное произведение, которое создается специально для кинофильма, называется киномузыкой. Музыкальное произведение, которое создается специально для кинофильма, называется киномузыкой. Музыкальное произведение, которое создается специально для кинофильма, называется киномузыкой.

кинорежиссер — человек, который руководит съемкой кинофильма. Кинорежиссер — человек, который руководит съемкой кинофильма. Кинорежиссер — человек, который руководит съемкой кинофильма.

кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков.

кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков.

кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков. Кинорежиссерская профессия — профессия, которая требует от человека специальных знаний и навыков.

музыка органически слита со зрительным образом и словом в единый художественный сплав, воплощающий идею и сюжет кинопроизведения.

განულად შერწყმულ მუსიკა ქმნის მსტერულ ერთობლიობას, რომელიც კინოქმნილების იდეას და სიუჟეტს განასახიერებს.

film score, musical score (*ანგლ.*), musique de film (*ფრანც.*), Filmmusik (*ნემ.*), musica di cine (*იტალ.*), música de cine (*исп.*).

Кинонаблюдение — метод создания фильма или сюжета для киножурнала путем последовательной и систематической фиксации на киноплёнке различных явлений и событий в их естественной среде и в процессе развития. Метод К. распространен главным образом в документальной кинематографии.

კინოდაკვირვება — კინოგადაღების მეთოდი, რომელიც გამოიყენება ფილმის ანდა კინოჟურნალის შესაქმნელად. კ. ღირსება იმაში მდგომარეობს, რომ სხვადასხვა მოვლენებს, მომხდარ ამბებს ასახავს სისტემატური და თანამიმდევრული გადაღებით მათთვის ბუნებრივ გარემოსა და განვითარების დროს. კ. მეთოდს სწირად დოკუმენტურ კინოში მიმართავენ.

film observation (*ანგლ.*), observation du film (*ფრანც.*), Filmbeobachtung (*ნემ.*), osservazione cinematografica (*იტალ.*), observación cinematográfica (*исп.*).

Кинонегатив — обработанная киноплёнка с негативным изображением объекта съёмки (черно-белым, цветным), полученным посредством киносъёмки.

კინონეგატივი — დამუშავებული კინოფარი გადაღების ობიექტის ნეგატიური გაქოსახულებით (შავ-თეთრი, ფერადი), რომელიც მიღებულია კინოგადაღების შედეგად.

picture negative (*ანგლ.*), négatif image (*ფრანც.*), Filmbildnegativ, Kinoaufnahmefilm (*ნემ.*), negativa immagine (*იტალ.*), imagen negativa (*исп.*).

Кинообъектив — объектив киносъёмочного или кинопроекторного аппарата. Киносъёмочные объективы, в основном, принадлежат к группе «анастигматов» и состоят обычно из 6—7 линз. Кинопроекторные объективы, используемые для проекции на экран 35 мм и 16 мм кинофильмов, большей частью имеют четыре линзы, однако в ряде случаев применяются и более сложные 6—7 линзовые объективы-анастигматы.

კინოობიექტივი — კინოგადაღების ან საპროექციო აპარატის ობიექტივი. კინოგადაღების ობიექტივები ძირითადად მიეკუთვნება „ანასტიგმატების“ ჯგუფს და ჩვეულებრივ 6—7 ლინზისაგან შედგება. საპროექციო ობიექტივები, რომლებიც გამოიყენება 35 მმ და 16 მმ კინოფილმების ეკრანებზე საპროექციოდ უმეტესად 4-ლინზიანია, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში სარგებლობენ აგრეთვე უფრო რთული, ეკრანოდ, 6—7 ლინზიანი ობიექტივ-ანასტიგმატებით.

motion picture camera lens, taking lens (*ანგლ.*), objectif de prise de vues cinematographique (*ფრანც.*), Filmkameraobjektiv (*ნემ.*), obiettivo di cinema (*იტალ.*), objetivo de cine (*исп.*).

Кинооператор — творческий работник, руководящий всей операторской техникой киносъёмки и работающий над ху-

კინოოპერატორი — შემოქმედებითი მუშაკი, რომელიც ხელმძღვანელობს კინოგადაღების ოპე-

дожественно-изобразительным решением фильма.

რატორულ ტექნიკას და მუშაობს ფილმის მხატვრულ-სახვით გადაწყვეტაზე.

camera man (ანგლ.), opérateur, tourneur du film (ფრანც.), Kameramann (ნემ.), operatore cinematografico (იტალ.), operador de cine (исп.).

Кинооптика — оптические системы съёмочных, звукозаписывающих, проекционных, осветительных и других аппаратов, применяемых в кинотехнике.

კინოოპტიკა — გადაღები, ხმის ჩაწერი, საპროექციო, გამანათებელი და კონტექნიკის სხვა აპარატების ოპტიკური სისტემები.

film optics (ანგლ.), cinéma optique (ფრანც.), Kino Optik (ნემ.), óptica di cinema (იტალ.), óptica de cine (исп.).

Кинопавильон (киносъёмочный павильон) — специальное помещение в киностудии, в котором проводятся киносъёмки. К. оборудуются приспособлениями для механизации трудоемких работ по сооружению кинодекораций, обрабатываются внутри для улучшения акустики и изолируются от внешних шумов для создания оптимальных условий при проведении синхронной записи звука, оснащаются электро-оборудованием для освещения декораций и необходимыми устройствами для проведения различного рода киносъёмок.

კინოპავილიონი (კინოგადაღების პავილიონი) — კინოსტუდიის სპეციალური ნაგებობა, რომელშიც წარმოებს კინოგადაღება. კინოპავილიონი აღჭურვილია კინოდეკორაციების აგების მოსახერხებელი მექანიკური მოწყობილობებით. კინოპავილიონის ინტერიერი სათანადოდაა აგებული — აკუსტიკის ხარისხის გათვალისწინებით და იზოლირებულია გარეგანი ხმაურისაგან, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ოპტიმალური პირობები ხმის სინქრონული ჩაწერისათვის. კინოპავილიონი აღჭურვილია აგრეთვე ელექტრომოწყობილობით დეკორაციების გასანათებლად და სხვადასხვაგვარი კინოგადაღებებისათვის აუცილებელი საშუალებით.

motion picture studio, film studio (ანგლ.), studio de cinema, film pavillon (ფრანც.), Atelier, Kinopavillon (ნემ.), studio cinematográfico (იტალ.), estudio cinematográfico (исп.).

Кинопаркинг — специальный летний кинотеатр (в США) для автомобилистов, в котором, не сходя с автомобилей, смотрят фильм.

კინოპარკინგი — ავტომობილისტებისათვის განკუთვნილი სპეციალური საზაფხულო კინოთეატრი (აშშ-ში), სადაც ავტომობილიდან გადა მოესვლელად უყურებენ ფილმს.

от греч. kineo и амер. parking.

filmparking (ამერ.), drive in theatre (ანგლ.), cinéma pour automobilistes (ფრანც.), Parkplatztheater (ნემ.), cinematatro per automobilista (იტალ.), cineteatro para automovilista (исп.).

Кинопередвижка — портативная кинопроекционная установка, предназначенная для демонстрации кинофильмов там, где стационарные киноустановки отсутствуют. В комплект К. обычно входят: передвижной кинопроектор, усилительное устройство, громкоговоритель, автотранс-

მობრავი კინო — პორტატული კინოსაპროექციო დანადგარი, რომელიც განკუთვნილია კინოფილმების დემონსტრირებისათვის იმ ადგილებში, სადაც არაა სტაციონარული კინოდასახეობა. კინობრავის კომპლექტში ჩვეულებრივ შედის: მობრავი (ადგილმონაცვლე) კინოპროექტორი, გამძლეობის მქონე მოწყობილობა, ხმამაღლა მო-

форматор для напряжений в 127 и 220 в., портативный (сворачивающийся) киноэкран и легкий штатив для установки кинопроектора.

ლაპარაკე, 127 და 220 ვოლტიანი ძაბვის ავტოტრანსფორმატორი, პორტატული (საგრაფნი)კინოეკრანი და მსუბუქი შტატივი კინოპროექტორის დასადგმელად.

animation stand (ანგლ.), table pour trucage (ფრანც.), Filmvorfürswagen, Wanderkino (ნემ.), cartoni supporto tavola da trucco (იტალ.), maquina de dibujos animados, cinematógrafo ambulante (исп.).

Киноленка — светочувствительный материал на гибкой прозрачной основе для съемки, звукозаписи и печати черно-белых и цветных фильмов.

კინოფირი — შუქმგრძნობიარე ფენა მოთაქსებული ღრეკად, გამქვირვალე ფუძეზე შეათეთრი და ფერადი გადაღებისათვის, ბექდვისათვის და ხმის ჩაწერისათვის.

Киноленка делится на негативную (для киносъемки), позитивную (для печати кинофильмов) и обратимую (для непосредственного получения изображений).

კინოფირი იყოფა: ნეგატიურ (კინოგადაღებისათვის), პოზიტიურ (ფილმების ბექდვისათვის) და შექცევად (უშუალოდ გამოსახულებების მისაღებად), ფირებად.

film (ანგლ.) film, (ფრანც.), Film, Streifen (ნემ.), pellicola cinematografica (იტალ.), película (исп.).

Киноленка нормальная — киноленка шириной в 35 мм.

ნორმალური კინოფირი — 35 მმ სიგანის კინოფირი.

normal film (ანგლ.), pellicule normal (ფრანც.), Normalfilm (ნემ.), pellicola normale (იტალ.), película normal (исп.).

Киноленка обратимая (кино) — вид киноленок, предназначенных для непосредственного получения на них позитивного изображения снятого объекта. Кроме К. о. для киносъемки выпускаются также К. о. для печати фильмов, позволяющие копировать позитив с позитива и негатив с негатива (как ч-белых, так и цветных). Таким образом К. о. применяются в процессе контратипирования.

შექცევადი კ/ფირი (კინო) — ფირის სახეობა რომელზედაც გადაღების შედეგად მიიღება პოზიტივი. შ. კ. გარდა, რომლებიც განკუთვნილია კინოგადაღებისათვის, არსებობს აგრეთვე შ. კ. ფილმების ბექდვისათვის, რომელზედაც მიიღება ასლი: პოზიტივიდან პირდაპირ პოზიტივი, ნეგატივიდან—ნეგატივი (როგორც შეათეთრის, ასევე ფერადის). ასე ამგვარად, შ. კ. გამოიყენება კონტრატატივების პროცესში.

reversible stock (ანგლ.), pellicule inversible (ფრანც.), Rückfilm (ნემ.), pellicola invertibile (იტალ.), película reversible (исп.).

Кинопленка узкая — пленка шириной в 16 и 8 мм. Узкопленочные фильмы могут быть немыми и звуковыми. К. у. широко использует научное кино и любительское. Съёмочная и проекционная аппаратура, предназначенная для узкой кинопленки, менее сложна, более легка в обслуживании, имеет небольшой вес и малые габариты.

narrow gauge film, substandard film stock (англ.), film e'troit pellicule format reduite, pellicule substandard (франц.), Schmalfilm (нем.), pellicola a passo ridotto (итал.), pelicula estrecha, cinta estrecha (исп.).

Кинопрожектор — осветительный прибор, применяемый при киносъемках. К. представляет собой прожектор ближнего действия и предназначен для освещения объекта с расстояния от 2—3 м до 30—40 м.

от греч. kino и лат. projectio.
spot lamp, spot light (англ.), projecteur, synopsis, reflecteur (франц.), Scheinwerfer (нем.), riflettore (итал.), fano, projector (исп.).

Кинопозитив — обработанная кинопленка с позитивным изображением объекта съемки (черно-белым или цветным), полученным посредством печати с кинонегатива.

от греч. kino и лат. positive.
film positive (англ.), positif de film (франц.), Kinopositiv (нем.), positiva di cine (итал.), positivo de cine (исп.).

Кинопроектор — аппарат для проектирования кинофильмов на экран. Все современные К. оснащены звуковым трактом. Кроме системы, предназначенной для проектирования изображения, они имеют также устройство для воспроизведения звука с оптической фонограммы. Немые К. применяются лишь для специальных целей (напр., для научно-исследовательских работ), а также наряду с проекторами, оснащенными звуковым

ვიწრო კინოფირი — 16 და 8 მმ სიგანის ფირი. ვიწრო ფირზე გადაღებული ფილმი შეიძლება ნმოვანიც იყოს და მუწეიც. მას ფართოდ იყენებენ სამეცნიერო და მოყვარულთა ფილმების გადასაღებად. ვიწრო ფირისათვის გათვალისწინებული გადასაღები და საპროექციო აპარატურა შედარებით მარტივია და სახმარებლად უფრო ადვილია. ვიწრო ფირიანი აპარატურა თავისი გაბარტებით და წონით საგრძნობლად მცირეა.

კინოპროექტორი — გამნათებელი ხელსაწყო, რომელსაც კინოგადაღების დროს იყენებენ. კინოპროექტორი ახლო მოქმედების პროექტორია და გათვალისწინებულია ობიექტის გასანათებლად 2—3 მეტრიდან 30—40 მეტრამდე.

კინოპოზიტივი — კინოფირი გადაღებული ობიექტის პოზიტიური გამოსახულებით (შავ-თეთრი, ფერადი), რომელიც მიღებულია კინონეგატივიდან გადამბეჭდვის გზით.

კინოპროექტორი — აპარატი, რომლითაც ხდება კინოფილმის პროექცია ეკრანზე. გარდა ვაჰოსახულების პროეცირებისათვის საჭირო სისტემისა, აპარატი აღჭურვილია ფილმის ოპტიკური ფონოგრამიდან ხმის წარმოსახვისათვის აუცილებელი მოწყობილობით. მუწეი კინოპროექტორი გამოიყენება მხოლოდ სპეციალური მიზნით (მაგალითად, სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობისათვის), აგრეთვე კინოპროექტორთან ერთად, რომელსაც გააჩნია ღრვიანი ტრაქტი, სასწავლო პრ-

трактом, для экранизации учебного процесса и в любительском кино.

ცესების ეკრანიზაციისათვის და მოყვარულთა კინოში.

film projector, projector, motion picture projector (*ანგლ.*), appareil de prise de vues cinématographique, projecteur, appareil de projection (*კინომატოგრაფიკული*) (*ფრანც.*), Filmvorführapparat, Kinomaschine, Kinoprojektor (*ნემ.*), proiettore di cinema, proiettore cinematografico (*იტალ.*), proyector de cine, aparato de proyecciones (*კინომატოგრაფიკული*) (*ისპ.*).

Кинопрокат -- выпуск кинофильмов для демонстрации на экранах; передача кинофильмов во временное пользование (прокат) кинотеатрам, клубам.

კინოგაქირავება — კინოფილმების გამოშვება ეკრანზე სადემონსტრაციოდ; კინოთეატრებისათვის და კლუბებისათვის ფილმების დროებითი გადაცემა (მიქირავება).

film distribution, renting (*ანგლ.*), lieu de tournage en extérieur, service de distribution (*ფრანც.*), Filmauswertung, Filmverleih (*ნემ.*), distribuzione dei film (*იტალ.*), distribución de películas (*ისპ.*).

Кинопроекция — воспроизведение на экране в увеличенном виде серии кадров (в опр. последовательности) киноизображения, сменяющихся с такой частотой, что создается впечатление движения движущихся зафиксированных в них объектов. К. осуществляется кинопроектором.

კინოპროექცია — კინოგამოსახულების (გარკვეული თანამიმდევრობით) მთელი რიგი კადრების გადიდებული სახით ასახვა ეკრანზე, რომლებიც ისეთი სიხშირით იცვლებიან, რომ იქმნება მათზე ფიქსირებული მოძრაობის ილუზიის შთაბეჭდილება. კინოპროექცია ხორციელდება კინოპროექტორით.

film projection, film run, screening (*ანგლ.*), passage d'un film, projection (*ფრანც.*), Kino-projection (*ნემ.*), proiezione (*იტალ.*), proyección (imagen) (*ისპ.*).

Кинорежиссер — постановщик фильма, возглавляющий всю творческую и организационную работу по созданию кинокартины. Фильм создается К. на основе сценария, оригинального или представляющего собой экранизацию литературного произведения. В некоторых случаях К. сам пишет сценарий или сотрудничает с киносценаристом. Исходя из драматургии сценария, К. создает так называемый режиссерский сценарий (своеобразную партитуру, включающую все элементы будущего фильма). Выраженный в нем идейно-художественный замысел К. воплощает в работе с актерами, операторами, художниками, композито-

კინორეჟისორი — ფილმის დამდგმელი, რომელიც ხელმძღვანელობს კინოსურათის შექმნის მთელ შემოქმედებითსა და ორგანიზაციულ მუშაობას. ფილმს კ. ქმნის ორიგინალური ან ლიტერატურული ნაწარმოების ეკრანიზაციის სცენარის საფუძველზე. ზოგიერთ შემთხვევაში კ. თვითონვე წერს სცენარს ანდა შემოქმედებითად თანამშრომლობს კინოდრამატურგთან. სცენარის დრამატურგიიდან გამომდინარე კინორეჟისორი ქმნის ე. წ. სარეჟისორო სცენარს (თავისებურ პარტიტურას, რომელიც შეიცავს მოქმედების ფილმის ყველა ელემენტს). მასში გამოხატულ მხატვრულ-იდეურ ჩანაფიქრს კ. ახორციელებს მსახიობებთან, ოპერატორთან, მხატვრებთან, კომპოზიტორებთან მუშაობაში, რათა

рами, добиваясь единого драматургического и изобразительного решения фильма.

მიადწიოს ფილმის მთლიან დრამატურგიულ და სახვით გადაწყვეტას.

director, filmdirector, film maker, cinema producer, motion picture producer (ანგლ.), réalisateur, metteur en scène (ფრანც.), Filmregisseur (ნემ.), regista cinematografico (იტალ.), director de cine (ისპ.).

Кинорепортаж — киносъёмки текущих событий (празднеств, спортивных соревнований, парадов, встреч делегаций, достижений промышленности и пр.). К. не требует подготовительной организации съёмки, т. к. представляет собой съёмку подлинных событий жизни. К. включается в кинохронику.

კინორეპორტაჟი — კინოგადაღება მიმდინარე მოვლენებისა (დღესასწაულების, სპორტული შეჯიბრებების, პარადების, დელეგაციის შეხვედრების, მრეწველობის მიღწევებისა და ა. შ.). კინორეპორტაჟი არ საჭიროებს გადაღების რაიმე განსაკუთრებულ წინასწარ მომზადებას, რამეთუ იგი ცხოვრების რეალური მოვლენების ასახვაა. კინორეპორტაჟი ხშირად კინოქრონიკაშია ხოლმე ჩართული.

от греч. kino и франц. reportage, англ. report.

actuality (ანგლ.), film de reportage (ფრანც.), Filmreportage, Reportagefilm (ნემ.), cinereportagio (იტალ.), cinereportaje (ისპ.).

Киносеанс — демонстрация зрителям определенной программы фильма.

კინოსეანსი — გარკვეული კინო პროგრამის ჩვენება მაყურებელთათვის.

performance, show, film show (ანგლ.), représentation, spectacle (ფრანც.), Kinovorstellung (ნემ.), spettacolo cinematografico (იტალ.), sesión cinematográfica (ისპ.).

Киносеть — совокупность культурно-зрелищных предприятий, осуществляющих показ фильмов населению.

კინოქსელი — ერთობლიობა იმ კულტურულ-სანახაობრივი დაწესებულებებისა, სადაც ფილმებს აჩვენებენ.

theatre circuit (ანგლ.), circuit des salles (ფრანც.), Lichtspielwesen (ნემ.), rete di cinema-tografo (იტალ.), red de cine (ისპ.).

Кино стереоскопическое — киносъёмка и демонстрирование кинофильмов с помощью специальных средств. в результате применения которых зрители видят трехмерное, объемное изображение, не ограниченное плоскостью экрана.

სტერეოსკოპული კინო — კინოფილმების გადაღება და დემონსტრირება სპეციალური საშუალებებით, რომლის შედეგად მაყურებელი ხედავს ეკრანის სიბრტყით შეუზღუდველ სამგანზომილებიან, მოცულობით გამოსახულებას.

stereoscopic film, stereoscopic cinema (ანგლ.), cinéma en relief, film en relief (ფრანც.), Stereokino, Stereofilm (ნემ.), cinema stereoscopico, film stereoscopico (იტალ.), cine en relieve, película tridimensional (ისპ.).

Киностудия — предприятие по производству кинофильмов. Кинофильм как произведение искусства создается в результате совместной работы творческих работников (кинодраматургов, режиссеров, актеров, композиторов, кинооператоров, звукооператоров, художников) с производственно-техническими работниками отделов и цехов К. Сочетание художественно-творческих и производственно-технических процессов составляет основную характерную черту всякой К.

от *греч.* kino и studio. motion picture, studio, film studio (*англ.*), contre-jour, studio de cinema (*франц.*), Filmstudio (*нем.*), studio cinematografico (*итал.*), estudios de cine (*исп.*).

Кинотрюки — приемы кино съемки, используемые для воплощения на экране фантастических, необычайных] эффектов и сцен. Термин «К». возник в те годы, когда кинематограф был для зрителей технической новинкой. В современной кинотехнике этим термином не пользуются. Приемы, используемые ими относятся к области комбинированной кино съемки.

от *греч.* kino и *франц.* truc. film trick (*англ.*), film trucs (*франц.*), Filmtrick, Kinotrick (*нем.*), trucchi cinematografici, effetti speciali (*итал.*), truco de cine (*исп.*).

Кино съемка — процесс фотографирования последовательных кадров кинофильма. К. осуществляется при помощи кино съемочного аппарата, в результате К. и последующей лабораторной обработки получают на киноплёнке серию негативных или позитивных изображений последовательных фаз движения снимаемого объекта или изменения его состояния. К. различаются по характеру, месту, назначению. К. бывают: синхронные и немые, скоростные, комбинированные, специальные, регистрационные, т. н. съемки в «режим» и т. д.

filming, shooting (*англ.*), prise de vues (*франц.*), Filmaufnahme (*нем.*), riprésa (*итал.*), filmación (*исп.*).

Киностудия — кинофабрика — предприятие по производству кинофильмов. Кинофильм как произведение искусства создается в результате совместной работы творческих работников (кинодраматургов, режиссеров, актеров, композиторов, кинооператоров, звукооператоров, художников) с производственно-техническими работниками отделов и цехов К. Сочетание художественно-творческих и производственно-технических процессов составляет основную характерную черту всякой К.

Кинотрюки — приемы кино съемки, используемые для воплощения на экране фантастических, необычайных] эффектов и сцен. Термин «К». возник в те годы, когда кинематограф был для зрителей технической новинкой. В современной кинотехнике этим термином не пользуются. Приемы, используемые ими относятся к области комбинированной кино съемки.

от *греч.* kino и *франц.* truc. film trick (*англ.*), film trucs (*франц.*), Filmtrick, Kinotrick (*нем.*), trucchi cinematografici, effetti speciali (*итал.*), truco de cine (*исп.*).

Киногадалеба — танциმდევრული კადრების ფოტოგრაფირების პროცესი, რის შედეგად იქმნება კინოფილმი. კინოგადაღება კინოკამერის (პარატის) მეშვეობით ხდება. კინოგადაღებისა და მომდევნო ლაბორატორიული დამუშავების შედეგად კინოფილმზე მიიღება გადასაღები ობიექტის მოძრაობის ან მისი მდგომარეობის ცვლის თანამიმდევრული ფაზების ნეგატიური ან პოზიტიურ გამოსახულებათა სერია.

კ. განასხვავებენ დანიშნულების, ადგილის, ხასიათის მიხედვით: სინქრონულს და მუნჯს. პავილიონში და ნატურაზე, შენელებულს და აჩქარებულს, კომბინირებულს, სპეციალურს, სარეგისტრაციოს. ე. წ. „გადაღებას რეჟიმში“ და ა. შ.

Киносъемка подводная — съемка различных объектов, находящихся под водой (морская и пресноводная флора и фауна, работа водолазов, подводные лодки в погруженном состоянии, затонувшие суда, сцены и действия, происходящие в воде, на морском или речном дне и т. п.). Существуют 3 способа К. п., различающиеся между собой положением кинооператора и киносъемочного аппарата относительно снимаемого объекта:

1. оператор, аппарат и снимаемый объект находятся под водой; 2. оператор и аппарат находятся вне воды; 3. оператор находится вне воды и управляет погруженным в воду аппаратом на расстоянии.

submarine filming, submarine shooting (*англ.*), sous-marin prise de vues tournage, sous-marin (*франц.*), Unterwasseraufnahmen, Unterwasserkinaufnahme (*нем.*), ripresa sottomarina, ripresa subacsea (*итал.*), ripresa subacqueo, ripresa sottomarina (*итал.*), filmacion submarina, rodaje submarino (*исп.*).

Киносъемка покадровая — киносъемка, проводимая без соблюдения постоянной величины интервала между экспонированием последовательных кадров, т. е. с нерегулярной частотой. К. п. применяется при производстве мультипликационных фильмов, съемке надписей и комбинированной киносъемке. При необходимости времени интервал между кадрами может быть отрегулирован при помощи специальных цаптраферных установок.

frame by frame exposure (*англ.*), marche image par (*франц.*), Einzelbildaufnahme (*нем.*), ripresa a uno quadro (*итал.*), filmación a un cuadro (*исп.*).

Киносъемочное освещение — распределение света в пространстве кадра, создающее освещенность снимаемых объектов, необходимую при киносъемке. Правильное К. о. является одним из основных условий создания изображений подвижных предметов на светочувствительном

материале, რომელიც წყალქვეშაა (ზღვისა და მტენარი წყლის ფლორა და ფაუნა, მყვინთავებს მუშაობა. წყალქვეშა ნაგებობები, ზღვისა და მტენარის ფსკერზე მიმდინარე სცენები თუ მოქმედებანი). არსებობს 3 ხერხი წყალქვეშა კინოგადაღებისა, იმის მიხედვით, თუ როგორ მდგომარეობაშია კინოოპერატორი და კინოგადაღები აპარატი გადასაღები ობიექტის მიმართ:

1. ოპერატორი, აპარატი და გადასაღები ობიექტი წყალქვეშ იმყოფებიან; 2. ოპერატორი და აპარატი წყალში არ არიან; 3. ოპერატორი წყლისგარეთაა და დისტანციურად მართავს წყალში მოქმედ აპარატს.

კადრობრივი (ან თითოკადრული) კინოგადაღება — კინოგადაღება, როდესაც დროს ინტერვალი ექსპონირებულ კადრსა და მომდევნო კადრს შორის ნებისმიერია, ე. ი. გადაღება წარმოებს არარეგულარული სიხშირით. კადრობრივი კინოგადაღებას მომართავენ მულტიპლიკაციის, წარწერებისა და კომბინირებული გადაღების დროს. საქართველოს კადრებს შორის დროს ინტერვალი შეიძლება რეგულირებული იყოს სპეციალური, ცაიტრაფერული მოწყობილობის საშუალებით.

კინოგანათება — კადრის სივრცეში სინათლის განაწილება, რაც ქმნის გადასაღები ობიექტების ისეთ განათებას, რომელიც აცდობს კინოგადაღებისათვის. კერძოდ, კინოგანათებას ერთერთი მთავარი პირობაა მოძრაუ საგნების განათება დამათი გამოსახულების მიღება შეუქმნადობიარე ფორმებზე. კინოგანათება შეიძლება იყოს ორი

материале. В зависимости от характера требуемого изображения К. о. подразделяется на «тональное» и «светотеневое». Освещенность на различных участках объектов съемки определяется и контролируется при помощи экспонометров и люксометров.

lighting of filming (англ.), éclairage de prise de vues (франц.), Filmaufnahmebeleuchtung (нем.), illuminazione di ripresa (итал.), alumbrado de filmación, alumbrado de rodaje (исп.).

Киносъёмочный аппарат, или кинокамера — оптико-механическое устройство для съемки кинофильмов. К. а. возник на базе кинематографа, применяемого как для съемки, так и для просцирования фильмов. К. а. в сегодняшнем понимании — аппарат, предназначенный только для съемки.

camera, film camera, motion picture camera lens (англ.), appareil de projection, caméra (франц.), Kinekamera, Filmaufnahmekamera, Filmkamera, Kamera (нем.), macchina da presa, camera (итал.), tomavistas, cámara (исп.).

Кинотеатр — общественное здание, оборудованное для демонстрации кинофильмов. В начале развития кинематографии (1895—1896) кинофильмы демонстрировались в виде «атракциона» в случайных небольших помещениях, в балаганах, на выставках и ярмарках. Техническое оборудование первых К. состояло из одного несовершенного кинопроектора и небольшого экрана. Возрастающая популярность кинозрелищ и усовершенствование проекционной аппаратуры вызвали необходимость строительства специальных зданий К. с большими зрительными залами, фойе и киноаппаратными.

от греч. kino и theatron.
cinema, movie, movie house, theatre (англ.), cinéma, cinéma théâtre, salle de cinéma (франц.), Kino, Lichtspielhaus, Lichtspieltheater (нем.), cinema, cinemateatro, cinematógrafo (итал.), cinematógrafo, cinema, cine (исп.).

Киносценарист — автор сценария кинофильма.

от греч. kino и итал. scenario.
scenario writer, screenwriter, scriptwriter (англ.), scénariste (франц.), Drehbuchautor (нем.), scenarista, sceneggiatore (итал.), argumentista, adaptador, guionista (исп.).

სახის: „ტონალური“ ან „შუქჩრდილოვანი“. გადაღების ობიექტის სხვადასხვა მონაკვეთზე განათებულობის განსაზღვრა და კონტროლი წარმოებს ექსპონომეტრის და ლუქსმეტრების საშუალებით.

კინოგადაღებები აპარატი — ოპტიკურ-მექანიკური მოწყობილობა კინოფილმების გადასაღებად. კინოგადაღებები აპარატი შეიქმნა კინემატოგრაფის ბაზაზე, რომელსაც ადრე იყენებდნენ ფილმების გადასაღებადაც და საპროექციოდაც. დღევანდელი კინოგადაღებები აპარატი აწარმოებს მხოლოდ კინოგადაღებას.

კინოთეატრი — კინოფილმის საჩვენებლად განკუთვნილი და აღჭურვილი შენობა. კინემატოგრაფის აღმოცენების წლებში (1895 — 1896) კინოფილმებს ატრაქციონის სახით უჩვენებდნენ მცირე ზომის შემთხვევით ნაგებობებში, ანდა გამოფენებსა და ბაზრობებზე გამართულ ბალანგებში. პირველი კინოთეატრების ტექნიკური მოწყობილობა შედგებოდა ერთადერთი კინოპროექტორისა და მცირე ზომის ეკრანისაგან. კინოს მზარდმა პოპულარობამ და საპროექციო აპარატურის სრულყოფამ აუცილებელი გახადა კინოთეატრებისათვის საგანგებო შენობების აგება, რომელთაც ექნებოდათ მაყურებელთა დიდი დარბაზები, ფოიეები და კინოსააპარატურო.

კინოსცენარისტი — კინოფილმის სცენარის ავტორი.

Киносценарий — драматургическое произведение, являющееся идейной и сюжетной основой кинофильма.

screenplay, scenario, script (*англ.*), decoupage, scénario (*франц.*), Drehbuch (*нем.*), scenario, copione (*итал.*), guión (de cine), argumento (*исп.*).

Кинотеатр для автомобилистов — то же, что кинопаркинг.

drive-in theatre (*англ.*), cinéma pour automobilistes (*франц.*), Parkplatztheater (*нем.*), cinematatro per automobilista (*итал.*), cineteatro para automovilista (*исп.*).

Кинотехника — совокупность механизмов, аппаратов, приборов и материалов, предназначенных для производства, размножения и демонстрации кинофильмов. К. тесно связана с киноискусством, выразительные возможности которого в значительной мере основаны на использовании технических средств. В свою очередь, требования киноискусства стимулируют развитие К.

cinetechnics (*англ.*), cinétechnique (*франц.*), Filmtechnik (*нем.*), cinotècnica (*итал.*), cinetècnica (*исп.*).

Киноустановка — комплекс оборудования для демонстрации фильмов. К. является основной единицей учета в системе кинофикации. К. разделяются на стационарные, постоянно смонтированные в специально оборудованном помещении и передвижные — использующие передвижную аппаратуру, устанавливаемую лишь на время демонстрации кинофильмов.

projecting machine (*амер.*), film setting (*англ.*), cinéma installation (*франц.*), Filmanlage (*нем.*), installazione cinematografica (*итал.*), instalación de cine (*исп.*).

Кинофабрика (киностудия) — предприятие, производящее фильмокопии. К. выпускает художественные, документально-хроникальные, научно-популярные, учебные и мультипликационные фильмы.

film factory (*англ.*), fabrique de film (*франц.*), Filmfabrik (*нем.*), stabilimento cinematografico (*итал.*), fábrica de cine (*исп.*).

კინოსცენარი — დრამატურგიული ნაწარმოები, რომელიც იდეურ და სიუჟეტურ საფუძვლად უდევს კინოფილმს.

კინოთეატრი ავტომობილისტებისათვის — იგივეა, რაც კინოპარკინგი.

კინოტექნიკა — კინოფილმების წარმოების გარეუბისა და დემონსტრირებისათვის საჭირო მექანიზმების, აპარატების, მოწყობილობებისა და მასალების ერთობლიობა. კინოტექნიკა მჭიდროდა დაკავშირებული კინოხელოვნებასთან, რომლის გამომსახველობითი შესაძლებლობანი მნიშვნელოვნად დაფუძნებულია ტექნიკურ საშუალებათა გამოყენებაზე. თავის მხრივ კინოხელოვნების მოთხოვნები სტიმულს აძლევს კინოტექნიკის განვითარებას.

კინოდანადგარი—მოწყობილობის კომპლექსი კინოფილმის დემონსტრირებისათვის. კინოდანადგარი აღრიცხვის ძირითადი ერთეულია კინოეკიციის სისტემაში. არსებობს სტაციონარული, სპეციალურ შენობაში მოწყობილი და მოძრავი კინოდანადგარი, რომლის მოძრავი აპარატურა ადგილზე იდგმება მხოლოდ დროებით, ფილმის დემონსტრირებისას.

კინოფაბრიკა (კინოსტუდია) — ფილმის ასლების დამამზადებელი საწარმო. კინოფაბრიკა უშვებს მხატვრულ, დოკუმენტურ-ჰრონიკულ, სამეცნიერო-პოპულარულ, სასწავლო და მულტიპლიკაციურ ფილმებს.

Кинофестиваль — смотр произведений киноискусства. Особая форма кинофестиваля — международный кинофестиваль.

film festival (*англ.*), festival de cinéma (*франц.*), Filmfestival (*нем.*), festival cinematografico (*итал.*), festival cinematográfico (*исп.*).

Кинофикация — в СССР и народно-демократических странах — система плано-проводимых государственных мероприятий по широкому распространению произведений киноискусства. К. осуществляется путем строительства кинотеатров и оборудования киноустановок в клубах, в полевых станах, на лесозаготовках и др.

от *греч.* kino и *лат.* facio spreading of the cinema, inclusion in cinema circuit (*англ.*), installation du cinéma (*франц.*), Kinofizierung (*нем.*), installazione di una rete di cinematografi (*итал.*), instalación de cinematógrafos (*исп.*).

Кинофильм (кинокартина) — киноматографическое произведение на киноплёнке, созданное в результате киносъёмки, а в более узком значении — фильмокопия, предназначенная для воспроизведения кинопроекции.

от *греч.* kino и *англ.* film. Film, Kinostück, Kinofilm (*нем.*), film (*франц.*), cinema picture (*англ.*), cinema film (*итал.*), película (*исп.*).

Кино цветное — комплекс художественно-творческих и производственно-технических процессов, связанный с производством и показом цветных кинофильмов, в которых изображение окрашено в цвета, приближающиеся к натуральным.

colour film (*англ.*), film en couleurs (*франц.*), Farbfilm (*нем.*), film a colori (*итал.*), film en colores (*исп.*).

Кирие элейсон (господи помилуй) — католическое песнопение, начальный раздел мессы. Входит также в заупокойную мессу (реквием).

kyrie eleison (*греч.*).

Кинофестивალი — კინოხელოვნების ნაწარმოებთა ჩვენება („დათვალიერება“, „გასინჯვა“). კინოფესტივალის განსაკუთრებული ფორმაა საერთაშორისო კინოფესტივალი.

კინოფიკაცია — სსრ კავშირსა და სახალხო-დემოკრატიულ ქვეყნებში სახელმწიფო გეგმიურ ღონისძიებათა სისტემა კინოხელოვნების ფართოდ გასავრცელებლად. ამ მიზნით შენდება კინოთეატრები, ხოლო კინოდანადგარები ეწყობა კლუბებში, საეკლესიო ბანაკებში, ხე-ტყის დამზადებისა და სხვა ადგილებში.

კინოფილმი (კინოსურათი) — კინოფირზე გამოსახული კინემატოგრაფიული ნაწარმოები, რომელიც შექმნილია კინოგადაღების შედეგად; უფრო ვიწრო გაგებით — კინოპროექციებისათვის გათვალისწინებული ფილმის პირი.

ფერადი კინო — მხატვრულ-შემოქმედებით და საწარმოო-ტექნიკურ პროცესთა ერთობლიობა, რომელიც დაკავშირებულია ფერადი ფილმების წარმოებასა და გაშვებასთან. ამ ფილმების გამოსახულებათა ფერები უახლოვდება ბუნებრივ ფერებს.

კირიე ელეისონ (უფალო შევკოწყაღე) — კათოლიკური საგალობელი, მესის საწყისი ნაწილი. შედის აგრეთვე სულის მოსახსენებელი მესის (რეკვიემი) შემადგენლობაში.

Кисть — инструмент для нанесения красящих веществ на окрашиваемые поверхности. В живописи и графике К. служат для нанесения красящих веществ на основу — грунтованный холст, бумагу и т. д. Различные по размерам и по форме К. изготавливаются из пучков обезжиренного волоса или щетины, вставляемых обычно в металлические зажимы на деревянных ручках. В масляной живописи употребляются К. различных размеров, главным образом из щетины (круглые или плоские); для исполнения мелких деталей — мягкие К. (лучшие — колонковые, также хорьковые и др.), для лессировок служат круглые барсучьи К. с тупыми концами. Для клеовой, фресковой и темперной живописи предназначаются К. с более длинным волосом. Для акварели и различных видов графики употребляются круглые остроконечные К. с мягким волосом (колонковые, хорьковые и др.)

brush (англ.), pinceau (франц.), Pinsel (нем.), pennello (итал.), pincel (исп.).

Кисын-фандыр (муз.) — осетинский народный струнный смычковый музыкальный инструмент. Корпус деревянный, выпуклой формы, с декой из бараньей кожи; шейка без ладов; 3 струны из конского волоса. Общая длина К.-ф. около 700 мм. Играют на К.-ф., сидя, держа инструмент между коленями. Применяется для сольного исполнения и в ансамблях.

kissin fandir (осет.).

Китайский стол (цирк) — 1. Снаряд для работы акробатов: большой (2,5—3 м в длину, 1 м в ширину) прочный стол с полированной поверхностью.

2. Акробатический номер, исполняемый на этом снаряде и основанный на использовании его гладкой поверхности для всевозможных скольжений, перекатов, каскадов и т. п.

chinese table (англ.), table chinois (франц.), chinesischer Tisch (нем.), tavola di Cina (итал.), mesa de China (исп.).

ფუნჯი — შესაღებ ზედაპირზე საღებავების გადასატანი ხელსაწყო. ფერწერასა და გრაფიკაში ფუნჯი გამოიყენება საღებავების გადასატანად დაგრუნტულ ტილოზე, ქაღალდზე და ა. შ. სიღრმითა და ფორმით განსხვავებული ფუნჯი მზადდება ციმცამოცილი თმის ან ჟაგრის-საკვან, რომელიც წვეულებრივ ჩასმულია ხის ტარზე წამოქმულ ლითონის მომჭერში. ზეთიან ფერწერაში უმთავრესად ჟაგრისას ფუნჯი იმართება სხვადასხვა ზომისა (მრგვალი ან ბრტყელი). მცირე დეტალებს შესასრულებლად — რბილი ფუნჯი (საეკეთესოა — ციმბირული კვერნის, აგრეთვე ჭრცენისა და სხვ.). ლესირებისათვის იმართება შარხის ბეწვის მრგვალი ფუნჯი ბლავი ბოლოზე ზოთ. წებოვანი, ფრესკული და ტემპერული ფერწერისათვის განკუთვნილია ფუნჯი შეღარებლი გრძელ ბეწვით. აქვარელისა და გრაფიკის სხვადასხვა სახისათვის ხმარობენ მრგვალი, წაწვეტილებულ წვერიან რბილ ფუნჯს (ციმბირული კვერნის, ჭრცენისა და სხვ.).

კისინ-ფანდირი (მუს.) — ოსური ხალხური ხეშიანი სიმებიანი სამუსიკო საყრავი. ამოზნექილი ფორმის ხის კორპუსს ცხვრის ტყავის დეკა აქვს. ყელ ფარდების გარეშეა, ძუის სანი სიმიოთ, კ. ფ.-ს საერთო სიგრძე 700 მმ-დეა. დაკვრის დროს კ. ფ. მუხლებს შორის უჭირავთ. გამოიყენება როგორც სოლო შესრულებებისათვის, ისე ანსამბლებში.

ჩინური მაგიდა (ცირკი) —

1. აკრობატების რეკვიზიტი — დიდი (2,5—3 მ. სიგრძით, 1 მ. სიგანით) გაპრიალბულ ზედაპირიანი, მაგარი მაგიდა.

2. ამ იარაღზე შესრულებული აკრობატული ნომერი, რომლის დროსაც გლეგ ზედაპირზე სრულდება სრიალი, გორკები, ნახტომით წინცხრიალი და ა. შ.

Житайский том-том — оболочкозвучающий (мембранофонический) музыкальный инструмент с неопределенной высотой звука. Используется в симфоническом оркестре, в единичных случаях—для выражения экзотического звукового колорита. Он используется также и в джазе.

tom-tom (итал.).

Китарроне — щипковый инструмент (разновидность басовой лютни). Сходен с «теорбой», но с меньшим корпусом и более длинной шейкой. Имеет до 14—16 и более струн. Был распространен в Италии в XVI—XVII в.в.

chitarra (итал.).

Кинтаური—грузинский танец.

kinauri (груз.).

Клавес — музыкальный инструмент, представляющий собой две палочки, сделанные из твердой породы дерева. Способ звукоизвлечения очень простой: одной палочкой постукивают о другую. Резонатором служит ладонь левой руки.

claves (исп.).

Клавиатура — полный ряд клавишей в клавишных музыкальных инструментах.

от лат. clavis. Klaviatur (нем.), keyboard (англ.), clavier (франц.), tastiera, claviatura (итал.), teclado (исп.).

«Клавилюкс» (муз.) — название устройства для создания и воспроизведения световых партий.

clavilux (англ.).

Клавир (муз.) — 1. Переложение партитуры вокально-симфонического произведения (оперы, оратории, кантаты, и т. п.) для пения и фортепиано или только для фортепиано; также переложение пар-

тинური ტომ-ტომი — გარსითმკლერი (მემბრანოფონიური) საშუს. საკრავი ბგერის განუსაზღვრელი სიმაღლით. სიმფონიურ ორკესტრებში გამოიყენება ერთეულ შემთხვევებში, ეგზოტიკური ბგერითი კოლორიტის გამოსახატავად. იგი გამოიყენება აგრეთვე ჯაზშიც.

კიტარონე — საწკმეტი საკრავი — ბანის ბარბითის სახეობა. ენათესაება „თეობას“, აქეს უფრო მკირე კორპუსი და უფრო გრძელი ყელი. 14—16 და შესაძლოა მეტი სიმიც. გავრცელებული იყო იტალიაში XVI—XVII ს.

კინტაური — ქართული ცეკვა.

კლავესი — სამუსიკო საკრავი, რომელიც წარმოადგენს მაგარი ჭიმის ხისგან დამზადებულ ორ ჯობს. ბგერის მიღების ხერხი მეტად მარტივია; ერთი ჯობით მეორეზე აკაკუნებენ. რეზონატორის მოვალეობას მარცხენა ხელისგული ასრულებს.

კლავიატურა — კლავიშების სრული რიგი კლავიშთან სამუსიკო საკრავებში.

„კლავილუქსი“ (მუს.) — შუქური პარტეების შესაქმნელი და აღმწარმოებელი მოწყობილობის სახელწოდება.

კლავირი (მუს.) — 1. ხმისა და ფორტეპიანოსათვის, ან მხოლოდ ფორტეპიანოსათვის გადმოღებული ეოკალურ-სიმფონიური ნაწარმოების პარტიტურა (მაგ.: ოპერის, ორატორიის, კანტატის და ა. შ.); აგრეთვე ფორტეპიანოსათვის გადმოღებუ-

титური балета для фортепиано; реже применяется в значении аранжировки симфонических или камерно-ансамблевых произведений для фортепиано (в 2, 4 и 8 рук).

2. Общее наименование струнных клавишных музыкальных инструментов (клавикорд, клавиеси, фортепиано).

Кlavier (нем.)

Клавираусцуг — устаревшее название «клавира».

Klavierauszug (нем.).

Клавиш(а) — пластинка на рояле, фисгармонии и т. п., по которой ударяют пальцем для извлечения звука.

от лат. clavis.

key (англ.), touche (франц.), Taste (нем.), lasto (итал.), tecla (исп.).

Клавишные инструменты (муз.) — инструменты, которые звучат при нажиме пальцем на клавишу. В зависимости от источника звука К. инструменты относятся к струнным (фортепиано), духовым (орган), язычковым (фисгармония), ударным (челеста, колокольчики).

keyed instrument, keyboard instrument (англ.), instrument de touche (франц.), Tasteninstrumente (нем.), strumento di tasto (итал.), instrumento de tecla (исп.).

Клавицитериум — музыкальный инструмент типа фортепиано в XVII в.

claviciterium (лат.).

Клака — группа подставных зрителей — клакеров, нанимаемых антрепренером т.-ра или актером для создания искусственного успеха, либо провала спектакля.

claque (франц.).

Клапан (муз.) — деталь механизма духовых музыкальных инструментов, служащая для открывания или закрывания

ло балетის პარტიტურა; უფრო იშვიათად იყენებენ ფორტეპიანოსათვის არანჟირებული სიმფონიური, ან კამერულ-საანსამბლო ნაწარმოებების აღსანიშნავად (2, 4 და 8 ხელისათვის).

2. სიმებიანი კლავიშობანი სამუსიკო საკრავების (კლავიკორდი, კლავესინი, ფორტეპიანო) საერთო სახელწოდება.

კლავირაუსცუგი — „კლავირის“ მოძველებული სახელწოდება.

კლავიში — ფირფიტა (როიალზე, ფისპარმონიაზე და ა. შ.), რომელსაც ეხებიან ბგერის მისაღებად თითით.

კლავიშობანი საკრავები (მუს.) — საკრავები, რომლებიც ეღერენ კლავიშზე თითის დაჭერის შედეგად. ბგერის წყაროს შესაბამისად კ. საკრავები მიეკუთვნებიან სიმებიან (ფორტეპიანო), ჩასაბერი (ორგანი), ენაიან (ფისპარმონია), დასარკობი (ჩელესტა, ზანზალაეები) საკრავებს.

კლავიციტერიუმ-ი — ფორტეპიანოს ტიპის სამუსიკო საკრავი XVII ს-ში.

კლაკა — თეატრის ანტრეპრენიორის ან მსახიობის მიერ დაქორავებული მახურებლები — კლავიორები, რომელთაც ტაშის კვრით, ყვირლით, სტვენით უნდა შექმნან ხელოვნური შთაბეჭდილება სპექტაკლის ან მსახიობის წარმატების, ანდა, პირიქით, ჩაფლავებისა.

სარკველი (მუს.) — ჩასაბერი სამუს. საკრავების მექანიზმის დეტალი, გამოიყენება კორპუსზე მდებარე ხერხლის გასაღებად და დასაკეტად.

отверстия в корпусе и изменения тем самым высоты извлекаемых звуков.

chiave (*итал.*), key (*англ.*), clef, clé (*франц.*), Klappe (*нем.*), Have (*исп.*).

Кларнет (*муз.*) — деревянный духовой тростевой инструмент, развившийся из древних свирелевых инструментов. К.— один из важнейших инструментов группы деревянно-духовых, звучит на тон или полтора тона ниже написанного. Обладая богатыми тембровыми ресурсами и большими техническими возможностями, К. пригоден для лирических и драматических партий и поэтому широко используется не только в оркестре (симфонический, духовой), но и в камерных ансамблях и как сольный инструмент.

clarinetto (*итал.*), clarinet (*англ.*), clarinette (*франц.*), Klarinette (*нем.*), clarinete (*исп.*).

Классическая гравюра — см. Резцовая гравюра.

classical engraving (*англ.*), gravure classique (*франц.*), klassische Gravüre (*нем.*), incisióne clàssica, stampa clàssica (*итал.*), grabado clásico (*исп.*).

Классицизм — течение в европейской художественной культуре XVII—XIX вв., сложившееся в эпоху окончательного формирования мощных национальных монархий в Европе. К. принимал различные конкретные формы в разных национальных культурах, в разные исторические периоды, а также в разных видах искусства. К. в изобразительном искусстве и архитектуре не составлял целостного стиля, обладающего единой идейно-художественной программой. С возникновением К. связан процесс формирования эстетики, проникнутой пониманием общегосударственных задач искусства, со стремлением идеализировать природу и человека, за счет отказа от реально существующих

რობაც იცვლება გამოცემული ბგერის სიმაღლე.

კლარნეტი (*მუს.*) — ენაკიანი ხის ჩასაბერი საკრავი, რომელიც ძველი სალამურის ტიპის საკრავებისაგან განვითარდა. კ. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკრავია ხის ჩასაბერთა ჯგუფში. ელერს ტონით ან ტონნახევრით ქვემოთ დაწერილთან შედარებით. მდიდარი ტემბრული რესურსებისა და დიდი ტექნიკური შესაძლებლობების წყალობით იყენებენ როგორც ლირიკულ ისე დრამატულ პარტიებში და ამიტომ ფართოდ იხმარება არა მარტო ორკესტრში (სიმფონიურ, სასულე), არამედ კამერულ ანსამბლებში და სოლო საკრავის სახითაც.

კლასიკური გრავიურა — იხ. „კვეთითი გრავიურა“.

კლასიციზმი — მიმდინარეობა ევროპულ მხატვრულ კულტურაში XVII—XIX საუკუნეებში, რომელიც გამოიყვება ევროპაში ნაციონალური მონარქიების საბოლოოდ ჩამოყალიბების ეპოქაში. კლასიციზმს ჰქონდა არსებითად განსხვავებული კონკრეტული ფორმები სხვადასხვა ნაციონალურ კულტურასა, სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდსა და ხელოვნების სხვადასხვა სახეობაში.

კლასიციზმი სახვით ხელოვნებასა და არქიტექტურაში არ იყო ერთიანი სტილის, რომელსაც საერთო იდეურ-მხატვრული პროგრამა ჰქონდა. კლასიციზმის აღმოცენებასთან დაკავშირებული იმ ესთეტიკის ფორმირება, რომელიც გამსჭვალული იყო ხელოვნების საერთო-სახელმწიფოებრივ ამოცანებით. მისთვის დამახასიათებელი იყო რეალური სინამდვილის უგულვებლყოფის ანგა-

ющей жизни во имя отвлеченной героини и ложной патетики.

от *lat. classicus.*

Klassizismus (*нем.*), classicism (*англ.*), classicisme (*фр.*), classicismo (*итал.*), clasicismo (*исп.*).

Классический танец — современная танцевальная система, сложившаяся в европейском театре. Формировалась на протяжении веков у ряда народов, впитывая достижения разных танцевальных культур, ее элементы сложились в античности, обогатились и умножились в танцах актеров средневековья (мимов, жонглеров). Оформилась как система в XVI в. в Италии. Важнейший принцип К. т. — выворотность en dehors,

К. т. связан с европейской профессиональной музыкой. В XIX веке существовали 3 основные школы К. т. — итальянская, французская и русская, ставшие главной опорой для развития национальных школ танца в XX в.

danse de classique (*франц.*), classical dance (*англ.*), klassischer Tanz (*нем.*), classico ballo (*итал.*), baile clásico (*исп.*).

Кластер 1. (*градостр.*) — новый градостроительный организм, представляющий собой специфическую форму, который по теории метаболизма является не спланированным решением градостроительства, а пространственным. Несколько К. составляют более сложные и крупные соединения.

2. (*муз.*) — одновременное звучание ряда соседних нот; термин амер. композитора Г. Коуэлла (1930).

Klaster (*нем.*), clasier (*англ.*), cluster (*франц.*), clasier (*итал.*), clasier (*исп.*).

Клеевой грунт (*живо.*) — состоит из одной или двух проклеек и нанесенных на них слоев собственно грунта, состоящих из раствора клея с размешанным в нем пигментом: белыми, мелом, гипсом и введенными в него пластификатором и консервиру-

ющим административным и бюрократическим аппаратом. В настоящее время в Грузии наблюдается тенденция к возрождению классического искусства.

კლასიკური ცეკვა — თანამედროვე საცეკვაო სისტემა. რომელიც შეიქმნა ევროპის თეატრებში. საცეკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა იგი და თანდათან იესებოდა სხვადასხვა ხალხის საცეკვაო კულტურებით; კლასიკური ცეკვის ელემენტები ჩაისახა ანტიკურ ეპოქაში. გამდიდრდა და გამრავალფეროვდა შუა საუკუნეთა მსახიობების (მიმების, ჟონგლორების) ცეკვებით. სისტემად ჩამოყალიბდა XVI საუკუნეში იტალიაში. კლასიკური ცეკვის უმთავრესი პრინციპია en dehors.

კლასიკური ცეკვა დაკავშირებულია ევროპულ პროფესიულ მუსიკასთან. XIX ს.-ში არსებობდა კლასიკური ცეკვის 3 ძირითადი სკოლა: იტალიური, ფრანგული და რუსული, რომელიც XX ს.-ის ეროვნული საცეკვაო სკოლების განვითარების ძირითადი საყრდენი გახდა.

კლასტერი 1. (ქალაქმშენ.) — ქალაქმშენებლობის ახალი ორგანიზმი, რომელიც წარმოადგენს სპეციფიკურ ფორმას და რომელიც მეტაბოლიზმის თეორიის მიხედვით შეადგენს ქალაქმშენებლობის არა დაეგმარებულ, არამედ სივრცობრივ გადაწყვეტას. რამდენიმე კლასტერი შეადგენს შედარებით რთულ და მსხვილ გაერთიანებას.

2. (მუს.) — რამდენიმე მეზობელი ბგერის ერთდროული ხმოვანება. ამერიკელი კომპოზიტორის პ. კოუელის ტერმინი (1930).

წებოვანი ქვეფენილი (ფერწ.) — მიიღება ერთი ან ორი წებოვანი წინასმინისაგან და მასზე დატანილი საკეთილმოქმედო ფენებისაგან, რომლებიც შედგება წებოს სწრაფი გაზავებული თეთრის, ცარის, თაბაშირის პაქუნებისა და მასში შეტანილი პლასტიფიკატორისა და მაკონსერვან-

ющим веществом. К. г. имеет матовую поверхность. Он характеризуется вообще полным отсутствием масла.

ბელი ნივთიერებებისაგან. წებოვან ქვეფენილს აქვს მქრქალი ზედაპირი. მისთვის დამახასიათებელია ზეთის სრული შეუკრევლობა.

glue prime (ანგლ.), empâtement (imperessio) de colle (ფრანც.), Leimgrund (нем.), fondo a colla (იტალ.), fondo al temple (исп.).

Клеевая живопись—связующим веществом служит животный, реже растительный клей. Клеевыми красками пишут на холсте, дереве и т. д. Клеевая ж. была известна еще в древнем мире. Современная клеевая живопись применяется для театральных декораций, панно, росписей внутренних помещений зданий, плакатов и т. д.

წებოვანი ფერწერა — შემაკავშირებელ ნივთიერებად იხმარება ოთხფეხა საქონლის, იშვიათად კი მცენარეული წებო. წებოვანი საღებავებით წერენ ტილოზე, ხეზე და ა. შ. წებოვანი ფერწერა ჯერ კიდევ ძველ სამყაროში იყო ცნობილი თანამედროვე წებოვანი ფერწერა გამოიყენება თეატრალური დეკორაციებისათვის, პანთეონათვის შენობის ინტერიერის მოხატვისათვის, პლაკატებისთვის და ა. შ.

glue painting (ანგლ.), peinture de colle (ფრანც.), Leimmalerei (нем.), pittura a colla (იტალ.), pintura al temple (исп.).

Клин оптический—стеклянная пластинка или гибкая пленка с нанесенным на нее нейтрально-серым слоем с закономерным (по ступеням или непрерывным) изменяющимся почернением. К. о. применяется в сенситометрии в качестве модулятора испытательных экспозиций и в других оптических приборах, а при печати фильма оптическим клином пользуются установщики света.

ობტიკური კვეთი — ფირი ან მინის ფარფიტა, დაფარული ნეიტრალური — ნაცრისფერი ფენით, რომელიც კანონზომიერად (საფეხურებით ან უწყვეტლივ) მუქდება. ობტიკური კვეთი გამოიყენება სენსიტომეტრიაში ექსპოზიციის მოდულატორად, აგრეთვე სხვა ობტიკურ ხელსაწყოებში — დენსიტომეტრებში და ა. შ. ობტიკური კვეთით სარგებლობენ შუქის დამყენებლებიც შავ-თეთრა ბეჭდვის პროცესში.

optical wedge (ანგლ.), coin (ფრანც.), optischer Keil (нем.), cúneo (იტალ.), cuña (исп.).

Клинья сводчатые (арх.) — клинообразные камни, образующие свод; лежащий на вершине кривой, называется замковым или просто замком, а камни, лежащие ниже всех остальных, — начальными.

კამარის სოლები (არქიტ.) — სოლასებრი კვებები, რომლებიც წარმოქმნიან კამარას. ერთ მათგანს, მრუდის წვეროზე მდებარე ქვას, ეწოდება საკეკი ქვა ან უბრალოდ საკეკი, ხოლო ყველაზე კვევით მდებარე კვებს — საწყისი კვება.

key(stone), arch key(stone), voussoir (ანგლ.), voussoir, pierre de voûte (ფრანც.), Schlusstein, Keilstein (нем.), pietra a volta (ad arco) (იტალ.), piedra angular, clave de bóveda (исп.).

Клирос — место для певчих в церкви на возвышении перед иконостасом, с правой и левой стороны от «царских врат».

kleros (*греч.*), choir, part of a church (*англ.*), chœur (*франц.*), Kirchenchor, Chor (*нем.*), coro (*итал.*), coro (*исп.*).

Клише — форма высокой печати для полиграфического воспроизведения иллюстраций. Изготавливается ручным, фотомеханическим или электромеханическим способом. В зависимости от характера воспроизводимого изображения К. могут быть штриховыми или полутонными (тоновыми, растровыми).

clichè (*франц.*), stereotype block, clichè (*англ.*), Klischee, Bildstock, Druckstock (*нем.*), clichè (*итал.*), cliché (*исп.*)

Клишник (*цирк*) — Номер пластической акробатки. Главная позиция К. — «передняя складка» (положение, при котором корпус вплотную прилегает к ногам, не согнутым в коленях), выполняется стоя, сидя и лежа. Этот элемент акробатики связан с именем английского артиста Э. Клишника.

klischnik (*англ.*).

Клуб (*арх.*) — здание, помещение при предприятии или учреждении, задачей которого является повышение культурного уровня и организация отдыха трудящихся.

club, club-house (*англ.*), cercle, club (*франц.*), Klubgebaude, Klub, Klubhaus (*нем.*), club, circolo (*итал.*), club (*исп.*).

Клумба — часть цветника в виде замкнутой фигуры.

flower bed (*англ.*), parterre, corbeillo (de fleurs) (*франц.*), Blumenbeet, Beet (*нем.*), ai(u)ola (*итал.*), parterre, maucizo de flores, era (*исп.*).

Клюв, **мундштук** — деталь духовых мундштучных музыкальных инструментов, которую берут в рот при игре. Характер звука зависит от формы мундштука и его канала.

becco, bocchino (*итал.*), beak, mouthpiece (*англ.*), bec (*франц.*), Schnabel, Mundstück (*нем.*), imboccatura (*итал.*), embocadura (*исп.*).

21. რუხულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

კლიროსი — მაგალობებისათვის განკუთვნილი შემადგენელი ადგილი კანკელის წინ, აღსავლის კარის მარჯვენა და მარცხენა მხარეს.

კლიშე — მაღალი ბეჭდვის ფორმა, ილუსტრაციების პოლიგრაფიული ასახვისა. მზადდება ხელით ფოტომექანიკური ან ელექტრომექანიკური ხერხით. იმის მიხედვით, თუ რა ხასიათისაა წარმოსახული გამოსახულება, კლიშე შეიძლება იყოს შტრიხიანი ან წახვეარტონიანი, ტონიანი, რასტრიანი.

კლიშნიკი (*ცირკი*) — პლასტიკური აკრობატიკის ნომერი. კლიშნიკის მთავარი პოზიციაა — „წინა ნაკეცი“, როცა სხეული მკიდროდ ეყვრის გაკეპულ ფეხებს. შემსრულებელ დგას, ზის ან წევს. აკრობატიკის ეს ელემენტი დაკავშირებულია ინგლისელი არტისტის ე. კლიშნიკის სახელთან.

კლუბი (*არქიტ.*) — შენობა, სათავისი საწარმოებსა და დაწესებულებებში, რომლის დანიშნულებაც მშ რომელთა კულტურული ღონის ამაღლება და მათი დასვენების ორგანიზაცია.

კლუმბი — შეკრული ფიგურის სახის ყვავილნარი.

ნიკარტი, **სატუჩე** — ჩასაბერი სატუჩიანი საშუს. საკრავების დეტალი, რომელსაც პირში იდებენ დაკვრის დროს. სატუჩის და მისი არხის ფორმა გავლენას ახდენენ ბერის ხასიათზე.

Ключ (муз.) — знак на нотоносце, устанавливающий высоту и название звука на одной из его линеек; тем самым К. определяет значение всех записанных на нотоносце звуков. Различают ключи: скрипичный (соль на 2-ой линейке), басовый (фа на 4-й линейке), теноровый (до на 4-й линейке) альтовый (до на 3-ей линейке); ранее употреблялись и другие К. (старофранцузский, сопрановый, меццосопрановый, баритоновый, басопрофундовый). К. ставится в начале нотоносца; при изменении регистра звучаний новый К. может быть поставлен и в других местах нотоносца. Наиболее употребительные К. скрипичный — для записи высоких голосов и инструментов высокого регистра, и басовый — для записи низких голосов и низких по регистру инструментов.

key (англ.), clavis (лат.), clef (франц.), Schlüssel (нем.), chiave (итал.), clave (исп.).

Клямера, кляммера (стр.) — ленточка из кровельной листовой стали для прикрепления листов рядового покрытия и фронтонных свесов кровли к обрешетке.

Klammer (нем.).

Кнари — грузинский струнный инструмент.

knari (груз.).

Ковбойский фильм — один из наиболее распространенных видов кинопродукции США. Действие большинства К. ф. разворачивается в западных районах США (поэтому К. ф. часто называют «вестернами») (англ. Western — западный). Героями К. ф. чаще всего являются пастухи (ковбои). В жанровом отношении К. ф. очень разнообразны. Среди них встречаются драмы, мелодрамы, комедии, а в годы звукового кино появились даже музыкально-танцевальные ревю из ковбойской жизни.

western, iris, horse opera (англ.), film de cow boy (франц.), Wildwestfilm, Western (нем.), western (итал.), western (исп.).

гасალები (მუს.) — ნაშანი სანოტო სისტემაში, რომელიც ადგენს ბგერის სიმაღლეს და სახელწოდებას მის ერთ-ერთ ხაზზე. ამით გასალეები განსაზღვრავს სანოტო სისტემაში ჩაწერილი ყველა ბგერის მნიშვნელობას.

განარჩევნ გასალეებს: ვიოლინოს (სოლ მეორე ხაზზე), ბანის (ფა მე-4 ხაზზე), ტენორის (დო მე-4 ხაზზე), ალტის (დო მე-3 ხაზზე); ადრე გამოიყენებოდა სხვა გასალეებიც (ძველფრანგული, სოპრანოს, მეცო-სოპრანოს, ბარიტონის, ბასოპროფუნდოს გასალეები). გასალეები იწერება სანოტო სისტემის დასაწყისში; ელვადობის რეგისტრის შეცვლის დროს ახალი გასალეები შეიძლება დაიწეროს სანოტო სისტემის სხვა ადგილებშიც. ყველაზე უფრო ხშირად გამოიყენება შემდეგი გასალეები: ვიოლინოს — მაღალი ხმებისა და საკრავების მაღალი რეგისტრის ჩასაწერად და ბანის — დაბალი ხმების და დაბალი რეგისტრის მქონე საკრავების ჩასაწერად.

კლამერი (მშენ.) — სახურავის ფურცლოვანი ფოლადის ზოლი, რომლის მეშვეობითაც სახურავისა და ფრონტონის კიდეების ფურცლები მაგრდება ლარტყახზე.

ქნარი — ქართული სიმებიანი საკრავი.

კოვბოური ფილმი — აშშ-ის კინოპროდუქციის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო გავრცელებული სახეობა. კოვბოური ფილმებში უმთავრესად მოქმედება ვითარდება აშშ-ის დასავლეთ რაიონებში (ამიტომაცაა, მათ ხშირად უწოდებენ «ვესტერნებს» (ინგლ. Western — დასავლეთი). კ. ფ.-ის გმირები უმეტესად მწყემსები (კოვბოები) არიან. ეპიკური თეატრისთვის უღარესად მრავალფეროვანია. გვხვდება დრამა, მელოდრამა, კომედია. ხმოვანი კინოს განვითარების შემდეგ კი კოვბოური ცხოვრების თემაზე მუსიკალურ-საცეკვაო რეჟიუმების გაღობება კი დაიწყეს.

Кода — В pas de deux, pas de trois, grand pas быстрая, заключительная часть танца, преимущественно виртуозного характера, следующая за варнациями. Кода может быть заключением балетного акта, в финале которого участвуют все персонажи и кордебалет, напр., последние акты балетов «Щелкунчик» и «Спящая красавица».

cauda (лат.); coda (итал.).

Кокобзикоба — древнегрузинские представления шутов. Представления К. утраивались еще в XII в.

cosobzicoba (груз.).

«Кокошник» (арх.) — полукруглая или килевидная фальшивая «закомара», не закрывающая собой пролетов свода и имеющая лишь декоративное значение. Часто К. располагаются ярусами. Типичны для русского церковного зодчества XVII в., встречаются и раньше.

«kokoshnik» (русс.).

Колер — 1. Цвет краски, ее тон и густота.

2. Краска для окрашивания.

coler (лат.), colour (англ.), color (амер.), (итал.), colorido, color (исп.).

Колесо (цирк) — последовательный переворот тела акробата боком в левую или правую сторону с краткой опорой на руки и ноги.‡

«wheel» (англ.), «roue» (франц.), «Rad» (нем.), «ruota» (итал.), «rueda» (исп.).

Коллаж (муз.) — особая форма использования композитором в своем произведении фрагментов другого сочинения (чужого или своего ранее написанного).

კოდა — pas de deux, pas de trois, grand pas — ცეკვის დასკენითი ნაწილი, სწრაფი, მეტწილად ვირტუოზული ხასიათისა. მოსდევს ვარიაციებს. კოდა შეიძლება იყოს საბალეტო აქტის დასასრული, ფინალი, რომელშიც მონაწილეობს ყველა პერსონაჟი და კორდებალეტი მაგ.: ბალეტ „მაკნატუნას“ ან „მძინარე მზეთუნახავის“ ბოლო აქტი.

კოკობზიკობა — მასხარების, ძველი ქართული წარმოდგენა. კოკობზიკობის წარმოდგენები იმართებოდა ჭერ კიდეც XII საუკუნეში.

კოკოშნიკი (არქიტ.) — ნახევარწრიული ან მუზარადისებრი ფორმის ცრუ ზაკომარა, რომელიც არ ხურავს თალის მალეებს და მხოლოდ დეკორატიული დანიშნულებისაა. კოკოშნიკები ხშირად იარსებებდაა განლაგებულნი. დამახასიათებელია XVII საუკუნის რუსული საეკლესიო ხერობმოდებებისათვის, თუმცა (უფრო ადრეულ ძეგლებშიც გვხვდება).

კოლერი — 1. საღებავის ფერი, ელფერი, ფერის სისქე.

2. რაიმეს შესაღებად გამზადებული საღებავი.

teinte (ფრანც.), Farbe (нем.), colore, tinta

ბორბალა (ციკი) — აკრობატის ყირაზე გადასვლა გვერდულად, მარცხენა ან მარჯვენა მხარეს, ხელ-ფეხზე ხანმოკლე, თანმიმდევრული დაყრდნობით.

კოლაჟი (მუს.) — კომპოზიტორის მიერ თავის ნაწარმოებში სხვა ნაწარმოების ფრაგმენტების გამოყენების განსაკუთრებული ფორმა. (ფრაგმენტები ძირითადად აღებულია სხვა ავტორის,

Существуют произведения, почти целиком состоящие из принадлежащих различным композиторам музыкальных отрывков. Примеры этого можно найти и в творчестве И. С. Баха, Г. Ф. Генделя, И. Гайдна, В. А. Моцарта, и др. К. особенно распространен в современной музыке.

collage (франц.), collage (англ.), Kollage (нем.), collagio (итал.), colagio (исп.).

Коллектор декорационный — производственное помещение для предварительной сборки и отделки павильонных декораций и их хранения до установки в кино съемочные павильоны и телестудии. К. д. позволяет увеличить использование павильонных площадей под съемки или телепередачи.

scenery collector (англ.), collecteur di decors (франц.), Dekorationskollektor (нем.), collettore decorativo (итал.), alcantaril colector de decorao (исп.).

Коллизия драматическая — в современной теории драмы и кинодраматургии термин «К. д.» употребляется как синоним основного конфликта произведения и как термин, обозначающий конкретное выражение общего драматического конфликта в каждом отдельном эпизоде. При помощи К. д. драматург показывает лежащее в основе драмы противоречие в живых художественных образах в взаимодействии конкретного образа и определенной социальной среды.

dramatic collision (англ.), collision dramatique (франц.), dramatische Kollizion (нем.), collifione drammatica (итал.), colisión dramática (исп.).

Коллиматор (кино) — оптическая система для получения параллельного пучка лучей. К. состоит из объектива или вогнутого зеркала, в фокальной плоскости которого помещен освещенный предмет. Нан-

аგრეთვე შესაძლოა საკუთრივ კომპოზიტორის ადრინდელი ქმნილებიდან).

არსებობს ნაწარმოებები, რომლებიც თავიდან ბოლომდე შემდგარია სხვადასხვა კომპოზიტორთა ქმნილებებიდან აღებული მუსიკალურ ნაწყვეტებისაგან. ამის მაგალითები მოიძებნება ი. ს. ბახის, გ. ფ. ჰენდელის, ი. ჰაიდნის, ვ. ა. მოცარტის და სხვათა შემოქმედებაში. განსაკუთრებით გავრცელებულია თანამედროვე მუსიკაში.

სადეკორაციო კოლექტორი — საწარმოო სათავსი, რომელშიც წინასწარ ააწყობენ და გადაღებამდე შეინახავენ საპავილიონო დეკორაციებს, აგრეთვე კინოგადაღების პავილიონში ან ტელესტუდიაში მათ დადგამდე. ს. კ. კინოგადაღების ან ტელეგადაცემის საპავილიონო მოედნების ფართოდ გამოყენების საშუალებას იძლევა.

დრამატული კოლიზია — დრამისა და კინოდრამატურგიის თანამედროვე თეორიაში ტერმინი „დ. კ.“ იხმარება ნაწარმოების ძირითადი კონფლიქტის სინონიმად და კონკრეტულად გამოხატავს ყოველ ცალკეულ ეპიზოდის საერთო დრამატულ კონფლიქტს. დრამატული კოლიზიის მეშვეობით დრამატურგი ცოცხალ მხატვრულ სახეებში გვიჩვენებს კონკრეტული სახისა და გარკვეული სოციალური გარემოს ურთიერთმოქმედებით არსებულ წინააღმდეგობას, რომელიც საფუძვლად უდევს დრამას.

კოლიმატორი (კინო) — ოპტიკური სისტემა კარალეული სხივების მისაღებად. კ. შედგება ობიექტივისგან ან სარკისგან, რომლის ფოკალურ სიბრტყეში მოთავსებულია განათებული საგანი. ასეთ საგანს წარმოადგენს გაუმჭვირვალე დიფ-

более часто таким предметом служит отверстие непрозрачной диафрагмы.

К. применяется в спектральных, разнообразных измерительных, испытательных и выверочных оптико-механических приборах.

collimare (лат.), collimator (англ.), collimatore (франц.), Kollimator (нем.), collimatore (итал.), colimator (исп.).

Колля партэ — музыкальный термин, указывающий, что второстепенным головам надо следовать за главным.

colla parte (итал.).

Коло — народная пляска-хоровод с сопровождением народных инструментов, иногда пения; распространена у народов Югославии, Болгарии, Румынии, известна в Польше, а также на Украине и в Молдавии. Характерна построением цепью, смыкающимся и размыкающимся кругом («коло» — круг). Встречается К. быстрого и медленного темпа в различных музыкальных размерах.

colo (болг.).

Колодочка — часть смычка, на нижнем конце которой винтом прикрепляется К., служащая для натягивания волоса.

tallone, (итал.), frog (англ.), talon (франц.), Frosch, Geigenbogen (нем.), clavija (исп.).

Колок — деталь музыкальных инструментов, служащая для натяжения и настройки струн.

peg (англ.), cheville (франц.), Wirbel (нем.), bischero, pirolo (итал.), clavija (исп.),

Колокола — набор самозвучащих ударных инструментов. Применяется в оперном и симфоническом оркестре для имитации колокольного звона.

campane (итал.), bells (англ.), cloches (франц.), Glocken (нем.), campana (исп.).

რამის ხერელი(ნასერეტი). კ. გამოიყენება სპექტრულ, სხვადასხვაგვარ საზომი, საკონტროლო და სამონუმენტო ოპტიკო-მექანიკურ ხელსაწყოებში.

კოლა პარტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ მეორეხარისხოვანი ხმეზა უნდა მიყვინ მთავარს.

კოლო — ხალხური ცეკვა — ფერხული ხალხური საკრავების. ზოგჯერ სიმღერის თანხლებით. ვარცელებულია იუგოსლავიის, ბულგარეთის, რუმინეთის ხალხებში, ცნობილია პოლონეთში, აგრეთვე უკრაინასა და მოლდავეთში. ხასიათდება ჰაქვეური წყობით, წრის შეკვრითა და გამლოთ („კოლო“ ნიშნავს წრეს). კოლო გეხვდება სწრაფი და ნელი ტემპის, სხვადასხვა მუსიკალური ზომით.

ხუნდი — მშვილდაკის ნაწილი, რომლის ქვემო ბოლოზე მიმაგრებულია ხრახნი ძუნის დასაჭიშავად.

მოკლონი — სამუსიკო საკრავების დეტალი სიმების დასაჭიშავად და ასაწყობად.

ზარები — თვითმღერი დასარტყამი სამუს. საკრავების კომპლექტი. გამოიყენება საოპერო და სიმფონიურ ორკესტრში ზარების რეკვის იმიტაციისათვის.

Колокольня (арх.) — строение в виде высокой башни, в которой помещаются церковные колокола.

bell tower, spire (англ.), clocher (франц.), Glockenturm (нем.), campanile (итал.), campanario (исп.).

Колокольцы — звукоподражательный инструмент, который звучит благодаря ударам деревянных или металлических палочек. Это настоящие колокольчики разной величины, сплюснутой формы, без пестика.

campanella (итал.), hand bells (англ.), clochettes (франц.), Glöckchen (нем.), campanilla (исп.).

Колокольчики — ударный инструмент. Звук извлекается ударом палочек или молоточков (вручную, либо посредством клавиатуры). Звук К. ясные и нежные.

campanella (итал.), soneria di campane (итал.), bells (англ.), carillon jeu de timbres (франц.), Glockenspiel (нем.), campanilla (исп.).

Колонна (стр.) — вертикальный стержневой элемент здания, несущей конструкции и т. д. К. служит для восприятия в основном вертикальной нагрузки и является важным элементом архитектурной композиции здания и сооружения. В К. (большой частью круглого сечения) различают нижнюю часть (базу), ствол (фуст) и венчающую часть (капитель).

colonne (франц.), column, pillar (англ.), Saule, Kolonne (нем.), colónna (итал.), colum па (исп.).

Колонна (цирк) — пирамида из нескольких человек, стоящих друг у друга на плечах, на головах, на ступнях ног.

«colónna» (итал.), «column» (англ.), «colonne» (франц.), «Kolonne» (нем.), «columna» (исп.).

Колоннада (арх.) — ряд или ряды колонн под общим перекрытием.

colnade (англ.), colonnade (франц.), Kolonnade, Säulengang, Säulenreihe (нем.), colonnato (итал.), coloumnata (исп.).

ხამრეკლო (არქიტ.) — კოშკური ტიპის ნაგებობა, რომელიც საუკელსიო ზარების ჩამოსაკიდებლადა განკუთვნილი.

ჴანჴალაკები — ხმბაძეითი საკრავი, რომელიც ეღერს ხის ან ლითონის ჴოხების დარტყმის მეშვეობით. ზ. წარმოადგენს სხვადასხვა ჴომის, გაბრტყელებული ფორმის უენაკო ჴარებს.

პატარა ჴარები — დასარტყამი საკრავი. ბგერა მიიღება ჴოხების ან ჩაქუჩებს დარტყმით (ხელათ ან კლავიატურის მეშვეობათ).

პ. ჴ-ს ბგერები ნათელი და ნაზია.

სვეტი (მშენ.) — ვერტიკალური ღერო, რომელსაც დატვირთვის საზღაუად იყენებენ. შენობისა თუ ნაგებობის არქიტექტურული კომპოზიციის მნიშვნელოვანი ელემენტია. სვეტი (მეტწილად მრგვალი კვეთისა) შედგება ქვედა ნაწილისაგან (საფუძველი), ტანისა და კაპიტელისაგან.

კოლონა (ცირკი) — პირამიდა, შექმნილი რამდენიმე ადამიანის ერთიმეორის მხრებზე, თავზე ან ფეხის ტერფებზე შედგომით.

კოლონადა, სვეტნარი (არქიტ.) — საერთო გადახურვის მქონე სვეტების რიგი ან რიგები.

Колонна ростральная (*арх.*) — украшенная рострой колонна.

როსტრიანი სვეტი (*არქიტ.*) — როსტრებით შემკული სვეტი.

rostral column (*англ.*), colonne rostrale (*франц.*), Rostralsäule (*нем.*), colonna rostrale (*итал.*), columna rostrada, columna rostral (*исп.*).

Колориметрия — область научных и практических дисциплин, связанных с искусством света.

კოლორილოგია — სამეცნიერო და პრაქტიკულ დისციპლინების სფერო, დაკავშირებული სინათლის ხელოვნებასთან.

colorilogy (*англ.*), colorilogie (*франц.*), Kolorilogie (*нем.*), colorilogia (*итал.*), colorilogia (*исп.*).

Колориметр — прибор, применяемый для измерения цветовых координат.

კოლორიმეტრი — ფერადი კოორდინატების გასაზომი ხელსაწყო.

от *лат.* color и *греч.* metreō.

colorimeter (*англ.*), colorimètre (*франц.*), Kolorimeter (*нем.*), colorimetro (*итал.*), colorimetro (*исп.*).

Колориметрия — наука о методах и количестве выражения цвета. Цвета различают по тону, насыщенности и яркости (светлоте). Простейшим методом К. является визуальное сравнение оцениваемого цвета, с эталоном цвета указанным в колориметрическом цветном атласе. Прибор, применяемый для измерения цветных координат, называется колориметром. Существует также фотоэлектрическая К.

კოლორიმეტრია — მეცნიერება ფერთა რაოდენობის და გამოხატვის მეთოდების შესახებ. განასხვავებენ ფერის ტონს, სიჭარბეს და სიკაშკაშეს (ინტენსიურობას). კოლორიმეტრის უმარტივესი მეთოდია ფერის ვიზუალური შედარება კოლორიმეტრიულ ატლასებში მოთხოვნილ ფერის ეტალონებთან. ფერთა კოორდინატების საზომ ხელსაწყოს კოლორიმეტრი ეწოდება. არსებობს აგრეთვე ფოტოელექტრიკული კოლორიმეტრია.

от *лат.* color и *греч.* metreō. colometry (*англ.*), colometrie (*франц.*), Kolorimetrie (*нем.*), colorimetria (*итал.*), colorimetria (*исп.*).

Колористическое решение фильма — изобразительное-цветовое построение кинофильма, осуществляемое художником и кооператором для наиболее яркого воплощения драматургических образов сценария и постановочного замысла режиссера. Цветной строй декорации, операторского освещения, костюмов, окружающих предметов и реквизита обуславливает колористическое решение фильма.

ფილმის კოლორისტული გადაწყვეტა — კინოფილმის სახეით-ფერადოვანი აგება, რომელსაც აწარმოებენ მხატვარი და ოპერატორი დრამატურგიული სახეებისა და რეჟისორული ჩანაფიქრის უფრო ნათლად ხორციშესასხმელად. დეკორაციების, საოპერატორო განათების, კოსტიუმების, გარემო საგნებისა და რეკვიზიტის ფერადოვანი წყობა განაპირობებს აგრეთვე ფილმის კოლორიტულ გადაწყვეტასაც.

colour composition, colour score (*англ.*), construction de décor (*франц.*), farbige Lösung des Filmes (*нем.*), composizione colorata, costruzione di decorazione (*итал.*), composicion de color, construccion de decoracion (*исп.*).

Колорит — 1. Взаимоотношение всех тонов и цветов и оттенков в многокрасочном произведении искусства (картине, гравюре, орнаменте и т. н.), подчиненное общему тону; смотря по преобладанию тонов, которые могут быть светлыми, яркими, холодными, теплыми и т. д.

2. Характерная особенность художественного произведения.

colorito (*итал.*), colouring, colour (*англ.*), coloris (*франц.*), Kolorit, Farbgebung (*нем.*), colorido (*исп.*).

Колорофортепиано (*муз.*) — фортепиано с экраном-приставкой, который представляет собой устройство видеонаблюдения и иллюстрации музыкальных звуков, гаммы цветов и нот. Экран показывает и иллюстрирует весь нотный строй. Игра цветов на экране сопровождается соответствующей мелодией, так что цвет и звук друг-друга дополняют.

coloropianoforte (*итал.*).

Колосники (*театр*) — деревянные или металлические брусья, соединенные в виде решетки в верхней части сцены и служащие для укрепления декораций.

gridir ons (*англ.*), cintres (*франц.*), Dekorationsgerüst (*нем.*), cèntina (*итал.*), telar (*исп.*)

Колумбарий (*арх.*) — хранилище урн с прахом после кремации, устраниваемое при крематории.

columbarium (*лат.*), columbarium (*англ.*), columbarium (*франц.*), Kolumbarium, Urnenhalle (*нем.*), colombàrio (*итал.*), columbario (*исп.*).

Колыбельная — песня, служащая для убаюкивания ребенка, распространенный жанр народной песенности многих народов. С конца XVIII в. К. вошла в профессиональную вокальную лирику. Жанр К. использован многими композиторами.

lullaby (*англ.*), berceuse (*франц.*), Wiegenlied, Schlummerlied (*нем.*), ninnananna (*итал.*), canción de cuna (*исп.*).

Колорити — 1. ყველა ტონის, ფერისა და ელფერის შეხამება ხელოვნების მრავალფეროვან ნაწარმოებებში (სურათში, გრაფიურაში, ორნამენტში და ა. შ.), რომელიც ერთ ტონს ემორჩილება. იმისდა მიხედვით თუ რომელი ტონი ჭარბობს, კოლორითი შეიძლება იყოს ნათელი, ინტენსიური, ცივი, თბილი და ა. შ.

2. მხატვრული ნაწარმოებისთვის დამახასიათებელი თავისებურება.

კოლოროფორტეპიანო (*მუს.*) — ფორტეპიანო მისადგმელი ეკრანით, რომელიც წარმოადგენს მუსიკალური ბგერებს, ფერთა გამის და ნოტების ვიდეოდაკვირვებისა და ილუსტრაციის მოწყობილობას. ეკრანი აჩვენებს და ილუსტრირებს უკეთებს მთელ სანოტო წყობას. ეკრანზე ფერთა თამაშს თან ახლავს შესაფერისი მელოდია. ისე, რომ ფერი და ბგერა ერთმეორეს ავსებენ.

ცხაური (*თეატ.*) — ხის ან ლითონის ძელები, რომლებიც გისოსისებურადაა ერთმანეთთან შეერთებული სცენის ზედა ნაწილში და გამოიყენება დეკორაციების დასამაგრებლად.

კოლუმბარიუმი (*არქტ.*) — სამარხი კედელი, სადაც დატანებულია სანეშტე ურნებს მისათავსებელი ნიშები.

ნანა — სიმღერა, რომლითაც აძინებენ ბავშვს; გავრცელებული ხალხური სასიმღერო ჟანრი მთელს მსოფლიოში. XVIII ს. ბოლო წლებიდან შედის პროფესიულ ვოკალურ ლირიკაში. ნანას ეწერს მრავალი კომპოზიტორის შემოქმედებაში ვხვდებით.

Коль леньо—музыкальный термин ук- зывающий, что следует ударять по стру- нам древком смычка для получения сла- бого, отрывистого звука суховатого тем- бра.

col legno (*итал.*).

Кольца (цирк.)— 1. Гимнастический сна- ряд из двух полукруглых ручек, для но- мера воздушной гимнастики. К. под- вешиваются на тросах.

2. Номер, исполняемый на этом снаряде.

3. Реквизит жонглера — плоские коль- ца различного диаметра, изготовляемые из пластика или фанеры.

ho ops (*англ.*), anneaux (*франц.*), Sportringe (*нем.*), anelli (*итал.*), anillas (*исп.*).

Кома (кино) — один из видов искаже- ния изображения в оптических системах, вследствие которого точка предмета изоб- ражается в виде несимметричной фигуры рассеяния с ярким ядром и менее ярким хвостом (комета).

от *греч.* κόμη.

Комбинированные съемки — приемы и методы киносъемки, объединяющие в од- ном кадре изображения, снятые в разное время или в разном масштабе (напр., сочетание реальной декорации с макетом или рисунком). Иногда под этим термином понимают также и методы, позволяющие изменить масштаб действия в части или в целом кадре (замедленная и ускоренная съемка). Целесообразное примене- ние К. с. позволяет создать кадры фильма, которые невозможно снять обычными приемами. Выб- ор того или иного способа К. с. произ- водится операторами и художниками, специализирующимися в этой области. Наиболее часто применяющимися мето- дами К. с. являются дорисовка, домает-

კოლ ლენიო — მუსიკალური ტერმინი, რომე- ლიც მიუთითებს ხემის მშვილდაკის დარტყმას სიმებზე, სუსტი, წვეტილი, მშრალი ტემბრის მქონე ბგერის მისაღებად.

რგოლები (ცირკ) —

1. საპერო ტანვარჯიშის ორი ნახევარწრის- ბური რგოლი, იარაღი დაკიდებელი გვარლებზე.

2. ნომერი, შესრულებული ამ იარაღზე.

3. უნგლიორის რეკვიზიტი — სხვადასხვა დი- ამეტრის ბრტყელი რგოლები, დამზადებული პლასტიკისა ან ფანერისგან.

კომა (კინო) — გამოსახულების დამახინჯება ოპ- ტიკურ სისტემებში, როდესაც წვეტილად გამოსა- ხულება გადმოიქცევა როგორც ასიმეტრული შექვაფანტული ფიგურის სახით, რომელსაც აქვს კაშკაშა გული და ნაკლებად კაშკაშა კედრი (კომე- ტა).

კომბინირებული გადაღება — კინოგადაღების ხერხები და მეთოდები. რომელთა საშუალებათა- ც ერთ კადრში შევიძლია გვაერთიანოთ სხვადა- სხვა დროის ან სხვადასხვაგვარი მასშტაბით გადა- ლებულ გამოსახულებები (მაგალითად, რეალე- რი დეკორაციის შეთავსება მაკეტთან ან ნახატთან). ზოგჯერ ამ ტერმინით აღნიშნავენ აგრეთვე ისეთ მეთოდებს, რომლებიც საშუალებას იძლევიან შე- ეცვალოთ მოქმედების დროის მასშტაბი მთელ კადრში, ან მის ნაწილში (შენელებული ან აჩქარე- ბული გადაღება). კომბინირებულ გადაღებას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როდესაც საჭირო კადრის შექმნა ჩვეულებრივ გადაღებათ შეუძლე- ბელია. კომბინირებული გადაღების სათანადო ხერხს შეარჩევენ ოპერატორები. და მხატვ- რები, რომლებიც დახელოვებული არიან ამ დარგში. კომბინირებული გადაღების მეთო-

კა. «служдающая маска» и макегные съем-
ки.

ღებსა და ხერხებს შორის ყველაზე სწორად მი-
მართავენ პერსპექტიულ შეთავსებას (მინაზე,
მაკეტით), გადაღებას „მომრავი ფართი“ და კინო-
გადაღებას მაკეტების გამოყენებით.

trick shot, composite shot (ანგლ.), prise de vues truque (ფრანც.), Trickaufnah me (ნემ.),
ripresa composta (იტალ.), filmación compuesta (исп.).

«Комеди Франсез» — французский театр. Основан в 1680 по указу Людовика XIV объединившему театр Мольера и театр «Бургундский отель» «К. Ф.» завоевал славу крупнейшего театра Франции. В «К. Ф.» ставились произведения французских просветителей, видевших в театральном искусстве могучее средство воспитания и просвещения народа. Во 2-й половине XVIII в. искусство актеров «К. Ф.» испытывало влияние просветительного реализма. В годы французской революции «К. Ф.» назывался «Театром Нации». В конце XIX-нач. XX вв. подъем идейной борьбы внес некоторое обновление в жизнь академического театра. Здесь стали ставит-ся произведения драматургов критическо-го реализма.

Comédie-Française, théâtre-Française (ფრანც.).

Комедия — один из основных видов драматургии, отличительной особенностью которого является изображение характеров и ситуации, возбуждающих смех зрителей. В зависимости от содержания жанровые разновидности К. многообразны — от водевиля, фарса до серьезной сатирической и гротесковой К. Условия каждой эпохи рождают свои поводы для смеха и соответствующие им понятия о комизме. К. возникла из обрядовых игр древности, откуда и происходит ее название. У древних греков шествие ряженных с фаллическими песнопениями, называемыми комос (komos), в сочетании со словом песня

„კომედი ფრანსეზ“ — ფრანგული თეატრი. შეიქმნა 1680 წ. ლუი XIV-ის მიითითებით, რომელმაც გააერთიანა მოლოგის თეატრი და თეატრი „ბურგუნდიული ოტელი“. „კომედი ფრანს ზმა“ მოიპოვა საფრანგეთის უდიდესი თეატრის სახელი და დიდება. ამ თეატრში იდგმებოდა ფრანგი განმანათლებლების პიესები, რომლებიც თეატრალურ ხელოვნებას მიიჩნევდნენ ხალხის აღზრდისა და განათლების მძლავრ საშუალებად. XVIII საუკ. მეორე ნახევარში თეატრის მსახიობები განიცდიდნენ განმანათლებლური რეალიზმის გავლენას. საფრანგეთის რევოლუციის წლებში „კომედი ფრანსეზს“ ეწოდებოდა „ერის თეატრი“. XIX საუკ. ბოლოსა და XX საუკ. დასაწყისში იდეური ბრძოლის აღმავლობამ ერთგვარი განახლება შეიტანა აკადემიური თეატრის ცხოვრებაში. ამ ხანებში იდგმებოდა კრიტიკული რეალიზმის წარმომადგენელ დრამატურგთა ნაწარმოებები.

კომედია — დრამატურგიის ერთ-ერთი ძირითადი სახე, რომლის განმასხვავებელი თავისებურებაა მაყურებელთა სიცილის გამოწვევი ხასიათებისა და სიტუაციების ასახვა. შინაარსის მიხედვით კომედიის ენარობრივი სახეობები მრავალია—დაწყებული ვოდევილითა და ფარსით, დამთავრებული სერიოზული სატირიკული და გროტესკული კომედიით. ყოველი ეპოქის პირობები წარმოიშობს საკუთარ საბაზ-მიზებებს სიცილისას და კომიზმის მათ შესატყვის გაგებას. კომედია წარმოიშვა ძველათქველ საწესჩვეულებო თამაშობებიდან: აქედან მისი სახელწოდებაც: ძველ საბერძნეთში სავანგებოდ მორთულმოკაზმული მსვლელობა ფალოსური სიმღერებით იწოდებოდა კომოსად (komos), სიტყვა ლექსთან (coda) შეერთებით მივიღეთ ტერმინი კომედია (comodia).

(oda) это дало термин комедия (komodia).

Первым шагом в формировании К. было слияние двух видов действия мима, представлявшего собой короткую бытовую сценку, и сатирической хоровой песни.

comedia (греч.), с п. ს. ცუ (англ.), с с. t. c. i. e (франц.), Comodie (нем.), commedia (итал.), comedia (исп.).

Комедия-балет — театральный жанр, объединяющий диалог, танец и пантомиму инструментальную, иногда вокальную музыку, а также изобразительные искусства (декорации, костюмы и др.) Характерен для франц. театра середины XVII в.

К.-б. оказал значительное влияние на последующее развитие франц. музыкального театра, явившись важным этапом на пути к «музыкальным трагедиям».

comédie ballet (франц.).

Комедия дель арте (комедия масок) — вид итальянского театра, спектакли которого создавались методом импровизационной игры. Возникнув в середине XVI в. К. д. а. стала высшим достижением итальянского театра эпохи Возрождения и определила собой начало развития европейского профессионального театра. К. д. а. унаследовала реалистические традиции народного фарса, маски и буффонаду карнавальных действий, обусловивших народность этого жанра. Репертуар К. д. а. был по преимуществу комедийный, но в отдельных случаях методом импровизации исполнялись трагедийные и пасторальные представления. Опыт К. д. а. был использован в театральном искусстве заодно-европейских стран.

commedia dell'arte (итал.)

Комедия эрудита — название итальянской литературной комедии конца XV — XVI вв. См. «Ученая комедия».

commèdia di erudisto (итал.).

კომედიის ფორმირების პირველი ნაბიჯი იყო შერწყმა მოქმედების ორი სახისა — მიმისა, რომელიც მოკლე ყოფით სცენას წარმოადგენდა და სატირულო საგუნდო სიმღერისა.

კომედია-ბალეტი — თეატრალური ენა, რომელიც აერთიანებს დიალოგს, ცეკვასა და პანტომიმას, საკრავებიან ანდა ზოგჯერ სასამღერო მუსიკასაც, აგრეთვე სახვით ხელოვნებას (დეკორაცია, ტანსაცმელი და ა. შ.) დამახასიათებელი ენა იყო XVII საუკუნეში. შუა ხანების ფრანგული თეატრისათვის. კომედია-ბალეტმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ფრანგული მუსიკალური თეატრის შემდგომ განვითარებაზე და იგი საუკრადლებო ეტაპს წარმოადგენდა „მუსიკალური ტრაგედიის“ შექმნის გზაზე.

კომედია დელ არტე (ნიღბების კომედია) — იტალიური თეატრის სახე, რომლის სპექტაკლები იქმნებოდა იმპროვიზაციული თამაშის მეთოდით. წარმოიშვა XVI საუკუნეში და იქცა აღორძინების ხანის იტალიური თეატრის უმაღლეს მღიწველად, საფუძველი დაუდო ევროპული პროფესიული თეატრის განვითარებას. კომედია დელ არტემ აითვისა ხალხური ფარსის ნიღბებისა და საყარნავალო მსვლელობათა ბუფონადის ტრადიციები; რამაც განაპირობა ამ ენარის ხალხურობა. კომედია დელ არტეს რეპერტუარი უმეტესწილად კომედიური იყო, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევებში იმპროვიზაციის მეთოდით სრულდებოდა ტრაგედიული და პასტორალური წარმოდგენებიც. კომედია დელ არტეს გამოცდილება თეატრალურ ხელოვნებაში გამოიყენეს დასავლეთ ევროპის მთელმა რიგმა ქვეყნებმა.

კომედია ერუდიტა — იტალიური ლიტერატურული კომედიის სახელწოდება (XV—XVI საუკუნე) იხ. „დამრიგებლური კომედია“.

Комик — 1. Театральное амплуа: актер, исполняющий комедийные (комические) роли.

2. Автор комедий.

komodos (*греч.*), comic (*англ.*), comique (*франц.*), Komiker (*нем.*), còmico (*итал.*), cómico (*исп.*).

«Комическая» — название короткометражных комедийных лент периода немого кино, обычно построенных на эксцентрических трюках, часто заимствованных из цирковых и эстрадных представлений.

comical (*англ.*), comique (*франц.*), komisch (*нем.*), còmico, buffo, ridicolo (*итал.*), cómico (*исп.*).

Комическая акробатика (цирк) — основана на комическом заострении акробатических трюков: забавные, как бы печальные броски и падения, сложные перекуты по манежу.

comic acrobatics (*англ.*), acrobatie comique (*франц.*), komische Akrobatik (*нем.*), acrobazia còmico, acrobatismo buffo (*итал.*), acrobacia còmica (*исп.*).

Комментатор (театр, кино) — чтец, комментирующий текст спектакля или кинофильма.

commentator (*лат.*), speaker (*англ.*), comentateur (*франц.*), Kommentator (*нем.*), comentatòre (*итал.*), comentarista, comentador (*исп.*).

Коммос, комос — элегическая часть древне-греческой трагедии, исполнявшаяся действующим лицом пьесы и отвечающим ему хором.

kommos (*греч.*).

Компарса — шествие масок и ряженых, сопровождающееся пением, танцами и изображением различных сцен. На Кубе обычной устраивать К. идет от негров.

comparsa (*исп.*).

Компендум — см. «Бленда светозащитная»,

compendium (*лат.*), compendium, digest, sun shade (*англ.*), compendium, parasoleil (*франц.*), Compendium, Sonnenblende (*нем.*), compendio, parasole (*итал.*), compendio, parasol (*исп.*).

Компюкиси — 1. თეატრალური ამპლუა: მსახიობი, რომელიც ასრულებს კომიკურ როლებს.
2. კომედიის ავტორი.

„კომიკური“ — სახელწოდება მუხვი კინოს პერიოდის მოკლემეტრაჟიანი კომედიური ლენტებისა, რომლებიც ჩვეულებრივ იგებოდა ცარკიდან ან საესტრადო სანახაობიდან ნასესხებ ექსცენტრიკულ ტრიუკებზე.

კომიკური აკრობატისა (ცირკი) — დამყარებულია აკრობატული ფანდების კომიკურ გადაწყვეტაზე. სასაცილო, თითქოსდა უეცარი წაქცევა, რთული გადაგორებები მანევრზე.

კომენტატორი (თეატრი, კინო) — კითხვის ოსტატი, რომელიც კომენტარს უყუთებს სპექტაკლის ან კინოფილმის ტექსტს.

კომოსი — ძველბერძნული ტრაგედიის ელემენტური ნაწილი, რომელსაც ასრულებდა პიესის მოქმედი პირი და რომლითაც ეპასუხებოდა მასქორი.

კომპარსა — ნიღბოსანთა და საგანგებოდ მორთულმოკაზმულთა მსვლელობა, ცეკვებისა და სხვადასხვა სცენის თანხლებით. კუბაზე კომპარსა შემოიტანეს ზანგებმა.

კომპენდიუმი — იხ. „შუქდასაცავი ბლენდა“.

Комплювий (*арх.*) — отверстие в крыше атрия, расположенное над имплювием.

კომპლუვიუმი (*არქიტ.*) — ატრიუმის სახურავის გახსნილი ნაწილი იმპლუვიუმის თავზე.

compluvium (*лат.*), compluvium (*англ.*), compluvium (*франц.*), Compluvium (*нем.*), compluvio (*итал.*), compluvio (*исп.*).

Композитный ордер (сложный ордер) — архитектурный ордер, характеризующийся главным образом капителью, в которой схема коринфской капители усложнена введением четырех ионических волют в верхней части.

კომპოზიტური (*რთული*) ორდერი, — არქიტექტურულ ორდერი, მისი მთავარი დამახასიათებელი ელემენტია კაპიტელი, რომელშიც კორინთელი კაპიტელის სქემა გართულებულია ზედა ნაწილში ოთხი იონური ვოლუტის ჩართვით.

ordine composto (*итал.*), composite order, compound order (*англ.*), ordre composite (*франц.*), komposite Ordnung (*нем.*), orden compuesto (*исп.*).

Композиция — 1. Сочинение музыки, вид художественного творчества. Теория К. изучается в консерваториях в классах сочинения и специальных классах теоретических дисциплин (гармония, полифония, инструментовка, анализ музыкальных произведений, народное творчество, сольфеджио).

კომპოზიცია — 1. მუსიკის შეთხზვა, მხატვრული შემოქმედების ნაირსახეობა. კომპოზიციის თეორია ისწავლება კონსერვატორიებში საკომპოზიტორო კლასებში და თეორიული დისციპლინების სპეციალურ კლასებში (ჰარმონია, პოლიფონია, ინსტრუმენტობა, მუს. ნაწარმოების ანალიზი ხალხური შემოქმედება, სოლფეჯიო).

2. Стрoение музыкального произведения.

2. მუს. ნაწარმოების აგებულება.

3. Музыкальное произведение.

3. მუსიკალური ნაწარმოები.

4. Процесс сочинения музыкального произведения, музыкальное творчество.

4. მუს. ნაწარმოების შეთხზვის პროცესი, მუსიკალური შემოქმედება.

5. Стрoение музыкального произведения расположение и соотношение образующих его разделов; то же, что музыкальная форма.

5. მუს. ნაწარმოების აგებულება, მისი შემადგენელი ნაწილების განლაგება და ურთიერთდამოკიდებულება. იგივე, რაც მუსიკალური ფორმა.

от *лат.* compositio.

composition (*англ.*), composition (*франц.*), Komposition (*нем.*), composizióne (*итал.*), compositi6n (*исп.*).

Композиция архитектурная — 1. Творческий процесс, начальный и определяющий этап архитектурного проектирования, когда содержание (единство функцио-

არქიტექტურული კომპოზიცია — 1. შემოქმედებითი პროცესი, არქიტექტურული პროექტირების დაწყებითი და განმსაზღვრელი ეტაპი, რომელსაც შინაარსი (ფუნქციურ, სინ-

нальных, инженерно-технических и идейно-художественных требований) получает конкретную материальную форму, выраженную графически.

2. Научная дисциплина, излагающая закономерности и раскрывающая специфические приемы и средства, применяемые в процессе композиции.

3. Качественная характеристика результата проектирования или строительства, т. е. законченного проекта, выстроенного здания и т. д.

architectural composition (*англ.*), composition architecturale (*франц.*), architektonische Komposition (*нем.*), composizione d'architettura (*итал.*), composición de arquitectura (*исп.*).

Композиция кадра — построение кадров киноизображения, позволяющее наиболее ярко воплотить идею и образы фильма. Элементами формальной композиции кинокадра являются: выбор приема съемки, кинематографического плана и ракурса изображения, вида движения камеры, построение операторского освещения, подбор тональности и колорита, построение мизансцен и движения фигур. Особой динамической формой композиции являются кинокадры, снятые движущейся камерой. Известно много приемов съемки движущейся камерой, проезды, отъезды, съемка с крана, автомобиля и пр., которые обогащают выразительные возможности кинематографа. При съемке кадров актерских сцен основная цель К. к. — выразить жизнь актера в образе. Режиссер и оператор, строя мизансцены, тем самым работают над К. к.

picture composition, picture set-up (*англ.*), composition d'image (*франц.*), Bildgestaltung, Bildkomposition (*нем.*), composizione di quadro (*итал.*), composición de cuadro (*исп.*).

Композиция объемная (*арх.*) — характеризуется распределением массы по трем координатам пространства и образует трехмерную форму с относительно равными измерениями ее по всем трем направлениям. С другой стороны, объемная композиция отличается относительной зам-

кнრო-ტექნიკურ და იდეურ-მხატვრული მოთხოვნათა ერთიანობა) იღებს გრაფიკულად გამოხატულ კონკრეტულ მატერიალურ ფორმას.

2. მეცნიერული დისციპლინა, რომელიც გადმოსცემს კანონზომიერებას და აღმოაჩენს სპეციფიკურ ხერხებს და საშუალებებს, რასაც იყენებენ კომპოზიციის პროცესში. 3. ხარისხობრივი დახასიათება პროექტარების ან მშენებლობის შედეგისა, ე. ი. დასრულებული პროექტის ან აგებული შენობისა და ა. შ.

კადრის კომპოზიცია — კინოგამოსახულების კადრების ისეთი აგება, რომელიც საშუალებას იძლევა უფრო მკაფიოდ გამოიხატოს ფილმის იდეა და იერსახეები. კინოკადრის ფორმალური კომპოზიციის ელემენტებია: გადაღების ხერხის, კინემატოგრაფიული ხედის და გამოსახულების რაკურსის, კამერის მოძრაობის სახეობის შერჩევა, ოპერატორული განათების დაყენება, ტონალობისა და კოლორიტის შერჩევა, მიზანსცენებისა და ფიგურათა მოძრაობის აგება. კომპოზიციის განსაკუთრებით დინამიკური ფორმაა მოძრავი კამერის ვადაღებულ კინოკადრები.

ცნობილია მოძრავი კამერით გადაღების მრავალი ხერხი: წინ და უკუსვლით, ამწედან, ავტომობილიდან და ა. შ., რაც ამდიდრებს კინემატოგრაფის გამომსახველობით შესაძლებლობებს. სამსახიობო სცენების კადრების გადაღებისას კადრის კომპოზიციის ძირითადი ამოცანაა გვიჩვენოს, რამდენად შეისისხლბორცა მსახიობმა თავისი როლი. მიზანსცენის აგებისას რეჟისორი და ოპერატორი კადრის კომპოზიციაზე მუშაობენ.

მოცულობითი კომპოზიცია (არქიტ) — ხასიათდება მასის განაწილებით სამი სივრცობრივი კოორდინატის მიხედვით და წარმოქმნის სამგანზომილებიან ფორმას, რომელსაც აქვს შეფარდებით თანაბარი განზომილებანი მისი სამივე მიმართულების მიხედვით. მეორე მხრივ, მოცულობითი კომპოზიცია გამოირჩევა შედარებით შეკ-

кнutoй поверхностью, организующей «движение вокруг себя». Таким образом, объемная композиция создается, в основном, в расчете на восприятие ее со всех сторон (в отдельных случаях, в зависимости от условий окружающей среды, объемная композиция может быть рассчитана на восприятие ее с двух и трех сторон).

volumetrical composition (англ.), composition de volume (франц.), Volumkomposition, Raumkomposition (нем.), composizione volumetrica (итал.), composición de volumen (volumétrica) (исп.).

Композиция фильма — система построения фильма, призванная способствовать художественному выражению идеи произведения. К. ф. включает в себя: характер соединения частей фильма, организацию сюжета, структуру художественных образов. От последовательности, в которой располагаются отдельные звенья сюжета, от подробности изложения каждого из них, зависит восприятие фильма зрителем. Характер К. ф. определяется материалом, темой, жанром произведения, индивидуальной манерой авторов.

film composition, film set-up (англ.), composition de film (франц.), Filmkomposition (нем.), composizione di film (итал.), composición de film (исп.).

Композиция Фронтальная (арх.) — характерный признак К. Ф. — построение элементов архитектурно-пространственной формы в их композиционной связи по двум фронтальным координатам: по вертикальной и горизонтальной.

frontal composition (англ.), composition frontale (франц.), Frontalkomposition (нем.), composición frontale (итал.), composición frontal (исп.).

Компримарио — оперный артист, исполняющий второстепенные роли.

comprimario (итал.).

რული ზედაპირით, რომელც წარმართავს „თავის გარშემო მოძრაობას.“ ამრიგად, მოცულობითი კომპოზიცია იქმნება იმ ანგარიშით, რომ იგი აღიქვან ყოველ მხრიდან (კალკულ შექმბევაში, გარემოსაგან დამოკიდებულების მიხედვით, მოცულობითი კომპოზიცია შეიძლება განგარაშებული იყოს ორი ან სამი მხრიდან მის აღსაქმელად).

ფილმის კომპოზიცია — ფილმის აგებას სისტემა, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს ნაწარმოების იდეის მხატვრულად გამოსახვას. ფ. კ. გულისხმობს: ფილმის ნაწილებს შეერთების ხასიათს, სიუჟეტის ორგანიზაციას, მხატვრულ სახეების სტრუქტურას. სიუჟეტის ცალკეული რგოლების განლაგების თანმიმდევრულობაზე, თითოეული მათგანის შინაარსობრივ მხარეზეა დამოკიდებული მსაუბრის მიერ ფილმის აღქმა. ფილმის კომპოზიციის ხასიათს განაპირობებს ნაწარმოების მასალა, თემა, ენა, ავტორთა ინდივიდუალური მანერა.

ფრონტალური კომპოზიცია (არქიტ.) — ფ. კ.-ის დამახასიათებელი თვისება არქიტექტურულ-სივრცობრივი ფორმის ელემენტების განლაგება ისე, რომ არსებობდეს კავშირი ორ ფრონტალურ კოორდინატს — ევრტიკალურს და კორიზონტალურს შორის.

კომპრიმარიო — ოპერის მსახიობი, მეორეხარისხიანი როლების შემსრულებელი.

Конга — международный бальный танец, исполняемый под бит-музыку. Темп 32—40 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

konga (англ.).

Кондара — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

condara (груз.).

Конденсор — осветительное устройство для равномерного освещения прозрачного изображения, проецируемого объективом. К. составляет существенную часть проекционных аппаратов, микроскопов, фотоувеличителей, кинокопировальных аппаратов и т. д., выполняется в виде собирательной линзы или системы линз — линзовый К., в виде вогнутого зеркала — зеркальный К. или в виде сочетания зеркал и линз — зеркально-линзовый К.

от лат. condensare, condenser (англ.), condensor (франц.), Kondensator (нем.), condensator, (итал.), condensor (исп.).

Конек (арх.) — 1. Верхняя линия пересечения плоскостей скатов кровли.

2. Деревянное украшение крыши, вырезанное наподобие конской головы и шен.

roofridge (англ.), faite du toit; faitage (франц.), Dachfirst (нем.), fastigio (итал.),

Конкретная музыка — одно из модернистских течений современной зарубежной музыки. Техника сочинения К. м. состоит в комбинировании записанных на магнитофонную ленту всех звуков окружающей нас действительности: голоса людей, крики животных, пение птиц, звуки, издаваемые машинами и т. п. Применяются специальные аппараты для «монтажа» и смешения [звучаний. Первые опыты создания К. м. принадлежат итальянскому футуристу Руссоло, который в

კონგა — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა, სრულდება ბიტ-მუსიკის თანხლებით. ტემპი 32—40 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა — 4/4.

კონდარა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

კონდენსორი — გამანათებელი მოწყობილობა ობიექტივის მიერ პროექტირებული გამჭვირვალე გამოსახულების თანაბარზომიერი განათებისათვის. კონდენსორი საპროექციო აპარატის, მიკროსკოპის, ფოტოგამადიდებლის „კოპირაპარატის და სხვათა მნიშვნელოვანი ნაწილია; კონდენსორი წარმოადგენს შემკრებ ლინზას ან ლინზების სისტემას (ლინზური კონდენსორი), ან ჩაზნექილ სარკეს (სარკიანი კონდენსორი), ანდა სარკესა და ლინზას ერთიან სისტემას (სარკე-ლინზიანი კონდენსორი).

კეხი — 1. სახურავის კალთების სიბრტყეთა გადაკვეთის ზედა ხაზი. 2. „კვიციის თავი“ — სახურავის მორთულობა, რომელსაც ხისაგან გამოთლილი კვიციის თავისებრის სახე აქვს.

კონკრეტული მუსიკა — თანამედროვე საზღვარგარეთული მუსიკის ერთ-ერთი მოდერნისტული მიმდინარეობა, კონკრეტული მუსიკის შეთხზვის ტექნიკა; მდგომარეობს მაგნიტოფონის ფირზე ჩაწერილი გარემო სინამდვილის სხვადასხვაგვარი ხმების კომბინირებაში: ადამიანთა და ცხოველთა ხმები, ჩიტების ჭიკჭიკი მანქანების მიერ წარმოშობილი ბგერები და ა. შ. ბგერების „მონტაჟისა და შერევისათვის გამოიყენება სპეციალური აპარატები. კონკრეტული მუსიკის შექმნის პირველი ცდები ეკუთვნის იტალიელ ფურტურისტ რუსსოლოს. თავის მანიფესტში (1913) მან

სპომ მანიფესტე (1913) объявил шум единственным материалом современной музыки.

Название К. м. предложено (1949) виднейшим представителем К. м., французским инженер-акустиком — П. Шеффером, При французском радио и телевидении создана группа музыкальных исследований и экспериментов, которая пользуется поддержкой международного музыкального совета ЮНЕСКО.

musique concrete (франц.), concrete music (англ.), musique concrete, authentische Musik (нем.), musica concreta (итал.), música concreta (исп.).

Консерватория — высшее музыкальное учебное заведение. В XVI в. в Италии К. назывались приюты для сирот, в которых с XVII в. было введено обучение музыке (в Неаполе). В конце XVIII в. была основана консерватория в Париже. Старейшая в СССР К.—Ленинградская учреждена в 1862 г.

conservatorio (итал.).

Консоль (арх.) — 1. Поддерживающий элемент выступающих частей здания (карниз, балкона и т. д.).

2. Выступ в стене, на котором устанавливаются разные предметы, украшения.

3. Выступ в стене поддерживающий карниз, балкон или служащий для установки на нем каких-либо украшений.

console (франц.), console, cantilever (англ.), Konsole, Kragstein, Tragstein (нем.), mensola (итал.), consola (исп.).

console (франц.), console (англ.), Konsole (нем.), moniola (итал.), consola (исп.).

Консонанс — благозвучное сочетание звуков в одновременном звучании, сливающихся в восприятии слушателя в единый звуковой комплекс. В гармонии К. — «аккорд», состоящий из консонирующих «интервалов». К. делятся на «совершенные» и «несовершенные», ко-
22. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ხმაური თანამედროვე მუსიკის ერთადერთ მასალად გამოაცხადა.

სახელწოდება კ. მ. (1949) ეკუთვნის კ. მ-ის შექმნელს, ფრანგ ინჟინერ-აკუსტიკოსს პ. შეფერს. ფრანგულ რადიოსა და ტელევიზიასთან შექმნილია მუსიკალურ კვლევა-ძიებათა და ექსპერიმენტების ჯგუფი, რომელიც სარგებლობს „იუნესკოს“ საერთაშორისო მუსიკალური საბჭოს მხარდაჭერით.

კონსერვატორია — საშუალო უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება. XVI ს-ში. ასე ეწოდებოდა ობოლთა თავშესაფრებს, რომლებშიც XVII ს-ში შემოიღეს მუსიკის სწავლება (ნეაპოლში). XVIII ს. მიწურულში პარიზში დაარსებულ იქნა პირველი კონსერვატორია. სსრკ-ში ყველაზე უძველესია ლენინგრადის კონსერვატორია, რომელიც დაარსდა 1862 წ.

კონსოლი (არქიტ.) — 1. შენობის გამოშვერილი ნაწილები (კარნიზის, აივნის და ა. შ.). საყრდენი ელემენტი.

2. კედლის შვერილი, რომელზედაც იდგმება რაიმე საგანი, სამკაული.

3. შვერილი კედელში, რომელიც იჭერს ლავარდანს, აივანს ანდა, რომელიც გამოიყენება მასზე რაიმე შორთულობის დასადგმელად.

კონსონანსი — 2 ან მეტი ბგერის ერთდროული ელერადობა, რომელიც მსმენელის ყურში ირწყვება ერთიან ბგერით კომპლექსად. პარმონიაში კ. — „აკორდი“, რომელიც შედგება კონსონირებული ინტერვალებისაგან. კ. იყოფა ორ ჯგუფად, ესენია „სრული“ და „არასრული“ კონ-

торые различаются по характеру звучания.

от *lat. consonans, consonance (франц.), consonance (англ.), Konsonanz (нем.), consonanza (ит.а.и.), (исп.) consonante.*

Конструктивизм — направление в буржуазном искусстве, возникшее после первой мировой войны 1914—1918 гг. Теория К. [сознательно отрицает искусство как таковое, стремится к замене его «техническими конструкциями». В основе К. лежит фетишизация техники, причем само понятие «технической вещи» превращается в голую абстракцию и на практике ведет к беспредметному нагромождению «технических форм», лишённых содержания. Если в архитектуре К. внес некоторые рациональные элементы, применяя в ней новейшие достижения строительной техники, то в живописи К. выразился в крайних формах т. н. беспредметного искусства и пришел к бессмысленным конструкциям из железа, жести, дерева, картона и др. что привело к ликвидации гуманистической функции станкового живописного искусства. В театре К. связан в своих истоках с футуризмом. В манифестах итальянских футуристов в качестве идеального театра провозглашался мюзик-холл, призванный проводить «аналогию» между человечеством, животным, растительным миром и техникой. В области актерского искусства выражением К. была т. н. «биомеханика», превращавшая человека-актера в механический придаток вещественного оформления, сводившая его на положение акробата, гимнаста. В области декорационного оформления спектакля К. в некоторой степени способствовал освобождению его от натуралистически понимаемой живописности и развитию в нем специфической лаконичности за счет полного изгнания из театра живописного начала. В Музыка К. находит выражение в формалистическом ком-

სონანსები, რომელთაც განახსვავებენ ელერალობის ხასიათის მიხედვით.

კონსტრუქტივიზმი — მიმართულება ბურჟუაზიულ ხელოვნებაში, რომელიც აღმოცენდა პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ 1914—1918 წლებში. კონსტრუქტივიზმის თეორია შეგნებულად უარყოფს ხელოვნებას, როგორც ასეთს, ცდილობს მის შეცვლას „ტექნიკური კონსტრუქციებით“. კონსტრუქტივიზმს საფუძვლად უდევს ტექნიკის ფექტივიზაცია, ამასთან, თვით „ტექნიკური საგნის“ გაგება წმინდა აბსტრაქციად იქცევა და პრაქტიკაში „ტექნიკური ფორმების“ უსაგნო უმინარსო დაზვივისსაკენ მიეყვარო. თუ არქიტექტურაში სამშენებლო ტექნიკის უახლესი მიღწევების გამოყენებით კონსტრუქტივიზმმა შეიტანა ზოგიერთი რაციონალური ელემენტი, ფერწერაში კონსტრუქტივიზმი ეგრეთ წოდებულ უსაგნო ხელოვნების უკიდურეს ფორმებში გამოიხატა და მივიდა რკინის, თუნუქის, ხის და სხვა „უზარო კონსტრუქციამდე“, რამაც დაზგური, ფერწერული ხელოვნების პუმიანსტური ფუნქციის ლიკვიდაცია გამოიწვია. თეატრში კონსტრუქტივიზმი დაკავშირებულია ფეტურისზთან. იტალიელი ფეტურისტების მანიფესტში იდეალური თეატრად აკხადებდნენ მიუზიკ-პოლს, რომელიც მოწოდებული იყო მოეხდინა „ანალოგია“ კაცობრიობასა, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროსა და ტექნიკის შორის. აქტიორული ხელოვნების სფეროში კონსტრუქტივიზმი გამოელინდა ე. წ. „ბიომექანიკაში. რომელიც აღამიან-აქტიორის ნივთობრივი გაფორმების მექანიკურ დანამატად აქცევედა, რასაც მსახიობი აკრობატის, გიმნასტის მდგომარეობამდე დაჰყავდა. სუქტაკლის ლეკორაციული გაფორმების სფეროში კონსტრუქტივიზმი რამდენადმე ხელს უწყობდა ამ სფეროს ფერწერულობის ნატურალურისტური გაგებიდან განთავისუფლებაში და მასში სუქციფიკური ლაკონურობის განვითარებას თეატრიდან ფერწერული საწყისის სრული განდევნის ხარჯზე. მუსიკაში კონსტრუქტივიზმი გამოხატულობას პოულობს ფორმალისტურ, მჰახე, მკვეთრად დისონირებულ

бинировании жестких, резко диссонирующих созвучий, искусственных мелодических линий и ритмических фигур.

от *лат. constructio.*

constructivism (англ.), constructivisme (франц.), Konstruktivismus (нем.), costruttivismo (итал.), constructivismo (исп.).

Конструкции всячие (арх.) — представляют собой комбинированные системы. В них входят: основная несущая конструкция покрытия, перекрывающая пролет и работающая на растяжение; опорный контур, к которому крепятся несущие элементы; ограждающие элементы покрытия, иногда укладываемые по балкам. Такие конструкции обладают свойствами, присущими пространственным, и по классификации входят в группу всячих оболочек.

suspended constructions (англ.), construction suspendue (франц.), Hängekonstruktion (нем.), costruzione sospesa (итал.), estructura suspendida (итал.).

Конструкции пневматические (арх.) — представляют собой баллоны, спутые или склеенные из воздухопроницаемых тканей или пленок, внутри которых поддерживается избыточное давление воздуха. Их можно выполнять в виде отдельных баллонов, имеющих форму труб, которым придают очертание арок (с избыточным давлением 0.3—1 атм). Арки располагают смежно, образуя свод или купол, раздельно — тогда они служат опорным каркасом, по которому натягивают воздухопроницаемую ткань. Такие конструкции называют пневмокаркасными. Область применения пневматических конструкций — склады, временные выставочные, зрелищные и другие помещения. П. к. применяют также в виде опалубки при строительстве монолитных большепролетных оболочек.

pneumatic constructions (англ.), constructions pneumatiques (франц.), pneumatische Konstruktion (нем.), costruzione pneumatico (итал.), construcciones pneumáticas (исп.).

ბგერაშეთანხმებებში, ხელოვნურ მელოდიურ ხაზებსა და რიტმულ ფიგურებში.

შეიღული კონსტრუქციები (არქიტ.) — წარმოადგენს კომბინირებულ სისტემებს. მათში შეიღული ძირითადი ვალახტრვის მშობლი კონსტრუქცია, რომელიც ხურავს მალს და მშობლობს გაქიმებაზე; საყრდენი კონტური, რომელიც მამაგრებულა მშობლი ელემენტები: სტრვის შემომზღულადვი ელემენტები, რომლებიც ზოგჯერ კოქმებზეა ნაწყობი. ასეთ კონსტრუქციებს აქვს სიერკობრიეთა დამახასიათებელი თვისებები, ხოლო კლასიფიკაციის მიხედვით ისინი განეკუთვნებიან შეიღული გარსების ჯგუფს.

პნევმატური კონსტრუქციები (არქიტ.) — წარმოადგენს პერგამენტარი ქსოვილისა თე აკებობსაჟან შეერულ ან შეწებებულ ბალონებს, რომელშიც შენარჩუნებულია პერის წნევა. ისინი შეიქმნება გაეოფდეს ბალონების სახით, რომლებსაც ექნება მიღების ფორმა. ამ მიღებს ანიქებენ თალის მოხაზულობას (ნაჟარბი წნევა 0.3—1 ატმ). თალებს განადაებენ გვერდოგვერდ. რაც ქმნის კამარას ან გუმბათს, ანდა ცალ-ცალკე. უკანასკნელ შემთხვევაში ისინი გამოიყენება საყრდენ კარკასად, რომელზედაც გადაკიმებენ პერგამენტარ ქსოვილს. ასეთ კონსტრუქციებს პნევმოკარკასულს უწოდებენ. პნევმატური კონსტრუქციის გამოყენების სფეროა — საწყობები, დროებითი საგამოფენო, სანახაობათა გასაჟართავი და სხვა შენობები. პნევმატურ კონსტრუქციებს აგრეთვე იყენებენ ყალიბად მონოლითური დილალიანი გარსების შენებისას.

Конструкция пространственно-решетчатая (арх.) — состоит из большого количества отдельных стержней, подвергающихся действию продольных усилий, т. е. растяжению или сжатию.

spatial lattice work (англ.), construction spatiale a grille (франц.), Bauelement, raumgitterartige Konstruktion (нем.), costruzione spaziale a griglia (итал.), construcción espacial en rejilla (исп.).

Конструкции складчатые (арх.) — складчатые, железобетонные и армоцементные конструкции — это дальнейшее развитие плит-настилов. Образующие складки плоские плиты жестко связаны между собой сквозной арматурой; в местах сопряжения они толще — для размещения основной продольной арматуры. Проектируют складки как однопролетные системы без консолей или с консолями в одну или в обе стороны. Высота складчатых конструкций составляет 1/10—1/15 пролета, толщина наклонных армоцементных стенок 20—30 мм.

plicated construction elements (англ.), construction plissés (франц.), Fallenkons truktion (нем.), elementi di costruzione a pieghe (итал.), elementos de construcción de pliegue (исп.).

Конструкции стеклобетонные (арх.) — строительные конструкции предназначенные для устройства светопрозрачных ограждений в жилых, общественных и промышленных зданиях (перегородок, фонарей, лестничных клеток, лифтовых шахт и т. д.).

glass - concrete construction (англ.), construction en betou-glas (франц.), Konstruktion aus Glas und Beton (нем.), costruzione di vetro cemento (итал.), construcción de hormigón vidrioso (исп.).

Консультант (кино, театр) — специалист, дающий советы, указания, заключения по вопросам искусства той или иной области.

consultans (лат.), expert (англ.), expert (франц.), Konsulent, Berater (нем.), consultante, consultore (итал.), consultor (исп.).

სივრცული, ცხაურისებრი კონსტრუქცია (არქიტ.) — შედგება დიდი რაოდენობის ცალკეული ლერქებისაგან, რომელიც მოქმედებაში მოდის გასწვრივი (სივრცითი) ძალებით, ე. ი. გაწეულით ანდა შეკუმშვით.

ნაკეცებიანი კონსტრუქციები (არქიტ.) — ნაკეცებიანი, რკინა-ბეტონისა და არმოცემენტის კონსტრუქციები — ესაა ფილაქების შემდგომი განვითარება. ბრტყელი ფილები, ქმნიან რა ნაკეცებს, ერთმანეთს მკიდრად უკავშირდებიან გამკოლი არმატურით. შეერთების ადგილებში სივრცითი არმატურის განლაგებისათვის მათ უფრო მეტი სისქე გააჩნიათ. ნაკეცებს აპროექტებენ როგორც ერთ მაღიან სისტემებს ბრჭენებით ან ბრჭენების გარეშე ერთ ან ორივე მხარეს. ნაკეცებიანი კონსტრუქციების სიმაღლე შეადგენს მაღის 1/10—1/15-ს, დახრილი არმოცემენტის კედლის სისქე კი 20—30 მმ.

კონსტრუქციები მინა-ბეტონისა (მშენ.) — სამშენებლო კონსტრუქციები. განკუთვნილია საცხოვრებელ, საზოგადოებრივ და სამრეწველო ნაგებობებში სინაოლის გამჭარ შემოზღუდვათა (ტიხრები, ფარნები, კიბის უჯრედები, სალიფტო შახტები და სხვ.) მოსაწყობად.

კონსულტანტი (კინოში, თეატრში) — სპეციალისტი, რომელიც იძლევა რჩევას, მითითებას, დასკვნას ხელოვნების ამა თუ იმ დარგის საკითხებზე.

Контактные маски и контрмаски (кино) — представляют собой тонкие металлические пластинки, часто с фигурным вырезом (напр., в форме замочной скважины), очертания которых резко изображаются на пленке. К. м., применяемые при нормальной и комбинированной съемке, помещаются в кадровом окне кино съемочного аппарата.

contact mask (англ.), contact masque (франц.), Kontaktmaske (нем.), maschera di contatto (итал.), máscara de contacto (исп.).

Контаминация — литературный прием в античной драматургии. Применялся римскими драматургами при переработке греческих комедий. Заключался в дополнении материала комедии мотивами, сценами и персонажами, заимствованными из других комедий. Введение К. связано с тем, что рим. драматургия в своем становлении была вынуждена ориентироваться на греческую, достигшую к этому времени высокого развития. Переработка греческих пьес считалась самостоятельным творчеством, в то время как использование фабулы, уже обработанной римским автором, рассматривалось как плагиат.

contaminatio (лат.), contamination (англ.), contamination (франц.), Kontamination (нем.), contaminación (итал.), contaminación (исп.).

Контрабас (муз.) — самый большой по размеру и самый низкий по звучанию смычковый инструмент. Для удобства чтения К. нотруется октавой выше. Из-за относительной интонационной нечеткости К. часто удвояется в октаву, это поручается виолончелям, альтам, иногда фаготу, басовому кларнету, низким валторнам, трубе и др. Способ игры сходен с игрой на виолончели, только смычок (с более толстой и короткой тростью) держится иначе.

contrabasso (итал.), double bass (англ.), contrebasse (франц.), Kontrabaß (нем.), contrabajo (исп.).

კონტაქტური მასკა (წილაბი) და კონტრმასკა (კინო) — თხელი ფოლადის ფირფიტები (ზშირად ფიგურული, მაგალითად, კლიტის ღრვიონ მსგავსი კონფიგურაციით და სხვ.), რომლებიც იდგმება აპარატის კადრის სარკმელში, და გამოსახულებაში იძლევა მასკის მკვეთრ მონახულებას. კონტაქტური მასკა და კონტრმასკა გამოიყენება ჩვეულებრივი და კომბინირებული გადაღებისას.

კონტამინაცია — ანტიკური დრამატურგიის ლიტერატურული ხერხი, რომელსაც რომელიც დრამატურგები იყენებდნენ ბერძნული კომედიის გადაკეთებისას. კონტამინაციის არსი ის იყო, რომ კომედიის მასალას უმატებდნენ სხვა კომედიებიდან აღებულ მოტივებს, სცენებსა და პერსონაჟებს. კონტამინაციის შემოღება იმან განაპირობა, რომ რომელიც დრამატურგთა თავისი ჩამოყალიბების დროს იძულებული იყო დაყრდნობოდა ბერძნულს, რომელიც იმ დროისათვის განვითარების მაღალ საფეხურზე იმყოფებოდა. ბერძნული პიესის გადაკეთება დამოუკიდებელ შემოქმედებად ითვლებოდა, თუმცა ისეთი ფაბლოს გამოყენება, რომელიც ერთხელ უკვე დამუშავებული ჰქონდა რომელმაც რომელიც ავტორს, პლაგიატობად ითვლებოდა.

კონტრაბასი (მუს.) — ზომით ყველაზე დიდი და ქლერადობით ყველაზე დაბალი ხემიანი სიმებიანი საყრავი. კონტრაბასი ნოტირებულაა ოქტავით ზემოთ, რაც წაკითხვისათვის მოსახერხებელია. შედარებით ინტონაციური უზუსტობის გამო კ. ზშირად ორმაგდება ოქტავაში ჩელებს, ალტების, ზოგჯერ ფაგოტის, ბანის-კლარნეტის, დაბალი ვალტორნების, საყვირის და სხვ. მიერ. დაკრის ხერხი ემსგავსება ჩელოზე დაკრის ხერხს, მხოლოდ ხემი (უფრო მსხვილი და მოკლე მშვილდაკით) სხვანაირად უქირავთ.

Контражур (*кино*) — освещение, когда источник света расположен позади объекта съемки. При К. изображение имеет вид силуэта.

Сравните (контурный свет) контровый свет.

contre-jour (*франц.*).

Контрамарка — 1. Пропуск (записка), выдаваемый администратором театра, цирка, концертного зала отдельным лицам на право бесплатного посещения представления.

2. Талон, выдаваемый зрителю, временно покидающему театр, на право возвращения в театр без повторного предъявления билета.

contremarque billet de faveur (*франц.*), *pass* (*англ.*), *Freimarke, Freikarte, Kontermarke* (*нем.*), *scotrino, buono, biglietti di favore* (*итал.*), *contraseña, contraseña de salida* (*исп.*)

Контрапункт (*муз.*) — 1. Одновременное сочетание нескольких самостоятельных мелодических голосов. В более широком смысле К. — то же, что и полифония.

2. Наука о свойствах и выразительных возможностях одновременного сочетания голосов и способах их соединения в единое художественное целое.

3. Мелодия, сочиненная по нормам К. в качестве сопровождения к основной мелодии — теме. Существуют разновидности контрапункта: простой, сложный, горизонтально подвижной, двойной контрапункт, тройной контрапункт и т.д.

contra punctus (*лат.*), *counterpoint* (*англ.*), *contrepoint* (*франц.*), *Kontrapunkt* (*нем.*), *contrappunto* (*итал.*), *contrapunto* (*исп.*).

Контрастность (*арх.*) — отношение пространственных величин, при которых активно выражено различие, неравенство и противопоставление их.

от *франц.* *contrasté*.

contrasté (*англ.*), *Kontrast* (*нем.*), *contraslo* (*итал.*), *contrasté* (*исп.*).

კონტრაჟური (*კინო*)—განათება, როდესაც სინათლის წყარო მოთავსებულია გადასაღები ობიექტის უკან. კ. განათების დროს გამოსახულებას აქვს სილუეტის სახე. შდრ. კონტურული სინათლე.

კონტრამარკა — 1. საშუა (წერილობითი ბარათი), რომელსაც თეატრის, ცირკის, საკონცერტო დარბაზის ადმინისტრაცია აძლევს ცალკეულ პირებს წარმოდგენაზე უფასოდ დასასწრებად.

2. ტალონი, რომელიც ეძლევა მაცურებელს, როცა იგი დროებით ვადის სანახაობის შენობიდან და რომელიც უფლებას აძლევს მას, ბილეთის გარეშე შემობრუნდეს უკანეუ.

კონტრაპუნქტი (*მუს.*) — 1. რამდენიმე დამოუკიდებელი სმის ერთდროული შეხამება. უფრო ფართო გაგებით კონტრაპუნქტი იგივეა, რაც პოლიფონია.

2. მოძღვრება ხმების ერთდროულ შეხამებაზე, მათ გამომსახველობაზე, ერთ მხატვრულ მთლიანობაში გაერთიანების ხერხებზე.

3. კონტრაპუნქტის წესებით აგებული მელოდია, რომელიც თან ახლავს პოლიფონიური ნაწარმოების თემას. არსებობს კონტრაპუნქტის ნაარსახეობანი: მარტივი, რთული, პორიზონტალურად მოძრავი, ორმაგი კონტრაპუნქტი, სამმაგი კონტრაპუნქტი და ა. შ.

კონტრასტულობა (*არქიტ.*) — სივრცობრივი სიდიდეების მიმართებანი, რომელნიც მკაფიოდ ავლენენ მათ განსხვავებულობას, უთანასწორობასა და დაპირისპირებულობას.

Контратип (кино) — дубликат оригинального негатива, получаемый путем печатания или киносъемки. Большие тиражи фильмокопий печатают с К., что сохраняет оригинальный кинонегатив от износа. Процесс изготовления К. называется контратипированием. Смotr. контратипирование.

от *лат. contra* и *греч. typos*

dupé negative, duplicate negative, intermediate negative (англ.), negatif contre type. négatif intermédiaire (франц.), dup-Negativ, Duplicat, Zwischennegativ, Kontratip (нем.), controlipo (итал.), contratipo (исп.)

Контратипирование — процесс изготовления дубликата оригинального негатива т. е. — контратипа. К. широко применяют в кинематографии при массовой печати фильмов и некоторых процессах комбинированных съемок. Для К. черно-белых негативов вначале обычно печатают промежуточный позитив, а затем с промежуточного позитива печатают контратип. Для изготовления промежуточного позитива и контратипа применяют соответственно дубль-позитивную и дубль-негативную киноплёнку. Для К. негатива цветных кинофильмов используют 3 различных способа.

during process (англ.), copie d'un film (франц.), Umkopieren, Dup Verfahren (нем.), copia di film (итал.), copia de un film (исп.)

Контрафэгот — духовой тростевый музыкальный инструмент, разновидность фэгота. К. применяется в симфонических и духовых оркестрах и реже в качестве сольного инструмента.

contrafagotto (итал.), double basson (англ.), contre-basson (франц.), Kontrafagott (нем.), contrafagot (исп.)

Контрданс — английский народный танец, в котором принимает участие четное число пар; танцевальные «куплеты» поочередно исполняются то одной, то другой группой (линией) танцующих. Появился в XVIII в., позднее был заимствован другими народами как баль-

კონტრატიპი (კინო) — ორიგინალური კინო-ნეგატივის დუბლიკატი. მიიღება ბეჭდვის ან კინო-გადაღების საშუალებით. ფილმობანაკების დიდი ტირაჟები იბეჭდება კონტრატაიპებით, რაც იცავს ორიგინალ კინონეგატივს (უქლანს) გაუკეთისა-ვან.

კონტრატაიპს დამზადების პროცესს კონტრატაიპირებას უწოდებენ. მღრ. კონორატი პირე-ბა.

კონტრატაიპირება — ნეგატივის ორიგინალის დუბლიკატების — კონტრატაიპების — დამზადების პროცესი. კონტრატაიპირება ფართოდ გამოიყენება კინემატოგრაფიაში ფილმების მასობრივი ბეჭდვისა და კომბინირებულ გადაღებებს ზოგიერთ პროცესის შესრულებისას. შეფუთვითი ნეგატივების კონტრატაიპირების შემთხვევაში ჩვეულებრივ ვარ შეიძლება პრობლემის ბეჭდვითი ნეგატივით აქედან — კონტრატაიპს. შეიძლება პრობლემისა და კონტრატაიპის დასამზადებლად იყენებენ შესაბამისად დუბლ-პრობლეტირ და დუბლ-ნეგატივ კინოფირებს. ფარადი კინო-ფილმების ნეგატივის კონტრატაიპირებას დამზადება წარმოებს 3 განსხვავებული ხერხით.

კონტრაფაგოტი — ჩასაბერა ენაყანა საკრავი, ფაგოტის ნარჩსახეობა. ე. ვაჩოყენება სიმფონიური და სანდლე ორკესტრებში, იწვიათად — სოლო საკრავის სახით.

კონტრდანსი — ინგლისური ხალხური ტყევა, რომელშიც ლეწი რაოდენობის წყვილი მონაწილეობს. სატყევაო აქტივობებს რაგორავობთ ასრულებს მკუცევაეთა ხან ერთი, ხან მეორე ჯგუფი (ხაზი). წარმოიშვა XVIII ს-ში, მოგვიანებით გადაიღეს სხვა ხალხებშიც (საფრანგეთ-

ный танец (во Франции — «англез», в Германии — «франсез»). Разновидность К. — «Кадриль».

country dance (англ.).

Контргрейфер (кино) — см. грейфер.

register pin (англ.), contre griffe (франц.), Sperrgreifer (нем.), contro benna mordente (итал.), contra garras tractoras (исп.).

Контрфорс (арх.) — вертикальный фасадный выступ стены, способствующий ее устойчивости тем, что своим весом противодействует распыру сводов, перекрывающих сооружение.

counterfort (англ.), contrefort (франц.), Gegenmauer, Gegenpfeiler, Pfeiler (нем.), contralforte (итал.), contrafuerte (исп.).

Контровой свет (контурный свет) (кино) — направляется на объект съемки сзади несколько сверху под углом 45° — 60° к горизонтальной плоскости для создания светлых линий, обрисовывающих контуры отдельных фигур и предметов, находящихся в кадре, с целью их «отделения» от фона, приближающегося к ним по тональности (цвету). Освещенность создаваемая контровым светом, обычно в 2—3 раза превышает освещенность, создаваемую основным направленным светом.

back light (англ.), contre-jour (франц.), Gegenlicht (нем.), contorno luce (итал.), luz contorpa (исп.).

Контрольная копия фильма — копия-образец, изготавливаемая с негатива на киностудии или кинокопировальной фабрике для массовой печати фильмокопий, являющаяся высококачественным образцом для производства последующих копий фильма. К. к. ф. утверждается кинооператором и звукооператором фильма.

answer print, check print (англ.), copie muette, cuche d'emulsion (франц.), Kontrollkopie, Musterkopie, Muster (нем.), copia di controllo (итал.), copia de control, duplicado de control (исп.).

ში — „ანგლეზი“, გერმანიაში — „ფრანსეზი“. კონტრდანსის სახესხვაობაა „კადრილი“.

კონტრგრეიფერი (კინო) — იხ. გრეიფერი.

კონტრფორსი (არქიტ.) — საფასადო კედლის ვერტიკალური შევრილი, რომელსაც გადაეყება შენობის გადამხურავი კამარის განმბრჭენის ძალა.

კონტურული განათება (შუქი) (კინო) — განათების სახე, როდესაც სინათლის წყარო მოთავსებულია გადაღების მიმართულების საწინააღმდეგო მხარეს და ანათებს ობიექტს უკანა მხრიდან, ზემოდან. პორიზონტალური სივრცისაღმი 45°—60° დახრილობით.

კ. გ. ქმნის კადრში მოქცეული ცალკეულ ფიგურებზე და საგნებზე სინათლის არსებებს (ზოლებს), ხაზს უსვავს მათ კონტურებს, რათა გამოეყოს ისინი საერთო ფონიდან, რომელიც თავისი ტონალობით (ფერით) ამ ობიექტების მსგავსია. განათებულობა მიღებული კ. გ., როგორც წესი, 2—3-ჯერ აღემატება განათებულობას, რომელსაც ქმნის ძირითადი, მიმართული შუქი.

ფილმის საკონტროლო ასლი — ასლი-ნიმუში, რომელიც ნეგატივიდან მზადდება კინოსტუდიაში ან კინოფილმების ასლების დამამზადებელ ფაბრიკაში. ფილმის საკონტროლო ასლის მიხედვით აწარმოებენ კინოფილმის მასობრივად ბეჭდვა-გამრავლებას. ფილმის საკონტროლო ასლი არის მაღალხარისხისანი ნიმუში ფილმის შემდგომი ასლების წარმოებისათვის. ფილმის საკონტროლო ასლს ამტკიცებენ ფილმის ოპერატორი და ხმის ოპერატორი.

Контрритм — одновременное сочетание двух или более различных ритмов называется контрритмом или полиритмией. Эти ритмы часто противоречат друг другу и как бы вступают в конфликт друг с другом. В полиритмических сочетаниях очень важно, чтобы основной метр был четко выражен. Одним из проявлений контрритма, широко распространенным в африканской, азиатской и западно-европейской музыке, является синкопа.

contrarhythm (англ.), contrarythme (франц.), Kontrarhythmus (нем.), contraritmia, (итал.), contraritmio (исп.).

Контрэкспозиция — раздел фуги, следующий непосредственно после экспозиции и содержащий повторное проведение темы в главной и доминантовой тональностях всеми голосами, но в ином порядке.

counterexposition, answer (англ.), contre exposition (франц.), Konterexposition (нем.), controesposizione (итал.), contraexposición (исп.).

Контур — очертание предмета, абрис, линия, очерчивающая форму.

კონტური — საგნის მოხაზულობა, აბრისი ფორმის შემომხაზველი ხაზი.

contour (франц.), contour (англ.), Kontur (нем.), contórno, sagoma, profilo (итал.), contorno (исп.).

Контурный камень — название в хромолитографии камня, на котором даны контурные части воспроизводимого изображения.

კონტურული ქვა — ქრომოლითოგრაფიაში ქვის სახელწოდება, რომელზედაც მოცემულია გამოსახსახის კონტურული ნაწილები.

outline stone (англ.), pierre de contour (франц.), Konturslein (нем.), pietra a contórno (итал.), piedra de contorno (исп.).

Контурная резьба (худ.) — выполняется средствами гравирования, при которой на поверхность куска кости, дерева и т. д. рисунок наносится неглубоко прорезанной линией.

კონტურული კვეთა (მხატვ.) — სრულდება გრავირების საშუალებებით, რომლის დროსაც ძვლის, ხის და ა. შ. ნაჭრის ზედაპირზე ნააჩუ სრულდება არაღრმად (მსუბუქად) ჩაჭრა ხაზებით.

contour engraving (англ.), gravure de contour (франц.), Konturschnitt (нем.), intaglio a contórno (итал.), grabado a contorno (исп.).

Контурбация — в результате соединения строящихся близлежащих городов и возникновения городов-супергигантов,

კონტურბაცია — განაშენიანების შედეგად ახლომხლო ქალაქების შერწყმა და ამის შედეგად სუპერგვიგანტი ქალაქების წარმოქმნა. იგი განი-

К. рассматривается как один элемент или вид агломерации населенных пунктов.

conurbatio (лат.).

Конферансье — артист эстрады, объявляющий номера и выступающий перед публикой в промежутках между номерами эстрадного концерта. Поведение К. на сцене и текст его реплик носит обычно комедийный характер. К. комментирует отдельные номера, в какой-то степени объединяет эстрадную программу, стремится придать ей злободневный характер.

présentateur (франц.), master, of ceremonies compere (англ.), Conferencier (нем.), presentatore, (итал.), anunciador, animador (исп.).

Конфликт (театр. кино) — форма раскрытия идей через противоречия, заложенные в драматических обстоятельствах и характерах. К. является главным источником движения характеров, связывая в единое целое все компоненты произведения, проявляясь в образах, сюжете, композиции и т. д.

conflictus (лат.), conflict (англ.), conflit (франц.), Konflikt (нем.), conflitto (итал.), conflicto (исп.).

Конфузамэнтэ — музыкальный термин указывающий, что следует исполнять беспорядочно, неясно, со смятением.

confusamento (итал.).

Конха (арх.) — полукупол, служащий для перекрытия полукруглых в плане частей (апсид, ниш и др.) различных зданий.

konchē (греч.), conche, (франц.), comidime (англ.), Muschelgewölbe, Halbkuppel (нем.), conca, catino (итал.) concha (исп.).

Концерт — публичное исполнение музыкального произведения по определенной, заранее составленной программе.

concerto (лат.), concert, riciti (англ.), concert (франц.), Konzert, Musikabond (нем.), concerto, recital (итал.), concierto, (исп.).

ხილება როგორც დასახლებული პუნქტების აგლომერაციის ერთ-ერთი ელემენტი ან სახესხვაობა.

კონფერანსიე — ესტრადის მსახიობი, რომელიც საესტრადო კონცერტის ცალკეულ ნომრებს შორის გამოდის მაყურებლის წინაშე და აცხადებს მორიგ ნომრებს. კონფერანსიეს ქვეყანა სცენაზე და მისი რეპლიკების ტექსტიც ჩვეულებრივ კომედიური ხასიათისაა.

კონფერანსიე კომენტარს უყვება ცალკეულ ნომრებს, ერთგვარად აერთიანებს საესტრადო პროგრამას, ცდილობს აქტუალური ხასიათი მიიტყოს მას.

კონფლიქტი (თეატრსა და კინოში) — იდეის გახსნის ფორმა დრამატულ ვითარებებსა და ხასიათებში არსებულ წინააღმდეგობათა გზით. კ. ხასიათების განვითარების ძირითადი წყაროა. იგი ელინდება იერსახეებში, სიუჟეტში, კომპოზიკაში და ერთ მთლიანობად აერთიანებს ნაწარმოების ყველა კომპონენტს.

კონფუზამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს უწყობრივად, ბუნდოვნად, აფორიაქებულად.

კონქი (არქიტ.) — შენობის ნახევარწრიული ნაწილის (აფსიდი, ნიშა და ა. შ.) ნახევარგუმბათის ფორმის გადახურვა.

კონცერტი — მუსიკალური ნაწარმოების საჯარო შესრულება განსაზღვრული, წინასწარ შედგენილი პროგრამით.

Концертино (муз.) — 1. Концерт небольших масштабов, преимущественно одностанного построения. 2. Группа солирующих инструментов в «концерто grosso».

concertino (итал.).

Концертмейстер — 1. Пианист, помогающий исполнителям (певцам, артистам балета и др.) разучивать их партии и аккомпанирующий им в концертах.

2. Первый скрипач-солист оперного или симфонического оркестра.

3. Музыкант, возглавляющий одну из струнных групп оперного, симфонического, камерного оркестра.

Konzertmeister (нем.), concertmaster, first violin (англ.), maitre de concert (франц.), maestro concertatore (итал.), maestro de concierto, primer violin (исп.).

Концертный зал — специально оборудованное и акустически приспособленное помещение для проведения публичных концертов. Камерный (небольшой) К. з. предназначается преимущественно для сольных концертов певцов, инструменталистов, выступлений камерных ансамблей и др. В большом К. з. обычно дается концерт симфонического оркестра, хора, ансамбля песен и плясок и т. д.

concert hall (англ.), salle de concert (франц.), Konzerthalle (нем.), sala da concerti, (итал.), sala de conciertos (исп.).

Концерто grosso (муз.) — виртуозное оркестровое сочинение в нескольких частях, в котором противопоставляются звучность всего оркестра и звучность выделенной из него группы солирующих инструментов. К. grosso — предшественник современного концерта, получивший наибольшее распространение с середины XVII в. до середины XVIII в.

concerto grosso (итал.).

Копировальная фабрика — предприятие, занимающееся печатанием копий с кинофильмов (фильмокопий).

printing station (англ.), usine de tirages ciné matographiques (франц.), Kopierwerk (нем.), fábrica copiativa (итал.), fábrica de copiar (исп.).

კონცერტინო (მუს.) — 1. მცირე მასშტაბების კონცერტი, უმთავრესად ერთნაწილიანი აგებულებისა.

2. სოლორებული საკრავების ჯგუფი „კონჩერტო გროსოში“.

კონცერტმეისტერი — 1. პიანისტი, რომელიც ეხმარება შემსრულებლებს (მომღერლებს, ბალეტის არტისტებს და სხვა) პარტიის დასწავლაში და თანსწავლებას უკეთებს მათ კონცერტებზე.

2. პირველი შევილიონე — საოპერო ან სიმფონიური ორკესტრის სოლისტი.

3. მუსიკოსი, რომელიც ხელმძღვანელობს საოპერო, სიმფონიური ან კამერული ორკესტრის ერთ-ერთ სიმებიან ჯგუფს.

საკონცერტო დარბაზი — საგანგებოდ მოწყობილი და აკუსტიკურად ხელსაყრელი ნაგებობა, საჭარო კონცერტებს ჩასატარებლად. კამერული (მცირე) საკონცერტო დარბაზი უპირატესად გამოიყენება შესაკრავთა, მომღერალთა სოლო კონცერტების, აგრეთვე კამერული ანსამბლებს გამოსასვლელად და ა. შ. დიდ საკონცერტო დარბაზში ჩვეულებრივ იმართება სიმფონიური ორკესტრის, გუნდის, სიმღერისა და ექვიის ანსამბლის და სხვ. კონცერტები.

კონჩერტო გროსო (მუს.) — ვირტუოზული საორკესტრო თხზულება რამდენიმე ნაწილად, რომელშიც მთელი ორკესტრის ელერადობა დაპირსპირებულია მისგან გამოყოფილი სოლორებული საკრავების ჯგუფის ელერადობასთან. კ. გ. — თანამედროვე კონცერტის წინამორბედი — ყველაზე მეტად გავრცელებული იყო XVII ს. შუა ნახევრიდან და XVIII ს. შუა ნახევრამდე.

კინოასლების ფაბრიკა — საწარმო, სადაც კინოფილმების ასლებს ბეჭდვენ.

Копировальный аппарат — предназначен для печати позитивных фильмокопий, а также промежуточных позитивов и негативов, изготавливаемых в процессе контрастирования. По способу печати различаются К. а. контактные и оптические. В практике в наиболее распространенном контактном К. а. копируемый оригинал во время экспонирования плотно прижимается к эмульсионному слою пленки для копии; Они движутся в контакте. В оптическом аппарате копируемое изображение пресцирует на светочувствительный слой парной пленки путем оптических систем.

ასლის გადამღები აპარატი, კოპირ აპარატი — განუთვნილია ფილმის პოზიტიური ასლების, აგრეთვე კონტრატიპირების პროცესში დამზადებული შუალედური პოზიტივებისა და ნეგატივების დასაბეჭდად. განასხვავებენ კონტაქტურ და ოპტიკურ ბეჭდვის კოპირაპარატებს. პრაქტიკაში უფრო გავრცელებულ კონტაქტურ ბეჭდვის კოპირაპარატში ფირი, რომლისაგან ხდება ასლის გადაღება ექსპონირების პროცესში მკიდროდ ეხება ფირს, რომელზედაც უნდა მიიღონ ასლი. ისინი მოძრაობენ კონტაქტში. ოპტიკურ კოპირაპარატში კი გამოსახულება, რომლისაგანაც იღებენ ასლს პროექტირდება ოპტიკური სისტემის მეშვეობით მყვებელ ფირის შექმგარძნობიარე ფენაზე.

printing apparatus, copying apparatus (ანგლ.), eppareil de tirages cinematographiques (ფრანც.), Kopierapparat (ნემ.), macchina copiativa (იტალ.), aparato de copiar (исп.).

Копирование (кино) — печатанье копии с кинофильмов (фильмокопий).

ასლის გადაღება (კინო) — კინოფილმების ასლების ბეჭდვა.

printing process (ანგლ.), procédé de tirage (ფრანც.), Kopiervorgang, Kopieren (ნემ.), copiatura (იტალ.), procedimiento de copiar (исп.).

Копия «немая» — копия кинофильма без звуковой дорожки.

„მუნჯი“ ასლი — ფილმის გაუხმოვანებელი ასლი.

«mute» print (ანგლ.), copie «muette» (ფრანც.), „stumme“ Kopie (ნემ.), copia «muda» (იტალ.), copia «muda» (исп.).

Копия рабочая (кино) — смонтированная позитивная (изображение) копия фильма с рабочими надписями и отметками, предназначенная для проведения процессов озвучания, шумления, перезаписи и т. д. Монтаж (сбор) негатива происходит в строгой соответствии с рабочей копией. Монтаж негатива обычно ведется по футажным номерам рабочей копии и номерам заказов негатива фильма.

სამუშაო ასლი (კინო) — ფილმის დამონტაჟებული გამოსახულება (პოზიტივი) სამუშაო წარწერებით და ნიშნებით. ს. ა. სამუშაოებო ხდება გახმოვანების, გახმაურების, გადაწერის და სხვ. პროცესების ჩატარება. ნეგატივის მონტაჟი (აკრება) წარმოებს სამუშაო ასლის შესაბამისად, სამუშაო ასლის ფუტაჟის და ფილმის ნეგატივის შეკვეთის ნომრების მიხედვით.

working print (ანგლ.), copie de travail (ფრანც.), Arbeitskopie (ნემ.), copia di lavoro (იტალ.), copia de trabajo (исп.).

Копфринг (цирк) — приспособление для выполнения акробатического трюка «копфштейн»; кольцо диаметром 10—

კოპფრინგი — მოწყობილობა, რომლის მეშვეობითაც სრულდება აკრობატული ტრიუკი „კოპფშტეინი“; 10— 12 სმ. დიამეტრის რგოლია. ტრი-

12 см. на К. опирается голова акробата при исполнении трюка.

Korfling (нем.).

Корфшпрунг (цирк) — вид прыжка: полный переворот через голову.

Korfsprung (нем.).

Корфштейн (цирк) — акробатический трюк из жанра «силовой акробатики» и эквилибристики; сохранение равновесия, стоя на голове, без помощи рук. К. исполняется на голове или руке партнера, а также на различных цирковых аппаратах (перше, трапеции). Артист, исполняющий К., может принимать различные положения корпуса.

Korfstelen (нем.).

Корэрто — музыкальный термин, обозначающий звуки, исполняемые:

а. на валторне с введенной в раструб рукой;

б. на литаврах, покрытых фланелью.

corerlo (итал.).

Корда (цирк) — длинная веревка, употребляемая при тренировке рысистых и верховых лошадей для гонки их по кругу.

cor de (франц.), longe (англ.), Korde, Longe, Leine (нем.), cavézza (итал.), cuerda (исп.).

Кордак — пляска в древнегреч. комедии. Отличалась свободой телодвижений, граничавшей с непристойностью. В комедии К. занимала такое же место, как пляски эммелия в трагедии и сиккинида в сатировской драме.

kordak (грец.).

Кордебалет — коллектив танцовщиков и танцовщиц, исполняющий групповые танцы; своего рода балетный хор.

corps de balet (франц.), corps de ballet (англ.), Ballettkorps (нем.), cuerpo de baile (исп.), corpo di ballo (итал.).

უკის შესრულების დროს აკრობატი კოპფრინგზე თავით ეყრდნობა.

კოფშპრუნგი (ცირკი) — ხტომა თავზე სრული გადაკოტრიალებით.

კოფშტეინი — ძალსმიერი აკრობატუკის და ეკვილიბრისტიკის ეანრის აკრობატული ილუთი; თავდაყირა დგომისას (მხოლოდ თავზე დაყრდნობით, ხელების დაეხმარებლად) წონასწორობის შენარჩუნება. კოფშტეინი სრულდება პარტნიორის თავზე ან ხელზე, აგრეთვე სხვადასხვაგვარ საციკო აპარატზე (პერში, ტრაპეცია). კოფშტეინის შემსრულებელ მსახიობს შეუძლია სხვადასხვა რთულ მდგომარეობაში გაიზრდეს.

კოპერტო — მეს. ტერმინი ბგერების აღსანიშნავად, რომლებიც სრულდებიან:

ა. ვალტორნაზე — ყელბეკში შეტანილი ხელით;

ბ. ტომპანებზე — ფლანელის გადაფარებით.

კორდა (ცირკი) — გრძელი თოკი, რომელსაც იყენებენ საჯდომი და ჩორთაიანი ცხენების წრიულ ჯირიოში ვარჯიშის დროს.

კორდაკი — ცეკვა ძველბერძნულ კომედიაში გამოირჩეოდა სხეულის თავისუფალი მოძრაობებით, რაც ლაშის უხამსობაში გადადიოდა. კორდაკს კომედიაში ისეთივე ადგილი ეჭირა, როგორც ცეკვა ემელიას ტრაგედიაში და ცეკვა სიკინიდას სატირულ დრამაში.

კორდებალეტი — მოცეკვავე ქალებისა და ვაყების კოლექტივი, რომელიც ასრულებს ჯგუფურ ცეკვებს; ერთგვარი საბალეტო გუნდი.

Корд де волян (цирк) — 1. Канат, подвешиваемый обоими концами в виде свободно раскачивающейся дуги, полукольца.

2. название воздушно-гимнастических номеров, исполняемых на К.

corde de volant (франц.).

Корд де парель, периль (цирк) — туго натянутый вертикальный канат, на котором артист исполняет трюки.

corde de péril (франц.).

Кордон — горизонтальный каменный профиль, протянутый над цоколем.

cordón (франц.), cordón (англ.), Kordon (нем.), cordone (итал.), cordón (исп.).

Коридор — длинный проход внутри здания, служащий сообщением между комнатами одного этажа.

corridor, couloir (франц.), passage (англ.), Korridor, Gang (нем.), corredio, ändito (итал.), pasillo, corredor (исп.).

Корифей — 1. В хоре — ведущий певец группы, запевала.

2. В балете — ведущий танцор танцевального ансамбля.

كوريفايوس (греч.), coryphaeus, leading-figure (англ.), coryphée (франц.), Koryphäe (нем.), corifeo (итал.), corifeo (исп.).

Коричневый (цвет) — цвет корицы или жаренного кофе; буро-желтый с темным оттенком.

brown (англ.), brun (франц.), braun (нем.), bruno, marrone (итал.), castaño oscuro, marrón (исп.).

Корипалир — особый вид автографской бумаги с шероховатой, зернистой поверхностью, и специальным гипсовым или баритовым подслоем. Этот подслоем обеспечивает художнику некоторую возможность применять при работе иглу.

Korripapier (нем.), corripaper (англ.), papie à corn (франц.), carta di grano (итал.), papel de grano (исп.).

კორდ დე ვოლანი (ცირკი) — 1. ორვე ბოლოთი დაკიდებული ბაგირი ნახევარგოლს სახით.

2. საპერო-ტანვარჯიშული ნორკების სახელწოდება, რომელიც სრულდება კ-ზე.

კორდ დე პარელ, პერილ (ცირკი) — ვერტიკალურად დაკიდული ბაგირი, რომელზედაც სრულდება საცარკო ილეთები.

კორდონი — ცოკოლას თავზე გაყოლებული ქვის პორიზონტალური პროფილი.

კორიდორი, დერეფანი — გრძელი გასასვლელი შენობის შიგნით, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს სართულის ოთახებს.

კორიფე — 1. გუნდში — ჭგუფის წამყვანი მომღერალი. მოძახილს მთქმელა.

2. ბალეტში — საცეკვაო ანსამბლას წამყვანი მოცეკვავე.

ყავისფერი — დარიჩინის ანდა დახალული ყავის ფერი; მოყვითალო მუქი ელფერათ.

კორნაპირი — სპეციალური თაბაშირის ან ბარიტსფენიანი ავტოგრაფული ქაღალდის გასაკეთებელი სახე ხორკლიანი, მარცვლოვანი ზედაპირით. ეს ფენები მხატვარს ერთგვარ შესაძლებლობას აძლევს მუშაობისას ნემსი გამოიყენოს.

Короткометражный фильм — кинофильм, не превышающий размерами 4—5 частей (т. е. 1200—1500 м).

მოკლემეტრაჟიანი ფილმი — კინოფილმი, რომელიც ზომით არ აღემატება 4—5 ნაწილს (ე. ი. 1200—1500 მეტრამდე).

short, short-length film (ანგლ.), court metrage, film de court métrage (ფრანც.), Kurzfilm (ნემ.), cortometraggio (იტალ.), film (pelicula) de cortometraje (ისპ.).

Корраль — испанское название театра, дома или внутреннего двора, где показывают спектакли. Испанские театры XVI—XVII вв. давали представления во дворах (корралях) больших зданий. В глубине двора, который окружало несколько домов, устанавливалась сцена, перед которой ставили скамейки для зрителей. Сцена К. не имела просцениума и была прямоугольной. Переднего занавеса не было. Декорационное оформление вначале почти отсутствовало. В XVII в. спектакли приобретают зрелищный характер, декорационное оформление становится пышным.

კორალი — ესპანური სახელწოდება თეატრის, სახლის ან შობა ეზოსი. სადაც აჩვენებენ წარმოდგენებს. ესპანეთის თეატრები XVI—XVII საუკუნეებში (კორალებში) დიდი შენობების ეზოებში (კორალებში). რამდენავე შენობით შემოსაზღვრული ეზოს სიღრმეში ეწყობოდა სცენა, რომლის წინ დგამდნენ სკამებს მსაყურელებსათვის.

კორალის სცენას არ ჰქონდა პროსცენიუმი, იყო სწორკუთხოვანი. არც წინა ვარდა ჰქონია. დეკორაციული გაფორმება პირველ ხანებში საერთოდ არ იყო. XVII საუკუნეებში სახანობით ხასიათი მიიღო და დეკორაციული გაფორმებაც საქმაოდ მდიდრული გახდა.

corral (ისპ.).

Коррепетитор — помощник дирижера в опере и балете, в обязанности которого входит разучивание с исполнителями сольных партий.

კორეპეტიტორი — ოპერასა და ბალეტში დირიჟორის თანამეწყე, რომლის მოვალეობაში შედის სოლო პარტიების დასწავლა შემსრულებლებთან.

от лат. con и repeto.

concoach (ანგლ.), conrepetiteur (ფრანც.), Korrepetitor (ნემ.), con ripetitore (იტალ.), conrepetidor (ისპ.).

Корреспондентский пункт (кино) — место постоянного пребывания оператора — корреспондента кинохроники. К. п. оснащен стационарной и портативной киносъёмочной и осветительной аппаратурой, автотранспортом. К. п. регулярно снабжает киностудию материалом для киножурналов, очерков к фильмам. Оператор является руководителем К. п.

კორესპონდენტის პუნქტი (კინო) — ადგილი, სადაც იმყოფება კინოკრიონის ოპერატორი — კორესპონდენტი.

კ. პ. განკარგულებულია სტაციონარული, პორტატიული კინოგამაღები და გამსათუბელი აპარატურა, აგრეთვე ავტოტრანსპორტი. კ. პ. რეგულარულად ამარაგებს კინოსტუდიებს გადაღებული მასალით კინოჟურნალებისთვის და ნარკვევებით ფილმებისთვის. კ. პ. ხელმძღვანელი კინოოპერატორია.

corresponde nts post, (ანგლ.), post de co rrespondant (ფრანც.), Korrespondentpunkt (ნემ.), punto di corrispondente (იტალ.), punto de corresposnal (ისპ.).

Корридо — песенный жанр, занимающий по своему общественному и художе-

კორიდა — სასიმღერო ჟანრი, რომელიც თავისი საზოგადოებრივი და მხატვრული მნიშვნე-

ვენის მნიშვნელობა მუსიკალურ ფორმებში.

საკრავო — ქართული დასარტყამი საკრავი.

corrido (исп.).

Корробори — австралийские церемониальные танцы. Сопровождаются пением, острым и четким ритмическим аккомпанементом музыкальных инструментов. К. исполняется в полнолуние или при свете горящих костров. Исполнители разрисовывают тело углем, охрой, земляными красками и др., украшают себя перьями, хвостами. К. — сюжетный танец. Помимо традиционных сюжетов (быт, охота и др.) используются мифологические и легендарные сюжеты. Современные К. имеют новое содержание.

კორობორი — ავსტრალიური ცერემონიალური ცეკვები სიმღერისა და მუსიკალურ საკრავთა მკვეთრი, ზუსტი აკომპანემენტის თანხლებით. სრულდება სავსე მთვარის დროს ან მოგზავნივ კოცონის შუქზე. მოცეკვავეები ტანს იხატავენ ნახშირით, ჯანგმეწით, მიწის საღებავებით და სხვ. ირთებიან ბუმბულით, კუდებით. კ. სიუჟეტური ცეკვაა. ტრადიციული სიუჟეტების (ყოფა, ნადირობა და სხვ.) გარდა იყენებენ მითოლოგიურ და ლეგენდარულ სიუჟეტებს. თანამედროვე კ.-ს ახალი შინაარსი აქვთ.

cosmogonee (австрал.).

Коси — грузинский ударный инструмент.

ქოსი — ქართული დასარტყამი საკრავი.

kosci (ერუზ.).

Космополитизм — реакционная буржуазная идеология, выражающая признание всего мира своим отечеством. К. отрицает национальную самостоятельность всех областей общественной жизни и культуре. В искусстве К. отрицает национальное своеобразие, отрицает профессиональное творчество от народных истоков, уменьшает значение культур одних наций, пытаясь доказать их несамостоятельность и зависимость от других национальных культур.

კოსმოპოლიტიზმი — რეაქციული ბურჟუაზიული იდეოლოგია, რაც გამოიხატება მთელი მსოფლიოს საკუთარ მიწნევაში. კოსმოპოლიტიზმი უარყოფს ნაციონალურ დამოუკიდებლობას საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და კულტურის ყველა სფეროში. ხელოვნებაში კოსმოპოლიტიზმი უარყოფს ნაციონალურ თავისებურებას, პროფესიონალურ შემოქმედებას, წყვეტს ხალხურ საწყისებს, ამცირებს ზოგიერთი ერის კულტურის მნიშვნელობას და ცდილობს ამტკიცოს მისი არათავისთავადობა და ასევე ნაციონალურ კულტურაზე დამოკიდებულება.

от *греч.* *kosmopolites, cosmopolitism (англ.), cosmopolitisme (франц.), Kosmopolitismus (нем.), cosmopolitismo (итал.), cosmopolitismo (исп.)*.

Косоур (стр) — наклонная балка, расположенная между лестничными площадками и служащая опорой для каменных ступеней.

ჩანა — კიბის ბაქნებს შორის განლაგებული დახრილი ლითონის კოკი, რომელზედაც დაყრდნობილია ქვის საფეხურები.

string beard (англ.), limon d'escalier (франц.), Treppenwange (нем.), montante, corrente (итал.) zanca (исп.).

Костел (*арх.*) — польское название римско-католического храма.

kościel (*польск.*), Polish Roman-catholic church (*англ.*), église (polonaise) catholique (*франц.*), polnische Kirche, (*нем.*), chięfa cattolica (pollaca) (*итал.*), iglesia católica (en Polonia) (*исп.*).

«Кости челюсти» (*муз.*) — примитивный ударный музыкальный инструмент индейцев.

jaw bones (*англ.*), os de machoire (*франц.*), Kieferknochen (*нем.*), asso mascellare (*итал.*), hueso maxilar (*исп.*).

Костюм (в фильме) — выражает национальную, классовую, историческую принадлежность героя, помогает актеру воссоздать его внешний облик и раскрыть характер. К. определяется жанром и стилем картины, особенностями персонажей, индивидуальностью актеров.

costume, dress (*англ.*), costume, complet (*франц.*), Kostüm (*нем.*), abito, vestito (*итал.*), traje, vestimenta (*исп.*).

Костяной фарфор — занимает среднее положение между фриттовым и твердым фарфором. К. ф. обладает белым цветом, большой просвечиваемостью и высоким декоративными качествами.

bone porcelain (*англ.*), porcelaine d'os (*франц.*), Knochenporzellan (*нем.*), porcellana d'osso (*итал.*), porcelana de hueso (*исп.*).

Котильон — французский бальный танец, известный с XVIII в. Особенно был распространен в середине XIX в в странах Европы. Музыкальной основой К. часто служили известные танцы: вальс, мазурка, полька. К. исполнялся в конце бала.

cotillon (*франц.*).

Кото (*муз.*) — 1. Японский многострунный щипковый инструмент. Звук извлекается плектраном. К. использовался преимущественно как аккомпанирующий пению инструмент. В настоящее время большее распространение имеет игра и ин-

კოსტილი (*არქიტ.*) — რომაულ-კათოლიკური ტაძრის პოლონური სახელწოდება.

«უბის ძვლები» (*მუს.*) — ინდიელების პრიმიტიული სამუსიკო საკრავი.

კოსტიუმი, ტანსაცმელი (*ფილმში*) — გამოხატავს გმირის ეროვნებას, კლასობრივ კუთვნილებას, ისტორიულ ეპოქას; მსახიობს ეხმარება შექმნას პერსონაჟის გარეგნული სახე, გახსნას მისი ხასიათი. გმირთა ტანსაცმელს განაპირობებს სურათის ენარი და სტილი, პერსონაჟთა თავისებურებანი, მსახიობთა ინდივიდუალობა.

ძვლის ფაიფური — სამუალოა ფრიტულ და მკვრივ ფაიფურს შორის. ძვლის ფაიფურს ახასიათებს თეთრი ფერი, დიდი გამჭვირვალება და მაღალი დეკორატიული თვისებები.

კოტილონი — ფრანგული სამეჯლისო ცეკვა, ცნობილია XVIII საუკუნიდან, განსაკუთრებით გავრცელებული იყო ევროპის ქვეყნებში XIX საუკუნის შუა ხანებში. ხშირად კოტილონს მუსიკალურ საფუძვლად უდებდნენ ცნობილ ცეკვებს — ვალსს, მანურკას, პოლკას. კოტილონი სრულდებოდა მეჯლისის დასასრულს.

კოტო (*მუს.*) — იაპონური მრავალსიმინი საწყმეტი საკრავი. ბგერა მიიღება პლექტრებით. კ. ძირითადად გამოიყენებოდა, როგორც სიმღერის თანმზღლები საკრავი. ამჟამად კოტოზე ასრულებენ ინსტრუმენტულ პიესებსაც (სხვა საკრავებთან ერთად). კ. ფართოდ გამოიყენება

струментальных пьес (совместно с другими инструментами). Широко применяется в домашнем быту.

2. Общее название японских струнных щипковых инструментов.

koto (японск.)

Котурны — в античном театре род обуви, применявшийся трагич. актерами. К. имела очень высокую подошву, что увеличивало рост актера, придавая его облику величие, торжественность, соответствующие характеру трагедии как части религиозного культа. Применение К. было обусловлено также техническими особенностями устройства античного т-ра: при больших размерах театральных зданий возникла потребность увеличить фигуру актера.

conthurnus (лат.), kothornos (греч.), buskins (англ.), cothurne (франц.), Kothurn (нем.), coturni (итал.), coturnós (исп.).

Коттедж (арх.) — небольшой благоустроенный загородный жилой дом.

cottage (англ.), collage (франц.), Coltege (нем.), cottage, vilino di compagna (итал.), villa, chalet (исп.).

Коча — старинный грузинский танец вроде «букна».

kocha (груз.).

Кочи (арх.) — жерди для заполнения промежутков между бревнами дарбазно-го перекрытия.

kochi (груз.).

Коэффициент контрастности (кино) — величина, количественно характеризующая контрастность фотографического материала.

Практически К. к. определяется графическим способом. См. Характеристическая кривая.

coefficient of contrast (англ.), coefficient de contraste (франц.), Kontrastkoeffizient (нем.), coefficiente di contraste (итал.), coeficiente de contraste (исп.).

ოჯახურ ყოფა-ცხოვრებაში.

2. იაპონური სიმებიანი საწკმეტი საკრავებს საერთო სახელწოდება.

კოტურნები — ერთგვარი სახის ფეხსაცმელი, რომელიც ეკვთ ტრაგიკოს მსახიობებს ანტიკურ თეატრში. კოტურნებს ჰქონდა ძალიან მაღალი (სქელი) ლანჩა, რაც სიმაღლეს მატებდა მსახიობს, სახეიშო დიდებულების იერს ანიჭებდა მას. ეს საჭირო იყო იმდენად, რამდენადაც ტრაგედია თავისი ხასიათით რელიგიური კულტის ნაწილს წარმოადგენდა. კოტურნების ხმარება გაპირობებული იყო აგრეთვე ანტიკური თეატრის ტექნიკური თავისებურებით: ვინაიდან თეატრის ნაგებობა სავალიდღი იყო, საჭირო გახდა შესაბამისად მსახიობის „გაზრდა“.

კოტეჯი (არქიტ.) — მცირე ჭზომის კეთილმოწყობილი საცხოვრებელი სახლი ქალაქკარეთ.

კოქა — როკვაა ბუქნასავით. (ს. ს. ორბელიანი).

კოჭი (არქიტ.) — ლატანი, რითაც ავსებენ დარბაზის გადასახურავ ძელებს შორის დარჩენილ შუალედებს.

კონტრასტულობის კოეფიციენტი (კინო) — სიდიდე, რომელიც რაოდენობრივად გამოხატავს შუქმგრძნობიარე მასალის კონტრასტულობას, ე. ე. განსაზღვრა ხდება გრაფიკული ხერხით. იხ. მახასიათებელი მრუდი.

Краббы — стилизованные, скульптурно выполненные растительные мотивы в виде разветвленных стеблей на вымпергах, канителях, фризах и т. п. Получили распространение, главным образом, в средневековой архитектуре западных стран.

Krabbe, Kantenkriechblume (нем.), crochet (англ.), crochet, crosse (франц.), litta (итал.), litta (исп.).

Кракле (кერ.) — особый вид украшений глиняных изделий, когда умышленно вызывают появление мелкой и крупной сети трещин. Затем трещины, проследившие в глазури, заполняют красками, замыкая их вторым обжигом.

crquelé (франц.).

Краковяк — танец жителей Краковского воеводства, один из национальных польских танцев. В XIV в. распространился как воинственный шляхетский танец, исполнявшийся парами мужчин (рыцарь и оруженосец), позднее — женщиной в паре с женщиной. Размер К. 2-дольный, ритм острый с частыми «синкопами». В XIX в. и начале XX в. был популярен как бальный танец.

krakowiak (польск.).

Кран операторский (кино) — наиболее универсальное средство операторского транспорта. Применение О. к. во время кино съемки позволяет бесшумно перемещать съемочный аппарат в пространстве, менять высоту и угол его наклона по отношению к снимаемым объектам, производить съемку с различных съемочных точек. Ходовая часть крана состоит из массивного металлического основания и прямоугольной рамы на четырех колесах автомобильного типа, или же все это установлено на кузов автомашин. На этом основании находится поворотная площадка, на которой укреплено устройство с вертикальной

კრაბი — სკულპტურულად შესრულებული სტილიზებული მკენარეული მოტივები განშტოებული ღეროს სახით. კეთდება ვიშპერგზე, სვეტისთავეებზე, ფრიზებზე. ემეტება გავრცელებული იყო დასავლეთის ქვეყნების შუა საუკუნეების არქიტექტურაში.

კრაკლე (კერ.) — თიხის ნაეთობათა მორთულობის განსაკუთრებული სახე, როცა განზრახ იწვევენ წერილი და მსხვილი ბზარების ბადის გაჩენას. კერძოზე გაჩენილ ბზარებს ავსებენ საღებავებით და განაპტიკებენ მეორე გამოწვევით.

კრაკოვიაკი — კრაკოვის მცხოვრებთა ცეკვა. ერთ-ერთი პოლონური ეროვნული ცეკვა. გავრცელდა XIV ს.-ში, როგორც შლიახტურა საომარი ცეკვა, რომელსაც ასრულებდა მამაკაცთა წყვილი (რაინდი და საქურველმტვირთველი), მოგვიანებით კი გავრცელდა მამაკაცთა და ქალის წყვილის შესრულებით. კ.-ის ზომა ორწილია, რიტმი — მახვილი, ზმარი „სანკოპებით“; სრულდება მკვირცხლად, ტემპერამენტულად, XIX ს.-ში და XX ს.-ის დასაწყისში პოპულარული სამეცხლისო ცეკვა იყო.

საოპერატორო აპწე (კინო) — ერთ-ერთი ყველაზე უნივერსალური სახე საოპერატორო ტრანსპორტისა. ს. ა. გამოიყენებენ, როდესაც საჭიროა გადაღების წერტილის მნიშვნელოვანი შეცვლა სერკეში — თითო გადაღების პროცესშიც კი. ს. ა. საშუალებით წარმოებს გადაღები აპარატის უმართო გადაადგილება ნებისმიერი მიმართულებით, აპარატის სიმაღლის და ხედვის კუთხის შეცვლით გადასაღები ობიექტის მიმართ. ს. ა. მოძრავი ნაწილი შედგება მეტალის საფუძველისა და სწორკუთხა ჩარჩოსაგან, რაც დამონტაჟებულია ოთხთვლიანი ავტომანქანის ტიპის ძარაზე. ს. ა. „ისარი“ ტრიალებს პორიონტალურად ღერძის გარშემო და მოძრაობს ვერტიკალურად. ისრის ბოლოს წარმოადგენს მცირე ზომის ბაქანი, სადაც

осью и стрелой подъема. На конце стрелы укреплена площадка для аппарата, с сиденьем для оператора и ассистента. В практике применяют также О. к. дистанционного управления.

camera-man's crane (англ.), grúa (франц.), Kameramannkran, Kamerabühne (нем.), gru di camera (итал.), grúa de cámara (исп.).

Кран-тележка (кино) — представляет собой платформу на четырех колесах с резиновым профилированным ободом. На платформе установлен кранштатив.

camera dolly (англ.), grue sur chariot (франц.), Dolly (нем.), gru-carrétto, carro di gru (итал.), carro de grúa (исп.).

Кран-штатив (кино) — на операторской тележке-подставка со штативной головкой, на которой устанавливают аппарат и которая дает возможность вертикального и горизонтального панорамирования.

camera crane (англ.), grue camera (франц.), kleiner Kamerakran, Kamerakran (нем.), grú-cavalletto, trepiède (итал.), grú-cavalleté, tripode (исп.).

Крапп-лаки — интенсивные прозрачные краски различных цветов. Краппы принадлежат к очень древним краскам. В эпоху Возрождения краппы имели широкое применение в живописи. Крапп или марена получается из корня растения красильной марены. Высушенный корень обращается в порошок желто-красного цвета. Крапповый корень содержит в себе ализарин, пурпурин, а также другие красильные начала: желтые (рубиацин), зеленые (хлороген) и бурые (эритрозим), которыми пользуются для производства самостоятельных красок, а также для придания различных оттенков красным крапп-лакам. Красные крапп-лаки принадлежат к весьма ценным краскам ограниченного происхождения и применяются во всех способах живописи, не исключая фрески и силкатной.

madder (англ.), ernis à garance (франц.), Krapplack (нем.), krapp-lacca, lacca di abizza (итал.), barniz de rubia (исп.).

тажесდება აპარატი, ოპერატორი და ასისტენტი. თანამედროვე კინოგადაღებების დროს გამოიყენებენ აგრეთვე ს. ა. დისტანციური მართვით.

ურია-ამწე (კინო) — ბაქანი, რომელიც დგას რეზინის პროფილირებული ფერსოების მქონე თვლებზე. ამ ბაქანზე იდგმება ამწე-შტატივი.

ამწე-სამფეხი (კინო) — ოპერატორის ურიაზე მოთავსებული ამწე-სამფეხი პანორამული მოწყობილობით, რომელზედაც იდგმება კინოკამერა და შესაძლებელი ხდება კამერით შვეული და თარაზული პანორამირების შესრულება.

ენდრო-ლაქები — სხვადასხვა ფერის ინტენსიური გამჭვირვალე საღებავები. ენდროები განეკუთვნებიან უძველეს საღებავებს. ალორძინების ეპოქაში მათ დიდი გამოყენება ჰქონდათ ფერწერაში. ენდრო ან მარენა მიიღება ამავე სახელწოდების მცენარის მღებავი ძირხვენიდან. გამხმარი და დანაყილი ფესვები მოყვითალო-წითელი ფერის ფხვნილად იქცევა. ენდროს ძირხვენი შეიცავენ ალუზარინს, მეწამულს და აგრეთვე სხვა მღებავ შესაძლებლობებს: ყვირელს (რუბიკინი), მწვანეს (ქლოროგენი) და წაბლისფერს (ერიოროზინი), რაც გამოიყენება სხვა საღებავების წარმოებასათვის; აგრეთვე წითელი ენდროლაქისათვის სხვადასხვა ელფერის მისაქემად. წითელი ენდრო-ლაქები განეკუთვნებიან ორგანული წარმოშობის ფრად ძვარფას საღებავებს და გამოიყენებიან ფერწერის ყველა სახეობაში, მათ შორის ფრესკებსა და სილიკატურ ფერწერაში.

Краска — материал, служащий для придания цвета предметам или для живописи.

colo(u)g (*англ.*), couleur (*франц.*), Farbe (*нем.*), colore (*итал.*), color, (*исп.*).

Краски (жив.) — можно разделить на краски натурального происхождения, находящиеся готовыми в природе, и краски искусственные. Краски натурального происхождения носят название земляных красок, а также охра. Начало применения натуральных красок в деле окраски относится к доисторическим временам, и свойства их изучены веками. С производством искусственных красок, подобных натуральным охрам, были знакомы уже в старину. В наше время, требующее чистых по цвету и интенсивных красок, на эту отрасль обращено особое внимание производства. Благодаря высокому развитию современной техники, удалось получить целый ряд новых красок, качество которых не ниже натуральных, а в некоторых случаях даже выше их. Краскам искусственного происхождения присуща полная устойчивость по отношению к свету, безвредность для здоровья, применимость ко всем способам живописи и раскраски (за исключением берлинской и других лазурей).

paints (*англ.*), couleurs (*франц.*), Farben (*нем.*), colori (*итал.*), colores (*исп.*).

Красная линия (арх.) — граница, отделяющая застроенную территорию от пространства улицы или площади. За К. л. в сторону улицы или площади не должно выходить ни одно строение.

grade line (*англ.*), ligne rouge (*франц.*), rote Linie, Straßenlinie (*нем.*), linea rossa (*итал.*) linea de roja (*исп.*).

Красные охры — охры натурального происхождения чрезвычайно богаты содер-
жением железных окислов, прочны,

налебаვეი — მასალა, რომელიც ფერს აძლევს რაიმე საგანს ანდა გამოიყენება ფერწერაში.

საღებავები (ფერწ.) — შეიძლება დაიყოს ბუნებაში მზა სახით არსებული ნატურალური წარმოშობის საღებავებად და ხელოვნურ საღებავებად. ნატურალური წარმოშობის საღებავები ატარებენ მიწის საღებავების, აგრეთვე ეანგმიწის სახელწოდებას. ლებვის საჭმეში ნატურალური საღებავების ხმარების საწყისი მოკეთებება წინაისტორიულ ხანას და მათ თვისებებს საუკუნეების მანძილზე შეისწავლდნენ. ნატურალური ეანგმიწის მსგავსად, ხელოვნური საღებავების წარმოებას ჯერ კიდევ ძველ დროში იცნობდნენ. ჩვენს დროში, როდესაც დღი მოთხოვნილება სუფთა ფერისა და ინტენსიურ საღებავებზე, ამ დარგს განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა. თანამედროვე ტექნიკის დიდად განვითარების წყალობით, შესაძლებელი გახდა მთელი რიგი საღებავების მიღება, რომელთა ხარისხი არათუ ჩამოუვარდება ნატურალურ საღებავების ხარისხს, ზოგიერთ შემთხვევაში აღემატება კიდევ. ხელოვნური წარმოშობის საღებავებისათვის და მანათიანებელი სინათლისაღმი სრული მდგრადობა, ჯანმრთელობისათვის უვნებლობა, ფერწერის ყოველგვარი ხერხისა და შეფერადებისათვის ვარგისობა (გარდა ბერლინურისა და სხვა აღუვარდებისა).

წითელი ხაზი (არქიტ.) — ხაზი, რომელიც განაშენიანებულ ტერიტორიას გამოჰყოფს ქუჩის ან მოედნის სივრცისაგან. არც ერთი ნაგებობა არ უნდა გადასცდეს წითელ ხაზს ქუჩის ან მოედნის მხარეს.

წითელი ოქრები — ნატურალური წარმოშობის ყოველი ეანგულებით არაჩვეულებრივად მდიდარი საღებავები — მყარი, შექმდგრადი, გა-

светопостоянны и применимы во всех способах живописи.

მოყენება ფერწერის ყოველგვარ სახეობაში.

red, ron ochre, red chalk, indian red (ანგლ.), ocre rouge, rouge indien, rouge de Perse (ფრანც.), rote Ocker, Indischrot, braunrot (ნემ.), óstra róska (იტალ.), ocre rojo, almagre (исп.).

Красный (цвет) — один из основных цветов радуги, цвет крови.

წითელი ფერი — ცისარტყელის ერთ-ერთი ძირითადი ფერი. სისხლის ფერი.

red (ანგლ.), rouge (ფრანც.), rot (ნემ.), róssó (იტალ.), rojo (исп.).

Кремль — в старых русских городах — внутренняя городская крепость.

კრემლი — შიდაციხე ძველ რუსულ ქალაქებში.

Kremlin (ანგლ.), kremlin (ფრანც.), Kremi (ნემ.), cremlino (იტალ.), kremlin (исп.).

Кремальера (муз.) — устройство в скрипичных смычках XVI—XVII вв., не имевших винтового механизма.

კრემალიერა (მუს.) — მოწყობილობა XVI — XVII სს. სავიოლინო ხემებში, რომელთაც არ გააჩნდათ ხრახნული მექანიზმი.

cremaille (ფრანც.).

Крепила (арх.) — 1. Подпорная стена надгробного кургана.

სამაგრი (არქიტ.) — 1. ყორღანის საყრდენი კედელი.

2. Подножие здания греческого храма.

2. ბერძნული ტაძრის შენობის ძირი.

stereobate (ანგლ.), stereobate (ფრანც.), Stereobat, Crepidoma (ნემ.), stereobate (იტალ.), estereobato (исп.).

Крепостной театр — вид частного дворянского театра в России. Возникновение К. т. было обусловлено феодально-крепостническим строем (труппы создавались помещиком из числа крепостных крестьян). Появившись в конце XVII в. К. т. существовали вплоть до отмены крепостного права. Наибольшее распространение К. т. получили в конце XVIII-нач. XIX вв. сначала в столице и губернских городах, а затем и в усадьбах крупных помещиков. Большинство К. т. принадлежавших мелкопоместным дворянам, не выходило за пределы примитивных домашних представлений, устраиваемых в дни семейных праздников. К. т. крупных помещиков часто носили почти профессиональный характер. Они располагали специальными зданиями с хорошо оборудованной сценой, богатым рек-

ბატონეშური თეატრი — სათავადაზნაურო კერძო თეატრის სახე რუსეთში. ბატონეშური თეატრის ჩასახვა განაპირობა ფეოდალურ-ბატონეშურმა წყობილებამ (დასს მემამულეები ადგენდნენ ყმა გლეხებისაგან). XVII საუკ. ბოლოს წარმოშობილმა ამ თეატრმა ბატონეშობის გაუქმებამდე იარსება. განსაკუთრებით განვითარდა იგი XVIII საუკ. ბოლოსა და XIX საუკუნის დასაწყისში ჭერ დედაქალაქში და საგუბერნიო ქალაქებში, შემდეგ კი ფეხი მოიკიდა აგრეთვე მსხვილი მემამულეების ადგილ-მამულეებშიც. წერილი მემამულეების კუთვნილი ბატონეშური თეატრები არ გასცილებია პრიმიტიული შინაურული წარმოდგენების ფარგლებს — წარმოდგენები იმართებოდა ოჯახური ზეიმის დღეებში: კონკრეტული შემთხვევისათვის შეთხზული პატარა პიესა თამაშდებოდა მემამულის სახლის დარბაზში. მსხვილი ფეოდალების ბატონეშური თეატრი კი ხშირად პროფესიულ დონეზე იდგა. მათ ჰქონდათ საგანგებო შენო-

ვანით, передко квалиფიცირованим штатом крепостных актеров драмы, оперы и балета.

ბები, კარგად გამართულ-აღჭურვილი სკენა, მდიდარი რეკვიზიტი, ხშირად ჰყავდათ ღრამის, ოპერისა და ბალეტის კვალიფიციური შტატი, რომელიც ყმა გლეხებით იყო დაკომპლექტებული.

serf theatre (ანგლ.), serf théâtre (ფრანც.), leibeigenes Theater (ნემ.), teatro della gleba (იტალ.), teatro de servidumbre (исп.).

Крепостной театр (в Грузии) — В XIX в. крупные помещики считали обязательным иметь в своих усадьбах оркестры крепостных музыкантов и домашнюю сцену с крепостными актерами.

ბატონეზური თეატრი (საქართველოში) — XIX საუკ. საქართველოში მსხვილ ფეოდალებს იეცილებლად მიაჩნდათ თავიანთ ადგილმამულში ჰყოლოდათ მუსიკოსი ყმა გლეხების ორკესტრი და გუემარათთ წარმოდგენები მსახობი ყმა გლეხების მონაწილეობით.

serf-theatre (ანგლ.), serf-théâtre (ფრანც.), leibeigenes Theater (ნემ.), teatro feudale (იტალ.), teatro de servidumbre (исп.).

Крепость (арх.) — сооружение, предназначенное для долговременной обороны.

ციხე-სიმაგრე (არქიტ.) — ხანგრძლივი თავდაცვისათვის აშენებულ ნაგებობა.

fortress (ანგლ.), forteresse (ფრანც.), Festung (ნემ.), fortezza (იტალ.), fortaleza (исп.).

Крещальня, баптистерий — церковное здание, в котором совершается крещение.

ხანათლავი, ბაპტისტერიუმი — ცალკე შენობა ან სათავსი ტაძარში, რომელშიც ხდება მონათლავი.

baptisterion (გრეკ.), baptistery (ანგლ.), baptistère (ფრანც.), Baptisterium (ნემ.), battistero (იტალ.), bautisterio, baptisterio (исп.).

Кривая направляющая свод (арх.) — линия, определяющая форму внутренней поверхности свода.

თალის წარმმართველი მრული (არქიტ.) — ხაზი, რომელიც განსაზღვრავს თალის შიდა ზედაპირის ფორმას.

curve guiding of a vault (ანგლ.), courbe guide de voûte (ფრანც.), Kurve (ნემ.), curva guida di volta (იტალ.), curva guía de bóveda (исп.).

Криманчули — верхний голос многоголосных народных песен Зап. Грузии (гурийских, аджарских), богатый мелодическими скачками и украшениями.

კრიმანჭული — დასავლეთ საქართველოს (გურია აქარა). მრავალხმიანი ხალხური სიმღერების ზემო ხმა, მდიდარი მელოდიური ნახტომებით და ორნამენტაჲთ.

krimanchuli (გრუზ.).

Крини — грузинское обозначение высокого, варьирующего голоса.

კრინი — მაღალი. ვარირებელი ხმის ქართული სახელწოდება.

krini (გრუზ.).

Криолья (муз.) — кубинский народный креольский песенный жанр. Размер 6/8, обычно чередуется с 3/4. Исполняется соло или на 2 голоса с инструментальным сопровождением.

კრიოლია (მუს.) — ებური ხალხური კრეოლური სასიმღერო ეანრი. ზომა მონაცვლეობს 6/8-სა და 3/4-ს შორის. სრულდება სოლო, ან 2 ხმაში ინსტრუმენტული თანხლებით.

criolla (исп.).

Крипта — 1. У древних греков и римлян — подземный ход со сводами, высеченный в скале.

2. Подземный ход и келья, в которых первые христиане собирались для богослужений и где они погребали своих умерших.

3. Подземная часовня обычно для погребения церковных деятелей.

от *греч.* kryptē.

«Кровавая драма» — жанр английской драматургии эпохи Возрождения. «К. д.» разновидность трагедии, в которой эффект достигается изображением многочисленных ужасов и кровавых злодейств.

bloody drama (*англ.*), drame sanglante (*франц.*), blutiges Drama (*нем.*), dramma cruenta (*итал.*), drama sangrienta (*исп.*).

Кровля — 1. Настил крыши, покрывающий стропила.

2. Крыша.

roof-covering, roofing (*англ.*), couverture du toit (*франц.*), Dachhaut, Dachdeckung (*нем.*), tetto (*итал.*), cobertura de tejado (*исп.*).

Кроки — быстрая фиксация замысла в виде рисунка. Термин употребляется в смысле «набросок».

croquis (*франц.*), sketch (*англ.*), Entwurf, Krokki (*нем.*), abbozzo (di disegno) (*итал.*), cogoquis (*исп.*).

Крон — дополнительное трубчатое колено в мундштучных духовых инструментах, служащее для удлинения канала (увеличения воздушного столба). К. обычно изогнуты и имеют форму незамкнутой кривой. Различают К. вентиляльные (включаемые при помощи вентиляей) — для изменения высоты звуков, К. общего строя (непосредственно соединенные с каналом) — для точной настройки инструмента и т. н. надставки (помещааемые между мундштуком и началом канала инструмента) К. вышли из употребления в I-й четв. XX в.

Krone (*нем.*), crone (*англ.*), crone (*франц.*), crono (*итал.*), crono (*исп.*).

კრიბტა — 1. ძველ საბერძნეთსა და რომში: მიწისქვეშა, კლდეში გამოკვეთილი თალიანი გალერეა.

2. მიწისქვეშა გალერეა და სენაკი, სადაც თავს იყრიდნენ პირველი ქრისტიანები ღვთისმსახურებისათვის და სადაც მარხავდნენ თავიანთ მიტყალებულებს.

3. მიწისქვეშა სამლოცველო, უმეტესად სასულიერო მოღვაწეთა განსასვენებელი.

„სისხლიანი დრამა“ — აღოჩინების ხანის ინგლისური დრამატურგიის ეანრი. „სისხლიანი დრამა“ ტრაგედის ნაირსახეობაა, რომელშიც ეფექტს აღწევენ ურიკხვი საშინელებებისა და სისხლიანი ბოროტმოქმედებათა ასახვით.

ბურული — 1. ნივნივებს დამუკარავი ფენილი.

2. სახურავი.

კროკი — ჩანაფიქრის სწრაფი ფიქსირება ნახატის სახით. ტერმინი იხმარება „მონახაზის“ გაგებით.

Krokki (*нем.*), abbozzo (di disegno)

კრონი — დამატებითი მილისებრი მუხლი სატუჩიან ჩასაბერ საკრავებში, რომლითაც გრძელდება არხი (დიდდება ჰაერის სვეტი). კრონები ჩვეულებრივ გაღუნულია და ჩაუყვრავი მრუდის ფორმა აქვთ. განარჩევენ სპეციტილო კრონებს (ირთვევიან ვენტილების მეშვეობით) — ბგერების სიმაღლის შესაკვლელად, საერთო წყობის კრონებს (უშუალოდ უერთდებიან არხს) — საკრავის ზუსტი აწეობის მიზნით, და ე. წ. ზესადგმელებს (რომლებიც მოთავსებული არიან სატუჩესა და საკრავის არხის დასაწყისს შორის). კ. გამოვიდა ხმარებიდან XX ს. I მუ-ოთხედში.

Кронштейн (*арх.*) — вид консоли, вделанная одним концом в стену подпорка для поддержки какого-либо горизонтального выступа или статуи.

კრონშტეინი, ბრჭენი (*არქიტ.*) — კონსოლის სახეობა, ერთი ბოლოთი კედელში ჩამაგრებული საბჯენი, რომელზედაც დაყრდნობილია რაიმე პორზონტალური შვერალი (მაგ.: კარნიზი) ან ქანდაკება.

Wandstütze, Kragstütze, (*нем.*), bracket, wall-bracket (*англ.*), appui en consol, console (*франц.*), mensola peduccio (*итал.*), apojo de consola (*исп.*).

Круазе и эффасе — позы классического танца: выдвигание вперед или назад одноименных ноги и плеча (т. е. правое плечо и правая нога или левое плечо и левая нога) образует позы effacés; — выдвигание вперед или назад разноименных ноги и плеча (т. е. правая нога и левое плечо или левая нога и правое плечо), образует позы croisés.

კრუაზე და ეფასე — კლასიკური ტექვის პოზები: თანამოსახელე ფეხისა და მხარს (ე. ი. მარჯვენა ფეხი და მარჯვენა მხარი ან მარცხენა ფეხი და მარცხენა მხარი) წინ ან უკან გაწევა წარმოქმნის effacés პოზებს; სხვადასხვა სახელწოდების ფეხისა და მხარს (ე. ი. მარჯვენა ფეხი და მარცხენა მხარი, ან მარცხენა ფეხი და მარჯვენა მხარი) წინ ან უკან გაწევა წარმოქმნის croisés პოზებს.

croisé et effacé (*франц.*).

Круглая скульптура — предназначается для обозрения со всех сторон (статуя, группа, бюст, статуэтка).

მოცულობითი სკულპტურა — განკუთვნილი ყოველი მხრიდან დასათვალიერებლად (ქანდაკება, ჭკუდური ქანდაკება, მცირე ქანდაკება).

round sculpture (*англ.*), rond sculpture (*франц.*), Rundskulptur (*нем.*), scultura tonda (*итал.*), escultura redonda (*исп.*).

Кружало (*арх.*) — приспособление для кладки каменных сводов или для залива бетона в виде дуги из досок.

ქარგალი (*არქიტ.*) — ფიცრებისაგან დამზადებული რკალისებრი მოხაზულობის მრეცობილობა ქვის ან აგურის კამარების დასაწყობად ანდა ბეტონის ჩასასხმელად.

centering (*англ.*), cintre (*франц.*), Gerüstbogen (*нем.*), centine (*итал.*), cimbre, arc de beveda (*исп.*).

Крупада (*цирк*) — прыжок лошади через искусственное препятствие с приземлением на задние ноги.

კრუპადა (*ცირკი*) — ხენის გადაბტობა ხელოვნურ წინაღობაზე, უკანა ფეხებზე დაბტობით.

croque, à croqueton (*франц.*).

Крупный план (*кино*) — изображение в кадре только головы человека.

ახლო ხედი (*კინო*) — ადამიანის მხოლოდ თავის ჩვენება კადრში.

close shot, close up (*англ.*), plan rapproché, gros plan (*франц.*), Großaufnahme (*нем.*), Großkornbild (*нем.*), primo piano (*итал.*), plano grande (*исп.*).

Круста дансис — латышский народный танец (сольный). Музыкальный размер 2/4. Исполняется обычно мужчинами на свадьбах, в сопровождении песни, состоит в

კრუსტა დანსისი — ლატვიური ხალხური ტექვა (სოლო). მუსიკალური ზომა 2/4. ჩვეულებრივ სრულდება ქორწილებში, ასრულებენ მამაკაცები სიმღერის თანხლებით; ძირითადად შედ-

основном из прыжков над двумя палочками или лучинами, положенными на землю крест-накрест.

krusta dancis (литвицк.).

Крыжачок — народная песня и танец, популярные в Белоруссии и в Польше. Музыкальный размер 2/4 или 4/4. Темп постепенно ускоряется (в начале К. исполняется медленно, затем переходит в задорный, веселый танец). Танцующие пары располагаются крестом, фигуры также содержат переходы крест-накрест («крыжачок» — крест).

krizhachok (польск.).

Крыша — верхнее покрытие здания строения, защищающее его от атмосферных осадков и от нагревания солнцем.

roof (англ.), toit (франц.), Dach (нем.), tetto (итал.), tejado, techado, techo (исп.)

Крун (муз.) — в джазовой музыке специальный способ пения в микрофон глухим и хрипловатым голосом.

croon (англ.)

Крыша-терраса (арх.) — плоская кровля — новейшее техническое достижение, представляющее собой термозоляционный слой, обладающий водонепроницаемостью. К. т. может быть превращена в сад, если ее покрыть слоем земли, широкое распространение крыш-террас в городах приводит к восстановлению больших утраченных площадей. Они станут площадками для игр и отдыха, аэрациями, плавательными бассейнами, гаражами, теннисными кортами, посадочными площадками для вертолетов и т. д.

house-top-terrace (англ.), toit-lerrasse (франц.), Terrassendach, Flachdach, Altandach (нем.), tetto-terrazzo (итал.), tejado-terrazza (исп.).

Крюки, «знамена» — знаки русского старинного безлинейного плотного письма, разновидность неум. Каждый из 70 К. обозначал от одного до нескольких

губа მიწაზე ჭვარდინად დადებულ ორ ჭოხზე ან კვარზე გადახტომებისაგან.

კრიჟაჩოკი — ხალხური სიმღერა და ცეკვა, პოპულარული ბელორუსიასა და პოლონეთში. მუსიკალური ზომა 2/4 ან 4/4. ტემპი თანდათანობით ჩქარდება; (თავდაპირველად კ. სრულდება ნელა შემდეგ კი მხიარულ ცეკვაში გადაიზრდება). მოცეკვეთ წყვილები განლაგებულნი არიან ჭვარდინად, მოძრაობებიც ჭვარდინ გადასვლებს შეიცავენ („კრიჟაჩოკი“ ნიშნავს ჭვარს).

სახურავი — შენობის, ნაგებობის ზედა გადახურვა, რომელიც მას ატმოსფერული ნალექებისა და მზის მცხუნვარებისაგან იცავს.

კრუნ (მუს.) — სპეციალური საშუალება (სერხი) სიმღერისა მიკროფონში დასშული და სრინ-წიანი ხმით.

სახურავი-ტერასა (არქიტ.) — ბრტყელი გადასახურავი — უახლესი ტექნიკური მიღწევა, რომელიც წარმოადგენს წყალგაუმტარობის უნარის მქონე თერმოიზოლაციურ ფენას. სახურავი ტერასა შეიძლება გადაეაქციოს ბაღად, თუ მას მიწით დაეფარავთ. სახურავი ტერასების ფართო გავრცელება ქალაქებში საშუალებას მოგვცემს ავინაზღაუროთ დიდი დაკარგული ფართობები. ისინი გადაიქცევა სათამაშო და დასასვენებელ მოედნებად, აერარიუმებად. საცურაო აუზებად, გარაეებად, ტენისის კორტებად, ვერტმფრენთა დასაჯდომ ბაქნებად და ა. შ.

კავები, „ნიშნები“ — ძველებური რუსული უხაზო სანოტო დამწერლობის ნიშნები, ნეგებების სახესხვაობა. 70 კაციდან თითოეული აღნიშნავდა სხვადასხვა სიმალის და გრძობობის ერთ

звучков различной высоты и длительности. Применялись в православной церкви в XI—XVIII вв. Пение по К. называлось крюковым, или знаменным пением, значенным распевом.

krüki (*англ.*), criuqi (*франц.*), Krjuki, Krjuki-Notation (*нем.*), criuqi (*итал.*), criuqi (*исп.*).

Ксилография — ручной способ изготовления художественных или репродукционных форм высокой печати путем гравирования рисунка на дереве.

от *греч.* *xylon* и *graphō*.

wood engraving (*англ.*), xylographie (*франц.*), Xylographie, Holzschnitt (*нем.*), silografia (*итал.*), xilografia (*исп.*).

Ксилофон (*муз.*) — ударный инструмент в форме трапеции. Звук К. сухой, короткий, щелкающий. Диапазон — от «до» I октавы до «до» IV октавы. К. попал из Азии в страны Юго-Восточ. Европы, где до XIX в. оставался народным инструментом.

xylophone (*англ.*), xylophone (*франц.*), Xylophon (*нем.*), silofono [(*итал.*), xilòfono (*исп.*).

Куандо — креольский парный танец в Аргентине и Чили. Размер 3/4 и 6/8. Сопровождается пением.

cuando (*исп.*).

Куатро (*муз.*) — струнный, щипковый инструмент. Распространен в Венесуэле и Колумбии. Применяется преимущественно как аккомпанирующий инструмент в сочетании с гитарой, арфой, или мандолиной.

cuatro (*исп.*)

Кубыз (*муз.*) — башкирский, татарский, самозвучающий щипковый музыкальный инструмент. Пользуются К. преимущественно женщины, сопровождая танцы или исполняя импровизационные наигрыши.

kubiz (*башк.*).

ან რამოდენიმე ბეგრას. კ. გამოიყენებოდნენ მართლმადიდებელ ეკლესიაში XI — XVIII სს-ში. სიმღერას კავების მიხედვით ეწოდებოდა კავისებური ან ნაშნობრივი გალობა.

ქსილოგრაფია — მაღალი ბეჭდვის მსატყუროლი ან რეპროდუქციული ფორმების ხელით დამზადების წესი ნახატის ხეზე გრავირების გზით.

ქსილოფონი (მუს.) — ტრაპეციის ფორმის დასარტყამი საკრავი; მისი ბეგრა მშრალია, მოკლე და ტყუენა. დიაპაზონი I ოქტავის „დო“-დან IV ოქტავის „დო“-მდე ვრცელდება. ქ. აზიიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში მოხვდა, სადაც XIX ს-დე ხალხურ საკრავად რჩებოდა.

კუანდო — არგენტინასა და ჩილეში გავრცელებული კრეოლური წყვილური ექვევა. ზომა — 3/4 და 6/8. სრულდება სიმღერის თანხლებით.

კუატრო (მუს.) — სიმებიანი საწვეტო საკრავი. გავრცელებულია ვენესუელაში და კოლუმბიაში. ძირითადად გამოიყენება როგორც თანხლები საკრავი გიტარასთან, არფასთან ან მანდოლინასთან ერთად.

კუბიზი (მუს.) — ბაშკირული, თათრული თეთომელური საწვეტო სამუსიკო საკრავი. მას ძირითადად ხმარობენ ქალები ექვევების თანხლებს ან იმპროვიზაციული პანგების შესრულების დროს.

Куки — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

kuki (აგუა).

Кукна — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

cuspa (აგუა).

Кукольный фильм — произведение киноиск. ва, в к-ром «играют» куклы. Существуяют два метода съемки К. ф.: метод объемной мультипликации, где каждое движение куклы раскладывается на фазы, и метод съемки кукол, управляемых актерами — «кукловодами». Во многих К. ф. применяются оба метода. Промежуточным видом между К. ф. и рисованным ф. являются ф., в которых используются плоские бумажные марионетки (их движения снимаются по фазам). Этот вид техники мультипликационного кино был распространен в ранней советской, а также немецкой мультипликации.

puppet film (англ.), film de poupées animées (франц.), Puppenfilm (нем.), film delle marionette (итал.), film de muñecas (исп.).

Кукловод — 1. Актер театра кукол. Создает художественный образ при помощи куклы, приводимой им в действие. По способу устройства кукол и управления ими различаются: 1. невропасты (выступают с «марионетками» — куклами на нитях); 2. Актеры, работающие с т. н. верхними куклами («Петрушки», перчаточные куклы надеваемые на руку, куклы на тростях, механические куклы; эти куклы показываются чаще всего из-за ширмы, за которой спрятан актер); 3. актеры театра теней, управляющие (с помощью особых тростей — палочек) плоскостными фигурами, проектируемыми на экран как тени или силуэты.

actor of puppet-show (англ.), acteur de la théâtre de marionnettes (франц.), Puppenspieler (нем.), marionettista (итал.), actor del teatro de muñecas (исп.).

კუკი — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

კუკნა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

თოჯინური ფილმი — კინოხელოვნების ნაწარმოები, რომელშიც თოჯინები „თამაშობენ“. არსებობს თ. ფ. გადაღების ორი მეთოდი: მოკულობითი მულტიპლიკაციისა, როდესაც თოჯინის ყოველი მოძრაობა ფაზებადაა დაყოფილი და მეორე — როცა თოჯინებს მართავენ მსახიობები — ე. წ. „თოჯინამატარებლები“. ხშირად ორივე მეთოდს იყენებენ ხოლმე ერთსა და იმავე ფილმში. არსებობს ისეთი ფილმიც, რომელშიც გამოყენებულია ქაღალდის ბრტყელი ტიკინები (მათ მოძრაობას ფაზებს მიხედვით იღებენ). მულტიპლიკაციური კინოს ტექნიკის ეს მეთოდი გავრცელებული იყო ადრეულ საბჭოთა, აგრეთვე გერმანულ მულტიპლიკაციაში.

თოჯინის მატარებელი — თოჯინების თეატრის მსახიობი. მხატვრულ სახეს ქმნის თოჯინის მეშვეობით, რომელიც მასვე მოჰყავს მოძრაობაში. თოჯინების აგებულებისა და მათი მართვის მიხედვით განასახავებენ: 1. ნევროპასტებს (გამოდიან „მარიონეტებით“ — ძაფიანი თოჯინებით); 2. მსახიობებს, რომლებიც მუშაობენ ე. წ. თეჯირსზედა თოჯინებით („პეტრუშკა“ — ხელთათმანისებური თოჯინები, ხელჯოხიანი თოჯინები, მექანიკური თოჯინები; ასეთი თოჯინების ჩვენება უმეტესწილად წარმოებს თეჯირიდან, რომლის უკანაც დამალულია მსახიობი); 3. ჩრდილების თეატრის მსახიობებს, რომლებიც განსაკუთრებული ხელჯოხების მეშვეობით მართავენ ბრტყელ ფიგურებს, ეკრანზე ჩრდილად ან სილუეტად პროექტირებულთ.

Кул-Джаз — «кул» возник как противопоставление эмоциональной, горячей манере би-бопа. В нем нет резкости, которая свойственна исполнителям бопа. Это музыка более строгая, сдержанная, более лиричная.

cool-jazz (англ.)

Кукнебис тамаша — старинный театр ручных кукол в Кахетии (в Грузии).

cuicnebis tamasha (груз.).

Кулиса — в духовых мундштучных муз. инструментах (без вентилей) выдвижное колесо; применяется для изменения длины канала и тем самым высоты извлекаемых звуков. См. также «Крон», «Цуга».

coulisse (франц.), groove, sliding-piece (англ.), Kulisse (нем.), quinte (итал.), bastidor (исп.).

Кулисы (театр) — 1. плоские части театральной декорации (мягкие и натянутые на рамы), располагаемые по бокам сцены параллельно или под углом к «рампе». К. вместе с другими частями декорации составляют художественное оформление спектакля. Вместе с тем они выполняют и технические функции, скрывая от зрителей служебные боковые пространства сцены. К. впервые были применены в 1619 г. в т-ре Фарнезе в Парме (Италия).

2. К. — часть т-ра, находящаяся позади занавеса, включающая сцену и все сценич. помещения, куда закрыт доступ для посторонних.

coulisses (франц.), wings, side-scenes, slips, coulisses (англ.), Kulissen (нем.), quinte (итал.), bastidores (исп.).

Кулуары — помещения, расположенные вне зала; служат для отдыха, встреч и пр.

couloirs (франц.), lobby (англ.), Couloir (нем.), corridoi (итал.), sala de pasos, perdidos pasillos (исп.).

ქულ-ჯაზი — «ქულ» წარმოიშვა როგორც ემოციური და «ცხელი» მანერის მქონე ბი-ბოპის დაპირისპირებულობა; მასში არ არის ბოპის შემსრულებელთათვის დამახასიათებელი სიმძაფრე. ეს მუსიკა უფრო მკაცრი, თავშეკავებული და ლირიკულია.

კუკნების თამაშა — ხელოთ სათამაშო თოჯინების ძველი ქართული თეატრი (კახეთში).

კულისა — ჩასაბერ სატუჩიან სამუსიკო საკრავებში (ვენტილების გარეშე) გამოსაწევი მუხლი; ემსახურება არხის სიგრძის და ე. ი. მოპოვებულ ბგერების სიმაღლის შეცვლას. იხ. აგრეთვე «კრონი», «ცუგა».

კულისები — 1. თეატრალური დეკორაციის ბრტყელი ნაწილი, რომელიც განლაგებულია სკენის გვერდებზე რამპის პარალელურად ან კუთხურად. კულისები დეკორაციის სხვა ნაწილებთან ერთად ქმნის სპექტაკლის მხატვრულ გაფორმებას. ამავე დროს ისინი ასრულებენ ტექნიკურ ფუნქციასაც, მაყურებელთაგან იზარავენ სკენის გვერდით არსებულ მოსახმარ სივრცეებს. კულისები პირველად გამოიყენეს 1619 წელს პარმში (იტალია).

2. თეატრის ნაწილია, რომელიც მდებარეობს ფარდის უკან, რომელშიც შედის სცენა და ყველა სცენიური ნაგებობანი, სადაც აკრძალულია უცხო პირთა შესვლა.

კულიუარები — დარბაზის გვერდით განლაგებული ოთახები; დასასვენებლად, შეხვედრების მოსაწყობად და ა. შ.

Кульбит (цирк) — акробатический трюк, заключающийся в переворачивании акробата через голову; упираясь руками в землю, подгибает голову к груди и, перекатываясь на спину, встает. Основные разновидности: передний К. — переворот из положения лицом вперед; задний К. — переворот в обратном направлении, боковой К. — переворот в сторону касаясь земли боком; каскадный К. — бросок вперед (через препятствие) с поворотом тела в воздухе.

culbute (франц.).

Культрун (муз.) — чилийский ударный инструмент типа литавр. Корпус изготовляется из половины высушенной тыквы или из куска выдолбленного дерева. Звук извлекается 1 или 2 колотушками. Употребляется при ритуальных церемониях.

kultrun (исп.).

Купе — быстрая подмена одной ноги другой, служащая толчком для прыжков или других движений.

pas couré (франц.).

Куплетная форма — форма вокального произведения, в которой музыкальное построение повторяется вместе с новой строфой поэтического текста. Куплет может представлять собой период, но может быть также и простой 2-частной формой (в такой форме написаны многие романсы, песни). Часто куплет представляет собой запев и припев, в припеве при повторении сохраняется не только музыка, но и слова. К. ф. типична для многих русских и советских массовых песен. В народных песнях I-я часть куплета поется запеваляой, II-я хором.

couplet form (англ.), forme couplet (франц.), Couplet-form (нем.), forma di stornello (итал.), forma de cuplê (исп.).

ჟუჟოტრიალი, კულბიტი (კირკ) — აკრობატული ილეთი: აკრობატი ხელბათ მიწას ეყრდნობა, თავს წინ სრის, ზურგზე გადაკოტრიალდება და ფეხზე დგება. ძირითადი სახესხვაობანი: წინა კულბიტი — ყირა სახით წინ; უკანა კულბიტი — ყირა საწინააღმდეგო მიმართულებით; გვერდითა კულბიტი — ყირა გვერდზე; ხტომითი, კასადური კულბიტი — წინალობაზე გადახტომა ჰაერში სხეულის ბრუნით.

კულტრუნი (მუს.) — ლიტაერის ტიპის ჩილიური დასარტყაში საკრავი. კორპუსი მზადდება გამოშრალი გოგრის ნახევრისა ან ხის ამოღრტნულ ნაჭრისაგან. ბეგრა მიიღება 1 ან 2 მუშტუყენით. გამოიყენება რიტუალური ცერემონიების დროს.

კუბე — ცალი ფეხის მეორით სწრაფად შეკვლა; ასრულებს ბიძგის ფუნქციას ნახტოკებისა და სხვა მოძრაობებისათვის.

კუპლეტური ფორმა — ვოკალური ნაწ.-ის ფორმა, რომელშიც მუს. ნაგებობა მეორდება პოეტური ტექსტის ახალ სტროფთან ერთად. კუპლეტი შეიძლება წარმოადგენდეს პერიოდს, მაგრამ შესაძლოა აგრეთვე იყოს მარტივი 2-ნაწილიანი ფორმით (ასეთი ფორმით არის დაწერილი მრავალი სიმღერა და რომანსი). ხშირად კუპლეტი წარმოადგენს მოძახილს და მისამღერს; მისამღერში გამოერების დროს შენარჩუნებულია არამართო მუსიკა, არამედ სიტყვებიც. კ. ფ. ტიპურია მრავალი რუსული და საბჭოთა მასობრივი სიმღერებისათვის. ხალხურ სიმღერებში კუპლეტის I ნაწილს მღერის მთქმელი, II-ს კი გუნდი.

Куплет — в XV—XVI вв. во Франции — сатирические и политические песенки злободневного характера с повторяющимися припевом. Эти песенки, распеваемые на народных гуляниях, в 1-й половине XVIII в. входили в репертуар ярмарочных театров. Так возник новый театральный жанр — «водевиль».

couplet (франц.), couplet (англ.), Couplet (нем.), stornello (итал.), cuplé (исп.).

Купол — сводчатое перскрытие, представляющее изнутри вогнутую поверхность полушария. Применяется для перекрытия квадратных, круглых или многогранных помещени.

cupola (итал.), cupola (англ.), coupole (франц.), Kuppel (нем.), cúpula (исп.).

Купол ложный (арх.) — округлый К. не дающий распора, образован напуском горизонтальных рядов каменной кладки.

კუპლეტი — XV—XVI სუკ. საფრანგეთში საკობოროტო ხასიათის. სატარელი და პოლიტიკური მისამღერბიანი სომღერბი. ეს სომღერბი, რომელსაც მღეროდნენ სხალსო სეირნობებზე, XVIII სუკ. პირველ ნახევარში შედიოდა საბაზრობა თეატრების რეპერტუარში. ასე წარმოიშვა ახალი თეატრალური ეანრა — „ვოდევილი“.

გუმბათი — ეამროვანი გადახერვა, რომელსაც შიგნიდან ნახევარსფეროს შეზნეკლო ზედაპირის საზე აქვს. იხმარება ევადრატული, მრგვალო ან მრავალწახნაგა საღგომებს გადასახერვაად.

false cupola (англ.), coupole faux (франц.), falsche Kuppel (нем.), cupola falsa (итал.), cupula falsa (исп.).

Купол луковичный (арх.) — по форме напоминает луковку и обычно покоится на цилиндрическом барабане. К. л. характерен для русской архитектуры.

ცრუ გუმბათი (არქიტ.) — გუბათი, რომელიც არ იწვევს განზრუნას და რომელსაც ქმნის ქვის წყობის კობორონტალური რიგების თანმიმღვერელი წინ წამოწევა.

ბოლქვისებრი გუმბათი (არქიტ.) — ფორმის მიხედვით ჰგავს ბოლქვს და ჩვეულებრივ ეყრდნობა ცილინდრული გუმბათის ეელა. გერელებულია რუსულ ხეროთმობღერბაში.

bulbous cupola (англ.), coupole bulbe (франц.), Zwiebelkuppel (нем.), cupola bulbo (итал.), cúpula bulbosa (исп.).

Купол парусный (арх.) — купол, опирающийся на паруса.

აფრიანი გუმბათი (არქიტ.) — აურებზე დაყრდნობილი გუმბათი.

cupola on the pendentive (англ.), coupole sur pendentif (франц.), Kuppel auf dem Pendentif (нем.), cupola a vela (итал.), cúpula en vela (исп.).

Купол сферический (арх.) — купол в форме полушария.

სფერული გუმბათი (არქიტ.) — ნახევარსფეროს ფორმის გუმბათი.

spherical cupola (англ.), coupole spherique (франц.), sphärische Kuppel (нем.), cupola pieno sesto (итал.), cúpula esférica (исп.).

Купол сфероконический (арх.) — в поперечном разрезе имеет очертание стрельчатой арки.

სფერულკონუსური გუმბათი (არქიტ.) — განიკვეთიმი ისრული თალის მოხაზულობის შკონე გუმბათი.

sphericoconical cupola (англ.), coupole sphericoconique (франц.), sphärokonische Kuppel (нем.), cupola sfericonico (итал.), cúpula esferocónica (исп.).

Купол шатровый (арх.) — имеет форму пирамиды.

კარვისებრი გუმბათი (არქიტ.) — პირამიდის ფორმის გუმბათი.

tent cupola (ანგლ.), coupole de tente (ფრანც.), Zelt-dachkuppel (ნემ.), cúpola a calotta (იტალ.), cúpula de tenda (исп.).

Купол шлемовидный (арх.) — имеет форму конуса.

მუზარადისებრი გუმბათი (არქიტ.) — კონუსის ფორმის გუმბათი.

helmet cupola (ანგლ.), casque coupole (ფრანც.), helmische Kuppel (ნემ.), elmo cúpola (იტალ.), cúpula yelmo (исп.).

Купольный свод (арх.) — образован вращением кривой вокруг вертикальной оси.

გუმბათოვანი კამარა (არქიტ.) — შვეული ლერქის გარშემო მრუდის მოძრაობით მიღებული გუმბათი.

cupola vault (ანგლ.), voûte coupole (ფრანც.), Kuppelgewölbe (ნემ.), cupola volta (იტალ.), bóveda cupola en (исп.).

Купюра—сокращение текста музыкального произведения большой формы, оперы, балета: симфонического произведения и др.) за счет изъятия наименее ценных в художественном отношении и наименее важных для развития музыкального образа и сценического действия разделов и частей. К. называется также пропускаемая часть музыки.

კუპიურა — დიდი ფორმის მუს. ნაწარმოების (ოპერა, ბალეტი, სიმფონიური ნაწარმოები და ა. შ.) ტექსტის შემოკლება სასკენო მოქმედებისა და მუსიკალური სახის განვითარებისათვის ნაკლებად მნიშვნელოვანი ნაწილებისა და ნაკვეთების ამოღების ხარჯზე. კ. ეწოდება აგრეთვე მუსიკის გამოტოვებულ ნაწილს.

coupure (ფრანც.), cut (ანგლ.), Kürzung (ნემ.), taglio (იტალ.), corte (исп.).

Курант — камень, которым растирают краски.

კურანტი — ქვა, რომლითაც ლესავენ (გაქნიან) საღებავებს.

courant (ფრანც.).

Куранта — французский придворный танец в XVI и первой половине XVII в. был распространен во многих европейских странах. Музыкальный размер в XVI в. 2-дольный, движения с характерными прыжками, позднее размер становится трехдольным, движения переходят в скользящие. Как музыкальная пьеса К. входила в состав старинной сюиты.

კურანტა — ფრანგული სამეფო კარის ცეკვა, XVI საუკუნესა და XVII ს.-ის პირველ ნახევარში; გავრცელებული იყო ევროპის მრავალ ქვეყანაში. XVI-ს-ის კ.-ს მუსიკალური ზომა ორწილადი იყო, მოძრაობა — დამახასიათებელი ნახტომებით. მოგვიანებით ზომა გახდა სამწილადი, ხოლო მოძრაობა-სრიალით. კ., როგორც მუსიკალური პიესა ძველებურ სტიტაში შედიოდა.

courante (ფრანც.).

Куранты — старинное название башенных или больших комнатных часов «с боем» — набором настроенных колоколов исполняющих в заранее установленное время.

კურანტები — კოშკურის ან ოთახის დიდი „ზარიანი“ საათების ძველი სახელწოდება, რომლებშიც აწყობილი ზარების ნაკრები ასრულებს მცირე მოტივს ან მელიოდის წინასწარ დადგე-

მია **небольшой мотив или мелодию**. В России первые К. установлены на Спасской башне Кремля в Москве (1625); их колокола настроены хроматически в диапазоне 2 октав.

courant carillon (ფრანც.), chime (ანგლ.), Kourante (ნემ.), orologio acariglione (იტალ.), carrillón (исп.).

Курбет (цирк) — акробатический трюк, прыжок с ног на руки или со стойки на руках на ноги. Исполняется на полу и в руках партнера (партнеров). Элемент акробатического ручного вольтижа и акробатических комбинаций партнерных прыгунов.

courbette (ფრანც.), curvet (ანგლ.), Kurbette (ნემ.), salto, corvetta (იტალ.), salto (исп.).

Курватура (арх.) — незначительное отклонение от геометрической прямолинейности очертаний отдельных частей здания. К. применялась античными зодчими для смягчения геометрической сухости линий.

curvatura (лат.).

Курган — насыпь над древней могилой, обычно земляная, иногда сложенная из камней.

kurgan (თურქსკ.), tumulus (ანგლ.), kourgane, tertre (funeraire), tumulus (ფრანც.), Hügelgrab, Kegelgrab, Hüpengrab (ნემ.), túmulo (იტალ.), túmulo (исп.).

Курдонер — парадный двор перед зданием, образующий обычно главным корпусом и выступающими по его сторонам боковыми крыльями (флигелями) и крытыми переходами.

cour d'honneur (ფრანც.), main court (ანგლ.), Ehrenhof (ნემ.), pliazoletta (იტალ.), patio de honor, plazoleta (исп.).

Курзал — помещение клубного типа на курортах, предназначенное для концертов, лекций, выставок и т. д.

Kurzaal (ნემ.), kursaal (ანგლ.), kursaal (ფრანც.), kursaal (იტალ.), kursaal (исп.).

ნილ საათებში. რუსეთში პირველი კურანტები დაიდგა მოსკოვში კრემლის სპასის კოშკზე (1625 წ.); მათი ზარები აწუობილია ქრომატიულად 2 ოქტავის დიაპაზონში.

კურბეტი — აკრობატული ტრიუკი, ნახტომი ფეხებიდან ხელზე ან ხელყობიდან ფეხებზე. სრულდება იატაკზე ან პარტნიორის (პარტნიორების) ხელზე. აკრობატული კომბინაციების ელემენტი.

კურვატურა (არქიტ.) — შენობის ვალკეული ნაწილების გეომეტრიულად სწორხაზოვანი მოხაზულობის უმნიშვნელო გამრუდება. ანტიკური ხანის ხუროთმოძღვრები იყენებდნენ გეომეტრიული ხაზების სიხისტის შესანელებლად.

კურღანი — მიწაყრილი, ძველებური საშობის თაზე, ზოგჯერ ქვის წყობით შექმნილი.

კურდონერი — საზეიმო ეზო შენობის წინ, ჩვეულებრივ შემოფარგლული მთავარი კორპუსითა და მისი გვერდითი ფრთებით (ფლოგელებით) ან გადახურული გადასასვლელებით.

კურზალი — კლუბის ტიპის ნაგებობა კურორტზე, განკუთვნილი კონცერტების, ლექციების ჩასატარებლად, გამოფენების მოსაწყობად და ა. შ.

Кувяк — польский народный танец в 3-дольном размере, умеренного темпа. Движения плавные, медлительные; акценты на разных долях такта. Название получил от области Кувяки.

kuviak (польск.).

Кювета охладительная (кино)—сосуд, имеющий две параллельные стеклянные стенки, вделанные в металлическую оправу; наполняется водой и помещается на пути пучка лучей с целью лишить их теплоты, напр., в проекционном кинофоне, чтобы предохранить целлулоидную ленту от воспламенения.

cuvette (франц.), cuvette, cunette (англ.), Küvette (нем.), cunetta (итал.), cubeta (исп.).

Л

Лабиринт — здание со сложными запутанными ходами, из которого трудно было найти выход; сложное, запутанное расположение улиц, помещений. По греческой мифологии первый Л. был построен для Миноса — царя острова Крита—искусным архитектором и ваятелем Дедалом.

labyrinthos (греч.), labyrinth (англ.), labyrinthe (франц.), Labyrinth (нем.), labirinto (итал.), laberinto (исп.).

Лад (муз.) — система взаимосвязей музыкальных звуков, основанная на тяготении неустойчивых звуков в устойчивые (опорные). В ходе исторического развития музыки выработались ладовые системы с различным числом тонов. Основными ладами европейской музыки являются мажор и минор.

от лат. modus.

modo (итал.), mode (англ.), mode (франц.), Tonart (нем.), modo (исп.).

Лад блюзовый (муз.) — особая окраска звучания, получающаяся при добавлении к мажорному ладу низких III и VII

ступеней — тролонური ხალხური ეკევა სამწილად ზომავში, ზომიერ ტემპში მოძრაობა ნარნარი, აუჩქარებელია, მახვილი მოდას ტაქტის სხვადასხვა დროზე. სახელწოდება მიიღო კუიავის ოლქიდან.

კიუვეტი, აბაჯანა, გამაცივებელი (კინო) — ქურქელი, რომელსაც ლითონის ჩარჩოში ჩასმული ორი პარალელური მინის კედელი აქვს; წყლით ავსებენ და დგამენ სინათლის სხივების გზაზე, რათა შეამკირონ მისი თბური ენერჯია; მაგალითად — საპროექციო კინოფარანში, რათა აალებსაგან დაიცვან ცელულოიდის ფირი.

ლაბირინთი — დახლართული, ძნელად გასაგები შიდა სავალების მქონე შენობა, რომლიდანაც გამოსვლა თითქმის შეუძლებელი იყო. ქუჩების, სადგომების რთული ხლართი. ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, პირველი ლაბირინთი. ახელოვნებულმა არქიტექტორმა და მოქანდაკემ დედალოსმა აუგო კუნძულ კრეტის მეფეს მინოსს.

კილო (მუს.) — მუსიკალური ბგერების ურთიერთკავშირის სისტემა, დაფუძნებული მიზიდულობაზე მერყევი ბგერებისა მყარში (საყრდენში). მუსიკის ისტორიული განვითარების გზაზე გამომუშავდა ტონების სხვადასხვა რაოდენობის მქონე კილოებრივი სისტემები. ევროპული მუსიკის ძირითადი კილოებია მაჟორი და მინორი.

ბლუზისეული კილო (მუს.) — განსაკუთრებული ელფერის ელერადობა, რომელიც მიიღება მაჟორულ კილოში დაბალი III და VII სფერებზე

ступеней. Большинство блюзовых мелодий строится либо из первых звуков этого лада (от «до» до «фа»), либо из последних (от «соль» до «до»). Низкие III и VII ступени, называемые «блюзовыми нотами» (blues notes), придают особое ладовое строение обычным гармониям. Так, например, к субдоминантному аккорду в до мажоре джазовые негритянские музыканты постоянно добавляют звук: ми-бемоль, и [получается доминант септаккорд к си-бемоль мажору, но по разрешению этот аккорд будет всегда альтерированной субдоминантой.

blues scale (англ.).

Лак (жив.) — добавляют в маслянные краски в процессе работы с целью разжижения красок, придания им большей прозрачности и яркости, предохранения от растрескивания.

lac (англ.), laque (франц.), Lack (нем.), vernice, lacca (итал.), lacca (исп.).

Лак для ретуши — предназначается для покрытия красок с целью восстановления их цвета и блеска.

lac for retouch (англ.), laque pour retouche (франц.), Lack für Retusche (нем.), lacca per ritocco (итал.), laca para retoque (исп.).

Лакон — в индонезийском театре сценический представления. Л. — основа представленной яванского или балийского театра кукол. Строится по канонам яванской классической литературы и обычно состоит из: изложения содержания спектакля; диалога или реплик; комического диалога; пения стихов — сулук. Подготавливает и исполняет Л. «даланг».

lason (индон.).

Лак покровный — служит для покрытия красочного слоя картин. Он быстро высыхает, образует прозрачную, прочную и эластичную пленку без отслаивания.

covering lac (англ.), laque couverture, laque protecteur (франц.), Bedeckungslack (нем.), lacca protettiva (итал.), laca protectora (исп.),

რების დამატების შედეგად. ბლუზის მელიოდიების დრო ნაწილი აიგება ან ამ კილოს პირველი ბგერებისაგან („ლო“-დან „ფა“-მდე), ან დანარჩენი უქანასცნელო ბგერებისაგან („სოლ“-დან „დო“-მდე). დაბალი — III და VII საფეხურები, რომელთაც ეწოდებათ „ბლუზისეული ნოტები“ (blues notes) განსაკუთრებულ კილოებრივ წყობას უქმნიან ჩვეულებრივ ჰარმონიებს. ასე მაგალითად, სუბდომინანტურ აკორდს დო მაჟორში ჯაზის ზანგი მუსიკოსები შეუძლიად ამატებენ ბეგრა მი-ბემოლს, რის შედეგადაც მიიღება დომინანტესპტაკორდი სი-ბემოლ მაჟორისათვის, მაგრამ გადაწყვეტილი ეს აკორდი ყოველთვის იქნება ალტერირებული სუბდომინანტა.

ლაქი(ფარწ.) — ზეთის საღებავებს მუშაობის პროცესში ამატებენ შეთხელების მიზნით. ლაქი საღებავებს უფრო მეტ გამჭვირვალობას, ბრწყინვას აძლევს და იკავს დასკდომისაგან.

ლაქი რეტუშისათვის — განკუთვნილია საღებავების დასაფარავად მათი ბზინვარების აღსადგენად.

ლაკონი — წარმოდგენის სენარი ინდონეზიური თეატრში. ლაკონი იავერი ან ბალიური თოჯინების თეატრის წარმოდგენის საფუძველია. აგებულია იავერი კლასიკური დრატურის კანონებით და ჩვეულებრივ შედგება სპექტაკლის შინაარსის გადმოცემისა, დიალოგების ან რეპლიკების, კომიკური დიალოგებისა და ლექსების სიმღერისაგან (სულუკებისაგან). ლაკონს ამზადებს და ასრულებს „დალანგი“.

დასაფარი ლაქი — გამოიყენება სურათების ფერადოვანი ფენის დასაფარად. იგი სწრაფად შრება, ქმნის გამჭვირვალე მტკიცე და ელასტიკურ ფენას, რომელიც არ სცილდება სურათს.

Лаковые художественные изделия — вид декоративно-прикладного искусства: художественные изделия из дерева, папье-маше или металла, обработанные лаком. Со второго тысячелетия до н. э. известны красивые и прочные художественные лаки. В советское время развивается тончайшее искусство темперной миниатюры на лаковых изделиях (палехская миниатюра, мстерская и др.).

artistic lac (англ.), laque d'art (франц.), Kunstlack (нем.), lacca artistica (итал.), lacca de arte, lacca decorativa (исп.).

Ламассу — скульптурное изображение мифического существа в виде крылатого быка или льва с головой человека в искусстве Ассирии.

lamassu (ассир.).

Ламбади — индийский народный танец. Ламбади — кочевники, живущие в Хайдарабаде. Музыка к танцу Л. состоит из мелодий популярных песен. Размер сопровождаемой песни.

Lambadi (индийск.).

Ламбрекен — деревянная резьба на выступах крыш, над дверьми и окнами.

lambrequin (франц.).

Лампа дуговая — источник сильного света, основанный на использовании «электрической дуги». Применяется в прожекторах, кинопроекторных аппаратах.

arc lamp (англ.), lampe à arc (франц.), Bogenlampe (нем.), lampada ad arco voltaico (итал.), lámpara de arco (исп.).

Лампа накаливания (кино) — электрическая лампа, излучающая свет металлической (обычно вольфрамовой) нитью, накаливаемой электрическим током. Мощность современной Л. н. составляет от 0,5 до 30000 вт.

incandescent lamp, inky, filament lamp, bulb lamp (англ.), lampe à incandescence (франц.), Glühlampe, Glühbirne (нем.), lámpada ad incandescenza (итал.), lampara incandescenza, lámpara de incandescencia (исп.).

ლაქირებული მხატვრული ნაწარმი — დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების სახეობა: მხატვრული ნაკეთობანი ხისაგან, პაპიემაშე-საგან, ლითონისაგან, დამუშავებული ლაქით. მეორე ათასწლეულიდან ჩ. ერამდე ენობილია ლამაზი და გამძლე მხატვრული ლაქები. საბჭოთა ხანაში ლაქიან ნაკეთობებზე ვითარდება ტემპერული მინიატიურის დახვეწილი ხელოვნება (პალეხის მინიატიურა, მსტერისა და სხვ.).

ლამასუ — მითური არსების—დამიანის თავის შქონე ფრთოსანი ხარის ან ლომის — სკულპტურული გამოსახულება ასირიულ ხელოვნებაში.

ლამბადი — ინდური ხალხური ცეკვა. ლამბადებს ეძახიან ჰაიდარაბადში მცხოვრებ მომთაბარეთ. ცეკვა ლ.-ს მუსიკალური თანხლება პოპულარული სიმღერების მელოდიებისაგან შედგება.

ლამბრეკენი — ხის ჩუქურთმა სახურავის შვერილზე, კარსა და ფანჯრების ზემოთ.

ნათურა ნახშირის რკალით — ძლიერი სინათლის წყარო, რომელსაც ქმნის ნახშირის ელექტრული რკალი. გამოიყენება პროექტორებში, კინოსაპროექციო აპარატებში.

ელექტრო ნათურა (კინო) — ელნათურა, რომელიც სინათლეს ასხივებს ელექტროდენით გავარვარებულ ლითონის (ჩვეულებრივ ვოლფრამის) ძაფით. თანამედროვე ვარვარების ნათურის სიმძლავრე უდრის 0,5-დან 30.000-მდე ვატს.

Лампион — цветной фонарь, стеклянный или бумажный, применяется преимущественно при иллюминации.

lampion (фрнц.), lampion (англ.), Lampion (нем.), lampioncino (итал.), lampiõn (исп.)

Лангхус (арх.) — древнее исландское жилище — «длинный дом» (лангхус), часто углубленный в землю, с невысокими стенами из дерновых или торфяных блоков и расположенными в ряд помещениями под двускатной дерновой крышей.

langkhús (исланд.).

Ландшафт — общий вид какой-либо местности (поле, лес, деревня и т. д.), Л., как термин, служит так же синонимом «пейзажа».

Landschaft (нем.), landscape (англ.), paysage } (франц.), paesaggio (итал.), paisaje (исп.).

Лансада (цирк) — движение лошади, когда она встает на задние ноги и делает прыжок вперед.

lançio (итал.).

Лансье — английский бальный танец, разновидность французской «кадрили», вошел в моду в ряде стран Европы в середине XIX в. В танце участвует четное количество пар, расположенных крест-накрест в каре. Л. состоит из 5 фигур — размер 1-й, 3-й и 4-й — 6/8, 2-й и 5-й — 3/4 и 4/4. Получил распространение в народном быту в России.

lançier (франц.).

Латенсификация — способы повышения светочувствительности фотографических материалов путем обработки их скрытого изображения парами ртути, перекисью водорода, длительной, равномерной и очень слабой засветкой изображения или органическими кислотами и т. п. Л. производят между экспонированием и проявлением.

latencification (англ.), latensification (франц.), Sensibilisierung (нем.), latensificaziõne (итал.), latensificaciõn (исп.).

ლაპიონი — ფერადმინიანი ან ფერადქალაქიანი სანათი. უმეტესად იხმარება საილუმინაციოდ.

ლანგხუსი (არქიტ.) — ძველი ისლანდიური საცხოვრებელი — «გრძელი სახლი» (ლანგხუსი), მეტწილად მიწაში ჩაღრმავებული, ბელტის ან ტორფის ბლოკებისაგან ნაშენი დაბალი კედლებით და მწყრივად განლაგებული, ბელტის ორფერდა სახურავიანი სათავსებით.

ლანდშაფტი — ამა თუ იმ ადგილის (მინდორი, ტყე, სოფელი და სხვ.) საერთო ხედი. ლანდშაფტი, როგორც ტერმინი, ამასთანავე «პეიზაჟის» სინონიმია.

ლანსადა (ცირკი) — ცხენის მოძრაობა, როცა იგი ყალზე დგება და ხტება წინ.

ლანსიე — ინგლისური სამეჯლისო ეკევა, ფრანგული კადრილის სახესხვაობა. XIX ს.-ის შუა ნახევარში მოღერო ეკევა გახდა ევროპის რიგ ქვეყნებში. ეკევაში მონაწილეობს ლენი რაოდენობის წყვილები, რომლებიც განლაგებულნი არიან კარეში ჭვარდინად. ლანსიე შედგება ხუთი ფიგურისაგან — I, III და IV ფიგურების ზომა 6/8-ია, II და V-ის — 3/4 და 4/4. გავრცელება რუსეთის ხალხურ ყოფშია.

ლატენსიფიკაცია — ფოტოგრაფიული მასალების შექმნის პროცესის მიმდებარის (გამოღების) საშუალება. ლატენსიფიკაციას აწარმოებენ ექსპონირების შემდეგ — გამოქაჩვებამდე, ფარული გამოსახულების ევრცხლისწყლის ორთქლით, წყალბადის ზეჟანგით ან ორგანული მკვებით დამუშავების გზით. ლატენსიფიკაცია შეიძლება მოხდეს ფარული გამოსახულების ხანგრძლივი, ამავე დროს ძალზე სუსტი და თანაბარი გაშუქებით.

Латентное изображение — см. скрытое изображение.

ლატენტური გამოსახულება — იხ. ფარული გამოსახულება.

latent image (ანгл.), **image latente** (ფრანц.), **latentes Bild** (нем.), **immagine latente** (იტალ.), **imagen latente** (исп.).

Лауда (муз.) — лирический гимн духовно-назидательного характера на популярную мелодию. Л. (одноголосные и многоголосные) получили распространение в Италии с XIII—XIV вв., распевались в быту, на собраниях и т. п.

lauda (იტალ.).

Лауреат — почетное звание лица, отмеченного специальной премией или наградой, на музыкальном (или ином) конкурсе.

от лат. laureatus.

laureate (англ.), **laureat** (франц.), **Laureat** (нем.), **laureato** (იტალ.), **laureado** (исп.).

Лаци — короткие сценки буффонного характера, разнообразные трюки, импровизированные шутки; один из важнейших элементов итальянской комедии дель арте. Л. исполнялись обычно Дзанни. Они как бы подчеркивали, комментировали в яркой комедийной форме основное действие, пародировали отдельные эпизоды. Л. не были связаны с сюжетом, часто вводились актерами с целью насмешить публику. Исполнение Л. требовало акробатичной ловкости, выразительности, мимики и жеста, остроумия. Л. используются и цирковыми клоунами.

lazzo (იტალ.).

Легатиссимо — музыкальный термин, указывающий на в высшей степени связанное исполнение.

legatissimo (იტალ.).

Легкая музыка — музыка, легко доступная восприятию широких масс слушателей и предназначенная для развлекательных целей. Отличительные черты Л.

ლაუდა (მუს.) — პოპულარულ მელოდიაზე აგებული სასულიერო-დამრიგებლური ხასიათის ლირიკული ჰიმნი. ლაუდამ (ერთხმიანმა და მრავალხმიანმა) გავრცელება პოვა იტალიაში XIII—XIV ს-დან; იმღერებოდა უოფაში, შეკრებებზე და ა. შ.

ლაურეატი — საპატიო წოდება იმ პირისა, რომელსაც მიენიჭა სპეციალური პრემია ან ჭილოდ მუსიკალურ (ან რაიმე სხვა) კონკურსზე.

ლაცი —ბუფონური ხასიათის პატარ-პატარა სცენები, სხვადასხვაგვარი ტრიუკები, იმპროვიზებული ოხუნჯობანი; იტალიური კომედია დელ-არტეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტი. ლაცის ჩვეულებრივ ძანები ასრულებდნენ. ისინი თითქოსდა ხაზს უსვამდნენ, მკაფიო კომედიური ფორმით განმარტავდნენ ძირითად მოქმედებას, პაროდიულად განასახიერებდნენ ცალკეულ ეპიზოდებს. ლაც არ იყო დაკავშირებული სიუჟეტთან და მსახიობები მას ხშირად მაყურებლის გასაკინებლად მიმართავდნენ. ლაცის შესრულებისათვის საჭირო იყო სიმარჯვე, გამომხატველი მიმიკა და ექსტი, მახვილსიტყვაობა. ლაცის ცირკის კლოუნებიც მიმართავენ ხოლმე.

ლეგატიზიმო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ზეღმიწვევით გადაბმულ შესრულებას.

მსუბუქი მუსიკა — მუსიკა, რომელიც ადვილად მისაწვდომია მსმენელთა ფართო მასების აღქმისათვის და გასართობი მიზნებისთვისაა განკუთვნილი. მ. მ-ს განმასხვავებელი ნიშნებია —

მ. — несложное содержание, запоминающаяся, доходчивая мелодия, простота формы. Обычно Л. м. имеет жизнерадостный, веселый характер. Л. м. охватывает разл. жанры тапц. музыки (бытовой и эстрадной), марши, небольшие увертюры и ралсодии, попуური, фантазии на темы популярных опер, оперетт и балетов, шуточные и эстрадные песенки, отдельные виды романсов и песен, а также некоторые жанры муз. сценнч. произведений (напр., оперетт). Л. м. представлена в творчестве крупнейших композиторов (Моцарта, Шуберта и др.). Классич. образцы Л. м. созданы Штраусами (отцом и сыном). Жанры Л. м. занимают большое место и современной музык. Одна из ветвей современной Л. м. — джаз.

light-music, light-hearted music (ანგლ.), musica leggera (იტალ.), música ligera (исп.), musique légère (франц.), leicht Music (нем.),

Лезгинка — народный танец лезгин, быстрый, темпераментный, в 2-дольном размере (2/4, 6/8.) Исполняется мужчинами соло (часто с кинжалами), а также в паре с женщиной. Л. — танец, состязание в ловкости, мастерстве, неутомимости. У народов Кавказа (кабардинцев, чеченцев, ингушей, осетин, аварцев и др.) есть свои разновидности лезгинки.

lezghinka (ანგლ.), lesghien (франц.), Lezgienka (нем.), leighinca (იტალ.), lesguinka (исп.)

Лейтмотив (муз.) — тема, характеризующая определенный музыкальный образ и неоднократно повторяющаяся в данном произведении. Иногда в Л. особое значение приобретает характерная ритмическая формула, выразительная гармоническая последовательность или специфический тембр (инструментовка). Принцип Л. широко используется в музыкально-драматических произведениях (опере, балете, кантатах) и в программной инструментальной музыке.

Leitmotiv (нем.), leit-motif (ანგლ.), leitmôtiv (франц.), leitmotiv (იტალ.), leitmotiv (исп.).

მარტივი შინაარსი, ადვილად დასამახსოვრებელი, ადვილად მისაწვდომი შელოლია, ფორმის სიმარტივე. ჩვეულებრივ მ. მ. ხალისიანი, გულმხიარული ხასიათისაა. მ. მ. მოიკავს საცეკვაო მუსიკის (ყოფითის და საესტრადოს) სხვადასხვა ეანრებს, მარშებს, მკირე ზომის უვერტიურებს, აგრეთვე სიუიტებსა და რაფსოდებს, პოპურის, ფანტაზებს პოპულარულ ოპერებს, ოპერეტების და ბალეტების თემებზე, სახემარო და საესტრადო სიმღერებს, რომანსების და სიმღერების ცალკეულ სახეობებს, აგრეთვე მუს. სცენური ნაწარმოებებს ზოგიერთ ეანრებს (მაგ., ოპერეტას). მ. მ. წარმოდგენილია უდიდეს კომპოზიტორთა შემოქმედებაში (მოცარტი, შუბერტი და სხვ.). მ. მ.-ს კლასიკური ნიმუშები შექმნილია XIX ს-ში შტრაუსების (მამა-შვილი) მიერ. მ. მ., ეანრებს დიდი ადგილი უკავია თანამედროვე მუსიკაში. თანამედროვე მსუბუქი მუსიკის ერთ-ერთი განმტოებაა ჯაზი.

ლეკური — სწრაფი, ტემპერამენტული ლექური ხალხური ეყვა ორწილად ზომში (2/4, 6/8). ასრულებს სოლისტი მამაკაცი (ხშირად ხანგლებით), აგრეთვე ქალისა და მამაკაცის წყვილი. ეს არის ეყვა-მეჭიბრი მთებრებულობაში, ოსტატობაში, გამძლეობაში. კავკასიის ხალხებს (ყაზარღოელები, ჩეჩნები, ქისტები, ოსები, ავარელები და სხვ.) აქვთ ლექურის საკუთარი სახესხეობანი.

ლაიტმოტივი (მუს.) — თემა, რომელიც ახასიათებს გარკვეულ მუსიკალურ სახეს და რამდენჯერმე მეორდება მოცემულ ნაწარმოებში. ზოგჯერ ლაიტმოტივში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს დამახასიათებელი რიტმული ფორმულა, გამომსახველი ჰარმონიული მიმდევრობა ან სპეციფიკური ტემბრი (გარკვევება). ლაიტმოტივის პრინციპი ფართოდ გამოიყენება მუსიკალურ-დრამატულ ნაწარმოებებში (ოპერა, ბალეტი, კანტატა), აგრეთვე პროგრამულ ინსტრუმენტულ მუსიკაში.

Лендлер — народный парный круговой танец в 3-дольном размере, распространённый в Германии и Австрии. До XIX в. как сельский танец исполнялся в медленном темпе. В начале XIX в. распространился в городской среде. Л. — один из хореографических источников «вальса».

Ländler (нем.).

Ленен, лэнэн — один из праздников бога Диониса в Ионии и Аттике (Др. Греция). Л. праздновались в месяце Гамелионе (январь-февраль). В Афинах во время Л. исполнялись дифирамбы, и устраивались драматические состязания. В отличие от состязаний на Великих Дионисиях, на Л. главное место отводилось комедии. Драматические состязания проводились также на о-ве Родосе.

lenai (греч.).

Лентандо — музыкальный термин, указывающий на постепенно замедленное исполнение музыкального произведения (сонаты, симфонии и др.).

lento (итал.).

Ленто (муз.) — 1. Указание на медленное, протяжное исполнение.

2. Название музыкальной пьесы или части музыкального произведения (сонаты, симфонии, квартета и др.) в медленном темпе.

lento (итал.), slow (англ.), lent (франц.), lanto, lang (нем.), lentamente (исп.).

Лентопротяжный механизм (бобина) — устройство, предназначенное для разматывания, протягивания и сматывания киноплёнки или магнитной ленты. Л. м. состоит из наматывателей с кассетами, с закрытыми или открытыми дисками.

bobine (франц.), bobbin (англ.), Spule, Bobine (нем.), bobina, rocchetto (итал.), bobina, carrete (исп.).

ლენდლერი — გერმანიასა და ავსტრიაში გავრცელებული ხალხური წყვილთა წრიული კეკვა სამწილად ზომამი. XIX ს.-მდე ლ., როგორც სოფლური კეკვა, სრულდებოდა ნელ ტემპში. XIX ს.-ის დასაწყისიდან გავრცელდა ქალაქის ყოფაში. ლ. ვალსის ქორეოგრაფულ პირველწყაროს წარმოადგენს.

ლენეი — ღმერთ დიონისეს ერთ-ერთი დღესასწაული იონიასა და ატიკაში (ძვ. საბერძნეთში). ლენეის დღესასწაული ეწყობოდა გამელონის თვეში (იანვარ-თებერვალი). ათენში ლენეის დღესასწაულის დროს სრულდებოდა დითორამბები და ეწყობოდა დრამატული შეჯიბრებები. დიდი დიონისეების დროს გამართული შეჯიბრებებისაგან განსხვავებით, ლენეის დროს მთავარი ადგილი ეთობოდა კომედიას. დრამატული შეჯიბრებები ეწყობოდა აგრეთვე კუნძულ როდოსზე.

ლენტანდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მუსიკალური ნაწარმოების (სონატა, სიმფონია და სხვ.) თანდათანობით შენელებით შესრულებას.

ლენტო (რუს.) —

1. ნელი, გაბმული შესრულების მიითთება.
2. ნელ ტემპში დაწერილი მუსიკალური პიესის ან მუსიკალური ნაწარმოების (სონატა, სიმფონია, კვარტეტი და ა. შ.) ნაწილის სახელწოდება.

ლენტსაწევი მექანიზმი (ბობინა) — კინო ან მაგნიტური ფირის გასაშლელი, გასაჭიმი და დასახვევი მოწყობილობა. ლენტსაწევი მექანიზმი შედგება კასეტბიანი, დახურული ან ღია დისკობიანი ლენტსაგრაგენებისაგან.

Лессировка, лиссировка — один из приемов живописной техники, состоящий в нанесении очень тонких слоев прозрачных и полупрозрачных красок поверх высушенного плотного слоя.

Lasierung, firnissen (*нем.*), varnishing, (*англ.*), Vernissage (*франц.*), vlatara iu nra burnizado (*исп.*).

Лестница (арх.) — сооружение в виде ряда восходящих ступенек, служащее для того, чтобы подниматься и спускаться, перемещаясь по ступенькам. Л. можно разделить на следующие виды по конструкции:

1. Висячие лестницы, ступеньки которых состоят из цельного камня, заделываются одним концом в стену; другой же конец остается свободным.
2. Лестницы на сводах кирпичных или бетонных. Железо-бетонные лестницы.
3. Лестницы со ступеньками, заделанными обонми кощами в стену.
4. Металлические лестницы.
5. Лестницы, площадки и марши которых поддерживаются железными балками и косоурами.

stair, staircase (*англ.*), escalier (*франц.*), Treppe, Leiter (*нем.*), scala (*итал.*), escalera (*исп.*)

Лестница веревочная (цирк) — Л. в. подвешивается под куполом вертикально; по ней воздушные гимнасты взбираются на свои снаряды.

rope-ladder (*англ.*), échelle de corde (*франц.*), Strickleiter (*нем.*), scala di corda (*итал.*), escalera de cuerda (*исп.*).

Лестница вертикальная (цирк) — Л. с двумя тетивами, укрепленными растяжками.

vertical ladder (*англ.*), échelle verticale (*франц.*), Vertikalleiter (*нем.*), scala verticale (*итал.*), escalera vertical (*исп.*).

Лестница вольностоящая (цирк) — неукрепленная Л. высотой 1,8—3 м. Артист, удерживая равновесие с помощью легкого покачивания, взбирается до верха Л., где

лобириება — ფერწერული ტექნიკის ერთერთი ხერხთაგანია, როდესაც უკვე საფეხებით გაშავებული ფერადოვან ფენას გადაუსვამენ გამჭვირვალე ან ნახევრად გამჭვირვალე საღებავის ძალიან თხელ ფენას.

კიბე (არქიტ.) — აღმავალი საფეხურებისაგან შემდგარი ნაგებობა, რომელიც გამოიყენება ასასეულე-ჩამოსასეულელად. კონსტრუქციის მიხედვით შეიძლება გამოვეყოთ კიბის შემდეგ სახეობები:

1. კიდელო კიბე, რომლის საფეხურები წარმოადგენს ერთიან ქვას, და რომლის ერთი ბოლო კედელშია დატანებული, მეორე კი თავისუფლადაა დატოვებული.
2. კიბე ავერის ან ბეტონის თაღებზე. რკინა-ბეტონის კიბეები.
3. კიბეები, რომელთა საფეხურების ორვე ბოლო კედელშია დატანებული.
4. ლითონის კიბეები.
5. კიბეები, რომელთა ბაქნები და მარშები რკინის ძელებსა და ჩანებს ეყრდნობა.

თოკის კიბე (ცირკი) — თოკის კიბეს ჰქვიალებენ გუმბათის ქვეშ ვერტიკალურად; მისი მიყენებით საპეროტანმოუარაჩიშეები აღიან თავთავიანთ იარაღებზე.

ვერტიკალური კიბე (ცირკი) — კიბე ორი ჩანთ, დამაგრებელი საკიბებით.

თავისუფლად მდგარი კიბე (ცირკი) — დაუმაგრებელი კიბე სიმაღლით 1,8—3 მ. მსახიობი მსუბუქი რხევით ინარჩუნებს წონასწორობას და

выполняет жонглерские, акробатические трюки.

ადის კიბეზე, სადაც ასრულებს ეონგლოორულ, აკრობატულ ილეთებს.

free standing ladder (англ.), échelle sans contrainte (франц.), frei Stehleiter, freistehende Leiter (нем.), scala con libertad (итал.), escalera con deseinvolvura (исп.).

Лестница ножная (цирк) — «нижний», лежа на «подушке», балансирует на ступнях ног Л., на которой «верхние» одновременно выполняют гимнастические упражнения.

ფეხის კიბე (ცირკი) — ბალიშზე დაწოლილი „ქვედა“ ფეხის ტერფებით უნარჩუნებს კიბეს წონასწორობას, რომელზედაც რამდენიმე მსახიობი ერთდროულად ასრულებს ვარჯიშს.

foot-ladder (англ.), échelle de pied (франц.), Fußleiter (нем.), scala di piede (итал.), escalera de pierna (исп.).

Лестница переходная (цирк) — напоминает корабельные трапы, по которым «нижний» переносит «верхнего».

გადასასვლელი კიბე (ცირკი) — მოგვაგონებს გემის კიბეს, რომელზედაც „ქვედა“ პარტიორის გადაკეცავს „ზედა“.

transition ladder (англ.), échelle de transition (франц.), Übergangsteiler (нем.), scala de transizióne (итал.), escalera de transición (исп.).

Либретто — сокращенный текст содержания оперы, балета а также фильма.

ლიბრეტო — ოპერის, ბალეტის, აგრეთვე ფილმის შინაარსის შემოკლებული ტექსტი.

libretto (итал.), story outline, synopsis (англ.), sommaire, synopsis (франц.), Libretto, Synopsis (нем.), libretto (исп.).

Либэраманте — музыкальный термин, указывающий на свободное, произвольное исполнение.

ლიბერამენტე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს თავისუფალ, ნებისმიერ შესრულებას.

liberamente (итал.).

Лига (муз.) — знак в виде дуги, предписывающий связно исполнять охватываемые им ноты. Л. применяется также для обозначения границ музыкальных фраз и предложений. Иное значение имеет Л., соединяющая 2 ноты одной и той же высоты и требующая продления звука. В вокальной музыке Л. объединяет все ноты, приходящиеся на один слог.

ლიგა (მუს.) — რკალისებური ნიშანი, რომელიც მიუთითებს მის ქვეშ თავმოყრილი ნოტების გადაბმულად შესრულებას. ლ. გამოიყენება აგრეთვე მუსიკალური ფრაზების და წინადადებების საზღვრების აღსანიშნავად. სხვაეარი მნიშვნელობა აქვს ერთი და იგივე სიმაღლის მქონე 2 ნოტის გამაერთიანებელ ლიგას, რომელიც ბგერის გაგრძელებას მოითხოვს. ვოკალურ მუსიკაში ლიგა აერთიანებს ერთ მარცვალზე შესასრულებელ ყველა ნოტს.

от лат. ligare.

ligue, lieue (франц.), slur (англ.), Bogen (нем.), legatura (итал.), ligadura (исп.).

Лидийский лад (муз.) — «мелодический лад», построенный по формуле:

тон-тон-тон-полутон — тон-тон-полутон.

Звукоряд Л. лада отличается от звукоряда мажора более высокой IV ступенью, образующей с тоникой не чистую, а увеличенную, так называемую, «лидийскую кварту», вследствие чего Л. лад встречается несколько реже других мелодических ладов.

ლიდიური კილო (მეს.) — „მელოდიური კილო“, აგებული ფორმულით: ტონი-ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი — ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი.

ლიდიური კილოს ბგერათა რიგი განსხვავდება მაჟორის ბგერათა რიგისაგან უფრო მაღალი IV საფეხურით, რომელიც ტონიკასთან ქმნის არა წმინდა, არამედ გაღებულ, ე. წ. „ლიდიურ კვარტას“, რის გამოც ლ. კილო სხვა მელოდიურ კილოებთან შედარებით რამდენადმე იშვიათად გვხვდება.

lydyus modus (ლათ.), lydian mode (ანგლ.), mode lidienne (ფრანც.), lidische Tonart (ნემ.), modo lidio (იტალ.), modo lidio (исп.).

Лидийская кварта (муз.) — 1. Интервал, образуемый I и IV ступенями лидийского лада.

2. Повышенная IV ступень мажора.

ლიდიური კვარტა (მეს.) — 1. ინტერვალი, რომელიც წარმოიშობება ლიდიური კილოს I და IV საფეხურებს შორის.

2. ამაღლებული IV საფეხურის მაჟორში.

Lydian fourth (ანგლ.), quart de Lydie (ფრანც.), Lydische Quarte (ნემ.), quarta di Lidie (იტალ.), cuarta de Lydie (исп.).

Лизгоба — древне-грузинский театральный термин обозначавший шутовство, смелое осмеяние высокопоставленных лиц без риска быть за это наказанным.

lizgoba (გრუზ.).

ლიზღობა — ძველი ქართულ თეატრალურ ტერმინი. აღნიშნავდა ისეთ ხუმრობას, მაღალი წრის წარმომადგენლებს თამამ განკიქებას, როცა ამისათვის არაეინ ისჯებოდა.

Линейка (муз.) — каждая из горизонтальных линий, составляющих нотный стан.

ხაზი (მეს.) — თითოეული იმ პორიზონტალურ ხაზთაგან, რომელთაგანაც შედგება „სანოტო სისტემა“.

line (ანგლ.), ligne (ფრანც.), Linie (ნემ.), linea (იტალ.), línea (исп.).

Линейная перспектива киноизображения — см. перспектива киноизображения.

კინოგამოსახულების წრფივი პერსპექტივა — იხ. კინოგამოსახულების პერსპექტივა.

line perspective (ანგლ.), linéaire perspective (ფრანც.), lineare Perspektive (ნემ.), prospettiva lineare (იტალ.), perspectiva lineal (исп.).

Линейная форма (арх.) — характеризуется преобладанием одного какого-либо измерения над двумя другими измерениями предельно малыми по величине.

ხაზოვანი ფორმა (არქიტ.) — ხასიათდება ერთი რომელიმე განზომილების მეტობით ორ სხვა, უკიდურესად მცირე განზომილებასთან შედარებით.

linear form (ანგლ.), forme linéaire (ფრანც.), Linienform (ნემ.), forma di linea, forma lineare (იტალ.), forma de línea (исп.).

Линейность и живописность (иск.) — Стили, обусловленные двумя различными мироощущениями. Каждый из них способен дать совершенную картину видимого. Различие между этими стилями можно определить таким образом: линейное видение резко отделяет форму от формы, предметы между собою. Равномерно ясные контуры производят впечатление элемента разделяющего друг от друга формы компонентов произведения.

Живописное видение, наоборот, проявляет тенденцию создания иллюзии как бы единства между компонентами творения. Единство предметов с неподчеркнутыми границами воплощается скутыванием предметов мерцающей атмосферой.

Линейность была характерной для эллинистической классики и Ренессанса. Живописность прослеживается в эллинистическом искусстве и, главным образом, в барокко, романтизме, импрессионизме.

lineness and picturequeness (*англ.*), maniere de ligne et pittoresque (*франц.*), Linearmanier und Malerei (*нем.*), caractère lineaire et pittoresque (*итал.*), carácter (manera) lineal y pintoresco (*исп.*).

Линза насадочная — линза, надеваемая на объектив кино или фотокамеры для изменения фокусного расстояния объектива. Л. н. маркируются в диоптриях.

attachment lens (*англ.*), bonette, loupe, lentille additionnelle (*франц.*), Vorsatzlinse (*нем.*), lente suplementare (*итал.*), lente adicional (*исп.*).

Лини—грузинский ударный инструмент.

ლინი — ქართული დასარტყამი საკრავი.

lini (*груз.*).

Линия красная — 1. Проектная, основная линия застройки улицы, площади. 2. В театре — линия, на которую опускается занавес.

ხაზობრიობა და ფერწერულობა (ხელოვნ.) — სამყაროს ორგანიზაციის მსოფლშეგრძნებით განსაზღვრული სტილები. თითოეულ მათგანს შეუძლია ხილვადის სრულყოფილი მხატვრული სახის მოკემა. ამ სტილთა შორის განსხვავება შეიძლება განისაზღვროს შემდეგნაირად: ხაზოვანი ხილვადობა მკვეთრად გამოყოფს ფორმას ფორმისაგან, საგნებს ურთიერთისაგან. მასში თანაბარზომიერი ცხადი კონტურები ფორმების ურთიერთისაგან გამოყოფი ელემენტის შთაბეჭდილებას ტოვებენ.

ფერწერული ხილვადობა პირიქით ნაწარმოებების კომპონენტებს შორის იღვრება ერთიანობის ილუზიისაკენ იჩენს ტენდენციას. აქ კონტურით შემოუსაზღვრელი ფორმების ერთიანობა მოკიმივად ატმოსფეროს ზემოქმედებად ისახება.

ხაზობრივობა დამახასიათებელი იყო ელინიური კლასიციზმისა და რენესანსისათვის. ფერწერულობა კი აღინიშნება ელინიკურ ხელოვნებაში და უმთავრესად კი ბაროკოში, რომანტიზმსა და იმპრესიონიზმში.

საკვი ლინზა — ცინო და ფოტოაპარატის ობიექტივს ეცემა ლინზა, რომელიც კვლის ობიექტივის ფოკუსურ მანძილს. საკვი ლინზა მარკირებულია დიოპტრიებში.

წითელი ხაზი — 1. ქუჩების, მოედნების განაშენიანების ძირითადი საპროექტო ხაზი.

2. თეატრში — ხაზი, რომელზედაც ეშვება ფარდა.

grade line (*ანგლ.*), ligne rouge, ligne du projet (*ფრანც.*), rote Linie (*нем.*), linea rossa (*იტალ.*), linea roja (*исп.*).

Линкруст — толстая бумага или картон с покрытием на основе окисленного масла; разновидность линолеума. Применяется вместо обоев для покрытия стен, главным образом, общественных помещений.

от лат. *linum* и *crusta*.

Линогравюра (гравюра на линолеуме) — способ изготовления типографских клише гравированием на линолеуме. Л. имеет больше изобразительные возможности.

linoleum engraving (англ.), *gravure sur linoléum* (франц.), *Linoleumschnitt* (нем.), *incisione in linoleum, stampa di linoleum* (итал.), *grabado de linoleo* (исп.).

Липси — современный бальный танец, с характерными синхронизированными акцентами. Музыкальный размер 3/2.

lipsi (нем.).

Лира (муз.) — 1. Древнейший струнно-щипковый инструмент; плоский деревянный корпус с фигурными очертаниями и 2 закругленными стойками, соединенными сверху перекладной с колками. Число струн доходило до 7. Играли, сидя, опирая корпус Л. о колени и перебирая струны пальцами или плектром. Изображение Л. принято за эмблему музыки. В античную эпоху Л. была распространена в Греции, Египте, Риме и др. В настоящее время сохранилась у некоторых народов Сев.-Вост. Африки.

2. Однострунный смычковый инструмент с корпусом грушевидной формы, распространенный в Зап.-Европ. странах примерно в VIII—XIII вв.

3. Многострунные смычковые инструменты с широкой шейкой и грифом, распро-

линекрусти — склеи ქალაღი ან მუყაო, რომლის უკანა მხარე დაფარულია დაყანგულ ზეთით ლინოლეუმის ნაირსახეობა. იქმარება ედელზე გასაყარავად შპალერის ნაცეღად.

ლინოგრაფიურა (გრაფიურა ლინოლეუმზე) — სასტამბო კლიშეს ლინოლეუმზე გრაფირებით დაზადების ხერხი. ლინოლეუმს დიდი გამოსახველობითი შესაძლებლობანი აქვს.

ლიფსი — თანამედროვე სამეჯღოსო ცეკვა დამახასიათებელი სინკოპირებული მახვილებით. მუსიკალური ზომა 3/2.

ლირა (მუს.) — უძველესი სიმებიანი საწყმეტი საყარავი; ფიგურული მონახაზის მქონე ბრტყელი ხის კორპუსი 2 მომრგვალებული საბრჯენით, რომლებიც შეერთებული იყო ზემოთ მოქლონებოანი ხარისით. სიმების რაოდენობა 7-ს უახლოვდებოდა. შემსრულებელი იღდა, ლ.-ს კორპუსი მუხლებზე ჰქონდა დაყრდნობილი და სიმებს აელერებდა თითებით ან პლექტრით. ლირის გამოსახულება მუსიკის ემბლემადაა მიღებული. ანტიკურ ეპოქაში ლირა გავრცელებული იყო საბერძნეთში, ეგვიპტეში, რომში და სხვ. ამჟამად შემორჩენილია ჩრდილოაღმოსავლეთი აფრიკის ზოგიერთ ტომებში.

2. მსხლისებური კორპუსის მქონე ერთსიმებიანი ხემიანი საყარავი, გავრცელებული დას. ევროპის ქვეყნებში დაახლოებით VIII—XIII ს.ს.

3. დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში გავრცელებული მრავალსიმებიანი ხემიანი საყარავები განიერი ყელთ და გრიფით განარჩევენ

страненные в XV—XVIII вв. в странах Зап. Европы. Различают телоровую Л., колесную Л. и т. д.

lyra (*греч.*), lira (*итал.*), lyre (*англ.*), lyre (*франц.*), Lyra (*нем.*), lira (*исп.*).

Лирическая опера — в общем смысле опера лирического характера. Во Франции 2-й пол. XIX в. Л. о. получила преобладание как особый жанр. Для этого жанра типичны сюжеты из произведений классической литературы с выделением в них главным образом лирических линий, а также сюжеты экзотического характера, стремление к правдивой и поэтической музыкальной обрисовке сценических образов.

opéra lyrique (*франц.*), lyric opera (*англ.*), lyrische Oper (*нем.*), opera lirico (*итал.*), opera lirica (*исп.*).

Лирическая трагедия (муз.) — первоначальное жанровое обозначение французской героико-трагической оперы — трагедия, положенная на музыку. (XVIII в.) Со временем термин Л. т. перестал соответствовать существу жанра и был заменен термином «большая опера».

tragédie lyrique (*франц.*).

Листэссо тэмпо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, не меняя темпа.

l'istesso tempo (*итал.*).

Литавры — оркестровый инструмент, выполняющий ведущие функции в группе ударных. В симфоническом оркестре обычно 2 Л., поэтому в музыкальном обиходе не употребляют слово «литавра» в единственном числе. На обеих литаврах играет 1 исполнитель. Л. нотируются в басовом ключе. Звук обеих литавр обычно настроены в соотношении чистой кварты или квинты. Кроме ритмических ударов, на Л. хорошо получаются «тремоло». Из Л. можно извлечь звуки различной громкости от едва слышного пианиссимо до оглушительного фортиссимо.

timpani (*итал.*), kettle drums (*англ.*), timbales (*франц.*), Pauken (*нем.*), timbales (*исп.*).

ტენორულ ლირას, ბორბლისებურ ლირას და ა. შ.

ლირიკული ოპერა — საერთო გაგებით — ლირიკული ხასიათის ოპერა. საფრანგეთში, XIX ს. მე-2 ნახევარში ლ. ო. -ს მიეჩივა უპირატესობა როგორც განსაკუთრებულ ეანრს. ამ ეანრისათვის დამახასიათებელია კლასიკური ლიტერატურის ქმნილებებზე აგებული სიუჟეტები, რომლებშიც უმთავრესად გამოკვეთილია ლირიკული ხაზი აგრეთვე ეგზოტიკური ხასიათის სიუჟეტებიც. მისწრაფება სცენური სახეების გულითადი და პოეტური მუსიკალური დახასიათებისაკენ.

ლირიკული ტრაგედია (მუს.) — ფრანგული გმირული ტრაგიკული ოპერის (მუსიკაზე გადატანილი ტრაგედიის) პირველადი ეანრული სახელწოდება. (XVII ს.). შემდგომ ტერმინმა ლ. ტრადიკრა ეანრის შესატყვისი არსი და შეიცვალა ტერმინით „დიდი ოპერა“.

ლისტესო ტემპო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს შესრულებას ტემპის შეუცვლელად.

ტიმპანები — საორკესტრო საკრავი, რომელიც წამყვან ფუნქციას ასრულებს დასარტყამ საკრავთა ჯგუფში; სიმფონიურ ორკესტრში ჩვეულებრივ 2 ტიმპანია, ამიტომ მუს. ყოფაში არ ხმარობენ სიტყვა „ტიმპანს“ მხოლოდით რიყხეში. ორივე ტიმპანზე ერთი შემსრულებელი უკრავს. ტიმპანები ნოტირებულია ბანის გასაღებში. ორივე ტიმპანის ბგერა ჩვეულებრივ აწყობილია წმინდაკვარტით ან კვინტით. რიტმული დარტყმების გარდა ტიმპანებზე კარგად გამოდის „ტრემოლო“, ტიმპანებიდან შეიძლება მიღებულ იქნეს სხვადასხვა სიძლიერის ბგერები ოდნავ გასაგონი პიანისიმოდან გამაყრუებელ ფორტისიმომდე.

Литературная часть (*театр*) — в советском театре отдел, ведающий формированием репертуара и работой с драматургами. Возникновение Л. ч. связано с периодом становления советского театра, с борьбой за утверждение современного репертуара. В настоящее время Л. ч. существуют во всех крупных советских театрах. В их задачи входит: критическая оценка поступающих в театр пьес, связь с драматургами, привлечение молодых писателей и оказание им помощи в работе над пьесой, доработка и редактирование совместно с автором произведений, принятых театром к постановке, подбор материалов, необходимых режиссуре в работе над спектаклями, подготовка литературных очерков о работе театра для прессы и пр.

ლიტერატურული ნაწილი (თეატრ.) — განყოფილება საბჭოთა თეატრში, რომელიც განაგებს რეპერტუარის ჩამოყალიბებას და დრამატურგებთან მუშაობას. ლიტერატურული ნაწილის შექმნა დაკავშირებულია საბჭოთა თეატრის ჩამოყალიბებასთან, თანამედროვე რეპერტუარის დანერგვა განმტკიცებისათვის ბრძოლასთან. ახლა ლიტერატურული ნაწილი არსებობს ყველა დიდ საბჭოთა თეატრში. მის მოვალეობაში შედის: თეატრში შემოსული პიესების კრიტიკული შეფასება, დრამატურგებთან კავშირი, ახალგაზრდა მწერლების მოზიდვა და მათთვის დახმარების გაწევა პიესაზე მუშაობისას, თეატრის მიერ დასადგმელად მიღებული პიესის დახვეწა და რედაქტირება ავტორთან ერთად; ისეთი მასალების შერჩევა-შეყვება, რომლებიც რეჟისორის დასკრძობა სპექტაკლზე მუშაობის დროს, თეატრის მუშაობის შესახებ ლიტერატურული ნაწილების მომზადება პრესისათვის და ა. შ.

literary part (*англ.*), partie littéraire (*франц.*), literarischer Teil (*нем.*), parte di lettere (*итал.*), parte literaria (*исп.*).

Литоглифика — резьба на камне.

ლიტოგლიფიკა — ქვაზე კვეთა.

от *греч.* lithos + glyphe.

Литографская бумага — специальный вид бумаги с повышенной проклейкой. Художник, выполняя оригинал для литографской репродукции, в зависимости от качества бумаги, на которой предполагается печатать данную литографию, изменяет технику своей работы.

ლითოგრაფიული ქაღალდი — ქაღალდის სპეციალური სახე, მეტიმეტად გახამებული. მხატვარი, ლითოგრაფიული რეპროდუქციისათვის ორიგინალის შესრულებისას, უნდა იცოდეს ქაღალდის ხარისხი, რაზედაც განზრახულია მოცემული ლითოგრაფიის ბეჭდვა. ქაღალდის ხარისხის მიხედვით მხატვარმა უნდა შეცვალოს თავისი მუშაობის ტექნიკა.

lithographic paper (*англ.*), papier à lithographie (*франц.*), Lithographiepapier (*нем.*), carta litografica (*итал.*), papel litográfico (*исп.*).

Литографские иглы — стальные острозаточенные различных сечений иглы для процарапывания камня, в частности для гравюры на камне. Такие иглы применяются и в офортной технике.

ლითოგრაფიული ნემსები — ფოლადის, წვრილად წამხებული, სხვადასხვა კვეთილობის ნემსები ქვის ამოსაყარავად. კერძოდ ქვაზე გრავირებისათვის. ასეთი ნემსები გამოიყენება აგრეთვე ოფორტულ ტექნიკაში.

lithographic needle (*англ.*), pointe lithographic (*франц.*), lithographischen Nadel (*нем.*), ago litografico (*итал.*), aguja litográfica (*исп.*).

Литургическая драма — вид ср.-век., преимущественно зап.-европ. муз. представления (IX—XIII вв.) Л. д. входила в состав пасхальной или рождественской церковной службы (литургии) и представляла собой инсценировку отдельных евангельских эпизодов. Возникла из «троп». Вместе с духовенством в представлении участвовали миряне и даже жонглеры. Пелл попеременно соло и хор или два полухория. В религиозное пение вторгались народные песенные элементы, вводилась игра на инструментах. После запрещения представлений в церквях Л. д. разыгрывалась на папертях, перед храмами. Л. д. подготовила площадной мистериальный театр.

liturgy drama (англ.), liturgique drame (франц.), liturgische Drame (нем.), dramma litúrgica (итал.), drama litúrgica (исп.).

Лифтовая сцена (лифтовая двухэтажная сцена) — одна из разновидностей подъемноопускной сцены. Представляет собой жесткую конструкцию, верхняя и нижняя части которой являются самостоятельными сценическими «планшетами». Вся конструкция подвешена на стальных канатах и уравновешена противовесами. В то время как на нижнем планшете, расположенном на уровне игровой площадки, происходит сценическое действие, на верхнем планшете устанавливаются следующие картины.

lifting stage (англ.), scène-levis (франц.), Hebebühne (нем.), scena pevatoia (итал.), esena levadiza (исп.).

Лихтваген (кино) — см. Передвижная электростанция.

Lichtwagen (нем.).

Лишо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует просто.

liscio (итал.).

ლიტურგიული დრამა — შუა საუკ. უპირატესად დასავლეთ ევროპ. მუსიკალური წარმოდგენის სახეობა (IX—XIII საუკ.). ლიტურგიული დრამა სააღდგომო ან საშობაო საეკლესიო წირვის ნაწილი იყო (ლიტურგია) და წარმოდგენდა სახარების ცალკეული ეპიზოდების ინსცენირებას. წარმოიშვა „ტროპისაგან“. სასულიერო პირებთან ერთად მონაწილეობდნენ საერო კაცნი კუონგლორებიც კი. მონაცეულობით მღეროდნენ სოლო და ქორო ან ორი ნახევარქორო. რელიგიურ სიმღერაში თანდათან ფეხს იკიდებდა ხალხური სიმღერის ელემენტები, საკრავებზე დაკვრა. მას შემდეგ, რაც აკრძალა ასეთი წარმოდგენების ეკლესიებში შესრულება, ლიტურგიულმა დრამამ გადაინაცვლა ეკლესიის კარიბჭესთან. ლიტურგიულმა დრამამ ნიადაგი მოუმზადა სამოედნო მისტერიულ თეატრს.

ლიფტიანი სცენა (ლიფტიანი ორსართულიანი სცენა) — ასაწევ-დასაწევი სკენის ერთ-ერთი სახესხვაობა. ამ ხისტი კონსტრუქციის ქვედა და ზედა ნაწილები დამოუკიდებელი სასკენო „პლანშეტებია“. ფოლადის ბავირებზე დაკიდებული კონსტრუქცია გაწონასწორებულია საპირწონეებით. როდესაც ქვედა სასკენო მოედანზე მიდის მოქმედება, ზედა პლანშეტზე აწყობენ შემდგომ სურათებს.

ლიხტვაგენი (კინო) — იხ. მოძრავი ელექტროსადგური.

ლიშო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რომ უნდა შესრულდეს უბრალოდ.

Лието — музыкальный термин, указывающий на радостное, веселое исполнение.

lieto (итал.).

Лоа — часть театрального представления в испанском театре XVI—XVII вв. В 1-й пол. XVI в. называлась «интроит». Первоначально — похвала пьесе, зрителям, городу, заканчивавшаяся просьбой о снисхождении. В дальнейшем Л. превратилась в драматизированный пролог с музыкальными номерами, где кратко излагалось содержание пьесы. Л. проносил один из актеров, главным образом директор труппы.

loa (исп.).

Ловитор (цирк) — гимнаст или акробат, ловящий вольтижера или выполняющий с ним различные упражнения.

Lovitor (русс.).

Логейон — в античном театре эллинистической и римской эпох помост, на котором играли актеры. Л. соединял оба «параскения» и представлял собой крышу «проскения». В греческом театре классической эпохи местом выступления актеров была «орхестра». Позднеэллинистические и римские авторы используют вместо этого термина имевшее первоначально более широкий смысл слово «скена», чем подготавливалось его современное значение (сцена — площадка, на которой происходит театральное представление). Для передачи слова «Л.» римляне пользовались также термином «пульпитум».

logeion (греч.).

Лоджия, лоджа — помещение, открытое с одной или нескольких сторон (в виде крытого балкона, портика или отдельно стоящего здания). Открытая сторона часто оформляется арками, колоннами, ограждается балюстрадой или парапетом.

loggia (итал.), loggia (англ.), loge (франц.), Loggia (нем.), logia (исп.).

25. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ლოეტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მხიარულად შესრულებას.

ლოა — თეატრალური წარმოდგენის ნაწილი, XVI—XVII საუკ. ესპანეთში. XVI საუკ. პირველ ნახევარში ეწოდებოდა «ინტროიტო». პირველ ხანებში ეს იყო პიესის, მაცურებლის, ქალაქის ქება, რომელიც მთავრდებოდა შემწყნარებლობის თხოვნით. შემდგომში იგი გადაიქცა მუსიკალური ნომრების შემცველ დრამატუზებულ პროლოგად, რომელშიც მოკლედ მოთხრობილი იყო პიესის შინაარსი. ლოას ასრულებდა ერთ-ერთი მსახიობი, უმეტესად კი დასის დირექტორი.

ლოვიტორი (ცირკი) — ტანმოვარჩივე ან აკრობატი, რომელიც იჭერს ვოლტიჯორს ან მასთან ერთად ასრულებს ვარჯიშს.

ლოგეიონი — ელინური და რომაული ეპოქების ანტიკურ თეატრში ფიციარნაგო, რომელზედაც თამაშობდნენ მსახიობები. ლოგეიონი აერთიანებდა ორივე «პარასკენიუმს» და წარმოადგენდა «პროსკენიუმის» სახურავს. კლასიკური ეპოქის ბერძნულ თეატრში მსახიობთა თამაშის ადგილი იყო «ორქესტრა». გვიანელური ხანისა და რომაული ავტორები ამ ტერმინის ნაცვლად ხმარობენ სიტყვა «სკენას», რომელსაც პირველ ხანებში გაცილებით უფრო ფართო მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე ახლა აქვს მას (სცენა—მოედანი, რომელზედაც მიმდინარეობს თეატრალური წარმოდგენა). «ლოგეიონის» მნიშვნელობით რომაელები ხმარობდნენ აგრეთვე ტერმინ «პულპიტუმს».

ლოჯია — სამი ან ორი მხრიდან კედლით შემოსაზღვრული ნაწილი შენობისა (დახურული აივნის, პორტიკის ან ცალკე მდგომი ნაგებობის სახით). ლია მხარე ხშირად გაფორმებულია თალით, სვეტებით, შემოსაზღვრულია ბალუსტრადით ან პარაპეტით.

loggia (იტალ.), loggia (ანგლ.), loge (ფრანც.), Loggia (ნემ.), logia (ისპ.).

Ложа — место в зрительном зале, от-
деленное для нескольких лиц.

box (англ.), loge (франц.), Loge (нем.), palco (итал.), palco (исп.).

Ложки (муз.) — деревянные ложки, ис-
пользуемые русскими народными музыкан-
тами в качестве ритмического музыкально-
го инструмента.

rhythmic spoons (англ.), cuiller rythmique (франц.), rythmische Löffel (нем.), scchiaio
ritmico (итал.), cuchara rítmica (исп.).

Ложная готика (псевдоготика) — услов-
ное название направлений в европейской
архитектуре XVIII—XIX вв., подражав-
шим образцам готического зодчества.

pseudo-gothic, false gothic (англ.), pseudo-gothique, gothique fausse (франц.), falsche
Gotik (нем.), pseudo goticifmo (итал.), gòtica falsa (исп.).

Локо — музыкальный термин, указыва-
ющий, что исполнять следует: 1. как на-
писано (не перенося на октаву); 2. До
сих пор.

loco (итал.).

Локрийский лад (муз.) — «мелодический
лад», построенный по формуле: полутон-
тон-тон-полутон-тон-тон-тон. Звукоряд Л,
лада отличается от звукоряда натураль-
ного минора более низкими II и V ступеня-
ми ввиду наличия уменьшенной квинты
между тоникой и V ступенью. Л. лад в
художественных произведениях встреча-
ется реже других.

locryus modus (лат.), locrian, lokrian mode (англ.), mode locrienne (франц.), lokrische
Tonart (нем.), modo locrico (итал.), modo lóricico (исп.).

Ломбардский ритм (муз.) — вид «пунк-
тирного» ритма: чередование короткой (на
сильном времени доли) и долгой длитель-
ности (на слабом времени доли), распро-
странен в венгерской, чешской, шотланд-
ской народной музыке.

Lombardian rhythm (англ.), rhythm de Lombardie (франц.), Lombardischer Rhythmus
(нем.), ritmo di Lombardia (итал.), ritmo de Lombardia (исп.).

Лонжа (цирк) — длинный ремень, ар-
кан, веревка, обеспечивающие безопас-

ность — рамденიმე პირისათვის ცალკე გამო-
ყოფილი ადგილი მაყურებელთა დარბაზში.

კოვზები (მუს.) — ხის კოვზები, რომლებსაც
რუსი სახალხო მუსიკოსები იყენებდნენ როგორც
რიტმულ სამუსიკო საკრავს.

ერთ გოტიკა (ფსევდოგოტიკა) — პირობითი
სახელწოდება XVIII—XIX საუკუნის ევროპული
არქიტექტურის მიმდინარეობისა, რომელიც ბა-
ძავდა გუთურ ხუროთმოძღვრებას.

ლოკო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც
მიუთითებს შესრულებაზე: 1. ისე, როგორც არის
დაწერილი (ოქტავური გადატანის გარეშე); 2.
აქამდე.

ლოკრიული კილო (მუს.) — „მელოდიური კი-
ლო“ აგებული ფორმულით: ნახევარი ტონი-ტონი-
ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ტონი. ლოკ-
რიული კილოს ბგერათა რიგი განსხვავდება ნატუ-
რალური მინორის ბგერათა რიგისაგან უფრო და-
ბალი II და V საფეხურებით, ტონიკასა და V სა-
ფეხურს შორის არსებულ შემკირებულ კვინ-
ტის გამო. ლ. კილო მხატვრულ ნაწარმოებებში
სხვა კილოებზე იშვიათად გვხვდება.

ლომბარდიული რიტმი (მუს.) — „პუნქტირუ-
ლი“ რიტმის სახეობა: პატარა (ძლიერ დროზე)
და დიდი (სუსტ დროზე) გრძლიობების მონაცვლე-
ობა; გავრცელებულია უნგრულ, ჩეხურ, შოტ-
ლანდიურ ხალხურ მუსიკაში.

ლონჯა (ცირკი) — გრძელი თასმა, ქამანდა,
თოკი, რითაც მსახიობები თავს იზღვევენ სახი-

ность артистов, страхующие их при исполнении особо опасных трюков.

ფათო ილეთების შესრულების დროს.

single longe (ანგლ.), longe unique (ფრანც.), Longe (ნემ.), longe unico (იტალ.), longe sola (исп.).

Лопинг де лоп (цирк) — 1. Снаряд в номерах воздушной гимнастики, позволяющий исполнителю совершать полный оборот вокруг «штамберта», к которому снаряд подвешен.

ლოპინგ დე ლოპი (ცირკი) —

1. საპაერო ტანვარჯიშის იარაღი, დაკიდებულია „შტამბერტზე“, რითაც მსახიობი ტრიალებს „შტამბერტის“ ირგვლივ.

2. ამ იარაღზე შესრულებული ილეთები.

2. Трюки, исполненные на этом снаряде.

looping de loop (ანგლ.).

Лоток (арх.) — 1. Открытый желоб на крыше для стока.

ლარი (არქიტ.) — 1. სახურავზე მოწყობილი წყლის საწრეტი ღია ლარი.

2. Канавка вдоль тротуара для стока воды.

2. წყლის საწრეტი არხი ტროტუარის გასწვრივ.

chute, shoot, gutter (ანგლ.), auge (ფრანც.), Trog (ნემ.), scanalatura (იტალ.), canalòn desagüe (исп.).

Лоток свода (арх.) — пространство или промежуток между двумя ребрами свода.

თალის ლარი (არქიტ.) — სივრცე ანუ შუალედი თალის ორ გვერდს შორის.

chute (ანგლ.), glissoir (de bois) (ფრანც.), Rinne zwischen zwei Gewölberippen (ნემ.), scanalatura (იტალ.), saetìn (исп.).

Лунд — 1. Старинный афро-бразильский народный танец. Музыка в 2-дольном размере, остросинкопированная, темп подвижный.

ლუნდი — 1. ძველებური აფრო-ბრაზილიური ხალხური ტექვა. მუსიკა მკვეთრად-სინკოპირებულია, 2-წილად ზომამში, მოძრავ ტემპში.

2. Бразильский песенный жанр, сложившийся в конце XIX в. Песня преимущественно лирического характера, размер 3/4.

2. ბრაზილიური სასიმღერო ეანრი, შეიქმნა XIX საუკუნის დასასრულს. სიმღერა უპირატესად ლირიკული ხასიათისაა 3/4 ზომამში.

lundu (პორტუგ.).

Лупа наводки на фокус — оптический прибор для рассматривания мелких предметов, плохо различаемых глазом. Представляет собой собирающую «линзу» или иногда систему линз с небольшим фокусным расстоянием (10—100 мм). Увеличение Л. н. ф. происходит в зависимости от ее конструкции от 2 до 40—50 раз.

ფოკუსის ლუპა — ოპტიკური მოწყობილობა თვალისათვის ძნელად გასარჩევი მკირე საგნების დასანახად. წარმოადგენს შემკრებ ლინზას ანდა ზოგჯერ ლინზების სისტემას მკირე ფოკუსური მანძილით (10—100 მმ). ლუპის გამადიდებელი შესაძლებლობა დამოკიდებულია მის კონსტრუქციაზე; ადიდებს 2—დან 40—50 -მდე.

loupe de mise au point (ფრანც.), focus magnifier (ანგლ.), Einstelluppe (ნემ.), lente di messo su fuoco (იტალ.), lupa de puesta en punto (исп.).

Лура — французский народный танец XVII—XVIII вв., встречающийся в сюитах того же времени. Музыкальный размер 6/4. Движение медленное, плавное.

loure (франц.).

Люзингандо — музыкальный термин, указывающий на игривое, ласковое, вкрадчивое исполнение.

lusingando (итал.).

Люкарна (арх.) — оконный проем (круглой, полукруглой, овальной, прямоугольной или многоугольной формы) в чердачном помещении или купольном перекрытии. Служит источником света, играет также декоративную роль. Л. обычно украшена снаружи наличниками, лепными обрамлениями.

lucarne (франц.), lucarne (англ.), Dachfenster, Lukarne, Dachluke (нем.), vano della finestra (итал.), lucarne, vano de ventana (исп.).

Люксметр — переносный прибор для измерения освещенности поверхностей (кинэкранов, объектов съемки и т. д.) в люксах (единица освещенности).

от лат. lux и греч. metreo.

luxmeter (англ.), luxmètre (франц.), Beleuchtungsmesser, Luxmeter (нем.), luxmetro (итал.), luxometro (исп.).

«Люмиа» — термин, введенный американцем Т. Уилфредом для обозначения искусства беззвучной «музыки света».

«lumia» (амер.).

Люминодинамика (динамическая светоживопись) — составная часть «кинетического искусства», использующая подвижный свет.

от лат. lumen и греч. dynamikos, lumenodynamics (англ.), lumenodynamique (франц.), Luminedynamik (нем.), luminodinamica (итал.), luminodinamica (исп.).

Люминисцентная театральная живопись — художественно-изобразительное оформление спектакля (циркового или эстрадного представления, массового зрелища и др.).

ლურ — XVII—XVIII საუკუნეების ფრანგული კეკვა. გვხვდება იმდროინდელ სიუიტებში. მუსიკალური ზომა 6/4 აგებულია ნელ, ნარნარ მოძრაობებზე.

ლუზინგანდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს კეკლუც, ალერსიან, შემპარავ შესრულებას.

საშერცხული (არქიტ.) — სხვენის სართლის ან გუმბათის სარკველი (მრგვალი, ნახევარწრიული, ოვალური, სწორკუთხა ან მრავალკუთხა ფორმისა), კეთდება გასაშუქებლად, აგრეთვე დეკორატიული მიზნითაც. ჩვეულებრივ გარედან მორთულია საპირეებით, ძვრწული მოჩარჩობით.

ლუქსმეტრი — განათებულობის გასაზომი ხელსაწყო, რომელსაც ხმარობენ კინოეკრანების, გადასაღები ობიექტების და სხვათა განათებულობის დასადგენად ლუქსებში (განათებულობის ერთეული).

„ლიუმია“ — ტერმინი, შემოღებული ამერიკელ ტ. უილფრედის მიერ უხმო „შუქური მუსიკის“ ხელოვნების აღსანიშნავად.

ლუმინოდინამიკა (დინამიკ. შუქვერწ.) — „კინეტიკური ხელოვნების“ შემადგენელი ნაწილი, რომელიც იყენებს მოძრავ შუქს.

ლუმინესცენციური თეატრალური მხატვრობა — სპექტაკლის (საეიკო ან საესტრადო წარმოდგენის, მასობრივი სანახაობის და ა. შ.) მხატვრული გაფორმება. დაფუძნებულია ქსოვილის

Основано на использовании холодного свечения материи, т. е. с помощью веществ, свечение которых возникает не от тепловых, а от других световозбудительных источников. Эти вещества называются люминофорами, или светящимися красками. С помощью метода люминесцентной живописной трансформации представляется возможным по ходу действия мгновенно переносить зрителя из одной обстановки в любую другую. Обычные краски в сочетании со светящимися применяются в декорациях к спектаклям.

ცივი ნათების გამოყენებაზე, ანუ ისეთი ნივთიერებების მოშველიებაზე, რომელთა ნათება წარმოიქმნება არა თბური, არამედ სხვა სინათლისაღმქველი წყაროებით. ასეთ ნივთიერებებს ეწოდება ლუმინოფორები ანუ მანათობელი საღებავები. ლუმინესცენციური ფერწერული ტრანსფორმაციის მეთოდის დახმარებით შესაძლებელი ხდება მოქმედების მმდინარეობის კვალობაზე შუის გადავიყვანოთ მაყურებელი ერთი გარემოდან მეორეში. ჩვეულებრივი საღებავები მანათობლებთან შერწყმით გამოიყენება სპექტაკლების დეკორაციების გაფორმებისას. -

luminous sceneries, phosphorescent sceneries (*ანგლ.*), lumineux décoration, phosphorescentes décorations (*ფრანც.*), leuchtende, lumineszenze Dekoration (*ნემ.*), decorazion luminescent, decorazion fosfore scenti (*იტალ.*), decoraciónis luminozas (luminisantes) (*ისპ.*).

Люминесцентная съёмка (*кино*) — съёмка объектов, испускающих видимые лучи разной длины под действием невидимых ультрафиолетовых лучей. В кино Л. с. применяют для создания кс.с.е.е.е.с.е.н.н.х. кадров, с этой целью объекты окрашивают люминесцентными красками, которые светятся при ультрафиолетовом облучении.

ლუმინესცენციური გადაღება (*კინო*) — ვ/გადაღება იმ ობიექტების, რომლებიც უხილავი ულტრაიისფერი სხივების გაშუქებით გამოსცემენ ხილულ სხედასხვა ტალის სიგრძის სხივებს. კინოში ლ. გ. გამოიყენებენ კომბინირებული კადრების შესაქმნელად, ამიტომ გადააღებ ობიექტებს ლუმინესცენციური საღებავებით ფარავენ, რომლებიც ულტრაიისფერი სხივების გაშუქებით თითონ იწყებენ ნათებას.

Л. с. применяются для создания специальных эффектов в рисованных мультфильмах, в науке, в частности, в микроскопии и т. д.

ლ. გ. გამოიყენება სპეციალური ეფექტების შესაქმნელად ნახატ მულტფილმებში, მეცნიერებაში, კერძოდ, მიკროსკოპიაში და ა. შ.

luminous lighting (*სენგლ.*), lumière lumineuse (*ფრანც.*), Lumineszenzaufnahme (*ნემ.*), ripresa a luminescenza (*იტალ.*), iscaje luminescente (*ისპ.*).

Люнет, люнета (*арх.*) — арочный проем над дверью или окном, ограниченный снизу горизонталью.

ლუნეტი (*არქიტ.*) — ქვემოდან პორიზონტალურად შემოსაზღვრულა თაღოვანი] ლიობი, კარის ან ფანჯრის თავზე.

lunette (*ფრანც.*), groin (*ანგლ.*), Stichkappe (*ნემ.*), lunetta (*იტალ.*), aristón, nervo (de bóveda), luneto (*ისპ.*).

Люттуозо — музыкальный термин, указывающий на горестное исполнение.

ლუტუოზო — მუსიკალური ტერმინი, რომელი მიუთითებს მწუხარედ შესრულებას.

luttuoso (*იტალ.*)

Люфтпауза (*муз.*) — краткий перерыв в исполнении музыки, подобный переводу дыхания.

Atempause, Luftpause (нем.).

«Люче» — обозначение световой партии в светомузыкальных произведениях, введенное А. Н. Скрябиным, а вслед за ним использованное Р. Щедриным, А. Немтиным.

«luce» (итал.).

ЛЯ — 1. Одно из семи слоговых названий звуков, соответствует буквенному обозначению А или а.

2. Строй транспонирующих инструментов (in A), звучащих на полтора тона ниже, чем написаны их ноты. В этом строе в настоящее время применяются кларнет, корнет.

la (итал.).

Лявониха — белорусская народная песня и танец веселого, задорного характера, отличается быстрой сменой фигур, притоптыванием в конце фраз, размер 2-дольный, фигуры — 3-тактные.

liavonikha (белорусск.).

«Лягушка» — цирковой трюк, стойка на руках с заложенными на плечи ногами.

«frog» (англ.), «grenouille» (франц.), «Frosch» (нем.), «rana», «ranòschia» (итал.), «rana» (исп.).

ЛЯ мажор (*муз.*) — мажорная тональность с тоникой ля; то же, что A-dur; имеет 3 диеза в ключе (фа-диез, до-диез, соль-диез). В названии пьесы обозначает, что пьеса эта опирается на Л. мажор как основную тональность и, как правило, заканчивается ее тоникой (ля).

A major (англ.), la majeur (франц.), A-dur (нем.), la maggiorè (итал.), la mayor (исп.).

ЛЯ минор (*муз.*) — минорная тональность с тоникой ля; то же, что a-moll; ключевых знаков не имеет. В названии пьесы обозначает, что пьеса эта опирает-

ლუფტპაუზა (*მუს.*) — სულის მოთქმის მსგავსი მოკლე შესვენება მუსიკის შესრულების დროს.

«ლუჩე» — შუქური პარტიების აღნიშვნა შუქურ მუსიკალურ ნაწარმოებებში, შემოტანილი ა. ნ. სკრიაბინის მიერ, მის შემდგომ კი გამოყენებული რ. შჩედრინის და ა. ნემტინის მიერ.

ლა — 1. ბგერათა შვიდ მარცვლოვან [სახელწოდებათაგან ერთ-ერთი, შეესაბამება ასობრივ აღნიშვნას A ან a-ს.

2. ტრანსპონირებული საკრავების წყობა (in A), რომლებიც დაწერილთან შედარებით ტონანაბერით ქვემოთ ეღერენ. დღესდღეობით ამ წყობაში გამოიყენება კლარნეტი, კორნეტი.

ლიავონიხა — მხიარული, ხალისიანი ხასიათის ხალხური ბელორუსული სიმღერა და ცეკვა. გამოირჩევა ფიგურების სწრაფი ცვლით, ბაკუნით ფრაზის დასასრულს, ორწილადი ზომითა და სამტაქტიანი ფიგურებით.

«ლაყუა» — საციკო ილეთი: ხელყრა, მხრებზე შემოწყობილი ფეხებით.

ლა მაჯორი (*მუს.*) — მაჯორული ტონალობა ტონიკით ლა; იგივე, რაც A-dur; გასაღებში აქვს 3 დიეზი (ფა-დიეზი, დო-დიეზი, სოლ-დიეზი). პიესის სახელწოდებაში მიუთითებს, რომ პიესა ეყრდნობა ლა მაჯორს, როგორც ძირითად ტონალობას, და როგორც წესი მთავრდება მისი ტონიკით (ლა).

ლა მინორი (*მუს.*) — მინორული ტონალობა ტონიკით ლა; იგივე რაც a-moll; გასაღებში ნიშნები არა აქვს. პიესის სახელწოდებაში მიუთითებს, რომ ეს პიესა ეწყობა ლა მინორს,

ся на Л. минор как основную тональность и, как правило, заканчивается ее тоникой (ля).

A-minor (*англ.*), la mineur (*франц.*), a-moll (*нем.*), la minore (*итал.*), la menor (*исп.*).

Лянгуэндо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, как бы изнемогая.

languendo (*итал.*).

Ляргэтто — обозначение музыкального темпа, более подвижного, чем *largo*, а характера музыки менес, чем в *largo*, напряженного и сосредоточенного.

largetto (*итал.*).

Ляргамენტэ — музыкальный термин, указывающий на протяжное, широкое исполнение.

largamente (*итал.*)

როგორც ძირითად ტონალობას და როგორც წესი სრულდება მისი ტონიკით (ლა).

ლანგუენდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ღონე-მისხლილად.

ლარგეტო — ისეთი მუსიკალური ტემპის აღნიშვნა, რომელიც *largo*-ზე მოძრავია, მუსიკის ხასიათით კი *largo*-ზე ნაკლებად დაძაბული და ღრმა.

ლარგამენტე — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გაბმულ, ფართო შესრულებას.

М

Мавзолей — большой надгробный памятник, обычно в виде архитектурного сооружения. Название происходит от надгробного памятника царю Мавзолу в Малой Азии (IV в. до н. э.).

mausoleion (*греч.*), mausoleum (*англ.*), mausolée (*франц.*), Mausoleum (*нем.*), maufoleo (*итал.*) .

Мавританский стиль — архитектурный стиль, возникший у мавров во время их господства в Испании.

moresque style (*англ.*), style moresque (*франц.*), maurischer Stil (*нем.*), stile morésco (*итал.*), estilo mudéjar (*исп.*).

Магнитная видеозапись (видеограмма) — запись телевизионного изображения на магнитную ленту. Производится на специальных видеоманитофонах. Подробнее см. Видеозапись.

magnetical film (*англ.*), aimant pellicule (*франц.*), magnetisches Band (*нем.*), videoregistrazione (*итал.*), cinta magnética (*исп.*).

მავზოლეუმი — დიდი ზომის საფლავის ძეგლი, ჩვეულებრივ არქიტექტურული ნაგებობის სახით სახელწოდება წარმოადგება მეფე მავზოლის სამარხისაგან მცირე აზიაში (IV ს. ძვ. წ.).

მავრული სტილი — არქიტექტურული სტილი, რომელიც წარმოიშვა ესპანეთში მავრების ბატონობის დროს.

მაგნიტური ვიდეოჩანაწერი (ვიდეოგრამა) — სატელევიზიო გამოსახულების ჩანაწერი მაგნიტურ ფირზე. ჩ.წერა ხდება სპეციალურ ვიდეომაგნიტოფონზე. დაწერილებით იხ. ვიდეოჩანაწერა.

Магнитная лента — распространенный вид носителя магнитной записи звука. Известны два вида М. л.: однослойные с магнитным порошком в массе и двухслойные, состоящие из немагнитной основы, обеспечивающей соответствующую прочность ленты и магнитного рабочего слоя, наполненного мельчайшими частицами ферромагнитного порошка. В профессиональном кинематографе в основном пользуются перфорированной М. л. шириной 35 мм и 16 мм.

magnetic tape, tape (аγγλ.), ruban magnétique, band magnetique, aimant pellicule (фრანц.), magnetisches Band (нем.), nastro magnético (იტალ.), cinta magnetofónica (исп.).

Магнификат — часть вечернего богослужения в католической церкви — крупное хоровое многоголосное произведение или кантата для хора, солистов и оркестра.

magnificat (лат.).

Мадригал — итальянская песня лирического (преимущественно любовного) содержания на родном языке (в отличие от песенных жанров на лат. языке). М., возникший как одноголосная песня, уже к XIV в. исполнялся на 2—3 голоса, а к периоду своего расцвета (XVI в.) занял центральное место как светский жанр и к этому времени уже представлял собой развернутую вокальную поэму 4—5 голосного склада. Утонченные нюансы любовных переживаний на фоне идеализированной, картинной природы — таково преимущественно содержание М. Музыкальная фактура М. характеризовалась богатством хроматизмов и смелыми для того времени сопоставлениями тональностей. Проявившиеся в М. (к середине XVII в.) драматические тенденции способствовали тому, что он явился одним из истоков оперного искусства.

madrigale (იტალ.), madrigal (ანგლ.), madrigal (ფრანц.), Madrigal (нем.), madrigal (исп.).

მაგნიტური ფირი — მასალა, რომელზედაც იწერება მაგნიტურ რხევებად გარდაქმნილი ბგერა. ცნობილია ორი სახის მაგნიტური ფირი: ერთფენოვანი, რომელსაც მასაში მაგნიტური ფხენილი აქვს შეერეული, და ორფენოვანი, რომელსაც შედგება არამაგნიტური ძირისაგან, ფირის სათანადო გამძლეობას რომ უზრუნველყოფს და მაგნიტურა სამუშაო ფენისაგან, რომელსაც შედგება ფერომაგნიტური ფხენილას უწყრაუსი ნაწილაკებისაგან.

პროფესიულ კინემატოგრაფში ძირითადად გამოიყენება პერფორირებული მ. ფ. 35 მმ-ის და 16 მმ-ის სიგანისა.

მაგნიფიკატი — კათოლიკურ ეკლესიაში საღამოს ღვთისმსახურების ერთი ნაწილი — მსხვილი საგუნდო მრავალხმიანი ნაწარმოები, ან კანტატა გუნდის, სოლისტებისა და ორკესტრისათვის.

მადრიგალი — ლირიკული შინაარსის (უპირატესად სასიყვარულო) იტალიური სიმღერა მშობლიურ ენაზე (განსხვავებით იმ სასიმღერო ენარებისაგან, რომლებიც იწერებოდა ლათინურ ენაზე). თავდაპირველად ერთხმიანი სიმღერა, მადრიგალი უკვე XIV ს. 2—3-ხმიანი ხდებდა, ხოლო თავისი აღზევების პერიოდისათვის (XVI ს.), ცენტრალურ ადგილს იკავებს, როგორც საერო ენარი და ამ დროისათვის წარმოადგენს 4—5-ხმიან გაშლილ ეოკალურ პოემას. სასიყვარულო განცდების დახვეწილი ნიუანსები იდეალიზირებული, სურათოვანი ბუნების ფონზე — უპირატესად ასეთია მადრიგალების შინაარსი. მადრიგალების მუს. ფაქტურას ახასიათებს უხვი ქრომატიზმები და ტონალობების იმ დროისათვის მეტად გაბედული დაპირისპირება. დრამატულმა ტენდენციებმა, რომლებიც მოვიანებოდა (XVII ს. შუა წლები) გამოქვეყდნენ მადრიგალში, იგი საოპერო ხელოვნების ერთ-ერთ წყაროდ აქციეს.

Мажор — один из основных музыкальных ладов. Мажор придает музыке светлую окраску. Разновидностями мажора являются: а) натуральный мажор, б) гармонический мажор, в) мелодический мажор.

maggiore (итал.), major (англ.), majeure (франц.), Dur (нем.), mayor (исп.).

Мазар — гробница, могила мусульманского «святого».

mazar (арабск.).

Мазок (жив.) — наложение краски открытым движением кисти, а также сама полоса краски, накладываемая кистью.

dab, stroke of the brush, touch (англ.), coup de pinceau, touche, froittis (франц.), Pinselstrich (нем.), pennellata, colpo di pennello (итал.), pinclada, toque (исп.).

Мазурка — I. Польский народный танец. Возник у мазуров, проживающих в польской Мазовии. М. — стремительный, динамический, порой воинственный танец и вместе с тем лиричный по манере исполнения. Мелодия М. в 3-дольном размере характерна острым, четким ритмом, резкими акцентами, переходящими с сильной на любую из слабых долей такта. В XIX в. М. стала популярным бальным танцем во многих европейских странах.

2. Музыкальное произведение в форме этого танца (М. Шопена).

mazur (польск.), mazurka (англ.), mazurka (франц.), Mazurka (нем.), mazurca (итал.), mazurca (исп.).

Майдан — восточное название площади, преимущественно базарной.

maidan (тюркск.).

Майолика — художественная керамика, покрытая глазурью, в особенности итальянская и испанская керамика XV и XVI вв.

maiòlica (итал.), majolica (англ.), maiolique, majolique (франц.), Majolika (нем.), mayòlica (исп.).

მაჟორი — ერთ-ერთი ძირითადი მეს. კილო. მაჟორი მუსიკას ნათელ ელფერს ანიჭებს. მაჟორის სახესხვაობანია: ა) ბუნებრივი მაჟორი, ბ) პარზონიული მაჟორი, გ) მელოდური მაჟორი.

მაზარი — მამქაღანი წმინდანის სამარხი, საფლავი.

მანაცხი (ფერწ.) — ფენჯის წყვეტილი მოძრაობით საღებავის დაღება. აგრეთვე ფენჯით გაღებული თვით საღებავის ზოლი.

მაზურკა — I. პოლონეთის მახოვიაში მცხოვრებ მახურების ცეკვა. მ. სწრაფი, დინამიკური ცეკვაა, ზოგჯერ მებრძოლი ხასიათის. ამავე დროს მისი შესრულების მანერა მოხდენილი და ღირსეულია. მაზურკის სამწრაფი ზოვის მელოდისათვის დამახასიათებელია მკაფიო, მახვილი რიტმი, მკვეთრა აქცენტება, რომლებიც ძლიერიდან ტაქტის სუსტ დროზე გადადის. XIX ს.-ში ევროპის ქვეყანაში მ. გახდა პოპულარულ სამეჯლისო ცეკვა.

2. მუსიკალური ნაწარმოები ამ ცეკვის ფორმით (შოპენის მუბი).

მაიღანი — მოედანი აღმოსავლეთის ქალაქებში. უმეტესად საბაზრო.

მაიოლიკა — ქიქურით დაფარული მხატვრული კერამიკა, უპირატესად იტალიური და ესპანური (XV—XVI სს. საუკუნეებში).

Макет (кино) — уменьшенная в масштабе объемная модель, снимаемая вместо соответствующего объекта в его натуральную величину. Различают статичные, динамичные и мультипликационные М. Статичные М. применяются главным образом для «домашетки» тех частей крупных и сложных декораций, на фоне которых не происходит игрового действия, а также при методе «перспективного совмещения». М. позволяет создавать изобразительные эффекты, которые были бы неосуществимы при сооружении декораций в натуральную величину или оказались бы дорогостоящими. Посредством статичного М. чаще всего изображают монументальные сооружения и верхние части сложных интерьерных декораций. Статичные М. широко применяют для изображения декоративных объектов, которые по ходу действия должны разрушаться. Динамич. М. используются преимущественно для изображения движущихся на дальнем плане самолетов, автомобилей, поездов, кораблей. Иногда вместо непрерывно движущихся динамичных М. применяют мультипликационные М., снимаемые кадровой съемкой, как объемная мультипликация.

miniature, model (англ.), maquette, modèle (франц.), Modell (нем.), modello (итал.), modelo, maqueta (исп.).

Макет (театр.) — модель, воспроизводящая пространственно-декоративное решение спектакля. Общепринятые масштабы М. — 1/20, 2/25, 1/10 натуральной величины. Создание М. является важным моментом в процессе подготовки спектакля. Наличие М. позволяет решать ряд практических вопросов, связанных с монтажной декораций на сцене. Кроме декораций, мебели и др. обсастановки, в М. воспроизводятся также фигуры действующих лиц (из картона, пластилина). Они служат как для композиции мизансцен, так и для выявления масштаба декораций. М. Сывают двух видов: рабочие — без отдел-

М. — масштაბურად შემკირებული მოკულობითი მოდელი, რომელსაც იღებენ მსგავსი ნამდვილი ობიექტის ნაცვლად. განასხვავებენ სტატიკურ, დინამიკურ და მულტიპლიკაციურ მაკეტებს. სტატიკურ მაკეტს ძირითადად იყენებენ დიდი და რთული დეკორაციების იმ ნაწილების შესაცვლელად, რომელთა ფონზე არ წარმოებს მოქმედება, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, როდესაც გადაღება წარმოებს „პერსპექტიული შეთავსების“ მეთოდით. საშუალებას იძლევა შეიქმნას ისეთი გამომსახველობითი ეფექტები, როგორც შეუძლებელია ნატურალური სიდიდის დეკორაციების აგებისას, ანდა მეტად ძვირი დაჯდებოდა მათი აგება. სტატიკური მაკეტის მეშვეობით უმეტესწილად ასახვენ მონუმენტურ ნაგებობებს და რთული ინტერიერული დეკორაციების ზედა ნაწილებს. სტატიკური მაკეტი ფართოდ გამოიყენება ისეთ დეკორაციულ ობიექტების შესაცვლელად, რომლებიც მოქმედების განვითარების მიხედვით უნდა დაინგრეს. დინამიკური მაკეტი გამოიყენება უპირატესად შორეულ პლანზე მოძრაი თეიმფრინების, ავტომობილის, მატარებლის, გემის გადასაღებად. ზოგჯერ განუწყვეტლივ მოძრაი დინამიკური მაკეტის ნაცვლად იყენებენ მულტიპლიკაციურ მაკეტს, რომლის გადაღებას თითოეულ რეალურ გადაღებით აწარმოებენ (როგორც მოკულობით მულტიპლიკაციას).

მაკეტი (თეატ.) — სიერკობრივ-დეკორაციული გადაწყვეტის დაპატარავებული ნიმუში, სპექტაკლის მოდელი. მაკეტის მიღებული მასშტაბებია ნატურალური ზომის 1/20, 2/25, 1/10. მაკეტის შექმნა მნიშვნელოვანი მომენტია სპექტაკლის მოზადების პროცესში. მაკეტის არსებობა სცენაზე დეკორაციათა გაწყობის პრაქტიკულ საკითხების გადაწყვეტის საშუალებას იძლევა. გარდა დეკორაციებისა, ავეყისა და სხვ. მაკეტში ნაჩვენებია აგრეთვე მოქმედ პირთა ფიგურებიც (მუყაოს ან პლასტილინისაგან გაკეთებულ). ასეთი ფიგურები გამოდგება როგორც მიზანსცენების კომპოზიციების შესაქმნელად, ისე დეკორაციების მასშტაბების განსასაზღვრელად. მაკეტი ორი სახისაა: სამუშაო — დათუქმავებელი ლეტალე-

ჯი დეტალები, и выставочные, показывающие декорационное решение спектакля в полном виде.

modèllo, plàstico (იტალ.), maquette, maket (ფრანც.), model (ანგლ.), Modell (ნემ.), maqueta (исп.).

Макк — традиционный персонаж древнеримской «ателланы». Тип неуклюжего дурака, подвергающегося вечным насмешкам и побоям; известны сюжеты, в которых М. выступал в ролях изгнанника, солдата и даже девушки. Обычная маска М. — с лысой головой, длинным носом и ослиными ушами.

massus (лат.).

Маком (муз.) — 1. 7-ступенные диатонические лады в таджикской и узбекской народной профессиональной музыке (в музыке арабов и иранцев — макам).

2. Развитые многочастные вокально-инструментальные произведения (типа сюнты), основанные на ладах М. Поэтический текст М. носит лирический характер. Характерные ритмические формулы различных форм М. — «усули» — воспроизводятся на «дойре». Цикл из 6 М. носит название «шашмаком».

маком (тадж.).

Макрокиносъемка — специальный вид киносъемки мелких объектов (цветов, насекомых) в масштабе один к одному, осуществляемый без помощи микроскопа. М. чаще всего применяется при съемке научных и учебных фильмов.

от греч. makros.

macrofilming (англ.), macro prise de vues (франц.), Makrofilmaufnahme (нем.), macro-tirésa cinematografica (იტალ.), macrofilmación (исп.).

Максура — место халифа или знати в мечети, отгороженное решеткой.

maksura (арабск.).

ბით, და გამოსაფენი — რომელიც სრული სახით გვიჩვენებს სპექტაკლის დეკორაციულ გადაწყვეტას.

მაკი — ძველი რომაელი „ატელანის“ ტრადიციული პერსონაჟი. ტიპი უგერგილო ადამიანისა, ბრუკისა. რომელსაც წამდაუნუმ დასციინიან, სთემენ; ზოგიერთ სიუჟეტში მაკი გამოდიოდა აგრეთვე ლტოლვილის, ჭაროსკაცის, ქალშვილის როლშიც კი. მაკის ჩვეულებრივი ნიღაბია-მელონტი, გრძელცხვირა და ღიღუტა.

მაკომი (მუს.) — 1. ტაჭიურ და უზბეკურ ხალხურ პროფესიონალურ მუსიკაში — 7 საფეხურიანი დიატონური კილოები (არაბულ და სპარსულ მუსიკაში მაკამი).

2. მაკომის კილოებზე აგებულ, განვითარებულ მრავალწლიანი სიუიტის ტიპის ვოკალურ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებები. მ.-ს პოეტური ტექსტი ლირიულია. მ.-ს სხვადასხვა ფორმების დამახასიათებელი რიტმული ფორმულები — „უსული“ — სრულდება „ლოირაზე“.

6 მაკომისაგან შემდგარ ციკლს ეწოდება „შამმაკომი“.

მაკროკინოგადაღება — ეკუთვნის კინოგადაღების ე. წ. სპეციალურ სახეობას. მისი საშუალებით ხდება წერილ-წერილი ობიექტების მასშტაბში 1:1 (ყველაზემის, მწერების) გადაღება მიკროსკოპის გარეშე. მაკროკინოგადაღება განსაკუთრებით გამოიყენება მეცნიერულ და სასწავლო ფილმების წარმოებაში.

მაქსურა — ხალიფასა და დიდკაცობისათვის მოაჩირით გამოყოფილი ადგილი მეჩეთში.

Малануроба — образец сатирической народной драмы, возникшей в Западной Грузии в XVI—XVIII вв. В пору усиления крепостной зависимости крестьян. В последующем, сохранив свою изначальную форму, М. стала народной драмой, направленной против феодального гнета и междоусобных войн, тяготевших над Грузией на протяжении XVI—XVIII вв.

malanuroba (груз.).

Малая флейта (муз.) — духовой музыкальный инструмент, по величине в два раза меньше и соразмерно тоньше, чем обыкновенная флейта. Она звучит на октаву выше, чем обозначается в нотах.

flauto piccolo (итал.), flauta pequena (исп.), piccolo (англ.), petite flûte (франц.), kleine Flöte (нем.).

Малый барабан (муз.) — уменьшенная разновидность большого. Поверх нижней кожи, по которой не ударяют, натянуты 3—4 струны, оббитые канителью, что придает звучанию М. б. дребезжащий оттенок. Играют на нем 2 тонкими палочками из твердого дерева с утолщениями на концах. Звук М. б. сухой, четкий, значительно более высокий, чем у Б. б., но не определенный и не является собственно музыкальным звуком. Наряду с простыми, двойными, тройными и т. д. ударами, на М. б. особенно хорошо удается нарастающее тремоло. Нотируется, как и Б. б. на одной линейке («нитке»)

tamburo piccolo (итал.), side drum (англ.), caisse claire, tambour militaire (франц.), kleine Trommel (нем.), tambor pequeno (исп.).

Мальтийский механизм — механизм, преобразующий равномерно-вращательное движение в прерывистое, один из видов скачкового механизма. Применяется в кинопроекторах для прерывистого продвижения фильма в фильмовом канале.

geneva mechanism, Maltese cross (англ.), croix de Malte (франц.), Maltesekreuzgetriebe (нем.), croce di Malta (итал.), cruz de Malta (исп.).

Малануроба — сатириული ხალხური დრამის ნიმუში, რომელიც აღმოკენდა დასავლეთ საქართველოში XVI—XVIII ს.ს., გლეხთა ბატონყმური ურთიერთობის გაძლიერების ხანაში. შემდეგ შეინარჩუნა რა თავისი პირველსაწყისი ფორმა, მ. იქცა ხალხურ დრამად, რომელიც მიმართული იყო ფეოდალური ჩაგვრისა და შინაბრძოლების წინააღმდეგ, რაც ასე მძიმე ტვირთად აწვა საქართველოს XVI—XVIII საუკუნეების განმავლობაში.

პატარა ფლეიტა (მუს.) — ჩასაბერი სამუს. საკრავი, ჩვეულებრივ ფლეიტაზე ორჯერ მცირე და შესაბამისად უფრო წვრილი. ელერს ოქტავით ზემოთ დაწერილთან შედარებით.

პატარა დაფდაფი (მუს.) — დიდი დაფდაფის ზომით უფრო მცირე სახესხვაობა. ქვედა აკზე დამაგრებული აქვს მოსირბელი 3—4 სიმი, რაც მის ხმოვანებას ელრიალის ელფერს ანიჭებს. მასზე უკრავენ წვრილი, ბოლოსკენ გაგანიერებული მაგარი ხის 2 ჯოხის საშუალებით. პატარა დაფდაფის ბგერა მშრალი, მკვეთრი და დიდ დაფდაფთან შედარებით ბევრად უფრო მაღალია, მაგრამ იგი განსაზღვრული არ არის და არსებითად მუსიკალურ ბგერას არ წარმოადგენს. მარტივ ორმაგ, სამმაგ და ა. შ. დარტყმებთან ერთად პატარა დაფდაფზე კარგად ელერს მზარდი ტრემოლო. პ. დ. ისევე, როგორც დიდი დაფდაფი ნოტირებულია ერთ ხაზზე („მაფზე“).

მალტური მექანიზმი — მექანიზმი, რომელიც თანაბრად მბრუნავ მოძრაობას გარდაქმნის წყვეტილად, ნახტომისებრი მექანიზმის ერთ-ერთ სახედ. გამოიყენება კინოპროექტორებში კინოფირის ფილმის არხში პერიოდულად გადაადგილებისათვის.

Мангеймская школа — творческое направление в музыке, сложившееся в XVIII в. в Мангейме (Германия). Деятельность М. ш. — один из важных этапов в развитии европейской инструментальной музыки XVIII в. Длительные динамические нарастания (*crescendo*) и спады, яркие контрасты, глубокая эмоциональность и нежная чувствительность напевных мелодий, тонкие оттенки выразительности явились чертами нового стиля оркестровой игры и одновременно симфонического творчества. 4-частная циклическая форма симфонии получила у мангеймцев широкое развитие. На формирование композиторского и исполнительского стиля М. ш. очень большое влияние оказала чешская музыкальная культура. Главные представители — Рихтер, Стамец, Каннабих.

Mannheim School (*англ.*), école de Mannheim (*франц.*), Mannheims Schule (*нем.*), scuola di Mannheim (*итал.*), escuela de Mannheim (*исп.*).

Мандолина — струнно-щипковый инструмент, возник в Италии в XVI—XVII вв. из лютневых инструментов. Наиболее популярна неаполитанская М. Играют алектром.

mandolino (*итал.*), mandolin (*англ.*), mandoline (*франц.*), Mandoline (*нем.*), mandolina (*исп.*).

Мандук (*театр*) — гротескный персонаж древнеримских сельских народных фарсов. Маска М. имела широко открытый рот, огромные подвижные челюсти, при движении которых зубы громко лязгали.

manducus (*лат.*).

Манеж (*цирк*) — 1. круглая площадка диаметром 13 м. посредине цирка на котором дается представление.

2. Помещение для конно-спортивных состязаний.

manège (*франц.*), arena (*англ.*), Manège, Reitbahn (*нем.*), arena (*итал.*), arena (*исп.*).

მანჰეიმის სკოლა — შემოქმედებითი მიმდინარეობა მუსიკაში, რომელიც ჩამოყალიბდა XVIII ს. მანჰეიმში (გერმანია). მანჰეიმის სკოლის მოღვაწეობა ერთერთი უმნიშვნელოვანესი ეტაპია XVIII ს. ევროპული ინსტრუმენტული მუსიკის განვითარებაში. დინამიკის თანდათანობითმა ზრდამ (*crescendo*) და კლებამ შეკეთება კონტრასტებმა, მღერადი მელოდიების ღრმა ემოციურობამ და ნაზმა გრძნობიერებამ, გამოსახვის ნაკიფმა ხერხებმა, ჩამოყალიბა საორკესტრო დაკერის ახალი სტილი და შექმნა ახალი სიმფონიური შემოქმედება. მანჰეიმელებთან ფართო გავრცელება პოვა სიმფონიის 4-ნაწილიანმა ციკლურმა ფორმამ. მანჰეიმის სკოლის საკომპოზიტორო და საშემსრულებლო სტილის ფორმირებაზე დიდი გავლენა იქონია ჩეხურმა მუსიკალურმა კულტურამ, ძირითადი წარმომადგენლები არიან რიხტერი, სტამეცი, კანაბიხი.

მანდოლინა — სიმებიანი საწკმეტი საკრავი, წარმოიშვა იტალიაში XVI—XVII სს. ბარბოთის სახეობის საკრავებისაგან. ყველაზე უფრო პოპულარულია ნეაპოლური მ. მანდოლინაზე პლეკტრით უკრავენ.

მანდუცი (*თეატ.*) — ძველბერძნული სოფლური ხალხური ფარსების გროტესკული პერსონაჟი. მანდუცის ნიღაბს ჰქონდა ფართოდ გაღებულ პირი, ვეება ყბები, რომელთა მოძრაობის დროს ისმოდა კბილების ხმაშალალი კაწკაწი.

მანეჟი (*ცირკი*) — 1. მრგვალი მოედანი 13 მეტრიანი დიამეტრით, ცირკის ცენტრში, სადაც უჩვენებენ სანახაობას.

2. ცხენოსნობაში სპორტული შეჯიბრებების ჩასატარებელი შენობა.

Манипуляция (цирк) — демонстрация фокусов, основанных на ловкости рук.

manipulation (франц.), manipulation (англ.), Manipulation (нем.), manipolazione (итал.), manipulación (исп.).

Мансарда — жилое помещение чердачного типа под самой крышей. Названа по имени французского архитектора Мансара.

mansarde (франц.), mansard, garret (англ.), Mansarde (нем.), mansarda, soffitta (итал.), buhardilla (исп.).

Мануали (муз.) — 1. Клавиатуры на органе, на которых играют руками.

2. Клавиатуры на клавесине.

manualis (лат.), manual (англ.), manuel (франц.), Manual (нем.), manuale (итал.), manual (исп.).

Маньеризм — 1. Стиль в искусстве, отличающийся злоупотреблением какими-либо приемами, какой-либо манерой, обычно формально воспринятыми от большого мастера или школы; характеризуется манерностью, вычурностью.

2. Стиль, переходный от Ренессанса к барокко, характеризующийся изображением изящных, сильно вытянутых манерно извивающихся фигур; распространен в западноевропейском изобразительном искусстве XVI—XVII вв.

maniérisme (франц.), manierisme (англ.), Manierismus (нем.), manierismo (итал.), manierismo (исп.).

Манчегга — народная песня-танец в характере сегидильи на Кубе. Размер сопровождаемой песни.

manchega (исп.).

Маньянитас (муз.) — общее наименование лат.-американской приветственной песни типа «Серенады».

mananitas (исп.).

Маракас (муз.) — шумовой инструмент, который используется в латино-американских танцах. Он представляет собой дере-

მანიპულაცია (ცირკი) — ფოკუსების დემონსტრირება, დამყარებული ხელების სიმარჯვეზე.

მანსარდა, ქორელი — უშუალოდ სახურავის ქვეშ მოთავსებული სხვენის ტიპის საცხოვრებელი. სახელწოდება წარმოდგა ფრანგი არქიტექტორის — მანსარის გვარისგან.

მანუალები (მუს.) — 1. ორგანზე—კლავიატურები, რომლებზეც ხელებით უკრავენ.

2. კლავიატურები კლავესინზე.

მანერიზმი — 1. ხელოვნების სტილი, რომელიც გამოირჩევა რომელიმე ისეთი ხეცხის, მანერის, გადამეტებულად გამოყენებით, რომლებიც ფორმალურად ნასესხებია დიდი ხელოვანის ან სკოლისაგან. ხასიათდება მანერულობით, ღვარკნილობით.

2. გარდამავალი სტილი რენესანსსა და ბაროკოს შორის, ახასიათებს ნატიფი, მეტისმეტად წაგრძელებული, მანერულად გრეხილი ფიგურების ასახვა. დასავლეთი ევროპის სახვით ხელოვნებაში გავრცელდა XVI-XVII საუკუნეებში.

მანჩეგა — კუბური ხალხური სიმღერა-ცეკვა-ხასიათით სეგიდილას ემსგავსება.

მანიანიტასი (მუს.) — „სერენადის“ ტიპის ლათ.-ამერიკული მისასალმებელი სიმღერის საერთო სახელწოდება.

მარაკასი (მუს.) — სახმაურო საკრავი, რომელიც გამოიყენება ლათინური ამერიკის ცეკვებში; წარმოადგენს ხის თხელკედლან ღრუ სფეროებს,

вянные полые шары с тонкими стенками, наполненные маленькими камешками. В настоящее время М. стал существенной принадлежностью джаз-оркестров, а также применяется и в симфонических партитурах, напр., у С. Прокофьева в «Александр Невском».

maracas (исп.), maracas (англ.), maracas (франц.), Marakas (нем.), maracas (итал.).

Марионетка — 1. кукла (в кукольном театре), находящаяся за ширмой ниже работающего с ней кукловода, который приводит ее в движение механизмом, применяемом в кукольном театре для исполнения ролей.

2. Первоначальное название изображения евангельской Марии в средневековой кукольной мистерии.

marionette (франц.), marionette, puppet (англ.), Marionette (нем.), marionetta (итал.), marioneta, titere, pelele (исп.).

Маримба — пластиночный ударный музыкальный инструмент (разновидность ксилофона).

marimba (итал.).

Марина — картина, изображающая морской вид, морской пейзаж.

marinus (лат.), marina (итал.), sea-scape, sea-piece, marine (англ.), marine (франц.), Marina (нем.), marina (исп.).

Маринист — художник, изображающий морские виды.

marinista, pittóre di marine (итал.), painter of sea-scapes (англ.), peintre de marines (франц.), Seemaler (нем.), marinista (исп.).

Марисита — жанр аргентинской народной песни, размер 6/8.

maricita (исп.).

Маркандо — музыкальный термин, указывающий на четкое исполнение отдельных звуков.

marcando (итал.).

რომლებშიც კენჭებია ჩაყრილ. დღესდღეობით მ. ჯაზ-ორკესტრების არსებითი ნაწილია, გამოყენება სიმფონიურ პარტიტურებშიც — მაგ., ს. პროკოფიევის „ალექსანდრე ნეველი“.

მარიონეტი—1. თოჯინა (თოჯინების თეატრში), რომელიც თეატრსუკანაა და უფრო დაბლაა, ვიდრე მასზე მომუშავე მეთოჯინე მსახიობი, რომელსაც მოქმედებაში მოჰყავს იგი თოჯინების თეატრში როლების შესასრულებლად ხმარებელი მექანიზმით.

2. სახარებისეულ მარიაშის გამოსახულების პირველადი სახე ლწოღება შეუსაბუთებების თოჯინების მისტერიაში.

მარიშა — ფირფიტებიანი დასარტყამი სამუსიკო საკრავი (ქსილოფონის ნაირსახეობა).

მარინა — ზღვის ხედის, ზღვის პეიზაჟის გამოხატეული სურათი.

მარინისტი — მხატვარი, რომელიც ზღვის ხედებს ხატავს.

მარისიტა — არგენტინელი ხალხური სიმღერის ჟანრი, რომლის ზომაა 6/8.

მარკანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ცალკეული ბგერების მკაფიო შესრულებაზე.

Маркиза — наружный навес над окном, балконом для защиты от солнца.

marquise (франц.), marquee (англ.), Markise (нем.), tenda (итал.), marquesa (исп.),

Маркетри — вид декоративно-прикладного искусства, при котором предмет украшается набором наклеиваемых на него фигурных пластинок из различных пород дерева, иногда из слоновой кости, металла, перламутра и т. п.; украшение, рисунок из таких пластинок.

marqueterie (франц.), marquetry (англ.), Markelerie (нем.), marqueteria (итал.), marqueteria (исп.).

Марсы (жив.) — краски искусственного происхождения, имеющие в своем составе глинозем, гипс, окись цинка и мел; в этом составе они и носят название марсов. М. значительно прозрачнее натуральных охр. По прочности почти что не уступают охрам, смешиваемы со всеми прочими красками и во всех техниках живописи употребимы.

Mars yellow, mars orange (англ.), jaune de Mars, brun de Mars, violet de Mars (франц.), Marsgelb, Marsrot, Marasbraun (нем.), Marte (итал.), Mars amarillo (исп.).

Мартелято — музыкальный термин, указывающий на отрывистое (резкое и сильное) исполнение звуков.

martellato (итал.).

Марш — музыкальное произведение, предназначенное для организованного движения войск, массовых шествий; жанр М. широко представлен в симфонической, оперной, балетной музыке. Размер М. $\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$; ритм четкий, форма преимущественно 3-частная.

Существуют различные типы М., отличающиеся темпом и характером: парадный М., походный М., похоронный М. и т. д.

marche (франц.), march (англ.) Marsch (нем.), marcia (итал.), marcha (исп.).

მარკიზა — ფანჯრის, თუ აივნის მზისაგან დასაცავი საჩიხი.

მარკეტრი — დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების სახეობა, რომელსაც საგანს რთავენ მასზე მიწებებულ სხვადასხვა ჯიშის ხის, ზოგჯერ სპილოს ძვლის, ლითონის, საღებავის და სხვა ფიგურული ფირფიტებით; ასეთი ფირფიტებისაგან დამზადებული სამკაული, ნახატი.

მარსები (ფერწ.) — ხელოვნური წარმოშობის საღებავები, რომელთაც თავის შემადგენლობაში გააჩნიათ თიხნარი (აყალო მიწა), თაბაშირი, თუთიის ეანგი და ცარკი. სწორედ ასეთი შემადგენლობით იწოდებიან ისინი მარსებად. მარსები ნატურალურ ოქრებზე გაკილებით გამოკვირვალენი არიან. სიმკვრივით თითქმის არ ჩამოუვარდებიან ოხრებს. სხვა საღებავებთან შერევის უნარით ხასიათდებიან და ფერწერის ყველა ტექნიკაში გამოიყენებიან.

მარტელატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ ბგერა უნდა იყოს მკვეთრი და ძლიერი და უნდა შესრულდეს წყვეტილად.

მარში — მუსიკალური ნაწარმოები, განკუთვნილი ჯარების ორგანიზებულ მოძრაობისათვის, მასობრივი სვლებისათვის, მარშის ეანრი ფართოდაა წარმოდგენილი სიმფონიურ, საოპერო, საბალეტო მუსიკაში. მარშის ზომაა $\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$;

რიტმი მკაფიოა, ფორმა უპირატესად 3-ნაწილიანი. არსებობს მარშის ნაირსახეობანი, რომლებიც განსხვავდებიან ტემპით და ხასიათით: საღმრთაწაულო მარში, მხედრული მარში, სამგლოვიარო მარში და ა. შ.

Марше — танцевальный шаг, при котором, в отличие от естественного, нога ставится на пол с вытянутого носка, а не с пятки.

pas marché (франц.).

Марциале — музыкальный термин, указывающий на воинственное исполнение.

marziale (итал.).

Маска — 1. Специальная накладка с каким-либо изображением (человеческое лицо, звериная морда, голова мифологического существа и пр.), надеваемая на лицо человека. М. изготавливаются из бумаги, папьемаше и других материалов. Применение масок началось в глубокой древности в обрядах. Позднее М. вошли в употребление в различных видах театра, напр., в античном, индонезийском, итальянской «комедии масок», древнерусских «скоморошних играх», древнегрузинском «берикаоба» и др., в качестве элемента актерского грима.

2. Повязка с вырезами для глаз, надеваемая на верхнюю часть лица участниками «карнавалов» и «маскарадов».

3. Термин иногда применяется в вокальной педагогике. Означает звучание голоса певца в верхней части лица (как бы прикрываемого маской). Ощущение М. объясняется резонированием певческого голоса в носовой и придаточной полостях.

4. (в кинематографии) — 1. Заслонка для защиты от действия света части поля кадра на киноплёнке во время экспонирования. 2. Фотографический способ, применяющийся для той же цели при комбинированной киносъемке с двойной или многократной экспозицией. Маски бывают: контактные, промежуточные, наружные, блуждающие.

5. (в скульптуре) — гипсовый слепок с лица умершего. М. имеют большое значение для скульпторов при создании по-

მარშე — საცეკვაო ნაბიჯი, რომლის დროს ფეხის დადგმა იატაკზე, ჩვეულებრივისაგან განსხვავებით, ხდება გაქიმული ფეხის წვერით და არა ქუსლით.

მარციალე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რომ უნდა შესრულდეს საბრძოლო სულისკვეთებით.

ნილაბი—1. სპეციალური სახეზე ასაფარებელი, რომელზედაც გამოხატულია ადამიანის, ცხოველის ან მითოლოგიური არსებების სახე. ნილაბი მზადდება ქალაქისაგან, პაპიემამესა ან სხვა მასალე-ბისაგან. ნილაბების გამოყენება დაიწყო უძველეს დროში, წეს-ჩვეულებათა აღსრულებისას. შემდგომში ნილაბებს, როგორც მსახიობის გრიმის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს, იყენებდნენ სხვადასხვა სახეობის თეატრებში, მაგალითად, ანტიკურ, ინდონეზიურ თეატრებში, იტალიურ „ნილაბების კომედიამი“, ძველრუსულ „სკომოროხების თამაშში“, ძველქართულ „ბერეკაობაში“ და ა. შ.

2. სახეზე (მის ზემოთა ნაწილზე) ასაფარებელი სახვევი, რომელსაც ჰქონდა ჭრილი თვალებისათვის, იყენებდნენ კარნავალების, მასკარადების დროს.

3. ტერმინი ზოგჯერ იხმარება ვოკალურ პედაგოგიაში. აღნიშნავს მომღერლის ხმის უღერადობას სახის ზემოთა (თითქოსდა ნილაბით დაფარულ) ნაწილში. ეს ახსნება მომღერლის ხმის რეზონირებით ცხვირისა და დანამატ ღრუებში.

4. (კინემატოგრაფიაში) — 1. ექსპონირებისას კადრის არის ნაწილის სინათლისაგან დასაცავი სახური. 2. ფოტოგრაფიული ხერხი, რომელსაც ამავე მიზნით მიმართავენ კომპაგი ან მრავალჯერადი ექსპოზიციით კომბინირებულ გადაღებისას. ასეთი ნილაბები სხვადასხვაგვარია, არსებობს კონტაქტური, შუალედური, გარეთა, მოხეტიალე.

5. (ქანდაკებაში) — მიცვალებულის სახის ანაბეჭდი თაბაშირისა. ასეთ ნილაბს დიდი მნიშვნელობა აქვს მოქანდაკისათვის სიკვდილის შემდგომი პორტრეტის შესაქმნელად. ჯერ კიდევ ძველად

смертных портретов. М., существовавшие еще в древнем мире (напр., восковые М.), распространились в XIV в., а — особенно широко с XIX в.

masque (франц.). От лат. masca, muscus.

Маскарад — 1. Празднество, бал, участники которого носят маски и особые костюмы (этнографические, исторические, сказочные и пр.). Обычай ряженья возник во времена глубокой древности. Элементы М. присутствуют в народных обрядах и играх античной эпохи, связанных с земледельческими праздниками, в ярмарочных, масленичных гуляньях и пр. С XIII—XIV вв. в ряде европейских стран получили распространение «карнавалы» с входившими в них играми ряженных. Одновременно М. вошли в придворные празднества, принимая форму различных театральных зрелищ (интерлюдии, морески, маски и др.).

2. Танцевальные выходы (антре) на придворных балах начала XVII в. (Франция), исполнители которых выступали в масках. Носили название балетов-маскарадов.

mascarade (франц.), masquerade, fancy-dress ball (англ.), Maskenball (нем.), ballo in maschera, mäscherata (итал.), mascarada, baile de máscaras (исп.).

Маскарон — декоративный мотив в архитектуре и прикладном искусстве в виде скульптурного изображения какой-либо маски (человеческого лица или головы животного). М. помещаются над окнами или воротами.

mascharone (итал.), mascarón (англ.), mascarone (франц.), Maskaron (нем.), mascarón (исп.).

Маски — увеселительное придворное представление в Англии XVI—XVII вв., приуроченное к торжественному пиршеству (главным образом свадебному). Основу М. составляли танцы и шествия в маскарадных костюмах под музыку, чередующиеся с выступлениями певцов и поэта,

арსებული ნიღბები (მაგალითად, სანთლისა) უფრო ფართოდ გავრცელდა XIV საუკ., განსაკუთრებით კი XIX საუკ.

მასკარადი — 1. ზეიმი, ეკლისი, რომლის მონაწილეებს ნიღბები უკეთიათ და აცვიათ საგანგებო ტანსაცმელი (ეთნოგრაფიული, ისტორიული, ზღაპრული და ა. შ.). საგანგებოდ მორთვა-მოკაზმვის ჩვეულება უძველეს დროში ჩაისახა. მასკარადის ელემენტებს შეიცავდა ანტიკური ეპოქის ზნე-ჩვეულებები და თამაშობები, რომლებიც დაკავშირებული იყო მიწათმოქმედების დღესასწაულებთან, აგრეთვე საბაზრო სეირნობები, ყველეგრის დღესასწაული და სხვ. XIII—XIV საუკ. ვეროპის ზოგიერთ ქვეყანაში გავრცელდა საგანგებოდ მორთულ-მოკაზმულთა საკარნავალო თამაშობები. იმედროულად მასკარადები შევიდა სამეფო კარის ზეიმებში და თეატრალური სანახაობის სახე მიიღო (ინტერლუდია, მორესკი, მასკი და სხვ.)

2. საცეკვაო გამოსვლები (ანტრე) სამეფო კარის მეგლისებზე (XVII ს. საფრანგეთი), რომლის შემსრულებლებს ნიღბებით ჰქონდათ სახე დაფარული. ასეთ ცეკვას ბალეტ-მასკარადო ეწოდებოდა.

მასკარონი — არქიტექტურასა და გამოყენებით ხელოვნებაში — დეკორატიული მოტივი, რაიმე ნიღბის სკულპტურული (ადამიანის სახისათუ ცხოველის თავის) გამოსახულება. თავსდება ფანჯრის ან კიშკრის თავზე.

ნიღბები—სამეფო კარის გასართობი წარმოდგენები XVI—XVII საუკ. ინგლისში, რომლებიც იმართებოდა საზეიმო ღონის დროს (უმეტესად ქორწილში). ნიღბების საფუძველს წარმოადგენდა ცეკვა და სამასკარადოდ გამოწყობილთა მსვლელობა მუსიკის თანხლებით, რასაც ენაცვლებოდა მძიმე რეგებისა და ამხსნელი ტექსტის მკითხველი

читающего пояснительный текст. Исполнителями М. были как любители, так и актеры профессионалы. Сюжеты М. носили обычно мифологический или пасторально-аллегорический характер. В целом этот жанр характеризовался преобладанием зрелищной стороны. Постановочные принципы М. были позднее использованы в английских оперно-балетных спектаклях и пантомимах. Как музыкальная форма М. к середине XVIII в. подготовили рождение английской оперы. В истоках своих М. связаны с феодально-рыцарскими празднествами «междуяствиями».

masque (франц.) от лат. . masca, mascus.

Масса (арх.) — в физике М. определяется как количество вещества, из которого состоит тело. В художественно-композиционном плане это свойство (масса) рассматривается на основе ассоциативного восприятия.

massa (лат.), mass (англ.), masse (франц.), Masse (нем.), mole (volume), di un edificio (итал.), masa (исп.).

Массверк — ажурный орнамент в готической архитектуре.

Masswerk (нем.).

Массикот (желтый сурик) — краска светло-желто-оранжевого цвета, имела значение в истории живописи и была известна уже древнему Египту. Главное назначение ее заключается в том, чтобы служить материалом для варки быстросохнущего масла (олифы).

kings' yellow, litharge (англ.), massicot, litharge (франц.), Massicot, Bleiglätte, Silberglätte (нем.), litargirio (итал.), litargirio (исп.).

Массовая сцена (театр) — сцена с большим количеством участников, изображающих по ходу пьесы «толпу», «народ», «массу».

mass scene (англ.), scène de masse (франц.), Massenszene (нем.), scène di massa (итал.), escena de masas (исп.).

პოეტის გამოხედვები, ნიღბებში მონაწილეობდნენ როგორც მოყვარულები, ისე პროფესიონალი მსახიობები. ნიღბების სიუჟეტები ჩვეულებრივ მითოლოგიური ან პასტორალურ-ალეგორიული ხასიათისა იყო. და საერთოდ ყი ემთავრება ყურადღება ექცეოდა სანახაობით მხარეს. ნიღბების სადადგმო პრინციპებზე შექმდებოდა გამოყენეს ინგლისის საოპერო-საბალეტო სპექტაკლებსა და პანტომიმებში. მუსიკალური ფორმის მსროე XV:II საუკ. შუა წლებში ნიღბებმა ნიღბები მოეწადა ინგლისური ოპერის ჩასახვეს. თავისი საწყისებით ნიღბები დაავსებრბებლია ფეოდალურ-ჩაინდელ დღესასწაულ კერძობაში რის-თან.

მასა (არქიტ.) — ფიზიკაში მასა სიღლიე, რომლიც აც იზომება ნივთიერებას რაოდენობა. მსატკრულ-კომპოზიციურ კლანში ეს თვისება (მასა) განიხილება ასოციაციური აღქმის საფუძველებზე.

მასვერკი — ავერული ორნამენტი გუთერ არქიტექტურაში.

მასიკოტი (ყვითელი სურინჯი) — ამ საღებავს აქვს ღია ყვითელ-ნარიანჯისფერი. ფერწერის ისტორიაში მას აღრიდანეუ ენიკებოდა მნიშვნელობა. იგივერ კიდევ ძველეუ გეოპრისათვის იყო ცნობილი. მისი მთავარი დანიშნულებაა სწრაფმშრობი ზეთის (ოლიფის) ხარშვის მასალად გამოყენება.

მასობრივი სცენა (თეატ.) — პიესით გათვალისწინებული სცენა, სადაც მონაწილეობს ხალხი „ბრბო“, „მასა“.

Массовая сцена, «массовка» — кинематографическая сцена, в которой активно действует народ, масса. М. с. в фильме несут решающую смысловую нагрузку, обуславливают образный строй и стиль произведения. Основная задача построения М. с. — создание образа массы (в отличие от М. с. в театре, где, как правило, требуется индивидуализация поведения каждого из участников сцены). В решении М. с. в кино большое значение имеет зрелищная выразительность сжатых во времени действий, лаконичных отдельных элементов-кадров, «монтажность», т. е. воплощение на экране сложно развивающихся событий при помощи ряда простых по изображаемому действию кадров.

crowd, extras (англ.), figurants (франц.), escena de masas (исп.).

Масляный грунт (жив.) — состоит из проклеек, на которые непосредственно нанесены слои неразбавленных или мало-разбавленных масляных белил. Масляные грунты имеют глянцевую поверхность.

oil prime (англ.), empâtement (impression) à l'huile (франц.), Ölgrund (нем.), fondo à olio (итал.), fondo al óleo (исп.).

Масляная живопись — была известна уже в X в., но в употребление начала входить с конца XIV—начала XV вв. Основной вид живописной техники с XVI в. Связующим веществом для красочных порошков служат различные масла и лаки. Масляными красками пишут на холсте, деревянной или металлической доске, на картоне и т. д., покрытых белым и цветным грунтом (клеевым, масляным, эмульсионным и др.), а также для стенных росписей. Краски М. ж. обладают особенной глубиной и прозрачностью, позволяющими достигать исключительной полноты реалистической передачи действительности. Основные методы М. ж., став классическими, легли в основу советского искусства.

painting in oils (англ.), peinture à l'huile (франц.), Ölmalerei (нем.), pittura ad olio (итал.), pintura al óleo (исп.).

მასობრივი სცენა — კინემატოგრაფიული სცენა, რომელშიც აქტიურად მონაწილეობს ხალხი, მასა. მ. ს.-ის ფილმში აკისრია გადაწყვეტი აზრობრივი ამოცანა, იგი განაპირობებს ნაწარმოების სახიფათო წყობასა და სტილს. მ. ს.-ის აგების ძირითადი მიზანი მასის საერთო სახის შექმნაა (განსხვავებით ჯეოტრის მასობრივი სცენისაგან, სადაც, როგორც წესი, საჭიროა სცენის ყოველი მონაწილის მოქმედების ინდივიდუალიზაცია). კინემატოგრაფის მ. ს.-ის გადაწყვეტაში დიდი მნიშვნელობა აქვს დროის მიხედვით ფრიად შეკუმშული მოქმედების, ცალკეული ლაგონიური ელემენტების—ცადრების, „მონტაჟირების“ ხედვით გამოშახვლობას, ე. ი. ეკრანზე რთულად განვითარებადი მოვლენების განხორციელებას რამდენადმე უბრალო კადრის გამოშახვლობითი მოქმედების შეერთებით.

Komparserie (нем.), scena di massa (итал.),

ზეთოვანი ქვეფენილი (ფერწ.) — წარმოადგენს წებოვან წანასს, რაზედაც უშუალოდ დატანილია გაუზავებელი ან ნაკლებგაზავებული ზეთის თეთრას ფენები. ზეთოვან ქვეფენილს აქვს კრიალა ზედაპირი.

oil prime (ანგლ.), empâtement (impression) à l'huile (ფრანც.), Ölgrund (ნემ.), fondo à olio (იტალ.), fondo al óleo (ისპ.).

ზეთოვანი ფერწერა — უკვე ცნობილი იყო X საუკუნეში, მაგრამ ხმარებაში შემოვიდა XIV საუკუნის ბოლოსა და XVI საუკუნის დასაწყისში. ფერწერის ძირითადი სახე — XVI საუკუნისა. საღებავთა ფხვნილების შემავარდნებელ ნათიერებად იხმარება სვედასსხვა ტილი და ლაქი. ზეთოვანი საღებავებზე უკრან ტილოზე, ხის ან ლითონის დაფაზე, მუყაოზე და ა. შ., რომლებიც დაფარულია თეთრი და ფერადი ქვეფენილით (წებოვანი, ზეთოვანი, ემულსიური და სხვ.). ზეთოვანი ფერწერა გამოიყენება აგრეთვე კედლების მოსაპატავად. მის საღებავებს ახასიათებს თვალსაჩინო სიღრმე და გამჭვრევალეა, რაც ხელსაყრელი პირობაა სინამდვილის რეალისტურად, განსაკუთრებელი სისრულით ასახვისათვის, ძირითადი მეთოდები ზეთოვანი ფერწერისა, რომლებიც კლასიკურად იქცნენ, საფუძვლად დაედო საბჭოთა ხელოვნებას.

painting in oils (ანგლ.), peinture à l'huile (ფრანც.), Ölmalerei (ნემ.), pittura ad olio (იტალ.), pintura al óleo (ისპ.).

Мастаба— название гробницы древнеегипетской знати в эпоху Древнего царства.

mastaba (*арабск.*).

Мастихин, местихин — инструмент живописца, узкая лопаточка или нож, из упругого гибкого материала (стали, рога), служащий для растирания красок (гл. обр., масляных), нанесения масляной краски или грунта ровным слоем, а также для очистки палитры и стирания уже написанной части картины.

mastiche (*греч.*), mestichino, spatola (*итал.*), spatula, palette-knife (*англ.*), amassette, fer de truelle, truelle de lissage (*франц.*), Spattel (*нем.*), espátula (*исп.*).

Масштабность (*арх.*) — соразмерность формы по отношению к окружающему пространству и к другим формам. Большую роль для выявления масштабности играет контрастное отношение малой величины к большой. При восприятии масштабности имеют значение также ассоциации, связывающие величины формы с привычными величинами, соразмерными с человеком (напр., ступень, дверь, окно и т. п.).

Maß, Ausmaß, Proportionalität (*нем.*), scale (*англ.*), echelle (*франц.*), vastità, ampiezza (*итал.*), escala, tamaño, proporciones (*исп.*).

Материал съёмочного дня (*кино*) — часть фильма, заснятая или выдсленная для съёмки в течение одного дня.

dailies (*англ.*), production journalière (*франц.*), Tagesausbeute (*нем.*), produziõne giornaliera (*итал.*), producciõn a jornal (*исп.*).

Материал фильма несмонтированный — различные части материала будущего фильма, но не соединенные в одно целое (не подвергшиеся монтажу).

footage, raw material (*англ.*), matière brute (*франц.*), Rohmaterial (*нем.*), materiale non elaborato (non rifinito) (*итал.*), materiales en bruto (*исп.*).

Матировочная машина — устройство, предназначенное для устранения поверхностных повреждений с основы фильмокопии при ее реставрации и чистке.

deading machine (*англ.*), machine de matage (*франц.*), Mattierungsmaschine (*нем.*), macchina di apparecchio (*итал.*), máquina de mear (*исп.*).

Мастаба — ძველი ეგვიპტის დიდგვაროვანთა სამარხის სახელწოდება ძველი სამეფოს ხანაში.

Мастихини, მესტიხინი — ფერმწერის ინსტრუმენტი, იარაღი, წერილი ნიჩაბი ანდა დაწა. დამზადებული მკერაჲ, დრეკადო მასალისაგან (ფოლადი, რქა), რომელიც იხმარება საღებავების გასალესად (უმთავრესად ზეთოვანის), ზეთოვანი საღებავის ანდა გრუნტის (ქვეფენილის) თანაბარ ფენად დასადებად, აგრეთვე პალატრის გასაწმენდად და სურათის უკვე დაწერილ ნაწილის ასაფხეკად.

მასშტაბურობა (*არქიტ.*) — თანაზომიერება ფორმისა გარემო სივრცესა და სხვა ფორმებთან შედარებით. მასშტაბურობის გამოსავლენებლად ღიდ როლს ასრულებს კონტრასტული მიზართება მკირე სიღიღისა ღიდ სიღიდესთან. მასშტაბურობის აღსაქმელად მწინენელობა აქვს, აგრეთვე, ასოციაციებს. რომლებიც ფორმის ზომას ადამიანის თანაზომიერ სიღიდებს უკავშირებენ (მაგ., საღებერი, კარი, ფანჯარა და ა. შ.).

გადაღების დღის მასალა (*კინო*) — ფილმის ნაწილი, რომელიც ერთი დღის განმავლობაშია გადაღებული ან უნდა გადაიღოს.

ფილმის დაუმონტაჟებელი მასალა — მომავალი ფილმის მასალის ნაწილები. რომლებიც ჭერ კიდევ არაა ერთ მთლიანობად აკონსტრუირებულია.

დამჭრკალებელი მანქანა — სარესტავრაციო მოწყობილობა, რომელიც განკუთუნეილია ფირის ზედაპირული დაზიანების (განაქაწრი, წერტილები) მოსაშორებლად.

Матюцинь (*мюз.*) — народный струнный смычковый инструмент, распространенный во внутренней Монголии.

matoutsin (*монг.*).

Матредур — французский бальный танец быстрого темпа в 2-дольном размере, по темпу и построению фигур сходен с «эко-сезом». Особенность М. — сольное исполнение 4-й фигуры каждой парой поочередно.

matredure (*франц.*).

Матуар (*граф.*) — шарообразный инструмент с массой шипов, посредством которых поверхность доски покрывается многочисленными мелкими царапинами, точками с зазубринами.

matuar (*англ.*), matuare (*франц.*), Matuare (*нем.*), matuar (*итал.*), matuar (*исп.*).

Маунг (*мюз.*) — бирманский народный инструмент — гонг с колокольчиками. Он состоит из 18 гонгов, расположенных в трех рамках.

maung (*бурм.*).

Мауэрлат (*арх.*) — бревенчатая или брусовая обвязка, укладываемая по внутреннему обрезу верха наружных стен, в которую опираются деревянные стропила. Назначение М. — распределять давление от стропил на каменные стены, а также создавать для них опору.

Mauerlatte, Mauerbank (*нем.*), wall plate (*англ.*), filet de mur sablière (*франц.*), solera (*итал.*), viga de arroyo (*исп.*).

Махиобели — мимический актер древнегрузинского театра Сахиоба.

makhiobeli (*груз.*).

Мачта (*цирк.*) — цирковой снаряд, вертикально укрепленная труба, шест или бамбук. Применяется в номерах эквилибристики на вольностоящей проволоке (между двумя укрепленными М. подвешивается трос).

mast (*англ.*), mât (*франц.*), Mast (*нем.*), àlbero (*итал.*), árbol, mástil (*исп.*).

Матюцини (*мюз.*) — халхурский народный струнный инструмент, распространенный в Монголии.

Матредури — французский бальный танец быстрого темпа, орфуралд ზომამი. ტემპითა და აგებულებით ემსგავსება ეკოსეზს. მ.-ის თავისებურებაა თითოეული წყვილის მიერ მე-4 ფიგურაციის სოლო შესრულება მორიგეობით.

Матюარი (*граф.*) — ბირთვისებრი ინსტრუმენტი უამრავი წვევით, რომელთა მეშვეობით დაფის ზედაპირი იფარება ურიცხვი წერილ-წყრილი ნაქდევით, ნაკბილარებით, წერტილებით.

მაუნგი (*მუს.*) — ბირმული ხალხური ინსტრუმენტი — გონგი ზანზალაყებით. ის შედგება სამ ჩარჩოში მოთავსებული 18 გონგისაგან.

მაუერლატი, თავკოქი (*არქიტ.*) — გარე კედლების შენაჭერზე მოთავსებული ძელებით ან მორებით შედგენილი სარტყელი, რომელზედაც დაბჯენილია ხის ნივნივები. თავკოქის დანიშნულებაა ნივნივების დაწოლის განაწილება ქვის კედლებზე, აგრეთვე მათთვის საყრდენების შექმნა.

მახიობელი — ძველქართულ თეატრ „სახიობის“ მიმიკოს მსახიობი.

ანძა (*ციკრი*) — საციკრო იარაღი, ვერტიკალურად დაპაგრებული შილა, ლატანი ან ბამბუკი. გამოიყენება თავისუფლად დაკიდებულ მავთულზე ეკვილიბრისტიკული ნომრების შესრულებისას (ორ დაპაგრებულ ანძას შორის იკიდება გეარლი).

Машикули (*арх.*) — навесные бойницы, укрытые с боков и сверху, расположенные в верхних частях оборонительных стен и башен средневековых укреплений. С утратой оборонного значения М. используются как декоративно-конструктивный элемент в гражданских и культовых зданиях.

crenel(le), battlemente (*англ.*), créneau (*франц.*), Schießscharte (*нем.*), feritoca, bales-trièra (*итал.*), ballestera, tronera (*исп.*).

Машина-композитор — электронно-цифровая вычислительная машина, которая «сочиняет» музыку, печатая ее в виде последовательности чисел — закодированных нот, либо сразу же воспроизводит в виде звуков.

computer-composer (*англ.*), compositeur-computer (*франц.*), Computer-Komponist (*нем.*), compofitóre-computer (*итал.*), compositor-computer (*исп.*).

Маэстозо — музыкальный термин, указывающий на торжественное, величавое исполнение.

maesloso (*итал.*).

Маэстро — наименование деятелей различных областей искусства (композиторов, дирижеров, живописцев и др.).

maestro (*итал.*).

Маяк (*арх.*) — сооружение башенного типа с сильным источником света для ориентировки судоводителей. М. сооружаются на скалах, рифах и т. п. М. по своему назначению делятся на разные виды (указательные, предостерегательные, опознавательные и др.).

light house (*англ.*), phare (*франц.*), Leuchtturm (*нем.*), faro di luce (*итал.*), faro de ruta (*исп.*).

Мгега — древнегрузинский термин, обозначавший игру драматического актера.

mgera (*груз.*).

Мгосани — певец, музыкант-композитор древнегрузинского театра Сахиоба.

mgosani (*груз.*).

მაშიყული, ხალოდე (*არქიტ.*) — შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრეებისა და გალავნების ზედა ნაწილების შევარილებში ქვის დასაშენად მოწყობილი, ზემოდან და გვერდებიდან დაფარული პორიზონტალური ხეხეტი. მას შემდეგ, რაც თავდაცვითი საბრძოლო მნიშვნელობა დაკარგეს, დეკორატიულ-კონსტრუქციულ ელემენტად იყენებდნენ სამოქალაქო და საეკლტო შენობებში.

მანქანა-კომპოზიტორი — ელექტრონული გამოთვლითი მანქანა, რომელიც „თხზავს“ მუსიკას და ბეჭდავს მას საყოლო ნოტების — რიცხვების თანამდევრობის სახით ან მაშინვე გადმოსცემს მას ბგერების საშუალებით.

მაესტროზო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს საზეიმოდ, დიდებულად შესრულებას.

მაესტრო — ხელოვნების სხვადასხვა დარგის მოღვაწის (კომპოზიტორის, ღირეორის, მხატვრის და სხვ.) საპატიო სახელი.

შუქურა (*არქიტ.*) — კოშკის ტიპის ნაგებობა, რომელიც თავსდება სინათლას ძლიერი წყარო ნაოსანთა ორიენტირებისათვის. შუქურას აგებენ კლდეზე, რიფებზე და ა. შ. დანაშენების მიხედვით შუქურა შეიძლება იყოს მიწათითებელი, გამაფრთხილებელი და ა. შ.

მღერა — დრამატული მსახიობის თამაშის აღმნიშვნელი ძველი ქართული ტერმინი.

მგოსანი — ძველქართული თეატრ სახიობას მომღერალი, მუსიკოს-კომპოზიტორი.

Меандр — греческий извилистый орнамент с завитками или в виде ломанной линии. Название связано с малоазийской рекой Меандр.

maiandros (греч.), meander (англ.), méandre (франц.), Mäander (нем.), meandro (итал.), meandro (исп.).

Мебахте — тапчор-иноземец (древнегрузинский термин).

mebakhtë (груз.).

Мебель — предметы обстановки жилых и общественных помещений. М., выполняющая утилитарные функции, играет в то же время важную роль в архитектурно-художественном оформлении интерьера, составляя издавна особую отрасль прикладного искусства. Тесная связь М. с архитектурой сказывается как в габаритах и подборе предметов обстановки, так и в ее художественных формах и характере отделки. В конце XIX — начала XX вв. «новый стиль» в М. порождает вычурные формы искусства «модерн».

Новые модели советской М. для жилых домов и общественных сооружений, театров, гостиниц и т. д. отличаются простотой конструкции, удобством, соблюдением гигиенических требований, изяществом форм и отделки.

mobilis (лат.), meuble (франц.), furniture (англ.), Möbel (нем.), mobile, mobili (итал.), muebles (исп.).

Мегалитические сооружения, мегалиты — памятники из необработанного или грубо сколотого камня — долмены, менгиры, кромлехи, циклопические сооружения из каменных глыб сухой кладки (без связывающего вещества). М. в основном, относятся к 3—2 тысячелетиям до н. э.

megalithic constructions (англ.), constructions mégalithiques, mégalithes (франц.), Megalithen, Megalithkultur (нем.), megaliti (итал.), megalito (исп.).

მეანდრი — ბერძნული ორნამენტი, რომელიც ხეობიანი კლანილო ხაზისა ან ტეხილი ხაზის სახე აქვს. სახელწოდება უკავშირდება მცირე აზიის მდინარე მეანდრს.

მებახტე — უცხოებთ მროკაენი ს. ს. ორბელიანი.

ავეჯი — საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი სათავსების ღვაძი. ავეჯი, რომელიც უჭარბარულ მოვალეობას ასრულებს, ამავე დროს მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ინტერიერის არქიტექტურულ-მხატვრულ გაფორმებაში და ძველთაგანვე გამოყენებით ხელოვნების განსაზღვრულ სფეროს მიეკუთვნება. ავეჯის უშუალო კავშირი არქიტექტურასთან ელინდება როგორც ღვაძის გაბარიტებითა და სახეობით, ისე ამ საგნების მხატვრული ფორმებისა და მოპირკეთების ხასიათის შერჩევისას. XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში ავეჯის „ახალმა სტილმა“ („მოდერნიზმა“) ავეჯის ღვარჯნილი ფორმები შექმნა.

საბჭოური ავეჯის ახალი მოდელები — საცხოვრებელი ბინების, საზოგადოებრივი სათავსების, თეატრების, სასტუმროებისა და სხვა დანიშნულებისა — გამოირჩევა კონსტრუქციის უბრალოებით, მოხერხებულობით, ჰაგიუნერ მოთხოვნათა დამყოფილებით, მოხდენილი ფორმებითა და ლამაზი მოპირკეთებით.

მეგალითური ნაგებობანი, მეგალითები — დაუმუშავებელი ან ტლანქად დამუშავებელი ქვის ძეგლები — დოლმენები, მენქარები, კრომლხები, ციკლოპური ნაგებობანი, შშრალად ნაწყობი ლოღებით (შემაკევირებელი ნივთიერების გამოყენებლად აშენებული). მეგალითები ძირითადად ძველი წელთაღრიცხვის მე-3—2 ათასწლეულით თარიღდებიან.

Мегалополис — 1. Крайне урбанизованная, стихийно складывающаяся форма города (характерна для развитых капиталистических стран). 2. Линейный характер застройки, вытянутой вдоль транспортных магистралей, обусловленный взаимодействием относительно близко расположенных друг к другу крупных городов.

3. Группа агломерации населенных пунктов. Термин происходит от названия древнегреческого города Мегалополь, возникшего в результате слияния более 35 поселений Аркадии. Впервые термин был применен для обозначения сплошной городской застройки связанных между собой агломераций Бостона, Нью-Йорка, Филадельфии, Вашингтона, Балтимора.

megalopolis (греч.).

Мегарон — один из типов жилища эпохи эгейской культуры. Представляет собой удлиненную прямоугольную в плане постройку с открытым помещением — сенями — на торцевой стороне, обычно огражденным с боков стенами (т. н. антами), а спереди — столбами. За сенями находился зал с очагом посередине, над которым в перекрытии имелось отверстие для дыма.

megaron (греч.).

Медальон (арх. и прикладное искусство) — 1. Рельеф или орнаментальный мотив, заключенные в овал или круг. Применяется в отделке зданий, мебели и т. д.

2. Круглая или овальная пластинка небольших размеров с рельефным или живописным изображением (обычно портретом). М. исполняется чаще всего из металла в технике литья или чеканки.

medaglione (итал.), médallion (англ.), médaillon (франц.), Medaillon (нем.), medallón (исп.).

Медაპდაპე — барабанщик (грузинский термин).

medapdape (груз.).

მეგალოპოლისი — 1. ქალაქის უკიდურესად ურბანიზირებული, სტიქიურად მოწყობილი ფორმა (დამახასიათებელია განვითარებული კაპიტალისტური წვეულებისთვის).

2. განაშენიანების ნახობრივი ხასიათი, გაშენებული სატრანსპორტო მაგისტრალების გაწვრთვა, გაპირობებული შედარებით ახლო მდებარე მსხვილი ქალაქების ურთიერთქმედებით.

3. დასახლებული პუნქტების აგლომერაციის ქგუფი. ტერმინი წარმოდგება ძველბერძნული ქალაქის, მეგალოპოლის, სახელწოდებიდან, რომელიც შეიქმნა არკადიის 35-ზე მეტი დასახლების შეერთების შედეგად. პირველად ტერმინი ნახმარი იქნა ბოსტონის, ნიუ-იორკის, ფილადელფიის, ვაშინგტონის, ბალტიმორის აგლომერაციით ერთმანეთთან დაკავშირებული ერთიანი საქალაქო განაშენიანების აღსანიშნავად.

მეგარონი — ეგეოსური კულტურის ეპოქის საცხოვრებელი სახლის ერთ-ერთი სახეობა. წარმოადგენს წაგრძელებულ სწორკუთხოვან ნაგებობას წინიდან ღია ფრეფნით, რომელიც ჩვეულებრივ გვერდებიდან კედლებით (ანტებით) არის შემოზღუდული, წინ კი სვეტები აქვს. დერეფნი უკან დარბაზია, მის ცენტრში — ერა, ერის თავზე სახურავში — საკვამლის ხვრელია.

მედალიონი — (არქიტექტურასა და გამოყენებით ხელოვნებაში) — 1. მრგვალ ან ოვალურ ჩარჩოში ჩასმული რელიეფი ან ორნამენტი. იყენებენ შენობის, აუციხის და სხვ. მოსარჩავად.

2. რელიეფური ან ფერწერული გამოსახულების (ჩვეულებრივ პორტრეტის) მქონე მცირე ზომის მრგვალი ან ოვალური ფირფიტა. მედალიონი უმეტესად კეთდება ლითონისაგან (ჩამოსამით ან ქედრობით).

მედაფდაფე — დაფდაფე დამკრელი (ქართული ტერმინი).

Медиссон — международный бальный танец, исполняемый под Бит-музыку. Темп 32—40 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

medisson (англ.)

Медленный вальс — современный вариант венского вальса. Исполняется в более медленном темпе, с большей широтой поворотов и шагов. Акцентируется первый удар. Темп 30—32 такта в минуту. Музыкальный размер 3/4. М. в., в легком, общедоступном исполнении, относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

slow waltz (англ.)

Международный кинофестиваль — смотр достижений киноискусства различных стран, на котором лучшим фильмам и их создателям (режиссерам, актерам, сценаристам, операторам, композиторам, художникам и др.) обычно присуждаются премии, призы, дипломы и т. п. Задача М. к. — обмен опытом и выявление значительных произведений искусства кино за определенный период (как правило, не более 3-х лет).

international film festival (англ.), cinéma festival international (франц.), internationale Filmfestspiele (нем.), festival cinematográfico internazionale (итал.), festival cinematográfico internacional (исп.).

Междуствия — во Франции, Англии и Италии XIV—XVI вв. театрализованная сценка, разыгрывавшаяся в феодальных замках во время пиршеств, между сменой блюд. М. чаще всего создавались на темы рыцарской жизни, связанные с крестовыми походами. Исполнителями М. были главным образом представители феодальной аристократии. Действие сопровождалось музыкой и танцами. В Англии на основе М. развился жанр масок. Русский термин

მედისონი — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა, სრულდება ბიტ-მუსიკის თანხლებით. ტემპი — 32—40 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა — 4/4.

ნელი ვალსი — ვენური ვალსის თანამედროვე ვარიანტი. სრულდება უფრო ნელი ტემპით, ძალზე ფართო ბრუნებითა და ნაბიჯებით. აქცენტირებულია პირველი თელა. ტემპი — 30—32 ტაქტი წამში. მუსიკალური ზომა — 3/4. ადვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით განეყოფნება ყოფით ცეკვებს, ხოლო რთული შესრულებით, რთული ფიგურების და შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

საერთაშორისო კინოფესტივალი — სხვადასხვა ქვეყნის კინოხელოვნების მიღწევათა დათვალიერება, სადაც საუკეთესო ფილმებსა და მათ შემქმნელებს (რეჟისორებს, მსახიობებს, სცენარისტებს, ოპერატორებს, მხატვრებს და სხვ.) ჩვეულებრივ ანიჭებენ პრემიებს, პრიზებს, დიპლომებს და ა. შ. ს. კ.-ის გამართვის მიზანია გარკვეული პერიოდის მანძილზე (როგორც წესი, 3 წლის განმავლობაში) შექმნილი კინონაწარმოებების გამოვლენა.

კერძაშორისი — XIV—XVI სუეკ. საფრანგეთსა, ინგლისსა და იტალიაში თეატრალიზებული სცენა, რომელიც თამაშდებოდა ფეოდალების ციხე დარბაზებში ლხინის დროს — სუფრაზე ახალ-ახალი კერძების შემოტანისას, უმეტესად იქმნებოდა რაინდების ჭვაროსნულ ლაშქრობებთან დაკავშირებულ თემებზე. შემსრულებლები ძირითადად იყვნენ ფეოდალური არისტოკრატის წარმომადგენლები. მოქმედებას თან ახლდა მუსიკა და ცეკვები. კერძაშორისის საფუძველზე ინგლისში განეთარდა ნიღბების ენარი. ბოლო ხანებში

«М.» в последние годы появился в театро-ведческой литературе.

entremets (франц.).

Мезонин — верхний полуэтаж или надстройка над средней частью жилого дома.

mezzanino (итал.), mezzanine (англ.), entresol (франц.), Zwischengeschoß, Mezzanin (нем.), entresuelo (исп.).

Мезостилон (арх.) — пространство между двумя колоннами.

mesostylon (греч.).

Мезраб (муз.) — приспособление, которым ударяют по струнам музыкального инструмента при игре. То же, что плектр.

mezrab (араб.).

Мел (жив.) — горная порода, может быть смешиваемая со всеми красками, за исключением парижской и прочих лазурей, а также составленных из них красок. М. находит большое применение в клеевой живописи и окраске, казенново-известковой живописи и силикатной. В пастели он играет роль белил и связующего вещества пастельных карандашей. Им пользуются для подмеси красок и т. п.

chalk (англ.), craie (франц.), Kreide (нем.), gesso (итал.), creta, tiza (исп.).

Меланж-акт (цирк) — номера, сочетающие трюки нескольких разнородных жанров.

mélange acte (франц.).

Мел натуральный — подвергается перемалыванию, просеиванию и отмучиванию, что производится в специальных аппаратах. Полученный таким образом мел носит название плавленого.

processed chalk (англ.), craie de fusion (франц.), Schmelzkreide (нем.), gesso di formaggio (итал.), creta de fusión (исп.).

თეატრპოდნობაში დამკვიდრდა რუსული ტერმინი „მეედლიასტკიე“. აქედან — ქართული „ქერძთაშორისი“.

მეზონინი, ქორედი — ზედა ნახევარსართული ან დანაშენი სცხოვრებელი სახლის შუა ნაწილზე.

მეზოსტილონი (არქიტ.) — სივრცე ორ სვეტს შორის.

მეზრაბი-ი (მუს.) — მოწყობილობა, რომლითაც ჩაბოკრავენ სამუსიკო საკრავის სიმებზე დაკვრის დროს. იგივე, რაც პლექტრი.

ცარცი (ფრან.) — მთის ქანი, შეიძლება შეეროს ყველა საღებავს, გარდა პარიზულსა და სხვა ლაგვარდებოსა, აგრეთვე მათგან შედგენილი საღებავები. ცარცი ფართოდ გამოიყენება წებოვან ფერწერაში და ლებვაში. კაზინერ-კიროვანსა და სილიკატურ ფერწერაში. პასტელში ის თეთრასა და ავოეთუე პასტელს ფანქრების ერთმანეთთან შემაკავშირებელ ფუნქციას ასრულებს. ცარცს იყენებენ საღებავთა შენარების მისაღებად და სხვ.

მელანჟ-აქტი (ცირკი) — ნომერი, რომელიც აერთიანებს სხვადასხვა ჟანრის რამდენიმე ილუს.

ცარცი ნატურალური — იქვეება, იცრება და განილქვეება სპეციალურ აპარატებში. ასე მიღებულ ცარცს მდნარი ეწოდება.

სტილ, ჟანრ მუსიკალური წარმოების, მისი ეროვნული კოლორიტი.

melodia (გრეც.), melody (ანგლ.), mélodie (ფრანც.), Melodie (ნემ.), melodia (იტალ.), melodía (ისპ.).

Мелодрама — 1. Вид драматического произведения; пьеса, отличающаяся острым фабульным построением, преувеличенной эмоциональностью.

2. Музыкально-драматическое произведение, в котором монологи и диалоги действующих лиц сопровождаются музыкой. В отличие от оперы, в М. действующие лица не поют, а говорят (декламируют). М. появилась в середине XVIII в. Термин «М», существовал и до этого как одно из наименований оперы. К концу XIX в. относится попытка возрождения сценической М.

melodrama (გრეც.), melodrama (ანგლ.), mélodrame (ფრანც.), Melodrama (ნემ.), melodramma (იტალ.), melodrama (ისპ.).

Мелос — мелодическое, песенное начало в музыке.

melos (გრეც.).

Мемгере — профессиональный исполнитель группы древнегрузинского театра «Сахиоба» (драматический актер).

memgere (გრუზ.).

Мемугаме — певец, музыкант-импровизатор, составитель притч и загадок и их отгадыватель в древней Грузии.

memugame (გრუზ.).

Мемუსიკე — профессиональный исполнитель труппы грузинского театра «Сахиоба» (музыкант).

memusike (გრუზ.).

Мемцობრე — отдельный член театральной группы (древнегрузинский термин).

memtsobre (გრუზ.).

Менаგარე — грузинский термин, обозначающий исполнителя на нагара.

menagare (გრუზ.).

მუს. ნაწარმოების სტილს, ჟანრს, მის ეროვნულ კოლორიტს.

მელოდრამა — 1. დრამატული ნაწარმოების სახეობა; პიესა, რომელიც გამოირჩევა მძაფრი ფაბულით, გადაჭარბებული ემოციურობით.

2. მუსიკალურ-დრამატული ნაწარმოები, რომელშიც მოქმედ პირთა მონოლოგებს და დიალოგებს თან ახლავს მუსიკა. ოპერისაგან განსხვავებით მელოდრამაში მოქმედი პირები კი არ მღერიან, არამედ ლაპარაკობენ (დეკლამაცია). მელოდრამა ჩაისახა XVIII ს. შუა ხანებში. მანამდე კი ეს ტერმინი ოპერას გულისხმობდა. XIX ს. ბოლოს სცადეს სცენური მელოდრამის აღდგენა.

მელოსი — მელოდური, სასიმღერო საწყისი მუსიკაში.

მემგერე — ძველი ქართული თეატრის, „სახიობის“ დასის პროფესიონალი შემსრულებელი (დრამატული მსახიობი).

მემუღამე — ძველ საქართველოში მომღერალი, მუსიკოს-იმპროვიზატორი, იგავეების, გამოცანების შემთხვევითი და მათივე ამომხსნელი.

მემუსიკე — ძველ ქართულ თეატრ „სახიობის“ დასის პროფესიონალი შემსრულებელი (მუსიკოსი).

მემცობრე — თეატრალური დასის ცალკეული წევრი (ძველი ქართული ტერმინი).

მენაღარე — ნალარაზე დამკვრელის სახელწოდება (ძველი ქართული ტერმინი).

მენაფირე — музыкант, играющий на духовых инструментах (древнегрузинский термин).

menafire (груз.).

Менгиры — поставленные вертикально большие неотесанные камни, высота которых достигает нескольких метров. Один из видов мегалистических доисторических памятников. Иногда составляют длинные ряды, тянущиеся на километры параллельные или кольцообразные ограждения. Предположительно имели культовое значение.

menhir (кельт.).

Менестрель — 1. Поэт;

2. Певец;

3. Странствующий музыкант во Франции и в Англии в средние века; в отличие от трубадуров, М. были не дворянского происхождения;

4. Исполнитель пародий на негритянские песни.

ménestrel (франц.), minstrel (англ.), Menestrel (нем.), menestrêllo (итал.), ministril, trovador (исп.).

Меноаге (театр) — слушатель-зритель дворцовой развлекательной сахноба (древнегрузинский термин).

menoage (груз.).

Менуэт — французский танец в 3-х долях, в среднем размере, происходит от хороводного танца местечка Пуату (Бретань). Название М. происходит от «pas menus» маленькие шаги. Характерная черта исполнения — торжественность, шаг — плавный, в движениях много поклонов и реверансов. К концу XVIII в. движения приобрели черты жеманной изысканности, темп ускорился. Уже в XVIII в. М. появился на оперной и балетной сцене.

menuet (франц.).

მენაფირე — ჩასაბერ საკრავებზე დამკვრელი მუსიკოსი (ძველი ქართული ტერმინი).

მენჯირი — შვეულად დაყენებულ დიდი გათლელი ლოდბო, რომელთა სიმაღლე რამდენიმე მეტრს აღწევს. წინაისტორიულ მეგალითურ ნაგებობათა ერთ-ერთი სახეობა. ზოგჯერ შეადგენენ რამდენიმე კილომეტრის სიგრძის პარალელურ მწყრავებს ან წრიულ ზღუდეებს. საფუძვლებელია, რომ საკულტო დანიშნულება ჰქონდათ.

მენესტრელი — 1. პოეტი;

2. მომღერალი;

3. მოხეტიალე მუსიკოსი შუა საუკუნეების საფრანგეთსა და ინგლისში; ტრუბადურებისაგან განსხვავებით. მენესტრელები აზნაურთა წრიდან არ იყვნენ გამოსულნი;

4. ზანგური სიმღერების პაროდიათა შემსრულებელი.

მენოაგე (თეატ.) — სასახლის გასართობი საბოიბის მსმენელ-მყოფრებელი (ძველი ქართული ტერმინი).

მენუეტი — ფრანგული ეკევა საწყილად ზომაში. წარმოშობილია პუატუს (ბრეტანი) საფრანგულ ეკევისაგან: სახელწოდება მენუეტი წარმოღება სიტყვიდან «pas menus», რაც ნიშნავს პატარა ნაბიჯებს. შესრულების დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა ზეიმურობა, ნაბიჯი ნარნარი აქვს, მოძრაობაში მრავალადა თავის დაკრა და რევერანსი. XVIII ს.-ის დასაწყისიდან მოძრაობებმა შეიძინეს სინატიფე, ტემპი აჩქარდა. XVIII ს.-ში უკვე გამოჩნდა საოპერო და საბალეტო სეენაზე.

Меренге — национальный танец-песня острова Ганти, его отличают размер 2/4 и умеренное синкопирование сильной доли такта.

merengue, espumilla (исп.).

Мертвая петля (цирк) — аттракцион, исполняемый в воздухе на велосипеде, автомобиле, санях; артист делает сальто вместе с машиной, стремительно съезжающей из под купола по специальным скатам.

loop (англ.), looping (франц.), Totenschling (нем.), cerchio della morte, gran volta (итал.), rizo circular (cerrado) (исп.).

Месабанджре, месазандре — термины обозначат грузинское название музыкантов оркестра восточных инструментов.

mesabandzre (груз.).

Месса (муз.) — многочастное произведение для хора (иногда также певцов-солистов) с инструментальным сопровождением или без него, написанное на определенный текст для исполнения во время католической обедни. Основные разделы мессы: Кирие, Глория, Кredo, Санктус, Бенидиктус, Агнус Деи.

missa (лат.), messa (итал.), mass (англ.), messe (франц.), Messe (нем.), misa (исп.).

Месса ди воце (муз.) — динамическое укрощение долго выдерживаемого звука, характерное для итальянского вокального стиля «бельканто».

messa di voce (итал.).

Мессерштихель — граверный инструмент с острым жалом, служащий для работы над авторитпным клише.

Messerstichel (нем.).

Мествире (театр) — древнегрузинский термин, (в XIV в.) обозначающий исполнителя, играющего на духовом инструменте; волянщик. В XVII в. этот термин принял значение певца-импровизатора, поющего под аккомпанемент волянки.

mestyire (груз.).

Мერენგე—პაიტის ენძელის ეროვნული ცეცვა-სიმღერა; გამორჩევა 2/4 ზომითა და ტაქტის ძლიერი დროის ზომიერად სინკოპირებით.

მკვდარი მარუფი (ც-რკი)— ატრაქციონი. რომელიც სრულდება პაერში ელსიპედზე, ავტომობილზე, ციგანზე. მანობრა აარულება საღტოს მანქანით, რომელიც სწრაფად ეშეება გემბათის ქვეშ სპეციალურ დაქანებაზე.

მესაბანჯრე, მესაზანდრე — აღმოსავლური ორკესტრის საერავეებზე დამკერველ მუსიკოსების ქართული სახელწოდება.

მესა (მუს.) — გარკვეულ ტექსტზე დაწერილი მრავალწილიანი ნაწარმოები გუნდისათვის (ზოგჯერ მომღერალო-სოლოსტებისათვისაც) ინსტრუმენტულ თანხლებით ან მის გარეშე. სრულდება კათოლიკურ წირებაზე. მესა შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან: კირიე, გლორია, კრედო, სანკტუს, ბენედიქტუს, აგნუს დეი.

მესა დი ვოცე (მუს.) — გახანგრძლივებულ ბგერის დინამიური სპიკაელი, რომელიც ახასიათებს იტალიურ ვოკალურ სტილს „ბელკანტო“.

მესერშტიხელი — მახვილწერიანი საგრავეურო ინსტრუმენტი, იხმარება ავტორტიპერ კლაშეზე მუშაობის დროს.

მესტიერე (თეატ.) — ძველ ქართულ ტერმინოლოგიით (XIV საუკ.) ჩასახერ საერავეზე, სტიერზე დამკერველი. XVII საუკუნიდან მესტიერე ეწოდება მომღერალო-იმპროვიზატორს, რომელიც მღერის სტიერის აკომპანემენტით.

Метаболизм (*градостр.*) — по инициативе группы японских архитекторов этот термин приобрел особое признание в специальной литературе. Он обозначает новую теоретическую концепцию, которая лежит в основе динамического фактора, учитываемого в градостроительстве. Циклический процесс развития города рассматривается в 3-х мерном пространстве. Метаболисты во всех своих проектах предлагают новое градостроительное соединение — кластер, которое представляется в той специфичной форме «человеческих ассоциаций», которая должна заменить уже устаревшие понятия о доме, улице или районе.

от *греч.* *metabole*.

metabolism (*англ.*), *métabolisme* (*франц.*), *Metabolismus, Stoffwechsel* (*нем.*), *metabolifmo* (*итал.*), *metabolismo* (*исп.*).

Метаури — руководитель «перхули». В функции М. входило: организация перхули, соблюдение единого ритма, согласование пляски с песней.

metauri (*груз.*).

«Метафизическая живопись» — направление, зародившееся в искусстве дофашистской Италии в начале XX в. и получившее общеевропейский резонанс. Вопиющему духу футуризма М. ж. противопоставляла «вечные ценности» пластики, существующие сами по себе. В пластических ценностях воплощалась непознаваемая сущность предметов, отличная от их внешнего облика. Чувство одиночества, беспощадное утверждение непреодолимого разобщения человека и мира пронизывало все творчество М. ж.

metaphysical painting (*англ.*), *peinture de métaphysique* (*франц.*), *metaphysische Malerei* (*нем.*), *pittura metafisica* (*итал.*), *pintura metafisica* (*исп.*).

Метелица — украинский танец-песня. Музыкальный размер 2/4. Характеризуется динамикой и быстрой сменой фигур.

metelitsa (*русс.*).

მეტაბოლიზმი (ქალაქთმშენ.) — იაპონელ არქიტექტორთა ჯგუფის ინიციატივით ამ ტერმინმა სპეციალურ ლიტერატურაში განსაკუთრებულ აღიარება პოვა. იგი ნიშნავს ახალ თეორიულ კონცეფციას, რომელიც საფუძვლად უდევს ქალაქთმშენებლობაში გათვალისწინებულ დინამიკურ ფაქტორს. ქალაქის განვითარების ციკლური პროცესი განიხილება სამგანზომილებიან სივრცეში. ყველა თავის პროექტში მეტაბოლიზმზე გეთავაზობენ ახლებურ საქალაქთმშენებლო გეგმას — კლასტერს. ისინი წარმოგვიდგებიან „ადამიანთა ასოციაციების“, იმ სპეციფიკური ფორმით, რომელმაც უნდა შეცვალოს უძველესი მოძველებული გაგება სახლისა, ქუჩისა, რაიონისა.

მეთაური — ფერხულის ხელმძღვანელი. მეთაურს ევალებოდა — ფერხულის გამართვა, ერთიანი რიტმის დაცვა, ცეკვის შეწყობა სიმღერასთან.

„მეტაფიზიკური ფერწერა“ — XX საუკუნის დასაწყისში იტალიაში (ფაშიზმის დაწყებამდე) ჩასახული მიმართულება, რომელსაც ერგო საერთო ევროპული რეზონანსი. ფუტურების მებრძოლი სულის საპირისპიროდ მეტაფიზიკური ფერწერა აყენებდა პლასტიკის თავისთავად არსებულ „მარადიულ ღირებულებებს“, პლასტიკურ ღირებულებებში სახიერდებოდა შეუმეცნებელი არსი, რომელიც საგანთა გარეგან შესახედაობისაგან განსხვავდება. სიმართლის გრძნობა, ადამიანისა და სამყაროს დაუძლეველი განხეთქილების უმოწყალო მტკიცება მსკვალავდა მეტაფიზიკური ფერწერის მთელ შემოქმედებას.

მეტელიცა — უკრაინული ცეკვა-სიმღერა. მუსიკალური ზომა — 2/4. ხასიათდება დინამიკურობითა და ფიგურების სწრაფი ცვლით.

Метоп, метопа — промежуток между триглифами во фризе дорического ордера, заполненный плитой, обычно украшенной рельефными изображениями.

metopān (греч.), metope (англ.), mētope (франц.), Metope (нем.), metopa (итал.), metopa (исп.).

Метр (муз.) — такой ритм, в котором все длительности одинаковы, а акценты одинаковой силы появляются через равные промежутки времени. Основным признаком, отличающим один М. от другого, является строение такта, т. е. повторяющегося все время отрезка М., заключенного между двумя наиболее сильными акцентами. М. является мерой ритма, средством его измерения.

მეტოპა—დორიული ორდერის ფრიზის ტრიგლიფებს შორისი არე, რომელშიც ათავსებენ რელიეფური გამოსახულებით შექმულ ფილას.

მეტრი (მუს.)— ისეთი რიტმი, რომელშიც ყველა გრძლიობა ერთნაირია, და ერთნაირი ძალის მახვილები ჩნდებიან დროის თანაბარ შუალედებში. ერთი მეტრის მეორისაგან განმასხვავებელ ძირითად თვისებას წარმოადგენს ტაქტის ე. ი. მეტრის მუდმივად განმეორებადი მონაკვეთის აგებულება, რომელიც 2, ყველაზე მეტად ძლიერ მახვილს შორისაა მოქცეული. მეტრი რიტმის ზომას, მისი განზომილების საშუალებას წარმოადგენს.

от греч. metron, metro (итал.), metre (англ.), mètre (франц.), Meter (нем.), metro (исп.),

Метраж (кино) — количество метров, заключающееся в кинофильме или в пленке.

მეტრაჟი (კინო)—კინოფილმის ან ფირის სიგრძე გამოსახული მეტრებში.

métrage (франц.), film length, footage (англ.), Filmlänge, Meterlänge (нем.), metraggio (итал.), metraje (исп.).

Метромер, метромтр — прибор для измерения длины кинопленки. Может быть установлен в съемочном, звукозаписывающем, копировальном и др. подобных аппаратах, а также на проявочной машине, монтажном столе и т. п.

მეტრომერი. მეტრომეტრი—ხელსაწყო, რომელიც იხმარება კინოფირის სიგრძის გასაზომად. შეიძლება დადგმული იყოს გადამღებ, ხმის ჩამწერ, ასლგადამღებ და სხვა მსგავს აპარატურაზე, აგრეთვე გასაქვლავებულ მანქანაზე, სამონტაჟო მაგიდაზე და ა. შ.

meter, measuring device, measuring instrument (англ.), instrument de mesure (франц.), Meßinstrument, Meßgerät (нем.), apparecchio di misurazione (итал.), instrumento de medida, aparato de medida (исп.).

Метрополитен — городская подземная (в тоннелях) или надземная (на эстакадах) электрическая железная дорога.

მეტროპოლიტენი — მიწისქვეშა (ვეირაბში) ან მიწისზედა (ესტაკადზე) საქალაქო ელექტროკინიგზა.

metropolitain (франц.), tub, subway, underground (англ.), Metro, Untergrundbahn (нем.), metropolitana (итал.), metropolitano (исп.).

«Механический балет» — короткометражный фильм (образец авангардистского движения в кино), состоящий из соединенных в стремительном монтаже изображений.

„მექანიკური ბალეტი“ — მოკლემეტრაჟიანი ფილმი (ნიმუში ავანგარდისტული მოძრაობისა კინოში), რომელშიც სხვადასხვა საგნების და გეომეტრიული ფიგურების გამოსახულებანი

ჯიშის რაღვინძვან პრედიმეტი ნი „გეომეტრიკესკიხი ფიგურა, პერემეჯაოხინძხი ს კრუპნიმ პლანომ გლავ, გუბ ნი ტ. დ.

ელვისებური მონტაჟით ენაცვლება ახლო ხელით ნახევენებ თვალებს, ტუჩებს და ა. შ.

«mechanical ballet» (ანგლ.), «méchanique ballet» (ფრანკ.), «mechanisches Balletts», «Maschinenballetts» (ნემ.), «balletto meccánico» (იტალ.), «ballet mecanistic» (უსრ.).

«Мецисквиле» — დრევნეგრუზინსკია იგრპრ-რელიშე.

„მეწიხეკვილე“ — ძველი ქართული თამაშისანახაობა.

metsiscvile (გრუზ.).

Мецца воче (მუზ.) — თიხე, იშპოლნიე ვუკანიე გოლსა. ოსობიე პრეიმ ვოკ. იშპოლნიე, ტრებუოხინძხი სპეც. ტეხნიკ. მასტერსტვა. პრეიმენიეტა ტაკე კაკ ოდინ იშპოლნიე ტონკოვ იშპოლნიე პრე იგრე ნა მუზ. ინსტრუმენტაჲ.

მეცა ვოჩე (მუს.) — ხმის ჩემი, არასრული ელერადობა. ვოკალური შემსრულებლობის განსაკუთრებული ხერხი, რომელიც სპეციალურ ტექნიკურ ოსტატობას მოითხოვს. გამოიყენება აგრეთვე, როგორც შესრულების ერთ-ერთი ხერხი სამუს. საკრავებზე დაკვრის დროს.

mezza voce (იტალ.).

Меццетინო — პერსონაჲ იტალიანსკოი კომედი ნელ არტე. პოლივსი ვ XVI в. პერვონაჩალნიე ბულ ოდნიე იშპოლნიე რაზნოვიდნოსთეი მასკი «Бригеллы». ნოსილ ობიჩნიე დლუ «Дзанни» შიროკიე კოსტუმ, ოსტროკონკუნუო შლუპუ, მასკუ.

მეცეტინო — იტალიური კომედია დელ არტეს პერსონაჟი. გაჩნდა XVI საუკუნეში. პირველ ხანებში წარმოდგენდა ნიღაბ „ბრიგელას“ ერთ-ერთ ნიარსახეობას. ეცეა „მანისათვის“ დამახასიათებელი ხალვათი ტანსაცმელი, ეხურა წაწვეტებული ქული, ეკეთა ნიღაბი.

mezzetino (იტალ.).

Мецо-тинто, черная манера (გრაფ.) — 1. ბულა იშპოლნიე ტენა XVII в. ნი გოლიჩილა რასპროსტრანენიე კაკ პოდრავანიე ანგლიისკოი მასლიანოი ჯივოპისი. ტეხნიკა М.-т. ჯაკლიუათეა ვ თომ, ჭო ნა რავნომერნიე შეროხოვათი პოვრხნოთი მეტალიჩესკოი დოსკი (ობრატოანოი პოსრედსტვომ კაჩალკი ნი დოუშეი ვ ოტნიესკე სპოშნიეი ჩერნიე ტონ) გლადილკოი ნი შაბერომ (სმ.) ვუგლავიანოუ პოლუტონოვსე ნი სვეტლესე მესტა იშპოლნიე; სტეპენე «ვუგლავენიოსთეი» სოოტვესტვოუე პრე ეთომ სტეპენი ვოლსვეტლენიე ტონა. სამშესვეტლესე ტონა პოლირუოუე. ჲოუდოჲნიკ რავოტავე ჲესდესე ნე შტრიხომ (კაკ ვ ოფორტე ილი რეზოვოი გრავიურე), ა ტონოვნიმ პიატნამი, იდია ოტ თემნოე კ სვეტლოე.

მეცო-ტინტო, შავი მანერა (გრაფიკა) — 1. გამოგონებული იქნა XVII საუკუნეში და გავრცელდა როგორც ზეთის საღებავით შესრულებული ინგლისური ფერწერის მიზაძეა,

მეცო-ტინტოს ტექნიკა მდგომარეობს იმაში, რომ თანაბარ ხაოიანი დაფის ზედაპირზე (დამუშავებულს სარსეკელას საშუალებით, რომელიც ანაბეჭდზე იძლევა ერთიან შავ ფერს) საშინდაყო იარაღითა და საფხეკით (იხ.) აუთოვებენ გამოსახულების ნახევარტონიან და ლია ფერის ადგილებს. „გაუთოვების“ ხარისხი შეესაბამება ტონის ამავე ხარისხით გაბაძეებას. ყველაზე ბაც ტონებს აკრიალებენ. მხატვარი აქ მუშაობს არა შტრიხით (როგორც ოფორტეში ან კვეთით გრავიურაში), არამედ ტონური ლაქებით მუქიდან ლა ფერამდე.

2. ამ ხერხით დაბეჭდილი გრავიურა.

2. გრავიურა, იშპეჩატანიანა ჲეთიმ სპოსობომ.

mezzo tinto (იტალ.).

Мечанге — музыкант, играющий на древнем грузинском инструменте «чанги» (ручная шести- или одиннадцатиструнная арфа).

mecchange (ერუ).

Мечеть — мусульманский храм.

mecbet (არაბსკ.), mosque (ანგლ.), mosquée (ფრანც.), Moschée (ნემ.), moschêa (იტალ.), meczquita (უკრ.)

Мешушпарени — плясуны и плясуньи (один из древнегрузинских терминов).

meshushparenî (ერუ).

«Мещанская драма» — драматический жанр, возникший в странах Зап. Европы в XVIII в. Выражая интересы созревающего третьего сословия (буржуазии), М. д. складывалась в борьбе с дворянской идеологией. Формированию М. д. предшествовали поиски новой драматической формы, которая сочетала бы трагические ситуации с изображением повседневной жизни третьего сословия. Первые попытки создания нового жанра осуществлены в Англии, затем во Франции, Германии. В конце XVIII в. нем. М. д. пережила кризис. В России интерес к М. д. проявили наиболее радикально настроенные драматурги, искавшие путей обновления и демократизации русского театра.

М. д. перестала существовать в XVIII в., но некоторые принципы М. д. получили развитие в мелодраме, романтической драме XIX в., подготовили возникновение реалистической драмы.

vulgar drama (ანგლ.), liches drama (de petit) bourgeois (ფრანც.), kleinbürgerliches Drama (ნემ.) drama da burguesado (იტალ.), drama rețevătură (უკრ.)

Мзвелავი — исполнитель театрального жанра «зуелва» (древнегрузинский термин).

mzvelavi (ერუ).

მეჩანგე — ძველებურ ქართულ საყარავნე „ჩანგეზე“ (ხელის 6 ან 11-სიმებიანი ქნარი) დამკვრელი.

მეჩეთი, მიწვითი — მეცელმანთა სამლოცველო.

მეშუშპარენი — მოცეკვავე (ქალი ან კაცი), ძველქართული ტერმინი.

„მეშჩანური დრამა“ — დრამატული ენარი, ჩაისახა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში XVIII საუკ. გამოხატავდა რა განვითარებად მესამე წოდების (ბურჟუაზიის) ინტერესებს, მეშჩანური დრამა ჩამოყალიბდა ფეოდალური იდეოლოგიის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მეშჩანური დრამის ფორმირებას წინ უძღვოდა ახალი დრამატული ფორმის ძიება, რომელშიც შერწყმული იქნებოდა ტრაგიკული სიტუაციები და მესამე წოდების ყოველდღიურ ცხოვრების ასახვა. ამ ახალი ენარის შექმნა პირველად ინგლისში სცადეს, შემდეგ საფრანგეთსა და გერმანიაში. XVIII საუკ. ბოლოს ეგრძ. მეშჩანურმა დრამამ კრიზისი განიცადა. რუსეთში მეშჩანური დრამისადმი ინტერესი გამოავლინეს უკიდურესად რადიკალურად განწყობილმა დრამატურებმა, რომლებიც ეძებდნენ რუსული თეატრის განახლების გზებს.

მეშჩანურმა დრამამ არსებობა შეწყვიტა XVIII საუკუნეში, მაგრამ მისმა ზოგიერთმა პრინციპმა განვითარება პოვა მელოდრამაში, რომანტიკულ დრამაში XIX საუკ. და ნიადაგი მოამზადა რეალისტური დრამის განვითარებისათვის.

მწველავი — თეატრალური ენარის „ზუელვას“ შემსრულებელი (ძველი ქართული ტერმინი).

მი — 1. Одно из семи слоговых названий звуков; соответствует буквенному обозначению E или e.

2. Строй транспонирующих инструментов (in E), звучащих на 4 тона ниже, чем написаны их ноты; в этом строе в настоящее время иногда применяется валторна.

mi (лат.), E (англ.), mi (франц.), E (нем.), mi (итал.), mi (исп.).

Мизанкадр (кино) — образное решение действия в кадре с учетом всех выразительных средств кинематографа.

Термин создан в кино по аналогии с «мизансценой».

mise en frame (англ.), mise en episode (франц.), Aufnahmeposition (нем.), quadro (итал.), mise en cuadro (исп.).

«Мизансцена» 1. (кино) — размещение действующих лиц и обстановки действия в сцене (серия кадров, объединенных единством содержания, времени и места действия), выражающее идейно-художественный замысел фильма. Составной частью М. в кино является «мизанкадр». М. в кино имеет общую природу с театральной М., но она создается в коллективном творчестве режиссера, актеров, оператора и художника-декоратора. Вследствие подвижности киноаппарата и трехмерности кинодекорации кинематографическая М. свободна от условностей, неизбежных в театральной М., ограниченной тремя стенами, размером сценической площадки и единственной точкой зрения — из театрально-го зала.

2. (театр) — размещение декораций, предметов и действующих лиц на сценической площадке соответственно разным моментам композиции спектакля и исполняемого произведения.

mise en scène (франц.), staging (англ.), (итал.), mise en scène, puesta en escena (исп.)

Мизурато — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует размерно, мерно.

misurato (итал.).

მი — 1. ბგერის 7 მარცვლოვან დასახელებათაგან ერთ-ერთი. შეესაბამება ასოებრივ აღნიშვნას E ან e-ს.

2. ტრანსპონირებულ სკრავების წყობა (in E), რომლებიც დაწერილთან შედარებით 4 ტონით ქვემოთ უღერენ; ამჟამად ამ წყობაში ზოგჯერ გამოიყენება ვალტორნა.

მიზანკადრი (კინო) — კადრში მოქმედების სახივენი გადაწყვეტა კინემატოგრაფის ყველა გამომსახველობითი საშუალების გამოყენებით.

კინოში ეს ტერმინი შეიქმნა „მიზანსცენის“ ანალოგიურად.

mise en frame (англ.), mise en episode (франц.), Aufnahmeposition (нем.), quadro (итал.), mise en cuadro (исп.).

მიზანსცენა (კინო) — 1. ფილმის პერსონაჟთა და მოქმედების განლაგება სცენაში (სერია კადრებისა, რომლებიც გაერთიანებული არიან შინაარსის, მოქმედების დროისა და ადგილის ერთიანობით), რაც გამოხატავს ფილმის იდეურ-მხატვრულ ჩანაფიქრს. კინოში „მიზანსცენის“ შემადგენელი ნაწილია „მიზანკადრი“. კინოს მიზანსცენა ენათესაება თეატრალურს, მაგრამ აქ იგი იქმნება რეჟისორის, მსახიობების, ოპერატორისა და მხატვარ-დეკორატორის კოლექტიური შემოქმედებით. კინოპარატის მოძრაობისა და კინოდეკორაციების სამგანზომილებიანობის გამო კინემატოგრაფიულ მიზანსცენას არ ახასიათებს ისეთი პირობითობა, როგორც თეატრალურს, რომელიც შემოზღუდულია სამი კედლით, სასცენო მოედნის ზომებით და ხედვის ერთადერთი წერტილით (მაყურებელთა დარბაზიდან).

2. (თეატრი) — დეკორაციების, საგნებისა და მოქმედი პირების განლაგება სასცენო მოედანზე, განსასახიერებელი ნაწარმოებისა და სპექტაკლის კომპოზიციის სხვადასხვა მომენტის შესაბამისად.

Aufnahmeposition, Inszenierung (нем.), quadro

მიზურატო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ღირფად, ზომიერად.

Микрокиносъемка — специальный вид съемки, осуществляемый через микроскоп. М. широко применяется в научн.-популярных и учебных фильмах и используется в производственных лабораториях. Среди многочисленных видов М.—съемка прозрачного объекта, осуществляемая в прямом проходящем свете, съемка непрозрачного объекта в отраженном свете, съемка полупрозрачного объекта одновременно в проходящем и отраженном свете. Для съемок медленно происходящих процессов применяют замедленную микрокиносъемку, а при быстрых процессах — скоростную.

microfillming (англ.), micro prise de microiprésé (итал.), microfilmación (исп.).

Микрофон — электроакустический прибор, преобразующий звуковые колебания в электрические. В звуковом кино М. применяется при первичной синхронной записи звука, озвучивании реплик и шумов, записи музыки, усилении речи и т. д.

microphone, mike (англ.), microphone, micro (франц.), Mikrophon (нем.), microfóno (итал.), microfono (исп.).

Микрофотопленка — светочувствительный материал, используемый для съемки и печати микрорепродукций различных документов.

microphotofilm (англ.), microphotopellicule (франц.), Mikrophotofilm (нем.), microfotopellicola (итал.), microfotocinta (исп.).

Миксолидийский лад (муз.) — «методический лад», построенный по формуле: тон-тон-полутон-тон-тон-полутон-тон. Звукоряд М. лада отличается от звукоряда мажора более низкой VII ступенью, образующей с тоникой не большую, а малую, так называемую «миксолидийскую септиму». М. лад характерен отсутствием входящего вводного тона.

mixolydyus modus (лат.), mixolydian mode (англ.), mode mixolydien (франц.), mixolydische Tonart (нем.), modo mixolydico (итал.), modo mixolydico (исп.).

Микро (кино) გადაღება — კინოგადაღების სპეციალური სახე, რომელიც წარმოებს მიკროსკოპის საშუალებით. მ. ფართოდ გამოიყენება სამეცნიერო-პოპულარულ, სასწავლო ფილმებში და საწარმოო ლაბორატორიებში. მიკროგადაღების მრავალრიცხოვან სახეებს შორის ვხვდებით: გამჭვირვალე ობიექტის გადაღებას პირდაპირ-გამავალ შუქზე, გამჭვირვალე საგნის გადაღებას არეკლ შუქზე, ნახევრადგამჭვირვალე საგნის გადაღებას ერთდროულად გამკოლ და არეკლ შუქზე.

ნელა მიმდინარე პროცესების შემთხვევაში გამოიყენება შენელებული, ხილი სწრაფად მოძონარე პროცესებისათვის ჩქაროსნული მიკროკინოგადაღება.

vues (франц.), Mikrofilmaufnahme (нем.),

მიკროფონი — ელექტრო-აქუსტიკური მოწყობილობა, რომელიც ბევრით რხევებს გარდაქმნის ელექტრულად. ხმოვან კინოში მიკროფონი გამოიყენება ხმის სინქრონული ჩაწერისას, რეპლიკებისა და ხმაურის გასმოვანებისას, მუსიკის ჩასაწერად და სხვ.

microphone, mike (англ.), microphone, micro (франц.), Mikrophon (нем.),

მიკროფოტოფილი — შუქმგრძნობიარე მასალა, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა დოკუმენტის მიკროპროდუქციების გადაღებისა და ბეჭდვისათვის.

microphotofilm (англ.), microphotopellicule (франц.), Mikrophotofilm (нем.),

მიქსოლიდიური კილო (მუს.) — «მელოდიური კილო», აგებული ფორმულით:

ტონი-ტონი-ნახევარი-ტონი — ტონი-ტონი- ნახევარი ტონი-ტონი.

მ. კილოს ბეგრათა რიგი მაჟორის ბეგრათა რიგისაგან განსხვავდება უფრო დაბალი VII საფეხურით, რომელიც ქმნის ტონიკასთან არა დიდ, არამედ პატარა, ე. წ. «მიქსოლიდიურ სექტემას». მ. კილოს დამახასიათებელი თვისებაა აღმაავალი შემავალი ტონის უქონლობა.

mixolydyus modus (лат.), mixolydian mode (англ.), mode mixolydien (франц.), mixolydische Tonart (нем.), modo mixolydico (итал.), modo mixolydico (исп.).

Миллефиори — стеклянная мозанка.

millefiori (итал.).

«Миллос» — краска-киноварь (древне-греческое название).

millos (др. греч.), cinnabar (англ.), vermillon, cinabre (франц.), Zinnober, chinesischer Karmin (нем.), cinabrèse (итал.), cinabrio (исп.).

Мим (mimr) — 1. Народное представление в древней Греции и Риме, в котором соединялись речевая импровизация, танцы и пение.

2. Актер, участвовавший в таких представлениях.

3. (кино) — см. Пантомима в кино.

mimos (греч.), mime (итал.), mime (франц.), Mime (нем.), mimo (итал.), mimo (исп.),

Мимика — выразительные движения мышц лица, являющиеся одной из форм проявления тех или иных чувств человека.

mimikos (греч.), facial expression (англ.), mimique, pantomime (франц.), Mimik (нем.), mimica (итал.), mimica (исп.).

Мимодрама (mimra) — разновидность пантомимы, театрально-цирковое представление, включающее диалоги, декламацию, живые картины символического характера.

mimodrama (греч.), mimodrama (англ.), mimodrame (франц.), Mimodrama (нем.), mimodramma (итал.), mimodrama (исп.).

Минарет (арх.) — высокая башня при мечети, с которой муэдзин сзывает мусульман на молитву.

minaret (арх.), minaret (англ.), minaret (франц.), Minarett (нем.), minareto (итал.), minarete, alminar (исп.).

Минбар, мимбар (арх.) — площадка внутри мечети, служащая местом чтения проповедей и корана.

minbar (арабск.).

Минеральная животись — усовершенствованная стереохромия. М. ж. разработана в двух видах: первый способ предназ-

მილეფიორი — შინის მოზაიკა.

„მილოსი“ — საღებავი სინგური (ძველებრძნული სახელწოდება).

მიმი — 1. ძველ საბერძნეთსა და რომში ხალხურ წარმოდგენა, რომელშიც შერწყმული იყო მეტყველებით იმპროვიზაცია, ცეკვა და სიმღერა.

2. ასეთ წარმოდგენაში მონაწილე მსახიობი.

3. (კინო) — იხ. პანტომიმა კინოში.

მიმიკა — სახის ექნების გამოხატვითი მოძრაობა, რომელიც ადამიანის ამა თუ იმ გრძნობის, განცდის გამოხატვის ერთ-ერთი ფორმაა.

მიმოდრამა (ეპოქი) — პანტომიმის ნაირსახეობა; თეატრალურ-საციკო წარმოდგენა, რომელშიც გაერთიანებულია სიმბოლური, ცოცხალი სცენები, დანაწევრი და დეკლამაცია.

მინარეთი (არქიტ.) — მიზგათის მაღალი კოშკი, საიდანაც მეუქანი სალოცავად მოუწოდებს მუსლმანებს.

მიმბარი (არქიტ.) — მიზგათში: ამალელებული ბაქანი, საიდანაც წარმოიქმნის ქა აგება და იკითხება ყურანი.

მინერალურა ფერწერა — სრულყოფილი სტერეოქრომა. მინერალური ფერწერა დამუშავებულია ორი სახით: პირველი განკუთვნილია კედ-

начается для настенной живописи; второй используется в живописи орнаментов, орнаментальной живописи и т. д.

mineral painting (*англ.*), peinture minéral (*франц.*), Mineralmalerei (*нем.*), pittura minerale (*итал.*), pintura mineral (*исп.*).

Миниатюра — 1. Цветные изображения, украшавшие и иллюстрировавшие средневековые рукописи в виде заставок или на всю страницу; М. названа по краске, приготовляющейся из «миния».

2. Живопись малого размера и тонкой работы на слоновой кости, металле и т. п.

3. Театральная пьеса (или очерк, рассказ) небольшого размера.

4. Музыкальная пьеса небольшого размера.

miniature (*франц.*), miniature (*англ.*), Miniatur (*нем.*), miniatura (*итал.*), miniatura (*исп.*).

Миниатюра книжная — условное обозначение живописных и графических изображений в рукописных книгах. Правильнее называть миниатюрами лишь многочисленные, выполненные гуашью, акварельными или другими красками иллюстрации, но это название часто прилагается и к обычным в средневековых рукописных книгах одноцветным рисункам, а также к прообразительно-декоративным элементам оформления книг — «инициалы», «заставки» и т. д.

miniature de livre (*франц.*), miniature of book (*англ.*), Buchminiatur, Buchmalerei (*нем.*), miniatura libraria (*итал.*), miniatura de libros, (*исп.*).

Миниатюра портретная — небольшое портретное изображение, выполненное специальными тонкими приемами живописи. Обычно М. п. исполняются концом тонкой кисти — легкими штрихами, пунктиром и т. д. — на кости, пергаменте, картоне, бумаге, металле, фарфоре. В М. п. применяются эмаль, акварель, гуашь, реже — масляные краски.

portrait-miniature (*англ.*), miniature de portrait (*франц.*), Porträtminiatur (*нем.*), miniatura di ritratti (*итал.*), miniatura de retrato (*исп.*).

ლის მხატვრობისათვის, მეორე ორნამენტების ფერწერაში, ორნამენტულ ფერწერაში და ა. შ.

მინიატიურა — 1. ფერადი გამოსახულება, რომელიც რთავდა და ასერითებდა შესაბამის ნების ხელნაწერებს, ხატულობის სხით ანდა მთელ გვერდზე. მინიატიურა ეწოდა „მინიუმიდან“ დამზადებული საღებავის მიხედვით.

2. სპილოს ძვალზე, ლითონზე და ა. შ. შესრულებული პატარა, ფაქობად შესრულებული მხატვრობა.

3. პატარა მოცულობის თეატრალური პიესა (ანდა ნარკვევი. მოთხრობა).

4. პატარა მუსიკალური პიესა.

წიგნის მინიატიურა — ხელნაწერ წიგნებში ფერწერული და გრაფიკული გამოსახულებების პირობითი სახელწოდება. სწორი იქნება მინიატიურები ეწოდოს მხოლოდ მრავალფეროვანი ილუსტრაციებს, რომლებიც შესრულებულია გუაშით, აკვარელით ან სხვა საღებავებით, მაგრამ ეს სახელწოდება დაერთვის აგრეთვე შუა საუკუნეების ხელნაწერ წიგნებში ჩვეულებრივ ერთფეროვან ნახატებსაც და კიდევ გაფორმების სახეობრივ-კატეგორიულ ელემენტებსაც — „ინიციალები“, „ხატულობები“ და ა. შ.

პორტრეტული მინიატიურა — მცირე პორტრეტული გამოსახულება, შესრულებული ფერწერის ფაქობი ხერხებით. ჩვეულებრივ პორტრეტული მინიატიურა სრულდება წერილი ფუნჯის წყევით — მსუბუქი შტრიხებით, შივით და ა. შ. — ძვალზე, ეტრატზე, მუყაოზე, ქაღალდზე, ლითონზე, ფაიფურზე. პორტრეტულ მინიატიურაში გამოიყენება მინანქარი. გუაში, აკვარელი, იშვიათად ზეთის საღებავები.

Миниатюрист — 1. Художник, пишущий миниатюры.

2. Автор мелких театральных или литературных произведений.

miniaturiste (франц.), miniature-painter, miniaturist (англ.), Miniaturmaler (нем.), miniaturista (итал.), miniaturista (исп.).

Минимальное искусство — форма модернистского искусства, близкого к кинетическому искусству.

minimum art (англ.), art minimum (франц.), minimale Kunst (нем.), minimo arte (итал.), arte minimo (исп.).

Миннезингер — немецкий поэт-певец, сочинитель и исполнитель произведений рыцарской лирики XII—XV вв., т. н. «миннезанг».

Minnesinger (нем.).

«Миниум» — краска-киноварь (древнеримское название).

minium (др. римск.), cinnabar (англ.), vermillon (франц.), Zinnober, chinesischer Karmin (нем.), cinabre (итал.), cinabrio (исп.).

Миньон — русский бальный танец в 3-дольном размере, по характеру близкий «вальсу». Появился на рубеже XIX—XX вв.

minjon (франц.).

Мира — тест-объект, применяемый для качественной и количественной оценки степени разрешения мелких деталей и изображения, рисуемого объективом, а также разрешающей способности фотографических материалов.

test-card, test-image (англ.), mire (франц.), Testbild (нем.), immagine di controllo mira (итал.), imagen de prueba (исп.).

Миракль — средневековое драматическое представление религиозного характера, изображающее какое-нибудь чудо.

miraculum (лат.), miracle-play (англ.), miracle (франц.), Mirakel, 2 Wunder (нем.), miracolo (итал.), maravilla (исп.).

Миниатюрист — 1. Миниатюриста — художник, пишущий миниатюры.

2. Автор мелких театральных или литературных произведений.

Минималური ხელოვნება — კინეტიკური ხელოვნებასთან ახლო მდგომი მოდერნისტული ხელოვნების ფორმა.

მინეზინგერი — გერმანული პოეტი-მომღერალი, XII—XV სს. რაინდული ლირიკის, ე. წ. „მინეზანგის“ ავტორი და შემსრულებელი.

„მინიუმი“ — საღებავი სინგური (ძველი რომაული სახელწოდება).

მინიონი — რუსული სამეჭლისო ცეკვა სამწილად ზომასში, ხასიათით უახლოვდება ვალსს. წარმოიშვა XIX—XX საუკუნეების მიჯნაზე.

მირა — ტესტი-ობიექტი, რომელიც გამოიყენება ობიექტივის მიერ გამოხატული გამოსახულების წვრილი დეტალების ასახვის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი შეფასებისათვის. აგრეთვე ფოტოგრაფიული მასალების დეტალიზაციის უნარის ხარისხის დასადგენად.

მირაკლი — შუა საუკუნეებს რელიგიური ხასიათის დრამატული წარმოდგენა, რომელიც წარმოსახავდა რაიმე სასწაულს.

Мистерия — религиозная драма или вид представления в Западной Европе в средние века. Сюжеты мистерий заимствовались из Библии, Евангелия, житий святых, первоначально разыгрывались в церквях, позже на городских площадях, когда библейский текст стал дополняться вставками из легенд, фарсам, шутками.

mysterion (греч.), mystery (англ.), mîstère (франц.), Mysterium (нем.), mistero (итал.), misterio (исп.).

Миттельман (цирк) — устаревшее название «среднего» партнера.

Mittelmann (нем.).

Мифологический жанр (изобр. иск.) — жанровая разновидность изобразительно-искусства, черпающая сюжеты из мифологии, из древних религиозно-фантастических сказаний о богах и героях.

mythological genre (англ.), genre mythologique (франц.), mythologisches Genre (нем.), género mitológico (итал.), género mitológico (исп.).

Михраб (арх.) — богато украшенная ниша в мечети, в стене, обращенной в сторону священного города — Мекки.

mihrab (арабск.).

Мнемотехника (цирк) — номера, построенные на искусстве запоминания. В основе М. — различные системы шифра, скрытого в формулировках вопросов, интонациях голоса и других сигналах.

от греч. μνητῆν и τεχνῆν.

Многокамерная киносъемка — съемка одного и того же объекта одновременно несколькими камерами в разных ракурсах и планах. Применяется в кинохронике при съемке особо важных, неповторимых событий, а в художественно-игровой кинематографии — при съемке массовых сцен, постановочных эффектов и т. п. Наиболее широко М. к. пользуются в производстве телевизионных фильмов, телеспектаклей, телеконцертов и т. п.

multiple-camera filming (англ.), tournage à multiples caméras (франц.), Filmaufnahme mit vielen Kameras (нем.), ripresa a molti camera (итал.), radaje da múltiples cámara (исп.).

Мистериа — религиозная драма на сцене или в театре (бува საეკლესიო). მისტერიის სიუჟეტი აგებული იყო ბიბლიის, სახარების, წმინდანთა ცხოვრების თემებზე, პირველ ხანებში სრულდებოდა ეკლესიაში, შემდგომ კი, როცა ბიბლიურ ტექსტს დაემატა ლეგენდები, ფარსები, ოხენობანი ქალაქის მოედნებზე.

მიტელმანი (ცირკი) — „შუა“ პარტნიორის მოძველებელი სახელი.

მიოლოგიური ენარი — სახვითი ხელოვნების ენარული სახეობა, რომელიც სიუჟეტებს სესხელობს მიოლოგიიდან, უძველესი რელიგიურ-ფანტასტიკური თქმულებებიდან ლპერათებზე და გმირებზე.

მიხრაბი (არქიტ.) — მდარდულად მორთული ნიშა მეჩეთის იმ კედელში, რომელიც მაჰმადიანთა წმინდა ქალაქის — მექასკენაა მიჯნული.

მნემოტექნიკა (ცირკი) — დაშასხორებობის ხელოვნებაზე აგებული ნომრები. მნემოტექნიკას საფუძვლად უდევს საგნების სახელწოდებათა გამოცნობა გარკვეული შიფრის სისტემის მეშვეობით.

მრავალკამერიანი კინოგადაღება — ერთი და იგივე ობიექტის ერთდროული გადაღება რამდენიმე კამერით, სხვადასხვა რაკურსითა და ხედის სხვადასხვა სიღლით. გამოიყენება კინოჟიურნიკაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი. განუყოფელი მოვლენების გადაღებისას, ხოლო მხატვრულ კინემატოგრაფიაში — მასობრივი სცენების, როდული დადგომითი ეფექტების და სხვათა გადაღებისას. მრავალკამერიანი გადაღება განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება სატელევიზიო ფილმების, ტელესპექტაკლების, ტელეკონცერტების წარმოებაში.

Многоканальная запись — см. стереофония.

stereophonic (англ.), stéréophonie (франц.), Stereophonie (нем.), stereofonia (итал.), estereofonia (исп.).

Модальная техника (მჯავ) — техника, основанная на модуле — искусственно созданном ряде тонов.

modal technique (англ.), technique modal (франц.), Modal Technik (нем.), tècnica modale (итал.), tècnica modal (исп.).

Моделировка (იზობრ. ისკ.) — передача посредством светотеней объемности изображаемых предметов.

от итал. modello.
modelling (англ.), modèlage (франц.), Modellieren (нем.), modellatura, modellazione (итал.), modelado, modelaje (исп.).

Модерато (მუჯ.) — умеренный темп (средний между андантино и аллегretto). Термин «М.» часто применяется в сочетании. «Аллегро модерато» — умеренно скоро (темп средний между аллегро и аллегretto).

moderato (итал.).

Модерн (современный, новейший) — направление в архитектуре, декоративном и изобразительном искусстве конца XIX — начала XX вв, стремившееся к созданию нового стиля, свободного от исторических заимствований, к использованию неприменяемых ранее технических возможностей, но с обращением в то же время к стилизации и манерным, вычурным приемам.

modèrne (франц.), modern (англ.), Moderne (нем.), modernità, moderno (итал.), moderno (исп.).

Модзакхили — заплата одного из полукругов «перхули».

modzakhili (груз.).

Модильон (арх.) — 1. Украшение в карнизе коринфского ордера в виде небольшого кронштейна с лепным листом с нижней стороны.

მოვალარხიანი ჩანაწერი — იხ. სტერეოფონია.

მოდალური ტექნიკა (ჯავი) — ტექნიკა, რომელიც ემყარება მოდულს — ტონების ხელოვნურად შექმნილ რიგს.

მოდელირება (სახვ. ხელოვნ.) — გამოსახის საგანთა მოკულობის გადმოცემა შექმნილობის მეშვეობით.

მოდერატო (მუს.) — ზომიერი ტემპი (საშუალო ანდანტინოსა და ალეგრეტოს შორის). ტერმინი „მ.“ ხშირად გამოიყენება შეთავსებით. „ალეგრო მოდერატო“ — ზომიერად სწრაფად (ტემპი საშუალო ალეგროსა და ალეგრეტოს შორის).

მოდერნი (თანამედროვე, უახლესი) — მიმართულება არქიტექტურაში, დეკორატიულ და სახვით ხელოვნებაში XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში, რომელიც ისწრაფვოდა ისტორიული ნასესხობისაგან თავისუფალი ახალი სტილის შესაქმნელად და არ გამოიყენებდა ადრე ნახმარ ტექნიკურ შესაძლებლობებს: ამავე დროს იგი მიმართავდა სტილიზებასა და მანერულ, ელექციონლ (ხელოვნურად გართულებულ) ხერხებს.

მოძახილი — „ფერხულის“ ერთ-ერთი ნახევარწრის სიმღერის წამომწყები.

მოდილიონი (არქიტ.) — 1. კორინთული ორდერის კარნიზის მორთულობა მცირე კრონშტეინის სახით, რომელსაც ქვედა მხრიდან ნაძერწი ფოთოლი აკრავს.

2. Вид консоли, обычно в форме буквы «S», поддерживающей выносную часть карниза.

modillon (франц.), modiglione (итал.), modillion (англ.), Modillon (нем.), modillon (исп.).

Модуль (арх.) — диаметр нижней части колонны, по которому вычисляются размеры самих колонн и других частей здания.

modulus (лат.), module (англ.), module (франц.), Modul (нем.), módulo (итал.), módulo (исп.).

Модульная система (стр.) — взаимосвязка размеров структурных элементов здания. М. с. подразумевает кратность размеров строительных элементов определенной единицы измерения — модули.

modul (лат.), module system (англ.), système module (франц.), Modulsystem (нем.), sistema di modulo (итал.), sistema de modulo (исп.).

Модульон — то же, что модульон.

modilioni (итал.), modillion (англ.), modillon (франц.), Modillon (нем.), modillón (исп.),

Модулятор (муз.) — прибор для записывания звука на звуковой кинолентке фотографическим путем.

modulatio (лат.), modulator (англ.), modulàtère (франц.), Modulator (нем.), modulator (итал.), modulador (исп.).

Модулятор света — устройство с помощью которого осуществляется процесс фотографической записи звукового сигнала, преобразуемого в электрические колебания.

modulator (англ. от лат. modulus), modulateur (франц.), Modulator (нем.), modulateur (итал.), modulador (исп.).

Модуляция — 1. (муз.) переход из одного строя в другой, перемена тональности — гармоническое действие, при помощи которого значение тоникки как «центра» тональности переходит от одного аккорда к другому.

2. (бжаз) — переход в другую тональность и завершение в ней музыкального построения. В эстрадной музыке модуляция используется сравнительно ча-

2. კონსოლის სახეობა, ასო „S“ ფორმისა, რომელიც კარნიზის გამოწვეულიაწილის საყრდენს წარმოადგენს.

მოდული, მსახვარი (არქიტ.) — სვეტის ქვედა ნაწილის დიამეტრი, რომლის მიხედვითაც ანგარიშობენ სხვა ნაწილების ზომებს.

მოდულის სისტემა (შენ.) — შენობის სტრუქტურული ელემენტების ზომათა ურთიერთდაკავშირება. გულისხმობს სამშენებლო ელემენტების ზომების თანაფარდობას ზომის განსაზღვრული ერთეულის — მოდულის მიხედვით.

მოდულიონი — იგივეა, რაც მოდილიონი.

მოდულატორი (მუს.) — ხელსაწყო ბგერის ჩასაწერად ფოტოგრაფიული გზით ბგერით, კინოფირზე.

სინათლის მოდულატორი — მოწყობლობა, რომლის მეშვეობითაც წარმოებს ელექტრულ რხევად გარდაქმნილი ხმოვანი სიგნალის ფოტოგრაფიულ ჩაწერის პროცესი.

მოდულაცია — 1. (მუს.) ერთი წყობიდან მეორეში გადასვლა, ტონალობის შეცვლა — ძირითადი მოქმედება, რომლის მეშვეობითაც ტონიკის, როგორც ტონალობის „ცენტრის“ მნიშვნელობა ერთი აკორდიდან მეორეზე გადადის.

2. (ბაზი) — გადასვლა ახალ ტონალობაში და მუსიკალური ნაგებობის დამთავრება მასში. საესტრადო მუსიკაში მოდულაცია შედარებით უფრო ხშირად გამოიყენება, ვიდრე ჯაზში. ეს გამოწვეულია სრულფასოვანი იმპროვიზაციის უქონლო-

ше. чем в джазе. Это вызвано отсутствием в эстрадной музыке полноценной импровизации, что требует привлечения других средств выразительности. В джазе модуляция чаще используется в пьесах для больших оркестров, где она служит одним из средств контраста. Наиболее часто — это внезапная модуляция на полтона, тон, полтора, два, два с половиной тона вверх или, реже, вниз.

modulatio (*лат.*), modulazione (*итал.*), modulation (*англ.*), modulation (*франц.*), Modulation (*нем.*), modulaci3n (*исп.*).

Мозаика — 1. Музыкально-сценическое произведение (обычно оперетта), которое построено на музыке, заимствованной из различных опер, оперетт, романсов.

2. Картина, узор, выполненные скрепленными между собой мелкими разноцветными кусочками стекла, мрамора, цветных камней и т. п.

3. Вид декоративного прикладного искусства, состоящий в составлении таких картин, узоров.

mosaico (*итал.*), mosaic (*англ.*), mosaïque, marqueterie (*франц.*), Mosaik (*нем.*), mosaico (*исп.*).

Мокицхари — профессиональный исполнитель труппы древнегрузинского театра «Сахнობა», комедиант.

mokitskhari (*груз.*).

Молдовенияска — молдавский народный танец в 2-дольном, размаре веселого, жизнерадостного характера, в быстром темпе.

moldoveniasca (*молд.*).

Молексе — запеваля одного из полукругов «перхули».

molexe (*груз.*).

Молоточек (*муз.*) — маленький молоток (в рояле), ударяющий по струнам.

martello, martellina, martellino (*итал.*), hammer (*англ.*), marteau, maillet (*франц.*), Hammer (*нем.*), martillo (*исп.*).

ბით საესტრადო მუსიკაში, რის გამოც საჭირო ხდება გამოსახვის სხვა ხერხების გამოყენება.

ჯაზში მოღვლატია უფრო ხშირად გამოიყენება დიდი ორკესტრებისათვის შექმნილ პიესებში, სადაც იგი კონტრასტის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. ჩვეულებრივ ეს არის მოღვლადნელი მოღვლატია ნახევარი, მთელი, ერთნახევარი, ორი, ორნახევარი ტონით ზემოთ, ან იშვიათად — ქვემოთ.

მოზაიკა — 1. მუსიკალური სასცენო ნაწარ-პოეზი (ჩვეულებრივ ოპერეტა), რომელიც ემყარება სხვადასხვა ოპერებიდან, ოპერეტებიდან და რომანსებიდან ნასესხებ მუსიკას.

2. სურათი, ნაყში შესრულებული ერთმანეთთან დაკავშირებული მინის, მარმარილოს, ფერადი ქვებისა და ა. შ. ნაირფერადი პატარა-პატარა ნატეხებისაგან.

3. დეკორატიული გამოყენებითი ხელოვნების სახე, რომელიც ასეთ სურათებს, ნაყშებს შეადგენს.

მოკიცხარი — ძველი ქართული თეატრის, „სახიობის“ დასის პროფესიონალი შემსრულებელი, კომედიანტი.

მოღვლენიასკა — მხიარული ხალხიანი ხალხიანის მოღვლადური ხალხური ცეკვა ორწილად ზომაში.

მოღვქსე — „ფერხელის“ ერთ-ერთი ნახევარ-წრის მოძახილის მოქმელი.

პატარა ჩაქუჩი (მუს.) — ჩაქუჩი, რომელიც როიალში სიმებს ერტყმება.

Мольберт — деревянный станок на 3-х или 2-х подставках, на котором помещается при работе художника холст, натянутый на подрамник.

მოლბერტი — 3 ან 2 შესადგამიანი ხის დაზგა, რაზედაც თავსდება წარჩობზე გადაკედილი სახატავი ტილო.

Malbrett, Staffelei (нем.), casel (англ.), chevalet (франц.), cavallétto (итал.), caballette (исп.).

Молярная линза (кино) — применяющаяся при фото- или кино съемках специальная линза, смягчающая резкость изображения.

მოლიარული ლინზა (კინო) — ფოტო და კინო გადაღების დროს სარგებლობენ სპეციალური ლინზით, რომელიც გამოსახულების სიმკვეთრეს არბილებს.

Mollarlinse (нем.), mollar lens (англ.), lentille de mollar (франц.), lenti di mollar (итал.), lente de mollar (исп.).

Момгерлоба — древнегрузинский термин, обозначавший искусство актера.

მომღერლობა — მსახიობის ხელოვნების აღმნიშვნელი ძველი ქართული ტერმინი.

momgerloba (груз.).

Монодический склад (монодия) (муз.) — одноголосное музыкальное произведение — унисонное или изложенное октавами, — форма которого образовалась на основе самодовлеющего мелодического начала; иными словами, М. с. — одноголосие, не требующее сопровождения. М. с. характерен для народной вокальной музыки многих народов.

მონოდიური წყობა (მონოდია) (მუს.) — ერთხმიანი მუსიკალური ნაწარმოები — უნისონური ან ოქტავური ელვრადობით, რომლის ფორმა ჩამოყალიბდა თვითმკარი მელოდიური საწყისის, საფუძველზე; სხვანაირად — მ. წ. ერთხმიანობაა, რომელსაც თანხლება არ სჭირდება. მ. წ. მრავალი ხალხის ვოკალურ ხალხურ მუსიკას ახასიათებს.

monody stamp, monody construction (англ.), l'harmonie de monodie (франц.), monodische Struktur (нем.), ordine di monodia (итал.), armonia de monodia (исп.).

Монодия (муз.) — одноголосное пение без сопровождения хора или инструмента; в широком смысле — всякая основывающаяся на одноголосии область муз. культуры.

მონოდია (მუს.) — სიმღერა ერთ ხმაზე გუნდის ან რაიმე საკრავის თანხლების გარეშე; ფართო გაგებით — ერთხმიანობაზე დაყრდნობილი მუსიკალური კულტურის სფერო.

от греч. monōdia.

monody (англ.), monodie (франц.), Monodie (нем.), monodia (итал.), monodia (исп.).

Монодрама — музыкально-сценическое произведение, исполняемое одним певцом или драматическим актером в сопровождении оркестра, возможно с участием хора («Лелло, или Возвращение к жизни»

მონოდრამა — მუსიკალურ-სცენური ნაწარმოები, რომელსაც ასრულებს ერთი მომღერალი ან დრამატული მსახიობი ორკესტრის თანხლებით, ზოგჯერ გუნდის მონაწილეობითაც (ბერლიოზის დაწერილი აქვს მონოდრამა „ლელო ანუ

Берлиоза, «Ожидание» Шенберга, «Человеческий голос» Пуленка и др.).

სიკოცლისკენ მობრუნება“, შონბერგს—„მოლოდინი“, პულენკს — „ადამიანის ხმა“).

monodrama (*греч.*), monodrama (*англ.*), monodrame (*франц.*), Monodrama (*нем.*), monodramma (*итал.*), monodrama (*исп.*).

Монолог — речь действующего лица, главным образом в драме. обращенная к себе или к зрителям, отлична от диалога.

მონოლოგი — მოქმედი პირის ნალაპარაკევი, უმეტესად დრამაში, რომელიც განსხვავებით დიალოგისაგან, მიმართულია ან საკუთარი თავის მიმართ, ანდა მაყუებელისადმი.

monologos (*греч.*), monologue (*англ.*), monologue (*франц.*), Monolog (*нем.*), monólogo, soliloquio (*итал.*), monólogo, soliloquio (*исп.*).

Моноптер (*арх.*) — античный круглый храм без целлы, с колоннадой, расположенной по кругу на расчлененном по высоте ступенями круглом подие.

მონოპტეროსი (არქიტ.) — ანტიკური მრგვალი ფორმის ტაძარი, ევლას გარეშე, არმოადგენს წრიულად განლაგებულ გადახურულ სვეტნარს, შეყენებულს საფეხურებით დანაწევრებულ მრგვალ პოლიუმზე.

monopteros (*греч.*).

Монохромная живопись — живопись, выполненная одним цветом.

მონოქრომული ფერწერა — ერთ ფერში შესრულებული ფერწერა.

monochromos (*греч.*), one-coloured painting (*англ.*), peinture unicolore (*франц.*), monochrome Malerei, einfarbige Malerei (*нем.*), pittura unicolore, monocroma (*итал.*), pintura unicolor (*исп.*).

Монтаж — термин, имеющий в кинематографической практике два родственных и в то же время различных значения. М. — завершающий производство фильма творческий и технический процесс, во время которого материал, снятый на пленку, проходит несколько этапов обработки и лучшие кадры соединяются в целостную композицию. М. называется также система смысловых, звукозрительных и ритмических соотношений между отдельными кадрами. Монтаж органически связан с драматургией и композицией фильма и подчиняется идейным и творческим замыслам режиссера.

მონტაჟი — ტერმინი, რომელსაც კინემატოგრაფიულ პრაქტიკაში ორი მონათესავე და ამავე დროს ერთმანეთისაგან განსხვავებული — მწიშენელობა აქვს. მონტაჟი ფილმის წარმოების დამთავრებული შემოქმედებითი და ტექნიკური პროცესია, რომლის დროსაც ფირზე გადაღებულ მასალა დამუშავების რამდენიმე ეტაპს გაივლის და საუკეთესო კადრები ერთიანდება მთლიან კომპოზიციად. მონტაჟი ეწოდება აგრეთვე აზრობრივ, ხმოვანხედვით და რიტმულ შესატყვისობას ცალკეულ კადრებს შორის. მონტაჟი ორგანულად დაკავშირებული ფილმის დრამატურგისთან და კომპოზიციისთან. ფილმის ეპიზოდის მონტაჟური გადაწყვეტა გამომდინარეობს რეჟისორის იდეურ-მხატვრული ჩანაფიქრიდან.

cutting, editing (*англ.*), montage du film (*франц.*), Filmmontage, Montage, Filmschnitt (*нем.*), montaggio (*итал.*), montaje (*исп.*).

Монтажер (*кино*) — работник киностудии, выполняющий под руководством ре-

მონტაჟორი (*კინო*) — კინოსტუდიის მუშაკი, რომელიც რეჟისორის ხელმძღვანელობით ასრუ-

жиссера работы по монтажу фильма как изобразительной, так и звуковой части.

montageur (франц.), fitter (англ.), Schnittmeister (нем.), montatore (итал.), montador (исп.).

Монтажная аппаратура — обобщающее название большой группы аппаратов, устройств и вспомогательных приспособлений, предназначенных для проведения работ по монтажу фильма на всех стадиях их производства, а также для контроля и ремонта фильмокопий в процессе их эксплуатации.

gear equipment, assembly apparatus (англ.), appareillage de montage (франц.), Montage-apparatur (нем.), apparecchiatura di (per) montaggio (итал.), aparatos de montaje (исп.).

Монтажная комната — помещение киностудии, где производится монтаж кинофильмов.

cutting room (англ.), salle de montage (франц.), Schneideraum (нем.), sala di montaggio (итал.), sala de montaje (исп.).

Монтаж негатива изображения (кино) — технический процесс подбора и склейки негативов изображения в точном соответствии со смонтированным позитивом изображения фильма. М. и. п. осуществляется исхом обработки пленки (т. н. негативная) по окончании монтажа фильма и перезаписи фонограмм.

negative cutting of picture (англ.), montage négatif à image (франц.), Negativschnitt (нем.), montaggio di negativa di cuadro (итал.), montaje de negativo de cuadro (исп.).

Монтажница — работница монтажного цеха студии, прикрепленная к съемочной группе и осуществляющая под руководством режиссера-постановщика монтаж фильма. М. отвечает за художественно-техническое качество монтажа, за синхронность речи и музыки, а также за соблюдение сроков монтажных работ.

cutter girl, splicing girl (англ.), monteuse (франц.), Cutterin (нем.), montatrice (итал.), montadora (исп.).

ლებს ფილმის მონტაჟის სამუშაოებს, როგორც მის გამოსახულებაში, აგრეთვე ხმოვან ნაწილში.

სამონტაჟო აპარატურა — საერთო სახელწოდება მთელი ჯგუფი აპარატებისა, მოწყობილობებისა და დამხმარე სამარჯვეების, რომლებიც გამოიყენება ფილმის სამონტაჟო სამუშაოების ჩასატარებლად მისი წარმოების ყველა სტადიაზე, აგრეთვე ფილმის ასლების საკონტროლოდ და შესაკეთებლად მათი ექსპლუატაციის პროცესში.

სამონტაჟო ოთახი — კინოსტუდიის ნაგებობა, სადაც კონტაქტდება სამონტაჟოებენ.

გამოსახულების ნეგატივის მონტაჟი (კინო) — ტექნიკური პროცესი. გამოსახულების ნეგატივების ამოყრეფა და შეწყობა ფილმის დამონტაჟებულ გამოსახულებას პოზიტივის ზუსტი შესატყვისობით. გამოსახულების ნეგატივის მონტაჟს აწარმოებს ფარის დამუშავეების საამქრო (ე. წ. სანეგატივო), ფილმის საბოლოო მონტაჟისა და ფონოგრამების გადაწერის დამთავრებას შემდეგ.

შემონტაჟე — სტუდიის სამონტაჟო საამქროს მუშაკი, რომელიც მიზადრებულია გადამღებ ჯგუფთან და დამდგმელ რეჟისორის ხელმძღვანელობით აწარმოებს ფილმის მონტაჟს. შემონტაჟე პასუხისმგებელია მონტაჟის მხატვრულტექნიკურ ხარისხზე. ხმის და მუსიკის სინქრონილობაზე, აგრეთვე სამონტაჟო სამუშაოთა ვადების დაკვაზზე.

Монтаж окончательный (*режиссерский*) — проводится по окончании съемок и вместе с озвучиванием составляет особый монтажно-тонировочный период производства фильма. Окончательный монтаж осуществляется режиссером и монтажером. В результате окончательного монтажа получается фильм на 3—4 и более пленках (изображение, речь, музыка, шумы), который передается на перезапись фонограмм, а затем в цех обработки пленки для монтажа негатива изображения.

fine cut (*англ.*), *montage définitif* (*франц.*), *Feinschnitt* (*нем.*), *montaggio definitivo* (*итал.*), *montaje definitiva* (*исп.*).

Монтаж осветительной аппаратуры (*кино*) — установка и коммутирование (группировка и подключение источников света перед киносъемкой). М. о. а. производится согласно предварительно составленной оператором схеме — заявке на «операторское освещение» данного съемочного объекта. М. о. а. выполняется работниками осветительного цеха киностудии.

lighting (*англ.*), *montage d'appareil d'éclairage* (*франц.*), *Montage der Beleuchtungsapparatur* (*нем.*), *montaggio di lume* (*итал.*), *montaje de aparatos de iluminación* (*исп.*).

Монтажно-тонировочный период производства фильма — в это время осуществляется окончательный монтаж фильма, его озвучание (тонировка), показ художественному совету, а также сдача фильма в массовую печать.

period of cutting (editing) and post synchronization (post-scoring) (*англ.*), *période de montage du film et de post-synchronisation* (*франц.*), *Schnitt-und Synchronisierungsperiode eines Films* (*нем.*), *periodo per montaggio post sincronizzazione* (*итал.*), *periodo de montaje y post-sincronización* (*исп.*).

Монтаж черновой — заключается в выборе наиболее выразительных дублей, их предварительной подрезке и подборке в требуемой последовательности кусков изображения и фонограмм по сценарным эпизодам, сценам и т. д. Обычно черновой монтаж производится параллельно со съем-

сабоლოო монტაჟი (რეჟისორული) — ტარდება გადაღების დამთავრებისას და გახმოვანებისთან ერთად წარმოადგენს ფილმის შექმნის საწარმოო პროცესის განსაკუთრებულ სამონტაჟო-გახმოვანების პერიოდს. საბოლოო მონტაჟს ახორციელებენ რეჟისორი და შემონტაჟე. შედეგად მიიღება ფილმი 3—4 და მეტ ფირზე (გამოსახულება, ხმა, მუსიკა, ხმაური), რომელიც გადაეცემა ფონოგრამების გადასაწერად, შემდეგ კი ფირების დასამუშავებელ საამქროში გამოსახულების ნეგატივის დასამონტაჟებლად.

განათებელი აპარატურის მონტაჟი (კინო) — განათებელი აპარატურის დაყენება და კომუტაცია (დაჭყუფება და ჩართვა) კინოგადაღების დაწყებამდე. განათების აპარატურის მონტაჟი წარმოებს (მოცემულ ობიექტზე) ოპერატორის მიერ წინასწარ შედგენილი ოპერატორული განათების სქემა-განცხადების საფუძველზე. განათების აპარატურის მონტაჟს აწარმოებენ კინოსტუდიის განათებელთა საამქროს მუშაკები.

ფილმის წარმოების სამონტაჟო-ტონირებელი პერიოდი — ამ დროს ხდება ფილმის საბოლოო მონტაჟი, მისი გახმოვანება (ტონირება), ფილმის ჩვენება სამხატვრო საბჭოსათვის, აგრეთვე ჩაბარება მასობრივი ტექლეისათვის.

სახელდახელო მონტაჟი — გულისხმობს ყველაზე უფრო ვარჯისი დუბლების შერჩევას, მათ წინასწარ ამოკრას და ფონოგრამების სათანადო სასცენარო ეპიზოდების, სცენებისა და სხვ. მიხედვით (თანმიმდევრობით) დალაგებას. ეს პროცესი ჩვეულებრივ გადაღების პარალელურად მიმდინარეობს ისეთი ვარაუდით, რომ გადაღების დამ-

ками с таким расчетом, чтобы к окончанию съемок иметь изображение и синхронные фонограммы, начерно подобранными в сценарной последовательности.

assembling, rough cut (*англ.*), assemblage, bout à bout, premier montage (*франц.*), Rohschnitt (*нем.*), montaggio in prima stesura (*итал.*), montaje primero (*исп.*).

Монтажный кадр (отдельный монтажный кусок) (кино) — составная часть фильма, содержащая тот или иной момент действия, снятый с помощью неподвижного или перемещающегося во время съемки киносъёмочного аппарата.

М. к. должен быть всеми компонентами (композиция, ритм, сюжетная последовательность, тон и т. д.) органически связан с другими смежными кадрами, чтобы при их соединении (во время монтажа фильма) не нарушать целостности действия, происходящего на экране.

shot, take, scene, strip of film (*англ.*), scène, plan, fragment du film (*франц.*), Schnittbild (*нем.*), quadro, fotogramma quadro di montaggio (*итал.*), cuadro de montaje (*исп.*).

Монтажный лист (кино) — контрольный документ, сопровождающий каждую копию фильма в прокате. М. л. содержит полное и точное покадровое описание фильма от первого до последнего плана и составляется по установленной форме.

copy sheet (*англ.*), fiche de référence (*франц.*), Aufnahmevericht (*нем.*), foglio di montaggio (*итал.*), foio de montaje (*исп.*).

Монтажный стол — рабочее место монтажеров. На монтажном столе обычно бывают расположены: метрометр, пресс для склеивания, синхронизатор для синхронного протягивания, 2—3—4 пленки и подсвет для просмотра изображения в проходящем свете.

cutting table, editing bench (*англ.*), table de montage (*франц.*), Schneidetisch (*нем.*), tavola di montaggio (*итал.*), mesa de montaje (*исп.*).

Монтиор — основание театрального парика.

monture (*франц.*).

თავრებისას სცენარის მიხედვით შეირჩეს საჭირო გამოსახულებანი და სინქრონული ფონოგრაფები.

სამონტაჟო კადრი (ცალკე სამონტაჟო ნაჭერი) (კინო), — ფილმის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც გამოსახულია მოქმედების ესა თუ ის მომენტი, გაღებული მოძრავე ან სტატიური კამერით. ს. კ. თავისი კომპონენტებით (კომპოზიცია, სიუჟეტური თანმიმდევრობა, რიტმი, ტონი და ა. შ.) ორგანულად დაკავშირებული უნდა იყოს მოიჭნავე კადრებთან და მათი შეერთებით (ფილმის მონტაჟის დროს) არ უნდა დაირღვეს ერთიანი, მთლიანი მოქმედება კინო ეკრანზე.

სამონტაჟო ფურცელი (კინო) — ფილმის საკონტროლო დოკუმენტი, რომელიც ასლავს ფილმის თითოეულ ასლს მისი დემონსტრირების პერიოდში. ს. ფ. წარმოადგენს ფილმის სრულ და ზუსტ თითოჯერულ აღწერილობას პირველიდან უკანასკნელ პლანამდე. ს. ფ. ატვს თავისი გარკვეული ფორმა და სახე.

სამონტაჟო მაგიდა — მემონტაჟეების სამუშაო ადგილი. სამონტაჟო მაგიდა ჩვეულებრივ მოწყობილია მეტრომეტრით, პრესით, სინქრონიზატორით 2—3—4 ფირის ზუსტად სინქრონულა გაუმოვისათვის და სარკმლით — გამკოლ შექმნე გამოსახულების გასასინჯად.

მონტიური — თეატრალური პარაკის ფუძე.

Монумент — архитектурное или скульптурное сооружение, обычно в честь какого-либо выдающегося события или исторической личности; памятник.

monumentum (*лат.*), monument (*англ.*), monument (*франц.*), Monument, Denkmal (*нем.*), monumento (*итал.*), monumento (*исп.*).

Монументально-декоративная скульптура — один из родов скульптурного искусства (убранство зданий и сооружений, в том числе атланты, карниатыды, фронтонная, парковая, фонтанная скульптура).

monumental-decorative sculpture (*англ.*), sculpture monumentale-décorative (*франц.*), monumental-dekorative Skulptur (*нем.*), scultura monumentale decorativa (*итал.*), escultura monumental decorativa (*исп.*).

Монументальное искусство — искусство, отличающееся значительностью идейного содержания, выраженного в обобщенных и, как правило, грандиозных формах. Таковы обычно: архитектура общественных зданий, памятники и монументы, настенные росписи и мозаика.

monumental art (*англ.*), art monumental (*франц.*), monumentale Kunst (*нем.*), arte monumentale (*итал.*), arte monumental (*исп.*).

Монументально-орнаментальная живопись — живопись на стенах, сводах, арках и куполах, выполненная строго ритмическим и, в основном, плоскостным решением изображений по мотивам растительного, биологического мира или же геометрических вымыслов.

monument-ornamental painting (*англ.*), peinture monumentale ornementale (*франц.*), monumental-ornamentale Malerei (*нем.*), pittura monumentale ornamentale (*итал.*), pintura monumental ornamental (*исп.*).

Монументальность (арх.) — художественное качество, выражающее общественную значительность архитектурных сооружений, их долговечность. Монументальным произведениям свойственны идейное содержание, связанное с важными историческими событиями и протекающими в них общественными процессами, и величественность.

Монумент — архитектурное или скульптурное сооружение, обычно в честь какого-либо выдающегося события или исторической личности; памятник.

Монументально-декоративная скульптура — скульптурное искусство (убранство зданий и сооружений, в том числе атланты, карниатыды, фронтонная, парковая, фонтанная скульптура).

Монументальное искусство — искусство, отличающееся значительностью идейного содержания, выраженного в обобщенных и, как правило, грандиозных формах. Таковы обычно: архитектура общественных зданий, памятники и монументы, настенные росписи и мозаика.

Монументально-орнаментальная живопись — живопись на стенах, сводах, арках и куполах, выполненная строго ритмическим и, в основном, плоскостным решением изображений по мотивам растительного, биологического мира или же геометрических вымыслов.

Монументальность (арх.) — художественное качество, выражающее общественную значительность архитектурных сооружений, их долговечность. Монументальным произведениям свойственны идейное содержание, связанное с важными историческими событиями и протекающими в них общественными процессами, и величественность.

твенный гармонический строй [архитектурных форм. М. в современной советской архитектуре связана с воплощением гуманистических идей общества

от *лат. monumentum.*

Моралите — назидательная аллегорическая драма западноевропейского театра XV—XVI вв. Основными действующими лицами М. были персонажи, олицетворявшие различные добродетели, пороки и вступавшие между собой в борьбу за душу человека. В М. сохранялся принцип христианского нравоучения, но в нем не было религиозных сюжетов, и тем самым М. приближалось к изображению ситуаций и конфликтов реальной жизни. Историческое значение М. — в утверждении принципа типизации, которая носила абстрактный характер, но передавала контуры различных человеческих страстей.

moralité (франц.),

Мордент, морденте (*муз.*) — мелодическое украшение, вид мелизма, образуется путем исполнения после основного звука вспомогательного (на ступень выше или ниже) и повторения основного. Применяется также двойной М. в виде двукратной смены этих звуков (реже тройной).

mordente (итал. от лат. mordeo), mordent (англ.), mordant (франц.), Mordent (нем.), mordent (исп.).

Морендо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует постепенно ослабляя звучность и замедляя темп.

morendo (итал.).

Мореска — музыкально-танцевальная сцена (род балета) в итальянском т-ре XVI—XVII вв. Возникла из старинного мавританского танца, популярного в средние века в Испании, а с начала XV в. и в других европейских странах. М. часто исполнялась в конце придворных празднеств и

ტექტურული ფორმების დიდებული პარპინიული წყობა. მონუმენტურობა თანამედროვე საბუკოთა არქიტექტურაში დაკავშირებულია საზოგადოების ჰუმანური იდეების განხორციელებასთან.

მორალიტე — დამრიგებლური ხასიათის ალეგორიული დრამა XV—XVI საუკუნის დასაჯულთ ევროპაში. მორალიტეს ძირითადი მოქმედი პირები იყვნენ ისეთი პერსონაჟები, რომლებიც განასახიერებდნენ სიკეთეს, ნაკლოვანებებს, და ერთმანეთს ებრძოდნენ ადამიანის სულისათვის. მორალიტეში შენარჩუნებული იყო ქრისტიანული დამრიგებლობის პრინციპი, მაგრამ მას არ ჰქონდა რელიგიური სიუჟეტი და ამდენად იგი უახლოვდებოდა რეალური ცხოვრების სიტუაციებისა და კონფლიქტების აღწერას. მორალიტეს ისტორიული მნიშვნელობა ისაა, რომ მან დაამკვიდრა ტიპიზაციის პრინციპი, რომელიც აბსტრაქტული ხასიათისა იყო, მაგრამ მაინც გადმოსცემდა ადამიანურ ვენებათა კონტურებს.

მორდენტ-ი, მორდენტე (*მუს.*) — მელოდაური კაშმულობა, მელიზმის სახეობა. მიიღება ძირითადი ბეგრის შემდეგ დამხმარე ბეგრის (საფესურით ზემოთ ან ქვემოთ) და კვლავ ძირითადი ბეგრის შესრულებით. გამოიყენება აგრეთვე რამაგი მორდენტი — ამ ბეგრების ორჯერადი შეცვლის სახით (იშვიათად გვხვდება 3-მაგი მ.).

(ანგლ.), mordant (ფრანც.), Mordent (ნემ.),

მორენდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ქვლადობის თანდათანობითი შესუსტებით და ტემპის შენელებით.

მორესკა — მუსიკალურ-საცეკვაო სცენა (ბალეტის ერთერთი სახეობა) XVI—XVII ს.-ის იტალიურ თეატრში. წარმოიშვა ქველბური მავრიტანული ცეკვისაგან, რომელიც პოპულარული იყო შუა საუკუნეების ესპანეთში, XV ს.-დან კი სხვა ევროპულ ქვეყნებშიც. მ. ხშირად სრულდებოდა სასახლის კარზე გამართული დღესასწაუ-

представлений. Музыкальный размер раз-
личный.

moresca (исп.).

Моссо — музыкальный термин, указы-
вающий, что исполнять следует оживлен-
но, подвижно.

mosso (итал.).

Мост (арх.) — сооружение, соединяющее
два пункта на земной поверхности, раз-
деленные водою, рвом или каким-нибудь
другим препятствием, и дающее возмож-
ность сообщаться между ними.

bridge (англ.), *pont* (франц.), *Brücke* (нем.), *ponte* (итал.), *punte* (исп.).

Мост (цирк) — артист, запрокинувшись
назад, опирается на ступни ног и голову.

«*bridge*» (англ.), «*pont*» (франц.), «*Brücke*» (нем.), «*ponte*» (итал.), «*punte*» (исп.).

Мост висячий (стр.) — мост, основной
несущей конструкцией которого обычно
является гибкий элемент (канат, металли-
ческий кабель, цепь и т. д.), закрепленный
по концам и опирающийся на пилоны (ба-
шни).

suspended bridge (англ.), *pont suspendu* (франц.), *Hängebrücke* (нем.), *ponte sospeso*
(итал.), *punte colante* (исп.).

Мотель (арх.) — гостиница для отдыха
автотуристов. М. обычно состоит из глав-
ного корпуса, в котором размещаются спаль-
ные комнаты, ресторан и подсобные поме-
щения. На территории М. устривают отк-
рытые стоянки машин, стоянки с навеса-
ми и закрытые гаражи.

motel (сокращ., от англ. *motorist's hotel*).

Мотет (муз.) — многоголосное произве-
дение (XII—XIV вв.), в котором одновре-
менно развертываются различные, возник-
шие независимо друг от друга, мелодии
(чаще 3); основой М. был шизкий голос
(тенор), исполнявший «литургический» на-
пев на лат. языке; средний голос (мотет)
и верхний голос (триплум) исполняли шу-
точные или любовные песни на француз-

ского и латинского языков. Мотет — это
вокальное произведение, которое исполня-
ется в сопровождении органа.

Моно — музыкальный термин, указы-
вающий, что исполнять следует оживлен-
но, подвижно.

Моно (арх.) — мост, соединяющий
два пункта на земной поверхности, раз-
деленные водою, рвом или каким-нибудь
другим препятствием, и дающее возмож-
ность сообщаться между ними.

Моно (цирк) — артист, запрокинувшись
назад, опирается на ступни ног и голову.

Моно (муз.) — многоголосное произве-
дение (XII—XIV вв.), в котором одновре-
менно развертываются различные, возник-
шие независимо друг от друга, мелодии
(чаще 3); основой М. был шизкий голос
(тенор), исполнявший «литургический» на-
пев на лат. языке; средний голос (мотет)
и верхний голос (триплум) исполняли шу-
точные или любовные песни на француз-

Моно (арх.) — мост, соединяющий
два пункта на земной поверхности, раз-
деленные водою, рвом или каким-нибудь
другим препятствием, и дающее возмож-
ность сообщаться между ними.

Моно (муз.) — многоголосное произве-
дение (XII—XIV вв.), в котором одновре-
менно развертываются различные, возник-
шие независимо друг от друга, мелодии
(чаще 3); основой М. был шизкий голос
(тенор), исполнявший «литургический» на-
пев на лат. языке; средний голос (мотет)
и верхний голос (триплум) исполняли шу-
точные или любовные песни на француз-

ском языке. Высокого развития М. этого типа достиг в творчестве Гийома де Машо. В XV в. католическая церковь противопоставила этим «вульгарным М.» новый тип многоголосного произведения на единый для всех голосов латинский текст. Композиторы Возрождения внесли в М. черты светской вокальной лирики.

motet (франц.).

Мотив (муз.) — 1. Наименьшее музыкальное построение, составляющее характерную часть музыкальной темы.

2. Мелодия, напев, наигрыш.

motif (франц.), tune, motif (англ.), Motive (нем.), motivo (итал.), motivo, aire (исп.).

Мохиганга — в испанском театре короткое театральное представление гротескно-шутовского характера с переодеванием и масками, часто с пением и танцами. Первое упоминание о М. как театральном представлении относится к 1637 г.

mojiganga (исп.).

Мрамор — мелкозернистая, плотная разновидность кристаллического известняка, способного приобретать гладкую и блестящую поверхность при полировке. М. — ценный скульптурный и архитектурный материал различных цветов (в зависимости от примесей).

marble (лат.), marmaros (греч.), marble (англ.), marbre (франц.), Marmor (нем.), marmo (итал.), marmol (исп.).

Мргуали (муз.) — хоровод (древнегрузинский термин).

mrguali (груз.).

Мргуалис момвлели — участник хоровода (древнегрузинский термин).

mrgualis momvleli (груз.).

Мриданга (муз.) — перепоночный ударный инструмент, род большого двустороннего барабана бочкообразной формы.

mridanga (инд.).

სტილის მოტეტმა განვითარების მაღალ საფეხურს მიაღწია გიომ დე მაშოს შემოქმედებაში.

XV ს-ში კათოლიკურმა ეკლესიამ იველიკარულ მოტეტებს დაუპირისპირა მრავალხმიანი ნაწარმოების ახალი სახეობა, აგებული ყველა ხმისათვის საერთო ლათინურ ტექსტზე. აღორძინების ხანის კომპოზიტორებმა მოტეტში საერო ეოკალური ლირიკის ნიშნები შემოიტანეს.

მოტივი (მუს.) — 1. უმცირესი მუს. ნაგებობა, რომელიც მუს. თემის დამახასიათებელ ნაწილად გვევლინება.

2. მელოღია, ჰანგი.

მოხივანვა — ესპანურ თეატრში მოკლე თეატრალური წარმოდგენა გროტესკულ-სახუმარო ხასიათისა (ნიღბებით, ხშირად სიმღერისა და ცეკვის თანხლებით და ა. შ.). მოხივანვა, როგორც თეატრალური წარმოდგენა, პირველად ნახსენებია ლიტერატურაში 1637 წ.

მარმარილო — წვრილმარცვლოვანი, კრისტალური კირქვის მყარი ნაირსახეობა, რომელსაც გაკრიალებისას შეუძლია მიიღოს გლუვი და პრილა ზედაპირი.

მარმარილო — სხვადასხვა ფერის (შენარევისა და მიხედვით) ძვირფასი სკულპტურული და არქიტექტურული მასალა.

მარგული (მუს.) — ფერხული (ძველქართული ტერმინი).

მარგულის მომვლელო — ფერხულას მონაწილე (ძველი ქართული ტერმინი).

მრიდანვა (მუს.) — აკიანი დასარტყამი საკრავი, კასრისებური ფორმის დიდი ორპირივი დოლის ნაირსახეობა.

Мрoкვალი — профессиональный исполнитель труппы древнегрузинского театра «Сахноба» (танцор, танцовщица).

mrakvali (ერუა).

Мсахнобели — профессиональный исполнитель труппы древнегрузинского театра «Сахноба» (комедант, шут).

msakhiobeli (ერუა).

Мтиулури — общее наименование группы танцев горных народов Грузии, в которую входят: сванский церули, карталино-кахетинский М., абхазская и мохевская пляски, мхедрули. Музыкальный размер танцев М. 6/8 и 2/4. Темп быстрый.

mtiuluri (ერუა).

Мтхмели — запевала одного из полу-кругов «перхули».

mtxmeli (ერუა).

Мугам — 1. Лад в азербайджанской музыке; ладовая система азерб. народной музыки включает около 70 ладов. Звукоряды многих из них не укладываются в пределах октавы. Главные М. носят названия «раст», «шур», «сегях», «шуштер», «чаргях», «баяти-шираз», «хумаюн». М. родственны «макомам».

2. Многочастное вокально-инструментальное музыкальное произведение — жанр народно-профессиональной музыки. Строение М. имеет сходные черты с сюитой, рапсодией. Текстами для М. служат обычно стихи поэтов-классиков: Низами, Физули и др. Каждая часть М. носит название в соответствии с ладом, в котором она строится (раст, шур и т. д.).

mugam (азерб.).

Музей — учреждение, имеющее целью собрание, хранение и экспозицию памятников истории и произведений искусства.

museum (греч.), museum (англ.), musée (франц.), Museum (нем.), museo (итал.), museo (исп.).

მროკვალი — ძველი ქართული თეატრის, „სახიობის“ დასის პროფესიონალი შემსრულებელი მოცეკვავე (ქალი ან ვაჟი).

მსახიობელი — ძველი ქართული თეატრის, „სახიობის“ დასის პროფესიონალი შემსრულებელი (კომიკოსი, მასხარა).

მთიულური — საქართველოს მთის ხალხთა ცეკვების ჯგუფის საერთო სახელწოდება. მასში შედის: სვანური, ცერული, ქართლ-კახური მთიულური, აფხაზური და მოხეური ცეკვები, მხედრული, ხანჭლური და სხვ. მთიულური ცეკვების მუსიკალური ზომია 6/8 ან 2/4, ტემპი — სწრაფი.

მთქმელი — „ფერხლის“ ერთ-ერთი ნახევარ-წრის სიმღერის წამომწვები.

მულამი — 1. კილო აზერბაიჯანულ მუსიკაში. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკის კილოებრივი სისტემა 70-დე კილოს შეიცავს. ბევრი მათგანის ბგერათა რიგი არ ეტევა ოქტავის ფარგლებში. მთავარი მულამების სახელწოდებებია: „რასტი“, „შური“, „სეგიახი“, „შუშთერი“ „ჩარგიახი“, „ბაიათი-შირაზი“, „ხუმაიუნი“. მულამები ენათესავენ იან „მაკომებს“.

2. მრავალწლიანი ეოკალურ-ინსტრუმენტული მუს. ნაწარმოები — ხალხური პროფესიული მუსიკის ეანრი. მულამის აგებულებას საერთო ნიშნები აქვს სიუიტასთან და რაფსოდიასთან. მულამების ტექსტებად ჩვეულებრივ გამოიყენება პოეტ-კლასიკოსების ნიშამის, ფიზულის და სხვათა ლექსები. მულამის ყოველი ნაწილის დასახელება შეესაბამება იმ კილოს სახელწოდებას, რომელშიც ის აიგება. (რასტი, შური და ა. შ.).

მუზეუმი — დაწესებულება, რომელიც აგროვებს, იცავს და გამოფენს ისტორიულ ძეგლებსა და ხელოვნების ნაწარმოებთ.

Музыка — искусство, в котором переживания, настроения, идеи выражаются в сочетаниях ритмически организованных звуков и тонов. М. занимает большое место в общественной и культурной жизни народов и является одним из высших проявлений человеческой культуры. Основопологающим началом М. является мелодия. Обогащение художественных средств М. достигается путем сочетания ее с другими видами искусства — поэзией (вокальная М., а также мелодекламация), танцем, или с совокупностью искусств (опера, балет, М. в драматическом театре и кино). Одним из художественных средств эстетического воздействия М. на человека является ее синхронное сочетание с цветом (цветомузыка).

musika (греч.), music (англ.), musique (франц.), Musik (нем.), musica (итал.), música (исп.).

«Музыка будущего» — термин, применявшийся к новаторским творческим принципам Р. Вагнера. Введен был около 1855 г. В современном значении понимается как результат объединения эволюций различных музыкальных культур.

Zukunftsmusik (нем.), future music (англ.), musique de l'avenir (франц.), musica futuro (итал.), música futura (исп.).

Музыка кинофильма — инструментальная и вокальная музыка, звучащая в кинофильме. Музыка в кино появилась вместе с самим кино. Воспроизводимая механическими средствами (граммофон, оркестрион), музыка создавала приятный звуковой фон, заглушавший шум проекционного аппарата. С появлением звукового кино специальная аппаратура позволяет записывать музыку в процессе съемки фильма. М. к. становится составной частью единого режиссерского замысла. Она органически связывается с сюжетом, помогает раскрывать художественные образы, душевные состояния героев и т. д.

film score, musical score (англ.), musique de film (франц.), Filmmusik (нем.), música di film (итал.), música de film, música de película (исп.).

მუსიკა — ხელოვნება, რომელიც განცდები, განწყობილებები, იდეები გამოისახება ტრემულად ორგანიზებული ბგერების და ტონების შეხამებით. მუსიკას დღი კლავილო უყვია ხალხთა საზოგადოებრივ და კულტურულ ცხოვრებაში. იგი კაცობრიობის კულტურის ერთ-ერთ უმაღლესი გამოვლინებაა. მუსიკის ძირითადი საფუძველი მელოდიაა. მუსიკის მხატვრული გამოდრება ხდება მისი შეხამებით ხელოვნების სხვა დარგებთან — პოეზიასთან (ვოკალური მუსიკა, მელოდეკლამაცია), ცეკვასთან ან ერთდროულად ხელოვნების რამდენიმე სახეობასთან (ოპერა, ბალეტი, მუსიკა დრამატულ თეატრსა და კინოში). აღამიანზე მუსიკის ესთეტიკური ზემოქმედების ერთ-ერთ მხატვრულ საშუალებას წარმოადგენს მისი სინქრონული შეთავსება ფერთან (ფეროვანი მუსიკა).

„მომავლის მუსიკა“ — ტერმინი, რომელიც იხმარებოდა რ. ვაგნერის ნოვატორული შემოქმედებით პრიციპების მიმართ. შემოღებულია დაახლოებით 1855 წ. თანამედროვე გაგებით გულისხმობს სხვადასხვა მუს. კულტურების ევოლუციების გაერთიანების შედეგს.

კინოფილმის მუსიკა — ინსტრუმენტული და ვოკალური მუსიკა. რომელიც გამოიყენება კინოფილმებში. მუსიკა კინოს გაჩენის დღიდან ახლავს. მექანიკური საშუალებებით (გრამაფონი, ორკესტრონი) შესრულებული მუსიკა სასიამოვნო ფონს ქმნიდა, ასეოდა საპროექციო აპარატის ხმაურს. ხმოვანი კინოს გაჩენისთანავე სპეციალური აპარატურის წყალობით მუსიკას ფილმის გადაღებისას იწერენ. თანდათანობით მუსიკა რეჟისორული ჩანაფიქრის შემადგენელ ნაწილად იქცა. იგი ორგანულად დაუკავშირდა სიუჟეტს, ხელს უწყობს გმირის მხატვრულ სახის გახსნას, მისი სულიერი მდგომარეობის გადმოცემას და ა. შ.

Музыка нетерцовая — музыка, основанная на аккордике нетерцового склада (характерна, напр. для грузинской народной музыки).

არატერციული მუსიკა — მუსიკა, როგელიც დამყარებულია არატერციული წყობის აკორდიკაზე, დამახასიათებელია, მაგალითად, ქართული ხალხური მუსიკისათვის.

nonthird music (*англ.*), musique de non tierce (*франц.*), amediale Musik (*нем.*), musica di non terza (*итал.*), musica di non terza (*исп.*).

Музыка стохастическая — музыка ряда современных композиторов, идейным руководителем которых является греческий композитор Янис Ксенакис, прямо применяющий законы математики и физики к звуковым структурам.

სტოქასტიკური მუსიკა — რიგი თანამედროვე კომპოზიტორების მუსიკა. მათი იდეური ხელმძღვანელია ბერძენი კომპოზიტორი იანის ქსენაკისი, რომელიც პირდაპირ იყენებს მათემატიკისა და ფიზიკის კანონებს ბგერითი სტრუქტურების მიმართ.

от греч. stochasis, stochastic music (*англ.*), musique stochastique (*франц.*), stochastische Musik (*нем.*), musica stocastica (*итал.*), musica stocastica (*исп.*).

Музыкальная кинокомедия — комедийный фильм, основанный на широком использовании музыки. Получил распространение в начале 30-х гг. XX в., сразу же после изобретения звукового кино.

მუსიკალური კინოკომედია — კომედიური ფილმი, რომელშიც ფართოდ არის გამოყენებული მუსიკა. გავრცელდა 30-იან წლებში, ხმოვანი კინოს გამოგონებისთანავე.

musical film comedy (*англ.*), film comique musical à grand spectacle (*франц.*), Revufilm musikalische Filmkomödie (*нем.*), (cine) commédia musicale (*итал.*), película comica musical (*исп.*).

Музыкальная комедия — 1. Термин, применяемый к оперетте, иногда к другим видам музыкально-сценических произведений комедийного плана (комическая опера, зингшпиль и т. п.).

მუსიკალური კომედია — 1. ტერმინი, რომლითაც აღინიშნება ოპერეტა, ზოგჯერ კი კომედიური ხასიათის მუსიკალურ-სცენური ქმნილებების სხვა სახეობებიც (კომიკური ოპერა, ზინგ-შპილი და ა. შ.).

2. Некоторые 7-ры оперетты в СССР носят назв. театров М. к.

2. საბჭოთა კავშირში ოპერეტის ზოგიერთი თეატრი ატარებს მუსიკალური კომედიის თეატრის სახელწოდებას.

musical comedy (*англ.*), comédie lyrique (*франц.*), musikalische Komödie (*нем.*), commedia musicale (*итал.*), comedia musical (*исп.*).

«Музыкальная проза» (сокращенно от *pro sequentia* — вместо секвенши) — средневековые секвенши, церковные песнопения, возникшие в IX в.

„მუსიკალური პროზა“ (შემოკლებით *pro sequentia*-საგან, ე. ი. სეკვენციის პაგეირო) — შუა საუკუნეების სეკვენციები, საეკლესიო საგალობლები, რომლებიც IX ს.-ში შეიქმნა.

musical prose (*англ.*), prose de musique (*франц.*), musikalische Prosa (*нем.*), prosa musicale (*итал.*), prosa musical (*исп.*).

Музыкальная психология — наука, изучающая психологию музыкального творчества и восприятия. М. п. исследует музыкальную одаренность, музыкальные способности (слуховые представления, ладовое чувство, чувство ритма, музыкальную память и т. д.), творческие акты создания и исполнения музыки и т. п.

musical psychology (*англ.*), psychologie de musique (*франц.*), Musikpsychologie (*нем.*), psicologia di musica (*итал.*), psicología de música (*исп.*).

Музыкальная терапия — лечение болезней музыкой. Воздействие, оказываемое музыкой на поведение человека и животных, отмечалось с незапамятных времен. Различного рода звуки, в т. ч. музыкальные, влияют на изменение кровяного давления, частоты пульса и т. п. М. т. применяют при лечении психически неуравновешенных и душевно больных. Слушание музыкальных произведений, специально подобранных с точки зрения ритма, гармонии и мелодии, во многих случаях восстанавливает у таких больных нормальную связь с окружающей средой. Благоприятное воздействие оказывает М. т. при заболевании сердечно-сосудистой системы, гипертонии и др.

musical therapy (*англ.*), thérapeutique de musique (*франц.*), Musiktherapie (*нем.*), terapia di musicale (*итал.*), terapèutica de música (*исп.*).

Музыкальная эксцентрика — цирковой или эстрадный жанр, в котором музыкальные произведения исполняются трюковыми приемами на обычных или специальных (эксцентрических) музыкальных инструментах (колокольчиках, бубенцах, пиле, метле с натянутой на нее струной). В М. э. используются для извлечения звуков различные предметы (сковородка, «дрова», камни и т. п.), подобранные в определенной тональности.

musical eccentricity (*англ.*), eccentricité de musique (*франц.*), Musikexzentrik (*нем.*), eccentricità musicale (*итал.*), excentridad de música (*исп.*).

მუსიკალური ფსიქოლოგია — მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მუსიკალური შემოქმედების და მისი აღქმის ფსიქოლოგიას მ. ფ. იკვლევს მუსიკალურ ნიქს (სქენით წარმოდგენებს, კილოს შეგრძნებას, რიტმის გრძნობას, მუსიკალურ მეხსიერებას და სხვ.), მუსიკის შექმნის და შესრულების შემოქმედებით აქტებს და ა. შ.

მუსიკალური თერაპია — მეურნალობა მუსიკის მეშვეობით. ძველთაგანვე ცნობილია, რომ მუსიკა ღირს ზემოქმედებას ახდენს აღამიანებისა და ცხოველების ქცევაზე. სხვადასხვა სახის ბგერები, მათ შორის მუსიკალური ბგერები ზემოქმედებას ახდენენ და ცვლიან სისხლის წნევას, მაჯისცემის სისშირეს და ა. შ. მ. თ.-ს იყენებენ დარღვეული ფსიქოლოგიური წონასწორობის მქონე და სულით ავადმყოფთა მეურნალობის დროს. რიტმის, ჰარმონიის და მელოდიის თვალსაზრისით სპეციალურად შერჩეული მუსიკალური ნაწარმოებები ხელს უწყობენ ავადმყოფთა ნორმალური კავშირის აღდგენას გარემო სამყაროსთან. დადებით გავლენას ახდენს მ. თ. გულ-სისხლძარღვოვანი სისტემის დაავადებებზე, ჰიპერტონიაზე და სხვ.

მუსიკალური ექსცენტრიკა — საცირკო ან საესტრადო ეანრი, რომელშიც მუსიკალური ნაწარმოებები სრულდება სატრიუკო ილეთებით ჩვეულებრივ ან სპეციალურ (ექსცენტრიულ) მუსიკალურ საკრავებზე (ზანზალაეებზე, ევენებზე, ხერხზე, ცოცხზე, რომელზეც დაკომულია სიმები). მ. ე.-ში ბგერების მისაღებად გამოიყენება სხვადასხვა საგნები (ტაფა, „შეშა“, ქვები და ა. შ.) შერჩეული განსაზღვრულ ტონალობაში.

Музыкальные «дайджесты» (музыкальные сокращения) — выпускаемые в Америке пластинки с сокращенными урезанными записями опер, симфоний и балетов. Одно из уродливых проявлений современного потребительского отношения к искусству, характерного для буржуазного общества.

musical digests (амер.).

Музыкальный звук, музыкальные звуки — звуки, извлекаемые на музыкальном инструменте и певческим голосом. В отличие от шумовых, М. з. обладают точной высотой и входят в состав определенного музыкального строя. В зависимости от музыкального инструмента и способа звукоизвлечения М. з. обладает определенным тембром. М. з. находятся между собой в установленных ритмических соотношениях и выявляют ту или иную степень громкости.

musical sound (англ.), son de musique (франц.), musikalischer Ton (нем.), suono de musica (итал.), sonido de música (исп.).

Музыкальный слух — музыкальность, способность воспринимать, представлять и эмоционально переживать музыкальные впечатления, осмысливать образное содержание музыки. М. с. охватывает восприятие высотных и ритмических соотношений музыкальных звуков, тембра, степени громкости, музыкальной формы и т. д.

Различают М. с. «абсолютный» (способность узнавать и воспроизводить звуки музыкального строя в их точной высоте безотносительно к какой-либо исходной высоте звука) и «относительный» (способность воспроизводить голосом заданный тон и воспринимать интервальные соотношения музыкальных звуков); основа М. с. — «чувство лада»; «внешний» М. с. — способность представить и переживать музыку в момент ее реального звучания,

მუსიკალური „დაიჯესტები“ (მუს. შემოკლებები) — ამერიკაში გამოშვებული ფირფიტები ოპერების, სიმფონიებისა და ბალეტების შემოკლებული ჩანაწერებით, ერთ-ერთი მახინჯი გამოკვლინება ხელოვნებისადმი მომხმარებლური დაიოკიდებულებისა, რომელიც თანამედროვე ბურჟუაზიული საზოგადოებისათვისაა დამახასიათებელი.

მუსიკალური ბგერა, მუსიკალური ბგერები — ბგერები, რომელსაც გამოსცემენ მუსიკალური საკრავები და მომღერლის ხმა. ხმაურ-წარმოქმნილი ბგერებისაგან განსხვავებით მ. ბ.-ს აქვთ ზუსტი სიმაღლე და გარკვეული მუსიკალური წყობის შემადგენლობაში შედიან. მუსიკალური საკრავის ან ბგერის მიღების ხერხის შესაბამისად მ. ბ. აქვს გარკვეული ტემბრი. მ. ბ. დადგენილ რიტმულ ურთიერთდამოკიდებულებაში იმყოფებიან და გაანჩიათ სიძლიერის სხვადასხვა ხარისხი.

მუსიკალური სმენა — მუსიკალურობა, მუსიკალური შთაბეჭდილების აღქმის, წარმოდგენის და ემოციური განცდის, მუსიკის სახოვანი შინაარსის გააზრების უნარი. მ. ს. მოიცავს მუსიკალური ბგერების, სიმაღლის და რიტმული თანაფარდობის ტემბრების, სიძლიერის ხარისხის, მუსიკალური ფორმის და სხვ. ურთიერთობის საკითხებს.

განარჩევენ „აბსოლუტურ“ მ. ს. (მუსიკალური წყობის ბგერების ზუსტი სიმაღლის გამოცნობის და აღწარმოების უნარი რაიმე საწყისი ბგერისაგან დამოუკიდებლად) და „შეფარდებით“ მ. ს. (მოცემული ტონის ხმით აღწარმოების და მუს. ბგერების ინტერვალური შეფარდების აღქმის უნარი); მ. ს. საფუძველია „კილოს შეგრძნება“.

„გარეგანი“ მ. ს. იძლევა მუსიკის წარმოდგენის და განცდის შესაძლებლობას მისი რეალური ქლერადობის მომენტში, „შინაგანი“ მ. ს. არის უნარი ბგერითი ქსოვილის წარმოდგენისა

«внутренний» М. с. — способность представить звуковую ткань без внешнего звучания. внутренне слышать и переживать музыкальный образ.

an ear for music (*англ.*) l'oreille fine (*франц.*), musikalisches Gehör (*нем.*), orecchio musicale (*итал.*), oído musical (*исп.*).

Музыкальный строй — 1. Общепринятая система отношений (интервалов) между звуками, применяемыми в музыке. В западноевропейской музыке утвердился 12-ступенный равномерно-темперированный М. с., звукоряд которого построен по полутонам. Диапазон М. с. разделяется на октавы, каждая из которых охватывает 12 полутонов. Названия октав от середины звукоряда вверх: 1-я, 2-я, 3-я, 4-я; от середины звукоряда вниз: малая, большая, контроктава, субконтроктава.

2. Настройка инструмента согласно требованиям современного темперированного строя.

musical pitch (*англ.*), accord de musique (*франц.*), Musikstruktur (*нем.*), ordine di musica (*итал.*), sistema de musica (*исп.*).

Музыкант — 1. Человек, специально занимающийся музыкой как искусством.
2. Профессионал или любитель, играющий на каком-нибудь инструменте.

musicista, musico, musicante, suonatore (*итал.*), musico (*исп.*), musician (*англ.*), musicien (*франц.*), Musiker, Musikant, Tonkünstler (*нем.*).

Музыковед — музыкант, исследующий вопросы истории и теории музыки, эстетические проблемы музыкального искусства, активно работающий в области музыкальной критики и публицистики, ведущий лекторскую, педагогическую, редакторскую и т. п. работы.

musicologist (*англ.*), musicologue (*франц.*), Musikwissenschaftler (*нем.*), musicologo (*итал.*), musicologo, conoedor de musica (*исп.*).

Музыказнание — наука о музыке: исследование теории музыки (теоретическое М.) истории музыки (историческое М.), музыкальной этнографии, народного му-

зыкареანი ელერადობის გარეშე, ადამიანის შესაძლებლობა, შინაგანად გაიგონოს და განიცადოს მუს. სახე.

მუსიკალური წყობა — 1. მუსიკალურ ბგერებს შორის დამოკიდებულების (ინტერვალების) საყოველთაოდ მიღებული სისტემა. დასავლეთ ევროპულ მუსიკაში ჩაყოყალიბდა 12 საფეხურიანი თანაბრად-ტემპერირებული მ. წ., რომლის ბგერათა რეგი აიგება ნახევარი ტონებით. მ. წ. დიაპაზონი იყოფა ოქტავეებად, თითოეული მათგანი მოიცავს 12 ნახევარ ტონს. ოქტავეებს ბგერათა რიგის შუიდან ზემო მიმართულებით ეწოდებათ: 1, მე-2, მე-3 მე-4; ქვემო მიმართულებით — მცირე, დიდი, კონტროქტავა, სუბკონტროქტავა. 2. სამუს. საკრავის აწყობა თანაქედროვე ტემპერირებული წყობის შოთხვენათა შესაბამისად.

მუსიკოსი — 1. ადამიანი, რომელიც საგანგებოდ სწავლობს მუსიკას, როგორც ხელოვნებას.
2. პროფესიონალი ან მოყვარული, რომელიც უკრავს რომელიმე საკრავზე.

მუსიკისმცოდნე — მუსიკოსი, რომელიც იკვლევს მუსიკის ისტორიისა და თეორიის საკითხებს, მუსიკალური ხელოვნების ესთეტიკურ პრობლემებს, აქტიურად მუშაობს მუსიკალური კრიტიკის და პუბლიცისტიკის სფეროში, ეწევა სალექტორო, პედაგოგიურ, სარედაქტორო და ა. შ. მუშაობას.

მუსიკისმცოდნეობა — მეცნიერება მუსიკის შესახებ: მუსიკის თეორიის (თეორიული მუსიკისმცოდნეობა), მუსიკის ისტორიის (ისტორიული მუსიკისმცოდნეობა), მუსიკალური ეთნოგრა-

зыкального творчества, музыкального инструментоведения, музыкальной акустики, муз. психологии, эстетич. проблем музыкального искусства. М. включает также муз. критику и муз. публицистику. К теоретическому М. относятся дисциплины, исследующие отдельные элементы музыки,—мелодика, гармония, полифония, инструментовка, учение о форме и др., а также научно-методические дисциплины, разрабатывающие принципы муз. исполнения, развития муз. слуха. Историческое М. включает изучение всеобщей истории музыки и истории музыки отдельных стран и народов.

musicology (*англ.*), musicologie (*франц.*), Musikwissenschaft (*нем.*), musicologia (*итал.*), musicologia (*исп.*).

Мультипликатор — художник, работающий над мультипликационным фильмом.

multiplicator (*лат.*), animator, multiplier (*англ.*), animateur, multiplicateur (*франц.*), Multiplikator, Trickfilmzeichner (*нем.*), moltiplicatore (*итал.*), multiplicador (*исп.*).

Мультипликационный станок — установка для покадровой съемки графических мультипликаций и заглавных надписей в фильме. Простейший М. с. состоит из вертикальной «станины» (неподвижное основание, на котором располагаются связанные между собой отдельные части станка), с передвигаемым по ней вверх и вниз кинематографическим аппаратом, и съемочного стола. Графические рисунки («заготовки») фиксируются на столе посредством установочных штифтов и прижимного стекла и освещаются софитами сверху и снизу.

animation stand (*англ.*), table pour trucage (*франц.*), Tricklisch (*нем.*), cartoni supporto, tavola da trucco (*итал.*), máquina de dibujos animados, tablero (tabla) para trucaje (*исп.*).

Мультипликационный фильм — фильм, созданный средствами покадровой съемки последовательных фаз движения графических плоских персонажей (рисованный

ფიის, მუსიკალური ფოლკლორის, მუსიკალური საკრავთმცოდნეობის, მუსიკალური აკუსტიკის, მუს. ფსიქოლოგიის, მუსიკალური ხელოვნების ესთეტიკური პრობლემების გამოკვლევა. მ. შეიცავს აგრეთვე მუს. კრიტიკას და მუს. პუბლიცისტიკას. თეორიულ მუსიკისმცოდნეობას მიეკუთვნებიან მუსიკის ცალკეული ელემენტების შემსწავლელი დისციპლინები — მელოდია, ჰარმონია, პოლიფონია, საკრავთმცოდნეობა, სწავლება მუს. ფორმის შესახებ და ა. შ. აგრეთვე მუსიკალური შემსრულებლობის და მუს. სმენის განვითარების პრინციპებისა და შემსწავლელი სამეცნიერო-მეთოდური დისციპლინები. ისტორიული მუსიკისმცოდნეობა სწავლობს მუსიკის საყოველთაო ისტორიას და ცალკეული ქვეყნების და ხალხების მუსიკის ისტორიას.

მულტიპლიკატორი — მულტიპლიკაციური ფილმის მხატვარი.

სამულტიპლიკაციო დაზგა — დანადგარი გრაფიკული მულტიპლიკაციისა და ფილმის სატიტულო წარწერების კადრობრივი გადაღებისათვის. უმარტივესი სამულტიპლიკაციო დაზგა შედგება ვერტიკალური „სადგარისაგან“ (უძრავი ფუძე, რომელზედაც განლაგებულია დაზგის ცალკეული, ერთმანეთთან დაკავშირებული ნაწილები) მასზე ზევით და ქვევით მოძრავი კინოგადამღები აპარატისა და გადაღების მაგიდისაგან. გრაფიკული ნახატები („ნამზადი“) მაგიდაზე ფიქსირდება საყენებელი შტიფტებითა და მიმჭერი მინით და სოფიტებით ნათდება ზევიდან და ქვევიდან.

მულტიპლიკაციური ფილმი — ფილმი, რომელიც შექმნილია გრაფიკული, ბრტყელი პერსონაჟების (ნახატი მულტიპლიკაციური ფილმი) ან მოცულობითი (მოცულობითი ან თოჯინური მულტი-

М. ф.) или объемных (объемный или кукольный М. ф.).

от лат. multiplicatio.

animated film, trick film (англ.), dessins animés (франц.), Trickfilm (нем.), disegni (cartóni) animati (итал.), película de dibujos animados (исп.).

Мультипликация — вид кинопроизводства, при котором фильм создается покадровой съемкой на мультипликационном станке отдельных последовательных фаз движения — рисованных (графических) или объемных (кукольных). М. создает на экране иллюзию движения неподвижных объектов. М. используются как для создания целых мультипликационных фильмов, так и в научно-популярных фильмах для схематического изображения процессов, не поддающихся непосредственному наблюдению, для изготовления надписей и т. д.

multiplicatio (лат.), multiplication, animation (англ.), multiplication, animation (франц.), Multiplikation (нем.), disegni (cartoni) animati (итал.), dibujos animados (исп.),

Мульюра (арх.) — обломы, профиль.

მულიურა (არქიტ.) — წარბი, პროფილი.

moulure (франц.), moulding (англ.), Zierleiste (нем.), modanature, profili (итал.), moldura (исп.).

Муидштук (муз.) — деталь продольных муидштучных инструментов, которую во время исполнения берут в рот.

საბუნე (მუს.) — ჩასაბერი საკრებლის ნაწილი, რომელსაც დაკრის დროს პირში იღებენ.

Mundstück (нем.), mouth-piece (англ.), embouchure (франц.), bocchino, imbocatura (итал.), embocadura (исп.).

Мураджа (муз.) — перепоночный ударный инструмент, род бубна.

მურაჯა (მუს.) — აკიანი დასარტყავი საკრავი, ღირის ნაირსახეობა.

mooradja (араб.).

Мурквамба — грузинская языческая мистерия в честь божества плодородия Квирия. В представлении мистерии М. главный смысл — в воспронзведении победы грузинского предводителя над чужестранным. Именно этот мотив грузинской языческой мистерии получил впоследствии развитие в «кесноба». Со временем мистерия потеряла свое первоначальное культовое значение и превратилась в театральное зрелище.

მურკვამბა — ევროპეანისმცემლობის ხანის ძველი ქართული საეკლტო მისტერია ნაყოფიერების ღვთაების კვირიას პატივსაცემად. მისტიკურა მურკვამობას ედღაზირი იყო ქართველთა წინამძღოლის მიერ უცხოელის დამლევის ჩვენება. სწორედ ეს მოტივი დაედო საფუძვლად მომდევნო ხანის «ყვენობას». დროთა განმავლობაში მისტიკურა დაკარგა თავისი პარანატურული მნიშვნელობა და გადაიქცა თეატრალურად და ეკლტო-მისტიკურად.

ტივინო კარნავალური სპექტაკლი, იმეორებდა ქართველი ხალხის გამარჯვებას გარეშე მტრებზე.

მსვლელობად, რომელიც ასახავდა ქართველი ხალხის გამარჯვებას გარეშე მტრებზე.

mursvato (ერუ.).

მურსანა — народная песня-танец в характере сегидильи на Кубе. Исполняется в размере сопровождаемой песни.

მურსიანა — კუბური ხალხური სიმღერა-ცეკვა, ხასიათით სეგიდილიას ემსგავსება. სრულდება თანხმლები სიმღერის ზომით.

mursiana (ისპ.).

მურჩანა (მუს.) — 1. Мелодическая форма раги (в Южной Индии);
2. Мелизм (в Северной Индии);
3. Тональность (в древних трактатах).

მურჩანა (მუს.) — 1. რაგის მელოდირი ფორმა (სამხრეთ ინდოეთში);
2. მელიზმი (ჩრდილოეთ ინდოეთში);
3. ტონალობა (ძველებურ ტრაქტატებში).

moorchkhana (ინდ.).

მუტულ, მუტული (არხ.) — плоский выступ под слезником (выносной плитой) карниза дорического ордера.

მუტული — დორიული ორდერის კარნიზის საცერეს (გამოტანილი ფილის) ქვეშ მოთავსებული ბრტყელი შევილი.

mutul (ლათ.), *mutule* (ანგლ.), *mutule* (ფრანც.), *Mutuli* (ნემ.), *mutulo*, *modiglióne* (იტალ.), *modillón* (ისპ.).

მუხამბაზი — стихотворная форма в грузинской поэзии, распространенная в конце XVIII и начала XIX вв. М. сочинялись для песенного исполнения под аккомпанемент музыкального инструмента.

მუხამბაზი — ლექსის ფორმა ქართულ პოეზიაში, რომელიც გავრცელებული იყო XVIII და XIX ს. შესაყარზე. მუხამბაზებს თხზავდნენ სასიმღერო შესრულებისათვის მუს. საყრავის თანხლებით.

mukhambazi (ერუ.).

მუხლური — элементы мужского танца.

მუხლური — მამაკაცთა საცეკვაო სელის ერთ-ერთი სახე.

mukhluri (ერუ.).

მუშაიტი — термин древнегрузинского театра «Сахиоба», обозначающий разновремененно — акробата, жонглера, канатоходца.

მუშაითი — ძველი ქართული თეატრის, „სახიობის“ ტერმინოლოგიით აკრობატი, ჟონგლერი, თოკზე მოსიარულე.

mushaiti (ერუ.).

მიცობრი მემგერეტი — группа актеров (древнегрузинский театр).

მიცობრი მემგერეტი — მსახიობთა დასი (ძველი ქართული თეატრი).

mitsobri memgereta (ერუ.).

Мюзетт — 1. Французский народный музыкальный инструмент в виде волынки.

2. Пастушеский веселый танец.

musette (франц.).

Мюзикл — театральный жанр, созданный в Америке в начале XX в. Для М. характерна склонность к синтетическому спектаклю, в котором драматическое действие, музыка, танец, пение слиты воедино. В М. постоянно сочетаются пародия и драматизм, гротеск и лирика.

musical (америк.).

Мюзик-холл — вид театров, дающих концертные представления. Возникли в начале XVIII в. в Англии — в тавернах (в начале назывались *saloon-theatre* — кабацкий театр). В дальнейшем создаются небольшие передвижные театры, представления которых состоят из отдельных номеров, коротких пьесок, пения, танцев, балаганных представлений. В 1941 г. в СССР название М.-х. получил Московский эстрадный театр. В 1960 г. создан новый М.-х., ставящий своей целью создание злободневных обзоров, объединяющих эстрадные, цирковые, драматические и балетные номера.

music-hall (англ.).

Мягкий лак — одна из разновидностей офорта, оттиски которой имитируют карандашный рисунок.

tender lac (англ.), laque tendre (франц.), weicher Lack (нем.), lacca molle (итал.), lacca muelle (исп.).

მიუზეტი — 1. გუდასტვირის სახის ფრანგული ხალხური სმუსი. საკრავი.

2. მზიარული მწყემსური ცეკვა.

მიუზიკლი — თეატრალური ეანრი, რომელიც შეიქმნა ამერიკაში XX საუკ. დასაწყისში. მიუზიკლისათვის დამახასიათებელია სინთეზურობა. აქ დრამატული მოქმედება, მუსიკა, ცეკვა, სიმღერა ერთმანეთს ერწყმის. ხშირად მასში შეთავსებულია პაროდია და დრამატიზმი, გროტესკი და ლირიკა.

მიუზიკ-ჰოლი — ერთეგარი თეატრი, რომელიც საკონცერტო წარმოდგენებს მართავს. წარმოიშვა XVIII საუკ. დასაწყისში ინგლისში — ტავერნებში (პირველ ხანებში ეწოდებოდა — *saloon-theatre* — სამიკიტნოს თეატრი). შემდეგში იქმნებოდა პატარა, მოძრავი თეატრები, რომელთა წარმოდგენები შედგებოდა ცალკეული ნომრებისა, მცირე პიესების, ცეკვა სიმღერისა და საბალაგანო წარმოდგენებისაგან. 1941 წ. სსრკავშირში მიუზიკ-ჰოლი ეწოდა მოსკოვის საესტრადო თეატრს. 1960 წ. შეიქმნა ახალი მიუზიკ-ჰოლი, რომელმაც მიზნად დაისახა საკორბორატო მიმოხილვების ჩვენება, სადაც გავრთიანებული იქნებოდა საესტრადო, საციკო, დრამატული და საბალეტო ნომრები.

რბილი ლაქი — ოფორიტის ერთ-ერთი ნაირსახეობა, რომლის ანაბეკედები თანქრით ნახატის იმტაციას იძლევიან.

Н

Набросок — рисунок, быстро исполненный художником с натуры или по памяти. Н. обычно передает лишь общие черты или деталь будущего художественного образа, являясь подсобным материалом

ნონახატი — ჩანახატი, მხატვრობს მერ ნატე-როღან ან მესიერეზიო სწრაფად შესრულებული ნახატი. მონახატი ჩვეულებრივ გაღმოსცემს მომავალი მხატვრული სახის მხოლოდ ზოგად ნიშნებს, ნაკეთებს ან დეტალს, რომელიც სახე-

при создании произведений изобразительного искусства.

sketch, draft (англ.), esquisse (франц.), Skizze (нем.), abbozzo, schizzo (итал.), срсquis, esbozo, bosquejo, diseño (исп.).

Навмахия — представление на воде в древнеримском амфитеатре, инсценировка морских сражений.

navmachia (греч.).

Навхи (муз.) — струнный щипковый инструмент, род гуслей.

navkhi (араб.).

Нага — церемониальный танец Нагаса, одного из районов северо-восточной Индии. Размер сопровождаемой песни.

naga (инд.).

Нагара-хана — 1. Специальное здание (в ансамбле дворцовых построек) для царского военного оркестра и хора (в Тбилиси, в XIX в.).

2. Царский военный оркестр, состоящий из духовых и ударных инструментов. В его состав входили медные (буки, нагара), деревянные (зурна), духовые инструменты и ударные (барабаны разного размера — дзипи, коса, таблаки и джимджиши). Нагара-хана насчитывал около 34 музыкантов.

3. Оркестранты дворцовой сахноба (вид древнегрузинского театра).

nagara-khana (груз.).

Нагаута — одна из песенных форм в японской музыке. Сложилась в XVII в. в Эдо (Токио) как музыкально-песенное сопровождение танца в театре Кабуки.

nagauta (японск.).

«Нагли» — древнегрузинский народный бродячий театр, устранивающий представления на библейские сюжеты.

თი სელოვნების დამხმარე მასალას წარმოადგენს ხელოვნების ნაწარმოების შექმნისათვის.

ნავმახია — ძველრომაულ ამფითეატრში წყალზე გამართული წარმოდგენა, საზღვო ბრძოლის ილსკენიება.

ნავხი (მუს.) — სიმებიანი საწყმეტი საკრავი, ზარბითის ნაირსახეობა.

ნაგა — ჩრდილო-აღმოსავლეთ ინდოეთის ერთ-ერთი რაიონის—ნაგასის ცერემონიული ცევა. თანხლები სიმღერის ზომით.

ნაღარა-ხანა — 1. საგანგებო შენობა (სასახლის ანსამბლში) სამეფო სამხედრო ორკესტრისა და გუნდისათვის (XIX საუკუნის თბ-ლ-სში).

2. სამეფო სამხედრო ორკესტრი, რომელშიც შედიოდა ჩასაბერი და დასარტყმელი საკრავები: სპილენძის (ბუკი, ნაღარა), ხის (ზურნა), ჩასაბერი და დასარტყამი საკრავები (სხვადასხვა ზომის დოლი — დაფი, ქოსა, ტაბლაკი, ჯიმჯიმი). ნაღარა-ხანაში დაახლოებით 34 მუსიკოსი იყო.

3. სასახლის სახიობის (ძველი ქართული თეატრის) ორკესტრანტები.

ნაგაუტა — იაპონურ მუსიკაში სიმღერის ერთ-ერთი ფორმა. შეიქმნა XVII ს. ედოში (ტოკიოში) როგორც მუსიკალურ-სასიმღერო თანხლება ცევისა კაბუკის თეატრში.

„ნაგლი“ — ძველი ქართული ხალხური მოხეტიალე თეატრი, რომელიც ბიბლიურ სიუჟეტებზე დგამდა წარმოდგენებს.

Надай (*театр*) — звание, присуждаемое высококвалифицированным актерам в японском театре Кабуки. Первоначально термин Н. в театре Кабуки означал афиши, которые вешали на фасаде театрального здания. На них помещали портреты ведущих исполнителей. Со временем значение этого звания было утеряно.

nadai (*японск.*)

Нади — 1. Грузинская трудовая песня, исполнявшаяся во время работы за прялкой.

2. Группа крестьян, выполняющая сельскохозяйственные работы в сопровождении песни «надური», повышающей производительность труда.

nadi (*груз.*)

Надписи (*кино*) — разделяются на заглавные, промежуточные, заключительные («конец») — титры, внутрикадровые — субтитры и служебные. Заглавные титры содержат название фильма, год выпуска и перечень основных участников создания фильма: авторы сценария и текстов песен, композитор, режиссер-постановщик, оператор, художник, звукооператор, директор картины, исполнители основных и эпизодических ролей, дирижеры оркестра и хора. В фильмах с большим количеством комбинированных кадров указываются художники и операторы комбинированных съемок, в мультфильмах — художники-мультипликаторы: в дублированных фильмах — режиссер, звукооператор и основные актеры дубляжа. Заглавные титры помещаются в начале фильма или после финальных кадров. Промежуточные титры содержат номера и названия серий для других сценарных разделов фильма.

Внутрикадровые Н. (субтитры) используются обычно для иностранных фильмов, выпускаемых в прокат без дубляжа, и содержат переводы реплик и диалогов. Субтитры, как правило, располагаются внизу

ნადაი (*თეატრ.*) — წოდება, რომელიც ენიჭებოდა იაპონურ თეატრ კაბუკის მაღალკვალიფიციურ მსახიობებს. ტერმინი ნადაი კაბუკის თეატრში, პირველ ხანებში, ნიშნავდა აფიშას, რომელსაც აკრავდნენ თეატრის შენობის ფასადზე. მასზე მოთავსებული იყო წამყვან მსახიობების პორტრეტები. დროთა განმავლობაში ამ წოდებამ თავისი მნიშვნელობა დაკარგა.

ნადი — 1. ქართული შრომის სიმღერა, რომელიც სრულდებოდა რთვის დროს — ჭარასთან.

2. სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების შემსრულებელი გლეხების ჯგუფი, რომელთა გარჯას თან ახლავს მისი ნაყოფიერების გამაძლიერებელი „ნადური“ სიმღერები.

წარწერები (*კინო*) — განასხვავებენ სასათაურო, შუალედურ და დასკვნითს („დასასრული“) წარწერებს — ტიტრებს, კადრის შიგნით — სუბტიტრებს და სამსახურებრივს. სასათაურო ტიტრებში მოხსენებულია ფილმის სახელწოდება, მისი გამოშვების წელი და ფილმის ძირითადი მონაწილეები: სცენარისტა და სიმღერების ტექსტის ავტორი, კომპოზიტორი, დამდგმელი რეჟისორი, ოპერატორი, ფილმის მხატვარი, ხმის ოპერატორი, სურათის დირექტორი, მთავარი და ეპიზოდური როლების შემსრულებლები, ორკესტრისა და გუნდის დირიჟორი. თუ ფილმში დიდი რაოდენობითაა კომბინირებული კადრები, მოხსენებული არიან აგრეთვე კომბინირებულ ვადალებთან მხატვრები და ოპერატორები; მულტიპლიკაციურ ფილმებში — მხატვარ-მულტიპლიკატორები; დუბლირებულ ფილმებში — დუბლირების რეჟისორი, ხმის ოპერატორი და დუბლაჟის ძირითადი მსახიობები. სასათაურო ტიტრები ან ფილმის დასაწყისშია ანდა ფინალური კადრების შემდეგ. შუალედურ ტიტრებში აღნიშნულია ფილმის სერიის ან სხვა სასცენარო ნაწილის ნომერი და სახელწოდება. კადრის შიგნით წარწერები (სუბტიტრები) ჩვეულებრივ გამოიყენება იმ უცხოურ ფილმებში, რომლებიც დუბლირების გარეშე გამოდის ეკრანებზე. სუბტიტრები წარმოადგენენ რეპლიკებისა და დიალოგების თარგმანს.

кадра. Служебные Н. необходимы при монтаже фильма, особенно в монтажно-тонировочном периоде, они остаются лишь в рабочей копии.

სუბტიტრების განლაგება, როგორც წესი ხდება კადრის ქვემო ნაწილში. სამსახურებრივი წ. გამოიყენება ფილმის მონტაჟის დროს, განსაკუთრებით სამონტაჟო-გაბმოვანების პროცესში. ისინი რჩება მხოლოდ სამუშაო ასლში.

title, film title (ანგლ.), titre (ფრანც.), Titel (ნემ.), didascalia (იტალ.), subtítulo (исп.).

Надстройка — надстроенная часть здания, отсутствовавшая в начальном замысле постройки.

დანაშენი — შენობის ზედა სართული, რომელიც შენობის აგებისას არ ყოფილა გათვალისწინებული და შემდეგ დაშენდა.

superstructure, additional storey (ანგლ.), superstructure, surélévation (ფრანც.), Aufstockung (ნემ.), soprastruttura (იტალ.), superestructura (исп.).

Наезд киноаппарата — один из приемов кино съемки, заключающийся в постепенном, плавном приближении кино съемочного аппарата к снимаемому объекту. При Н. к. объект, к которому приближается аппарат, в кадре укрупняется. Этим приемом пользуются для того, чтобы выделить из общей обстановки сцены или эпизода кинофильма деталь, к которой следует привлечь внимание зрителя.

შიახლოება (კინემატოგრაფიული) — კინოგადაღების ერთ-ერთი ხერხი, როდესაც აპარატი გადაღების პროცესში ნელ-ნელა უახლოვდება ობიექტს და შესაბამისად ობიექტის გამოსახულება კადრში თანდათან მსხვილდება. ამ ხერხს იყენებენ იმ მიზნით, რომ კინოფილმის სცენიდან ან ეპიზოდიდან გამოიკვონ ძალეუული ობიექტი ან დეტალი, რომელზეც დაყურებულმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს.

dolly in, track in (ანგლ.), travelling avant, travelling en dedans (ფრანც.), Dollyvorfahren, Kameravorschub (ნემ.), avvicinamento di camera (იტალ.), acercamiento de la cámara (исп.).

Название фильма — наименование фильма, указанное в титре при его демонстрации.

ფილმის სახელწოდება — სახელწოდება, რომელიც აღნიშნულია ტიტრში ფილმის დემონსტრაციისას.

title, film title (ანგლ.), titre du film (ფრანც.), Filmtitel (ნემ.), titolo di film (იტალ.), título del film (исп.).

Наигрыш — мелодия, чаще всего плясового характера.

ბანგი — მელოდია, უფრო ხშირად საფერხულო ხასიათის.

strum (ანგლ.), esquiss (ფრანც.), Instrumentalweise, Volkstanzmelodie (ნემ.), melodia popolare (იტალ.), melodía popular (исп.).

Накат (арх.) — элемент перекрытия зданий, укладываемый по балкам и несущий на себе термозоляционные и звукоизолирующие слои или самостоятельно обеспечивающий тепловую и звуковую междуэтажную изоляцию.

ფიცარფენი (არქიტ.) — შენობის გადახურვის ელემენტი, რომელიც ეყრდნობა კოჭებს და წარმოადგენს თერმო და ბგერითიზოლაციის ფენების მზიდს, ანდა დამოუკიდებლად ახორციელებს სართულთაშორის თბურსა და ბგერითიზოლაციას.

counter floor, dead floor (ანგლ.), faux parquet (ფრანც.), Blindboden (ნემ.), falso merto, falso solaio (იტალ.), piso insonoro, piso sordo (исп.).

Наклеяная резьба (*худ.*) — при Н. р. вырезанный узор накладывается на поверхность, что позволяет получить ровный фон без трудоемкой его выборки.

glueling fretwork (*англ.*), placage sculpture (*франц.*), aufgeklebte Schnitzerei (*нем.*), intaglio incollanto (*итал.*), grabado pegado (*исп.*).

Наклонение (*муз.*) — 1. Разновидность лада. В основном мажорная или минорная. 2. В древнегреческой музыке — тип тетракорда и лада, определяемый величиной интервалов между ступенями звукоряда. Основные наклонения — диатонические, хроматические и энгармонические.

inclination, tonality, mode (*англ.*), inclinaison, mode (*франц.*), Ton-, Klanggeschlecht (*нем.*), inclinazione (*итал.*), inclinación (*исп.*).

Наковальня (*муз.*) — ударный инструмент для специальных целей. Звук возникает от ударов молота.

anvil (*англ.*), enclume (*франц.*), Amboss (*нем.*), incudine (*итал.*), bigornia (*исп.*).

Наос — в архитектуре древнего мира — центральная часть храма, святилище, где стояло изображение божества; целла.

naos (*греч.*), cella (*лат.*), naos (*англ.*), naos (*франц.*), Zell a, (*нем.*), naos (*итал.*), cella, paos (*исп.*).

Напев — мелодия, исполняемая певцом.

tune (*англ.*), air, melodie (*франц.*), Weise, Melodie (*нем.*), motivo, melodia (*итал.*), aire, melodia (*исп.*).

Напири — грузинский духовой инструмент.

paripi (*груз.*).

Напльв — соединение двух снятых на кинопленке сцен фильма, при которых первая постепенно переходит во вторую. При проекции Н. зритель видит на экране одновременно изображение обеих сцен. Чаще всего Н. используется как монтажный прием для соединения сцен, происходящих по сценарию в разных местах или в разное время. Применяют Н. и

და წებულად გაშონაქები (მხატვ.) — გამოკერილი ნაეში (სახე) დაიდება (დაეწებება) გლუვ ზედაპირზე, რაც საშუალებას იძლევა იოლად მივიღოთ ერთიანი ფონი.

მიხრილობა (მუს.) — 1. კილოს ნიორსახეობა. ძირითადად მაჟორული ან მინორული.

2. ძეგლებრძნულ მუსიკაში — გეტრაქორდის და კილოს ტიპი, რომელიც განისაზღვრებოდა ინტერვალების სიდიდით ბეგრათა რიგის საფეხურებს შორის. ძირითადი მიხრილობებია დიატონური, ქრომატული და ენჰარმონიული.

გრდემლი (მუს.) — დასატყუამი საკრავი სეციალური მიხნებისათვის. ბგერა მიიღება უროს დაცემით.

ნაოხი — ანტიკური ეპოქის ტაძრის ცენტრალური ნაწილი, რომელშიც იდგა ღვთაების ქანდაკება; ცელა.

პანგი — მომღერლის მიერ შესრულებული მელოდია.

ნაპირი — ქართული ჩასახბერი საკრავი.

წაფენა — კომბინირებული ვადალების უმარტივესი სახე. წ. დროს კადრში ერთი გამოსახულება თანდათან ცვლის მეორეს. წ. გამოიყენება როგორც სამონტაჟო ხერხი ორი (ან რამდენიმე) სცენის დასაყვამირებლად, რომლებიც სცენარის მიხედვით ვითარდება სხვადასხვა დროს ანდა სხვადასხვა ადგილზე. გარკვეულ დროის მონაკვეთში მაჟორებული ეკრანზე ხედავს ერთდროულად ორივე განთსახულებას, შემდგომში ერთი

для показа изменения погоды и времени года. Н. — простейший вид комбинированной съемки, обычно делается непосредственно на съемочной камере или лабораторным путем — на копираппарате. Для Н. различна и зависит от режиссерской трактовки эпизода.

Н. часто применяется с другими приемами и способами комбинированной съемки для создания эффектных комбинированных кадров.

lap dissolve, fadeover, mix (англ.), fondu enchaîné, ouverture en fondu (франц.), Aufblendung, filmische Überblendung (нем.), dissolvenza (итал.), superposición de imágenes (исп.).

«Нарикала» — один из лагерей грузинского народного зрелища военно-патриотического характера (XVIII в.).

naricala (груз.).

Народная драма — народные сценические представления, создававшиеся на основе народно-поэтического творчества. В развитии Н. д. большую роль сыграли народные бродячие актеры — скоморохи. Переходя из поколения в поколение Н. д. подвергалась воздействию различных видов народного творчества. В представлениях Н. д. кулисы, сцена, декорации отсутствовали. Характерная черта общего стиля Н. д. — сочетание элементов трагедии и фарса. С развитием профессионального театра Н. д. постепенно исчезает. Истоки Н. д. восходят к обрядовым играм (масленичным, свадебным и др.).

people's drama (англ.), drame du peuple (франц.), Volksdrama (нем.), drama popolare (итал.), drama del pueblo (исп.).

Народная музыка — вид народного художественного творчества, отражающего характер народа, его чувства, жизнь, быт, трудовую деятельность, общественное

гамосახულება გადადის მეორე გამოსახულებაში. წ. გამოიყენება ამინდის და წელიწადის დროის შეცვლის საჩვენებლად. წ.-ის შესრულება შესაძლებელია უშუალოდ გადაღები აპარატით ანდა ლაბორატორიული გზით — კოპირაპარატით. წ. ხანგრძლიობა სხვადასხვაგვარია და განპირობებულია რეჟისორის შემოქმედებითი ჩანაფიქრით. წ. ხშირად გაერთიანებულია კომბინირებული გადაღების სხვადასხვა ხერხებთან, რის საფუძველზეც მიიღება ეფექტური კომბინირებული კადრები.

„ნარიკალა“ — სამხედრო-პატრიოტული ხასიათის ქველი ქართული ხალხური სანახაობის ერთ-ერთი ბანაკი (XVIII საუკ.).

ხალხური დრამა — ხალხური სცენური წარმოდგენები, რომლებიც იქმნებოდა ხალხური პოეტური შემოქმედების საფუძველზე. რუსული ხალხური დრამის განვითარებაში დიდი როლი შეასრულეს მოხეტიალე მსახიობებმა — ქილიკებმა. თობათა ცვლისას ხალხური დრამა განიცდიდა სხვადასხვა სახეობის ხალხური შემოქმედების გავლენას. ხალხური დრამის წარმოდგენებს არ ჰქონდათ სცენა, კულისები, დეკორაციები. მისი საერთო სტილისათვის დამახასიათებელი იყო ტრაგედიისა და ფარსის ელემენტების შერწყმა. პროფესიული თეატრის განვითარების შემდეგ ხალხური დრამა თანდათან გაქრა. რუსული ხალხური დრამის საწყისები იყო საწესჩევულებო თამაშები (ყველიერი, საქორწინო ადათები და სხვ.).

ხალხური მუსიკა — ხალხური მხატვრული შემოქმედების ნაირსახეობა, რომელშიც ასახულია ხალხის ხასიათი, მისი ცხოვრება, გრძნობები, ყოფა, შრომითი მოღვაწეობა, საზოგადოებრივი ფუნქცია.

функциональное. Н. м. — основа многих музыкальных произведений. В процессе культурного общения народов Н. м. пополняется новыми элементами и видоизменяется в ходе общественного развития.

folk music (англ.), musique populaire (франц.), Volksmusik (нем.), musica popolare (итал.), música popular (исп.).

Народная сахиоба (вид древнегрузинского театра) — выражала чаяния крестьянства и поносила священнослужителей. Она создавала образы обжорливого тушеядца — сластолюбца монаха и священника. Со своей стороны, церковь всячески старалась запретить сахиоба, а в некоторых случаях — христианизировать ее.

popular „sakhioba“ (англ.), „sakhioba“ populaire (франц.), folks „Sakhioba“ (нем.), „sakhioba“ popolare (итал.), „sakhioba“ popular (исп.).

Народное искусство, народное творчество — 1. Искусство, созданное трудовым народом, включающее в себя различные виды художественной деятельности — музыку, танец, изобразительное искусство, театр и др. В образах Н. и. в своеобразных, присущих каждому народу формах находит отражение общественная жизнь народа, его трудовая деятельность, бытовой уклад, в них проявляется богатейший мир чувств и переживаний. В творчестве народа раскрывается своеобразное художественной культуры народа, ее национальные особенности.

2. Вид народного художественного творчества. Обычно этим термином обозначаются народные изобразительные и декоративно-прикладные искусства.

popular art, folk art (англ.), art populaire, art du peuple (франц.), Volkskunst (нем.), arte popolare (итал.), arte popular (исп.).

Народность искусства — эстетическая категория, выражающая и обобщающая совокупность многообразных взаимоотношений между искусством и народом, проявляющихся в том, что искусство прямо или косвенно воплощает эстетические

категории. б. м. берёт მუს. ნაწარმოების საფუძველია. ხალხების კულტურული ურთიერთობის პროცესში ბ. მ. ივსება ახალი ელემენტებით, იცვლება საზოგადოებრივი განვითარების შესაბამისად.

ხალხური სახიობა (ძველი ქართული თეატრის სახე) — გამოხატავდა გლეხების ოცნება-იმედებს და დასცინოდა ღვთისმსახურთ. თეატრი ქმნიდა ღორმუცელა უსაქმურის სახეს — ავზორცი ბეროსა და ხუცესის სახეს. ეკლესია თავის მხრივ ცდილობდა აღეკვეთა ხალხური სახიობა, ზოგიერთ შემთხვევაში კი „გვერისტიანებინა“ იგი.

ხალხური ხელოვნება, ხალხური შემოქმედება — 1. შრომელი ხალხის მიერ შექმნილი ხელოვნება, რომელიც შეიცავს სხვადასხვა სახეებს — მუსიკას, ცეკვას, სახვით ხელოვნებას, თეატრს და სხვ. ხალხური ხელოვნების სახეებში, თავისებურებებში, რაც დამახასიათებელია თითოეული ხალხისათვის, გამოხატულებას პოეტობს ხალხის საზოგადოებრივი ცხოვრება, მისი შრომითი საქმიანობა, ყოფის ყაიდა. მათში შედგენილია გრძნობებისა და განცდების უმდიდრესი სამყარო. ხალხთა შემოქმედებაში იქნება ხალხის მხატვრული კულტურის თავისებურებანი, მისი ნაციონალური განსაკუთრებულობანი.

2. ხალხური მხატვრული შემოქმედების სახე. ამ ტერმინით ჩვეულებრივ აღინიშნავენ ხალხურ სახეისა და დეკორატიულ-გამოყენებულ ხელოვნებას.

ხელოვნების ხალხურობა — ესთეტიკური კატეგორია, რომელიც გამოხატავს და ვანაზოგადებს მრავალსახოვან ურთიერთდამოკიდებულებათა ერთობლიობას ხელოვნებასა და ხალხს შორის. რაც გამოიხატება იმაში, რომ ხელოვნება, პირდაპირ თუ ირიბად, ახორციელებს ხალხის

идеалы народа. Н. и. — понятие историко-генетическое, его содержание определяется как глубиной и богатством культурных традиций народа, так и конкретными условиями и этапами развития общества, местом и ролью в нем искусства.

people's character of art (англ.), caractère national de l'art (франц.), Volkstümlichkeit der Kunst (нем.), carattere nazionale di arte (итал.), carácter nacional del arte (исп.).

Народный театр (в Грузии) — в старинном народном театре одно из главных мест занимала патристическая тема, что обуславливалась освободительной борьбой грузинского народа. Массовые карнавалы зрелища кенноба изображали рас праву над вражеским военачальником.

people's theatre (англ.), théâtre du peuple (франц.), Volkstheater (нем.), teatro popolare (итал.), teatro popular (исп.),

Нарранта — музыкальный термин, указывающий на речитативное исполнение.

narrante (итал.).

Нартекс (нарфик) — притвор, удлиненное помещение, которое пристраивается к западной стороне христианских храмов, существует Н. внешний и внутренний.

от греч. narthex.

narthex (англ.), narthex (франц.), Narthex (нем.), narthèce (итал.), nartèx (исп.).

Наружные маски (кино) — устанавливаются перед объективом и применяются как при нормальной киносъемке, так и при комбинированной (напр., по способу дорисовки).

external matte (англ.), masque extérieur (франц.), Außenmaske (нем.), maschera esteriore (итал.), máscara exterior (исп.).

Натурале — музыкальный термин, указывающий на естественное, натуральное, непринужденное исполнение.

naturale (итал.).

эстетическую идеалებს. ხელოვნების ხალხურობა — ისტორიულ-გენეტიკური ცნებაა, მისი შინაარსი განისაზღვრება როგორც ხალხის კულტურული ტრადიციების სიღრმითა და სიმდიდრით, ისე კონკრეტული პირობებით და საზოგადოების განვითარების ეტაპებით, მასში ხელოვნების ადგილით და როლით.

სახალხო თეატრი საქართველოში — ძველ ქართულ სახალხო თეატრში ერთ-ერთი მთავარი ადგილი ეკირა პატრიოტულ თემატიკას, რაც განპირობებული იყო ქართველი ხალხის განმანათლისუფლებელი მოძრაობით. მასობრივი საყარნავლო სანახაობა ყვენობა ასახავდა მტრის მხედართმთავრის სიმბოლურ დასჯას.

ნარანტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რეკიტატიულ შესრულებაზე.

ნართექსი — ქრისტიანული ეკლესიის დასავლეთის ფასადის გასწვრივ მიშენებული წაგრძელებული სადგომი. გვხვდება ორგვარი ნართექსი: შიგნითა და გარეთა.

გარე ნიღბები ანუ კაშეები (კინო) — აყენებენ ობიექტივის წინ და სარგებლობენ როგორც ნორმალური კინოგადაღების დროს, ისე კომბინირებული გადაღებისას. (მაგ., კადრში მინახატის შესრულებისას და მრავალი სხვა.)

ნატურალე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ბუნებრივ, ნატურალურ, ძალდუტანებელ შესრულებაზე.

Натурализм — система эстетических воззрений на искусство и соответствующий ей художественный метод, определившийся в литературе и искусстве со второй половины XIX в. Философской основой Н. является позитивизм; не выходя в сущность природных и общественных явлений, Н. сводит художественное творчество к копированию внешних, случайных и единичных черт, предметов и явлений, претендуя на якобы объективное воспроизведение действительности.

naturalism (*лат.*), naturalism (*англ.*), naturalisme (*франц.*), Naturalismus (*нем.*), naturalismo (*итал.*), naturalismo (*исп.*).

Натурные киносьемки — съёмочные работы видов, осуществляемые под открытым небом. Н. к. производятся или на натурной площадке киностудии, или в экспедиции, с использованием характерных особенностей ландшафтов, природных и архитектурных достопримечательностей. Н. к. проводятся в основном при естественном дневном освещении, чаще всего в солнечные дни, с дополнительной подсветкой.

exterior shooting (*англ.*), prise de vues en extérieurs de plein air, prise de vues en extérieurs (*франц.*), Freilichtaufnahme, Naturaufnahme (*нем.*), esterni (*итал.*), radajeal aire libre (*исп.*),

Натурные площадки — 1. Открытые площадки при киностудиях для натурных декораций. Размеры Н. п. при больших киностудиях доходят до нескольких десятков га.

2. Расположенные отдельно от киностудии загородные, приморские и др. площадки для натурных съёмок с разнообразным рельефом, ландшафтом и растительностью.

naturel film - ground, open-air film ground (*англ.*) film - terrain naturel (*франц.*), Freigelände, Naturaufnahmeplatz (*нем.*), set esterno (*итал.*), terreno natural, para rodaje (*исп.*).

Натюрморт — 1. Изображение неодушевленных предметов: цветов, фруктов, битой дичи и т. п.

ნატურალიზმი — ესთეტიკურ შიზიზ-ობებათა სისტემა ხელოვნებაზე და ისი შესატყვისა მხატვრული მეთოდი, რომელიც შემუშავდა ლიტერატურასა და ხელოვნებაში XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან. ნატურალიზმს ფილოსოფიურ საფუძველს შეადგენს პოზიტივიზმი. არ სწდება რა ბუნებისა და საზოგადოებრივი მოვლენების არსს, ნატურალიზმს მხატვრული შემოქმედება დაჰყავს საგნებისა და მოვლენების გარეგან, შემთხვევისა და ერთეულ თვისებებამდე, ჩემულობს ვითომდა სინამდვილის ობიექტურ წარმოსახვას.

გადაღება ნატურაზე — კინოგადაღებები ღია ცის ქვეშ. გადაღება ნატურაზე წარმოებს ან კინოსტუდიის ტერიტორიაზე — ღია მოედნებზე, ანდა ექსპედიციაში — ლანდშაფტის. ბუნებრივი და გარეგანი არქიტექტურული ანსამბლების გამოყენებით. გადაღებას ნატურაზე ძირითადად აწარმოებენ დღის სინათლეზე, უმეტესად, მზიან ამინდში, გამნათებელი აპარატურის დახმარებით.

მოედანი ნატურაზე გადაღებისათვის — 1. მოედანი ღია ცის ქვეშ, სტუდიის ტერიტორიაზე. სადაც შესაძლებელია დეკორაციების აგება. ამგვარი მოედნები ღიდ კინოსტუდიებში რამდენიმე ჰექტარს იკავებს.

2. კინოსტუდიისაგან მოშორებით ნატურაზე გადაღებისათვის განკუთვნილი მოედანი ქალაქგარეთ, ზღვისპირას და ა. შ. ასეთი მოედანი გოთვალისწინებულა ნატურაზე გადაღებისათვის მრავალფეროვან რელიეფის. მცენარეულობისა და ლანდშაფტის გამოყენებით.

ნატურმორტი — 1. უსულა საგნების (ყვავილების, ხილის, ნანადირების და ა. შ.) აახევა.

2. Сама композиция с таким изображением.

nature morte (франц.), still - life (англ.), Stilleben (нем.), natura morta (итал.), naturaleza muerta (исп.).

Наутанки — индийские комедийные народные музыкально-танцевальные представления. Происходят от различных форм ср. век. инд. нар. театра (представления разыгрывались на улице, гор. площадях и др.). Наибольшую популярность Н. приобрели в XIX в. Основой сюжета служат веселые приключения, заимствованные из древнеиндийских преданий и сказок. Представление состоит из ряда эпизодов, которые объединяются в единое целое ведущим актером-рассказчиком. Главный персонаж — шут, влетает в действие спектакля остроумные импровизации (часто на злободневные темы). В. Н. большое место занимает диалог, а также танец, пение, музыка и пантомима. Труппа обычно состоит из ведущего актера (ранга) и его семьи. Женские роли исполняют мальчики. Современные Н. разыгрываются на сценических площадках, представление делится на акты, явления и др.

nautanki (инд.).

Научное кино — совокупность кинематографических методов съемки и демонстрация научных и научно-популярных фильмов: используется в научно-исследовательской и производственно-технической деятельности для документации производных работ и в качестве средства, расширяющего возможность изучения различных процессов и явлений, а также в педагогическом процессе. Возникновение Н. к. относится к самому раннему периоду развития кинематографии и намного опережает появление киноискусства.

scientific film (англ.), film scientifique (франц.), wissenschaftlicher Film (нем.), pelicola seientifica (итал.), film científico (исп.).

2. კომპოზიცია, რომელზედაც უსულო საგნები და ასახული.

ნაუტანკი — ინდური კომედიური ხალხური მუსიკალურ-საუკუვეო წარმოდგენა. წარმოიშვა შუასაუკუნეების ინდური ხალხური თეატრის სხვადასხვა ფორმის საფუძველზე (წარმოდგენა თამაშდებოდა ქუჩაში, ქალაქის მოედანზე და ა. შ.). დიდი პოპულარობა მოიპოვა XIX საუკ. სიუჟეტს საფუძველად უღვეს ძველი ინდური თქმულებებისა და ზღაპრების მხიარული თავგადასავლები. წარმოდგენა შედგება რამდენიმე ეპიზოდისაგან, რომლებსაც ერთ მთლიანობაში აერთიანებს წამყვანი მსახიობი — მთხრობელი. მთავარი პერსონაჟი — მასხარა, სექტაკლის მსვლელობის დროს იყენებს მახვილონიერულ იმპროვიზაციებს (სშირადსა-ჭირბოროტო თემებზე). ნაუტანკიში დიდი ადგილი უჭირავს დიალოგს, აგრეთვე უკუკას, სიმღერას, მუსიკასა და პანტომიმას. დასი ჩვეულებრივ შედგება წამყვანი მსახიობისა (რანგა) და მისი ოჯახის წევრებისაგან. ქალების როლებს ასრულებენ ბიჭუნები. თანამედროვე ნაუტანკი თამაშდება სასცენო მოედანებზე; წარმოდგენა იყოფა მოქმედებად, გამოსვლებად და ა. შ.

სამეცნიერო კინო — გადაღების კინემატოგრაფიული ერთობლიობა, სამეცნიერო და სამეცნიერო-პოპულარული ფილმების დემონსტრირება. გამოიყენება სამეცნიერო-კვლევითი და საწარმოო ტექნიკურ საქმიანობაში ჩატარებულ მუშაობის დოკუმენტაციისათვის, სხვადასხვა პროცესებისა და მოვლენების შესწავლის მიზნით, აგრეთვე პედაგოგიურ პროცესშიც. სამეცნიერო კინო ეკუთვნის კინემატოგრაფიის განვითარების ადრეულ პერიოდს და ბევრად წინ უსწრებს კინოხელოვნების ჩასახვასა და განვითარებას.

Научно-исследовательское кино — один из видов научной кинематографии. В отличие от учебного кино и научно-популярного фильма, выполняет чисто прикладную функцию и является средством научного исследования: киноаппаратура используется подобно микроскопу, телескопу, рентгеновскому аппарату и др. В зависимости от тех целей, которые ставятся перед Н.-и. к. меняется как их техника, так и сфера использования.

research film (*англ.*), film de recherches (*франц.*), wissenschaftlich-forschungs Film (*нем.*), film di ricérche scíentífiche (*итал.*), film de investigaci3n científica (*исп.*).

Научно-популярный фильм — фильм, популяризирующий научные знания, достижения, изобретения. В отличие от фильмов, являющихся пособиями для систематического изучения тех или иных научных или технических дисциплин, Н.-п. ф. служит массовому распространению знаний среди самых широких слоев населения. Н.-п. ф. знакомят зрителей с достижениями науки, техники и культуры, с деятельностью выдающихся ученых, писателей, художников и т. д. Н.-п. ф. создается в яркой, увлекательной, общедоступной форме.

educational film (*англ.*), film éducatif (*франц.*), populär-wissenschaftlicher Film (*нем.*), film di divulgazi3ne scíentífica (*итал.*), película de divulgaci3n científica (*исп.*).

Научно-производственный фильм (технико-пропагандистский фильм) — термин, обозначающий фильмы, целью которых является повышение производительности квалификации рабочих, занятых в различных отраслях производства. Н.-п. ф. предназначаются для специализированных аудиторий. Они пропагандируют новую технику, прогрессивные методы труда и т. д.

scientific-industrial film (*англ.*), film scíentífique de production (*франц.*), wissenschaftlicher Arbeitsfilm (*нем.*), film scíentífico di produzi3ne (*итал.*), film scíentífico de producci3n (*исп.*).

სამეცნიერო-კვლევითი კინო — სამეცნიერო კინემატოგრაფის ერთ-ერთი სახე. სასწავლო კინოსა ან სამეცნიერო-პოპულარული ფილმებისაგან განსხვავებით ასრულებს წმინდა გამოყენებით ფუნქციას და წარმოადგენს მეცნიერული კვლევის საშუალებას: კინოაპარატურა გამოიყენება როგორც მიკროსკოპი, ტელესკოპი, რენტგენის აპარატი და სხვ. იმის მიხედვით, თუ რა მიზანს ისახავს სამეცნიერო-კვლევითი ფილმი, იცვლება როგორც მისი ტექნიკა, ისე გამოყენების სფერო.

სამეცნიერო-პოპულარული ფილმი — ფილმი, რომელიც პოპულარობას უწყევს მეცნიერულ ცოდნას, მიღწევებს, გამოგონებებს. სასწავლო ფილმებისაგან განსხვავებით, რომლებიც დამხმარე საშუალებაა ამა თუ იმ მეცნიერული ან ტექნიკური დისციპლინის სისტემატური შესწავლისათვის, ს. პ. ფ. მიზნად ისახავს მასობრივად გაავრცელოს ცოდნა მოსახლეობის ფართო ფენებში. იგი მაყურებელს აცნობს მეცნიერების, ტექნიკისა და კულტურის მიღწევებს, გამოჩენილი მეცნიერების, მწერლების, მხატვრებისა და სხვათა მოღვაწეობას. ს. პ. ფ.-ს იღებენ მკაფიო, მიმზიდველ, ყველასთვის ხელმისაწვდომი ფორმით.

სამეცნიერო-საწარმოო ფილმი (ტექნიკური პროპაგანდისტული ფილმი) — ფილმი, რომლის მიზანია წარმოების სხვადასხვა დარგის მუშების საწარმოო კვალიფიკაციის ამაღლება. სამეცნიერო საწარმოო ფილმები გამოჩნულია სპეციალიზებულ აუდიტორიისათვის. ისინი პროპაგანდას უწყევენ ახალ ტექნიკას, შრომის პროგრესულ მეთოდებს და ა. შ.

Научно-художественный фильм — фильм, раскрывающий средствами художественной, игровой кинематографии ту или иную научную тему. К Н. х.-ф. можно отнести биографические фильмы об ученых.

სამეცნიერო-მხატვრული ფილმი — ფილმი, რომელიც მხატვრული, სახიობითი კინემატოგრაფიის საშუალებებით ხსნის ამა თუ იმ მეცნიერულ თემას. ამ კატეგორიის ფილმებს შეიძლება მიეკუთვნოს აგრეთვე მეცნიერებზე გადაღებული ბიოგრაფიული ფილმები.

scientification (story), film (*англ.*), film scientifique de fiction (*франц.*), wissenschaftlicher Spielfilm (*нем.*), film scientifico a soggetto (*итал.*), film científico de argumento (*исп.*).

Начало свода (*арх.*) — нижняя часть свода, непосредственно расположенная на опорах.

კამარის ფუძე (*არქიტ.*) — კამარის ქვედა ნაწილი, რომელიც ემყარება უშუალოდ საყრდენებს.

basis of the arch, basis of the vault (*англ.*), base de la voûte (*франц.*), Anlauf, Gewölbsanfang, Kämpfer, Grundlage des Bogens, Bogenanfänger, Bogenkämpfer (*нем.*), base di volta (*итал.*), base de bóveda (*исп.*).

Неактиничное освещение — освещение, создаваемое световым потоком, лучи которого не действуют или действуют очень слабо на светочувствительный слой фотоматериалов. Н. о. применяется в кинолабораториях.

არააქტიური განათება — განათება, შექმნილი სინათლის ნაკადთ, რომლის სხივები ფოტომასალის შუქმგრძობიარე ფენაზე ან არ მოქმედებენ ანდა ძალიან სუსტ ზემოქმედებას ახდენენ. არააქტიური განათება გამოიყენება კინოლაბორატორიებში.

non-actinic lighting (*англ.*), éclairage non-actinique (*франц.*), nichtaktinische Beleuchtung (*нем.*), illuminazione non attinico (*итал.*), alumbrado no actinico (*исп.*).

Неаполитанская желтая краска — имеет различные оттенки: от светложелтого до оранжевого, переходящего в розоватость, но ни один из оттенков не обладает яркостью цвета. Краска эта была поблизости от Везувия и, следовательно, она вулканического происхождения.

ნეაპოლური ყვითელი საღებავი — აქვს სხვადასხვა ელფერი: მკაფიო ღია ყვითლიდან მოვარდისფრო ნარინჯისფრამდე, მაგრამ არც ერთ ამ ელფერს არ ახასიათებს ფერის სიმკვეთრე. ეს საღებავი ვეზუვის სიახლოვეს იყო და როგორც ჩანს ელკანური წარმოშობისაა.

Naples yellow (*англ.*), jaune de Naples (*франц.*), Neapelgelb, Antimonigelb (*нем.*), giallo Napoletano (*итал.*), amarillo de Nápoles (*исп.*).

Неаполитанская оперная школа — крупнейшая композиторская и вокально-исполнительская школа итальянского оперного искусства, возникшая в конце XVII в. В Н. о. ш. сложился тип оперы - серии, определились устойчивые формы арии (типыча трехчастная ария да капо), увертюры (т. н. итальянской) и типы речитативов. В Н. о. ш. достигло высокого раз-

ნეაპოლის საოპერო სკოლა — იტალიური ხელოვნების დიდი საკომპოზიტორო და ვოკ.-სამემსრულებლო სკოლა. წარმოიშვა XVII ს. მიწურულში. ნ. ს. სკოლაში ჩამოყალიბდა ოპერა - სერიის ტიპი, შეიქმნა არიის მყარი ფორმები (სამნაწილიანი არია და კაპო), უვერტიურის სახე (ე. წ. იტალიური უვერტიურა), რეჩიტატივების ტიპები; განვითარების მაღალ საფეხურს მიაღწია სოლო სიმღერის ხელოვნებამ (ბელ-

ვითნა искусство сольного пения (бель-канто), напевно-мелодического (кантилена) и виртуозно-колоратурного.

კანტო) — როგორც მღერად-მელოდიურმა (კანტილენმა), ასევე ვირტუოზულ-კოლორატურულმა.

Neapolitan opera school (ანგლ.), opéra d'école Napolitain (ფრანც.), Neapolitanische Schule (ნემ.), scuola di opera Napoletana (იტალ.), ópera de escuela Napolitana (исп.).

Неаполитанский секст-аккорд (муз.) — секстаккорд II пониженной ступени в миноре, особенно характерен для произведений композиторов Неаполитанской оперной школы XVIII в.

ნეაპოლური სექსტაკორდი (მუს.) — დადაბლებული II საფეხების სექსტაკორდი მინორში. დაქანასათებელია ნეაპოლური საოპერო სკოლის კომპოზიტორთა ნაწარმოებებისათვის. (XVIII ს.)

neapolitan's sextchord (ანგლ.), sextaccord neapolitien (ფრანც.), neapolitanischer Sextakkord (ნემ.), accordo di sesta napoletano (იტალ.), acorde de sexta napolitano (исп.).

Небоскреб — высотное многоэтажное здание (о домах американских городов).

ცთამბჭენი — მალღვი მრავალსართულიანი შენობა (უპირატესად ასე უწოდებენ ამერიკის ქალაქების სახლებს).

skyscraper (ანგლ.), gratte-ciel (ფრანც.), Wolkenkratzer (ნემ.), grattacielo (იტალ.), gascacielos (исп.).

Невмы (муз.) — графические знаки древнего нотного письма при безлинейной нотной системе (с X в. в невменном письме появляются линии). В средние вв. широко применялась невменная нотация. Н., однако, не позволяли точно установить высоту звуков. Н. как бы фиксировали жесты рук при управлении хором. Невменное письмо применялось только для записи вокальной музыки и не определяло точной высоты звука; оно лишь напоминало певцу известную уже ему мелодию, указывая на восходящее или нисходящее ее движение и мелизмы. Для некоторого уточнения невм стали комбинировать их буквенной нотацией.

ნევმები (მუს.) — ძველი სანოტო დამწერლობის გრაფიკული ნიშნები უნახო სანოტო სისტემაში (X საუკუნიდან ნევმურ დამწერლობაში ჩნდება ხაზები). შუა საუკუნეებში ნევმური ნოტაცია ფართოდ იყო გავრცელებული, თუმცა ნ. ბგერის ზუსტი სიმაღლის დაღვენის საშუალებას არ იძლეოდნენ. ნ. თითქოს ახდენდნენ გუნდის ხელმძღვანელის ხელების ექსტემის ფიქსაციას. ნევმური დამწერლობა გამოიყენებოდა მხოლოდ ვოკალური მუსიკის ჩასაწერად და არ განსაზღვრავდა ბგერის ზუსტ სიმაღლეს; იგი მარტოაღვე ახდენდა მომღერალს მისთვის უკვე ნაცნობ მელოდიას, მიუთითებდა აღმავალ და დაშვალ მოძრაობას და მელოზმებს. მოგვიანებით ნევმების რამდენამდე დაზუსტების მიზნით ხელი მოკვეთეს მათ კომბინირებას ასობრივ ნოტაციასთან.

неума (გრეც.), neums (ანგლ.), neumes (ფრანც.), Neumen (ნემ.), neuma (იტალ.), neuma (исп.).

Негатив изображения — фотографическое изображение на киноплёнке, в котором детали объекта съёмки воспроизведены почернениями из металлического серебра или красителей (в цветном кино): яркие — большими почернениями, менее яр-

გამოსახულებების ნეგატივი — ფოტოგრაფიული გამოსახულება კინოფირზე. სადაც გადაღების ობიექტის დეტალები ლითონ-ვერცხლის სიმუქეებით ან ქიმიური საღებავების (ფერად ფილმში) საშუალებითაა გამოსახული. ნათელი ადგილები ძალზე გაშავებულია, შედარებით მუქი ადგილები

კმე — მენშინი. Цветной негатив представляет собой т. н. дополнительные цвета снятого цветного изображения (или в комбинациях).

ბი — ნაღებად. ფერად ნეგატივში გადაღებული ფერები ე. წ. დამატებითი ფერებითაა წარმოდგენილი (ან მათი კომბინაციებით).

picture negative (ანგლ.), négatif image (ფრანც.), Filmbildnegativ (ნემ.), negativa di immagine (იტალ.), imagen negativa (исп.).

Недодержка (кино) — негатив (или позитив), имеющий плохую проработку деталей в тенях; в случае сильной недодержки детали в тенях отсутствуют, т. е. в этих частях негатив прозрачен. Недодержанный негатив — брак продукции.

უკმარყოვნება (კინო) — (სუსტი ნეგატივი ან პოზიტივი) ნეგატივის გამოსახულების ჩრდილოვანი დეტალები არ გამოიყვებებიან და თუ უ. ძლიერია ეს დეტალები საერთოდ არ არსებობენ ე.ი. ნეგატივი ამ მონაკვეთში სრულიად გამჭვირვალეა. სუსტი ნეგატივი წუნდებული პროდუქციაა.

under-exposure (ანგლ.), sous-exposition (ფრანც.), Unterbelichtung (ნემ.), sottospojizione (იტალ.), exposición insuficiente (исп.).

«Незавершенность» — современная теория в буржуазной эстетике и искусстве. То же, что «non-finito».

„დაუსრულებლობა“ — თანამედროვე თეორია ბურჟუაზიულ ესთეტიკასა და ხელოვნებაში. იგივეა, რაც „non-finito“.

non-finito (იტალ.).

«Независимые театры» — драматические коллективы в Аргентине, создаваемые с 30-х гг. XX в. Задача Н. т. — развитие национального театрального искусства. Н. т. знакомят зрителей с лучшими произведениями мировой, в том числе русской классики, с пьесами советских драматургов и др. зарубежных прогрессивных авторов. Н. т. организуют лекции, дискуссии во вопросам театрального искусства.

„დამოუკიდებელი თეატრები“ — დრამატული კოლექტივები არგენტინაში, რომლებიც შეიქმნა XX საუკ. 20-იან წლებში. დამოუკიდებელი თეატრის ამოცანა იყო ეროვნული თეატრალური ხელოვნების განვითარება. დამოუკიდებელი თეატრი აცნობს მაყურებელს მსოფლიოს, მათ შორის რუსული კლასიკის, საბჭოთა დრამატურგებისა და საერთოდ უცხოეთის პროგრესულ ავტორთა საუკეთესო ნაწარმოებებს. აწყობს ლექციებს, დისკუსიებს თეატრალური ხელოვნების საკითხებზე.

teatros independientes (исп.), independent theatres (ანგლ.), théâtres indépendants (ფრანც.), selbständige Theater, unabhängige Theater, (ნემ.), teatri indipendenti (იტალ.).

«Незаконченность» (исп.) — понятие «Н.» обозначает трудовую стадию произведения, которое в результате субъективных или не зависящих от его создателя причин осталось не доведенным до желаемой степени осуществления (напр., произведение, доведенное до конца после смерти автора другим. Среди таких произведений можно упомянуть «Реквием» Моцарта, который был довершен Зюсмайром, «Венеру» Джорджоне, доведенную до желаемого «конца» Тицианом и т. п.).

„დაუმთავრებლობა“ (ხელოვნ.) — „დ“. გაგებში მიზნავს ნაწარმოების შრომითს სტადიას, რომელიც მისი შემქმნელის სუბიექტური ან მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო ვერ დასრულდა (მაგ., ავტორის გარდაცვალების შემდეგ ნაწარმოების სხვის მიერ „ბოლომდე“ მიყვანა. ასეთ ნაწარმოებთა შორის შეიძლება დავასახელოთ მოცარტის „რეკვიემი“, რომელიც დაასრულა ზიუსმაიერმა. ჭორჯონეს „ვენერა“, რომელიც სასურველ დასრულებამდე მიყვანა ტიციანმა და ა. შ.)

non-finito (იტალ.).

Некрополь — «город мертвых», большие кладбища на окраинах древних городов: египетских, римских и др.

nekropolis (*греч.*), necropolis (*англ.*), nécropole (*франц.*), Nekropolis (*нем.*), necrópolis (*итал.*), necrópolis (*исп.*).

Немое кино — название кинематографа первых 35 лет его существования, когда уровень киботехники еще не давал возможности выпускать звуковые фильмы.

silent film (*англ.*), film muet (*франц.*), Stummfilm (*нем.*), cinema muto (*итал.*), filme mudo, película muda (*исп.*).

Немая копия (кино) — копия фильма без фонограммы.

mute print (*англ.*), copie muette (*франц.*), stumme Kopie (*нем.*), copia muta (*итал.*), copia muda (*исп.*).

Необрутализм (арх.) — одно из направлений в архитектуре капитализма. Сторонники этого направления признают функциональную и конструктивную логику ведущим фактором архитектурной композиции. Однако они стремятся противопоставить изощренности современной архитектуры с ее сложными техническими решениями и изысканной палитрой искусственных материалов простейшие приемы конструирования, грубую выразительность фактуры естественного камня, кирпича, дерева.

neo-brutalism (*англ.*), néo-brutalisme (*франц.*), Neobrutalismus (*нем.*), neobrutalismo (*итал.*), neobrutalismo (*исп.*).

«Необходимое» и художественно «лишнее» (*изобр. иску.*) — проблема «Н.» и «Л.» в искусстве является предметом изучения теории изобразительного искусства и творческой практики. Отбор элементов художественно «необходимого» за счет освобождения произведения от «лишнего» в творческой практике обычно достигается на основе художественной интуиции и развитого у художника чувства «Н.» и «Л.».

Некрополиси — «мекдрების ქალაქი», ძველი ქალაქების (ეგვიპტე, რომი და სხვ.) განაპირა მოწყობილი დიდი სასაფლაო.

მუნჯი კინო — კინემატოგრაფის სახელწოდება მისი არსებობის პირველი 35 წლის მანძილზე, როდესაც კინოტექნიკის დონე ჯერ კიდევ არ იძლეოდა ხმოვანი ფილმების გამოშვების შესაძლებლობას.

მუნჯი პირი (კინო) — ფილმის პირი ფონოგრამის გარეშე.

ნეობრუტალიზმი (არქიტ.) — კაპიტალიზმის არქიტექტურის ერთ-ერთი მიმართულება. ამ მიმართულების მომხრეები არქიტექტურული კომპოზიციის წამყვან ფაქტორად თვლიან ფუნქციურ და კონსტრუქციულ ლოგიკას. ისინი ისწრაფიან ერთა მეორეს დაუპირისპირონ თანამედროვე არქიტექტურის სინატიფე, თავისი რთული ტექნიკური გადაწყვეტით, ხელოვნური მასალის დახვეწილი პალიტრითურთ და კონსტრუირების უმარტივესი ხერხები, უხეში იერი ბუნებრივი ქვისა, აგურისა, ხისა.

«აუცილებელი» და მხატვრულად «ზედმეტი» (სხვ. ხელოვნ.) — «ა»-სა და «ზ»-ის პრობლემა წარმოადგენს სახვითი ხელოვნების თეორიის შესწავლისა და შემოქმედებითი პრაქტიკის საგანს. ზედმეტი დეტალების მოშორების ხარჯზე მხატვრულად «აუცილებელი» ელემენტების შერჩევა ხორციელდება მხატვრული ინტუიციისა და თვით მხატვარში განვითარებული «ა»-სა «ზ»-შეგრძნების საფუძველზე.

„necessary“ and „unnecessary“ (ანგლ.), „nesessaire“ et „superflu“ (ფრანც.), „Nolwen diges“ und „Überflüssiges“ (ნემ.), „necessario“ e „superfluo“ (იტალ.), „necesarrio“ y „sup erfluo“ (исп.).

Неоклассицизм — в советском искусстве обозначает различные течения буржуазного искусства 2-й половины XIX и XX вв., творческая практика которых основывалась на стилизации внешних форм искусства античности, Возрождения и классицизма.

от греч. neos и лат. classicus.

neo classicism (англ.), néo-classicisme (франц.), Neoklassizismus (нем.), neoclassicismo (итал.), neoclasticismo (исп.).

Неопластицизм (арх.) — для Н. характерна новая композиция внутреннего пространства — отказ от членения внутренности дома примитивными комнатами-коробками, искания выразительных пространственных комбинаций, эмоционально воздействующих на человека. Большое внимание уделялось неопластикам и восприятию цвета. Н. зародился в Голландии. Наиболее значительной архитектурной группировкой является группа «Де стиль», основанная в 1917 г. и разработавшая новую теорию искусства, получившую название неопластицизма.

neoplastitsism (англ.), néoplasticisme (франц.), Neoplastizismus (нем.), neoplasticismo (итал.), neoplasticismo (исп.).

Нореализм (кино) — возник в итальянском кино после второй мировой войны в борьбе за антифашистское и демократическое национальное искусство. Н. представлял собой новую форму критического реализма в кино. Картины Н. отличались лаконичностью, сдержанностью, полным отсутствием ложной красоты. Вместе с киноязыком изменилась и тематика. Н.

ნეოკლასიციზმი — საბჭოთა ხელოვნებაში მკოდნობაში აღნიშნავს XIX საუკუნის მეორე ნახევრისა და XX საუკუნის ბურჟუაზიული ხელოვნების სხვადასხვა მიმდინარეობებს, რომელთა შემოქმედებითი პრაქტიკა ეფუძნებოდა ანტიკური „აღორძინებისა“ და კლასიციზმის ხელოვნების გარეგანი ფორმების სტილიზაციას.

ნეოპლასტიციზმი (არქიტ.) — დამახასიათებელია შინაგანი სივრცობლობის ახალი კომპოზიცია — უარის თქმა სახლის დანაწევრებაზე პრიმიტიულ ოთახებად — ყუთებად, ძიება გამომსახველობითი სივრცობრივი კომბინაციებისა, რაც ემოციურად მოქმედებს ადამიანზე. ნეოპლასტიციზმი დიდ ყურადღებას უთმობენ ფერთა აღქმას. ნეოპლასტიციზმი ჩაისახა პოლანდიაში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვან არქიტექტურულ ჯგუფს წარმოადგენს „დე სტილი“, რომელიც ჩამოყალიბდა 1917 წ. და გამოიმუშავა ხელოვნების თეორია, რასაც ეწოდა ნეოპლასტიციზმი.

ნეორეალიზმი (კინო) — მიმდინარეობა, რომელიც იტალიის კინოში წარმოიშვა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ანტიფაშისტური და ეროვნული ხელოვნების დამკვიდრებისათვის ბრძოლის პროცესში. ნეორეალიზმი კინოში კრიტიკული რეალიზმის ახალ ფორმად მოგვევლინა. ნეორეალიზტური კინოფილმები გამოირჩევა ლაკონიურობით, ზომიერებით. ყალბი სილამაზის უარყოფით. კინოს გამომსახველობით ხერხებთან ერთად შეიცვალა თემატიკაც. ნეორეალიზმმა გარ-

оказал определенное влияние на творчество молодых советских режиссоров.

от *греч.* *neos* и *realis* (*лат.*), *neo-realism* (*англ.*), *néo-réalisme* (*франц.*), *Neorealismus* (*нем.*), *neorealismo* (*итал.*), *neorealismo* (*исп.*).

Неонатурализм — разновидность абстракционизма, являющаяся итальянским вариантом международной «информальной» живописи. Это течение возникло как реакция на «академический» абстракционизм. Неонатуралисты претендуют на эмоциональное содержание своих работ, на проникновенный эмоциональный контакт с природой. Природа, натура трактуется ими как символ душевного состояния, как аналогия эмоциональной настроенности художника. Это «пейзажи души», «натюрморты внутреннего состояния» и т. д., представляющие собой хаос цветовых пятен, нанесенных на полотно стихийно, почти автоматически. Всякое участие разума в создании картины отвергается неонатуралистами как нарушение свободы непосредственного выражения. Неонатуралисты пытаются выразить ощущение тоски и безысходности, ощущение одиночества художника в современном капиталистическом мире.

neonaturalism (*англ.*), *néonaturalisme* (*франц.*), *Neonaturalismus* (*нем.*), *neonaturalismo* (*итал.*), *neonaturalismo* (*исп.*).

«Неопримитивное, инфантильное» искусство — это театр кукол, марионеток или, обращаясь к современности, — нечто, подобное мультипликационному кино, откуда примитивизм черпает образы для своей изобразительной системы.

neoprimitive art (*англ.*), *art néoprimitife* (*франц.*), *neoprimitive Kunst* (*нем.*), *arte neoprimitivo* (*итал.*), *arte neoprimitivo* (*исп.*).

Нервюра (*арх.*) — выпуклое ребро свода. Система Н. образует каркас, поддерживающий обогченную кладку свода. Н. составляют характерную особенность архитектурных конструкций готики, достигающих, благодаря этой системе, значительного

кვეულო გავლენა მოახდინა ახალგაზრდა საბჭოთა რეჟისორების შემოქმედებაზე.

ნეონატურალიზმი — აბსტრაქციონიზმის ნაირსახეობა, რომელიც წარმოადგენს საერთაშორისო «ინფორმალური» ფერწერის იტალიურ ვარიანტს. ეს მიმდინარეობა აღმოცენდა როგორც რეაქცია «აკადემიურ» აბსტრაქციონიზმზე. ნეონატურალისტები პრეტენზიას აცხადებენ თავიანთი ნამუშევრების ემოციურ შინაარსზე, ბუნებასთან ემოციურად გამსჭვალულ კონტაქტზე. ბუნება, ნატურა მათ მიერ განიხილება როგორც სულიერი მდგომარეობის სიმბოლო, როგორც მხატვრის ემოციური განწყობილების ანალოგია. ესაა «სულის პეიზაჟები», «შინაგანი ყოფის ნატურმორტები» და ა. შ. ტილოზე სტიქიურად, თითქმის ავტომატურად დაფენილი ფერადი ლაქები ქაოსს წარმოქმნიან. სურათის შექმნისას ნეონატურალისტების მიერ უარყოფილია გონების მონაწილეობა, როგორც უშუალოდ გამოხატვის თავისუფლების ხელის შეშლელისა. ნეონატურალისტები ცდილობენ გამოხატონ მხატვრის სევდისა და მარტოობის შეგრძნება თანამედროვე კაპიტალისტურ სამყაროში.

«ნეოპრიმიტიული, ინფანტილური» ხელოვნება — ეს არის თოჯინების, მარიონეტების თეატრი, ანუ, თანამედროვეობას თუ მიემართავთ — მულტიპლიკაციური კინოს მსგავსი რამ, რომელიც ასაზრდოებს პრიმიტივიზმის გამომსახველი სისტემის სახეებს.

ნერვიური (არქიტ.) — კამარის გამობურცული წიბო. ნერვიურების სისტემა ქმნის კარკასს, რომელიც იკერს კამარის შემსუბუქებულ წყობას. ნერვიური გუთური კონსტრუქციებისათვის დამახასიათებელი ელემენტია, ნერვიურების სისტემა მნი-

уменьшения распора и тяжести свода; то же, что гурт.

nervus (*лат.*), rib (*англ.*), nervure (*франц.*), Nervus (*нем.*), nervatura (*итал.*), reborde (*исп.*).

Нерезкость изображения. Расплывчатость киноизображения (*кино*) — Н. и является одним из основных показателей отрицательных качеств съемки, печати и проекции.

unsharpness (*англ.*), trouble, confusion (*франц.*), unscharfes Filmbild (*нем.*), confusione (*итал.*), confusión (*исп.*).

Несущие конструкции (*стр.*) — основные конструктивные элементы, обеспечивающие прочность и устойчивость зданий и сооружений. Н. к. воспринимают собственный вес и внешние механические воздействия и передают их на основание. Н. к. бывают вертикальные, воспринимающие главным образом снимающие усилия (стены, столбы, колонны), и горизонтальные, работающие преимущественно на изгиб и растяжение (панели, балки перекрытий, ригели рам и т. д.). По геометрической форме различают Н. к.: линейные, (колонны, балки, ригели), плоскостные (плиты, настилы, панели), пространственные (своды, купола).

bearing construction (*англ.*), construction portante (*франц.*), Tragkonstruktion (*нем.*), costruzione portante (*итал.*), construccions portadoras (*исп.*).

Нестви (*муз.*) — грузинский духовой инструмент.

nestvi (*груз.*).

Неф (*арх.*) — продольная, прямоугольная часть храма (преимущественно базилика), ограниченная с двух сторон столбами или колоннами. Средний неф базилики обычно выше и шире боковых и снаружи перекрыт двухскатной кровлей, боковые же имеют односкатные кровли.

nef (*франц.*), nave (*англ.*), Kirchenschiff (*нем.*), nave, navata (*итал.*), nave de iglesia (*исп.*).

შენელოვნად ამცირებს კამარის წონასა და განბრკენას; იგვევა, რაც გურტი.

გართხმული გამოსახულება (კინო) — გართხმული გამოსახულება გადაღების, ფირის ბეჭდვისა და პროექტირების ერთ-ერთი მთავარი უარყოფითი მაჩვენებელია.

წილი კონსტრუქციები (*მშენ.*) — ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტები, რომლებიც შენობებსა და ნაგებობებს სიმტკიცესა და გამძლეობას უნარჩუნებენ. შილი კონსტრუქციები ითვისებენ საკუთარ წონასა, გარეგან მექანიკურ ზემოქმედებას და გადასცემენ საძირკველს. გვხვდება ევრტიკალურა შილი კონსტრუქციები, რომლებიც აღიქვამენ უმთავრესად კუმშვად ძალას (კედლები, ბოძები, კოლონები) და პორიზონტალური შილი კონსტრუქციები, რომლებიც მოქმედებენ უპირატესად ღუნვითა და გაჭიმვით (გადახურვის კოქები და პანელები, ჩარჩოების რიგელები და ა. შ.). გეომეტრიული ფორმის მიხედვით განასხვავებენ შემდეგ შილი კონსტრუქციებს: ხაზოვანს (სვეტები, კოქები, რიკელები), სიბრტყითს (ფილები, ფენილები, პანელები), სივრცითს (კამარა, გუმბათი).

ნესტი (*მუს.*) — ქართული ჩასაბერი საყრაუი.

ნავი (*არქიტ.*) — ტაძრის (უმეტესად ბაზილიკის) სიგრძივი ნაწილი, სწორკუთხა გეგმიანი და ორმხრავ სვეტების ან ბოძების მწყკრივით შემოფარგლული. ბაზილიკის შუა ნავი ჩვეულებრივ უფრო მაღალი და ფართოა, ვიდრე გვერდის ნაეები და გარედან ორფერდა სახურავი აქვს. გვერდის ნაეების სახურავები ცალფერდაა.

Нидерландская школа (*муз.*) — крупнейшая композиторская школа эпохи Возрождения, знаменовавшая расцвет полифонической музыки. Произведения композиторов Н. ш. отличались большой эмоциональной силой, целостностью художественного выражения. В творчестве мастеров Н. ш. большое место занимала церковная музыка, но наряду с ней и светские произведения, в которых были отражены идеи и чувства, характерные для эпохи Возрождения.

Niederlandisch school (*англ.*), école de Pays-Bas (*франц.*), Niederländische Schule (*нем.*), scuola dei Paesi Bassi (*итал.*), escuela de Peises Bajos (*исп.*).

Нижний (*цирк*) — 1. В акробатике — артист, который принимает себе на плечи, в руки «верхнего» после выполнения им трюков в воздухе.

2. В номерах эквилибристики — артист, балансирующий «перш» и «лестницу», на которых верхний выполняет упражнения. То же, что в прежнем цирке унтермен.

„Untermann“ (*нем.*), „underman“ (*англ.*), „homme bas“ (*франц.*), „uomo basso“ (*итал.*), „homíbre bajo“ (*исп.*).

Нижняя дека (*муз.*) — нижняя доска в струнных музыкальных инструментах, служащая для усиления резонанса.

back, bottom (*англ.*), fond (*франц.*), Decke, Boden (*нем.*), fondo (*итал.*), tabla baja (*исп.*).

Ниша (*арх.*) — углубление в стене для помещения статуй, для устройства шкафов и т. д.

niche (*франц.*), niche (*англ.*), Nische (*нем.*), nicchia (*итал.*), nicho (*исп.*)

«Но» (*театр*) — в Японии самый древний из всех классических театров. Возник этот театр в XIII в. из древних Храмовых представлений, где разыгрывались пьесы на сюжеты религиозных легенд. На сцене действуют два актера. Главный герой «снэ» и его партнер «вакн». Снэ необычно пышно одет и ярко. Вакн же разъясняет зрителю все, что делает и говорит

ნიდერლანდური სკოლა — აღორძინების ეპოქის უდიდესი საკომპოზიტორო სკოლა, რმელთანაც დაკავშირებულია პოლიფონიური მუსიკის გაფურჩქვნის ხანა. ამ სკოლის კომპოზიტორთა ნაწარმოებები გამოირჩეოდნენ დიდი ემოციური სიძლიერით, მხატვრული გამოსახვის მთლიანობით. მათ შემოქმედებაში დიდი ადგილი ეკავა საეკლესიო მუსიკას. მის პარალელურად იქმნებოდა საერო სიმღერებიც, რომლებშიც ასახული იყო აღორძინების ეპოქისათვის დამახასიათებელი იდეები და გრძნობები.

ქვედა (*ცირი*) — 1. აკრობატიაში არტისტი, რომელიც თავის მხრებზე, ხელებზე იჭერს „ზედა“ პარტნიორს.

2. ეკვილიბრისტიკის ნომრებში არტისტი, რომელიც აწონასწორებს „პერშს“ ან „ლესტს“, რაზედაც „ზედა“ ასრულებს ვარჯიშებს. ქველად „უნტერმენი“.

ქვემო დეკა (*მუს.*) — სიმებიანი საფუსიკო საკრავების ქვემო (ზურგის) ფეცარი, რომელიც აძლევრებს რეზონანსს.

ნიშა (*არქიტ.*) — შედრამებვა კედელში, ქანდაკების დასადგმელად, განჯინის მოსაწყობად და სხვ.

„ნო“ (*თეატ.*) — იაპონიაში უძველესი კლასიკური თეატრი „ნო“. წარმოიშვა XIII საუკ. მას საფუძელად დაედო ძველი ტაძრული სანახაობები, რომლის დროსაც იღვებოდა რელიგიურა ლეგენდების სიუჟეტზე შემქმნილი პიესები. „ნოს“ სცენაზე ორი მსახიობია — მთავარი გმირი „სიტე“ და მისი პარტნიორი „ვაკი“. სიტეს განსაკუთრებით მდიდრული და მყვირალა ტანსაცმელი აქვია. ვაკი კი მაყურებელს განუმარტავს ყველაფერს, რა-

ს.ტ.ე. На сцене сидят хор и оркестр. В «Но» играют только мужчины. В руках у актера веер, который по ходу пьесы становится и флейтой, и мечем, и букетом, и веером. Театр «Но» до сих пор очень популярен в Японии, но зритель должен быть в курсе традиций древней японской культуры.

„Но“ (япон.).

Ноаги — музыкальные оркестровые инструменты для развлекательной сахноба, необходимые для «Ноагоба».

noagi (груз.).

Ноагоба — музыкальные представления на пиршествах, исполняемые древнегрузинским театром «Сахноба». Слушатель-зритель развлекательной сахноба назывался «сноаге». Музыкальные оркестровые инструменты, необходимые для «ноагоба», назывались «ноаги».

noagoba (груз.).

Нобати (ноба) — 1. Грузинский ударный инструмент.

2. Ансамбль трубы и барабана.

nobati, noba (груз.).

«Новая архитектура», «современная архитектура» — термин, которым принято называть ведущее направление архитектуры капиталистических стран XX в. Возникновение «Н. а.» связано с быстрым развитием строительной индустрии во второй половине XIX — начале XX вв. с применением новых строительных материалов и конструкций (металл, стекло, железобетон и др.), с выдвиганием принципов целесообразности архитектурных форм, их соответствия новым функциональным и техническим приемам.

modern architecture, contemporary architecture, up-to date architecture (англ.), architecture contemporaine, architecture moderne (франц.), Gegenwartsarchitektur (нем.), architettura moderna (итал.), arquitectura moderna, arquitectura contemporánea, (исп.).

საც აკეთებს, ლაპარაკობს სიტე. სცენაზეა გუნდი და ორკესტრი. „ნოს“ თეატრში მხოლოდ მამაკაცები თამაშობენ, აქტიორს ხელში მარაო უჭირავს, რომელიც პიესის მიხედვით, ხან ფლეიტად იქცევა, ხან მახვილად, ხან თაიგულად, ანდა ისევ მარაოდ. „ნოს“ თეატრი დღემდე დიდი პოპულარობით სარგებლობს იაპონიაში, მაგრამ მსაყურებელი უნდა იცნობდეს ძველი იაპონური კულტურის ტრადიციებს.

ნოაგი — სახიობისათვის გამოსადეგი სამუსიკო საორკესტრო საკრავები, აუცილებელი „ნოაგობის“ დროს.

ნოაგობა — ლხინის დროს გამართული მუსიკალური წარმოდგენები, რომლებიც იმართებოდა ძველი ქართული თეატრის „სახიობის“ მიერ. გასართობი სახიობის მსმენელ-მსაყურებელს ეწოდებოდა „მენაოაგე“, ხოლო „ნოაგობის“ ორკესტრის სამუსიკო საკრავებს — „ნოაგი“.

ნობათი (ნობა) — 1. ქართული დასარტყავი საკრავი.

2. საყვირის და დაფდაფის ანსამბლი.

„ახალი არქიტექტურა“, „თანამედროვე არქიტექტურა“ — ტერმინი, რომელსაც უწოდებენ XX საუკუნის კაპიტალისტური ქვეყნების არქიტექტურის მთავარ მიმართულებას. „ახალი არქიტექტურას“ აღმოცენება დაკავშირებულია XIX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში სამშენებლო ინდუსტრიის სწრაფ განვითარებასთან, ახალი საშენი მასალებისა და კონსტრუქციების გამოყენებასთან (ლითონი, შინა, რკინა-ბეტონი და სხვ.), არქიტექტურული ფორმების მიზანშეწონილობის, მათი ახალი ფუნქციური და ტექნიკური სერხებისადმი შესაბამისობის პრინციპების წამოყენებით.

Новая аттическая комедия — поздний вид литературной комедии в Др. Греции. Термин введен еще античной наукой для обозначения завершающего этапа в развитии древнегреческой комедии. По форме Н. а. к. существенно отличалась от древней аттической комедии: роль хора была низведена в ней до дивертисмента в антрактах, число факторов не ограничивалось тремя, возросло и стабилизировалось количество образов-масок (старик, молодые люди, старые женщины, молодые женщины, рабы и т. д.). Внутренняя связь между частями комедии стала более тесной. Н. а. к. оказала большое влияние на древнеримскую комедию, а через нее — на европейскую драматургию нового времени.

new Attic comedy (*англ.*), nouvelle attique comédie (*франц.*), Neattikkomödie (*нем.*), nuova commedia attica (*итал.*), nueva comedia ática (*исп.*).

«Новеченто» («XX век») — направление в итальянском искусстве, противопоставлявшее себя неоклассицизму. Основным принципом, объединяющим художников «Новеченто», было создание искусства, воскрешающего древние мифы, но не путем подражания, как у неоклассиков, а в виде образов вновь обретенной «духовной молодости». Современная действительность понималась новечентистами как фашистская действительность, и цель своего творчества они видели в ее прославлении, в новом «мифотворчестве».

Первая большая выставка «Новеченто» состоялась в 1926 году. В ней участвовало 114 художников, в том числе футуристы и бывшие «мстафизики».

novescento (*итал.*).

Non divisi — музыкальный термин, указывающий, что исполнять двойные ноты и аккорды следует всем участникам группы.

non divisi (*итал.*).

ახალი ატიკური კომედია — ძველბერძნული ლიტერატურული კომედიის გვიანდელი სახე. ეს ტერმინი ჯერ კიდევ ანტიკურმა მეცნიერებამ შემოიღო ძველბერძნული კომედიის განვითარების საბოლოო ეტაპის აღმნიშვნელად. ახალი ატიკური კომედია ფორმის მიხედვით, არსებითად, არსებზედებოდა ძველი ატიკური კომედიისაგან: ქოროს როლი ანტრაქტების დევტრისმენტად იქცა, მსახიობთა რიცხვი სამით აღარ შემოიფარგლებოდა, გაიზარდა და სტაბილური გახდა ნიღაბ-სახეთა (მოხუცები, ახალგაზრდები, დედაბრები, ახალგაზრდა ქალები, მონები და ა. შ.) რაოდენობა. კომედიის ნაწილებს შორის შინაგანი ეკვიპირი უფრო განმტკიცდა. ახალმა ატიკურმა კომედია დიდი გავლენა მოახდინა ძველრომაულ კომედიაზე, ხოლო მისი შემეგობრები — ახალი დროის ევროპულ დრამატურგიაზე.

„ნოვეჩენტო“ („XX საუკუნე“) — მიმდინარეობდა იტალიურ ხელოვნებაში, რომელიც უპირისპირდება ნეოკლასიციზმს. „ნოვეჩენტოში“, ვაგროთიანებული მხატვრების ძირითად პრინციპს შეადგენდა ისეთი ხელოვნების შექმნა, რომელიც გააცოცხლებდა უძველეს მითებს, მაგრამ არა მიზაძვით, როგორც ეს ნეოკლასიციზტებს ჰქონდათ, არამედ ახლად შექმნილი „სულოერი სიახალ-გაზრდავის“ სახეთა შექმნით. თანამედროვე სინამდვილე ნოვეჩენტისტების მიერ გაგებული იყო, როგორც ფაშისტური სინამდვილე და თავისი შემოქმედების მიზანს ხედავდნენ მის სახელგანთქმავში, ახალ „მითთაშემოქმედებაში“.

„ნოვეჩენტოს“ პირველი დიდი გამოფენა შედგა 1926 წელს. მონაწილეობდა 114 მხატვარი, მათ შორის ფუტურისტები და ყოფილი „მეტაფიზიკოსები“.

ნონ-დივიზი — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ ორმაგი ნოტები და აკორდები უნდა შესასრულოს ჯგუფის ყოველ მონაწილემ.

Нонет (муз.) — 1. Ансамбль из 9 музыкантов-исполнителей (инструменталистов или вокалистов).

2. Музыкальное произведение в сонатной форме, исполняемое 9-ю инструментами, а также вокальное сочинение или ансамбль в опере для 9 певческих голосов.

от *лат.* nonus.

nonetto (*ит.л.*), nonet (*англ.*), nonette (*франц.*), Nonett (*нем.*), noneto (*исп.*).

Нонконформизм (иск.) — современный термин, обозначающий несогласие с общепринятыми нормами искусства (живопись, театр, хореография и т. д.). Этот термин распространен в буржуазной прессе с тенденциозной целью и направлен против социалистического реализма в современном искусстве.

от *лат.* conformis.

Носовая флейта (муз.) — старинная флейта, распространенная на Гавайских островах. Исполнитель зажимает левую ноздрию большим пальцем левой руки, а правой ноздрей вдвухает воздух в ствол флейты.

nose flute (*англ.*), flûte de nez (*франц.*), Nasenflöte (*нем.*), flauto di naso (*итал.*), flauta de nariz (*исп.*).

Нотация (нотное письмо) — система графических знаков, применяемая для записи музыки. Со времен античности была известна буквенная Н. Греческая буквенная нотация была распространена в Европе до конца I тысячелетия н. э., когда звуки диатонической гаммы стали обозначать латинскими буквами.

от *лат.* notatio.

notation (*англ.*), notation (*франц.*), Notation, Notenschrift (*нем.*), notazione (*итал.*), notación (*исп.*).

Нотация кондакарная (муз.) — один из древнейших видов безлинейного нотописания, существовавший на Руси в XI—XIV вв., наряду с крюками. Кондакарные напевы во многом сходны со знаменными.

от *греч.* kondakion, kontos.

kondakar notation (*англ.*), notation de kondakar (*франц.*), Kondakar Notierung (*нем.*), notazione di kondakar (*итал.*), notación de kondakar (*исп.*).

Нонети (მეს.) — 1. 9 მუსიკოს-შემსრულებელი საგან შემდგარი ანსამბლი (ინსტრუმენტალისტები ან ვოკალისტები).

2. 9 საკრავისათვის დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოები სონატური ფორმით, აგრეთვე 9 ხმისათვის დაწერილი ვოკალური ნაწარმოები ან ანსამბლი ოპერაში.

ნონკონფორმიზმი — თანამედროვე ტერმინია, გულახსმობს ხელოვნებაში საყოველთაოდ მიღებულ ნორმებისადმი შეუთანხმებლობას (ფერწერა, თეატრი, ქორეოგრაფია და სხვ.). ეს ტერმინი გავრცელებულია ბერძენულ პრესაში. იგი ტენდენციურად მიმართულია თანამედროვე ხელოვნებაში სოციალისტურ რეალისმის წინააღმდეგ.

ცხვირის ფლეიტა (მეს.) — ჰექლეპური ფლეიტა, გავრცელებულია პაპაის კუნძულებზე. შემსრულებელს მარცხენა ხელს ცერს იჭერს მარცხენა ნესტოზე, მარჯვენა ნესტოდან კი ჰაერს ჩაბერავს ფლეიტის ლულაში.

ნოტაცია (სანოტო დამწერლობა) — გრაფიკული ნიშნების სისტემა, რომელიც გამოიყენება მუსიკის ჩასაწერად. ანტიკური ხანიდან ცნობილი ასოებრივი ნოტაცია. ბერძნული ასოებრივი ნოტაცია გავრცელებული იყო ევროპაში ჩვენი წელთაღრიცხვის I ათასწლეულის მიწურულამდე. ამ პერიოდთან მოყოლებული დატონური გამის ბგერებს აღნიშვნა დაწესეს ლათინური ასოებით.

კონდაკარული ნოტაცია (მეს.) — უახლოესი სანოტო დამწერლობის ერთ-ერთი უძველესი სახეობა, გავრცელებული რუსეთში XI—XIV საუკუნეებში. კავებთან ერთად კონდაკარულ ქანგებს, ბევრი აქვთ საერთო ნიშნობრივთან.

Фотография — запись музыки с помощью совокупности графических нотных знаков.

notation, note writing (*англ.*), notation (*франц.*), Notierung (*нем.*), notazione, intavolatura (*итал.*), anotación (*исп.*).

Нотоносец (нотный стан) (*муз.*) — пять горизонтальных нотных линейек, на которых пишутся ноты; ноты пишутся: 1. на линейках (5 различных нот); 2. между линейками (четыре); 3. над верхней линейкой (одна); 4. под нижней линейкой (одна); таким образом, на самом Н. стане можно записать 11 звуков различных названий (ступеней) общим объемом в полторы октавы. Чтобы увеличить этот объем к Н. стану для каждой отдельной ноты приписываются добавочные линейки сверху или снизу. Название ступеней, написанных на Н. стане и их принадлежность к определенной октаве указывает выставляемый в начале его «ключ», их высота уточняется знаками альтерации.

staff, slave (*англ.*), portée (*франц.*), Liniensystem, Notensystem, System (*нем.*), rigo (*итал.*), pauta (*исп.*).

Нормальная экспозиция (*кино*) — когда экспозиционно изображение «умещается» в т. н. прямолинейный участок характеристической кривой. В пределах этого участка прирост оптических плотностей пропорционален приросту логарифмов экспозиции. Наклон характ. кривой в этой области определяется коэффициентом контрастности.

normal exposure (*англ.*), pose expositicn normale (*франц.*), Normalbelichtung (*нем.*), esposizione normalo (*итал.*), exposición normal (*исп.*).

Нормальное натуральное освещение (*кино*) — освещение при высоте открытого солнца 15—60° над горизонтом. Отличается постоянным спектральным составом (средний дневной «белый» свет) и удовлетворительным для фотографии контрастом освещения в свете и тенях. Этот вид

ნოტოგრაფია — მუსიკის ჩაწერა გრაფიკული სანოტო ნიშნების ერთობლიობის მეშვეობით.

სანოტო სისტემა (*მუს.*) — ხუთი პარალელური პორიზონტალური ხაზი, რომლებზედაც იწერება ნოტები; ნოტები იწერება: 1. სანოტო სისტემის ხაზებზე (5 სხვადასხვა ნოტი); 2. ხაზებს შორის (ოთხი). 3. ზედა ხაზს ზემოთ (ერთი); 4. ქვედა ხაზს ქვემოთ (ერთი); ამგვარად, საერთოც სანოტო სისტემაზე შეიძლება ჩაიწეროს სხვადასხვა დასახელების (საფეხური) 11 ბგერა, რომელთა საერთო მოცულობა ერთნახევარი ოქტავაა. ამ მოცულობის გადიდების მიზნით, სანოტო სისტემას ყოველი ცალკეული ნოტის აღსანიშნავად ეწერება დამატებითი ხაზი ზემოთ ან ქვემოთ. სანოტო სისტემაში მოთავსებული საფეხურების სახელწოდებას და მათ ადგილს გარკვეულ ოქტავაში მიუთითებს სანოტო სისტემის დასაწყისში მოთავსებული «გასაღები», ხოლო მათი სიმაღლე ზუსტდება ალტერაციის ნიშნების მეშვეობით.

ნორმალური ექსპოზიცია (*კინო*) — როდესაც ექსპოზიციის თვალსაზრისით გამოსახულება „თავსდება“ ე. წ. მახასიათებელი მრუდის სწორხაზოვან მონაკვეთში. ამ მონაკვეთის ფარგლებში ოპტიკური სიმუქის ზრდა ზუსტად პროპორციულია ექსპოზიციის ლოგარითმების ზრდისა. მ. მრუდის სწორხაზოვანი მონაკვეთის დახრილობას განსაზღვრავს მახ. მრუდის კონტრასტობის კოეფიციენტი.

ნორმალური განათება ნატურაზე (*კინო*) — პორიზონტის მიმართ 15—60° გრადუსით მზის დგომისას არსებული სინათლე, ხასიათდება მუდმივი სპექტრული შემადგენლობით (დღის სპექტრული „თეთრი“ სინათლე) და ფოტოგრაფირებისათვის სათანადო (შექირდილებს) კონტრასტულობით. ნორმალური ნატურგანათება სულაყ-

Н. и. о. благоприятен для съемки актерских и массовых сцен.

რელია სამსახიობო და მასობრივ სცენების გადასაღებად.

natural lighting, natural illumination, natural light truck (ანგლ.), natural éclairage- (ფრანц.), natürliche Beleuchtung (ნემ.), naturale luce, illuminazione, naturale illuminazione (იტალ.), luz natural, iluminacion normal, alumbrado normal (исп.).

Ньяке — название бродячей труппы в Испании XVI в., состоявшей из двух актеров. Н. разыгрывали обычно интермедию, несколько отрывков из «ауто», читали стихи, «слоз», играли на тамбурине.

nyaké (исп. от нем. пескер).

Ньяфрон — персонаж французского театра кукол. Принадлежит к т. н. «ручным», или «взрховым» куклам. Создан в кукольном театре Луи Жоссерана в 1815—1830 гг. в Лионе.

nyafron (франц.).

Нэтто — музыкальный термин, указывающий на отчетливое, ясное исполнение.

netto (итал.).

Нюанс (арх.) — отгенок, переход.

1. В музыке — оттенок звучания.

2. В изобразительном искусстве — тонкий переход одного цвета в другой, света к тени и т. д.

nyansé (франц.), shade, nuansa (чех.), Nuance, Schattierung (нем.), sfumatura, gradazione (итал.), matiz (исп.).

ნიაკე — ორი მსახიობისაგან შემდგარი მობეტალე დასი XVI საუკუნეში. მსახიობები ჩვეულებრივ, ასრულებდნენ ინტერმედიას, ნაწყვეტებს „აუტოდან“, კითხულობდნენ ლექსებს, „ლოას“, უკრავდნენ დარაზზე.

ნიაფრონი — ფრანგული თოჯინების თეატრის პერსონაჟი. სელით სათამაშო ან თეატრზედა თოჯინაა. შექმნილია ლუი ჟოსერანის თოჯინების თეატრში (ლიონში) 1815—1830 წწ.

ნეტო — მუს. ტერმინი რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მკაფიოდ.

ნიუანსი (არქიტ.) — ელფერი, გადასვლა.

1. მუსიკაში — ხმოვნების ელფერი.

2. სახვით ხელოვნებაში — ფაქიზი გადასვლა ერთი ფერისა მეორეში, შეუქისა — ჩრდილში და ა. შ.

О

Обвязка (арх.) — 1. Замкнутая рама из брусков, ограничивающая дверные полотна и оконные переплеты.

2. Приспособление, соединяющее или скрепляющее части каких-либо конструкций, здания, сооружения.

ogble (ანგლ.), cointure (ფრანц.), Gürtel (ნემ.), legatura (იტალ.), cerco, bastidor (исп.).

შემკრავი, ბაზო (არქიტ.) — 1. ძეღვევა-საგან შედგენილი ჩარჩო სარკმელის ალაზებისა და კარის ფარის გასწვრივ.

2. მოწყობილობა, რომელიც აერთიანებს ან კრავს რაიმე კონსტრუქციის, შენობის, ნაგებობის ნაწილებს.

Обезьяний бег (*цирк*) — артист быстро перемещается по манежу на прямых ногах, касаясь ладонями земли.

«monkey's running» (*англ.*), «course de singe» (*франц.*), «Alfenlauf» (*н.м.*), «córca di scimmia» (*итал.*), «carrera de monos» (*исп.*).

Обелиск (*арх.*) — древнеегипетское оружие обычно в виде высокого суживающегося кверху четырехгранного столба, увенчанного небольшой плоской пирамидой. Форма О. широко применяется в мемориальной и декоративной архитектуре.

obeliskos (*греч.*), obelisk (*англ.*), obélisque (*франц.*), Obelisk (*нем.*), obelisco (*итал.*), obel'isko (*исп.*).

Оберек — польский народный парный танец быстрого темпа в 3-дольном размере, возник в Куявии. Акцент обычно на 3-ей доле 2-го такта, исполняется парами.

oberek (*польск.*).

Оберман (*цирк*) — устаревшее название «верхнего» партнера.

Obermann (*нем.*).

Обичайка, обечайка (*муз.*) — бока — деталь в музыкальных инструментах; представляет собой боковую часть корпуса.

fascia, fianco (*итал.*), rib, side (*англ.*), fasce, eclisse (*франц.*), Zarge (*нем.*), ago (*исп.*).

Облигато (*муз.*) — 1. Название партии сопровождающего (аккомпанирующего) инструмента в ансамблевом муз. произведении, исполнение которой является обязательным.

2. В операх, кантатах, ораториях XVII—XVIII вв. — партия концертирующего солирующего инструм. (скрипки, флейты и т. д.), сопровождающего сольное пение в ариях.

obligato (*итал.*).

Облицовка (*стр.*) — покрытие частей (напр., фасада) из природных или искусственных материалов, отличающихся по сво-

მამუნის ხირბაღი (ერკი) — მსახიობი სწრაფად დარბის მანეჯზე ეკუთვლილი ფეხებით, თან ხელისგულებით ეცემა მიწას.

ობელისკი — ძველბერძენული მონუმენტური ნაგებობა, ჩვეულებრივ მაღალი, თანდათან ზრავით დაეწრობულ ოთხკუთხა სვეტი. დაჯიკრ-გვირბული პატარა ბრტყელი პირამიდათ. ობელისკის ფორმა ფართოდ გამოიყენება მემორიალურ და დეკორატიულ არქიტექტურაში.

ობერეკი — პოლონური საღებურა წყვილად ოცევა სწრაფ ტემპში, სამწილად ზომში. წარმოიშვა კუივიში. მახვილი ჩვეულებრივ მცირე ტაქტის მესამე წილდზე მოდის.

ობერმანი (ერკი) — „ზედა“ პარტნიორის მოძებლებული სახელწოდება.

ობიკაი (მუს.) — საქმს. საყრდების დეტალი წარმოადგენს კორპუსის გვერდით ნაწილს.

ობლიგატო (მუს.) — 1. საანსამბლო მუს.ნაწარმოებში თანმზღებ (აკომპანემენტის გამწევი) საყრდების პარტიის სახელწოდება, რომლის შესრულება საკუთდებულა.

2. XVII—XVIII სს. ოპერებში, კანტატებში, ორატორიებში სკონცერტო სოლო საყრდის (ვიოლინი, ფლეიტა და ა. შ.) სახელწოდება, რომელიც თანსლებას უწედა არკებში სოლო სიმღერას.

ობლიკეთება, პერანგი (მშენ.) — შენობის ნაწილების (მაგ., ფასადს) საფარველი შრე ხელოვნური ან ბუნებრივი მასალისაგან. როზელც

ემუ კვათვუთ დო მატერიალთ დობილთობა-
მთი კარტი ზდანიი ილი სოორუჟენი.

თავისი თვისებებით განსხვავდება მოსაპირკეთებელი ზედაპირის მასალისაგან.

plating (*ანგ.*), revêtement (*ფრანც.*), Verblendung, Verkleidung, Auskleidung (*ნემ.*), rivestimento, camicia (*იტალ.*), revestimento (*ისპ.*).

Облемы архитектурные — профили (поперечное сечение) архитектурно-пластических деталей, разделяющиеся по своим очертаниям на прямолинейные (полка и др.) и криволинейные (вал, гусек, каблучок и др.).

არქიტექტურული პროფილები — არქიტექტურულ-პლასტიკური დეტალების პროფილები (განივი კვეთა), მოხაზულობათა მიხედვით განიყოფებიან სწორხაზოვან (თარო და სხვ.) და მრუდხაზოვან (ლალივი, ბატყელი, ქუსლი და სხვ.) პროფილებად.

moulding (*ანგ.*), moulure (*ფრანც.*), Zierleiste (*ნემ.*), modellamento (*იტალ.*), moldura (*ისპ.*).

Оболочка (*არქ.*) — тонкостенная пространственная (преимущественно криволинейная) несущая конструкция, в ней совмещаются также и функции ограждающих конструкций.

გარსი (არქიტ.) — თხელკედლიანი სივრცობრივი (უპირატესად მრუდხაზოვანი) მზადი კონსტრუქცია; მასვე ეყისრება დამცველი კონსტრუქციის ფუნქციები.

cover (*ანგ.*), enveloppe (*ფრანც.*), Hülle, (*ნემ.*), involucro (*იტალ.*), envoltura (*ისპ.*).

Оболочка цилиндрическая (*არქ.*) — вид тонкостенной пространственной оболочки. О. ц. подразделяются на короткие и длинные, короткие изогнуты в направлении длинного пролета, длинные — наоборот. В коротких оболочках усилия передаются как в своде; поперечные диафрагмы воспринимают распор, обеспечивают жесткость и устойчивость покрытия. Пролет в направлении волны равен 18—36м, шаг опор 6-12 м. Длинные оболочки имеют такие же размеры в плане, но иной характер статической работы: они работают как своды в направлении короткого пролета и как пространственная балка — в направлении длинного.

ცილინდრული გარსი (არქიტ.) — თხელკედლიანი სივრცობრივი გარსის სახე. ცილინდრული გარსი იყოფა მოკლე და გრძელ გარსებად: მოკლე გაღუნულია გრძელი მალის მიმართულებით, გრძელი კი — პირიქით. მოკლე გარსში ძალვა ისე გადაეცემა, როგორც კამარაში; განივი დიფრაგმები იყავებს განბრუნებულ ძალას, უზრუნველყოფს გადახურვის სიმარტულებით და გამტარობას. მალი ტალღების მიმართულებით უდრის 18—36მ, საყრდენის მუსლი — 6—12 მ. გრძელი გარსები ასეთივე ზომისაა გეგმაში, მაგრამ აქვს სხვაგვარი ხასიათი სტატკური მუშაობის მხრავ: ისინი მუშაობენ როგორც კამარები მოკლე გარსის მიმართულებით და როგორც სივრცობრივი კოჭი — გრძელი გარსის მიმართულებით.

cylindrical cubierta, cylindrical camisa, cylindrical capa (*ანგ.*), chemise cylindrique, enveloppe cylindrique (*ფრანც.*), cylindrische Hülle (*ნემ.*), involucro cilindrico (*იტალ.*), cubierta cilíndrica, camisa cilíndrica, capa cilíndrica (*ისპ.*).

Обработка киноплёнки — процесс проявления и обработки киноплёнки в лабораторных условиях.

კინოფილის დამუშავება — ლაბორატორიულ პირობებში კინოფილის გამკლავებისა და დამუშავების პროცესი.

film processing, processing (*ანგ.*), traitement, traitement du film (*ფრანც.*), Filmbearbeitung (*ნემ.*), lavorazione di pellicola (*იტალ.*), elaboración de la película (*ისპ.*).

Образ художественный — специфический для искусства способ воспроизведения объективной действительности в живой, конкретно-чувственной, непосредственно воспринимаемой форме с позитивной определенной эстетического идеала. В процессе создания О. х. исключительную роль играет воображение, фантазия.

artistic image (англ.), image artistique (франц.), Kunstgestalt (нем.), immagine (итал.), imagen (исп.).

Обратная киносъемка — съемочный прием, основанный на экспонировании пленки при обратном ходе в съемочном аппарате. Для этой цели неэкспонированная пленка заряжается в приемную кассету, двигатель киносъемочного аппарата устанавливается на обратный ход, и пленка во время съемки транспортируется в обратном направлении из приемной в подающую кассету. О. к. является одним из старейших приемов для получения различных трюков, эффектов. Прием О. к. применяют и для изображения оставовки быстро движущегося автомобиля или поезда в точно определенном месте кадра, напр., перед лежащим на рельсах человеком, что опасно при обычной съемке.

reverse filming (англ.), tournage, inverse prise de vues (франц.), Rückaufnahme (нем.), ripresa inversa (итал.), rodaje inverso (исп.).

Обращение изображения — специальный процесс фотобработки, при котором экспонированное негативное изображение обрабатывается без копирования в позитивное и наоборот.

inverse of image (англ.), inversion de l'image (франц.), Bildinversion (нем.), inversione di immagine (итал.), inversi6n de imagen (исп.).

Обрезная гравюра (продольная) — вид ксилографии, при котором в качестве материала формы используется деревянная пластинка (доска), отпиленная вдоль слоев дерева. Получение рельефных штрихов в О. г. достигается тем, что обрезают острыми ножичками каждый штрих, а затем выбирают, вырезают все пробелы

მხატვრული სახე — ხელოვნებისათვის სპეციფიკური ხერხი განსაზღვრული ესთეტიკური იდეალის პოზიციიდან. ცოცხალი, კონკრეტულ-განზობადი, უშუალო აღქმით მიხედვითი სინამდვილის წარმოსახვა. მხატვრული სახის შექმნის პროცესში განსაკუთრებულ როლს თამაშობს წარმოსახვა, ფანტაზია.

უკუგადაღება — გაღებებს ხერხი, როცა ფირის ექსპონირება ხდება გადაღებზე აპარატში ძრავის უკუხელის დროს. ამ მიზნით არაექსპონირებული ფირი თავსდება მიწლებზე კასეტში, კინოგადაღებები აპარატის ძრავას აყენებენ უკუხელაზე და გადაღებებს დროს ფირი მოძრაობს უკუმიმართულკბით: მიწლები კასეტიდან მიმწოდებელში. უკუგადაღება ერთ-ერთი უმარტივესი და უძველესი ხერხია სხვადასხვაგვარი ტრიუკების, ეფექტების მისაღებად. უკუგადაღების ხერხს იყენებენ აგრეთვე სწრაფად მოძრაი ავტომატანის ან მატარებლის გაჩერების გადასაღებად, კადრის შესტად განსაზღვრულ ადგილას (მაგალითად, ლიანდაგზე მყოფი ადამიანის წინ). რაკ ჩვეულებრივი გადაღებით შეუძლებელია.

გამოსახულების შექცევა — ფოტოგადამუშავების სპეციალური პროცესი, როდესაც ექსპონირებული ნეგატიური გამოსახულება კოპირების ვარშე ვარდაიქმნება პოზიტიული და — პირიქით.

ხიგრძივ კრილი გრავიურა (სიგრძობრივი) — ქილოგრაფიის სახეობა, მასში მხატვრული ფორმის მანალად გამოიყენება ხის ფირფიტა (დაფა), დატეხილი ხის ფენათა გასწვრივ. სიგრძივ კრილი გრავიურის შტროხები მიღდება შეპღევნარიად: მახვილი, წვეტიანი დანით ამოკვეთენ თათოეულ შტროხას, შემდეგ არჩევენ და კრიან პათ შორის დარჩენილ ხარვეხებს. ტოვებენ რე-

между ними, оставляя рельефно выступающими только штрихи рисунка.

longitudinal woodcut (англ.), gravure longitudinal (франц.), Längsgravüre (нем.), incisión en legño longitudinal (итал.), grabado longitudinal (исп.).

Обрешетка (арх.) — несущая часть кровли сооружения, служащая основанием ее волонтолирующего слоя; воспринимает усилия от нагрузки на кровлю и передает их стропилам.

roof bearding (англ.), voligeage, planchéage du toit (франц.), Belattung (нем.), arkareccio (итал.), enlatado, listonado (исп.).

Обрыв (цирк) — трюк воздушной гимнастики, имитирующий потерю равновесия и падение.

«fall» (англ.), „chute“ (франц.), „Fall“ (нем.), „caduta“ (итал.), „caída“ (исп.).

Обрызгивание (литография) — способ нанесения изображения на гладкий литографический камень, покрытый бумажным шаблоном.

watering, sprinkling (англ.), arrosage (франц.), Bespritzung (нем.), aspersione (итал.), rociada, aspersión (исп.).

Обтюратор — механический затвор съёмных, копировальных и проекционных киноаппаратов. В киносъёмных и копировальных аппаратах О. служит для защиты киноплёнки от действия света при ее продвижении в кадровом окне и для экспонирования очередных кадров в моменты ее остановки. В кинопроекторах О. препятствует доступу света на экран в период смены кадра. Во многих профессиональных камерах О. состоит из двух параллельных дисков с вырезами, позволяющими изменять угол открытия щели О. В новейших камерах делаются О. с зеркальной поверхностью.

gate shutter (англ.), obturateur (франц.), Blende (нем.), otturatore (итал.), obturador (исп.).

Обшивка (арх.) — внешняя оболочка, обивка домов, помещений, сооружений из досок, металлических листов и т. п.,

ლეფურად გამოწეულ მხოლოდ ნასათის შტრიხებს.

მოლარტუვა (არქიტ.) — შენობის სახურავის მზილო ნაწილი, რომელიც წარმოადგენს წყალსაიზოლაციო ფენის ფუნქს; იღებს სახურავის დატვირთვის და გადასცემს მას ნივნიებს.

მოწვევტა (ცირკი) — საპერო ტანვარჯიშული ილეთი, წონასწორობის დაკარგვისა და ვარდნის იმიტირება.

მოკეტრება (დაწინწკლა) (ლითოგრაფია) — ქალაღის შაბლონის მეწვეობით ლითოგრაფიული ქვის გლეუ ზედაპირზე გამოსახულების გადატანის ხერხი.

ობტურატორი — კინო და კოპირაპარატების მექანიკური ფარო. მისი დანიშნულებაა კადრის სარკელში ფირის მოძრაობისას ფირი დაიკვას (დაფაროს) სინათლის ზემოქმედებისაგან, ხოლო ფირის გაჩერებისასობტურატორის (კრილის) საშუალებით ხდება კადრის (ფირის) ექსპონირება. კინოპროექტორებში კიობტურატორა ფარავს სინათლს წყაროს (შესაბამისად, ეკრანზე სინათლის მოხვედრას) კადრების მონაცვლეობის მომენტში. პროექსიულ კამერებში ო. ორი პარალელური დისკოსაგან შედგება, რომლების საპირისპირო მოძრაობით შესაძლებელია ო. კრილის კეთხის შეცვლა. თანამედროვე კამერებში ო. აქვს სარკიანი ზედაპირი.

შემოსვა (არქიტ.) — ფიცრებით, ლითონის ფერცლებით და ა. შ. შედგენილი „გარსი“, რომელიც

крепящихся к каркасу или к другим частям здания с одной или с двух сторон.

შელოც მავრდება კარკასზე ან შენობის სხვა ნაწილებზე ერთი ან ორი მხრიდან.

lining (ანგლ.), revêtement (ფრანც.), Verkleidung (ნემ.), foderatura, rivestimento (იტალ.), revestimento (исп.).

Общий план (кино) — показ человека во весь рост.

საერთო ხელი (კინო) — ადამიანის ჩვენება მთელი ტანით.

long shot, vista shot (ანგლ.), plan d'ensemble, plan général, plan lointain (ფრანც.), Fernaufnahme, Gesamtaufnahme, Totalaufnahme (ნემ.), piano generale (იტალ.), plan general (исп.).

Общий свет (кино) — свет, предназначенный для равномерного освещения всего объекта съемки и создающий на всех его элементах освещенность, достаточную для получения необходимых минимальных плотностей в теневых участках негативного изображения. О. с. в кинооператорской практике называют грушевым или экспозиционным светом. Разновидность О. с. является общий верхний свет.

საერთო (გაფანტული) განათება (კინო) — განკუთვნილია მთელი ობიექტის თანაბრად განათებასა და მის ყოველ ელემენტზე ისეთი განათებულობის შექმნისათვის, რომელიც საჭიროა მინიმალური სიუქის მისაღებად ნეგატივში გამოსახულების ჩრდილოვან უბნებზე, საერთო (გაფანტულ) განათებას სოპერატორო პრაქტიკაში უწოდებენ „გაფანტულ“ ან „გაფანტულ“ განათებას. ს. გ.-ს ნორმებისას წარმოადგენს „განათება ზემოდან“ (მოდლადა).

flood light (ანგლ.), lumière d'ambiance (ფრანც.), Flutlicht (ნემ.), luce ambiente (იტალ.), luz de ambiente (исп.).

Объектив широкоугольный, короткофокусный — то же, что широкоугольный объектив.

სიკლდეფოკუსიანი ობიექტივი — იგივეა, რაც ფართოკუთხიანი ობიექტივი.

short-focus lens (ანგლ.), objectif à courte distance focale (ფრანც.), Kurzbreitweitigesobjektiv (ნემ.), objetivo de corta distancia focal (исп.).

Объектив широкоугольный (кино) — объектив, у которого угол зрения больше, чем у нормального объектива. О. ш. обладают большим охватом пространства и передают перспективные сокращения в большей степени, тем самым создавая иллюзию пространственной глубины в изображении.

ფართოკუთხიანი ობიექტივი (კინო) — ობიექტივი, რომლის მხედველობის კუთხე მეტია ნორმალური ობიექტივის მხედველობის კუთხეზე. ფ. ო. გამოსახულებაში გადმოსცემს დიდ სივრცეს და პერსპექტიული შემოკლებები ძალიან საგრძნობია, რითაც იქმნება გამოსახულებაში სივრცის და სიღრმის ძლიერი ილუზია.

wide angle lens (ანგლ.), objectif grand angulaire (ფრანც.), Weitwinkelobjektiv (ნემ.), objetivo grandangolare (იტალ.), objetivo de ancho angular (исп.).

Объективы киносъёмочные — оптические многолинзовые системы, служащие в процессе киносъёмки для образования изображения снимаемого объекта на чувствительном слое киноплёнки. О. к. для каждого формата пленки кинофильма ха-

კინოვადამღები ობიექტივები — მრავალღინეობიანი ოპტიკური სისტემები, რომლებიც გამოიყენება კინოგადაღებისას კინოფირის შექმნის მიზნით ფენაზე გამოსახულების მისაღებად. კინოვადამღები ობიექტივები ცალკეული ფორმატებისათვისაა დასაბამით ხასიათდება ობიექტივის ფო-

рактируются фокусным расстоянием объектива, относительным отверстием объектива и углом поля зрения.

motion picture camera lens, taking lens (англ.), objectif de prise de vues cinématographique (франц.), Filmkameraobjektiv (нем.), obiettivo di presa (итал.), objective de filmar (исп.).

Объемная резьба (художеств.) — этим термином определяется обычно декоративная (трехмерная резная), скульптура из дерева, кости, камня и т. д. Объемная обработка обычно сочетается с использованием природной расцветки камня и кости, текстуры дерева.

volumetrical fretwork (англ.), gravure de volume (франц.), Gravürevolumen (нем.), intaglia volumetrico (итал.), grabado de volumen (volumétrico) (исп.).

Объемная форма (арх.) — характеризуется относительным равенством величин по трем координатам. Наиболее типичные объемные формы — куб, шар, где измерения по всем трем направлениям равны.

volume form (англ.), forme volume (франц.), Volumform (нем.), forma volumétrica (итал.), forma volumétrica (исп.).

Ода — 1. В древней аттической комедии песня хора, занимающая строго определенное место в структуре «парабасы». О. содержала культовые обращения к богам или насмешки над отдельными гражданами.

2. В английской поэзии и музыке торжественная лирическая хоровая песня. Позднее О. стали называть поэтические или музыкально-поэтические (обычно оркестрово-хоровые) пьесы хвалебного, торжественного характера в честь какого-либо лица или события.

კუსური მანძილით, ობიექტივის ფარდობით ხერვლით და გამოსახულების კუთხით.

მოცულობითი კვეთა (მხატვ.) — ამ ტერმინით ჩვეულებრივ განისაზღვრება დეკორატიული, ზოჩქერთებელი (სამგანზომილებიანი) ქანდაკება გამოკვეთილი ხისგან, ძვლისგან, ქვისგან და ა. შ. მოცულობითი დამუშავება ჩვეულებრივ შეესატყვისება ქვის, ძვლის ბუნებრივ ფერს და ხის ფენოვან ფაქტურას.

მოცულობითი ფორმა (არქიტ.) — ხასიათდება სამი კოორდინატის სიდიდეთა შეფარდებით ტოლობით. ყველაზე უფრო ტიპური მოცულობითი ფორმებია: კუბი, სფერო, სადაც განზომილება სამივე მიმართულებით ერთნაირია.

ოდა — 1. ძველ ატიკურ კომედიაში ქორუსის სიმღერა, რომელსაც ზუსტად განსაზღვრული ადგილი უკავია „პარაბასის“ სტრუქტურაში. ოდაში გამოთქმული იყო საყელტო მიმართული მღერთისადმი ანდა ცალკეული მოქალაქის ჯაცენვა.

2. ძველ საბერძნეთში — საზეიმო ლირიკული ლექსი, რომელსაც გუნდი წარმოთქვამდა. მოგვიანებით ო. ეწოდებოდა პოეტურ ან მუსიკალურ-პოეტურ (ჩვეულებრივ საორკესტრო-საგუნდო) საზეიმო ხასიათის პიესებს, რომელზეც პიროვნების ან მოვლენის პატივსაცემად.

ὕμνη (грец.), ode (англ.), ode (франц.), Ode (нем.), òde, òda (итал.), oda (исп.).

Ода (арх.) — жилая комната или гостиница в старинном грузинском доме с верхне-боковым светом и камином в торцовой стене.

oda (груз.).

Ода сахли (арх.) — тип грузинского народного жилища в Западной Грузии.

oda sakhli (груз.).

Одеон — круглое здание для музыкальных представлений и состязаний в древней Греции; в новейшее время — помещение для концертов, танцев и пр. общественных развлечений.

ōdeion (греч.), odéon (англ.), odéon (франц.), Odeon (нем.), odeone (итал.), odeón (исп.).

Оджахи (арх.) — камин, очаг (в грузинском языке представляет синоним «семы»). О. в древних жилищах являлся не только источником тепла, нередко он оставался единственным источником света. Масляный светильник, дающий дополнительный свет, ставился в дарбазу около очага или на каминной полке «бухрис-тави».

odjakhli (груз.).

Однородный хор — хор, состоящий из однородных голосов — только мужских или только женских, в отличие от смешанного хора, соединяющего и те и другие голоса.

homogeneous choir, similar chorus, similar choir (англ.), chœur similaire (франц.), Chor für gleiche Stimmen (нем.), coro omogeneo (итал.), coro homogéneo (исп.).

Озвучивание (озвучание) — процесс звукозаписи. При О. фонограмма, относящаяся к той или иной сцене фильма, записывается после или до съемки этой сцены. О. производится на кино-студии в специальном зале и является одним из основных технологических процессов звукозаписи в кино.

wiring sound (англ.), sonoriser (франц.), Vertonung (нем.), sonorizzazione, registrazione sonora (итал.), sonorización (de una película) (исп.).

ოდა (არქიტ.) — საცხოვრებელი ოთახი ან სასტუმრო ოთახი ძველებური ქართული სახლისა, ზემოგვერდითი სინათლითა და ბუხრით განიჯკელეში.

ოდა სახლი (არქიტ.) — დასავლეთ საქართველოს საცხოვრებელი სახლის ტიპი.

ოდეონი — ძვ. საბერძნეთში — მრგვალი შენობა მუსიკალურ წარმოდგენებსა და შეჯიბრებებისათვის, თანამედროეობაში — შენობა განსაკუთრებული კონცერტების, ცეკვების და სხვ. საზოგადოებრივი გაართობებისათვის.

ოჯახი (არქიტ.) — კერა. ოჯახი ძველ საცხოვრებელში მართო სითბოს წყარო ყო არა, ხშირად სინათლის ერთადერთი წყაროც იყო. ზეთიანი სანათი, დამატებით სინათლეს რომ იძლეოდა, იღებებოდა დარბაზში კერასთან ანდა ბუხრის თავზე.

ერთგვაროვანი გუნდი — გუნდი, რომელიც შედგება ერთგვაროვანი მხოლოდ მამაკაცის ან მხოლოდ ქალის ხმებისაგან, განსხვავებითა შერეული გუნდისაგან, სადაც მონაწილეობს ხმათა ორგანიზაციაში.

განზოვანება — ხმის ჩაწერის პროცესი. განზოვანებისას ფონოგრამა, რომელიც განეკუთვნება ფილმის ან თუ იმ სცენას, ჩაიწერება ამ სცენის გადაღებას შემდეგ ან გადაღებაშდეგამოვანება ხდება კინოსტუდიის სპეციალურ ატელევიზი და წარმოდგენს ხმის ჩაწერის ერთ-ერთ მთავარ ტექნოლოგიურ პროცესს კინოში.

Окно — проем (отверстие) в стене здания и его заполнение с остеклением, предназначен для освещения и проветривания помещения. Оконное заполнение обычно составляют: оконная коробка, оконный переплет с остеклением, подоконная доска, наружный отлив и наличник.

Window (*англ.*), fenêtre (*франц.*), Fenster (*нем.*), finestra (*итал.*), ventana (*исп.*)

Окно веерное (*арх.*) — окно, верхняя часть которого состоит из расположенных веером полукругов (в романской архитектуре).

fan window (*англ.*), fenêtre en éventail (*франц.*), Fächerfenster (*нем.*), finestra a ventaglio (*итал.*), ventana de medio punto (*исп.*)

Окно глухое (*стр.*) — окно, переплеты которого закреплены в раму неподвижно, наглухо.]

blind window (*англ.*), fenêtre feinte (*франц.*), blindes Fenster (*нем.*), finestra cieco, finestra linta (*итал.*), ventana imitada (*исп.*)

Окно готическое — окно, завершенное стрельчатой аркой.

gothic window (*англ.*), fenêtre gothique (*франц.*), gotisches Fenster (*нем.*), finestra gotica (*итал.*), ventana gótica (*исп.*)

Окно двойное (*арх.*) — 1. Комбинация из двух окон, объединенных в одно целое. В середине О. д. вставляется столбик или колонка, которые часто украшаются.

2. Окно, проем которого разделен на две части вертикальной стойкой — импостом.

double window (*англ.*), double fenêtre (*франц.*), Doppelfenster (*нем.*), doppia finestra (*итал.*), ventana doble (*исп.*)

Окно двустворчатое — окно, в котором правая створка обычно снабжается четвертью, удерживающей левую в закрытом положении. Такое открывание также называется правым.

doubleshaped window (*англ.*), fenetre à deux vantaux (*франц.*), zweiflügeliges Fenster (*нем.*), finestra a due battenti (*итал.*), ventana de dos hojas (*исп.*)

სარკმელი, ფანჯარა — სათაესის განათებისა და განივებისათვის შენობის კედელში დატოვებული ლიობი, რომელშიც ჩასმულია ფანჯრის შემინული ჩარჩო, რაფა, გარეთა საწვიმარი (სარინი) და საპირე.

მარაოსებრი ფანჯარა (არქიტ.) — ფანჯარა, რომლის ზედა ნაწილი შედგება მარაოსებრ განლაგებული ნახევარწრებისაგან (რომანულ არქიტექტურაში).

ურუ სარკმელი (მშენ.) — სარკმელი, რომლის ალათები უძრავადაა ჩამაგრებული ჩარჩოში.

გუთური სარკმელი — ისრული თალით დაკვირვებულ სარკმელი.

ორმაგი სარკმელი (არქიტ.) — 1. ორი სარკმლის კომბინაცია, რომელიც ერთ მთლიან სარკმელს ჰქმნის. შუაში უყენებენ ბოძს ან სეეტს, რომელიც სწორად მოკაზმულია.

2. სარკმელი, რომლის კრილი ორადაა გაყოფილი ვერტიკალური დგარით — იმპოსტით.

ფანჯარა ორალათიანი — ფანჯარა, რომლის მარჯვენა ალათი ჩვეულებრივ მაგრდება მეთოხედით; მეოთხედი იქერს მარცხენა ფანჯარას დახურულ მდგომარეობაში. ასეთ გლეხას ეწოდება მარჯვენა გლეხა.

Окно задвижное — окно, которое обычно делается в один переплет, возможно устройство и в два переплета. О. з. применяются в США и в Англии в местностях с мягким климатом.

sliding window (англ.), fenêtre à coulisse (франц.), Schiebefenster (нем.), finestra scorrevoli (итал.), ventana corrediza (исп.).

Окно ложное (арх.) — ниша в стене здания, имитирующая окно.

false window (англ.), fen être faux (франц.), falsches Fenster (нем.), finestra falsa (итал.), falsa ventana (исп.).

Окно откидное (арх.) — окно со створкой откидной фрамугой. В коробку между фрамугой и створками вводят дополнительный горизонтальный элемент-средник.

balance window (англ.), fenêtre a bascule (франц.), auiklappbares Fenster, Kippfenster (нем.), finestra ribaltabile (итал.), ventana de báscula (исп.).

Окно подъемное — окно, вращающееся по горизонтальной оси коробки.

sliding window (англ.), fenêtre à guillotine (франц.), Fallfenster, Schubfenster, (нем.), finestra levatoia, finestra a ribalta (итал.), ventana de guillotina (исп.).

Окно слепое (арх.) — глухое окно, ложное окно.

dead window (англ.), fenêtre borgne (франц.), blindes Fenster (нем.), finestra cieca (итал.), ventana simulada (исп.).

Окно слуховое (люкарна) (арх.) — окно в крыше.

dormer-window (англ.), lucarne (франц.), Aussteigefenster, Bodenfenster, Guckfenster, Lukarne, Dachluke (нем.), occhio di buco, abbaino (итал.), tragaluz, lucera, claraboia (исп.).

Окно сплошное (арх.) — остекление всей поверхности стены между железобетонными или стальными опорами.

wall-window (англ.), fenêtre (de mur) unie (франц.), Wandfenster (нем.), finestra a muro (итал.), ventana de muro (исп.).

Окно створчатое (арх.) — окно со створчатым переплетом.

casement window (англ.), fenêtre battante (франц.), Flügelfenster (нем.), finestra a battenti (итал.), ventana de hojas batientes (исп.).

მობრავი ფანჯარა — ფანჯარა, რომელიც ჩვეულებრივ კეთდება ერთ ალათად; შეიძლება გაკეთდეს ორ ალათადაც. მობრავ ფანჯარას იყენებენ ა.შ.შ.-ში და ინგლისში, რბილკლიმატიან ადგილებში.

ცრუ ხარკმელი (არქიტ.) — ქუჩის ორ სართულზე დატოვებული ხარკმლის მსგავსი ნიშა.

ფანჯარა გადასაკეცი, უკუგადასაგდები (არქიტ.) — ფანჯარა გადასაკეცი უძრავი ნიშანით, უძრავ ჩარჩოსა და დარბაზის შორის კოლოფში ატანებენ დამატებით, პორიზირებულ ელემენტ — შუალს.

ასაწვეი ფანჯარა (არქიტ.) — ფანჯარა, რომელიც ბრუნავს ჩარჩოს პორიზირებულ ლერძზე

ყრუ ფანჯარა (არქიტ.) — ყალბი ფანჯარა.

ფანჯარა სამერცხული — სახურავში მოწყობილი ფანჯარა.

ერთიანი ფანჯარა (არქიტ.) — შუალსი სიმაღლეზე შეპირებული კედელი რკინა-ბეტონისა ან ფოლადის ბეჭეებს შორის.

საკვლიანი ხარკმელი (არქიტ.) — საკვლიანი ალათის მქონე ხარკმელი.

Окно тройное (арх.) — комбинация из трех окон, объединенных в одно целое. Относится к сложным окнам и по ширине разделяется столбиками или колонками, которые часто украшаются.

triple window (англ.), fenêtre triple (франц.), dreifache Fenster (нем.), finestra tripla (итал.), ventana triple (исп.).

Оконный переплет (арх.) — каркас, устанавливаемый в оконную раму для крепления стекла.

transom, window-sash (англ.), châssis immobile (франц.), Fensterhölz (нем.), l'élément intéléaiatura (итал.), bastidor fijo, bastidor inmóvil (исп.).

Октава (муз.) — участок звуковой шкалы, охватывающий 12 звуков хроматического или 7 ступеней диатонического звукоряда от «до» до «си» включительно. В музыке применяются 7 полных и 2 неполных О.; крайняя снизу (субконтроктава) представлена на фп. обычно тремя верхними звуками, крайняя сверху (5-я О.) — одним нижним звуком. Каждая О. имеет свое название и особое графическое обозначение ступеней.

octava (лат.), octave (англ.), octave (франц.), Oktave (нем.), ottava (итал.), octava (исп.).

Октастиль — греческий храм с восьмью колоннами на торцовом фасаде.

oktastil (греч.).

Окуляр (кино) — оптическая система, предназначенная для рассматривания в увеличенном виде действительного изображения, образованного объективом.

ocularis (лат.), ocular (англ.), ocular (франц.), Okular (нем.), oculare (итал.), ocular (исп.).

Опалуха (стр.) — деревянная или металлическая форма будущего сооружения, наполняемая каменной кладкой или бетоном и снимаемая после того, как бетон окрепнет.

shattering, casing (англ.), coffrage (франц.), Schalung (нем.), rivestitura (итал.), escorrido, enmaderamiento (исп.).

სამშაგი სარკმელი (არქიტ.) — საპი სარკმლის კომბინაცია, რომელიც ერთ მთლიან სარკმელს ქმნის. შეეუთვნება რთულ სარკმელებს რიგს. სიგანეზე გაყოფილია ბოძებით ან სვეტებით, რომლებიც ხშირად მოკაზმულია.

სარკმლის ალათი (არქიტ.) — მინების დასამაგრებელი კარკასი, თავდება საჩქლას ჩარჩოში.

ოქტავა (მუს.) — ბგერითი მონაკვეთი, რომელიც მოიცავს ქრომატულ ბგერათა რიგის 12 ბგერას ან დიატონურ ბგერათა რიგის 7 საფეხურს „დო“-დან „სი“-ს ჩათვლით. მუსიკაში მიღებულია 7 სრული და 2 არასრული ოქტავა, ქვეთი კიდურა (სუბკონტროქტავა) ფნ-ზე ჩვეულებრივ წარმოდგენილია 3 ზედა ბგერით, ზემო კიდურა (მე-5 ოქტავა) ერთი ქვედა ბგერით. ყოველ ოქტავას აქვს საერთო სახელწოდება და საფეხურების განსაუთრებელი გრაფიკული აღნიშვნა.

ოქტასტილი — ბერძნული ტაძარი რვა სვეტით განივ ფასადზე.

ოკულარი (კინო) — ოპტიკური სისტემა, ობიექტივის მიერ წარმოსახული ნამდვილი გამოსახულების გადიდებული სახით დასანახად.

ოპალუხი, ქარგილი (შენ.) — ბეტონის ან ქვის კონსტრუქციის ამოსაყვანად დამზადებული ხის ან ლითონის ფორმა, რომელშიც ასხავენ ბეტონს და მისი გამკვრივებას შეეღებ კი სხნაჲ.

«Олд Вიკ» — крупнейший английский театр, основанный в Лондоне в 1818 г. В начале театр носил название «Кобург театр» репертуар его состоял из сенсационных мелодрам, арлекинад. В 1871 г. театр был превращен во второклассный мюзик-холл. Оставаясь по жанру мюзик-холлом, театр в то же время преследовал культурно-просветительские цели; устраивались лекции, приглашались хорошие оркестры. В театре «О. В.» были поставлены все пьесы Шекспира, были созданы оперная и балетная труппы. «Олд Вიკ» превратился в ведущий театр страны.

„Old Vic Theatre“ (англ.).

Олеография — репродукция оригиналов, исполненных масляной живописью при помощи литографии с имитацией в оттиске структуры полотна и даже мазка кисти.

от лат. oleum и греч. graphō.

oleography (англ.), oléographie (франц.), Oleographie, Öldruck (нем.), oleografia (итал.), oleografía (исп.).

Олимпиада — 1. В Др. Греции общегреческие состязания, происходившие каждые четыре года в г. Олимпии. 2. В СССР смотр достижений искусства, художественной самодеятельности.

olympias, olympiados (греч.), olympiad (нем.), olimpiade (итал.), olimpiada (исп.)

Оляндра — старинный молдавский хороводный танец в 3-дольном размере в умеренном темпе. Исполняется в качестве первого торжественного танца на крестьянской свадьбе.

oliandra (молд.).

Оннагата (оаяма) — актерское амплуа актеров-мужчин, исполняющих женские роли. Специализация ролей О. начинается с 1629 г., когда были учреждены женские труппы в театрах Кабуки (Онна кабуки) 31. Русულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

„ოლდ ვიკი“ — უდიდესი ინგლისური თეატრი, შეიქმნა 1818 წ. ლონდონში. პირველ ხანებში ეწოდებოდა „კობურგ თეატრი“. მის რეპერტუარში იყო სენსაციური მელოდრამები, არლეკინადები. 1871 წ. თეატრი გადაეცა მგორეხარისხოვან მიუზიკ-ჰოლად. ეანრის მიხედვით თუმცე მიუზიკ-ჰოლად რჩებოდა, მაგრამ, ამავ დროს, იგი კულტურულ-საგანმანათლებლო ამოცანებსაც ისახავდა; აწყობდნენ ლექციებს, იწვევდნენ კარგ ორკესტრებს. „ოლდ ვიკის“ თეატრში დაიდგა შექსპირის ყველა პიესა, ჩამოყალიბდა საოპერო და საბალეტო დასები. დროთა განმავლობაში „ოლდ ვიკი“ ქვეყნის წამყვანი თეატრი გახდა.

ოლეოგრაფია — ზეთის ფერწერით შესრულებული ორიგინალების რეპროდუქცია ლითოგრაფიის მეშვეობით, როდესაც იმიტირებულ ანაბეჭდვში მკაფიოდ მოჩანს ტილოს და ფუნჯის მონასმიც კი.]

ოლიმპიადა — 1. ძველ საბერძნეთში ელინთა შეჯიბრებანი, რომლებიც იმართებოდა ოთხ წელიწადში ერთხელ ქალაქ ოლიმპოს მახლობლად. 2. საბჭოთა კავშირში: ხელოვნების, მსატერული თვითმოქმედების მიღწევათა ჩვენება, დათვლიერება.

olympias, olympiade (ფრანც.), Olympiade

ოლიანდრა — ძველებური მოლდავეური საფერხელო ცეკვა სამწილადი ზომით, ზომიერი ტემპით. სრულდება გლეხური ქორწილის დროს, როგორც პირველი საზეიმო ცეკვა.

ონაგატა (ოიამა) — აქტიორული ამპლუა მამაკაცი მსახიობისა, რომელიც ქალის როლებს ასრულებს. გავრცელდა 1629 წლიდან, როდესაც კაბუკის თეატრში (ონა კაბუკი) გააუქმეს ქალების დასები და ქალებს საერთოდ აეკრძალათ სცენაზე

и женщинам было запрещено выступать на сцене. Окончательно О. сформировалось к 1652 г. после запрещения трупп Кабуки, в которых женские роли исполняли юноши (вакасю-кабуки). Ведущий актер амплуа О. наз. «татэояма» и занимает в труппе почетное положение.

onpaga (японск.).

Онна-Кабуки — названия театральных трупп японского традиционного театра Кабука на ранней стадии его развития нач. XVII в.).

onna kabuki (японск.).

Опера — 1. Синтетический вид искусства, в котором соединяются вокальная и инструментальная музыка, поэзия, драматическое и изобразительное искусство, часто — хореография. Литературный текст, лежащий в основе О., называется либретто. Первые О. созданы в Италии на рубеже XVI—XVII вв. Существуют разновидности опер (см. Опера-серия, Опера-буффа, Опера-балет, Большая-опера, Комическая опера, Балладная опера, «Опера спасения», Муз. драма, Зингшпиль, Сарсуэла, Тонадилья).

2. Оперный театр.

опера (итал.), opera (англ.), opéra (франц.), Opera (нем.), ópera (исп.).

Опера-балет — жанр оперы, в котором балетные сцены занимают такое же значительное место, как и вокальные. Характерен для франц. муз. театра конца XVII—XVIII вв. Для франц. О. б. типично разделение на самостоят. по сюжету акты (или «антрас»), объединяемые в единый спектакль общей идеей. Образцы: «Галантная Европа» (пост. 1697) и «Венецианские празднества» (пост. 1710) А. Кампра, «Галантная Индия» Рамо (пост. 1735). В русском муз. театре — «Млада» Римского Корсакова (пост. 1892 г.).

opera-ballet (франц.), ballet in opera (англ.), Ballett oper (нем.), ópera di balletto (итал.), opera-ballo (исп.).

გამოსვლა. ონაგატა საბოლოოდ ჩამოყალიბდა 1652 წელს, მას შემდეგ, რაც გაუქმდა კაბუკის ქალთა დასები და ქალების როლების შესრულება მიენდოთ კაბუკებს (ვაკასიუ-კაბუკი). ონაგატას ამჟღის წამყვან მსახიობს ეწოდება ტატეოიამა და დასში მას საპატიო ადგილი უჭირავს.

ონა-კაბუკი — იაპონურ ტრადიციულ თეატრ კაბუკის თეატრალური დასების სახელწოდება ამ თეატრის განვითარების ადრეულ სტადიაში (XVII საუკ. დასაწყისი).

ოპერა — 1. ხელოვნების სინთეზური ჟანრი, რომელშიც გაერთიანებულია ვოკალური და ინსტრუმენტული მუსიკა, პოეზია, დრამატული ან სახვითი ხელოვნება, სწირად — ქორეოგრაფია. ოპერის საფუძვლად დადებულ ლიტერატურულ ტექსტს ეწოდება ლიბრეტო. პირველი ოპერები შეიქმნა იტალიაში XVI—XVII სს. მიჯნაზე. არსებობს ოპერის სხვადასხვა სახეები (იხ. ოპერა სერია, ოპერა-ბუფა, ოპერა-ბალეტო, დრა ოპერა, კომიკური ოპერა, ოპერა-ბალადა, „ხსნის ოპერა“, მუსიკალური დრამა, ზინგშპილი, სარსუელა, ტონადილია).

2. საოპერო თეატრი.

ოპერა - ბალეტი — საოპერო ჟანრი, რომელშიც საბალეტო სცენებს ისეთივე მნიშვნელოვანი ადგილი უკავიათ, როგორც ვოკალურს. დაშასათობელია XVII—XVIII სს. ფრანგულ მუს. თეატრისათვის. ფრანგული ო.-ბ.-ს ახასიათებს სიუჟეტურად დამოუკიდებელ აქტებად (ან „ანტრეებად“) დაყოფა. რომელსაც აერთიანებთ სპექტაკლში საერთო იდეა. მაგალითად: ა. კამპრას „გალანტური ევროპა“ (დაიდგა 1697 წ.) და „ვენეციური დღესასწაულები“ (დაიდგა 1710 წ.), რამოს „გალანტური ინდოეთი“ (დაიდგა 1735 წ.), რუსულ მუს. თეატრში — რიშკი-კორსაკოვის „მლადა“ დაიდგა (1892 წ.)

Опера-буффа — жанр итальянской оперы, музыкальная комедия на бытовой сюжете. О. б. сформировалась в XVIII в. на основе реалистической комедии и народного, бытового песенного творчества, как разновидность демократического искусства. Она была противопоставлена придворной опере-серии. О. б. значительно обогатила оперные вокальные формы. В ней используются различные типы арии и ансамблей, развитые финалы, а также и речитатив. Первым классиком О. б. является Перголези («Служанка-госпожа» — 1733). В XIX в. развитие О. б. связано с именами Россини, Доницети и т. д.

opera-buffa (итал.).

Опера-драма — опера драматического содержания. Среди разновидностей О. д. — народная музыкальная драма, лирическая драма, социально-психологическая драма, героическая драма.

opera drama (итал.).

Опера-комик — жанр французского музыкального театра. Сформировался в XVIII в. из ярмарочных комедий с песенками. В отличие от оперы-буффа, для О. к. было характерно сочетание музыкальных номеров с разговорными диалогами. В XIX в. жанр О. к. достиг расцвета и обогатился новыми чертами. В дальнейшем О. к. была постепенно вытеснена опереттой.

opera-comique (франц.).

Опера-легенда — большая (серьезная) опера на сюжет, заимствованный из национальной легенды. Жанр характерен для романтического музыкального театра, но встречался и позднее.

opera-legend (англ.), opéra-le gende (франц.), Legende-Oper (нем.), opera-leggenda (итал.), ópera legenda (исп.).

Опера-семисерия — жанр оперы, сложившийся в Италии в конце XVIII нач.

Опера-буффа — итаლიური ოპერის ჟანრი: საყოფაცხოვრებო სიუჟეტზე აგებული მუს. კომედია. ო. ბ. წარმოიშვა XVIII ს. რეალისტური კომედოს და ხალხური საყოფაცხოვრებო სასიმღერო შემოქმედების დაფუძველზე, როგორც დემოკრატიული ხელოვნების სახეობა. იგი დაუპირისპირდა კარის ოპერა-სერიას. ო. ბუფამ მნიშვნელოვნად გაამდიდრა საოპერო ვოკალური ფორმები: მასში გამოიყენება არიებიცა და ანსამბლების სვლადახევა ტიპები, განვითარებული ფინალები და აგრეთვე ჩეჩრატევი.

ო. -ბუფას პირველი კლასიკოსია პერგოლეზი („მოახლე-ქალბატონი“, 1733). ო. -ბუფას განვითარება XIX ს. -ში დაკავშირებულია როსინის, დონიცეტის და სხვ. სახელებთან.

ოპერა-დრამა — დრამატული შინაარსის ოპერა. ო. დ.-ს სახესხვაობებია: ხალხური მუსიკალური დრამა, ლირიკული დრამა, სოციალურ-ფსიქოლოგიური დრამა, გვირული დრამა.

ოპერა-კომიკი — ფრანგული მუს. თეატრის ჟანრი. ჩამოყალიბდა XVIII ს. საბაზრო კომედოსაგან, რომელსაც თან ერთვისდა სიმღერები. ოპერა-ბუფაგან განსხვავებით ოპერა კომიკს ახასიათებდა მუსიკალური ნომრების შეხამება სალაპარაკო დიალოგებთან, XIX ს. ო. კ. ჟანრმა განვითარების მაღალ წერტილს მიაღწია და გამდიდრდა ახალი ნიშან-თვისებებით. შემდგომში ო. კ. თანდათანობით გამოდევნა ოპერეტამ.

ოპერა-ლეგენდა — დიდი (სერიოზული) ოპერა; ეროვნული ლეგენდიდან აღებულ სიუჟეტებზე. ეს ჟანრი დამახასიათებელია რომანტიკული მუსიკალური თეატრისათვის, პაერამ ვეხვდება გვიან ეპოქაშიც.

ოპერა-ხემისერია — საოპერო ჟანრი, წარმოიშვა იტალიაში XVIII—XIX სს. მიჯნაზე. საყო-

XIX вв. бытовая мелодрама, сочетавшая драматические и комедийные элементы.

ფაცხოვრებო მელოდრამა, რომელშიც შერწყმულია დრამატული და კომედიური ელემენტები.

opera-semiseria (ფრანც.), opera-semiseria (ანგლ.), Opera semiseria (ნემ.), opera semi-seria (იტალ.), ópera semiseria (исп.).

«Опера спасения» — жанр французской оперы периода революции конца XVIII в. Этот жанр сблизил две традиционные ветви франц. оперы XVIII в. — лирическую трагедию и комическую оперу, сыграл значительную роль в развитии реализма в оперном искусстве. «О. с.» была проникнута идеями борьбы с тиранией, самопожертвования, преданности высокому долгу, насыщена тревожными ситуациями, бурными эмоциями, элементами «ужасного» (отсюда др. название — «опера ужасов» или «опера спасения и ужасов»).

„გადარჩენის (ხსნის) ოპერა“ — XVIII ს. მიწურულის რევოლუციის პერიოდის ფრანგული საოპერო ჟანრი. დაახლოვდა XVIII ს. ფრანგული ოპერის ორი ტრადიციული შტო — ლირიკული ტრაგედია და კომიკური ოპერა. მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა რეალიზმის დამკვიდრების საქმეში საოპერო ხელოვნებაში. „გ. ო.“ გამსჭვალული იყო ტირანისთან ბრძოლის, თავგანწირვის მაღალი მოვალეობისადმი ერთგულების იდეებით: აღსავსე იყო მღელვარე სიტუაციებით, მძაფრი ემოციებით, „საშინელოს“ ელემენტით (აქედან წარმოსდგება სხვა სახელწოდებაც „საშინელებათა ოპერა“ ან „გადარჩენის და საშინელებების ოპერა.“

„opera of life-saving“ (ანგლ.), „ópera de sauvetage“ (ფრანც.), „Rettungsoper“ (ნემ.), „opera di salvataggio“ (იტალ.), „ópera de salvación“ (исп.).

Опера-трагедия — большая опера трагического содержания.

ოპერა-ტრაგედია — ტრაგედიული შინაარსის დიდი ოპერა.

opera - tragedy (ანგლ.), tragédie-opera (ფრანც.), tragische Oper (ნემ.), opera-tragedia (იტალ.), ópera-tragedia (исп.).

Оператор-постановщик (главный) (кино) — один из основных создателей фильма. непосредственно работающий над его изобразительным решением, осуществляющий его съемку. В процессе работы над фильмом О. п. руководит работой оператора, ассистента оператора и всей операторской группой.

დამდგმელი (მთავარი) ოპერატორი (კინო) — ფილმის ერთ-ერთი ავტორთაგანი, რომელიც ქმნის კინოგამოსახულებას ფირზე. გამოიღწინარე ფილმის იდეურ-მხატვრული მიმართულებიდან მთ. ო. დამდგმელ რეჟისორთან ერთად ქმნის ფილმის სახეო მსარგს. მთ. ო. თვითონ აწარმოებს კინოგადაღებას და ხელმძღვანელობას უწყეს ოპერატორს, ოპერატორის ასისტენტს და საოპერატორო ჯგუფს.

director of photography (ანგლ.), chef opérateur (ფრანც.), Chef-Kameramann (ნემ.), operatõre capo (იტალ.), operador principal (исп.).

Операторские лифты — устройство для подъема и опускания съемочной аппаратуры вместе с оператором. О. л. является новой конструкцией операторского крана для павильонных и натурных съемок.

საოპერატორო ლიფტი — მოწყობილობა გადაღებები აპარატურისა და ოპერატორის ვერტიკალურად გადაადგილებისათვის. ლიფტი საოპერატორო აპარატის ახალი კონსტრუქციია, რომელიც გამოიყენება პავილიონებში და ნატურაზე გადაღებების ჩაატარებლად.

camera lift (ანგლ.), ascenseur caméra (ფრანც.), Kameramannlift (lift) (ნემ.), ascensore camera (იტალ.), cámara ascensor (исп.).

Операторский кран (кино) — наиболее универсальное средство операторского транспорта. Применение О. к. во время киносъемки позволяет перемещать аппарат в любом направлении, менять высоту и угол его наклона по отношению к снимаемым объектам, производить съемку с различных стемочных точек. Ходовая часть крана состоит из массивного металлического основания или прямоугольной рамы на четырех колесах автомобильного типа. На этом основании находится поворотная площадка, на которой укреплено устройство с вертикальной осью и стрелой подъема. На конце стрелы укреплена площадка для аппарата с сиденьем для оператора и ассистента.

camera-man's crane (англ.), grue (франц.), Aufnahmekran, Kamerabühne, Kamera(mann)-kran (нем.), gru di kamera (итал.), grúa de cámara (исп.).

Операторский транспорт — устройство для перемещения оператора и съемочной аппаратуры в процессе съемок. К О. т. относятся передвижные штативы, операторские тележки и краны, операторские подъемники (лифты) и др. специальные устройства. При съемке на натуре используются также специальные операторские автомобили и транспортные средства общего назначения, оборудованные вертолеты, лодки и т. п.

operator's transport (англ.), transport d'opérateur (франц.), Kameramanntransport (нем.), trasporto di operatore (итал.), transporte de operador de cine (исп.).

Операторское искусство — специфическая для киноискусства область художественного творчества. Задачей О. и. является создание методами киносъемки, художественных изображений, наиболее полно и выразительно раскрывающих в зрительных образах содержание и идею фильма, замысел драматурга и режиссера. Становление и развитие О. и. тесно связано с развитием киноискусства в целом, с освоением многовекового опыта достигнутый живописи, театра, драматургии и др. видов ис-

საოპერატორო აშწე (კინო) — ყველაზე უფრო უხივერსალური საშუალება საოპერატორო ტრანსპორტისა. კინოგადაღებების დროს მისი სპარება საშუალებას იძლევა უხმუროდ გადაადგილდეს აპარატი ნებისმიერი მიმართულებით, შეიცვალოს მისი სიმაღლე და დახრის კუთხე გადასაღებ ობიექტებისადმი შეფარდებით აწარმოოს გადაღება სხვადასხვა საგადაღებო წერტილიდან. აშწესს საეალი ნაწილი შედგება ლითონის მასიური ფუძისაგან ან სწორკუთხა ჩარჩოსაგან, რომელიც დამაგრებულა ავტომობილის ტიპის ოთხ ბორბალზე. ამ ფუძეზე მოთავსებულია მძბრუნავი მოედანი, რომელზედაც დამაგრებულა ვერტიკალური ღერძისა და ასწევი ისრის მოწყობილობა. ისრის ბოლოზე მიზაგრებულა ბაქანი აპარატის მოსათავსებლად და ოპერატორის და ასისტენტის დასაჯდომად.

საოპერატორო ტრანსპორტი — მოწყობილობა ოპერატორისა და გადაღები აპარატურის გადასაადგილებლად გადაღების პროცესში. ოპერატორის ტრანსპორტს მიეკუთვნება მოძრავი შტატივები. ოპერატორის ურკა და აშწე, საოპერატორო ლიფტები და სხვა სპეციალური მოწყობილობანი. ნატურაზე გადაღების დროს გამოიყენება აგრეთვე სპეციალური საოპერატორო ავტომობილები და სავრთო დანიშნულების სხვა სატრანსპორტო საშუალებები, როგორცაა გადაღებისათვის მოწყობილი შვეულმფრენები, ნაეები და სხე.

კინოოპერატორის ხელოვნება — კინოხელოვნების სპეციალური დარგი მხატვრული შემოქმედებისა. კინოოპერატორის ხელოვნების დანიშნულებაა, რომ კინოგადაღებების ხერხებით, მხატვრული-გამომსახველობითი საშუალებებით ხელმიწეუნით ღრმად და საინტერესოდ გამოიხატოს ეკრანზე ფილმის შინაარსი, იდეა, დრამატურგის და რეჟისორის ჩანაფიქრი. კინოოპერატორის ხელოვნების განვითარება მჭიდროდაა დაკავშირებული კინოხელოვნების სავრთო განვითარებასთან. ფერწერის, თეატრის, დრამატურგიისა და ხელოვნების სხვა დარგების მრავალსაეუ-

куства, с разработкой и утверждением собственных выразительных средств.

camera art (*англ.*), art d'opérateur (*франц.*), Kamerakunst (*нем.*), arte di operatore (*итал.*), arte de operada (*исп.*).

Операторское освещение — художественное освещение объектов кино съемки. О. о. осуществляется осветительной аппаратурой. Оно создает на съемочном объекте освещенность достаточную для кино съемки. Характер освещения должен соответствовать драматургии снимаемой сцены, выявлять объемно-пластические формы фигур и декораций. Искусство О. о. является основой операторского мастерства.

operator's illumination, operator's light truck (*англ.*), éclairage d'opérateur (*франц.*) Kameramann Licht, Kameramann Beleuchtung (*нем.*), illuminazione di operatore (*итал.*) luminación de operador (*исп.*).

Опистодом (*арх.*) — помещение в греческом храме позади целлы, служащее сокровищницей для хранения приношений.

opistodomos (*греч.*).

Опора (*арх.*) — стены или столбы перекрываемого помещения, на которые свод опирается и которые могут сопротивляться его давлению и распору.

bearing, support (*англ.*), appui (*франц.*), Auflager, Stütze (*нем.*), appoggio (*итал.*), apoio (*исп.*).

Опоры кино съемочных аппаратов — приспособления для установки кино съемочного аппарата во время съемки либо неподвижно, либо с возможностью движения (панорамирования). Основную группу О. к. а. представляют складные штативы, легкие штативы, «павильонные» штативы, жироскопические штативы, малые операторские подвесные краны, нагрудные штативы и др.

bearing of film camera (*англ.*), appui d'appareil de projection (*франц.*), Stützen des Filmaufnahmeapparats, Stativ (*нем.*), sostegno di cinepresa (*итал.*), sostén de tomavistas (*исп.*).

Оптика звуковая (*кино*) — применяется в процессах записи и воспроизведения

звучан გამოცდლებასთან, მიღწევებთან, აგრეთვე საკუთარი გამომსახველობითი საშუალების გამოყენებებსა და განმტკიცებასთან.

საოპერატორო განათება — კინოგადაღების ობიექტის მხატვრული განათება. საოპერატორო განათება ხორციელდება გამანათებელი აპარატურით. გადასაღებ ობიექტზე საოპერატორო განათებით იქმნება კინოგადაღებისათვის საკმარისი განათებულობა. განათების ხასიათი უნდა შესადაგებოდეს გადასაღებ სცენის დრამატურგიას. ავლენდეს, წარმოაჩენდეს ფიგურებისა და დეკორაციების მოცულობით-პლასტიკურ ფორმებს, საოპერატორო განათების ხელშეწყობა კინოოპერატორის ოსტატობის საფუძველია

ოპისტოდომოსი (*არქიტ.*) — ეკლას უკანა მხარეს მდებარე სათაესი ბერძნულ ტაძარში, რომელსაც შეწირულობათა შესანახად იყენებდნენ.

საყრდენი (*არქიტ.*) — გადასახურაეი შენობის კედლები ან სვეტები, რომელთაც ეყრდნობა კამარა და რომელნიც წინააღმდეგობას უწევენ კამარის დაწოლასა და განბრჯენას.

კინოგადამღები აპარატების საყრდენები — მოწყობილობა, რომელიც საშუალებას იძლევა აპარატი დააყენონ უძრავ მდგომარეობაში ანდა შეასრულონ მოძრაობა (პანორამირება). კინოგადამღები აპარატების საყრდენებს ძირითად ჯგუფს მიეკუთვნებიან დასაყეცი სამფეხები, მსუბუქი შტატივები, „პავილიონის“ შტატივები, ეროსკოპული შტატივები, საოპერატორო მცირე საყოფ აღმწეები, შტატივები ქამარსაბჯენებით და სხვ.

ხმისჩამწერი და ხმისაღმდგენი ოპტიკა (*კინო*) — გამოიყენება ხმის ჩაწერისა და აღდგენისას,

участок на светочувствительном материале, тем большей оптической плотностью он обладает.

optical density (англ.), densité optique (франц.), optische Dichte (нем.), densità ottica (итал.), densidad óptica (исп.).

Оранжевый (цвет) — один из основных цветов солнечного спектра, средний между красным и желтым, желтый с красным оттенком, цвета апельсина.

orange (англ.), orange (франц.), orange, orangefarbe (нем.), arancio (итал.), aparanjado (исп.).

Оратория — крупное концертное музыкальное произведение для хора, певцов — солистов и симфонического оркестра. Она состоит из речитативов, арий, вокальных ансамблей, законченных симфонических номеров. По структуре к жанру О. относятся «месса» (католическая служба), «реквием» (заупокойная месса). О. как и кантата, возникла в Италии на рубеже XVI—XVII вв.

oratorio (итал.), oratorio (англ.), oratorio (франц.), Oratorium (нем.), oratorio (исп.)

Органнструм (муз.) — одно из старинных названий струнного музыкального инструмента — колесной лиры.

organistrum (лат.), Hurdy-Gurdy (англ.), vielle (de roue) (франц.), Organistrum (нем.), ghironda (итал.), zanfonia (исп.).

Органичная архитектура — реакция против архитектурного рационализма во второй половине 50-х годов резко повысила интерес к школе так называемой «органичной» архитектуры. К числу важнейших принципов «органичной архитектуры» прежде всего относится связь архитектуры с природой. Этот принцип очень резко отличался от положенной теории и практики функционализма, в которых сооружение рассматривалось как своего рода агрегат, форма которого определяется лишь его функциями. «О. а.» считала, что композиция здания должна быть органически связана с природным окружением.

organic architecture (англ.), architecture formant un tout organique (франц.), organische Architektonik (нем.), architettura organico (итал.), arquitectura orgánica (исп.).

შექმერძნობიარე ფენის უბანა, მით უფრო მეტაა (მაღალაა) ოპტიკური სიმკვრივე.

ნარინჯის (ფერი) — შხის სპექტრის ერთ-ერთი ძირითადი ფერი, წითელისა და ყვითელი ფერის შუა. ყვითელი, წითელი ელფერიტ, ფორთოსლის ფერი.

ორატორია — დიდ საკონცერტო მუსიკალური ნაწარმოები გუნდის, მომღერალა — სოლოისტების და სიმფონიური ორკესტრისათვის. შედგება „რეჩიტატივების“, არიების, ვოკალური ანსამბლების და დასრულებული სიმფ. ნომრებისაგან. სტრუქტურულად ორატორიულ ენარს მიეკუთვნებიან „მესა“ (კათოლიკური ღვთის მსახურება), რეკვიემი (სულის მოსახსენებელი მესა). ო., ისევე, როგორც კანტატა წარმოიქმნა იტალიაში XVI—XVII სს. მიჯნაზე.

ორგანისტრუმი (მუს.) — სიმებიანი სამუსიკო საკრავის — ბორბლიანი ქნარის ერთ-ერთი ძველი სახელწოდება.

ორგანული არქიტექტურა — არქიტექტურული რაციონალიზმის წინააღმდეგ მიმართულმა რეაქციამ 50-იანი წლების მეორე ნახევარში, მკვეთრად გააძლეა ინტერესი „ორგანული არქიტექტურის-სკოლისადმი. „ორგანული არქიტექტურის“ უმთავრეს პრინციპს წარმოადგენს არქიტექტურის კავშირა ბუნებასთან. ეს პრინციპი მკვეთრად განსხვავდებოდა ფუნქციონალიზმის თეორიისა და პრაქტიკულ დებულებათაგან. ფუნქციონალიზმი ნაგებობას განიხილავდა როგორც თავისებურ აგრეგატს, რომლის ფორმაც განისაზღვრება მისი ფუნქციებით. „ორგანული არქიტექტურა“ თვლიდა, რომ შენობის კომპოზიცია ორგანულად უნდა იყოს დაკავშირებული ბუნებრივ გარემოსთან.

Органный пункт (*муз.*) — один или несколько звуков, длительно выдерживаемых в басовых голосах. На фоне органного пункта происходит смена мелодических линий, аккордов и т. п. (см. Бассо остинато).

organ point (*англ.*), **pointe de orgue** (*франц.*), **Orgelpunkt** (*нем.*), **punto di organo** (*итал.*), **punto de órgano** (*исп.*).

Ордер (*арх.*) — известная система пропорций и убранства капители и антаблемана, поддерживаемого ею.

orde (*лат.*), **order** (*англ.*), **ordre** (*франц.*), **Orden, Sittenordnung** (*-ем.*), **ordine** (*итал.*), **orden** (*исп.*)

Ордер архитектурный — представляет собой определенные сочетания несущих и несомых частей стоечно-балочной конструкции, его структуру и художественную обработку. Известно пять ордеров, напр., дорический, ионический, коринфский, композитный (сложный) и тосканский.

architectural order (*англ.*), **ordre architecturale** (*франц.*), **architektonische Ordnung** (*нем.*), **ordine d'architettura** (*итал.*), **orden de arquitectura** (*исп.*).

Ордер дорический — колонна О. д. не имеет базы, ствол прорезан неглубокими желобками (кашелолами); капитель состоит из круглой подушки-эхина и толстой квадратной плиты—абака. Антаблемент членился на архитрав, фриз и карниз; фриз по горизонтали делится на триглифы и метопы.

doric order, dorian order (*англ.*), **ordre dorique** (*франц.*), **dorische Ordnung** (*нем.*), **ordine dòrico** (*итал.*), **orden dòrico** (*исп.*).

Ионический ордер (*арх.*) — главным образом И. о. является закручивающиеся по обе стороны верхней части ствола крупные завитки—волюты. И. о. состоит из трех горизонтальных поля. Полоса зубчиков отделяет фриз от карниза.

ionian order (*англ.*), **ordre ionique** (*франц.*), **ionische Ordnung** (*нем.*), **ordine ionico** (*итал.*), **orden iónico** (*исп.*).

Ордер колоссальный (*арх.*) — ордер, объединяющей два или большее количество Этажей.

colossal order (*англ.*), **ordre colossal** (*франц.*), **große Ordnung, Kolossale Ordnung** (*нем.*), **ordine colossale** (*итал.*), **orden colosal** (*исп.*).

საორგანო პუნქტი (*მუს.*) — ერთი ან რამოდენიმე ბეჭრა, რომელიც ხანგრძლივად შეკვეთული ბანის სეშეში. საორგანო პუნქტის ფონზე წარმოებს მელოდიური ხაზების, აკორდების და სხვ. მონაცულები (იხ. ბასო ოსტინატო).

ორდერი (*არქიტ.*) — კაპიტელისა და ანტაბლემანის პროპორციებისა და მორაფულობების ცნობილი სისტემა.

არქიტექტურული ორდერი — ფარგულ-კუთონი კონსტრუქციების მხელა და საზღო ნაწილების გარკვეული თანაფარდობა. სტრუქტურა და მხატვრული დამუშავება. ცნობილია ხუთი ორდერი: დორიული, იონიური, კორინთული, ტოსკანური, კომპოზიტური (რთული).

დორიული ორდერი — ამ ორდერის სვეტს არა აქვს ბაზისი, მისი ტანი მცირე სიღრმის ანელებლობითაა დაზარული: კაპიტელი შედგება მრგვალი ბალიშისა — ექინისა—და სქელი ყვადრატული ფილის — აბაკისაგან. ანტაბლემენტი ნაწივრდება არქიტრავად, ფრიზად და კარნიზად; ფრიზი ჰორიზონტალურად იყოფა ტრიგლოვებად და მეტოპებად.

იონიური ორდერი (*არქიტ.*) — შთავარი თავისებურებაა ფროს ზედა ნაწილის მსხვილი ხეობის ხეულები (ვოლუტები) დახვეული ორივე მხარეს. იონიური ორდერი შედგება სამი ჰორიზონტალური ზოლისაგან. კბილანების ხაზი კყოფს ფრიზს ლავკარდანისაგან.

კოლოსალური ორდერი (*არქიტ.*) — ორდერი, რომელიც აერთიანებს ორს ან მეტ რაოდენობის სართელს.

Ордер коринфский (*арх.*) — отличается от ионического формой капители в виде корзинки из стилизованных листьев акафиа и завитков (волют). В антаблементе появляется новый элемент — поддерживающие карниз модульоны в виде лежащих кронштейнов. Коринфский ордер, самый нарядный из греческих архитектурных ордеров, получил полное развитие и широкое применение в архитектуре античного Рима.

corinthian order (*англ.*), ordre corinthien (*франц.*), korinthische Ordnung (*нем.*), ordine corinzio (*итал.*), orden corintio (*исп.*).

Ордер романский (*арх.*) — отличается простотой, строгостью и массивностью форм.

roman order (*англ.*), ordre romain (*франц.*), romanische Ordnung (*нем.*), ordine romanus, romanico (*итал.*), orden romano (*исп.*).

Ордер тосканский — этрусский и древнеримский вариант дорического ордера, включенный в канон пяти ордеров в эпоху Возрождения, отличается от дорического ордера гладким стволом колонны, без каннелюр и наличнем базы.

tuscan order (*англ.*), ordre toscan (*франц.*), toskanische Ordnung (*нем.*), ordine toscano (*итал.*), orden toscano (*исп.*).

Ореол (*кино*) — изображение с расплывчатым, нерезким переходом от плотного к светлому. Подобная картина наблюдается при съемке на пленке (пластинке) ярких, четко очерченных по форме объектов (напр. электр. лампочки). Различаются О. рассеяния и отражения. О. рассеяния, называемые также диффузными, обусловлены многократным рассеянием света в эмульсионном слое. Величина О. рассеяния определяет резкость и разрешающую способность современных фотографических материалов. О. отражения возникает в результате отражения света (прошедшего через эмульсионный слой) от задней поверхности основы пленки. Современные пленки оснащаются противореальным покрытием, снижающим величину ореола.

halation, halo (*англ.*), halo (*франц.*), Lichthof (*нем.*), aureola (*итал.*), halo, aureola (*исп.*).

Коринтული ორდერი (*არქიტ.*) — იონიურისაგან განსხვავდება კაპიტელის ფორმით, რომელიც ხეებისა და აკანთოს სტილიზებული ფოთლების კალათის სახითაა წარმოდგენილი. ანტაბლემენტში ჩნდება ახალი ელემენტი — კარნიზის მზადი მოდულიონები, დაწვენილი კრონშტეინების სახისა. კორინთული ორდერი, რომელიც ყველაზე უფრო მორთულ-მოკაზმულია ბერძნულ ორდერთა შორის, განვითარდა და ფართოდ გავრცელდა ანტიკურ რომში.

რომანული ორდერი (*არქიტ.*) — გამოირჩევა ფორმების სისადავით, დახვეწილობითა და მასურობით.

ტოსკანური ორდერი — დორიული ორდერის ეტრუსკული და ძველრომაული ვარიანტი, რომელიც აღორძინების ეპოქაში ხუთი კლასიკური ორდერის რიცხვში შევიდა; დორიულსაგან განსხვავდება სვეტის გლუვი, უკანაღერო ტანიო აქვს ბაზისი.

შარავანდი (*კინო*) — გამოსახულების არაკაფო, გარტბული მუქი ზღვარი ფირზე. რომელიც თანდათან გადადის ნათელ ტონებში. მსგავსი სურათი მიიღება ფირზე (ფირფიტაზე) კამკამა, მკვეთრი მოხაზულობის მქონე ობიექტების (მაგ: ნათურის) გადაღებისას.

განასხვავებენ გაფანტვისა და არეკვლის შარავანდებს.

გაფანტვის შარავანდი, რომელსაც აგრეთვე ლიფუზიურს უწოდებენ, წარმოიქმნება ემულსიურ ფენაში შუქის მრავალჯერადი გაფანტვის შედეგად. გაფანტვის შარავანდის სიდიდე განსაზღვრავს თანამედროვე ფოტოგრაფიული მასალების სიკვეთრეს და დეტალიზაციის უნარს. არეკვლის შარავანდი წარმოიქმნება ფირის ფუძის უკანა ფენიდან (ემულსიის გველით) სინათლის არეკვლით. თანამედროვე ფირებს გააჩნიათ შარავანდსაწინააღმდეგო ფენა, რომელიც მნიშვნელოვნად ამცირებს შარავანდის სიდიდეს.

Оригинальный камень — название в литографии камня, на котором рисунок выполнен непосредственно художником или мастером-литографом.

original litho stone (*англ.*), pierre lithographique originale (*франц.*), Lithographstein (*нем.*), pietra litografica originale (*итал.*), piedra litografica original (*исп.*).

Оркестровка (муз.) — 1. Изложение орк. произведения (или эскиза оркестрового сочинения) в виде партитуры. 2. Переложение к.-л. произведения (напр., фортепьянного) для оркестра.

от *греч.* orchestra, orchestration (*англ.*), orchestration (*франц.*), Orchestrierung (*нем.*), orchestrazione (*итал.*), orquestación (*исп.*).

Орнаментика — характер орнамента и совокупность орнаментов.

от *лат.* ornamentum.

Орнаментированный фон — фон с узором.

ornamentive, decorative background (*англ.*), fond d'ornament (*франц.*), ornamentierter Grund (*нем.*), fondo ornamentale (*итал.*), fondo ornamental (*исп.*).

Ортография, фасад (арх.) — вертикальное изображение фасада и картина внешнего вида будущего здания, сделанная с надлежащим соблюдением его пропорций.

orthographia (*греч.*).

Орхестика, орхесография — искусство танца; «орхесография» — учение об искусстве танца средствами графического изображения.

orchestikē (*греч.*), orchestic (*англ.*), orchestique (*франц.*), Orchestik (*нем.*), orchestica (*итал.*), orquestica (*исп.*).

Оркестра — основная древнейшая часть театра в Др. Греции. В V в. до н. э. О. была местом выступления хора и актеров. Представляла собой круглую площадку с утрамбованным земляным полом. В центре О. находился жертвенник Дионису, подчеркивавший культовую основу раннего греческого театра. Позже жертвенник был заменен храмом Диониса, входящим в ансамбль театральных сооружений. С кон-

ორიგინალური ქვა — ლითოგრაფიაში ქვის სახელწოდება, რომელზედაც ნახატი შესრულებულია უშუალოდ მხატვრის ან ისტატ-ლითოგრაფის მიერ.

გაორკესტრება (მუს.) — 1. საორკესტრო ნაწარმოების (ან საორკესტრო თხზულების) ესკიზის გადმოცემა პარტიტურის სახით. 2. რაიმე ნაწარმოების (მაგ., საფორტეპიანო) გადატანა ორკესტრისათვის.

ორნამენტიკა — ორნამენტის ხასიათი და ორნამენტთა ერთობლიობა.

ორნამენტირებული ფონი — ნაყუანი ფონი.

ფასადის ორთოგრაფია (არქიტ.) — ფასადის ვერტიკალურად წარმოსახვა და მომავალი ნაგებობის გარე ხედის სურათი, შესრულებული მილი პროპორციების დაცვით.

ორხესტიკა, ორხესოგრაფია — ცეკვის ხელოვნება; ორხესოგრაფია — სწავლება ცეკვის ხელოვნების შესახებ გრაფიკული გამოსახულებების საშუალებით.

ორხესტრა — ძველბერძნული თეატრის უძველესი ძირითადი ნაწილი. ძვ. წ. V საუკუნეში ორკესტრა იყო გუნდისა და მსახიობებს სამოქმედო ადგილი. წარმოადგენდა მიწამოტყეპნილ მრგვალ მოედანს. ცენტრში იყო დიონისეს სამსხვერპლო, რაც იმის მანიშნებელი იყო, რომ აღრიხდელი ბერძნული თეატრი საეულტო ნიადაგზე შეიქმნა. შემდგომში სამსხვერპლო შეცვალა დიონისეს ტაძარმა, რომელიც შედიოდა სთეატრო ნაებობათა ანსამბლში. ძვ. წ. V საუკუნის ბოლოს, რო-

ца V в. до н. э. с перенесением действия пьесы на «просценный» значенье О. как сценической площадки увеличивается. В эллинистическом театре О. использовалась только как место для выступлений хора. В период Римской империи О. использовались для игр гладиаторов и морских боёв.

orchēstra (греч.).

Осветительная аппаратура (кино) — комплект электрических осветительных приборов для освещения объектов киносъемки. В соответствии с художественными задачами операторского освещения, О. а. состоит из приборов, имеющих различные углы светорассеяния, различную силу света и различный характер образуемого ими светового пятна, и разный характер спектрального состава света.

lighting (англ.), appareils d'éclairage (франц.), Beleuchtungsapparat (нем.), luce, apparecchiatura d'illuminazione (итал.), aparato de iluminación (исп.).

Осветительные леса (подвесные) (кино) — сборные помосты для приборов операторского освещения и обслуживающих их осветителей. О. л. устанавливаются на натуре и при съемке в павильоне.

cat-walk, gantries (англ.), passerelle (франц.), Beleuchtungsbrücke, Laufkatze (нем.), illuminazione sospensione delloperatore (итал.), iluminación suspenso del operador (исп.).

Осветительный цех (кино) — (светотехнический цех) производственно-технич. цех к/студии. О. ц. обеспечивает съемочные группы всем необходимым для операторского освещения: предоставляет им осв. аппаратуру, комплектует бригады рабочих-осветителей, осуществляет монтаж осветительной аппаратуры на местах съемки.

lamp shop, lighting shop (англ.), atelier d'éclairage (франц.), Beleuchtungsabteilung (нем.), reparto di illuminazione (итал.), taller de alumbrado (исп.).

Основа киноплёнки — гибкая прозрачная плёнка, на которую наносят светочувствительный эмульсионный и др. необхо-

дств. Крисис მოქმედება „პროსენიუმზე“ გადაიტანეს, კიდევ უფრო გაიზარდა ორქესტრას მნიშვნელობა, როგორც სასცენო მოედნისა. ელინისტურ თეატრში ორქესტრას გუნდისათვის იყენებდნენ. რომის იმპერიის ხანაში ორქესტრა გამოიყენებოდა გლადიატორებისა და საზღვაო ბრძოლებისათვის.

გამნათებელი აპარატურა (კინო) — ელექტრული გამნათებელი მოწყობილობების კომპლექტი, რომელიც იხმარება კინოგადაღების ობიექტების გასანათებლად. ოპერატორული განათების მხატვრული გადაწყვეტის შესაბამისად გამნათებელი აპარატურით (მისი მოწყობილობით) შესაძლებელია სხივის კუთხის შეცვლა, სინათლის ძალის გაძლიერება თუ შესუსტება, სინათლის ლაქის ფორმის ცვალებადობა. გ. ა. განსხვავდება აგრეთვე შუქის სპექტრული შემადგენლობით.

ხარჩოები განათებისთვის (კიდული) (კინო) — ასაწყობი ფიცარანგებო, რომელზედაც იდგმება გამნათებელი აპარატურა და მოძრაობს მისი მოქსახურე, გამნათებელთა პერსონალი. ხ. აწყობა ხდება როგორც ნატურაზე ისე პავილიონში.

განათების საამქრო (კინო) — გამნათებელთა საამქროს კ/სტუდიის ერთ-ერთი ძირითადი საწარმოო-ტექნიკური საამქრო. გ. ს. უზრუნველყოფს გადაღებას საოპერატორო განათებით. გამნათებელთა ბრგადების საშუალებით აწარმოებს გამნ. აპარატურის მონტაჟს გადაღებას ადგოლზე.

კინოფირის ძირი (ფუძე) — დრეკალი გამჭვირვალე ფირა, რომელსაც ფარავენ შუქმგრძნობიარე

длные слон обеспсчнвающне квсствнное нзобржнне.

და სხვა საკრო გენებოთ, რომლებოც უზრუნველყოფენ ხარისხიან გამოსახულებას.

basis of film (*англ.*), base d'une pellicule (*франц.*), Grund eines Filmbands (*нем.*), ba e di pellicola cinematografica (*итал.*), base de pelicula (*исп.*).

Основной направленный или рисующий свет (*кино*) — направляется на сюжетно-важный объект кадра (лицо, фигуру основного персонажа): освещенность, создаваемая этим светом на данном объекте на всех фазах его движения поддерживается постоянно. О. н. с. выявляет объемно-скульптурные качества объекта и формирует композицию кадра, выделяя существенно важные детали и оставляя в тени второстепенные.

ძირითადი, მიმართული ანუ მქერწავი სინათლე (შუქი) (კინო) — მიმართულია კადრის სიუჟეტურად მნიშვნელოვან ობიექტზე (ძირითადი პერსონაჟის სახე, ფიგურა). ამ შუქით შექმნილი განათებულობა სიუჟეტურად მნიშვნელოვან ობიექტზე უცვლელია (სტაბილურია) მისი მოძრაობის ყველა ფაზაში. მ. ს. ხაზს უსვამს („ძერწავს“) ობიექტის მოცულობით-სეკულატურულ ფორმებს და წარმოქმნის კადრის კომპოზიციას, გამოყოფს არსებითს, მნიშვნელოვან დეტალს და ჩრღლში ტოვებს მეორეხარისხოვანს.

keylight, spot light, main light (*англ.*), lumière de base, éclairage principal, lumière consentree (en spot) (*франц.*), Hauptlicht (*нем.*), luce principale (*итал.*), luz de base (*исп.*).

Основные свойства пространственных форм (*арх.*) — раскрывают перед архитектором все разнообразие палитры композиционных средств, используемых при создании архитектурных объектов и композиций. Свойства эти следующие:

სივრცითი ფორმების ძირითადი თვისებები (არქიტ.) — არქიტექტორის წინაშე იმლება იმ კომპოზიციურ საშუალებათა პალიტრის მთელი ნაირფეროვნება, რომელსაც იყენებენ არქიტექტურული ობიექტებისა და კომპოზიციების შექმნისას. ეს თვისებები შემდეგნაირია:

1. геометрический вид формы
2. величина
3. положение в пространстве
4. масса
5. фактура
6. цвет
7. светотень

1. ფორმის გეომეტრული სახეობა
2. სიდიდე
3. მდებარეობა სივრცეში
4. მასა
5. ფაქტურა
6. ფერი
7. შუქჩრდილი

Каждое из этих свойств может изменяться в определенных пределах, т. е. иметь бесконечное количество состояний.

თითოეული ეს თვისება შეიძლება შეიცვალოს გარკვეულ ფარგლებში, ე. ი. შეიძლება ჰქონდეს მდგომარეობათა უსასრულო რაოდენობა.

basic properties of space forms (*англ.*), principaux propriétés des formes espaces (*франц.*), Grundeigenschaft räumlichen Formen (*нем.*), principali proprietà delle forme dello spazio (*итал.*), principalis propiedades de forma del espacio (*исп.*).

Оссуарий — миниатюрный гроб из глины, алебаstra или камня, обычно сделанный в виде жилища. Предназначен для погребения костей умершего. О. часто украшается орнаментом и лепными украшениями.

ოხუარიუმი — თიხის, ალესატრის ან ქვის მინიატიურული კუბო, ჩვეულებრივ, საცხოვრებელი სათავსის ფორმისა, მიცვალებულის ძელების სამარხად. ხშირ შემთხვევაში მორთული იყო ორნამენტით ან ნაძერწი სამკაულებით.

ossuarium (*лат.*), ossuary (*англ.*), ossuaire (*франц.*), Ossuarium, Ossarium, Beinhaus (*нем.*), fêreto, ossuario (*итал.*), féreto (*исп.*).

Оstinato (*მუზ.*) — многократно повторяющийся подряд ритмический или мелодический оборот.

ostinato (იტალ.).

Осуохай — якутский народный хороводный танец. Музыкальный размер 2/4 или 4/4. Имеет несколько вариантов. Мужчины и женщины движутся по кругу, против часовой стрелки, держась за руки или под руки.

Osuokhai (якут.).

Ось свода (*арх.*) — линия, по которой перемещается центр дуги при образовании свода.

axis of the arch, axis of the vault (англ.), axe de la voûte (франц.), Bogena:hsse, Gewölbachse (нем.), asse di volta (итал.), eje de la bóveda (исп.).

Отбеливание (*кино*) — технологический процесс обработки пленки (негатива), при котором серебро, составляющее изображение, превращается в ту или иную соль серебра, обычно белую или вообще светлую. О. применяется как первая стадия обработки в процессах ослабления и усиления или для удаления металлического серебра (в цветных процессах).

bleach (англ.), blanchiment (франц.), Bleichung (нем.), imbiancamento (итал.), blanqueamiento (исп.).

Отверстие (*звуковое*) (*муз.*) — деталь духовых музыкальных инструментов, куда исполнитель направляет струю вдвваемого воздуха. Называется также «дыльце».

key hole (англ.), trou (франц.), Griffloch (нем.) buco (итал.).

Открытая позиция (*широкое расположение*) (*муз.*) — в джазовой и эстрадной музыке «открытая позиция», или широкое расположение встречается сравнительно

Оstinato (*მუზ.*) — ზედიზედ მრავალჯერ განმეორებადი რიტმული ან მელოდური საქცევი.

ოსუოხაი — იაკუტური ხალხური საფერხელო ცეკვა. მუსიკალური ზომა 2/4 ან 4/4. აქ ეს რამდენიმე ვარიანტი. კაცები და ქალები მოძრაობენ წრიულად, საათის ისრის საწინააღმდეგო მიმართულებით, ხელი-ხელ ჩაკიდებული.

კამარის ღერძი (*არქიტ.*) — ხაზი, რომელზედაც გადაინაცვლებს რკალის ცენტრი კამარის წარმოქმნისას.

გათეთრება — ფირის (ნეგატივის) ტექნოლოგიური დამუშავების პროცესი, როდესაც გამოსახულების შემადგენელი ვერცხლი გარდაიქმნება ამა თუ იმ, ჩვეულებრივად თეთრი ან ღია ფერის ვერცხლის მარილებად. გ. გამოიყენება, როგორც პირველი სტადია ფირის დამუშავებისას ისეთ პროცესებში, როგორცაა ნეგატივის სიმუქის დასუსტება, გაძლიერება (ვამუქება) ან იმ შეუპოვებულებში, როდესაც საჭიროა ლითონ-ვერცხლის მოშორება (ფერად პროცესებში).

ხვრელი (*სახმო*) (*მუს.*) — ჩასაბერი სამუსიკო საკრავების დეტალი, რომლისყენაც ან რომელშიც შემსრულებელი მიმართავს ჩასაბერი პერის ნაკადს.

ღია პოზიცია (*ფართო განლაგება*) (*მუს.*) — ჯაზურ და საესტრადო მუსიკაში „ღია პოზიცია“, ანუ ფართო განლაგება შედარებით უფრო იშვიათად გვხვდება, თუმცა მასში ზოგიერთი წესი

реже, хотя некоторые правила не соблюдаются (например, разрешаются параллельные квинты, септимы, ноны). При широком расположении, как правило, участвуют от четырех до шести голосов. Наибольшее применение широкое расположение находит в медленных и средних темпах в сопровождении солирующего инструмента или голоса, а также в окрестной педали.

open position (*англ.*), posit'ion ouverte (*франц.*), offene Position (*нем.*), posizi6ne ar 6rta (*итал.*), pcsici6n abierta (*исп.*).

Открытая струна (*муз.*) — не прижатая к грифу струна, колеблющаяся при звучании всей длиной (от подставки до порожка); иначе — «пустая струна».

open string (*англ.*), corde ouvert (*франц.*), offener Saite (*нем.*), corda aperta (*итал.*), uerda abierta (*исп.*).

Относительное отверстие объектива (или геометрическая светосила объектива) (*кино*) — действующее отверстие (входной зрачок) фотокинообъектива, которое определяет создаваемую им освещенность в плоскости изображения (пленке) и глубину резко изображаемого пространства. Геометрическое (относительное) отверстие объектива является одной из основных характеристик кинообъектива, оно выражается отношением диаметра его входного зрачка к фокусному расстоянию в виде дроби с числителем 1. От F . о. об. зависит также светосила объектива и резкость изображения. Существует и эффективное отн. отверстие объектива (также важнейшая характеристика объектива), где учитывается геометрическое от. отв. объектива в сочетании с коэффициентом светопропускания линз объектива. Эф. от. отв. объектива не совпадает с геометрическим от. отв. объектива. шкала эф. отн. объект. наносится отдельно на объектив.

relativ opening (*англ.*), ouverture relatif (*франц.*), relative 6ffnung (*нем.*), apertura relativa (*итал.*), abertura relativa (*исп.*).

შეძლება დარღვევს. (მაგალითად, ნებადართულია პარალელური კვანტები, სექტომები, ნონები). ფართო განლაგების დროს, როგორც წესი მონაწილეობს 4-დან 6 ხმამდე. ყველაზე მეტად ფართო განლაგება გამოიყენება ნელ და საშუალო ტემპებში, სოლო საკრავის ან ხმის თანხლებით და აგრეთვე საორკესტრო პედალში.

დაა ხიში (მუს.) — სიმი, რომელიც არ არის მიკერილი გრიფზე და ვლერის დროს ირტევა მთელი სიგრძით (სადვომიდან ზღურბლამდე); სხვანაირად — «ცარცლო სიმი».

ობიექტივის ფარდობითი ზერედი (ანუ ობიექტივის გეომეტრიული შექმალა) — რომელიც განსაზღვრავს განათებულობას გამოსახულების სიბრტყეში (ფირზე) და შკაჟო გამოსახულების არეს. ობიექტივის გეომეტრიული ფარდ. ზერელი არის ობიექტივის ერთეული ძირითადი მახასიათებელი, გამოიხატება ობიექტივის დიამეტრისა და ფოკუსური მანძილის შეფარდებით, წარმოდგენილს წილადის სახით, რომლის მრაცხველი ყოველთვის 1-ის ტოლია. ობ. ფ. ზე დამოკიდებულია ობიექტივის შექმალა და გამოსახულების სიმკვეთრე. არსებობს აგრეთვე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი ობიექტივის ფ. ხ. — ეფექტიური შექმალა, სადაც ობიექტ. გეომეტრიულ შექმალასთან ერთად გათვალისწინებულია აგრეთვე ობიექტივის ლინზების შექმამტარობის კოეფიციენტი. ობ. ეფ. შექმალა არ ემთხვევა ობ. გეომეტრიულ შექმალას და გამოიხატება ობიექტივზე ცალკე სკალით.

Отъезд кинокамеры — прием киноъемки, производимой движущимся киноаппаратом. Применяется для плавного перехода с крупного плана на средний и со среднего на общий. Эффект О. к. также осуществляется при неподвижной камере — Варп-объективом.

dolly out, track out (*англ.*), traveling driere, travelling en dehors (*франц.*), Dollyzurückfahren, zurückfahren der Kamera (*нем.*), partenza di camera (*итал.*), partida de la cámara (*исп.*).

Офicklend (муз.) — духовой инструмент, род металлического фюгата. Из разновидностей О. использовали, главным образом, баритоновый (in B) и басовый (in F). Употреблялся во Франции в военных и оперных окрестрах.

ophicleide (*франц.*), ophicleide (*англ.*), Ophikleide (*нем.*), officleide (*итал.*), oficleid (*исп.*).

Офорт — 1. Техническая разновидность углубленной гравюры на металле.
2. Типографский оттиск такой гравюры.

დაშორება, უკუსვლა კამერით — კინოგადაღების ხერხი, როდესაც კინოგამოსახულების სიღრმე კადრში თანდათან მცირდება მსხვილი ხედიდან საშუალოზე, საშუალოდან საერთოზე. ჩვეულებრივად, უკუსვლა წარმოებს მოძრაი კამერით (ურეკაზე). უ. ეფექტი მიიღება აგრეთვე უძრავ კამერაზე — ვარიობიექტივით.

ოფიკლეიდი (მუს.) — ჩასაბერი საკრავი, ლითონის ფაგოტის მსგავსი. ოფიკლეიდების სახესხვაობებიდან უმთავრესად მიღებული იყო ბარიტონული (in B) და ბანის (in F). გამოიყენებოდა საფრანგეთში სამხედრო და საოპერო ორკესტრებში.

ოფორტი — 1. ლითონზე სიღრმითი გრავიურის ტექნიკური ნაირსახეობა.
2. ასეთი გრავიურის სასტამბო ანაბეკლი.

eau-forte (*ფრანც.*), etching (*ანგლ.*), Radierung (*нем.*), acquaforte (*იტალ.*), aguafuerte (*исп.*).

Офортные иглы — см. литографские иглы.

ოფორტული ნემსები — იხ. ლითოგრაფიულ ნემსები.

etching needle (*ანგლ.*), aiguille de l'eau-forte (*ფრანც.*), Radiernadel, Nadelradierung (*нем.*), ago di acquaforte (*იტალ.*), aguja de aguafuerte (*исп.*).

Оф бит (джаз) — является выражением экзотического характера джаза. Это более сложное понятие, чем простое синкопирование. Суть этого понятия в том, что мелодические акценты должны падать между акцентами метрическими (между основными ударами битом). Вся барабанная музыка африканцев состоит из оф биты.

ოფ ბიტ-ი (ჯაზი) — ჯაზის ექსტაზური ხასიათის გამოხატულება. ეს ცნება უფრო რთულია, ვიდრე მარტივი სინკოპირება. ამ ცნების დღეაზრი იმაშია, რომ მელოდიური აქცენტები უნდა ხედებოდეს მეტრულ აქცენტებს შორის (ძირითადი დარტყმების — ბიტ-ის შორის). აფრიკელების მთელი დოლური მუსიკა შედგება ოფ ბიტისაგან.

Оф бит является главным ритмическим принципом в джазе.

ოფ ბიტი მთავარი რიტმული პრინციპია ჯაზში.

off beat (*ანგლ.*).

Офферторий (*ლუზ.*) — песнопение, исполняемое в католической церкви во время обряда приношения и освящения даров. Наряду с хоровыми О. (а капелла или с инстр. сопр.) встречаются инструментальные (для органа). О. входит в состав мессы, а также создается как самостоятельное произведение.

ოფერტორიუმი (*მუს.*) — გალობა, რომელიც სრულდება კათოლიკურ ეკლესიაში წმინდა ზიარების, შეწირვის და კურთხევის დროს. საკუნდო ოფერტორიუმებთან ერთად (აკაპელა ან ინსტრ. თანხლებით) გვხვდება ინსტრუმენტული (საორგანო) ოფერტორიუმები.

ო. მესის შემადგენლობაში შედის, მაგრამ შესაძლოა შეიქმნას, როგორც დამოუკიდებელი ნაწარმოები.

offertorium (*ლათ.*), offertory (*ანგლ.*), offerloire (*ფრანც.*), Offertorium (*ნემ.*), offertorio (*იტალ.*), offerlorio (*ისპ.*).

П

Па — 1. Обозначение одного из многочисленных видов танцевальных шагов: P. marché, P. glissé, P. de bourrée, P. chassé и др.

2. Обозначение танцевальных движений, имеющих определенный характер исполнения: P. de chat, P. de ciseaux, P. de basque, P. de poison.

3. Обозначение больших танцевально-музыкальных форм, принятых в балетном спектакле: P. de deux, P. de trois, grand P., P. d'actinon.

4. В бытовом понимании — обозначение танцевального движения.

5. В бальных танцах слово П. заменяет слово танец: P. de quatre, P. d'espagne, P. de grace и т. п.

pas (*франц.*), step (*англ.*), Pa (*нем.*), pas, passo (*итал.*), paso (*исп.*).

Павана — один из старейших бальных танцев, размер 2-дольный, темп очень медленный, движения танцующих торжественные, величавые. По разным версиям П. восходит к испанским и итальянским истокам. Во Франции П. распространилась в XVI в., как церемониальный танец. В старинной инструментальной 2-частной «сюите» П. исполнялась перед «галъярдою».

pavana (*исп.*).

32. რუსულ-ქართულ ხელოვნების ლექსიკონი

პა — 1. მრავალრიცხოვან საცეკვაო ნაბიჯთან ერთ-ერთი რომელიმეს აღნიშვნა: P. marché, P. glisse, P. de bourrée, P. chassé და სხვ;

2. შესრულების გარკვეული ხასიათის მქონე მოძრაობის აღნიშვნა: P. de chat, P. de ciseaux, P. de basque, P. de poison და სხვ;

3. საბალეტო სპექტაკლში მიღებული დიდ საცეკვაო-მუსიკალურ ფორმათა აღნიშვნა P. de deux, P. de trois, grand P., P. d'actino და სხვ.;

4. ყოფილი მნიშვნელობით — საცეკვაო მოძრაობების აღნიშვნა;

5. სამეჯლისო ცეკვებში სიტყვა პა ცვლის სიტყვა ცეკვას: P. de quatre, P. d'espagne, P. de grace და სხვ. ამგვარი.

პავანა — ერთ-ერთი უძველესი სამეჯლისო ცეკვა. ზომა — ორწილადი, ტემპი ძალიან ნელი, მოცეკვავეთა მოძრაობა — საზეიმო, მედიდური. სხვადასხვა ვერსიის მიხედვით, პავანას წარმოშობა ესპანურ და იტალიურ სათავეებთანაა დაკავშირებული. XVI საუკუნეში პავანა გავრცელდა საფრანგეთში, ცერემონიული ცეკვის სახით. ძველებურ ინსტრუმენტულ ორნაწილიან „სიე-იტაში“ პავანა სრულდებოდა „გალიარდას“ წინ.

Павильон — 1. Беседка, небольшое здание легкой конструкции, обычно в садах и парках. 2. Здание, предназначенное для экспонатов какого-нибудь отдела выставки. 3. Помещение для кино и фотосъемки.

4. Театральная декорация на рамах, изображающая интерьер, т. е. внутренность комнаты, дома, избы и т. п. Особое пространство получил в связи с развитием т. н. бытовой и психологической драмы, требовавшей для своего изображения интимной комнатной обстановки.

pavillon (франц.), pavilion (англ.), Pavillon (нем.), padiglione (итал.), pabellón (исп.).

Пагода (арх.) — название восточно-азиатских храмов. Представляет собой башнеобразную, часто многоярусную постройку, внутри которой обычно хранились буддийские реликвии.

pagoda (португ.), pagoda (англ.), pagode (франц.), Pagode (нем.), pagoda (итал.), pagôda (исп.).

Пада (муз.) — слог для распевания вокализов.

pada (инд).

Па даксьон — развернутое танцевально-пантомимическое действие, где решаются основные драматургические узлы балетного спектакля. Здесь участвуют главные действующие лица, а также эпизодические, вспомогательные персонажи, облегчающие понимание сюжета, изложенного в танцевально-мимической форме. Возможно участие в П. д. кордебалета и мимистов: тогда вся сцена включается в действие.

pas d'action (франц.).

Па-де-багет (цирк) — упражнения, исполняемые наездницей на скачущей лошади.

pas de baguette (франц.).

Па де баск — прыжок с ноги на ногу, при котором работающая нога проводится

პავილიონი — 1. მსუბუქი კონსტრუქციის მცირე შენობა, ჩვეულებრივ იდგმება ბაღებსა და პარკებში.

2. გამოფენაზე აგებული შენობა, რომელშიც გამოფენილია ექსპონატები.

3. სპეციალური შენობა კინო ან ფოტოგადაღებისათვის.

4. ჩარჩოზე გადაკიმული თეატრალური დეკორაცია, რომელიც ინტერიერს ე. ი ოთახის, შენობის, ქოხის და ა. შ. შინაგან ხედს ასახავს. მისი ფართოდ გამოყენება განაპირობა ე. წ. ყოფითი თუ ფსიქოლოგიური დრამის განვითარებამ, რომელიც მოითხოვს ოთახის ინტრიმურა გარემოს ჩვენებას.

პაგოდა (არქიტ.) — აღმოსავლეთ-აზიური ტაძარი. წარმოადგენს კოშკისებრ, ხშირ შემთხვევაში მრავალსართულიან ნაგებობას, რომლის შიგნით ინახება ბუდისტური რელიკვიები.

პადა (მუს.) — ვოკალიზების სამღერი მარცვალი.

პა დაქსიონი — გაშლილი საცეკვაო-პანტომიმური მოქმედება, რომლის დროს ხდება საბალეტო სპექტაკლის ძირითადი დრამატურგული კვანძების გახსნა. მასში მონაწილეობენ მთავარი მოქმედი პირები, აგრეთვე ეპიზოდური, დამხმარე პერსონაჟები, რომლებიც აადვილებენ საცეკვაო-მიმიკურ ფორმაში ვადმოცემული სიუჟეტის გაგებას. პა დაქსიონში შეიძლება მონაწილეობდნენ კორდებალეტი და მიმისტებიც: მაშინ მთელი სცენა ჩაებმება მოქმედებაში.

პა-დე-ბაგეტი (ცირკი) — გაქენებულ ცხენზე, მხედარი ქალის მიერ შესრულებული ვარჯიშები.

პა დე ბასკი — ცალი ფეხიდან მეორეზე ნახტომი, რომლის დროსაც მომუშავე ფეხი გაივლის

через *demi rond de jambe* с последующим переступанием с ноги на ногу. *P. de b.* исполняется скользящим движением (не отрывая ног от пола) и с высоким подъемом ног во время прыжка (*grand pas de basque*), с продвижением вперед, назад и в повороте. В народных танцах встречается множество различных исполняющихся со скольжением по полу или с высоким подъемом согнутых или вытянутых ног.

pas de basque (франц.).

Па де бурре — мелкие движения, переступания с ноги на ногу. Основная учебная форма *P. de b. simple* представляет собой перекрестное переступание с ноги на ногу, с продвижением в сторону, первые 2 шага исполняются на полупальцах, а 3-й заканчивается на *plié*. В русской школе классического танца существуют и другие виды *P. de b.*: а) *suivi* (бесперывный, связанный), б) *dessus-dessous* (над-под или сверху-снизу) и др., исполняется также *en tournant, en dehors* и *en dedans*.

pas de bourrée (франц.).

Па-де-де — одна из основных музыкальных форм, принятых в балете. Структура балетного Па-де-де: общий выход, адажио (парная лирическая часть), аллегро — две вариации (соло танцовщицы, соло танцовщика), кода (совместное заключение).

pas de deux (франц.).

Па-де-де (цирк) — конно-акробатический номер, исполняемый двумя артистами (мужчиной и женщиной) на двух рядах бегущих лошадей.

pas de deux (франц.).

Па де пуассон — прыжок с одной ноги на другую, при исполнении которого ноги поочередно забрасываются высоко назад, а корпус и руки резко вскидываются снизу вверх.

pas de poisson (франц.).

demi rond de jambe მოძრაობას მომღვეწო გადაბიჯებით ფეხიდან ფეხზე. *P. de b.* სრულდება სრიალა მოძრაობით (ფეხის იატაკიდან მოცილებლად) და ფეხის მაღლა აწევით ნახტომის ღრის (*grand pas de basque*) წინ. უკან ან ბრუნვაში. ხალხურ ტყვეებში გვხვდება სხვადასხვაგვარი 3. ლე ბის მრავალი სახეობა, რომლებიც სრულდება იატაკზე სრიალით, მოღვეწი ან გაქიმული ფეხის მაღლა აწევით.

პა დე ბურე — მცირე მოძრაობანი, ერთი ფეხიდან მეორეზე გადასაცელება. პა დე ბურეს ძირითადი სასწავლო ფორმაა *p. de b.-simple* — ფეხიდან ფეხზე გადასაცელება გვერდზე გადაადგილებით; პირველი ორი ნაბიჯი სრულდება ვრცელბრუნებზე, ხოლო მესამე ნაბიჯი მთავრდება *plié*-ზე. კლასიკური ტყვის რუსულ სკოლაში არსებობს *P. de b.-ს* სხვა სახეობანიც: ა) *suivi* (ცწყვეტი, გადაბმული), ბ) *dessus-dessous* (ზემოთქვემოთ ან ზემოდან ქვემოთ) და სხვ. სრულდება აგრეთვე *en tournant, en dehors* და *en dedans*.

პა დე დე — ბალეტში მიღებული ერთ-ერთი ძირითადი ფორმა. საბალეტო პა დე დე-ს სტრუქტურა ასეთია: საერთო გამოხვლა, ადაჯიო (ლირიკული ნაწილი წველის შესრულებით), ალეგრო — ორი ვარიაცია (მოცეკვავე ქალსა და ვაჟს სოლო) კოდა (ერთობლივი დასვენა).

პა-დე-დე (ციკრი) — საცხენოსნო-აკრობატული ნომერი შესრულებული ორამსახობის (ქალისა და მამაკაცის) მიერ, ორ ერთი მეორის გვერდით მორბენალ ცხენზე.

პა დე პუასონი — ნახტომი ცალი ფეხიდან მეორეზე, რომლის შესრულებას ღრის ხედვა ფეხების მორიგეობით აქწევა მაღლა უკან და ტანისა და ხელების მკვეთრად აგდება ქვემოდან ზემოთ.

Па де сизо — прыжок с одной ноги на другую, во время которого обе вытянутые ноги поочередно забрасываются высоко вперед, а затем одна из них через I позицию проводится назад в арабску.

pas de ciseaux (франц.).

Па де тдуа — музыкально-танцевальная форма, принятая в классическом балете XIX в., повторяющая в основном структуру *pas de deux*, но имеющая 3 сольных вариации (напр., *P. de t. из Id., балета «Лебединое озеро»*).

Па-де-тдуа (цирк) — конно-акробатический номер, исполняемый тремя наездниками, стоящими на трех скачущих лошадях.

pas de trois (франц.).

Па де ша — прыжковое движение, имитирующее грациозный прыжок кошки: согнутые ноги поочередно отбрасываются назад, корпус прогибается, и танцовщица очень легко перепрыгивает на другое место. Может исполняться вперед и назад.

pas de chat (франц.).

Па-де-шаль (цирк) — танцевальные па и позы с шарфом, исполняемые неэдицей на бегущей по кругу лошади.

pas de châte (франц.).

Па де катр — I. В балете — танец 4 исполнителей.

2. Бальный танец 2-й половинны XIX в. Музыкальный размер 12/8.

(цирк) — конно-акробатический номер, исполняемый четырьмя наездниками, стоящими на четырех скачущих лошадях.

pas de quatre (франц.).

Падико — аджарское свадебное зрелищное представление.

padico (груз.).

Па де სიზი — ცალი ფეხიდან მეორეზე ნახტომი, რომლის დროს მოცეკვავე ორივე გაქმულ ფეხს მორიგეობით აიჭნევს მაღლა წინ, შემდეგ კი ერთ-ერთ ამთავანს I პოზიციის გაულით გაატარებს უკან არაბესკში.

Па де ტრუა — კლასიკურ ბალეტში XIX ს.-ში მიღებული მუსიკალურ-საცეკვაო ფორმა, რომელიც ძირითადად *pas de deux*-ს სტრუქტურის განმეორებაა, მაგრამ აქვს 3 სოლო ვარიაცია (მაგ., *p. de t. ბალეტ «გედას ტბის» I მოქმედებიდან*).

Па-დე ტრუა (ციрк) — საცხენოსნო აკრობატული ნომერი, შესრულებული სამ გაქმნებულ ცხენზე მდგომი სამი ცხენოსნის მიერ.

Па де შა — ხტომითა მოძრაობით: მიბაძევა კატის გრაციოზული ნახტომისათვის: მოცეკვავე ქალი მორიგეობით უკუაგდებს მოხრილ ფეხებს და აკეთებს ძალიან მსუბუქ ნახტომს. **Па де შა-ს** შესრულება შეიძლება წინ ან უკან.

Па-დე შალი (ციрк) — საცეკვაო პა და პოზა შარფით, შესრულებული მცდარი ქალია მიერ წრის ირგვლივ მორბენალ ცხენზე.

Па де კატრი — I. ბალეტში — 4 შესრულებლის ცეკვა.

2. XIX ს.-ის მეორე ნახევრის საივჯლისო ცეკვა.

(ციрк) — საცხენოსნო-აკრობატული ნომერი შესრულებული ოთხ გაქმნებულ ცხენზე მდგომი ოთხი ცხენოსნის მიერ.

ფადიკო — აჭარულ საქორწინო სანახაობით წარმოდგენა.

Па-дэспანь (*χορευοгр.*) — бальный танец. Появился в 90-х гг. 19 в. в России. Музыкальный размер 3/4. Построен из вальсобразных движений.

pas d'Espagne (франц.).

Пакатамэнтэ — муз. термин, указывающий, что следует исполнять тихо, спокойно.

pacatamente (итал.).

Па курю — легкий сценический бег, разновидности *pas de bourrée*.

pas couru (франц.).

Палаццо (*арх.*) — городской дворец в Италии, в узком смысле — частный дворец-особняк.

palazzo (итал. от лат. palatium).

Палеолитическая живопись — живопись, относящаяся к верхнему палеолиту. Открыта учеными на стенах и потолках пещер. Основная тематика П. ж. — «портретизированные» зверей, давно вымерших перед (саблезубые тигры, длинношерстные мамонты). Живопись этого периода характеризовалась примитивной манерой нанесения красок, применением природных минеральных красящих веществ (цветные земли — красные, желтые, коричневые, черные).

paleolithic painting (англ.), peinture paléolithique (франц.), paläolithische Malerei (нем.), pittura paleolitica (итал.), pintura paleolitica (исп.).

Палитра — 1. Небольшая тонкая доска четырехугольной или овальной формы на которой художник смешивает краски.

2. Палитра (колорит художника).

palette (франц.), palette (нем.), Palette (нем.), tavolozza (итал.), palette (исп.).

Палитра театрального художника — представляет собой ящик с невысокими бортами, поставленный на 4 вращающихся ролика. Для свободного и легкого перед-

Па-дэспань (*ქორეოგრაფია*) — სამეჯლისო ცეკვა. წარმოიშვა XIX საუკუნის 90-იან წლებში რუსეთში. მუსიკალური ზომა — 3/4. აგებულია ვალსისებურ მოძრაობებზე.

პაკატამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მოეთითებს, რომ უნდა შესრულდეს წუნარად, ღიწკად.

პა კურიუ — მსუბუქი სცენური გარბენი *pas de bourrée*-ს ნაირსახეობა.

პალაცო (*არქიტ.*) — ქალაქური სასახლე იტალიაში; ვიწრო გაგებით — კერძო სასახლე საღვთობაში.

პალეოლიტური ფერწერა — ფერწერა. რომელიც განეკუთვნება ზედა პალეოლითს, აღმოჩენილია მეცნიერთა მიერ მღვიმეების კედლებსა და კერზე. პალეოლიტური ფერწერის ძირითადი თემატიკა ცხოველების „პორტრეტირებაა“, რომელთა კიშები დიდი ხნის წინ გადაშენდნენ (ხმალკბილა ვეფხეები, ვრძელბეწვა მაჰონტები) ამ პერიოდის ფერწერა ხასიათდებოდა ღებვის პრაქტიკული მანერით, ბუნებრივი მინერალური მღებავი ნივთიერებების (ფერადი მიწის — წითელი, ყვითელი, ყავისფერი, შავი) გამოყენებით.

პალიტრა — 1. ობიექტსა ან ოველური თხელი ფიციანი, რომელსაც მხატვრები იყენებენ საღებავების ერთმანეთში შესარევად.

2. პალიტრა (მხატვრის კოლორიტი).

თეატრალური მხატვრის პალიტრა — წარმოადგენს დაბალკედლებიან ყუთს, რომელიც დადგმულია ოთხ მბრუნავ გორაკულაქზე, პალიტრის მსუბუქად და იოლად გადაადგილებისათვის გორ-

виження палитры роликки конструируются на шарикоподшипниках.

theatrical palette (англ.), palette de théâtre (франц.), Theaterpalette (нем.), tavolozza teatrale (итал.), paleta de teatro (исп.).

Паллиата («Комедия плаща») — древнеримский драматический жанр, распространенный в III—II вв. до н. э. Возникнув на основе «новой аттической комедии», П. изображала частную жизнь средних кругов греческого населения: ремесленников, купцов, мореплавателей, мелких рабовладельцев. Действующими лицами П. обычно были вероломный или скупой сводник, развратная гетера, хвастливый воин, раб на побегушках. Сплошная деревянная стена, на фоне которой разыгрывались первые драм. представления в Италии — «мимы» и «флиаки», в П. была замещена более сложной декорацией.

palliatā (лат., итал.).

Палоташ — венгерский бальный танец, возник из народных музыкальных и хореографических истоков в начале XIX в., размер 4/4 и 2/4. Обычно состоял из трех частей: 1 — лашан (медленно), 2 — чифра (украшение), 3 — фриш (свежо, бодро). На основе П. возник «Чардаш».

palotash (венгр.).

Пальметта — орнаментальный мотив — стилизованный лист. П. нашла применение в отделке зданий и украшений художественных изделий в древневосточном и античном искусствах и в искусствах многих стран в последующие времена.

palmette (франц.), palmette, palm-leaf (англ.), Palmette (нем.), palmeto (итал.), palmeta (исп.).

Пальмировка (цирк) — один из основных приемов манипуляции: исполнитель держит в ладони какой-нибудь предмет (монету, платок, карту и др.) незаметно для зрителя.

manipulation (англ.), manipulación (исп.), Manipulation (нем.), manipolazione (итал.), manipulación (исп.).

გოლაკები კონსტრუირებულია ბურთულა საკისარებზე.

პალიატა („მოსახლის კომედია“) — ძველრომაული დრამატული ჟანრი. გავრცელებული იყო ძვ. წ. III—II საუკ. პალიატა აღმოცენდა „ახალი ატიკური კომედიის“ ნიადაგზე და ასახავდა ბერძნული მოსახლეობის სავალო ფენების, კერძოდ, ხელოსნების, ვაჭრების, მეზღვაურების, წვრილი მონათმფლობელების, პირად ცხოვრებას. ჩვეულებრივ, პალიატას მოქმედი პირები იყვნენ ვერაგი ან ტუნწი მაცნაკალი, გარყვნილი პეტერა, ტრაბახა მებრძოლი, ხელზე მოსამსახურე მონაბიჭი. ნაცელად მთლიანი ფიცრული კედლისა, რომლის ფონზეც თამაშდებოდა პირველი დრამატული წარმოდგენები იტალიაში — „მიმები“ და „ფლიაკები“. პალიატაში იყენებდნენ უფრო რთულ დეკორაციებს.

პალოტაში — უნგრული სამეკლისო ცეკვა. აღმოცენებულია ხალხური მუსიკალური და ქორეოგრაფიული სათავეებიდან XIX ს.-ის დასაწყისში. ზომა — 4/4 ან 2/4. შედგება, ჩვეულებრივ, 3 ნაწილისაგან: 1. ლაშანი (ნელი), 2. ჩიფრა (მორთელობა) და 3. ფრიში (ახლებური, მხნე). პალოტაშის საფუძველზე აღმოცენდა ჩარდაში.

პალმეტი — ორნამენტული მორტივი — სტილიზებული ფოთოლი. პალმეტი ფართოდ გამოიყენებოდა შენობათა მოსაპირკეთებლად და მხატვრული ნაწარმის სამკაულად ძველი აღმოსავლეთისა და ანტიკურ ხელოვნებაში, შემდეგში კი — მრავალი სხვა ქვეყნის ხელოვნებაშიც.

პალმირება (ცირკი) — მანიპულაციის ერთ-ერთი ხერხი, როცა მსახიობს ხელში დამალული აქვს მკუერბლისგან რაიმე საგანი (მონეტა, ცხვირსახოცი, კარტი და სხვ.).

Пама (მუზ.) — ბირმანსკი ნაროდნი ინსტრუმენტი — ბოლშოი დვოინოი ბარაბანი.

pama (ბირმ.).

Пангармоникон — მუსიკალური ინსტრუმენტი, სოცინიანო ან სხვა რამდენიმე დუხოვი ინსტრუმენტის.

panharmonicon (გრეც.).

Пандური — გრუზინსკი ნაროდნი სტრუნიანი შიპკოვი ინსტრუმენტი ს ტრეა სტრუნიანი.

panduri (გრუზ.).

Пандус, пантус (არქ.) — ნაკლიანი პოვრხნოსტი, ზამენიანო ლესნიცა, ნაპრ., ვ მნოგოეჟაჟნი გარაჟის დია ვიეზდა ი ვიეზდა ავტომობილი იზ ოდნოი ეჟაჟის ვ დრუგოი.

penle douce (ფრანც.), inclined plane (ანგლ.), Auffahrt (ნ.მ.), piano inclinato (იტალ.), plano inclinado (исп.).

Панель (სტრ.) — 1. პლითა იზ ჟელეზო-ბეტონის ილი იზ დრუგოი მატერიალი, კოტორა ისპოლზუეტი ვ სბორნი სტრინსტეისტვე.

2. (სტრ.) — . დერევიანაი ობშინკა, ობლიცოვკა ილი პოკრასკა შიჟნიი კისტი სტენის ვსტრინი ზდანიის.

3. ტროტუარი, კაშტი ულიცის, პრედნიჟინენი დია პეშეხოდოვი.

1) *Panel, Pancelwerk, Wandtafel (ნემ.), panel (ანგლ.), panneau, préfabriqué (ფრანც.), pann èlle, prefabricate (იტალ.), panel (исп.).*

2) *Panel, Holzläfelung (ნემ.), panel, wainscot (ანგლ.), panel (ფრანც.), rivestimento, zoccolo, pannello prefabricato (იტალ.), panel (исп.).*

3) *Bürgersteig, Trottoir, Fußsteig (ნემ.), pavement, side-walk (ანგლ.), trottoir (ფრანც.), marciapie de (იტალ.), acera (исп.).*

პამა (მუს.) — ბირმული ხალხური საკრავი — ლოლი დაფლაფი.

პანჰარმონიკონი — სამუსიკო საკრავი, რომელიც თავმოყრილია რამდენიმე ჩასაბერი საკრავი.

ფანდური — ქართული ხალხური სიმებიანი საწყმეტი საკრავი 3 სიმით.

პანდუსი (არქიტ.) — კიბის შემცველი დიკანებელი სიბრტყე, მაგ., მრავალსართულიან გარაჟებში, გამოიხედავს ტრანსპორტის ასასვლელ-ჩამოსასვლელად.

პანელი (შენ.) — 1. რკინა-ბეტონის ან სხვა მასალის ფილა, რომელსაც იყენებენ ასაწყობ შემენებლობაში.

2. ხით შეფუცილი, მოპირკეთებული და დაფარული კედლის ქვედა ნაწილისა შენობის შიგნით.

3. ტროტუარი, ფეხით მოსიარულეთათვის განკუთვნილი ქუჩის ნაწილი.

Панно (цирк) — цирковое седло. Применяется для большей устойчивости наездников.

раппеау (франц.).

Панно — 1. В архитектурных сооружениях — поверхность на стене, на потолке, окаймленная бордюром, рамкой и заполненная лепным или живописным орнаментом, картиной и т. п.

2. Больших размеров картина на холсте (в отличие от фрески), заполняющая такое пространство (обычно в простенках).

раппус (лат.), раппеау (франц.), panel (англ.), Feld (нем.), pannelle (итал.), panel, leipzo (исп.).

Панорама — громадных размеров картина, наподобие театральных декораций, помещенная на стене круглого, с верхним светом, здания, в середине которого находится зритель, получающий иллюзию реального вида.

panorama (греч.), паногата (англ.), паногата (франц.), Panorama (нем.), panogata (итал.), паногата (исп.).

Панорамирование — прием киносъемки, осуществляемый поворотом киносъемочного аппарата в горизонтальном или вертикальном направлении, либо одновременно в обоих направлениях. Возникающий при этом эффект соответствует повороту или подъему головы и глаз наблюдателя. В процессе съемки фильма П. используется при показе на экране больших пространств (панорам), при съемке движущихся объектов.

panning, pan (англ.), prise de vues panoramique (франц.), Panoramieren, Schwenk (нем.), ripresa panorámica (итал.), toma de vistas, panorámica (исп.).

Панорамная головка (кино) — устройство для сложного комбинированного движения киносъемочного аппарата. П. г. необходимы при кадрировании и панорамировании и имеются в большинстве «опор» на штативах.

panoramic head (англ.), tête panoramique (франц.), Panoramkopf (нем.), testina panorámica (итал.), cabeza panorámica (исп.).

პანო (ცირკი) — საცირკო უნაგირი, გათვალისწინებული მხედრის მყარად სადგომად ცხენზე.

პანო — 1. არქიტექტურულ ნაგებობებში: კედლის ან კერის ბორღიურით, ჩარჩოთი შემოსაზღვრული ზედაპირი, რომელიც სწორად შევსებულია რელიეფით. ფრწერული ორნამენტით ან სურათით და ა. შ.

2. ასეთი ადგილის შესავსებად (ჩვეულებრივ შუაეკდლისის) ტილოზე (ფრესკისაგან განსხვავებით) შესრულებული დიდი ზომის სურათი.

პანორამა — უზარმაზარი სიდიდის სურათი, თეატრალური დეკორაციების მსგავსი. თავსდება მრგვალი, ზემოდან განათებული შენობის კედელზე. შენობის შუაში მდგომი მაყურებელი იღებს რეალური ხედის ილუზიას.

პანორამირება — კინოგადაღების ხერხი, როდესაც კინოკამერა ტრიალებს თარაზული ან შეველი (ანდა ერთდროულად ორივე) მიმართულებით. პანორამირება კამერით მსგავსია ადამიანის მიერ დათვალიერების დროს თავისა და თვალის მოძრაობისა. ფილმის გადაღების პროცესში პანორამირება გამოიყენება ევრანზე დიდი სივრცეების პანორამების საჩვენებლად და მოძრავი ობიექტების გადასაღებად.

პანორამული თავი — მოწყობილობა, რომლის მეშვეობითაც ხდება კამერის შეველი და თარაზული ან რთული კომბინირებული მოძრაობა. პანორამული თავი აუცილებელია კადრირებისა და პანორამირების დროს. პ. თ.-ით აღჭურვილია უმეტესობა საყრდენებისა (სამყებები).

Панорамная съемка — способ киносъемки, производимой при одновременном вращении как ручки самой съемочной камеры, так и ручки, перемещающей площадку штатива в горизонтальном или вертикальном направлениях, с целью охватить непрерывной съемкой обширное пространство. Фильмы, созданные способом П. с., снимаются посредством 11 кино-съемочных аппаратов и одинаковыми объективами. Аппараты размещены по окружности и работают строго согласованно друг с другом, снимая одновременно различные участки одной панорамы. При демонстрации фильма, созданного способом П. с., экран окружает зрителя со всех сторон. Система П. с. носит еще название «Циркорама» и «Кругорама».

от греч. *pan* и *orama*.

panorama filming, *panorama shooting* (англ.), *prise de vues panoramique* (франц.), *Panoramafilmaufnahme* (нем.), *ripresa panoramica* (итал.), *toma de vistas panorámica* (исп.).

Панорамное кино — вид кинематографа, в котором применяется большой сильно изогнутый экран с широким углом (до 150°—170° по горизонтали), в результате чего границы экранного изображения почти незаметны. Оказываясь в центре панорамного изображения, располагаемого по дуге экрана, зритель чувствует себя как бы в реальных условиях жизни (эффект присутствия).

cinerama, *panoramic motion picture* (англ.), *cinerama* (франц.), *Panoramafilm* (нем.), *cinerama* (итал.), *cinerama* (исп.).

Панталоне — персонаж итальянской народной «комедии дель арте». Маска П. выражала дух народной сатиры, особенно злой и меткой в XVI в., когда итальянская буржуазия, лишенная источников обогащения, оказалась в состоянии упадка. В ранний период развития комедии масок часто именовался Маньиפקо («Великолепный»). П. — богатый купец — венещанец, глупый, хворый и почти всегда скупой старик. Самоуверенный, считаю-

პანორამული გადაღება — კინოგადაღების სახე, რომელიც წარმოებს როგორც თვით გადაღლები კამერის სახელურის ერთდროულ ტრიალით, ასევე შტატივის მოედნის გადამადგილებული სახელურისა, პორიზონტალური ანდა ვერტიკალური მიმართულებით იმ მიზნით, რომ განუწყვეტელი გადაღებით მოიკვას დიდ სივრცე. პანორამული გადაღებით შექმნილი ფილმები გადაიღებიან 11 ერთნაირობიექტიანი კინოგადაღება აპარატის საშუალებით. აპარატები განლაგებულია ირგვლივ და მუშაობენ ერთმანეთთან ზუსტი შეთანხმებით, ისინი ერთდროულად ერთი პანორამის სხვადასხვა ნაქვეთებს იღებენ. პანორამული გადაღებით შექმნილი ფილმის დემონსტრირებისას ატარებს, აგრეთვე „ციროკორამისა“ და „წერეარის“ სახელწოდებას.

პანორამული კინო — ენემატოგრაფის სახე, რომელშიც გამოიყენება ძალზე ჩაზნექილი, ფლუკუთხითი (პორიზონტალურად 150—170-მდე) სახეგარკალის მაგვარი ეკრანი, რას გამოც თოქმის არ შეიძინევა ეკრანული გამოსახულებას საზღვრები. პანორამული გამოსახულების ცენტრში მყოფი მაყურებელი თავს ისე გრძნობს, თითქოს იგი რეალური ცხოვრებას პარაპეში იყოფა და განიცდის „მონაწილეობის ეფექტს“.

პანტალონე — იტალიურ ხალხურ „კომედიადელ არტეს“ პერსონაჟი. პანტალონეს ნიღაბი გამოხატავდა ხალხურ სატირის სტლისკეუთებას, განსაკუთრებით მძაფრად კი XVI საუკუნე, როდესაც გამდიდრების წყაროს გარეშე დარჩენილი იტალიის ბერძენული და ენეციური განვითარების კომედიის განვითარების ადრეულ პერიოდში ხშირად მანიფესტა („შესანაშენავი“) იწოდებოდა. პანტალონე მდიდარი ვენეციელი ვაჭარია, მოსულელი, სწველი და, როგორც წესი, აცულობლად ბუნში ბერეატი. თავდაჯერებულს ყველაზე ქვეა-

შინჯი სეა უმნე ვსეხ, პ. პოსტაინო სტა-
ნოვინჯა ჯერტვოი პროდოკო დჰანინი ი სერ-
ვეტყ.

pantheon (იტალ.).

Пантеон — 1. У древних греков и рим-
лян — храм, посвященный всем богам.

2. Здание, где хранятся останки выда-
ющихся людей.

pantheon (გრეც.), pantheon (ანგლ.), panthéon (ფრანც.), Pantheon (ნემ.), pantheon (იტალ.), pantheon (ისპ.).

Пантомим (თოჯე, ჭო «მიმ») — 1. Ак-
тер — исполнитель пантомимы. 2. Танц.
представление в Др. Риме, передающее со-
держание и эмоции жестами и пластикой,
без слов.

pantomimos, mimos (გრეც.), mime (ანგლ.), pantomime, mime (ფრანც.), Mime (ნემ.), mimo (იტალ.), mimo (ისპ.).

Пантомима — 1. Искусство выражать
чувства и мысли посредством мимики и
движений;

2. Вид театрального представления, в
котором художественный образ создается
без помощи слова средствами выразитель-
ного движения, жеста, мимики;

3. Один из элементов балетного спек-
такля. П. входит в спектакль либо в един-
стве и взаимодействии с танцем (танце-
вальная пантомима, действенный танец),
либо в качестве самостоятельного выра-
зительного средства.

pantomimos (გრეც.), pantomime, dumb show (ანგლ.), pantomime (ფრანც.), Panto-
mime (ნემ.), pantomima (იტალ.), pantomima (ისპ.).

Панч — персонаж английского народно-
го театра кукол. Впервые появился в Ан-
глии в 1662 г. в представлениях итальян-
ских марионетчиков. Со временем стал
постоянной маской шута в кукольных
представлениях. П. — горбун, в остроко-
нечном колпаке, с длинным крюковатым
носом, гуляка, плут, весельчак, драчун.
Собрать Пульчинеллы, Полишинелла, Пет-
рушки. С конца XVIII в. П. ручная

ნად მოაქვს თავი და სწორად ძანისა და სერვეტის
ონბაზობის მსხვერპლი ხდება.

პანთონი — 1. ძველ საბერძნეთსა და რომში
უველა ღმერთის სახელზე აგებული ტაძარი.

2. გამოჩენილი ადამიანების საძველე.

პანტომიმი (იგივე მიმი) — 1. მსახიობი, რო-
მელიც ასრულებს პანტომიმას.

2. ძველ რომში: საცეკვაო წარმოდგენა, როცა
მსახიობი შინაარსსა და ემოციებს უსიტყვოდ,
ეგსტეტიითა და პლასტიკით გადმოსცემდა.

პანტომიმა — 1. გრძნობებისა და აზრების
ეგსტ-მიმიკით და მოძრაობით განსახიერების ხე-
ლოვნება.

2. თეატრალური წარმოდგენა, როდესაც მხატვ-
რული სახე იქმნება უსიტყვოდ, გამომსახველო-
ბით მოძრაობებით, ეგსტით, მიმიკით.

3. საბალეტო სპექტაკლის ერთ-ერთი ელემენ-
ტი. პანტომიმა სპექტაკლში ჩართულია ან ცეკვას-
თან დაკავშირებული სახით, მასთან ერთობლიო-
ბაში (საცეკვაო პანტომიმა, ქმედითი ცეკვა), ანდა
როგორც დამოუკიდებელი გამომსახველობითი
საშუალება.

პანჩი — ინგლისური თოჯინების სახალხო
თეატრის პერსონაჟი. პირველად გაჩნდა ინგლისში
1662 წ. იტალიური თოჯინების თეატრის წარ-
მოდგენებში. დროთა განმავლობაში გადაიქცა
მასხარას მუდმივ ნიღბად თოჯინების სპექტაკლე-
ბში. პანჩი კუზინაია, წაწვეტებული ჩაჩი ახუ-
რავს, გრძელი, მოკაუჭებული ცხვირი აქვს,
დროსტარებას გადაყოლილი ბედიოვლი და ჩხუ-
ბისთავია. ეს ნიღაბი პულჩინელას, პოლიშინელის,
პეტრუშკას თანამოძმეა. XVIII საუკ. ბოლოდან

(перчаточная) кукла становится центральной фигурой спектакля. П. — воплощение анархического бунта «низов» против феодально-буржуазных устоев, права, религии.

Punch (англ.).

Паперть — церковное крыльцо, площадка перед входом в церковь, а также галерея, устроенная с двух или трех сторон церкви.

parapetos (греч.), parthex (англ.), parthex (франц.), Kirchengvorhalle (нем.), sagrato (итал.), atrio (исп.).

«Папп» — традиционный персонаж древнеримской «ателланы», тип богатого глуповатого старика, обычно сельского жителя, изредка приезжающего по делам в город и попадающего здесь в переделку. Часто изображался неудачным претендентом на гос. должности и несчастливым искателем любовных приключений.

„Papp“ (лат.).

Парабаса — в др.-греч. театре непосредственное обращение хора к зрителям, не связанное с действием пьесы. Во время исполнения П. действующие лица удалялись, а хор снимал маски и выстраивался лицом к зрителям. В П. автор комедии обычно разъяснял цели и задачи пьесы, обсуждал политические вопросы, высмеивал литературных противников, просил зрителей быть благосклонными к комедии.

parabasis (греч.).

Парад — во французском старинном ярмарочном театре комедийные сценки, разыгрывавшиеся актерами с целью завлечь публику на представление.

parade (франц.), parade (англ.), Parade (нем.), parata, sfilata, rivista, rasségno (итал.), parada, desfile (исп.).

პანჩი იქცა ხელით სათამაშო თოჯინად, ცენტრალურ ადგილს დაიკავა სპექტაკლში. პანჩი წარმოადგენს ფეოდალურ-ბურჟუაზიული წყობილების, რელიგიის წინააღმდეგ „მდაბიოთა“ ანარქისტული ამბოხის განსახიერებას.

ტაძრის კარიბჭე, სტოა.—ტაძრის ფრთა, ტაძარში შესასვლელი წინა ბაჟანი, აგრეთვე ტაძრის ორ ან სამხმარეს მოწყობილი გალერეა.

პაპი — ძველი რომის „ატელანის“ ტრადიციული პერსონაჟი, ტიპი მდიდარი და მოსულელო ბერკაცისა, ჩვეულებრივ სოფლის მცხოვრები, რომელიც დროდადრო ჩადის ქალაქში და იქ ფათურაყებში ებმება, ხშირად განასახიერებდა სახელმწიფო სამსახურში დიდი თანამდებობისა და სპიჭენტრო თავადასაყვების უიღბლო მძიებელს.

პარაბასა — ძველებქნულ თეატრში მყუერება-ლისადმი ქორის ისეთი უშუალო მიმართვა, რომელც დაკავშირებული არ იყო პიესის მოქმედებასთან. პარაბასის შესრულების დროს მოქმედი პირები გადიოდნენ, ქორი იხსნიდა ნიღბებს და მყუერებლისაკენ ზურგმჯექით მწყრივდებოდა. პარაბასაში კომედიის ავტორი ჩვეულებრივ განმარტავდა პიესის მიზანსა და დანიშნულებას, არჩევდა პოლიტიკურ საკითხებს, კლავდა ლიტერატურულ მოწინააღმდეგეებს. ამავე დროს, სთხოვდა მყუერებელს, კეთილგანწყობილება გამოეჩინა კომედიის მიმართ.

პარადი — ძველებურ ფრანგულ საბაზრო თეატრში კომედიური სცენები, რომელთაც მსახიობები განასახიერებდნენ წარმოდგენაზე მყუერებელთა მიზიდვის მიზნით.

Паракаталогე (მუს.) — რეციტატივ, რომელიც სопუტვობდალ ანტიჩნის პსეახს ისპლიენიუ ხოროვს დ სოლნის ვოკალისხს ვარტიის (ტ. ნ. კანტიკი).

paracataloge (გრეჩ.).

Параллакс — несовпадение двух перспективных изображений одного и того же трехмерного объекта, полученных с двух точек наблюдения.

П. встречается часто в аппаратах с видоискателем, где видоискатель (не сквозной наводки) смещен относительно киносъёмочного объектива. П. отсутствует при съемке бесконечно удаленных объектов, но появляется и возрастает по мере сокращения расстояния до объекта съемки.

parallaxis (გრეჩ.), parallax (ანგლ.), parallaxe (ფრანც.), Parallaxe (ნემ.), parallaxe (იტალ.), paralaje, paralaxi (ისპ.).

Параллелизм (джаз) — Параллельное (ступенчатое) движение гармонии — одна из характерных черт джазовой музыки, ведущая свое начало от одного из приемов африканской музыки, так называемого «ленточного» многоголосия (т. е. параллельного движения целыми созвучиями).

Параллелизм — это перемещение одинаковых по структуре аккордов вверх или вниз. При этом различается параллелизм:

1. Тональный аккордов, т. е. аккордов, продвигающихся по диатоническим ступеням. При этом у аккордов меняется качественная сторона интервалов, а иногда и сами интервалы.

2. Полутоновый или хроматический параллелизм аккордов применяется там, где первоначальный аккорд пригоден и дальше, по крайней мере, на один такт.

parallelism (ანგლ.), parallelisme (ფრანც.), Parallelismus (ნემ.), paralellismo (იტალ.), paralelismo (ისპ.).

Параллельный монтаж (кино) — основывается на последовательном чередовании фрагментов действия фильма, которые создают иллюзию одновремения, рождают

პარაკატალოგე (მუს.) — რეჩიტატივი, რომელიც ანტიკურ პესაში თან ახლდა საგუნდო და სოლო ვოკალურ პარტიებს (ე. წ. კანტიკი).

პარალაქსი — ერთი და იგივე სამგანზომილებიანი ობიექტის გაოსახულების (პერსპექტივით) შეეთავსებლობა, როდესაც დაკვირება ორი დამოუკიდებელი სათვალთვლო წერტილიდან ხდება. პ. ხშირად არსებობს აპარატებში ხედის მაძიებლობით, სადაც ხედის მაძიებლის (არა გამჭოლი ხედვით) ხედვის კუთხის სრული დამთხვევა არ ხდება ობიექტივის ხედვის კუთხესთან. პ. არ არის, როდესაც უსასრულოდ დამოკიდებელი ობიექტების გადაღება წარმოებს და პირიქით, შეუძლებელია საგრძნობია, როდესაც მანძილი გადასაღებ ობიექტამდე მცირეა.

პარალელაზმი (ჯაზი) — პარმონისის პარალელური (სავეხურეობრივი) მოძრაობა; ჯაზური მუსიკის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანი, რომლის სათავე აფრიკული მუსიკა, სახელდობრ — «ლენტური» მრავალნიშანობა (თანაღვრადობების პარალელური მოძრაობა). პარალელაზმი არის ერთნაირი სტრუქტურის მქონე აკორდების გადაწყვეტა ზემოთ ან ქვემოთ. განარჩევენ ორი სახის პარალელაზმს:

1. ტონალური აკორდების პარალელაზმი. ი. ი. დიატონურ საფეხურებზე მოძრაი აკორდების პარალელაზმი. ამ შემთხვევაში აკორდების ცვლას განიცდის ინტერვალების ხარისხობრივი მაჩვენებელი, ზოგიერთ შემთხვევაში იცვლება თვითონ ინტერვალებიც.

2. ნახევარტონიანი ანუ ქრომატიული პარალელაზმი, რომელიც გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა საწყისი აკორდი გაოსახევა შემდეგშიც, თუნდაც ერთი ტაქტის, მანძილზე.

პარალელური მონტაჟი — ემყარება ფილმის მოქმედების ფრაგმენტების თანამიმდევრულ მონაცვლეობას, რაც თანადროულობის შთაბეჭდილებას და ამასთანავე, ერთსადაიმთხვე დროს სხვა-

эффект присутствия одновременно в разных местах, где совершаются разные, но взаимосвязанные действия.

parallel montage (*англ.*), montage parallele (*франц.*), Parallelschnitt (*нем.*), paralele monta_{gio} (*итал.*), montaje paralelo (*исп.*).

Парапет — невысокая стенка, ограждающая балкон, мост, набережную, кровлю здания и т. д. Может служить постаментом для статуй, декоративных ваз и других украшений.

parapetto (*итал.*), balustrade, railing (*англ.*), parapet, balustrade (*франц.*), Brüstung, Geländer (*нем.*), parapeto, balaustrada (*исп.*).

Парасит — традиционный персонаж античной комедии, обжора, прихлебатель, напрашивающийся на угощение к богачам и развлекающий хозяев лестью и остротами. Зарождение типа П. относится к творчеству «Эпихарма». Однако на передний план образ П. выходит только в новой античной комедии. П. обычно связан с другими традиц. комич. типами — хвастливым вонюхом или влюбленным юношей.

parasitos (*греч.*).

Параскений, парасцений — в античном театре боковые деревянные пристройки (крылья) по обеим сторонам центрального фасада «скены». Как и стена скены, П. являлись декорацией для театрального представления. К П. примыкали небольшие помещения. Между П. возводился «прескений». Деревянные П., выступая вперед и обрамляя сцену, улучшали акустику, усиливали резонанс и сосредоточивали внимание зрителей на задней стене «оркестры».

paraskenion (*греч.*).

Парастаза (*арх.*) — часть стены в виде ряда столбов или колонн, открывающих вход во внутренний дворик древнегреческого дома.

parastias (*греч.*).

დასწვა ადგოლას განსწვავებული, მაგრამ ურთიერთდაკავშირებული მოქმედებების ხილვის ეფექტს ქმნის.

პარაპეტი, მოაჭირი — დაბალი კედელი, რომელიც შემოზღუდულია აივანი, ხიდი, სანაპირო, შენობის სახურავი და სხვ. ზოგჯერ შეიძლება ქანდაკების, დეკორატიული ვაზისა და სხვა მონათაეების კვარცხლბეკად იყოს გამოყენებული.

პარასიტო — ანტიკური კომედიის ტრადიციული პერსონაჟი. ღორბუცელა, მექათაობრა მღღორების ჩესუფრია, პირფერობითა და მახვილსიტყუობით მათი გამართობი. პარასიტოს ტიპის ჩასახვას „ეპიქარმის“ შემოქმედებაში ვხვდებით. მაგრამ პარასიტოს სახე წინა პლანზე გაიზღვის ახალ ანტიკურ კომედიაში. პარასიტო, ჩვეულებრივ უკავშირდება სხვა ტრადიციულკომიკურ ტიპებს — ბაჭია მებრძოლებს ან შეყვარებულ ახალგაზრდებს.

პარასკენიუმი, პარასცენიუმი — ანტიკურ თეატრში გვერდითი ფიცრული მინამენი (ფრთები) სცენის ცენტრალური ფასადის ორეუ მხარეს. ისევე, როგორც სკენეს კედელი, პარასკენიუმებაც დეკორაციას წარმოადგენდა თეატრალური სპექტაკლისათვის. პარასკენიუმს ემოჭნებოდა მცირე ნაგებობანი. პარასკენიუმებს შორის აღმართული იყო პროსკენიუმები. ფიცრული პარასკენიუმები, რომლებიც წინ იყო წამოწეული და სცენას ესაღტებოდა, აუმჯობესებდა აქუსტიკას, აძლერებდა რეზონანსს და მაყურებელთა ყურადღებას ამახვილებდა „ორქესტრას“ უკანა კედელზე.

პარასტაზა (*არქიტ.*) — კედლის ნაწილი ბოძებითა და სვეტებით, რომლებიც ქმნიან შესასვლელს ძველი ბერძნული სახლის შიდა ეზოში.

Парафрагмы — в античном театре пареносные ширмы. П. и занавеси были декорацией на представлениях «флиаков».

parafragma (среч.).

Парик (театр.) — одно из выразительных средств грима. Применяется главным образом в тех случаях, когда собственные волосы актера не дают возможности сделать необходимую для данной роли прическу. П. способствует значит. изменению внешности актера. П. изготовляется из человеческих волос, шерсти буйвола и ангорских коз, синтетич. нитей (капрон, нейлон).

paruccia (итал.), perruque (франц.), wig (англ.), Perücke (нем.), pелu :a (исп.).

Парк — большой декоративный сад, роща с дорожками для гулянья, с площадками для игр и т. п.

park (англ.), parc (франц.), Park (нем.), parco (итал.), parque (исп.).

Паркет — лицевой слой пола, настиляемый по определенному рисунку из отдельных остроганных дощечек (клепки). П. называют также самый материал, из которого выкладывается паркетный пол. В создании паркета используется главным образом природная окраска древесины, но, кроме того, применяется подкраска и подкуривание а также свособразная гравировка дерева, а иногда инкрустация другими материалами.

parquet (de plancher) (франц.), parquet (англ.), Parkett (нем.), parchè, parchetto (итал.), entarimado, parquet (исп.).

Парк пейзажный (ландшафтный) — парк, напоминающий естественную природу; П., неимеющий регулярной планировки.

landscape park (англ.), parc de paysage (франц.), Englischer Park (нем.), parco paesagistico (итал.), parque de paisaje (исп.).

Парафრაგма — антикურ თეატრში გადასადგობელი თეჯირო. პარაფრაგმები და ფარდები „ფლიაქების“ წარმოდგენების დროს დეკორაციის როლს ასრულებდნენ.

პარიკი (თეატრ.) — გრიზის ერთერთი გამოსახველობითი საშუალება. გამოიყენება უმეტესად ისეთ შემთხვევაში, როდესაც მსახიობის საკუთარი თმა არ იძლევა ამა თუ იმ როლისათვის საჭირო ვარცხნილობის გაკეთების საშუალებას. პარიკი ხელს უწყობს მსახიობის გარეგნობის მნიშვნელოვნად შეცვლას. პარიკი კეთდება ადამიანის თმისაგან, კამეჩის ან ანგორის თხის ზეწვისაგან, აგრეთვე სინთეზური ძაფებისაგან (კაპრონი, ნეილონი).

პარკი — დიდი დეკორატიული ბაღი, სასიერო ბილიკებით; სათამაშო მოედნებით და სხვ.

პარკეტი — იატაკის ზედა ფენა, რომელიც შექმნილია პატარა ზომის, ერთმანეთთან მჭიდროდ მიჯრილი, გაშალაშინებული, გარკვეული ნახატი მიხედვით დალაგებული ფიცრებისაგან. პარკეტს უწოდებენ აგრეთვე თვით იმ მასალას, რომლისგანაც იქმნება იატაკი. პარკეტისათვის ძირითადად იყენებენ მერქნის ბუნებრივ ფერს. გარდა ამისა, მიმართავენ შეღებვასა და შებოლვას, აგრეთვე ხის მასალის თავისებურ გრავირებას, ზოგჯერ სხვა მასალებით ინკრუსტაციასაც.

პეიზაჟური პარკი (ლანდშაფტური) — არარეგულარული დაგეგმარების მქონე პარკი, რომელიც ბუნებრივ გარემოს წააგავს.

Парк регулярный — парк, декоративный сад с правильной, регулярной планировкой.

regular park (*англ.*), parc regulier (*франц.*), regulärer Park (*нем.*), parco regolare (*итал.*), parku e regular (*исп.*).

Парлярэ — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует говорком, приближаясь к речи, ритмически свободно, интонационно легко, не форсируя.

parlare (*итал.*).

Парод — 1. В др.-греч. театре — открытый проход на оркестру между амфитеатром и зданием сцены. В I в. н. э., когда по римскому образцу были перестроены греческие театры, П. были наглухо заделаны. 2. В др.-греч. трагедии и древней аттич. комедии — первая вступит. песнь хора. Исполнялась под звуки маршевой музыки и сопровождалась танцами.

parodos (*греч.*).

Пародия — литературный жанр; произведение, представляющее собой комическое или сатирическое переосмысление какого-нибудь явления искусства. П. — свособразное ответвление комедии, сатиры. Осмеивая то или иное явление, П. вызывает ироническое, критическое, либо отрицательное отношение к нему. П.—одно из острых средств художественной полемики и критики — всегда использовалась в драматургии и театре еще в Др. Греции. Особой популярностью пользуется П. в цирке, в кукольном театре, на эстраде.

parodia (*греч.*), parody (*англ.*), parodie (*франц.*), Parodie (*нем.*), parodia (*итал.*), parodia (*исп.*).

Партерная гимнастика (цирк) — упражнения на снарядах и аппаратах, укрепленных на манеже.

parterre gymnastics (*англ.*), gymnastique de parterre (*франц.*), Parterregymnastik (*нем.*), ginnastica di per-t'èrra (*итал.*), gimnasia de parterre (*исп.*).

რეგულარული პარკი — რეგულარულად დაგეგმარებული დეკორატიული ბაღი.

პარლარე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს წართქმით, ლაპარაკთან მიახლოებით, რიტმულად თავისუფლად, მსუბუქი ინტონაციით. ფორსირების გარეშე.

პაროდი — 1. ძველებერძულ თეატრში ღია გასასვლელი ორქესტრაზე. ამფითეატრსა და სცენებს ნაგებობას შორის. ჩე. წ. I საუკ., როდესაც რომაულ ყაიდაზე გადაკეთდა ბერძნული თეატრი, პაროდი ურედ დაიხურა.

2. ძველებერძულ ტრაგედიასა და ატიკურ კომედიაში ქორო პირველი შესავალი სიმღერა. სრულდებოდა სპარში მუსიკისა და ცეკვების თანხლებით.

პაროდია — ლიტერატურული ენა; ნაწარმოებო, სადაც ხელოვნების რომელიმე მოვლენა კომიკურად ან სატირულად. ახლებერადა გააზრებული.

პაროდია—კომედიის, სატირის თავისებური განშტოებაა. დასცინის რა ამა თუ იმ მოვლენას. პაროდია იწვევს ირონიულ. კრიტიკულ ან უარყოფითს დამოკიდებულებას მის მიმართ. პაროდია როგორც მხატვრული პოლემიკისა და კრიტიკის ერთ-ერთი მძლავრი საშუალება. ფართოდ გამოიყენებოდა დრამატურგიასა და თეატრში. ქერ კიდევ ძველ საბერძნეთში. პაროდია განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს ცირკში, თოქინების თეატრსა და ესტრადაზე.

ქვეითი ტანვარჯიში (ცირკი) — ვარჯიში მანეზეზე დამაგრებელ იარაღებზე და დანადგარებზე.

Партер (*მცარ.*) — плескость пола зрительного зала с местами для зрителей. Ранняя форма П. — центральная полукруглая площадка с рядами мест в др.-римском театре. П., окруженный ярусами лож, впервые появился в Италии в начале XVII в. П. первоначально предназначался для зрителей низших классов и мест для сидения не имел. Впоследствии в нем появились места для зрителей, передняя часть его предназначалась для знати. В современном П. места для зрителей размещаются рядами, параллельно барьеру оркестра, и разделяются поперечными и продольными проходами, ведущими к выходам из зрительного зала.

parterre, fauteils d'orchestre (*франц.*), stalls, pit (*англ.*), Parkett (*нем.*), platèz (*итал.*), patio de butacas, platea (*исп.*).

Пар терр — термин, указывающий на то, что движение одной или обоеими ногами исполняется на полу. Напр., rond de jambe и др.

par terre (*франц.*).

Партитура спектакля — материал переплетения, различных линий поведения действующих лиц спектакля Станиславский назвал «П. с.»

score of performance (*англ.*), partition de la spectacle (*франц.*), Partitur der Vorstellung (*нем.*), partitura, spartito dello spettacolo (*итал.*), partitura del espectáculo (*исп.*).

Партийность искусства — наиболее полное выражение идейной направленности искусства, защита и отстаивание в художественном произведении интересов определенного общественного класса. Художники социалистического реализма руководствуются ленинским пониманием свободы творчества, которое состоит в том, чтобы идти вместе с народом, создавать эстетические ценности для народа.

party spirit in art (*англ.*), esprit de Parti dans l'art (*франц.*), Partegeist in der Kunst (*нем.*), spiritó die partito in arte (*итал.*), espíritu de Part.do en el arte (*исп.*).

Партерри (თეატ.) — სანახაობითი დარბაზის ქვედა სართული მაყურებელთა ადგილებით. პარტერის აღრიხდელი ფორმა იყო ცენტრალური ნახევარწრიული მოედანი მაყურებელთა ადგილების რიგებითურთ — ძველრომაულ თეატრში. ლოკების იარუსებით შემოვლებული პარტერი პირველად აიგო იტალიაში XVII საუკ. დასაწყისში. პირველ ხანებში პარტერი განკუთვნილი იყო მდაბოთათვის და დასაჯდომი ადგილები არ ჰქონდა. შემდგომში სკამებზე დადგეს, მაგრამ წინა ნაწილი მაინც დიდგვაროვანთათვის იყო გამოყოფილი. თანამედროვე პარტერში მაყურებელთა ადგილები განლაგებულია რიგებად, ორკესტრის ბარეოს პარალელურად და აქვს განივი და გასწვრივი გასასვლელები, რომლებიც მიემართება დარბაზიდან გასასვლელი კარებისაკენ.

პარ ტერი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს, რომ მოძრაობა ცალი ან ორივე ფეხით სრულდება იტაჯზე. მაგ., rond de jambe და სხვ.

სპექტაკლის პარტიტურა — სპექტაკლის პერსონაჟთა მოქმედების სხვადასხვა ხაზის ერთნაირობას სტანისლავსკიმ სპექტაკლის პარტიტურა უწოდა.

ხელოვნების პარტიტულობა — ხელოვნების იდეური მიმართულების შედარებით სრულად გამოხატვა, მხატვრულ ნაწარმოებში განსაზღვრული საზოგადოებრივი კლასის ინტერესთა დაცვა. სოციალისტური რეალიზმის წარმომადგენლები, ხელმძღვანელობენ შემოქმედების თავისუფლების ლენინური გაგებით, რაც გამოიხატება იმაში, რომ იარო ხალხთან ერთად, შექმნა ესთეტიკური ღირებულებანი ხალხისათვის.

Партия — 1. Составная часть «партитуры», исполняемая отдельным голосом (П. сопрано), инструментом (П. арфы) или совместной группой инструментов (П. скрипок, оркестра), голосов (П. хора).

2. В оперной и балетной постановке — то же, что роль в драматическом спектакле.

part (*лат.*), part (*англ.*), partie (*франц.*), Partie (*нем.*), parte (*итал.*), parte (*исп.*).

Парус, пандантив (арх.) — треугольная конструкция (вырезанная в сферической поверхности), служащая переходом от круглого основания купола к квадрату перекрываемого помещения.

pendantive (*англ.*), pendentif (*франц.*), Pendentif (*нем.*), vela (*итал.*), petchina (*исп.*).

Парфорс-наездник (цирк) — артист, исполняющий прыжки через ряд искусственных препятствий: баллоны, обручи и т. п.

par force (*франц.*).

Пассакалья — старинный танец испанского происхождения; темп медленный, размер 3-дольный; был популярен во Франции в XVIII в. как сольный танец. Введен Люлли в оперу и балет.

pasacalle (*исп.*), passacaglia (*англ.*), passacaille (*франц.*), Passacaglia (*нем.*), passacaglia (*итал.*).

Паспарту — картонная рамка с вырезом в середине для портрета, гравюры.

passee - partout (*франц.*), passee-partout (*англ.*), Passepartout (*нем.*), portaritratti (*итал.*), rescuadro (*исп.*).

Пасос — жанр испанского народного театра XVI в.; одноактная пьеса комедийно-бытового характера, близкая по типу к «фарсу». Язык П. — образный, сочный, полный народного юмора. П. разыгрывались бродячими актерами под открытым небом.

pasos (*исп.*).

Пасса-дсбль — международный балетный танец, основан на элементах испанской народной хореографии. Для П. характер-

Партия — 1. Партитурный შემადგენელი ნაწილი, რომელსაც ასრულებს ერთი ხმა (სოპრანოს პარტია), საკრავი (არფის პარტია) ან საკრავთა ჯგუფი (ვიოლინოს, ორკესტრის პარტია) ხმები (გუნდის პარტია).

2. საოპერო და საბალეტო დადგმებში — იგივეა, რაც როლი დრამატულ სპექტაკლში.

აფრა, პანდანტივი (არქიტ.) — სფერულ ზედაპირში ამოკვეთილი სამკუთხა მონახულობის კონსტრუქცია, რომლის საშუალებითაც გუმბათის წრიული საფუძველი გადასახერავი სადგომის კვადრატს უკავშირდება.

პარფორსი-მხედარი (ცირკი) — არტისტი, რომელსაც ასრულებს ხტომებს მთელ რიგ ხელოვნურ წინაღობებზე: ბალონებზე, გვერგვეზზე და სხვ.

პასაკალია — ესპანური წარმოშობის ძველებური ცეკვა ნელ ტემპსა და სამწილად ზომამში. პოპულარული იყო სოლო ცეკვის სახით საფრანგეთში XVIII ს.-ში. შეტანილია ლიულის მიერ ოპერასა და ბალეტში.

პასპარტუ — სურათის, გრავიურის ჩასასმელ მუყაოს ჩარჩო.

პასოსი — ესპანური სახალხო თეატრის ენრი (XVI საუკ.) კომედიურ-ყოფითი ხასიათის, ერთაქტიანი პიესა, ფარსის მაგვარი. პასოსის ენა ხატოვანია, მახვილი, ხალხური იუმორით აღსავსე. პასოსის ასრულებდნენ მოხეტიალე მსახიობები ლა ცის ქვეშ.

პასა-დობლი — საერთაშორისო სამეცლისო ცეკვა, რომელსაც საფუძვლად დაედო ესპანური ხალხური ქორეოგრაფიის ელემენტები. პასა-დობ-

33. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ны горделивая осанка исполнителей, ярко выраженная четкость [поз и движений]. Темп 58—60 тактов в минуту. Музыкальный размер 2/4 (может быть 3/4, 6/8). Акцент на первом ударе сильнее, чем на втором. В легком, общедоступном исполнении относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

passa-dobl (англ.).

Пасса́ж (грх.)—1. крытая галлерей с рядом магазинов, имеющая выходы на параллельные улицы.

2. (муз.) — последовательность звуков в быстром движении, чаще всего устремленном в одном направлении (вверх или вниз). Пасса́ж обычно носит виртуозный характер.

3. (цирк) — В групповой акробатике одновременные перелеты двух артистов, меняющихся местами.

4. В конном ширке — ритмическое движение лошади на короткой рыси: лошадь в один такт поднимает переднюю и заднюю ноги по диагонали.

5. В жонглировании, эквилибристике, гимнастике П. называют также комбинацию трюков, следующих один за другим.

passage (франц.), *passage* (англ.), *Passage* (нем.), *passaggio* (итал.), *pasaje* (исп.).

Пасье — старинный французский народный танец. Впоследствии в измененном виде стал придворным танцем (при Людовике XIV), позднее распространился как бальный и сценический танец. Размер — 3-дольный.

passe - pied (франц.).

Пассе — путь работающей [ноги при переходе из позы в позу. Сгибаясь в колене, она проводится на уровне *sur le cou de pied* или *tire-bouchon* и вытягивается в заданном направлении. Существует и другой вид перевода ноги — спереди назад или сзади вперед (*passé par terre*).

ли хасиатდება შესრულებელთა ამაყი მიხრამობრივ, პოზებისა და მოძრაობათა მკაფიოდ გამოვლენილი სიზუსტით. ტემპი — 58—60 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 2/4 (შესაძლებელია 3/4, 6/8). პირველ თვლაზე მახვილი უფრო ძლიერია, ვიდრე მეორეზე. ადვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით განეკუთვნება ყოფით ცეკვებს, რთული შესრულებით, რთული ფიგურების შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

პასაჟი (არქიტ.)—1. მაღაზიების შემცველი გადახურული გალერეა, რომელსაც გვერდით გასასვლელები აქვს პარალელურ ქუჩაზე.

2. (მუს.) — ხმათა მიმდევრობა სწრაფ მოძრაობაში; რომელიც უფრო ხშირად ერთი მიმართულებისაა (ზემოთ ან ქვემოთ). პასაჟი, ჩვეულებრივ, ვირტუოზულ ხასიათს ატარებს.

3. (ცირკი) — ჯგუფურ აკრობატიკაში ორი მსახიობის ერთდროული გადაფრენა და ადგილების გაცვლა.

4. ცხენის რიტმული მოძრაობა მოკლე ჩორთით: ერთ ტაქტზე ცხენი ერთდროულად წებს მაღლა წინა და უკან ფეხს დიაგონალურად.

5. უონგლირებაში, ეკვილიბრისტიკაში, ტანვარჯიშში თანმიმდევრული ილეთების კომბინაცია.

პასაჟი — ძველებურ ფრანგული ხალხური ცეკვა. შემდეგში (ლუი XIV-ის დროს) სახე იცვალა და კარის ცეკვად იქცა. მოგვიანებით გავრცელდა როგორც სამეჯლისო და სცენური ცეკვა. ზოგა—სამწილადი.

პასე — მომუშავე ფეხის ერთი პოზიდან მეორეში გადასასვლელ გზა. მუხლში მოხრილ ფეხს მოცეკვავე გაატარებს *sur le cou de pied* ან *tire-bouchon* დონეზე და კიბავს საკირო მიმართულებით. არსებობს ფეხის გადატანის სხვა სახეც, წინიდან უკან ან უკანიდან წინ (*passé par terre*). მომუშავე ფეხი წინიდან შეუჩერებლად

Работающая нога спереди проводится без остановки через I позицию назад и — наоборот.

passé (франц.)

Пастель — I. Цветные карандаши без оправы, сформированные из красочного порошка; исполненный ими рисунок или живопись (также называемые П.) отличаются чистотой тонов, нежной бархатистой поверхностью.

2. Рисунок, исполненный такими карандашами.

past èllo (итал.), pastel, crayon (англ.), pastel (франц.), Pastell (нем.), pastel (исп.)

Пастозная фактура (жив.) — густое, тестообразное наложение краски, с сильно выраженным рельефом красочного слоя.

paste-like texture (англ.), facture de pâte, (франц.), pastose Faktur (нем.), fattura pastosa (итал.), factura de pasta, (pastosa) (исп.)

Патала (муз.) — основной инструмент бирманской камерной музыки (вид ксилофона). Он состоит из плоских 24 бамбуковых пластинок, которые натянуты на двойную струну и подвешены цепочкой над отверстием деревянного резонатора. Звучание П. очень похоже на звучание кругового гоуга.

patala (бирм.)

Патвайг (муз.) — бирманский народный инструмент — круговой барабан. Он состоит из круга, внутри которого вертикально подвешены 21 барабан, расположенные по тонам.

patveig (бирм.)

Патерностер (арх.) — лифт непрерывного действия с непрерывно движущимися кабинками, подвешанными на двух бесконечных цепях и открытыми со стороны этажных посадочных площадок.

paternoster (англ.), paternöctre (франц.), Paternoster, Aufzug (нем.), montacarichi (итал.), elevador de c ongilones, noria (исп.)

გატარდება პირველ პოზიციაში უკან ან პირიქით.

პასტელი — 1. უბუდლო ფერადი ფანქრები, ფერადი ფხვნილისაგან შედგენილი. ასეთი ფანქრებით შესრულებული ნახატი ან ფერწერა (რომლებიც ასევე პასტელად იწოდება), გამოირჩევა სუფთა ტონალობით, ფაქიზი სავერლოვანი ზედაპირით.

2. ნახატი, შესრულებული ასეთი ფანქრებით.

პასტოზური ფაქტურა (ფერწ.) — საღებავის ცომისებრ სქლად დაღება, საღებავის ფენის ძლიერად ამობურცული რელიეფი.

პატალა (მუს.) — ბირმელი კამერული მუსიკის ძირითადი საკრავია (ქსილოფონის სახის). იგი შედგება ბანბუკის 24 ბრტყელი ფირფიტისაგან, რომლებიც გადაკეტილია ორმაგ სიმბზე და ჯაჭვითაა დაკიდული ხის რეზონატორის ღრმულზე. პატალას ეღერადობა ძალიან გავს წრიული გონგის ეღერადობას.

პატვაიგი (მუს.) — ბირმული ხალხური საკრავი — წრიული დაფი. იგი შედგება წრისაგან, რომლის შიგნითაც ვერტიკალურად ჩამოკიდებულია 21 დოლი, განლაგებული ტონების მიხედვით.

პატერნოსტერი (არქიტ.) — ორ უწყვეტ ჯაჭვზე ჩამოკიდებულ განუწყვეტლევ მოძრავი ლიფტი, რომლის კაბინები სართულებზე ჩასაჯდომი პაქნის მხარეს ღიაა.

Патха (*арх.*) — жерди для заполнения промежутков между бревнами дарбазного перекрытия.

patkha (ერუზ.).

Пауза (*цирк*) — 1. Момент между номерами программы, заполняемый какой-либо клоунской репликой.

2. (*муз.*) — Временный перерыв в звучании музыкального произведения в целом или какой-либо его части или отдельного голоса.

3. Знак молчания, указывающий его продолжительность. П. измеряется так же, как и длительность отдельных звуков, и бывает бревис, целая, половинная, четвертная, восьмая, шестнадцатая, тридцать вторая, шестьдесят четвертая. Прибавление к паузе точки справа указывает увеличение ее на половину, прибавление двух точек — увеличение на три четверти ее основного значения.

pausis (греч.), pausa (итал.), rest, hold (англ.), pause (франц.), Pause (нем.), pausa (исп.).

«Пачка» (точнее «пачки») — короткая пышная многослойная юбка танцовщицы.

tutu (англ.), tutu (франц.), Ballettröckchen (нем.), sottanina, tutu (итал.), tou-lou, tonelete (исп.).

Па шассе — 1. Прыжки с продвижением вперед, в сторону или назад, при исполнении которых одна нога догоняет другую, соединяясь в высшей точке прыжка. Могут исполняться последовательно один прыжок за другим, а так же как подготовка для больших прыжков.

2. Танцевальное па, встречающееся во многих бальных танцах.

pas chassé (франц.).

Паяц — 1. Комический персонаж старинного нар. итал. т-ра. Встречался среди персонажей итал. комедии «дель арте» XVI—XVII вв. Некоторыми чертами П. близок франц. «Пьеро».

2. В широком смысле слова — шут, клоун.

pagliaccio, buffone (итал.), clown, jack pudding (англ.), paillasse, polichinelle (франц.), Pajazzo (нем.), payaso, bufón (исп.).

ფათხა (*არქიტ.*) — დარბაზის გადასახურავ ძელებს შორის დარჩენილი შუალედების შესავსები ლატანი.

პაუზა (*ცირკი*) — 1. პროგრამის ნომრებს შორის მომენტი, შევსებული ტაქიმასხარას რეპრიზით.

2. (*მუს.*) — მთელი მუსიკალური ნაწარმოების, მისი რომელიმე ნაწილის ან ცალკეული ხმის ელემენტების დროებითი შეწყვეტა.

3. დემილის ნიშანი, რომელიც მიუთითებს მის ხანგრძლიობას. პ. იზომება ისევე, როგორც ცალკეული ბერის გრძლიობა და შეიძლება იყოს ბრევისი, მთელი, ნახევარი, მეოთხედი, მერვედი, მეთექვსმეტედი, ოცდამეთორმეტედი, სამოცდამეთხუთმედი. თუ პაუზას მარჯვენა მხრიდან ემატება წერტილი, ის მიუთითებს პაუზის ნახევარი გრძლიობით გადიდებას, ორი წერტილი — მისი ძირითადი მნიშვნელობის სამი მეოთხედით გადიდებას.

„პაჩკა“ (*უფრო ზუსტად — „პაჩკები“*) — მოცეკვავე ქალის მოკლე, ფუფუნემა, მრავალკეცა ქვედაწელი.

პა შასე — 1. ნახტომები წინ, გვერდზე ან უკან. მისი შესრულების დროს ცალი ფეხი ეწევა მეორეს და ნახტომის უმაღლეს წერტილში ფეხები ერთდებაან. შეიძლება შესრულდეს თანამოდევრობით, ნახტომი სატანის შემდეგ, აგრეთვე შეიძლება მოამზადოს დიდი ნახტომი.

2. საცეკვაო პა, რომელიც ძრავალ საპეჯლისო ცეკვაში გვხვდება.

პაიმბაზი — 1. ძველებური იტალიური სახალხო თეატრის კომიკური პერსონაჟი. XVI—XVII საეკ. გვხვდება იტალიური კომედიის „დელ არტეს“ პერსონაჟთა შორის. ზოგიერთი ნიშნის მიხედვით, ფრანგულ „პიეროს“ მიემსგავსება.

2. ფართო გაგებით — კლოუნი.

Певец — человек, умеющий петь или занимающийся пением как профессией.

მომღერალი — ადამიანი, რომელსაც შეუძლია სიმღერა, ან მისივეს სიმღერას, როგორც პროფესიას.

singer (*англ.*), chanteur (*франц.*), Sängner (*нем.*), cantante, cantatore (*итал.*), cantor (*kantador*) (*исп.*).

Певица — то же, что певец (женск.)

მომღერალი ქალი — იხ. მომღერალი.

singer (*англ.*), cantatrice (*франц.*), Sängerin (*нем.*), cantante, cantatrice (*итал.*), cantante. cantatriz (*исп.*).

Педжент — 1. Передвижная сцена в ср. век. театре, применявшаяся при постановке мистерий, мираклей, театрализованных процессий, торжественных въездов и т. д. Представляла собой большую повозку, на которой был устроен двухъярусный балаган; в нижнем ярусе, закрытом со всех сторон, располагались и переодевались актеры, а в верхнем, имевшем занавес, примитивную декорацию и бутафорию, исполнялась сцена или акт из многоактного представления. Затем П. повторял эту сцену в следующем заранее указанном месте, где уже собиравлись зрители, а его место, в строгом соответствии с развитием сюжета, занимал следующий П.

2. В нач. XX в. П. стало называться театральное представление с применением передвижной сценической площадки.

pageant (*англ.* от *лат.* pagina).

Пезада (*цирк*) — позиция в высшей школе верховой езды: лошадь поднимается на дыбы и стоит на задних ногах почти вертикально.

от posada (*итал.*).

Пейзаж — картина, рисунок, отображающие эстетическое отношение художника к природе.

paysage (*франц.*), landscape (*англ.*), Landschaftsgemälde (*нем.*), paesaggio (*итал.*), paisaje (*исп.*).

პეკენტი — 1. მოძრავი სცენა (მუა საუკუნეების თეატრში). რომელიც გამოიყენებოდა მისტერიის, მირაკლის, თეატრალურებულ პროცესების, საზეიმო მსვლელობებისა და სხვა მისთანათა დროს. პეკენტი წარმოადგენდა დიდ ოთხთვალას. რომელზედაც მოწყობილი იყო ორიარუსიანი ბალანგანი; ქვედა იარუსზე, რომელიც ყოველ მხრიდან დახურული იყო, თავს აფარებდნენ და ტანსაცმელს იცვლიდნენ მსახიობები, ხოლო ზედა იარუსზე, რომელსაც ქონდა ფარდა, მარტივი დეკორაცია და ბეტაფორა, სრულდებოდა სცენაან მოქმედება მრავალმოქმედებანი წარმოდგენიდან. შემდეგ პეკენტი ამ სცენას იმეორებდა მომდევნო წინასწარ დათვზულ ადგილას, სადაც ეყვე ელოდებოდა თავშეყრილი მათურებელი, ხოლო მის პირვანდელ ადგილს, სიუჟეტის ზენტი შესატყვისობის მიხედვით, სხვა პეკენტი იწყებდა სანახაობის გამართვას.

2. XX სუჟ. დასაწყისიდან პეკენტი დაერქვა ისეთ თეატრალურ წარმოდგენას, როდესაც გამოიყენება მოძრავი სასცენო მოედანი.

პეზადა (*ცირკი*) — ცხენოსნობის უმაღლესი სკოლის პოზიცია: ცხენი დგება ყალზე, (ყვანა ფეხებზე) თითქმის ვერტიკალურად.

პეიზაჟი — სურათი, ნახატი, რომელიც გამოხატავს ბუნებისადმი მხატვრის ესთეტიკურ და მოკიდებულებას.

Пейзажная живопись — живопись, предметом воплощения которой является эстетическое отношение художника к природе, архитектурным видам и т. д. П. ж. воспроизводит реальные или воображаемые виды различных местностей, а также виды городов или архитектурных комплексов.

landscape painting (англ.), peinture de paysage (франц.), Landschaftsmalerei (нем.), paesaggio (итал.), pintura de paisaje (исп.).

«Пенсионер» — название актеров театра «Комеди Франсез» (Париж). Члены труппы этого театра, получающего правительственную субсидию, но являющегося обществом на паевых началах, делятся на «П» и «Сосьетеров». «П.» как бы состоят на службе у «Сосьетеров» и получают жалование независимо от суммы доходов театра. Их набирают из провинциальных или частных парижских театров или из числа окончивших театральную школу

„Pensionnaire“ (франц. от лат.), «pensionary» (англ.), „Pensionär“ (нем.), „pensionato“ (итал.), „pensionista“ (исп.).

Пентастиль (арх.) — греческий храм с пятиколонным портиком на главном фасаде.

pentestylus (греч.).

Первый план (кино) — изображение человека до пояса.

foreground (англ.), avant-plan, premier plan (франц.), Vordergrund (нем.), piano primo (итал.), primero plano (исп.).

Пергола (арх.) — сооружение садово-парковой архитектуры, состоящее из ряда поставленных друг за другом арок или парных колонн, связанных поверху деревянной обрешеткой и обсаженных вьющимися растениями.

pergola (итал.), arbour (англ.), pergola (франц.), Pergola (нем.), pérgola (исп.).

Перегородка (стр.) — вертикальная внутренняя ограждающая конструкция, разделяющая смежные помещения в здании. П. бывают глухие и с проемами, полные

პეიზაჟური ფერწერა — ფერწერა, რომლის ასახვის საგანს წარმოადგენს მხატვრის ესთეტიკური დამოკიდებულება ბუნებისა ან არქიტექტურული ხედებისადმი. პეიზაჟური ფერწერა წარმოადგენს სხედასხვა მიდამოსი, აგრეთვე ქალაქებისა თუ არქიტექტურული კომპლექსების რეალურ ან წარმოსახვით ხედებს.

„პენსიონერი“ — თეატრ „კომედი ფრანსეზ“ (პარიზი) მსახიობი. ამ თეატრის დასის წევრები, რომლებიც მთავრობისაგან სუბსიდიას იღებენ, მაგრამ შეპაიეთა საზოგადოებას წარმოადგენენ, განიყოფებიან „პენსიონერებად“ და „სოსიეტერებად“. „პენსიონერები“ თითქოსდა სოსიეტერების სამსახურში არიანო, ხელფასს იღებენ თეატრის შემოსავლის გაუთვალისწინებლად. ისინი მოჰყავთ პროვინციების ან პარიზის კერძო თეატრებიდან, ანდა თეატრალური სკოლიდან (ეკრსლამთავრებულნი).

პენტასტილი (არქიტ.) — ხუთსვეტიანი პორტიკის მქონე ბერძნული ტაძარი.

პირველი ხედი (კინო) — როცა ადამიანი წელამდე ჩანს კადრში.

პერგოლა (არქიტ.) — ბალ-პარკული არქიტექტურის ნაგებობა; იგი შედგება გვერდიგვერდ განლაგებული თაღებისა ან წყვილადი სვეტებისაგან, რომლებიც ზემოდან ხით არის მოლარტყული და შეკრულია, შემორგული აქვს ხეიარა მცენარეები.

ტიხარი (მშენ.) — შიგა ვერტიკალური გადასაღობავი კონსტრუქცია, რომელიც ყოფს მოსაზღვრე სათავსებს შენობაში. არსებობს შემდეგი სახის ტიხარი: ყრუ და ღიობებიანი, სრული და

и неполные; несущие и не несущие; стационарные и передвижные или трансформируемые.

separation wall, partition (*англ.*), cloison, paroi (*франц.*), Zwischenwand, Scheidewand, Verschlag (*нем.*), tramèzzo, assito, tavolato (*итал.*), tabique, pared divisoria (*исп.*).

Передержка (кино) — переэкспонированный негатив, отличающийся большой плотностью не только в светлых, но и темных участках.

overexposure (*англ.*), surexposition (*франц.*), Überbelichtung (*нем.*), sovresporre, (*итал.*), sobreexposición (*исп.*).

Передвижная электростанция (лихтваген) — автономный агрегат, вырабатывающий электроэнергию для питания осветительных приборов при съемках в экспедициях и т. п. условиях, когда нет местных электросетей, к которым можно было бы подключить эти приборы. П. э. монтируется на автомобильном шасси или на автоприцепе. В условиях экспедиционных киносъемок применяют также П. э. переменного тока малой мощности для питания съемочной или звукозаписывающей аппаратуры.

lighting unit, light truck (*англ.*), chariot porte-lampe (*франц.*), Lichtwagen (*нем.*), centrale eléctrica ambulante (*итал.*), central eléctrica ambulante (*исп.*).

Передвижной театр — театр, показывающий спектакли в различных территориальных пунктах. Передвижной характер носила деятельность большинства народных театров: античных мимов, скоморохов, средневековых странствующих комедиантов и др. Но в собственном смысле слова, как особая форма профессионального зрелищного предприятия, П. т. создаются в XIX в. во многих странах. Наибольшее распространение П. т. получили в Советском Союзе.

mobile theatre (*англ.*), théâtre ambulante (*франц.*), Wandertheater (*нем.*), teatro ambulante (*итал.*), teatro ambulante (*исп.*).

არასრული; მზიდი და არამზიდი; სტაციონარული და მოძრავი ანუ გადასატან-გაღმოსატანი..

გაღმეტყუვნება (ზედმეტყუვნება, მუქი ნეგატივი) (კინო) — ზეექსპონირებულა, მუქი ნეგატივი, როელსაც აქვს ძლიერი სიმუქე არამართო ნათელ, არამედ ჩრდილოვან უბნებზეც, სადაც გამოსახულებას დეტალები არ განირჩევა

მოძრავი ელექტროსადგური (ლიხტვაგენი) — ავტონომიური აგრეგატი, რომელიც განათების აპარატურისათვის გამოიმუშაებს ელექტროენერგიას ექსპედიციებში და მსგავს პირობებში გადაღებებს დროს იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არის ადგილობრივი ელექტროსადგო, რომელზედაც შეიძლებოდა ამ აპარატურის მიერთება. მოძრავი ელექტროსადგური მოთავსებულია ავტომობილს შიგნით ან ავტომობილზე. ექსპედიციაში კინოგადაღებებისას გამოიყენება აგრეთვე მცირე სიმძლავრის ცვლად დენის მოძრავი ელექტროსადგური, რომელიც ელექტროენერგიით ეზრუნელობს ვადაღებ თუ ხმისჩამწერ აპარატურას.

მოძრავი თეატრი — თეატრი, რომელიც სპექტაკლებს უჩვენებს სხვადასხვა ტერიტორიულ პუნქტებში. მოძრავ ხასიათს ატარებდა სახალხო თეატრების უმრავლესობის მოღვაწეობა: ანტიკური მამების, სკომოროხების, შუა საუკუნეების მოსტიალუ კომედიანტების და სხვ. მაგრამ სიტუაციის ზუსტი გაგებით, როგორც პროფესიონალურა სანახაობითი წარმოდგენის განსაკუთრებული ფორმა, მოძრავი თეატრები იქმნება XIX საუკუნეში მრავალ ქვეყანაში. უღირსად დიდი გავრცელება პოვის მოძრავმა თეატრებმა საბჭოთა კავშირში.

Перезапись фонограмм (фильма) — важнейший творческий и технический процесс, когда несколько фонограмм (речи, музыки и разл. шумов) сводятся (перезаписываются) в одну фонограмму, предназначенную для получения совмещенной копии фильма. П. ф. осуществляется звукооператором совместно с режиссером.

Процесс П. дает возможность режиссеру совместно с звукооператором найти окончательное творческое решение звукового оформления фильма. П. ф. — завершающий процесс создания фильма, после чего печатается кинокартина.

mixing, re-recording (*англ.*), melange, mixage, reenrèglement (*франц.*), Überspielung, Umspielung (*нем.*), miscelánea (*итал.*), regarbar, miscelánea (*исп.*).

Переменные функции, вторичные функции (муз.) — временная переменная функций тонов лада или функционального значения аккордов, определяемая их подчинением побочной ступени лада, принимающей на себя временно функции тоникки. Временная тоникальность любого мажорного или минорного трезвучия ладотональности не снимает значение основной тоникки как главного тонального центра, которому в конечном итоге подчиняются и все временные тоникки.

variable function (*англ.*), fonctionnel variable (*франц.*), variable (wechselnde) Funktion (*нем.*), funzione variabile (*итал.*), funci3n variable (*исп.*).

Перепляс — русский народный танец веселого, задорного характера. Размер 2-дольный. Танцующие пары и группа соревнуются между собой в ловкости, выдумке, ухарстве. В основе П. — свободная импровизация участников. Существует массовый П., заканчивающийся общей пляской.

pererpias (*русск.*).

Периакты — в античном театре трехгранные вращающиеся призмы с разрисованными стенками. Помещались по обе стороны «скены» и имели одинаковую с ней высоту. П. дополняли декорацию живописным изображением

бმის გადაწერა (ფილმის) — გადაწერა ფონოგრამების (ფილმის) მნიშვნელოვანი შემოქმედებითი და ტექნიკური პროცესია, როდესაც ხდება რამოდენიმე ფონოგრამის (სმის, მუსიკის და სხვადასხვა ხმაურების) გაერთიანება (გადაწერა) ერთ ფონოგრამაზე, რომლის საშუალებით მიიღება ფილმის შეთავსებული ასლი. ხ. გ. აწარმოებს ხმის ოპერატორი რეჟისორთან ერთად.

ხ. გ. პროცესში რეჟისორი ხმის ოპერატორთან ერთად საბოლოოდ ადგენს (ხვეწავს) ფილმის სკოვანი გაფორმების საკითხს. ხ. გ. ფილმის შექმნის უკანასკნელი პროცესია, რომლის შემდეგ იბეჭდება კინოსურათი.

ცვლადი ფუნქციები, მეორადი ფუნქციები (მუს.) — კილოს ტონების ან აკორდების ფუნქციონალური მნიშვნელობის დროებითი ცვლილება. განისაზღვრება მათი დაქვემდებარებით კილოს დამხმარე საფეხურებისადმი, რომელაც დროებითი ტონიკის ფუნქციას კისრულობს. კილოტონალობის ნებისმიერი მეორეული ან მინორული სამხმოვანების დროებითი ტონიკურობა არ ხსნის ძირითადი ტონიკის, როგორც კილოს მთავარი ტონალური ცენტრის მნიშვნელობას. საბოლოო ჯამში მასვე ექვემდებარება ყველა დროებითი ტონიკა.

პერეპლიასი — მხიარული, ცეცხლოვანი ხასიათის რუსული ხალხური ცეკვა ორწილად ზოპაში, წარმოადგენს მოცეკვავე წყვილებისა და ჯგუფის შეჯიბრს სიმარჯვეში, საზრიანობასა და გამბედაობაში. პერეპლიასს საფუძვლად უდევს მოცეკვავეთა თავისუფალი იმპროვიზაცია. არსებობს მასობრივი პერეპლიასი, რომელიც საერთო ცეკვით მთავრდება.

პერიაკტები — ანტიკურ თეატრში სამწახნაგოვანი მბრუნავი, კედლებომატული პრიზმი. პერიაკტებს დგამდნენ „სენესი“ ორივე მხარეს და ისინი ერთნაირი სიმაღლისა იყვნენ. დეკორაციას აესებდა პერიაკტები, სადაც ადგილმდებარეობა

местности. Когда П. поворачивались, то поворот правой П. означал перемену местности, а поворот обеих—перемену страны. П. служили также в качестве кулис. Появление П. относится, приблизительно к IV в. до н. э.

periaktos (греч.).

Период — музыкальное построение, излагающее более или менее законченную муз. мысль. П. обычно состоит из 2 предложений (из 4, 8 тактов), членищихся на фразы. Различают П. повторного и неповторного строения. П. может быть несимметричным, с расширенным 2-м предложением; встречаются также П. с 3 предложениями. П. может быть однотональным и модулирующим; П. может служить разделом и самостоятельной простейшей формой гомофонной музыки.

periodos (греч.), period (англ.), période(франц.), Period (нем.), periodo (итал.), periodo (исп.).

Период смены кадров (кино) — продолжительность всего цикла киносъёмки.

time (period) of changing the shots (англ.), période de changement des cadres (франц.), Bildperiode (нем.), periodo di cambio quadri (итал.), periodo de cambio de cuadros (исп.).

Перистиль (в античной архитектуре) — колоннада, портик, галерея вокруг открытого пространства площади, двора, сада и т. п. В античной архитектуре — составная часть жилых и общественных зданий.

peristylon (греч.), peristyl (англ.), péristile (франц.), Peristil (нем.), peristilo (итал.), perestilo (исп.).

Периоды производства фильма — процесс производства фильма проходит через четыре главных П. п. ф.: сценарный, подготовительный, съёмочный и монтажно-тонировочный.

periods of film production (англ.), périodes de production de film (франц.), Filmproduktionsperiod (нем.), periodi di produzione del film (итал.), periodos de producción de film (исп.).

Периптер (арх.) — тип древнегреческого храма, прямоугольное в плане здание,

მბტერულად იყო ასახული. მარჯვენა პერაქტოს შეტრიალება აღვივებს შეცვლას ადგილებზე, ხოლო ორივე მხარის მოტრიალება კი — ქვეყნის შეცვლას. პერაქტებს ეკლესებადაც იყენებდნენ. მათ გამოჩენას IV ს. მიაკუთვებდნენ ჩ. წ. ა.

პერიოდი — მუსიკალური ნაგებობა, რომელშიც გამოცემულია მეტნაკლებად დასრულებული მუს. აზრი. პერიოდი ჩვეულებრივ შედგება 2 წინადადებისაგან (4 ან 8 ტაქტიანი), რომლებიც იყოფიან ფრაზებად. განარჩევენ განმეორებადი და არა-განმეორებადი აგებულებების პერიოდს: პერიოდი შეიძლება იყოს არასიმეტრიული, გაფართოებული მე-2 წინადადებით; ვახვედება აგრეთვე 3 წინადადებანი პერიოდი. პერიოდი შეიძლება იყოს ერთტონაღერი და მოდულარული: პერიოდი შეიძლება წარმოადგენდეს როგორც მუსიკალურ ნაწარმოებს მონაკვეთს, ისე ჰომოფონური მუსიკის დამოუკიდებელ უნარტიკულ ფორმას.

კადრების ცვლის პერიოდი (კინო) — კინოგადაღებების შუელი ციკლის ხანგრძლივობა.

პერისტილი (ანტიკურ არქიტ.) — სვეტნარი. პორტიკი (კარიბჭე), გალერეა მოედნის, ეზოს, ბაღის და სხვ. ირგვლივ. ანტიკურ არქიტექტურაში — საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი დაწესებულებების შენობათა შემადგენელი ნაწილი.

ფილმის წარმოების პერიოდები — ფილმის წარმოების პროცესი შეიცავს ოთხ ძირითად პერიოდს, ესენია: სასცენარო, მოსამზადებელი, გადაღებისა და სამონტაჟო-ტონირებისა.

პერიპტეროსი (არქიტ.) — ტველებრძნულ ტაძრის ტიპი; წვრილთხა გეგმის შენობა, რომელიც

с четырех сторон обрамленное колоннадой. Внутри храм обычно состоял из трех частей: пронаоса — входных сеней; наоса, или целлы и основного помещения.

peripteros (*греч.*).

Перистасис, перестазис (*арх.*) — колоннада вокруг целлы древнегреческого храма, птерон.

peristase (*греч.*).

Персимфанс (Первый симфонический ансамбль) (*муз.*) — симфонический оркестр без дирижера. Существовал в Москве в 1922—1932 гг.

persimphans (*русск.*).

Персонаж (*кино*) — действующее лицо сценария, кинофильма.

personnage (*франц.*), character (*англ.*), Person (*нем.*), personaggio (*итал.*), personaje (*исп.*).

Перспектива киноизображения — построение изображения пространственных объектов кино съемки на плоскости пленки и экрана. Различают линейную и воздушную перспективы, в кинематографе также т. н. динамическую или кинематографическую перспективу.

perspective of film image (*англ.*), perspective image de film (*франц.*), Perspektive des Filmbildes (*нем.*), prospettivo di imagine di cinema (*итал.*), perspectiva de imagen de film (*исп.*).

Перспективная декорация — тип театральной декорации, средствами линейной перспективы создающей у зрителей иллюзию большой глубины, пространства, реальности сценического пейзажа, объемности изображенных на сцене архитектурных сооружений.

perspective scenery (*англ.*), décoration perspective (*франц.*), perspektivische Dekoration (*нем.*), decorazione prospettiva (*итал.*), decoración perspectiva (*исп.*).

Перспективная живопись — род живописи, художественная выразительность которой основывается на использовании эффектов перспективы. П. ж. объединяет:

მელსაც ოთხივე მხარეს სვეტების მწყარიე უჯლის გარს. შიგნით ჩვეულებრივ სამი ნაწილისაგან შედგებოდა: პრონაოსის—წინკარის, ნაოსისა ანუ ცელისა და ძირითადი სადგომისაგან.

პერისტაზისი (არქიტ.) — სვეტნარი ძველი ბერძნული ტაძრის ცელას გარშემო.

პერსიმფანსი (პირველი სიმფონიური ანსამბლი) (მუს.) — სიმფონიური ორკესტრი ღირიკორის გარეშე. არსებობდა მოსკოვში 1922—1932 წლებში.

პერსონაჟი (კინო) — სცენარის, კინოფილმის მოქმედი პირი.

კინოგამოსახულების პერსპექტივა — სურცის გადმოცემა სიბრტყეზე — ფირზე და ეკრანზე. არსებობს წრფივი და ტონალური პერსპექტივა. კინემატოგრაფიაში განასხვავებენ აგრეთვე ე. წ. დინამიკურ ანუ კინემატიკურ პერსპექტივას.

პერსპექტიული დეკორაცია — ისეთი ტიპის თეატრალური დეკორაცია, რომელიც ხაზოვანი პერსპექტივის საშუალებით მაყურებლებს უქმნის სივრცის დიდი სიღრმის, სცენური პეიზაჟის რეალობის, სცენაზე წარმოსახული არქიტექტურულ ნაგებობათა მოცულობითობის შთაბეჭდილებას.

პერსპექტიული ფერწერა — ფერწერის სახე, რომლის გამოხატულება ემყარება პერსპექტივის ეფექტებს. პერსპექტიული ფერწერა აერთიანებს: 1. არქიტექტურული ხედის ამსახველ პეი-

1. Архитектурный видовой пейзаж («ведугა»). 2. Живопись интерьеров. 3. Декоративную и театрально-декорационную живопись.

perspective painting (*англ.*), peinture perspective (*франц.*), perspektivische Malerei (*нем.*), pittura prospettiva (*итал.*), pintura perspectiva (*исп.*).

Перспективная съёмка — способ изображения местности в таком виде, как она видна с какой-либо одной точки.

perspective filming (*англ.*), prise de vues perspective (*франц.*), perspektivische Filmaufnahme (*нем.*), ripresa di prospettiva (*итал.*), filmación (rodaje) perspectiva (*исп.*).

Перспективные совмещения — простой и эффективный способ комбинир. съёмки, соединение в одном кадре, в единой перспективе различных по характеру или масштабу объектов съёмки. Простейшая форма П. с. — совмещение при съёмке объемной декорации и актёров с рисованными или фотографическими плоскими фонами, изображающими пространство за снимаемой сценой. П. с. пользуются в случае замены части декорации или природы макетом, рисунком, фотографией, диапозитивом, рирпроекцией. П. с. снимаются сказочные сцены: великаны и карлики, архитектурные ансамбли, строительство которых практически невозможно или обходится дорого. К П. с., осуществляемым двойной экспозицией и более, относятся практически большая часть комбинированных съёмок.

perspective combination (*англ.*), perspective réunion (*франц.*), perspektivische Dekung (*нем.*), unica prospettiva (*итал.*), reunión perspectiva (*исп.*).

Перфорация киноплёнки — ряды отверстий у края киноплёнки, служащие для транспортирования (движения) плёнки в киносъёмочной, кинокопировальной, монтажной, кинопроекционной и подобной аппаратуре.

perforare (*лат.*), sprocket hole (*англ.*), perforation (*франц.*), Perforation (*нем.*), perforazione (*итал.*), perforación (*исп.*).

ზაეს (-კედუგა). 2. ინტერიერების ფერწერას. 3. დეკორატიულ და თეატრალურ-დეკორატიულ მხატვრობას.

პერსპექტიკული გადაღება — ხერხი, როდესაც აღგულმდებარეობა ისეთი სახით აისახება, როგორც მოჩანს იგი ერთი რომელიმე წერტილიდან.

პერსპექტიკული შეთავსება — კომბინირებული გადაღების მარტივი და ეფექტური ხერხი ერთ კადრში, ერთიან პერსპექტივაში სხვადასხვა ხასიათისა თუ მასშტაბის გადასაღები ობიექტების შეთავსება. პერსპექტიკული შეთავსების უმარტივესი ფორმა მოცულობითი დეკორაციისა და მხასობების შეთავსება ნახატ ან ფოტოგრაფიულ ბრტყელ ფონებთან, რომლებიც გადასაღები სცენის მიღმა სივრცეს ქმნიან. პ. შ. შესაძლებელია დეკორაციის ან ნატურის ნაწილის შეცვლა მაკეტირებული ნახატით, ფოტოგრაფიით, დიაპოზიტვიით, რირპროექციით.

პ. შ. იღებენ ზღაპრულ სცენებს. გოლაათებს, ქონდრისკაეებს, ქალაქების არქიტექტურულ ანსამბლებს, რომლის აშენება პრაქტიკულად შეუძლებელია ან ძვირი ჯდება. არსებობს პ. შ. ორმაგ და მეტ ექსპოზიციებში ე. წ. პ. შ. შემდგომი მოდელირებით, მინახატებით და ა. შ. ეს კომბინირებული გადაღების ცალკე და მნიშვნელოვანი განყოფილებაა.

კინოფირის პერფორაცია — ნასვრეტების მჭირი კინოფირის კიდეზე, რომელთა შემუშავებთაც ხდება ფირის ტრანსპორტირება (მოძრაობა) კინოგადაღებზე, კობირაპარატში, სამონტაჟო, კინოსაპროექციო და მზავის აპარატურაში.

Перхиса — древнегрузинский танец, в котором участники держатся за руки.

perkhisa (ერუ.).

Перхули — грузинский народный танец хороводного типа. Древнейшие виды П. — «схაპუ», сопровождавший трудовые процессы, и ритуальный «шушпар», исполнявшийся в честь луны, и многие сванские хороводы. Известно большое количество видов П. Одна из распространенных форм — многоярусный П. («ორსართულა», или «ემკრელო», от «ემო» — верхний), исполняется одними мужчинами; музыкальный размер 3/4. Древняя форма П. состоит из медленной и быстрой частей; музыкальный размер 4/4.

perkhuli (ერუ.).

Перш (цирк) — эквилибристический снаряд, деревянный или металлический шест длиной от 2 до 10 м. П. бывают прямые, гнувшиеся, коленчатые, вилкообразные, пневматические, наращивающиеся в виде лестниц и др.

perche (ფრანც.).

Песня — простой, доступный вид вокальной музыки, объединяющий поэтический и музыкальный текст в единый песенный образ. П. различаются по жанрам, видам, складу, формам исполнения и т. д. Различают П. профессиональные и народные.

song (ანგლ.), chanson (ფრანც.), Lied (ნემ.), canzone (იტალ.), canción (исп.).

Петиметр — актерское амплуа, существовавшее в XVIII в. в русском театре: тип светского вертопраха, шёголя, пустого, невежественного дворянина, рабски подражавшего всему французскому, всему заграничному.

petit maitre (ფრანც.).

ფერხისა — ძველი ქართული ცეკვა, რომლის მონაწილეები ერთმანეთთან სელიხელჩაკლებულნი ცეკვავენ.

ფერხული — ქართული ხალხური საფერხული ტიპის ცეკვა. ფერხულის უძველესი სახეებია „ოსხაპე“, რომელიც ასლდა მუშაობის პროცესს, რიტუალური შუშპარი, რომელიც მთვარის პატივსაცემად სრულდებოდა, ბევრი სვანური ფერხულები. ცნობილია ფერხულის მრავალი სახეობა. მისი ერთ-ერთი გავრცელებული ფორმაა სართულიანი ფ. (ორსართულა ან ზემკრელო — სიტყვიდან „ზემო“), რომელსაც მხოლოდ მამაკაცი ასრულებენ. მუსიკალური ზომა 3/4. ფ.-ის უძველესი ფორმა ნელი და სწრაფი ნაწილებიდან შედგებოდა; მისი მუსიკალური ზომაა 4/4.

პერში (ციკი) — ეკვილიბრისტული იარაღი, 2 მეტრიდან 10 მეტრამდე სიგრძის, ხის ან ლითონის ლატანი. პერში ვეხვდება სწორი, დრეკადი, დამუხლებული, სამსაფეხურიანი, ჩანგლისებური, პნევმატური, დასაგრძელებელი, კიბის სახისა და სხვ.

სიმღერა — ვოკალური მუსიკის ადვილად მისაწვდომი სახეობა, რომელშიც პოეტურა და მუსიკალური ტექსტი ერთიან სასიმღერო სახეშია თავმოყრილი. სიმღერები განსხვავდებიან ენართი, სახეობით, წყობით, შესრულების ფორმით და ა. შ. განარჩევენ პროფესიულ და ხალხურ სიმღერებს.

პეტიმეტრი — აქტიორული ამპლუა, რომელიც არსებობდა რუსეთში XVIII საუკ. დიდგვაროვანი ქარავმეტას, კობტაპრუწა, უქნარა, უბირი თავადიშვილის ტიპი, რომელიც მონურად ბაძვდა ყოველზე ფრანგულს, ყოველივე უცხოურს.

Петля (цирк) — 1. Деталь гимнастических снарядов в форме петли, предназначена для выполнения трюка «флажки» (см.), а также в воздушной гимнастике.

2. Наименование трюка воздушной гимнастики, заключающегося в падении вниз головой.

noose (англ.), noeud (франц.), Schlinge (нем.), cârpio (итал.), nudo, lazo (исп.).

Петля (кино) — изгиб киноплёнки (ленты), дающий возможность двигаться плёнке из одной плоскости в другую. Например: при помощи П. обеспечивается движение плёнки и подающей кассеты в фильмовой канал и дальше в приёмную кассету. В совр. киноаппаратах П. практически или не применяют, или применяют сравнительно редко.

film loop (англ.), boucle de film (франц.), Filmschleife (нем.), nodo di film (итал.), nudo de film (исп.)

«Петрушка» — 1. Главный персонаж русских народных кукольных представлений. Пьесы с участием П. входили в репертуар скоморохов. Для внешнего вида П. характерны: большой нос крючком, смеющийся рот, часто два горба. Одевшие П. — красная блуза, на голове колпак с бахромой или шутовский наряд. Представления П. давались обычно на ярмарках, на базарах, во дворах. В них принимали участие два человека: один играл на шарманке (ранее — на гусях, дудке) и участвовал в диалоге, другой из-за ширмы показывал кукол, держа на правой руке П., а на левой поочередно его партнеров. П. — явление глубоко народное, о чем свидетельствует и тематика этих представлений, и их форма (двуступица с прибаутками). В настоящее время спектакли с участием П. крайне редки, но система кукол, носящих общее название «петрушек», или ручных кукол, широко применяется в советском театре кукол.

მარყუვი (ცირკი) — 1. მარყუვის ფორმის ტანვარჯიშული იარაღის დეტალი, განკუთვნილია საპერო ტანვარჯიშისა და აკრობატული ილუზიის „ბარალებს“ ჩასატარებლად.

2. ილუთის სახელწოდება, როცა მსახიობი ხტომისას ძირს თავით ეშვება.

მარყუვი (კინო) — კინოფირის გარკვეული ხვეული, რომელიც მოძრავი ფირის გადასვლის საშუალებას იძლევა ერთი სიბრტყიდან მეორეში. მაგ.: მ. უბრუნველყოფს უ. მოძრაობას მიმწოდებელი კასეტიდან ფილმის არხში და შემდგომ მიმღებ კასეტაში. თანამედროვე კინოაპარატებში მ. პრაქტიკულად არ გამოიყენება ანდა გამოიყენება იშვიათად.

„პეტრუშკა“ — 1. რუსული ხალხური თოჯინების წარმოდგენის მთავარი პერსონაჟი. პიესები, რომლებშიაც „პეტრუშკა“ მონაწილეობდა, შედიოდა ქილოების რეპერტუარში. „პეტრუშკას“ გარეგნობისათვის დამახასიათებელია: მოკაუქმებული გრძელი ცხვირი, გაღიმებული სახე, ხშირად — ორი კეზი; ტანსაცმელი: წითელი ხალათი, თავზე — ფოჩიანი ჩაჩი, ანდა მასხარას მორთულობა. „პეტრუშკას“ წარმოდგენები ჩვეულებრივ იმართებოდა ბაზრობაზე, ეზოებში. წარმოდგენაში მონაწილეობდნენ ორნი: ერთი არღანზე (უფრო ადრე კი ბარბითზე, ან სალამურზე) უკრავდა და დიალოგში მონაწილეობდა, მეორე კი, თუკირს ამოფარებული, თოჯინებს ათამაშებდა — მარჯვენა ხელში „პეტრუშკა“ ეჭირა, მარცხენაში კი როგროვობით მისი პარტნიორები. „პეტრუშკა“ უადრესად ხალხური მოკლენაა, რასაც ადასტურებს ამ წარმოდგენის თემატიკაცა და მათი ფორმა (ორტაუპედი ნართაული სიტყვებისა და ზემების გამოყენებით). ახლა ძალზე იშვიათადღა გვხვდება სპექტაკლები „პეტრუშკის“ მონაწილეობით, მაგრამ ისეთი თოჯინების სისტემა, რომელთაც ზოგადი სახელწოდება „პეტრუშკები“ ანუ ხელით სათამაშო თოჯინები ეწოდება, ფართოდ გამოიყენება საბჭოურ თოჯინების თეატრში.

2. Старинный русский народный кукольный театр, обычно бродячий. Называется так по прозвищу главного персонажа представлений (верховой, или ручной куклы). Пьесы юмористического и сатирического характера с участием Петрушки известны с XVII в.; они входили в репертуар скоморохов. Представления давались на ярмарках, во дворах. Один актер управлял куклами (Петрушка, цыган-барышник, капрал, черт и т. п.) и декламировал, пользуясь т. н. пищиком, другой сопровождал действие игрой на гуслях, дудке, позднее на шарманке. Присмы театра П. восприняты в значительной мере советским кукольным театром.

Petruscka (русск.).

Печать (кერ.) — заключается в том, что рисунок, отпечатанный керамической краской на специальном печатном станке на тонкой папиросной бумаге, переносится на изделие, после этого бумага снимается и изделие передается в декоративный обжиг. Раскраска изделий способом печати дает возможность наносить только одноцветные рисунки, главным образом контуры рисунка.

printing on ceramic ware (англ.), impression céramique (франц.), keramische r Druck (нем.), stampa di ceràmica (итал.), estampado de ceràmica (исп.).

Печать контактная (кино) — при данном способе печати, киноплёнка с оригиналом изображения и киноплёнка для копии при копировании плотно прижимаются друг к другу. Размеры печатаемого изображения и оригинала при контактной печати получаются одинаковыми. Ср. оптическая печать (противост. процесс).

contact printing (англ.), tirage par contact (франц.), Kontaktkopieren (нем.), stampa di contatto (итал.), sello de contacto (исп.).

Печать оптическая (кино) — при способе П. о. оригинал изображения на кино-

2. ძველებური რუსული ხალხური თოჯინების თეატრი, ჩვეულებრივ მოსტეალე. სახელწოდება მომდინარეობს წარმოდგენის მთავარი მოქმედი პირის (სცენისზედა, ან ხელით სათამაშო თოჯინის) სახელიდან. სატირული ან იუმორული ხასიათის პიესები, რომლებშიც პეტრუშკა მონაწილეობს, ცნობილია XVII საუკუნიდან. ეს პიესები შედიოდა სკომოროხების რეპერტუარში. წარმოდგენები იმართებოდა ბაზრობებზე, მოედნებზე, ეზოებში. ერთი მსახიობი ათამაშებდა თოჯინებს (პეტრუშკა), ბოშა-გამყიდველი, კაპრალი, ეშმაკი და ა. შ.) და ლაპარაკობდა (იყენებდა ე. წ. ზუზუნას), მეორე კი გუსლზე. სალამურზე, უფრო გვიანდელ ხანაში — არღანზე უკრავდა და ასეთ მუსიკალურ თანხლებას უყენებდა მოქმედებას. პეტრუშკას თეატრის მეთოდები მნიშვნელოვანწილად ათთვისა საბჭოთა თოჯ. თეატრმა.

ტვიფარი (კერამ.) — მდგომარეობს იმაში, რომ სპეციალურ საბეჭდო დაზგაზე, სიფრფინა პაპიროსის ქაღალდზე კერამიკული საღებავით დაბეჭდილი ნახატი გადაიტანება ნაკეთობაზე. ამის შემდეგ ქაღალდი შემოეხსნება და ნაკეთობა გადაეცემა დეკორატიული გამოწვისათვის. ტვიფარს ხერხით ნაკეთობის შეღებვა საშუალებას იძლევა დავიტანოთ მხოლოდ ერთფერიანი ნახატები, უმთავრესად ნახატის კონტურები.

კონტაქტური ბეჭდვა — კ. ბ. დროს კონფირა ორიგინალური გამოსახულებით და ფირი განკუთვნილი ასლის მისაღებად მჭიდრო კონტაქტში მოძრაობენ. ასეთი ხერხით ბეჭდვისას დედნისა და ასლის ზომები ერთმანეთს ემთხვევა. შდრ. ოპტიკური ბეჭდვა (საპირისპირო პროცესი).

ოპტიკური ბეჭდვა (კინო) — ოპტიკური ბეჭდვისას ხდება გამოსახულების პროექცია (ობიექ-

пленке просецируется объективом на светочувствительный слой кинопленки для копии. Размер изображения при П. о. может быть изменен по мере необходимости. П. о. широко применяется в комбинированных съемках (впечатывание, выкопировка, панорамирование в кадре), при переводе фильмов, снятых с частотой 16 кадров на 24 кадра, при изготовлении фильмокопий с 35 мм на 16 мм и на 8 мм, при переводе одного вида кинематографа в другой, напр.: широкоформатного в нормальный и т. д.

optical printing (*англ.*), tirage optique (*франц.*), optisches Kopieren (*нем.*), stampa ottica (*итал.*), sello óptico (*исп.*).

Пианджэндо (*муз.*) — муз. термин, означающий, что следует исполнять плача, рыдая, жалуясь.

piangendo (*итал.*).

Пиаффе (*цирк.*) — движение лошади, выполняемое на месте: лошадь одновременно поднимает переднюю и заднюю ноги по диагонали.

piaffer (*франц.*).

Пикельгеринг — комический персонаж немецкого театра. Появился в XVII в.; один из вариантов образа Гансвурста. П. — ловкий пройдоха, грубиян, обжора и добродушный увалень; исполнители носили костюм, напоминающий матросский — желтые штаны, красную куртку, жилет, серую шляпу. П. был участником спектаклей «английских комедиантов» в Германии. Этот персонаж встречался также и в русских пьесах XVII—XVIII вв.

Pickelhering (*нем.*).

Пикностиль (*арх.*) — храм с тесно стоящими колоннами. В промежутках между колоннами пикностиля может входить до $1 \frac{1}{2}$ нижнего диаметра колонны.

piknostylos (*греч.*).

ტივის საშუალებით) ფირზე მის შექმვარძნობიარე ფენაზე, რომელზედაც მიიღება ასლი. გამოსახელებს ზომა ო. ბ. საკიროებისამებრ შეიძლება ნებისმიერად შეცვალოს.

ო. ბ. ფართოდ გამოიყენება კომბინირებულ გადაღებებში (კადრებში ჩაბეჭდვის, ამობეჭდვის, პანორამირების მიზნით). ო. ბ. წარმოებს ფილმებს გადაყვანა 16 კადრიდან 24 კადრულ პროექციისათვის. აგრეთვე ფილმის ასლების დამზადება 35 მმ ფარიდან 16 მმ-ან-ზე, კინემატოგრაფის ერთი სახეობიდან მეორეში გადასვლა, მაგ. ფართო ფორმატიდან ნორმალურში და ა. შ.

პიანჭენდო — მეს. ტერმინი. რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მოთქმით, ტრირით, ჩივილით.

პიაფე (ცირკი) — ცხენის მოძრაობა ადგოლებზე ცხენი ერთდროულად სწეეს პილაწინა და უკანა ფეხს დაეგონალებად.

პიკელჰერინგი — გერმანული თეატრის კომიკური პერსონაჟი. ეს სახე გაჩნდა XVII საუკუნეში როგორც მანსფელდის ერთ-ერთი ვარიანტი. პიკელჰერინგი უხეში, ღორძივლი, გაქვრილი, უბოროტო ყალბაბანდია: ამ როლის შემსრულებელს ეცვა მებზღვარისებური ტანსაცმელი — ყუთივლი შარვალი, წითელი კურტაჟი, ვიღებო, ენერა ჩაერისფერი ქელი. პიკელჰერინგი მონაწილეობდა გერმანიაში გამართულ ანტიკლერალურ კომუნისტურ სპექტაკლებში. ეს პერსონაჟი XVII—XVIII საუკუნეებში პიესებშიც გვხვდება.

პიკნოსტილი (არქიტ.) — ტაძარი მკიდროდ დაყენებული სვეტებით. პიკნოსტილის სვეტებს შორის შუალედებში შეიძლება მოთავსდეს სვეტის $1 \frac{1}{2}$ -მდე ქვედა დიამეტრი.

Пилла-уйн, пилла-уйин — узбекский народный женский танец. Исполняется под аккомпанемент дойры.

pillai-uin (узбекск.)

Пилоны (арх.) — 1. Две высокие, узкие в плане, усеченные пирамиды, с узким проходом — дверью между ними, составляющие монументальные входы в древнеегипетские храмы.

2. Мощные столбы (большого сечения, чаще всего прямоугольные в плане), служащие опорой плоских или сводчатых перекрытий.

3. Опора моста.

pylon (греч.), pylon (англ.), pylône (франц.), Pylon (нем.), pilône (итал.), pilón (исп.).

Пилотон (кино) — см. Хлспушка.

Пилястра, пилястр — плоский вертикальный выступ прямоугольного сечения на поверхности стены или столба. П. имеет те же части (ствол, капитель, база) и пропорции, что и колонна, служит для членения плоскости стены или в качестве опоры — для подпружной арки или балки.

pilastro (итал.), pilaster (англ.), pilastre (франц.), Pilaster (нем.), pilastra (исп.).

Пинакотека — хранилище живописных произведений, картинная галерея.

pinakothéke (греч.), pinacotec (англ.), pinacothèque (франц.), Pinakothek (нем.), pinacotheca (итал.), pinacoteca (исп.).

Пирамида (цирк) — элемент пластической, художественной и силовой акробатики. Группа акробатов, поддерживая друг друга, создает сложные, композиционно оформленные фигуры.

от греч: pyramis, pyramidos.

pyramid (англ.), pyramide (франц.), Pyramide (нем.), pirámide (итал.), pirámide (исп.).

Пирогравюра — рисунок, выжженный на дереве или коже.

от (греч.) pyg и (франц.) gravure.

pyro-gravure (англ.), pyrogavure (франц.), Pyrogavüre (нем.), pirografia (итал.), pirogabado (исп.).

პილა - უინი — ქალთა უზბეკური ხალხური ცეკვა. სრულდება დოირის თანხლებით.

პილონი (არქიტ.) — 1. ორი მაღალი, ვიწრო, წაყვეთილი პირამიდა, რომელთა შორის ვიწრო გასასვლელია გაკეთებული. ასეთი სახის მონუმენტური შესასვლელები აქვთ ძველ ეგვიპტურ ტაძრებს.

2. მძლავრი ბოძი (დიდი განაკვეთისა, უმეტესად სწორკუთხა გეგმის მქონე) ბრტყელი ან კამაროვანი გადახურვის საყრდენად.

3. სიღის ბურჯი.

პილოტონი (კინო) — იხ. ტყაცუნა.

პილასტრი, კედლის სვეტი — სწორკუთხოვანი განივევების მქონე ვერტიკალური შევილი კედლის ან სვეტის ზედაპირზე. პილასტრს ისეთივე ნაწილები (ღერო, კაპიტელი, ბაზისი) და პროპორციები აქვს, როგორც სვეტს, მისი დანიშნულებაა კედლის სიბრტყის დანაწევრება. იყენებენ საბჭენი თაღების ან კოქების საყრდენადაც.

პინაკოთეკა — ფერწერული ნაწარმოებების საცავი, სურათების გალერეა.

პირამიდა (ცირკი) — კლასტიკური, მხატვრული და ძალოსნური აკრობატიკის ელემენტი; ერთიმეორეზე მდგომი ადამიანებისაგან შედგენილი, კომპოზიციურად გაფორმებული ფიგურები.

პიროგრაფიურა — ხეზე ან ტყავზე ამომწვარი ნახატი.

Пирон (*арх.*) — стержень, связывающий каменные блоки путем закладки в специальные пазы.

piçon (*греч.*).

Пиротехник (*кино*) — работник киностудии, которому поручены изобразительные эффекты, имитирующие при кино съемках дым, огонь, взрывы, полеты ракет, трассирующих пуль, удары о цель пуль и снарядов и т. д.

от *греч.* πυρ+τεχνῆ, *pyrotechnic* (*англ.*), *pyrotechnique* (*франц.*), *Pyrotechiker* (*нем.*), *pirotécnico* (*итал.*), *pirotécnico* (*исп.*).

Пиротехнические эффекты — изобразительные эффекты, имитирующие при кино съемках дым, огонь, взрывы, полет ракет и трассирующих пуль, удары о цель пуль и снарядов. П. э. применяются при съемках батальных сцен и катастроф, а также для имитации производственных дымов, тумана атмосферной дымки, чаще на задних планах декораций.

от *греч.* πυρ и *technikῆ*.

pyrotechnic effects (*англ.*), *effet pirotechnique* (*франц.*), *pyrotechnische Effekte* (*нем.*), *effetto pirotecnico* (*итал.*), *efecto pirotécnico* (*исп.*).

Пирриха — античный мимический военный танец. Исполнялся в сопровождении флейт. Танцующие с оружием в руках изображали сцены наступления и боя. П. возникла в Спарте. В Афинах П. была частью панафинейских празднеств. В первые века Римской империи П. стала эффективным театральным представлением. Многочисленные изображения П. сохранились в вазовой живописи.

pyrrhicha (*греч.*).

Пирс (*арх.*) — выступ причальной линии, сооружение для причала судов с двух сторон.

pier (*англ.*), *quai d'escale* (*франц.*), *Pier*, *Anlegesteg* (*нем.*), *calata*, *banchina* (*итал.*),

34. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

პირონი (*არქიტ.*) — ლითონის ღერო, რომელიც სპეციალურ კილოებში მოთავსებით აკავშირებს ქვის ბლოკებს.

პიროტექნიკოსი (*კინო*) — კინოსტუდიის თანამშრომელი, რომელიც გადაღების პროცესში ქმნის გამომსახველობით ეფექტებს: კვამლის, ცეცხლის, აფეთქების, რაკეტის აფრენის, ტყეების და ქურავების მიზანში სროლის იმიტაციას და სხვა.

პიროტექნიკური ეფექტები — პიროტექნიკური ეფექტების საშუალებით ხდება კინოკადრში კვამლის, ცეცხლის, აფეთქების, მგზავი ტყეისა თუ რაკეტის ქროლის, მიზანში ტყეის ან ყუმბარის მოხვედრის და მსგავსი მოვლენების იმიტაცია. პიროტექნიკური ეფექტები სწორად გამოიყენება ბატალური სცენებისა და კატასტროფების გადაღებისას. პიროტექნიკური ეფექტები ქმნიან ატმოსფერული ნისლის თე საწარმოო კვამლის ეფექტს, სწორად დეკორაციის უკანა პლანზე.

პირიხა — ანტიკური მიმიკური საომარი ტყევა. სრულდებოდა ფლეიტების თანხლებით. ხელში იარაღმომარჩებულო მოცეკვავენი განასახიერებდნენ შეტევისა და ბრძოლის სცენებს. პირიხა წარმოიშვა სპარტაში. ათენში პირიხა შედიოდა პანათონური ღვთაებასა და სხვა ღვთაებების შემადგენლობაში. რომის იმპერიის პირველ საუკუნეებში პირიხა გადაიქცა ეფექტურ თეატრალურ წარმოდგენად. პირიხას მრავალი ფერწერული გამოსახულებაა შემონახული ლარნაკთა მონასტრობაში.

პირსი (*არქიტ.*) — ზღვაში შეკრილი ნაგებობა, რომელსაც ორივე მხრიდან გემების მისადგოში აქვს მოწყობილი.

Пируэт — 1. (*в балете*) термин, обозначающий полный оборот (или несколько оборотов) танцовщика или танцовщицы на месте, на полупальцах или пальцах одной ноги, осуществляется с помощью различных приемов, придающих телу вращательное движение. Отдельные П. могут соединяться между собой танцевальными шагами (па). В таком случае, выполняющая последовательный ряд П., исполнитель передвигается по прямой или по кругу. Вращение на одной ноге широко распространено в народном танце, откуда это движение перешло в сценический танец (со временем видоизменилось и обогатилось).

2. (*цирк*) — трюк в прыжковой акробатике и гимнастике. Акробат (гимнаст), делая полный оборот тела в воздухе, в то же время вращается вокруг продольной оси своего тела (винтобразно).

pirouette (франц.).

Пистон (*муз.*) — 1. Деталь вентиля в духовых медных инструментах с помповым вентильным механизмом. Представляет собой поршень с клавишей (круглая кнопка на наружном конце), которую исполнитель во время игры нажимает пальцем.

2. Название вентиля системы Э. Ф. Перине (изобретен в 1839 в Париже), применяемое в инструментоведении и специальной литературе.

3. Сокращ. название «корнет-а-пистона».

piston (франц.), piston, valve (англ.), Druckventil (нем.), pistone (итал.), piston (исп.).

Пифферари — странствующие итальянские музыканты, играющие на пифферо.

pifferari (итал.).

Пифферо — итальянский музыкальный инструмент, национальная разновидность волынки.

piffero (итал.).

პირუეტი — 1. (ბალეტში) ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს მოცეკვეის სრულ ბრუნს (ან რამდენიმე ბრუნს) ადგილზე, ცალი ფეხით, ერგეერებზე ან ტერებზე. მისი შესრულების დროს გამოიყენება სხვადასხვა ხერხი, რომლებიც ტანს მატებენ ბრუნვით მოძრაობას. ცალკეული პირუეტები შეიძლება გაერთიანდეს საცეკვაო ნაბიჯებით (პა). ასეთ შემთხვევაში, პირუეტების თანამიმდევრობით შესრულებისას შემსრულებელი მოძრაობს სწორ ხაზზე ან წრიულად. ცალ ფეხზე ტრიალი ფართოდაა გავრცელებული ხალხურ ცეკვებში, სწორედ იქიდან გადმოვიდა ეს მოძრაობა სცენურ ცეკვებში (დროთა განმავლობაში სახეშეცვლილი და გამდიდრებული).

2. (ცირკი) — ხტომითი აკრობატიკისა და ტანვარჯიშის ილეთი: აკრობატი ხტომისას ასრულებს ხრახნისებურ, სრულ ბრუნს პაერში.

პისტონი (მუს.) — 1. ტუმბოიანი ვენტლის მექანიზმის მქონე ლითონის ჩასაბერი საკრავების დეტალი, ტუმბოიანი კლავიში (მრგვალი ლილავი გარე ბოლოზე), რომელსაც შემსრულებელი თითო აპერს დაკერის დროს. 2. ე. ფ. პერინეს სისტემის ვენტლის სახელწოდება (გამოგონებულია 1839 წ. პარისში), რომელიც მიღებულია საკრავთმცოდნეობაში და სპეციალურ ლიტერატურაში.

3. „კორნეტ-ა-პისტონის“ შემოკლებული სახელწოდება.

პიფერარი — პიფეროზე დამკვრელი მოხეტიალე იტალიელი მუსიკოსები.

პიფერო — იტალიური სამუს. საკრავი, გულა-სტიკირის ეროვნული ნაირსახეობა.

Пиштак, пештак (арх.) — портал, характерный для средневековых культовых и общественных зданий Ближнего и Среднего Востока. П. имеет форму высокого прямоугольника, в середине которого располагается большая входная ниша. П. представлял собой как бы самостоятельную, часто богато декорированную часть здания, иногда превосходящую его по высоте.

pishtac (перс.).

Пищик (муз.) — 1. Дудочка или свисток, издающий пискливый звук.

2. Бытовое название тонкой стальной пластиночки (язычка) — источника звука в баянах, аккордеонах и т. п. язычковых инструментах.

3. Тонкая камышевая пластиночка-трость, применяемая для звукоизвлечения в духовых тростевых инструментах. Чаще всего П. называют двойную трость (у зурны, гобоя, фагота и др.).

whistle (англ.), sifflet (франц.), Pfeife (нем.), fisicchio, fischiello (итал.), silbato (исп.).

Плагальная каденция, плагальный каданс — завершение музыкального построения, основанное на переходе от субдоминанты (аккорда субдоминантовой функции) к тонике (тоническому созвучию). П. к. противопоставляется автентической каденции, включающей доминанту.

plagale cadence (англ.), cadence plagale (франц.), plagal Kadenz, Plagalschluß (нем.), cadenzà plagale (итал.), cadencia plagal (исп.).

Плагальные лады (муз.) — в средневековой теории музыки лады, в которых опорные звуки образуют интервал квинты (I и IV ступени).

plagios (греч.), plagal mode (англ.), mode plagal (франц.), plagale Kirchentnarten (нем.), modo plagale (итал.), modo plagal (исп.).

План (театр) — 1. часть сценической площадки. Расположена параллельно рампе. Ширина (глубина) — 1,5—1,8 м (зависит от расстояния между софитами, количество которых определяет число пла-

н-беговых дорожек). — 2. часть сценической площадки, расположенная параллельно рампе. Ширина (глубина) — 1,5—1,8 м (зависит от расстояния между софитами, количество которых определяет число плановых дорожек).

Сактевни (მცხ.) — 1. Сактевни, армянский свисток, издающий пискливый звук.

2. Бытовое название тонкой стальной пластиночки (язычка) — источника звука в баянах, аккордеонах и т. п. язычковых инструментах.

3. Тонкая камышевая пластиночка-трость, применяемая для звукоизвлечения в духовых тростевых инструментах. Чаще всего С. называют двойную трость (у зурны, гобоя, фагота и др.).

Плагальური კადენცია, პლაგალური კადანსი — завершение музыкального построения, основанное на переходе от субдоминанты (аккорда субдоминантовой функции) к тонике (тоническому созвучию). П. к. противопоставляется автентической каденции, включающей доминанту.

plagale cadence (англ.), cadence plagale (франц.), plagal Kadenz, Plagalschluß (нем.), cadenzà plagale (итал.), cadencia plagal (исп.).

Плагალური ლადები (მცხ.) — в средневековой теории музыки лады, в которых опорные звуки образуют интервал квинты (I и IV ступени).

plagios (греч.), plagal mode (англ.), mode plagal (франц.), plagale Kirchentnarten (нем.), modo plagale (итал.), modo plagal (исп.).

Плანი (თეატ.) — 1. часть сценической площадки. Расположена параллельно рампе. Ширина (глубина) — 1,5—1,8 м (зависит от расстояния между софитами, количество которых определяет число плановых дорожек).

нов). Первый П. от портальной арки называется нулевым, следующие — I-м, II-м и т. д.

2. (арх.) — Изображение на плоскости, в определенном масштабе, горизонтально-го разреза сооружения.

3. Место расположения кого-чего-н. в перспективе с точки зрения удаленности его от зрителя (на переднем, на заднем плане сцены, картины).

planum (лат.), plan (англ.), plan (франц.), Plan, Grundriß (нем.), piano (итал.), plano (исп.).

План кинематографический — относительный масштаб изображения в кинокадре. Выбором П. к. режиссер осуществляет свою трактовку эпизода или куска сценария, монтажное изложение действия, а также формирует ритм этого действия. Существует 6 названий планов применительно к показу человека на экране:

1. дальний план — показаны человек во весь рост и окружающая его атмосфера;
2. общий план — человек во весь рост;
3. средний план — человек до колен;
4. первый план — человек до пояса;
5. крупный план — голова человека;
6. деталь.

shot (англ.), plan, prise, prise de vous (франц.), Aufnahme, Einstellung (нем.), piano cinematográfico (итал.), plano cinematográfico (исп.).

Планы пространственные (изобр. исп.) — зоны, на которые делится изображаемое на плоскости пространство с целью убедительной передачи его глубины. Предметы, расположенные близко к зрителю, образуют первый П. п., более удаленные — второй, третий и т. д. Каждый П. п. и предметы, расположенные на нем, получают специфическую линейную, объемную и цветовую характеристики в силу перспективного сокращения изменения четкости очертаний и цвета в зависимости от расстояния и т. п.

spatial planos (англ.), plans d'espace (франц.), räumliche Pläne (нем.), piani spaziali (итал.), plano de espacio (исп.).

პლანს (პორტალური თალიდან) ნულოვანი ეწოდება, მომდევნოს — პირველი, მეორე და ა. შ.

2. (არქიტექტურაში) — შენობის პორტიონტალური განაკვეთის გამოსახულება სიბრტყეზე რაიმე მასშტაბით.

3. ვისიმე ან რისიმე მდებარეობა პერსპექტივაში, მაყურებლისაგან მისი დაშორებისდა მიხედვით (სცენის, სურათის წინა, უკანა პლან).

კინემატოგრაფიული ხედი — გამოსახულების შეფარდებითი მასშტაბი კინოკადრში. კინემატოგრაფიული ხედის შერჩევით რეჟისორი ახორციელებს ეპიზოდის ან სცენის ერთი მონაკვეთის თავისეულ გაგებას, მოქმედების მონაკვეთის გადმოცემას, აგრეთვე აყალიბებს ამ მოქმედების რიტმს, არსებობს ექვსი სახის ხედი ეკრანზე ადამიანის ჩვენებისდა შესატყვისად: 1. შორი ხედი — როცა ნაჩვენებია ადამიანი მთელი ტანით და აგრეთვე მისი გარემომცველი გარემო; 2. საერთო ხედი — ადამიანი მთელი ტანით; 3. საშუალო ხედი — ადამიანი მუხლამდე; 4. პირველი ხედი — ადამიანი წელამდე; 5. ახლო ხედი — ადამიანის თავი; 6. დეტალი.

სივრცობრივი გეგმები (ასეთი ხელოვნ.) — ზონები, რომლებზედაც. მისი სიღრმის დამაჩერებლად გადმოცემის მიზნით. იყოფა სიბრტყეზე გამოხატული სივრცე. მაყურებლის სახლოვეს განლაგებული საგნები წმინდა პირველ სივრცობრივ გეგმას, შედარებით შორს მდებარე საგნები კი მეორეს, მესამეს და ა. შ. თითოეული სივრცობრივი გეგმა და მასზე განლაგებული საგნები იღებენ სპეციფიკურ ხაზოვან, მოცულობით და შეფერილობით ხასიათს პერსპექტიულ შემცირების, მანძილზე დაპოკიდებულ გამოსახულებისა და ფერის სიმკვეთრის და სისუათა გამო.

Планш, бланш (цирк) — 1. Силовой воздушно-гимнастический трюк. Артист висит на воздушном гимнастическом снаряде или в руках партнера с вытянутыми носками в положении, параллельном земле.

2. Прием в джигитовке. Артист висит в горизонтальном положении под животом бегущей лошади.

planche (франц.).

Планшет — (пол сцены) состоит из отдельных выемных щитов, плотно прилегающих друг к другу. П. бывает горизонтальный и покатый, с уклоном от арьерсцены к рампе. Покатый П. применяют обычно в т-рах, где идут балетные спектакли, т. к. при наклонной поверхности сцены зрителям легче видеть фигуры танцующих. В современ. т-ре П. механизирован, в нем имеются поворотные круги, люки, фурки и т. д.

planchette (франц.).

Планш-пируэт (цирк) — переворот в воздухе вокруг своей оси на 360°.

planch-pirouette (франц.).

Планш-сальто (цирк) — переворот в воздухе с прогнутым корпусом тела.

planch - salto (франц.).

Пластическая акробатика (цирк) — сочетание силовых и фигурно-композиционных элементов, основанных на особой гибкости тела: каучук, «клишники», акробатические этюды, художественно-акробатические группы.

plastic acrobatics (англ.), acrobatie plastique (франц.), plastische Akrobatik (нем.), acrobazía plástica (итал.), acrobacia plástica (исп.).

Плафон — 1. Потолок, украшенный живописью, мозаикой или лепкой.

2. Произведение монументально-декоративной живописи, украшающее перекрытие какого-либо помещения.

პლანში, ბლანში (ცირკი) — 1. ძალისხერხე, საპერო-ტანვარჯიშული ილეთი; მსახობი სპორტული იარაღს ან პარტნიორის ხელს ჩაჭიდებული ცერებგაკიშული პორიზონტალურ მდგომარეობაში.

2. საჭირთო ილეთი; მსახობი დაკიდებულა გაქნებულ ცხენის მუცელქვეშ პორიზონტალურ მდგომარეობაში.

პლანშეტი—ცხენის იატაკი. შედგება ერთ-მანეთთან მკიდროდ მიჯრული ცალკეული ასახსნელი დაფენისაგან. პლანშეტი შეიძლება იყოს პორიზონტალური ან დამრეცი — არეისცენიდან რამპისაკენ დახრილი. დამრეცი პლანშეტი ჩვეულებრივ ისეთ თეატრშია, სადაც საბალეტო სპექტაკლები იმართება, ვინაიდან, ასეთ შემთხვევაში, მაყურებელი უკეთ უყურებს მოცეკვავეთა ფიგურებს. თანამედროვე თეატრში პლანშეტები მექანიზებულია, მრწყობილია მბრუნავი წრეები საძრომები, ფურკები და სხვ.

პლანშ-პირუეტი (ცირკი) — პერში შემოტრალება 360°-ით.

პლანშ-სალტო (ცირკი) — განწყილი ტანით პერში გადატრალება.

პლასტიკური აკრობატია (ცირკი) — ძალისხერხისა და ფიგურულ-კომპოზიციური ელემენტების შეხამება, დამყარებული ტანის გამსაკეთებელ მოქნილობაზე: „კაუჩუკი“, „კლიშნიკი“, აკრობატული ეტიუდები, მხატვრულ-აკრობატული გჯუფები.

პლაფონი — 1. ფერწერით ან რელიეფით შექმნილი კერა.

2. მონუმენტურ-დეკორატიული მხატვრობის ნაწარმოები, რომელც აქობს ამა თუ იმ სადგომის გადახურვას.

3. Арматура электрического светильника, устанавливаемого на потолках.

plafond, decorated ceiling (англ.), plafond (франц.), Plafond, Deckenlampe (нем.), plafoniera, soffitto (итал.), plafón, lámpara de techo (исп.).

Плашка — щипковое клише в виде гладкой пластины того или иного формата, служащее для печатания фоновых участков.

lint block (англ.), cliché de fond, planche de fond (франц.), Tonplatte (нем.), cliché di fondo (итал.), clisé de fondo (исп.).

Плектр (муз.) — тонкая (металлическая костяная, пластмассовая) пластина, согнутая в виде незамкнутого кольца, свободным сужающимся концом которого приводят в колебание струны щипковых инструментов. П. надевают на кончик большого или указательного пальца. П. в виде тонкой пластинки с заостренным концом называется медиатором.

plektron (греч.), mediator (лат.), plectrum (англ.), plectre (франц.), Plektron (нем.), pléltro (итал.), plectro (исп.).

Пленка негорючая (безопасная), или триацетат — основа кинопленки 0,12—0,18 мм толщиной изготавливается из триацетатцеллюлозы (негорючая основа). П. н. неогнеопасна. Ранее изготавливалась пленка на нитроцеллюлозной основе (горючая основа), огнеопасная.

safety stock (англ.), pellicule de sécurité, pellicule ininflammable (франц.), Sicherheitsfilm (нем.), pellicola ininflammabile (итал.), pelicula ininflammable (исп.).

Пленка неэкспонированная (кино) — кинопленка, не подвергнутая действию света.

non-exposed stock, raw stock (англ.), film vierge (франц.), Rohfilm, unbelichteter Film (нем.), pellicola inimpressionata (итал.), pelicula no expuesta (исп.).

Пленка обратимая (кино) — пленка, на которой негативное изображение может быть (путь особой фотографической обработки) обращено, т. е. превращено в позитивное изображение.

reversible stock (англ.), pellicule inversible (франц.), Umkehrfilm (нем.), pellicola reversibile (итал.), pelicula reversible (исп.).

3. კერზე მიმაგრებული ელექტროსანათის არმატურა.

გამხრახნი — თეთიის კლაშე ამა თუ იმ ფორმატის ვლუვი ფირფიტის სახით, რომელიც იხმარება ფონისათვის განკუთვნილ მონაკვეთთა ბექტონისათვის.

პლექტრი (მუს.) — თხელი (ლითონის, ძელის, პლასტმასის) ფირფიტა, გაღუნულა ჩაუკეტავი წრის მსგავსად, რომლის თავისუფალი, შევიწროებული ბოლოთი არხევენ საწკმეტ საკრავების სიმებს. პლექტრს ცერის ან საჩვენებელი თითის ბოლოზე იყებენ. წვეტიან. თხელი პლასტმასის ფირფიტისაგან დამზადებულ პლექტრს მედიატორი ეწოდება.

უწვადი (უსაფრთხო) ფირი (კინო) ანუ ტრიაცეტატი — ფირის 0,12—0,18 მმ-ის სისქის ძირი (ფუძე), რომელიც მზადდება ტრიაცეტატული ლობისაგან (უწვადი ფუძე).

უ. ფ. ცეცხლსაშიში არ არის. ადრე ფირის დამზადებისას გამოიყენებდნენ ნიტროცელიულოზურ ძირს (აღებად ფუძეს).

ნიტროცელიულოზური ფუძე ცეცხლსაშიშია.

ფირი არაექსპონირებული (კინო) — კინოფირი, რომელზედაც არ უმოქმედია შუქს.

ფირი შექცევადი (კინო) — ფირი, რომელზეც ნეგატიური გამოსახულება შეიძლება (საგანგებო ფოტოგრაფიული დამუშავებით) გადაიქცეს პოზიტიურ გამოსახულებად.

Пленка стандартная (кино) — пленка, шириной 35 мм.

ფირი სტანდარტული (კინო) — ფირი 35 მმ სიგანისა.

standart film (ანგლ.), pellicule format standart (ფრანც.), Normalfilm (ნემ.), pellicola standardizzata (იტალ.), pellicula estandarizada (უსპ.).

Пленка широкая (кино) — пленка шириной 70 мм.

ფართო ფირი (კინო) — ფირი 7 მმ სიგანისა.

wide film (ანგლ.), film large (ფრანც.), Breitfilm (ნემ.), pellicola a largo formato (იტალ.), pellicula anche (უსპ.).

Пленэр (жив.) — передача в картине естественного света, воздушной среды со всем богатством переходов и оттенков цвета. Пленэрная живопись сложилась в результате работы художников под открытым небом (не в помещении). П. означает также передачу с помощью серебряных тонов рассеянного солнечного света.

პლენერი (ფერწ.) — სურათში ბუნებრივი სინათლის, ჰაერის გარემოს ფერთა მდიდარი გადასვლებისა და ელფერის გადმოცემა. პლენერული ფერწერა შეიქმნა ლია ეს ქვეშ ხატვის შედეგად (და არა შენობაში). პლენერი ნიშნავს აგრეთვე მოვერცხლისფრო ტონების დახმარებით მზის გაფანტული სინათლის გადმოცემას.

plain air (ფრანც.).

Плечевая акробатика (цирк) — состоит из прыжковых комбинаций «верхних» партнеров с плеч в плечи «нижних» партнеров, в т. ч. и на «колошну».

მხრის აკრობატიკა (ცირკი) — მოიცავს ხტო-მითი ვარჯიშების კომპოზიციებს; „ქვედა“ პარტნიორების მხრებზე მდგომ „ზედათა“ ახტომა და ეკლავ მათ მხრებზე დახტომა.

humerus acrobatics (ანგლ.), acrobatie de l'épaule (ფრანც.), Schulter akrobatik (ნემ.), acrobazia omerale (იტალ.), acrobacia humera (უსპ.).

Плечо свода (арх.) — часть свода, отстоящая от начала свода на расстоянии 30°—50°.

კამარის მხარი (არქიტ.) — კამარის ნაწილი, რომელც დაშორებულია კამარის წამოწყებას 30°—50°-ით.

arm of the arch, arm of the vault (ანგლ.), bras de la voûte (ფრანც.), Bogenschulter (ნემ.), bracciò di volta (იტალ.), brazo de la bóveda (უსპ.).

Плинт (арх.) — квадратная плита, являющаяся нижней частью базы колонны или столба; подножие пьедестала.

პლინთი (არქიტ.) — კვადრატული ფლაკონი მელიტ სვეტის ან ბოდის ბაზისის ქვედა ნაწილს წარმოადგენს. კვარცხლბეკის ძირა.

plinthos (გრეკ.), base moulding, plinth (ანგლ.), maconnerie d'embase (ფრანც.), Plinthe, Sockelplatte (ნემ.), plinto (იტალ.), plinto (უსპ.).

Плинтус (арх.) — узкий деревянный брусок вдоль внутренних стен здания, закрывающий щель между стеной и полом.

პლინთუსი (არქიტ.) — შენობის შიგა კედლის და იატაკის პირაპირის საფარი ხის ეიწრო თამასა, ლარტყა.

plinthos (გრეკ.), plinth (of floor) (ანგლ.), plinthe (du plancher) (ფრანც.), Fußbodenleiste, Leiste, Sockelfries, Sockelleiste (ნემ.), listello di base, plinto (იტალ.), plinto del suelo (უსპ.).

Плита несущая (*арх.*) — плита, воспринимающая основные нагрузки и работающая на изгиб. П. н. бывают железобетонные, деревянные, легкобетонные и др. Применяется в гражданских, промышленных и других сооружениях.

supporting plate (*англ.*), plaque d'appui (*франц.*), Auflageplatte, Säulenbasis (*нем.*), piazza d'appoggio (*итал.*), placa de apoyo (*исп.*).

Плита-оболочка (*арх.*) — относится к тонкостенным пространственным оболочкам. П. о. совмещают несущие и ограждающие функции и перекрывают пространства между несущими стенами или основными пролетными конструкциями (балки, фермы и т. д.). Характерные пролеты — 18—24 м, при ширине плит-оболочек не более 3 м.

plate-cover, jacket, envelope, shell (*англ.*), plaque-chemise, enveloppe (*франц.*), Platte-Hülle (*нем.*), lastra-inviloppo (*итал.*), chapa-cubierta, planchacubierta, hoja-cubierta (*исп.*).

Плитка облицовочная (*стр.*) — для внутренней облицовки и полов бывают квадратные и четырехугольные с разным соотношением сторон, шестиугольные, восьмиугольные, к ним изготовляются половники, фасонные части для внешних и внутренних углов, плинтусов, карнизов.

covering plate (*англ.*), plaque de recouvrement (*франц.*), Deckplatte (*нем.*), quadrillo (*итал.*), cubrejunta, chapa de cubrimiento (*исп.*).

Плоскорельефная резьба (художественная) — дает невысокий, носящий силуэтный характер. Рельеф, обычно обрабатывается дополнительными прорезями, моделирующими изобразительные.

flat - relief engraving (*англ.*), gravure plate en relief (*франц.*), flachrelief Schnitt (*нем.*), incisione piatta di rilievo (*итал.*), grabado plano de relieve (*исп.*).

Площадь — имеющее общественное назначение архитектурно организованное незастроенное пространство в пределах населенного пункта.

square (*англ.*), place (*франц.*), Platz (*нем.*), piazza, piazzale (*итал.*), plaza (*исп.*).

შიდი ფილა (*არქიტ.*) — ფილა, რომელიც იღებს ძირითად დატვირთვის და ღუნვაზე მუშაობს. შეიძლება იყოს რკინაბეტონის, ხის, მსებუქი ბეტონის და ა. შ. იყენებენ სამოქალაქო, სამრეწველო და სხვა დანიშნულების ნაგებობებში.

ფილა-გარსი (*არქიტ.*) — განეკუთვნება თხელკედლიან სივრცობრივ გარსებს. ფილა-გარსი მოიცავს ზიდვისა და მოზღუდვის ფუნქციებს და გადახურავს სივრცეს შიდა კედლებს ან ძირითად მაღისებურ კონსტრუქციებს შორის (კოჭები, ფერები და ა. შ.). დამახასიათებელი მაღაა 18—24 მ, როცა ფილა-გარსის სიგანე არ აღემატება 3 მ-ს.

ფილა მოსაპირკეთებელი (მშენ.) — იატაკის და შიდა მოპირკეთებისათვის არსებობს კვადრატული და სხვადასხვა შეფარდების მქონე გვერდებიანი; ოთხკუთხა, აგრეთვე ექვსკუთხა, რვაკუთხა ფილები. ამასთანავე, მზადდება ნახევრები, ფასონური ნაწილები გარე და შიდა კუთხეებისათვის, პლინთუსებისათვის, ლავგარდნებისათვის, კარნიზებისათვის.

ბრტყელრელიეფური კვეთა (მხატვრული) — იღებს დაბალ რელიეფს, რომელიც სილუეტურა ხასიათისაა. რელიეფი ჩვეულებრივ გამოსახულების მამოღებელი დამატებითი კრილებით მუშავდება.

შოედანი — საზოგადოებრივი დანიშნულების მქონე, ხუროთმოძღვრულად გაფორმებული გაშენიანებული სივრცე დასახლების ფარგლებში.

Площадной театр — термин, применяемый к различным видам народных театральных представлений, происходивших на площадях и улицах под открытым небом (напр., ср.-век. «мистерия», «фарс», итал. «комедия дель арте», русские «скоморихи» и т. д.).

square-place theatre (англ.), publique-place théâtre (франц.), Platztheater (нем.), teatro da piazza (итал.), teatro de la legua (исп.).

Пляска — вид народного танца. Распространен у многих народов. Характерные черты пляски — элементы стихийности, импровизации, нередко отсутствие строго установленной хореографической композиции.

dance, dancing (англ.), danse (франц.), Tanz (нем.), danza (итал.), danza baile (исп.).

Поверхность внутренняя (арх.) — поверхность, ограничивающая свод снизу.

intrados (англ.), intrados (франц.), innere Gewölbefläche (нем.), intradosco (итал.), intradós (исп.).

Поворотный круг сцены — вращающаяся часть сценической площадки. П. к. позволяет осуществлять быструю смену картин на сцене, создавать реальное ощущение непрерывности сценического действия. Вращение П. к. может непосредственно влиять на смену темпов и общий ритм спектакля. Необходимая принадлежность сцены современного драматического театра П. к. иногда применяется и в оперно-балетных театрах в виде сборно-разборной установки.

turn-table (англ.), plaque tournante (франц.), Drehkreis (нем.), piattaíórme girevole (итал.), placa giratoria (исп.).

Подвал — см. подвальный этаж.

basement, cellar (англ.), cave, collier (франц.), Untergeschoß (нем.), sotieranco, scantinato, cantina (итал.), sótano, subsuelo (исп.).

Подвальный этаж (арх.) — этаж, пол которого расположен ниже уровня при-

მოედნის თეატრი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს სხვადასხვა სახეობის სახალხო თეატრალურ წარმოდგენებს, რომლებიც იმართებოდა ქუჩებსა და მოედნებზე, ღია ცის ქვეშ (მაგალითად. შუა საუკ. „მისტერია“, „ფარსი“, იტალიური „კომედია დელ არტე“, რუსული „სკომოროხები“ და ა. შ.).

პლიახე (როკვა ძვ. ქ.) — ხალხური ცეცვის სახეობა. გავრცელებული მრავალ ხალხთან. პ. -ს დამახასიათებელი ნიშნებია: სტიქიურობის, იმპროვიზაციულობის ელემენტი, ხშირად არ გააჩნია მკაცრად დადგენილი ქორეოგრაფიული კომპოზიცია.

შიგა ზედაპირი (არქიტ.) — ზედაპირი, რომელიც შემოსაზღვრავს თაღს ჭვენიდან.

მბრუნავი წრე (სცენისა) — სცენის მოედნის მოძრაი ნაწილი. მბრუნავი წრე საშუალებას იძლევა სწრაფად შეიცვალოს სურათები სცენაზე, შეიქმნას სცენური მოქმედების უწყვეტობის რეალური შეგრძნება. მბრუნავი წრის ტრიპლს შეუძლია უშუალო გავლენა მოახდინოს სპექტაკლის ტემპისა და საერთო რიტმის მონაცვლეობაზე. მბრუნავი წრე, რომელიც თანაქედროე დრამატული თეატრის სცენის აუცილებელი ელემენტებია. ზოგჯერ ოპერისა და ბალეტის თეატრშიც, გამოიყენება ხოლმე ასაწყობი დანადგარის სახით.

სარდაფი — იხ. სარდაფის სართული.

სარდაფის სართული (არქიტ.) — შენობის მიმდებარე ტროტუარის ან მიწის ზედაპირის დო-

лежащего к зданию тротуара или поверхности земли более чем наполовину высоты помещений.

basement (*англ.*), sous sol (*франц.*), Untergehoß (*нем.*), scantinato (*итал.*), sótano (*исп.*).

Подвес — светильник, подвешиваемый к потолку помещения. П. состоит из источников света, рассеивающей или отражающей арматуры и подвесного устройства.

suspension, barcket (*англ.*), suspension (*франц.*), Suspension (*нем.*), sospensione (*итал.*)
suspensión (*исп.*).

Подвесная дорога (*стр.*) — дорога, путь которой подвешен к опоре выше уровня земли, а подвижной состав располагается частично ниже пути. По конструкции П. д. подразделяются на канатные и рельсовые, по назначению — на грузовые и пассажирские.

suspended road, ropeway, funicular railway (*англ.*), route suspendu, transporteurs aériens, funiculaire, téléphérique (*франц.*), Hängebahn (*нем.*), strada sospesa, filovia, teleferica (*итал.*), cable aéreo, teleférico (*исп.*).

Подголосочный склад (*муз.*) — неимитационный полифонический склад, в котором основная мелодия сопровождается дополнительными голосами (подголосками), нередко как бы варьирующими ведущий голос. Типичные образцы П. с. дают русские многоголосные песни (хороводные, протяжные и др.).

added stamp (*англ.*), l'harmonie complémentaire (*франц.*), Füllstimmen (*нем.*), ordine di seconda voce (*итал.*), armonía de segunda voz (*исп.*).

Подготовительный период (в производстве фильма) — осуществляется творческая разработка отдельных сцен и кадров, проводится подготовка к съемкам, разрабатываются эскизы, чертежи, календарные планы. В подготовительном периоде участвует съемочная группа и основные отделы киностудии.

preparatory period, spade-period (*англ.*), période préparatoire (*франц.*), vorbereitende Periode (*нем.*), periodo preparativo (*итал.*), periodo preparatorio (*исп.*).

Подгрифок (*муз.*) — клиновидная деревянная планочка, помещается между гри-

нса и мимарта თავისი სიმაღლის ნახევარზე მეტად ჩაღრმავებული სართული.

საკიდარი — ქერზე ჩამოკიდებული სანათი. საკიდარი შედგება სინათლის წყაროსა, გამბნევი და ამრეკლი არმატურის და საკიდი მოწყობილობისაგან.

საბავირო გზა (მშენ.) — გზა, რომლის საჯალი ნაწილი ჩამოკიდებულია მიწის დონეს აცილებულ საბრჯენებზე, ხოლო მოძრავი შემადგენლობა გალაგებულია ნაწილობრივ გზის ქვემოთ. კონსტრუქციის მიხედვით კიდული გზა იყოფა საბავიროდ და სარელსოდ, დანიშნულების მიხედვით კი — სატვირთო გზად და საგზავრო გზად.

თანახმიერა წყობა (მუს.) — არაიმიტაციური პოლიფონიური წყობა, სადაც ძირითად მელდიას თან ახლავს დამატებითი ხმები, რომლებიც ხშირად წამყვანი ხმის თავისებურ ვარიეტებს ეწევიან. პ. წ.-ის ტიპური ნიმუშებია რუსული მრავალხმიანი სიმღერები (საფერხელო, გაბმული და ა. შ.).

მოსამზადებელი პერიოდი (ფილმის წარმოებისა) — როცა ხორციელდება ცალკეული სცენებისა და კადრების შემოქმედებითი დამუშავება, გადაღებისათვის მზადება, მუშავდება ესკიზები ნახაზები, კალენდარული გეგმები. მოსამზადებელ პერიოდში მუშაობაში ჩართულია მთელი გადაღები ჯგუფი და კინოსტუდიის ძირითადი განყოფილებები.

ნახევარგრიფი (მუს.) — ხის სოლისებური ფირფიტა, რომელიც თავსდება ვიოლინოს, ალტის,

ფომი და шейкой скрипки, альта, виолончели и придает грифу необходимый наклон.

taille piece, stringboard (ანგლ.), cordier (ფრანც.), Saitenhalter (ნემ.), cordiera (იტალ.), cordal (исп.).

Поддержка (цирк) — положения, при которых «верхние» или «средние» партнеры, поддерживаемые нижними, принимают различные скульптурные позы.

support, supporting (სენლ.), soutien, appui (ფრანც.), Stütze (ნემ.), appoggio, sostegno (იტალ.), apoyo, sostén (исп.).

Поддержка — приемы, применяемые танцовщиками в дуэтом танце, благодаря которым танцовщица может находиться в длительном равновесии на полу и сохранять различные позы в воздухе. Основные приемы партнерной П.: за руку, за плечо, за талию. П. разделяются на партнерную («нижнюю»), воздушную («верхнюю») и акробатическую.

appui (ფრანც.), lift (ანგლ.), Unterstützung, Stütze (ნემ.), sorreggere, puntello (იტალ.), sostén (исп.).

Подзор (арх.) — декоративная узорчатая полоса вдоль свесов крыши. При деревянных кровлях П. делается из доски, украшенной сквозной или глухой резьбой, при металлических — из прорезной железной или медной полосы.

trimmings (ანგლ.), passementeries (ფრანც.), Besatz (ნემ.), cornicione intagliato (იტალ.), cornisa labraola (исп.).

Подиум, подий (арх.) — 1. Высокая платформа (подножие), на которой возводились античные (главным образом древнеримские) храмы.

2. Стена вокруг арены античного цирка, отделяющая ее от амфитеатра.

3. Подножие императорской ложы.

4. Балка вдоль стены вокруг амфитеатра.

podium (лат.).

ჩელოს გრფსა და ყელს შორის და ხელს უწყობს გრფის საკირო დაქანებას.

გამაგრება (ცირკი) — მდგომარეობა, რომლის დროსაც „ზედა“ ან „შუა“ პარტნიორები, რომლებიც „ქვედებს“ ეყრდნობიან, იღებენ სხვადასხვა სკულპტურულ პოზებს.

შეშვლედა — მოცეკვავეთა ხერხები, რომლებიც გამოიყენებენ დუეტურ ცეკვაში და რომლის წყალობით მოცეკვავე ქალს შესაძლებლობა აქვს ხანგრძლივად დაიკავოს წონასწორობა იატაკზე ან შეინარჩუნოს პოზა ჰაერში. პარტერული შეშვლეებს ძირითადი ხერხებია: ხელის, მხრის და წელის. შეშვლეება არსებობს პარტერული („ქვედა“) ჰაერში („ზედა“) და აკრობატული.

არშია, ჩუქურთმინი ლავგარდანი (არქიტ.) — დეკორატიული ჩუქურთმინი ზოლი სახურავის ყოველის გასწვრივ. ხის სახურავის არშიას კვირული ან ყრუ ჩუქურთმა აქვს, ლითონის სახურავისას — რკინის ან სპილენძის კვეთილი ზოლის სახე.

პოდუმი (არქიტ.) — 1. მაღალი ბაქანბი (ეპარცილები), რომელზედაც იგებოდა ანტიკური (უმოცერესად ძველრომაული) ტაძარი.

2. კედელი ანტიკური ცირკის არენის ირგვლივ, რომელიც ჰყოფდა მას ამფითეატრისაგან.

3. იმპერატორის ლოჯის ევარცხლები.

4. კოჭი, ამფითეატრის შემოღობვად კედლის გასწვრივ.

Подклет (*арх.*) — старое русское название нижнего нежилого этажа в жилом деревянном или каменном доме или нижнего яруса в церквях. П. в жилых домах часто служили для хозяйственных нужд (кладовые, склады и т. п.).

podklet (*русс.*).

Подоконник (*стр.*) — деталь нижней части внутреннего обрамления оконного проема. П. представляет собой доску толщиной 3—7 см, укладываемую на уровне нижнего бруса оконной коробки. Доска несколько выступает из плоскости стены внутрь помещения.

window-sill (*англ.*), appui d'une fenêtre (*франц.*), Fensterbrett (*нем.*), davan zale (*итал.*), antepecho de ventana (*исп.*).

Подмалевок (*жив.*) — подготовительная стадия работы над картиной, предварительный набросок в одном или многих тонах, выполненный с расчетом на последующее наложение краски.

outline, sketch, draft (*англ.*), ébauche, esquisse, croquis (*франц.*), Skizze (*нем.*), impasto (*итал.*), esbozo, croquis (*исп.*).

Подмости — вид сценической площадки: портативный помост из деревянных штов и досок, под открытым небом, которым пользовались для своих представлений народные бродячие актеры различных стран (мимы в Древней Греции и Риме, исполнители итальянской комедии масок и др.).

stage, boards (*англ.*), tréteaux (*франц.*), Bretter (*нем.*), palcoscenico (*итал.*), tablas (*исп.*).

Подрамник, подрамок (*жив.*) — рама на которую натягивается полотно для картины. Законченная картина на П. в свою очередь вставляется в раму.

subframe (*англ.*), encadrement (*франц.*), Blendrahmen (*нем.*), telaio (*итал.*), bastidor auxiliar, subbastidor (*исп.*).

Подсветы операторские — щиты или экраны, отражающие свет и служащие для

Подсветка (*арх.*) — освещение с помощью лампы или электрической лампы, освещающей сцену или декорации. Подсветка осуществляется с помощью специальных осветительных приборов, устанавливаемых на сцене или в зале.

Рафа (*შენ.*) — სარკმლის ლიობის შიგა ჩარჩოს ქვედა ნაწილი. რაფა თავისთავად წარმოადგენს ფიქარს 3—7 სმ სისქისას, რომელიც გაკეთებულია ფანჯრის ჩარჩოს ქვედა ძელის სიმაღლეზე. ფიქარი ცოტათი გამოწეულია კედლის სპირტისაგან.

ქვეფენილი (*ფერწ.*) — სურათზე მუშაობის მოსაზრებელი სტადია. ტილოზე წინასწარ ერთი ან რამდენიმე ფერით ანასახის შესრულება იმ ანგარიშით, რომ შემდეგ მასზე ზემოდან დაატანება ფერები.

outline, sketch, draft (*ანგლ.*), ébauche, esquisse, croquis (*ფრანც.*), Skizze (*ნემ.*), impasto (*იტალ.*), esbozo, croquis (*ისპ.*).

ფიქარნაგი — სასცენო მოედნის სახეობა. პორტატული ფიქრული სცენა ღია ცის ქვეშ, რომელსაც იყენებდნენ თავიანთი სპექტაკლებისათვის სხვადასხვა ქვეყნის ხალხური მოხეტიალე მსახიობები (მიმები ძველ საბერძნეთსა და რომში, იტალიური ნიღბების კომედიის შემსრულებლები და სხვ.).

ქვეჩარჩო (*ფერწ.*) — რომელზედაც სურათისათვის წინასწარ გადაიჭიმება ტილო. ქვეჩარჩოზე დამთავრებული სურათი შემდეგ ჩაისმება ჩარჩოში.

სინათლის ამრეკლავი საოპერატორო ფარები — ფარები ანუ ეკრანები, რომლებიც სინათლეს

подсвечивания снимаемых объектов при киносъемках на натуре. Применяются для высветления теневых участков или для высвечивания объекта с целью создания разнообразных эффектов освещения. В качестве П. о. используются зеркала или отражатели со свсторассенвающими покрытиями.

operator's illumination, lighting indirect (*англ.*), éclairage d'opérateur, éclairage indirecte (*франц.*), Operateurbeleuchtung, indirekte Beleuchtung (*нем.*), illuminazione blanda (*итал.*), iluminación indirecta (*исп.*).

Подставка (*муз.*) — деревянная деталь струнных музыкальных инструментов, ограничивающая длину звучащей части струны и служащая для передачи колебаний струн дек.

bridge (*англ.*), cliévalet (*франц.*), Steg (*нем.*), ponticello (*итал.*), soporte (*исп.*).

Подтекст (в *театральном искусстве*) — комплекс мыслей и чувств, содержащихся в тексте, произносимом персонажами пьесы. П. раскрывается актерами не только в словах, но и в паузах, во внутренних не произносимых вслух монологах. П. является одним из основных средств овладения образом.

undercurrent (*англ.*), sous-texte, texte-dessous (*франц.*), Untertext, unausgesprochener Sinn (*нем.*), senso recondito, senso velato (*итал.*), sentido solapado, intringulis (*исп.*).

Подъемное оборудование (*сцены*) — совокупность механизмов, с помощью которых осуществляется подъем и спуск декораций, т. н. «сидежды сисны», осветительных приборов и т. п.

lifter (*англ.*), appareils de levage (*франц.*), Hebevorrichtungen, Hebemaschinerie (*нем.*), mazzi di sollevamento (*итал.*), mecanismo elevador (*исп.*).

Подъем свода (стрела, вынос) (*арх.*) — перпендикуляр, опущенный из вершины свода на линию, соединяющую две начальные точки кривой направляющей.

rise (of a vault) (*англ.*), flèche de voûte (*франц.*), Pfeilhöhe, Bogenhöhe (*нем.*), frèccia di vòlta (*итал.*), flecha de bóveda (*исп.*).

არეკლავენ. მათ იყენებენ ნატურაზე გადასაღები ობიექტების გასაშუქებლად. კერძოდ ჩრდილოვანი ადგილების გასანათებლად, აგრეთვე განათების სხვადასხვაგვარი ეფექტების მისაღწევად. სინათლის ამრეკლავი საოპერატორო ფარებად ხმარობენ სარკეებს ან შუქგამფანტავი ფენით დაფარულ ფარებს.

ჭორა (მუს.)—სიმებიანი სამუს. საკრავების ხის დეტალი, რომელიც ზღვდავს სიმის მეღერა ნაწილის სიგრძეს და სიმების რხევას გადასცემს დეკს.

ქვეტექსტი (თეატრალურ ხელოვნებაში) — აზრებისა და გრძნობების კომპლექსი, რომელსაც შეიცავს პიესის პერსონაჟის მიერ წარმოთქმული ტექსტი. მახიობი ქვეტექსტს ხსნის არა მარტო სიტყვებით, არამედ პაუზებით, შინაგანი — ხმა-მალა წარმოთქმული მონოლოგებით. ქვეტექსტი იერსაიის შექმნის ერთ-ერთი ძირითადი საშუალებაა.

ამწე მოწყობილობა — იმ მექანიზმების ერთობლიობა, რომელთა მეშვეობითაც ხდება დეკორაციების, ანუ ე. წ. „სცენის ტანსაცმლის“, გამანათებელი და სხვა მოწყობილობის აწევა და ჩამოწევა.

კამარის სიმაღლე (ისარი) (არქიტ.) — პერპენდიკულარი, დამეებული კამარის წვეროდან ხაზზე, რომელიც აერთებს წარმართველს მრუდის ორ საწყის წერტილს.

Пожухание (*жив.*) — процесс высыхания, потускнения масляной краски.

draining, drying (*англ.*), **séchage, assèchement** (*франц.*), **Austrocknung** (*нем.*), **arrappamento** (*итал.*), **aragamiento** (*исп.*).

Позитив изображения — фотографическое изображение на киноплёнке, в котором детали объекта съёмки воспроизведены почернениями из металлического серебра или красителей, яркие — малыми почернениями, менее яркие — большими почернениями.

positivus (*лат.*), **picture print** (*англ.*), **positif image** (*франц.*), **Bildkopie** (*нем.*), **immagine positiva** (*итал.*), **imagen positiva** (*исп.*).

Позиции (*хор.*) — мера сближения и удаления ног при ступании, танцевании и поклонах.

Пять основных позиций могут быть исполнены в 14 видах. Возможности комбинирования положений бесконечны и далеко не исчерпаны как в педагогической, так и в балетмейстерской практике.

Позиции основной материал, на котором создается танец. Подобно тому, как музыка состоит из звуков и немислима без них, так и танец немислим без позиций.

position (*франц., англ.*) **Stellung, Position** (*нем.*), **posizione** (*итал.*), **posición** (*исп.*).

Покрытие **висячее** (*арх.*) — состоит из тросов, тросовых сетей, ткани или тонких листов. П. в. работает только на растяжение. Необходимые поддерживающие строительные элементы, воспринимающие усилия или изгибы, являются составной частью общей конструктивной схемы.

suspension coating (*англ.*), **revêtement suspendu** (*франц.*), **Überzug** (*Бекleidung*) (*нем.*), **rivestimento sospeso** (*итал.*), **revestimiento suspenso** (*исп.*).

Покрытие здания (*стр.*) — часть здания, ограждающая его сверху от наружной среды и совмещающая функции потолка помещения и крыши. По внешнему виду П. з. подразделяются на плоские и пространственные.

roofing (*англ.*), **revêtement du bâtiment, couverture de l'édifice** (*франц.*), **Deckung** (*нем.*), **rivestimento di edificio** (*итал.*), **tech ado** (*исп.*).

დაბუნდოვნება (*ფერწ.*) — ზეთის საღებავების გაპრობის, ბზინვადეაქარ გვის პროცესი.

გამოსახულების პოზიცივი — ფოტოგრაფიული გამოსახულება კინოფირზე, რომელზეც გადაღების ობიექტის დეტალები ასახულია აღდგენილი ვერცხლის ან ჭიმბური საღებრების საშუალებით: ნათელი ადვილები მცირე გაშავებით, მუქი ადვილები — ძლიერი გაშავებით.

პოზიციები (*ქორეოგრ.*) — ფეხების დაასლოებისა და დაშორების საზომი გადაბიჯების, ცეკვისა და თავის დაქვრის დროს. 5 ძირითადი პოზიციის შესრულება შეიძლება 14 სხვადასხვა სახით. მდგომარეობათა კომბინირების შესაძლებლობანი დაუსრულებულია და ჯერ კიდევ არ არის ამოწურული როგორც პედაგოგურ, ასევე ბალეტმაისტერთა პრაქტიკაში. პოზიციები ის ძირითადი მასალაა, რომლითაც იქმნება ცეკვა. ისევე, როგორც მუსიკა შედგება ბეკრებისაგან და წარმოედგენელია მათ გარეშე, ასევე ცეკვა წარმოედგენელია პოზიციების გარეშე.

კილული-გადახურვა (*არქიტ.*) — შედეგა ვკარლისაგან, გვარლის ქსელისაგან, ქსოვილისა ან თხელი ფურცლებისაგან. კილული სურვა მუშაობს მხოლოდ გამშვავზე. აუცილებელი სამშენებლო შემპაგრებელი ელემენტები, რომლებიც მიიღებენ, ღუნსა თუ ძალვას, ზოგადო კონსტრუქციულ სქემის შემაღგენელი ნაწილები არიან.

შენობის გადახურვა (*მშენ.*) — შენობის ნაწილი, რომელიც ზემოდან იფარავს შენობას გარემოსაგან და აერთიანებს სასურავისა და ქერას ფუნქციებს. გარეგნული სახის მიხედვით შენობის გადასახურავი იყოფა ბრტყელ და სიერცობრავ გადახურვად.

Покрытие мембранное (арх.) — вид ви-сочих покрытий, сооружается из тонкого металлического листа толщиной в несколько миллиметров, используется в стационарных сооружениях.

diaphragm covering (англ.), couverture de membrane (франц.), membrane Überdeckung (нем.), solajo di membrana (итал.), cubrimiento de membrana (исп.).

Покрытие перекрестно-ребристое (арх.) — для плоских покрытий зданий с большими пролетами и крупными сетками колонны применяют П. п.-р., работающее в двух, а иногда и в трех направлениях. Такие конструкции могут перекрывать здания различного назначения: ангары, эллинги, универсальные здания с укрупненной сеткой колонн, сооружения с круглой или прямоугольной формой плана (резервуары). П. п.-р. можно комбинировать с вантами, создавая подвешенные перекрестные конструкции.

ribbed floor (англ.), plancher à nervures (франц.), Rippendecke (нем.), solajo di incrociato con sporgenze (итал.), piso con nervios, piso estirado (исп.).

Покрытие подвешенное (арх.) — представляет собой комбинированную систему на опорах, в которой ваны играют роль подвесок, а к опорам крепятся покрытия, выполненные по любой конструктивной системе. Системы подвешенных покрытий обычно консольные.

suspended covering (англ.), couverture suspendu (франц.), Hängendeckung (нем.), rivestimento sospeso (итал.), revestimiento suspenso (исп.).

Покрытия пространственные стержневые (арх.) — составлены из одностопных пирамид с квадратным основанием. В таких системах нагрузка распределяется между элементами, работающими в двух направлениях как плоские конструкции (балки или фермы). Второй тип конструкции стержневой системы с элементами, образующими неизменную пространственную сетку. Такие системы воспринимают крутящие моменты, возникающие при прогибе конструкции. В плоскости поясов

Мембранული გადახურვა (არქიტ.) — შეკლული გადახურვის სახეობაა. იკება ლითონის ფირფიტისაგან, რომლის სისქე რამდენიმე მმ-ია. გამოიყენება სტაციონარულ ნაგებობებში.

ქვარდინა-წიბოვანი გადახურვა (არქიტ.) — დიდიპრობის და მსხვილბადიან სვეტებისა და მუხრების ბრტყელი გადახურვისათვის იყენებენ ქვარდინა-წიბოვან გადახურვას, რომელიც მუშაობს ორი ან ზოგჯერ სამი მიმართულებით. ასეთი კონსტრუქციებით შეიძლება გადახუროს სხვადასხვა დანიშნულებას შენობა: ანგარები, ელინგები, უნივერსალური შენობები სვეტების დამსხვილებულ ბადით, მრგვალი ან სწორკუთხოვანი გეგმის მქონე ნაგებობები. ქვარდინა-წიბოვანი გადახურვა შეიძლება გააოვიყენოთ კომბინირებულად ვანტებთან, რის შედეგად მივიღოთ შეკლულ ქვარდინა კონსტრუქციებს.

შეკლული გადახურვა (არქიტ.) — წარმოადგენს საყრდენზე დაყარებულ კომბინირებულ სისტემას, სადაც ვანტები საკლებს როლს ასრულებენ. ხოლო საყრდენებზე ამაგრებენ გადასახურვას, რომელიც შესრულებულია ნებისმიერ კონსტრუქციული სისტემის მიხედვით. კიდელი ხურვის სისტემა ყოველთვის კონსოლირია.

ხვიცობრივი ღეროვანი გადახურვა (არქიტ.) — შედგება ერთნაირი ტიპის პირამიდებისაგან, რომლებსაც კვადრატული საძირკველი აქვს. ასეთ სისტემებში დატვირთვა ნაწილდება ელემენტებს შორის, რომლებიც მუშაობენ ორი მიმართულებით როგორც ბრტყელი კონსტრუქციები (კოჭები ან ფერები). კონსტრუქციის მეორე ტიპია ღეროვანი სისტემა ელემენტებითურთ, რომლებიც წარმოქმნიან უწყველ ხვიცობრივ ბადეს. ასეთი სისტემები ღებულობენ მბრუნავ მომენტებს, რომელნიც წარმოიქმნებიან კონსტრუქ-

они имеют жесткие сплошные или решетчатые диски.

spatial covering (*англ.*), couverture de l'espace (*франц.*), räumliche Überdeckung (*нем.*), solaio dello spazio, solaio spaziale (*итал.*), suelo de espacio, piso de espacio (*исп.*).

Покрытие сводчатое (*арх.*) — состоит из сборных волнистых, призматических или бочарных элементов. Стыки элементов в продольном и поперечном направлениях решаются сваркой закладных деталей. В стенках волнистых элементов можно устраивать проемы для организации верхнего света или аэрационных фонарей. Распор от сводов воспринимают фундаменты при установке сводов на землю, через затяжки или опорные рамы.

arched roofing (*англ.*), couverture en voûte (*франц.*), Bogendach, Bogendecke, gewölbte Raumüberspannung (*нем.*), solaio ad arco, solaio a volta (*итал.*), piso abovedado (*исп.*).

Покрытия тентовые (*арх.*) — самые легкие и экономичные виды висячих покрытий: в них несущие и ограждающие функции совмещены. Область применения тентовых (выполненных из тканей) покрытий, натяжение которых обеспечивается системой тросов-подборов или системой несущих и стабилизирующих тросов — павильоны и временные сооружения.

awning covering (*англ.*), couverture de tente (*франц.*), Sonnendecke, Schutzdach, Sonnendach (*нем.*), solaio di tenda (*итал.*), suelo de toldo (*исп.*).

Полнаккорды (*джаз*) — комбинированные аккорды, состоящие из двух (или более) аккордов разных тональностей. Основной тональностью таких аккордов является тональность нижнего аккорда. Нижний аккорд — обычно трезвучие или септаккорд, верхний — почти всегда трезвучие.

polyachords (*англ.*), polyaccords (*франц.*), Polyakkorde (*нем.*), paliaccordo (*итал.*), poliacorde (*исп.*).

Полиmodalность (*муз.*) — Введенное О. Мессианом понятие, подразумевающее одновременное использование различных ла-

ცის ჩალუნვისას. სარტყლის სიბრტყეში მათ აკეთ მყარი მთლიანი ან ცხაური დისკოები.

თალღვანი გადახურვა (*არქიტ.*) — შედგება ტალღოვანი, პრიზმული ან კასრული ნაქრები ელემენტებისაგან, ელემენტების პირაპირი სიგრძივი და განივი მიმართულებით გადაწყვეტილია დასატანებელი დეტალების შედუღებით, ხოლო შემდგომ ნაქრების ტალღისებური ელემენტების კედლებში შეიძლება გააყეთოს ხვრელები ზედა განათებისა ან აირღვანი ფარების მოსაწყობად. თაღების განბრჭყნას იკავებს საძირკველი, თუ თალი დაყენებულია მიწაზე, საოკისა ან საყრდენი ჩარჩოს მეშვეობით.

ტენტური გადახურვა (*არქიტ.*) — ყველაზე მსუბუქი და ეკონომიური სახეობა კიდული ხურვისა: მასში გაერთიანებულია ზიდვისა და მოზღუდვის ფუნქციები. ტენტური ქსოვილისაგან შესრულებული ხურვა, რომლის დაჭიმვა უზრუნველყოფილია გვარლების სისტემით — გამოიყენება პავილიონებში და დროებით ნაგებობებში.

პოლიაკორდები (*ჯაზი*) — კომბინირებული აკორდები, რომლებიც შედგება სხვადასხვა ტონალობის ორი (ან მეტი) აკორდისაგან. ასეთი აკორდების ძირითად ტონალობას წარმოადგენს ქვედა აკორდის ტონალობა. ქვედა აკორდი ჩვეულებრივ სამხმოვანება ან სექტაკორდია, ზედა აკორდი — როგორც წესი სამხმოვანებაა.

პოლიმოდალურობა (*მუს.*) — ო. მესიანის მიერ შემოტანილი ცნება, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვა კილოს ერთდროულ გამოყენებას (მათ

დოვ (в том числе ладовые системы арабской, индийской, японской, полинезийской музыки). Основой музыки Мессенана, ее аккордово-сонорных конструкций, а также мелодики, является один или несколько наложенных параллельно «ладов ограниченной транспозиции».

polymodality (англ.), polymodalité (франц.), Polymodalität (нем.), polymodalita (итал.), polimodalidad (исп.).

Полистилон (арх.) — здание со многими колоннами.

polustilon (греч.).

Политональность (муз.) — одновременное сочетание на определенном отрезке времени разных тональностей. Находит применение, как художественный прием, в музыке XX века и современном джазе.

polytonality (англ.), polytonalité (франц.), Polytonalität (нем.), polytonalita (итал.), polytonalida (исп.).

Полифонические вариации (муз.) — вариации, основанные на применении разных форм полифонической фактуры при каждом повторном проведении темы. Разновидность П. в. — вариация на «бассо остинато» — на неизменно повторяющейся в басовом голосе мелодической фигуре. Старинные «пассакальи» и «чаконы» представляют собой П. в. на бассо остинато.

polyphony variation (англ.), variation polyphonique (франц.), kontrapunktische Variation (нем.), variazione polifonica (итал.), variación polifónica (исп.).

Полифонический склад (муз.) — многоголосная музыка, в которой все голоса, будучи объединены в стройное целое, имеют в то же время (каждый в отдельности) самостоятельное мелодическое значение. Существуют 2 вида полифонии: имитационная и неимитационная; соответственно различаются и виды П. с.

polyphony stamp, polyphony constraction (англ.), l'harmonie de polyphonie (франц.), der polyphone Stil (нем.), ordine di polifonia (итал.), armonia de polifonia (исп.).

შორის არაბული, ინდური, იაპონური, პოლინეზიური მუსიკის კოლოკირება (სისტემებისა). მესიანის მუსიკის, მისი აკორდულ-სონორული კონსტრუქციების და მელოდიკის საფუძველს წარმოადგენს ერთმანეთზე პარალელურად დადებული „შეზღუდული ტრანსპოზიციის“ ერთი ან რამდენიმე კოლო.

პოლისტილონი (არქიტ.) — მრავალსვეტრიანი შენობა.

პოლიტონალობა (მუს.) — სხვადასხვა ტონალობების ერთდროული შეხამება დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში. გამოიყენება როგორც მხატვრული ხერხი XX ს. მუსიკაში და თანამედროვე ქაზში.

პოლიფონიური ვარიაციები (მუს.) — თემის ყოველი განმეორებითი გატარების დროს პოლიფონიური ფაქტურის სხვადასხვა ფორმების გამოყენებაზე დაფუძნებული ვარიაციები, პ. ვ. სახესხვაობაა „ბასო ოსტინატოზე“, ბანში მუდმივად განმეორებად მელოდიურ ფიგურაზე აგებული ვარიაციები. ძველებური „პასაკალია“ და „ჩაკონა“ წარმოადგენენ პოლიფონიურ ვარიაციებს ბასო ოსტინატოზე.

პოლიფონიური წყობა (მუს.) — მრავალხმაონი მუსიკა, რომელშიც მწყობრად გაერთიანებულ ყველა ხმას ამავე დროს აქვს დამოუკიდებელი მელოდიური მნიშვნელობა (თითოეულს ცალცალკე). არსებობს პოლიფონიის 2 სახე; იმიტაციური და არაიმიტაციური; შესაბამისად განარჩევენ პოლიფონიური წყობის სახეებსაც.

Полихромия — 1. Многоцветность, особенно в отношении многоцветной окраски и применения материалов разных цветов в архитектуре и прикладных искусствах. П. греки применяли для убранства некоторых частей храма, что подчеркивало ослепительный блеск белого мрамора.

2. Печатание в несколько красок.

polychrōmos (грец.), *polychromy* (англ.) *polychromie* (франц.), *Polychromie* (нем.), *policromia* (итал.), *policromia* (исп.).

Полихромия (иск.) — многоцветность художественного произведения.

polychrōmos (грец.), *polychromy* (англ.), *polichromie* (франц.), *Polychromie* (нем.), *policromia* (итал.), *policromia* (исп.).

Пульчинель — персонаж французского народного театра. Появился на сцене ярмарочного театра в конце XVI в. (близок к итальянской маске Пульчинеллы). В различных пьесах сохранял традиционный облик горбуна, веселого задиря и насмешника. Нередко особенно в XVIII в. образ П. приобретал политическую сатирическую направленность. В XVII в. П. вошел в литературную комедию. Широко популярный в народе П. стал одним из любимых героев театра кукол.

pulcinella (итал.), *polichinelle* (франц.), *punchinello* (англ.), *Policinello* (нем.), *pulchinela*, *polichinela* (исп.).

Полиэкран — кинозрелище, показываемое одновременно на нескольких (3 и более) экранах, расположенных вблизи друг от друга. Кадры, показываемые одновременно на разных экранах, изображают либо отдельные части одной и той же панорамы, либо протекающие одновременно события. Внимание зрителей сосредоточивается при показе то на одном, то на другом экране, причем остальные экраны остаются в поле зрения как своего рода фон. Ряд изображений полиэкрана объединен одной общей тематикой и единой композицией фильма. Полиэкранные фильмы, как правило, стереофонические.

პოლიქრომია — 1. მრავალფერიანობა, განსაკუთრებით არქიტექტურასა და გამოყენებაზე ხელოვნებაში მრავალფერად ლებვისა და ფერად მასალათა გამოყენებით. პოლიქრომიას ბერძენები იყენებდნენ ტაძრის ზოგიერთი ნაწილის მონათვადად, რაც ხაზს უსვამდა თეთრი მარმარილოს თვალისმომჭრელ ბზინვარებას.

2. რამდენიმე ფერში ბეჭდვა.

პოლიქრომია (ხელოვნ.) — მრავალი ფერის გამოყენება ხელოვნებაში.

პოლიშინელი — ფრანგული ხალხური თეატრის პერსონაჟი. პირველად გაჩნდა საბაზრო თეატრის სცენაზე XVI საუკ. ბოლოს (ახლოს დგას იტალიურ ნიღაბ პულჩინელასთან). პიესებში ინარჩუნებდა კუზიანის, მხიარული ჩხუბისათვის, მქირდავის ტრადიციულ იერს. ზოგჯერ (განსაკუთრებით XVIII საუკ.) პოლიშინელის სახეს პოლიტიკურ-სატირული მნიშვნელობა ენიჭებოდა. XVII საუკ. პოლიშინელი ლიტერატურულ კომედიამაც შევიდა. პოლიშინელი საერთოდ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, იგი თოქინების თეატრში ერთ-ერთ საყვარელ გმირად იქცა.

პოლიეკრანი — კინოსანახობის ერთდროულად ჩვენება ერთიმეორესთან ახლოს განლაგებულ რამდენიმე (3 და მეტ) ეკრანზე. სხვადასხვა ეკრანზე ნაჩვენები კადრები ასახვენ ერთი და იმავე პანორამის ცალკეულ ნაწილებს ან ერთდროულად მიმდინარე მოვლენებს. მაყურებლის ყურადღება მიპყრობილია ხან ერთ ეკრანზე, ხან მეორეზე. დანარჩენი ეკრანები კი მაყურებლის მხედველობის არეში რჩება როგორც თავისებური ფონი. პოლიეკრანული ფილმის გამოსახულებანი გაერთიანებულია ერთი საერთო თემატიკით და ფილმის კომპოზიციით. პოლიეკრანული ფილმები, როგორც წესი, სტერეოფონიულია.

polyscreen (ანგლ.), polyécran (ფრანც.), Polyschirm (ნემ.), polischermo (იტალ.), polipantalla (исп.).

Поло (цирк) — конно-цирковой номер; игра в мяч всадниками, сидящими верхом на лошадях. Участвуют две команды по 3—4 всадника.

polo (ანგლ.).

Половинная нота (муз.) — нота, по длительности в двое более короткая, чем целая нота; в среднем темпе измеряется двумя отсчетами времени; равна двум четвертным нотам, четырем восьмым, восьми шестнадцатым и т. д. П. нота обозначается полным овалом с палочкой справа вверх или слева вниз.

minima, bianca (იტალ.), minim (ანგლ.), halfnote (ამერ.), blanche (ფრანც.), halbe Note (ნემ.), mínima (исп.).

Положение формы в пространстве (арх.) — это свойство определяется положением формы по отношению к зрителю и по отношению к трем координатным плоскостям — фронтальной, профильной, горизонтальной.

position of the form in space (ანგლ.), position d'une forme en espace (ფრანც.), Stellung der Form im Raum (ნემ.), posizione della forma nello spazio (იტალ.), posicion de una forma en el espàcio (исп.).

Полонез — старинный польский балетный танец — шествие торжественного характера. С XVI в. известен как придворный танец во Франции и других европейских странах. Широкое распространение получил в XVII в. Размер 3-дольный.

polonais (польск.), polonaise (ანგლ.), polonaise (ფრანც.), Polonäse (ნემ.), polonése, polacca (იტალ.), polonesa (исп.).

Полска — шведский народный танец польского происхождения, исполняемый парами под пенне частушек. Размер 3- или 4-дольный, нередко смешанный.

poliska (швед.).

პოლო (ცირკი) — ცხენოსანთა გუნდური ზერითის ჯამბო. თითოეულ გუნდში სამი ან ოთხი მოხაზილია.

ნახევარი ნოტი (მუს.) — მთელი ნოტის გრძლიობაზე ორჯერ ნაკლები გრძლიობის მქონე ნოტი; სპეციალურ ტერმინი ნ. ნ. იზომება დროის ორი გაღათელით; უდრის ორ მეოთხედს, ოთხ მეოთხედს, რვა მეოთხედს და ა. შ. ნოტებს. ნახევარი ნოტი აღინიშნება სრული ოვალთა და შტილით (ჭობით) მარჯვნივ ზემოთ ან მარცხნივ ქვემოთ.

ფორმათა მდებარეობა სივრცეში (არქიტ.) — ეს თვისება განისაზღვრება ფორმათა მდებარეობით მაკურებელთან და სამ კოორდინატულ სიბრტყესთან — ფრონტალურთან, პროფილურთან და პერიპერალურთან.

პოლონეზი — ძველებური პოლონური საზეიმო ხასიათის სამეკლისო ცეკვა-სეკვა. ცნობილია როგორც სასახლის კარის ცეკვა საფრანგეთსა და ევროპის სხვა ქვეყნებში XVI ს-დან. ფართოდ გავრცელდა XVII ს-ში სამწილადი ზომით.

პოლსკა — პოლონური წარმოშობის შვედური ხალხური ცეკვა. ასრულებენ წყვილები მარცხენი თანხლებით. ზომა სამ ან ოთხწილიანი, ხშირად შერეული.

Полуколонна (*грх.*) — колонна, выступающая на половину своего диаметра.

semicolumn (*англ.*), demi-colonne (*франц.*), Halbsäule (*нем.*), semi-colonna (*итал.*), semicolumna (*исп.*).

Полутоновая гравюра — то же, что торцовая гравюра (см.).

half-tone engraving (*англ.*), similigravure, autotypie (*франц.*), Halbtonätzung (*нем.*), grabado a media tinta (*исп.*), insisione di semitono, stampa di semitono (*итал.*).

Полумасляной грунт (*жив.*) — отличается от эмульсионного грунта тем, что вместо последнего эмульсионного грунтового слоя он имеет слой свинцовых или свинцово-цинковых маслянистых белил. П. г. имеет поверхность с небольшим глянцем.

half-oil prime (*англ.*), empatement (impression) à demi l'haile (*франц.*), Halbölgrund (*нем.*), fondo a semiolio (*итал.*), fondo al semióleo (*исп.*).

Полька — чешский народный танец быстрого движения в 2-дольном размере. Исполняется парами по кругу. Живость танца и простота формы способствовали его популярности во многих странах. В середине XIX в. П. широко распространилась по всей Европе как бальный танец.

polka (*чеш.*).

Полька-мазурка — бальный танец, сочетающий движения «польки» с ритмом «мазурки». Возник во Франции. 3-дольный танец исполняется парами живо, легко.

polka-mazurka (*польск.*).

Помощник режиссера (*кино*) — участник подготовки материалов к проведению съемок, работающий под руководством режиссера и контролирующей общую готовность к съемке.

continuity-girl, script-girl (*англ.*), secrétaire de plateau (*франц.*), Regieassistent, Ateiersekretärin (*нем.*), aiuto regista (*итал.*), asistente del director de cine (*исп.*).

ნახევარსვეტი (არქიტ.) — კელოდან დაახლოებით თავისი დიამეტრის ნახევარზე გამოწეული სვეტი.

ნახევარტონიანი გრაჟიურა — იგივეა, რაც ტორზული გრაჟიურა.

ნახევრადზეთოვანი ქვეფენილი (ფერწ.) — ემულსიური ქვეფენილისაგან იმით განსხვავდება, რომ ემულსიური ფენის ნაცვლად აქვს ტყვიის ან ტყვია-თუთიის თეთრას მეტად თხელი ფენა. ნახევრადზეთოვანი ქვეფენილის ზედაპირი ნაქლებ კრიალავა.

პოლკა — ჩეხური ხალხური ცეკვა სწრაფი მოძრაობით, ორწილად ზომავში. ასრულებენ წყვილები წრიულად. ცეკვის სიმკვირცხლემ და ფორმის სიმარტივემ განაპირობა მისი პოპულარობა ბევრ ქვეყანაში. XIX ს.-ის შუა ხანებიდან ფართოდ გავრცელდა მთელს ევროპაში სამეჯლისო ცეკვის სახით.

პოლკა-მავურკა — სამეჯლისო ცეკვა პოლკას დამახასიათებელი მოძრაობებითა და მავურკას რიტმში. წარმოიშვა საფრანგეთში. პ. მ. სრულდება სამწილად ზომავში, ასრულებენ წყვილები მკვირცხლად, მსუბუქად.

რეჟისორის თანაშემწე — გადასაღები მასალის მომზადებაში მონაწილე პირი, რომელიც მუშაობს რეჟისორის ხელმძღვანელობით და მეთვალყურეობას უწევს გადაღებისათვის საერთო მზადებას.

Помпозо — муз. термин, указывающий, что следует исполнять пышно, важно, помпезно.

pomposo (итал.).

Пондерозо — муз. термин, указывающий, что следует исполнять тяжело, значительно, важно.

ponderoso (итал.).

Поп-арт (популярное искусство) — американский термин-жаргон, вошедший в современное зарубежное искусство, основанное на «новаторстве» абстракционизма. Создатели абсурдной бесформенности ставят себе в заслугу упразднение всех «традиционных концепций рисунка» и расчленение формы на элементы. П.-а. стремится «потрясти» зрителя необыкновенностью, запутанностью, нарочитой «непохожестью».

pop-art (амер.).

«Поп-музыка» — термин последних десятилетий, обозначающий сложное сплетение стилей, манер, способов исполнения, жанров. В ее русле сливаются шлягеры популярных певцов, оперетта, мюзикл, мастерство виртуозов-инструменталистов. Отойдя от «большого искусства», поп-музыка вместе с тем представляет собой отрасль несомненного и зачастую очень высокого профессионализма.

pop-music (амер., англ.).

Попурри, попури — музыкальная пьеса, составленная из отрывков различных музыкальных произведений.

pot-pourri (франц.).

Пор де бра — правильное прохождение рук через основные позиции, закругленные (*arrondi*) или удлиненные (*allonge*) с участием поворотов или наклонов головы, а также перегибаний корпуса. См. Позиции.

port de bras (франц.).

პომპოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რომ უნდა შესრულდეს ზეიადად, მგელიდურად, პომპეზურად.

პონდეროზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მძიმედ, მგელიდურად.

პოპ-არტი (პოპულარული ხელოვნება) — ამერიკელი უარგონული ტერმინი, იხმარება თანამედროვე უცხოურ ხელოვნებაში და აბსტრაქციონიზმის „ნოვატორობას“ ეფუძნება. აბსტრაქტული უფორმოების შემქმნელი თავიანთ დამსახურებად მიიჩნევენ „ნახატის ტრადიციული კონცეფციების“ უკუღმობას და ფორმის ელემენტებად დაშლას. პოპ-არტი ცდილობს შეაძრწუნოს მათურებული უჩვეულობით, აბნეულობით, განზრახ „მიემსგავსებოდ“.

„პოპ-მუსიკა“ — უკანასკნელი ათეული წლების ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს სტილების, მანერების, შესრულების ხერხების და ეანრების რთულ გადახლართვას. მის კალაპოტში ირწყმებან პოპულარული მომღერლების შლაგერები, ოპერეტა, მიუნუკო, კორტუოზი-ინსტრუმენტალისტების ოსტატობა. გამოეყ რა „დიდ ხელოვნება“ პოპ-მუსიკა ამასთან ერთად წარმოადგენს უკუპელო და ხშირად მეტად მაღალი დონის პროფესიონალიზმის ნიმუშს.

პოპური — სხვადასხვა მუსიკალური ნაწარმოებიდან აღებული ნაწყვეტებისაგან შემდგარი მუსიკალური პიესა.

პორ დე ბრა — ხელების სწორად გატარება ძირითად პოზიციებში. მომრგვალებულად (*arrondi*) ან წაგრძელებულად (*allonge*), ბრუნის, თავის დახრის, აგრეთვე ტანის გადახრის მონაწილეობით. იხ. პოზიციები.

Порог дверной (арх.) — деревянный брус на полу под дверью.

door sill, threshold (англ.), souil (de la porte) (франц.), Türschwelle (нем.), sóglia (итал.), umbral (исп.).

Порожек (муз.) — деревянная, костяная или пластмассовая деталь струнных смычковых музыкальных инструментов и некоторых щипковых; ограничивает колеблющуюся часть струны и служит для подъема струн над грифом.

nut (англ.), sillet (франц.), Sattel (нем.), capatasto (итал.), selleta (исп.).

Портал — архитектурно оформленный дверной проем (обычно монументальных зданий).

porta (лат.), portal (англ.), portail (франц.), Portal (нем.), portale (итал.), portal (исп.).

Портал сцены — архитектурный портал, отделяющий сцену от зрительного зала и образующий порталное отверстие — т. н. зеркало сцены. Прообразом П. с. является сцена римского театра: декоративно оформленная сцена с тремя входами (scenae frons), отделявшая просцениум от внутренней части сценического помещения. В XVII в. с развитием оперы, потребовавшей применения сложной постановочной техники, возникла необходимость в сооружении театров со специальной сценой — коробкой, отделенной от зрительного зала постоянным П. с. В современном театре П. с. имеет чаще всего форму прямоугольника с закругленными верхними краями. Особым видом П. с. является временный декоративный портал, составляющий архитектурное обрамление первого плана сцены.

от лат. porta. portal of the stage (англ.), portail de la scène (франц.), Bühnenportal (нем.), portale di scena (итал.), portal de la escena (исп.).

Портик (арх.) — галерея, образуемая колоннами или столбами и завершенная фронтоном или аттиком. П. были распространены в эпохи античности, Возрождения

კარის ზღურბლი (არქიტ.) — კარის ჩარჩოს ქვედა, იატაკზე მდებარე ძელი.

ზღურბლი, ხარკი (მუს.) — ხემიანი სიმებიანი და ზოგიერთი საწკმეტი სამუსიკო საკრავის ხის, ძელის ან პლასტმასის დეტალი; ზღუდავს სიმის რხევად ნაწილს და სწევს მას გრიფიდან ზემოთ.

პორტალი — ხუროთმოძღვრულად გაფორმებული კარის კრილი (უმეტესად — მონუმენტურ შენობებში).

სცენის პორტალი — არქიტექტურული პორტალი, რომელიც გამოყოფს სცენას მაყურებელთა დარბაზიდან და ქმნის ლიობს. ე.წ. სცენის სარკეს. სცენის ლიობის პირველი სახეა რომაული თეატრის სცენა: სამშსასკელელიანი დეკორატიულად გაფორმებული სცენა (scenae frons), რომელიც პროსცენიუმს გამოყოფდა სასცენო ნაგებობის შიგნით ნაწილისაგან. XVII საუკ. ოპერის განვითარებამ მოითხოვა რთული სადადგმო ტექნიკის გამოყენება და ამიტომ საჭირო გახდა ისეთი თეატრების აგება, რომელთაც ექნებოდათ სპეციალური სცენა — მაყურებელთაგან მუდმივი პორტალით გამოყოფილი კოლოფი. თანამედროვე თეატრში სცენის ლიობი სწორკუთხოვანი ფორმისაა, ზედა მომრგვალებული ბოლოებით. სცენის ლიობის განსაკუთრებული სახეა დროებითი დეკორატიული პორტალი, რომელიც სცენის პირველი პლანის არქიტექტურულ ჩარჩოს წარმოადგენს.

პორტიკი, კარიბჭე (არქიტ.) — სვეტებით ან ბოძებით შექმნილი გალერეა, რომელიც დაფორგვინებულია ფრონტონით ან ატიკით. გავრცელებული იყო ანტიკურ, აღორძინებისა და კლასიციზ-

и классицизма. Применяются и в современной архитектуре.

porticus (лат.), portico (англ.), portique (франц.), Säulenhalle, Portikus (нем.), pórtico (итал.), pórtico (исп.).

Портрет — один из жанров живописи, скульптуры, графики, воплощающий лицо, фигуру человека, личности, раскрывающий не только внешние, индивидуальные особенности, но и скрытые гражданственные, морально-этические достоинства или пороки портретируемого.

На П. могут быть изображены одновременно несколько человек (парный П., групповой П.).

Несмотря на большую зависимость П. жанра от объективных данных изображаемых личностей, в лучших своих примерах он всегда содержит эстетический идеал своего времени, стилистические черты эпохи, художественной школы и творческой индивидуальности.

portrait (англ.), portrait (франц.), Bildnis, Porträt (нем.), ritratto (итал.), retrato (исп.).

Последующее озвучивание фильма — процесс записи реплик, музыки и шумов под проекцию ранее снятого изображения, причем звук синхронизируется с действием, происходящим на экране. Такая запись обычно производится после окончания съемки и монтажа изображения (эпизода, сцены) фильмов в специальных акустически обработанных ателье (тонателье).

post-scoring, post-synchronization (англ.), post-synchronisation (франц.), nachfolgende Vertonung, Nachsynchronisation (нем.), post-sincronizzazione (итал.), post-sincronización (исп.).

Постамент — подножие, основание для памятника, статуи, вазы и т. п. (см. пьедестал).

postamentum (лат.), socle, pedestal (англ.), socle, piedestal (франц.), Postament (нем.), zóccolo, piedistallo (итал.), zócalo, pedestal (исп.).

მის სანაწი. გვეხულება თანამედროვე არქიტექტურაშიც.

პორტრეტი — ფერწერის, გრაფიკის, ქანდაკების ერთ-ერთი ჟანრი, რომელიც ასახიერებს ადამიანის. ინდივიდის პირისახეს, ფიგურას და ავლენს არა მარტო მის გარეგან თავისებურებას, არამედ დაფარულ მოქალაქეობაზე, მორალურ-ეთიკურ ღირსებებს ან მის მანკიერებებს.

პორტრეტში შეიძლება ერთდროულად გამოხატული იყოს რამდენიმე ადამიანი (წყვილის პ., ჯგუფური პ.). მიუხედავად პორტრეტის ჟანრის დიდ დამოკიდებულებისა გამოსახაზი პიროვნების ობიექტურ მონაცემებზე, თავის საუკეთესო მაგალითებში იგი ყოველთვის შეიცავს თავისი დროის ესთეტიკურ იდეალს, ეპოქის, მხატვრული სკოლისა და შემოქმედებითი ინდივიდუალობის სტილისტურ ნიშან-თვისებებს.

ფილმის შემდგომი გახმოვანება — აღრე გადაღებული გამოსახულების გახმოვანების (რეპლიკების, ხმაურის, მუსიკის) პროცესი, რომელიც, ჩვეულებრივად, წარმოებს გასახმოვანებელი გამოსახულების ეკრანზე ჩვენებით, ისე რომ ხმა სინქრონულად შეესატყვისოს ეკრანზე ასახულ მოქმედებას. ასეთი ჩაწერა ჩვეულებრივ ხდება ფილმის გადაღებისა და გამოსახულების დამონტაჟების (ემიზოლის, სცენის) დამთავრების შემდეგ ატელიეში (ტონატელიეში).

პოსტამენტი, კვარცხლბეგი — ძეგლის, ქანდაკების, ვაზის და სხვათა ქვესადაგამი.

Постановка — 1. Творческий процесс создания спектакля (драматического, оперного, балетного), циркового представления, эстрадного обозрения, а также кинофильма.

2. То же, что спектакль.

staging, production, play, performance (*англ.*), mise en scène (*франц.*), Aufführung (*нем.*), messinscèna, mèssa in scèna, allestimento scènico (*итал.*), representaci3n (*исп.*).

Постановочные эффекты — имитация декоративно-постановочными средствами природных явлений — дождя, ветра, морских волн, снега, тумана и т. п. Для осуществления П. э. на кино-студии применяются специальные передвижные установки. С П. э. иногда комбинируют и протехнические эффекты (белые, черные и цветные дымы и др.).

spectacular effect (*англ.*), effet de mise en scène (*франц.*), Regieeffekte, Aufführungseffekte (*нем.*), realizzazione (*итал.*), efecto espectacular (*исп.*).

«Постановочный» фильм — фильм, рассчитанный на привлечение внимания зрителей масштабами постановки, эффектными массовыми сценами, роскошью костюмов и декораций, участием популярных кинозвезд, т. е. комплексом внешних атрибутов, создающих успех. «П.» ф., чаще всего ставятся на исторические и мифологические сюжеты, иногда — это пышные танцевально-музыкальные ревю. «П.» ф. распространены в кинематографии США и Италии.

spectacular film (*англ.*), film à grand spectacle (*франц.*), Aufführungsfilm (*нем.*), film scenico (*итал.*), film de gran espectáculo (*исп.*).

Постлюдия (*муз.*) — самостоятельного характера дополнительный раздел музыкального произведения, следующий после его основных разделов и ясно отграниченный от них; инструментальное заключение после пения.

postlude (*франц.*), postlude (*англ.*), Nachspiel, Epilog (*нем.*), postludio (*итал.*), postludio (*исп.*).

დადგმა — 1. შემოქმედებითი პროცესი, როგორც შედგადაც იქმნება სპექტაკლი (დრამატული, სოპერო, საბალეტო), ცირკის წარმოდგენა, საესტრადო მიმოხილვა, აგრეთვე კინოფილმი.

2. იგივეა, რაც სპექტაკლი.

დადგმითი ეფექტი — დეკორატიულ-დადგმითი საშუალებებით ბუნებრივი მოვლენების — წვიმის, ქარის, ზღვის ღელვის, თოვლის, ნისლის და სხვათა იმიტაცია. დადგმითი ეფექტის მისაღწევად კინოსტუდიაში გამოიყენება სპეციალური მოძრავი დანადგარები. დადგმით ეფექტებთან ზოგჯერ ახამებენ აგრეთვე პიროტექნიკურ ეფექტებსაც (თეთრი, შავი, და ფერადი კვამლები და ა. შ.).

„დადგმითი“ ფილმი — ფილმი, რომელიც მკაცრებულს იზიდავს დადგმის მასშტაბებით, ეფექტური მასობრივი სცენებით, მდიდრული კოსტიუმებითა და დეკორაციებით, პოპულარული „კინოვარსკელაეებით“, ე. ი. წარმატების მომტანი ვარგუნული ატრიბუტებით. „დადგმით“ ფილმებს უფრო ხშირად იღებენ ისტორიულ და მითოლოგიურ სიუჟეტებზე; ზოგჯერ ესაა მდიდრული საცეკვაო-მუსიკალური რევიუ. „დ.“ ფ. გავრცელებულია აშშ და იტალიის კინემატოგრაფიაში.

პოსტლუდია (*მუს.*) — დამოუკიდებელი ხასიათის დამატებითი მონაკვეთი მუსიკალურ ნაწარმოებში, რომელიც მოსდევს მის ძირითად ნაგებობებს და მკაფიოდ ემიჯნება მათ; ინსტრუმენტული დასკვნა სიმღერის შემდეგ.

Постоянная зелень (жив.) — под этим названием подразумеваются зеленые краски различного происхождения, причем большинство из них составные. К лучшим из составных красок относятся те, которые состоят из прочих самих по себе красок. Таковым является перманент.

permanent green (англ.), vert permanent (франц.), Per manentgrün (нем.), permanente vérdе (итал.), verde permanente (исп.).

Потолок (стр.) — нижняя часть ограждающей конструкции, ограничивающей помещение сверху. П. может быть непосредственно нижней частью перекрытия или образован особыми конструктивными элементами («подвесные» П.). По характеру поверхности различают П. гладкие и рельефные — с выступающими ребрами, кессонами, лепными деталями и пр.

ceiling (англ.), plafond (франц.), Decke (нем.), soffitto (итал.), techo (исп.).

Потолок кессонный (арх.) — потолок, обработанный ритмически расположенными углублениями квадратной или многоугольной формы.

panneled ceiling (англ.), plafond à caissons (франц.), Kasseltendecke (нем.), soffitto di cassone (итал.), techo artesonado, techo de cajón (исп.).

Потолок подвесной (стр.) — тип потолка, который подвешивается к несущим конструкциям с технич. декоративной целью.

suspended ceiling (англ.), plafond suspendu (франц.), Hängedecke (нем.), soffitto sospeso (итал.), techo suspendido (исп.).

Пошет (цирк.) — потайной карман в одежде манипулятора.

от франц. poche, pochette (франц.).

Пояс (арх.) — гладкая полоса, протянутая горизонтально по фасаду, слегка выступающая из поверхности стены, как бы наложенная на нее наподобие ремня.

string course (англ.), bandeau (франц.), Gurt, Gürtel (нем.), stricia (итал.), cordón saliente, hilada saliente (исп.).

მუღბვი მწვანე (ფერ.) — ამ სახელწოდებით იგულისხმება სხვადასხვა წარმოშობის მწვანე საღებავები, ამასთან უმეტესი ნაწილი შენადგენი შენადგენი საღებავებიდან საუკეთესოთა რიცხვს მიეკუთვნებიან ისინი, რომლებიც თავისთავად მტკიცე საღებავებისაგან არიან შედგენილები. ასეთ საღებავს წარმოადგებს პერმანენტო.

ჭერი (შენ.) — შეგომზადებული კონსტრუქციის ქვედა ნაწილი, რომელიც ზევიდან შემოფარგლავს ნაგებობას. ჭერი შეიძლება იყოს უშუალოდ გადახურვის ქვეშ ნაწილი ან წარმოქმნილი იყოს განსაკუთრებული კონსტრუქციული ელემენტებით (შეიღწა ჭერი). ზედაპირის ხასიათის მიხედვით ჭერი შეიძლება იყოს გლუვი და რელიეფური, წიბოვანი, კესონებიანი, ნაქერწ დეტალებიანი და ა. შ.

კესონური ჭერი (არქიტ.) — ჭერი მხატვრულად გაფორმებული კვადრატული ან მრავალკუთხედიანი ჩაღრმავებებით.

შეიღული ჭერი (შენ.) — სახეობა ჭერისა, რომელიც დაკიდებულია მზიდ კონსტრუქციებზე ტენიკურ-დეკორატიული მიზნით.

პოშეტი (ცირკი) — მანიპულატორების ტანსაცმელზე ფარული ჭიბე.

სარტყელი (არქიტ.) — გლუვი ზოლი, რომელიც პორიზონტალურად გასდევს ფასადს და კედლის ზედაპირიდან ოდნავ წინაა გამოწეული, თითქოსდა სარტყელი კქონდეს შემორტყმული.

Право проката фильма — это право осуществляется кинопрокатными конторами и их отделениями. Органы кинопроката являются посредниками между киностудией, создающей фильм, и киностудиями, демонстрирующими фильм зрителям.

distribution rights (*англ.*), droits d'exploitation (*франц.*), Verwertungsrecht (*нем.*), diritto di distribuzione (*итал.*), derecho de distribución (*исп.*).

Предварительное озвучивание кинофильма — звукозапись, осуществляемая до съемки изображения и отдельно от нее. В большинстве случаев эта запись пения, музыки и сцен с танцами, поскольку не представляется возможным обеспечить высококачественную синхронную запись таких сцен в павильоне студии при переходе от общих к средним и крупным планам с соответствующим перемещением микрофонов. После предварительной записи оркестра и певцов, произведенной в тональте в оптимальных акустических условиях, полученная таким образом фонограмма воспроизводится в павильоне через громкоговоритель, что позволяет актеру в процессе съемки изображения координировать свои действия с музыкальным исполнением.

pre-scoring (*англ.*), pré-synchronisation musicale (*франц.*), vorläufige Vertonung des Filmes (*нем.*), pre-scrittura (*итал.*), preinscripción (*итал.*).

«Предлагаемые обстоятельства» — специальное выражение, введенное К. С. Станиславским в театральную педагогику, режиссуру и работу актера. «П. о.» обозначает подлинное, продуктивное и целесообразное действие актера в обстоятельствах жизни роли, которая осуществляется при участии элементов творчества. К их числу относятся: внимание к объекту, артистическое воображение, чувство ритма, сценическое обаяние и т. д.

suggesting circumstances (*англ.*), offrir circonstances (*франц.*), anbietende Umstände (*нем.*), circostanze offerte (*итал.*), ofrecer circunstancias (*исп.*).

ფილმის გაქირავების ნებართვა — ხორციელდება კინოგაქირავებელი კანტორებისა და მათი განყოფილებების მიერ. კინოგაქირავების ორგანოები წარმოადგენენ შუამავლებს კინოსტუდიებს, რომლებიც კმნიან ფილმებს და კინოსდამდგმელებს შორის, რომლებიც მაყურებელს უჩვენებენ ფილმებს.

კინოფილმის წინასწარი გახმოვანება — გამოსახულების გადაღებამდე და მისგან დამოუკიდებლად განხორციელებული ხმის ჩაწერა. უმეტესად ასე იწერება სიმღერა, მუსიკა და ცეკვების სცენები, რადგან სტუდიის პავილიონში საერთო ხედებიდან საშუალო და ახლო ხედებზე გადასვლისას, რაც მიკროფონის შესაბამის გადაადგილებას მოითხოვს, შეუძლებელი ხდება ასეთი სცენების მალახარისხოვანი სინქრონული ჩაწერა. ორჯერჯერ და მომღერლებს წინასწარ ჩაიწერენ ტონატელოეს ოპტიმალური აკუსტიკურ პირობებში. მერე კი ამ ფონოგრამას პავილიონში ჩართავენ, რაც საშუალებას აძლევს მსახიობს გამოსახულების გადაღებისას თავისი მოქმედება მუსიკალურ შესრულებას შეუსატყვისოს.

„შემოთავაზებული ვითარებანი“ — საგანგებო გამოთქმა, რომელიც შემოიღო კ. სტანისლავსკიმ თეატრალურ პედაგოგიკასა, რეჟისურასა და მსახიობის მუშაობაში.

„შემოთავაზებული ვითარებანი“ ნიშნავს მსახიობის ქემარტი, ნაყოფიერ და მიზანშეწონილ მოქმედებას როლის ცხოვრების გარემოებაში, რაც ხორციელდება შემოქმედებითი ელემენტების მონაწილეობით. მათ რიცხვს მიეკუთვნება: ყურადღება ობიექტის მიმართ, არტისტიკული წარმოსახვა, რიტმის გრძნობა, სცენური მომხიბვლელობა და ა. შ.

Предложение (муз.) — наименьшее музыкальное построение, завершённое каким-либо гармоническим заключением (кадансом).

phrase (англ.), phrase (франц.), Phrase (нем.), frase (итал.), frase (исп.).

Представление — искусство представления (в актерском творчестве), способность актера демонстрировать на каждом спектакле готовый результат творчества.

presentation (англ.), présentation (франц.), Vorstellung (нем.), presentazione (итал.), presentación (исп.).

Прелюдия, прелюд (муз.) — 1. Небольшая пьеса, обычно проникнутая единым настроением и создающая фон для последующей музыки.

2. Название, которое композиторы дают и небольшим самостоятельным инструментальным сочинениям самого различного характера и построения.

prélude (франц.), prelude (англ.), Präludium (нем.), preludio (итал.), preludio (исп.).

Премьер, премьерша — актер (актриса), занимающий первое или одно из первых мест в группе по положению и характеру исполняемых ролей.

jeune premier, vedette, jeune première (франц.), leading actor, actress lady (англ.), Premier, der erste Schauspieler (нем.), primo attore, la prima donna (итал.), galán, galana (исп.).

Премьера — первое публичное платное представление нового или возобновленного спектакля, эстрадной, цирковой программы. В настоящее время под словом П. часто подразумевается репертуарная новинка театра.

première (франц.), première, opening night, first night (англ.), Erstaufführung, Premiere (нем.), prima (итал.), estreno (исп.).

Препарасьон — подготовительные движения для исполнения батманов, пируэтов, прыжков и сложных движений.

préparation (франц.).

წინადადება (მუს.) — უმცირესი მუსიკალური ნაგებობა, რომელიც სრულდება რაიმე ჰარმონიული დასკვნით (კადანსით).

წარმოდგენა — წარმოდგენის ხელოვნება (მსახიობის შემოქმედებაში), მსახიობის უნარი შემოქმედების მზა შედეგის ჩვენებისა ყოველ სპექტაკლზე.

პრელუდია, პრელუდი (მუს.) — 1. მცირე ზომის პიესა, ჩვეულებრივ განმსჭვალული ერთიანი განწყობილებით, რომელიც ქმნის ფონს მომდევნო მუსიკისათვის.

2. სახელწოდება, რომელსაც კომპოზიტორები აძლევენ სხვადასხვა ხასიათის და აგებულების მქონე მცირე ზომის დამოუკიდებელ ინსტრუმენტულ თაზულებებს.

პრემიერი — მსახიობი, რომელსაც პირველი ან ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია დასმის შესრულებული როლების ხასიათისა და მდგომარეობის მიხედვით.

პრემიერა — ახალი ან განახლებული სპექტაკლის, საესტრადო, საცირკო, პროგრამის პირველი საჯარო ფასიანი წარმოდგენა. ამჟამად პრემიერა გულისხმობს თეატრის რეპერტუარის სიახლეს.

პრეპარასიონი — მოსამზადებელი მოძრაობა ბატმანების, პირუეტების, ნახტომებისა და რთულ მოძრაობათა შესასრულებლად.

Пресс для склеивания пленки (кино)— специальный прибор (ручной, автоматический или полуавтоматический) с помощью которого производится склеивание пленки.

splitting machin (англ.), presse à coller, colleuse (франц.), Klebe-Vorrichtung, Klebe-maschine (нем.), pressa per incollare (итал.), prensa para encolar (исп.).

Престидижитатор — фокусник, проделывающий свои номера при помощи быстрых движений и ловкости рук.

prestidigitatore (итал.), prestidigitator (англ.), prestidigitateur (франц.), Prestidigitatore (нем.), prestidigitador (исп.).

Престо (муз.) — 1. Термин для обозначения сцены быстрого темпа.

2. Название музыкальной пьесы или части музыкального произведения (сонаты, симфонии, квартета и др.) в таком темпе.

presto (итал.).

Прием «стоп» (кино) — простейший прием комбинированной кино съемки, когда надо показать внезапное появление или исчезновение какого-либо предмета из кадра.

«П. с.» заключается в остановке камеры по ходу съемки; вносятся в кадр необходимые изменения (при этом камера и окружающие предметы должны оставаться неподвижными) и продолжают кино съемку. «Прием стоп» можно осуществить любым кино съемочным аппаратом.

stop, stopage (англ.), stop, interruption (франц.), Stoppen (нем.), stop, fermo, fermata (итал.), stop, alto, interrupción (исп.).

Прикладное искусство — область искусства, произведения которого представляют собой художественно исполненные предметы утилитарного назначения. Понятие «П. и.» содержит в себе и понятие «декоративности». Большинство художественных предметов обихода выполняет не только утилитарные, но и декоративные функции,

პრესი (წნები) კინოფირის დასაწებებლად (კინო) — ფირის დასაწებებელი სპეციალური ხელსაწყო (ხელის, ავტომატური ან ნახევრადავტომატური).

პრესტიდიჯიტატორი — მეფოკუსე, რომელიც თავის ნომრებს ხელის სწრაფი და მარჯვე მოძრაობით ასრულებს.

პრესტო (მუს.) — 1. ძალიან სწრაფი ტემპის აღმნიშვნელი ტერმინი.

2. ამ ტემპში დაწერილი მუსიკალური პიესის ან რაიმე მუსიკალური ნაწარმოების (სონატის, სიმფონიის, კვარტეტის და სხვ.) ნაწილის სახელწოდება.

სტოპ-ხერხი — კომბინირებული კინოგადაღების უმარტივესი ხერხი, გამოიყენებენ როდესაც საჭიროა კადრიდან რომელიმე ობიექტის უეცარი გაქრობა ან გამოჩენა. „ს. ხ.“ კეთდება უშუალოდ კინოგადაღებისას. ამისათვის გადაღების პროცესში აჩერებენ კამერას, კადრში შეაქვთ საჭირო ეკილებები და ისევ განაგრძობენ გადაღებას. (თვით კამერის მდგომარეობა და გარემო უძრავად უნდა დარჩეს). „ს. ხ.“ განხორციელება შესაძლებელია ნებისმიერი კინოგადაღების კამერით.

stop, stopage (англ.), stop, interruption (франц.), Stoppen (нем.), stop, fermo,

გამოყენებითი ხელოვნება — ხელოვნების სფერო, რომელსაც განეკუთვნება უტილიტარული დანიშნულების მქონე მხატვრულად შესრულებული საგნები. გამოყენებითი ხელოვნების ცნება შეიცავს დეკორატიულობის გაგებას. მხატვრული მოხმარების საგნების უმეტესობა ასრულებს არა მხოლოდ უტილიტარულ, არამედ დეკორატიულ ფუნქციებს. ამიტომ ორივე ეს გაგება ხშირად

поэтому оба эти понятия нередко заменяются общим понятием «декоративно-прикладное искусство».

applied arts (*англ.*), arts appliqués (*франц.*), Kleinkunst (*нем.*), arte applicata (*итал.*), artes aplicadas (*исп.*).

Приключенческий жанр (*кино*) — особый вид произведений киноискусства, объединенный приключенческой тематикой. За рубежом для фильмов, главным предметом изображения которых является приключение, употребляются определения: детективный фильм, ковбойский фильм, гангстерский фильм, «фильм ужасов», шпионский, научно-фантастический фильм.

adventure film (*англ.*), film d'aventure (*франц.*), Abenteuerfilm (*нем.*), film d'aventure (*итал.*), film de aventuras (*исп.*).

Прима (*муз.*) — 1. Интервал шириной в одну ступень, т. е. образованный двумя звуками одинакового названия (до-до, до-до-диез, ре-бемоль-ре-диез).

2. Первый или основной звук гаммы, тоника.

3. Первая струна на скрипке, виолончели.

4. Унисон, совпадение одноименных звуков, тонов.

5. Лицо или инструмент, ведущие первую партию в ансамбле.

prima, unisono (*лат.*), prima, unisono (*итал.*), unison, prime (*англ.*), tonique, unison (*франц.*), Prime, Unisono (*нем.*), tónica, unisono (*исп.*).

Прима-балерина — балерина, исполняющая первые роли.

prima ballerina (*итал.*), prima ballerina, first dancer (*англ.*), première danseuse, danseuse-étoile (*франц.*), Prima-ballerina (*нем.*), primera bailarina (*исп.*).

Примадонна — оперная, опереточная певица, исполняющая первые роли.

prima-donna (*итал.*).

Примитив (*иск.*) — определение художественного произведения начального периода развития искусства той или иной культуры как простого, наивного и часто

радо и цыганского «декоративно-прикладного искусства».

სათავადასავლო ენარი (*ენა*) — ენონელონების განსაკუთრებული სახეობა, რომელიც აგებულია სათავადასავლო თემატიკაზე. საზღვარგარეთ იმ ფაქტებისათვის, რომელთა ძირითადი თემა თავადასავალია, არსებობს სხვადასხვა ტერმინი: დეტექტიური, კობოური, განგსტერული, ჯაშუშური, სამეცნიერო-ფანტასტიკური თუ „სამხინველბათა“ ფილმი.

პრიმა (*მუს.*) — 1. ერთი საფეხურის ფარგლებში მოწყვეტილი ინტერვალი, წარმოშობილი ერთნაირი სახელწოდებას ორი ბეგრისაგან (დო-დო, დო-დო-დოეზი, რე-ბემოლ-რე-დოეზი).

2. გამოს პირველი, ძირითადი ბეგრა, ტონიკა.

3. პირველი სიმი ვიოლინზე, ჩელოზე.

4. უნისონი, ერთსახელიანი ბეგრების, ტონების დამოხვევა.

5. ანსამბლში — წამყვანი, პირველი პარტიის შემსრულებელი პირი ან საკრავი.

პრიმა-ბალერინა — ბალერინა, რომელიც ასრულებს პირველ როლებს.

პრიმა-დონა — მთავარი როლების შემსრულებელი მომღერალი ქალი ოპერაში და ოპერეტაში.

პრიმიტივი (*ხელოვნ.*) — ხელოვნების განვითარების საწყისი პერიოდის ამა თუ იმ კულტურის მხატვრული ნაწარმოების განსაზღვრა, როგორც უბრალო, გულმბრკვილო და ხშირად

неумелого, но свидетельствующего о творческой одаренности автора.

от *lat. primitivus*.

primitive (*англ.*), primitive (*франц.*), primitives Kunstwerk (*нем.*), primitivo (*итал.*), primitivo (*исп.*).

Примитивизм (*иск.*) — модернистское течение в буржуазном искусстве, возникшее на стыке XIX—XX вв. П. присущ подчеркнутый отказ от выработанных историей искусств художественных правил и технических достижений, которые сознательно подменяются подражанием примитивным образцам искусства первобытного общества, любованием наивными и упрощенными формами детского творчества. Академически выдержанному воспроизведению действительности П. противопоставит псевдонародную и псевдодетскую стилизацию, увеличение и заострение отдельных деталей.

primitivus (*лат.*), primitivism (*англ.*), primitivisme (*франц.*), Primitivismus (*нем.*), primitivismo (*итал.*), primitivismo (*исп.*).

Проба (*актерская*) — съемка актера в эпизоде из сценария, принятого к постановке, с целью выявить в действии, подходят ли внешние и внутренние данные актера к исполнению роли в фильме.

screen test (*англ.*), prise d'essai (*франц.*), (*итал.*), prueba (*исп.*).

Проба операторская (*кино*) — предварительная съемка оператора с целью выявить готовность операторской техники (оптики, светофильтров, осветительной аппаратуры, грима, камеры и т. д.), установить режим практического применения пленки (экспонометр, лабораторная обработка) для производства (съемки) фильма. Путем операторских проб намечаются творческие замыслы, которые впоследствии широко осуществляются в процессе съемок.

test strip (*англ.*), bande d'essai (*франц.*), Probestreifen, Filmprobe (*нем.*), banda di prova (*итал.*), banda de prueba (*исп.*).

ხელუმაჩვეო, მაგრამ ავტორის შემოქმედებითი ნიჭიერების დამადასტურებელი.

პრიმიტივიზმი (ხელოვნ.) — XIX—XX საუკუნეთა მიჯნაზე აღმოცენებული მოდერნისტული მიმდინარეობა ბურჟუაზიულ ხელოვნებაში. პრიმიტივიზმისათვის დამახასიათებელია ხელოვნების ისტორიაში გამოქმედებული მხატვრული წესებისა და ტექნიკურ მიღწევათა უარყოფა, რაც შეგნებულად იცვლება პირველყოფილი საზოგადოების პრიმიტიული ხელოვნების ნიმუშების მიზაძეთ, ბავშვთა შემოქმედების გულბრყვილო და მარტივი ფორმებისადმი ტრფიალით. სინამდვილის აკადემიურად გამართულ წარმოსახვას პრიმიტივიზმი უპირისპირებს ფსევდოხალხურისა და ფსევდობავშვურ სტილიზაციას, ცალკეული დეტალების გაზვიადებასა და წამახვილებას.

სინჯი (სამსახიობო) — მსახიობის გადაღება დასადგმელად მიღებული სცენარის რომელიმე ეპიზოდში, რათა მოქმედებაში გამოვლინდეს თუ რამდენად შეესაბამება მსახიობის გარეგნული და შინაგანი მონაცემები შესასრულებელ როლს.

Probeaufnahmen (*нем.*), provino, prova

სინჯი ოპერატორული (კინო) — ოპერატორის მიერ წინასწარ ჩატარებული გადაღება იმ მიზნით, რომ გამოარკვიოს საოპერატორო ტექნიკის (ობიექტივა, კამერა, შუქფილტრი, გრიმი, გამნათებელი აპარატურა და ა. შ.) გადაღებისათვის მზადყოფნა.

ო. ს. საშუალებით ხდება კინოფირის პრაქტიკული გამოყენების რეჟიმის დადგენა (ექსპონომეტრია, ლაბორატორიული დამუშავება), რაც აუცილებელია ფილმის წარმოებისათვის (გადაღებისათვის). ო. ს.-ით ხდება აგრეთვე შემოქმედებითი ჩანაფიქრის მოსინჯვა, რაც შემდგომში ფართოდ ხორციელდება გადაღების პროცესში.

Пробная копия (кино) — копия, получаемая в одних случаях со смонтированного негатива, в других — с контратипа. П. к. используется на киностудиях для установления качества негатива и для определения условий изготовления контрольной копии.

test copy (англ.), copie d'essai (франц.), Probenkopie (нем.), copia di prova (итал.), copia de prueba (исп.).

Проволока движущаяся (цирк) — трос, соединенный концами и образующий кольцо, движется с помощью мотора.

moving wire (англ.), fil mouvant (франц.), beweglicher Draht (нем.), filo movibile (итал.), alambre movible (исп.).

Проволока свободная (цирк) — трос толщиной 3—8 мм, укрепленный с провисом между двумя «мачтами».

loose wire (англ.), fil libre (франц.), loser Draht (нем.), filo libero (итал.), alambre libre (исп.).

Программа — перечень номеров концерта, эстрадного представления, радиопередачи и т. п. с указанием исполнителей, а также перечень действующих лиц, исполнителей спектакля и работников театра, принимавших участие в создании спектакля, — режиссеров, дирижеров, художников и т. д.

programma (греч.), programme (англ.), programme (франц.), Programm, Theaterprogramm (нем.), programa (итал.), programa [(исп.).

Программированное искусство — область художественно-технических экспериментов, связанных с воспроизведением по определенной программе с помощью электронной аппаратуры последовательности аудио-визуальных воздействий эстетического наслаждения.

program(me) art (англ.), art à programme (франц.), programmierte Kunst (нем.), arte di programma (итал.), arte de programa (descriptiva) (исп.).

Программная музыка — инструм., прежде всего симф. музыка, имеющая «программу», т. е. конкретный сюжет, рожденный живыми впечатлениями окружаю-

сасиწი ახლი (ენო) — ასლი რომელიც მიღებულია დამონტაჟებული ნეგატივიდან ანდა კონტრათიპიდან. ს. ა. სიშუალებით ხდება ნეგატივის ხარისხის დადგენა, აგრეთვე მისი დაშლად ტექნიკური ეტაპი ფილმის საცენტროლო ასლის მისაღებად.

მოძრავი მავთული (ცირკი) — ბოლოებით შეერთებული გვარლი, რომელიც ქმნის რგოლს და მოძრაობს ძრავის მეშვეობით.

თავისუფლად დაკადებულა მავთული (ცირკი) — 3—8 მ. სისქის გვარლი, დაუქომაყად გაბმული ორ „მანძის“ შორის.

პროგრამა — კონცერტის, სასცენარო წარმოდგენის, რადიოგადაცემის და ა. შ. ნომრების, შემსრულებლებისა და თეატრის იმ მუშაკთა ჩამოთვლა, რომლებიც მონაწილეობენ სპექტაკლის შექმნაში (რეჟისორები, დირიჟორები, მხატვრები და ა. შ.).

პროგრამირებული ხელოვნება — მხატვრულ-ტექნიკური ექსპერიმენტების სფერო, რომელიც ელექტრული აპარატურის დახმარებით განსაზღვრული პროგრამით დაკავშირებულია წარმოსახვასთან და ახდენს ესთეტიკური დანიშნულების თანამიმდევრული აუდიო-ვიზუალურ ზემოქმედებას.

პროგრამული მუსიკა — ინსტრუმენტული, უპ. ყოვლისა სიმფონიური მუსიკა, რომელსაც აქვს „პროგრამა“, ე. ი. კონკრეტული სიუჟეტი გამოწვეული ცხოვრების ცოცხალი შთაბეჭდი-

шей жизни, заимствованный из литературного или живописного источника. Недостаточно дать произведению название, чтобы оно стало программным; с другой стороны, название необязательно для произведения П. м. Восприятию. П. м., как и музыки вообще, способствует заострение тематич. характеристик муз. образов и бытовых жанров. К П. м. относятся симф., поэма, увертюра, картина, фантазия, программная симфония и др.

ლებზეთ, ან ნასესხები ლიტერატურული ან ფერწერული წყაროდან. მხოლოდ სახელწოდება არ ანიჭებს ნაწარმოებს პროგრამულობას, მეორე მხრე პროგრამული მუსიკის ნაწარმოებებისათვის სახელწოდება აუცილებელი არ არის. პროგრამული მუსიკის, ისევე როგორც სეარათოდ მუსიკის აღქმას ხელს უწყობს მუსიკალური სახეების და საყოფაცხოვრებო ეანრების თემატური დასახი-თებების გამახვილება. პროგრამულ მუსიკას მიეკუთვნება: სიმფონიური პოემა, უვერტიურა, სუ-რათი, ფანტაზია, პროგრამული სიმფონია და სხვ.

topical, programme music (*ანგლ.*), musique à programme (*ფრანც.*), Programmusik (*ნემ.*), musica di programma (*იტალ.*), música de programa (*исп.*).

Программная сюита (*муз.*) — форма музыкального произведения, состоящего из нескольких самостоятельных частей, объединенных программой.

პროგრამული სუიტა (*მუს.*) — მუსიკალური ნაწარმოების ფორმა, რომელიც შედგება პროგრამით გაერთიანებული რამდენიმე დამოუკიდებელი ნაწილისაგან.

programme suite (*ანგლ.*), suite-programme (*ფრანც.*), programmatische Suite (*ნემ.*), suite di programma (*იტალ.*), suita de programa (*исп.*).

Продюсер — в кинематографии США и ряда других капиталистических стран доверенное лицо кинокомпании, призванное осуществлять идейно-художественный и финансовый контроль над несколькими постановками одновременно. Обычно П. решает вопросы комплектования съемочных групп, приглашает режиссера, актеров, операторов и др.

პროდიუსერი — აშშ-ის და ზოგიერთი სხვა კაპიტალისტური ქვეყნის კინემატოგრაფიაში კონკომპანიის ნდობით აღჭურვილი პირი, რომელიც ერთდროულად ახორციელებს რამდენიმე დადგმის იდეურ-მხატვრულსა და საფინანსო კონტროლს. პ. ჩვეულებრივ აგვარებს გადამღები ჯგუფის დაკომპლექტების საკითხებს, იწვევს რეჟისორს, მსახიობს, ოპერატორს და ა. შ.

producer (*ანგლ.*), producteur (*ფრანც.*), Hersteller, Produzent (*ნემ.*), produttore (*იტალ.*), productor (*исп.*).

Проем (*арх.*) — отверстие, проделанное в стене: для двери, для окна и т. д.

ღობი (*არქიტ.*) — კედელში კარის, ფანჯარის ან სხვა ელემენტისათვის დატოვებული ხვრელები.

1) door opening (*ანგლ.*), jour de porte, baie de porte (*ფრანც.*), Wandöffnung, Öffnung, Türöffnung (*ნემ.*), vano di porta (*იტალ.*), vano de puerta (*исп.*).

2) window opening (*ანგლ.*), baie de fenêtre, jour de fenêtre (*ფრანც.*), Fensteröffnung (*ნემ.*), vano de finestra (*იტალ.*), hueco de ventana (*исп.*).

Проекция (*кино*) — передача на экран рисунков, кинокадров.

პროექცია (*კინო*) — ნახატების, კინოკადრების გამოსახვა ეკრანზე.

proyecto (*ლათ.*), film projection, film run, screening (*ანგლ.*), passage d'un film projection (*ფრანც.*), Projektion (*ნემ.*), proiezione (*იტალ.*), proyección (*исп.*).

Проекция сквозная — способ кинопроекции, при котором световой поток от кинопроектора проходит в зрительный зал сквозь экран.

through projection (*англ.*), projection à travers (*франц.*), durchscheinende Projektion (*нем.*), proiezione che passa da parte a parte (*итал.*), proyección a través (*исп.*).

Прожектор малый — электрическая лампа (ближнего действия), снабженная сферическим зеркалом для отбрасывания узкого пучка сильного света. П. м. применяется в театре и кино.

baby spot (*англ.*), petit spot (*франц.*), Kleinscheinwerfer (*нем.*), piccolo proiettore, piccolo riflettore (*итал.*), reflector pequeño, (*исп.*).

Прожилка — тонкая цветная полоса, промежуточный узкий слой в камне, дереве, металле.

veine (*франц.*), vein (*англ.*), Ader (*нем.*), vanatura, vena (*итал.*), filón, vola (*исп.*).

Прозрачные краски (лессировочные) — краски, пропускающие цвет поверхности красочного слоя, на которую они наносятся тонким слоем, благодаря чему, нижнему слою цвета придается бархатисто-мягкий оттенок прозрачной краски.

transparent ink (*англ.*), couleur transparente (*франц.*), Transparentdruckfarben (*нем.*), colori trasparenti (*итал.*), tinte transparente (*исп.*).

Прои́грыватель — электрический аппарат для проигрывания грампластинок.

record-player, pick-up (*англ.*), tourne-disque (*франц.*), Plattenspieler (*нем.*), giradischi (*итал.*), tocadiscos (*исп.*).

Производство фильмов — одна из основных отраслей кинематографии. В основе П. ф. — художественно-творческий процесс, главным элементом которого является создание писателем, киносценаристом, киносценаристом литературного произведения по которому будет поставлен фильм.

film production (*англ.*), production de films cinématographiques (*франц.*), Filmproduktion (*нем.*), produzione di pellicola (*итал.*), producción de películas (*исп.*).

გამჭოლი პროექცია — კინოპროექციის ხერხი, როდესაც კინოპროექტორიდან მიმდინარე სინათლის ნაკადი მათეურბეღელთა დარბაზში ხეღება ეკრანში გასვლით.

მცირე პროექტორი — ელექტრული ნათურა (ახლო მოქმედების), რომელიც აღჭურვილია სფერული სააკით ძლოერი სინათლის კონის ასარეღად. მ. პ. გამოყენება თეატრსა და კინოში.

ძარღვი — წერილი ფერადი ზოლო, ვიწრო შუალედური ფენა ქვაში, ხეში, ლითონში.

გამჭვირვალე საღებავები (საღესიღებო) — ზედაპირის ფერადოვანი ფერის ტონთა გამტარებელი საღებავები; რაზეღაც მათ გადაუსვამენ თხელ ფენად და რის წყალობითაც ქვეღა ფენას ეძლეღა გამჭვირვალე საღებავის რბილი, ხვეერდოვანი ეღფერი.

ფირსაკრავი — გრამფირფიტების დასაკრავი ელექტროაპარატი.

ფიღმების წარმოება — კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი ძირითადი დარგი. მას საფუძვლად უღევს მხატვრულ-მემოქმედებოთი პროცესი. მისი მთავარი ეღმეღებოთია მწერლის, კინოღრამატორის მიერ ლიტერატურული ნაწარმოების შეღწენა, რომლის მიხეღვითაც რღებენ ფიღმს.

Пролет (*арх.*) — 1. Горизонтальное расстояние между соседними опорами балок, ферм и подобных конструкций. Различают расчетный П., измеряемый между центрами частей конструкции, и П. в свету, измеряемый между гранями опор.

2. Часть площади промышленного здания, ограниченная двумя смежными рядами колонн, либо стеной и рядом колонн.

span, bay (*англ.*), ouverture, porte, travée (*франц.*), Spannweite, Joch, (*нем.*), vano (*итал.*), vano, tramo, luz (*исп.*).

Промежуточные маски (*кино*) — используемые во время съемки для деления кадра (напр., при съемке двойников) П. м. помещаются между объективом и кадровым окном и создают нерезкую границу между экспонированной и неэкспонированной частями кадра.

intermediate mask (*англ.*), masque intermédiaire (*франц.*), Zwischenmaske (*не.*), máscara intermedia (*итал.*), careta intermedia (*исп.*).

Променад-концерт — общедоступный симфонический концерт в Лондоне.

Promenade-Concert (*англ.*).

Пронунциато — муз. термин, указывающий, что следует исполнять отчетливо, внятно.

pronunziato (*итал.*).

Пропилей (*арх.*) — монументальные ворота у входа в город, в архитектурный ансамбль, напр., в древнегреческой архитектуре — вход в акрополь.

propylaea (*греч.*), propylaeum (*англ.*), propylée (*франц.*), Propyläen, Säulenvorhalle (*нем.*), propilèi (*итал.*), propileos (*исп.*).

Просвет (*арх.*) — ширина окна или двери между косяками.

bay, aperture, opening (*англ.*), baie, claire-voie (*франц.*), Spannweite, Fensteranschägung (*нем.*), luce, vano (*итал.*), luz, claro (*исп.*).

შალი (*არქიტ.*) — 1. პორიზონტალური მანძილი კოჭების, ფერმების და მათი მსგავსი კონსტრუქციების მეზობელ საყრდენებს შორის. განსხვავებენ საანგარიშო შალს, რომელიც იზომება კონსტრუქციის ნაწილების ცენტრებს შორის და სასინათლო შალს, რომელიც იზომება საყრდენის წახნაგებს შორის.

2. სამრეწველო შენობის ფართობის ნაწილი შემოზღუდული სვეტების ორი მომიჯნავე რიგით ან სვეტების რიგით და კედლით.

შუალედური ნიღაბი (*კინო*) — ჩვეულებრივ გამოიყენება გადაღებისას კადრის გასაყოფად (მაგალითად, ორეულების გადაღებისას); თავსდება იგი ობიექტივსა და კადრის სარკმელს შორის და ქმნის შეუმჩნეველ, რბილ ზღვარს კადრის ექსპონირებულსა და არაექსპონირებულ ნაწილებს შორის.

პრომენად-კონცერტი — საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი სიმფონიური კონცერტი ლონდონში.

პრონუნციატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მკაფიოდ, გარკვევით.

პროპილეები (*არქიტ.*) — ქალაქში, არქიტექტურულ ანსამბლში შესასვლელი მონუმენტური კარიბჭე. მაგ., ძველბერძნულ არქიტექტურაში — ათენის აკროპოლისის შესასვლელი.

სარკმლის (კარის) თვალი — სარკმლის ან კარის სივანე წითხლებს შორის.

Просветление объектива (оптики) — нанесение на поверхности линз тонких прозрачных пленок с показателем преломления меньшим, чем у стекла.

П. о. уменьшает потери света на отражение и устраняет образование побочных (паразитных) изображений и ореолов, ведущих к понижению контрастности изображения. При П. объектива возрастает т. н. эффективная светосила объектива.

П. о. основано на явлении, известном в физике под названием — интерференция света.

bloomed lens, coated lens (англ.), objectif traite (франц.), vergütetes Objektiv (нем.), obiettivo luminoso (итал.), objetivo sereno (исп.).

Проскомидия — первая часть православной литургии.

proskomidië (греч.).

Просмотровый зал — кинозал, предназначенный для просмотра материала в процессе производства фильма. В отличие от кинотеатра, аппаратная П. з. оборудована двухплечными кинопроекторами и одним или несколькими «фильмографами» для просмотра материала незаконченного производства фильма с 2 или 3 пленок (изображение и 1 или 2 фонограммы). Это позволяет съемочной группе просматривать и показывать (художественному совету, дирекции) не только фрагменты, но и весь фильм в целом до окончательной перезаписи.

projection room, projection theatre, viewing theatre (англ.), salle de projection, salle de vision (франц.), Vorführraum (нем.), sala di visione (di proiezione) (итал.), sala de proyecciones (de presentación) (исп.).

Просмотр фильма (рабочий) — операторский, съемочный просмотр фильма.

screening of rushes (англ.), projection de travail (франц.), Schnittvorführung (нем.), visión operaria (итал.), proyección de trabajo (исп.).

ობიექტივის განათება (განსხვონება ანუ ცისფერი ოპტიკა) — ო. გ. მიზნით ღონების ზედაპირზე იქმნება თხელი გამჭვირვალე აპკი, რომლის სინათლის გარდატეხის მაჩვენებელი ნაკლებია, ვიდრე მინისა, რომლისგანაც დამზადებულია ღონა. ო. გ. შედეგად ღონების ზედაპირიდან არეკილი სინათლის რაოდენობა საგრძნობლად მცირდება, გამოსახულება ინარჩუნებს ნორმალურ კონტრასტს, ქრება გაფანტული (პარაზიტული) სინათლისაგან წარმოქმნილი გამოსახულება და შარავანდი, იზრდება ობიექტივის ე. წ. ეფექტური შექმალა. ო. გ. დამყარებულია მოელენაზე, რომელიც ფიზიკაში ცნობილია სინათლის ინტერფერენციის სახელწოდებით.

პროსკომიდია — მართლმადიდებლური ლიტურგიის პირველი ნაწილი.

გასასინჯი დარბაზი — კინოდარბაზი, რომელიც განკუთვნილია მასალის გასასინჯად ფილმის შექმნის პროცესში. კინოთეატრისაგან განსხვავებით მისი სააპარატურო აღჭურვილია ორფერონი კინოპროექტორებით და ერთი ან რამდენიმე ფილმოფონოგრაფებით, რათა 2 ან 3 ფირით (გამოსახულება და 1 ან 2 ფონოგრამა) გასინჯოს ჭერ კიდევ წარმოებად დაუთავრებული ფილმის მასალა. ეს საშუალებას აძლევს გადამღებ ჯგუფს გასინჯოს და აჩვენოს (სამხატვრო საბჭოს, დარექციას) არამარტო ცალკეული ფრაგმენტები, არამედ მთლიანად მთელი ფილმიც საბოლოო გადაწერამდე.

ფილმის გასინჯვა (სამუშაო) — ფილმის ოპერატორული, საგადასღებო გასინჯვა.

Просмотр кинофильма (общественный) — первый показ фильма до его выпуска на экраны кинотеатров.

pro-release show (*англ.*), première sortie (*франц.*), Film vorführung (*не м.*), visione pubblica (*итал.*), proiección pública (*исп.*).

Просодия (муз.) — в современном зарубежном музыковедении соотношение словесного текста и мелодии: выделение словесного акцента музыкальными средствами.

от *греч.* prosōdia, prosody (*англ.*), prosodie (*франц.*), Prosodie (*нем.*), prosodia (*итал.*), prosodia (*исп.*).

Простада, простад (арх.) — портик перед главным помещением, выходящим во внутренний двор.

prostados (*греч.*).

Простая fuga (муз.) — 1. Fuga на одну (одноголосную) тему.
2. Fuga на одну тему и без удержанного противосложения.

simple fugue (*англ.*), fugue simple (*франц.*), einfache Fuge (*нем.*), fuga semplice (*итал.*), fuga simple (*исп.*).

Простиль (арх.) — тип античного храма с портиком только на переднем фасаде.

prostylos (*греч.*), prostylos (*аччл.*), proslile (*фламц.*), Prostylos (*нем.*), prostilo (*итал.*), prostilo (*исп.*).

Простоза (арх.) — открытый коридор, связывающий ряд помещений древнегреческого дома.

prostas (*греч.*).

Простой метрический ряд (арх.) — просторанственный элемент, в котором повторяется одна и та же форма.

simple metric row (*англ.*), simple rangée métrique (*франц.*), einfache metrische Reihe (*нем.*), fila metrica semplice (*итал.*), métrica fila simple (*исп.*).

კინოფილმის გასინჯვა (საზოგადოებრივი) — ფილმის პირველი ჩვენება კინოთეატრების ეკრანებზე გამეზბამდე.

პროსოდია (მუს.) — თანამედროვე საზღვარგარეთულ მუსიკისმცოდნეობაში — მელოდიის და სიტყვიერი ტექსტის შეფარდება: სიტყვიერი აქცენტის გამოყოფა მუსიკალური საშუალებებით.

პროსტადა (არქიტ.) — შენობის შიდა ეზოში გამავალი მთავარი სათავსების წინ აღმართული პორტიკი.

მარტივი ფუგა (მუს.) — 1. ერთ (ერთმიანი) თემაზე აგებული ფუგა.
2. ერთთემიანი ფუგა შეკავებული დაპირისპირების გარეშე.

პროსტილი (არქიტ.) — ანტიკური ტაძრის ტიპი, რომელსაც პორტიკი მხოლოდ წინა ფასადზე აქვს.

პროსტოზა (არქიტ.) — ღია დერეფანი, რომელიც აერთებს რამდენიმე სათავსს ძველბერძნულ სახლში.

უბრალო მეტრიული რიგი (არქიტ.) — სივრცული ელემენტი, ქრონოლოგიკ გამეორებული ერთი და იგივე ფორმა.

«Пространственное искусство» — направление в итальянской живописи, зародившееся в середине XX в. Основной целью этого движения явилось создание новых пространственных отношений, обогащение искусства средствами, которые предоставляет современная техника, освобождение художника от «рабства» традиционных средств и материалов. Для придания картинам трехмерности холсты протыкались шилом, употреблялись святающиеся краски, картины посыпались толченым стеклом для создания особого «цветасвета». Употребление всех общепринятых средств и материалов (бронза, кисть, краски) рассматривались как рабство и рутина. П. и. освобождало художника от содержания, от действительности, «не связывало себя ни с социальными, ни с моральными, ни с духовными ценностями».

space art (англ.), art d'espace (франц.), räumliche Kunst (нем.), arte spaziale (итал.), arte espacial (исп.).

Пространственные искусства — условное название «изобразительных искусств» и «архитектуры».

spatial arts (англ.), arts de l'espace (франц.), darstellende Künste, räumliche Künste (нем.), arti dello spazio (итал.), artes del espacio (исп.).

Пространство кадра (кино) — пространство, которое может быть зафиксировано в рамке одного кадра.

space of single picture, space of frame (англ.), espace de cadre, image, vue (франц.), Bildraum, Bildfeldgröße (нем.), spazio di quadro (итал.), espacio de cuadro (исп.).

Простые интервалы (муз.) — интервалы шириной от примы до октавы включительно, т. е. не шире октавы; иначе — основные интервалы. К П. интервалам относятся: прима, секунда, терция, кварта, квинта, секста, септима, октава (чистая и уменьшенная, но не увеличенная).

simple interval (англ.), intervalle simple (франц.), einfache Intervalle (нем.), intervallo semplice (итал.), intervalo simple (исп.).

„ხელოვნება“ — მიმართულება იტალიურ ფერწერაში, აღმოცენებული XX საუკუნის შუა წლებში. ამ მოძრაობის ძირითადი მიზანი იყო ახალი სივრცობრივი მიმართულებით შექმნა, ხელოვნების გამდიდრება ისეთი საშუალებებით, რასაც თანამედროვე ტექნიკა იძლევა, მხატვრის განთავისუფლება ტრადიციული საშუალებებისა და მასალებისადმი „მონობისაგან“. სურათისათვის სამგანზომილების მისაცემად ტილოს ჩხვლეტდნენ მხანათით, იყენებდნენ მანათობელ საღებავებს, სურათებს აყრიდნენ დანაყრ მინა ან ნაკეთიბული „ფერ-სინათლის“ შესაქმნელად. ყველა საერთოდ მიღებულ საშუალებათა და მასალათა (ბრინჯაო, ფუნჯი, საღებავები) ბზარება განიხილებოდა, როგორც მონობა და ჩამორჩენლობა (რეტინა).

სივრცობრივი ხელოვნება მხატვარს თავსულებდა შინაარსისაგან, სინამდვილესაგან, თავს არ იზღუდავდა არც სივრცულად, არც მორალურად და არც სულიერ ღრებულელებით.

ხელოვნება — სახეით ხელოვნებისა და არქიტექტურის პირობით სახელწოდება.

კადრის ხელოვნება (კინო) — სივრცე, რომლის ფიქსირება შეიძლება კადრის ერთ ჩარჩოში.

მარტივი ინტერვალები (მუს.) — ინტერვალები პრიმიდან ოქტავამდე (ჩათვლით), ე. ი. მოცულობით არაუმეტეს ოქტავისა; სხვანაირად — ძირითადი ინტერვალები; მარტვი ინტერვალებს მიეკუთვნება: პრიმა, სეკუნდა, ტერცია, კვარტა, კვინტა, სექსტა, სეპტიმა, ოქტავა (წმინდა და შემეცირებული, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში გადიდებული).

Простые такты (*муз.*) — такты, имеющие одно ударение, разделяются по количеству входящих в них долей на двухдольные, трехдольные и четырехдольные. Во всех простых тактах первая доля является сильной (акцентированной), а остальные слабыми (неакцентированными); при замедлении темпа в П. тактах появляются дополнительные ударения, что превращает их в «сложные» такты.

simple bar (*англ.*), mesure simple (*франц.*), einfache Takte (*нем.*), tempo semplice, misura semplice (*итал.*), compàs simple (*исп.*).

Просцениум — передняя, ближайшая к зрителям часть сцены, расположенная перед порталом. В древне-римском театре П. (или пультитум) называлась площадкой для игры актеров, находившаяся перед сценой. Богато декорированный фасад сцены (scaenae frons), украшенный колоннами, арками, статуями и рельефами, создавал пышный, нарядный фон для происходившего на П. действия. Римский П. получил дальнейшее развитие в Италии в эпоху Возрождения в XVI в.

proscenium (*лат.*), proscenium (*англ.*), avant-scène (*франц.*), Proscenium (*нем.*), proscenio (*итал.*), proscenio (*исп.*).

Протагонист — актер в древне-греческом театре, исполнявший главные роли в трагедии или комедии. Вначале драматург сам подбирал себе П. Ведавший организацией театральных состязаний «архонт» выбирал трех П. и распределял их по жребию между тремя трагическими поэтами, принимавшими участие в конкурсе. Каждый из П. сам подбирал двух остальных актеров (число актеров в греческой драме ограничивалось тремя) — второго (девторгониста) и третьего (тригониста).

protagonistēs (*греч.*).

Проторенессанс (Треченто) — период в развитии итальянского искусства и куль-

Мартизи таქტები (*მუს.*) — ერთი მახვილის მქონე ტაქტები, რომლებიც მათში შენაწავალი წოდების მიხედვით იყოფიან ორწილად, სამწილად და ოთხწილად ტაქტებად. ყველა მათგანში პირველი წილი (დრო) ძლიერია (მახვილიანია), დანარჩენი კი სუსტი (უმახვილო); ტემპის შენელების დროს მარტე ტაქტებში ჩნდება დამატებითი მახვილები, რაც მათ „რთულ“ ტაქტებად აქცევს.

პროსცენიუმი — მაყურებლებთან ყველაზე უფრო ახლოს მყოფი სცენის წინა ნაწილი, რომელიც პორტალის წინ მდებარეობს. ძველრომაულ თეატრში პროსცენიუმი (ანუ პულტიუმი) ეწოდებოდა მსახიობთა სათამაშო მოედანს, რომელიც სცენის წინ იყო განლაგებული; სცენის მდიდრულად დეკორირებული ფასადი (scaenae frons), რომელიც სვეტებით, თაღებით, ქანდაკებებით, რელიეფებით იყო მორთული, მდიდრულ, საღვთსაწულეო გარემოს უქმნიდა პროსცენიუმზე მიმდინარე მოქმედებას. რომაულმა პროსცენიუმმა შემდგომი განვითარება პოვა ალორძინების ხანის იტალიაში (XVI საუკ.).

პროტაგონისტი — ძველბერძნული თეატრის მსახიობი, რომელიც მთავარ როლს ასრულებდა ტრაგედიას ან კომედიაში. პირველ ხანებში დრამატურგი თვითონვე არჩევდა ხოლმე პროტაგონისტს; თეატრალური შეკიბრებების ორგანიზატორი „არქონტი“ აარჩევდა სამ პროტაგონისტს და კენჭისყრით ანაწილებდა მათ კონკურსში მონაწილე სამ ტრაგიკოს პოეტს შორის. თითოეული პროტაგონისტი თვითონ ირჩევდა დანარჩენ ორ მსახიობს (ბერძნულ დრამაში მსახიობთა რაოდენობა სამით განისაზღვრებოდა) მეორე აქტიორს, რომელსაც ლევტაგონისტი ეწოდებოდა და შესაშვს ტრიტაგონისტს.

პროტორენესანსი (ტრეჩენტო) — იტალიური ხელოვნებისა და კულტურის განვითარების პერი-

туры XIII—XIV вв., предшествовавший Ренессансу и подготовивший почву для его развития. Крупнейшими представителями П. были скульпторы Николо Пизано, Андреа Пизано, Джовани Пизано (скульптор и архитектор), живописцы — Пьетро Каваллини, Джотто и др.

от *греч.* *prōtos* и *франц.* *Renaissance, pré-renaissance (франц.), pre-Renaissance (англ.), Vorrenaissance (нем.), trecento (итал.), pre-renacimiento (исп.)*.

Профиль (арх.) — очертание части здания, архитектурной детали в вертикальном разрезе.

profil (франц.), profile (англ.), Profil (нем.), profilo (итал.), perfil (исп.).

Проходящая нота (муз.) — обозначение звука, не входящего в состав аккорда и находящегося внутри гаммообразного движения между двумя аккордовыми тонами; подразделяется на П. ноту «вверх» и П. ноту «вниз», П. ноту «диатоническую» и П. ноту «хроматическую», а также на П. ноту на «слабой доле» и П. ноту на «сильной доле».

passing tone (англ.), note de passage (франц.), Durchgangsnote (нем.), nota passaggio (итал.), nota de pasaje (исп.).

Проявители (фотографические) — водные растворы химических веществ, применяемых в кинопроизводстве и фотографии для превращения скрытого изображения на светочувствительных материалах в видимое.

developer (англ.), développeur, révélateur (франц.), Entwickler (нем.), revelatore (итал.), revelador (исп.).

Проявители черно-белые — растворы, применяемые для проявления экспонированных черно-белых кинофотоматериалов. П. ч.-б. разделяются на негативные, предназначенные для проявления негативных кинофотоматериалов, и позитивные — для позитивной киноплёнки и фотобумаг.

black and white developer (англ.), révélateur, développeur noir et blanc (франц.), schwarz-weiße Entwickler (нем.), revelatore nero-bianco (итал.), revelador negro-blanco (исп.).

ოლი XIII—XIV საუკუნეებში, რომელიც წინ უძღოდა რენესანსს და რომელმაც ნიადაგი შეამზადა მის განსავითარებლად. პროტორენესანსის უდიდესი წარმომადგენლები იყვნენ მოქანდაკეები — ნიკოლო პიზანო, ანდრეა პიზანო, ჯოვანი პიზანო (მოქანდაკე და არქიტექტორი), ფერმწერლები პიეტრო კავალინი, ჯოტო და სხვ.

პროფილი (არქიტ.) — შენობის ნაწილის მონახულება ვერტიკალურ განაკვეთში.

გამვლელი ბგერა (მუს.) — არააკორდული ბგერის სახელწოდება, რომელიც მოთავსებულია გამისებურ მოძრაობაში ორ აკორდულ ბგერას შორის; განარჩევენ „ზემო“ და „ქვემო“, „დიატონურ“ და „ქრომატულ“ გამვლელ ბგერებს, აგრეთვე გამვლელ ბგერებს „უსუსტ“ და „ძლიერ“ დროზე.

გამამვლავნებელი (ფოტოგრაფიული) — იმ ქიმიურ ნივთიერებათა წყალხსნარი, რომლებიც იხმარება კინომრეწველობასა და ფოტოგრაფიაში შუქგმძნობიარე მასალაზე არსებული უხილავი გამოსახულების ხილულად გარდაქმნისათვის.

შავ-თეთრი გამამვლავნებელი — ხსნარები, რომლებიც იხმარება ექსპონირებული შავ-თეთრი კინოფოტომასალის გასამვლავნებლად. შავ-თეთრი გამამვლავნებელი შეიძლება იყოს ნეგატივისთვის ე. ი. ნეგატიური კინოფოტომასალის გასამვლავნებლად, და პოზიტიური ე. ი. პოზიტიური კინოფილის და ფოტოქაღალდის გასამვლავნებლად.

Проявление киноплёнки—обработка киноплёнки раствором, превращающим возникшее при съёмке или печати скрытое фотографическое изображение в видимое.

developing, development (*англ.*), développement (*франц.*), Entwicklung, Filmentwicklung (*нем.*), sviluppo (*итал.*), revelado, revelación (*исп.*).

Проявочная машина — агрегат, предназначенный для проявления, фиксации, промывки, сушки и прочих операций, осуществляемых при фотографической обработке киноплёнки.

processing machine (*англ.*), machine à développer (*франц.*), Entwicklungsmaschine (*нем.*), macchina per sviluppo (*итал.*), maquina de revelar (*исп.*).

Прэгандо — муз. термин, указывающий, что следует исполнять, прося, умоляя.

pregando (*итал.*).

Прэссантэ — муз. термин, указывающий, что следует исполнять поспешно, торопливо.

pressante (*итал.*).

Прэстиссимо — муз. термин, обозначающий в высшей степени скорый темп.

prestissimo (*итал.*).

Прэцизо— музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует точно, определенно, ясно.

preciso (*итал.*).

Прэципитандо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует стремительно.

precipitando (*итал.*).

Псалом — религиозное песнопение, входящее в состав псалтыря.

psalmos (*греч.*), psalm (*англ.*), Psalm (*нем.*), psaum (*франц.*), salmo (*итал.*), salmo (*исп.*).

კინოფირის გამჟღავნება — კინოფირის დამუშავება ხსნარით, რომელიც გადაღებისას ან ბეჭდვის შედეგად შექმნილ ფარულ გამოსახულებას გადააქცევს ხილულ (ლითონ-ვერცხლოვან) გამოსახულებად.

გამამჟღავნებელი მანქანა — აგრეგატი, რომელშიც წარმოებს კინოფირის ფოტოგრაფიული დამუშავება, კერძოდ: გამჟღავნება, ფიქსაცია, გარეცხვა, გაშრობა და სხვა ოპერაციები.

პრეგანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მუდარით, ვედრებით.

პრესანტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს აჩქარებულად, გამალებით.

პრესტისიმო — მუს. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ყველაზე სწრაფ ტემპს.

პრეციზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ზუსტად, გარკვეულად, მკაფიოდ.

პრეციპიტანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს სწრაფვით.

ფსალმუნის — რელიგიური საგალობელი, „ღვთისნი“-ს შემადგენელი ნაწილი.

Псалтырь—книга псалмов.

psaltēriōn (греч.), psalm-book (англ.), livre ter (нем.), libro di salmi (итал.), salterio (исп.).

Псевдодиптер (арх.) — подобен диптеру по размещению наружных колонн, но второй (внутренний) ряд колонн, опоясывающих ядро храма, у него отсутствует.

pseudo-dipteral (англ.), pseudodiptere (франц.), Pseudodipteros (нем.), pseudo-difter (итал.), seudodiptero (исп.).

Псевдоним — вымышленное имя, которым писатели, художники, артисты пользуются в публичных выступлениях.

pseudōnymos (греч.), pseudonym, alias, stag-nam: (англ.), pseudonym: (франц.), Deckname (нем.), pseudónimo, nóme d'arte (итал.), seudónimo (исп.).

Псевдопериптер (арх.) — древнегреческий храм, стены целлы которого окружены полуколоннами.

pseudoperipteros (греч.).

«Псимитион»] (жив.) — древнегреческое название свинцовых белил.

psimiton (греч.), white lead, ceruse (англ.), (нем.), biacca di piombo, cerussa (итал.), cerusa, (исп.).

Психология искусства — отрасль психологии, изучающая закономерности процессов художественного творчества и эмоционального восприятия «потребителем» произведения. С течением времени П. и становится крайне необходимой вспомогательной отраслью в разработке проблем истории критики и эстетики, в познании не только проблем творчества, но и проблем сотворчества со стороны зрителей, читателей, слушателей. П. и. занимается психологическими аспектами проблем эстетического воспитания.

psychology of art (англ.), psychologie de l'art (франц.), Kunstpsychologie (нем.), psicologia d'arte (итал.), (p)sicología de arte (исп.).

დავითნი — ფსალმუნების წიგნი.

des psaumes, psautier (франц.), Psal-

ფსევდოდოპტერი (არქიტ.) — სვეტების განლაგებით დოპტერის მსგავსია, მაგრამ მეორე (შიგა) სვეტების რიგი, რომელიც ტაძრის შუა ბირთვის ევლება, მას არ გააჩნია.

ფსევდონიმი — გამოგონილი გვარი ან სახელი, რომელსაც იყენებენ საჯარო გამოვლენისას მწერლები, მხატვრები და მსახიობები.

ფსევდოპერიპტეროსი (არქიტ.) — ძეგლებში ნულ ტაძარი, რომლის ცელას კედლები გარშემორტყემულია ნახევარსვეტებით.

ფსიმიტიონი (ფერწ.) — ძველ ბერძნულ სახელწოდება ტუვიის თეთრასი.

ბილე დო სერუსა (ფრანგ.), Kremserweiß, blanco de plomo, albayalde de plomo

ხელოვნების ფსიქოლოგია — ფსიქოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის მხატვრული შემოქმედების პროცესების კანონზომიერებებს და „მოამბარებლის“ მიერ ნაწარმოების ემოციურ აღქმას. დროთა განმავლობაში ხელოვნების ფსიქოლოგია იქცა უაღრესად საჭირო დამხმარე დარგად ისტორიის, კრიტიკის, ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის პრობლემების დამუშავებაში, არა მხოლოდ შემოქმედების, არამედ მათემატიკის, მეცნიერების, მსმენელთა თანამშრომლობის პრობლემების შემეცნებაში. ხელოვნების ფსიქოლოგია შეისწავლის აგრეთვე ესთეტიკური აღზრდის პრობლემათა ფსიქოლოგიურ ასპექტებს.

Психология творчества — область психологии, исследующая закономерности создания человеком нового, оригинального в искусстве, науке, технике, различных видах трудовой деятельности.

psychology of creation (англ.), psychologie de création (франц.), Psychologie der Schaffen (нем.), psicologia di creazione (итал.), (p)sicología de creación (исп.).

Птерон (арх.) — см. перистасис.

pteron (греч.).

Пти — термин, применяемый для обозначения малых движений.

petit (франц.).

«Птичье пение» — в совр. орк. изображается звуком маленькой свистульки в форме небольшой лещки.

bird's singing (англ.), gamage des oiseaux (франц.), Vogelrufe, Vogelstimmen, Vogelsang (нем.), cinguettio, garrito (итал.), canto de pájaro (исп.).

Прыжковая акробатика (цирк) — совокупность индивидуальных, парных и групповых прыжков в разных конфигурациях, в т. ч. через препятствия (барьеры, экипажи, машины, людей, животных); прыжки осуществляются обычно с помощью спец. подкидывающих приспособлений или особых исполнительских приемов.

jumping acrobatics (англ.), acrobatie de saut (франц.), Sprungakrobatik (нем.), acrobazia di salti (итал.), acrobacia de salto (исп.).

Пуантилизм (муз.) — письмо «точками», один из современных методов композиции. Благодаря регламентированным паузам, отделяющим одну ноту от другой, голоса муз. соч. излагаются как бы точками. Разорванность, расщепленность муз. ткани, очевидные при таком точечном сочинительстве, становятся особенно наглядными в случае применения техники пуантилизма в вок. музыке: в соч. сторонников этой манеры часто слог одного и того же слова распределяется «по точкам» таким образом, что один слог поручается сопрано, другой басу и

Шестьдесятые годы — психология — психология — психология, ромелик иквелес адамianis შერხელოვნებაში, მეცნიერებაში, ტექნიკაში, შრომაში მოღვაწეობის სხვადასხვა დარგში ახლის, ორგინალურის შექმნის კანონზომიერებებს.

პტერონი (არქიტ.) — იხ. პერისტასისი.

პტი — ტერმინი, რომელიც გამოიყენება მცირე მოძრაობათა აღსანიშნავად.

„ჩიტების გალობა“ — თანამედროვე ორკესტრში გადმოიცემა სარწყავის ფორმის მცირე სასტუქოსის ბგერით.

ბტომითი აკრობატისა (ცირკი) — ინდივიდუალური, წვეილების და ჯგუფური ბტომების ერთობლიობა სხვადასხვა კონფიგურაციაში, ასევე დაბრკოლებებზე (ჭებირებზე, ეკიპაჟებზე, ავტომაქანებზე, ადამიანებზე, ცხოველებზე). ბტომები სრულდება სპეც. ასახტომი მოწყობილობების ან განსაკუთრებული ილეთების შემწეობით.

პუანტილიზმი (მუს.) — „სერიული ტექნიკის“ ერთ-ერთი ვარიანტი, კომპოზიციის თანამედროვე მეთოდთაგანი. რეგლამენტირებული პაუზების წყალობით, რომლებითაც ერთი [ნოტი გამოყოფილია მეორისაგან, მუს. თხზულების ხმები თითქოს წერტილებითაა მოცემული. მუსიკალური ქსოვილის დაქსაქსულობა და დაქუცმაცებულობა, გამოწვეული შეთხზვის ასეთი წერტილოვანი ხერხით, განსაკუთრებით რელიეფური ხდება პუანტილისტური ტექნიკის გამოყენების დროს ვოკალურ მუსიკაში; შეთხზვის ამ მანერის მომხრეთა ნაწარმოებებში ხშირად ერთი და იგივე სიტყვის მარცლები ისეთნაირად ნაწილდება „წერტილებად“, რომ ერთი მარცვალი წი-

т. д. Осмысленность текста заведомо не должна играть при этом никакой роли. Смена динамических оттенков (от ppppp до fffff) происходит спонтанно.

pointillisme (франц.), pointillism (англ.), Puantillismus (нем.), puntillismo (итал.), puntualismo (исп.).

Пуант тандю — положение. работающей ноги, вытянутой в колене и в стопе вперед, в сторону или назад носком в пол.

pointe lendue (франц.).

Пуанты (точнее «танец на пуантах») — танец на кончиках пальцев при вытянутом подъеме ноги; один из основных элементов женского классического танца. Танец на П. требует особой балетной обуви с твердым носком. Как средство образной выразительности он особенно широкое применение получил в романтическом балете.

pointe (франц.).

Пуговица, кнопка (муз.) — нижняя деталь скрипки и других струнных музыкальных инструментов, к которой прикреплен струнодержатель (подгрифок).

bottone (итал.), button (англ.), bouton (франц.), Sattelknopf (нем.), botón (исп.).

Пунктирная манера — способ углубленной гравюры, в котором тона изображения передаются множеством мелких точек, наносимых на медную пластинку специальными молоточками.

от лат. punctum.

dotted manner (англ.), manière pointillée (франц.), punklierte Manier (нем.), maniera punteggiato (итал.), manera punteada (исп.).

Пунто (муз.) — на Антильских островах песня испанского происхождения в размере $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$ или $\frac{6}{8}$, свободная в ритмическом отношении.

punto (исп.).

ლად ხედება სოპრანოს, მეორე ბანს და ა. შ. წინასწარგანზრახვლია, რომ ამ დროს ტექსტის აზრი არავითარ როლს არ ასრულებს. დინამიკური ნიშნების მონაცვლეობა (ppppp-დან fffff-დ) სპონტანურად ხდება.

პუანტ ტანდიუ — მომუშავე ფეხის მდგომარეობა, რომლის დროს მუსულში და ტერფში გაკრძეული ფეხი წინ, გვერდზე ან უკან ცერით ებჯინება იატაკს.

პუანტები (უფრო ზუსტად „ცეკვა პუანტებზე“) — ცეკვა თათის წვერებზე, ისე რომ ფეხის ზურგი დაკიმულია; ქალთა კლასიკური ცეკვის ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტი. პუანტებზე ცეკვა მოითხოვს განსაკუთრებულ საბალეტო ფესისაგმელს მაგარი ცხვირით, როგორც მხატვრული გამოსახვის საშუალებამ, პუანტებზე ცეკვამ განსაკუთრებული გამოყენება პოვა რომანტიკულ ბალეტში.

ლილი, ლილაკი (მუს.) — ვიოლინოს და სხვა სიმებიანი საკრავების ქვემო დეტალი, რომელზედაც მაგრდება სიმების დამჭერი, იგივე კორა, იგივე ნახევარგრიფი.

შიავური მანერა — ჩაღრმავებული გრავიურის ხერხი, სადაც გამოსახულების ტონები ვადმოცემულია უამრავი წერილი წერტილებით. ასეთი წერტილები დაიტანება სპილენძის ფირფიტაზე სპეციალური ჩაქუჩების მეშვეობით.

პუნტო (მუს.) — ანტილის კუნძულებზე — თავისუფალი რიტმის მქონე $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$ ან $\frac{6}{8}$ ზომის, ესპანური წარმოშობის სიმღერა.

Пуризм — выделившееся из кубизма течение буржуазного искусства.] возникшее в 20 гг. XX в. во Франции. Представители П. объявили главной задачей искусства «очищение» действительности от инородной для нее «ищейной сложности» путем сведения жизненных явлений и событий к элементарным, простейшим формам. Основатели П.—А. Озанфан (1866) и Л. Корбузе (псевдоним Ш. Жаннере, 1887). Основной жанр П. — натюрморт.

от *франц. purg.*

purisme (франц.), purism (англ.), Purismus (нем.), purismo (итал.), purismo (исп.).

Пульга-танц — эстонский народный мужской танец. Музыкальный размер 4/4 или 2/4.

pulkatants (эстонск.).

Пульт (*муз.*) — подставка для нот в форме наклонной деревянной или металлической рамы на высокой ножке, употр. исполнителями инструментальной музыки и дирижерами.

Pult (нем. от лат. pulpitum).

Пульт перезаписи (*кино*) — один из основных элементов управления процессом перезаписи звука.

mixing bouth, re-recorder room (англ.), cabine de mixage, réenregistrement (франц.), Mischung, Umspielung (нем.), sala de registratzione sonora (итал.), sala de regrabación de sonido (исп.).

Пульчинелла — персонаж итальянской «комедии дель арте». Маска П. появилась в Южной Италии (Неаполь) в последнее десятилетие XVI в. В ней сочетались черты первого и второго «Дзанни»: простодушие, придурковатость деревенского обжора и увальня с ловкостью и сметливостью городского простолюдина. Наряду с «Арлекином», П. — самая популярная из масок. Традиционный облик П. — горбун с большим крючковатым носом, в одежде из грубой материи, в высокой остроконечной шляпе.

pulcinella (итал.).

Пуриზმი — კუბიზმიდან გამოყოფილი ბურჟუაზიული ხელოვნების მიმდინარეობა, რომელიც წარმოიშვა საფრანგეთში XX საუკუნის 20-იან წლებში. პურიზმის წარმომადგენლებმა ხელოვნების მთავარ ამოცანად გამოაცხადეს სინამდვილის „განწმენდა“ მისთვის უცხო „იდეური სირთულისაგან“ ცხოვრებისეული მოვლენებისა და ამბების ელემენტარულ, უბრალო ფორმებამდე დაყვანით. პურიზმის ფუძემდებლები — ა. ოზანფანი (1866) და ლ. კორბუზიე (ფსევდონიმი შ. ჟანერე, 1887). პურიზმის ძირითადი ეანრი — ნატურპორტია.

პულგა-ტანცი — ესტონური ხალხური მამაკაცთა ტეკვა. მუსიკალური ზომა 4/4 ან 2/4.

პულტი (*მუს.*) — ჩარჩოს ფორმის დაქანებული სადგავი ნოტებისათვის მაღალ ფეხზე, მზადდება ხისა ან ლითონისაგან. გამოიყენება შემსრულებელი-ინსტრუმენტალისტების და დირიჟორების მიერ ნოტების დასაღებად.

პულის გადაწერილი პულტი (*კინო*) — ხმის გადაწერის პროცესის მართვის ერთ-ერთი მთავარი დახმარება.

პულჩინელა — იტალიურ „კომედი დელ არტეს“ პერსონაჟი. პულჩინელას ნიღაბი გაჩნდა სამხრეთ იტალიაში (ნეაპოლში) XVI საუკ. მიწურულს მასში შერწყმული იყო პირველი და მეორე „ძანის“ ნიშან-თვისებები; დონდლო, სოფელი ლორმუცელას ქერქეტობა, გულბრყვილობა და ქალაქელი მდაბიოს მოხერხებულობა, გონებაშავილობა. არლეკინთან ერთად პულჩინელა ყველაზე პოპულარული ნიღაბია. პულჩინელას ტრადიციული გარეგნობაა კუზი, რიდი მოკაუქებული ცხვირი; ტანსაცმელი — უხეში ქსოვილისაგან შეკერილი, თავზე — წაწვეტებული ქუდი.

Пурпур — античная драгоценная краска темно-багрового цвета, добываемая из пурпуровой улитки, кашенили: применялась в Риме для окраски tog и мантий императоров. Пурпурные тоги и мантии носили только представители власти. П. являлся символом власти.

purpura (*лат.*), purple (*англ.*), pourpre (*франц.*), Purpur (*нем.*), porpora (*итал.*), púruga (*исп.*).

Пушбол (цирк) — игра, в которой участвуют две команды по 2—4 всадника. П. заключается в перекатывании надувного мяча за черту, разделяющую манеж; мяч толкают лошади — ногами, грудью, бцл ком.

pushball (*англ.*).

Пьедестал (арх.)—1. Подножие, основание статуи, колонны и т. п.

2. Нижняя часть классического архи: туриного ордера.

3. (*цирк*) — цирковой снаряд, площадка, возвышающаяся над манежем квадратной или круглой формы. Применяется в номерах «каучука», художественно-акробатических групп, эквилибристики и т. п.

piédestal (*франц.*), pedestal (*англ.*), Postament, Sockel (*нем.*), piedistallo (*итал.*), pedestal (*исп.*).

Пьеро — персонаж французского народного театра (слуга). Возник в начале XVII в. Прототипом П. послужил образ слуги Педроллино из итальянской комедии дель арте. Исполнитель роли П. выступал без маски, с лицом, обсыпанным мукой, носил широкую крестьянскую рубаху, часто сшитую из мешка. Был любимым героем ярмарочного театра, участником многих сатирических пьес и пантомим. Эта маска подверглась эстетизации на сцене театра «Комеди Итальян» (Париж). Традиционный костюм П. — белая рубашка с жабо, с большими пуговицами и широкие белые панталоны, на голове ост-

мевашული — антиკური ძვირფასი საღებავი მეჭი წითელი ფერისა, რომელიც მიიღება მეჭა-მელი ლოკოინის — კაშენილისაგან. გამოიყენებოდა რომში იმპერატორების ტოგებისა და მანტიების შესაღებად. მევაშულ მოსახამებს ატარებდნენ მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლები. მევაშული წარმომადგენდა ძალაუფლების სიმბოლოს.

პუშბოლი (ციკი) — თამაში, სადაც მონაწილეობს ორი გუნდი 2—4 მხედრის შემადგენლობით. პუშბოლი გამოიხატება გასაბერი ბურთის გადაადგებაში მანქვის გამოყენებით; ბურთს უბიძგებენ ცხენები — ფეხებით, მკერდით, ფერდით.

კვარცხლბევი (არქიტ.) — 1. სკულპტურის, ობელისის და ა. შ. ქვესაღამი.

2. კლასიკური არქიტექტურული ორდერის ქვედა ნაწილი.

3. (*ციკი*) — საციკო იარაღი; მანქეზე დადგმული ოთხეუთხა ან მრავალი ფორმის მოელანი. გამოიყენება „კაუჩუკის“ ნომრებში, მხატვრულ-აკრობატულ ჯგუფებში, ეკვილიბრისტიკაში და ა. შ.

პიერო — ფრანგული ხალხური თეატრის პერსონაჟი (მსახური). წარმოიშვა XVII საუკ. პიეროს პროტოტიპი იყო მსახურ პედროლინოს სახე იტალიურ კომედია დელ არტედან. პიეროს როლის შემსრულებელი უნიბოდ გამოდიოდა, სახე ფქვილში ქქონდა ამოვანგელო, ეცვა ვანიერი გლეხური ხალაით, რომელიც უმეტესად ტომრისგან იყო შევკრილი. პიერო იყო საბაზრო თეატრის საყვარელი ვმირი, მონაწილეობდა ბევრ სტრატეგულ პიესასა და პანტომირაში. ეს სახე-ნადაბი დაახეწა თეატრ „კომედი იტალიენის“ (პარიზი) ცენაზე. პიეროს ტრადიციული ტანსაცმელი ვახდა ეაბოიანი აეთრი ხალაით, რომელსაც დიდი ლელები ეკვრა, და ვანიერი თეთრი შარვალი. თავზე

როკოკო შაპოჩკა. В XIX в. П. стал народным комическим героем, преодолевающим жизненные трудности. В дальнейшем в модернистском т-ре XX в. образ П. приобрел черты декадентской изломанности, стал выражать пессимистические настроения.

Pierrot (франц.).

Пьеса — 1. Драматическое произведение, предназначенное для представления в театре.

2. Сольное или ансамблевое музыкальное преимущественно инструментальное произведение, обычно небольшого размера (П., для ф-п., скрипки, оркестра и т. п.).

- 1. play (англ.), pièce (франц.), Stück, Theatersstück (нем.), pizzo (итал.), pieza (исп.).
- 2. piece (англ.), morceau de musique (франц.), Musikstück (нем.), òpera (итал.), pieza (исп.).

Пюи — французские литературно-театральные ассоциации, возникавшие в ср. века при церквях. В П. представители духовенства и прихожане читали церковные книги, пели священные гимны, сочиняли духовные стихи и исполняли религиозные пьесы. Первые известные П. организованы в XI в. во французских городах Кане, Руане, Бове. Под влиянием роста городов, демократизации культуры деятельность П. принимала мирской характер, религиозный репертуар вытеснялся светским. В связи с развитием цеховых объединений ремесленников П. порывали связь с церковью; существовали при городских ремесленных корпорациях, являясь ячейками, из которых развивались самостоятельные театральные союзы горожан.

piu (франц.).

Пьяцетта (арх.) — небольшая площадь.

piazetta (итал.).

წვეტიანი ქული ეხურა. XIX საუკ. პიერო გახდა ხალხური კომიკური გმირი, რომელიც სძლევდა ცხოვრებისეულ სიძნელეებს. შემდგომ, 20-იანი წლების მოდერნისტულ თეატრში პიერომ მიიღო დეკადენტური სახე. იგი პესიმისტურ განწყობილებათა გამომხატველი გახდა.

პიესა — 1. დრამატული ნაწარმოები, რომელიც გათვალისწინებულია თეატრში წარმოსადგენად.

2. ჩვეულებრივ, პატარა სოლო ან ანსამბლური მუსიკალური (უმეტესად საყარაუებიანი) ნაწარმოები (ფორტეპიანოსა, ვიოლინოსა, ორკესტროსათვის და ა. შ.).

პიუი — საფრანგეთში — ლიტერატურულ-თეატრალური ასოციაციები, რომლებიც შუა საუკუნეებში ეკლესიებთან იქმნებოდა. პიუიში სამღვდლეობისა და მრევლის წარმომადგენლები კითხულობდნენ საეკლესიო წიგნებს, მღვროდნენ საგალობლებს, თხზავდნენ სასულიერო ლექსებს და ასრულებდნენ რელიგიურ პიესებს. პირველი ცნობილი პიუიები ჩამოყალიბდა XI საუკ. საფრანგეთის ქალაქებში კანში, რუანსა და ბოვეში. ქალაქების ზრდის, კულტურის დემოკრატიზაციის კვალობაზე პიუიების საქმიანობამ თანდათან საერო ხასიათი მიიღო, რელიგიური რეპერტუარი საერომ გამოაქვეა. ხელოსანთა ამქრული გაერთიანებების შექმნასთან დაკავშირებით პიუიებმა საერთოდ გაწყვიტეს კავშირი ეკლესიასთან. ამის შემდეგ ისინი ყალიბდებოდნენ ქალაქების ხელოსანთა კორპორაციებთან და წარმოადგენდნენ ისეთ უჯრედებს, რომელთაგან შემდგომ ვითარდებოდა მოქალაქეთა თვითმოქმედი თეატრალური კავშირები.

პიაцეტა (არქიტ.) — მომცრო მოედანი.

Пэдалე — 1. В нотах для фортепиано указание нажать правую педаль.

2. Партия педали в нотах для органа.

pedale (*итал.*), pedal (*англ.*), pedale (*франц.*), Pedale (*нем.*), pedal (*исп.*).

Пэрдэндоზი — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует постепенно, сводя звучность на нет.

perdendosi (*итал.*).

Пята свода или арки (арх.) — верхняя часть опоры под свод или арку, на которой расположено начало свода.

springer (*англ.*), naissance de la vouûte (*франц.*), Gewölbeanfänger, Anfang, Bogenkrümme, Bogenlänger, Kämpferstein, Widerlager (*нем.*), imposta (*итал.*), arranque de bóveda (*исп.*).

პედალე — 1. საფორტეპიანო ნოტებში — ?-თითება მარჯვენა პედალზე ფეხის დაქერის შესახებ.

2. საორგანო ნოტებში — პედალის პარტია.

პერდენდოზი — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ელერადობის თანდათანობითი მიყუჩებათ.

თალის ან კამარის ქუსლი (არქიტ.) — თალის ან კამარის ქვეშ მოთავსებული საყრდენის ზედა ნაწილი, რომელზეც განლაგებულია თალის საყუცი.

პ

რაბიოზო — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует яростно, неистово.

rabbioso (*итал.*).

Рабочие песни (джаз) — Рабочие песни негров в период рабства являлись важной составной частью негритянского фольклора. Исполнялись сольно и в группах без аккомпанемента. С музыкальной стороны рабочие песни представляют собой песенную форму с малоразвитой мелодикой и характеризуются структурой короткого дыхания. Типичная еще для африканцев переключка между солистом и хором (прием «зова и ответа») пронизывает подобные песнопения. Важнейшей стил истической особенностью является также нетемперированные мелодические звуки, чередование музыкальных интонаций с выкриками, вздохами. Для джаза наиболее важной стороной в рабочих песнях оказалась интонация. «Шаутэфекты» можно встретить во всех вокальных и инструментальных формах джаза и по сей день.

work songs (*англ.*).

რაბიოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გაშმაგებით, გაფთრებით.

შრომის სიმღერები (ჯაზი) — ზანგების შრომის სიმღერები მონობის პერიოდში ზანგურ ფოლკლორის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენდნენ. ისინი სრულდებოდა სოლო და ჯგუფურად თანხლების გარეშე. მუსიკალური თვალსაზრისით შრომის სიმღერები წარმოადგენენ ნაკლებად განვითარებული მელოდიის მქონე სასიმღერო ფორმას და ხასიათდებიან მოკლე სუნთქვის სტრუქტურით. სიმღერები განმსჭვალულია ჯერ კიდევ აფრიკელბისათვის დამახასიათებელი გადაძახილით სოლისტა და გუნდს შორის („დაძახილის და პასუხის“ ხეობი) მნიშვნელოვანი სტილისტური თავისებურებაა აგრეთვე არატემპერირებული მელოდიური ბგერბი, მუსიკალური ინტონაციების მონაცვლეობა წამოძახილებთან, ოხერასთან. ყველაზე მნიშვნელოვანი ჯაზისათვის შრომის სიმღერებიდან ინტონაცია გამოდგა. „შუთეფექტები“ დღემდე გვხვდება ჯაზის ყველა ეოკალურ და ინსტრუმენტულ ფორმებში.

Рага (муз.) — мелодическая модель, характеризующаяся определенными ладовыми и ритмическими признаками. Один из видов индийской музыки.

raga (инд.).

Радиола (муз.) — радио-приемник с электропроигрывателем граммофонных пластинок.

radio-gramophone (англ.), radio-phonogramóno (итал.), radiola (исп.).

Радиоприемник (муз.) — аппарат для приема звуковых или иных передач по радио.

wireless (radio) set (англ.), poste de T. S. F. (франц.), Rundfunkgerät (нем.), radio, ricevitore, radiorecivitore (итал.), receptor de radio (исп.).

Радиопьеса — жанр Р. определяется его эстетическим своеобразием по отношению к театру и эпосу. Это своеобразие прежде всего определяется тем, что Р. располагает только одним способом художественной самореализации — акустикой. Эстетический эффект достигается лишь различными комбинациями воспринимаемых на слух человеческих голосов, музыки, звуков, шумов и тишины. Художественная палитра Р. уже, чем изобразительные возможности театра, кино или телевидения. Р., в отличие от театра, не дает готового зримого материала, она требует большей духовной активности, большего творческого соучастия от слушателя.

radioplay (англ.), pièce de radio (франц.), Radiospiele (исп.).

Радиофония — область радиовещательной техники, занимающаяся вопросами музыкального качества передачи.

от *лат.* *radio* и *греч.* *phōnē*.

radiophony (англ.), radiophonie (франц.); Radiofonie (нем.), radiofonia (итал.), radiofonía (исп.).

Размеры кадра — высота и ширина изображения на пленке, получаемого при

рага (муз.) — мелодическая модель, характеризующаяся определенными ладовыми и ритмическими признаками. Один из видов индийской музыки.

радиола (муз.) — радио-приемник с электропроигрывателем граммофонных пластинок.

(франц.), Musikschrank (нем.), radio-

радиоприемник (муз.) — аппарат для приема звуковых или иных передач по радио.

радиопьеса — жанр Р. определяется его эстетическим своеобразием по отношению к театру и эпосу. Это своеобразие прежде всего определяется тем, что Р. располагает только одним способом художественной самореализации — акустикой. Эстетический эффект достигается лишь различными комбинациями воспринимаемых на слух человеческих голосов, музыки, звуков, шумов и тишины. Художественная палитра Р. уже, чем изобразительные возможности театра, кино или телевидения. Р., в отличие от театра, не дает готового зримого материала, она требует большей духовной активности, большего творческого соучастия от слушателя.

Radioslück (нем.), radiopieza (итал.),

радиофония — область радиовещательной техники, занимающаяся вопросами музыкального качества передачи.

кадровый формат — высота и ширина изображения на пленке, получаемого при

киносъемке. Р. к. определяют размеры изображения, получаемого в дальнейшем при печати рабочих позитивов и фильмокопий.

dimension of still (англ.), dimension d'une épiode (франц.), Bildgröße (нем.), dimensió-
ne di quadro (итал.), dimensió de cuadro (исп.).

Разрешающая способность пленки — величина, характеризующая способность кинофотоматериала раздельно воспроизводить (после обработки) мелкие детали получаемого на нем оптического изображения. Р. с. п. определяется числом (после съемки тест-объекта миры) штрихов раздельно передаваемой пленки на 1 мм.

power, resolving power (англ.), pouvoir séparateur (франц.), Auflösungsvermögen (нем.), possibilita separata (итал.), poder resolutivo, poder separador (исп.).

«Разрешите пригласить» — жизнерадостный танец, в основу которого положены элементы современных движений и ритмов. Композиция танца состоит из четырех фигур, по четыре такта в каждой. Весь танец занимает 16 тактов музыкального сопровождения. Темп подвижный. Музыкальный размер 4/4.

razreshite priglasit (русс.).

Разряд электрический (на киноплёнке) — возникает при трении пленки о различные материалы и после проявления образует преимущественно темные пятна с размытыми краями или тонкие черные ветвеподобные линии. Р. э. ясно просматриваются в неэкспонированной части киноплёнки. Р. э. чаще всего возникают на излишне сухой плёнке, а также при быстром перематывании, сильном прижиме в фильмовом канале киноаппаратов, трении в кассете и т. д. Также во время хранения при нарушении температурного режима.

electric discharge (англ.), déchargé électrique (франц.), elektrische Entladung (нем.), scarica elettrica (итал.), descarga eléctrica (исп.).

37. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

პოზიტების გამოსახულების ზომის როგორც სა-
მუშაო, ისე ფილმის ასლების ბეჭდვის დროს.

ფირის დეტალიზაციის უნარი — ფირის უნარი განცალკევებულად ასახოს (გამქლავების შემდეგ) მასზე მიღებული ოპტიური გამოსახულების წერილ-წერილი დეტალები.

ფირის დეტალიზაციის უნარი განისაზღვრება მკაფიო შტრიხების რაოდენობით (რიცხვით) 1 მმ-ზე, რომლის დადგენა ხდება სპეციალური ტესტის — შირას გაღლების შედეგად.

„ნება მიბოძეთ, მოგვიპატიეთ“ — ხალისიანი ცეკვა, რომელსაც საფუძვლად დაედო თანამედროვე მოძრაობებისა და რიტმების ელემენტები.

ცეკვის კომპოზიცია შედგება ოთხი ფიგურისაგან, თითოეულ მათგანში ოთხი ტაქტია. მთელი ცეკვა შეიცავს მუსიკალური თანხლების 16 ტაქტს. ტემპი მოძრაოა. მუსიკალური ზომა — 4/4.

ელექტრული განმუხტვა (კინოფირზე) — წარმოიქმნება ფირის სხვადასხვა მასალაზე ხაზუნის შედეგად. გამქლავების შემდეგ ფირზე ჩანს მკვეთრი კლანისები ანდა შავი ლაქები გართხმული კიდეებით. ელექტრული განმუხტვა ნათლად ჩანს ფირის არაექსპონირებულ შუალედებში. ელექტრული განმუხტვა შეიძლება მოხდეს ფირის მოძრაობისას კადრის სარკმელში და ფირის არხში, კასეტებში, ფირის სწრაფი გადახვევის პროცესში. ზედმეტად გამოშვრალი ფირით სარგებლობის დროს, შენახვისას მისი ტემპერატურულ რეჟიმის დარღვევის და სწრაფი ცვალებადობის გამო.

რაინდი — древнегрузинское название лица из круга игроков, канатоходцев.

raindi (*груз.*).

Ракорд — зарядный (заправочный) конец ленты. Приклеивается в начале и конце каждого ролика (части) кинофильма (фонограммы).

raccord (*франц.*), leader strip, leader (*англ.*), Startband, (*нем.*), raccordo (*итал.*), raccord extremo (para empalme de película) (*исп.*).

Ракорд конечный (кино) — пленка, которая приклеивается в конце каждого ролика (части кинофильма фонограммы). На Р. к. указывается название фильма, номер части, номер копии, надпись «Конец», указываются знаки для зарядки в кадровое окно, для совмещения со щелями воспроизводящих головок, для включения мотора и сигнала перехода с поста на пост.

raccord, amorce en fin de bobine (*франц.*), trailer, protective trailer (*англ.*), Endband, Nachspann (*нем.*), éscia alla fine di bobina, raccord (*итал.*), raccord, terminal (para empalme de película) (*исп.*).

Ракурс (иск.) — передача фигуры, предметов или архитектурных форм в перспективе с резким сокращением удаленных от переднего плана частей. Учет ракурса особенно необходим при росписи потолков и сводов или при работе над статуями и рельефами, предназначенными для установки на известной высоте.

raccourcir (*франц.*), foreshortening (*англ.*), perspektivische Verkürzung (*нем.*), scórcio (*итал.*), escorzo (*исп.*).

Рама (арх.) — общее наименование изменяемой конструкции, состоящей из стержней (брусков) с жесткими соединениями между ними.

frame (*англ.*), cadre (*франц.*), Rahmen (*нем.*), telaio, banco (*итал.*), estructura, marco, baslidor (*исп.*).

Рамка (цирк) — 1. Воздушно-гимнастический снаряд в форме металлического

раиндები — ძველი ქართული სახელწოდება იმ პირთა, რომლებიც გამოსულნი იყვნენ მოთამაშეთა და თოჯნე მოსიარულეთა წრიდან.

რაკორდი — გასამართავი ფირის საწყისი ან ბოლო. აწებებენ კინოფილმის (ფონოგრამის) თითოეული გორგოლაქის (ნაწილის) თავში და ბოლოში.

Startband, (*нем.*), raccordo (*итал.*), raccord

ბოლო რაკორდი (კინო) — აწებებენ კინოფილმის (ფონოგრამის) თითოეული გორგოლაქის (ნაწილის) ბოლოში. ბოლო რაკორდზე აღნიშნულია ფილმის სახელწოდება ნაწილის ნომერი, ასლის ნომერი, წარწერა „დასასრული“, მითითებულია ნიშნები კადრის სარკმელში მოსათავსებლად, ერთდროულად ძრავის ჩასართავად და სიგნალის მისაღებად — პოსტიდან პოსტზე გადასვლისათვის.

რაკურსი (ხელოვნ.) — ფიგურების, საგნების ან არქიტექტურული ფორმების გადმოცემა პერსპექტივაში, წინა პლანისაგან მოშორებული ნაწილების მკვეთრი შემცირებით. რაკურსი განსაკუთრებით აუცილებელი ხდება ქერის და თაღების მოხატვისას და იმ ქანდაკებების და რელიეფების დამუშავებისას, რომელთა დადგმა გათვალისწინებულია გარკვეულ სიმაღლეზე.

ჩარჩო (არქიტ.) — ზოგადი სახელწოდება უცვლელი კონსტრუქციისა, როკელაჲ შედგება ერთმანეთთან ხისტად დაკავშირებული ლეროებია საგან (ძელებისაგან).

ჩარჩო (ციკი) — 1. ლითონის სწორკუთხედის ფორმის საპაერო ტანვარჯიშული იარაღი.

прямоугольника, который подвешивается к «штамберту» на двух вертикальных тросах и туго укрепляется растяжками.

2. Название воздушно-гимнастического номера, исполняемого на этом снаряде двумя или более партнерами.

3. Р. для картин, портретов и т. д.

frame (англ.), cadre (франц.), Rahmen (нем.), cornice, carnicina, carnicetta (итал.), cuadro (исп.).

Рамлила — музыкально-танцевальная драма, распространенная в северных районах Индии. В основе сюжета Р. лежит др.-инд. эпическая поэма «Рамаяна». С древних времен Р. разыгрывается при индунтских храмах во время религиозного праздника «дасахры», длится 9—14 дней. Представление состоит из серии последовательно развивающихся эпизодов, которые разыгрываются прямо на площади или на подмостках. Главное действующее лицо — рассказчик, который объединяет действие в одно целое. Он подробно комментирует все происходящие на сцене события. Основные средства актерской выразительности — танец и пантомима. Действие сопровождается оркестром национальных музыкальных инструментов. В XVIII—XX вв. организуются светские представления Р. Исполнители носят яркие костюмы, иногда надевают маски, представление идет без декораций (используются только аксессуары).

ramlila (инд.).

Рампа (театр) — 1. Осветительная аппаратура, установленная на полу сцены по ее переднему краю и спрятанная от публики за бортом, опоясывающим просцениум. Служит для освещения сцены спереди и снизу. В современном театре Р. является лишь частью осветительной системы.

2. Граница между зрительным залом и сценой («перед рампой» — значит в зрительном зале, «за рампой» — на сцене).

3. В переносном смысле — сцена во-

ромელიც იკიდება „შტამბერტზე“ ორი ვერტიკალური გვარლით და მჭიდროდ მაგრდება საკიბებით.

2. საჰაერო-ტანვარჯიშული ნომრის სახელწოდება, რომელიც ამ იარაღზე სრულდება ორი ან მეტი პარტნიორის მიერ.

3. ჩარჩო სურათებისათვის, პორტრეტებისათვის და ა. შ.

რამლილა — მუსიკალურ-საცეკვაო დრამა, რომელიც გავრცელებულია ინდოეთის ჩრდილოეთ რაიონებში. რამლილას სიუჟეტს საფუძვლად უდევს ძველინდური ეპიკური პოემა „რამაიანა“. უძველესი დროიდან რამლილას წარმოადგენენ ინდოეთის ტაძართა მახლობლად რელიგიური დღესასწაულის „დასახრას“ დროს და გრძელდება 9—14 დღე. წარმოდგენა შედგება თანმიმდევრულად განვითარებული ეპიზოდების სერიისაგან, სრულდება უშუალოდ მოედანზე ან სცენაზე. მთავარი მოქმედი პირი მთხრობელია, რომელიც კრავს მთელ მოქმედებას. იგი დწვრილებით განმარტავს სცენაზე ასახულ ყველა მოვლენას, აქტიორული გამომსახველობის ძირითადი სამუალებებია ცეკვა და პანტომიმა. მოქმედება წარმოებს ეროვნული სამუსიკო საკრავების აკომპანეშენტით. XVIII—XX ს. ს. დიდგვაროვანთათვის იმართებოდა რამლილას საგანგებო წარმოდგენები. საერთოდ, შემსრულებლებს აცვიათ მყვირალა ტანსაცმელი. ზოგჯერ ნიღბებიც უკეთიათ. წარმოდგენა მიმდინარეობს უდგორატიოდ (გამოიყენება მხოლოდ აქსესუარები).

რამპა (თეატრ.) — 1. გამანათებელი აპარატურა, რომელიც დადგმულია სცენის იატაკზე, მის წინა კიდეზე და მაყურებლისაგან დაფარულია პროსცენიუმის წინა მოაჯირით. ანათებს სცენას წინიდან და ქვემოდან. თანამედროვე თეატრში რამპა წარმოადგენს საერთო გამანათებელი სისტემის ნაწილს.

2. ზღვარი მაყურებელთა დარბაზსა და სცენას შორის („რამპის წინ“ ნიშნავს — მაყურებელთა დარბაზში, „რამპის უკან“ — სცენაზე).

3. გადტანითი მნიშვნელობით, საერთოდ სცე-

обще, театр в целом (напр. «увидеть свет рампы» — значит появиться на сцене, выступить публично в театре).

rampe (франц.), footlights (англ.), Rampe (нем.), ribalta (итал.), candilejas (исп.).

Рампада (цирк) — крутой покатый настил от сцены к манежу. По Р. въезжают на манеж тройки лошадей, мотоциклисты и др.

от франц. rampe.

Ранверсе — резкое неожиданное перегибание корпуса, преимущественно из позы attitude croisé, сопровождаемое pas de bourée en tournant. Имеет множество видов движений вперед и назад, на полпальцах, пальцах и в воздухе.

renversé (франц.).

Рapid-съёмка — киносъёмка, осуществляемая с частотой, примерно, до 250—300 к/сек. В современной кинотехнике термин «Р.-с.» заменен термином «киносъёмка скоростная».

rapide shooting, rapide filming (англ.), rapide tournage, rapide prise de vues (франц.), rapide Filmaufnahme, rapide Kinoaufnahme (нем.), rapida, ripresa (итал.), rápido (исп.).

Раппорт — повторяющаяся часть рисунка на керамике, обоях и т. п.

rapport (франц.), weave repeat (англ.), Rapport (нем.), rapporto (итал.), repetición de trama (исп.).

Рапсод — 1. У древних греков — бродячий певец, декламатор, исполняющий отрывки из эпических произведений (рапсодий), искусно комбинируя их.

2. Певец народно-эпических песен, сказитель.

rapśodos (греч.).

Рапсодия — 1. Музыкальное сочинение свободной формы, состоящее из нескольких разнородных частей, преимущ. на темы народных песен, сказаний.

на, саярთოდ თეატრი (მაგ., „რამპის შუქის და ნახვა“ ნიშნავს სცენაზე გამოსვლას და ა. შ.).

რამპადა (ცირკი) — მკვეთრად დაქანებული ფენილი სცენიდან მანეჟისაკენ. რ.-დან მანეჟზე გადიან სამცხენა ეტლები, მოტოციკლისტები და ა. შ.

რანვერსე — ტანის მოულოდნელი, მკვეთრი გადახრა, მეტწილად attitude croisé-ს პოზიიდან pas de bourée en tournant თანხლებით. აქვს მოძრაობის მრავალი სახე: წინ ან უკან, ერგებებზე, ცერებზე ან ჰაერში.

რაპიდ-გადაღება — კინოგადაღება, რომელიც წარმოებს წამში დაახლოებით 250—300 კადრის სიხშირით. თანამედროვე კინოტექნიკაში რაპიდ-გადაღების ნაცელად იხმარება ტერმინი „ჩქაროსნული კინოგადაღება“.

რაპორტი — კერამიკაზე, შპალერზე და ა. შ. ნახატის განმეორებადი ნაწილი.

რაფსოდი — 1. ძველ საბერძნეთში: მოხეტიალე მომღერალი, დეკლამატორი, რომელიც ასრულებდა ნაწყვეტებს ეპიკური ნაწარმოებებიდან (რაფსოდეებიდან) და ოსტატურად უსადაგებდა ერთმანეთს.

2. ხალხურ-ეპიკური სიმღერების მომღერალი, მოქმელი.

რაფსოდია — 1. თავისუფალი ფორმის მქონე რამდენიმე სხვადასხვაგვაროვანი ნაწილისაგან შემდგარი მუსიკალური ნაწარმოები, აგებული ხალხური სიმღერების და თქმულებების თემებზე.

2. У древних греков — отрывок из эпического произведения, исполняемый рапсодом.

rapsōdos (*греч.*), rhapsody (*англ.*), rhapsodie (*франц.*), Rhapsodie (*нем.*), rapsodia (*итал.*), rapsodia (*исп.*).

Раскраска штампом (*кер.*) — раскраска производится штампом, изготовленным из резины или каучука, на котором вырезан рельефный рисунок. Для нанесения многокрасочных рисунков штамп не применяется. Этим видом раскраски пользуются для одноцветной подглазурной и надглазурной раскраски как фарфоровых, так и фаянсовых изделий.

colouring by punch (*англ.*), enluminure avec cliché (*франц.*), Färbung mit Stanze (*нем.*), coloramēto con stampo (*итал.*), pintura de cliché, pintura con estampilla, (*исп.*).

Раскреповка (*арх.*) — небольшие вертикальные прямоугольные выступы стены, карниза и цоколя здания, служащие для декоративного расчленения фасада. При помощи раскрепованного антаблемента часто перекрываются стоящие у стен колонны. Иногда над раскрепованным антаблементам раскреповывается и фронтон.

propping lining (*англ.*), entretoisement (*франц.*), Versproeiung (*нем.*), apuntamiento (*итал.*), apuntalamiento (*исп.*).

Раслила — индийское народное представление. Истоки — в народных и обрядовых играх кочевников-скотоводов, населяющих Индию в глубокой древности. Одна из наиболее древних форм народного театра. Р. разыгрывалась при индусских храмах во время вишнунтских праздников, состояла из пролога ритуального характера и многочисленных эпизодов, воспроизводящих жизнь Кришны. Исполняется на открытом воздухе, на импровизированной сцене. В. Р. входит танец, пантомима, пение и диалог.

raslila (*санскр.*).

2. ძე. ბერძნებთან — რაფსოდის მიერ შესრულებული ნაწყვეტი ეპიკური ნაწარმოებიდან.

ღებვა შტამპით (*კერამ.*) — ღებვა წარმოებს შტამპით, რომელიც დამზადებულია რეზინისაგან ან კაუჩუკისაგან, მასზე ამოჭრილი რელიეფური ნახატი. მრავალფეროვანი ნახატის დანისისათვის შტამპი არ იხმარება. ღებვის ამ სახეობას იყენებენ როგორც ფაიფურის ისე ქაშანურის ნაქეთობების ერთფეროვანი კიქურქვეზა და კიქურზედა ღებვისათვის.

შეტეხილობა (*არქიტ.*) — შენობის ცოკლის, კედლის, კარნიზის მცირე ზომის ვერტიკალური სწორკუთხოვანი შეერილი, რომელიც დეკორატიულად ანაწევრებს ფასადს. შეტეხილი ანტაბლემენტის მეშვეობით ხშირად ხდება კედელთან აღმართლო სვეტების გადახურვა. ზოგჯერ შეტეხილი ანტაბლემენტის თავზე ფრონტონიც შეტეხილია.

რასლილა — ინდური ხალხური წარმოდგენა. დასაბამს იღებს მომთაბარე მეცხოველეების ხალხურ და საწესჩვეულებო თამაშებში, ხალხუნასა რომლებიც სახლობდნენ უძველეს დროს ინდოეთში. რასლილა ერთ-ერთი უძველესი ფორმაა ხალხური თეატრისა. რასლილა თამაშდებოდა ინდოეთის ტაძრების მახლობლად ვიშნუთური დღესასწაულების დროს, შედგებოდა რიტუალური ხასიათის პროლოგისა და მრავალრიცხოვანი ეპიზოდებისაგან, რომლებიც ასახავდნენ კრიშნას ცხოვრებას.

სრულდება ღია ცის ქვეშ, იმპროვიზებულ სცენაზე. რასლილაში შედის ცეკვა, პანტომიმა, სიმღერა და დიალოგი.

Расположение (арх.) — размещение вещей и выполнение их композиции в соответствии с характером произведения.

disposition (англ.), disposition (франц.), Anordnung, Aufstellung (нем.), disposizione, collocamento, colocazione (итал.), disposición (исп.),

Распор (арх.) — горизонтальная составляющая опорных реакций, конструкций и сооружений, возникающая от вертикальной нагрузки. Конструктивные системы, в которых возникает Р., называются распорными системами. Типичными распорными системами являются арки.

thrust, distance-piece spacer (англ.), pièce d'écartement (франц.), Distanzzwischensstück, Distanzstück, Schub (нем.), traversino (итал.), distanciadador (исп.),

Растр (муз.) — 1. Прибор для графления нотного стана, проводящий одновременно 5 параллельных линий.

2. Система линий, нанесенных в определенном порядке на какую-либо поверхность, получаемых оптическим, графическим или иным способом, а также устройство, состоящее из системы соответственно расположенных нитей, призм, линз и т. д. Р. находит применение в «растровом экране».

gastrum (лат.), screen (англ.), trama: rasta:an reticula (исп.), (франц.), Raster (нем.), reticolo (итал.),

Растровый экран — проекционный экран направленного действия, используемый как при нормальной кинопроекции, так и в установках дневного кино и при стереоскопической проекции диапозитивов и кинофильмов. В первых двух случаях обычно применяются отражательные или просветные многоячейковые Р. э., плоскость которых имеет растровую структуру. Наиболее совершенными являются светосильные Р. э. с перспективным линзовым растром, на применении которых основана советская система стереоскопического кино.

rastr screen (англ.), écran de trame (франц.), Rasterschirm (нем.), schermo di reticolo (итал.), pantalla de reticula (исп.),

განლაგება (არქიტ.) — საგანთა განთავსება და მათგან კომპოზიციების შედგენა ნაწარმოების ხასიათისდა შესაბამისად.

განბრჩენა (არქიტ.) — კონსტრუქციისა და ნაგებობის საყრდენი რეაქციის პორიზონტალური მდგენელი, რომელაც წარმოიქმნება ვერტიკალური დატვირთვისას. კონსტრუქციულ სისტემებს, რომლებშიც მოქმედებს განბრჩენა, განბრჩენიანი სისტემები ეწოდება. ტიპური განბრჩენიანი სისტემაა თალი.

რასტრი (მუს.) — 1. სანოტო სისტემის დასაგრაფი ხელსაწყო, რომელიც ერთდროულად აულებს 5 პარალელურ ხაზს.

2. ოპტიკური, გრაფიკული ან სხვა წესით რაიმე ზედაპირზე გარკვეული თანამიმდევრობით გაულებული ხაზების სისტემა; აგრეთვე მოწყობილობა, რომელიც შედგება შესაბამისად განლაგებული ძაფების, პრიზმების, ლინზებისა და მსგავსი მოწყობილობისგან. გამოიყენება „რასტრულ ეკრანზე“.

რასტრული ეკრანი — საპროექციო ეკრანი სხვის არეკლავს გარკვეული მიმართულებით. რასტრული ეკრანი გამოიყენება სტერეოსკოპურ და ნორმალურ პროექციის შემთხვევაში, აგრეთვე კინოდემონსტრირების დროს დღის შუქზე. უკანასკნელ შემთხვევაში და ნორმალური პროექციის დროს გამოიყენება ამრეკლავი ან გამჭვირვალე მრავალუჯრედოვანი რასტრული ეკრანი. რომლის სიბრტყეს რასტრული სტრუქტურა აქვს. შედარებით სრულყოფილია რასტრული ეკრანი პერსპექტიული ლინზური რასტრით და მაღალი შექმალაით, რომლას გამოიყენებაზეც დაფუძნებულია სტერეოსკოპული კინოს საბჭოური სისტემა.

rastr screen (англ.), écran de trame (франц.), Rasterschirm (нем.), schermo di reticolo (итал.), pantalla de reticula (исп.),

Раструб (муз.) — шнҭия расширяющаяся часть некоторых духовых музыкальных инструментов образующая выходное отверстие.

bell (*англ.*), pavillon (*франц.*), Schallbrecher, Stürze (*нем.*), bussolotto (*итал.*), pabellón (*исп.*).

Раус (цирк) — 1. Наружный балкон на здании «балагана». С Р. зывали публику на представление.

2. Высокий балкон над входом в ярмарочный балаган; с Р. участники представления зывали зрителей, исполняя разл. трюки. Главным персонажем был клоун-зывала (дед), который расхваливал программу, исполнял сатирич. монологи, состязался в остроловни со зрителями. Крупные шпрки вместо Р. устраивали кавалькады.

Raus (*нем.*).

Ре (муз.) — 1. Одно из семи слоговых названий звуков; соответствует буквенному обозначению D или d.

2. Строй транспонирующих инструментов (in D), звучащих на один тон (большую секунду) выше, чем написаны ноты; в этом строе в настоящее время применяется изредка малый кларнет (кларнет-пикколо).

re (*итал.*), D (*англ.*), ré (*франц.*), D (*нем.*), re (*исп.*).

Ребаб — название струнных смычковых музыкальных инструментов древнего (индо-иранского) происхождения, имеющих 1—2 или 3 струны. Играют на Р. лукообразным смычком. Распространен среди народов Индии, в Египте, сев.-зап. Африке и др.

rebab (*арабск.*).

Ребек — старинный струнный смычковый музыкальный инструмент. Р. появился в западно-европейских странах около XII в., был широко распространен в народной музыкальной практике и применялся еще в 3-ей четверти XVIII в.

rebek (*арабск.*).

реҭბუცი (მუს.) — ზოგიერთი ჩასაბერი სამუსიკო საკრავის ქვედა გაფართოებული ნაწილი, საიდანაც პერი გამოედინება.

რაუსი (ცირკი) — 1. „ბალაგანის“ შენობის გარე აივანი. რ.-დან იწვევდნენ საზოგადოებას წარმოდგენაზე.

2. მაღალი აივანი საბაზრო ბალაგანის შესასვლელის თავზე. წარმოდგენის მონაწილენი რაუსზე ტრიუკებს ასრულებდნენ და ისე ეპატიოვებოდნენ მყურებელს. მთავარი პერსონაჟი იყო მეპატრიე-კლოუნი (პაპა), რომელიც აქებდა პროგრამას, ასრულებდა სატირულ მონოლოგებს, მახვილსიტყვაობაში ეჯიბრებოდა მყურებლებს. ღიდ ცირკებში რაუსის ნაცვლად აწყობდნენ კაველკადს.

რე (მუს.) — 1. ბგერების შეიღმარცვლოვან დასახელებათაგან ერთ-ერთი; შეესაბამება ასოებრივ აღნიშვნის D და d-ს

2. ტრანსპონირებული საკრავების წყობა (in D), რომლებიც ეღრენ ერთი ტონით (ღიღი სეკუნდით) ზემოთ დაწერილთან შეღარებით; ამჟამად ამ წყობაში, ისიც იშვიათად, გამოიყენება პატარა კლარნეტი (კლარნეტი-პიკოლო).

რეზაბი — ძველი (ინდო-სპარსული) წარმოშობის ბემიანი სიმებიანი სამუს. საკრავის სახელწოდება. ჰქონდა 1—2 ან 3 სმი. მასზე უკრავდნენ მშვილდის ფორმის ხემით. გავრცელებულია ინდოეთის, ეგვიპტის, ჩრდილო-დასავლეთი აფრიკის და სხვ. ხალხებთან.

რეზეცი—ძველებური ხემიანი სიმებიანი საკრავი. დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში რ. გაჩნდა XII ს-ში.

ფართოდ იყო გავრცელებული ხალხურ-მუსიკალურ პრაქტიკაში. გამოიყენებოდა ჟერ კიდეც XVIII ს. მე-3 მეოთხეღამდე.

Ревю — театральное представление, состоящее из ряда отдельных сцен, эпизодов и номеров, объединенных по какому-нибудь общему признаку, то же, что обозрение.

revue (франц.), review (англ.), Revue (нем.), revista (итал.), revista (исп.).

Реверанс — поклон, исполняемый с наклоном головы и корпуса, при переходе с ноги на ногу.

révérance (франц.).

Ревверберация (муз.) — обозначает эховое звучание в помещениях, образуемое отражением звуковых колебаний от стен, пола и потолка помещения, а также появлением акустических стоячих волн. Предметы влияют на величину реверберации. Она характеризуется интенсивностью и временем затухания.

reverberation (англ.), reverbération (франц.), Nachhall (нем.), reverberazione (итал.), reverberación (исп.).

Револьтад — мужской прыжок с перенесением ноги через ногу; возможен вперед и назад, а также с вытянутой или согнутой в колене ногой.

revoltade (франц.), от итал. rivoltata.

Регистр (муз.) — 1. Участок звукового диапазона музыкального инструмента или певческого голоса, занимающий определенное положение по высоте. Обычно различают высокий, средний и низкий Р.; в певческом голосе — грудной, средний и головной (фальцет).

2. Группа труб (в органе), струн (на клавишине) или язычков (в фисгармонии; аккордеоне и т. п.) различной настройки, но одинакового тембра.

от лат. registrum.

register (англ.), registre (франц.), Register (нем.), registro (итал.), registro (исп.).

«Регионализм» — особая форма экспрессионизма, которая поставила своей целью показать в подчеркнuto натуралистическом и вместе с тем преувеличенно экспрес-

сивно театральное представление, состоящее из ряда отдельных сцен, эпизодов и номеров, объединенных по какому-нибудь общему признаку, то же, что обозрение.

Ревверанси — таеის დაკვრა, რომელიც სრულდება თავისა და ტანის დახრით, ერთი ფეხიდან მეორეზე გადასაცვლებით.

რევერბერაცია (მუს.) — აღნიშნავს ექოს შენობაში, რომელიც ექმნება ბგერის სიხშირის არეკვლით კედლებიდან, იატაკიდან, კერადან და აგრეთვე აუსტიკური მდგარი ტალღების წარმოშობით. საგნები გავლენას ახდენენ რევერბერაციის სიდიდეზე. რ. ხასიათდება ინტენსიურობით და მილევის დროით.

რეველტადი — მამაკაცის ნახტომი ფეხის ფეხზე გადატანით. შეიძლება შესრულდეს წინ ან უკან, აგრეთვე გაკიმული ან მუხლში მოხრალი ფეხით.

რეგისტრი (მუს.) — 1. სამუსიკო საკრავი ან ხმის ბგერითი დიაპაზონის მონაკვეთი, რომელსაც განსაზღვრული ადგილი უკავია სიმადლის მხრივ. ჩვეულებრივ განარჩევენ მაღალ, საშუალო და დაბალ რეგისტრს; სასიმღერო ხმაში — მკერდის, საშუალო და სათავო (ფალცეტი) რეგისტრებს.

2. სხვადასხვა წყობის, მაგრამ ერთიადიგივე ტემბრის მქონე მილების (ორგანზე), სიმების (კლავესინზე), ან ენაკების (ფისგარმონიაში, აკორდეონში და ა. შ.) ჯგუფები.

„რეგიონალიზმი“ — ექსპრესიონიზმის განსაკუთრებული ფორმა, რომელმაც მიზნად დაისახა ზემოწყენით ნატურალისტური და ამავე დროს, გაზვიადებულად ექსპრესიული სახით ეჩვენებინა

სწინამდებარე «местные» особенности жизни США. Уже в 20-ые годы в творчестве некоторых американских художников были подготовлены идеи «регионализма», особенно в архитектурных пейзажах. Художники старательно изображали разло живших трупы, вывернутые наружу внутренности и т. п. Живопись «регионалистов» среди других течений американского буржуазного искусства в силу своей нарочитой «тематичности» и натуралистически подчеркнутой эстетической негации эмпирически существующего предметного и биологического мира оказалась очень опасной и вредной для дальнейших судеб традиционного позитивно-эстетического искусства в США.

от *лат. regionalis.*

regionalism (ამერ.), regionalism (ანგლ.), régionalisme (ფრანც.), Regionalismus (ნემ.), regionalismo (იტალ.), regionalismo (იუკლ.)

Регтайм — американский бальный танец, модный в первые десятилетия XX в.— прототип «ту-степа», «уан-степа», «фокстрота». Как форма городской танцевально-бытовой музыки американских негров Р. явился одним из предшественников джаза.

ragtime (ანგლ.)

Редактор (кино) — лицо, обрабатывающее, подготавливающее и редактирующее текст киносценария к работе над фильмом.

story editor (ანგლ.), lecteur de manuscrits (ფრანც.), Dramaturg (ნემ.), redattore di copione (იტალ.), redactor de guión (იუკლ.)

Режимное натурное освещение (в сумерки) (*кино*) — этим видом освещения пользуются, когда солнце ниже горизонта, освещенность земли быстро падает, фигуры вырисовываются силуэтом на фоне неба. Для съемки актерских сцен применяют электроподсветку. Хотя время режимных съемок ограничено и организация их труд-

нее, американские режиссеры и операторы используют «режимное» освещение в творчестве. Уже в 20-е годы в творчестве некоторых американских режиссеров были подготовлены идеи «регионализма», особенно в архитектурных пейзажах. Художники старательно изображали разло живших трупы, вывернутые наружу внутренности и т. п. Живопись «регионалистов» среди других течений американского буржуазного искусства в силу своей нарочитой «тематичности» и натуралистически подчеркнутой эстетической негации эмпирически существующего предметного и биологического мира оказалась очень опасной и вредной для дальнейших судеб традиционного позитивно-эстетического искусства в США.

რეგტიმი — ამერიკელი სამეჭლისო ტექვა, მოდური იყო XX ს.-ის დასაწყისში. „ტუსტეპის“, „უან-სტეპის“, „ფოქსტროტის“ პროტოტიპი. რ. როგორც ამერიკელ ზანგთა ქალაქური საცეკვაო-საყოფაცხოვრებო მუსიკის ფორმა, გახდა ჯაზის ერთ-ერთი წინამორბედი.

სცენარის რედაქტორი (კინო) — ფილმზე მუშაობისას კინოსცენარის ტექსტის დამუშავებელი, მომზადებელი და რედაქციის გამკეთებელი პირი.

გადაღების რეჟიმი (შებენებისას) (კინო) — ასეთი სახის განათებით სარგებლობენ მაშინ, როდესაც მზე პორიზონტს მიეფარება, თანდათან ბინდება და ცის ფონზე საგნები სილუეტებად მოჩანს. სამსახიობო სცენების გადაღებისას იყენებენ ელექტროგანათებას. მიუხედავად იმისა, რომ რეჟიმში გადაღების დრო შეზღუდულია და გადაღების ორგანიზაცია რთულია, ასეთი გადაღ-

ნა. они дают возможность создавать живописные эффекты.

ბა მალალმხატვრულ ეფექტს იძლევა და პრაქტიკაში საკმაოდ ხშირად გვხვდება.

re-time natural lighting (англ.), éclairage naturel de régime (франц.), Dämmerungsaufnahme (нем.), illuminazione naturale chiusa (итал.), alumbrado natural de régimen (исп.).

Режиссер — 1. (кино) Постановщик фильма, возглавляющий всю творческую и производственную работу по его созданию. Идейно-художественный замысел фильма Р. воплощает в работе вместе с актерами, оператором-постановщиком, художником, композитором, добиваясь единства драматического, ритмического и изобразительного решения фильма.

2. Художественный руководитель театральной, кинематографической или другой постановки, объединяющий всю работу по подготовке спектакля.

régisseur, metteur en scène (réalisateur) (франц.), producer (англ.), Regisseur (нем.), regista (итал.), director de escena, traspunte director de cine (исп.).

Режиссер-монтажер — помощник режиссера, выполняющий все работы по монтажу фильма. В процессе монтажных работ Р.-м. руководствуется указаниями режиссера. В США монтажер является представителем специальной профессии и в работе руководствуется указаниями в основном не режиссера, а продюсера.

film editor (англ.), chef monteur (франц.), Schnittmeister (нем.), regista-montatore (итал.), director de montado de cine (исп.).

Режиссер-оператор — режиссер, выполняющий в съемках и работу оператора.

director-cameraman (англ.), opérateur-réalisateur (франц.), Kameramann-Regisseur (нем.), regista-operatore cinematografico (итал.), director-operador de cine (исп.).

Режиссерская экспликация (кино) — изложение режиссером своего генерального решения, своих принципов трактовки фильма (сценария).

Р. э. обычно представляется перед написанием режиссерского сценария.

produ cer's explication (англ.), explication de régisseur (франц.), Regieexplication (нем.), esplicazione di regista (итал.), exposición de director de cine (исп.).

რეჟისორი — 1. (კინო) ფილმის დამდგმელი, რომელიც ხელმძღვანელობს მისი შექმნის მთელ შემოქმედებითსა და საწარმოო მუშაობას. ფილმის იდეურ-მხატვრული ჩანაფიქრის განსახორციელებლად რ. მუშაობს მსახიობებთან, დამდგმელ-ოპერატორთან, მხატვართან, კომპოზიტორთან, აღწევს ფილმის დრამატულ, რიტმულსა და სახეობს გადაწყვეტის ერთიანობას.

2. თეატრალური ან კინემატოგრაფიული დამდგმის სამხატვრო ხელმძღვანელი, დამდგმელი რომელიც აერთიანებს სპექტაკლის მოსამზადებელ ყველა სამუშაოს.

მონტაჟის რეჟისორი (რეჟისორ-მემონტაჟე — რეჟისორის თანაშემწე, რომელსაც ევალება ფილმის მონტაჟი. მონტაჟე მუშაობის პროცესში იგი რეჟისორის მითითებით მოქმედებს. აშშ-ში მონტაჟის რეჟისორის დანიშნულება განსხვავებულია და იგი ძირითადად ექვემდებარება არა რეჟისორს, არამედ პროდუსერს.

რეჟისორ-ოპერატორი — რეჟისორი, რომელიც გადაღებების დროს ოპერატორის სამუშაოსაც ასრულებს.

სარეჟისორო ექსპლიკაცია (კინო) — რეჟისორის მიერ ფილმის (სცენარის) ძირითადი პრინციპების ზუსტი და ნათელი გააზრება, მისი მხატვრული განხორციელების მიზნით. ს. ე. ჩვეულებრივად წარმოადგენენ ხოლმე სარეჟისორო სცენარის შექმნამდე.

Режиссерское искусство — искусство создания единого, гармонически целостного художественного произведения искусства с помощью творческой организации всех элементов спектакля, фильма и т. д. осуществляется на основе постановочного замысла режиссера.

producer's art (*англ.*), art du metteur en scène (*франц.*), Regisseurkunst (*нем.*), arte di regista (*итал.*), arte del director de escena (*исп.*).

1. Деятельность, профессия режиссера, режиссерство.
2. Режиссерское оформление спектакля.
3. Режиссеры (совместительно).

mise en scène (*франц.*), direction (*англ.*), Regie, Regieführung, Regisseure (*нем.*), regista, attività di regista, direzione (*итал.*), puesta en escena (*исп.*).

Резкость киноизображения — четкость изображения на экране. Р. к. является одним из самых существенных показателей качества съемки, печати и проекции фильма.

sharpness, definition of image (*англ.*), netteté de l'image (*франц.*), Abbildungsschärfe, Bildschärfe (*нем.*), nitidezza immagine (*итал.*), claridad, nitidez (de la imagen), (*исп.*).

Резцовая гравюра — углубленная гравюра на металле. Она выполняется на медной или стальной доске резцом (гробши-хелем). Рисунок врезывается в доску вдавливанием в нее ромбовидного среза резца.

carving print (*англ.*), gravure de burin (*франц.*), Stichelgravüre (*нем.*), stampa di calcatoio (*итал.*), estampa de cincelado (*исп.*).

Резьба художественная — род декоративно-прикладного искусства, художественная обработка дерева, камня, кости, пластмассы и других материалов путем вырезания.

artistic engraving (*англ.*), gravure d'art (*франц.*), Kunstgravierung (*нем.*), intaglio artistico (*итал.*), grabado decorativo (*исп.*).

Реквием — многоголосное циклическое хоровое произведение траурного характера. Р. сложился в ср. века в полифонической музыке католической церкви как зау-

რეჟისორული ხელოვნება — თეატრალური ხელოვნების ერთიანი, კარმონიულად მთლიანი მხატვრული. ნაწარმოების შექმნის ხელოვნება, რომელიც სპექტაკლის ყველა ელემენტის შემოქმედებით ორგანიზების მეოხებით იქმნება. ხორციელდება რეჟისორის სადაღგმო ჩანაფიქრის საფუძველზე.

1. რეჟისორის მოღვაწეობა, პროფესია, რეჟისორობა.
2. სპექტაკლის რეჟისორული გაფორმება.
3. რეჟისორები (კრებითი სახელი).

კინოგამოსახულების ხამკვეთრე — ეკრანზე გამოსახულების სიმკვეთრე. გამოსახულების სიმკვეთრე ფილმის გადაღების, ბეჭდვისა და პროექციის ხარისხის ერთ-ერთი არსებითი მაჩვენებელია.

კვეთითი გრავიურა — ლითონზე ჩალრამკვებული გრავიურა. სრულდება სპილენძის ან ფოლადის დაფაზე საკრისით (გრომპტიხელით). ნახატო იკვეთება დაფაზე საკრისის რომბისებური წანაკვეთის დაკერით.

მხატვრული კვეთა — დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების სახე. ხის, ქვის, ძვლის, პლასტმასის და სხვა მასალების მხატვრული დამუშავება ამოკვეთით.

რეკვიემი — სამგლოვიარო ხასიათის მრავალხმიანი ციკლური საგუნდო ნაწარმოები. რ. ჩამოყალიბდა შუა საუკუნეების კათოლიკური ეკლესიის პოლიფონიურ მუსიკაში, როგორც სულის

покойная месса. Р. выдающихся композиторов XVIII — XIX вв. перешли на концертную эстраду и приобрели характер вполне светского жанра, сохранившего лишь традиционный текст поминального характера.

от *лат.* requiem.

Реквизит — совокупность настоящих, не бутафорских предметов, необходимых для театральной постановки.

requisitum (*лат.*), properties, props (*англ.*), accessoires (*франц.*), Requisit, Dekor (*нем.*), attrezzeria (*итал.*), accesorios, utilería (*исп.*).

Реквизитор — лицо, ведающее реквизитом, совокупностью предметов, необходимых для театральной постановки.

от *лат.* requisitum.

property-man (*англ.*), accessoiriste, ensemblier (*франц.*), Requisiteur (*нем.*), attrez-zista (*итал.*), accesorador (*исп.*).

Реклама (кино) — основные виды Р. к. — объявления в прессе, по радио и телевидению (нередко с фрагментов рекламируемых фильмов), фасадная Р. к. на зданиях кинотеатров и клубов, стендовая Р. к. на улицах (в больших городах газосветовая и электросветовая). Практикуется выпуск больших сводных афиш с репертуаром на текущий день, неделю, месяц.

от *лат.* reclamare; advertisement (*англ.*), publicita (*итал.*), anuncio, publicidad (*исп.*).

Релеве — 1. Термин, обозначающий подъем на полупальцы или на пальцы на двух или одной ноге.

2. Battement relevé lent.

3. Préparation к турам.

relevé (*франц.*).

Рельеф — скульптурное изображение на плоскости.

relief, modelé (*франц.*), relief (*англ.*), Relief (*нем.*), rilieviò (*итал.*), relieve (*исп.*).

მოსახსენებელი მესა. XVIII—XIX სს. გამოჩენილი კომპოზიტორების რეკვიემებმა საკონცერტო ესტრადაზე გადაინაცვლეს და მიიღეს საერო ყანრის ხასიათი, რომელსაც მხოლოდ ტრადიციული მოსახსენებელი ხასიათის ტექსტი შემორჩა.

რეკვიზიტი — თეატრალური წარმოდგენისათვის ნამდვილი (არა ბუტაფორული) ნივთები.

რეკვიზიტორი — თეატრის თანამშრომელი, რომელსაც აბარია რეკვიზიტი, თეატრალური წარმოდგენისათვის აუცილებელი საგნები.

რეკლამა (კინო) — კინორეკლამის ძირითადი სახეებია: განცხადება პრესაში, რადიოსა თუ ტელევიზიაში (ზოგჯერ სარეკლამო ფილმების ფრანგმენტების ჩვენებით), საფასადო რეკლამა, კინოთეატრისა თუ კლუბის შენობის კედელზე სასტენდო რეკლამა ქუჩებში (დიდ ქალაქებში — აირმნათი და ელექტრომნათი). ხმარობენ აგრეთვე დიდ კრებსით აფიშებს მიმდინარე დღის, კვირის თუ თვის რეპერტუარით.

reclamé (*франц.*), Reklame (*нем.*), reclame,

რელიევი — 1. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ერთეულზე ან ცერებზე აწევას ორივე ან ცალ ფეხზე.

2. Battement relevé lent.

3. Préparation — ტურებისათვის.

რელიეფი — სკულპტურული გამოსახულება სიბრტყეზე.

Ремарка (*в драмат.*) — неразговорная часть пьесы, в которой драматург дает дополнительные указания постановочного режиссерского значения: описывает обстановку, характер, поступки, интонации действующих лиц.

remarque (*франц.*), stage direction (*англ.*), Bühnenanweisung (*нем.*), indicazione scenica (*итал.*), acotación (*исп.*).

Ренессанс — см. Возрождение.

Renaissance (*франц.*), renaissance (*англ.*), Renaissance (*нем.*), rinascimento (*итал.*), renacimiento (*исп.*).

Реперторио — см. Дзибальдоне.

repertório (*итал.*).

Репертуар — 1. Подбор пьес, идущих в каком-либо театре за определенный промежуток времени.

2. Совокупность ролей, исполняемых каким-либо артистом.

3. Запас музыкальных, литературных произведений, исполняемых певцом, музыкантом, чтецом.

répertoire (*франц.*), repertory (*англ.*), Repertoire, Spielplan (*нем.*), repertório, cartellone (*итал.*), repertorio (*исп.*).

Репетиция — подготовка артистов балета к публичному выступлению, состоящая из нескольких этапов: 1. Постановочная Р., во время которой балетмейстер показывает (ставит) исполнителям танцы и сцены.

2. Рабочая Р., на которой совершенствуется танцевальная техника и ведется работа над созданием хореографического образа как у главных героев, так и кордебалета.

3. Сводная Р., в которой участвуют все исполнители поставленного номера, эпизода и т. п.

4. Сценическая Р., когда на сцене театра ставятся декорации или специальные выгородки.

5. Оркестровая Р., на которой труппа

რეპარკა (დრამატურგიაში) — ავტორისეული შენიშვნები პიესაში, ჩვეულებრივ, სცენის მოწყობილობის, მოქმედი პირობების ხასიათის, მოქმედების, ინტონაციის, გარეგნობის, ქცევის მოკლედ განმსაზღვრელი.

რენესანსი — იხ. აღორძინება.

რეპერტორიო — იხ. ძიბალდონე.

რეპერტუარი — 1. ნაყრები პიესებისა, რომლებიც რომელიმე თეატრში იდგმება დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

2. ერთობლიობა როლებისა, რომლებსაც ასრულებს ესა თუ ის მსახიობი.

3. მარაგი მუსიკალური, ლიტერატურული ნაწარმოებებისა, რომლებიც შეუძლია შეასრულოს (ასრულებს) მომღერალმა, მუსიკოსმა, მხატვრული კოთხვის ოსტატმა.

რეპეტიცია — ბალეტის მსახიობების საჭარო გამოსვლისათვის მზადება, რომელიც შედგება რამდენიმე ეტაპისაგან: 1. დასადგმელი რ., რომლის დროს ბალეტმასტერი უჩვენებს (დგამს) შემსრულებლებს ცეკვებსა და სცენებს.

2. სამუშაო რეპეტიცია, რომელზედაც ხდება საცეკვაო ტექნიკის სრულყოფა და მიმდინარეობს მუშაობა ქორეოგრაფიული იერსახეების შექმნაზე, როგორც მთავარ გმირებთან ისე კორდებალეტთან.

3. შემაჯამებელი რეპეტიცია, რომელშიც მონაწილეობს დადგმული ნომრის, ეპიზოდის და ა. შ. ყველა შემსრულებელი.

4. სცენური რეპეტიცია, რომლის დროს თეატრის სცენაზე იდგმება დეკორაციები ან სპეციალური თეჟირები.

5. საორკესტრო რეპეტიცია, რომელზეც დასი ეცნობა მუსიკის საორკესტრო ხმოვანებს, ხდება ცალკეული სცენებისა და ცეკვების ტემპების დაზუსტება.

знакомится с оркестровым звучанием музыки, происходит уточнение темпов отдельных сцен и танцев.

6. Генеральная Р. — репетиция всего балета с участием всех компонентов: музыки, хореографии, декорации, костюмов, света.

répétition (франц. от лат. repetitio), rehearsal (англ.), Repetition, Theaterprobe (нем.), ripetizione (итал.), ensayo (исп.).

Репетиция (кино) — основная форма работы режиссера с актерами до начала съемок фильма. Р. ведутся режиссером одновременно со всеми или многими исполнителями и индивидуально с отдельными актерами. Р. представляет собой длительный процесс исканий, в результате которого актер под руководством режиссера приходит к созданию необходимого в данном фильме образа.

от лат. repetitio.

rehearsal (англ.), repetition (франц.), Repetition, Probe (нем.), ripetizione, prova (итал.), ensayo (исп.).

Реплика — 1. Последние слова одного актера, вслед за которыми другой актер произносит следующие по ходу пьесы слова (театр).

2. Повторение музыкальной фразы в другой тональности (муз.).

réplica (исп.), réplique (франц.), cue, remarque (англ.), Replik (нем., муз.), Stichwort (нем.), rispósta, réplica, battuta (итал.).

Репортаж (кино) — один из методов съемки документального кино. Р. бывают событийные и проблемно-тематические.

Событийный Р. — форма оперативной информации о важнейших событиях внутренней и международной жизни, о фактах и явлениях, представляющих политический, общественный, культурный и научный интерес. Событийный Р. показывает факты, события в момент их свершения, делает зрителя их очевидцем.

6. გენერალური რეპეტიცია—მთელი ბალეტის რეპეტიცია ყველა კომპონენტის (მუსიკა, ქორეოგრაფია, დეკორაცია, ჩაცმულობა, განათება) მონაწილეობით.

რეპეტიცია (კინო) — მსახიობებთან რეჟისორის მუშაობის ძირითადი ფორმა ფილმის გადაღების დაწყებამდე. რეპეტიციას რეჟისორი ატარებს ერთდროულად ან შემსრულებელთა გარკვეულ ჯგუფთან, აგრეთვე ცალკეულ მსახიობებთან ინდივიდუალურად. რ. ხანგრძლივი ძიების პროცესია, რის შედეგადაც მსახიობი რეჟისორის ხელმძღვანელობით ქმნის ფილმისათვის საჭირო იერსახეს.

რეპლიკა — 1. ერთი მსახიობის მიერ წარმოთქმული ფრაზის დამაბოლოებელი სიტყვები, რომელთა შემდეგ ლაპარაკს იწყებს მეორე მსახიობი (თეატრ.).

2. სხვა ტონალობით მუსიკალური ფრაზის გაყოფა (მუს.).

რეპორტაჟი (კინო) — დოკუმენტური კინოს გადაღების ერთ-ერთი მეთოდი. იგი შეიძლება იყოს მოვლენითი ან პრობლემურ-თემატური.

მოვლენის ამსახველი რეპორტაჟი ოპერატიული ინფორმაციაა ქვეყნის საშინაო თუ საგარეო ცხოვრების მნიშვნელოვან მოვლენებზე, ფაქტებზე, რომელთაც პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, კულტურული თუ მეცნიერული მნიშვნელობა აქვთ. მოვლენათა ამსახველი რეპორტაჟი უმეტესად გვიჩვენებს თუ როდის და როგორ ხდება ეს მოვლენები და ამდენად მაყურებელს მათ მოწოდებს ხედავს.

В проблемном Р. фактор событийности имеет второстепенное значение; нередко отображаемые события — лишь повод для привлечения внимания зрителя к тем или иным проблемам политического и морального характера или для исследования новых явлений жизни.

reportage (франц.), reporting (англ.), Reportage (нем.), reportage (итал.), reportaje (исп.).

Реприз, реприза — 1. В музыкальной пьесе — повторение известной части.

2. Возобновление театральной пьесы на сцене.

3. Короткий комический номер, исполняемый клоунами или цирковыми и эстрадными артистами.

reprise (франц.), recapitulation (англ.), Reprise (нем.), riprèsa, ripetizione, ritornello (итал.), vuelta (исп.).

Репродукция — возможно близкое, факсимильное воспроизведение и размножение какого-либо изображения.

от лат. re и productio.

reproduction (англ.), reproduktion (франц.), Reproduktion (нем.), riproduzione (итал.), reproducción (исп.).

Реставрация — восстановление в первоначальном виде попорченного или обветшалого произведения искусства.

restauratio (лат.), restoration (англ.), restauration (франц.), Wiederherstellung, Restaurierung (нем.), restaurauro, restaurazione (итал.), restauración (исп.).

Ретушь — исправление, подрисовка изображения, картины, фотографического снимка, негатива; специальная прорисовка с целью придавания четкости оригиналам, предназначенных для воспроизведения.

retouche (франц.), retouch (англ.), Retusche (нем.), ritocco (итал.), retoque (исп.).

Рефлектодин — название устройства для создания и воспроизведения световых партий (см.).

от лат. reflexus.

პრობლემურ რეპორტაჟებში მოვლენიერულ ფაქტორს მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს. ასახული მოვლენა ხშირად მხოლოდ საბაზოა ამა თუ იმ პოლიტიკურ თუ მორალური ხასიათის პრობლემებზე მაყურებელთა ყურადღების გასამზებლებლად. ან კიდევ ცხოვრების ახალი მოვლენის გამოსაყვლევად.

რეპრიზა — 1. მუსიკალური პიესის რომელიმე ნაწილის განმეორება ასეთი განმეორების ნიშანი.

2. თეატრალური პიესის აღდგენა სცენაზე.

3. მოკლე სახემარო ნომერი, რომელსაც ასრულებენ კლოუნები ან ცირკისა და ესტრადის სხვა მსახიობები.

რეპროდუქცია — მეტად მიახლოებული, ფაქსიმილური აღდგენა და გამრავლება რაიმე გამოსახულებისა.

რესტავრაცია — დაზიანებული ან მეტსმეტად დაძველებული ხელოვნების ნაწარმოების პირვანდელი სახით აღდგენა.

რეტუში — გასწორება-გამკეთრება ნახატის, სურათის, ფოტოგრაფიული სურათის, ნეგატივის; გამოსაქვეყნებელი ორიგინალების სპეციალური გამკაფიოება.

„რეფლექტოდინი“ — შექტური პარტიების შესაქმნელი და აღწერადობელი მოწყობილობის სახელწოდება (იხ.).

Рефрен (муз.) — 1. В куплетной песне — припев.

2. В рондо — главная тема, многократно повторяющаяся в чередовании с различными эпизодами.

refrain (франц.), burden (англ.), Refrain, Kehrreim (нем.), ritornello (итал.), estribillo (исп.).

Речь сценическая — одно из основных средств театрального воплощения драматургического произведения. Р. с. дает возможность актеру донести до зрителя идеи, мысли и чувства, заложенные в тексте. Владея мастерством Р. с., актер раскрывает внутренний мир, передает социальные, психологические, национальные, бытовые черты характера персонажей. Техника Р. с. является существенным элементом актерского мастерства и связана с звучностью, гибкостью, объемом голоса, развитием дыхания четкостью и ясностью произношения (дикцией). Характер и стиль Р. с. менялись и развивались на протяжении всей истории театра, у актеров разных школ и направлений.

stage speech (англ.), discours scénique (франц.), szenische Sprache (нем.), parola scènica (итал.), discursio escénico (исп.).

Ригель (стр.) — 1. Короткая поперечная балка, концы которой вделаны в две другие балки или в стойки рамной конструкции.

2. Задвижка на замке.

Riegel, Spannriegel, Binderbalken (нем.), binding beam, color beam (англ.), poutre du cadre, entrain (франц.), trave secondària (итал.), tirante, viga horizontal (исп.).

Ригодон — французский танец провинциального происхождения. Размер 2-дольный. Веселый, темпераментный, подвижный. Р. в конце XVII в. приобрел известность как бальный танец (разновидность «контрданса»). Тогда же вошел в состав инструментальной танцевальной сюиты.

rigaudon (франц.).

რეფრენი (მუს.) — 1. მისამღერი კუპლეტური სიმულრაში.

2. რონდოში — მრავალჯერ გამეორებადი მთავარი თემა, რომელიც ენაცვლება სხვადასხვა ეპიზოდებს.

სცენური მეტყველება — დრამატურგიული ნაწარმოების თეატრალური განსახიერების ერთ-ერთი ძირითადი საშუალება. სცენური მეტყველება საშუალებას აძლევს მსახიობს მაყუარებლად მიიტანოს ტექსტში მოცემული იდეა, აზრები და გრძნობები. ფლობს რა სცენურ მეტყველებას, მსახიობი ხსნის პერსონაჟის შინაგან სამყაროს, გადმოსცემს გმირის ხასიათის სოციალურ, ეროვნულ, ყოფითს ნიშან-თვისებებს. სცენური მეტყველება, აქტიორული ხელოვნების რსებითი ელემენტია და გულისხმობს ხმის ელერადობას, მოქნილობას, ძალას, სუნთქვის განვითარებას. მკაფიოობას, სუფთად წარმოთქმას (დიქცია). სცენური მეტყველების ხასიათი და სტილი იცვლებოდა და ვითარდებოდა თეატრის ისტორიის მთელ მანძილზე სხვადასხვა სკოლისა და მიმართულების აქტიორთა ხელოვნებაში.

რიგელი, მწეკოკი (მშენ.) — 1. მოკლე განივი კოკი, რომელიც ბოლოებით დაკავშირებულია ორ სხვა ძელთან ან ფანჯრის კონსტრუქციის ბიჯებთან.

2. კარის საკვალთი.

რიგოდონი — პროვინციული წარმოშობის ფრანგული ცეკვა, მხიარული, ტემპერამენტული, მოძრავი, ორწილად ზომში. XVII ს.-ის დასასრულს რიგოდონი ცნობილი გახდა როგორც სამეჯლისო ცეკვა (კონტრდანსის ნაირსახეობა). იზახანადვე შევიდა ინსტრუმენტული საცეკვაო სიუიტის შემადგენლობაში.

Ризалит (*арх.*) — часть здания, выступающая за основную линию фасада. Р. располагаются большей частью симметрично по отношению к центральной оси фасада.

risolita (*итал.*), *jury* (*англ.*), *saillie* (*франц.*), *Risalit* (*нем.*), *saliente*, *saledizo*, *resalto* (*исп.*).

Ризолюто — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует решительно, мужественно, твердо.

risoluto (*итал.*).

Рил — распространенный в Шотландии и Ирландии хороводный танец в быстром темпе, в 4-дольном размере, разнообразность контрданса. Фигуры и темп роднят его с «жиггой». Имеет много вариантов.

reel (*англ.*).

Рилио — танец, в основу которого легли движения литовского народного танца. Исполняется легко и весело. Композиция свободная. Темп умеренно-быстрый 30—35 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

riľio (*литовск.*).

Рипиэно (*муз.*) — 1. Обозначение дополнительного (второстепенного) голоса в ансамбле.

2. То же, что *tutti*.

3. Микстура (смеш. регистр. органа).

ripieno (*итал.*).

Риляшандо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует уменьшая напряжение, темп (т. е. замедляя).

rilasciando (*итал.*).

Рирпроекция — РИР — вид комбинированных съемок, когда проекция (изображение) на просветный экран используется в качестве заднего фона для снимаемой сцены.

rear projection, *back-projection* (*англ.*), *projection par transparence* (*франц.*), *Rückprojektion* (*нем.*), *proiezione per trasparenza* (*итал.*), *proyección por transparencia* (*исп.*).

38. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

რიზალიტი (*არქიტ.*) — შენობის შევროლი ნაწილი. რიზალიტები უმეტესად ფასადის ცენტრალური ღერძის სიმეტრიულია.

რიზოლუტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს გაბედულად, ძლიერად, მტკიცედ.

რილი — შოტლანდიასა და ირლანდიაში გავრცელებული საფერხულო ცეკვა სწრაფ ტემპში, 4-წილად ზომასში; კონტრდანსის სახესხვაობა. მოძრაობებითა და ტემპით ენათესავენა ქიკას. არსებობს რილის მრავალი ვარიანტი.

რილიო — ცეკვა, რომელსაც საფუძვლად დედო ლიტუვი ხალხური ცეკვა. სრულდება მსუბუქად და მზიარულად. კომპოზიცია თავისუფალია. ტემპი ზომიერად სწრაფი — 30—35 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 4/4.

რიპიენო (*მუს.*) — 1. დამატებითი (მეორე ხარისხიანი) ხმის აღნიშვნა ანსამბლში.

2. იგივე, რაც *tutti*.

3. მიქსტურა (ორგანის შერეული რეგისტრი).

რილაშანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს დაძაბულობის, ტემპის თანდათანობითი შესუსტებით (ე. ი. შენელებით).

რიპროექცია — რირი — კომბინირებულ ვადლებს სახე, სადაც პროექცია (გამოსახულების) გამჭვირვალე ეკრანზე არის ფონი კინოვადლებისა.

Рисовальная бумага — для рисования красками и карандашом.

ნახატავი ქაღალდი — ფანქრითა და საღებავებით ხატვისათვის.

drawing paper (*англ.*), papier à dessin (*франц.*), Zeichenpapier (*нем.*), carta da disegni (*итал.*), papel de dibujo (*исп.*).

Рисованный фильм — см. «Мультипликационный фильм».

ნახატი ფილმი — იხ. „მულტიპლკაციური ფილმი“.

animated cartoon (*англ.*), dessin animé (*франц.*), Zeichentrickfilm, Zeichentrickfilm (*нем.*), cartone animati (*итал.*), película de dibujos animados (*исп.*).

Ристу-кондра — карельский народный танец. Музыкальный размер 2/4, иногда смешанный. Темп умеренный, ровный.]

რისტუ-კონდრა — კარელიური ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 2/4, ზოგჯერ შერეული. ტემპი ზომიერი, თანაბარი.

ristu-kondra (*карельск.*).

Ристу-пяре — карельский народный танец-игра. Распространен также в Финляндии. Музыкальный размер 2/4. Темп умеренный, ровный. Исполняется как кадрили, 4 парами, стоящими друг против друга по диагонали. Основные движения — шаги польки, галопа. Фигуры таца: круг, перемсна мест партнерами и др.

რისტუ-პიარე — კარელიური ხალხური ცეკვა-თამაში. ფინეთშიც არის გავრცელებული. მუსიკალური ზომა 2/4, ტემპი — ზომიერი, თანაბარი. რ.-ს, ასრულებს ოთხი წყვილი, რომლებიც დგანან ერთმანეთის პირისპირ დიაგონალურად. მოძრაობა ძირითადად ემთხვევა პოლკას, ვალკის ნახიჯებს. რ.-პ.-ის ფიგურებია: წრე, პარტნიორთა ადგილების შეცვლა და სხვ.

ristu-piäre (*карельск.*).

Рисунок (*жив.*) — 1. Воспроизведение предмета линейно, твердым материалом — карандашом, пером или углем.

ნახატი (ფერწ.) — 1. საგნის წარმოსახვა ხაზოვნად, მაგარი, მყარი მასალით — ფანქრით, კალმით, ან ნახშირით.

2. Совокупность линейных элементов в картине в противоположность колориту, тональному составу произведения.

2. ხაზოვანი ელემენტების ერთობლიობა სურათში, კოლორიტის, ნაწარმოების ტონალური შემადგენლობის საპირისპიროდ.

3. Декоративная логичность линейного абриса композиции.

3. ხაზოვანი აბრისის კომპოზიციის დეკორატიული ლოგიკურობა.

4. Важнейшая часть профессионального образования живописца, графика или скульптора, способствующая освоению основных закономерностей отображения действительности (верные пропорции, объемная и пространственная моделировка, правдивая экспрессия, ясно выраженный характер и т. д.). В этом смысле Р. — основа для реалистического искусства.

4. ფერწერის, გრაფიკოსის ანდა მოქანდაკის პროფესიული განათლების უმთავრესი ნაწილი, რომელიც ხელს უწყობს სინამდვილის ასახვის ძირითად კანონზომიერებათა (სწორი პროპორციები, მოცულობითი და სივრცობრივი მოდელირება, დამაჯერებელი ექსპრესია, მკაფიოდ გამოხატული ხასიათი და ა. შ.) ათვისებას. ამ მნიშვნელობით ნახატი რეალისტური ხელოვნების საფუძველს წარმოადგენს.

design, drawing (*англ.*), dessin (*франц.*), Zeichnung (*нем.*), disegno (*итал.*), dibujo, diseño (*исп.*).

Рисунок белой линией (*граф.*) — после того, как рисунок сделан карандашом на матовой стороне органического стекла, доску закрепляют на наклонной поверхности стола. Под стекло подкладывают темносерую бумагу или картон, чтобы белые штрихи иглы и черные линии рисунка выделялись на сером фоне.

drawing with white-line (*англ.*), dessin avec ligne blanche (*франц.*), Zeichnung mit weißer Linie (*нем.*), disegno con la linea bianca (*итал.*), dibujo por linea blanca (*исп.*).

Рисунок черной линией (*граф.*) — под органическое стекло подкладывается белая бумага и штрихи, наносимые иглой. тотчас же затираются масляной краской или порошком угля с маслом. Лишняя краска стирается с доски.

drawing with black-line (*англ.*), dessin avec ligne noir (*франц.*), Zeichnung mit schwarzer Linie (*нем.*), disegno con la linea nera (*итал.*), dibujo por linea negra (*исп.*).

Ритм (спектакля) — согласованное во времени и пространстве движение, чередование и соразмерность всех элементов и выразительных средств сценического действия. Р. связан с нарастанием или спадом, ускорением или замедлением, плавным течением или бурным развитием действия. Здесь Р. как бы сливается с темпом, сочетаясь с ним. Поэтому К. С. Станиславский ввел термин «темпо-ритм», объединяющий эти понятия.

rhythmos (*греч.*), rhythm of performance (*англ.*), rythme de spectacle (*франц.*), Rhythmus der Vorstellung (*нем.*), ritmo di spettacolo (*итал.*), ritmo de espectáculo (*исп.*).

Ритм (*муз.*) — основа музыкального движения. Одно из главных выразительных и формообразующих средств музыки. Р. в узком смысле — последовательное сочетание музыкальных звуков различной длительности. В более широком смысле понятие Р. охватывает чередование долей и акцентов (метрический размер), а также расчлененность музыкального произведения на фразы, предложения и др. построения, соотношения и пропорции

თეთრხაზიანი ნახატი (გრაფიკა) — მას შემდეგ, როცა ფანქრით ნახატი შესრულდება ორგანული მინის მქრქალ მხარეზე, დაფას ამაგრებენ მაგილის დახრილ ზედაპირზე. მინას ქვეშ ამოუღებენ მექანიკისფერ ქაღალდს ან მუყაოს, რათა ნემსის თეთრი შტრიხები და ნახატის შავი ხაზები გამოიკვეთონ ნაცრისფერ ფონზე.

შავხაზიანი ნახატი (გრაფიკა) — ორგანული მინის ქვეშ ამოიღება თეთრი ქაღალდი და ნემსით დატანილი შტრიხები მაშინვე ჩაეგლისება შავი ზეთის საღებავით ან ზეთიანი ნანშირით. ზედმეტი საღებავი მოეცლება დაფას.

რიტმი (სპექტაკლისა) — დროსა და სივრცეშო შეთანხმებულ მოძრაობა, სცენური მოქმედების ყველა ელემენტისა და გამოხატულობითი საშუალების მონაცვლეობა და შეთანხმებულობა. რიტმს განაპირობებს მოქმედების სიჩქარე. რიტმი ამ შემთხვევაში თითქმის ტემპს ნიშნავს. ამიტომ შემოიღო კ. სტანისლავსკიმ ტერმინი „ტემპო-რიტმი“, რომელიც აერთიანებდა ორივე ცნებას.

რიტმი (მუს.) — მუსიკალური მოძრაობის საფუძველი. ერთ-ერთი უმთავრესი გამოხატულება და ფორმისშემქმნელი საშუალება მუსიკაში. უფრო ვიწრო მნიშვნელობით რიტმი გულისხმობს სხვადასხვა გარძობის მუსიკალური ბგერების თანმიმდევრულ შეხამებას. ფართო გაგებით რიტმის ცნება მოიცავს წილების (დროების) და მახვილების (მეტრული ზომა) მონაცვლეობას, აგრეთვე მუსიკალური ნაწარმოების დანაწევრებას ფრაზებად, წინადადებად და სხვ. ნაგებობებად, მთელი ფორმის ნაწილების პროპორციას და ურთიერთ-შეფარდებას. რიტმის გამოხატულობითი მნიშვნე-

частей цельной формы. Выразительное значение Р. тесно связано с темпом.

rhythmos (*греч.*), rhythm (*англ.*), rythme (*франц.*), Rhythmus (*нем.*), ritmo (*итал.*), ritmo (*исп.*).

Ритм (*арх.*) — характерными признаками ритма пространственных форм являются: повторение элементов формы и интервалов между ними, объединяемых по сходным признакам (равенство, нюансные и контрастные соотношения свойств), и ясно выраженная закономерность в повторении элементов и интервалов. На этой основе приводится к единству большое число элементов формы.

rhythmos (*греч.*), rhythm (*англ.*), rythme (*франц.*), Rhythmus (*нем.*), ritmo (*итал.*), ritmo (*исп.*).

Ритмика (*муз.*) — 1. Учение о ритме. 2. Совокупность всех конкретных проявлений ритма в музыке или ритмических особенностей творчества того или иного композитора, муз. жанра, отдельного муз. произведения. 3. Система физич. упражнений, строящаяся на основе музыки, предназначенная для ритмического воспитания.

rhythmikos (*греч.*), rhythmic(s) (*англ.*), rythmique (*франц.*), Rhythmik (*нем.*), ritmica (*итал.*), ritmica (*исп.*).

Ритмикон — музыкальный инструмент, изобретенный Терменом Л. С. (1930 г.), дающий желаемый звуковой синтез ритмических импульсов звучаний с звуковысотными, соответствующими ритмической структуре от 1 до 14 в каждом такте.

rhythmicon (*англ.*).

«Ритм-энд-блюз» — жанр бытовой негритянской музыки, сочетающий экспрессивное вокальное исполнение в блюзовом стиле с энергичным аккомпанементом ударных и репликами электрогитары или саксофона.

rhythm-and-blues (*англ.*).

ნელობა მკედროდ არის დაკავშირებული ტემპთან.

რიტმი (არქიტ.) — სივრცითი ფორმების რიტმის დამახასიათებელი თვისებებია: ერთნაირი თვისებებით (ტოლობა, თვისებების ნიუანსური და კონტრასტული შეფარდება) გაერთიანებული ფორმის ელემენტებისა და მათ შორის არსებული ინტერვალების განმეორება და ნათლად გამოხატული კანონზომიერება ელემენტებისა და ინტერვალების განმეორებაში. ამ საფუძველზე ერთიანდება ფორმის ელემენტების დიდი რაოდენობა.

რიტმიკა (მუს.) — 1. მოძღვრება რიტმის შესახებ.

2. რიტმის ყველა კონკრეტული გამოვლინების ერთობლიობა მუსიკაში ან ამა თუ იმ კომპოზიტორის შემოქმედების, რომელიმე მუსიკალური ეანრის ან ცალკეული მუს. ნაწარმოების რიტმული თვისებურებების საერთო სახელწოდება.

3. მუსიკალურ საფუძველზე აგებული ფიზიკურა სავარჯიშოების სისტემა, რომელიც ემსახურება რიტმულ აღზრდას.

რიტმიკონი — სამუსიკო საკრავი, გამოგონებული ლ. ს. ტერმენის მიერ (1930 წ.). იძლევა სასურველ სინთეს ელვარდობის რიტმული იმპულსებისა ბგერაა სიმალეებთან, რომელიც შეესაბამება რიტმულ სტრუქტურას 1-დან 14-დე ყოველ ტაქტში.

„რიტმ-ენდ-ბლუზ“ — საყოფაცხოვრებო ზანგური მუსიკის ეანრა, რომელშიც ბლუზის სტილში შესრულებული ექსპრესიული ვოკალური ხაზი ერწყმის დასარტყამების ენერგიულ თანხლებას და ელექტროგიტარების ან საქსოფონების რეპლიკებს.

Рифф (*ბჯაზ*) — песетряжская инд-га с незначительными гармоническими и мелодическими изменениями, оркестром или группой инструментов двух-или четырёхтактовая фраза, на фоне которой солист играет импровизацию. В некоторых случаях приобретает самостоятельное формообразующее значение.

riff (*англ.*).

Роговые оркестры, **роговая музыка** — оркестр, состоящий из усовершенствованных русских охотничьих рогов. Оркестры крепостных крестьян в России возникли в середине XVIII в. и просуществовали около 100 лет; Р. о. состоял примерно из 40 музыкантов, каждый мог играть на одном или попеременно на 2 и даже 3 рогах. Роговой оркестр изобрел чешский музыкант Иоганн Антон Мареш.

horn orchestra (*англ.*), orchestre de corne (*франц.*), russische Hornmusik, Hornorchester (*нем.*), orchestra di corno (*итал.*), banda de cuerno (*исп.*).

Розетта — украшение для стен или потолка, представляющее собою вписанные в круг и расходящиеся радиально из центра листья или цветочные лепестки.

rosetta (*итал.*), rosette (*англ.*), rosette (*франц.*), Rosette (*нем.*), rosete (*исп.*).

Розетка (*иск.*) — срнаметальный мстив в виде стилизованный распустившийся цветка. Известная уже в искусствах древнего мира, Р. широко применяется в декоративно-прикладном искусстве и поныне.

rosete (*англ.*), rosace (*франц.*), Rosette (*нем.*), fiorone (*итал.*), florón, rosetón (*исп.*).

Розетка (*муз.*) — у струнных музыкальных инструментов украшение (обычно инкрустация, мозанка и т. п.) вокруг резонаторного отверстия; служит для предохранения краев отверстия от механических повреждений (трещин и т. п.).

rosette (*франц.*).

რიფი (*ჯაზი*) — ორი ან ოთხტაქტიანი განმეორებადი ფრაზა, რომელიც ზოგჯერ მეორდება მცირეოდენი პარამონიული ან მელოდიური ცვლილებით ორკესტრის ან საკრავთა ჯგუფის მოერ და რომლის ფონზეც სოლისტი ასრულებს იმპროვიზაციას. ზოგიერთ შემთხვევაში რიფს დამოუკიდებელი ფორმის შემქმნელი მნიშვნელობა ენიჭება.

ქარახების ორკესტრები; **ქარახების მუსიკა**—რუსული სანადირო ქარახებისაგან შედგენილი ორკესტრი, რომელზეც უკრავდნენ ყმები. წარმოიშვა XVIII საუკუნის შუა წლებში და იარსება დაახლოებით 100 წელი. ქ. ო. შედგებოდა დაახლოებით 40 მუსიკოსისაგან, ყოველ მათგანს შეეძლო დაკრა 1, ან მონაცვლეობით 2 და 3 ქარახსაზეც კი. ქარახების ორკესტრი პირველად შეადგინა ჩეხმა მუსიკოსმა იოჰან ანტონ მარეშმა.

როზეტი—გარდული, კედლის ან პერის სამკაული წრული მოხატულობისა. მის შიგნით განლაგებულია ცენტრიდან რადიალურად მიმართული ფოთლოვანი ან ყვავილოვანი სახეები.

როზეტი (*ხელოვნ.*)—ორნამენტული მოტივი გაშლილი ყვავილის სტილიზებული სახით. ცნობილია ჯერ კიდევ უძველესი სამყაროს ხელოვნებებში. როზეტი დღესაც ფართოდ გამოიყენება დეკორატიულ-გამოყენებით ხელოვნებაში.

როზეტი (*მუს.*)—სიმებიან საკრავებში—სარეზონატორო ხერხის გარშემო მოთავსებული სამკაული (*ინკრუსტაცია*, *მოზაიკა* და ა. შ.); იცავს ხერხის კიდეს მექანიკური დაზიანებისაგან (ბზარებისაგან და ა. შ.).

Рокайл — мотив орнамента (лепного, резного, кованного, графического и др.) в форме стилизованной раковины; обычно в обрамлении из сплетения завитков, причудливо изогнутых линий и т. д.; широко применялся в стеллаже помещений и предметов обстановки стиля рококо (XVIII в.).

rocaille, gocosó (франц.), gocosó (англ.), Rocaille (нем.), ro(c)cosó (итал.), gocosó (исп.).

Рок-н-рол (называют также Буги)— бальный танец. Рок является упрощенной формой «Джайва». Основное движение исполняется на легком сдвиге из стороны в сторону и качания. Темп 38—46 тактов в минуту. Акцентируется 2-ой и 4-ый удары. На первом ударе ступня ставится без переноса веса, а на втором ударе такта — с полным перенесением веса. Музыкальный размер 4/4.

rock-and-roll (англ.).

Рок-музыка (бит, поп) — упрощенная переработка негритянского песенно-танцевального жанра «ритм энд блюз».

rock-music (англ.).

Рококо — художественное направление, получившее развитие главным образом в архитектуре и убранстве интерьера, декоративно-прикладном искусстве, отчасти также в изобразительном искусстве в XVIII в. во Франции и в ряде других стран Европы. Утонченное, лишенное глубокого идейного содержания, аристократическое искусство Р. возникло во Франции в пору кризиса абсолютизма.

როკაილი — ორნამენტული მოტივი (ნატურა, კეთილი, ქედური, გრაფიკული და ა. შ.) სტილიზებული ნიჟარის ფორმისა. ჩვეულებრივ წნული ხეების, უცნაურად ვადახლართული ხაზებისა და სხვ. მოჩარჩობაში. ფართოდ იყენებდნენ როკოკოს სტილის (XVIII საუკ.) ნაგებობებისა და დეკორაციების მოპირკეთება-მოსართავად.

როკ-ნ-ოლი (უწოდებენ აგრეთვე „ბუგის“) — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა. როკი წარმოადგენს „ჯაივის“ გამართივებულ ფორმას. ძირითადი მოძრაობა სრულდება აქეთ და იქეთ მსუბუქი გადაადგილებითა და რხევით. ტემპი — 38—46 ტაქტი წუთში. აქცენტირებულია მე-2 და მე-4 თვლა. ტაქტის პირველ თვლაზე ტერფი იდგმება სიმძიმის გადაუტანლად, ხოლო მეორე თვლაზე სიმძიმის მთლიანი გადატანით მუსიკალური ზომა — 4/4.

როკ-მუსიკა (ბიტ, პოპ) — ზანგური სასიმღერო და საცეკვაო ენარის „რიტმენდბლიუზ-“ ის გამართივებული დამუშავება.

როკოკო — მხატვრული მიმართულება, რომელმაც განვითარება პოვა უმთავრესად არქიტექტურაში და ინტერიერის მორთულობაში, დეკორატიული-გამოყენებით ხელოვნებაში, აგრეთვე, ნაწილობრივ სახვით ხელოვნებაში XVIII საუკუნეში საფრანგეთში და ევროპის ზოგ სხვა ქვეყანაში. როკოკოს დახვეწილი, ღრმა იდეურ შინაარსს მოკლებული, არისტოკრატიული ხელოვნება საფრანგეთში აღმოცენდა აბსოლუტიზმის კრიზისის დროს.

Для Р. в живописи, скульптуре и графике характерны равнодушие к общественной жизни, стремление уйти от действительности в мир вымыслов и интимных переживаний, преобладание салонно-эротических, мифологических и пасторальных сюжетов, театральность и манерность образов. Живопись Р. (станковые картины, панно, росписи, гобелены) отличается дробностью и асимметричностью композиции, изысканным сочетанием нарядных, обычно светлых, блестящих красок.

Скульптура Р. представлена преимущественно декоративными рельефами и статуями, небольшими статуэтками, бюстами и отличается изяществом и нарядностью.

гососо (франц.), госо (англ.), Rokoko (нем.), gossocó, goscó (итал.), goscó (исп.).

Ролик киноплёнки — относительно малых размеров свернутая кинолента.

Rolle, Filmrolle (нем.), reel (англ.), galette, rouleau de film (франц.), rollino di pellicola (итал.), rodillo de película (исп.).

Ролик рекламный — киноплёнка с рекламным текстом выпускаемого фильма.

publicity trailer, track out (англ.), bande annonce (франц.), Voranzeige (нем.), rollino di reclame, rollino di reclamistico (итал.), rodillo de anuncio, rodillo publicitario (исп.).

Роль — 1. Персонаж какого-либо произведения, изображаемый на сцене или в кино актером.

2. Сводный текст выделенных из пьесы слов (реплик, монологов) одного персонажа.

3. (кино) — литературный образ, созданный кинодраматургом в сценарии. Текст Р., написанный автором в форме диалогов, монологов, ремарок, определяет характер, поведение действующего лица, его отношение к другим персонажам, событиям сценария и является основой для создания актером образа в фильме.

role (франц.), part, role (англ.), Rolle (нем.), parte, ruolo (итал.), papel rol (исп.).

ფერწერაში, ქანდაკებასა და გრაფიკაში როკოკოსთვის დამახასიათებელია საზოგადოებრივი ცხოვრებისადმი გულგრილობა, გამოგონილი და ინტიმური განცდების სამყაროსკენ სწრაფვა, სასალონო-ეროტიკულ. მიოლოგიურ და პასტორალური სიუჟეტების ბატონობა, სახეების თეატრალიზაცია და მანერულობა.

როკოკოს ფერწერა (დახვეწილი სურათები, პანოები, კედელთა მოხატულობანი, გობელენები) გამოირჩევა კომპოზიციების დანაწევრებულობითა და ასიმეტრიულობით, მოხდენილი, ჩვეულებრივ ღია, მკრთალი საღებავების დახვეწილი შეხამებით.

როკოკოს სკულპტურა წარმოდგენილია უპირატესად დეკორატიული რელიეფებით, მცირე ქანდაკებებით, ბიუსტებითა და გამოირჩევა მორთულობითა და სინატიფით.

ფირის გორგოლაკი — შედარებით მცირე ზომის დახვეული კინოფირი.

სარეკლამო გორგოლაკი (როლიკი) — გამოსაშვები ფირის კინოფირი სარეკლამო ტექსტით.

როლი — 1. რომელიმე ნაწარმოების პერსონაჟი, რომელსაც სცენაზე ან კინოში ასახიერებს მსახიობი.

2. ნაკრები ტექსტი, პიესიდან ერთი პერსონაჟის გამოყოფილი სიტყვები (რეპლიკები, მონოლოგები).

3. (კინო) — კინორეჟისურის მიერ სცენარში შექმნილი ლიტერატურული სახე. როლის ტექსტი, რომელსაც ავტორი გეთავაზობს დიალოგის, მონოლოგის ან რემარკას სახით, განსაზღვრავს მოქმედი გმირის ხასიათსა და ქცევას. მის დამოკიდებულებას სხვა პერსონაჟებთან და სცენარისტულ ამბებთან. ამ ტექსტის საფუძველზე მსახიობი ქმნის კინოში მხატვრულ სახეს.

Роль главная (кино) — кинематографический образ, воплощенный главным киноактером фильма.

leading part, main part (*англ.*), première rôle (*франц.*), Hauptrolle (*нем.*), parte principale (*итал.*), papel principal (*исп.*).

Роль эпизодическая (кино) — кинематографический образ, воплощенный киноактером, ведущим более или менее законченную составную часть большого по сюжету фильма.

bit part (*англ.*), petit rôle (*франц.*), kleine Rolle (*нем.*), partecina (*итал.*), papel incidental (*исп.*).

Романеска — итальянский народный танец, разновидность старинной «галлярд», но в 2-дольном размере. Живою, веселый танец, в XVI в. исполнялся под мелодию «романески».

romanesca (*итал.*).

Романский стиль — стиль, господствовавший в искусстве стран средневековой Европы в X—XII вв., развившийся в обстановке феодальных отношений.

romanesque (*англ.*), style roman (*франц.*), romanischer Stil (*нем.*), stile romanico (*итал.*).

Романтика — то же, что романтичность (см.). Не следует путать с романтизмом.

romantisme, romanesque (*франц.*), romance (*англ.*), Romantik (*нем.*), romanticismo (*итал.*), romántico (*исп.*).

Романтизм — терминно «романтизм» обозначается обычно идейное и художественное движение, возникшее в европейских странах на рубеже XVIII и XIX вв. и получившее отражение в различных отраслях литературы и искусства.

1. В изобраз. иск. Р. наиболее ярко проявился в живописи и графике. В архитектуре Р. получил слабое отражение, наложив печать гл. обр. на направление т. н. «ложной готики».

2. В музыке — как самостоятельное направление сложился к середине 10-х гг. XIX в. почти одновременно в Австрии, Германии, Италии, несколько позже во Фран-

მთავარი როლი (კინო) — კინემატოგრაფიული სახე, რომელსაც ქმნის ფილმის მთავარი კინო-მსახიობი.

ეპიზოდური როლი (კინო) — კინომსახიობის მიერ შექმნილი კინემატოგრაფიული იერსახე, რომელსაც დიდი სიუჟეტის ფილმში მცირე, მაგრამ დასრულებული ადგილი უჭირავს.

რომანესკა — იტალიური ხალხური ცეკვა, ძველებური გალიარდას ნაირსახეობა, ორწილადი ზომით. რ. ცოცხალი, მხიარული ცეკვაა, XVII ს-ში სრულდებოდა „რომანესკას“ მელოდიის თაჩხლებით.

რომანული სტილი — სტილი, რომელიც ვაზატონებელი იყო შუა საუკუნეების (X—XII) ევროპის ხელოვნებაში და განვითარდა ფეოდალური წყობილების პირობებში.

რომანტიკა — იგივეა, რაც რომანტიკულობა (იხ.). არ შეიძლება მისი აღრევა რომანტიზმში.

რომანტიზმი — ტერმინით „რომანტიზმი“ ჩვეულებრივ აღნიშნავენ იდეურ და მხატვრულ მიმდინარეობას ევროპულ ქვეყნებში (XVIII—XIX ს-ების მიჯნა), რომელმაც ასახვა პოვა ლიტერატურისა და ხელოვნების სხვადასხვა დარგში.

1. სახვით ხელოვნებაში რ. ყველაზე მეაფიოდ გამოიხატა ფერწერისა და გრაფიკაში, ნაწილობრივ — ქანდაკებაში, შედარებით ნაკლებად მეაფიოდ — არქიტექტურაში (ე. წ. „ყალბი გოთიკა“).

2. რ. მუსიკაში, როგორც დამოუკიდებელი მიმართულება, ყალიბდება XIX ს-ის 10-იან წლებში, თითქმის ერთდროულად ავსტრიაში, გერმანიაში, იტალიაში, რამდენაღმე მოგვეიანებით — საფრანგეთში. გაიარა იდეურ-

ции. P. прошел ряд этапов идейно-художественного развития, оказав сильное влияние на становление европейских национальных музыкальных культур XIX — начала XX в. P.—одна из наиболее ярких и значительных эпох в истории муз. искусства.

3. В театре P. сформировался в 1810—40-х гг., ярко проявившись в творчестве крупнейших западноевропейских и русских актеров-романтиков, которых сближали глубокий гуманизм и бунтарский дух.

romantisme (франц.), romanticism (англ.), Romantik (нем.), romanticismo (итал.), romanticismo (исп.).

Рондал, рондат, рундат (цирк) — элемент прыжковой акробатики: прыгун разбегается и с вальсета ставит руки на землю, повернув корпус на 180°, принимает положение стойки и затем, оттолкнувшись руками от земли, резким движением опускает ноги и становится во весь рост.

ronde (франц.), round (англ.), Runde (нем.), rotóndo (итал.), redondo (исп.).

Рон де жамб — круговые движения работающей ноги на полу (par terre) и в воздухе (en l'air), которые исполняются en dehors и en dedans; может исполняться в прыжке.

ronde de jambe (франц.).

Рондо — музыкальная форма, основанная на неоднократном возвращении главной темы (иногда называется рефреном или припевом), чередующейся с эпизодами различного содержания. Эпизоды излагаются в разных побочных тональностях, а рефрен, как правило, в основной. P. возникло из хороводных песен, в которых запевала пел все разные по музыке куплеты (эпизоды), а хор—рефрен. Между эпизодами и рефреном (повторяющимся не менее 3 раз) могут быть связующие построения или переходы, а в конце P. нередко появляется «кода». В форме P. пишутся многие инструментальные и вокальные произведения, арии, романсы, оперные воэра, финалы сонат и симфоний.

rondeau (франц.), rondo (англ.), Rondo (нем.), rondo (итал.), rondo (исп.).

მხატვრული განვითარების რამდენიმე ეტაპი და დიდი გავლენა მოახდინა XIX ს-ისა და XX ს-ის დასაწყისის ევროპული ქვეყნების ეროვნული მუსიკალური სკოლების ფორმირებაზე.

რ. — ერთ-ერთი ყველაზე ნათელი და მნიშვნელოვანი ეპოქაა მუსიკალური ხელოვნების ისტორიაში.

3. თეატრალურ ხელოვნებაში რ. ჩამოყალიბდა 1810 — 40 წლებში. მკაფიოდ გამოვლინდა დასავლეთევროპელი და რუსი რომანტიკოსი მსახიობების შემოქმედებაში, რომელთაც ერობანეთთან აახლოებდა ღრმა ჰუმანიზმი და მეამბოხე სული.

რონდალი, რონდატი, რუნდატი (ცირკი) — ხტომითი აკრობატუკის ელემენტი: მხტენავე გომარბენის შემდეგ, ვალსეტოდან ხელებს აბჯენს მიწას, შემობრუნდება 180°-ით, იღებს ხელყაროს მდგომარეობასა და მკვეთრად ეშვება ფეხებზე წელგაპართელი.

რონ დე ჟამბი — მოქმედავ ფეხის წრიული მოძრაობა იატაკზე (par terre) და ჰაერში (en l'air); სრულდება en dehors და en dedans მართლებით შეიძლება შესრულდეს ნახტომშიც.

რონდო — მუსიკალური ფორმა, რომელშიაც მთავარი თემა (იგივე რეფრენი, ან მისამღერი) რამდენჯერმე მეორდება და მონაცვლეობს სხვადასხვა შინაარსის მქონე ეპიზოდებთან. რეფრენი, როგორც წესი, ტარდება ძირითად ტონალაში ეპიზოდები კი დამამარეში. რონდო წარმოიშვა საფერხელო სიმღერებიდან, რომლებშიც მოძახილის მთქმელი მღეროდა სულ ახალ-ახალ კუპლეტებს (ეპიზოდებს) გუნდი კი ასრულებდა უცვლელ მისამღერს (რეფრენს). ეპიზოდებსა და რეფრენს შორის შეიძლება იყოს დამაკავშირებელი ნაწილები, სკლები, ხოლო დასასრულში ხშირია „კოდა“. ჩანდას ფორმით იწერება მრავალი ინსტრუმენტული და ვოკალური ნაწარმოები: არია, რომანსი, საოპერო ნომრები, სონატებსა და სიმფონიების ფინალები და ა. შ.

Роспись — сюжетные изображения и орнаменты, создаваемые средствами живописи на стенах, потолках и т. п., а также на бытовых предметах с целью их украшения.

mural painting (*англ.*), peinture murale (*франц.*), Wandmalerei (*нем.*), pittura murale (*итал.*), pintura mural (*исп.*).

Ростверк (*арх.*) — 1. Искусственное основание (деревянное, бетонное или железобетонное) под сооружение или здание, применяемое для укрепления слабого грунта.

2. Нижняя часть фундамента сооружения распределяющая нагрузку на основание, в том числе свайное. Конструкция Р. ранее представляла собой перекрестно расположенные брусья, по которым укладывался настил из досок, а затем возводилась кладка фундамента или самого сооружения.

Rostwerk, Fundamentplatte (*нем.*), foundation mat, foundation raft (*англ.*), radier (*франц.*), intelaiatura di fondazione (*итал.*), emparrillado, de fundación (*исп.*).

Ростра — 1. В архитектуре украшение в виде носовой части древнего судна.

2. Трибуна на форуме древнего Рима, украшенная носами кораблей, захваченных у неприятелей.

от *лат.* rostrum.

Ротонда — круглое (в плане) здание.

rotunda (*англ.*), rotonde (*франц.*), Rotunde (*нем.*), rotonda (*итал.*), rotonda (*исп.*).

Руаяль — прыжковое движение с двух ног на две из V позиции в V, включает всего лишь один удар, за которым следует перемена ног.

roual (*франц.*).

Рубато — музыкальный термин, указывающий на ритмически свободное исполнение без точного соблюдения длительностей нот со сжатием одних и расширением других фраз, по усмотрению исполнителя.

rubato (*итал.*).

მოხატულობა — ედელზე, კერზე, აგრეთვე საყოფაცხოვრებო დანიშნულების საგნებზე შესრულებული სიუჟეტური და ორნამენტული ფერწერა.

როსტვერკი (*არქიტ.*) —

1. ნაგებობის ან შენობის ხელოვნური საფუძველი (ხის ბეტონის, ან რკინა-ბეტონის), რომელიც გამოიყენება სუსტი ნიადაგის გასამაგრებლად.

2. ნაგებობის საძირკვლის ქვედა ნაწილი, რომელიც ანაწილებს დატვირთვას საფუძველზე. რომელიც შეიძლება ხიზინკებიანიც იყოს. როსტვერკის კონსტრუქცია ადრე წარმოადგენდა ქვარულანად განლაგებულ ძელებს, რომლებზედაც ეწყობოდა ფიკრების ფენილი, ხოლო შემდეგ კი ხდებოდა საძირკველის ან თვითონ ნაგებობის ამოყვანა.

როსტრი — 1. არქიტექტურაში — დეკორატიული მოტივი ძეგლებური გემის ქიშის ნაწილის გამოსახულების სახით.

2. ძველი რომის ფორუმის ტრიბუნა, რომელიც მორთული იყო მტრისათვის წართმეული გემების ქიშის ნაწილებით.

როტონდა — წრიული გეგმის მქონე ნაგებობა.

რუაიალი — ბტომითი მოძრაობა ორიდან ორ ფეხზე V პოზიციიდან კვლავ V პოზიციაში; შეიცავს მხოლოდ ერთ მირტყმას, რომელსაც თან მოსდევს ფეხების ცვლა.

რუბატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რიტმულად თავისუფალ შესრულებას ნოტების გარღობების ზუსტი დაცვის გარეშე; ფრაზების ერთი ნაწილის შეკუმშვა და მეორის გაფართოება შემსრულებლის ნებასტრვილით.

Рулетка — гравёрный инструмент, применяемый для осветления частей рисунка на клише.

roulette (франц.), roulette (англ.), Roulette (нем.), roulette, rotella (итал.), ruleta (исп.).

Румал—индийский народный танец Гуджарата, района в Западной Индии. Праздничный свадебный танец. Размер сопрождасмой песни.

rumal (индийск.).

Румба—1. Современный бальный танец 4—дольного размера мексиканского происхождения (а также музыка к нему), получивший распространение в конце 20-х г.г. в США и Западной Европе.

2. — Международный, спортивный бальный танец. Возник на Кубе на основе кубинских народных танцев. Р. является танцем, в котором принимает участие все тело танцующего. Темп 28—32 такта в минуту. Акцентируется 1 и 4 ударами такта, с которым совпадает движение бедер в танце. Четвертый удар такта акцентируется больше первого. Музыкальный размер 4/4.

rumba (исп.).

«Русский лирический» — танец построен на движениях русских народных танцев. Исполняется плавно, мягко, в умеренном темпе. Композиция танца состоит из двух фигур и занимает 16 тактов. Музыкальный размер 2/4.

russian lyric dance (англ.), danse russe lyrique (франц.), russisch lyrischer (Tanz) (нем.), danza rusa lirica (итал.), danza rusa lírica (исп.).

Рустик (*арх.*) — неотесанный камень, потребляемый при «рустике».

rusticus (лат.), bossage (англ.), bosse, bossette (франц.), Bossage, Bossenwerk (нем.), rustico (итал.), sillar almohadillado (исп.).

Рустика (*арх.*) — рельефная кладка или облицовка стен сооружения камнями с

ზეველა — საგრავერო ინსტრუმენტი, რომელიც იხმარება კლიშეზე სერათის ნაწილების გაბატებისათვის.

რუმალი — ინდური ხალხური ტყევა, გავრცელებული გუჯარათის რაიონში (დასავლეთ ინდოეთი). რუმალი საღღესასწაულო საქორწინო ტყევაა თანხლები სიმღერის ზომით.

რუმბა — 1. თანამედროვე სამეჯლსო ტყევა. ოთხწილად ზომაში, მექსიკური წარმოშობის, (ასევე მუსიკა ამ ტყევისათვის), რომელიც 20-იანი წლების მიწურულში გავრცელდა აშშ-ში და დასავლეთ ევროპაში.

2. — საერთაშორისო სპორტული სამეჯლსო ტყევა. წარმოიშვა კუბაში კუბური ხალხური ტყეების საფუძველზე. რუმბა ისეთი ტყევაა, რომელშიც მოტყევის მთელი სხეული მონაწილეობს. ტემპი — 28—32 ტაქტი წუთში. აქცენტირებულია ტაქტის პირველი და მეოთხე თვლა, რომელთა დროს მოძრაობს თქოები. მეოთხე თვლა უფრო მეტადაა აქცენტირებული, ვიდრე პირველი. მუსიკალური ზომა — 4/4.

„რუსული ლირიული“ — ტყევა, ხალხური ტყეების მოძრაობებზე აგებული. სრულდება ნარნარად, მშვიდად, ზომიერ ტემპში. ტყევის კომპოზიცია შედგება ორი ფიგურისაგან და იკავებს 16 ტაქტს. მუსიკალური ზომა — 2/4.

რუსტი (არქიტ.) — გაუთლელი ქვა, რომელსაც იყენებენ რუსტიკის დროს.

რუსტიკა (არქიტ.) — ნაგებობის კედლის რელიეფური წყობა ან მისი მოპირკეთება უხეშად

грубой околоткой или выпуклой лицевой поверхностью (рустами).

от *лат.* *rusticus*.

rustic (англ.), rustique (франц.), Rustika (нем.), rustico (итал.), almohadillado de sil-lares (исп.).

Руцавиетис — латышский народный танец умеренного темпа в 2-дольном размере, близкий к кадрили.

rutavietis (латыш.).

Рученица — болгарский народный танец (сольный, парный и групповой). Музыкальный размер 7/16.

ruchenitsa (болгарск.).

Ручные кинокамеры — кинокамеры, приспособленные для съемки с рук (без штатива), они имеют быстросменные кассеты, отличаются малым весом и габаритом. Применяются для хроникальных кинофильмов, научно-популярных и учебных фильмов и при съемках некоторых сцен и планов художественных фильмов.

hand camera, portable camera (англ.), caméra à main (франц.), Handkamera (нем.), camera di mano (итал.), cámara de mano (исп.).

Рыбалт — польский костельный певец, бродячий актер. Р. получили распространение в XV в. Позднее (XVI в.) часть Р. осели в городах, где они выступали с небольшими представлениями, получившими название рыбалтовской комедии. Другие Р. превратились в постоянных певчих при костелах и учителей церковного пения. Р. комедия отличалась реалитичностью сюжетов, сатиричностью. В начале XVII в. Р. исчезли совершенно.

от *польск.* *rybalt*.

rubald (англ.), rubalde (франц.), Rubald (нем.), rubaldo (итал.), ribaldo (исп.).

მოკევილი ან ამობურცულ ზედაპირიანი ქვით (რუსტებით).

რუცავიეტისი — ლატვიური ხალხური ცეკვა ზომიერი ტემპით ორწილად ზომში; უახლოვდება კადრისს.

რუჩენიცა — ბულგარული ხალხური ცეკვა (სოლო, წყვილთა და ჯგუფური). მუსიკალური ზომა 7/16.

ხელის კინოაპარატი — გამიზნულია შტატივის გარეშე ხელით გადაღებისათვის. მსუბუქი და მცირე გაბარიტიანია, სადაც კასეტების შენაცვლება სწრაფადაა შესაძლებელი. გამოიყენება ქრონიკალური, სამეცნიერო-პოპულარული და სასწავლო ფილმების, აგრეთვე მხატვრული ფილმის ზოგიერთი სცენისა და პლანის გადასაღებად.

რიბალტი — პოლონური ეკლესიის მომღერალი, მოხეტიალე მსახიობი, გავრცელება პოვა XV ს. მოგვიანებით (XVI ს.) რ. ნაწილი დასახლდა ქალაქებში. აქ ისინი გამოდიოდნენ პატარ-პატარა წარმოდგენებით, რომელთაც რიბალტისეული კომედიის სახელწოდება მიიღეს. ნაწილი რ. იქნენ ეკლესიების მუდმივ მომღერლებად და საეკლესიო სიმღერების მასწავლებლებად. რ. კომედია გამოირჩეოდა სიუჟეტის რეალისტურობით, სატირულობით XVII ს. დასაწყისში რ. სრულიად გაქრნენ.

С

Саберико—место на какой-нибудь площади (в Грузии), где происходила берикаоба. Здесь в установленный день собирались зрители и ожидали прихода бериков. Те появлялись с зурпой и песнями.

saberico (*груз.*).

Савояр — уличный музыкант.

savoyard (*франц.*).

Саз (*муз.*) — струнный щипковый инструмент, распространенный у народов Закавказья, Ирана, Афганистана, Турции и др. стран. Применяется как инструмент, аккомпанирующий пению, а также в ансамблях народных инструментов.

saz (*перс.*).

Сазандари (*муз.*) — народный инструментальный ансамбль, распространенный в Азербайджане, Армении, Грузии, Иране и др. восточных странах. Состоит из тара, кеманчи и бубна (исполнитель [на бубне одновременно и певец — ханенде).

sazandari (*перс.*).

Сайнекс (*кино*) — цветное позитивное изображение срезки негатива (до 10 кадров с каждого плана), отпечатанное на копирраппарате под специальным т. н. цветным паспортом (комбинация цветных фильтров) с целью получения наилучшей цветопередачи данного негатива на соответствующей позитивной пленке. В современном кино для получения С. в основном используют цветной электронный анализатор («Хэзелтайн» — «Hazeltine»). При помощи электронной установки на экране телевизора получают с негатива позитивное изображение с указанием комбинации цветных фильтров. Таким образом экономия время, позитивную пленку, минуя сложный процесс обработки цветного позитива.

sinex (*англ.*).

საბერიკო — ადგილი მოედანზე, (საქართველოში), სადაც ბერიკაობა იმართებოდა. დათქმულ დღეს აქ აკრებოდნენ მაყურებლები და ელოდნენ ბერიკებს. ისინი ზურნითა და სიმღერით მოდიოდნენ ხოლმე.

სავოიარი — ქუჩის მუსიკოსი.

საზი (მუს.) — სიმბიანი საწყმეტი საკრავი, გავრცელებული ამიერკავკასიის ხალხებთან, ირანში, ავღანეთში, თურქეთში და სხვ. ქვეყნებში. გამოიყენება სიმღერების თანხლებისათვის და ხალხური საკრავების ანსამბლებში.

საზანდარი (მუს.) — ხალხური ინსტრუმენტული ანსამბლი, გავრცელებული აზერბაიჯანში, საქართველოში, სომხეთში და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში. მის შემადგენლობაშია თარი, ქემანჩა და დარა (დარაზე დამკვრელი ამავე დროს მომღერალცაა — ხანენდე).

საინექსი (კინო) — ნეგატივის მონაკრის ფერადი პოზიტივი გამოსახულება (10 კადრამდის თითოეულ პლანიდან), რომელიც დაბეჭდილია კოპირაპარატზე სპეციალური ე. წ. ფერად პასპორტის (ფერადი ფილტრების კომბინაციების) საშუალებით, იმ მიზნით რომ მიღებული იქნეს მოცემული ნეგატივის ფერის ვადმოცემის საუკეთესო ვარიანტი შესაბამის პოზიტიურ ფირზე. თანამედროვე კინოში ს. მისაღებად ძირითადად გამოიყენებენ ფერად ელექტრონულ ანალიზატორს („ხეზელტაინს“ — „Hazeltine“). ასეთი დანადგარის მეშვეობით ნეგატივიდან ტელევიზორის ეკრანზე მიიღება პოზიტივი გამოსახულება ფერადი ფილტრების კომბინაციების მონაცემებით. ამრიგად, ეს მეთოდი დროის და პოზიტივი ფერის ხარჯების თვალსაზრისით ეკონომიურია და არ საჭიროებს პოზიტივი ფერის რთულ დამუშავების პროცესს.

Сайнет — один из характерных жанров испанского традиционного театра, одноактная пьеса шуточного характера, которая является вставным номером в комедии. С. часто требует музыкального сопровождения в виде песен.

sainete (*исп.*).

Саквири (*муз.*) — Грузинский духовой инструмент типа трубы.

sacviri (*груз.*).

Сакристия, ризница — название особого помещения в католическом храме, где хранятся принадлежности культа.

sacristia (*лат.*), sacristy (*англ.*), sacristie (*франц.*), Sakristie (*нем.*), sagrestia (*итал.*), sacristía (*исп.*).

Саксгорны (рожки) — семейство духовых мундштучных музыкальных инструментов. Саксгорны применяются преимущественно в духовых оркестрах.

licorni (*итал.*), bugles (*англ.*), saxhorns (*франц.*), Saxhorn (*нем.*), corneta (*исп.*).

Саксофон — духовой тростевой музыкальный инструмент. Изобретен А. Саксом в XIX в. С. применяется в духовом, эстрадном и симфоническом оркестрах, а также в качестве сольного инструмента.

sassofono (*итал.*), saxophone (*англ.*), sazophone (*франц.*), Saxophon (*нем.*), saxófono (*исп.*).

Саламури (*муз.*) — грузинский духовой инструмент типа флейты со свистковым устройством. Изготавливается из камыша, тростника или древесины. Имеет 5—7 боковых отверстий для изменения высоты извлекаемых звуков; применяется способ «предувания». Практически применяется диатонический звукоряд.

salamuri (*груз.*).

Салонный оркестр — первоначально оркестр, предназначенный для игры в гостиной (салоне) богатого дома; впоследствии название С. оркестра приобрели вообще небольшие оркестры, выступавшие

საინეტი — ესპანური ტრადიციული თეატრის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ელემენტი, იუმორისტული ხასიათის ერთმოქმედებიანი პიესა, რომელიც კომედიაში ჩართულ ნომერს წარმოადგენს. საინეტი ხშირად მუსიკალური თანხლებით (სიმღერების სახით) სრულდება.

საკვირი (მუს.) — ქართული ჩასაბერი საკრავი.

საკრისტია, ხადიაკენე — საკულტო ნივთების შესანახი საგანგებო სათავსი კათოლიკურ ტაძარში.

საქსორნები (რქები) — ჩასაბერი სატუჩიანი სამუს. საკრავების ოჯახი. მეტწილად გამოიყენება სასულე ორკესტრებში.

საქსოფონი — ჩასაბერი ენაქიანი სამუს. საკრავი. გამოიგონა ა. საქსმა XIX ს-ში. ს. გამოიყენება ჩასაბერ, საექსტრადო და სიმფონიურ ორკესტრებში, აგრეთვე სოლო საკრავის სახითაც.

სალამური (მუს.) — ფლეიტის სახის ქართული ხალხური ჩასაბერი საკრავი სასტვენის მოწყობის დროს. მზადდება ლერწმის, ლელქაშის ან ხისაგან აქვს 5—7 გვერდითი ხერელი ბეგრების სიმბალის შესაცვლელად; მასზე შეიძლება „გადაბერვის“ ხერხის გამოყენება. პრაქტიკულად გამოიყენება დიატონური ბეგრათა რიგი.

სალონური ორკესტრი — თავდაპირველად ორკესტრი, განკუთვნილი მდიდარი სახლების სასტუმრო ოთახებისათვის (სალონებისათვის); მოგვიანებით სალონური ორკესტრის სახელწოდება მიიღეს მცირე ორკესტრებმა, რომლებიც ჩვეულებრივ

обычно на небольших концертных эстрадах различного типа — в ресторанах, садах и т. п.

salon orchestra (*англ.*), orchestre de salon (*франц.*), Salonorchester (*нем.*), orchestra di salone, (*итал.*), orquesta de salón (*исп.*).

Сальтандо, сальтато — музыкальный термин, обозначающий легкое стаккато на смычковых инструментах, при котором смычок после каждого звука слегка отрывается от струны. |

saltando, saltato (*итал.*).

Сальтарелло — старинный итальянский народный танец быстрого темпа в размерах 3/8, 6/8, 12/8. В танцующей паре мужчина играет на гитаре, женщина аккомпанирует на тамбурине.

saltarello (*итал.*).

Сальтомортале (цирк) — «смертельный прыжок», прыжок акробата с высокой площадки, при котором тело его переворачивается в воздухе.

salto mortale (*итал.*), flip-flap, flip-flop (*англ.*), salto-mortalé, saut périlleux (*франц.*), Salto mortale (*нем.*), salto mortal (*исп.*).

Саман — необожженный кирпич, изготовленный из глины с добавкой в нее мякны, резанной соломы или других волокнистых веществ.

saman (*тюркск.*).

Самая, самана — грузинский старинный ритуальный танец. Музыкальный размер 6/8. В настоящее время исполняется девушками (по 3 в группе), в Пшаветии — мужчинами (музыкальный размер 7/4).

samaia (*груз.*).

Самба — международный бальный танец. Темпераментный характер бразильской народной танцевальной мелодии передается пружинистыми движениями. Темп 48—56 тактов в минуту. Музыкальный размер 2/4. Второй удар каждого такта сильно акцентирован. С. в легком, общедос-

гамоლოднен სხედანსხე სახის პატარა საკონცერტო ესტრადებზე — რესტორანებში, ბალებში და ა. შ.

ხალტანდო, ხალტატო — მუს. ტერმინი სიმფონიან საკრავებზე მსუბუქი სტაკატო აღსანიშნავად, რომლის დროსაც ხეში ყოველი ბგერის შემდეგ ოდნავ წყდება სიმს.

ხალტარელო — ძველებური იტალიური ხალხური ცეკვა სწრაფი ტემპით, 3/8, 6/8 ან 12/8 ზომაში. მოცეკვავე წყვილი თან უკრავს: მამაკაცი — გიტარაზე, ქალი კი დობრაზე.

ხალტო-მორტალე (სასიკვლილო ნახტომი) — აკრობატის ნახტომი მაღალი მოედნიდან ჰაერში რთული ტრაალით.

ალიზი — გამოუწვავი აგური, დამზადებული თიხისაგან, რომელსაც უმატებენ ბზეს, დაკრილი ჩალას ან სხვა ბოჭკოვან ნივთიერებებს.

სამაია, სამანა — ძველებური ქართული რიტუალური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 6/8. ამჟამად ასრულებენ ქალები (3—3 თითო ჯგუფში), ფშავში — მამაკაცები (მუსიკალური ზომა 7/4).

სამბა — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა. ბრაზილიური ხალხური საცეკვაო მელოდიის ტემპერამენტული ხასიათი გადმოიცემა ზამბარისებური მოძრაობებით. ტემპი 48 — 56 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 2/4. ყოველი ტაქტის მეორე თვლა ძლიერ აქცენტრებულია. აღვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებათ განე-

ტუნომ იშლილი სწორედ კ ბუთოვმ ტანცამ, ა ვ სლოჟნომ იშლილი, პრიმენილი სლოჟნომ ფიგურ, ვარიაციი ვოხოკო კლასსა იშლილია — კ სპორტივომ.

samba (ბრაზილსკ.).

Самбука — ტრეუგოლნიი სტრუნიი მუჰკალნიი ინსტრუმენტი.

sambyke (გრეც.).

Самвики (მუჰ.) — 1. გრუზინსკიი უდარნიი ინსტრუმენტი, უპოტრებლემომ ვ სტარინომ ვოენნომ ორკესტრომ.

2. მალენკია ნაგარა.

samviki (გრუჰ.).

Самгерели — სკენა (დრევნეგრუზინსკიი თეატრალნიი ტერმინი).

samgereli (გრუჰ.).

Сангина, сангина — კარანდაში ბეზ ოპრავი, რაზლიჩნომ ოტენკომ მუტნოკრასნოგო, რეჟე კრასნო-კორიჩნეოვო ცვატე. პრეგოტოვლენიი იზ გლინისტიი ვეშტე, ოკრასენნიი ოქსიუ ჯელეზა. ს. პრეიმენიეტა ხუდოჟნიკამი ს ეპოხი ვოზროჟდენია (ლეონარდო და ვინჩი და დრ.), ბოლხოე რასპროსტრანენიე პოლუჩილა ვ სერედინე XVIII ვ. ვ რისუნკაჰ ს ნატურე. ს. რაბოტაჰ «შტრიხომ» ა ტაკჟე «ვ რასუშკუ», ოტჩეგო უსილენიეტა ტეპლოტა ი კრასნოტა ეე ტონა.

sanguine (ფრანც.), sanguine (ანგლ.), Sanguine (ნემ.), sanguigna (იტალ.), sanguina (ისპ.).

Сандрик — არხიტექტურნია ობრაბოტკა სენეა ნად ოკონნიომ ილი დვერნიომ პროემომ ნა ფასადე ჰდანია. ობუჩნო — ეტო ვუსტუპაჟიში იზ სენეა ნად ნალიჩნიკომ ოკნა კარნიჰ, ცელიი ანტაბლემენტი, უენჩანნიი ფრონტონომ ი თ. დ. ინოგდა ს. უკრეპლენიეტა ნა კრონშტეინაჰ, კოლონნაჰ ილი პილესტრაჰ, რასპოლოჟენნიი პო სტრონამ ოკნა.

sandric (ლათ.).

Сандунга — სტარინნიი მექსიკანსკიი ტანეც ანდალუსკოგო პროისხოჟენია, მუჰკალნიი რაზმერ 6/8.

sandunga (ისპ.).

კუთენბა ყოფიტი ცეკეებს, ხოლო რთული შესრულებოტი, რთული ფიგურებისა და შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკეებს.

სამბუკა — სამყუთხელი სიმებიანი სამუს. საკრავი.

სამვიკი (მუს.) — 1. ძველ ქართულ სამხედრო ორკესტრებში მიღებული დასარტყამი საკრავი.
2. მცირე ხალარა.

სამღერელი — სკენა ან სცენა (ძველქართული თეატრალური ტერმინი).

სანგინა, სანგვინა — ფანქრები ბუდის ვარემუე, სხედასხევა ელფერის მღვრიე წითელი, უფრო მოყვიისფრო-წითელი ფერისა. მზადდება თიხოვანი ნივთიერებებისაგან, ფერადდება რკინის უნჯით. სანგინას მხატვრები იყენებენ ალორძინების ხანიდან (ლეონარდო და ვინჩი და სხვ.). დიდი გავრცელება პოვა XVIII საუკუნის შუა წლების ნახატებში ნატურიდან. ს. მუშაობენ „შტრიხით“, აგრეთვე „მოტუშვით“, რისგანაც ძლიერდება მისი ტონის სითბო და სიწითლე.

სანდრიკი — კედლის არქიტექტურული დამუშავება სარკმლის ან კარის ღიობის თავზე (შენობის ფასადის მხრიდან ან ინტერიერში). ჩვეულებრივ, ესაა სარკმლის საპირის თავზე გაკეთებული კარნიზი, ანტაბლემენტი (ზოგჯერ ფრონტონით დავერგვინებული) და ა. შ. ზოგჯერ ეყრდნობა კრონშტეინს, სვეტებს ან სარკმლის გვერდებზე მოთავსებულ პილასტრებს.

სანდუნგა — ანდალუზიური წარმოშობის ძველბური მექსიკური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 6/8.

Сантурн — грузинский народный струнный ударный инструмент, Играют на нем при помощи изогнутых деревянных палочек. С. служит для сопровождения пения. Иногда применяется в ансамбле.

santuri (груз.).

Сапатеадо — испанский танец (или часть какого-либо танца) с притаптываниями каблуками, нечто вроде чечетки. Музыкальный размер 6/8.

zapateado (исп.).

Сарабанда — старинный испанский танец в 3-дольном размере. Первоначально исполнялась только женщинами и носила подчеркнуто эмоциональный характер. В XV—XVI вв. исполнялась в качестве обязательного помера перед началом комедии. В XVII в. в измененном виде исполнялась во Франции в другой манере — медленно, торжественно, подобно «менуэту». Позднее С. становится придворным танцем, ее вводят в балет.

zarabanda (исп.).

Сарафарда — шатровый дворец, в котором устраивались приемы и торжественные пиршества, сопровождаемые представлениями «сахноба» (древнегрузинский театр).

sarapharda (груз.).

Сардана — испанский народный хороводный танец. Музыкальный размер 2/4, 6/8 (характерны — полнритмия, ритмические перебои). Исполняется под сопровождение народного инструментального ансамбля из духовых и ударных инструментов (т. н. кобла).

sardana (исп.).

Сарекели (муз.) — грузинский ударный инструмент.

sarekeli (груз.).

Саркмели (арх.) — верхнее светодымовое отверстие во всех видах гвиргвини.

sarkmeli (груз.).

39. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

სანთური — ქართული ხალხური სიმებიანი დასარტყამი საკრავი. მასზე ვალუნული ხის ჯოხებით უკრავენ. თანხლებას უწევს სიმღერას, ზოგჯერ გამოიყენება ანსამბლშიც.

საპატეადო — ესპანური ტეკვა (ან ტეკვის ნაწილი) ქუსლებს ბაკენით; ჩეჩოტის მაგვარი. მუსიკალური ზომა 6/8.

სარაბანდა — ძველებური ესპანური ტეკვა სამწილად ზომამი. თავდაპირველად ასრულებდნენ მხოლოდ ქალები და ამიტომ ხაზგასმული ემოციური ზანითისა იყო. XV—XVI საუკუნეებში სრულდებოდა როგორც სავალდებულო ნომერი კომედიის დაწყების წინ. XVII ს.-ში დამკვიდრდა საფრანგეთში, სრულდებოდა სახეშეცვლილი, განსხვავებული მანერით — ნელა, საზეიმოდ, მენუეტის მსგავსად. მოგვიანებით სარაბანდა ვახდა სასახლის კარს ტეკვა, იგი შეიტანეს ბალეტში.

სარაფარდა — კარვის სასახლე, რომელშიც ეწყობოდა მიღება და საზეიმო ღონის, რომლის დროსაც იმართებოდა ძველი ქართული თეატრის „სახიობას“ წარმოდგენები.

სარდანა — ესპანური ხალხური საფერხელო ტეკვა. მუსიკალური ზომა 2/4, 6/8. მისთვის დამახასიათებელია პოლირიტმია, წყვეტილი რიტმი. სრულდება ხალხური სასულე და დასარტყამი საკრავების (ე. წ. კობლა) ანსამბლის თანხლებით.

სარეკელი (მუს.) — ქართული დასარტყამი საკრავი.

სარკმელი (არქიტ.) — ზედა სასინათლე-საკვამლე ხერელო ყველა სახის გვირგვინში.

Саркофаг — в древности каменный гроб.

სარკოფაგი — ძველად — ქვის კუბო.

sarkophagos (греч.), sarcophage (франц.), sarcophagus (англ.), Sarkophag (нем.), sarcófago (итал.), sarcôlago (исп.).

Сапо (муз.) — индийский старинный смычковый трехструнный музыкальный инструмент.

sarohi (инд.).

Сарсуэла (муз.) — один из наиболее типичных музыкальных жанров испанского театра. В С. чередуются декламация и пение. Она возникла в XVII в., период ее наивысшего расцвета — XVIII в. В XIX в. С. была возрождена, этот жанр разрабатывали известные композиторы XVIII и XIX вв.

zarzuela (исп.).

Саттелит (арх.) — маленький город, построенный по определенному плану близ большого современного города. Население С. в своем большинстве работает в большом городе и находится в каждодневном контакте с его функциями.

satelles, satellitis (лат.), satellite (англ.), satellite (франц.), Satellit (нем.), satellite (итал.), satèlite (исп.).

Сатировская драма — жанр древнегреческой драматургии. Возник из обрядовых сельск. празднеств в честь бога Диониса. С установлением в Афинах (ок. Vв. до н. э.) твердого порядка в организации театр. состязаний на Великих «Дионисиях» С. д. стала обязательной частью этих состязаний и исполнялась в качестве 4-й, заключительной пьесы «тетралогии». Непременный участник С. д. — хор сатиров, озорных, хвастливых лесных демонов.

Юмористический колорит С. д. помогал разрядить напряжение, возникавшее после показа трагедий, и возвращал зрителя в атмосферу веселого праздника Диониса.

satyr's drama (англ.), drame de satir (франц.), Satyrspiel (нем.), dramma di satiro (итал.), drama de sátira (исп.).

Саро (მუს.) — ძველებური ინდური სამსიმიონი ხემიანი საკრავი.

სარსუელა (მუს.) — ესპანური თეატრის ერთი ყველაზე დამახასიათებელი მუს. ენა, რომელშიც დეკლამაცია მონაცვლეობს სიმულრატან. იგი XVII ს. წარმოიშვა, გაფურჩქვნის ხანას კი XVIII ს. მიაღწია. XIX ს-ში სარსუელა აღორძინდა; ამ ენაში მოღვაწეობდნენ XVIII—XIX სს. ცნობილი კომპოზიტორები.

სატელიტი (არქიტ.) — თანამედროვე დიდი ქალაქის მახლობლად გარკვეული გეგმით გაშენებული პატარა ქალაქი, რომლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი დიდ ქალაქში მსახურობს და ყოველდღიურად მის ფუნქციებთან უშუალო კონტაქტშია.

სატირული დრამა — ძველებრძნული დრამატურგიის ენა. წარმოიშვა ღწერთ დიონისეს პატესაცემად გამართულ სოფლის საწესჩვეულებო დღესასწაულებზე. ათეში დიდი „დიონისეების“ თეატრალურ შეჯიბრებებში მტკიცე წესრიგის დამყარების (დაასლ. ძვ. წ. აღ. V საუკ.) შემდეგ სატირული დრამა ამ შეჯიბრებების აუცილებელ ნაწილად იქნა და სრულდებოდა „ტეტრალიგიის“ მე-4 დასკენითი პიესის სახით. სატირული დრამის აუცილებელი მონაწილე იყო სატირებს ტყის ოინაზა, ბაქია დემონების ქორო. სატირული დრამის იუმორული კოლორტი ტრავადიის ჩვენების შემდეგ შექმნილ დაძაბულობას განმუხტავდა და მყურებელს ევლად დიონისეს საგზაფხულ ზეიმის ატმოსფეროში მოაქცევდა.

Саунг (муз.) — один из самых древних инструментов Бирмы (вид арфы). Корпус С. сделан из дерева и по форме напоминает пlyingщую рыбу с поднятым хвостом. Ее полая нижняя часть обтянута оленьей кожей, к которой прикреплен гребень с отверстиями для струн. Гребень этот действует как резонатор. С. имеет 13 струн.

saung (бирм.).

Саунд (муз.) — характерное звучание джазового ансамбля; эффективный и оригинальный саунд считается основным качеством ансамбля.

sound (англ.).

Сахиоба — древнегрузинский театр. Термин «С.» употреблялся для различных зрителей. В XII—XVIII вв. это название главным образом применялось к придворному театру, представления которого включали декламацию, пение, танец, выступления акробатов, жонглерей, состязания в зрелищных жанрах. В С. участвовали различные представители сценического искусства: мемгере — драматический актер, махиобели — мимический актер, жгосаши — певец, музыкант-композитор, мроквели — танцовщик или танцовщица, мушанти — акробат, жонглер. Они выступали как в специальных предназначенных для С. зданиях (сахли сатамашо — дом для представлений), так и на ипподромах во время различных праздников.

sakhioba (груз.).

Сахилвели (театр) — наименование древнегрузинского театра.

sakhilveli (груз.).

Сахиони — древнегрузинское народное название маски.

sakhioni (груз.).

საუნგ (მუს.) — ქნარის ნაირსახეობა, ერთ-ერთი უძველესი ბირმული საკრავთაგანი. მისი კორპუსი გაკეთებულია ხისაგან და ფორმით გვაგონებს მტურავ თევზს ანუ ანუ იგი კედით. მის ღრუ ქვედა ნაწილზე გადაჭიმულია ირმის ტყავი, რომელზედაც მიმაგრებულია კბილანები შესაბამისი ნასკრეტებით სომეზსათვის. ეს კბილანები მოქმედებენ როგორც რეზონატორი. ს.-ს 13 სიმბაქვს.

საუნდ (მუს.) — ჯანური ანსამბლის დამახასიათებელი ხმოვნება: ეფექტური და ორიგინალური საუნდი ითვლება ანსამბლის ძირითად თვისებად.

სახიობა — ძველქართული თეატრის სახე. ტერმინი „სახიობა“ გამოყენებოდა სხვადასხვაგვარ სანახაობათა აღმნიშვნელად. XII—XVIII საუკუნე. ეს სახელწოდება გამოხატავდა სამეფო კარის თეატრს, სადაც წარმოდგენილი იყო: დეკლამაცია, სიმღერა. ცეკვა, ჯამბაზების, ეონგლორების გამოცელები, შეჯიბრებები სანახაობათს ეანერგებოდა. სახიობაში მონაწილეობდნენ სასცენო ხელოვნების სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლები: მემღერე — დრამატული მსახიობი, მახიობელი — მიმიკოსი მსახიობი, მგოსანი-მომღერალი, მესიკოსი — კომპოზიტორი, მროველი — მოცეკვავე მამაკაცი ან ქალი, მუშაითი — აკრობატი, ეონგლორი. ისინი გამოდიოდნენ როგორც სავანგებო სანახაობო შენობებში (სახლი სათამაშო), ისე საკირითო მოედნებზე სხვადასხვა დღესასწაულების დროს.

სახილველი (თეატრ.) — თეატრის ძველქართული სახელწოდება.

სახიონი — ნიღბის ძველქართული ხალხური სახელწოდება.

Сахли сатамашо (арх.) — название специального помещения для зрелищ, которое строилось при царских дворцах средневековой Грузии.

sakhli satamasho (груз.).

Сахли салхино (в Грузии дом для зрелищ и пиршеств) — здесь во время пиршеств выступали исполнители сахлиоба, певцы и музыканты (XI—XII вв.).

sakhli salkhino (груз.).

Свара (муз.) — ступень диатонического звукоряда, состоит из 2-х, 3-х или 4-х шрутин.

svara (инд.).

Сверхзадача — термин, введенный К. С. Станиславским в его творческую систему и получивший распространение в современном театре. С. — главная идейная задача, цель, ради которой создается пьеса, актерский образ, спектакль. Идейную цель Станиславский считал основой сценического произведения, а отсутствие ее — катастрофой... «и для роли, и для самого артиста, и для всего спектакля».

supertask (англ.), surtâche (франц.), eine übermäßige Aufgabe (нем.), super probléma (итал.), superproblema (исп.).

Свет второй — свет, получаемый из освещенных комнат через оконные проемы (фрамуги), устроенные во внутренних стенах.

second light (англ.), seconde lumière (франц.), zweite Licht (нем.), seconda luce (итал.), segunda luz (исп.).

Световая архитектура — форма архитектурного освещения, обеспечивающая оригинальные художественные эффекты, несводимые к имитации дневного освещения.

light architecture (англ.), architecture de lumière (франц.), Lichtarchitektur (нем.), architettura di luce (итал.), arquitectura de luz (исп.).

сათამაშო სახლი (არქიტ.) — სანახაობისათვის ვახუთენილი სპეციალური ნაგებობის სახელწოდება, რომელიც შენდებოდა მეფის სასახლეებში შუასაუკუნეების საქართველოში.

სახლი სალხინო (საქართველოში ნადიმისა და სანახაობათა სახლი) — ნადიმის დროს აქ გამოდონენ სახიობის შემსრულებელი მომღერლები და მუსიკოსები (XI—XII ს.).

სვარა (მუს.) — დიატონური ბგერათა რიგის საფეხური, შედგება 2,3 ან 4 შრუთისაგან.

ზეამოცანა — ტერმინი, რომელიც შემოიღო კ. სტანისლავსკიმ თავის შემოქმედებით სისტემაში და შემდეგ ფართოდ გავრცელდა თანამედროვე თეატრში. ზეამოცანა — მთავარი იდეური ამოცანა, მიზანი, რომლის გულისთვისაც იქმნება პიესა, აქტიორული იერსახე, სპექტაკლი. სტანისლავსკი იდეურ მიზანს სცენური ნაწარმოების საფუძვლად თვლიდა, ხოლო მისი არარსებობა დამუშავებად მიიჩნდა „როგორც როლისათვის, ისე თვით მსახიობისა და საერთოდ მთელი სპექტაკლისათვის“.

მეორეული სინათლე — სინათლე, რომელიც შიდა კედელში დატანებული სარკმლის (ფრამუგის) მეშვეობით ნათელი ოთახიდან ბნელ სათავსში შედის.

შუქის არქიტექტურა — არქიტექტურული გაათების ფორმა, რომელიც ჰმნის ორიგინალურ მხატვრულ ეფექტს და არ დაყვანება დღის სინათლის იმიტაციამდე.

Световая партия (муз.) — равноправный элемент оригинальной светомузыкальной композиции, составленный из организованной последовательности меняющихся светокрасочных форм.

light part (*англ.*), partie de lumière (*франц.*), Lichtpartie (*нем.*), parte di luce (*итал.*), parte de luz (*исп.*).

«Световая симфония» — термин, используемый А. Н. Скрябиным для своего замысла сочетать музыку и свет.

«light symphony» (*англ.*), «symphonie de lumière» (*франц.*), «Lichtsymphonie» (*нем.*), «sinfonia luminosa», «sinfonia di luce» (*итал.*), «sinfonia de luz», «sinfonia luminosa» (*исп.*).

Световое сопровождение (муз.), — жанр светомузыкального искусства, в котором световая партия создается к уже имеющемуся музыкальному произведению (см. светомузыкальная интерпретация).

light accompaniment (*англ.*), accompagnement de lumière (*франц.*), Lichtbegleitung (*нем.*), accompagnamento di luce (*итал.*), acompañamiento de luz (*исп.*).

«Световое фортепиано» (муз.) — название устройства для создания и воспроизведения световых партий.

light fortepiano (*англ.*), piano de lumière (*франц.*), Lichtklavier (*нем.*), pianoforte di luce (*итал.*), piano de luz (*исп.*).

«Световой орган» — название устройства для создания и воспроизведения световых партий.

'light organ (*англ.*), organ de lumière (*франц.*), Lichtorgel (*нем.*), organo di luce (*итал.*), organo de luz (*исп.*).

Светомузыка (цветомузыка, видимая музыка, синтез музыки и света) — термин, используемый для обозначения новой области синтетического слухозрительного искусства, связанной с воздействием совместно развивающихся музыкальных звучаний и отвлеченных красочных форм.

light-music (*англ.*), musique lumineuse (*франц.*), Lichtmusik (*нем.*), luminomusica (*итал.*), luminomúsica (*исп.*).

Шექური პარტია (მეს.) — ორიგინალური შექერ-მუსიკალური კომპოზიციის თანასწორფლებიანი ელემენტი, შედგენილი ცვალებადი შექტეროვანი ფორმების ორგანიზებული თანმიმდევრობებისაგან.

„შექური სიმფონია“ — ტერმინი, შემოღებული ა. ნ. სკრიაბინის მიერ თავის ჩანაფიქრის — მუსიკისა და შექის შემაჯავბის აღსანიშნავად.

შექური თანხლება (მეს.) — შექერ-მუსიკალური ხელოვნების ყანრი, რომელშიც შექერი პარტია ოქმენება უვეე არსებული მუსიკალური ნაწარმოებისათვის (იხ. შექერ-მუსიკალური ინტერპრეტაცია).

„შექური ფორტეპიანო“ (მეს.) — შექერი პარტიების შესაკმენელი და აღმწარმოებული მოწყობილობის დასახელება.

„შექური ორგანი“ — შექერი პარტიების შესაკმენელი და აღმწარმოებული მოწყობილობის სახელწოდება.

შექური ზუსიკა (ფეროვანი მუსიკა, ხილული მუსიკა, მუსიკისა და შექის სინთეზი) — ტერმინი, რომელიც აქეამად გამოიყენება სინთეზური სმენით-მხედველობითი ხელოვნების ახალ დარკვს აღსანიშნავად, რომელიც თავის მხრივ დაკავშირებულია მუსიკალური ელერადობის და განყენებული ფერადოვანი ფორმების ერთობლივი განვითარების ზემოქმედებასთან.

Светомузыкальная интерпретация — создание светового сопровождения к музыкальному произведению, столь же сопряженного с многозначностью визуальной трактовки, как, напр., хореографическая трактовка с инструментальной музыкой.

light-musical interpretation (*англ.*), interprétation de lumière et musique (*франц.*), Lichtmusikinterpretation (*нем.*), interpretazione di luce e musica (*итал.*), interpretación de luz y música (*исп.*).

Светомузыкальная композиция — оригинальное произведение светомузыки, в котором звуковая и световая партии равноправны и подчинены единому художественному замыслу.

light-musical composition (*англ.*), composition de lumière et musique (*франц.*), Lichtmusikkomposition (*нем.*), composizione di luce e musica (*итал.*), composición de luz y música (*исп.*).

Светомузыкальная приставка (*муз.*) — автоматическая установка декоративного назначения для синтезирования музыки и световых эффектов, работающая в комплексе с бытовыми звуковоспроизводящими устройствами.

light-musical setting (*англ.*), adaptateur lumineux-musical (*франц.*), Lichtmusikadapter (*нем.*), adattatore lumino-musicale (*итал.*), adaptador luminomusical (*исп.*).

Светомузыкальный фильм — жанр светомузыкального искусства, решаемый с помощью кинотехники.

light-and-music-film (*англ.*), lumière-et-musique film (*франц.*), Licht-und-Musik Film (*нем.*), film lucemusical (*итал.*), film luminomusical (*исп.*).

Светотеневое освещение (*кино*) — при С. о. объект съемки освещается направленным светом, лучи которого падают на элементы объекта под различными углами, создавая на них различную освещенность. При этом выявление на изображении формы и объема элементов объекта съемки достигается благодаря заметному различию в их освещенности и различной ориентации относительно направления лучей света.

light and shade illumination (*англ.*), éclairage de clair-obscur (*франц.*), helldunkle Beleuchtung (*нем.*), illuminazione di chiaroscuro (*итал.*), iluminación claroscuro (*исп.*).

შექურ-მუსიკალური ინტერპრეტაცია — მუსიკალური ნაწარმოებისათვის შექერი თანხლების შექმნა, იმდენადვე დაკავშირებული ვიზუალური გააზრების მრავალმნიშვნელობიანობასთან, რამდენადც ქორეოგრაფიული გააზრება — ინსტრუმენტულ მუსიკასთან.

შექურ-მუსიკალური კომპოზიცია — შექერი მუსიკის ორიგინალური ნაწარმოები, რომელიც მუსიკალური და შექერი პარტიები თანასწორულეობიანია და ემორჩილებიან ერთიან მხატვრულ ჩანაფიქრს.

შექურ-მუსიკალური მიხედვაში (*მუს.*) — დეკორატიული დანიშნულების ავტომატიური დანადგარი მუსიკისა და შექერი ეფექტების სინთეზირებისათვის, რომელიც მუშაობს კომპლექტში ბგერის აღმწარმოებელ საყოფაცხოვრებო მოწყობილობასთან.

შექურ-მუსიკალური ფილმი — შექურ-მუსიკალური ხელოვნების ეანრი, რომელიც კინოხეჩებს ემყარება.

შექირდილოვანი განათება (*კინო*) — შექირდილოვანი განათებისას გადაღების ობიექტს ანათებენ მიმართული შუქით, რომლის სხივები სხვადასხვა კუთხით ეცემა ობიექტის ელემენტებს და მათზე სხვადასხვაგვარ განათებულობას ქმნის. გადაღების ობიექტის ელემენტების ფორმა და მოცულობა გამოსახულებაზე შიილება მათი განათებულობის მნიშვნელოვანი სხვადასხვაობით. აგორუვე ამ ელემენტების სინათლის სხივების მიმართ განსხვავებული განლაგებით.

Светотень (*арх.*) — ряды элементов пространственных форм по светотени могут быть построены в двух основных направлениях: 1. При изменении светотени от положения освещаемой поверхности по отношению к источнику света или, наоборот, изменении направления лучей света при изменении положения освещаемой поверхности. 2. При изменении светотени в зависимости от силы источника искусственного света.

light and shade (*англ.*), clair-obscur (*франц.*), Helldunkel (*нем.*), chiaroscuro (*итал.*), claroscuro (*исп.*).

Светофильтр — тонкий слой прозрачной среды (стекло, желатин, целлофан и др.) — применяется для изменения спектрального состава, ослабления излучения источника света. Используется в светотехнике, киносъёмке, фотографии и телевидении.

coloured screen, light filter (*англ.*), écran coloré (*франц.*), Lichtfilter (*нем.*), schermo, filtro (*итал.*), filtro de luz (*исп.*).

Светочувствительность — способность кинофотоматериала в результате воздействия света и последующей химической обработки (проявления, фиксирования и т. п.) образовывать изображение.

photosensibility, light sensibility (*англ.*), photosensibilité, sensibilité à la lumière (*франц.*), Lichtempfindlichkeit (*нем.*), sensibilità alla luce (*итал.*), fotosensibilidad (*исп.*).

Свеча (*цирк*) — положение, при котором лошадь с наездником (или без него) поднимается высоко (свечой) на задние ноги.

«candle» (*англ.*), „chandelle“ (*франц.*), „Kerze“ (*нем.*), „candela“ (*итал.*), „candela“ (*исп.*).

Светящиеся декорации — см. Люминисцентная театральная живопись.

luminous sceneries, phosphorescent sceneries (*англ.*), lumineux décorations, phosphorescentes décorations (*франц.*), leuchtende Dekoration (*нем.*), decorazioni luminescenti, decorazioni fosforescenti (*итал.*), decoraciones luminosas (luminiszetes) (*исп.*).

შექჩრდილი (*არქიტ.*) — სივრცობრივ ფორმათა ელემენტების რიგი შექჩრდილის თვალსაზრისით ძირითადად ორგვარია: 1. როცა შექჩრდილი იცვლება სინათლის წყაროსადმი გასანათებული ზედაპირის მიმართების მიხედვით, ან, პირაქით, როცა სინათლის სხივთა მიმართულება იცვლება გასანათებული ზედაპირის მდებარეობის შეცვლასთან. 2. როცა შექჩრდილი იცვლება იმის მიხედვით, თუ როგორია ხელოვნური სინათლის წყაროს ძალა.

შექფილტრი — თხელი გამჭვირვალე ფენა (ძინა, ელატანი, ცელოფანი და სხვ.) — იხმარება სინათლის გამოსხივების სპექტრული შემადგენლობის, ძალის (ფერის) შესაცვლელად. გამოიყენება ტელევიზიაში, კინოგადაღებასა, ფოტოგრაფიაში და განათების ტექნიკაში.

შექმგრძნობიარობა — კინოფოტომატიკის უნარი შექვის მოქმედების და შემდგომი ქიმიური დამუშავების (გამჭლავება, ფიქსაცია და ა. შ.) შედეგად შექმნას გამოსახულება.

ალმა დგომა (*ცირკი*) — მდგომარეობა, რომლის დროსაც ცხენი დგება ყალუზე მხედართან ერთად ან მის გარეშე.

მანათობელი დეკორაცია — იხ. ლუმინესცენციური სათეატრო მხატვრობა.

Свинг — особый стиль импровизированного джаза. Характерная для афро-американского музыкального языка ритмическая структура, общая как для ragtime-a, jazz-a и swing-a, так и для большей части негритянской религиозной музыки; базируется на взаимодействии двух одновременных течений ритма. Одно из этих течений является основным ритмом, настойчиво-равномерным пульсом, совпадающим с сильным временем двухчетвертного или четырехчетвертного такта доли. Другое — синкопированием на этом равномерно-пульсирующем фоне, которое, имея характер ритмического смещения и искажения фразировки, оказывается наиболее типичной чертой джаза.

swing (англ.).

Свинцовые белила — под свинцовыми белилами подразумеваются краски, химический состав которых представляет различные водные, в основном углесвинцовые соли. С. б. хорошо соединяются с маслом. Они применяются в гуаши, акварели, темпера, масляной и восковой живописи. Идут на приготовление грунтов для маслянной живописи в чистом виде и в смеси с цинковыми белилами. С. б. были известны уже в глубокой древности. Римляне называли эту краску «церуссой», греки — «псимитноном».

lead white, ceruse (англ.), céruse blanc de plomb, céruse (франц.), Bleiweiß (нем.), bíacca di piombo, cerussa (итал.), blanco de plomo, cerusa (исп.).

Свод (арх.) — перекрытие, имеющее геометрическую форму, образованную криволинейной поверхностью; под нагрузкой С. работает подобно аркам, главным образом на сжатие, передавая на опоры не только вертикальные, но и горизонтальные усилия; в отличие от арки С. имеет большую ширину по сравнению с толщиной и представляет пространственную конструкцию.

vault (англ.), voûte (франц.), Gewölbe (нем.), vòlta (итал.), bóveda, (исп.).

„სვინგ“-ი — იმპროვიზაციული ჯაზის განსაკუთრებული სტილი. აფრიკულ-ამერიკული მუსიკალური ენისათვის დამახასიათებელი რიტმული სტრუქტურა, საერთო როგორც ragtime-ის jazz-ის და swing-ისათვის, ასევე ზანგური რელიგიური მუსიკის დიდი ნაწილისათვის; ემყარება რიტმის ორი ერთდროული დინების ურთიერთქმედებას. ერთ-ერთი ამ დინებათაგანი — დაჯინებულად თანაბარი პულსით, რომელიც ორი მეოთხედი ან ოთხი მეოთხედი ზომის ძლიერ წრეებს ემთხვევა — ძირითადი რიტმია. მეორე რიტმი — სინკოპებით თანაბრად პულსირებულ ფონზე და ფრაზების რიტმული გადანაცვლებით — ჯაზის ყველაზე უფრო ტიპიურ თვისებას წარმოადგენს.

ტყვიის თეთრა — ტყვიის თეთრას სახელწოდებით იგულისხმება საღებავი, რომლის ქიმიურ შემადგენლობაშია სხვადასხვა წყლის, ძირითადად ნახშირწყლების მარილები.

ტყვიის თეთრა კარგად უერთდება ზეთს. იგი გამოიყენება გუაშში, აკვარელში, ტემპერაში, ზეთიან და ცელიან ფერწერაში. იხმარება ზეთიანი ფერწერის დროს გრუნტის დასამზადებლად, როგორც სუფთა. ასევე თუთიის თეთრასთან ნარევი. ტყვიის თეთრა ცნობილი იყო ჯერ კიდევ უძველეს დროში. რომელები ამ საღებავს უწოდებდნენ „ერუსს“. ბერძნები — „პსიმიტონს“.

კამარა (არქიტ.) — გეომეტრიული ფორმის გადახურვა, რომელიც მიიღება მრუდხაზოვანი ზედაპირით. დატვირთვის ქვეშ თალის მაგვარად მუშაობს, უმეტესად შეკუმშვით. საყრდენებს გადასცემს არა მარტო ვერტიკალურ, არამედ პორიზონტალურ ვინებებსაც; თალისაგან განსხვავებით კამარის სივანე ვარდობს მის სისქეს. იგი წარმოადგენს სივრცობრივ კონსტრუქციას.

Свод бочарный (*арх.*) — свод над круглым помещением, опирающийся на колонну, стоящую посередине. С. б. иногда называют сводом двойкой кривизны.

barrel vault (*англ.*), voûte de tonnellier (*франц.*), Tonnengewölbe, Ringgewölbe (*нем.*), volta a botte (*итал.*), bóveda tonelera, cúpula cilíndrica (*исп.*).

Свод готический (*арх.*) — стрельчатый свод, состоящий из несущего каркаса в виде ребер-нервюр и заполнения. В поздней готике сложные переплетения нервюр приобретают декоративный характер.

gothic vaulting, rib vaulting (*англ.*), voûte à nervures, voûte gothique (*франц.*), gotisches Gewölbe (*нем.*), volta gotica (*итал.*), bóveda nervada, bóveda gótica (*исп.*).

Свод двойкой кривизны (*арх.*) — см. свод бочарный.

კასრული კამარა (*არქიტ.*) — მრგვალი სათავისის გადასახურავი, მის შუაგულში მდგარ სვეტზე დაბჯენილი კამარა. ე. კ.ს ზოგჯერ ორმაგი სომრუდის კამარას ეძახიან.

გუთური კამარა (*არქიტ.*) — ისრული მობაზულობის ქვაროვანი კამარა, რომელიც შეუგება მზოდაეო ჩონჩხის ნერვიურებისა და შეესებოსაგან. გვიან გუთურ არქიტექტურაში ნერვიურების რთული ხლართი დეკორატიული ხასიათისა ხდება.

ორმაგი სომრუდის კამარა (*არქიტ.*) — იხ. კასრული კამარა.

Свод клинчатый — свод, имеющий швы клинообразной формы или выложенный из клинчатых камней.

wedge-shaped vault (*англ.*), voûte cunéiforme (*франц.*), keilförmiges Gewölbe (*нем.*), volta cuneiforma (*итал.*), bóveda cuneiforme, cúpula cuneiforme (*исп.*).

Свод корсбовый (*арх.*) — направляющая свода представляет собой эллиптическую или корсбовую кривую.

სოლანებრი კამარა — სოლისებრი ქვეებით ან ასეთივე ნაკერებით ამოყვანილი კამარა.

კოლთა კამარა (*არქიტ.*) — ელიფსური ან კოლთა ბრუნის მობაზულობის კამარა.

chest arch (*англ.*), arc de boîte (*франц.*), Korbbugen (*нем.*), volta a paniera (*итал.*), bóveda de caja (*исп.*).

Свод крестовый (*арх.*) — образуется пересечением под прямым углом поверхностей двух цилиндрических сводов с одинаковыми «стрелами подъема».

ჭვროვანი კამარა (*არქიტ.*) — კამარა, რომელიც მოიღება ერთნაირი სიმაღლის ორი ცილინდრული კამარის სწორი კლთხით გადაკვეთის შედეგად.

cross vault, groined vault, diagonal (*англ.*), voûte d'arête (*франц.*), Kreuzgewölbe, Gralbogen (*нем.*), volta a crociera (*итал.*), bóveda de crucería (*исп.*).

Свод круглый (*арх.*) — свод, составляющий половину окружности.

მრგვალი კამარა (*არქიტ.*) — კამარა, რომელიც შეადგენს წრეწირის ნახევარს.

calotte (*англ.*), calotte (*франц.*), Kalotte (*нем.*), volta tonda, arco tonda (*итал.*), arco solideo (*исп.*).

Свод ложный (*арх.*) — вид перекрытия, образованный постепенным напуском горизонтальных рядов кладки (известен в странах Др. Востока, античного мира).

ცრუ კამარა (*არქიტ.*) — გადააუურვის სახეობა, რომელსაც ქმნის წყობის ყოველი ზემო რიგის თანამიმდევრული გადმოშვება (ცნობილი იყო ძველი აღმოსავლეთის, ანტიკური სამყაროს ქვეყნებში).

false vault (*англ.*), voûte faux (*франц.*), Falschgewölbe (*нем.*), volta falsa (*итал.*), bóveda falsa, cúpula falsa (*исп.*).

Свод лотковый (арх.) — цилиндрический свод, но не открытый, а заканчивающийся лотками. Число лотков в своде будет столько, сколько сторон имеет перекрываемое пространство.

tough vault (*англ.*), voûte en auge (*франц.*), Muldengewölbe (*нем.*), volta a botte con teste di padiglione (*итал.*), bóveda en canalón (*исп.*).

Свод парусный (арх.) — является производной формой купола, образованной путем отсечения вертикальными плоскостями частой полусферической поверхности с четырех сторон.

pendentive dome (*англ.*), voûte en pendentif (*франц.*), Klostergewölbe, Pendentifgewölbe (*нем.*), volta a véla (*итал.*), cúpula en trompa (*исп.*).

Свод плоский, сжатый (арх.) — свод, в котором отношение стрелы свода к пролету меньше 1/4.

flat vault (*англ.*), voûte plat (*франц.*), niedriges Gewölbe (*нем.*), volta piana, piatabonda (*итал.*), bóveda plana (*исп.*).

Свод ползучий (арх.) — свод с пятами на разной высоте.

inclined barrel vault (*англ.*), voûte en arc rampant (*франц.*), cinhöftiges Gewölbe (*нем.*), volta rampante (*итал.*), bóveda de caracol (*исп.*).

Свод сомкнутый — является производным от цилиндрического. Он составлен из частей цилиндрического свода, опирающихся по всему периметру перекрываемого помещения на стены или другие несущие конструкции (балки, арки), перекинутые между отдельно стоящими опорами.

close vault (*англ.*), voûta serrée (*франц.*), geschlossenes Gewölbe, Tonnen-oder Kalfgewölbe (*нем.*), volta serrata (*итал.*), bóveda cerrada (*исп.*).

Свод стрельчатый (арх.) — состоит из двух дугообразных вогнутых плоскостей, пересекающихся в замке под острым углом. Известен с древних времен в разных странах, особое распространение получил в готической архитектуре.

vault ogival (*англ.*), voûte en ogive (*франц.*), Gotisches Gewölbe, Spitz-Bogen, Lanzet-Bogen (*нем.*), volta a sesto acuto (*итал.*), boveda ojival (*исп.*).

ლარებიანი კამარა (არქიტ.) — ცილინდრული არალია კამარა, რომელიც ბოლოვდება ლარებით. ლართა რაოდენობა კამარაში უნდა იყოს იმდენი, რამდენი მხარეც აქვს გადახურვის სივრცეს.

აფროვანი კამარა (არქიტ.) — გუმბათისგან წარმოებული ფორმა. მიიღება ვერტიკალურა სიბრტყეების მიერ ნახევარსფერული ზედაპირის ნაწილების ჩამოკვეთით ოთხი მხრიდან.

ბრტყელი კამარა (არქიტ.) — კამარა, რომლის ისრის შეფარდება განთან 1/4-ზე ნაკლებია.

მცოცავი კამარა (არქიტ.) — კამარა სხვადასხვა სიმაღლეზე მდებარე ქუსლებით.

შეკრული კამარა — წარმოადგენს ცილინდრული საგან წარმოებულს. შედგება ცილინდრული კამარის საკუთხა მონაკვეთებისაგან, რომლებიც ევრდნობა მთელ პერიმეტრზე გადასახური შენობის კედლებს ან სხვა განცალკევებით მდგომ საბჭენებზე გადებულ მზიდაე კონსტრუქციებს (კოჭებს, თალებს).

ისრული კამარა (არქიტ.) — შექმნილია რკალისებრ შეზენქილი ორი სიბრტყით, რომლებიც მახვილი კუთხით იკვეთება საკუქთან. ცნობილია უძველესი დროიდან, სხვადასხვა ქვეყანაში, განსაკუთრებით გავრცელებული იყო გუთურ არქიტექტურაში.

Свод тонкостенный (волнистый) (арх.) — покрытие волнообразного, треугольного или трапециевидного сечения. Жесткость такого сечения позволяет максимально облегчить конструкцию свода. Все элементы этого покрытия сборные.

კამარა თხელკედლიანი (ტალღისებრი) (არქიტ.) — ტალღისებრი სამკუთხოვანი ან ტრაპეციისებურ კვეთის ხერვა, ასეთი კვეთის სიხისტე საშუალებას გაძლევს მაქსიმალურად შევამსუბუქოთ კამარას კონსტრუქცია. ამ გადახურვის ყველა ელემენტი ნაკრებია.

thin-walled vault (англ.), **voûte à parois minées** (франц.), **Kleeblattbogen, Fächer-Gewölbe** (нем.), **volta sottile** (итал.), **bóveda de membrana** (исп.).

Свод трехцентровый — то же, что свод коробовый.

სამცენტრიანი კამარა — იგივეა, რაც კოლოფა კამარა.

Свод цилиндрический прямой (арх.) — древнейший вид С. ц., опирающийся на параллельные опоры. Очертание С. ц. в поперечном разрезе может быть в виде дуги окружности, параболы, эллипса или другой кривой.

ცილინდრული სწორხაზოვანი კამარა (არქიტ.) — ცილინდრული კამარის უძველესი სახე. ეყრდნობა პარალელურ საყრდენებს. განიც განაკვეთში მრდენახოვანი — ნახევარწრის ხაზის, პარაბოლის, ელიფსის მოხაზულობისა.

straight barrel, vault (англ.), **voûte en berceau** (франц.), **Muldengewölbe** (нем.), **volta cilindrica retta** (итал.), **bóveda de cañón recta** (исп.).

Сграффито — способ двухцветной декоративной обработки керамических изделий путем соскабливания в определенных местах цветного эмалированного слоя; применяется и в стенной живописи.

სგრაფიტო — ერამიკული ნაკეთობის ორფერონად დეკორირების ხერზი, რაც მიიღება წინასწარ შეფერადებული ზედა ფენის განსაზღვრული ადგილების ამოფხეკით. გამოიყენება აგრეთვე კედლის მხატვრობაში.

sgraffito (итал.).

Севильяна — народная песня-танец в характере сегидильи на Кубе. Размер сопровождающей песни.

სევილიანა — კუბური ხალხური სიმღერა-ცეკვა, ხასიათით სევილილიას ემსგავსება.

sevilliana (исп.).

Сегидилья — !. Народная музыкально-литературная форма, происхождение которой восходит к XV в. Впоследствии, в XVIII в., бытовала в театре. С. как народная песня-танец была широко распространена; известно несколько ее разновидностей.

სევილილია — 1. ხალხური მუსიკალურ-ლიტერატურული ფორმა, რომელიც წარმოიშვა XV ს.-ში. შემდგომ. XVIII ს.-ში, შეიჭრა თეატრის ყოფაში. სევილილია როგორც ხალხური სიმღერა-ცეკვა ფართოდ იყო გავრცელებული. ცნობილია მისი რამდენიმე ნაირსახეობა.

2. Испанский народный танец-песня быстрого темпа, в 3-дольном размере, с меняющимся ритмом. Исполняется парой, иногда двумя женщинами, сопровождается игрой на гитаре, щелканьем кастаньет, пением. Характер живой, темпераментный.

seguidilla (исп.).

Сезанизм — направление модернистического искусства, развивавшее и утрировавшее своеобразия стили французского живописца П. Сезанна. С. свел все богатство форм реальной действительности к геометрическим формам (кубу, шару, пирамиде и т. п.). Изгнавший из живописи социальное и психологическое содержание, С. послужил отправной позицией для последующих модернистических течений (кубизм и т. д.).

sesanism (англ.), sésanisme (франц.), Sesanismus (нем.), sesanismo (итал.), sesanismo (исп.).

Секвенция (муз.) — В современном смысле — повторение какого-л. мелодического или гармонического оборота теми же голосами, в которых он прозвучал перед этим, на другой высоте.

(джаз) — Аккордовые и мелодические секвенции занимают значительное место в формировании джазовых тем. Секвенции представляют собой несколько оборотов, гармонических или чисто мелодических, следующих друг за другом, каждый раз с новой ступени. Секвенции делятся на: 1. Тональные, когда оборот двигается по ступеням тональности, т. е. диатонически. При этом интервальный состав аккордов меняется.

2. Целотонные, когда гармонический оборот двигается трехкратно или более по целым тонам вниз. Часто фраза заканчивается дополнительным полутоновым понижением. Интервальный состав аккорда может меняться.

2. ესპანური ხალხური ცეკვა-სიმღერა სწრაფი ტემპით, სამწილადი ზომით, ცვალებადი რიტმით. ასრულებს წყვილი, ზოგჯერ ორი ქალი. სრულება გიტარაზე დაკვრის, კასტანეტების ტყაცუნის, სიმღერის თანხლებით. ხასიათით ცოცხალი, ტემპერამენტულია.

სეზანიზმი — მოდერნისტული ხელოვნების მიმართულება, რომელმაც განავითარა და გადააქარბა ფრანგი ფერმწერის პ. სეზანის სტილისათვის დამახასიათებელი თავისებურებანი. სეზანიზმმა რეალური სინამდვილის ფორმათა მთელი სიმდიდრე დაიყვანა გეომეტრიულ ფორმებამდე (კუბამდე, ბუშტამდე, პირამიდამდე და ა. შ.) განდევნა რა ფერწერიდან სოციალურა და ფსიქოლოგიური შინაარსი, სეზანიზმი ამოსავალ წერტილად იქცა შემდგომი, მოდერნისტული მიმდინარეობისათვის (კუბიზმი და სხვ.).

სეკვენცია (მუს.) — თანამედროვე მნიშვნელობით ამა თუ იმ მელოდური ან ჰარმონიული საქციევის განმეორება ერთდამიმავ ხმებში სხვადასხვა ახალ სიმაღლეზე.

(ჯაზი) — აკორდულ და მელოდურ სეკვენციებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავთ ჯაზური თემების ფორმირებაში. სეკვენციები წარმოადგენენ ჰარმონიულ ან მელოდურ საქციელებს, რომლებიც მისდევენ ერთმანეთს ყოველთვის ახალი საფეხურიდან. სეკვენციები ორი სახისაა:

1. ტონალური ანუ დიატონური სეკვენციები — როდესაც საქციევი მოძრაობს ტონალობის საფეხურებზე. ამ დროს აკორდების ინტერვალურა შემადგენლობა იცვლება.

2. მთელტონიანი სეკვენციები, როდესაც ჰარმონიული საქციევი სამჯერ ან მეტად მოძრაობს მთელი ტონით ქვემოთ. სწორად ფრაზა მთავრდება დამატებითი დადაბლებით ნახევარი ტონით. აკორდის ინტერვალური შემადგენლობა შეიძლება შეიცვალოს.

sequence (ანგლ.), séquence (ფრანც.), Sequenz (нем.), sequenza (იტალ.), secuencia (исп.).

Секста (*მუზ.*) — ინტერვალი, охватывающий шесть ступеней диатонического звукоряда. Большая С. (до-ля) содержит 9 полутонов, малая С. (до-ля бемоль) — 8 полутонов, увеличенная С. (до-ля диез) — 10 полутонов, уменьшенная (до-диез-ля бемоль)—7 полутонов. С. называется также отдельный звук, стоящий от исходного на интервал С.

sexta (*лат.*), *sixth* (*англ.*), *sixte* (*франц.*), *Sexte* (*нем.*), *sesta* (*итал.*), *sexta* (*исп.*).

Секстакорд — первое обращение трезвучия. Терцовый тон, находящийся в С. а басу, образует с основным тоном интервал-сексты (отсюда и название аккорда). Обозначается цифрой 6.

Sextakkord (*нем.*), *sixth chord* (*англ.*), *accord de sixte* (*франц.*), *sesto accordo* (*итал.*), *acorde sexto* (*исп.*).

Секстет (*მუზ.*) — 1. Ансамбль из 6 музыкантов-исполнителей (инструменталистов или вокалистов).

2. Музыкальное произведение для 6 инструментов или 6 певческих голосов. Инструментальный С. как и квартет, — один из видов камерной музыки; пишется для различных составов в циклической сонатной форме. Вокальный С. встречается гл. обр. в операх как законченный номер.

от *лат. sextus*, *Sextett* (*нем.*), *sextet*(te), *sestet* (*англ.*), *sextuor* (*франц.*), *sestello* (*итал.*), *sextelo* (*исп.*).

Секстоли (*მუზ.*) — группа из 6 последовательно взятых звуков, равных по общей длительности 4 звукам того же метрического значения. В зависимости от характера музыкальной формы, а иногда и от индивидуальной интерпретации исполнителя, С. трактуется то как последовательность двух триолей (2 метрического деления), то как триоль с подразделением каждой ноты на две доли (3 метрических деления). В нотах обозначается цифрой 6, иногда со скобкой.

Sextole (*нем.* от *лат. sextus*).

სექსტა (*მუზ.*) — ინტერვალი, რომელიც დიატონური ბგერათა რიგის 6 საფეხურს მოიცავს. დიდი სექსტა (დო-ლა) შეიცავს 9 ნახევარტონს, პატარა ს. (დო-ლა ბემოლი) 8 ნახევარტონს, გადიდებული ს. (დო-ლა დიეზი) 10 ნახევარტონს, შემცირებული ს. (დო დიეზი-ლა ბემოლი) 7 ნახევარტონს. სექსტა ეწოდება აგრეთვე ცალკეულ ბგერას, რომელიც საწყისიდან სექსტური ინტერვალით არის დაშორებული.

სექსტაკორდი — სამხმოანების პირველი შებრუნება. ბანში მოთავსებული ტერციული ტონი ძირითად ტონთან ქმნის ინტერვალს — სექსტა (აქედან წარმოდგება აკორდის სახელწოდება). აღწერება ციფრით 6.

Sextakkord (*нем.*), *sixth chord* (*англ.*), *accord de sixte* (*франц.*), *sesto accordo* (*итал.*), *acorde sexto* (*исп.*).

სექსტეტი (*მუზ.*) — 1. 6 მუსიკოს-შემსრულებლისაგან შემდგარი ანსამბლი (ინსტრუმენტული ან ვოკალური).

2. 6 საკრავისათვის ან 6 სასიმღერო ხმისათვის დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოები. ინსტრუმენტული სექსტეტი, ისევე როგორც კვარტეტი და ა. შ. კამერული მუსიკის ერთერთი სახეობაა; იწერება სხვადასხვა შემადგენლობებისათვის ციკლურ სონატურ ფორმაში. ვოკალური სექსტეტი გვხვდება უმთავრესად ოპერებში, როგორც დასრულებული ნომერი.

от *лат. sextus*, *Sextett* (*нем.*), *sextet*(te), *sestet* (*англ.*), *sextuor* (*франц.*), *sestello* (*итал.*), *sextelo* (*исп.*).

სექსტოლი (*მუზ.*) — ექვსი თანმიმდევრულად აღებული ბგერისაგან შემდგარი ჯგუფი, რომელიც საერთო გრძობით იმავე მეტრული მნიშვნელობის 4 ბგერას უდრის. მუსიკალური ფორმის ხასიათიდან, ზოგჯერ კი შემსრულებლის ინდივიდუალური ინტერპრეტაციიდან გამომდინარე სექსტოლი ზოგჯერ სრულდება როგორც ორი ტრიოლის თანმიმდევრობა (2 მეტრული დანაყოფი), ზოგჯერ კი როგორც ტრიოლი, თითოეულ ნოტის ორ წილად დაყოფით (3 მეტრული დანაყოფი). ნოტებში აღინიშნება ციფრით 6, ზოგჯერ ფრჩხილთან ერთად.

Секунда (*муз.*) — 1. Интервал шириной в 2 ступени (напр., до-ре, ми-фа, соль-ля-бемоль и т. д.), обозначается цифрой 2. «Малая С.» — интервал в 2 ступени и полтона, обозначается м. 2; «большая С.» — интервал в 2 ступени и 1 тон, обозначается б. 2. «Увеличенная С.» (ув. 2) — интервал в 2 ступени и 1½ тона. «Уменьшенная С.» (ум. 2) — интервал в 2 ступени и ноль тонов; энгармонически равна чистой prime (унисону).

2. Вторая ступень от данной.

secunda (*лат.*), second (*англ.*), seconde (*франц.*), Sekunde (*нем.*), seconda (*итал.*), segunda (*исп.*).

Сельская архитектура — архитектура сельских населенных мест, их жилых домов, культурно-бытовых и производственно-хозяйственных зданий и сооружений.

country architecture (*англ.*), architecture de village (*франц.*), Landarchitektur (*нем.*), architettura di villaggio (*итал.*), arquitectura de aldea (*исп.*).

Семплъ — термин, обозначающий исполнение движения в простом, несложном виде. Напр., battement simple, pas de bourrée simple, sissonne simple и др.

simple (*франц.*).

Сенсибилизация (*кимо*) — повышение и расширение светочувствительности фотоматериала к тем зонам спектра, которые лежат вне области естественной свечечувствительности галогенида серебра. Различают С. оптическую и химическую.

sensibilisation (*франц.* от лат. sensibilis), sensibilisation (*англ.*), Sensibilisierung (*нем.*), sensibilizzazione (*итал.*), sensibilización (*исп.*).

Сенситометр — прибор, где различным участкам испытуемого светочувствительного материала (пленка, пластинка, фотобумага) сообщаются количественно строго определенные экспозиции. После проявления экспонированного материала

секунда (მუს.) — 1. ინტერვალი ორ-მო-მჯნავე საფეხურს შორის (მაგ., დო-რე, მი-ფა, სოლ-ლა-ბემოლ და ა. შ.) აღინიშნება ციფრით 2. „პატარა სეკუნდა“ — 2 საფეხურის და ნახევარი ტონის შემცველი ინტერვალი, აღინიშნება — პ. 2; „დიდი სეკუნდა“ — 2 საფეხურის და ერთი ტონის შემცველი ინტერვალი, აღინიშნება — დ. 2. „გაძლიერებული სეკუნდა“ — ორი საფეხურის და 1 1/2 ტონის შემცველი ინტერვალი, აღინიშნება გ. 2; შემცირებული სეკუნდა — ორი საფეხურის და 0 ტონის შემცველი ინტერვალი — შ. 2; ენჰარმონულად იგი წმინდა პრიმის (უნისონის) ტოლია.

2. მეორე საფეხური მოცემულიდან.

სოფლის არქიტექტურა — სოფლის დასახლებული ადგილების, მათი საცხოვრებელი სახლების, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და საწარმო-სამეურნეო შენობათა და ნაგებობათა არქიტექტურა.

სემპლი — ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს მოძრაობის შესრულებას მარტივად, გართულებს გარეშე. მაგ.: battement simple, pas de bourée simple, sissonne simple და სხვა.

სენსიბილიზაცია (კიმო) — ფოტოგრაფიული მასალების შემკვრამობიარობის მომატება. მისი დაპაზონის გადიდება სპექტრის იმ ზონებში მიმართ, რომლებიც ვერცხლის ჰალოგენიდის ბუნებრივი შემკვრამობიარობის ფარგლებს გარეთ არიან. განასხვავებენ ორი სახის სენსიბილიზაციას: ოპტიკურს და ქიმიურს.

სენსიტომეტრი — ხელსაწყო, რომლის საშუალებით შემკვრამობიარე მასალის (ფირი, ფირფიტა, ფოტოქალაღი) სხვადასხვა მონაკვეთს ეძლევა ზუსტად განსაზღვრული ექსპოზიცია. ამ მასალის გამჟღავნების შემდეგ მიიღება სენსიტოგრაფია, მისი ოპტიკური სიმუქეების გაზომვის

получается сенситограмма; по измеренным оптическим плотностям сенситограммы строится характеристическая кривая. Последняя служит для определения светочувствительности и других сенситометрических характеристик светочувствительного материала.

от *лат. sensus* и *греч. metreo, sensitometer* (*англ.*), *sensitometre* (*франц.*), *Sensitometer* (*нем.*), *sensitometria* (*итал.*), *sensitometria* (*исп.*).

Сенситометрия — учение об измерении фотографических свойств кинофотоматериалов. С. имеет несколько основных разделов. Денситометрия рассматривает вопросы измерения почеркнений у черно-белых кинофотоматериалов и окрашенных потемнений у цветных. Интегральная С. изучает методы определения основных фотографических показателей кинофотоматериалов. Спектральная С. изучает действие на светочувствительный слой различных монохроматических излучений. Деталиметрия определяет воспроизведение фотографическим слоем различных по размерам деталей. Резольвометрия изучает методы определения «разрешающей способности пленки» и др. фотоматериалов.

sensitometry (*англ.*), *sensitométrie* (*франц.*), *Sensitometrie* (*нем.*), *sensitometria* (*итал.*), *sensitometria* (*исп.*).

Сентиментализм — направление в европейском искусстве 2-й половины XVIII в. В центре внимания С. — человеческая личность, борьба против сословного деления общества, за раскрепощение человека, утверждение его естественных прав. С. зародился в лирике и романе, а затем прошился в драматургию и театральное искусство, оказав влияние на возникновение жанров «слезной комедии», «мещанской драмы».

sentimentalisme (*франц.*), *sentimentalism* (*англ.*), *Sentimentalismus* (*нем.*), *sentimentalismo* (*итал.*), *sentimentalismo* (*исп.*).

Сепия — 1. Серо-коричневая краска, мало мешающаяся под влиянием света и воздуха, вырабатываемая особым органом

Удлеგად აგება მახასიათებელი მრული. მახ. მრუდის სიშეალებით დგინდება შექმკმანობიარე ფენის მგრმანობიარობა და სხვა სენსიტომეტრიული თვისებები.

სენსიტომეტრია — სწავლება კინოფოტომასალის ფოტოგრაფიული თვისებების გაზომვისა და დადგენის შესახებ. სენსიტომეტრია შედგება რამდენიმე ძირითადი ნაწილისაგან. დენსიტომეტრია შეისწავლის ფირას (როგორც შავ-თეთრის, ისე ფერადის) ოპტიკური სიმუქეების გაზომვის საკითხებს. ინტეგრალური სენსიტომეტრია შეისწავლის კინოფოტომასალეების ძირითადი ფოტოგრაფიული მაჩვენებლების განსაზღვრის მეთოდებს. სპექტრული სენსიტომეტრია სწავლობს სხვადასხვა მონოქრომატულ გამოსხივების მოქმედებას შექმკმანობიარე ფენაზე. დეტალიმეტრია განსაზღვრავს ფოტოგრაფიული ფენის მიერ სხვადასხვა ზომის დეტალების გადმოცემის უნარს. რეზოლვომეტრია კი შეისწავლის ფირისა და სხვა ფოტომასალეების «დეტალიზაციის უნარს» განსაზღვრის მეთოდებს.

სანტიმენტალიზმი — მიმართულება XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის ევროპულ ხელოვნებაში. სანტიმენტალიზმის უკრადღებეს ცენტრშია — პარიზი, საზოგადოების ფენებად დაყოფის წინააღმდეგ ბრძოლა, ადამიანის ვანთავისუფლება, მისი ბუნებრივი უფლებების გამტკიცება. სანტიმენტალიზმი ჩაისახა ლირიკისა და რომანში, შემდეგ შეიქრა დრამატურგოსა და თეატრალურ ხელოვნებაში და გავლენა იქონია «კრემლიანი კომედიის», «მეშინაური დრამის» ეპოქების აღმოცენებაზე.

სეპია — 1. რუხი-ყავისფერი საღებავი, რომელიც ოდნავ იცვლება სინათლისა და ჰაერის გავლენით, გამოიქმნება სეპიის (ზღვის მოლუს-

«Чернильный мешок» в теле сепии (каракашицы), а также изготовляемая искусственно; употребляется в живописи.

2. Рисунок сделанный сепией.
3. Фотография коричневого тона.

sepia (*греч.*), sepia (*англ.*), sèpia (*франц.*), Sepia (*нем.*), sepia (*итал.*), sepia (*исп.*).

Септакорд (*муз.*) — аккорд (созвучие) из 4 разноименных звуков, которые расположены или могут быть расположены по терциям (трезвучие с добавленным септими от основного тона). Обозначается цифрой 7. Основной тон С. называется также примой; остальные звуки: терцовый тон (терция), квинтовый тон (квинта); септимый тон (септима). С. имеет три обращения.

Первое обращение септакорда с терцовым звуком в басу, который образует с септимой интервал квинту, а с примой сексту, называется квинтсектаккордом (обозначается 5/6); второе обращение с квинтовым звуком в басу, который с септимой образует терцию, а с примой кварту называется терцквартаккордом (3/4); третье обращение с септимым звуком в басу, который образует секунду называется секундаккордом (2).

Главные виды С. по их положению в ладу: доминант-септ-аккорд (С. на доминанте), вводный С. (С. на вводном тоне, т. е. на VII ступени) и субдоминантсептаккорд (С. на II ступени, особенно часто встречающийся в его первом обращении, в виде квинт-сектаккорда, т. е. с субдоминантным звуком в басу). С., состоящий из цепи трех малых терций, носит название уменьшенного С.

от *лат.* septimus.

seventh chord (*англ.*), septaccord (*франц.*), Septimenakkord (*нем.*), septaccordo (*итал.*), septacorde (*исп.*).

Септет (*муз.*) — 1. Ансамбль из 7 музыкантов-исполнителей (инструменталистов или вокалистов).

2. Музыкальное произведение для 7 инструментов или 7 певческих голосов. Инст-

კი) სეულის განსაკუთრებული ორგანოთი („მელნის პარკუკი“). აგრეთვე მზადდება ხელოვნურად; გამოიყენება ფერწერაში.

2. სეპიით გაკეთებული ნახატი.
3. ყუიისფერა ტონის ფოტოგრაფია.

სეპტაკორდი (მუს.) — აკორდი, შემდგარი 4 სხვადასხვა სახეწოდების ბგერისაგან, რომლებიც განლაგებულია ან შეიძლება განლაგდეს ტერციებად (სამხმოვანება ძირითადი ტონიდან აგებული სეპტიმის დამატებით), აღინიშნება ციფრით 7. სეპტაკორდის ძირითად ტონს ეწოდება პრიმა; დანარჩენი ბგერებია — ტერციული ტონი (ტერცია), კვინტური ტონი (კვინტა), სეპტიმური ტონი (სეპტიმა). სეპტაკორდს სამი შებრუნება აქვს. პირველ შებრუნებას ძირითადი სეპტაკორდის ტერციით ბანში, რომელიც სეპტიმასთან ქმნის კვინტურ ინტერვალს, ხოლო პრიმასთან სექსტურს, ეწოდება კვინტსექსტაკორდი (აღინიშნება 5/6). მეორე შებრუნებას — კვინტური ბგერით ბანში, რომელიც სეპტიმასთან ქმნის ტერციულ ინტერვალს, პრიმასთან კი კვარტულს, ეწოდება ტერცკვარტაკორდი (3/4); მესამე შებრუნებას — სეპტიმური ბგერით ბანში, რომელიც პრიმასთან ქმნის სეკუნდურ ინტერვალს, ეწოდება სეკუნდაკორდი (2).

კილოში მდებარეობის მიხედვით სეპტაკორდების მთავარი სახეობებია: დომინანტსეპტაკორდი (ს. დომინანტაზე), შემავალი სეპტაკორდი (ს. შემავალ ტონზე, ე. ი. VII საფეხურზე) და სუბდომინანტსეპტაკორდი (ს. III საფეხურზე, უპირატესად გვხვდება პირველი შებრუნების, კვინტსექსტაკორდის სახით. ე. ი. სუბდომინანტური ბგერით ბანში). სეპტაკორდს, რომელიც შედგება სამი პატარა ტერციისაგან, ეწოდება შემცირებული სეპტაკორდი.

სეპტეტი (მუს.) - 1. 7 მუსიკოს-შემსრულებლისაგან შემდგარი ანსამბლი (ინსტრუმენტული ან ვოკალური).

2. 7 საკრავისათვის ან 7 სასიმღერო ხმისათვის დაწერილი ნაწარმოები. ინსტრუმენტული სეპ-

რუმენტალური ს., как и квартет, квинтет и т. п., — один из видов камерной музыки; пишется для различных составов, обычно в сонатной циклической форме. Вокальный С. встречается в операх как законченный номер.

Septett (нем. от лат. septem), septet (англ.), septette, septuor (франц.), settimo, septetto (итал.), sepleto (исп.).

Септима (муз.) — интервал, охватывающий семь ступеней диатонического звукоряда. Большая С. (до-си) содержит 11 полутонов, малая С. (до-си бемоль) 10 полутонов, уменьшенная С. (до диез-си бемоль) 9 полутонов. Увеличенная С. (до-си диез) в равномерно-темперированном строе энгармонически равна октаве (12 полутонов). С. называется также отдельный звук, отстоящий от исходного на интервал С.

septima (лат.), seventh (англ.), septième (франц.), Septime (нем.), settima (итал.), septima (исп.).

Септол (муз.) — группа из 7 последовательно взятых звуков, равных по общей длительности 4 звукам того же метрического значения. Обозначается цифрой 7 (курсивом).

Septole (нем. от лат. septimus), septulet (англ.), septuor (франц.), settimino (итал.), septima (исп.).

Сервант (цирк) — небольшая полочка, устроенная в столике, которой пользуется манипулятор при демонстрировании фокусов.

servante (франц.).

Серветта — персонаж итальянской комедии дель арте, тип разбитной крестьянской девушки. С. принимала активное участие в развитии сюжета. Выступала без маски. Наиболее распространенные имена С. — Франческа, Смеральдина, Коломбина.

servetta (итал.).

Серенада — первоначально музыкальное произведение, исполняемое в вечернее или ночное время перед домом какого-нибудь 40. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ტეტი, ისევე როგორც კვარტეტი, კვინტეტი და ა. შ. — კამერული მუსიკის ერთ-ერთი სახეობაა, იწერება სხვადასხვა შემადგენლობებისათვის, ჩვეულებრივ ციკლური სონატური ფორმით. ვოკალური ს. გვხვდება ოპერებში, როგორც დასრულებული ნომერი.

სეპტიმა (მუს.) — ინტერვალ, რომელიც დიატონური ბევრათა რიგის 7 საფეხურს მოიცავს. დიდი ს. (დო-სი) შეიცავს 11 ნახევარტონს, პატარა ს. (დო-სი-ბემოლი) — 10 ნახევარტონს, შუამოკლებელი ს. (დო დიეზ-სი ბემოლი) — 9 ნახევარტონს. გადიდებული ს. (დო-სი დიეზი) თანაბრადტემპურიზებული წყობაში ენჰარმონიულად ოქტავის (12 ნახევარტონი) ტოლია. ს. ეწოდება აგრეთვე ცალკეულ ბეგრას, რომელიც საწყისიდან სეპტიმური ინტერვალთაა დამორგებული.

septima (лат.), seventh (англ.), septième (франц.), Septime (нем.), settima (итал.), septima (исп.).

სეპტოლა (მუს.) — შვიდი თანმიმდევრულად აღებული ბეგრისაგან შემდგარი ჯგუფი, რომელიც საერთო გრძობით იმავე მეტრული მნიშვნელობის 4 ბეგრას უდრის. აღინიშნება ციფრით 7 (კურსივით).

Septole (нем. от лат. septimus), septulet (англ.), septuor (франц.), settimino (итал.), septima (исп.).

სერვანტი (ცირკი) — მაგიდაში მოთავსებული პატარა თარო, რომელსაც იყენებს მანიპულატორი ფოკუსების დემონსტრირების დროს.

სერვეტა — იტალიურ კომედია დელ არტეს პერსონაჟი. ახტაჯანა გლეხის გოგოს ტიპი. სერვეტა აქტიური მონაწილეობას იღებდა სიუჟეტის განვითარებაში. გამოდიოდა უნიღბოდ. სერვეტას გაერყელებული სახელები იყო ფრანჩესკინა, სერალდინა, კოლომბინა.

სერენადა — თავდაპირველად მუსიკალური ნაწარმოები, რომელიც სრულდებოდა საღამოს ან ღამით, ვისივე სახლის წინ, თავიანთსებამს ან

лица в знак почтения или любви, большей частью песня в честь возлюбленной. Вокальная С., с аккомпанементом на лютне, мандолине или гитаре, была распространена в быту южных романских народов, истоки ее — вечерняя песня трубадуров (*serena*). В XIX в. сольная вокальная С. стала одним из жанров камерной музыки, инструментальная С. — произведением обычного концертного типа для камерных ансамблей, струнного оркестра, симфонического оркестра.

serenata (*итал.*), *sérénade* (*франц.*), *serenade* (*англ.*), *Serenade, Ständchen* (*нем.*), *serenata* (*исп.*).

Сериализм (серийная музыка, серийная техника) — эти термины обозначают систему композиции, ведущую свое происхождение от додекафонного метода. Само понятие «серия», или «ряд» (*Reihe*), было введено венскими музыковедами (первые образцы — в 20-х годах XX века).

от *итал.* *serie*, *serialism* (*англ.*), *sérialisme* (*франц.*), *Serialismus* (*нем.*), *serialismo* (*итал.*), *serialismo* (*исп.*).

Серийная музыка — разновидность додекафонии, основанная на серийной технике. Композитор серийной музыки, в отличие от додекафонии, заранее устанавливает для каждого звука «ряда» определенную динамику и тембр, которые он сохраняет на протяжении всего произведения.

serial music (*англ.*), *musique sérielle* (*франц.*), *serielle Musik* (*нем.*), *musica di serie* (*итал.*), *música de serie* (*исп.*).

Серия (*муз.*) — та или иная комбинация неповторяющихся 12 звуков хроматической гаммы, избегающая ладовых (внутритональных) связей. Служит основой построения додекафонной, серийной, пуантилистской музыки. Вариационно-полифоническое преобразование С. также применяется «атональностью». Принципы организации С. — абсолютное равноправие всех звуков (без выделения опорных и не-

сопоставляемых), уферо ხშირად სიმღერა მიძღვნილა სატრფოსადმი.

ვოკალური სერენადა ბარბითის, მანდოლინის ან გიტარის თანხლებით გავრცელებული იყო სამხრეთის რომანულ ხალხებთან; მისი პირველწყაროა ტრუბადურების მწუხრის სიმღერები (*serena*). მე-XIX სკ.-ში სოლო ვოკალური სერენადა კამერული მუსიკის ერთ-ერთ ეანრად იქცა, ინსტრუმენტული სერენადა — ჩვეულებრივი საკონცერტო ტიპის ნაწარმოებად — კამერული ანსამბლების, სიმებიანი ან სიმფონიური ორკესტრისათვის.

სერიალიზმი (სერიული მუსიკა, სერიული ტექნიკა) — ეს ტერმინები შემოღებულია დოდეკაფონიურ მეთოდთან დაკავშირებული კომპოზიციური სისტემის აღსანიშნავად. თვით ცნება „სერია“ ან „რიგი“ (*Reihe*) შემოღებულია ვენელი მუსიკისმცოდნეების მიერ (პირველი ნიმუშები — XX-ს. 20-იან წლებში).

სერიული მუსიკა — დოდეკაფონიის ნარისახეობა, დაფუძნებული სერიულ ტექნიკაზე, სერიული მუსიკის კომპოზიტორი, დოდეკაფონიისაგან განსხვავებით, „რიგის“ ყოველ ბგერისათვის წინასწარ ადგენს განსაზღვრულ დინამიკას და ტემბრს და ინარჩუნებს მათ მთელი ნაწარმოების მსვლელობაში.

სერია (მუს.) — ქრომატიკული გამის 12 ატონომიური, არაგანმეორებადი ბგერის ესა თუ ის კომბინაცია, რომელიც მოკლებულია კილოებრივ (შიდატონალურ) კავშირებს. წარმოადგენს დოდეკაფონიური, სერიული, პუნტილისტიკური ნაგებობების საფუძველს. სერიის ვარიაციულ-პოლიფონიური გარდაქმნაც „ატონალობაში“ ხდება. მისი ორგანიზაციის პრინციპებია: ყველა ბგერის აბსოლუტური თანაბარფუნქციანობა (მყარია და მერყევი ბგერების გამოყოფის გარეშე) და

опорных) и отказ от возвращения к уже звучащему тону раньше, чем будут использованы все остальные одиннадцать, — распространяется не только на их последовательное движение, но и на созвучия.

serie (იტალ.), series (ანგლ.), série (ფრანც.), Reihe (ნემ.), serie (უსნ.).

Серное молоко — разновидность офорта, где рисунок на цинковой или медной доске получают путем нанесения его кистью, обмакнутой в особую травящую жидкость — серное молоко. С. м. чаще всего применяется как дополнение к чистому офорту.

sulphuric milk (ანგლ.), lait de soufre sulfurique (ფრანც.), Schwefelmilch (ნემ.), latte solfòrica (იტალ.), leche de azufre sulfúrea (უსნ.).

Серлент — деревянный духовой или металлический, инструмент, обтянутый кожей; змеобразная коническая трубка расширяется к концу (без воронкообразного раструба). В верхний конец вставлялась латунная трубочка с «мундштуком». Нотировался в басовом ключе. Диапазон: «ля» контроктавы, «си-бемоль» I-й октавы. Изобретен в конце XVI в. Бытовал во Франции в церковной и военной музыке. В XIX в. вышел из употребления.

serpent (ფრანც.).

Серый (цвет) — цвет, получающийся из смешения черного с белым, цвет золы.

grey (ანგლ.), gris (ფრანც.), grau (ნემ.), grigio, bigio (იტალ.), gris (უსნ.).

Сёсагото — танцевальные пьесы в японском театре Кабуки. Появились и получили развитие в XVIII в. В нач. С. назывались сцены, исполнявшиеся между актами; в XIX в. С. развились в самостоятельные пьесы и стали одной из обязательных частей в представлениях Кабуки. С. исполняется в сопровождении музыки и пения, которые являются сюжетной основой танца: движения, позы и мимика. игра актера иллюстрируют текст песенного сопровождения. Сюжеты и музыка многих С. заимствованы из трагедии «Но».

siusagoto (япон.).

ადრე მეღერო ტონისაკენ დაბრუნების შეუძლებლობა ბანამ, სანამ არ გაიყვარება დანარჩენი თვითმეტრი. ეს უკანასკნელი ვრცელდება არამართო ბეგართა თანმიმდევრულ მოძრაობაზე, არამედ აკორდებზეც.

გოგირდოვანი რძე — ოფორტის ნარისახეობა, სადაც ნახატს თეთიის ან სპილენძის დაფაზე მიღებენ განსაკუთრებულ, ამომტვიფრავ სითხეში — გოგირდოვან რძეში ჩაწობილი ფუნჯით. გოგირდოვანი რძე უმეტესად გამოიყენება როგორც დამატება სუფთა ოფორტზე.

სერპენტი — ტყავგადაკრული ხის ან ლითონის ჩასაბერი საშუს. საყრავი; კლავინო კონუსური მილი თანდათან გაფართოებულია ბოლოსკენ (დაბრუნებული ყელბუცის გარეშე), ზედა ბოლოში იღვებოდა თითბრის მილაკი „სატუჩით“.

ნოტირებული იყო ბანის გასაღებში. დიაპაზონი კონტრაქტავის „ლა“-დან I ოქტავის „სი ბემოლამდე“ ვრცელდებოდა. გამოიგონეს XVI ს. ბოლოს, გავრცელებული იყო საფრანგეთში, საეკლესიო და სამხედრო მუსიკაში. XIX ს. გამოვიდა ხმარებიდან.

რუხი (ფერი) — შავისა და თეთრის შეზავების შედეგად მიღებული ფერი, ნაცრის ფერი.

სესაგოტო — საეკვაო პიესები: იაპონურ თეატრ კაბუკიში. ჩისახალა განვითარდა XVIII ს. პირველ ხანებში სესაგოტო ეწოდებოდა იმ სცენებს, რომლებიც სრულდებოდა მოქმედებებს შორის; XIX საუკ. სესაგოტო დამოუკიდებელ პიესებად ჩამოყალიბდა და კაბუკის წარმოდგენებს ცალკე-ცალკე აღიღებდნენ ნაწილად იტყა. სესაგოტო სრულდება მუსიკისა და სომღერის თანხლებით, რომლებიც ცეკვის სრულეტურ საფუძველს წარმოადგენს: მსახიობის მოძრაობა, პოზები და მიმოყური თამაში გამოხატავს სასიძღვრო ტექსტის შინაარსს სესაგოტოების დიდი ნაწილის სიუჟეტები და მუსიკა ნახესიხება თეატრ „ნო“-დან.

Сесквиалтера — «полупторная» 3/2.

1. Квинта. 2. Пропорция 3 на 2 в мензуральной нотации. 3. Триоли в мензуральной нотации (то же, что hemiola).

sesquialtera (лат. греч.).

Сеттеченто — наименование одного из периодов в развитии художественной культуры Италии (XVIII в.) с характерным для него стилем.

settecento (итал.).

Сетка (цирк) — сплетенное из веревки приспособление для предотвращения несчастных случаев при исполнении номеров воздушной гимнастики.

net, netting (англ.), filet (франц.), Geilecht (нем.), réte (итал.), red (исп.).

Сетка каркаса (арх.) — система пересекающихся линий, представляющая собой определенный принцип членения фасадов. Системы сеток принято делить на две большие группы: на системы с узким шагом и системы с широким шагом. Эти системы отличаются друг от друга их расстоянием между колоннами и стойками.

net of frame (англ.), réseau de carcasse (франц.), Skelettnetz (нем.), rete di carcassa (итал.), red (filete) de armazón (исп.).

Си — одно из семи слоговых названий звуков, соответствует буквенному обозначению H или h.

si (лат.), В (англ.), si (франц.), H (нем.), si (итал.), si (исп.).

Сиенская земля — коричневая краска, добываемая в Италии (город Сиена).

sienna (англ.), terre de Sienna (франц.), siennischer Grund (нем.), terra di siena (итал.), tierra de siena (исп.).

Симультанная декорация — тип декорационного оформления спектакля, при котором на сцене устанавливались одновременно все декорации, необходимые по ходу действия. С. д. получила распространение в церковном театре средних веков, где было принято условное обозначение мест действия. Впервые С. д. появилась

სესკვიალტერა — «ერთნახევრიანი» 3/2. 1. კვინტა. 2. პროპორცია 3—2-ზე მენზურალურ ნოტაციაში. 3. ტრიოლები მენზურალურ ნოტაციაში (იგივე, რაც hemiola).

სეტეჩენტო — იტალიის მხატვრული კულტურის განვითარების ერთ-ერთი პერიოდის (XVIII ს.) სახელწოდება მისთვის დამახასიათებელი სტილით.

ბადე (ცირკ) — თოკისგან დაწნული მოწყობილობა, რომელიც იხმარება საპერო ტანვარჯიშის ნომრების შესრულებისას უბედური შემთხვევის თავიდან აცილების მიზნით.

კარკასის ბადე (არქიტ.) — ურთიერთგადაკვეთი ხაზების სისტემა, რაც განსაზღვრავს ფასადის დანაწევრების გარკვეულ პრინციპს. ბადის სისტემა იყოფა ორ დიდ ჯგუფად: ვიწრობიჯიან და განიერბიჯიან სისტემებად. ეს სისტემები, ერთმანეთისაგან განსხვავდება სვეტებსა და ბიგებს შორის მანძილით.

სი — ერთ-ერთი ბგერათა შედმარტელოვან დასახელებათაგან. შეესაბამება ასოებრავ აღნიშვნას H ან h (ჰა).

სიენური მიწა — ყავისფერი საღებავი, რომელიც მოიპოვება იტალიაში (ქალაქ სიენაში).

სამულტანური დეკორაცია — სპექტაკლის დეკორაციული გაფორმების ერთ-ერთი სახეობა, როდესაც სცენაზე ერთდროულად იდგმება ყველა დეკორაცია, რომლებიც საჭიროა მოქმედების მსვლელობისდა შესაბამისად. სიმულტანურმა დეკორაციამ ფეხი მოიკიდა და გავრცელდა შუა საუკუნეების საეკლესიო თეატრში, სადაც მიღებული იყო მოქმედების ადგილის პირობითად აღ-

в литургической драме. Для исполнения «мираклей» и «мистерий», имевших большое количество разрозненных эпизодов, сооружались «домики» (беседки), каждый из которых обозначал храм, дворец, дом, тюрьму и т. д. Артисты переходили от одного «домика» к другому, что означало перемену места действия.

simultané décor (франц.), simultaneous scenery (англ.), simultane Dekoration (нем.), decorazione simultanea (итал.), decoración simultánea (исп.).

Сигода — праздничные процессии с играми и танцами в честь божества плодородия (древнегрузинский термин).

sigoda (груз.).

Сигуса — термин в японском театре. Обозначает особое сценическое движение (действие). В отличие от сценического движения, основанного на традиционной танцевальной технике, распространенного в искусстве актера театра Кабуки, С. не связана с танцевальной техникой и исполняется без музыкального сопровождения.

sigusa (японск.).

Силикатная живопись — связующим веществом служит растворимое стекло. Отличающаяся большой прочностью. Силикатная Ж. была изобретена в XIX в. в результате поисков новой стойкой техники. Наиболее совершенным видом является т. н. минеральная Ж. Ее краски подразделяются на фасадные, [декоративные и живописные. Минеральная Ж. применяется, главным образом, для росписи зданий.

silicate painting (англ.), peinture de silicate (франц.), Silikatmalerei (нем.), pittura di silicato (итал.), pintura de silicatos (исп.).

Силовая акробатика (цирк) — акробатика, основанная на жимах. С. а. требует от артистов большой выносливости и физической силы.

acrobatics force (англ.), acrobatie de force (франц.), Kraftakrobatik (нем.), acrobazia di forza (итал.), acrobacia de fuerza (исп.).

ნოშენა. სიმულტანური დეკორაცია პირველად გამოიყენეს ლიტურგიულ დრამაში. „მირაკლსა“ და „მისტერიის“ შესასრულებლად, რომელთაც მრავალი დანაწევრებული ეპიზოდი ჰქონდათ, შენდებოდა „სახლები“ (ფარდულები), თითოეული მათგანი თოვლებოდა ეკლესიად, სასახლედ, სახლად, ციხედ და ა. შ. მსახიობები გადადიოდნენ ერთი „სახლიდან“ მეორეში, რაც მოქმედების ადგილის შეცვლას გულისხმობდა.

სიგოდა — საღმრთადასწავლო პროცესიები თამაშისა და ცეკვის თანხლებით (ძველქართულ ტერმინი), ნაყოფიერების ღმერთის პატივსაცემად გამართული.

სიგუსა — ტერმინი, რომელიც იხმარება იაპონიის თეატრში. აღნიშნავს განსაკუთრებულ სცენურ მოძრაობას (მოქმედებას). განსხვავებით სცენური მოძრაობისაგან, რომელიც ემყარება კაბუკის თეატრის მსახიობის ხელოვნებაში გავრცელებულ ტრადიციულ საცეკვაო ტექნიკას, სიგუსა ისეთი სცენური მოძრაობაა, რომელიც არაა დაკავშირებული ცეკვის ტექნიკასთან და სრულდება მუსიკალური თანხლების გარეშე.

სილიკატური ფერწერა — შემაჯავშირებელ ნივთიერებად გამოიყენება ხსნადი მინა. დიდი გამძლეობით გამორჩეული სილიკატური ფერწერა შემუშავდა XIX საუკუნეში, ახალი გამძლე ფერწერული ტექნიკის ძიებაში. შედარებით სრულყოფილ სახეობას წარმოადგენს ე. წ. მინერალური ფერწერა. მისი საღებავები იყოფიან: ფასადურ, დეკორატიულ და ფერწერულ საღებავებად. მინერალური ფერწერა უმთავრესად შენობათა მოხატვაში გამოიყენება.

ძალოსნური აკრომატიკა (ცირკი) — დამყარებულია აკრომატიკაზე. ძალოსნური აკრომატიკის შესასრულებლად დიდი გამძლეობა და ფიზიკური ძალა საჭიროა.

Сима (арх.) — в античной архитектуре водосточный желоб, украшенный снаружи пальметками и львиными головами с разинутой пастью, из которой извергается вода, собирающаяся во время дождя в желобе.

сима (англ.), sima (франц.), Sima (нем.), sima (итал.), sima (исп.).

Символизм — одно из субъективистских направлений в литературе и искусстве, сложившееся во Франции в 80—90 гг. XIX в. Основоположники С. — франц. поэты П. Верлен, С. Малларме, а также бельг. драматург М. Метерлиник. С. стал эстетич. платформой для художников разл. идейной направленности, приобретая упадочнич., декадентско-мистическое содержание, отражая растерянность бурж. общества перед острыми социальными проблемами.

Теоретической основой С. явилась субъективно-идеалистическая философия (А. Шопенгауэр, Э. Мах) и гл. обр. т. н. «философия жизни» Ф. Ницше. В театре С. утверждал принципиальный разрыв с реальной действительностью. Малл. арме призывал к созданию синтетич. театр представления, сочетающего слово, цвет, музыку и воздействующего на зрителя образами, не поддающимися конкретной смысловой расшифровке.

symbolisme (франц. от греч. symbolon), symbolism (англ.), Symbolismus (нем.), simbolismo (итал.), simbolismo (исп.).

Симгера — комедия (древнегрузинский термин).

simgera (груз.).

Симгерис мцсери — древнегрузинский термин, обозначающий комеднографа.

simgeris mtserali (груз.).

Симд — осетинский народный танец. Музыкальный размер 4/4, 2/4. Темп медленный. Характер танца плавный, сдержанный. С. обычно сопровождается игрой на гармонии (играет женщина, стоящая в цен-

сима (архит.) — антиკურ არქიტექტურაში წყალსაწრეტი ღარი, გარედან შემკული პალმეტებით და ლომის თავის გამოსახულებებით, რომლის გაღებული ხახიდან ამოჩქეფს წვიმის დროს ღარში დაგროვებული წყალი.

სიმბოლიზმი — სუბიექტივისტური მიმდინარეობა ლატერატურასა და ხელოვნებაში. წარმოიშვა საფრანგეთში XIX საუკუნის 80—90-იან წლებში. სიმბოლიზმის მამამთავრები იყვნენ ფრანგი პოეტები პ. ვერლენი, ს. მალარმე, აგრეთვე ბელგიელი დრამატურგი მ. მეტერლინიკი. სიმბოლიზმი იქცა სხვადასხვა მიმართულების მხატვართა ესთეტიკურ პლატფორმად, მას თანდათან მიეცა დეკადენტურ-მისტიკური შინაარსი. იგი ასახავდა ბურჟუაზიული საზოგადოებას დაბნეულობას მწვავე სოციალური პრობლემების წინაშე.

სიმბოლიზმის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენდა სუბიექტურ-იდეალისტური ფილოსოფია (ა. შოპენჰაუერის, ე. მახის), ძირითადად კი ე. წ. „ცხოვრების ფილოსოფია“ ფ. ნიშესი. თეატრში სიმბოლიზმი აკვიდრებდა პრინციპულ გამიჯვნას რეალური სინამდვილისაგან. მალარმეს აზრით, უნდა შექმნილიყო სინთეზური თეატრალური წარმოდგენა, რომელშიც შერწყმული იქნებოდა მეტყველება, ფერი, მუსიკა და იგი მყურებელზე ისეთ სახეობრივ შთაბეჭდილებას მოახდენდა, რომლის აზრობრივი გაშიფვრა შეუძლებელი იქნებოდა.

სიმღერა — ძველი ქართული ტერმინით — კომედია.

სიმღერის მწერალი — ძველი ქართული ტერმინით — კომედიოგრაფი.

სიმდი — ოსური ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 4/4, 2/4. ტემპი — ნელი. ცეკვის ხასიათი ნარნარი, თავშეკავებულია. სიმდი სრულდება გარმონის თანხლებით (უკრაეს წრის ცენტრში მდგარი ქალი), ზოგჯერ კი — სატირული შაირების

тре круга), иногда — пением сатирических частушек (т. н. С.-чепена — танец-сатира).

simdi (осет.).

Симметрия (арх.) — если главная часть композиции расположена так, что находящиеся по обе стороны подчиненные части повторяют друг друга, то композиция приобретает характер симметрии. В этом случае ось симметрии (вертикальная) делит композицию на две равные части, одновременно являясь осью равновесия.

symmetria (греч.), symmetry (англ.), symétric (франц.), Symmetrie (нем.), simmetria (итал.), simetria (исп.).

Симфоническая картина (муз.) — одночастное симфоническое произведение с программой изобразительного или описательного характера; одна из основных разновидностей программной музыки. С. картина может быть написана в одной из установившихся форм (напр., сонатной, трехчастной и т. д.), однако свободное построение является для нее более типичным.

symphony picture (англ.), tableau symphonique (франц.), sinfonische Dichtung (нем.), pittura sinfonica (итал.), pintura sinfónica (исп.).

Симфонический оркестр — самый богатый вид оркестра в современной музыкальной практике. Состоит из нескольких разнородных групп инструментов. До середины XVIII в. С. о. был неустойчив в своем составе, группы расширялись и разнообразились. В первой половине XX в. в результате длительного исторического развития С. о. достиг совершенства. В современном симфоническом оркестре инструменты делятся на следующие группы: смычковые, духовые (деревянные, медные), ударные, клавишные.

В настоящее время среди многообразия С. о. принято различать «малый С. оркестр» и «большой С. оркестр».

symphony orchestra (англ.), orchestre symphonique (франц.), Sinfonieorchester (нем.), orchestra sinfonica (итал.), orquesta sinfonica (исп.).

თანხლებით (ასე მაგ., სიმღ-ჩეპენა — ცეკვა-სატირა).

სიმეტრია (არქიტ.) — თუ კომპოზიციის მთავარი ნაწილი განლაგებულია ისე, რომ ორივე მხარეზე არსებული დაქვემდებარებული ნაწილები ერთმეორეს იმეორებენ, მაშინ კომპოზიცია იღებს სიმეტრიულ ხასიათს. ამ შემთხვევაში სიმეტრიის ღერძი (ვერტიკალური) ჰყოფს კომპოზიციას ორ ტოლ ნაწილად და იმავე დროს წარმოადგენს წონასწორობის ღერძს.

სიმფონიური სურათი (მუს.) — ერთნაწილიანი სიმფონიური ნაწარმოები ასახვითი, ან აღწერითი ხასიათის პროგრამით; პროგრამული მუსიკის ერთ-ერთი ძირითადი ნაირსახეობა. ს. სურათი შესაძლოა დაიწეროს ერთ-ერთ საყოველთაოდ მიღებულ ფორმით (მაგ.: სონატური, სამნაწილიანი და ა. შ.), მაგრამ მისთვის უფრო დამახასიათებელია თავისუფალი აგებულება.

სიმფონიური ორკესტრი — ორკესტრის ყველაზე მდიდარი ნაირსახეობა თანამედროვე მუსიკალურ პრაქტიკაში. შედგება საკრავთა რამდენიმე, სხვადასხვაეგვარი ჯგუფისაგან. XVIII ს. შეაწლებამდე ს. ო. შემადგენლობის მხრივ მერყეული იყო, ჯგუფები ფართოდებოდა და ივსებოდა. XX ს. პირველ ნახევარში ხანგრძლივი ისტორიული განვითარების შედეგად ს. ორკესტრმა სრულყოფილი სახე მიიღო. თანამედროვე სიმფონიურ ორკესტრში საკრავები იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: ხეშიანი, ჩასაბერი (ხის, სპილენძის), დასარტყამი, კლავიშოანი. ამჟამად ს. ო.-ს მრავალფეროვან სახეებს შორის განარჩევენ „მცირე ს. ორკესტრს“ და „დიდ ს. ორკესტრს“.

Симфоническая поэма — одночастное симфоническое произведение с программой повествовательного, лирического или драматического характера; одна из основных разновидностей программной музыки. В основном строится в свободной форме. Возникла в музыке XIX в. в творчестве Ф. Листа.

symphony poem (англ.), poème, poème symphonique (франц.), Sinfonisches Poem, sinfonische Dichtung (нем.), poeta sinfonica (итал.), poeta sinfónico (исп.).

Симфония (муз.) — крупное оркестровое произведение, написанное в форме сонатного цикла. С., как правило, состоит из четырех частей, отличающихся друг от друга характером музыки и темпом. Существуют С. для струнного, духового оркестра, для солирующего инструмента и оркестра, а также оркестра народных инструментов. Как самостоятельный жанр, С. зародилась в XVIII в.

symphonia (греч.), symphony (англ.), symphonie (франц.), Symphonie (нем.), sinfonia (итал.), sinfonia (исп.).

Синестезия — межчувственная ассоциация («соощущение», «сопредставление»). Психологическое состояние в процессе формирования определенных эстетических образов с цветовой окрашенностью. Синестетические образы не реальные, а «метафизически домыслимые». С. характерна для творческого восприятия поэтов («серая тоска», «золотой сон»), «розовые дни», «черные мысли» и т. п.).

synaesthesia (лат.), synaesthesia (англ.), synaesthésie (франц.), Synästhesie (нем.), sinestesia (итал.), sinestesia (исп.).

Синий (цвет) — имеющий окраску одного из основных синих цветов спектра — среднего между фиолетовым и зеленым, темноголубой.

dark blue (англ.), bleu (франц.), blau (нем.), blu, azzuro (итал.), azul (исп.).

Синквилло (муз.) — ритмические фигуры, представляющие собой основу всей афро-кубинской музыки.

cinquillo (исп.).

Симфоническая поэма — ერთნაწილიანი სიმფონიური ნაწარმოები თხრობითი, ლირიკული ან დრამატული ხასიათის პროგრამით; პროგრამული სიმფონიური ნაწარმოების ერთ-ერთი ძირითადი წარმოშობა, უპირატესად თავისუფალი ფორმისა. წარმოიშვა XIX ს. ფერენც ლისტის შემოქმედებაში.

სიმფონია (მუს.) — მსხვილი საორკესტრო ნაწარმოები, დაწერილი სონატურ-სიმფონიური ციკლის ფორმით. ს. როგორც წესი შედგება 4 ნაწილისაგან, რომლებიც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან მუსიკის ხასიათით და ტემპით. არსებობს ს. სიმებიანი, ჩასაბერი ორკესტრებისათვის, სოლო საკრავისა და ორკესტრისათვის და აგრეთვე ხალხური საკრავების ორკესტრისათვის. როგორც დამოუკიდებელი ჟანრი ს. ჩაისახა XVIII ს.

სინესთეზია — გრძნობათაშორისი ასოციაცია („თანაშეგრძნობა“, „თანაწარმოდგენა“). ფერადშეფერილობიანი, განსაზღვრული ესთეტიკური სახეების ფსიქოლოგიური მდგომარეობა ფორმირების პროცესში. სინესთეტიკური სახეები რეალურნი კი არაა, „მეტაფიზიკურად ნავარადღებნი“ არიან. სინესთეზია დამახასიათებელია პოეტების შემოქმედებითი აქქისათვის („უფერული ნაღველი“, „ოქროს სიზმარი“, „ვარდისფერი ღღებნი“, „შავი ფიქრები“ და ა.შ.).

ლურჯი — მუქი ცისფერი, სპექტრის ერთ-ერთი ძირითადი ფერი, გარდამავალი იისფერსა და მწვანეს შორის.

სინკვილო (მუს.) — რიტმული ფიგურები, რომლებიც წარმოადგენენ მთელი აფრო-კუბური მუსიკის საფუძველს.

Синкопа (*муз.*) — представляет собой такую ритмическую форму, при которой акцент перемещается с сильной доли на слабую.

syncope (*греч.*).

Синтезаторы — музыкальные инструменты, дающие синтезированное звучание комплексов, выбранных управляющим устройством — механическим, оптическим или электронным.

от *греч.* *synthesis*. *synthesator* (*англ.*) *synthésateur* (*франц.*), *Synthesator* (*нем.*), *sintesa-tore* (*итал.*), *sintelizad* (*исп.*).

Синтезатор звука — электронный прибор для создания и воспроизведения электронной музыки.

от *греч.* *synthesis*. *synthesator of sound* (*англ.*), *synthesator de son* (*франц.*), *Schall-synthesator* (*нем.*), *sintesatore di suono* (*итал.*), *sintelizad de sonido* (*исп.*).

Синтез искусств — сочетание в одном произведении различных видов изобразительного и декоративного искусства с архитектурой, имеющее целью создание целостного архитектурно-художественного образа (здания, интерьер). Понятие С. и. предполагает единство композиционного построения произведения, согласованность стилистических черт, ритма всех его элементов. В С. и. широко применяются скульптурные рельефы, фигуры и группы, живописные плафоны, панно и т. д.

synthesis of art (*англ.*), *synthèse d'art* (*франц.*), *sintesi d'arte* (*франц.*), *Kunstsynthèse* (*нем.*), *sintesi d'arte* (*итал.*), *sintesis del arte* (*исп.*).

Синхронизатор — не сложный прибор, обеспечивающий совмещение (синхронизацию) изображения (позитива) и звука (фонограммы), и производящий другие монтажные работы.

synchronos (*греч.*), *synchronizer* (*англ.*), *synchronisateur* (*франц.*), *Synchronisator* (*нем.*), *sincronizzatore* (*итал.*), *sincronizador* (*исп.*).

Синхронизация [(кино)] — приведение двух или более процессов к синхронности, т. е. к такому их протеканию, когда одинаковые или соответствующие процессы совершаются с неизменным

ხანკობა (*მუს.*) — ისეთი რიტმული ფორმა, რომლის დროსაც მახვილი ძლიერი დროიდან სუსტზე გადაინაცვლებს.

სინთეზატორები — სამუსიკო საყარაებო, რომლებიც იძლევიან შექანიკური, ოპტიკური ან ელექტრონული მმართველი ხელსაწყოთი არჩეული კომპლექსების სინთეზარებულ ელერადობას.

ბგერის სინთეზატორი — ელექტრონული ხელსაწყოები ელექტრონული მუსიკის შექმნისა და აღწარმოებისათვის.

от *греч.* *synthesis*. *synthesator of sound* (*англ.*), *synthesator de son* (*франц.*), *Schall-synthesator* (*нем.*), *sintesatore di suono* (*итал.*), *sintelizad de sonido* (*исп.*).

ხელოვნების სინთეზი — ერთ ნაწარმოებში სხვადასხვა სახის სახითა და ოკორატულა ხელოვნების შეხვევა არქიტექტურისთან. რომლის მიზანია ერთიან არქიტექტურულ-მხატვრულ სახის შექმნა (შენობა, ინტერიერი). ხელოვნების სინთეზის გაება ითვალისწინებს ნაწარმოების კომპოზიციური აგების ერთობლიობას, მისი ყველა ელემენტის სტილის რაგმის შეთანხმებულობას. ხელოვნების სინთეზში იგულისხმება სკულპტურული რელიეფების, ფიგურებისა და ჭგუფების, ფერწერულა პლაფონების, პანოებისა და სხვ. ფართოდ გამოყენება.

synthesis of art (*англ.*), *synthèse d'art* (*франц.*), *sintesi d'arte* (*франц.*), *Kunstsynthèse* (*нем.*), *sintesi d'arte* (*итал.*), *sintesis del arte* (*исп.*).

სინქრონიზატორი — მარტივი ხელსაწყო, რომელიც უზრუნველყოფს გამოსახულების (პოზიტივის) და ხმის (ფონოგრამის) შეთანხმებას (სინქრონიზაციას), აგრეთვე მისი მუშეობით ხდება სამონტაჟო სხვა პროცესების ჩატარება.

synchronos (*греч.*), *synchronizer* (*англ.*), *synchronisateur* (*франц.*), *Synchronisator* (*нем.*), *sincronizzatore* (*итал.*), *sincronizador* (*исп.*).

სინქრონიზაცია (კინო) — ორი ან რამოდენიმე პროცესის სინქრონიზაცია, ე. ი. როდესაც ორი ერთიანი ან შესაბამისი პროცესი მიმდინარეობს მკაცრად ტოლი ფაზებით ან ერთდროულად. ს. მეტად მნიშვნელოვანი ადგილი

сдвигом по фазе или одновременно. С. имеет важное значение в кинотехнике (С. фонограммы и изображения и т. д.) и телевидении.

synchrones (რუს.), synchronization (ანგლ.), synchronisation (ფრანც.), Synchronisierung (ნემ.), sincronizzazione (იტალ.), sincronización (исп.).

Синхронная кинокамера (киноаппарат) — предназначена для съемки изображения синхронно с записью звука, которая производится звукозаписывающим аппаратом на отдельную пленку. С. к. снабжена малозумным механизмом и заглушающим корпусом или добавочным звукоизолирующим боксом. С. к. используются для съемки в павильоне и для съемок на натуре. Частота съемки синхронной камеры составляет 24 к/в сек.

sound camera (ანგლ.), caméra sonore (ფრანც.), Synchronkamera (ნემ.), cinepresa sincrona (იტალ.), cámara sonora (исп.).

Синхронная киносъемка — процесс съемки изображения на кинолентку одновременно с записью звука. Синхронность движения пленок с изображением и фонограммой обеспечивается: строго постоянной скоростью движения пленки в киносъемочном аппарате и звукозаписывающем аппарате, а также точной фиксацией начала съемки кадра и начала записи фонограммы. С. к. проводится с применением бесшумных киносъемочных аппаратов.

synchronous filming, synchronous shooting (ანგლ.), synchronique prise de vues (ფრანც.), synchronische Filmaufnahme (ნემ.), ripresa sincrona (იტალ.), filmación sincronizada (исп.).

Сиримпа, серампа — форма театральных представлений Индонезии. Основное средство сценической выразительности С. — танец и пантомима. С. исполнялись при дворах яванских феодалов девушками из знатных семей. В основе музыкального сопровождения С. лежат национальные индонезийские мелодии.

sirampa (индонез.).

უკავია კინოტექნიკაში (ფონოგრამის და გამოსახულების სინქრონიზაცია და ა. შ.), ტელევიზიაში.

სინქრონული კამერა (კინოაპარატი) — გამოიყენება გამოსახულების გადაღებისა და ხმის სინქრონული ჩაწერისათვის. ხმის ჩაწერა წარმოებს ხმის ჩაწერ აპარატურაზე — ცალკე მაგნიტურ ფირზე. სინქრონული კამერის მექანიზმი მოძრაობს უმნიშვნელო ხმაურით. იგი აღჭურვილია ხმისჩამხშობი კორპუსით ან დამატებით ხმისსაიზოლაციო ბოქსით. სინქრონულ კამერას იყენებენ როგორც პავილიონში ისე ნატურაზე გადაღების დროს. სინქრონული კამერით გადაღების სიხშირე 24 კ-წმ-ში შეადგენს.

სინქრონული კინოგადაღება — კინოფირზე ერთდროულად გამოსახულების გადაღებისა და ხმის ჩაწერის პროცესი. გამოსახულების და ფონოგრამის მოძრაობის სინქრონულობას უზრუნველყოფს: კინოგადამღებ აპარატში ფირის მოძრაობის ზუსტი, მუდმივი სიჩქარე, ისევე როგორც ხმისჩამწერ აპარატურაში, აგრეთვე კადრის გადაღების დასაწყისისა და ფონოგრამის ჩაწერის დასაწყისის ზუსტი აღნიშვნების დამთხვევა.

სინქრონული კინოგადაღება ტარდება უხმაურო კინოგადამღები აპარატით.

სირიმპა, სერამპა — ინდონეზიური თეატრალური წარმოდგენის ერთ-ერთი ფორმა. სერამპას ძირითადი გამომსახველობითი საშუალება ცეკვა და პანტომიმიაა. სერამპას ასრულებდნენ იავას ფეოდალთა სასახლეებში, დიდგვაროვანთა ოჯახის ქალიშვილები. სერამპას მუსიკალურ თანხლებას საფუძვლად ედო ეროვნული ინდონეზიური მელოდიები.

Система «кинозвезд» — одна из основных черт коммерческой кинематографии капиталистических стран: обязательное участие в игровых фильмах наиболее популярных актеров.

filmstar's system (англ.), système de vedette (франц.), Filmstarsystem (нем.), sistema di stella (итал.), sistema de estrella de cine (исп.).

Система «переключателей» — одно из важных изобразительных средств эпической драмы Брехта, представляющей собой как бы часть диалога, поднятую на более высокий уровень обобщения. Брехт нередко вводит в пьесы «переключатели», резко выпадающие из диалога, обрывающие нить разговора, который ведется на сцене, и обращенные не к действующим лицам, а к публике. С помощью таких «переключателей» автор до конца раскрывает заключенный в пьесе общий смысл. По пути создания сценического рассказа, т. е. перенесения в драму методов повествовательных жанров, Брехт вводит в свои пьесы специальный, образ «рассказчика» или «певца».

system of transitions (англ.), système des transitions (франц.), Umschaltungssystem (нем.), sistema di passaggio (итал.), sistema de transición (исп.).

Система Станиславского — практическое руководство для актера и режиссера, являющееся эстетической и профессиональной основой искусства сценического реализма. В своей системе К. С. Станиславский разработал сценическую теорию, метод и артистическую технику. С. С. выражает два направления, две школы в сценическом искусстве: «искусство переживания» и «искусство представления». Центральной проблемой С. С. является учение о сценическом действии, являющимся главным выразительным средством актера и основным материалом его искусства.

Stanislavsky's system (англ.), système de Stanislavsky (франц.), Stanislavskys System (нем.), sistema di Stanislavski (итал.), sistema de Stanislavski (исп.).

„კინოვარსკვლავების“ სისტემა — კაპიტალისტური ქვეყნების კომერციული კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანი: ყველაზე უფრო პოპულარული აქტიორების აქცილებელი მონაწილეობა სახიობო ფილმებში.

„გადამრთველების“ სისტემა — ბრეტს-ეპიკური დრამის ერთ-ერთი თოქოსდა დიალოგის ნაწილია, განზოგადების უფრო მაღალ საფეხურზე აყვანილი. ბრეტს ხშირად შემოჰყავს პიესაში „გადამრთველები“, რომლებიც მკვეთრად არიან ამოვარდნილი დიალოგადან, წყვეტენ სცენაზე მიმდინარე საუბარს და მიმართავენ არა მოქმედ პირებს, არამედ მაყურებელს. ასეთი „გადამრთველების“ მეოხებით ავტორი თვალსაჩინოს ხდის პიესის დედახარს. სცენური მოთხრობის შექმნა, ე. ი. თხრობითი ენარების მეთოდებს დრამაში გაღმობიანით, ბრეტს თავის სპექტაკლებში შემოჰყავს „მოთხრობლის“, „მომღერლის“ საგანგებო იერსახე.

სტანისლავსკის სისტემა — რომლითაც პრაქტიკულად ხელმძღვანელობენ მსახიობები და რეჟისორები. იგი სცენური რეალისტური ხელოვნების საფუძვლად გვევლინება. ამ სისტემის სახით კ. სტანისლავსკიმ შეიმუშავა სასცენო თეორია, მეთოდი და არტისტული ტექნიკა. სტანისლავსკის სისტემა გამოხატავს ორ მიმდინარეობას, ორ სკოლასასცენო ხელოვნებაში: „განცდის ხელოვნებას“ და „წარმოსახვის ხელოვნებას“. სტანისლავსკის სისტემის ცენტრალური პრობლემა მოძღვრება სცენურ მოქმედებაზე, რომელიც წარმოადგენს მსახიობის მთავარ გამომსახველობითს საშუალებას და მისი ხელოვნების ძირითად მასალას.

Систиль (*арх.*) — храм, в междуколонных промежутках которого может поместиться поперечник двух колонн.

от *греч.* sistylos.

Сиссон — группа прыжковых движений с двух ног на одну, прыгая множество видов.

sissonne (франц.).

Сиссон семпл — прыжок без перемены места, во время которого одна из ног сгибается и принимает положение *sur le cou-de-pied* спереди или сзади.

sissonne simple (франц.).

Сиссон томбе — прыжок, в первой части тождественный сиссон семпл, с быстро следующим падением на другую ногу.

sissonne tombée (франц.).

Сиссон ферме — то же, что сиссон увер, но при приземлении ноги тут же соединяются в V позиции.

sissonne fermée (франц.).

Сиссон увер — прыжок с отлетом вперед, в сторону или назад, во время которого одна из ног открывается назад в *arabesque* или *attitude*, в сторону во II позицию или вперед в IV позицию на 45 или 90°.

sissonne ouverte (франц.).

Сиссон фондю — то же, что сиссон семпл, но при приземлении одна из ног вытягивается вперед, назад или в сторону на 45 или 90°.

sissonne fondue (франц.).

Ситар, сетар — старинный индийский музыкальный инструмент, неизменный спутник народных празднеств. Название инструмента происходит от персидского слова «сех таар», означающего «семь струн». Со временем на С. появились еще, по крайней мере, десять струн, которые обогатили тембр инструмента.

sitar (индийск.).

სისტილი (*არქიტ.*) — ტაძარი, რომლის სვეტებშუა შუალედში შეიძლება მოთავსდეს ორი სვეტის განივა.

სისონი — ორი ფეხიდან ერთ ფეხზე ნტომით მოძრაობების ჯგუფი. აქვს მრავალი ნაირსახეობა.

სისონ სემპლი — ნახტომი ადგილის შეუნაცვლებლად, რომლის დროს ერთ-ერთი ფეხი იხრება და იღებს *sur le cou-de-pied*-ის მდგომარეობას წინიდან ან უკნიდან.

სისონ ტომბე — ნახტომი, რომლის პირველი ნაწილი იგივე სისონ სემპლია და სწრაფად მოსდევს ვარდნა მეორე ფეხზე.

სისონ ფერმე — იგივე, რაც სისონ უვერი, იმ განსხვავებით, რომ ფეხები ძირს დაშვებისთანავე ერთდება V პოზიციაში.

სისონ უვერი — ფრენითი ნახტომი წინ, გვერდზე ან უკან, რომლის დროს ერთ-ერთი ფეხი იშლება 45 ან 90°-ით უკან — *arabesque* ან *attitude*-ში, გვერდზე II პოზიციაში ანდა წინ IV პოზიციაში.

სისონ ფონდიუ — იგივე, რაც სისონ სემპლი, მხოლოდ ძირს დაშვებისას ერთ-ერთი ფეხი გაქიმულია წინ, უკან ან გვერდზე 45 ან 90°-ით.

სითარი, ხეთარი — ძველებური ინდური სამუსიკო საკრავი, სახალხო ზეიმების განუყოფელი თანამგზავი. საკრავის სახელწოდება წარმოდგება სპარსული სიტყვიდან „სეხ თაარი“, რაც ნიშნავს „შვიდ სიმს“. დროთა განმავლობაში სითარზე გაიზარდა კიდევ სულ ცოტა 10 სიმი, რომლებმაც გაამდიდრეს საკრავის ტემპრი.

Сицилиана — старинный итальянский танец пасторального характера в умеренном темпе; размеры 6/8, 9/8, 12/8. Типичен пунктирный ритм.

siciliana (итал.).

Сквозная, ажурная резьба (худож.) — при этом виде резьбы фон удаляется совершенно. На бересте обычно применяются цветные подкладки из другого материала.

gravure ajourée (франц.), open-worked engraving (англ.), durchbrochene Schnitzerei (нем.), intaglio line (итал.), grabado filigrano (исп.).

Сквозное действие — термин, широко применяемый в советском театре. Введен К. С. Станиславским. С. д. называется главная линия драматургического развития спектакля, обусловленная идеей пьесы, творческим замыслом драматурга. Верное понимание С. д. помогает режиссеру и актерам достигнуть последовательного, целеустремленного раскрытия идейного содержания роли и пьесы в целом.

through action (англ.), action à travers (франц.), durchgehende Handlung (нем.), azione da una parte all' altra (итал.), acción a través (исп.).

Скенография, перспектива (арх.) — рисунок фасада и уходящих вглубь сторон путем сведения всех линий к центру, намеченному ширкулем.

skenographia (греч.).

Скенэ — одна из трех частей др.-греч. театра. В ранний период (до Эсхила) С. — временное деревянное помещение для переодевания и выхода актера, исполнявшего различные роли. С усложнением театрального действия и введением 2-го и 3-го актеров позади «орхестры» или по касательной к ее окружности была построена стена, получившая название С. В середине V в. к. скенэ были пристроены боковые крылья — «параскени».

skene (греч.).

სიცილიანა — პასტორალური ხასიათის ძველებური იტალიური ცეკვა ზომიერი ტემპით; ზომა 6/8, 9/8 ან 12/8. მისთვის ტიპურია პუნქტიური ლი რიტმი.

გამჭოლი, აფურული ჭრა (მხატვრ.) — ამ სახის კვეთისას ფონი სრულად იშლება. არყის ხის ჭერჭზე ჩვეულებრივ გამოყენება სხვა მასალის ფერადი სარჩელები.

გამჭოლი მოქმედება — ტერმინი, რომელიც ხშირად იხმარება თანამედროვე თეატრში. შემოიღო კ. სტანისლავსკიმ. გამჭოლი მოქმედება ეწოდება სპექტაკლის დრამატული განვითარების ძირითად ხაზს, რომელიც განპირობებულია პიესის იდეით, დრამატურგის შემოქმედებითი ჩანაფიქრით. გამჭოლი მოქმედების სწორი გაგება ეხმარება რეჟისორსა და მსახიობებს ცალკეული როლისა და საერთოდ მთელი პიესის იდეური შინაარსის თანმიმდევრულ, მიზანსწრაფულ გახსნაში.

სკენოგრაფია, პერსპექტივა (არქიტ.) — ფარგლით მონიშნულ ცენტრში ყველა ხაზის შეერთებით მიღებული ფსადისა და სიღრმეში მიმართულ მხარეთა ნახატი.

სკენე — ძველბერძნული თეატრის ერთ-ერთი სამწიფილთაგანი. ადრეულ პერიოდში (ესკილემდე) სკენე ეწოდებოდა დროებით ფიცრულ ნაგებობას, სხვადასხვა როლის შესრულებელი მსახიობის გადასაცემლად განკუთვნილს. თეატრალური მოქმედების გართულებისა და მეორე და მესამე მსახიობის გაჩენასთან დაკავშირებით „ორქესტრის“ უკან, ანდა მის შემებზე წრეწირთან აშენდა კედელი, რომელსაც სკენე ეწოდა. V საუკუნეში ხანებში სკენეს მიუშენეს გვერდის ფრთები — „პარასკენიუმები“.

Скерцо (буквально шутка) (*муз.*) — название подвижной инструментальной пьесы, обычно бодрого, но иногда и драматического характера; со второй половины XVIII и начала XIX в. С. введено в качестве одной из средних частей в симфонии и др. циклические произведения вместо применявшегося ранее менуэта; позже С. получило также широкое распространение как название самостоятельной инструментальной пьесы.

scherzo (итал.).

Скиэтто — музыкальный термин, указывающий на простое, ровное исполнение.

schietto (итал.).

Складки (*арх.*) — вид тонкостенной пространственной оболочки. Форма, образованная плоскими элементами, — изобретение XX в. Складчатые покрытия состоят из ряда соединенных вместе плоских элементов. Геометрическая форма их различна: пилообразная, трапециевидная и т. п. Складки работают по плоскостной расчетной схеме: балочной, арочной и т. п. С. могут перекрывать разные планы — прямоугольный, трапециевидный, круговой, параллельными складками, вклинивающимися друг в друга, и т. д. Толщина плоского элемента складки — 1/200 пролета, высота — 1/10 пролета.

folds (англ.), pli (франц.), Falte (нем.), piega (итал.), pliegue (исп.).

Склейка киноплёнки — технологическая операция по соединению 2 кусков пленки, обеспечивающая правильный ход пленки в любом лентопротяжном механизме, незаметный переход от одного куска к другому на экране, отсутствие щелчка при звуковоспроизведении. Склейка осуществляется на специальных прессах посредством специальных липких лент (т. п. шкотч—Scotch.).

join, splice, splicing (англ.), colle pour film (франц.), Kleben des Filmes (нем.), incollamento (итал.), incolatura (исп.).

სკერცო (სიტუეასიტუეით — ხუმრობა) (მუს.) — ჩვეულებრივად მხნე, ხანდახან დრამატული ხასიათის მქონე მოძრავი ინსტრუმენტული პიესის სახელწოდება; XVIII ს. მეორე ნახევარში და XIX ს. დასაწყისში ერთ-ერთი შუა ნაწილის სახით გვხვდება სიმფონიაში და სხვა ციკლურ ნაწარმოებებში ადრე მიღებული მენუეტის მაგივრად; მოგვიანებით სკერცომ ფართო გავრცელება პოვა დამოუკიდებელი ინსტრუმენტული პიესის სახით.

სკიეტო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მარტივ, თანაბარ შესრულებას.

ნაოკები (არქიტ.) — თხელკედლიანი სივრცობრივი გარსის სახეობა. ფორმა, წარმოქმნილი ბრტყელი ელემენტებისგან, XX საუკუნის გამოგონებაა. ნაოკისებრი ხურვა შედგება მთელი რიგი ერთმანეთთან შეერთებული ბრტყელი ელემენტისაგან. მათი გეომეტრიული ფორმა განსხვავებულია: ხერხისმაგვარი, ტრაპეციისმაგვარი და ა. შ. ნაოკები მუშაობენ სიბრტყითი გაანგარიშების სქემის მიხედვით, როგორცაა კოკისებრი, თაღოვანი და ა. შ. ნაოკებს შეუძლიათ გადახურონ სხვადასხვა გეგმები: სწორკუთხოვანი, ტრაპეციისმაგვარი, წრისებრი — პარალელური ნაოკებით, რომლებიც ერთიმეორეში იჭრება და ა. შ. ნაოკის ბრტყელი ელემენტის სისქე უდრის მაღის 1/200-ს, სოლო სიმაღლე—მაღის 1/10-ს.

კინოფირის შეწყებება — ფირის ორი ნაჭრის გადაბმის პროცესი, რაც უზრუნველყოფს ფირის ნორმალურ მოძრაობას ნებისმიერ ფირგამწვევ მექანიზმში, შეუმჩნეველ შეცვლას (ეკრანზე) ფირის ერთი ნაჭრის მეორით, ამავე დროს, ფილმის მაგნიტური ფირის ნორმალურ ხმოვანებას (უცხო ხმაურის — წკაპუნის გარეშე). ფირის მიწყებება ხდება სპეციალურ პრესზე სპეციალური გამჭვირვალე წებოვანი ლენტით (ე. წ. შკოჩით—Scotch).

Скоморохи — странствующие актеры Др. Руси. Они выделялись из участников обрядов и игр. Постепенно наиболее талантливые из них профессионализировались. С. выступали как певцы, острошловы, музыканты, исполнители сенок, дрессировщики, акробаты, звукоподражатели и т. п. Главный герой представления С. — веселый и разбитной мужик, себе на уме. обычно облакающий свою сметливость в личину простоты. Выступая на улицах, площадях в окружении толпы людей, С. непосредственно общались со зрителями, вовлекая их в свою игру, использовали для выступлений различные маски (в т. ч. и звериные). Искусство С. оказало влияние на представление балаганных театров XVIII—XIX вв.; от них скоморошья традиции перешла на эстраду и цирковую арены.

buffons, merry-andrews, mountebanks (*англ.*), histrion, baladins, bouffons (*франц.*), Spielmann (*нем.*), giullari, attóri ambulanti (*итал.*), comediantes de la legua, histrión juglar (*исп.*).

Скоростная киносъемка — способ киносъемки, используемый при производстве фильма и в научных исследованиях. В практике кинопроизводства к С. к. относят съемки с частотой 100—300 кадров в секунду.

high speed shooting (*англ.*), prise de vues ultra-rapide (*франц.*), Zeitlupenaufnahme (*нем.*), ripresa accelerata (*итал.*), filmacion acelerada (*исп.*).

Скоростные съемочные киноаппараты — они предназначаются для съемок с повышенной частотой, требующейся при съемке спортивных соревнований, быстрых производственных процессов, а также при съемке макетов. С. с. к. иногда используют и в художественной кинематографии.

high-speeded camera (*англ.*), caméra accélérée, appareil du film rapide (*франц.*), Schnellfilmapparat (*нем.*), camera rápida (*итал.*), cámara rápida (*исп.*).

Скоция (*арх.*) — вогнутость различной кривизны в базах колонн ионического и коринфского ордера.

scolia (*англ.*), scotie (*франц.*), Skotie (*нем.*), scocia (*итал.*), escocia, moldura de techo (*исп.*).

ქილიკები — მოხეტიალე მსახიობები ძველ რუსეთში. გამოირჩეოდნენ ადაზუნსებოსა და თამაშების მონაწილეთაგან. მათგან უფრო ნიჭიერები შემდგომში პროფესიონალები გახდნენ. გამოდიოდნენ როგორც მომღერლები, მუსიკოსები, პატარ-პატარა სცენების შემსრულებელი, აკრობატები, ცხოველების მწერთნელები, ხმის მიმბაძველი და ა. შ. წარმოდგენის მთავარი გმირი იყო მხიარული და გერგილიანი. გამჭრიახი გონების გლეხი, რომელიც თავის ქილიკობას ვულუბრევილობით მოსავდა. წარმოდგენებს მართავენ ქუჩებში, მოედნებზე ხალხით გარშემორტყმული, უშუალო კონტაქტი ჰქონდათ მაყურებლებთან, რომლებსაც ხშირად ჩართავენ ხოლმე თავიანთ თამაშში. გამოსვლების დროს იყენებდნენ სხვადასხვა ნიღაბს (მათ შორის ნადირასას). ქილიკების ხელოვნებამ გავლენა მოახდინა XVIII-XIX საუკ. ბალანის თეატრებზე, აქედან ეს ტრადიცია ესტრადაზე და ცირკის არენაზე გადავიდა.

ჩქაროსნული კინოგადაღება — კინოგადაღების ხერხი, რომელიც გამოიყენება ფილმის წარმოებასა და მეცნიერულ კვლევაში. პრაქტიკულად, ჩქაროსნულ კინოგადაღებას მიეკუთვნება გადაღება 100—300 კადრის/წამში სისწიროთ.

ჩქაროსნული გადაღების კინოაპარატები — გამოიყენება მაღალი სისწიროთ გადაღებისას, მაკროლოთად, როდესაც საჭიროა სპორტული შეჯიბრებების, სწრაფი საწარმოო პროცესების, აგრეთვე მკვებების გადაღება. ჩქაროსნული გადაღების კინოაპარატები გამოიყენება მხატვრულ კინემატოგრაფიაშიც.

სკოცია (არქიტ.) — სხვადასხვაგვარი სიმაღლის შეზენილობა იონიური და კორინთული ორდერების სვეტის ბაზისში.

Скочна — чешский народный танец в размере 6/8, 2/4, или 3/4. Исполняется парами в быстром темпе, скачкообразными движениями: сопровождается песней юмористического содержания.

skochna (чешск.).

Скривер — художник, рисующий свои картины мелком прямо на тротуаре.

screever (англ.).

Скрытая работа (стр.) — работа, которая не может быть проверена приемочными комиссиями в натуре при сдаче зданий и сооружений в эксплуатацию (напр., установка арматуры при устройстве монолитных ж.-б. фундаментов зданий). С. р. предъявляются к осмотру и приемке до ее закрытия последующими работами.

covered works (англ.), travail couvert (франц.), latente Arbeit (нем.), lavoro latente (итал.), trabajo latente (исп.).

Скрытое изображение (скрытое фотографическое изображение) — невидимое изображение, соответствующее оптическому изображению объекта, образующееся при экспонировании светочувствительного материала. На киноплёнках, содержащих галогенесеребряные светочувствительные слои, С. и. образуется измененными светом микрокристаллами галогенида серебра. С. и. превращается в видимое лишь при проявлении.

latent image (англ.), image latente (франц.), latentes Bild (нем.), immagine latente (итал.), imagen latente (исп.).

Скульптор — художник, ваятель, создающий произведения скульптуры.

sculptor (англ.), sculpteur (франц.), Bildhauer (нем.), scultóre (итал.), escultor (исп.).

Скульптура — 1. Искусство изготовления объемных или плоскостных выпуклых изображений (статуй, бюстов, горельефов, барельефов и т. п.) путем лепки, резьбы, отливки из различных материалов.

სკოჩნა — ჩეხური ხალხური ცეკვა 6/8, 2/4, ან 3/4 ზომით. ასრულებენ წყვილები სწრაფი ტემპით, სტომისმავგარი მოძრაობებით. სრულდება იუმორისტული ხასიათის სიმღერის თანხლებით.

სკრივერი — მხატვარი, რომელიც სურათებს პირდაპირ ტროტუარზე ხატავს.

ფარული სამუშაო (შშენ.) — სამუშაო, რომელიც ვერ შემოწმდება მიმღები კომისიების მიერ შენობებისა და ნაგებობების საექსპლოატაციოდ ჩაბარებისას (მაგ., არმატურის დაყენება მონოლითური რკინა-ბეტონის ფუნდამენტის გაყეთებისას). ფარულ სამუშაოს დაათვალიერებენ და მიიღებენ დამამთავრებელი სამუშაოების ჩატარებამდე.

ფარული გამოსახულება (ფარული ფოტოგრაფიული გამოსახულება) — ოპტიკური გამოსახულების შესატყვისი უხილავი გამოსახულება, რომელიც მიიღება ფირზე (ფირფიტაზე) მგრძნობიარე მასალის ექსპონირებისას. ვერცხლის პალოგენების შექმნილობიარე ფენის შემცველ კინოფირზე ფარული გამოსახულება წარმოიქმნება გაშუქების შედეგად სახეცელი ვერცხლის პალოგენიდების მიკროკრისტალებით. ფარული გამოსახულება ხილული ხდება გამჟღავნების შემდეგ.

მოქანდაკე — მხატვარი, მკერწავი, ქანდაკების შემქმნელი.

ქანდაკება, სკულპტურა — 1. ხელოვნება მოკლობითი ან ბრტყელი ფორმის ამოზურტულ გამოსახულებათა შექმნისა (ქანდაკება, ბიუსტი, პორტრეიფი, ბარელიეფი და სხვ.) სხვადასხვაგვარი მასალისაგან ძერწვის, ამოკვეთა-ამოჭრის, ჩამოსხმის გზით.

2. Совокупность произведений этого искусства.

3. Скульптурное произведение.

sculptura (*лат.*), scultura (*итал.*), sculpture (*англ.*), sculpture (*франц.*), Skulptur (*нем.*), escultura (*исп.*).

Скуфья — венчающая часть купола, имеющая остроконечное завершение, наподобие конической шапочки духовных лиц православной церкви.

от *греч.* skurphia.

«Слезная комедия» — жанр, возникший в начале XVIII в. в странах Западной Европы. «С. к.» характеризуется морально-дидактическими тенденциями, комедийное начало заменяется трогательными ситуациями, сентиментально-патетическими сценами. В России жанр «С. к.» использовался для показа добродетелей и пороков русского дворянского общества. Во 2-й половине XVIII в. «С. к.» постепенно вытесняется мещанской драмой и сатирической комедией.

lachrimol comedy (*англ.*), comédie lacrymale (*франц.*), Tränenkomödie (*нем.*), commedia lacrimosa suppliché vole (*итал.*), comedia lagrimosa, comedia lacrimosa (*исп.*).

Слезник (*арх.*) — желобок или выступ на нижней поверхности деталей, защищающих строительные конструкции от увлажнения. Вода, стекающая по детали и смачивающая ее нижнюю поверхность, при встрече со С. отрывается в виде капли (слезы) и не попадает на защищаемую конструкцию. С. устраивают на отливах переплетов окенных, подоконниках и т. п.

larmier, drip stone, (*англ.*), larmier (*франц.*), Wassermase (*нем.*), sgocciolatoio (*итал.*), goterón (*исп.*).

Слепок (*скульпт.*). — точное воспроизведение, обычно в гипсе, произведения скульптуры, прикладного искусства. С. получается путем снятия формы с оригинала и заливки в нее гипса. Форма, выполненная из гипса, — твердая, а форма из воска, пластилина и т. д. — пластична и создается путем оттискивания.

mould, copy (*англ.*), moule, forme (*франц.*), Abdruck (*нем.*), modello, calco (*итал.*), molde, copia (*исп.*).

41. Рუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

2. ასეთ ნაწარმოებთა ერთობლიობა.

3. სკულპტურული ნაწარმოები.

სკუფია — გუმბათის დამაგვირგვინებელი ნაწილი, წააგავს წვეტიან ქედს, რომელსაც მართლმადიდებელი ეკლესიის მსახურნი ატარებდნენ.

«ცრემლიანი კომედია» — წარმოიშვა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში (XVIII საუკუნე, დასაწყისში) «ცრემლიან კომედიას» ახასიათებს მორალური დიდაქტიკური ტენდენციები, კომედიურ საწყისს ცვლის გულსამაჩუყებელი სიტუაციები, სანტიმენტალურ-პათეტური სცენები. რუსეთში «ცრემლიანი კომედიის» ენარი ასახავდა რუსეთის თავდაზნაურული საზოგადოების სიყვთუნაკოვანებებს. XVIII საუკუნე მე-2 ნახევარში «ცრემლიანი კომედია» თანდათან განდევნა შემჩანურმა დრამამ და სატირულმა კომედიამ.

საცვრე, საცრემლე (არქიტ.) — სამშენებლო კონსტრუქციებისა და დეტალების ქვედა ნაპირთან გაკეთებული ღარი ან შვერილი, რომელიც სამშენებლო კონსტრუქციებს იცავს დატენიანებისაგან. დეტალზე ჩამოღერილ და მისი ქვედა ზედაპირის დამატენიანებელ წყალს საცვრე რომ დახედება, ცრემლისებრ წვეთად მოწყდება და ასცილდება დასადაც კონსტრუქციას. საცვრეს აწყობენ ფანჯრის ალათის, რაფის და სხვ. წვიმსარიდად.

ტვიფარი (სკულპტ.) — სკულპტურის, გამოყენებით ხელოვნების ნაწარმოების ზუსტი გადმოღება, ჩვეულებრივ, თაბაშირით. ტვიფარი მიიღება ორიგინალიდან ყალიბის აღებისა და მასში თაბაშირის ჩასხმით. თაბაშირისაგან შესრულებული ყალიბი მკარაა, ხოლო სანთლისაგან, პლასტილინისაგან და სხვ. — პლასტიკური და იქმნება ალტიფერის მეშვეობით.

Сложный ордер, композит (арх.) — ордер, в котором коринфская капитель усложнена добавлением ионических волют.

composite order, compound order (англ.), ordre composite (франц.), Komposite Ordnung (нем.), ordine composto (итал.), orden compuesto (исп.).

Слой культурный (арх.) — слой земли на местах поселений — давно покинутых человеком, но обитаемых поныне, — состоящий из строительного и хозяйственного мусора, органических перегнивших веществ, золы от печей, костров и пожарниц, смешанных с песком и глиной, нанесенных ветрами и вымытых водой. Культурным он называется потому, что хранит в себе остатки деятельности человека, остатки его культуры. К. слой образуется медленно, ежедневно и ежечасно. Чем больше человек трудится и строит, тем быстрее растет культурный слой.

cultural layer (англ.), couche de culture (франц.), Kulturschicht (нем.), strato culturale (итал.), capa cultural (исп.).

Слоу-фокс (медленный фокстрот) — танец, строится на шагах, близких к бытовому шагу, исполняемых в разнообразных ритмических сочетаниях. Темп 30 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4. Первый и третий удары акцентированы, но не так сильно, как в быстром фокстроте. С.-ф. относится к спортивным танцам.

slow-fox (англ.).

Слуги просцениума — действующие лица спектакля. Ведут свое начало от «курombo» (род прислужников) — старинного японского театра кабуки. Одетые во все черное, с черными покрывалами на лицах, куромбо на глазах у зрителей исполняют подсобные по ходу спектакля функции: помогают актеру переодеваться на сцене, поправляют его костюм, открывают двери, подставляют стулья, убирают лишние предметы со сцены и т. п. На русской сцене С. п. широко использовались Мейерхольдом и др.

servants of proscenium (англ.), serviteurs de proscenium (франц.), Prosceniumdiene (нем.), servitu di proscenio (итал.), sirvientes de proscenio (исп.).

როული ორდერი, კომპოზიტი (არქიტ.) — ორდერი, რომელშიც კორინთული სვეტისათვის გართულებულია იონიური ვოლუტების დამატებით.

კულტურული შრე (არქიტ.) — სასახლარებისა და ღრეს დღობობითაც დასახლებული ადგილების მიწის ფენა, რომელიც შედგება სამშენებლო და სამეურნეო ნაგვისაგან, დამპალი ორგანული ნივთიერებებისაგან, ხანძრის, კოცონისა და ღუმელის ნაცრისაგან, რაც არეულია ქარისაგან მოხვეტილ და წყლით გადარეცილ სილასა თუ თიხაში. კულტურული იმიტომ ეწოდება რომ ინახავს ადამიანის საქმიანობის, მისი კულტურის ნაშთს.

კულტურული შრე წარმოიქმნება ნელ-ნელა, ყოველდღიურად და ყოველ ეამ. რაც უფრო მეტს შრომობს და აშენებს ადამიანი, მით უფრო სწრაფად იზრდება კულტურული ფენა.

სლოუ-ფოქსი (ნელი ფოქსტროტი) — საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა, აიგება ჩვეულებრივი ნაბიჯების მსგავს ნაბიჯებზე, რომლებიც სრულდება სხვადასხვაგვარ რიტმულ შეხამებებში. ტემპი — 30 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 4/4. პირველი და მესამე თვლა აქცენტირებულია, მაგრამ უფრო ნაკლები სიძლიერით, ვიდრე სწრაფ ფოქსტროტში. სლოუ-ფოქსი განეკუთვნება საორტულ ცეკვებს.

პროსცენიუმის მსახურნი — სპექტაკლის მოქმედი პირები. საწყისს იღებენ „კურომბოდან“ (მომსახურეთა სახეობა) — ძველი იაპონური თეატრი კაბუციდან. თავით ფეხამდე შეკეპში გამოწყობილი და სახეზე შავი საფარველით კერამბო მაყურებელთა თვალწინ ასრულებს დამხმარის ფუნქციებს. სპექტაკლის კვალდაკვალ მსახიობთ ეხმარება ტანსაცმლის გამოცვლაში, უსწორებს ტანსაცმელს, კარს უღებს, სკამს აწვდის, ზედმეტი ნივთები გააქვს სცენიდან და ა. შ. რესეთის სცენაზე ფართოდ იყენებდნენ მეიერჰოლდი და სხვანი.

Слухозрительная (светозвуковая) полифония — форма слухозрительного синтеза (в кинематографе, светомызыке), обеспечивающая создание оригинальных синтетических произведений с равноправным и самостоятельным развитием синтезируемых элементов, входящих в отношения различной степени близости и контрастности.

ear-visual polyphony (*англ.*), polyphonie visuelle de l'ouïe (*франц.*), Gehör- und Sehpolyphonie (*нем.*), polifonia uditiva-visuale (*итал.*), polifonia visual del oído (*исп.*).

Слухозрительный контрапункт (муз.) — сознательное «несовпадение» по воздействию синтезируемых слухозрительных элементов в произведениях синтетических искусств.

ear-visual counterpoint (*англ.*), counterpoint visuel de l'ouïe (*франц.*), Gehör- und Sehkontrapunkt (*нем.*), contrappunto uditivo-visuale (*итал.*), contrapunto visual del oído (*исп.*).

Слухозрительный унисон — сознательное «дублирование» по воздействию синтезируемых слухозрительных элементов в произведениях синтетических искусств.

audio-visual unison (*англ.*), unisson visuel de l'ouïe (*франц.*), Gehör- und Schunisson (*нем.*), unisono uditivo-visuale (*итал.*), unisono visual del oído (*исп.*).

Сморцандо, зморцандо — музыкальный термин, указывающий на исполнение с ослаблением звучности и замедлением темпа.

smorzando (*итал.*).

Смычок (муз.) — деревянная трость с натянутым пучком конских волос; служит для извлечения звука на смычковых музыкальных инструментах.

arco (*итал.*), bow (*англ.*), archet (*франц.*), Bogen (*нем.*), arco (*исп.*).

Снелляментэ, Знелляментэ — музыкальный термин, указывающий на легкое, изящное, а также отчетливое исполнение.

snellamente (*итал.*).

სმენით-მხედველობითი (შექ-ბეგროვანი) პოლიფონია — სმენით-მხედველობითი სინთეზის ფორმა (კინემატოგრაფიაში, შექქერ მუსიკაში); უზრუნველყოფს ორიგინალურ სინთეზურ ნაწარმოებებს შექმნას თანასწორფუნქციონირ და დამოუკიდებელი განვითარების მქონე სინთეზირებული ელემენტებით, რომლებიც სხვადასხვა ხარისხის სახსლოვასა და კონტრასტულობის დამოკიდებულებაში იმყოფებიან.

სმენით-მხედველობითი კონტრაპუნქტი (მუს.) — სინთეზური ხედვების ნაწარმოებებში — სინთეზირებულ სმენით-მხედველობითი ელემენტების ზემოქმედების შედეგად აღდგომთხვევლობა.

სმენით-მხედველობითი უნისონი — სინთეზური ხედვების ნაწარმოებებში სმენით-მხედველობითი ელემენტებს შეეგებულა „დუბლირება“ ზემოქმედების მიხედვით.

სმორცანდო, ზმორცანდო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ელერადობაშეცდესტებულ და ტემპშენელებულ შესრულებაზე.

სმეჩი (მუს.) — ხის მწვილდაკა, მასზე დაკრძული ცხენის ძვის კონი: გამოიყენება ბგერის მისაღებად ხეშიან სიმებიან საკრავებზე.

სწელამენტე, ზწელამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მოხდენილად, აგრეთვე, მკაფიოდ შესრულებაზე.

Со де баск — прыжок с ноги на ногу, с продвижением в сторону и с одним или двумя поворотами в воздухе, во время которого одна нога вытянута, а другая находится в согнутом положении (поском у колена).

saut de basque (франц.).

«Содержание» (иск.) — одна из составных частей искусства или художественного произведения, которой принадлежит ведущая роль. Основой С. произведения искусства является общественно значимая идея художника.

contents (англ.), contenu, fond (франц.), Inhalt (нем.), contenuto (итал.), contenido (исп.).

«Созавершенне» (иск.) — понятие, определяющее эстетическое переживание, творческое отношение воспринимающего субъекта к конкретному произведению искусства, когда завершенное в себе, но инертное и неподвижное произведение (статуя, картина и т. д.) воспринимается зрителем как истинное действие и т. д.

joint completion (англ.), conachèvement (франц.), Mitvollendung (нем.), cotèrmine (итал.), coterminación (исп.).

Соинари, или ларчеми (муз.) — древнегрузинский народный инструмент, флейта из 6 тростниковых стволов разной длины. Все стволы располагают в один ряд таким образом, что более длинный ствол оказывается в середине.

soinari, larchemi (груз.).

Солист — певец, музыкант или танцор, который исполняет какую-нибудь партию один.

solista (итал.),

Солистка — то же, что солист (женск.).

soloist (англ.), soliste (франц.), Solistin (нем.), solista (donna) (итал.), solista (mujer) (исп.).

Солитаментэ — муз. термин, указывающий на исполнение обыкновенным образом, без специальных приемов.

solitamente (итал.).

სო დე ბასკი — ნახტომი ერთი ფეხიდან მეორეზე, გვერდზე გადაადგილებით და ერთი ან ორი მობრუნებით ჰაერში, რომლის დროს ცალი ფეხი გაქიმულია, ხოლო მეორე — მოხრილ მდგომარეობაში (ცერით მუხლთან).

„შინაარსი“ (ხელოვნ.) — ხელოვნების ან ლიტერატურული ნაწარმოების ერთ-ერთი შემადგენელ ნაწილთაგანი, რომელსაც წამყვანი როლი ენიჭება. ხელოვნების ნაწარმოების შინაარსის საფუძველს შეადგენს მხატვრის საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი იდეა.

„თანადასრულებულობა“ (ხელოვნ.) — გაგება, რომელიც განსაზღვრავს, ესთეტიკურ განცდას, აღმქმელი სუბიექტის თანაშემოქმედებით დამოკიდებულებას ხელოვნების კონკრეტული ნაწარმოებისადმი, როცა საკუთარ თავში დასრულებული, მაგრამ ინერტული და უმოძრაო ნაწარმოები (ქანდაკება, სურათი და ა. შ.) მაყურებლის მიერ აღიქმება როგორც კვშმარტი მოქმედება და ა. შ.

სოინარი ანუ ლარქემი (მუს.) — ძველებური ქართული ხალხური საყარაო. სხვადასხვა სიგრძის ლერწმის 6 ლეროსაგან დამზადებული ფლიტა. ლეროები განლაგებულია ერთ რიგად იმგვარად, რომ უერო გრძელი ლერო ხედება შეუძლი.

სოლისტი — მონღოალი, მუსიკოსი, ან მოუკვავე, რომელიც მარტო ასრულებს რაიმე პარტიას.

სოლისტი ქალი — იგივე, რაც სოლისტი (მღ.).

სოლისტი ქალი — იგივე, რაც სოლისტი (მღ.).

სოლისტი ქალი — იგივე, რაც სოლისტი (მღ.).

სოლიტამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, ჩვეულებრივ შესრულებას, სპეციალური სერებების გარეშე.

Соллечи тандо — музыкальный термин, указывающий на торопливое, ускоряющее исполнение.

sollicitando (итал.).

Соло—муз. произведение или отдельная партия, предназначенная для одного исполнителя.

solo (итал.).

Соль (муз.) — 1. Одно из семи слоговых названий звуков; соответствует буквенному обозначению G или g [გ].

2. Строй транспонирующих инструментов (in G), звучащих на два с половиной тона ниже, чем написаны их ноты; в этом строе в настоящее время применяется альтовая флейта.

3. Название ключа.

sol (лат.), G (англ.), sol (франц.), G (нем.), sol (итал.), sol (исп.).

Соляризация (кино) — фотографический эффект, заключающийся в том, что при большой засвеченности фотоматериала оптическая плотность, получаемая на нем, после проявления уменьшается с увеличением экспозиции, а не наоборот, как это имеет место при умеренных экспозициях. Вследствие соляризации негативные изображения или его части превращаются в позитивные. Полная С. наступает при чрезмерно длительном экспонировании фотоматериала, частичная — при наличии яркой детали в объектах съемки (солнца, мощной лампы и др.). Эффект С. иногда используется как одно из изобразительных средств операторского мастерства (особенно в цветном фильме).

solarisation (франц. от лат. solaris), solarisation (англ.), Solarisation (нем.), solarizzazione (итал.), solarización (исп.).

Сон (муз.) — 1. На Кубе и в странах Центральной Америки — общее наименование различных ритмико-мелодических форм народной музыки.

2. Кубинская песня, сочетающая черты испанского романса с остро синкопированными ритмами негритянской музыки.

son (исп.)

სოლეიტანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს აჩქარებით შესრულებას.

სოლო — მუსიკალური ნაწარმოები ან ცალკე პარტია განკუთვნილი ერთი შემსრულებლისათვის.

სოლი (მუს.) — 1. ერთ-ერთი — ბეგრათა შვიდ მარცვლოვან დასაქვებათაგან. შეესაბამება ასოებრივ აღნიშვნას G ან g [გე].

2. ტრანსპონირებული საშუს. საკრავების წყობა (in G), რომელიც დაწერილიან შესრულებით 2 1/2 ტონით ქვემოთ ეღერენ; ამჟამად ამ წყობაში გამოიყენება ალტის ფლეიტა.

3. გასაღების სახელწოდება.

სოლარიზაცია (კინო) — ფოტოგრაფიული ეფექტი, რომელიც გამოიხატება იმაში, რომ შექმნილი მატერიალზე მასალაზე სინათლის ხანგრძლივი ზემოქმედებით, გააღიანებს შემდეგ მიიღება შესუსტებული ობიექტის სიმკვლევე იქ, სადაც ხანგრძლივი იყო ექსპოზიცია და არა პირაქით, როგორც ზომიერი ექსპოზიციების დროს. ს. ის შედეგად ნეგატიური გამოსახულება ან მისი ნაწილი გადაიქცევა პოზიტივად. სრული ს. წარმოიქმნება შექმნილი მასალის განსაკუთრებით ხანგრძლივი ექსპონირების შედეგად, ნაწილობრივ კი — როდესაც გადაღების ობიექტში არის კონტრასტული დეტალები (სუნე, ძლიერი შექვის ნაჯერა და სხვ.) ს. ეფექტი გამოიყენება ხოლმე როგორც ერთ-ერთი გამომსახველობითი საშუალება კინოსაოპერატორო ხელოვნებაში (განსაკუთრებით ფერად ფილმებში).

სონი (მუს.) — 1. კუბაზე და ცენტრალური ამერიკის ქვეყნებში — ხალხური მუსიკის სხვადასხვა რიტმულ-მელოდიური ფორმების საერთო სახელწოდება.

2. კუბური სიმღერა, რომელშიც ესპანური რომანსის ნიშნები შეტყუებულია ხანგრძლივი მუსიკის მახვილად სინკოპირებული რიტმებთან.

«Сонг» — сольная песня, которую Брехт вводит в свои пьесы. Эти песни не всегда исполняются как бы «по ходу действия», естественно вписываясь в то, что происходит на сцене. Напротив, они часто подчеркнута выпадают из действия, прерывают и «очуждают» его, будучи исполняемы на авансцене и обращены непосредственно в зрительный зал. Брехт специально акцентирует этот момент ломки действия и переноса спектакля в другую плоскость: во время исполнения «сонгов» с колосников спускается особая эмблема или на сцене включается особое «сонговое» освещение. «Сонги» тоже, что «реплика в сторону» (прием в традиционной драме). Эта старая театральная условность, приняв форму «сонгов», переходит в пьесах Брехта в новое художественное качество. Назначение «сонгов» и хоров у Брехта, в принципе, одинаково.

song (англ.).

Сонористика — современная отрасль музыкального искусства, ставящая сознательный акцент на красочно-тембровых свойствах и фактуре звука; воспроизводится как с помощью традиционных инструментов, так и синтезаторов звука.

sonorisme (франц.), sonorism (англ.), Sonorismus (нем.), sonorismo (итал.), sonorismo (исп.).

Сооружения театральные (арх.) — закрытые или открытые сооружения, предназначенные для драматических, музыкальных и других сценических представлений. С. т. состоят из двух групп помещений — зрительской и сценической. Соотношения между этими двумя группами и их построение видоизменяются в соответствии с характером представления и оформления.

theatrical erections (англ.), édifices de théâtre (франц.), Theateranlage (нем.), impianti di teatro (итал.), erección teatral (исп.).

Сопрано (муз.) — 1. Самый высокий женский певческий голос. Диапазон: от c^1 до c^3 . Необходимое качество С. — хорошо

„სონგი“ — სოლო სიმღერა, რომლებიც ჩართული აქვს თავის პიესებში ბრეხტს. ეს სიმღერები ყოველთვის როდო შეესატყვისება სცენაზე მიმდინარე მოქმედებას. პირაქით, ზოგჯერ განეგებ წყევტს და „აუცხოებს“ მოქმედებას, თუნდაც იმით, რომ ავანსცენაზე სრულდება და უშეფლოდ მაყურებლისადმი მიმართული. ბრეხტი საგანგებოდ ხაზს უსვამს მოქმედების შეწყვეტასა და სხვა სიბრტყეზე მის გადატანას: „სონგის“ შესრულების დროს ცხაურიდან ჩამოშვება სპეციალური ემბლემა, ანდა სცენაზე ჩართავენ საგანგებო „სასონგო“ შუქს. სონგი იკივია, რაც „რეპლიკა განზე“ (ტრადიციული დრამის ხერხი). ეს ქველებური თეატრალური პირობითობა „სონგის“ ფორმით ბრეხტის პიესებში ახალი მხატვრული თვისებითაა წარმოდგენილი. ბრეხტის პიესებში არსებობდა ერთადერთი მნიშვნელობისაა „სონგი“ და ქორო.

სონორისტია — მუსიკალური ხელოვნების თანამედროვე განმტობა, რომელიც შეგნებულად ამახვილებს ყურადღებას ბგერის ტემბრულ და ფაქტურულ თვისებებზე: მიიღება როგორც ტრადიციული საკრავების, ისე ბგერის სინთეზატორებს მეშვეობით.

თეატრალური ნაგებობები (არქიტ.) — დახურული და ღია ნაგებობები, რომლებიც განკუთვნილია დრამატული, მუსიკალური ან სხვა სცენური წარმოდგენებისათვის. თეატრალური ნაგებობა შედგება შენობის ორი ქვეფსაგან — მაყურებელთათვის განკუთვნილისა და სცენურისაგან. თანაფარობა ამ ორ ქვეფს შორის და მათი აღნაგობა იცლება წარმოდგენისა და მისი გაფორმების ხასიათის მიხედვით.

სოპრანო (მუს.) — 1. ყველაზე მაღალი სსიმღერო ხმა. დააპზონი ვრცელდება c^1 -დან c^3 -მდე. სოპრანოს აუცილებელი თვისებია კარგად გან-

развитый т. и. головной регистр. С. обла-
дают обычно женщины и дети. В хоре осо-
бенно красиво звучат голоса мальчиков
(т. и. дисканты). В XVI—XVIII вв. бы-
ло широко распространено пение «кастра-
тов-певцов», т. и. сопранистов. Суще-
ствуют три основные разновидности жен-
ских С.: драматическое, лирическое и коло-
ратурное. Драматическое С. отличается
большой силой звучания на всем диапазо-
не, плотным нижним регистром. Бывает
также лирико-драматическое С.

2. Самый высокий голос в хоре.

soprano (итал.).

Соразмерность (*арх*) — совершенная гар-
мония всех членов сооружения, которую
древние греки называли «эвритмией».

proportionality (*англ.*), proportion (*франц.*), Angemessenheit, Proportionalität (*нем.*),
commisurazione, proporzionalita, adeguamento (*итал.*), proporción, correspondencia (*исп.*)

Сортенко — старинный испанский (баск-
ский) танец с пунктирным ритмом, порой
с сикопамп. Счет 5/8. Музыкальная форма
С. использована в топадилях конца
XVIII в., в ф/п. произведениях Альбениса.

zortzico (исп.).

Состенуто — музыкальный термин, ука-
зывающий на сосредоточенное и ритми-
ческое исполнение с выдерживанием темпа
(обычно умеренный).

sostenuto (итал.).

Cote — 1. Прыжок с двух ног на две с
сохранением в воздухе и при приземлении
первоначальной позиции;

2. Термин, приложенный к основному
па, указывает на то, что это па должно
быть исполнено в прыжке.

sauté (франц.).

Соти — комедийно-сатирический жанр
французского театра XV—XVI вв., разно-
видность фарса. Возник на основе ср. век.
пародийно-шутовских игр «дураков». В

эпиграфическом и лирическом репертуаре.
Сопрано — это высший и самый тонкий
голос. В хоре особенно красиво звучат
голоса мальчиков (т. и. дисканты). В XVI—XVIII вв. было широко распространено пение «кастров-певцов», т. и. сопранистов. Существуют три основные разновидности женских С.: драматическое, лирическое и колоратурное. Драматическое С. отличается большой силой звучания на всем диапазоне, плотным нижним регистром. Бывает также лирико-драматическое С.

2. Самый высокий голос в хоре.

თანაზომიერება (არქიტ.) — ნაგებობათა ყვე-
ლა ნაწილის სრულა პარპონა. რასაც ძველ ბერძ-
ნები უწოდებდნენ „ევრიტმიას“.

სორტენკო — ძველებური ესპანური (ბასკური)
ცეცა პუნქტირული რიტმით, ზოგჯერ სინკოპე-
ბით. იქნებოდა 5/8. ს.-ს მუსიკალური ფორმა გამოყე-
ნებულია XVIII ს. დასასრულის ტონადოლეში,
ალბენისის საფორტეპიანო ნაწარმოებებში.

სოსტენუტო — მუსიკალური ტერმინი, რომე-
ლიც მიუთითებს გულსუერით, რიტმულად ზუსტ
შესრულებას. ტემპის (ჩვეულებრივ — ზომიერი)
დაკითხ.

სოტე — 1. ნახტომი ორიდან ორ ეკვ. ისე
რომ პერპონიაც და ძირს დაშვებისასაც შენარჩუ-
ნებულია პირველდაწყებითი პოზიცია.

2. ტერმინი ს.-ს დართვა ძირითადი პასაჟის
მიუთითებს. რომ ეს ექანასენელ უნდა შესრულ-
დეს ნახტომში.

სოტი — ფრანგული თეატრის კომედია-სა-
ტირული ენარი XV—XVI საუკ., ფარსის ერთ-
ერთი სახეობა. წარმოშვა შუა საუკუნეების
„პრიყების“ პაროდული-მასხარული თამაშების

С. все персонажи выступали в обликии «дураков», аллегорически изображавших разные общественные пороки.

sotie (франц.).

Sousedska — чешский народный круговой танец в 3-дольном размере, исполняется плавно, размеренно, в умеренном темпе. С.—преимущественно танец пожилых; родственен «лендлеру».

sousedska (чеш.).

Соффит — 1. Видимая снизу поверхность какой-нибудь архитектурной детали, напр., нижняя поверхность архитрава, слезника карниза между модильонами, архивольта арки и т. п.

2. Ряд ламп, размещенных сверху и по бокам сцены.

sofiitto (итал.), soffit lamp, tubular lamp (англ.), soffite (франц.), Soffite (нем.), soffito (исп.).

Социалистический реализм — творческий метод, основанный на правдивом, исторически-конкретном изображении действительности в ее революционном развитии. Опираясь на опыт всей предшествующей художественной культуры, и прежде всего, реалистического искусства, С. р. выступает как его новый, высший исторический этап. Ростки С. р. в искусстве появляются в XIX в., в пору выхода на историческую арену рабочего класса и формирования коммунистической идеологии, однако окончательно он отчеканивается и развивается на почве социального опыта XX в., и, в первую очередь, опыта Октябрьской социалистической революции как обобщение практики нового, революционного искусства. С. р. предполагает широкий диапазон жанров и художественных форм, который отражает в конечном счете богатство и многообразие действительности. Метод С. р. открывает перед искусством широкие горизонты, которые определяют его место в современной прогрессивной художественной культуре.

socialist realism (англ.), socialiste réalisme (франц.), realismo socialista (итал.), realismo socialista.

საფუძველზე. სოტის წარმოდგენებში ყველა პერსონაჟს „ბრიყვის“ გარეგნობა ჰქონდა და ისინი ალეგორიულად განსახიერებდნენ საზოგადოების სხვადასხვაგვარ მანკიერებას.

სოუხედსკა — ჩეხური ხალხური წრიული ტეკვა სამწილად ზომით. სრულდება ჩარნარად, თანაზომიერად, თავშეკავებულ ტემპით. ს. უფრო მეტად ხანდაზმულთა ტეკვაა. ენათესავება ლენდლერს.

სოფიტი — 1. რომელიმე არქიტექტურულ დეტალის ზედაპირი, რომელიც ქვემოდან ჩანს, მაგალითად: ქვედა ზედაპირი არქიტრავისა, კარნიზის საცრემლისა მოდელიონებს შორის, თაღის არქივოლტისა და სხვ.

2. სცენის თავზე ან მის გვერდებზე განლაგებული სანათების რიგი.

სოციალისტური რეალიზმი — შემოქმედებითი მეთოდი, რომელიც ემყარება სინამდვილის მართლად, ისტორიულ-კონკრეტულად ასახვას მის რევოლუციურ განვითარებაში. მთელი წარსული მხატვრული კულტურისა და, პირველ რიგში, რეალისტური ხელოვნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, სოციალისტური რეალიზმი მის ახლებურ, უმაღლეს ისტორიულ ეტაპს წარმოადგენს. ხელოვნებაში სოციალისტური რეალიზმის ჩასახვა იწყება XIX საუკუნეში, როდესაც ისტორიის ასპარეზზე გამოდის მუშათა კლასი და ყალიბდება კომუნისტური იდეოლოგია, მაგრამ საბოლოოდ იგი ყალიბდება და ვითარდება XX საუკუნის სოციალური გამოცდილებისა და, პირველ რიგში, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამოცდილების საფუძველზე, როგორც ახალ, რევოლუციური ხელოვნების პრაქტიკის განზოგადება.

სოციალისტური რეალიზმი გულისხმობს ენარებისა და მხატვრული ფორმების ფართო დიაპაზონს, რომელიც, საბოლოო ჯამში, ასახავს რეალური სინამდვილის მრავალფეროვნებას.

სოციალისტური რეალიზმის მეთოდი ხელოვნების წინაშე ხსნის ფართო პორიზონტებს, რომლებიც განსაზღვრავენ მის ადვილს თანაქდროვე პროგრესულ მხატვრულ კულტურაში.

(франц.), sozialistischer Realismus (нем.),

Спектакль — театральное представление, зрелище, создаваемое средствами сценического искусства.

spectacle, représentation (франц.), spectacle, performance (англ.), Vorstellung (нем.), spettacolo, rappresentazione (итал.), espectáculo, representación (исп.).

Специальные записи звука (кино) — записи, производимые при ускоренном и замедленном движении звуконосителя в целях искажения голосов действующих лиц или музыкальных инструментов при воспроизведении. Необходимость получения таких искаженных звучаний встречается в фильмах-сказках, научно-фантастических и мультипликационных фильмах.

special sound recording (англ.), spécial entrérégistement du son (франц.), spezielle Tonaufzeichnung (нем.), speciale registrazione sonora (итал.), especial registracion del sonido (исп.).

Специализированные киносъемочные аппараты — К. а. весьма разнообразны по своим эксплуатационным данным и конструкции. К числу их относятся агрегаты из трех К. а. для съемки панорамных фильмов и агрегаты из одиннадцати К. а. — для съемки кругорамных ф., а также спец. К. а. для трюковой и комбинированной киносъемки, съемки мультфильмов, рентгеновской и для различных исследовательских киносъемок и научной документации.

special camera (англ.), cinéma appareil spécial (франц.), Spezialfilmkamera (нем.), apparecchio cinematografico speciale, cinerepresa speciale (итал.), aparato cinematográfico especial, cámara cinematográfica especial, tomavistas especial (исп.).

Спиккато — музыкальный термин, указывающий, что при игре на смычковых инструментах стаккато следует исполнять подпрыгивающим смычком, отдельным движением на каждую ноту (с отрывом от струны).

spiccato (итал.).

Спильендз-чური (муз.) — 1. Грузинский ударный инструмент, употребляемый в военных оркестрах.

2. Большая нагара.

spilendz-churi (груз.).

სპექტაკლი — თეატრალური წარმოდგენა, სანახაობა, რომელიც შექმნილია სცენური ხელოვნების საშუალებით.

ხმის სპეციალური ჩაწერა (კინოფილმში) — ხმის ისეთი ჩაწერა, რომელიც წარმოებს ბგერათმკარებლის აჩქარებულ ან შენელებულ მოძრაობისას, ასეთი ჩაწერის მაზანია მოქმედი პირების ლაპარაკის ან სარეჟისო საყრდენების განგებ დაზარალება, რაც ხშირად საჭიროა ხოლმე ფილმ-ზღაპრებში, სამეცნიერო-ფანტასტიკურ და მელტოდრამატულ ფილმებში.

სპეციალიზირებული კინოგადაღებუა აპარატები — ე. ა. -ბი განსხვავებული კონსტრუქციით და საქმედატალო მონაცემებით. მათ რიცხვს განეკუთვნება სამკამეროანი აგრეგატი, რომელიც განეკუთვნილია პანორამული (სინერამა) ფილმების გადასაღებად, თერთმეტკამეროანი აგრეგატი — წრიული (ციკლორამა) ფილმის შესაქმნელად, აგრეთვე სპეციალური ე. ა.-ები კინონირებულ, მელტოდრამების, რენტგენოგრაფიულ-სათვის, სხვადასხვა კვლევითი და სამეცნიერო ინფორმაციის კინოდოკუმენტაციის შესაქმნელად.

სპიკატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ სიმებიან საკრავებზე დაკრის დროს სტაკატო უნდა შესრულდეს მატრეაზი ხუმით. ცალკეული მოძრაობით თითოეულ ნოტზე (სიზისაგან ხმის მოწყვეტით).

სპილენძ-ჭური (მუს.) — 1. სამხედრო ორკესტრებში მიღებული ქართული დასარტყამი საკრავი.
2. დიდი ნაგარა.

Спиричуэль (*муз.*) — духовный гимн американских негров.

spiritual (*англ.*).

Спортивное кино — область киноискусства, объединяющая художественные, документальные, научно-популярные, учебные и мультипликационные фильмы, посвященные физической культуре и спорту.

sport motion-picture (*англ.*), *sport film* (*франц.*), *Sportspielfilm*, *Sportkino* (*нем.*), *pellicola sportiva* (*итал.*), *pelicula deportiva* (*исп.*).

Сплошное натурное освещение (*кино*) — в пасмурную погоду объект и фон освещены рассеянным, как бы сплошным светом неба. Спектральный состав света и освещенность объекта съемки зависят от высоты солнца (времени дня) и плотности облачного покрова. Светотень отсутствует, объемно-пластические формы предметов и глубина пространства выявляются слабо. Достаточное для экспозиции сплошное освещение благоприятно, как правило, для цветной съемки.

intire natural illumination (*англ.*), *éclairage naturel* (*франц.*), *vollige Frontbeleuchtung* (*нем.*), *illuminazione naturale totale* (*итал.*).

Средняя аттическая комедия — разновидность древнегреческой комедии. Получила распространение в Афинах в IV в. до н. э. Поражение Афин в Пелопонесской войне (431—404 гг. до н. э.) значительно ослабило размах политической сатиры, присущей древней аттической комедии в V в. до н. э. В сменявшей ее С. а. к. личные выпады против политических деятелей встречались лишь эпизодически. Характерной чертой С. а. к. являлось изображение повседневной жизни и бытовых типов. В ней почти отсутствовали партии хора, выступления которого превратились в интермедии, не связанные с ходом действия.

middle attic comedy (*англ.*), *comédie attique moyen* (*франц.*), *mittelattische Komödie* (*нем.*), *commedia media attica* (*итал.*), *comedia media atica* (*исп.*).

სპირიჩუელ-ი (*მუს.*) — ამერიკელი ზანგების სასულერო ჰიმნი.

სპორტული კინო — კინოხელოვნების სფერო, რომელიც აერთიანებს ფიზიკური კულტურისა და სპორტის თემებზე გადაღებულ მხატვრულ, დოკუმენტურ, სამეცნიერო-პოპულარულ. სასწავლო და მულტიპლიკაციურ ფილმებს.

ერთიანი ნატურული განათება (*კინო*) — ღრუბლიან ამინდში, ობიექტი და ფონი განათებულია გაფანტული, თითქოსდა ცის შუქით. სინათლის სპექტრული შემადგენლობა და გადაღების ობიექტის განათებულობა დამოკიდებულია ცაზე მზის დგომის წერტილზე (დღის დროზე) და ორუბლების სიმკვრივეზე. შუქ-ჩრდილები არ არის, სუსტადაა გამოხატული სავანების მოცულობით-პლასტიკური ფორმები და სივრცის სიღრმე. ამგვარი განათება, თუ ის ექსპოზიციისთვის საკმარისია, კარგ შედეგებს იძლევა განსაკუთრებით ფერად ფირზე გადაღებისას.

compact naturel (*ფრანც.*), *vollige Frontbeleuchtung* (*იტალ.*), *alumbardo natural total* (*ისპ.*).

შუა ატიკური კომედია — ძელებერძული კომედის სახესხვაობა. გავრცელდა ათენში ძვ. წ. IV საუკ. ათენის დამარცხებამ პელოპონესის ომში (ძვ. წ. 431—404 წწ.) მნიშვნელოვნად დააძაბუნა პოლიტიკური სატირა, რომელიც ახასიათებდა ძველ ატიკურ კომედიას ძვ. წ. V საუკუნეში. ჰენელი კომედიის შემკველელ შ. ა. კ.-ში პოლიტიკურ მოღვაწეთა წინააღმდეგ გაიშვლა მხოლოდ ეპიზოდურ ხასიათს ატარებდა; შუა ატიკური კომედიისათვის დამახასიათებელი იყო ყოველდღიური ცხოვრების ყოფილი ტიპების ასახვა. მასში თითქმის არ იყო ქოროს პარტიები. ქოროს გამოსვლები ინტერმედიად იქცა, რაც დაკავშირებული არ იყო მოქმედების მსვლელობასთან.

Средний план (*кино*) — 1. Изображение человека до колен.

2. План, в котором может быть размещена небольшая группа людей.

medium shot (*англ.*), plan moyen (*франц.*), Mittelzulnahme, Halbnahaufnahme. Halbnahе (*нем.*), medio piano (*итал.*), medio piano (*исп.*).

Средник (*арх.*) — дополнительныи горизонтальный элемент окна, который вводят в коробку между фрамугой и створками.

crossrail (*англ.*), traverse de fenêtre (*франц.*), Türquerträger (*нем.*), crociera (*итал.*), travesaño de ventana (*исп.*).

Средняя часть (*муз.*) — 1. Второй раздел трехчастной формы.

2. В некоторых фугах второй раздел, входящий в состав свободной части и представляющий ряд приведенный темы не в главной тональности.

middle-joint, ternary, binary form sections (*англ.*), corps du milieu (*франц.*), Mittelteil (*нем.*), pezzo medio (*итал.*), pieza media (*исп.*).

Стальная гравюра — см. Резцовая гравюра.

steel cut, steel engraving, steelplate engraving (*англ.*), sidérogaphie, gravure d'acier (*франц.*), Stahlgravüre (*нем.*), stampa d'acciaio (*итал.*), estampa de acero (*исп.*).

Стальной (*цвст*) — светло-серый с оттенком, похожий цветом на сталь.

steel-grey (*англ.*), gris-fer (*франц.*), stahlfarben, stahlgrau, (*нем.*), colore d'acciaio (*итал.*), color de acero (*исп.*).

Станковая живопись — произведением станковой живописи — картинной называется произведение, обладающее самостоятельным значением, не связанное с определенным местом; название происходит от «станка» — мольберта.

easel painting (*англ.*), peinture de chevalet (*франц.*), Tafelmalerai (*нем.*), pittura a cavalletto (*итал.*), pintura de caballete (*исп.*).

Станковая скульптура — вид скульптуры, не связанной с определенным архитектурным окружением.

easel sculpture (*англ.*), sculpture de chevalet (*франц.*), Tafelsculptur (*нем.*), scultura a cavalletto (*итал.*), escultura de caballete (*исп.*).

საშუალო ხედი (*კინო*) — 1. ადამიანის გამოსახულება მუხლებამდე.

2. ხედი, რომელშიც დაეტევა ადამიანების მცირე ჯგუფი.

საშუალოდო (*არქიტ.*) — ფანჯრის დამატებითი ჰორიზონტალური ელემენტი, რომელიც შეყავთ დარბაზს და ფრამუგას შორის მოთავსებულ ყოლოფში.

შუა ნაწილი (*მუს.*) — 1. შანწილიანი ფორმის მეორე ნაწილი.

2. მეორე ნაწილი ზოგიერთ ფუგაში. რომელიც თავისუფალი ნაწილის შემადგენლობაში შედის და წარმოადგენს თემის რაგ ვატარებებს არამთავარ ტონალობაში.

ფოლადის გრავიურა — იხ. კვეთილი გრავიურა.

ფოლადის (*ფერ*) — ღია ნაცრისფერი ელვარებით, ფერა ფოლადის მსგავსი.

დაზგური ფერწერა — დაზგური ფერწერის ნაწარმოები — სურათი ეწოდება ქმნილებას, რომელსაც აქვს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა, არაა დამკვირვებელი განსაზღვრულ ადგილთან; საბეჭდო ფორმა წარმოადგება დაზგა — მოლპერტოდან.

easel painting (*ანგლ.*), peinture de chevalet (*ფრანც.*), Tafelmalerai (*ნემ.*), pittura a cavalletto (*იტალ.*), pintura de caballete (*ისპ.*).

დაზგური ქანდაკება — ქანდაკების სახე. რომელიც არ უკავშირდება განსაზღვრულ არქიტექტურულ გარემოს.

easel sculpture (*ანგლ.*), sculpture de chevalet (*ფრანც.*), Tafelsculptur (*ნემ.*), scultura a cavalletto (*იტალ.*), escultura de caballete (*ისპ.*).

Станковое искусство — термин, которым обозначаются произведения живописи, скульптуры, графики, имеющие самостоятельный характер, не связанные с определенным местом, прямым декоративным или утилитарным назначением. Термин происходит от «станка» (мольберт живописца, станок скульптора), на котором создается, как правило, произведение С. II.

easel art (англ.), art de chevalet (франц.), arte de caballete (исп.).

Старение киноплёнки — естественное ухудшение фотографических и механических свойств, происходящее при хранении киноплёнок. Изменение фотографических свойств светочувствительного слоя из-за старения обычно заключается в постепенном уменьшении его общей и спектральной светочувствительности, снижения коэффициента контрастности, росте вуалей.

wear of film (англ.), film fatigue (use), film mise hors de usage (франц.), Abnutzung des Films (нем.), consumato (usato) (итал.), desgastada (usada) (исп.).

Стар-ритм (муз.) — первоначальный ритм джаза на первом этапе его существования; особенность его — акцентировка слабых долей такта.

sta-rhythm (англ.).

Стасим — в др.-греч. трагедии песня между «эпизодиями». Исполнялась хором, стоящим перед зрителями. С. состоял из неск. «спизгий», иногда сопровождался «гипорхемией». Размеры и содержание С. менялись.

stasimo (греч.).

Статист — в дореволюционном театре актер, исполняющий роли без слов (или состоящие из нескольких слов), участник массовых сцен. С. набирались обычно из случайных людей. В настоящее время в советском театре в эпизодических ролях и массовых сценах выступают актеры, окончившие, как правило, театральные учебные заведения.

от лат. stare super, extra (англ.), figurant, comparse (франц.), Statist, stumme Person, Komparse (нем.), comparsa (итал.), figurante, comparsa (исп.).

დაზგური ხელოვნება — ტერმინი, რომლითაც აღინიშნება ფერწერის, ქანდაკების, გრაფიკის ნაწარმოებები. აქვთ დამოუკიდებელი მნიშვნელობა და არ არიან დაკავშირებული განსაზღვრულ ადგილთან, არა აქვთ დეკორატიული ან უტილიტარული დანიშნულება. ტერმინი წარმოადგება „დაზგადან“ (ფერწერის მოღებრტი, მოქანდაკის დაზგა), რაზედაც როგორც წესი იქმნება დაზგური ხელოვნების ნაწარმოები.

Tafelkunst (нем.), arte a cavalletto (იტალ.),

კინოფირის დაძველება — ხანგრძლივი შენახვისას კინოფირის ფოტოგრაფიული და მექანიკური თვისებები უარესდება. შენახვისას ფირის შექმგარძნობაარე ფენის შეცვლა იმით გამოიხატება, რომ თანდათან კლებულობს მისი საერთო და სპექტრალური შექმგარძნობაიარობა, ეცემა კონტრასტულობის კოეფიციენტი, კარბობს ვუალ (ბუნდლოვნება).

სტა-რიტმი (მუს.) — ჯაზის პირველადი რიტმი მისი არსებობის პირველ ეტაპზე; მისი თავისებურებაა მახვილი ტაქტის სუსტ დრაზზე.

სტასიმი — ძველბერძნულ ტრაგედიაში სიძღვრა „ეპისოდებს“ შორის. მას მყოურებელთა წანაშე ასრკლებდა ქორო. სტასიმი შედგებოდა რამდენიმე „სიზიგისაგან“, ზოგჯერ თან ახლდა „ჰიპორქემა“. სტასიმის ზომა და შინაარსი ცვალებადი იყო.

სტატისტი — რევოლუციის წინადროინდელი თეატრის მსახიობი, უსიტყვო როლის (ანდა რამდენიმე სიტყვისაგან შემდგარი) შემსრულებელი, მასობრივი სცენების მონაწილე. ს. იყვანდნენ შემთხვევითი მოქალაქეთაგან. დღეს, საბჭოთა თეატრში ეპიზოდურ როლებში და მასობრივ სცენებში გამოდიან მსახიობები, რომელთაც დამთავრებული აქვთ თეატრალური სასწავლო დაწესებულება.

Статическая акробатика (цирк) — в основе С. а. сохранение равновесия во всевозможных положениях: стойки, колонны, упражнения на першах и т. п.

static acrobatics (*англ.*), acrobatie statique (*франц.*), statistische Akrobatik (*нем.*), acrobazia statica (*итал.*), acrobacia estática (*исп.*).

Статуя — скульптурное изображение фигуры человека (или животного) во весь рост.

statua (*лат.*), statue (*англ.*), statue (*франц.*), Statue (*нем.*), stàtua (*итал.*), estatua (*исп.*).

Стаффаж — второстепенные элементы живописной композиции, напр., человеческие фигуры в пейзаже или пейзажи и бытовая обстановка в жанровой картине.

Staffage (*нем.*).

Стека — деревянная палочка, которой скульптор пользуется при лепке из глины, воска и т. п.

stéca (*итал.*).

Стела (арх.) — вертикально стоящая каменная плита (надгробная, мемориальная) с надписью или рельефным изображением.

от *греч.* stèle.

stèle (*англ.*), stèle (*франц.*), Stele (*нем.*), stèle (*итал.*), estela (*исп.*).

Стена городская — стена, окружающая средневековый город и имеющая один или несколько входов.

town wall (*англ.*), enceinte de la ville (*франц.*), Stadtmauer (*нем.*), muro di città (*итал.*), muro de la ciudad (*исп.*).

Стена капитальная (арх.) — основная стена здания, служащая опорой для крыши, в отличие от перегородок.

partition wall, supporting wall (*англ.*), paroi portante, mur portant, mur principal (*франц.*), Tragwand, Tragmauer (*нем.*), muro maestro (*итал.*), pared maestra (*исп.*).

Стенная живопись — живопись, непосредственно связанная с архитектурой (тематическая роспись архитектурных сооружений, монументальная живопись).

mural painting (*англ.*), peinture murale (*франц.*), Wandmalerei (*нем.*), pittura murale (*итал.*), pintura mural (*исп.*).

ხატკეური აკრობატია (ცირკი) — სტატუე-რი აკრობატის შესრულებას ძირითადია წონასწორობის შენარჩუნება ყოველგვარ მდგომარეობაში: ხელყრები, სვეტები, ვარკიშები პერშებზე და ა. შ.

ქანდაკება — ადამიანის (ან ცხოველის) მთელ ფიგურას სვეტებზე.

ხატავა — ფერწერული კომპოზიციების მეორეხარისხოვანი ელემენტები. მაგ.: ადამიანის ფიგურები პეიზაჟში ან პეიზაჟები და ყოფითი გარემო განრეულ სურათებში.

ხტეც — ხს. ჩხობისებო ინსტრუმენტი, რითაც მოქანდაკე სარგებლობს თიხით, სანთლით და სხვ. ძეგლის დროს.

ხტელა (არქიტ.) — ვერტიკალურად დაყენებული ქვის ფილა (საფლავზედა, მემორიალური) წარწერით ან რელიეფური გამოსახულებით.

ქალაქის გალავანი — შუა საუკუნეების ქალაქის გარშემო აგებული კედელი ერთი ან რამდენიმე შესასვლელით.

კაპიტალური კედელი (არქიტ.) — შენობის მთავარი კედელი, რომელზედაც დაყრდნობილია სახურავი (ტიბრებისაგან განსხვავებით).

კედლის ფერწერა — ფერწერა, რომელიც უშუალოდ დაკავშირებულია არქიტექტურასთან (არქიტექტურულ ნაგებობანის თემატური მოხატულობა; მონუმენტური ფერწერა).

Стереоскопическое кино — киносъёмка и демонстрация кинофильмов с помощью специальных средств, в результате применения которых зрители видят трёхмерное, объёмное изображение, не ограниченное плоскостью экрана.

stereoscopic film, three-dimensional film, 3-D film (англ.), film (cinema) en relief (франц.), Raupfilm, Reliefilm (нем.), film stereoscopico (итал.), film en relieve (исп.).

Стереофония (в электромузыке) — пространственная координация звуковой генерации для получения желаемой направленности слышимости. Может быть двух- и трех-мерная.

stereophony (англ.), stéréophonie (франц.), Stereophonie (нем.), stereofonia (итал.), estereofonia (исп.).

Стереохромия — рисунки на стенах красками, смешанными с растворимым стеклом. Поверхность расписываемой стены на всем своем протяжении покрывалась известковой штукатуркой, которая по высушиванию транилась раствором фосфорной кислоты, чтобы делать ее более пористой и более способной принимать на себя краски. На подготовленной таким образом стене выполняется рисунок, и живопись ведется красками, разведенными чистой водой.

от греч. stereos и chroma.

stereochromy (англ.), stéréochromie (франц.), Stereochromie (нем.), stereocromia (итал.), estereocromia (исп.).

Стереозеркало — устройство, отражающее или пропускающее просируемое на него стереоизображение с разделением (сепарацией) его на правое и левое.

stereoscreen (англ.), écran en relief (франц.), Stereoschirm (нем.), stereoschermo (итал.), estereo pantalla (исп.).

Стилизация (изобр. иск.) — 1. Утрирование в сторону декоративности форм, линий, пластики, цветового строя и т. д.
2. Обобщенное, упрощенно-схематическое

სტერეოსკოპული კინო — კინოგადაღება და კინოფილმების ჩვენება სპეციალური საშუალებებით, რომელთა გამოყენების შედეგად მაყურებელი ხედავს სამგანზომილებიან მოცულობით გამოსახულებას, რომელიც ეკრანის სიბრტყით არაა შექმთარგულელი.

სტერეოფონია (ელექტრომუს.) — ბგერითი გენერაციის სივრცობრივი კოორდინაცია ელერადობის სათანადო მიმართულების მისაღებად. შესაქმნა იყოს ორ და სამგანზომილებიანი.

სტერეოქრომია — ნახატები კედლებზე ხსნად მინაში შერეული საღებავებით. მოსახატი კედლის ზედაპირი მთელ მის განდენილობაზე იფარებოდა კირის ბათქაშით, რომელიც გამრობის შემდეგ იწამლებოდა ფოსფორის მკაქით, რათა გაეაძაღ უფრო ფორიანი და საღებავების უფრო კარგად მიმზიდავ არედ. ასეთნაირად შეზადებულ კედლებზე ნახატი და ფერწერა სრულდება სვეთა წყალში გასსნილი საღებავებით.

სტერეოეკრანი — მოწყობილობა, რომელიც ირეკლავს ან ატარებს მასზე პროექტირებულ სტერეოგამოსახულებას და ჰყოფს მათ მარჯვენა და მარცხენა ნაწილებათ (სეპარაციით).

სტილიზაცია (სახვ. ხელოვნ.) — 1. დეკორატიულობისაკენ უტრირება ფორმების, ხაზების, პლასტიკის, ფერადოვანი წყობისა და ა. შ.
2. განზოგადებული, გამარტივებული-სქემა-

кое изображение в орнаментах предметных форм, сведенное к определенному единству.

3. Подражание чужому стилю.

stylization (англ.), stylisation (франц.), Stilisierung (нем.), stilizzazione (итал.), estilizacja (исп.).

Стилобат (арх.) — в античной архитектуре верхняя поверхность ступенчатого цоколя, служащая подножием для колоннады.

stylobates (грек.), stylobate (англ.), stylobate (франц.), Stylobat (нем.), stilobate (итал.), estilobato (исп.).

Стилометр (арх.) — измеритель колонн. от грек. stylos и metreo.

Стипльчез (цирк) — конно-наезднический номер; прыжки через барьеры лошади с наездником, стоящим на ее крупе.

steeplechase (англ.).

Стиль (иск.) — исторически сложившаяся крупномасштабная этапная общность образной системы и художественной культуры, средств и приемов их выразительности, обусловленная эстетическими идеалами, порожденными мироощущением и фундаментальными социальными интересами времени (напр., романский, ренессансный, барочный и т. д.). Проявления одного и того же С. в различных национальных культурах обладают качественными различиями, отражая исторически сложившиеся неповторимые духовные своеобразия каждого народа. Термином С. обозначается также совокупность характерных отличительных признаков, присущих искусству какого-либо народа (напр., «египетский С.», «греческий С.», отрезка времени (напр. «Стиль Людовика XIV»), течения, направления (напр., «Стиль модерн»). Иногда этот термин применяется для обозначения группы памятников, обладающей какими-либо ярковыраженными чертами (напр., «звериный стиль» в прикладном искусстве и орнаментике доклассо-

ური გამოსახულება საგნობრივ ფორმებშია ორნამენტებში, დაკვირვება განსაზღვრულ ერთობამდე.

3. სხვისი სტილისადმი მიბაძვა.

სტილობატი (არქიტ.) — ანტიკურ ხეობაში მოძღვრებაში საფუძვრებზეა ცოცხალი სტილობატი, რომელზედაც აღმართვბოდა სვეტნარი.

სტილომეტრი (არქიტ.) — სვეტების საზომი.

სტიპლჩეზი (ციკლი) — საცენოსნობის ელემენტი რომელიც ცხენს გადასტრია ქვემოზე. ცხენის გეგანზე მდგომი მხედრობა.

სტილი (ხელოვნ.) — ხატობაში სხვადასხვა მხატვრული კულტურის ისტორიულად ჩამოყალიბებული მსხვილმასშტაბიანი საეტიპო ერობა, მათი გამომსახველობის სპეციალუბებითა და სერხებით, განპირობებულა მოფლმეგრქმენობა წარმოქმნილი ესთეტიკური იდეალუბათა და გროის ფუნდამენტური სოციალური ინტერესებით (მაგ.: რომანული, რენესანსული, ბაროკული და ა. შ.). ერთა და იგივე სტილი სხვადასხვა ნაციონალურ კულტურაში ხარისხობრივად განსხვავდება და ახახავს ელელა ხალხის ისტორიულად ჩამოყალიბებულ, განუმეორებელ სელურ თაობებერქმენებს. ტერბინი სტალი ნიშნავს აგრეთვე ნებრსიერა ხალხის ხელოვნებისათვის დამახასიათებელ, სხვათაგან განმასხვავებელ ნიშანთა ერთობლიობას (მაგ.: ეგვიპტური სტილი, „ბერძნული სტილი“). დროის მონაყის (მაგ.: „ლელი XIV-ის სტილი“). მიმდინარეობას, მიმართულუბას (მაგ.: „მოდერნული სტილი“) ზოგჯერ ეს ტერბინი იმარტება ტველების ქვეფების აღსანიშნავად. რომელთაც ახახითებო რაივე მკვეთრად გამოხატული ნიშნები (მაგ., „ნადირის სტილი“) წინაყლასობრივი პერიოდის გამოყენებით ხელოვნებაში და ორნამენტუბაში. სიტყვა სტილი აღნიშნავს აგრეთვე მწერ-

ვთვით პერიოდს. სიტყვით *С.* აღნიშნავენ ასევე ინდივიდუალურ ტворческую მანერას მწერლის, მხატვრის, კომპოზიტორის და ს. შ. ინდივიდუალური შემოქმედებით მანერას.

stylos (ერძ.), *stylus* (ლათ.), *style* (ანგლ.), *style* (ფრანც.), *Stil* (ნემ.), *stile* (იტალ.), *estilo* (исп.).

Стиль директории (арх.) — переход от стиля Людовика XVI к ампиру.

დირექტორიის სტილი (არქიტ.) — გადასვლა სტილიდან ამპირის სტილზე.

directoire-style (ფრანც.)

Стиль Пястов (арх.) — наименование польской готики, с которой связано утверждение готического стиля, отличавшегося ясностью и величественностью форм. Слово «Пясты» произошло от легендарного вождя племени полян (ныне территория Украины) — Пяста, достигшего сана польского герцога и основавшего древнепольскую королевскую фамилию, царствовавшую до 1386 г.

პიასტის სტილი (არქიტ.) — პოლონური გოტიკის სახელწოდება, რომელთანაც დაკავშირებულია გუბერნი სტილის დამკვიდრება; ეს სტილი გამოირჩევა დიდებული და ნათელი ფორმებით. სიტყვა „პიასტი“ წარმოდგება პოლიანთა ტომის (ამჟამად უკრაინის უკრაინის ტერიტორია) ლეგენდარული ბელადის — პიასტისაგან, რომელმაც მოიწილა პოლონელი პეტროვის წოდება და დააარსა ძველი პოლონური სამეფო საგვარეულო. ეს საგვარეულო მეფობდა 1386 წლამდე.

Piasty (პოლსკ.), *Piast stule* (ანგლ.), *style de Piaste* (ფრანც.), *Piasten Stil* (ნემ.), *stile di Piaste* (იტალ.), *estilo de Piaste* (исп.).

Стиль «Ретро» (жив.) — ретроспективная стилизация или ретроспективизм. Использование образно-пластических форм прошлого в искусстве современном.

სტილი „რეტრო“ (ფერწ.) — რეტროსპექტული სტილიზაცია, ანუ რეტროსპექტივიზმი წარმოადგენს წარსულის პლასტიკურ-გამომსახველი ფორმების გამოყენებას თანამედროვე ხელოვნებაში.

Стиль «ретро» является направлением, своеобразие которого — в мышлении формами старого искусства. Ретроспективный тип образности, очевидно, есть не простое переложение форм искусства прошлого, а определенная мера уподобления искусству прошедших веков, восприятие образного «духа», образного строя заимствуемого направления.

სტილი „რეტრო“ წარმოადგენს მიმართულებას, რომლის თავისებურება ხელოვნების ძველი ფორმებით აზროვნებაში მდგომარეობს.

გამომსახველობის რეტროსპექტული ტიპი წარმოადგენს წარსულის ხელოვნების ფორმების არა უბრალო გადმოტანას, არამედ გასული საუკუნეების ხელოვნების მიმსგავსების გარკვეულ ფორმას, გადმოღებული მიმართულების სახეთა, წყობის აღქმას.

Эстетический характер стиля «ретро» заключён не в нем самом, а в его способности пробудить волну воспоминаний, аналогий и заключенных в них эстетических эмоций.

სტილი „რეტროს“ ესთეტიკური ხასიათი მდგომარეობს მის უნარში, გამოავლინოს მოგონებების, ანალოგიების ტალღა და მათში თავმოყრილი ესთეტიკური ემოციები.

retro stule (ანგლ.), *stile rétro* (ფრანც.), *Stile retro* (ნემ.), *retro stile* (იტალ.), *estilo retro* (исп.).

Стиль Режанс (арх.) — период перехода от барокко, отличающегося декоративной пышностью, вычурностью, монументальностью, к рококо — утонченному, ли-

სტილი რეჟანსი (არქიტ.) — გარდამავალი პერიოდი ბაროკოდან, რომელიც გამოირჩეოდა დეკორატიული სიმდიდრით, ღვარჯნილობით, მონუმენტურობით — როკოკოსაგან — დახვე-

шенному глубокого содержания, аристократическому искусству, возникшему во Франции в пору кризиса абсолютизма.

style Régence (франц.).

Стойка (цирк) — один из основных элементов акробатики: тело артиста находится в вертикальном положении ногами вверх. Стойка выполняется на руках, на голове, на локтях и т. п.

hand-stand (англ.), garde, poteau (франц.), Stand (нем.), posizione ritta (итал.), posición de firme(s) (исп.).

Стомп-Бит — международный бальный танец, исполняемый под Бит-музыку. Темп 32—40 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

stomp-bit (англ.).

Стоп-кадр (в отличие от комбинированного — «прием стоп») — технический прием, используемый при производстве кинофильмов для остановки кадра (чаще движения) на экране. С.-к. применяется в различных фильмах, особенно в учебных, т. к. позволяет показать отдельные важнейшие фазы движения спортсменов, производственные операции новаторов производства и т. д.

stop-cadr (англ.), stop-épisode (франц.), Stop-Kader (нем.), stop-quadro, stop-fotogramma (итал.), stop-cuadro (исп.).

Страшак — чешский народный танец. Музыкальный размер 2/4. Для С. характерны движения по кругу в темпе и ритме польки, притапыванье, хлопанье в ладоши.

strasák (чеш.).

Стриптиз — современный, зарубежный эстрадный номер, заключающийся в постепенном сбрасывании одежды танцовщицей во время танцевальных движений под музыку.

strip-tease (англ.), strip-tease (франц.), Strip-tease (нем.), spogliarello, streep (итал.), striptease (исп.).

42. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

წილი, ღრმა შინაარსს მოკლებულ, არისტოკრატიული ხელოვნებისავენ, რომელიც აღმოცენდა საფრანგეთში აბსოლუტუზმის კრიზისის პერიოდში.

სირა (ცირკი) — აკრობატუკის ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტი; არტისტი ვერტიკალურ მდგომარეობაშია ფეხებით მაღლა. არსებობს ხელყურა, თავყურა და იდაყუყურა.

სტომპ-ბიტი — საერთაშორისო სამეკლესო ცეცხვი, სრულდება ბიტ-მუსიკის თანხლებით. ტემპი — 32—40 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა 4/4.

სტოპ-კადრი (განასხვავებული მსგავსი კომპოზიციების ტერმინისაგან „სტოპ-ხერხი“) — ტექნიკური ხერხი. რომელსაც მ-პარათიონ ხოლმე ეყრდნობოდა კადრის (შეირალ მოძრაობის) შესაჩერებლად. „სტოპ-კადრს“ იყენებენ სხვადასხვა ეანრის ფილმებში, უმეტესად კი სასწავლო კინოსურათებში. სტოპ-კადრი საშუალებას იძლევა ეყრანზე ნათლად წარმოდგენილი იქნას. ეოქვათ, სპორტსმენის მოძრაობა, წარმოების ნოვატორის საწარმოო პროცესი და სხვა ცალკეული მნიშვნელოვანი ფაზები.

Stop-Kader (нем.), stop-quadro, stop-

სტრასაკი — ჩეხური ხალხური ცეცხვი. მუსიკალური ზომა 2/4. ს.-ის დამახასიათებელია წრიული მოძრაობა პოლკის ტემპით და რიტმით, ფეხის ბაჯენი, ტაში.

სტრიპტიზი — თანამედროვე. საზღვარგარეთული საესტრადო ნომერი, რაც გამოიხატება მოცეკვავის მიერ საცეკვაო მოძრაობების შესრულებისას ტანსაცმლის თანდათანობით გახდა-გადაგდებაში მუსიკის თანხლებით.

Стробоскоп (кино) — контрольно-измерительный или демонстрационный прибор, основанный на стробоскопическом эффекте. Изображения (рисунки или фотографии) последовательных фаз какого-либо движения (поворота танцора, прыжка и т. д.), расположенных на круге, бумажной ленте и т. д. при быстром движении круга или ленты кажутся сливающимися в непрерывное движение изображенного человека или предмета.

от *греч.* strobos и skopeō.

stroboscope (*англ.*), stroboscope (*франц.*), StroboSCOPE (*нем.*), stroboscopio (*итал.*)
estroboscopio (*исп.*).

Стробоскопический эффект (или искажение в передаче движения на экране) — он выражается в том, что во время проекции кинофильма при известных обстоятельствах колеса экипажа или шестерни механизмов как бы перестают вращаться или начинают вращаться в обратную сторону. С. э.—зрительная иллюзия, возникающая в случаях, когда наблюдение к.-л. предмета или картины осуществляется не непрерывно, а в течение отдельных периодически следующих друг за другом интервалов времени и фаз движения. С. э. обусловлен т. н. инерцией зрения, он выражается в сохранении в сознании наблюдателя воспринятого зрительного образа на некоторое (малое) время после того, как вызвавшая образ картина исчезает. Если интервал времени или последовательные фазы движения нарушены (увеличены) по сравнению с нормами инерции зрения, то движение воспринимается как прерывистое, как неподвижное или в обратном направлении. С. э. наблюдается также при быстром панорамировании длинофокусными объективами (в виде мелькания изображения на экране) или при сильном закрывании щели объектива при съемке быстродвижущихся объектов.

stroboscopic effect (*англ.*), effet de stroboscope (*франц.*), stroboSCOPIscher Effekt (*нем.*), effetto di stroboscopico (*итал.*), efecto de estroboscopio (*исп.*).

Стробоскопы (кино) — сапконтროლო-საზომი ანდა სადემონსტრაციო ხელსაწყო, დაყარებული სტრობოსკოპულ ეფექტზე. რომელიმე მოძრაობის (მოცუქეავის ბრუნნი, ხტომი და ა. შ.) თანამიმდევრული ფაზები, რომლებიც განლაგებულინი არიან წრეზე, ქაღალდის ბაფთაზე და ა. შ. წრის ან ბაფთის სწრაფი მოძრაობისას ფაზების ცალკეული მოძრაობები თითქოს ერწყმიანო გამოსახული ადამიანის ან საგნის განუწყვეტელ მოძრაობას.

სტრობოსკოპული ეფექტი (ანუ მოძრაობის არასწორი გამოსახვა ეკრანზე) — გამოიხატება იმაში, რომ ფილმის ჩვენების დროს, გარკვეულ შემთხვევებში ეკიპაჟების ბორბლები და მექანიზმების კბილანები თითქოს გაჩერებულინი არიან ანდა ტრიალებენ უკუმიმართულებით. ს. ე. მხედველობითი ილუზიაა, წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც დაკვირვება რომელიმე საგანზე ხდება არა უწყვეტლად, არამედ პერიოდულად (წყვეტილად) დროის ინტერვალის და მოძრაობის ფაზების თანამიმდევრულად სვლის პროცესში. ს. ე. განპირობებულია ე. წ. მხედველობის ინერციით ე. ი როდესაც დაკვირვებლის შეგნებაში (მცირე დროის განმავლობაში) „შემოინახება“ მის მიერ აღქმული ხედვითი იერსახე, მას შემდეგ რაც ამ იერსახის აღმქრელი სურათი უკვე გამქარალა. თუ დროის ინტერვალი, ან მოძრაობის ფაზების თანამიმდევრობა დარღვეულია (გაღიღებულია) მხედველობის ინერციის ნორმასთან შედარებით, მაშინ მოძრაობა (ეკრანზე) აღიქვება როგორც წყვეტილი, შეჩერებული ანდა უკუმიმართულებით. ს. ე. წარმოიქმნება სწრაფი პანორამირების დროს, განსაკუთრებით გრძელფოკუსიანი ოპტიკით სარგებლობისას (გამოსახულების ციმციმის სახით ეკრანზე) ანდა ობტიურატორის ქრილის საკრძნობი შემცირებით, როდესაც სწრაფმავალ ობიექტებს იღებენ.

Строительство — 1. Процесс возведения (постройка) зданий и сооружений, включающий комплекс как собственно строительных работ, так и вспомогательных, транспортных и т. д.

2. Сфера деятельности строительных организаций.

building, construction (*англ.*), construction (*франц.*), Bauwesen, Bautätigkeit, Bau (*нем.*), costruzione, edificación (*итал.*), construcció, edificación (*исп.*).

Структурализм (*арх.*) — ветвь современной итальянской архитектуры, связанная с технической эстетикой. Структуралисты особое значение придают решению проблем художественных, поиску своеобразного синтеза искусства и техники.

от *лат.* structura.

structuralism (*англ.*), structuralisme (*франц.*), Strukturalismus (*нем.*), strutturalismo (*итал.*), estruturalismo (*исп.*).

Струна (*муз.*) — упругая нить (из металла, кишек животных, капрона), натягиваемая на музыкальные инструменты и издающая при колебаниях музыкальный тон.

corda (*итал.*), string (*англ.*), corde (*франц.*), Saite (*нем.*), cuerda (*исп.*).

Струнные инструменты — инструменты, содержащие натянутые струны (от 1 до 90 и более); по способу извлечения звука делятся на щипковые, смычковые и молоточковые (ударные), а также клавишные.

strings, string instruments (*англ.*), instruments à cordes (*франц.*), Saiteninstrumente (*нем.*), strumenti a corda (*итал.*), instrumento de cuerda (*исп.*).

Студенческий театр (университетский) — одна из наиболее распространенных форм любительского (самодельного) театра. Современные С. т. различны по своей художественной направленности, жанру, характеру репертуара, профессиональному уровню. Большинство современных С. т. ставят своей целью активное участие в общественной жизни страны. С. т. стремятся пробуждать у молодежи инициативу, гражданственность, развивать ее художествен-

შენებლობა — 1. ნაგებობებისა და შენობების აგების პროცესი. იგი მოიცავს როგორც სამშენებლო სამუშაოთა კომპლექსს, ისე დამხმარე სატრანსპორტო და ა. შ. სამუშაოებს.

2. სამშენებლო ორგანიზაციების საქმიანობის სფერო.

სტრუქტურალიზმი (*არქიტ.*) — თანამედროვე იტალიური არქიტექტურის ერთ-ერთი მიმდინარეობა დაკავშირებულ ტექნიკურ ესთეტიკასთან. სტრუქტურალიზტები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ მხატვრული პრობლემების გადაწყვეტას, ეძებენ ხელოვნებისა და ტექნიკის თავისებურ სინთეზს.

სიმი (*მუს.*) — დრეჯალ ძაფი (ლითონის, წყლები, კაპრონის), რომელიც ეკიმება სამუსიკო საკრავებზე და რხევის დროს გამოსცემს მუსიკალურ ტონს.

სიმებიანი საკრავები — საკრავები, რომლებიც შეიცავენ დაკიმულ სიმებს (1-დან 90-ს ზემოთ). ბგერის მიღების ხერხის მიხედვით ს. ს. იყოფიან საწყმეტ, ხემიან, ჩაქუჩიან (დასარტყამ) და კლავიშოან საკრავებად.

სტუდენტური თეატრი (უნივერსიტეტებისა) — მოყვარულთა (თვითმომკმედი) თეატრის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმა. სტუდენტური თანამედროვე თეატრები ერთმანეთისაგან განსხვავდება მხატვრული მიმართულებით, ენაობით, რეპერტუარით, პროფესიული დონის მიხედვით. სტუდენტური თანამედროვე თეატრების უმრავლესობა აქტიურად მონაწილეობს ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და მიზნად ისახავს ინიციატივის, მოქალაქეობრივი გონების აღზრდას ახალგაზრდობაში, მისი მხატვრული გემოვნების განვითარებას. სტუდენტური თეატრები

ный вкус. В Советском Союзе студенческие театры пользуются большой популярностью.

student's theatre (англ.), théâtre d'étudiant (франц.), Studententheater (нем.), teatro di studente (итал.), teatro de estudiantes (исп.).

Студия — 1. Мастерская живописца, скульптора, оперная и др.

2. Школа, готовящая кадры художников, актеров, а также музыки, балета и т. п.

3. Творческий коллектив, объединенный общими производственно-творческими задачами. Театральные С. чаще всего создаются при крупных театрах и развивают творческие принципы, которым следуют эти коллективы.

4. С. (или «штудней») называют иногда изучение художником натуры.

от лат. studio.

studio (итал.), studio (англ.), studio, atelier (франц.), Studio (нем.), estudio (исп.).

Стукко — искусственный мрамор для отделки стен и архитектурных деталей. С. был известен в Древнем Египте, широко применялся в древнеримской и позднее (с XV в.) в архитектуре Италии, а затем Франции и других стран. В России С. известен с XVIII в. (внутренняя отделка дворцов и особняков). Применяется и в архитектуре современных зданий.

stucco (итал.).

Ступа (арх.) — тип монументального сооружения в индийской архитектуре. Первоначально С. имели полусферическую форму, позже приобрели башнеобразную форму.

stupa (санскр.).

Субито (муз.) — резкий, внезапный переход: термин применяется обычно при переходе от громкой звучности, к тихой и, наоборот, от тихой к громкой (piano subito, forte subito).

subito (лат., итал.).

დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ სსრ კავშირში.

სტუდია — 1. ფერმწერის ან მოქანდაკის სახელოსნო.

2. სკოლა, რომელიც ამზადებს მხატვრების ან მსახიობების კადრებს, მუსიკოსებს, ბალეტის მსახიობებს.

3. შემოქმედებითი კოლექტივი, რომელსაც ერთი საერთო საწარმოო-შემოქმედებითი ამოცანები აქვს. თეატრალური სტუდია უმეტესად არსებობს დიდ თეატრებთან და იგი მისდევს ამ კოლექტივის შემოქმედებითს პრიციპებს.

4. სტუდიას (ანუ „სტუდიას“) ზოგჯერ უწოდებენ მხატვრის მიერ ნატურის შესწავლას.

სტუკო — კედლებსა და არქიტექტურულ დეტალებს მოსაპირკეთებელი ხელოვნური მარმარაო. სტუკო ცნობილი იყო ძველ ეგვიპტეში. ფართოდ იყენებდნენ ძველ რომისა და მოკვიანებით (XV საუკუნიდან) იტალიის არქიტექტურაში, შემდეგ საფრანგეთსა და სხვა ქვეყნებში. რუსეთში სტუკო ცნობილია XVIII საუკუნიდან (სასახლეებისა და ცალკე სახლების შიგამოპირკეთებისათვის). გამოიყენება აგრეთვე თანამედროვე ნაგებობათა არქიტექტურაში.

სტუპა (არქიტ.) — მონუმენტური საკულტო ნაგებობის ტიპი ინდურ არქიტექტურაში. პირველ ხანებში ნახევარსფერული ფორმისა იყო, შემდგომში კი კოშკური ნაგებობის ფორმისა გახდა.

სუბიტო (მუს.) — უეცარი, მკვეთრი გადასვლა; ტერმინი ჩვეულებრივ გამოიყენება ძლიერი ელერადობიდან სუსტ ელერადობაზე გადასვლას დროს ან პირაქით, სუსტ ელერადობიდან ძლიერზე გადასვლას დროს (piano subito, forte subito).

Субретка — театральное амплу; бойкая, веселая служанка. Амплу С. сложилось во франц. комедии XVII в. под влиянием маски «Коломбины». Амплу С. утратило своё жизненное содержание, превратилось в сценический штамп.

soubrette (франц.).

Субтитр — надпись в нижней части кадра фильмокопии, служащая обычно для перевода иноязычных диалогов, песен или имеющегося в кадре фильма текста на язык аудитории.

subtitle (англ.), sous-titre (франц.), Untertitelung (нем.), sottotitolo (итал.), subtitulo, letrero (исп.).

Субтитрование — процесс впечатывания в кадр (внизу у рамки) надписей, содержащих краткий перевод диалогов, при демонстрации фильмов на иностранных языках.

subtilling (англ.), sous-titrage (франц.), Untertitelung (нем.), sottotitolazione (итал.), subtitulaci6n (исп.).

Субъективная камера (кино) — скрытая камера при помощи которой воспроизводится киносъемка.

subjective camera (англ.), camera subjectii (франц.), subjektive Filmkamera (нем.), cincamera subiettiva, (итал.), camera subiettiva (исп.).

«Сударушка» — мягкий, плавный танец. Построен на основе русских народных движений, характерных для танцев Свердловской области. В танце две фигуры. В первой фигуре 16 тактов, во второй — 8 тактов. Темп медленный. Музыкальный размер 2/4.

sudarushka (русск.).

Суктинис — литовский танец веселого, живого характера, размер 2-дольный. Характеризуется разнообразием фигур, частым кружением танцующих.

suktinis (литовск.).

Суммара — арабо-турецкий музыкальный инструмент, состоящий из 2-х флейт.

[summara (турецк.).

Субретки — театральное амплу; пародия, мимическая, халисиани мимическая пародия. Субретки амплу ჩამოყალიბდა XVII სუკ. ფრანგულ კომედიაში ნილაბ „კოლომბინას“ გავლენით. სუბრეტის ამპლუმ დეკარგა თავისი შინაარსი და სცენურ შტამპად იქცა.

სუბტიტრი — წარწერა კადრის ქვედა ნაწილში. ჩვეულებრივ, იყენებენ კინოსურათის დიზაინერების, სიმღერების ან კადრში არსებული წარწერების სათარგმნად აუდიტორიისათვის გასაგებ ენაზე.

სუბტიტირება — ფილმის კადრში (ქვემოთ ჩარჩოსთან) წარწერების ჩაბეჭდვის პროცესი, რომლის ტექსტი უცხო ენაზე დემონსტრირებული ფილმის დიალოგების მოკლე თარგმანს წარმოადგენს.

სუბიექტური კამერა (კინო) — ფარული კამერა, რომლის მეშვეობითაც ხდება კინოგადაღება.

„სულარუშკა“ — წყნარი ნარნარი ცეკვა. აგებულია სვერდლოვსკის ოლქის ცეკვებისათვის დამახასიათებელი რუსული ხალხური მოძრაობების საფუძველზე. ცეკვაში ორი ფიგურაა. პირველ ფიგურაში 16 ტაქტია, მეორეში — 8 ტაქტი. ტემპი — ნელო. მუსიკალური ზომა — 2/4.

სუკტინისი — მხიარული, მკვირცხლო ხასიათის ლიტუერტი ცეკვა ორწილად ზომით. ხასიათდება ფიგურების მრავალფეროვნებითა და მოცეკვავება ხშირი ტრიალით.

სუმმარა — თურქულ-არაბული სამუსიკო საკრავი, რომელიც 2 ფლეიტისაგან შედგება.

Суммовой созвук (*муз.*) — разновидность обертона. Когда звучат вместе два тона, их колебания как бы складываются восприимчиво. в результате чего возникает еще один более высокий созвук. Частота колебаний этого суммового созвука равна сумме колебаний обеих тонов, создавших его; отсюда и его название.

summational tone, resultant tone (*англ.*), coson sommaire (*франц.*), Kombinationston, Summationston (*нем.*), consono sommario (*итал.*), cónsono sumario (*исп.*).

Супернебоскреб (*арх.*) — сверхвысотное здание. В настоящее время в некоторых странах разрабатываются проекты сверхвысотных зданий в 578 и более этажей. Одна из построек будущего, предназначается для 45 тыс. жильцов. На огромном железобетонно-стальном каркасе подвешены многочисленные дома в форме цилиндров, шаров и параллелепипедов. Доступ к ним — на скоростных лифтах и вертолетах.

supersky-scraper (*англ.*), supergratte-ciel (*франц.*), Superwolkenkratzer (*нем.*), sup ergrattacielo (*итал.*), superrascacielos (*исп.*).

Суперреализм (*жив.*) — то же, что гиперреализм.

superrealism (*англ.*), superréalisme (*франц.*), Superrealismus (*нем.*), superrealismo (*итал.*), superrealismo (*исп.*).

Суплес (*цирк*) — гибкость тела, одно из неизменных условий для занятий всеми видами акробатики.

souplesse (*франц.*).

Сурик — яркая краска красно-оранжевого цвета, краска, известная еще в древности. Лучший сурик получается из чистых свинцовых белил, которые под влиянием накаливания переходят в часникот и затем в сурик. С. не применяется во фресковой и силикатной живописи. С маслом С. соединяется химически, превосходно кроет и сохнет быстрее всех других красок.

„შეჯამებითი თანაბგერება“ (*მუს.*) — ობერტონის წარსახეობა. როდესაც ერთად ეღერს ორი ტონი, მათი რხევები თითქოს ჯამდება, რის შედეგადაც წარმოიქმნება კიდევ ერთი უფრო მაღალი ბგერა. ამ შეჯამებითი თანაბგერადობის რხევის სიხშირე ტოლია მისი შემქმნელი ორივე ტონის რხევათა ჯამისა, აქედან წარმოდგება სახელწოდებაც.

სუპერკათამბეჭეტი (*არქიტ.*) — მეტად მაღალი შენობა. ამჟამად ზოგიერთ ქვეყანაში მუშავდება პროექტები მეტად მაღალი საცხოვრებელი სახლებისა, რომლებსაც ექნებათ 578 და მეტი სართული. მომავალში გათვალისწინებული ერთ-ერთი შენობა განეუთენილია 45 ათასი მობანდარისათვის. რკინაბეტონისა და ფოლადის უზარმაზარ კარკასზე ჩამოხუნძლულია (ან ჩამოკიდებულია) მრავალრიცხოვანი სახლი ცილინდრის, სფეროს და პარალელეპიპედის ფორმისა. იქ ასევე შეიძლება სწრაფად მოძრავე ლიფტით ან ვერტმფრენით.

სუპერრეალიზმი (*ფერწ.*) — იგივეა, რაც ჰიპერრეალიზმი.

სუპლესა (*ციკი*) — სხეულის მოქნილობა, ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა ყოველგვარი აკრობატული ვარჯიშის შესასრულებლად.

სურანჯი — კაშკაშა მონათალა-ნარანჯისფერ საღებავი, ცნობილი ჯერ კიდევ უძველეს დროში. უკეთესი სურანჯი მიიღება ტყვიის თეთრასაგან, რომელაც გახურების შემოქმედებით გადადის მსაიკოტში, შემდეგ კი სურანჯში. სურანჯი არ გამოიყენება ფრესკულ და სილიკატურ ფერწერაში. ზეთს უერთდება კიმიურად, საუკეთესოდ ფარავს ზედაპირს და შრება ყველა საღებავზე უფრო სწრაფად.

saturn red, red lead (*ანგლ.*), rouge de saturne, minium, min orange (*ფრანც.*), Men nige, Orangemennige, Pariser Rot (*нем.*), minio (*იტალ.*), minio (*исп.*).

Сутартინე (მუს.) — вид старинных литовских многоголосных песен, преимущественно женских трудовых. Исполнялись во время работы, а также на свадьбах; иногда сопровождали танцы. Для ритма С. характерны синкопы.

sutarline (литов.).

Суфлёр — работник театра, следящий за ходом репетиции и спектакля и подсказывающий текст роли. Во время действия находится в суфлерской будке, расположенной у линии занавеса или в одной из боковых кулис. В опере и опереттах С. пользуется специальным (суфлерским) экземпляром клавира, произносит начальные слова вокальных фраз в соответствующем музыкальном ритме обыкновенным разговорным голосом или полусшёпотом. Помогая дирижеру в управлении сценическим коллективом, С. указывает репликами, а также взглядом, мимикой, дирижерским жестом каждое новое вступление солистов и хоровых групп, следит за точностью интонаций, ритмов, темпов певцов.

souffleur (франц.), prompter (англ.), Souffleur (нем.), suggeritore (итал.), apuntador, soplón (исп.).

Сухая игла (граф.) — простой инструмент, доступный каждому художнику. При слабом нажиме иглы на меди получается линия без барб с чистыми краями, такая же, как линия травленного офорта или проведенная резцом. При сильном нажиме игла врезается в материал, образуя глубокую борозду с рваными острыми краями, имеющими барбы.

dry needle (англ.), pointe sèche (франц.), trockene Nadel, Dürrnadel (нем.), ago secco (итал.), punto seco (исп.).

Сферическая абберация (или отверстная ошибка) — погрешность объектива, линзы — несовпадение фокуса краевых лучей с фокусом (параксимальных) лучей, входя-

სუტარტინე (მუს.) — ძველებური ლატვერა მრავალხმაინი სიმღერების, უპირატესად ქალთა შრომის სიმღერების სახელწოდება, რომლებიც სრულდებოდა, როგორც შრომის დროს, ისე ქორწილებში და ეყვეს თანხლების სახითაც; სუტარტინეს რიტმისათვის დამახასიათებელია სინკოპები.

სუფლიორი (მოკარანახე) — თეატრის მუშაი, რომელიც თვალყურს ადევნებს რეპეტიციისა და სპექტაკლის მსვლელობას და კარანახობს როლის ტექსტს. მოქმედების დროს იმყოფება მოკარანახის ჯიხტრში, რომელიც ფარდასთან ახლოს ან ერთ-ერთ გვერდით კედლისშია მოთავსებული. ოპერისა და ოპერეტაში მოკარანახე სარგებლობს კლავირის სპეციალური (მოკარანახის) ეგზემპლარით; იგი მუსიკალური რიტმის შესაბამისად წარმოთქვამს ვოკალური ფრაზის პირველ სიტყვებს ჩვეულებრივი სალაპარაკო ხმით. ემზარება დირიჯორს სუენის კონტრაქტის ხელმძღვანელობაში, მოკარანახე რეპლიკებით, აგრეთვე თვალებით. მიმიკით, დირიჯორელი ეესტით სოლიტებმა და ქორის ჯგუფებზე შეახსენებს ყოველ ახალ გამოცვლას; თვალყურს ადევნებს მომღერლების ინტონაციის, რიტმის, ტემპის სიზუსტეს.

შხრალი ნემსი (გრაფ.) — ყოველი მხატვრობისათვის ადვილად ხელმისაწვდომი მარტივი ინსტრუმენტი. სპილენძზე ნემსის სუსტი დაჭერით მიიღება ხაზი ბარბის გარეშე სუფთა ნაპირებით, ისევე, როგორც შეწამული ოფორტისა ან საკროსით გაელებული ხაზი. მაგრა დაწოლით ნემსი ერჭობა მასალაში და წარმოიშეება მკრელი, ღრმა კვალი დაფლეთილი ნაპირებით, რომელსაც აქვს ბარბები.

trockene Nadel, Dürrnadel (нем.), ago secco

სფერული აბერაცია (ანუ ფარდობითი ხერხლის შეცდომა) — ობიექტივის (ლინზის) უხარისხობის შედეგი, როდესაც ობიექტივის (ლინზის) განაპირა და ცენტრალურ ნაწილში (პარაქსიალური) გამავალი სხივები არ გადაიკეოებან

щих в линзу вблизи оптической оси, приводящее к нерезкости изображения.

ერთ, საერთო ფოკუსში, რის შედეგად წარმოიქმნება არამკაფიო გამოსახულება.

от греч. sphairikos, spherical aberration (англ.), aberration sphérique (франц.), sphärische Aberration (нем.), aberrazione sferica (итал.), aberración esférica (исп.).

სფინქსი—ადამიანის თავისა და მწოლარე ლომის სხეულის მქონე ფანტასტიკური არსების ქანდაკება ძველ ეგვიპტეში. სფინქსის ქანდაკებები იდგმებოდა ტაძრების მახლობლად გზის გასწვრივ.

Сфинкс — в Древнем Египте статуя, изображающая фантастическое существо с телом лежащего льва и головой человека. Статуи С. ставились вдоль дорог к храмам.

sphinx (греч.), sphinx (англ.), sphinx (франц.), Sphinx (нем.), sfinge (итал.), esfinge (исп.).

Сфумато (итал.) — широкая и мягкая светотеневая манера исполнения, неуловимость, туманность предметных очертаний, как результат определенного художественного подхода. Термин С. связан с творчеством Леонардо да Винчи.

სფუმატო (ფერწ.) — ჩრდილ-ნათელი ფართო და რბილი შესრულების მანერა, საგანთა ბუნდოვანი უჩინარი გარემოყვანილობა, როგორც განსაკუთრებული მხატვრული მიდგომის შედეგი. ტერმინი სფუმატო დაკავშირებულია ლეონარდო და ვინჩის შემოქმედებასთან.

sfumato (итал.).

Схолия — краткая заметка, писавшаяся на краях рукописей пьес и др. древнегреческих и римских авторов с целью разъяснения или исправления текста.

სქოლიო — მოკლე შენიშვნა; ძველმა ბერძნებმა და რომაელმა ავტორებმა დაიწყეს პიესებისა და სხვა ნაწარმოებების ხელნაწერის კიდებზე ტექსტის განმარტების ან შესწორების აღნიშვნა.

scholion (греч.).

Сцена — 1. Место, где происходит театральное представление.

სცენა — 1. ადგილი, სადაც წარმოებს თეატრალური მოქმედება.

2. Отдельная часть действия, акта театральной пьесы, явления.

2. თეატრალური მოქმედების ცალკეული ნაწილი, ეპიზოდი.

3. В широком смысле — то же, что театр.

3. იგივეა, რაც თეატრი.

skēnē (греч.), stage (англ.), scène (франц.), Bühne, Szene (нем.), scēna (итал.), escena (исп.).

Сценарный кадр (кино) — в сценарном кадре дается раскрытие идейно-художественного замысла снимаемой сцены и намечаются приемы ее постановочного решения.

სასცენარო კადრი (კინო) — სასცენარო კადრში მოცემულია გადასაღები სცენის იდეურ-მხატვრული ჩანაფიქრის არსი და ისახება მისი საღადგმო გადაწყვეტის ხერხები.

screen frame (англ.), cadre de scénario (франц.), Filmbuchbild (нем.), quadro di scenario (итал.), cuadro de guión, cuadro de argumento (исп.).

Сценарий литературный (авторский) — драматургическое произведение, по которому ставится фильм. С. л. является идейно-художественной основой картины, определяющей ее содержание, образы, жанровое и стилистическое решение.

literary scenarie, screenplay, script (*англ.*), découpage, scénario littéraire (*франц.*), literarisches Filmbuch (*нем.*), sceneggiatura di lettere (*итал.*), guion (de cine), argumento literario (*исп.*).

Сценарий — 1. В балете — детальное изложение сюжета с описанием танцевальных и мимических номеров.

2. В опере — драматургический план либретто.

3. В кино — содержание кинофильма с подробным описанием действия и указаниями по оформлению.

sceneggiatura (*итал.*), script, scenario (*англ.*), scénario (*франц.*), Drehbuch, Szenarium (*нем.*), guion, argumento (*исп.*).

Сценарий режиссерский (съёмочный, рабочий) — С. р. создается режиссером-постановщиком по литературному сценарию. Он представляет собой детальный творческий план постановки фильма, содержащий точную разбивку на кадры с указанием планов и их метража, съёмочных цветов, музыкального и изобразительного решения.

continuity, shooting script (*англ.*), découpage technique, scénario découpé (*франц.*), Arbeitsdrehbuch (*нем.*), copión de (ri)presa (*итал.*), argumento de rodaje (de filmación) (*исп.*).

Сценарист — театральный работник, организационно-технический помощник режиссера-постановщика, наблюдающий за спектаклем во время хода пьесы на сцене.

scenarius (*лат.*).

Сценарный период производства фильма — намечает и разрабатывает идейно-художественный замысел фильма. В производстве художественных игровых филь-

мографическое (авторское) сценарий — драматургическое произведение, по которому ставится фильм. С. л. является идейно-художественной основой картины, определяющей ее содержание, образы, жанровое и стилистическое решение.

Сценарий — 1. В балете — либретто, с описанием танцевальных и мимических номеров.

2. В опере — драматургический план либретто.

3. В кино — содержание кинофильма с подробным описанием действия и указаниями по оформлению.

Сценарий режиссерский (съёмочный, рабочий) — С. р. создается режиссером-постановщиком по литературному сценарию. Он представляет собой детальный творческий план постановки фильма, содержащий точную разбивку на кадры с указанием планов и их метража, съёмочных цветов, музыкального и изобразительного решения.

Сценарист — театральный работник, организационно-технический помощник режиссера-постановщика, наблюдающий за спектаклем во время хода пьесы на сцене.

Сценарный период производства фильма — намечает и разрабатывает идейно-художественный замысел фильма. В производстве художественных игровых филь-

мов этот период делится на 3 последовательно взаимосвязанных этапа: исходный литературный набросок сюжета (либретто), разработка намеченного замысла средствами драматургии в виде литературного сценария и разработка окончательного (рабочего) режиссерского сценария.

screen script period (*англ.*), période de scénario (*франц.*), Drehbuchperiode, Filmbuchperiode (*нем.*), periodo scenico (dello scenario, del copione) (*итал.*), periodo de argumento (de guión, de adaptación) (*исп.*).

Сценическое действие — специфическая для театра форма раскрытия содержания пьесы; средство превращения пьесы в спектакль. В С. д. объединяется искусство драматурга, актера, режиссера, художника-декоратора и других участников спектакля. Непосредственное выражение С. д. получает в творчестве актера.

stage action (*англ.*), scénique action (*франц.*), szenische Handlung (*нем.*), azione scenica (*итал.*), acción escénica (*исп.*).

Сценическое искусство (театральное искусство) — вид художественного творчества, в котором образное отражение жизни достигается через «сценическое действие», представление.

stage art (*англ.*), arte scénique (*франц.*), szenische Kunst (*нем.*), arte scènico (*итал.*), arte escénico (*исп.*).

Сценический образ — 1. Эстетическая категория, особая специфическая форма отражения действительности средствами театрального искусства. 2. Конкретное содержание отражения действительности, воссозданное драматургом, режиссером, актерами, художником картины жизни. В понятие С. о. входят: образ всего спектакля, идейно-художественная целостность которого, взаимодействие всех его компонентов (актерская игра, изобразительное решение, музыка и т. д.) определяются режиссерским замыслом и его воплощением.

3. Образ-характер, создаваемый актером.

scenic image, stage image (*англ.*), scénique image (*франц.*), szenisches Gestalt (*нем.*) immagine scenica (*итал.*), imagen escénica (*исп.*).

პერიოდი იყოფა სამ თანამიმდევრულ, ურთიერთდაკავშირებულ ეტაპად: სიუჟეტის საწყისი ლიტერატურული მონახაზი (ლიბრეტო), კინოდრამატურგიის საშუალებებით ჩანაფიქრის დამუშავება (ლიტერატურული სცენარი) და საბოლოო (სამუშაო) რეჟისორული სცენარის შექმნა.

სცენური მოქმედება — პიესის შინაარსის გადმოცემის სპეციფიკური თეატრალური ფორმა; პიესის სპექტაკლად ქცევის საშუალება. სცენურ მოქმედებაში გაერთიანებულია დრამატურგის, მსახიობის, რეჟისორის, მხატვარ-დეკორატორისა და სპექტაკლის სხვა მონაწილეთა ხელოვნება. სცენური მოქმედება უშუალოდ წარმოიჩინდება მსახიობის ხელოვნებით.

სასცენო ხელოვნება (თეატრალური ხელოვნება) — მხატვრული შემოქმედების სახე, როცა ცხოვრების წარმოსახვა სახეებით ხდება „სცენური მოქმედების“, წარმოდგენის მეშვეობით.

სცენური სახე — 1. ესთეტიკური კატეგორია, თეატრალური ხელოვნების მეშვეობით სინამდვილის ასახვის განსაკუთრებული სპეციფიკური ფორმა. 2. დრამატურგის, რეჟისორის, მსახიობისა და მხატვრის მიერ ცხოვრებისეული სინამდვილის კონკრეტული ასახვა; ცნება „სცენური იერსახე“ გულისხმობს: მთელი სპექტაკლის სახეს, რომლის იდეურ-მხატვრულ მთლიანობას, მისი ყველა კომპონენტის (მსახიობთა თამაში, მხატვრული გაფორმების გადაწყვეტა, მუსიკა და ა. შ.) ურთიერთმოქმედებას განსაზღვრავს რეჟისორის ჩანაფიქრი და მისი განხორციელება.

3. სახე-ხასიათი, რომელსაც ქმნის მსახიობი.

Сценический танец — один из основных видов танца (наряду с танцем народным, бытовым и балльным). Возник из народного танца в процессе профессионализации танцевального искусства как зрелища. В Европе развитие С. т. начинается с античности, когда в Др. Греции при специализации актеров по родам искусства выделяются пантомимисты и танцовщики (IV—II в.в. до н. э.). В Др. Риме в I—II вв. до н. э. — I в. н. э. происходило освоение эллинистического танца, который получил позднее развитие в пантомимах (II—V вв. н. э.). К ранним формам европейского С. т. относятся танцы народных потешников средневековья: жонглеров, шпильманов, гистрионов, и др. В дальнейшем идет процесс постепенной театрализации танцев, развитие сюжетной линии усложнило сценические задачи танцовщика, потребовало введения сценического костюма. В конце XVI—начала XVII вв. возникает новая форма С. т. — фигурный (изобразительный) танец, который носит в разных странах различные названия: «балло фигурато» в Италии, «балле» во Франции, «банле» в Испании. Начиная с XVII в., с появлением танцевальных спектаклей, происходит формирование С. т., усложняется его техника. С конца XVII в. складываются современные формы С. т.: классический танец — основная система европейского театрального танца, и характерный танец, несколько раз менявший свое название.

В XX в. в Европе и США возникли новые формы С. т., называемые «танцем модерн», включающие различные виды свободных, пластических, ритмических, ритмо-пластических и других танцев.

scenic dance, stage dance (англ.), scénique danse (франц.), szenischer Tanz (нем.), danze di scena (итал.), baile de escena (исп.).

Съемка в помещении — съемка, проходящая в павильоне, чаще для постановочных фильмов.

interior shooting (англ.), prise de vues en intérieur (франц.), Innenenaufnahme (нем.), ripresa nell'interno (итал.), filmacion en el interior (исп.).

სცენური ცეკვა — ცეკვის ერთ-ერთი ძირითადი სახეობა (ხალხური, ყოფით და სამეჭლისო ცეკვებთან ერთად). აღმოცენდა ხალხური ცეკვებისაგან საცეკვაო ხელოვნების, როგორც სანახაობის, პროფესიონალიზაციის პროცესში. ევროპაში სცენური ცეკვის განვითარება იწყება ანტიკრობიდან, მას შემდეგ, როცა ძველ საბერძნეთში ხელოვნების სახეებში მსახიობის სპეციალიზაციისას გამოიყო პანტომიმისტები და მოცეკვაეები (IV—II ს.ებში ჩვენს წ. აღ-მდე). ძველ რომში II-I ს.-დან ახალი წ. აღ-ის I ს.-მდე ხდებოდა ელენური ცეკვების ათვისება, მოგვიანებით ისინი განვითარდნენ პანტომიმებში (II—V ს.-ებში ახალი წ. აღ-ით). ევროპელი სცენური ცეკვების აღზრდელ ფორმებს განეკუთვნება შუასაუკუნეების მსახიობთა — ეონგლიორების, შპილმანების, გისტრიონების და სხვათა ცეკვები. შემდეგში ხდება ცეკვების თანდათანობითი თეატრალიზაცია: სიუჟეტური ხაზის განვითარებამ გაართულა მოცეკვავეთა სცენური ამოცანები, შიოთხოვა ტანსაცმელის შემოღება. XVI—XVII ს.-ების მიჯნაზე აღმოცენდა სცენური ცეკვის ახალი ფორმა — ფიგურული (გამომსახველი) ცეკვა, რომელსაც სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა სახელწოდება ჰქონდა: იტალიაში — „ბალი ფიგურატო“, საფრანგეთში — „ბალე“, ესპანეთში — „ბალიე“. XVII ს.-დან მოკლებული, საცეკვაო სპექტაკლების წარმოშობის კვლადკვალ ხდება სცენური ცეკვის ფორმირება, რთულდება მისი ტექნიკა. XVII ს.-ის დასასრულიდან ჩამოყალიბდა სცენური ცეკვის თანამედროვე ფორმები: კლასიკური ცეკვა — ევროპული თეატრალური ცეკვის ძირითადი სისტემა, და სახასიათო ცეკვა, რომლის დანიშნულებაც რამდენჯერმე შეიცვალა.

XX ს.-ში ევროპასა და აშშ-ში აღმოცენდა სცენური ცეკვის ახალი ფორმები, ე. წ. „ცეკვა მოდერნი“, რომელიც შეიცავს თავისუფალი, პლასტიკური, რიტმული, რიტმულ-პლასტიკური და სხვა ცეკვების სხვადასხვა სახეობას.

გადაღება შენობაში — გადაღება, რომელიც მიმდინარეობს პავილიონში, უფრო ხშირად საღამო ფილმებისათვის.

Съемка в ракурсе (кино) — прием операторского искусства, заключающийся в наклоне оптической оси при съемке, когда объект, снятый снизу или сверху, фиксируется на плоскости пленки в сокращенной по вертикали перспективе.

При съемке «в ракурсе» на экране получается в крупном масштабе та часть объекта, которая во время съемки находилась ближе к объективу. Съемка в ракурсе выполняется часто движущейся камерой с операторских кранов, вертолетов и т. д., что значительно усиливает динамический эффект в изображении. С. в ракурсе позволяет избавиться от натуралистической «фотографичности» на экране.

angle shot (англ.), plan cassé (франц.), verkantete Aufnahme (нем.), ripresa di scórcio (итал.), ángulo de toma (исп.).

Съемка павильонная — съемка, проходящая в специально приспособленном помещении: в основном для постановочных фильмов.

studio work (англ.), prise de vues en studio (франц.), Atelieraufnahme (нем.), intèrni (итал.), rodaje en los estudios (en los talleres) (исп.).

Съемка с рук (кино) — съемка камерой без штатива, отличающейся малым весом и габаритом.

hand-held shot (англ.), prise de vues à la main (франц.), Aufnahme aus der Hand (нем.), ripresa a mano (итал.), rodaje a mano (исп.).

Съемочная группа — производственно-творческий коллектив киностудии, работающий под руководством режиссера-постановщика над созданием фильма.

crew, film unit, team (англ.), équipe, équipe de tournage personnel (франц.), Aufnahmestab, Filmgruppe (нем.), personale, gruppo da (ri)presa, equipaggio (итал.), personal, equipo, grupo de filmación (исп.).

Съемочная площадка натурная (кино) — площадка для киносъемки под открытым небом.

back lot, location, ranch, filming ground (англ.), lieu de tournage en extérieur, terrain de studio (франц.), Aufnahmegelände (нем.), set all'aperto (итал.), plató al cielo raso (исп.).

რაკურსით გადაღება (კინო) — საოპერატორო ხელოვნების გამომსახველობითი ხერხი, როდესაც ობიექტის ოპტიკური ღერძი დახრილია გადასაღები ობიექტის მიმართ, რის შედეგად ქვევიდან ან ზევიდან გადაღებული ობიექტი ფიქსირდება ფირის სიბრტყეზე ვერტიკალური პერსპექტივის დამოკლებით. რაკურსით გადაღების დროს ეკრანზე ობიექტის ის ნაწილი მასშტაბურად გაზრდილი, რომელიც კამერის ობიექტივთან ახლოსაა განლაგებული. რაკურსით გადაღება ხშირად შეთავსებულია მოძრავ კამერასთან (იღებება საოპერატორო აწვეზე, ვერტმფრინავზე და სხვ.) და გამოსახულებაში იძლევა დინამიკის ძლიერ ეფექტს. რ. გ. სამუალებას გვაძლევს თავი ავიარიდოთ ნატურალისტურ „ფოტოგრაფიულობას“ ეკრანზე.

გადაღება პავილიონში — კინო გადაღება, რომელიც წარმოებს, ჩვეულებრივად, დადგმით ფილმებისათვის საგანგებოდ მოწყობილ შენობაში.

ხელით გადაღება (კინო) — გადაღება უშტატივოდ, მსუბუქი და მცირე ზომის კამერით.

გადამღები ჯგუფი — კინოსტუდიის საწარმოო-შემოქმედებითი კოლექტივი, რომელიც დამდგმელი-რეჟისორის ხელმძღვანელობით ქმნის ფილმს.

გადაღების ნატურალური მოედანი (კინო) — კინოგადაღების მოედანი ღია ცის ქვეშ.

Съемочная точка (кино) — положение камеры перед съемкой, которое выбирает и устанавливает режиссер совместно с оператором.

camera view point (англ.), point de prise de vue (франц.), Aufnahmepunkt, Einstellung (нем.), punto di ripresa (итал.), punto de filmación (исп.).

Съемочный день (кино) — день съемки, зафиксированный предварительно в графике работы отделов и цехов студии.

shooting day (англ.), jour de tournage (франц.), Aufnahmetag, Drehtag (нем.), giorni da (ri)presa (итал.), jornada de filmación (de rodaje) (исп.).

Съемочный период производства фильма — в это время в работе участвует основная состав съемочной группы и все отделы и цеха киностудии. Одна из главных задач в этой стадии производства — рациональная организация работ, дающая возможность обеспечить высокое художественное и техническое качество фильма при сжатых сроках съемок.

shooting period (англ.), durée de tournage (франц.), Drehzeit (нем.), periodo da (ri)presa (итал.), periodo de filmación (исп.).

Сэмпличе — музыкальный термин, указывающий на простое, искреннее, естественное исполнение.

semplíce (итал.)

Сэнсибиле — музыкальный термин, указывающий на трогательное, чувствительное исполнение.

sensibile (итал.).

Сэнтитамэнтэ — музыкальный термин, указывающий на выразительное, искреннее исполнение.

sentitamente (итал.).

Сюита — танцевальная хореографическая композиция, состоящая из нескольких танцев, объединенных одной темой, и построенная по принципу контрастирующих между собой номеров или частей. Их последовательность предполагает чередование быстрых и медленных ритмов. Сюитное построение часто используется в балете:

გადაღების წერტილი (კინო) — კამერის ვარკვეული მდებარეობა და მიმართულება გადაღების წინ, რომელსაც ირჩევს და აღგენს რეჟისორი ოპერატორთან ერთად.

გადაღების დღე (კინო) — კინოსტუდიის განყოფილებებისა და საამქროების მუშაობის გრაფიკით წინასწარ დაგეგმილი დღე.

გადაღების პერიოდი (ფილმის ხაწარმოო პროცესი) — ამ დროს მუშაობაში მონაწილეობს გადაღებები ჯგუფის ძირითადი შემადგენლობა და კინოსტუდიის ყველა განყოფილება და საამქრო. წარმოების ამ სტადიაში ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა მუშაობის რაციონალური ორგანიზაცია, რაც უზრუნველყოფს ფილმის მაღალმხატვრულ და ტექნიკურ ხარისხს გადაღების მოკლე ვადების დროს.

სემპლიჩე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს უბრალო, გულწრფელ, ბუნებრივ შესრულებას.

სენსიბილე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მგრძნობიარე შესრულებას.

სენტიტამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გამოძახებულ, გულწრფელ შესრულებას.

სიუიტა — საცეკვაო-ქორეოგრაფიული კომპოზიცია, რომელიც შედგება საერთო თემით გაერთიანებული ნომრებისა თუ ნაწილების კონტრასტულობის პრინციპზე აგებული რამდენიმე ცეკვისაგან. მათი თანმიმდევრობა ითვალისწინებს ჩქარი და ნელი რიტმების მონაცვლეობას. სიუიტური აგებულება ხშირად გამოიყენება ბალეტში. მაგ.: გულის ცეკვა „გულის ტბის“ II მოქმედება-

в «Лебедином озере» танец лебедей (II д.), сюита разнонациональных танцев (III д.), сюиты в «Щелкунчике», «Раймонде» и др.

suite da ballo (итал.), suite de baile(s), suite de danza(s), sonata de camera (исп.), suite de danse (франц.), dance suite (англ.), Suite, Partita, (Tanz) (нем.).

Сюита — произведение в циклической музыкальной форме, состоящее из ряда самостоятельных законченных пьес, разнообразных по содержанию, построению и следующих одна за другой по принципу контраста. С. зародилась в народной музыке как последовательность различных по характеру танцев. В профессиональном творчестве С. возникла в Италии в XVI в., в ней противопоставлялись 2 танца — медленная хороводная «Павана» и живая быстрая «Гальярда». С XVII—XVIII вв. объединяла 4 пьесы: аллеманду, куранту, сарабанду и жигу; все они писались в одной тональности. В конце XIX в. широкое распространение получила С., основанная на балетной и оперной музыке, также на музыке к драматическим спектаклям. В XX в. жанр балетной С. развили Равель, Стравинский и советские композиторы.

suite (франц.).

Сюрреализм — направление в современном буржуазном искусстве и литературе, зародившееся в начале 20-х гг. во Франции. Опираясь на субъективно-идеалистические теории (фрейдизм, интуитивизм), сюрреалисты источник творчества ищут в «сфере подсознательного».

surréalisme (франц.), surrealism (англ.), Surrealismus (нем.), surrealismo (итал.), sur-[†]realismo (исп.).

ში, სხვადასხვა ეროვნულ ცეკვათა სიუიტა (იქვე, III მოქმედება) სიუიტა „შჩელკუნჩიკში“, „რაიმონდაში“ და სხვ.

სიუიტა — ციკლური ფორმის მუსიკალური ნაწარმოები; შედგება რიგი დამოუკიდებელი დასრულებული პიესებისაგან, რომლებიც განსხვავდებიან შინაარსის, აგებულების მხრივ და მონაცვლეობენ კონტრასტის პრინციპით. ს. წარმოიშვა ხალხურ მუსიკაში, როგორც სხვადასხვა ხასიათის ცეკვების თანმიმდევრობა. პროფესიულ შემოქმედებაში ს. შემოვიდა XVI ს. იტალიაში. მასში დაპირისპირებული იყო 2 ცეკვა — ნელი, საფერხულო „პავანა“ და ცოცხალი, სწრაფი „გალიარდა“. XVII—XVIII სს. სიუიტაში გაერთიანებული იყო 4 პიესა: ალემანდა, კურანტა, სარაბანდა და ჟიგა, ისინი ერთ ტონალობაში იწერებოდა. XIX ს. მიწურულში ფართო გავრცელება პოვა სიუიტამ, რომელიც დაფუძნებული იყო საბალეტო, საოპერო და დრამატული სპექტაკლებისათვის დაწერილ მუსიკაზე. XX ს. საბალეტო სიუიტის ეანრი განავითარეს რაველმა, სტრავენსკიმ და საბჭოთა კომპოზიტორებმა.

სიურრეალიზმი — ერთ-ერთი უკიდურესი ფორმალისტური მიმდინარეობა ბურჟუაზიულ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში (20-იანი წლები). სიურრეალისტები, ეყრდნობიან რა სუბიექტური იდეალისტურ თეორიებს (ფრეიდაზუს, ინტუიტივიზმს), შემოქმედების წყაროს ისინი ეძიებენ „ქვეცნობიერის სფეროში“.

T

Табернакль, табернакель (арх.) — 1. Дарохранительница в алтарной стене.
2. Ниша в стене для установки статуи святого.

от лат. tabernakel.
tabernakel (англ.), tabernacel (франц.), Tabernakel (нем.), tabernáculo (итал.), tabernáculo (исп.).

ტაბერნაკლი (არქიტ.)—1. სანაწილე საკუ რთხელის კედელში.
2. კედელში წმინდანის ქანდაკების მშოსათავსებელი ნიშა.

Табла (*муз.*) — африканский барабан кувшинообразной формы, расширенная горловина которого затянута кожей. Звук извлекается ударами рук или скользящими движениями пальцев. Применяется для сопровождения танцев.

tabla (*англ.*).

Таблак, тавляк (*муз.*) — таджикский ударный инструмент, род литавры. Т. входит в состав инструментального ансамбля, применяется для сопровождения танцев.

tablac (*тадж.*).

Таблаки (*муз.*) — грузинский ударный инструмент, употребляемый в военных оркестрах.

tablaki (*груз.*).

Такт (*муз.*) — метрическая единица музыкальной речи — каждая из мелких, равных по длительности частиц, на которые делится музыкальное произведение по числу метрических ударений.

tactus (*лат.*), Takt (*нем.*), time (*англ.*), mesure, cadence (*франц.*), tempo, misura, cadenza (*итал.*), compàs (*исп.*).

Тала, талам (*муз.*) — самозвучающий ударный инструмент, небольшие бронзовые или латунные тарелочки.

tala, talam (*инд.*).

Талия (*театр*) — в греческой мифологии муза комедии.

thaleia (*греч.*).

Тамаша — древнегрузинское зрелище, пантомимические представления и танцы.

tamasha (*груз.*).

Тамбур (*арх.*) — 1. Цилиндрическая или многогранная часть здания с крышей в виде купола.

2. Пристройка у дверей, защищающая вход от ветра, дождя.

от *персидск.* tambourah.

tambour (*англ.*), tambour (*франц.*), Tambur (*нем.*), tamburo (*итал.*), tambor (*исп.*).

табла (*მუს.*) — დოკის ფორმის აფრიკული დაფი, რომლის გაფართოებულ ყელზე ტყავია გადაკრული. ბგერა მიიღება ხელების დარტყმით ან თითების მოსრიადე მოძრაობით. გამოიყენება ცეკვების თანხლებისათვის.

ტაბლაკი, ტავლაკი (*მუს.*) — ტაჯიკური დასატყავი საკრავი, ლიტავრის ნაირსახეობა. ტ. შედის ინსტრუმენტული ანსამბლის შემადგენლობაში, გამოიყენება ცეკვების თანხლებისათვის.

ტაბლაკი (*მუს.*) — ქართული დასატყავი საკრავი, რომელიც სამხედრო ორკესტრებში იხმარება.

ტაქტი (*მუს.*) — მუსიკალური მეტრეულების მეტრული ერთეული: მცირე, თანაბარი გრძლიობის მქონე თითოეული ნაწილი, რომელზედაც იყოფა მუს. ნაწარმოები მეტრული მახვილები რაოდენობის მიხედვით.

ტალა, ტალამი (*მუს.*) — თვითმკლერი დასატყავი საკრავი, მცირე ზომის ბრინჯაოს ან თითბრის თეფშები.

თალია (*თეატ.*) — კომედიის მეზუ ბერძენული მითოლოგიაში.

თამაშა — ძველი ქართული სანახაობა, პანტომიმური წარმოდგენა და ცეკვები.

ტამბური (*არქიტ.*) — გუმბათის მქონე შენობის ცილინდრულ ან მრავალწახნაგოვანი ნაწილი. 2. მინაშენი კართან, რომელიც იცავს შესასვლელს ქარისა და წვიმისაგან.

Тамбур — 1. Барабан.
2. Восточный струнный музыкальный инструмент, род мандолины.

от *персидск.* tambourah.

tambour (*англ.*), tambour (*франц.*), Tambur (*нем.*), tamburo (*итал.*), tambor (*исп.*).

тамбури — ударный музыкальный инструмент; род небольшого барабана цилиндрической формы. Высота Т. значительно больше его диаметра. Родина Т. — Прованс (Франция), отсюда и др. название — провансальский барабан.

tamburino (*итал.*), tambourine (*англ.*), tambourin (*франц.*), Tambourin (*нем.*), tambourin (*исп.*).

Тамбури — 1. Французский старинный народный танец провансальского происхождения; музыкальный размер 2/2 или 2/4. Исполняется в живом быстром темпе в сопровождении флейты и тамбурина (отсюда название). В форме Т. написаны диетрихсментные танцевальные номера в операх французских композиторов XVII—XVIII вв.

2. Встречающееся в литературе название бубна.

tambourin (*франц.*).

Тампет — бальный танец конца XVIII в. в 2-дольном размере. Неограниченное число пар, самостоятельные движения каждой пары, хлопанье в ладоши, легкие прыжки.

tampet (*франц.*).

Там-там, тамтам (*муз.*) — ударный инструмент, разновидность гонга, но с неопределенной высотой звука. Как и гонг, проник из Азии. Т. применяется в симфоническом оркестре.

tam-tam (от *инд.*).

Танго — международный танец, созданный на основе народного танца танго, главным образом аргентинского, впитал в себя всю остроту ритма, оригинальность движений. Исполняется в стаккатированной

танбури — 1. дафдафи.

2. აღმოსავლური სიმებიანი სამუსიკო საკრავი. მანდოლინის ნაირსახეობა.

ტამბური — დასარტყამი სამუს. საკრავი, მცირე ზომის ცილინდრული დაფდაფის სახეობა. სიმაღლე ბევრად ჭარბობს დიამეტრს. ტ. საშობლო პროვანსი (საფრანგეთი), აქედან წარმოდგება მისი მეორე სახელწოდება — პროვანსული დაფდაფი.

ტამბური — 1. პროვანსული წარმოშობის ძველებური ფრანგული ხალხური ცეკვა, 2/2 ან 2/4 მუსიკალურ ზომით. სრულდება მკვირცხლი, სწრაფი ტემპით ფლიტებისა და დაირის თანხლებით (დაირის ფრანგული სახელწოდება „ტამბური“ა, აქედან მოდის ცეკვის სახელწოდებაც). ტამბურის ფორმაში დაწერილია XVII—XVIII ს.-ების ფრანგ კომპოზიტორთა ოპერების დივერტისმენტული საცეკვაო ნომრები.

2. ლიტერატურაში გვხვდება როგორც დაირის სახელწოდება.

ტამპეტი — XVIII ს.-ის დასასრულის სამეჯლისო ცეკვა ორწილად ზომით. მოცეკვავე წყვილთა განუსაზღვრელი რაოდენობა, თითოეულ წყვილის დამოუკიდებელი მოძრაობანი, ტაში, მსუბუქი ნახტომები.

ტამ-ტამი, ტამტამი (*მუს.*) — დასარტყამი საკრავი, გონგის ნაირსახეობა, მხოლოდ ბგერის განუსაზღვრელი სიმაღლით. იქვე, როგორც გონგი, შემოსულია აზიიდან. ტამ-ტამი გამოიყენება სიმფონიურ ორკესტრებში.

ტანგო — საერთაშორისო ცეკვა, რომელიც შეიქმნა ხალხური ცეკვის — ტანგოს, უშთაერესად არგენტინული ტანგოს საფუძველზე. შეითვისა მისი მკვეთრი რიტმი და ორიგინალური მოძრაობები. სრულდება სტაკატისებური

манере. Темп 32—34 такта в минуту. Музыкальный размер 2/4, оба удара акцентированы. Т. в легком, общедоступном исполнении относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении, применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным.

tango (исп.).

Танго гадитано (хадисское танго) — разновидность так называемого «андалузско-го» танго. Размер четкий, 2-дольный.

tango gaditano (исп.).

Тандю — см. battements.

tendu (франц.).

Танец — вид искусства, в котором художественный образ возникает из смены положений человеческого тела. Отбор положений и движущий человек в танце и их систематизация — многовековой культурно-исторический процесс. Первоисточниками танца явились разнообразные движения и жесты человека, связанные с трудовыми процессами, с впечатлениями от окружающего мира. Первоосновой танца является народное творчество. В историческом развитии танца постепенно определились основные виды: народные танцы, затем балльные танцы, выделившиеся в самостоятельную группу, наконец, с развитием профессионального сценического искусства — «классический танец», «характерный танец», танец «модерн». Законы танца сродни законам музыки.

Tanz (нем.), danse (франц.), dance (англ.), ballo (итал.), danza, baile (исп.).

Танец «модерн» — условное наименование направления в современном танцевальном искусстве, возникшего в XX в. Это направление включает различные танцевальные школы и представлено исполнителями, педагогами и балетмейстерами многих стран, объединенными общим намерением создать новый танец, который отве-

данным. Темп — 32—34 такта в минуту. Музыкальный размер — 2/4, орিয়ে თელა აქცენტირებულია. ადვილი, ყველასათვის მისაწვდომი შესრულებით ტანგო განეკუთვნება ყოფით ტექსტებს, ხოლო რთული შესრულებით, რთული ფიგურების შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციებით — სპორტულ ტექსტებს.

ტანგო გადიტანო (კადისური ტანგო) — ე. წ. ანდალუსური ტანგოს სახესხვაობა. ზომა მტკიცე, ორწლადი.

ტანდუ — იხ. battements.

ტეკვა — ხელოვნების სახე, რომელშიაც მხატვრული იერსახე წარმოიქმნება ადამიანის ტანის მდგომარეობის შეცვლით. ადამიანის მდგომარეობისა და მოძრაობების შერჩევა ტეკვაში და მათი სისტემატიზაცია მრავალსაუკუნოვანი კულტურულ-ისტორიული პროცესია. ტეკვის პირველწყაროები იყო შრომით პროცესებთან დაკავშირებული ადამიანის სწუადასხვაგვარი მოძრაობანი და ექსტები, გარემო სამყაროს შთაბეჭდილებანი. ისტორიულად ტეკვის განვითარების პროცესში პირველსაფეხველს წარმოადგენს ხალხური შემოქმედება. ტეკვის ისტორიულ განვითარებაში თანდათანობით განისაზღვრა მისი ძირითადი სახეები: ხალხური ტეკვები, შემდეგ სამეჯლისო ტეკვები, რომლებიც დამოუკიდებელ ჯგუფად გამოიყო, დაბოლოს, პროფესიული სცენური ხელოვნების განვითარებასთან ერთად — «კლასიკური ტეკვა», «ტეკვა მოდერნი». ტეკვის კანონები მუსიკის კანონების მონათესავეა.

ტეკვა „მოდერნი“ — თანამედროვე სატეკვაო ხელოვნებაში XX ს. მიმართულების პირობითი სახელწოდება. შეიცავს სხვადასხვა სატეკვაო სკოლას და წარმოდგენილია მრავალი ქვეყნის შემსრულებლებით, პედაგოგებითა და ბალეტმაისტრებით, რომლებსაც აერთიანებთ საერთო მიზანი, შექმნან ისეთი ახალი ტეკვა, რომელიც XX ს.-ის ადამიანის სპეციფიკურ სულიერ მო-

ჩალ бы специфическим духовным потребностям человека XX в. Свой танец они противопоставляют классическому, который ошибочно считают противоположным по выразительным средствам (пуанты, выворотность), неспособным выразить идеи нашего времени.

danse „moderne“ (франц.), dance „modern“ (англ.), Tanz („modern“, zeitgemäßer) (нем.), baile moderno (исп.), ballo moderno (итал.).

Танцевальная музыка — музыка, предназначенная для сопровождения танцев. В Т. м. четко выражен характерный ритм и специфический для каждого танца темп, обусловленные ритмом, темпом и характером танцевальных движений (па). Музыка для танцев чаще всего бывает инструментальной. В народном быту распространена также вокальная, преимущественно хоровая, Т. м. с инструментальным аккомпанементом или без него.

Ритмы Т. м. повлияли на формирование музыкальных тем классических симфоний, сонат, а также вокальных произведений (включая формы оперной музыки). Танцевальные жанры занимают большое место в легкой музыке, джазе. Народная Т. м. наряду с песенным фольклором, является важнейшим источником ритмов, интонаций и музыкальных форм для национальных школ музыкального творчества.

dance music (англ.), musique dansante, musique de danse (франц.), Tanzmusik (нем.), musica di ballo (итал.), música de baile, música de danza (исп.).

Тан леве — прыжок одной ногой с вращением на нее же, без продвижения, преимущественно сохраняя заданную позу, возможен на пальцах.

temps levé (франц.).

Тан лие — серия элитных движений на середине сцены, составляющая часть adagio. Исполняется вперед и назад и имеет множество видов: с подъемом ноги, en tournant, sauté, на пальцах и т. д.

temps lié (франц.).

თხოვნილებებს პასუხობს. თავიანთ ცეკვას ისინი უპირისპირებენ კლასიკურს და მცდარად მიანიჭაოთ, რომ მისი გამომსახველი ხერხები (პუანტები, განშლადობა) არაბუნებრივია და ვერ შეესაბამება ჩვენი დროის იდეებს.

საცეკვაო მუსიკა — მუსიკა განკუთვნილი ცეკვების თანხლებისათვის. ს. მუსიკაში მკაფიოდ არის გამოხატული დამახასიათებელი რიტმი, და ყოველი ცეკვის სპეციფიკური ტემპი, რომლებიც განპირობებულია საცეკვაო მოძრაობების (პა) რიტმით, ტემპით და ხასიათით. საცეკვაო მუსიკა ძირითადად ინსტრუმენტულია. ხალხურ ყოფაში გავრცელებულია აგრეთვე ვოკალური, უპირატესად საგუნდო ს. მ. ინსტრუმენტული თანხლებით ან მის გარეშე.

საცეკვაო მუსიკის რიტმებმა დიდი გავლენა იქონიეს კლასიკური სიმფონიის, სონატის და აგრეთვე ვოკალური ნაწარმოებების (საოპერო ფორმების ჩათვლით) მუსიკალური თემებს ფორმირებაზე. საცეკვაო ელემენტები დიდი ადგილი უკავია მსუბუქე მუსიკაში, ჯაზში. ხალხური ს. მ. სასიმღერო ფოლკლორთან ერთად ეროვნული სკოლების მუსიკალური შემოქმედების დაუშრეტელი წყაროა რიტმის, ინტონაციის და მეს. ფორმის თვალსაზრისით.

ტან ლევე — ნახტომი ერთი ფეხით მასზევ დაბრუნებით, გადაადგილების გარეშე, მცდრილად იგივე პოზის შენარჩუნებით. შესაძლებელია შესრულდეს ცერებზე.

ტან ლიე — გადაბმულ მოძრაობათა სერია შუა სცენაზე. შეადგენს adagio-ს ნაწილს. სრულდება წინ და უკან და აქვს მრავალი სახეობა: ფეხის აწევით, en tournant, sauté, ცერებზე და ა. შ.

Тап релеве — один из подготовительных приемов (preparation) для исполнения пируэтов, во время которых опорная нога делает demi plié, а работающая, согнутая в колене (при вывороте неподвижном положении бедра), выводится вперед (en dehors) или назад (en dedans) и вытягивается в сторону одновременно с опорной ногой.

temps relevé (франц.).

Тао (муз.) — перепончатый ударный музыкальный инструмент, род погремушки в виде миниатюрного двустороннего барабаника.

tao (кит.).

Танёр — пианист, играющий за плату на танцевальных вечерах.

танер (франц.).

Тарантелла — 1. Итальянский народный танец в быстром оживленном темпе. Музыкальный размер 6/8, 3/8.

2. Музыкальная пьеса в темпе и характере этого танца.

tarantella (итал.).

Таракыма — старинный сольный народный азербайджанский танец в размере 6/8, темп живой. Плавный, в женском исполнении. Т. при исполнении мужчинами приобретает характер стремительный.

tarakyma (азерб.).

Тарелки (муз.) — самозвучащий ударный музыкальный инструмент. Применяется в различных оркестрах. В профессиональной музыке используется с конца XVII в.

piatti, cinelli (итал.), cymbals (англ.), cymbals (франц.), Becken (нем.), címbalo (исп.).

Тарталья — маска неаполитанского варианта комедии дель арте, тип злого интригана-запуганного.

tartaglia, tartaglione (итал.).

ტან რელევე — ერთ-ერთი მოსამზადებელი ილეთი (preparation) პირუეტების შესასრულებლად, რომლის დროს საყრდენი ფეხი ასრულებს demi plié-ს, ხოლო მუხლში მოხრილი მომუშავე ფეხი (ბარძაყის უძრავი განშლილი მდგომარეობის დროს) გამოდის წინ (en dehors) ან უკან (en dedans) და იჭიმება გვერდზე საყრდენ ფეხთან ერთად.

ტაო (მუს.) — აკიანი დასარტყამი სამუსიკო საკრავი; მინიატიურული დაფლავის სახის ჩხარუნა.

ტანიერი — პიანისტი, რომელიც იღებს გასამრჩველს საცეკაო საღამოებზე.

ტარანტელა — 1. იტალიური ხალხური ცეკვა, სრულდება ცოცხალი, სწრაფი ტემპით. მუსიკალური ზომა 6/8, 3/8.

2. ასეთი ტემპისა და ხასიათის მუსიკალური პიესა.

ტარაკიამა — ძველებური აზერბაიჯანული ხალხური სოლო ცეკვა 6/8 ზომით, მკვირცხლი ტემპით. ქალთა შესრულებით ნარნარი, მამაკაცთა შესრულებით კი სწრაფ ხასიათს იძენს.

თეფშები (მუს.) — თვითმკლერი დასარტყამი სამუსიკო საკრავი. გამოიყენება სულთსახე ორკესტრებში. პროფესიულ მუსიკაში იხმარება XVII ს. მიწურულდან.

ტარტალია — კომედია დელ არტეს ნეაპოლური ვარიანტის ნიღაბი. გულბოროტი, ინტრიგან-ენაბლუს ტიპი.

Таса (*მუს.*) — перепончатый ударный инструмент, род одностороннего барабана.

tasa (*араб.*).

«**Тастьера пер люче**» — термин, введенный А. Н. Скрябинным для обозначения светового инструмента, предназначенного для исполнения «световой симфонии».

„*tastiera per luce*“ (*итал.*).

Тахометр — контрольный прибор кино съемочного аппарата, служащий для измерения или контроля частоты кадров в процессе киносъемки. Шкала Т. градуируется частотой кадров в секунду в соответствии с диапазоном рабочих частот данного типа аппарата. Т. устанавливаются на профессиональных и любительских киносъемочных аппаратах применяемых при производстве фильмов, и на некоторых аппаратах, предназначенных для исследовательских и регистрационных съемок.

от *греч.* *tachos* и *metreo*.

counter, speed counter, speedometer (*англ.*), tachymètre, compte-lours (*франц.*), Tachometer (*нем.*), tachimetro (*итал.*), taquimetro (*исп.*).

Твердый фарфор (условное наименование одного из видов фарфора) — употребляется в повседневном обиходе и в технике. Т. ф. беднее флюсами и богаче глиноземом, чем мягкий; поэтому он требует более высокой температуры обжига (до 1400°) для получения необходимой плотности и просвечиваемости черепка. Т. ф. покрывается глазурию; поверхность его не царапается ножом.

hard porcelain (*англ.*), porcelaine dure (*франц.*), Hartporzellan (*нем.*), porcelana dura (*итал.*), porcelana dura (*исп.*).

Твиндек (*стр.*) — междупалубное пространство на судне, где располагаются грузовые помещения, пассажирские каюты и т. п.

tween-deck (*англ.*).

ტასა (*მუს.*) — აკეთანი დასარტყამი საკრავი, დაფის ნაირსახეობა.

„**ტასტიერა პერ ლუჩე**“ — ტერმინი შემოტანილი ა. ნ. სკრიბინის მიერ შექმერი საკრავის აღსანიშნავად, რომელიც განკუთვნილია „შექმერი სიმფონიის“ შესასრულებლად.

ტახომეტრი — კინოგადაღების აპარატის საკონტროლო ხელსაწყო, რომელიც გადაღების პროცესში გვიჩვენებს კადრების სიხშირეს ერთ წამში. ტახომეტრის სკალა გრადუირებულია კადრ/წამში. კინოკამერები დანიშნულებით განსხვავდებიან; შესაბამისად განსხვავდებიან მათი ტახომეტრების სამუშაო სიხშირის დიაპაზონებიც. ტახომეტრი იდგმება პროფესიულ და მოყვარულთა კინოგადაღებ აპარატებზე, აგრეთვე ისეთ აპარატებზე, რომლებიც საკვლევ და სარეგისტრაციო გადაღებისათვის არის განკუთვნილი.

მკვრივი ფაიფური (ფაიფურის ერთ-ერთი სახეობის პირობითი სახელწოდება) — იზმარება ყოველდღიურ ყოფასა და ტექნიკაში. მაგარი ფაიფური რბილ ფაიფურთან შედარებით ღარიბია ფლუსებთან, სამაგიეროდ მდიდარია თიხნარით. ამისათვის იგი მორითკეს შედარებით მაღალ ტემპერატურაზე (1400°-მდე) გამოწვას, საქირო სიმტკიცისა და გამჭვირელების მისაღებად. მაგარი ფაიფური იფარება კიკურით. მისი ზედაპირი დანით არ იცაწრება.

ტვინდეკი (*მშენ.*) — გემბანთშორისი სივრცე გემზე, სადაც განლაგებულია საბარგო სათავსები, სამგზავრო კაილტები და ა. შ.

Твист — современный, международный бальный танец. Появился в США. «Твист» означает «скручивание», и это название почти полностью определяет исполнение танца. Элемент «кручения» характерен не для бедер, а для колен. Бедра двигаются постольку, поскольку поворачиваются колени. Музыка динамична, почти с пульсирующим ритмом.

twist (англ.).

Твист (цирк) — сложный акробатический прыжок. Акробат, выполняя заднее сальто, делает в воздухе полпируэта и завершает трюк передним сальто.

twist (англ.).

Творчество — процесс, представляющий собой сложную психическую деятельность человека, каждый из этапов которой характеризуется своими психологическими особенностями. В процессе Т. человек создает качественно новые материальные, духовные, художественные ценности на основе преемственности лучших достижений уже созданного.

creation (англ.), création (франц.), Schaffen (нем.), creazióne (итал.), creațiune (исп.).

Театр — 1. Вид искусства, в котором образное отражение жизни достигается посредством сценического представления, осуществляемого актерами перед зрителями.

2. Представление, спектакль.

3. Здание, где происходят театральные представления.

theatron (греч.), théâtre (англ.), théâtre (франц.), Theater (нем.), teatro (итал.), teatro (исп.).

«Театр жестокости» — это наименование дано французским режиссером и теоретиком театра Антоном Арто (1896—1948). В основе этого театра лежит непосредственное переживание зрителя, а не сопереживание того, что чувствуют персонажи. В «Т. ж.» зритель должен быть потрясен и взволнован, он должен быть

ტვისტი — თანამედროვე საერთაშორისო სა-
მეჯლისო ცეკვა. წარმოიშვა აშშ-ში. „ტვისტი“
ნიშნავს „დაგრეხვას“ და ეს სახელწოდება საე-
სებით განსაზღვრავს ცეკვის შესრულებას. „გრეხ-
ვის“ ელემენტი დამასიათუბელია არა თქმოსა-
თვის, არამედ მულეზბ-სათვის. თქმობები მოძრაო-
ბენ იმდენად, რამდენადც ტრიალებენ მუხლები.
მუსიკა დინამიურია, თითქმის პულსირებული
რიტმით.

ტვისტი (ცირკი) — რთული აკრობატული ნახ-
ტობი: აკრობატი, უკანა საღტის შესრულებისას
ჰაერში აყვებებს ნახევარპირჯეტს და ამთავრებს
ილუზს წინა საღტობით.

შემოქმედება — ადამიანის რთული ფსიქიკე-
რი მოღვაწეობის პროცესი, რომლის ყოველი
ეტაპი ხასიათდება თავისი ფსიქოლოგიური თავი-
სებურებებით. შემოქმედების პროცესში ადამიანი
ქმნის ხარისხობრივად ახალ მატერიალურ, სუ-
ლიურ, მხატვრულ ფაქტულობებს საუკეთესო
მოღვაწეთა უწყე შექმნილ მემკვიდრეობის საფუ-
ძველზე.

თეატრი — 1. ხელოვნების სახე, სადაც სხოე-
რების სახიერო ჩვენება ზღვბა მსახიობების მიერ
მაყურებელთა წინაშე სცენური წარმოდგენის
მეშვეობით.

2. წარმოდგენა, სპექტაკლი.

3. შენობა, სადაც იმართება თეატრალური წარ-
მოდგენები.

„საშინელებათა თეატრი“ — ეს სახელწოდება
პირველად იხმარა ფრანგმა რეჟისორმა და თეატ-
რის თეორეტიკოსმაჟანტონენ არტომ (1896—1948).
ამ თეატრს საფუძველად უდევს მაღლებლის უშუა-
ლო განცდა. მაყურებელი არ თანაუგრძნობს
პერსონაჟის განცდას. „საშინელებათა თეატრში“
მაყურებელი უნდა აღელდეს და შექმნდეს,
სიმშველდე უნდა დაკარგოს. მისი მოსაზრებით,

выведен из состояния покоя. Арто предлагает не только воздействовать на зрителей музыкой, светом, цветом, масками, ритмическими движениями, но и вообще уничтожить просцениум, сделав так, чтобы они, таким образом, были вынуждены принимать участие в представлении. Задача театра в том, чтобы потрясти зрителя зрелищем ужасного и найти с ним непосредственный контакт. Спектакль, подобно массовому сеансу психоанализа, будет освобождать людей от темных инстинктов, как бы выводя их наружу.

theatre of cruelty (англ.), théâtre de cruauté (франц.), Theater der Grausamkeiten (нем.), teatro di crudeltà (итал.), teatro de crueldad (исп.).

Театр инструментальный (муз.) — театральная реализация процесса музыкального исполнения, оказывающая активное влияние на звуковой результат — напр., перемещение музыкантов во время исполнения.

instrumental theatre (англ.), théâtre instrumental (франц.), instrumentales Theater (нем.), teatro strumentale (итал.), teatro instrumental (исп.).

Театр кукол — особый вид театральных представлений, в которых действуют куклы (объемные и плоские), приводимые в движение актерами — кукловодами, чаще всего скрытыми от зрителей (ширмой). Многообразие форм представлений определяется различием видов кукол, систем их управления: марионетки (куклы на нитках), т. н. «верховые куклы» перчаточные (Петрушки), «тростевые куклы», механические, теневые.

puppet show (англ.), théâtre de poupées (de marionnettes) (франц.), Puppentheater (нем.), teatro dei burattini (итал.), teatro de muñecos, de marionetas (de títeres) (исп.).

«Театр менестрелей» — американский бродячий музыкальный театр. Сложился в XIX в. в южных районах США на основе практики сборных театральных трупп. Т. м. присущ условный гротескный стиль представлений. Артисты выступают загримированными под негров, в музыкальном

букозье. Увлечение ундла мობდეს არა მარტო მუსიკით, შუქით, ფერებით. ნიღბებით, რიტმული მოძრაობებით, არამედ საერთოდ უნდა მოისპოს პროსცენიუმი და ისე მოეწყოს, რომ მაყურებელი იძულებული გახდეს მონაწილეობა მიიღოს წარმოდგენაში. თეატრის ამოცანაა შეადრწუნოს მაყურებელი საშინელებს ხილვით და უშუალო კონტაქტი დაამყაროს მასთან.

ატრტოს მიაჩნდა, რომ სპექტაკლი. მასობრივი ფსიქოანალიზის სეანსის მსგავსად, გაათავისუფლებდა ადამიანებს სააშკარაოზე გამოტანილი ბნელი ინსტიქტებისაგან.

ინსტრუმენტული თეატრი (მუს.) — მუსიკალური შემსრულებლობის პროცესის თეატრალიზება, რომელიც აქტიურად მოქმედებს ბგერით შედეგზე. მაგ., მუსიკოსების გადაადგილება შესრულების დროს.

თოჯინების თეატრი — განსაკუთრებული სახის თეატრალური წარმოდგენა, რომელშიც მოქმედო პირობები არიან თოჯინები (ბრტყელიც და მოცულობითიც), რომელთაც ამოძრავებენ მსახიობები, უმეტესად მაყურებელთაგან დამალულნი (თეჯირით). წარმოდგენების ფორმათა მრავალგვარობას განსაზღვრავს თოჯინების სახეობათა და მართლის განსხვავებულობა; მარიონეტები (ძაფებით მოძრავი), ე. წ. „თეჯირზედა თოჯინები“ ხელზე ჩამოსაცმელები („პეტრუშკები“), „ჩხირებით მოძრავნი“, მექანიკური, ჩრდილების თოჯინები.

მენსტრელების თეატრი — ამერიკული მოხეტიალე მუსიკალური თეატრი. ჩამოყალიბდა XIX საუკუნეში სამხრეთ რაიონებში, ნაკრები თეატრალური დასების საფუძველზე. მენსტრელების თეატრისათვის დამახასიათებელია პირობითი გროტესკული სტილი. მსახიობები გამოდიან ზანგების გრებით, მუსიკალურ გაფორმებაში ანგლო-

оформлении — смешение англокельтских народных баллад и городских песен легкого жанра с негритянской песенной и танцевальной музыкой. Т. м. повлиял на формирование джаза.

ministrel show (англ.), théâtre de ménestrel (франц.), Menestreltheater (нем.), teatro di menestrello (итал.), teatro de ministril (исп.).

Театр на радио (радиотеатр) — вид искусства, возникший в 20-х гг. XX в. вместе с развитием художественного радиовещания. Художественный образ в радиотеатре, подобно художественному образу в кино и театре, синтетичен, но природа этого синтеза специфична. Искусство радиотеатра воспринимается только на слух.

radio theatre (англ.), radiothéâtre (франц.), Radiotheater (нем.), teatro di radio (итал.), teatro de radio (исп.).

Театральная тонадилья — лирический музыкальный жанр испанского театра, обнаруживающий некоторое сходство с итальянским интермеццо. Расцвет театральной тонадильи в Испании относится ко второй половине XVIII и началу XIX в.

от исп. tonadilla.

theatrical tonadilla (англ.), tonadilla théâtrique (франц.), Theaterlonadilla (нем.), tonadilla di teatro (итал.), tonadilla teatral (исп.).

Тетральная маска — специальная накладка, надеваемая на лицо исполнителем театральных представлений. В сочтании с театральным костюмом Т. м. помогает созданию сценического образа. В античном театре маска соединялась с париком и надевалась через голову, образуя подобие шлема с отверстиями для глаз и рта. Для усиления голоса актера маска-шлем снабжалась изнутри металлическими резонаторами. В римском театре Т. м. появилась незадолго до нашей эры. Ею пользовались, главным образом, в представлениях ателланы. В Древней Руси и средневековой Европе маски использовались в представлениях бродячих коморохов, гистрионов. В Грузии теат-

ральной маске — смешение англокельтских народных баллад и городских песен легкого жанра с негритянской песенной и танцевальной музыкой. Т. м. повлиял на формирование джаза.

министрель-шоу (англ.), театр менестрель (франц.), Менестрельтеатер (нем.), театр ди менестрелло (итал.), театр ди министрил (исп.).

Театр на радио (радиотеатр) — вид искусства, возникший в 20-х гг. XX в. вместе с развитием художественного радиовещания. Художественный образ в радиотеатре, подобно художественному образу в кино и театре, синтетичен, но природа этого синтеза специфична. Искусство радиотеатра воспринимается только на слух.

радиотеатр (англ.), радиотеатр (франц.), Радиотеатер (нем.), театр ди радио (итал.), театр ди радио (исп.).

Театральная тонадилья — лирический музыкальный жанр испанского театра, обнаруживающий некоторое сходство с итальянским интермеццо. Расцвет театральной тонадильи в Испании относится ко второй половине XVIII и началу XIX в.

театральная тонадилья (англ.), театральная тонадилья (франц.), театральная тонадилья (нем.), театральная тонадилья (итал.), театральная тонадилья (исп.).

Театральная маска — специальная накладка, надеваемая на лицо исполнителем театральных представлений. В сочтании с театральным костюмом Т. м. помогает созданию сценического образа. В античном театре маска соединялась с париком и надевалась через голову, образуя подобие шлема с отверстиями для глаз и рта. Для усиления голоса актера маска-шлем снабжалась изнутри металлическими резонаторами. В римском театре Т. м. появилась незадолго до нашей эры. Ею пользовались, главным образом, в представлениях ателланы. В Древней Руси и средневековой Европе маски использовались в представлениях бродячих коморохов, гистрионов. В Грузии теат-

ральная маска — специальная накладка, надеваемая на лицо исполнителем театральных представлений. В сочтании с театральным костюмом Т. м. помогает созданию сценического образа. В античном театре маска соединялась с париком и надевалась через голову, образуя подобие шлема с отверстиями для глаз и рта. Для усиления голоса актера маска-шлем снабжалась изнутри металлическими резонаторами. В римском театре Т. м. появилась незадолго до нашей эры. Ею пользовались, главным образом, в представлениях ателланы. В Древней Руси и средневековой Европе маски использовались в представлениях бродячих коморохов, гистрионов. В Грузии теат-

ральная маска — специальная накладка, надеваемая на лицо исполнителем театральных представлений. В сочтании с театральным костюмом Т. м. помогает созданию сценического образа. В античном театре маска соединялась с париком и надевалась через голову, образуя подобие шлема с отверстиями для глаз и рта. Для усиления голоса актера маска-шлем снабжалась изнутри металлическими резонаторами. В римском театре Т. м. появилась незадолго до нашей эры. Ею пользовались, главным образом, в представлениях ателланы. В Древней Руси и средневековой Европе маски использовались в представлениях бродячих коморохов, гистрионов. В Грузии теат-

რალყნე მასკი შიროკო იხსოვრდებოდა ვ წარმოდგენების. აგრეთვე ყვენობის დროს. იტალიურ იმპროვიზაციულ „ნიღბების კომედიას“ კომიკური პერსონაჟების უმეტესობა ატარებდა მუყოსაგან ანდა გაწებილი ქსოვილისაგან გაყუთებულ თეატრალურ ნიღბს.

ლური ნიღბები ფართოდ გამოიყენებოდა ბერეკებს წარმოდგენების. აგრეთვე ყვენობის დროს. იტალიურ იმპროვიზაციულ „ნიღბების კომედიას“ კომიკური პერსონაჟების უმეტესობა ატარებდა მუყოსაგან ანდა გაწებილი ქსოვილისაგან გაყუთებულ თეატრალურ ნიღბს.

theatrical mask (ანგ.), masque de théâtre (ფრანც.), Theatermaske (ნემ.), maschera teatrale (იტალ.), máscara de teatro (ისპ.).

(ფრანც.), Theatermaske (ნემ.), maschera

Театральная музыка — инструментальная и вокальная музыка в театральных спектаклях, вводимая в сценическое действие с целью углубить идейно-эмоциональное содержание пьесы, усилить ее художественное воздействие на зрителя. Часто Т. м. дополняет сценическое действие, вскрывает его смысловой подтекст. Музыка, служащая фоном для сценического действия или заполняющая антракты перед началом акта, исполняется небольшим оркестром (со специальным составом инструментов) или в механической записи.

თეატრალური მუსიკა — ინსტრუმენტული და ვოკალური მუსიკა თეატრალურ სპექტაკლებში, შემოტანილი პიესის მოქმედებაში იდეურ-ემოციური შინაარსის გაღრმავების, მათგან უფრო მისი მხატვრული ზემოქმედების გაძლიერების მიზნით. სწორად თ. მ. ავსებს სცენურ მოქმედებას, ხსნის მის აზრობრივ ქვეტექსტს. სცენური მოქმედების ფონის შემქმნელი ან ანტრაქტების შემსვები მუსიკა სრულდება მცირე ორკესტრის მიერ (საკრავების სპეციალური შემადგენლობით), ან მექანიკური ჩანაწერით.

théâtre music (ანგ.), musique de théâtre (ფრანც.), theatralische Musik (ნემ.), musica teatrale (იტალ.), música teatral (ისპ.).

(ფრანც.), theatralische Musik (ნემ.), musica

«Театральное время» — время, необходимое для произнесения текста пьесы.

„თეატრალური დრო“ — დრო, რომელიც აუცილებელია პიესის ტექსტის წარმოსათქმელად.

theatre time (ანგ.), temps de théâtre (ფრანც.), Theaterzeit (ნემ.), tempo teatrale (იტალ.), tiempo teatral, tiempo de teatro (ისპ.).

Theaterzeit (ნემ.), tempo teatrale (იტალ.),

Театральное образование — профессия ональная по подготовке к театральной деятельности; воспитание в специальных учебных заведениях актеров, режиссеров, театральных художников, театроведов, работников постановочной части. Т. о. имеет различные формы, обусловленные общим состоянием театральной культуры и системой народного образования в стране. Т. о. зародилось в театре Древнего Рима (школа Росция — I в. до н. э.). Широкое распространение получило в странах Востока. В странах Европы Т. о. возникло в эпоху Возрождения. В России Т. о. возникло вместе с профессиональным театром. Первая театральная школа была создана в 1673 г. в Москве.

სათეატრო განათლება — პროფესიული მომზადება სათეატრო მოღვაწეობისათვის: მსახიობებს, რეჟისორებს, თეატრალური მხატვრების, თეატრმცოდნეების, სადადგომ ნაწილის მუშაკების მომზადება სპეციალურ სასწავლებლებში. სათეატრო განათლება სხვადასხვა ფორმისა და ეს დამოკიდებულია ქვეყნის სათეატრო კულტურისა და სახალხო განათლების სისტემის საერთო მდგომარეობაზე. სათეატრო განათლება ჩაისახა ძველ რომის თეატრში (როსციუსის სკოლა — ძვ. წ. ა. I საუკ.). ფართოდ გავრცელდა აღმოსავლეთის ქვეყნებში. ევროპის ქვეყნებში კი აღმოცენდა აღორძინების ეპოქაში, რუსეთში სათეატრო განათლება ჩაისახა პროფესიული თეატრების აღმოცენებასთან ერთად. პირველი სათეატრო სკოლა გაიხსნა მოსკოვში 1673 წ.

theatrical education (*ანგლ.*), instruction théâtrale (*ფრანც.*), theatralische Bildung (*ნემ.*), instruzione teatrale (*იტალ.*), Instrucción teatral (de teatro) (*исп.*).

Театральный костюм — одежда актера на сцене. Кроме предметов одежды, в Т. к. входят ее атрибуты (реквизит), обувь, а также грим, прическа (парик), украшения, иногда маска. Т. к. помогает созданию сценического образа, определению социальной, исторической, национальной, возрастной и других особенностей сценического персонажа, его характера.

თეატრალური კოსტიუმი — მსახიობის სასცენო ჩაცმულობა. გარდა ტანსაცმლისა, თეატრალური კოსტიუმში შედის მისი ატრიბუტები (რეკვიზიტები), ფეხსაცმელი, აკრთეფე გრობი. ვარცხნილობა (პარუკი), სამკაულები, ზოგჯერ ნიღაბიც. თეატრალური კოსტიუმი ხელს უწყობს სცენური სახის შექმნას, სცენური პერსონაჟის სოციალური, ისტორიული, ეროვნული, ასაკობრივი და სხვა თვისებებზე, აკრთეფე, მისი შინაგანი ბუნების, ხასიათის განსაზღვრა-წარმოჩინებას.

theatre dress, theatre costume (*ანგლ.*), costume de théâtre (*ფრანც.*), theatralisches Kostüm (*ნემ.*), àbito di teatro (*იტალ.*), traje, disfraz (*исп.*).

Театроведение — наука, изучающая историю и теорию театра. Как самостоятельная научная дисциплина сформировалась в XX в. в связи с общим подъемом театрального искусства.

თეატრმცოდნეობა — მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის თეატრის ისტორიასა და თეორიას. დამოუკიდებელ მეცნიერულ დისციპლინად ჩამოყალიბდა XX საუკუნე. თეატრალური ხელოვნების საერთო აღმავლობასთან დაკავშირებით.

science de la théâtre (*ფრანც.*), science of the theatre, theatre science (*ანგლ.*), studio dello spettacolo (del teatro) (*იტალ.*), Theaterwissenschaft (*ნემ.*), ciencia de teatro (*исп.*).

«Театр у микрофона» — один из видов художественного радиовещания: передача по радио театральных спектаклей, записанных на пленку.

„თეატრი მიკროფონთან“ — მხატვრული რადიოვრცელების ერთ-ერთი სახე: ფარზე ჩაწერილი თეატრალური სპექტაკლის გადაცემა რადიოთი.

theatre at the microphone (*ანგლ.*), théâtre pres du microphone (*ფრანც.*), Hörspiel (*ნემ.*), teatro accanto al microfono (*იტალ.*), teatro ante el microfono (*исп.*).

Театр юного зрителя — советский театр, предназначенный для обслуживания детей школьного возраста.

მოზარდ მაყურებელთა თეატრი — საბჭოთა თეატრი, რომელიც ემსახურება სასკოლო ასაკის მაყურებელს.

theatre for youth spectators (*ანგლ.*), théâtre pour jeunes spectateurs (*ფრანც.*), Theater für junge Zuschauer (*ნემ.*), teatro di giovani spettatori (*იტალ.*), teatro de jóvenes espectadores (*исп.*).

Тектонический стиль (*изобр. исп.*) — стиль строгого порядка (в смысле четкого соотношения составных частей произведения к целому и наоборот) и ясной законо-

ტექტონიკური სტილი (სახე. ხელოვნ.) — მკაცრი წესრიგის (ნაწარმოების შემადგენელი ნაწილებს ზუსტი შესატყვისობის გაკვებთ მთელსადმი და პირიქით), ნათელი კანონზომიერებისა და წყო-

мерности, слаженности и невозможности что-либо переместить.

от греч. *tektonikē*.

tectonic style (*англ.*), style tectonique (*франц.*), tektonischer Stil (*нем.*), stile tectonico (*итал.*), estilo tectónico (*исп.*).

Теларии — приспособление для смены декораций, применявшееся в западно-европейском театре в XVI—XVII вв. Т. конструировались в виде прямоугольных трехгранных призм, составленных из 3 рам с натянутым на них холстом, на котором были нарисованы дома, деревья, скалы и т. д. Т. поворачивалась в ту или другую сторону с помощью спец. рычага. При повороте Т. менялся раздвижной живописный задник. Прототипом Т. можно считать «перипакты» античного мира.

telari (*итал.*).

Телевидение — видение на расстоянии неподвижных и движущихся объектов путем приема на экран изображений, переданных техническими средствами электро- или радиосвязи. Т. в быту дает возможность смотреть на экране телевизионного приемника кинофильмы, театральные постановки, спортивные соревнования и др.

от греч. „tele“ — *вдале* и лат. „visio“ — *видение*. television (*англ.*), télévision (*франц.*), Fernsehen (*нем.*), televisióne (*итал.*), televis.ón (*исп.*).

Телевизор — радио-техн. устройство для приема телевизионных передач и их звукового сопровождения.

TV (television), set, televisions receiver (*англ.*), téléviseur, poste de télévision (*франц.*), Fernsehapparat (*нем.*), lativu, lativi televisóre, apparecchio televisio (*итал.*), televisor (*исп.*).

Телеметр — оптический прибор, применяемый при киносъёмках и фотосъёмках для определения расстояний до снимаемых объектов.

от греч. *tele* и *metreō*.

range telemeter finder (*англ.*), télémètre (*франц.*), Distanzmesser, Entfernungsmesser (*нем.*), telemetro (*итал.*), telémetro (*исп.*).

ბის სტილი, რომელშიც რაიმეს გადაადგოლა შეუძლებელია.

თელარი — მოწყობილობა დეკორაციების შესაცვლელად. იხმარებოდა დასავლეთ ევროპის თეატრებში XVI—XVII საუკუნეებში. თელარი წარმოადგენდა სწორკუთხა სამწახნაგოვან პრიზმას, რომლის გვერდები მზადდებოდა 3 ჩარჩოსაგან. ჩარჩოებზე გადაკრულ ტილოზე დახატული იყო სანლები, ხეები, კლდეები და ა. შ. თელარის მოტრიალება ამა თუ იმ მხარეს ხდებოდა სპეციალური ბერკეტით. თელარის მოტრიალებით იცვლებოდა გასაშლელი დახატული უკანა დეკორაცია. თელარის პროტოტიპად შეიძლება ჩაითვალოს ანტიკური სამყაროს „პერიპაკტონი“.

ტელევიზია. ტელეხედვა — უძრავი და მოქრავი ობიექტების ხედვა შორ მანძილზე ტექნიკური საშუალებებით — ელექტრო ან რადიოეკვიპირებული საშუალებებით გადაცემული გამოსახულების ეკრანზე მიღების გზით. ტელევიზია საშუალებას იძლევა ტელევიზორის მიმღების ეკრანზე ვნახოთ კინოფილმები, თეატრალური წარმოდგენები, სპორტული შეჯიბრებები და ა. შ.

ტელევიზორი — რადიოტექნიკურა მოწყობილობა სატელევიზიო გადაცემების გამოსახულებისა და ხმის მისაღებად.

ტელემეტრი — ოპტიკური ხელსაწყო, რომელსაც იყენებენ კინო და ფოტოგადაღებისას გადასაღებ ობიექტამდე მანძილის განსასაზღვრავად.

Телеобъектив — объектив, у которого главные плоскости вынесены вперед, в сторону предметов (в отличие от длиннофокусного объектива), вследствие чего фокусное расстояние объектива больше его заднего отрезка. Отношение фокусного расстояния к заднему отрезку в телеобъективе называется величиной телеувеличения. Т. предназначен, в основном, для получения крупномасштабных изображений с удаленных предметов, а также для портретной съемки.

tele — *греч.* и *objectum* — *лат.*, teleobjective (*англ.*), téléobjectif (*франц.*), Teleobjektiv (*нем.*), teleobiettivo (*итал.*), teleobjetivo (*исп.*).

Телефильм (телевизионный фильм) — художественный игровой или документальный фильм, снятый специально для показа по телевидению.

от *греч.* tele... и *англ.* film.

television film (*англ.*), téléfilm (*франц.*), Fernsehfilm (*нем.*), telefilm (*итал.*), telefilm (*исп.*).

Телефония — наука о системах передачи и приема музыки, речи и т. п. электрическими методами по проводам и радио.

от *греч.* tele и *phone*. telephony (*англ.*), téléphonie (*франц.*), Telephonie (*нем.*), telefonia (*итал.*), telefonía (*исп.*).

Тема (*муз.*) — основная мысль музыкального произведения, служащая методом и источником дальнейшего развития. Всестороннее раскрытие темы (или тем), развертывание концентрированного в Т. «образного потенциала» произведения выявляет его идею, образно-смысловое содержание. Т. может быть изложена в любой структуре и различной фактуре; она может представлять собой короткую фразу, но может быть и завершенной мелодией: одноголосной, аккордовой и т. п.

thema (*греч.*), thème, subject (*англ.*), thème (*франц.*) Thema (*нем.*), tema (*итал.*), tema (*исп.*).

Тема с вариациями I. (*муз.*) — Видоизмененное повторение темы в ее полном объеме.

2. (*джаз.*) — Наиболее типичная форма джазовой музыки. Собычно на гармонию темы, которая занимает 12, 16 или 32 такта

тему обогатили — обогатили, რომელსაც მთავარი სიბრტყეები გატანილი აქვს გარეთ წინ — საგნებს მხარეს (განსხვავებით გრძელფოკუსიანი ობიექტივისაგან), რის შედეგად ობიექტივის ფოკუსური მანძილი მეტია ობიექტივის უკანა მონაკვეთზე. ობიექტივის ფოკუსური მანძილის შეფარდება უკანა მონაკვეთთან ტელეგადღობის სიღრმეს მაჩვენებელია. ტელეობიექტივის დანშენდებაა გადაღობისას მსხვილმასშტაბიანი გამოახლებების მღობა დამორბელები ობიექტივბიდან. აგრეთვე გამოიყენება პორტრეტების გადაღების დროს.

ტელეფილმი (სატელევიზიო ფილმი) — მხატვრული ან დოკუმენტური ფილმი, რომელიც გადაღებულია სპეციალურად ტელევიზიით საჩვენებლად.

ტელეფონია — მეცნიერება მუსიკის, მეტყველების და მისთ. ელექტრული მეთოდით გადაცემის და მიღების სისტემებზე რადიოქსელთ.

თემა (მუს.) — მუსიკალური ნაწარმოების მთავარი აზრი, რომელიც შემდგომი განვითარების ძირითად საგანს, წყაროს წარმოადგენს. თემს (ან თემებს) ყოველმხრივი განხილვა, თემაში კონცენტრირებული სახეობრივი პოტენციალის განვითარება. ავლენს ნაწარმოების იდეას, მის სახეობრივ-აზრობრივ შინაარსს. თემა შესაძლოა წარმოდგენილი იქნას ნებისმიერი სტრუქტურით და სხვადასხვა ფაქტურით. იგი შეიძლება წარმოდგენდეს მოკლე ფრაზას, შეიძლება იყოს დასრულებული. მელოდია: ერთხმიანი, აკორდული და ა. შ.

თემა ვარიაციებით (მუს.), — 1. თემის სახე-შეცვლილი გამოვლილება მთელი თავისი მოცულობით.

2. (*ჯაზი*) — ჯაზური მუსიკის ყველაზე ტიპური ფორმაა. თემის პარამონაზე, რომელიც ითვლის 12, 16 ან 32 ტაქტს, სხვადასხვა საკრა-

იგრატება პოოჩერდნო რად იმპროვიზაციი რაღვინყნი ინსტრუმენტაი. კოლიჩესტო ტაქტოვ, ზანიმაემყ თემოი, ნაზივაეტყ «კვადრატო», ილი «კორუსო».

ვებო მორიგეობოთ ავებენ იმპროვიზაციას. ტაქტებოს რაოდენობას, რომელც თემას უკავია ეწოლება „კვადრატი“, ან „კორუსი“.

theme and variations (ანგლ.), thème avec variations (ფრანც.), Variationen zu einem Thema (ნემ.), tema con variazioni (იტალ.), tema con variaciones (ისპ.).

Тембр (муз.) — окраска, характер звука. свойственный данному голосу, инструменту, исполнителю. Тембр зависит от числа и силы обертонов. Влияние на Т. оказывают также способ звукоизвлечения, материал звучащего тела, среда, в которой возникает и распространяется звук. Т. отличает звучание одного инструмента от другого. Т. музыкальных инструментов вырабатывался мастерами-художниками в течение многих веков, чисто эмпирически, на слух.

ტემბრი (მუს.) — ბგერის ხასიათი, მისი კოლორიტი, რომლითაც ხასიათდება ესა თუ ის სმე, საკრავი, შემსრულებელი. ტემბრი დამოკიდებულია ობერტონების რიცხვსა და მათ შეფარდებაზე. ტემბრზე გავლენას ახდენს აგრეთვე ბგერის მიღებას წესი, მკლერი სხეულის მასალა, გარემოცვა, რომელშიც წარმოიქმნება და ვრცელდება ბგერა. ტემბრი განასხვავებს ერთი საკრავის ელვადობას მეორესაგან. სამუსიკო საკრავების ტემბრები მუშავდებოდა მრავალი საუკუნის მანძილზე ოსტატ-ხელოსანთა მიერ ემპირიულად, სმენით.

от греч. τυμπανο. timbre (ანგლ.), timbre (ფრანც.), Timbre (ნემ.), timbro (იტალ.), timbre (ისპ.).

Темп (хореогр.) — 1 Часть танцевального па (термин возник в конце XVIII — начала XIX вв.). Выполняется слитно в один прием на одну долю музыкального такта. «Па» состоит обычно из двух или трех Т. каждый из которых складывается из нескольких одновременно выполняемых движений, необходимых для перехода из одной танцевальной позиции (позы) в другую.

ტემპი — 1. საცეკვაო პას ნაწილი (ტერმინი გაჩნდა XVIII ს. ბოლოს და XIX საუკუნის დასაწყისში). სრულდება ერთი შეტყუემული მოძრაობით მუსიკალური ტაქტის ერთ ნაწილზე. „პა“ ჩვეულებრივად შედგება ორი ან სამი ტემპისაგან, რომელთაგან თითოეული შეიცავს ერთდროულად შესრულებულ რამდენიმე მოძრაობას, აუცილებელს ერთი საცეკვაო პოზიციიდან (პოზა) მეორეში გადასასვლელად.

2. «Фигура» (или часть фигуры), заимствованная из какого-либо бального танца, используемая в танц. классе, в учебно-тренировочной работе.

2. „ფიგურა“ (ან ფიგურის ნაწილი) ნახესხები ერთი რომელიმე სამეკლისო ან საბალეტო ცეკვიდან, რომელსაც იყენებენ ქორეოგრაფიულ სკოლაში, სასწავლო-საეარჯიშო მუშაობასას.

ritmo, cadenza, misura (იტალ.), tempo, time (ანგლ.), rythme, temps (ფრანც.), Tempo (ნემ.), tempo, ritmo (ისპ.).

Темп (театр.) — темпоритмом спектакля называется нарастание или спад, ускорение или замедление, плавное течение или бурное развитие действия.

ტემპი (თეატრ.) — მოქმედების გაძლიერებას ან მოღუნებას, აჩქარებას ან შენელებას, მდორე დინებას ან მძაფრ განვითარებას სპექტაკლის ტემპს უწოდებენ.

tempo, ritmo (იტალ.), tempo, rate (ანგლ.), temps, rythme (ფრანც.), Tempo (ნემ.), tempo, ritmo (ისპ.).

Темп — (*муз.*) 1. Степень скорости, быстроты движения, скоростъ движения метрических единиц. Т. определяет абсолютную скорость, с которой исполняется музыкальное произведение, в отличие от относительной скорости, связанной с ритмическими соотношениями.

2. В балете обозначение единицы танца «па» (термин произошел на русеже XVIII—XIX вв.).

tempo (*итал.*), tempo, time (*англ.*), temps (*франц.*), Tempo (*нем.*), tempo, ritmo (*исп.*)

Темперная живопись — вид живописи, в которой связующим веществом служат эмульсии натуральные (используется желток, целое яйцо и др.) или искусственные (приготавливаются путем смешения водного клеевого раствора с маслом). Т. ж. ранее применявшаяся в основном в монументальном или монументально-декоративном искусстве, в наше время применяется и в станковых и декоративно-прикладных работах. Темперная ж. отличается значительной прочностью, краски ее хорошо сохраняют свой цвет и тон.

painting in distemper (*англ.*), peinture en détrempe (*франц.*), Temperamalerei (*нем.*), pittura di tempera (*итал.*), pintura de temple (*исп.*)

Теневой театр — вид театра, в котором сцену заменяет экран из промасленной бумаги или материи, а действующими лицами являются плоские фигурки кукол, находящиеся между источником света и экраном или накладывающиеся на экран. Первые сведения о Т. т. относятся к XI в. Наибольшее распространение и развитие Т. т. получил в Китае, Индии, Индонезии, отсюда проник в Персию, Турцию, Грецию.

В Европу Т. т. проник через Италию в XVII в. как ярмарочное увеселение. Фигурами Т. т. управляет кукловод при помощи прикрепленных к ним деревянных палочек.

galanty show (*англ.*), ombres chinoises (*франц.*), Schattenspiel (*нем.*), ombre cinese (*итал.*), sombras chinas (*исп.*)

ტემპი (მუს.) — 1. მოძრაობის, სიჩქარის, სისწრაფის ხარისხი, მეტრული ერთეულების მოძრაობის სიჩქარე. ტემპი განსაზღვრავს აბსოლუტურ სიჩქარეს, რომლითაც სრულდება მუსიკალური ნაწარმოები; განსხვავდება შეფარდებით სიჩქარისაგან, რომელიც რიტმულ შეფარდებაზეა დამოკიდებული.

2. ბალეტში — საცეკვაო „პას“ ნაწილი (ტერმინი წარმოიშვა XVIII—XIX ს.-ის მიჯნაზე).

ტემპერული ფერწერა — ფერწერის სახეობა, სადაც შემყარებულ ნეთიერებად გამოიყენება ნატურალური (კვერცხის გული, მთლიანი კვერცხი და სხვ.) ან ხელოვნური (წყლიანი წებოვანი ხინარის ზეთთან შერეული) ემულსიები. ტემპერული ფერწერა წინათ ძირითადად მონუმენტურ, ან მონუმენტურ-დეკორატიულ ხელოვნებაში გამოიყენებოდა, ჩვენს დროში იგი გამოიყენება დაზვერ და დეკორატიულ გამოყენებით სამუშაოებშიც. ტემპერული ფერწერა გამოირჩევა დიდი სიმტკიცით. მისი საღებავები კარგად ინარჩუნებენ თავის ფერსა და იერს.

détrempe (*франц.*), Temperamalerei (*нем.*), pintura de temple (*исп.*)

ჩრდილების თეატრი — თეატრის ერთგვარი სახეობა, რომელშიც სცენას ცელოს გამოხალი ქალაღის ან ქსოვილის ეკრანი, ხოლო მოქმედი პირებია თოქინების ბრტყელი ფიგურები, რომლებიც სინათლის წყაროსა და ეკრანს შორის იმყოფებიან, ანდა უშუალოდ ეკრანზე არიან მიღებულინი.

ჩრდილების თეატრის შესახებ პირველი ცნობები შემონახულია XI საუკ. განსაკუთრებით განვითარდა იგი ჩინეთში, ინდოეთში, ინდონეზიაში; აქედან გავრცელდა სპარსეთში, თურქეთსა და საბერძნეთში.

ევროპაში ჩრდილების თეატრი XVII საუკ. შემოვიდა იტალიიდან, როგორც საბავარი გასართობი სანახაობა. ჩრდილების თეატრის ფიგურებს მართავს მეთოქინე, მათზე მიმაგრებული ხის ჩხირების მეშვეობით.

Тенор — 1. Высокий мужской певческий голос. Диапазон: «до» малой октавы — «до» 2-й октавы. В современной нотной записи Т. обозначается октавой выше его действительного звучания. Основные разновидности Т.: лирический (тенор ди грация — *tenor di grazia*) и драматический (тенор ди форца — *tenor di forza*). Лирическому Т. свойственны мягкая заданность тембра, способность к передаче мелодий певучего характера, легкая подвижность.

2. Один из средних голосов в хоре.

tenore (итал.), tenor (англ.), tenor (франц.), Tenor (нем.), tenor (исп.).

Теория Орфа (*театр*) — сложилась в 30—40-х годах под влиянием новаторских идей начала века. Вместо буквально понимаемого сюжета Орф предлагает иную сказанную, аллегорию, символ. Вместо действия — иллюстрированный «сценический мультфильм» рассказ. Вместо динамической драматургии — нарочитую статику «картин»; вместо индивидуализированного образа — обобщенный «тип»; вместо максимального перевоплощения актера — его «отчуждение» от образа. Каждая пьеса Орфа имеет свою жанровую специфику.

Orff's theory (англ.), théorie d'Orff (франц.), Theorie von Orff (нем.), teoria di Orff (итал.), teoría de Orff (исп.).

Теория «Театра абсурда» — возникла в нач. 50-х годов во Франции. Один из основателей «Т. а.» драматург Э. Ионеско назвал свой театр, также «анти-драма» и «анти-театр».

«Т. а.» — одно из самых типичных и крайних модернистических явлений в театральном искусстве современного авангардизма Зап. Европы и Америки. Особенность театра — эксцентризм. «Т. а.» был реакцией на интеллектуализм, проникший во многие виды драмы, отражающие глубочайший духовный кризис буржуазного общества. Пьесы абсурдистского направления выражают стремление дезинтегри-

тенор — 1. მამაკაცის მაღალი სასიმღერო ხმა. დიაპაზონი ზეირე ოქტავის „დო“-დან II ოქტავის „დო“-მდე ვრცელდება. თანამედროვე სანოტო დამწერლობაში ტენორი აღინიშნება ოქტავით ზემოთ მის ნამდვილ ელერადობასთან შედარებით. ტენორის ძირითადი ნორსასეგობებია: ლირიკული (ტენორ დი გრაცია — *tenor di grazia*) და დრამატული (ტენორ დი ფორცა — *tenor di forza*) ლირიკული ტენორისათვის დამასასათებელია რბილი, გულთადი ტემბრი, მღერადი მელოდის გადმოცემის უნარი, მოძრავი ბუნება.

2. ერთ-ერთი შუა ხმა გუნდში.

ორფის თეორია (თეატრი) — შეიქმნა 30—40-იან წლებში XX საუკუნე. დასაწყისის ნოვატორული იდეების გავლენით. სიუჟეტის სიტყვაიტყვით გაგების ნაცვლად ორფი გვაწვდის ქარაგმას, ალეგორიას, სიმბოლოს. მოქმედების ნაცვლად — „სცენური სურათებთან“ ილუსტრირებულ თხრობას; დრამატურგიის ნაცვლად — განზრახ შექმნილ „სურათებს“ სტატეკა; ინდივიდუალიზებული სახის ნაცვლად — განზოგადებული „ტიპს“; მსახიობის მაქსიმალურ გარდასახვის ნაცვლად — მის „განსეისებას“ სახისაგან. ორფის ყოველ პიესას თავისი ეანრული სპეციფიკა გააჩნია.

„აბსურდის თეატრის“ თეორია — წარმოიშვა საფრანგეთში 50-იანი წლების დასაწყისში. აბსურდის თეატრის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა დრამატურგმა ე. იონესკომ თავის ამ თეატრს უწოდა აგრეთვე „ანტიდრამა“ და „ანტითეატრი“. აბსურდის თეატრი დას. ევროპისა და ამერიკის თანამედროვე ავანგარდისთვის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ტიპური უკიდურესი მოდერნისტული მოვლენაა. ამ თეატრის თავისებურება ექსცენტრიადაა. აბსურდის თეატრი იყო რეაქცია ინტელექტუალობაზე, რომელმაც შეაღწია დრამის მრავალსახეობაში, მან ასახა ბურჟუაზიული საზოგადოების ღრმა სულიერი კრიზისი. აბსურდული მიმდინარეობის პიესები მიისწრაფიან ხელოვნების დეზინტეგრაციისაკენ. აბსურდის

зировать искусство, сделать его выражением мироощущения, а не идеей о жизни. «Т. а.» — не только художественно-эстетическое явление, но, главным образом, социальное. В смысле «Т. а.» — экзистенциализм. Театр имеет своих теоретиков, драматургов, артистов и официальную прессу. Наиболее популярные пьесы этого театра: «Лысая певица», «Урок», «Стулья», «В ожидании Годо», «Носорог» и др.

antithéâtre (франц.).

Теплофильтр (кино) — фильтр, предохраняющий кинолентку от действия тепловых лучей, вызывающих ее потемнение. Фильтром служит специальное стекло, которое поглощает тепловые лучи и пропускает световые; теплофильтры применяют также для приборов, освещающих актерскую сцену.

heat-filter (англ.), filter de chaud (франц.), ёрмицо (исп.).

Тераццо (арх.) — мозаичный пол.

terrazzo (итал.).

Тердесен (сiena натуральная) — сиенская земля, относящаяся к разряду земляных желтых охр. Жженая сiena играет большую роль во всех видах живописи, причем в масляной живописи она является безукоризненной краской.

raw Sienna, burnt Sienna (англ.), terre de Sienne naturelle brûlée (франц.), siennischer Grund (нем.), terra di Sienna (итал.), tierra de Sienna (исп.).

«Терпситон» — музыкально-танцевальный инструмент, изобретен Терменом Л. С. в 1929 г. Пластико-танцевальные движения и мимика танцующего на платформе, с размещенным под нею электроемкостным электродом, изменяют высоту звука для требуемого мелодического исполнения и получения точного синтеза музыкального и хореографического исполнения.

therpsiton (англ.).

თეატრი არა მარტო მსატერელესტეკერი, არამედ, ძირითადად, სოციალური მოვლენაა. აბსტრაქტის თეატრის საფუძვლად უდევს ეკზისტენციალიზმი. თეატრს ჰყავს თავისი თეორეტიკოსები, დრამატურგები, მსახიობები, ოფიციალური პრესა ე. წ. ამ თეატრის ყველაზე უფრო პოპულარული პიესებია „შელოტი მომღერალი ქალი“ „გაკვეთალი“, „სკამებო“, „გოდოს მოლოდინში“, „ნარტორქი“ და სხვ.

თბოფილტრი (კინო) — ფილტრი, რომელიც იცავს კინოლენტის თბერო სხივებისაგან, რომლებიც ჩვეულებრივად იწვევენ ფირის გამქვებას. ფილტრის დანამუშავებას ასრულებს განსაკუთრებულ ხარ-სხარ მანა, რომელიც შეთანავეს თბერ სხივებს და აკარებს შუქს. თბოფილტრები გამოიყენება აგრეთვე გამნათებელ პროექტორებზე, რომელთა საშუალებით ხდება გაღაღებისას სამსახიობო სცენის განათება.

Wärmefilter (нем.), termofiltro (იტალ.), filtro

ტერაცო (არქიტ.) — მოზაიკური იატაკი.

ტერდესიენი (სიენა ნატურალური) — სიენური მიწა, ვანეუთენება მიწის ყოველი ოქტების რიგს. გამოიწვიარი სიენა დად როლს ასრულებს ფერწერის ყველა სახეობაში, ამათაჲ ზეთის ფერწერაში იგი ფასდებებელია.

raw Sienna, burnt Sienna (ანგლ.), terre de Sienne naturelle brûlée (ფრანკ.), siennischer Grund (ნემ.), terra di Sienna (იტალ.), tierra de Sienna (ისპ.).

«ტერპსიტონი» — სამუსიკო საკეევაო საკარი, გამოგონებელი ლს. ტერმენის მიერ 1929 წ. პლატფორმაზე (რომლის ქვეშაჲ მოთავსებულია ელექტროტევალი ელექტროდი) მდგარი მოცეკვის საკეევაო მოძრაობებო და მიზიან ცეკვის ბგერის სიმაღლეს საკარი მელიოდური შესრულების, მუსიკალური და ქორეოგრაფიული შესრულების ზესტი სინთეზის მისაღებად.

«Терменвокс» — первый в мире электронно-музыкальный инструмент, изобретенный Терменом Л. С. в 1921 г. для исполнения мелодического звучания свободным движением в пространстве рук и пальцев, посредством влияния на электроемкость управляющих звуковысотностью и громкостью электродов.

thereminvox, theremin (англ.).

Термы (арх.) — античные общественные бани, в особенности в древнем Риме, имевшие в то же время функции спортивных, общественных и увеселительных заведений.

thermae лат. от греч. thermos.

thermae (англ.), thermae (франц.), Thermae (нем.), terme (итал.), terma (исп.).

Терракота — 1. Масса желтокрасного цвета из обожженной глины, идущая на различные пластические изделия.

2. Пластические изделия из такой массы, не покрытые глазурью (статуэтки, вазы и т. п.).

terra cotta (итал.).

Терраса (арх.) — 1. Пристроенная к дому покрытая галерея, большой балкон, веранда.

2. Плоская крыша на доме, служащая верандой.

3. Естественная или искусственная площадка — уступ на склоне, для возведения построек, проведения дорог, для с.-хоз. целей.

terrasse (нем.), terrace (англ.), terrasse (франц.), terrazza, terrazzo (итал.), terraza, azotea (исп.).

Тердецима (муз.) — интервал, охватывающий 13 ступеней диатонической гаммы (сумма октавы и сексты). Т. называется также 13-я ступень от любой ступени гаммы.

terzodezima (итал.), terzzdezima (англ.), terzdezime (франц.), Terzdezime (нем.), terzodecima (исп.).

„ტერმენვოკს“-ი — მსოფლიოში პირველი ელექტრონული სამუსიკო საკრავი, გამოგონებული ლ. ს. ტერმენის მიერ 1921 წ. ტ.-ს დანიშნულებაა მგლოდიური ქლერადობის მიღება სივრცეში ხელების და თითების თავისუფალი მოძრაობის ზემოქმედებით ელექტროდების ელექტროტევადობაზე, რომლებიც ბგერათა სიმაღლეს და ხმის სიძლიერეს მართავენ.

თერმები (არქიტ.) — ანტიკური (უმეტესად ძველი რომაელი) საზოგადოებრივი აბანოები, რომელთაც სპორტული, საზოგადოებრივი და გასართობი დაწესებულებების დანიშნულებაც ჰქონდათ.

ტერაკოტა — 1. დამწვარი თიხისაგან მიღებული მოყვითალო წითელი ფერის მასა, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა პლასტიკური ნაკეთობებისათვის.

2. ამ მასისაგან დამზადებული პლასტიკური ნაკეთობები, კიქურით დაფარული არ არის (ქანდაკებები, ლარნაკები და სხვ.).

ტერასა (არქიტ.) — 1. შენობაზე მიშენებული გადახურული გალერეა, დიდი აივანი, ვერანდა.

2. ბრტყელი (ბანის მაგვარი) სახურავი, რომელსაც ვერანდად იყენებენ.

3. ბუნებრივი ან ხელოვნური ბაქანი ფერდობზე შენობის ასაგებად, გზის გასაყვანად ან სასოფლო-სამეურნეო მიზნით გაკეთებული.

ტერცდეციმა (მუს.) — ინტერვალი, რომელიც დიატონური ბგერათა რიგის 13 საფეხურს მოიცავს. (ოქტავის და სექსტის ჯამი). ტ. ეწოდება აგრეთვე გამის ნებისმიერი საფეხურიდან აღებულ მე-13 საფეხურს.

terzodezima (იტალ.), terzzdezima (ანგლ.), terzdezime (ფრანც.), Terzdezime (ნემ.), terzodecima (ისპ.).

Терцет (*муз.*) — 1. Ансамбль, состоящий из трех исполнителей (трио, преимущественно вокальное).

2. Музыкальная пьеса для исполнитель-лей (преимущественно вокальная, с аккомпанементом или без него). 3. Вид вокаль-ного ансамбля в опере, оратории, кантате, в оперетте.

terzetto (*итал.*), terzetto (*англ.*), terzetto (*франц.*), Terzett, (*нем.*), terceto (*исп.*).

Терция (*муз.*) — 1. Интервал шириной в 3 ступени (напр., до-ми, ре-фа диез, ми-бемоль-соль и т. п.), обозначается цифрой 3. Т.—одни из наиболее употребительных интервалов в «параллельном голосоведении». «Большая Т.» — интервал в 3 ступени и 2 тона, обозначается б. 3; большая Т. является нижним интервалом большо-го (мажорного) трезвучия и иногда заме-няет его, производя, примерно, то же впечат-ление. «Малая Т.» — интервал в 3 ступени и 1½ тона (напр., до ми-бемоль, фа-диез ля и т. д.), обозначается м. 3; малая Т. является нижним интервалом малого (минорного) трезвучия и иногда заменяет его, производя, примерно, то же впечатле-ние. «Уменьшенная Т.» (ум. 3) — ин-тервал в 3 ступени и 1 тон. «Увеличенная Т.» (ув. 3) — интервал в 3 ступени и 2¼ тона.

2. Третья ступень от данной.

3. То же, что «терцовый тон» аккорда терцового строения.

tertia (*лат.*), third (*англ.*), tierce, (*франц.*), Terz (*нем.*), terza (*итал.*), tercera (*исп.*).

Тессера — в Древнем Риме жетоны раз-личного назначения, служившие билетами на право входа в театр, цирк, стадион, на-родные собрания и пр. Многие Т. по фор-ме и изображениям напоминают монеты. Были распространены и в Древней Гре-ции, где носили название «символон».

tessera (*лат.*).

44. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ტერცეტი (*მუს.*) — 1. სამი შემსრულებლისა-გან შემდგარი ანსამბლი (ტრიო, მეტწილად ვოკალური).

2. მუს. პიესა სამი შემსრულებლისათვის (უპო-რატესად ვოკალური, თანხლებით ან მის გარეშე). 3. ოპერაში, ორატორიაში, კანტატაში, ოპერე-ტაში — ვოკალური ანსამბლის სახეობა.

ტერცია (*მუს.*) — 1. 3 საფეხურის მოცულობის ინტერვალი (მაგ., დო-მი, რე-ფა-დღეზი, მი-ბემოლ-სოლი და ა. შ.); აღინიშნება ციფრით 3. ტერცია ხშირად იხმარება ხმათა პარალელურ მოძრა-ობაში. „ღიღი ტ.“ — 3 საფეხურის და 2 ტო-ნის შემცველი ინტერვალი, აღინიშნება დ. 3; ღი-ღი ტ. ღიღი (მაჟორული) სამხმოვანების ქვემო ინტერვალია, ზოგჯერ ცვლის მას და ტოვებს იგივე შთაბეჭდილებას. „პატარა ტ.“ — 3 საფეხურის და 1 1/2 ტონის (მაგ. დო-მი-ბემოლი, ფა-დღეზ-ლა და ა. შ.) შემცველი ინტერვალი, აღინიშნება პ. 3; პატარა ტერცია პატარა (მინორული) სამ-ხმოვანების ქვემო ინტერვალია, ზოგჯერ ცვლის მას და იგივე შთაბეჭდილებას ტოვებს. „შემცი-რებელი ტ.“ (მ. 3) — 3 საფეხურის და 1 ტონის შემცველი ინტერვალია, „გადიდებელი ტ.“ (გ. 3) — 3 საფეხურის და 2 1/2 ტონის შემცველი ინტერვალი.

2. მესამე საფეხური მოცემულიდან.

3. იგივე, რაც „ტერციული ტონი“ ტერციუ-ლი აგებულების აკორდში.

ტესერა — ეტრონი ძველ რომში, რომელც ბილეთად იხმარებოდა თეატრში, ცირკში, სტა-დიონზე, სახალხო კრებაზე და სხვ. ბევრი მათგანი ფორმისა და გამოსახულების მიხედვით მონეტას ჰგავდა. ტესერა გავრცელებული იყო აგრეთვე ძველ საბერძნეთში, სადაც მას „სიმბოლონი“ ერქვა.

tessera (*лат.*).

Тесситура (*муз.*) — часть диапазона какого-либо музыкального инструмента или певческого голоса, использованная в пьесе.

tessitura (*итал.*).

Тестфильм — контрольный фильм, предназначенный для настройки и проверки качества работы киноаппаратуры в режиме, наиболее полно отвечающем реальным условиям ее эксплуатации.

test film (*англ.*), *film de contrôle* (*франц.*), *Testfilm* (*нем.*), *pelicula de control* (*исп.*).

Тесты киносьемочные — 1. Контрольные (пробные) киносьемки.

2. Изображения установленной формы (рисунков, таблиц мир), служащие объектами, фиксируемыми на киноплёнке при контрольных съёмках. Т. к. применяются для практического испытания киносьемочных объективов, определения фотографических и др. практических свойств киноплёнок и контроля работы механизмов киносьемочных аппаратов.

filming test (*англ.*), *test de torage, d'un film* (*франц.*), *Filmaufnahmeprobe* (*нем.*), *test da presa* (*итал.*), *test de filmación, test de rodaje* (*исп.*).

Тет-де-пон — предмостное укрепление.

tête de pont (*франц.*).

Тетралогия — в древнегреческом театре в V до н. э. четыре драматических произведения (три трагедии и одна «сатирическая драма»), с которыми драматург выступал на состязаниях в Афинах.

Образец Т. в драматургии нового времени — пьесы Г. Гауптмана на античные темы «Ифигения в Авлиде», «Электра» и др. В музыкальном театре примером Т. служит цикл опер Р. Вагнера «Кольцо Нибелунга».

tetralogia (*гос*) (*греч.*), *tetralogy* (*англ.*), *tétralogie* (*франц.*), *Tetralogie* (*нем.*), *tetralogia* (*итал.*), *tetralogia* (*исп.*).

Тетситура (*муз.*) — *პიესაში გამოყენებული რომელიმე სამუსიკო საყრავის ან სასიმღერო ხმის დიაპაზონის ნაწილი.*

ტესტფილმი — საკონტროლო ფილმი, გამიზნული კინოაპარატურის მუშაობის ხარისხის შესამოწმებლად და გასამართავად. ტესტფილმს იღებენ ისეთ რევიშში, რომელიც მაქსიმალურად შეესაბამება ექსპლოატაციის რეალურ პირობებს.

Testfilm (*нем.*), *pellicola di controllo*

კინოგადაღების ტესტები — 1. საკონტროლო (საცდელი) კინოგადაღება.

2. დადგენილი ფორმების (სურათი, ტაბულა, მირა) გამოსახულებანი, რომლებიც საკონტროლო ობიექტებს წარმოადგენენ და საკონტროლო გადაღებისას კინოფირზე აღიბეჭდებიან. კინოგადაღების ტესტები გამოიყენება კინოგადასაღების ობიექტივების პრაქტიკული გამოცდის, კინოფირის ფოტოგრაფიული და სხვა პრაქტიკული თვისებების შესამოწმებლად, კინოგადაღების აპარატების მექანიზმების მუშაობის საკონტროლოდ.

ტეტ დე პონი — ხიდის წინა გამაგრება.

ტეტრალიგია — ძველებრძნულ თეატრში, ძვ. წ. V საუკ. ოთხი დრამატული ნაწარმოები (სამი ტრაგედია და ერთი „სატირული დრამა“), რომლებიც გამოჰქონდა დრამატურგს ათენში გამართულ შეჯიბრებაზე. ახალი დროის დრამატურგიაში ტეტრალიგიის ნიმუშებია გ. ჰაუპტმანის პიესები ანტიკურ თემაზე — „იფიგენია ავლიდაში“, „ელექტრა“ და სხვ. მუსიკალურ თეატრში ტეტრალიგიის მაგალითია რ. ვაგნერის ოპერების ციკლი „ნიბელუნგის ბეჭედი“.

Тетраконх (*арх.*) — тип центрального храма, в котором четыре апсиды сгруппированы крестообразно вокруг центрального пространства. Тип Т. был распространен в архитектуре многих стран (средних и в Грузии).

от *греч.* tetra и konche.

tetraconch (*англ.*), tétraconque (*франц.*), Tetrakonch (*нем.*), tetraconc (*итал.*), tetraconch (*исп.*).

Тетрапилон (*арх.*) — триумфальная арка с двумя взаимоперпендикулярными проездами.

tetrapilon (*греч.*).

Тетрастиль (*арх.*) — древнегреческий храм с четырьмя колоннами на переднем фасаде.

tetrazylos (*греч.*).

Тетрафор (*арх.*) — группа из четырех карнатид.

tetraphor (*греч.*).

Тетраэдр — четырехгранный, все грани которого треугольные, напр., треугольная пирамида.

tetrahedra (*греч.*), tetrahedron (*англ.*), tétraèdre (*франц.*), Tetraeder (*нем.*), tetraèdre (*итал.*), tetraedro (*исп.*).

Техника живописи — 1. Совокупность приемов использования средств и материалов, применяемых в процессе создания изображения.

2. Способы наложения и закрепления красящего вещества на той или иной поверхности.

3. В Ж. применяются красящие вещества, минеральные и органические, естественные по происхождению или полученные искусственным путем. Для изготовления красок красящие вещества смешиваются с разнообразными связующими веществами, различие связывающих и красящих веществ определяет отличие одной техники Ж. от другой.

technique of painting (*англ.*), technique de peinture (*франц.*), Technik der Malerei (*нем.*), técnica di pittura (*итал.*), técnica de pintura (*исп.*).

ტეტრაკონქი (*არქიტ.*) — ცენტრული ტიპის ტაძარი, რომელშიც ოთხი აბსიდი ჭვაროსებურადაა განლაგებული ცენტრალური სივრცის ირგვლივ. ტეტრაკონქის ტიპი გავრცელებულია იყო მრავალ ქვეყანაში (მათ შორის საქართველოში).

ტეტრაპილონი (*არქიტ.*) — ტრიუმფალური თალი ურთიერთპერპენდიკულარული ორი გასასვლელით.

ტეტრასტილი (*არქიტ.*) — ძველბერძნული ტაძარი ოთხი სვეტით წინა ფასადზე.

ტეტრაფორი (*არქიტ.*) — ოთხი კარნატიდისგან შემდგარი ჭგუფი.

ტეტრაედრი — ოთხწახნაგა, რომლის ოთხივე გული წახნაგი სამკუთხედია, მაგალითად: სამკუთხა პირამიდა.

ფერწერის ტექნიკა — 1. ფერწერის პროცესში გამოსახულებების მიღებისათვის საშუალებათა და მასალათა გამოყენების ერთობლიობა.

2. ამა თუ იმ ზედაპირზე საღებავი ნივთიერებების განფენისა და დამაგრების ხერხები.

3. ფერწერის ტექნიკაში გამოიყენება ორგანული, ბუნებრივი წარმოშობის ან ხელოვნური გზით მიღებული საღებავი ნივთიერებები. ფერების დასამზადებლად საღებავ ნივთიერებებს ურევენ შემაერთებელ ნივთიერებებს. ფერწერის ერთი ტექნიკა მეორისაგან საღებავი და შემაერთებელი ნივთიერებების მიხედვით გამოირჩევა.

Техническая гравюра (репродукционная)— представляет собой не результат творческой работы художника, а лишь максимально точное произведение готового оригинала — рисунка, картины, фотографии.

technical engraving (*англ.*), gravure technique (*франц.*), technische Gravüre (*нем.*), stampa tecnico (*итал.*), grabado técnico (*исп.*).

Тياتрони — помимо дворцовой сахноба, в XVII в. в Грузии существовал и театр, называющийся «тиатрони». В тياتрони, как и в ипподромных театрах, разгорались споры, причем сравнивали поэта Руставели (XII в.) и Теймураза (первая половина XVII в.). В. Т., главным образом, исполнялись споры-диалоги. Термин «тиатрон» толковался в старину тоже как место, огороженное для игры актеров и танцев, за которым устроены места для зрителей.

tiatrioni (*груз.*).

Тиенто — в испанской музыке XVI—XVII вв. инструментальное произведение, близкое по форме к «ричкеркару».

tiento (*исп.*).

Тикина — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

tikina (*груз.*).

Тимидаменте, тиморозо — музыкальные термины, указывающие на робкое, застенчивое исполнение.

timidamente, timoroso (*итал.*).

Типи фисси (театр) — предшественники масок комедии дель арте, созданные в Италии в 20-ые годы XVII века.

tipi fissi (*итал.*).

Тимпан (арх.) — треугольное поле фронтона, углубленное пространство над дверью или окном, имеющее треугольное, полуциркульное или стрельчатое очертание, ограниченное снизу горизонталью. В Т. часто помещают скульптуру, живописные изображения, гербы и т. п. -

tympanon (*греч.*), tympan (*англ.*), tympan (*франц.*), Tympanon, Giebfeld (*нем.*), timpano (*итал.*), tímpano (*исп.*).

ტექნიკური გრავიურა (რეპროდუქციული) — წარმოადგენს მხატვრის არა შე მოქმედებით მუშაობის შედეგს, არამედ მზა ორიგინალს — ნახატის, სურათის, ფოტოგრაფიის მხოლოდ მაქსიმალურად ზუსტ გადმოღებას.

თიატრონი — გარდა სასახლის სახიობისა, XVII საუკ. საქართველოში არსებობდა, აგრეთვე თიატრონი. თიატრონში, ისევე როგორც იპოდრომულ თეატრებში იმართებოდა კამათა, კერძოდ, ერთმანეთს ადარებდნენ რუსთაველსა (XII) და თეიმურაზ I (XVII). თიატრონში უმეტესად სრულდებოდა კამათი-დილოგები. ტერმინი „თიატრონი“ ძველად აღნიშნავდა აგრეთვე მსახიობებისა და მოცეკვაეების სათამაშოდ შემოფარგლულ ადგილს, რომლის მიღმაც მყუერებელთა ადგილები იყო მოწყობილი.

ტიენტო — XVI—XVII სს. ესპანურ მუსიკაში — ინსტრუმენტული ნაწარმოები, რომელიც ფორმით „რიჩერკარს“ უახლოვდება.

ტიკინა — ძველი ქართული ხალხური თოქინების თეატრის თოქინის სახელწოდება.

ტიმიდამენტე, ტიმოროზო — მუსიკალური ტერმინები, რომლებიც მიუთითებენ მოკრძალებით, მორცხვად შესრულებას.

„ტიპი ფისი“ (თეატრ.) — დღე არტეს კომედიის ნიღაბთა პირველსახენი, რომელიც შეიქმნენ იტალიაში XVII საუკ. 20-იან წლებში.

ტიმპანი (არქიტ.) — ფრონტონის სამკუთხა არე. ჩაღრმავებული არე კარას ან სარკმლის თავზე სამკუთხა, ნახევარწრიული ან ისრისებრი მოხაზულობისა, რომელიც ქვემოდან პორტიკონტალურად არას შემოსაზღვრული. ტიმპანში ხშირად ათავსებენ ქანდაკებას, მხატვრულ გამოსახულებას, გერბსა და ა. შ.

Тимпан (муз.) — древний ударный инструмент: 1. Род медных тарелок.

2. Род небольшой литавры.

tympanon (грец.), timbrel (англ.), timbale, tympane (франц.), Timpanum (нем.), timpano, timballo (итал.), timpano, timbal (исп.).

Типаж (кино) — исполнитель, подходящий по своим внешним данным к определенной роли в фильме. Теория Т., отрицающая актерское искусство (исполнитель является материалом для творчества режиссера), возникла в 20-х гг. XX в. как результат распространения формалистических течений в искусстве. Овладение мастерами советского кино методом социалистического реализма позволило преодолеть влияние этой теории. В зарубежном (особенно американском) кино типажное использование киноактеров распространено до сих пор.

tyrage (франц.), type (англ.), Typus (нем.), tipo (итал.), tipo (исп.).

Тирана — испанский (андалусский) танец. Музыкальный размер 6/8. Возник на рубеже XVIII—XIX вв.

tirana (исп.).

Тирата (муз.) — гаммообразный пассаж; форшлаг из нескольких звуков.

tirata (итал.).

Тирбушон — 1. Форма пируэта, во время исполнения которого работающая нога, сгибаясь, поднимается по опорной носком до колена. 2. Положение работающей ноги, согнутой в колене с вытянутым носком у колена опорной ноги.

tire-bouchon (франц.).

Тирольен — тирольский круговой танец в 3-дольном размере, разновидность «лендлера».

tyrolienne (франц.).

ტიპანონი (მუს.) — ძველებური დასარტყამი საკრავი: 1. სპილენძის თევშების წარსახეობა.

2. მცირე ზომის ლტატვის წარსახეობა.

ტიპაჟი (კინო) — შემსრულებელი, რომელიც თავისი გარეგნობით შეესაბამება ფილმის განსაზღვრულ როლს. ტიპაჟის თეორია, რომელიც უარყოფს აქტიორულ ოსტატობას (შემსრულებელი მხოლოდ მასალაა რეჟისორის შემოქმედებისათვის), XX ს-ის 20-იან წლებში წარმოიშვა, ფორმალისტური მიმდინარეობის გავრცელების შედეგად. საბჭოური კინოს ოსტატების მიერ სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის დაუფლებამ შესაძლებელი გახადა ამ მიმდინარეობის გაყენის თავიდან აცილება. საზღვარგარეთის (განსაკუთრებით ამერიკულ) კინოში დღემდე გავრცელებულია კინომსახობთა ტიპაჟური გამოყენება.

ტირანა — ესპანური (ანდალუსური) ცეკვა. მუსიკალური ზომა 6/8. წარმოიშვა XVIII—XIX საუკუნეების მიჯნაზე.

ტირატა (მუს.) — გამოსებური პასაჟი, რომელშიმ ბევრისაგან შემდგარი ფორშლაგი.

ტირბუშონი — 1. პირუეტის ფორმა, რომლის შესრულებისას მოქმედაუ ფეხი იხრება და აყევება საყრდენ ფეხს ცერით მუხლამდე;

2. მუხლში მოხრილი მოქმედაუ ფეხის მღვამარეობა, საყრდენი ფეხის მუხლთან ვაკემული ცერით.

ტიროლიენი — ტიროლელი წარუელი ცეკვა სამწილად ზომით, „ლენდლერის“ სახესხვაობა.

Титр (кино) — надпись, пояснительный или разговорный текст в кинокартине.

Известны Т.: заглавные, заключительные и вступительные. При демонстрации фильмов на иностранных языках применяются субтитры — надписи, впечатываемые в кадр и содержащие краткий перевод диалогов.

titre (*франц.*), title, film title, caption (*англ.*), Titel (*нем.*), didascalia (*итал.*), subtítulo, letrero, rótulo (*исп.*).

Титр заглавный (кино) — он содержит название фильма и киностудии, год выпуска и перечень основных участников создания фильма: автор сценария, режиссер, оператор, художник фильма, композитор, звукооператор, директор картины, исполнители основных и эпизодических ролей, автор песен и т. д.

main title (*англ.*), titre principal (*франц.*), Haupttitel (*нем.*), didascalia principale (*итал.*), subtítulo principal (*исп.*).

Титр заключительный (кино) — последний кадр фильма с надписью «конец».

end title (*англ.*), titre final (*франц.*), Schlußtitel (*нем.*), didascalia finale (*итал.*), subtítulo final (*исп.*).

Титры вступительные (кино) — включают название фильма, перечень основных участников создания фильма, год выпуска, наименование производственной и прокатной организации.

credite titles (*англ.*), générique (*франц.*), Namensvorspann (*нем.*), didascalia introduttiva (*итал.*), subtítulo de introducción (*исп.*).

Тогата — разновидность др.-римской комедии. Название происходит от римской тоги (род одежды). В отличие от палланты Т. были написаны не на греческие, а на местные римско-италийские сюжеты. Обычные сюжеты Т. — семейные и бытовые конфликты, место действия — Лациум и

ტიტრი (კინო) — წარწერა, ამხსნელი ან სალაპარაკო ტექსტი კინოსურათში. არსებობს სასათაურო, დასასრულის და შესავალი ტიტრები. უცხო ენაზე ფილმების დემონსტრაციის დროს გამოიყენება სუბტიტრები — კადრში ჩაბეჭდილი წარწერები, რომლებიც დიალოგების მოკლე თარგმანს შეიცავენ.

ტიტრი სასათაურო (კინო) — წარმოადგენს კინოსტუდიის და ფილმის სახელწოდებას, გამოშვების წელს და ფილმის შემოქმედებით კოლექტივს: სცენარის ავტორს, კომპოზიტორს, რეჟისორს, ოპერატორს, მხატვარს, ხმის ოპერატორის, სურათის დირექტორს, ძირითადი და ეპიზოდური როლების შემსრულებლებს, დირიჟორებს, სიმღერის ტექსტის ავტორს და ა. შ.

ტიტრი დასასრულის (კინო) — ფილმის უკანასკნელი კადრი წარწერით „დასასრული“.

შესავალი ტიტრები (კინო) — შეიცავს ფილმის სახელწოდებას, ფილმზე მომუშავე კოლექტივის ძირითად შემადგენლობას, გამოშვების წელს, სტუდიას და ა. შ.

ტოგატა — ძველრომაული კომედიის სახესხვაობა. სახელწოდება წარმოდგა რომაული ტოგასაგან (ტანსაცმლის სახე). პალიატისაგან განსხვავებით ტოგატა იწერებოდა არა ბერძნულ, არამედ ადგილობრივ რომაულ-იტალიურ სიუჟეტზე. ტოგატას ჩვეულებრივი სიუჟეტებია ოჯახური და ყოფითი კონფლიქტები, მოქმედების ადგილი —

др. италийские города; действующие лица, как правило, ремесленники: сапожники, ткачи, портные и т. д.

comedia togata, *или* fabula togata (лат.).

Тожество (арх.) — повторение равных величин (1 : 1), устанавливающих простейшую зависимость между ними в силу их тождества.

identity (англ.), identité (франц.), Identität (нем.), identità (итал.), identidad (исп.).

Томбе — употребляется для обозначения одной из форм *sissonne* и др.

tombé (франц.).

Тон (цветовой) — одно из основных качеств цвета (наряду с яркостью и насыщенностью), определяющее его характер, оттенок. В живописи Т. называется также основной оттенок, обобщающий и подчиняющий себе все цвета картины, сообщающий цельность колориту. С расчетом на объединение цветов общим Т. подбираются краски в тональной живописи. В зависимости от преобладания тех или иных цветов и различия в их сочетаниях, Т. в картине может быть серебряным, золотистым, спокойным, либо кричащим, теплым, либо холодным и т. д.

tonos (греч.), tone (англ.), ton (франц.), Ton (нем.), tono (итал.), tono (исп.).

Тон (муз.) — 1. Звук, имеющий определенную высоту.

2. Высотное соотношение двух звуков равномерно-темперированного звукоряда, равное двум полутонам (иначе — целый Т.)

3. То же, что лад (устар.).

4. Звук аккорда.

tonos (греч.), tone (англ.), ton (франц.), Ton (нем.), tono (итал.), tono (исп.).

Тонадилья — испанская музыкальная комедия XVIII—нач. XIX вв. Т. выросла из песенки (соло и дуэта), сценки с музыкой и плясками в небольшую комич. оперу, пользующуюся популярностью. Т. была тесно связана с народными театрами Мадрида и часто представляла собой ин-

лаციები და სხვა იტალიური ქალაქები; მოქმედი პირები, როგორც წესი, ხელსნეზი არიან: ხარაზები, ფეიქები, თერები და ა. შ.

იგივეობა (არქიტ.) — ტოლ სიდიდეთა განმეორება (1:1), რაც აყარებს უმარტივეს დამოკიდებულებას მათ შორის იგივეობის გამო.

ტომზე — იხმარება *sissonne*-ს და სხვ. ერთ-ერთი ფორმის აღსანიშნავად.

ტონი (ფერის) — ფერის ერთ-ერთი ძირითადი თვისება (სიმკერვისა და ნაჭერობის თანაფარდად), რომელიც განსაზღვრავს მის ხასიათს, შეფერილობას. მხატვრობაში ტონი ეწოდება ძირითად ფერს, რომელიც განაზოგადებს და თავის თავს ექვემდებარებს კოლორატის ერთიანობის გადმოშვებ სურათის ყველა ფერს. ტონალურ ფერწერაში საღებავებუ შეირჩევა სეერთო ტონით ფერების გაერთიანების მიზნით. იმისდა მიხედვით, თუ რომელი ფერი კარბობს ან როგორია მასში ფერების შეხამება, ტონი სურათში შეიძლება იყოს ვერცხლისფერი, ოქროსფერი, წყნარი ან მყვირალა, თბილი ან ცივი და ა. შ.

ტონი (მუს.) — 1. განსაზღვრულ სიმაღლის მქონე ბგერა.

2. თანაბრად-ტემპირირებული ბგერათა რიგის 2 ბგერის სიმაღლის შეფარდება, რომელიც 2 ნახევარტონს უდრის (სხვანაირად — მთელი ტონი).

3. იგივე, რაც კილო (მოდვ.).

4. აკორდის ბგერა.

ტონალილია — XVIII—XIX სს. ესპანური მუსიკალური კომედია. სიმღერებიდან (სოლო და დუეტი), მუსიკალური და საცეკვაო სცენებიდან წარმოშობილი კომიკური ოპერა, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. ტ. მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მადრიდის სახალხო თეატრებთან და ხშირად სრულდებოდა თეატრალური პიესის

термедию, исполнявшуюся между актами театральной пьесы. Историческое значение Т. очень велико. Здесь получили развитие многие ритмические и интонационные элементы, характерные для национального стиля испанской музыки. В Т. представлен также и цыганский, мавританский, негритянский фольклор. Здесь оформился испанский танец болеро, а также проникшие в Испанию из Юж. Америки хабанера, танго.

tonadilla (исп.).

Тональное освещение (кино) — при Т. о. объект съемки освещается фронтально, рассеяным светом, равномерно распределенным по всем его элементам и создающим на них одинаковую (бестеневую) освещенность, достаточную для получения правильно-экспонированного изображения. Выявление на изображении элементов объекта осуществляется за счет различия их тона (также цветового); объем и фактура элементов объекта съемки на изображении при тональном освещении выявляются плохо, вследствие чего изображение оказывается ближе к плоскому.

tonality lighting (англ.), tonalité éclairage (франц.), schattenfreie Beleuchtung (нем.), illuminazione di tonale, tonalita (итал.), alumbrado de tonalidad (исп.).

Тонателье — производственное помещение в киностудии (радиовещательном и телецентре), оборудованное аппаратурой для записи речи, музыки, шумов, для дуближа фильмов и перезаписи фонограмм.

tonatelier, auditorium de la prise de son, studio sonore (франц.), ton studio, tonatelie (англ.), scoring stage, sound stage (амер.), Tonatelier (нем.), studio di tono (итал.), estudio de tono (исп.).

Тонваген (кино) — передвижная аппаратная звукозаписи, смонтированная в кузове автобуса.

Tonwagen (нем.).

აქტებს შორის ინტერმედის სახით. ტ.-ს ისტორიული მნიშვნელობა მეტად დიდია. მასში განვითარდა ესპანური მუსიკის ეროვნული სტატიის დამახასიათებელი მრავალი რიტმული და ინტონაციური ელემენტი. ტ.-ში წარმოდგენილია აგრეთვე ბოშური, მავრიტანული, ზანგური ფოლკლორი. მასში ჩამოყალიბდა ესპანური ცეკვა ბოლერო და აგრეთვე ესპანეთში სამხრეთ ამერიკიდან შემოსული ჰაბანერა და ტანგო.

ტონალური განათება (კინო) — ტონალური განათებისას გადაღების ობიექტი ფრონტალურადაა განათებული გაფანტული შუქით, რომელიც თანაბრად ნაწილდება მის ყველა ელემენტზე და ქმნის (უჩრდილო) განათებას, რომელიც საკმარისია ნორმალურად ექსპონირებული გამოსახულების მისაღებად. ობიექტის ცალკეულ ელემენტების გამოსახულებათა გამოვლენა ხდება მათი ტონალობის (აგრეთვე ფერადი ტონის) გამო, გადაღების ობიექტის ელემენტების მოცულობა და ფაქტურა ტონალური განათებისას არასაკმარისად ვლინდება, რის შედეგადაც გამოსახულება თითქოსდა ბრტყელია.

ტონატელიე — ხმის ჩაწერი კომბინირებული პავილიონი კინოსტუდიაში (რადიომაუწყებლობისა და ტელეცენტრში), სადაც წარმოებს ხმის, მუსიკის, ხმაურის ჩაწერა. აგრეთვე ფილმის დუბლირება და ფონოგრამების გადაწერა.

ტონვაგენი (კინო) — ხმის ჩასაწერი მოძრავი აპარატი, რომელიც დაყენებულია ძარაში.

Тондо — картина или рельеф, имеющие круглую форму.

tóndo (*итал.*).

Тоника (*муз.*) — 1. Главный устойчивый звук лада (1-я ступень гаммы, вызывающий ощущение завершенности при окончании на нем мелодии или ее части.

2. Основной аккорд лада (обычно — мажорное или минорное трезвучие, построенное на 1-й ступени гаммы), вызывающий аналогичное ощущение в многоголосной музыке. Характер устойчивости, завершенности выявляется в Т. в полной мере лишь в соответствующих метрических условиях (при помешении ее на сильной доле такта и т. п.).

от *греч.* tonos. tonic (*англ.*), tonique (*франц.*), Tonika (*нем.*), tonica (*итал.*), tónica (*исп.*).

Тоннель, тунель — проезд, проход, проложенный под землей или прорубленный в горе; имеет два выхода на поверхность.

tunnel (*англ.*), tunnel (*франц.*), Tunnel (*нем.*), tunnel, galleria (*итал.*), túnel (*исп.*).

Тонировка (*кино*) — озвучивание фильма, т. е. процесс, который происходит в монтажно-тонировочный период.

post-scoring, post-synchronization (*англ.*), post-synchronisation (*франц.*), Nachsynchronisation, Vertonung (*нем.*), intonatura (*итал.*), entonación (*исп.*).

Тонировка — декоративная отделка скульптуры, помогающая более четко выявлению пластических форм. Т. скульптуры из металла (оксидировка) рассчитана на устранение бликов света на поверхности. Скульптура из дерева тонируется с целью устранения дефектов материала. Т. гипсовой скульптуры в большинстве случаев производится с целью имитации бронзы или мрамора.

toning (*англ.*), teinte (*франц.*), tonen (*нем.*), intonatura (*итал.*), entintación (*исп.*).

Тоновая пластинка — см. Плашка.

tint block (*англ.*), fond, planche de fond (*франц.*), Tonplatte (*нем.*), placca di fondo (*итал.*), placa de fondo (*исп.*).

ტონდო — მრგვალო ფორმის სურათი ან რელიეფი.

ტონიკა (*მუს.*) — 1. კილოს მთავარი, მყარი ბგერა (გამის I საფეხური), რომელიც იწვევს დასრულებლობის ასოციაციას მასზე მელოდიის ან მელოდიის ნაწილის დამთავრების შექთხვევაში.

2. კილოს ძირითადი აკორდი (ჩვეულებრივ მაჟორული ან მინორული სამხმოვანება აგებული გამის საფეხურზე), რომელიც ანალოგიურ შეკრძნებას იწვევს მრავალხმიან მუსიკაში. ტონიკის მყარი, დასრულებული ხასიათი გამოკვეთილად ელინდება მხოლოდ შესაბამის მეტრულ პირობებში (მისი მოთავსებით ტაქტის ძლიერ დროზე და ა. შ.).

გვირაბი — მიწისქვეშა ან მთაში გაქრილი გასასვლელი, რომელსაც თავსა და ბოლოში აქვს შესასვლელები.

ტონირება (*კინო*) — ფილმის გახმოვანება. რომელიც შედის საჟონტაჟო-ტონირების პერიოდში.

ტონირება — ქანდაკების დეკორატიული გაწეობა, რაც პლასტიკურ ფორმებს უფრო მკაფიოდ გამოავლენს. ლათონის სკულპტურის ტონირება (ოქსიდირება) გაანგარაშებულა ზედაპირიდან შექვის ანარეკლის ბრქევილის თავიდან ასაცილებლად. ხისაგან გამოკვეთილი სკულპტურა ტონირდება მასალის დეფექტების დასაფარავად. თაბაშირის სკულპტურის ტონირება წარმოებთ ბრინჯაოს ან შარშარილოს იმიტაციისათვის.

ტონური ფირფიტა — იხ. გამხრანხი.

Тонпсихология (*мюз.*) — психология звуковых представлений (музыкального восприятия).

tonpsychology (*англ.*), tonpsychologie (*франц.*), Tonpsychologie (*нем.*), tonpsicologia (*итал.*), tonpsicologia (*исп.*).

Тонстудия — то же, что тонателье.

sound recording studio, scoring stage (*англ.*), studio sonore, studio d'enregistrement (*франц.*), Tonstudio, Tonatelier, Synchronisationsstudio (*нем.*), studio di registrazione sonora, studio di sonorizzazione (*итал.*), estudio de efecto sonoro (*исп.*).

Тонфильм — 1. Кинопленка с музыкальными и речевыми фонограммами, записанными для передачи по радиовещательной сети. Т. на кинопленке широко применялись в радиовещании до появления магнитофонной звукозаписи.

2. Первоначальное название звукового кинофильма.

sound film (*англ.*), film sonore (*франц.*), Tonfilm (*нем.*), pellicola sonora (*итал.*), tonfilm, cine sonoro, pelicula sonora (*исп.*).

Тонштихель — граверный инструмент, имеющий полукруглое острие и применяемый для работы над штриховыми клише.

Tonstichel (*нем.*).

Топенг — индонезийский традиционный театр масок. Получил развитие в раннем средневековье. Т. называют также маску, которую носят актеры этого театра (сделана из дерева и раскрашена). Во время представления актер держит маску зубами за деревянную ручку или кожаный ремешок, прикрепленный к задней стенке. Актер в силу этого лишен возможности говорить и представление сопровождается всдуший, который носит полумаску. Сценические образы Т. статичны, игра актеров условна. В спектакль вводятся танцевальные сцены.

topeng (*индонез.*).

Торс — произведение круглой скульптуры (см.), представляющее основную часть человеческого тела — корпус (вместе с

тонпсихология (მუს.) — ბგერით წარმოდგენის (მუსიკალურ აქტის) ფსიქოლოგია.

ტონსტუდია — იგივეა, რაც ტონატელიე.

ტონფილმი — 1. კინოფირი ჩაწერილი მუსიკალური და ხმოვანი ფონოგრამით, რომელიც განკუთვნილია რადიოქსელში გადასაცემად. ტ. ფართოდ გამოიყენებოდა რადიომაუწყებლობაში მაგნიტოფონური ხმის ჩაწერის შემოღებამდე.

2. ხმოვანი კინოფილმის პირველდელი სახელწოდება.

ტონშტიხელი — ნახევრადმრგვალი პირიანი საგრავეურო ინსტრუმენტი. გამოიყენება შტროხის კლიშეზე სამუშაოდ.

ტოპენგი — ნიღბების ინდონეზიური ტრადიციული თეატრი. განვითარდა აღრეულ შუა საუკუნეებში. ტოპენგი ეწოდება აგრეთვე ნიღაბს, რომელსაც ატარებენ ამ თეატრის მსახიობები (გაყვებულა ხისგან და შეღებილია). მოქმედების დროს მსახიობს კბილებით უჭირავს ეს ნიღაბი მის უკანა კედელზე მიმაგრებული ტყავის თასით ან ხის სახელურით. ამის გამო მსახიობს არ შეუძლია ილაპარაკოს და მოქმედებას განმარტავს წამყვანი, რომელიც ნახევარნიღაბს ატარებს. ტოპენგის სცენური სახეები სტატიკურია, ხოლო მსახიობთა თამაში პირობითი. სექსტაკლში ჩართულია ცეკვები.

ტორსი — მოცულობითი ქანდაკების ნაწარმოები, რომელიც წარმოადგენს ადამიანის ტანის

фрагментами конечностей). Т. в новой европейской скульптуре приобрел значение самостоятельного жанра изобразительного искусства.

torso (*итал.*), trunk, torso (*англ.*), torse (*франц.*), Torso (*нем.*), torso (*исп.*).

Торцовая гравюра — способ ксилографии, при котором форма выполняется на доске, отпиленной поперек слоев дерева в торце. Т. г. могут быть авторскими, т. е. выполненными самим художником-автором, и выполненные не автором, а гравером с целью репродуцирования.

woodcut (*англ.*), gravure sur bois (*франц.*), Holzgravüre (*нем.*), incisión en ligno (*итал.*), grabado en madera (*исп.*).

Торшон — грубозернистая бумага, применяемая художниками для рисунков итальянским карандашом и для акварели.

torchon (*франц.*).

Точечная манера гравирования (или **пунктир**) — тесно соприкасается с карандашной, из которой она развилась и отличается от нее воспроизведением широких тоновых поверхностей, слагаемых из системы точек различной величины и глубины. Частью точки, образующие сплошной тон, наносятся различными крупными иглами, колесиками и рулетками на обычный грунт и травятся.

dotted manner (*англ.*), pointillage (*франц.*), Punktiermanier, Punktierung (*нем.*), incisión a punti, stampa a punti (*итал.*), grabado por puntos (*исп.*). 3

Травести — сценическое амплуа: 1. В драм. т-ре — актриса, исполняющая роли мальчиков, подростков, девочек, а также роли, требующие в определенных моменты действия переодевания в мужской костюм.

2. В опере — партии юношей, исполняемые женщинами (меццо-сопрано, контральто).

travesti (*франц.* от *итал.* travestire).

ძირითად ნაწილს — კორპუსს (კიდურების ფრაგმენტებითურთ). ახალ ევროპულ ქანდაკებაში ტ. გახდა სახეითი ხელოვნების დამოუკიდებელი ელემენტი.

ტორსფენილი გრავიურა — ქილოგრაფიის ხეიხი, რომლის დროსაც ფორმა სრულდება გარღვარდმო გადახეხილ ხის ფენებზე, ტორსზე. ტორსფენილი გრავიურა შეიძლება იყოს ავტორისეული, ე. ი. თეით ავტორ-მხატვრის მიერ განხორციელებული და არა ავტორის, არამედ, გრავიორის მიერ შესრულებული რეპროდუქციების მიხნით.

ტორშონი — უხეშმარცკლოვანი ქალაღლი. მხატვრები ხმარობენ იტალიური ფანქრით და აკვარელით ხატვის დროს.

გრავირების წერტილოვანი მანერა (შეიური) — მქედროდ უკავშირდება ფანქრის მანერას, საოდანაც იგი ვანეითარდა და განსხვავდება მისგან სხვადანსხვა სიღღისა და სიღრმის წერტილთა სისტემისაგან შემდგარი ფართო ტონური ზედპირის წარმოსახვით. ხშირი წერტილები, რომლებსაც ქმნიან მსხვილი ნემსებით, გორგოლაქებით და რულეტებით ჩვეულებრივ ქვეფენილზე შეიწამლებიან.

ტრავესტი — სცენური ამპლუა:

1. დრამატულ თეატრში — მსახიობი ქალი, რომელიც ასრულებს ბავის, გოგონას. ყმაწვილის როლებს, აგრეთვე ისეთ როლს, რომელიც მოთხოვნის მოქმედების გარკვეულ მომენტში მამაკაცის ტანსაცმლის ჩაცმას.

2. ოპერაში — ყმაწვილი კაცის პარტია, რომელსაც ქალი ასრულებს (მეცო-სოპრანო, კონტრალტო).

Травея (*стр.*)— 1. Пролет между колоннами, пролет моста;

2. Ниша, глубокий выступ комнаты с окном, «фонарь».

travée (*франц.*), bay (*англ.*), Yoch, Travee, Nische (*нем.*), luce, nicchia (*итал.*), luz puentes, nicho (*исп.*).

Травтоннум (*муз.*) — электрический музыкальный инструмент, относящийся к группе струнных инструментов. Это многоголосный инструмент, обладающий возможностью виртуозного исполнения.

Trautonium (*нем.*).

Трагедия (*театр*) — драматическое произведение, изображающее крайне острые или непримиримые жизненные конфликты и оканчивающиеся чаще всего гибелью героя. Т. возникла из лирической поэзии или дифирамбов, исполняемых хором, состоявшим из спутников Дионисия — сатиров. В основе Т. лежит столкновение характеров, страстей, принципов. Глубокий конфликт, вызываемый противоречиями общественно-исторического развития, определяет содержание трагических образов мировой литературы. В ходе своего развития Т. отражала самые существенные, определяющие данную эпоху конфликты. Представленная высокими художественными образцами, древнегреческая Т. V в. до н. э., расцвет которой связан с рабовладельческой демократией, содержит величественные картины трагических столкновений различных начал с новым государственным порядком. Глубокую народность в развитии жанра Т. внесли русское искусство, литература XIX в. Изображая противоречия в развитии социалистического общества, острую борьбу нового и старого, советская драматургия в своих лучших образцах стоит на позициях революционного отрицания устарелых форм жизни и влияний реакционной идеологии. Советская героическая драма включает элементы трагедии.

tragedia (*лат.*), tragoidia (*греч.*), tragedy (*англ.*), tragédie (*франц.*), Tragödie (*нем.*), tragedia (*итал.*), tragedia (*исп.*).

ტრავეია (ჭშენ.) — 1. მალი სვეტებს შორის, ხიდის მალი.

2. თახჩა, ოთახის ღრმა შვერილი ფანჯრით, „ფარანი“.

ტრავტონიუმი (მუს.) — ელექტრონული სამუსიკო საკრავი, რომელიც სიმებიანი საკრავების ჯგუფს მიეკუთვნება. წარმოადგენს ვირტუოზული საშემსრულებლო შესაძლებლობების მქონე მრავალხმიან საკრავს.

ტრაველია (თეატ.) — დრამატული ნაწარმოები, რომელიც გამოხატავს უკიდურესად მწვავე ან შეურიგებელ ცხოვრებისეულ კონფლიქტებს და უმეტეს შემთხვევაში მთავრდება გმირის დაღუპვით. ტ. აღმოცენდა ლირიკული პოეზიიდან ან ლიფირამბებისაგან. ასრულებდა დიონისეს თანამგზავრ — სატირებისაგან შემდგარი გუნდი. ტ. საფუძვლად უდევს ხასიათთა, ენებათა პრინციპთა შეჯახება. ღრმა კონფლიქტი, რომელიც გამოწვეულია საზოგადოებრივ-ისტორიული განვითარების წინააღმდეგობით, განსაზღვრავს მსოფლიო ლიტერატურის ტრავიკულ სახეთა შინაარსს ტ. თავისი განვითარების გზაზე გამოხატავდა ყველაზე არსებით კონფლიქტებს, რომელიც განსაზღვრავდნენ მოცემულ ეპოქას.

ქველბერძნული ტ., წარმოდგენილი მადლმხატვრულ სახეებით (V ს. ჩვ. წ. ა.), რომლის აყვავება დაკავშირებულია მონათფლობელურ დემოკრატიასთან, მდიდარია ახალი სახელმწიფოებრივი წესებას სხვადასხვა საწყისების ტრავიკულ შეტაკებათა დიდებულ სურათებით. ტ. ეანრის განვითარებაში ღრმა ხალატურობა შეიტანა XIX საუკუნის რუსულმა ხელოვნებამ და ლიტერატურამ. გამოხატავდა რა სოციალისტური საზოგადოების განვითარებაში წინააღმდეგობას, მწვავე ბრძოლას ახალსა და ძველს შორის, საბჭოთა დრამატურგია თავისა საუკეთესო ნიმუშებით დგას ცხოვრებას მოქველბულ ფორმებისა და რეაქციული იდეოლოგიის ზეგავლენის რევოლუციური უარყოფის პოზიციებზე. საბჭოთა გმირული დრამა შეიცავს ტრაველიის ელემენტებს.

«Трагедия рока» — разновидность жанра немецкой мелодрамы. В XVII в. элементы «Т. р.» можно проследить в средневековой рыцарской драме А. Грифнуса. В эпоху немецкого романтизма (нач. XIX в.) «Т. р.» утверждается как особый жанр. В основе «Т. р.» лежит идея о предопределении свыше, о неотвратимой судьбе, повелевающей жизнью человека. Рок (фатум) является движущей силой в пьесах драматургов этого направления.

tragedy of fate (*англ.*), tragédie de destin (*франц.*), Verhängnis-Schicksalstragödie (*нем.*), tragèdia di destino (*итал.*), tragedia de destino (*исп.*).

«Трагедия ужасов» — жанр итальянской драматургии и театра XVI в. Возник под влиянием творчества Сенеки. В произведениях этого жанра изображались преступные страсти, зверские жестокости, пьесы изобиловали кровавыми сценами убийств, отравлений и т. п. В основе «Т. у.» — мрачная житейская философия.

tragedy of horrors (*англ.*), tragédie d'horreurs (*франц.*), Tragödie der Schrecken (*нем.*), tragèdia d'orròri (*итал.*), tragedia de horrores (*исп.*).

Трагик — 1. Сценическое амплуа; актер (актриса), исполняющий трагедийные роли в классическом репертуаре.
2. Устаревшее название автора трагедии.

tragikos (*греч.*), tragedian, tragic actor (*англ.*), tragédien, tragique (*франц.*), Tragiker (*нем.*), tragico, tragèdo, tragediante, tragediógrafo (*итал.*), actor, trágico, (*исп.*).

Традиционный джаз — традиционный джаз принято также называть «ньюорлеанским стилем», так как Новый Орлеан был фиксирующей точкой музыки юга США в начале века. Ньюорлеанский стиль возник на основе музыки духовых оркестров, которые были распространены в то время и принимали участие во всех значительных событиях города.

traditional jazz (*англ.*).

Траллалеро (*муз.*) — старинные полифонические гунуэзские песни. Испол-

„ბედისწერის ტრაგედია“ — გერმანული მელოდრამის ენარული სახესხვაობა. „ბედისწერის ტრაგედია“ ელემენტები მოიპოვება XVII საუკ. ა. გროფიუსის რანდელ დრამაში. გერმანული რომანტიზმის ეპოქაში (XIX საუკ. დასაწყისი) „ბედისწერის ტრაგედია“ დამკვიდრდა როგორც განსაკუთრებული ენარი. „ბედისწერის ტრაგედია“ საფუძვლად უდევს ზეიური განგებობა, ბედისწერის გარდევლობის იდეა. ბედისწერა (ფატუმი) წარმშართველი ძალაა ამ მომდინარეობის დრამატურგთა პიესებში.

„საშინელებათა ტრაგედია“ — იტალიური თეატრისა და დრამატურგის ენარი XVI საუკ. წარმოიშვა სენეკას შემოქმედების ზეგავლენით. ამ ენარს ნაწარმოებებში ასახული იყო ბოროტი ენებები, საშინელებანი; პიესები აღსავსე იყო მკვლელობათა სისხლიანი სცენებით და ა. შ. „საშინელებათა ტრაგედია“ საფუძველი უღმობელა ყოფილი ფილოსოფიაა.

ტრაგიკოსი — 1. სცენური ამპლუა; მსახიობი, რომელიც ასრულებს ტრაგედულ როლებს კლასიკურ რეპერტუარში.

2. ტრაგედიის ავტორი (მოდ.)

ტრადიციული ჯაზი — ტრადიციულ ჯაზს აგრეთვე უწოდებენ „ნიუ ორლეანერ“ სტილს, ვინაიდან საუკუნის დასაწყისში ახალი ორლეანი იყო აშშ-ის სამხრეთის მუსიკის მაფიქსირებელი წერტილი. „ნიუ ორლეანის“ სტილი წარმოიშვა იმ დროს მეტად გავრცელებული სასული ორკესტრების საფუძველზე, რომლებიც მონაწილეობდნენ ქალაქის ყველა მნიშვნელოვან მოვლენაში.

ტრალალერო (მუს.) — ძველებური პოლიფონური სიმღერები გუნდში. სრულდება მხოლოდ

няются они только мужчинами, на пять голосов, и солирующий среди них — фальцет.

Содержание Т. обычно сводится к одной двум фразам и значения особого не имеет. Вся прелесть песен в чистоте и слаженности звучания голосов.

Стиль исполнения Т. достаточно сложен.

trallalero (итал.).

Трамплин (цирк) — приспособление для увеличения высоты и длины прыжка.

tremplin (франц.), spring-board (англ.), Trampolin (нем.), trampolino (итал.), trampolin (исп.).

Транквилло — музыкальный термин, указывающий на спокойное, безмятежное исполнение.

tranquillo (итал.).

Транспарант — вид комбинированных съемок; ранее снятый фон копируется во время съемки с промежуточного позитива, идущего в киносъёмочном аппарате в контакте с негативной пленкой. Чтобы совмещенные изображения не просвечивали друг через друга, копирование фона и освещение снимаемого объекта производят светом разного спектрального состава. В отличие от рирпроекции, Т. дает возможность изображать актерские сцены в любых кинематографических планах, вплоть до самого дальнего. Однако существующие способы Т. пригодны только для черно-белых фильмов.

transparent (франц.), transparency (англ.), Transparent (нем.), cartello (итал.), trasparente (исп.).

Трансфокатор (кино) — отдельная оптическая приставка к киносъёмочному объективу, образующая вместе с ним оптическую систему с переменным фокусным расстоянием. Т. применяется при съемке ки-

мамаყაცების მიერ. ხუთ ხმაზე. მათ შორის სოლო — ფალცეტა.

ტ.-ს შინაარსი ჩვეულებრივ ერთი-ორი ფრაზით განისაზღვრება და რაიმე განსაკუთრებული მნიშვნელობით არ გამოირჩევა. სიმღერების მთელი სიმშვენიერე მათ სისუფთავესა და ხმათა შეწყობილ ელერადობაშია.

ტ. შესრულების სტილი საკმაოდ რთულია.

ტრამპლინი (ცირკი) — სიმაღლეზე და სიგრძეზე ხტომისას დამხმარე, ზეამგდები მოწყობილობა.

ტრანკვილო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მშვიდ, უშფოთველ შესრულებაზე.

ტრანსპარანტი — კომბინირებული კინოგადაღების სახე; ადრე გადაღებული ფონის კოპირება ხდება უშუალოდ გადაღების დროს კინოაპარატში, როდესაც ნეგატიურ ფირთან ერთად კონტაქტში შუალედური პოზიტივი მოძრაობს. შეთავსებულმა (ნეგატიურმა და პოზიტიურმა) ფირებმა ერთმანეთი რომ არ გააშუქონ, ფონის კოპირების და გადასაღები ობიექტის განათება ხდება სხვადასხვა სპექტრული შემადგენლობის შუქით. რირპროექციისაგან განსხვავებით ტრანსპარანტი შესაძლებლობას იძლევა საშხაბობო სცენები გამოსახული იქნას ნებისმიერ კენემატოგრაფიულ ხედში, ყველაზე შორეულშიც კი. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ არსებულ ხერხი ტ.-სა გამოდგება მხოლოდ შავ-თეთრი ფილმის გადაღებისას.

ტრანსფოკატორი (კინო) — კინოგადამღებ ობიექტვზე მიდგმული ოპტიკური მისაღვაში, რომელიც ობიექტივთან ერთად ქმნის ოპტიკურ სისტემას ცვალებადი ფოკუსური მანძილით. ტრანსფოკატორი გამოიყენება კინოფილმების გადაღებისას,

нофильмов для получения эффектов «наезда» или «отъезда» киноаппарата в тех случаях, когда передвижение аппарата относительно объекта почему-либо или затруднительно, или невозможно, или не требуется.

transfocator (англ.), objectif (transfocateur) à foyer variable (франц.), Transfokator (нем.), obiettivo a fuoco variabile (итал.), objetivo de foco variable (исп.).

Трансформация (цирк) — художественный прием, заключающийся в мгновенной перемене костюма, маски и изменении характера образа.

transformatio (лат.), transformation (англ.), transformation (франц.), Transformation (нем.), trasformazione (итал.), transformación (исп.).

Трап (театр) — лестница, ведущая под сцену.

trap (гол.), trap (англ.), trappe (франц.), lerilla (исп.).

Трапеция (цирк) — горизонтальная металлическая перекладина (гриф), высоко подвешенная на вертикальных тросах.

от греч. trapezion. trapeze (англ.), trapèze (франц.), trapesio (исп.).

Трель (муз.) — один из мелизмов; быстрое и многократное чередование написанной ноты и соседней с ней ступени сверху.

trillo (итал.), trill, shake (англ.), cadence, (исп.).

Тремоло (муз.) — 1. Быстрое повторение одного и того же звука, возможное на некоторых инструментах — на струнных, смычковых, балалайках, литаврах и др.; иначе «вибрандо» (устар.).

2. Быстрое, многократное чередование двух несоседних звуков, или двух созвучий (интервалов, аккордов), или отдельного звука и созвучия. Т. обозначается сокращенными нотными знаками крупной длительности, указывающими на продолжительность всего Т., и штрихами, заменяющими

როცა საჭიროა კინოაპარატით „მოახლოების“ ან „უეკსელის“ ეფექტის მიღება იმ შემთხვევაში, როცა აპარატის გადაადგილება ობიექტის მიმართ შეუძლებელია, ძნელია, ან არ არის ამის საჭიროება.

ტრანსფორმაცია (ცირკი) — მხატვრული ხერხი, რომელიც მღვდობარეობს კონსტრუქციის, ნიღბებისა და იერ-სახის სწრაფ ცვლას.

ტრაპი (თეატრ.) — სცენის ქვეშ ჩასახდელი კიბე.

Luke (нем.), buca, portello (იტალ.), esca-

ტრაპეცია (ცირკი) — ღონის ქორბუნტა-ღერი ღერძი, ვერტიკალურ ლატანებზე ჰალა დაიდებული.

(франц.), Trapez (нем.), trapèzio (იტალ.),

ტრელი (მუს.) — ერთ-ერთი მელოზმი; დაწერილი ნოტისა და მისი მეზობელი ხედა საფეხურის სწრაფი და მრავალჯერადი მონაცვლეობა.

tremblement (франц.), Triller (нем.), trino

ტრემოლო (მუს.) — 1. ერთი და იგივე ბგერის სწრაფი გაჟივრება, რომელიც შესასრულებელია შესრულდეს ზოგიერთ საკრავზე (ლიმბოან, ხეშიან, ბალალაიკაზე, ტიმპანებზე და სხვ.); სხვათაგან „ვიბრანდო“ (მოდვ.).

2. ორი არამეზობელი ბგერის, ორი თანხმეობის (ინტერვალები. აკორდები), ან ცალკეული ბგერის და თანხმეობის სწრაფი მონაცვლეობა. ტ. აღნიშნება მსხვილ გრძლობის შეკრებილი სანოტო ნიშნებით, რომლებიც მიუთითებენ მთელი ტრემოლოს ხანგრძლიობას და შტრიხებით, რომლებიც ცვლიან სახსრებს და

რებრა и указывающими длительность каждого отдельного звука или созвучия Т.

მიუოთებენ ტრემოლოს ყოველი ცალკეული ბკერის ან თანმიგრების გრძლიობას.

tremolo (*იტალ.*), tremolo (*ანგლ.*), trémolo (*ფრანц.*), Trémolo (*нем.*), trémolo (*исп.*).

Треугольник (*муз.*) — ударный инструмент; стальной прут в форме правильного треугольника. Звук звонкий, неопределенной высоты. Т. придает оркестру яркость звучания, блеск. Применяется в оркестре с начала XIX века, хотя как народный инструмент был известен с XV в. В симфоническом оркестре используется Т. 4—5 размеров. Нотируется на линейке («нитке»).

სამკუთხედი (*მუს.*) — დასარტყამი საკრავი, სწორი სამკუთხედის ფორმის ლათონის წნელი. გამოსცემს წკრილა განუსაზღვრელი სიმაღლის ბკერას. ორკესტრის ელერალობას ბრწყინვალეობას ანიჭებს. ორკესტრებში მიღებულია XIX ს. დასაწყისიდან, თუმცა ხალხური საკრავის სახით ცნობილი იყო ჯერ კიდევ XV ს-ში. სიმფ. ორკესტრში გამოიყენება 4—5 ზომის სამკუთხედი. ნოტირებულია 1 ხაზზე («აფხე»).

triángolo (*იტალ.*), triangle (*ანგლ.*), triangle (*ფრანц.*), Triangel (*нем.*), triángulo (*исп.*).

Трехчастная форма (*муз.*) — музыкальное построение из 3 разделов. «Простая» Т. ф. близка 2-частной репризной форме, однако важный признак 3-частности — самостоятельное значение середины, чем определяется и вполне самостоятельное значение 3-го повторного раздела «репризы». Т. ф. может иметь ветвление, а также дополнение — «коду». Схема Т. ф. А—В—А. В «сложной» Т. ф. I-ая часть — простая 2- или 3-частная форма, средняя контрастирует ей, а 3-я часть — точный или варьированный повтор I-й. Средня сложной Т. ф. может быть изложена в простой 2- или 3-частной форме (в этом случае она носит название «трио»); она может не иметь определенной формы и состоять из ряда неустойчивых построений (в этом случае она носит название «эпизода»). Т. ф. — одна из самых распространенных музыкальных форм. В ней, в частности, излагается много песен, танцев, маршей.

სამნაწილიანი ფორმა (*მუს.*) — 3 მონაკვეთისაგან შემდგარი მუსიკალური ნაგებობა. „მარტივი“ ს. ფ. 2 ნაწილიანი რეპრიზული ფორმის მსგავსია, მაგრამ 3 ნაწილიანობის მნიშვნელოვანი თვისებაა შუა ნაკვეთის დამოუკიდებლობა, რითაც განპირობებულია მე-3 განმეორებადი ნაკვეთის — „რეპრიზის“ სრული დამოუკიდებლობაც. ს. ფ. შესაძლოა ჰქონდეს შესაულო, და დამატება — „კოდა“. ს. ფ. სქემაა А—В—А. „რთულ 3-ნაწილიან“ რეპრიზულ ფორმაში I ნაწილი მარტივი 2-ან 3-ნაწილიანი ფორმითა დაწერილი, შუა ნაწილი კონტრასტს ქმნის მასთან. მე-3 ნაწილი კი I-ის ზუსტი ან ვარირებული გამეორებაა. რთული ს. ფ-ის. შუა ნაწილი შეიძლება იყოს მარტივი 2 ან 3-ნაწილიან ფორმაში (ამ შემთხვევაში ეწოდება „ტრიო“); შესაძლოა მას არ ჰქონდეს გარკვეული ფორმა და შედგებოდეს რიგი მერყევი ნაგებობებისაგან (ამ შემთხვევაში მას ეწოდება („ეპიზოდი“). ს. ფ. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული მუსიკალური ფორმაა. ამ ფორმითა დაწერილი სიმღერების, ცეკვების და მარშების დიდი რაოდენობა.

three-part form (*ანგლ.*), tripart forme, forme de trois part (*ფრანц.*), dreiteilige Form (*нем.*), forma di tre parte (*იტალ.*), forma de tres parte (*исп.*).

Третья — старинный танец, родственный «куранте» и «гальярде». Иногда входил в состав немецкой инструментальной сюиты XVII в.

ტრეტა — ძველებური ცეკვა, ენათესავება „კურანტას“ და „გალიარდას“. ხანდახან გვხვდება XVII საუკუნის გერმანულ ინსტრუმენტულ სიუიტაში.

trezza (*იტალ.*).

Треченто — наименование итальянского искусства и культуры XIV в.

tréciento (*итал.*).

Треш — старинный французский танец. См. «Трещая».

Трещотка, трещетка — в оркестре используется с XVIII в. Представляет собой самозвучащий ударный музыкальный инструмент.

rattle (*англ.*), trécelle (*франц.*), Knappe (*нем.*), raganella (*итал.*), cagaca (*исп.*).

Трига (*арх.*) — трехконная колесница, венчающая триумфальную арку или здание.

triga (*лат.*).

Триглиф (*арх.*) — чередующаяся с метопами часть фриза дорического ордера в виде плиты с треугольными в плане вертикальными вырезами.

triglyphos (*греч.*), triglyphe (*англ.*), triglyphe (*франц.*), Triglyph (*нем.*), trigliifo (*итал.*), triglifo (*исп.*).

Тридцать вторая нота (*муз.*) — нота, по длительности в 32 раза более короткая, чем целая нота. Восемь Т. втор. нот равны по длительности одной четвертной ноты, т. е. в среднем темпе приходится на один отсчет времени. Т. втор. нота обозначается черной головкой с палочкой справа вверх или слева вниз и тремя хвостиками; хвостики двух или нескольких находящихся рядом Т. втор. нот могут быть заменены тремя общими ребрами.

demisemiquaver, thirty-second (*англ.*), triplécroche (*франц.*), Zweiunddreißigstelnote (*нем.*), biscroma (*итал.*), treinta y dos fusos (*исп.*).

Тридцать вторая пауза (*муз.*) — пауза, по длительности равная тридцать второй ноте, в среднем темпе измеряется восьмой частью каждого отсчета времени.

demisemiquaver rest, demisemiquaver hold (*англ.*), thirty-second hold (*амер.*), pause triple croche (*франц.*), zweiunddreißigste Pause (*нем.*), biscroma pausa (*итал.*), trigésima pausa (*исп.*).

45. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ტრეჩენტო — XIV საუკუნის იტალიური ხელოვნებისა და კულტურის სახელწოდება.

ტრეში — ძველებური ფრანგული ცეკვა. იხ. „ტრეცა“.

ტრიგალა — ორკესტრში გამოიყენება XVIII ს. დან. წარმოადგენს თვითმღერ დასარტყამ სამუსიკო საკრავს.

ტრიგა (არქიტ.) — სამცხენიანი ეტლი, რომლის გამოსახულება აგვირგვინებს სატრიუმფო თაღს ან შენობას.

ტრიგლიფი (არქიტ.) — ვერტიკალური (გეგმაში სამკუთხა) ჩანაჭერების მქონე ფილა, რომელიც პეტროპთან მონაცვლეობით შეაღდგენს ღორიულ ფრისს.

ოცდამეთორმეტელი ნოტი (მუს.) — ნოტი, რომელიც გრძლიობით მთელზე 32-ჯერ უფრო მკლეა. რვა ოცდამეთორმეტელი ნოტი გრძლიობით ერთი მეოთხედის ტოლია და საშუალო ტემპით დროის ერთ თელზე მოდის. ოცდამეთორმეტელი ნოტი აღინიშნება შავი წრით, შტილით მარჯვნივ ზემოთ ან მარცხნივ ჰევემოთ და 3 კუდით. ერთმანეთის გვერდზე მყოფი რამდენიმე ოცდამეთორმეტელის კუდი შეიძლება შეიცვალოს სამი საერთო სახსრით.

ოცდამეთორმეტელი პაუზა (მუს.) — პაუზა, რომელიც გრძლიობით ოცდამეთორმეტელი ნოტის ტოლია; საშუალო ტემპით იზომება ყოველი თვლის მერვედი ნაწილით.

demisemiquaver rest, demisemiquaver hold (*ანგლ.*), thirty-second hold (*ამერ.*), pause triple croche (*ფრანც.*), zweiunddreißigste Pause (*ნემ.*), biscroma pausa (*იტალ.*), trigésima pausa (*ისპ.*).

Три единства — формальный закон классицистской драмы, требующий соблюдения в драме «единства действия» (воспроизведение законченного, составляющего одно целое действия), «единства времени и места» (события пьесы должны развиваться в течение 24 часов и происходить в одном месте). Т. е. приобрели характер драматургического закона во Франции в эпоху классицизма.

the unities of place, time and action, the dramatic unities (*англ.*), unité de lieu, temps et d'action (*франц.*), die drei Einheiten (*нем.*), unita trinita (*итал.*), unidad de lugar, tiempo y acción (*исп.*)

Трио-соната — музыкальное произведение для инструментального ансамбля состоящего из трех инструментов, преимущественно из двух скрипок и генералбаса, который исполнялся на клавесине или органе, часто в унисон с басовым инструментом (напр., виолончелью или фагготом). Вместо скрипок иногда применялись флейты, гобои. Т.-с. писались в XVII—XVIII вв. Различались два вида Т. с. — церковная и камерная.

trio-sonata (*итал.*).

Триоль — 3-дольная ритмическая фигура в 2-дольном такте или деление доли на 3 равные длительности: обозначается цифрой 3.

triolet (*франц.*), triplet (*англ.*), Triole (*нем.*), gruppello (*итал.*), tresillo (*исп.*).

Трионфале — музыкальный термин, указывающий на торжественное, триумфальное исполнение.

trionfale (*итал.*).

Трилогия — в драматургии — три пьесы, объединенные общей идеей, сюжетной последовательностью, действующими лицами, единым замыслом автора; в то же время каждая из пьес, входящих в Т., представляет собой самостоятельное законченное произведение. Форма Т. возникла в театре Древней Греции: на соревнованиях поэтов и драматургов во время празднеств Диониса исполнялись три трагедии, со-

сая и эротианობა — კლასიციზტური დრამის ფორმალური კანონი, რომელიც მოითხოვს „მოქმედების ერთიანობის“ (დასრულებული, ერთ მთლიანობად ქცეული მოქმედების ასახვა), „დროისა და ადგილის ერთიანობის“ (პიესაში ასახული მოქმედება უნდა ხდებოდეს ერთი დღე-ღამის განმავლობაში და ერთ ადგილას) დაცვას. დრამაში სამი ერთიანობის პრინციპმა დრამატული კანონის სახე მიიღო საფრანგეთში კლასიციზმის ეპოქაში.

ტრიო-სონატა — მუსიკალური ნაწარმოები ინსტრუმენტული ანსამბლისათვის სამი საკრავის მონაწილეობით, რომელთა შორის როგორც წესი იყო ორი ვიოლინო და გენერალბანი. ეს უკანასკნელი სრულდებოდა კლავესინზე ან ორგანზე, ხშირად უნისონში რომელიმე ბანის საკრავთან (მაგ., ჩელოსთან ან ფაგოტთან). ვიოლინების ნაკეცად ზოგჯერ გამოიყენებოდა ფლეიტები, ჰობოები. ტ.-ს. იწერებოდა XVII—XVIII ს. განასხვავდნენ ტ. სონატის ორ ნაარსახეობას — საეკლესიოს და კამერულს.

ტრიოლი — 3-წილადი რიტმული ფიგურა 2-წილად ტაქტში, ან წილის დაყოფა 3 თანაბარ გრძლიობად, აღინიშნება ციფრით 3.

ტრიონფალე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს საზეიმო ტრიუმფალურ შესრულებაზე.

ტრილოგია — დრამატურგიაში — სამი პიესა, რომლებიც გაერთიანებულია ერთობლივი იდეით, სიუჟეტური თანმიმდევრობით, მოქმედი პირებით, ავტორის საერთო ჩანაფიქრით: ამავე დროს, ტრილოგიაში გაერთიანებული თითოეული პიესა დამოუკიდებელი და დასრულებული ნაწარმოებია. ტრილოგიის ფორმა წარმოიშვა ძველ საბერძნეთში: დიონისეს დღესასწაულზე, პოეტებისა და დრამატურგების შეჯიბრების დროს, სრულდებოდა სამი ტრაგედია, რომლებიც ერთ ციკლში იყო

თავლავშიანი ერთი ციკლი. В др. греч. театре обычно добавлялась 1. н. «сатирическая драма», которая вместе с Т. составляла тетралогию.

გაერთიანებული. ძველბერძნულ თეატრში, ჩვეულებრივ, ამას ემატებოდა ე. წ. „სატირული დრამა“, რომელიც ტრილოგიასთან ერთად ტეტრალოგიას ქმნიდა.

trilogia (греч.), trilogy (англ.), trilogie (франц.), Trilogie (нем.), trilogía (итал.), trilogia (исп.).

Триптих — живописная композиция из трех частей, трехстворчатая картина, трехчастное музыкальное произведение и т. п.

ტრიპტიქი — სამწიქიანი ფერწერული კომპოზიცია, სამკარედიანი სურათი, სამწიქიანი მუსიკალური ნაწარმოები და ა. შ.

от греч. triptychos.

triptych (англ.), triptyque (франц.), Triptychon (нем.), tritico (итал.), triptico (исп.).

Тригонист — 3-й актер в древнегреческом театре. Третьего актера вел Софокл (V в. до н. э.). Это новшество, принятое Эсхилом в «Орестее», позволило усилить напряженность развития действия драматического конфликта.

ტრიტაგონისტი — მესამე მსახიობი ძველბერძნულ თეატრში. მესამე მსახიობი პირველად სოფოკლემ შემოიღო (ძვ. წ. ა. V საუკ.). ამ სახელს, ესპერემ მემარსა „ორესთეაში“, რათა გაეძლიერებინა მოქმედების განვითარების დაძაბულობა და კონფლიქტის დრამატიზმი.

tritagonistus (греч.).

Триумфальная арка — сооружение в виде отдельно стоящих ворот с одним или несколькими арочными пролетами в ознаменование торжества, какого-либо события, в честь какого-нибудь лица (напр., победителя).

სატრიუმფო თალი — განცალკევებოთ მდგომარეობის მავარი ნაგებობა ერთი ან რამდენიმე თალით. შენდება რაიმე მოვლენის აღსანიშნავად ან ცალკეული პირის (მაგ.: გამარჯვებული სარდლის) პატივსაცემად.

triumphal arch (англ.), arc de triomphe (франц.), Triumphbogen (нем.), arco di trionfo (итал.), arco de triunfo (исп.).

Трихорд (муз.) — звукоряд из 3 звуков в пределах терции, кварты или квинты (фа-соль-ля, ре-фа-соль, ре-соль-ля и т. д.).

ტრიქორდი (მუს.) — 3 ბგერისაგან შემდგარი ბგერათა რიგი ტერციის, კვარტის ან კვინტის ფარგლებში (ფა-სოლ-ლა, რე-ფა-სოლ, რე-სოლ-ლა და ა. შ.).

от греч. treis и chorde. trichorde (греч.), trichord (нем.), tricorde (итал.), tricuerda (исп.).

trichord (англ.), trichord (франц.), Tri-

Тромбон — медный духовой мундштучный инструмент. Т. появился в XV в. как удлиненная труба. В практике используется как Т. старой конструкции (кулиный или выдвижной), так и вентиляный, появившийся в I половине XIX в. Т. нотруется в действительной звучности (без транспозиции) в разных ключах (в зави-

ტრომბონი — ლათონის სატუჩე ჩასაბერი საკრავი. ტ. გაჩნდა XV ს., როგორც წარმოქმნილი საევირი. პრაქტიკაში გამოიყენება როგორც ძველი კონსტრუქციის ტრომბონი (კულიანი), ისე ვენტილებიანი, რომელიც XIX ს. I ნახევარში გაჩნდა. ტ. ნოტირებულია ნამდვილ ექვარდობაში (ტრანსპოზიციის გარეშე) სხვადასხვა ვასალებებში — ბანის, ტენორის ან ალტის (ტესიტურა-

სიმოსი ოთ თესსურა) — в басовом, теноровом или альтовом. Звук Т. яркий, мощный, блестящий. В настоящее время в симф. орк. применяются теноровый (I, II) и басовый (III) Т.

trombone (англ.), suquebute, trombone (франц.), Posaune (нем.), trombone (итал.), trombon (исп.),

Тромп (арх.) — название группы сводов, помещаемых в углах сходящихся стен. Т. позволяют возвести над четырехугольным в плане помещением круглый в плане купол или барабан, а также осуществить переход от нижней четырехугольной части здания к верхней восьмиугольной и т. д. Т. получили распространение в архитектуре многих стран Востока и в грузинской архитектуре.

trompe (англ.).

Тропы (муз.) — вставки в канонизированный текст или напев псалмов или хоралов. В византийской церкви Т. (или тропари) были известны еще в V в., в католической церкви вставки в григорианский хорал — с IX в. от фраз-песенок переходили к большим построениям. Из Т.-диалогов выросла литургическая драма. Т., как и секвенции, способствовали проникновению в церковную музыку более жизненных интонаций, народных мотивов. В сер. XVI в. на Тридентском соборе Т. были запрещены в католической литургии.

trapos (среч.), tropus (лат.), trope (англ.), trope (франц.), Tropus (нем.), tropo (итал.), tropos (исп.).

Тростниковое перо — перо для рисования тушью, изготовленное из тростника. Т. п. дает возможность наносить разнообразные штрихи; тонкие и густые.

reed-pen (англ.), plume de canne (франц.), Schilffeder (нем.), penna di canna (итал.), pluma de cana (исп.). -

Труба (муз.) — медный духовой инструмент. В примитивной форме Т. — один из древнейших инструментов. Современная

ზე დამოკიდებულებით). ბგერა ბრწყინვალე და ძლიერია. ამჟამად სიმფ. ორკესტრში გამოიყენება ტენორის (I, II) და ბანის (III) ტრომბონი.

ტრომპი (არქიტ.) — სახელწოდება კამარათა ჯგუფისა, რომლებიც მოთავსებულია კედლების შეერთების ადგილას, კუთხეებში. ტრომპი საშუალებას იძლევა აიგოს ოთხკუთხა შენობის ზემოთ მრგვალი გუმბათი ან ყელი, ასევე განხორციელდეს გადასვლა შენობის ქვედა ოთხკუთხა ნაწილიდან ზედა, რვაკუთხასაკენ და ა. შ. ტრომპს იყენებენ მრავალი ქვეყნის არქიტექტურაში, ასევე ქართულ არქიტექტურაშიც.

ტროპები (მუს.) — ჩანარები ფსალმუნების ან ქორალების კანონიზირებულ ტექსტში ან პანგში. ბიზანტიურ ეკლესიაში ტროპები (ან ტროპარი) ჯერ კიდევ V ს.-ში იყო ცნობილი; კათოლიკურ ეკლესიაში, გრიგორიანული ქორალის ჩანარები IX ს.-ში ფრაზა-პანგიდან დიდ ნაგებობებში გადაიზარდა. ტ.-დილოგებიდან წარმოიშვა ლიტურგიული დრამა. ტროპები, ისევე როგორც სეკვენციები ხელს უწყობდნენ საეკლესიო მუსიკაში უფრო ცხოვრებასეულო ინტონაციების შეღწევას. XVI ს. შუა წლებში ტრიენტის საეკლესიო კრებამ აკრძალა ტროპები კათოლიკურ ლიტურგიაში.

ლერწმის კალამი — ლერწმისაგან დამზადებული კალამი ტუშით სატივიათის. ლერწმის კალამი სხვადასხვაგვარი შტრიხების — წვრილისა და მსხვილის — გამოყენების საშუალებას იძლევა.

საყვირი (მუს.) — ლითონის ჩასაბერი საკრავი; პრიმიტიული ფორმის საყვირი ერთ-ერთი უძველესი საკრავია. თანამედროვე საყვირის წყო-

Т. имеет строй in B и звучит на большую секунду ниже написанного. Звук Т. яркий, блестящий. На инструменте новейшего типа можно добиться звучания пианисимо, а при помощи «сурдины» — ряда звуковых эффектов. Используется также, как сольный инструмент.

tromba (итал.), trumpet (англ.), trompette (франц.), Trompete (нем.), trompeta (исп.).

Трунг (муз.) — старинный народный инструмент Вьетнама — род ксилофона из бамбуковых трубочек.

trung (вьетнам.)

Труппа — актерский состав театра или цирка, в более широком значении — весь творческий коллектив театра. Существует два основных вида трупп: Т., организуемые на короткий период (1—2 года), иногда даже на одну постановку, и Т. постоянные.

troupe (франц.), company, troupe (англ.), труппа (исп.).

Трюк (цирк) — сложный, эффектный прием.

В иллюзионных номерах — исчезновения и появления предметов, людей, животных. В клоунаде, эксцентрике — неожиданное, контрастное действие, вызывающее смех.

trick, acrobatic, feat (англ.), truc, tour d'adresse (франц.), Trick (нем.), gioco di acrobazia, trucco, inganno (gioco di mano) (итал.), truco, salto acrobático (исп.).

Трюкмашина — установка для оптической печати отдельных сцен и кадров. Позволяет при печати изменять масштаб изображения, скорость и направление изображаемых движений, совмещать в одном кадре изображения, снятые в разное время и др.

trick printer (англ.), lireuse optique truca di trucco (итал.), máquina de truco (исп.).

ბა in B და ელერს დიდი სექუნდით ქვემოთ დაწერილთან შედარებით. საყვირის ბეგრა ნათელი, მკვეთრი და კაშკაშა. უახლესი ტიპის საყვარზე შეიძლება პიანისიმოს, „სურდინის“ მეშვეობით კი სხვადასხვა ბეგართი ეფექტების მიღწევა. გამოიყენება აგრეთვე, როგორც სოლო საყვარი.

თრუნგი (მუს.) — ძველებური ვიეტნამური ხალხური საყვარი — ბამბუკის მილაკებიდან დამზადებული ქსილოფონის ნაირსახეობა.

დასი — თეატრის ან ცირკის მსახიობები, უფრო ფართო მნიშვნელობით, თეატრის მოელი შემოქმედებითი კოლექტივი. დროებითი ეწოდება დასს, რომელიც მცირე ხნით (1—2 წლით). ანდა სულაც მხოლოდ ერთი დადგმისათვის იჭმდება; არსებობს აგრეთვე მუდმივი დასი.

Theatertruppe (нем.), compagnia (იტალ.),

ტრიუკი, ილუზი (ცირკი) — რთული, მარჯვედ შესრულებული ეფექტური ილუზი; საოლუზო ნომრებში — საგნების, ადამიანების, ცხოველების გაქრობა და გამოჩენა. კლოუნდაში, ექსცენტრიკაში — უეცარი, კონტრასტული მოქმედება, რომელიც იწვევს სიცოცხლს.

ტრიუკმაშინა — დანადგარი ოპტიკული სცენებისა და კადრების ოპტიკური ბეჭდვისათვის. საშუალებას იძლევა ბეჭდვის დროს შეცვალოს გამოსახულებების მასშტაბი, გამოსახულებების მოძრაობის სიჩქარე და მიმართულება, ერთ კადრში შეთავსდეს სხვადასხვა დროს გადაღებული გამოსახულებანი და ა. შ.

(франц.), Trickmaschine (нем.), macchina

Трюковая кино съемка — съемка сцен с изображением необычных действий и явлений. Т. к. осуществляется путем использования различных технических средств и приемов, применяемых при производстве кинокартин для достижения фантастических (сказочных) или комических эффектов, а также при постановке сцен, съемка которых в обычных условиях связана с опасностью для жизни актеров. Во время Т. к. применяют различные виды кино съемки: замедленную, ускоренную, обратную и т. д., широко используют при этом комбинированные съемки.

shooting tricks (*англ.*), trucs de tournage (*франц.*), Trückertricks (*нем.*), trucos de inverso (*исп.*).

Туба Баха — духовой мундштучный музыкальный инструмент. Сконструирован с той целью, чтобы удобнее было играть высокие партии труб в сочинениях Баха.

trombeta, tuba di Bach (*итал.*), Bach-trumpet (*англ.*), petite trompette (*франц.*), Bach-Trompete (*нем.*), tuba de Bach (*исп.*).

Тукния — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

tucnia (*груз.*).

Туллаль — индийский народно-театральный танец. зрелище. Т. появился в начале XIX в. Т.—несложный танец, танцовщик, двигаясь в быстром темпе, вперед и назад, перемежает это движение прыжками и одновременно исполняет сатирические куплеты, направленные против несправедливости, жрецов, феодалов и помещиков. Размер 4-дольный.

tullal (*инд.*).

Тульяк — эстонский народный танец шуточного характера, размер 2-дольный, темп живой.

tuliac (*эст.*).

ტრიუკობრივი კინოგადაღება (ტრიუკგადაღება) — უჩვეულო მოქმედებისა და მოვლენათა ამსახველ სცენების გადაღება. ტ. კ. წარმოებს სხვადასხვაგვარი ტექნიკური ხერხებით და საშუალებებით კინოსურათის შექმნისას, ფანტასტიკური (ზღაპრული) ან კომედიური ეფექტების მისაღებად. ტ. კ. მიმართავენ აგრეთვე ისეთი სცენების დასადგმელად, რომელთა გადაღება ჩვეულებრივ პირობებში სასიფათოა მსახიობისათვის. ტ. კ. დროს იყენებენ კინოგადაღების სხვადასხვა სახეობებს და ხერხებს, როგორცაა შენელებული, აჩქარებული, უყვადღება და სხვა. ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე კომბინირებული გადაღებები.

(*франц.*), Trickaufnahme (*нем.*), truccos di

ბახის ტუბა — ჩასაბერი სატუჩე საკრავი. გაკეთებულია იმ მიზნით, რომ უფრო მოსახერხებელი გახადოს საყვირის მაღალი პარტიების შესრულება ბახის ნაწარმოებებში.

ტუკნია — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

ტულალი — ინდური ხალხურ-თეატრალური ეკვა, სანახაობა. ტულალი გაჩნდა XIX საუკუნის დასაწყისში. ესაა საკმაოდ მარტივი ეკვა; მოცეკვე, რომელიც სწრაფი ტემპით მოძრაობს წინ და უკან, დროდადრო ნახტომებს აკეთებს და თან სატირულ კუპლეტებს ასრულებს, მიმართულს უსამართლობის, ქურდების, ფეოდალებისა და მემამულეების წინააღმდეგ.

ტულიაკი — სახუმარო ხასიათის ესტონური ხალხური ეკვა ოთხწილად ზომავში, მკვირცხლო ტემპით.

Тумба (цирк) — цирковой реквизит, подставки различной формы. Используются в номерах дрессировки, на них строят пирамиды и т. п.

stand (англ.), colonne (франц.), Piedestal (нем.), piedistallo (итал.), pedestal (исп.).

Тун (арх.) — потолочное окно в жилищах Армении или в грузинских дарбази, представляющих собой современный прообраз жилищ — землянок эпохи неолита.

loop (арм.).

Туннель (цирк) — коридор для прохода хищных зверей из закулисного помещения в центральную клетку на манеже.

„tunnel“ (англ.), „tunnel“ (франц.), „Tunnel“ (нем.), „tunnel“, „galleria“ (итал.), „túnel“ (исп.).

Туника — театрально-танцевальный костюм, чаще женский. Происходит от древней эпохи — хитона и его вариантов и более поздней римской туники (с. нач. III в. до н. э.). В конце XVIII в., благодаря популярности античных мотивов в искусстве и быту, одновременно с антикваризованным театральным костюмом возник и схожий с ним танцевальный костюм, по форме напоминающий тунику. Однако, начиная с 30-х годов XIX в., господствующим становится костюм романтического балета «тюника» (не путать с туникой), постепенно трансформировавшийся в современный балетный костюм.

tuniqué (франц.), tunic (англ.), Tunika (нем.), tunica (итал.), túnica (исп.).

Тур — в хореографическом искусстве полный (или частичный) оборот танцовщика или танцовщицы в какой-либо танцевальной позе, телу придается вращательное движение (или поворотный толчок). Частичные повороты могут выполняться на 1/4 (un-quart du tour), 1/2 (demi tour) и на 3/4 (trois quart du tour). Т. исполняются как на полу (à terre; tour lent, tours chainés), так и в воздухе (tour en l'air)

tour (франц.).

ჯვარცხლბეგი (ცირკი) — საცირკო რეკვიზო, სხვადასხვა ფორმის ქვესადგამი. იხმარება წვრთნის ნომრებში, მასზე აგებენ პირამიდებს და ა. შ.

ტუნი (არქიტ.) — ქერში მოწყობილი ფანჯარა სომხეთის საცხოვრებელ სახლებში ან ქართულ დარბაზებში, რომელიც გენეტიკურად უკავშირდება ნეოლითის საცხოვრებელ მიწურებს.

გვირაბი (ცირკი) — მტაცებელი ცხოველებისათვის კელისებს იქითა შენობიდან მანეჯზე, ცენტრალურ გალამში გასასვლელი დერეფანი.

ტუნიკა — თეატრალურ საცეკვაო ტანსაცმელი მეტწილად ქალთა. წარმოიშვა უძველესი ეპოქის ძველბერძნული ტანსაცმლის — ხიტონისა და მისი ვარიანტებისაგან და უფრო გვიანდელი რომაული ტუნიკისაგან (ჩვენს წ. აღრიცხვამდე III ს.-ის დასაწყისი). XVIII ს.-ის დასასრულს, ხელოვნებასა და ყოფაში ანტიკური მოტივების პოპულარიზაციასთან დაკავშირებით, ანტიკარიზებულ თეატრალურ კოსტიუმებთან ერთად წარმოიშვა მისი მსგავსი საცეკვაო ტანსაცმელიც, რომელიც ფორმით ტუნიკას მოგვაგონებდა. თუმცა, XIX ს.-ის 30-იანი წლებიდან გაბატონდა რომანტიკული ბალეტის ტანსაცმელი ტუნიკი (და არა ტუნიკა), რომელიც თანდათანობით თანამედროვე საბალეტო ტანსაცმლად იქცა.

ტურ — ქორეოგრაფიული ხელოვნებაში მოცეკვაის (ქალის ან მამაკაცის სრული ან ნაწილობრივი მობრუნება რომელიმე საცეკვაო პოზაში; ტანი იქნეს ბრუნვით მოძრაობას (ან განმეორებით ბიძგს). ნაწილობრივი ბრუნვები შეიძლება შესრულდეს 1/4-ზე (un-quart du tour), 1/2-ზე (demi tour) და 3/4-ზე (trius quart du tour). სრულდება როგორც იატაკზე (à terre; tour lent, tour chainés), ასევე ჰაერში (tour en l'air).

Турель для объективов (*кино*) — приспособление на камере, обеспечивающее перемещение объективов в горизонтальной и вертикальной плоскостях. Таким образом, происходит быстрая замена объективов во время киносъемки.

tour elle d'objectif (*франц.*), lens turret (*англ.*), Objektivrevolver (*нем.*), torètta di obiettivo (*итал.*), torreta de objetivo (*исп.*).

Тур лан — медленный поворот на опорной ноге, поднимаясь на полупальцы или не спускаясь с них, преимущественно в больших позах — attitude, arabesque, à la seconde, écarte и др.

tour lent (*франц.*).

Турне — поездка артистов для театральных выступлений.

tournée (*франц.*), tour (*англ.*), Tournee (*нем.*), giro artistico, tournée (*итал.*), gira, tournée (*исп.*).

Турник (*цирк*) — металлический, гимнастический снаряд, слегка пружинящий стержень на вертикальных стойках, которые крепятся к барьеру с помощью тройных блоков. На «Т.» исполняются маховые упражнения: перелеты на большую дистанцию.

от *франц.* tourner. horizontal bar (*англ.*), barre fixe (*франц.*), Reck (*нем.*), sbarra fissa (*итал.*), barra fija (*исп.*).

Тур шене — следующие друг за другом слитные полуповороты с ноги на ногу (на полупальцах или пальцах) с продвижением в сторону вперед или назад.

tours chaînés (*франц.*).

Ту-степ — салонный танец, возникший в Северной Америке в начале XX века. В 20-ых гг. распространился в Европе. Размер 2/4. На I-ю долю такта приходится 2 быстрых шага, на II-ю — 1 медленный. Т.-с. — разновидность джазовой музыки.

two-step (*англ.*).

ობიექტივების ტურული (კინო) — მოწყობილობა კამერაზე, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი ხდება ობიექტივების გადაადგილება პორიზონტალურ და ვერტიკალურ სიბრტყეებში. ო. ტ. იძლევა ობიექტივების სწრაფი ცვლის საშუალებას კინოგადაღების დროს.

ტურ ლანი — ნელი ბრუნი წასყარდენ ფეხზე, მარჯვენებზე აწევით ან პირიქით, მისიგან დაუშვებლად, მეტწილად დიდ პოზეზში: attitude, arabesque, à la seconde, écarte და სხვ.

ტურნე — მსახიობთა მოგზაურობა თეატრალური გამოსვლების ჩასატარებლად.

ღერძი (ცირკი) — ტანვარჯიშისათვის განკუთვნილი ლითონის იარაღი. ზამბარისებური ღერო ვერტიკალურ სადგარებზე, რომელიც სამმაგი ჰოკონაქით შავრდება ბარიერზე, ღერძი ეხმარება არტისტს დიდ დისტანციაზე გადატრამაში.

ტურ შენე — ერთიმეორეზე მიყოლებული გადაბმული ნახევარბრუნები ერთი ფეხიდან მეორეზე (ერგვენებზე ან ცერებზე) გვერდზე, წინ ან უკან გადაადგილებით.

ტუ-სტეპი — სალონური ცეკვა, რომელიც წარმოიშვა XX ს-ის დასაწყისში ჩრდილოეთ ამერიკაში. 20-იან წლებში გავრცელდა ევროპაში. მუსიკალური ზომა 2/4; ტაქტის პირველ დროზე მოდის 2 სწრაფი ნაბიჯი, მეორეზე კი — 1 ნელი. ტუ-სტეპი ჯაზური მუსიკის სახესხვაობაა.

Тутти (*муз.*) — 1. Все голоса или инструменты сразу (ремарка в нотках хорового или оркестрового произведения).

2. Часть музыкального произведения, исполняемая всеми голосами или инструментами сразу.

tutti (*итал.*).

Туттэ кордэ — муз. термин, указывающий, что играть на фортепиано следует, не нажимая на левую педаль; то же, что *tre corde*.

tutte corde (*итал.*).

Туш — небольшая музыкальная пьеса фанфарного склада. Исполняется как торжественное приветствие во время чествования, при вручении премий, наград и т. п. Состоит обычно из одного музыкального предложения или периода. Исполняется преимущественно духовым оркестром. Музыкальный размер $2/4$ или $3/4$, темп быстрый.

Tusch (*нем.*), flourish (*англ.*), fanfare (*франц.*), fanfare (*итал.*), fanfarria (*исп.*).

Туше (*муз.*) — характер прикосновения пианиста к клавишам (удар, нажим, снятие и др.); индивидуальное Т., свойственное данному исполнителю, во многом определяет качество звучания инструмента.

touché (*франц.*), touch (*англ.*), Anschlag (*нем.*), tocco (*итал.*), digitación (*исп.*).

Тушировка (*цирк*) — болевой сигнал, который дается лошади путем легкого прикосновения шамбарьера.

toucher (*франц.*).

Тьвуаинг (*муз.*) — бирманский народный инструмент — круговой гонг, состоящий из 18 гонгов, расположенных по кругу, на которых играют деревянными палочками.

tiuvuaing (*бирм.*).

Тэмпрандо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует сдерживая движение, умеряя его.

temperando (*итал.*).

ტუტი (*მუს.*) — 1. ყველა ხმა ან საკრავი ერთად (რემარკა საგუნდო ან საორკესტრო ნაწარმოებების ნოტებში).

2. მუსიკალური ნაწარმოების ნაწილი, რომელიც სრულდება ერთად ყველა ხმის ან ყველა საკრავის მიერ.

ტუტე კორდე — მუს. ტერმინი, რომელიც მოითხოვს, რომ ფ.-ნოზე დაკრის დროს, მარცხენა პედალი არ არის საჭირო, იგივე, რაც *tre corde*.

ტუში — ფანფარული ხასიათის პატარა მუსიკალური პიესა. საზოგადოებრივი, ამა თუ იმ პირის პატრავსებულ ან მოვლენის აღსანიშნავად, პრემიების, ჯილდოების და ა. შ. გადაცემისას ჩვეულებრივ შედგება ერთი მუს. წინადადება ან პერიოდისაგან. მეტწილად სრულდება ჩასაპერ საკრავთა ორკესტრის მიერ. მისი ზომა $2/4$ ან $4/4$, ტემპი სწრაფი.

ტუშე (*მუს.*) — პიანისტის კლავშებთან შეხების (დარტყმის, დაკრის, მოხსნის და სხვ.) ხასიათი: ინდივიდუალური ტუშე, დამახასიათებელი ამა თუ იმ პიანისტისათვის, ბევრად განაპირობებს საკრავის ელერადობის ხარისხს.

ტუშირება (*ცირკ*) — ცხენს ანრმენებენ მართახის მსუბუქი დარტყმით.

ტიუვაინგი (*მუს.*) — ბირმული ხალხური საკრავი — წრიული გონგი; შედგება წრეზე განლაგებულ 18 გონგისაგან. ტ-ზე უკრავენ სის პატარა ჯოხებით.

ტემპერანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მოითხოვს, რომ უნდა შესრულდეს მოძრაობის შეკავებით. ზომიერად.

Тэмпэсто — муз. термин, указывающий, что исполнять следует бурно, взволнованно.

tempestoso (итал.).

Тандем (цирк) — 1. Номер, в котором наездник управляет запряженными цугом лошадьми с помощью длинных пожей, сидя в седле на задней лошади.

2. Синхронное вождение двухместного велосипеда двумя велофигуристами (тандем).

tandem (англ.).

Тэнэндо — музыкальный термин, указывающий, что исполнять следует, выдерживая ритм и темп.

tenendo (итал.).

Тэнэраментэ — муз. термин, указывающий на мягкое, ласковое исполнение.

tenacemente (итал.).

Тюника — костюм романтического балета (не путать с туникой), который балетмастеры использовали в своих постановках на античные темы.

Тоже самое, что пачка.

tunique (франц.), tunic, tunica (англ.), tunica (итал.), túnica (исп.).

Тяга (арх.) — поясок, членящий наружные и внутренние стены, обрамляющий панно и потолок. Т. состоит из небольшого количества обломов и слабо выступает от плоскости стены, иногда сочетается с лепными и резными деталями.

tie bar (англ.), tirant (франц.), Zugbalken (нем.), tirante (итал.), tirante (исп.).

ტემპესტოზო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს მშფოთვარედ, მღელვარედ.

ტენდემი (ცირკი) — 1. უკანა ცხენის უნაგირზე მჯდომი მხედარი მართავს ოთხ, ექვს, რვა ცხენთან ერთს გრძელი სადავით.

2. ორადგილიანი ველოსიპედის სინქრონულად მართვა ორი ველოფიგურისტის მიერ (ტანდემი).

ტენენდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს რიტმის და ტემპის დაკვით.

ტენერამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს რბილ, ალერსიანად შესრულებას.

ტიუნია — რომანტიკული ბალეტის ტანსაცმელი, რომელსაც ბალეტმაისტერები იყენებდნენ ანტიკურ თემებზე დადგმულ სპექტაკლებში (ეს არაა ტუნია).

იგივე, რაც “ფენები“.

ზოლურა (არქიტ.) — შიგნითა და გარეთა კედლების დამანაწევრებელი სარტყელი. პანოსა და კერის მომჩარჩოებელი. მისი შემადგენელი პროფილები მცირერიცხოვანია; იგი უმნიშვნელოდაა გამოწეული კედლის სიბრტყიდან. ზოგჯერ აქვს ნაძვრწი და მოჩუქურთმებული დეტალები.

У

Уан-степ — салонный танец, возникший в Сев. Америке в начале XX века. Распространился в 20-х гг. Размер 2/4. Танцуется в темпе быстрой ходьбы; к началу 30-х гг. был вытеснен быстрым «фокстротом». *one-step (англ.)*

უან-სტეპი — სალონური ცეკვა, რომელიც წარმოიშვა XX ს.-ის დასაწყისში ჩრდილოეთ ამერიკაში. გავრცელდა 20-იან წლებში. ზომა 2/4. სრულდება სწრაფი სიარულის ტემპით. 30-იანი წლების დასაწყისში განდევნა სწრაფმა ფოქსტროტმა.

Увеличение (муз.) — расширение ритмических длительностей каждой ноты и каждой паузы вдвое, в каком-либо повторении темы или мотива.

augmentation (англ.), augmentation (франц.), Vergrößerung (нем.), aumento (итал.), aumento (исп.).

Увеличенная кварта (муз.) — интервал в три тона, из четырех ступеней, т. е. кварта на полтона больше чистой; иначе «тритон».

augmented fourth (англ.), quarte augmentique (франц.), übermäßige Quarte (нем.), quarta aumentata (итал.), cuarta aumentada (исп.).

Увер — употребляется для обозначения одной из форм *sissonnes* и других положений и движений.

ouvert (франц.).

Увертюра (муз.) — 1. Вступительный оркестровый номер к опере, балету, оперетте, оратории, кантате, драматической пьесе. Задача У. — подготовить восприятие последующего действия.

2. Самостоятельная концертная пьеса. Жанр концертной У. получил широкое распространение в европейской музыке с начала XIX в. Многие из них написаны на программы, взятые из театрально-сценических произведений.

ouverture (франц.), *overture* (англ.), *Ouvertüre* (нем.), *ouverture* (итал.), *obertura* (исп.).

Увиванец — пародный танец жителей Закарпатской Украины. Размер 2-дольный, характер живой, веселый. Юноша «увивается» вокруг девушки, танцующие пары образуют маленькие круги.

uvivaneli (украинск.).

Углубленная, выемчатая резьба (худ.) — для У. р. характерен геометрический узор. Иногда применяется вместе с инкрустацией.

deeped engraving (англ.), gravure échancre (франц.), verlieftes Schneiden (нем.), intaglio incavato (итал.), grabado hondo (исп.).

Гადიდება (მეს.) — ყოველი ნოტის და ყოველი პაუზის რიტმული გრძლიობის ორჯერ გადიდება თემის ან მოტივის ერთ-ერთი გაჟეორების დროს.

გადიდებული კვარტა (მეს.) — 4 საფეხურის და 3 ტონის შემცველი ინტერვალი, ე. ი. წმინდაზე ნახევარი ტონით მეტი კვარტა, სხენაირად — „ტრიტონი“.

უვერი — იხმარება *sissonnes* და სხვა მდგომარეობათა თუ მოძრაობების ერთ-ერთი ფორმის აღსანიშნავად.

უვერტიურა (მეს.) — 1. ოპერის, ბალეტის, ოპერეტის, ორატორიის, კანტატის, დრამატ. პიესის საორკესტრო შესავალი. უვერტიურას ამოცანა შემდგომი მოქმედების აღქმის მომზადება.

2. დამოუკიდებელი საკონცერტო პიესა. საკონცერტო უვერტიურის ეანრმა ფართო გავრცელება პოვა ევროპულ მუსიკაში მოყოლებული XIX ს. დასაწყისიდან. უვერტიურების დიდი ნაწილი დაწერილია თეატრალურ-სცენური ნაწარმოებებიდან აღებულ პროგრამით.

უვივანცი — იმიტიკარპატული უკრაინის მკებოვრებთა ხალხური ცევა. ზომა — ორწილი. ხასიათი — ცოცხალი, მხიარული. კაბუეი თავს ეელემა ქალიშვილს, მოცევავე წყვილები პატარ-პატარა წრეებს ქმნიან.

ჩაღრმავებული, ამოჭრით კვეთა (მხატვრ.) — ჩაღრმავებული კვეთისათვის დამახასიათებელია გეომეტრიული სახე. ხანდახან გამოიყენება ინკრუსტაციასთან ერთად.

Угол (арх.) — место, где сходятся две внешние или внутренние стороны предмета.

· *cornet (англ.)*, *coin (франц.)*, *Ecke (нем.)*, *angolo (итал.)*, *ángulo*, *esquina*, *rincón (исп.)*.

Угол зрения (съёмки) объектива — угол, в пределах которого пространство изображается объективом.

shooting angle (англ.), *angle de prise de vu (франц.)*, *Aufnahmewinkel (нем.)*, *angolo di ripresa (итал.)*, *ángulo de filmación (исп.)*.

Угол изображения объектива (угол поля изображения) — угол, образованный лучами, соединяющими заднюю главную точку объектива с концами диаметра поля резкого изображения, даваемого этим объективом. Кинокадр имеет форму прямоугольника, а не круга, практически различают: угол изображения объектива по горизонтали и по вертикали. При этом диагональ кадра не может быть больше диаметра поля изображения.

Величины углов поля изображения зависят от фокусного расстояния объектива и, естественно, от ширины (горизонтальной) или высоты (вертикальной) кинокадра. В зависимости от величины углов поля изображения киносъёмочные объективы подразделяются на три группы: нормальные, широкоугольные и длиннофокусные.

image angle, *picture angle*, *lens coverage (англ.)*, *angle d'image*, *champ de couverture (франц.)*, *Feldwinkel (нем.)*, *angolo d'immagine (итал.)*, *ángulo de imagen (исп.)*.

Ударные инструменты — музыкальные инструменты, из которых звук извлекается «ударом» (молоточков, колотушек, палочек и т. п.) по звучащему телу (натянутой коже, металлу, дереву и т. д.). Разделяются на инструменты: 1. С определенной высотой звука (литавры, колокола, колокольчики, ксилофон, челеста).

2. С неопределенной высотой звука (высокозвучащие — треугольник, касташеты, бубен, малый барабан, тарелки; низкозвучащие — большой барабан, там-там).

pulsatile, *percussion instruments (англ.)*, *instruments du percussion (франц.)*, *Schlaginstrumente (нем.)*, *strumenti di percussione (итал.)*, *instrumentos de percusión (исп.)*.

კუთხე (არქიტ.) — ადგილი, სადაც ერთმანეთს ხვდება სახნის ორი გარეთა თუ შიგა გვერდი.

ობიექტივის მხედველობის (გადაღების) კუთხე — შემოსაზღვრული სივრცე, რომელსაც გამოსახელებაში გამოხატავენ ობიექტივი.

vu (франц.), *Aufnahmewinkel (нем.)*, *angolo*

ობიექტივის გამოსახულების კუთხე (გამოსახულების ველის კუთხე) — კუთხე, რომელიც მოთავსებულია მკაფიო გამოსახულების ველის დიამეტრის კიდების და ობიექტივის უკანა მთავარი წერტილის შემეერთებელი სხივებით. კინოკადრს აქვს მართკუთხედის ფორმა და არა წრის, ამიტომ პრაქტიკულად განასხვავებენ ობიექტივის გამოსახულების ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ კუთხეებს. ამასთან კადრის დიაგონალი მეტი არ იქნება ველის გამოსახულების დიამეტრზე. ობ. გ. კ. დამოკიდებულია ობ. ფოკუსურ მანძილზე და შესაბამისად, კინოკადრის სიგანესა და სიმაღლეზე. ო. გ. კ. სიდიდისგან გამომდინარე ობიექტივები განიყოფებიან ძირითადად სამ ჯგუფად: ნორმალურ, ფართოკუთხიან და გრძელფოკუსიან ობიექტივებად.

დასარტყამი საკრავება — სამუს. საკრავებო, რომელთა ბგერა მიიღება „დარტყმით“ (ჩაქუჩების, მუშტუკუნების, ჯოხების და ა. შ.) მკერდსებულზე (დაკრემულ ტყავზე, ლიონზე, სეზე და ა. შ.). იყოფიან:

1. განსაზღვრული სიმაღლის ბგერის მქონე საკრავებად (ლოტავებო, ზარებო, ზანზალაებო, ქსილოფონი, ჩელესტა).

2. განუსაზღვრელი სიმაღლის ბგერას მქონე საკრავებად (მალალი ელერადობის — სამკუთხედო. კასტანეტებო, დაფი, პატარა დაფდაფი, თეფშები; დაბალი ელერადობის — დაფი დაფდაფი. ტამ-ტამი).

Ударные инструменты (для специальных целей) (*муз.*) — за последние десятилетия прочно вошли в практику и стали существенной принадлежностью джаз-оркестров. Современные партитуры убеждают, что инструменты для специальных целей вошли и в симфоническую, оркестровую музыку. К таким инструментам относятся: Маракас («Румба-шар»); он представляет собой деревянные полые шары с тонкими стенками, наполненные маленькими камешками (звук извлекается производится встряхиванием). М. применен в симфонической партитуре С. Прокофьева в «Алекса́ндре Невском», у А. Хачатуряна в Концерте для фортепиано с оркестром.

«Сигнал такса» — у Копленда («Американец в Париже»). «Тяжелые железные цепи» — у Шёнберга («Песни Гурре») «Хлыст», имитирующий шелканье бича у Варёза («Гиперпризма»).

Механизмы, имитирующие звуки летящего самолета, пишущие машинки, сирены, револьверы (у Сати в его балете «Парад») и т. д.

percussion (*англ.*), batterie (*франц.*), Perkussionsinstrumente (*нем.*), percussione (*итал.*), percusión (*исп.*).

Удж — кабардинский народный танец в размере 2/4 или 6/8. Исполняется плавно, торжественно.

udje (*кабард.*).

Узкоплёночное кино — область кинематографии, использующая фильмы, снятые или напечатанные на киноплёнке шириной 16 и 8 мм. Узкоплёночные фильмы могут быть немыми и звуковыми. Узкую пленку широко используют в научном кино и на телестудии (за исключением случаев, когда необходимо большое экранное увеличение изображения).

narrow gauge film, substandard film stock (*англ.*), pellicul format réduit, pellicul substandard, film étroit (*франц.*), Schmalldfilm (*нем.*), film stretto (*итал.*), film estrecho (*исп.*).

დახარტვაში საკრავები (სპეციალური მიზნებისათვის) (მუს.) — უკანასკნელ ათეულ წლებში დაქვიდრდნენ პრაქტიკაში და ჯაზ-ორკესტრების არსებობთ კუთვნილებად იქცნენ. თანამედროვე პარტიტურები ცხადყოფენ, რომ საკრავები სპეციალური მიზნებისათვის გამოიყენებიან სიმფონიურ, სარკესტრო მუსიკაშიც. ასეთ საკრავთა რიცხვს მიეკუთვნებიან: მარაკასი („რუმბა-სფერო“) — იგი წარმოადგენს თხელკედლებიან ხის ღრე სფეროებს, რომლებშიც ჩაყარა კენკები (ბგერა მოიღება სფეროების შენჯღრევით). მარაკასი გვხვდება პროკოფიევის „ალექსანდრე ნეველის“, ა. სანატერიაის საფორტეპიანო კონცერტის და სხვ. პარტიტურებში.

„ტაქსის სიგნალი“ — კობლენდის სიუიტა „ამერიკელი პარიზში“. „ჩინის მძიმე ჯაჭვები“ — შონბერგის („გურეს სიმღერები“). „წყება“ — მათრახის ტყაცუნის იმიტაციისათვის — ვარეზის „ჰიპერპრიზმაში“.

მეტანოზებო თვითმფრინავის, საბჭული მანქანის, სირენის, რევოლვერის ბგერების იმიტირებისათვის — სატის ბალეტში „ალღემი“. და ა. შ.

უჯი — ყაბარდოული ხალხური ცეკვა 2/4 ან 6/8 ზომით. სრულდება ნარნარად, საზეიმოდ.

ვიწროფორიანი კინემატოგრაფი — კინემატოგრაფიის დარგი, რომელც იყენებს 16 და 8 მმ სივანის კინოფირს გადასაღებად და პოზიტვის დასამზადებლად. ვიწროფორიანი ფილმი შეიძლება იყოს მუნიქი და ხმოვანიც. ვიწრო ფირი ფართოდ გამოიყენება ტელესტუდიებში და საპეცნიერო კინოში. ვიწროფორიანი კინემატოგრაფით არ სარგებლობენ, როდესაც საჭიროა დიდი ზომის ეკრანული გამოსახულების მიღება.

Узляу (муз.) — двухголосное пение одного певца, который поет мелодию и одновременно с ней бурдон (долго выдерживаемый нижний звук). Встречается (очень редко) у башкир, тувинцев, горноалтайцев. В Башкирии называется также «тамак-курай», т. е. горло-курай (по названию инструмента курай).

uzliäu (башкирск.).

Узор — сочетание линий, форм, красок, располагающихся в определенном порядке и создающих в совокупности декоративный эффект. У. может быть создан природой или человеком. У. с ритмическим расположением элементов, служащий для украшения чего-либо, называется орнаментом.

design, pattern, tracery (англ.), dessin, arabesques, ramages (франц.), Muster, Ornament (нем.), ornamento, rabesco, diséño (итал.), ornamento, diseño (исп.).

Узундара — азербайджанский народный женский сольный танец. В прошлом — обрядовый танец невесты. Исполняется плавно, сдержанно, в умеренном темпе, размер 6/8, распространен также в Армении.

uzundara (азерб.).

Укийо-е (букв. бытовые картины) — реалистическое направление в японском искусстве XVII—XIX вв.

ukiuo-e (японск.).

Укротитель (цирк) — артист, демонстрирующий номера с дрессированными животными.

tamer (англ.), dompteur (франц.), Tierbändiger (нем.), domatöre, ammaestratöre (итал.), domador (исп.).

Укулеле (муз.) — четырехструнный музыкальный инструмент в форме гитары, служащий для ритмо-гармонического сопровождения популярных песен в гавайском стиле. Происходит с Гавайских островов.

ukulele (гавайск.).

უზლაუ (მუს.) — ერთი მომღერლის მიერ ორხმიანი სიმღერა: იგი მღერის მელოდიას და ერთდროულად მასთან ბურდონს (გაბმულ, დაბალ ბეგრას). გვხვდება (ძალიან იშვიათად) ბაშკირებთან, ტუველებთან, მთის ალტაელებთან. ბაშკირეთში ეწოდება აგრეთვე „ტამაკ-კურაი“. ე. ი. ყელ-კურაი (საკრავ კურაის სახელწოდების მიხედვით).

ნაუში — ხაზების, ფორმების, ფერების შეხამება, რომლებიც განლაგებულნი არიან განსაზღვრული წესით და ქმნიან ერთობლივ ლეკორატიულ ეფექტს. ნაუში შეიძლება შეიქმნას ბუნებაში ან შექმნას ადამიანმა. ნაუში, რომელიც შეიცავს ელემენტების რიტმულ განლაგებას და გამოიყენება რაიმის შესამკობად, ეწოდება ორნამენტი.

უზუნდარა — აზერბაიჯანელი ხალხური ქალთა სოლო ცეკვა. წარსულში — პატარძლის საწესჩევულებო ცეკვა. სრულდება ნარნარად, თავშეკავებით, ზოგიერი ტემპით, ზომა 3/8. გავრცელებულია აგრეთვე სომხეთში.

უკიო-ე — (სიტყვისიტყვით — ყოფილი სურათები) — რეალისტური მიმართულება XVII—XIX საუკუნეების იაპონურ ხელოვნებაში.

მომთვინიერებელი (ცირკი) — მსახიობი, რომელიც წრთენის და არენაზე გამოსაყვანად ამზადებს ცხოველებს.

უკულელე (მუს.) — გიტარის ფორმის ოთხხმიანი სამუსიკო საკრავი. გამოიყენება ჰავაური სტილის პოპულარული სიმღერების რიტმულ-ჰარმონიულ თანხლებად. წარმოიშვა ჰავაის კუნძულებზე.

Ультразвук (електრომუსიკა) — диапазон высокочастотных акустических колебаний, выходящий за пределы слышимости человека (выше 15—20 килогерц).

supersound (англ.), ultra-son (франц.), ultrasonido (исп.).

Уменьшение (муз.) — сокращение вдвое ритмических длительностей каждой ноты или каждой паузы при повторении темы или мотива.

diminution (англ.), diminution (франц.), disminución (исп.).

Уменьшенная квинта (муз.) — интервал в 3 тона, т. е. квинта на полтона меньше чистой; иначе — «тритон».

diminished fifth (англ.), quinte diminutive (франц.), diminutiva (итал.), quinta diminutiva (исп.).

Умбра (жив.) — краска эта получила свое название от Умбрии, одной из древних римских провинций, в которой в прежнее время ее получали. У. прочна и применяется во всех родах живописи.

row umber, burnt umber (англ.), terre d'ombre naturelle, brulée (франц.), rohe Umbra, gehraunte Umbra (нем.), terra d'ombra (итал.), tierra de umbra (исп.).

Унисон (муз.) — одновременное звучание двух или нескольких звуков одной и той же высоты, а также одинаковых звуков в различных октавах (октавный унисон).

unisono (итал.), unison (англ.), unisson (франц.), Unisono (нем.), unísono (исп.).

Униформисты (цирк) — состав рабочих, обслуживающих цирковую арену во время представления и на репетициях, одетых в одинаковую парадную форму, образую зрелищно-красочное оформление.

uniforme (франц.).

Унтерман (цирк) — устаревшее название «нижнего».

Untermann (нем.).

Ультრაბегера (ელექტრომუსიკა) — ამ მაღალხარისხიანი აკუსტიკური რხევების დაპაზონი, რომლებიც სცილდება ადამიანის სმენით აღქმის ფარგლებს (15—20 კილოჰერცზე ზემოთ).

Uberschall, Ultra-Ton (нем.), ultrasuono (იტალ.).

უმცირება (მუს.) — ყოველი ნოტის, ან პაუზის რიტმული გრძობის ორჯერ უმცირება თემის ან მოტივის გამეორების დროს.

Verkleinerung (нем.), diminuzione (იტალ.).

უმცირებელი კვინტა (მუს.) — 3 ტონის შემცველი ინტერვალი. ე. ი. წმინდა კვინტაზე ნახევარი ტონით მცირე; სხვანაირად — „ტრიტონი“.

verminderte Quinte (нем.), quinta

უმბრა (ფერწ.) — ამ საღებავმა ასეთი სახელწოდება მიიღო ერთ-ერთი უძველესი რომაული პროვინციის უმბრიის სახელთან დაკავშირებით, სადაც მას ძველად იღებდნენ. უმბრა მყარი საღებავია და გამოიყენება ყოველგვარ ფერწერაში.

უნიხონი (მუს.) — ერთი და იგივე სიმაღლის 2 ან რამდენიმე ბეგრის ერთდროული ელვადობა, ერთნაირი ბეგრების ერთდროული ელვადობა სხვადასხვა ოქტავაში (ოქტავური უნიხონი).

უნიფორმისტები (ცირკ) — წარმოდგენის მსვლელობის დროს და რეპეტიციებზე ერთნაირ ტანსაცმელში გამოწყობილი საცირკო არენის დამხმარე პერსონალი, რომელიც პროგრამის მხატვრულ-სანახაობრივ სახეს სრულყოფს.

უნტერმანი (ცირკი) — „ქვედა“ მოძველებული სახელწოდება.

Урбанизация (*градостр.*) — в капиталистических странах процесс сосредоточения промышленности и населения в крупных городских центрах.

от *лат.* urbanus. urbanisation (*франц.*), urbanisation (*англ.*), Urbanisierung (*нем.*), urbanizzazione (*итал.*), urbanización (*исп.*).

Урбанизм — 1. Буржуазная теория, отстаивающая сосредоточение материальной и духовной культуры в крупных городах, и дальнейшее развитие городов в ущерб развитию деревни.

2. В искусстве и литературе — направление, воспевающее жизнь большого промышленного и торгового капиталистического города. У., как и кубизм, конструктивизм и др., прославляет капиталистический строй, фетиширует машину и обезличивает человека.

от *лат.* urbanus. urbanisme (*франц.*), urbanism (*англ.*), Städtebau, Urbanistik (*нем.*), urbanismo (*итал.*), urbanismo (*исп.*).

Урбанистика — отрасль зодчества, которая занята проектированием и строительством современных больших городов.

от *лат.* urbanus. urbanization (*англ.*), urbanisation (*франц.*), Urbanismus (*нем.*), urbanistica (*итал.*), urbanistica (*исп.*).

Урмули (*муз.*) — старинная аробная песня (одноголосная лирическая, исполняемая аробщиком — возницей, едущем на арбе); один из древнейших жанров народного песенного творчества грузин.

urmulí (*груз.*).

Уртект (*муз.*) — первоначальный текст, подлинник, оригинал литературного или музыкального произведения.

Urschrift (*нем.*).

Усиление негатива — процесс фотообработки негатива, при котором повышается плотность и контакт негативного брожения. У. и. применяется, в основном, для

ურბანიზაცია (ქალაქთშენ.) — კაპიტალი-ტურ ქვეყნებში მრეწველობისა და მოსახლეობის მსხვილ ქალაქებში თავმოყრის პროცესი.

ურბანიზმი — 1. ბურჟუაზიული თეორია, რომელიც მხარს უჭერს მსხვილ ქალაქებში მატერიალური და სულიერი კულტურის თავმოყრას და ქალაქების შემდგომ განვითარებას სოფლების განვითარების საზიანოდ.

2. ხელოვნებასა და ლიტერატურაში — მამართულება, რომელიც უმღერის დიდ სამრეწველო და სავაჭრო კაპიტალისტურ ქალაქს.

ურბანიზმი ისევე, როგორც კუბიზმი, კონსტრუქტივიზმი და სხვ., ხობტას ასხამს კაპიტალისტურ წყობას, ფეტიშად აცეკვს მანქანას და გააუპიროვნებს ადამიანს.

ურბანიზტიკა — ხუროთმოძღვრების განშტოება, რომელიც დასაქმებულია თანამედროვე დიდი ქალაქების დაპროექტებითა და მშენებლობით.

ურმული (მუს.) — ქართული ხალხური სასიმღერო შემოქმედების ერთ-ერთი უძველესი ეანრი (ერთხმიანი ლირიკული სიმღერა მეურმის შესრულებით).

ურტექსტი (მუს.) — ლიტერატურული ან მუსიკალური ნაწარმოების პირველადი ტექსტი, დედანი, ორიგინალი.

ნეგატივის გაძლიერება — ნეგატივის ფოტოგრაფიული დამუშავების პროცესი, რომლის მიზანია ნეგატიურ გამოსახულების სიმუქის და კონტრასტის მომატება. ამ პროცესს ძირითადად

исправления недопроявленных слабых негативов.

intensification of negative (*англ.*), renforcement de négative (*франц.*), Verstärkung des Negativs (*нем.*), rafforzamento della negativa (*итал.*), reforzamiento del negativo (*исп.*).

Усули, усуль (*муз.*) — сложнейшие ритмические фигуры в музыке восточных народов, воспроизводимые на ударном инструменте (бубне, барабане и т. п.). Сопровождают пение, игру на музыкальном инструменте или танец. Термин У. применяется у таджиков, узбеков и турок. В Индии ему соответствует термин «стала». У арабов и персов подобные ритмические фигуры носят названия различных стихотворных размеров.

usuli (*арабск.*).

Усилитель звука, звукоусилитель — устройство, прибор для увеличения силы звука.

amplifier (*англ.*), amplificateur (*франц.*), Verstärker (*нем.*), amplificatore (*ди suono*) (*итал.*), amplificador del sonido (*исп.*).

Установка света (при печати) — создание необходимого режима для печати фильма (позитива), обеспечивающего оптимальное качество изображения.

lighting plant (*англ.*), installation d'éclairage (*франц.*), Abstimmung, Lichtbestimmung (*нем.*), installazione di luce (*итал.*), instalación de luz (*исп.*).

Ут — старинное наименование музыкального звука «до».

ut (*франц.*).

Утренник — название спектакля (представления, концерта), даваемого в первой половине дня.

morning performance, matinée (*англ.*), matinée (*франц.*), Tagesvorstellung (*нем.*), mattinata, matinée (*итал.*), matinal, matinée (*исп.*).

Уфар, уфор — таджикский народный танец (сольный и массовый). Музыкальный размер 6/8. Часто сопровождается пением или исполняется после медленной части песни. В старину У. танцевали под аккомпанемент «дутара».

ufar (*тадж.*).

46. რუსულ-ქართული ბელოენების ლექსიკონი

მიმართავენ დრონაკულად გამკლავებული, სუსტი ნეგატივის ხარისხის გასაუმჯობესებლად.

უსული (მუს.) — აღმოსავლეთის ხალხებთან — ერთელსი რიტმული ფიგურები დასარტყამ საკრავებზე (დაფზე, დაფდაფზე და ა. შ.). გამოიყენება თანხლების სახით სიმღერის, ცეკვის და სხვადასხვა საკრავებზე დაკრის დროს. ტერმინი უ. მოღებულია ტაჭიებთან, უზბეკებთან და თურქებთან. ინდოეთში მას შეესაბამება ტერმინი „თალა“. არაბებთან და სპარსელებთან ამდგვარი რიტმული ფიგურები ატარებენ სხვადასხვა ლექსის ზომების სახელწოდებებს.

ხმის გამძლიერებელი — ხმის სიძლიერის მომმატებელი მოწყობლობა.

ხინათლის დაყენება (ფირის ბეჭდვისას) — ფილმის ფირის ბეჭდვის ისეთი პირობების შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ფილმის (პოზიტივის) გამოსახულების ოპტიმალურ ხარისხს.

უთ — მუსიკალური ბგერა „დო“-ს ძველი სახელწოდება.

დილის წარმოდგენა — სპექტაკლი (წარმოდგენა, კონცერტი), რომელიც იდგმება დღის პირველ ნახევარში.

უფარი, უფორი — ტაჭიერი ხალხური ცეკვა (სოლო და მასობრივი). მუსიკალური ზომა 6/8. ხშირად სრულდება სიმღერის თანხლებით ან სიმღერის ნელი ნაწილის შემდეგ. ძველად უფარს ცეკვავდნენ „დუტარას“ აკომპანემენტით.

Учебное кино — вид научной кинематографии, объединяющей фильмы, предназначенные для использования в процессе обучения. Фильмы У. к. позволяют учащимся увидеть на экране изображение многих недоступных визуальному наблюдению физических, химических, биологических процессов, работу разнообразных механизмов, природу и быт отдаленных стран, подробно рассмотреть явления, протекающие очень медленно (напр., рост растения), или, напротив, чрезвычайно быстро (напр., движение молнии) и др. Применение У. к. значительно ускоряет и облегчает усвоение учебного материала.

instructional film, teaching film (англ.), film d'enseignement, film didactique (франц.), Schulfilm, Unterrichtsfilm (нем.), film didattico (итал.), película de instrucción, film didáctico (исп.).

«Ученая комедия» — жанр итал. драматургии и театра эпохи Возрождения. Истоки «У. к.» в древне-римской комедии «У. к.» сформировалась как самостоятельный жанр к началу XVI в. Предпосылками развития «У. к.» являлось изучение и переводы комедий Плавта и Теренция, а также постановки латинских комедий школярами и студентами под руководством ученых-гуманистов. Родоначальник оригинальной «У. к.» поэт и драматург Л. Ариосто; его произведения определили два направления в развитии «У. к.» — чисто развлекательное и сатирическое. Сюжеты «У. к.» часто использовались в сценариях «комедии дель арте».

comèdia erudita (итал.).

სასწავლო კინო — სამეცნიერო კინემატოგრაფიის სახეობა რომელიც აერთიანებს სწავლების პროცესში გამოსაყენებელ ფილმებს. ს. კ. მეშვეობით მოსწავლეებზე ეკრანზე ნახულობენ ვიზუალური დაკვირვებებისათვის ხელშეწყობილ ფიზიკურ, ქიმიურ, ბიოლოგიურ პროცესებს, სხვადასხვა მექანიზმების მუშაობას, ეცნობიან ცალკეული ქვეყნების უოფასა და ბუნებას, დაწვრილებით აკვირდებიან ისეთ მოვლენებს, რომლებიც მიმდინარეობენ ძალიან ნელა (მაგალითად, მცენარის ზრდა) ან ძალიან ჩქარა (ელვა) და ა. შ. სასწავლო კინოს გამოყენება მნიშვნელოვნად აჩქარებს და აადვილებს სასწავლო მასალის ათვისებას.

„დამრიგებლური კომედია“ — იტალიური დრამატურგიისა და აღორძინების ეპოქის თეატრის ეანრი. „დამრიგებლური კომედია“ სათავეს იღებს ძველი რომაულ კომედიიდან. „დამრიგებლური კომედია“, როგორც დამოუკიდებელი ეანრი, ჩამოყალიბდა XVI საუკ. დასაწყისში. „დამრიგებლური კომედიის“ განვითარების წინამძღვრები იყო პლავტისა და ტერენციუსის კომედიების შესწავლა და თარგმნა, აგრეთვე მოწვევებისა და სტუდენტების მიერ ჭეცნიერ-კომპანისტების ხელმძღვანელობით ლათინური კომედიების დადგმა. ორიგინალური „დამრიგებლური კომედიის“ ფუძემდებელია პოეტი და დრამატურგი ლ. არიოსტო; მისმა ნაწარმოებებმა განსაზღვრა „დამრიგებლური კომედიის“ ორი მიმართულება — გასართობი და სატრელო. „დამრიგებლური კომედიის“ სიუჟეტებს ხშირად იყენებდნენ კომედია დელ არტეს სცენარებში.

Ф

Фа (муз.) — 1. Одно из семи слоговых (на-вашии звуков, соответствует буквенному обозначению F или f (эф))

2. Строй транспонирующих инструментов (in F), звучащих: а) на три с половиной тона ниже, чем написаны их ноты;

ფა (მუს.) — 1. ერთ-ერთი, ბგერათა 7 მარცხლოვან სახელწოდებათაგან. შეესაბამება ასოებრივ აღნიშვნას F ან f (ეფ-ი).

2. ტრანსპონირებული საკრავების წყობა (in F), რომლებიც ეღერენ: ა) დაწერილთან შედარებით სამნახევარი ტონით ქვემოთ: ამ წყობაში ამკობად

в этом строе в настоящее время применяются английский рожок, валторна (если ее ноты написаны в скрипичном ключе), альтовая труба; б) на два с половиной тона выше, чем написаны их ноты; в этом строе в настоящее время применяется валторна (если ее ноты написаны в басовом ключе).

3. Название ключа.

Fa (лат.), F (англ.), fa (франц.), F (нем.), fa (итал.), fa (исп.).

Фаблио, фабльо — тоже, что «шванк». fabliau (франц.).

Фагот (муз.) — деревянный духовой тростевой инструмент с коническим каналом и двойной тростью; изобретен в XVI в. Как постоянный инструмент в оркестре используется с середины XVII в. Современный тембр звука значительно различается в нижнем (гулкий), среднем (певучий, мягкий) и верхнем (резкий) регистрах. Техника игры довольно сложна; Ф. относится к нетранспонирующим инструментам, нотуется в басовом ключе (в высоком регистре — в теноровом или скрипичном).

fagotto (итал.), bassoon (англ.), basson (франц.), Fagott (нем.), fagot (исп.).

Файн — прыжок, имеющий ту отличительную особенность, что за ним тут же следует плавное проведение одной из ног обязательно через I позицию в IV.

failli (франц.).

Факел (цирк) — палка, обмотанная с одного конца фитилем. Горящим Ф. жонглируют соло и группой.

phakelos (греч.), torch (англ.), torche, flambeau (франц.), Fackel (нем.), fiaccola, torcia (итал.), antorcha (исп.).

Фактура (объектива съемки) — структура поверхности природных и искусственных объектов, определяющая их внешний вид при съемке. Элементы Ф. в снятом изображении могут различаться или сливаться

и вынужден инглисურ ჭარახსას, ვალტორნას (თუ მისი ნოტები ვიოლინოს გასაღებშია დაწერილი), ალტის საყვირს-.

ბ) დაწერილსან შედარებით ორნახევარი ტონით ზევით: ამ წყობაში აქვამად იყენებენ ვალტორნას (თუ მისი ნოტები ბანოს გასაღებშია დაწერილი).

3. გასაღების სახელწოდება.

ფაბლიო, ფაბლო — იკვება, რაც „შეაწყ-“.

ფაგოტი (მუს.) — ხის ჩასაბერი ენაყანი საკრავი კონუსური კვებით და ორმაგი ენაყთ: გამოგონილია XVI ს-ში. XVII ს. შუა წლებიდან გამოიყენება ორჯეტრისი მუდმივი საკრავის სახით. ბგერას თანამდროვე ტემბრი განსხვავებულია სხვადასხვა რეგისტრში: დაბალში მოგუგუნე, საშუალოში მღვრადი, რბილი და მაღალში მკვეთრი. დაკრის ტექნიკა საკმაოდ რთულია. ფაგოტი უმეორეთენება არატრანსპონირებულ საკრავთა რიცხვს, ნოტირებულია ბანოს გასაღებში (მაღალ რეგისტრში ტენორის ან ვიოლინოს გასაღებში).

ფაიი — ნახტომი, რომლის განმასხვავებელი თავისებურება არის ის, რომ მამინვე მოსდევს ერთ-ერთი ფეხის ნარნარი მოძრაობა აუცილებლად I პოზიციიდან IV პოზიციამა გადასვლათ.

ფირაღღანი (ცირკი) — ქოტი, ცალ ბოლოზე დახვეულ პატრუქით. ცეცხლწყობული ჩირაღღნით გამოდიან ეონგლორები, მართო ან ჭგუფურად.

ფაქტურა (კინოგადაღების ობიექტივებისა) — ბუნებრივი ან ხელოვნური ობიექტების ზედაპირის სტრუქტურა, რომელიც გადაღების დროს განსაზღვრავს მის გარეგნობას. ფაქტურის ელემენტები გამოსახულებაში იქნება განსხვავებული

ся в зависимости от их величины и формы, удаленности объекта, а также от условий съемки (от освещения, фокусного расстояния и разрешающей силы объектива, разрешающей способности киноплёнки).

factura (*лат.*), invoice (*англ.*), facture (*франц.*), Faktura (*нем.*), fattura (*итал.*), factura (*исп.*).

Фактура (*арх.*) — строение поверхности формы (напр., поверхность шероховатая, гладкая, полированная, зеркальная и т. д.).

2. (*изобр. иск.*) — Особенности поверхности картины (толщина красочного слоя, гладкость или шероховатость его, матовость или лоснистость, характер мазка и т. п.).

3. Совокупность различных технических приемов художника — ведение кисти, наложение красочных слоев, удары резца, полировка и т. п., зависящих от естественного своеобразия каждого предмета или разных частей (одного и того же предмета, существа и т. д., напр, разница между кожей человека и его же волос).

4. (*муз.*) — Совокупность средств музыкального изложения (мелодия, аккорды, полифонические голоса, фигурация, орнаментика и т. п.), образующая технический склад произведения.

factura (*лат.*), texture, (*англ.*), facture (*франц.*), Faktur. (*нем.*), fattura (*итал.*), factura, textura (*исп.*).

Фанданго — испанский народный танец, распространенный в Андалусии. Исполняется в умеренном темпе под аккомпанемент гитары и кастальет. Размер 3/8, 6/8,

ანდა შერწყმული; ეს დამოკიდებულა მათ სიღრმესა და ფორმაზე, ობიექტის დაშორებაზე, აგრეთვე გადაღების პირობებზე (განათებაზე, ფოკუსურ მანძილზე, ობიექტივის და ფირის დეტალიზაციის უნარზე).

ფაქტურა (*არქიტ.*) — 1. ფორმის ზედაპირის აღნაგობა (მაგ.: ხორკლიანი, გლუვი, გაპრიალებული, სარკისებრი ზედაპირი და ა. შ.).

2. (სახვ. ხელოვნ.) — სურათის ზედაპირის თავისებურება (საღებავის ფენის სისქე, მისი სიგლუვე ან ხორკლიანობა, სიმჭკრალე ან პრიალი, წანასმის ხასიათი და ა. შ.).

3. მხატვრის სხვადასხვაგვარი ტექნიკური ხერხების ერთობლიობა: ფენჯის მოსმის თავისებურება, ფერადი ფენების დადება, საკრისის დარტყმები, გაპრიალება და სხვ. რომელთა სხვადასხვაობა გამოდინარეობს საგანთა ბუნებრივი სხვადასხვაობიდან ანდა ერთი და იმავე საგნისა თუ სხვადასხვა ნაწილთა არაერთგვარობიდან (მაგ.: განსხვავება ადამიანის კანისა და თმის შორის.)

4. (*მუს.*) — მუსიკალური გადმოცემის საშუალებათა ერთობლიობა (მელოდია, აკორდები, პოლიფონიური ხმები, ფიგურაცია, ორნამენტისა და ა. შ.), რაც ნაწარმოების ტექნიკურ წყობას ქმნის.

ფანდანგო — ანდალუსიაში გავრცელებული ესპანური ხალხური ცეკვა. სრულდება ზომიერ ტემპით გიტარებისა და კასტანიეტების აკომპანემენტით. ზომა 3/8, 6/8, იშვიათად 3/4. XVIII ს.-ის

реже 3/4. С конца XVIII в. Ф. известно как эффектный танец на балетной сцене.

fandango (исп.).

Фанза — китайское жилище, каменное или саманное, с деревянным каркасом.

fanza (кит.).

Фантазия (муз.) — 1. Одночастная пьеса, отличающаяся значительной свободой построения и контрастным сопоставлением разнохарактерных музыкальных образов.

2. Инструментальная пьеса, отличающаяся фантастическим, причудливым характером музыки.

3. То же, что парафраза.

phantasia (греч.), fantasy (англ.), fantaisie (франц.), Phantasie (нем.), fantasia (итал.), fantasia (исп.).

Фантастико — музыкальный термин, указывающий на фантастичное, причудливое исполнение.

fantastico (итал.).

Фантоши — куклы, приводимые в движение шнурками; исполняют разные роли в пьесах кукольного театра; то же, что марионетки.

fantochе (франц.).

Фарандола — старинный французский народный хороводный танец в переменном размере 2/4 и 6/8. Быстрый темп сменяется несколько замедленным. Танец сопровождается игрой на флейте и тамбурине. Как музыкальная форма была использована многими композиторами.

farandole (франц.).

Фарандула — название бродячей театральной труппы в Испании XVI в. В Ф. входили три актрисы, труппа играла восемь-десять комедий.

farándula (исп.).

ბოლოდან ფანდანგო ცნობილია, როგორც საბალეტო სცენის ეფექტური ცეცხვა.

ფანზა — ხის კარკასის მქონე ქვის ან ალიზის საცხოვრებელი სახლი ჩინეთში.

ფანტაზია (მუს.) — 1. ერთნაწილიანი პიესა, რომელიც გამოირჩევა კომპოზიციის განსაკუთრებული თავისუფლებით და სხვადასხვა ხასიათის მუსიკალური სახეების კონტრასტული დაპირისპირებით.

2. ინსტრუმენტული პიესა, რომელიც გამოირჩევა მუსიკის ფანტასტიკური, უჩვეულო ხასიათით.

3. იგივე, რაც პარაფრაზა.

ფანტასტიკო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, ფანტასტიკურ, უცნაურ შესრულებას.

ფანტოში — თოჯინა, რომელსაც ამოძრავებენ თასებით; ასრულებს სხვადასხვა როლს თოჯინების თეატრში; იგივეა, რაც მარიონეტო.

ფარანდოლა — ძველებური ფრანგული ხალხური საფერხელო ცეცხვა ცვლადი ზომით: 2/4 და 6/8. სწრაფი ტემპი იცვლება რამდენაღვე შენელებულით. სრულდება ფლეიტისა და ტამბურინის თანხლებით. ფარანდოლას მუსიკალური ფორმა ჩრავალ კომპოზიტორს აცვს გამოყენებულ.

ფარანდულა — მოხეტიალე თეატრალური დასი XVI საუკ. ესპანეთში. ფარანდულაში სამი მსახიობი ქალი იყო, დასი თამაშობდა რვა-ათ კომედიას.

Фарс — 1. Театральная пьеса легкого, игривого, нередко фривольного содержания.

2. Связанная с народной традицией комедия XIV—XVI вв. сатирического, бытового или иного содержания с широким использованием внешнего комизма; представление такой комедии на сцене.

farses (франц.), farses (англ.), Farsen (нем.), farsa (итал.), farsa (исп.).

Фарфор — 1. Изделия тонкой керамики, имеющие спекшийся, непроницаемый для воды, белый, звонкий, просвечивающий в тонком слое черепок без пор. Из фарфоровой массы изготавливают разнообразные вазы, малую скульптуру и другие изделия декоративного и прикладного характера, архитектурные детали и т. д. Существует несколько видов фарфора.

2. Фарфоровая масса изготавливается из глины, каолина, полевого шпата, кварца, а также из фарфорового боя, который получается из изделий, забракованных после обжига. Ф. появился впервые в Китае.

fégiur (перс.), porcelain, china (англ.), porcelaine (франц.), Porzellan (нем.), porcellana (итал.), porcelana (исп.).

Фарфор бисквитный — фарфор, не покрытый глазурью, неглазурованный.

doublebrunt porcelain (англ.), porcelaine double cuite, biscuit (франц.), doppelt gebranntes Töpfererde (нем.), doppio cotto porcelana (итал.), porcelana, doblemente cocida (исп.).

Фарфор мягкий — фарфор без каолина, который производился в Европе с XVI в. Применяется, главным образом, в изготовлении художественных изделий. Ф. м. покрывается глазурью.

tender porcelain (англ.), tendre porcelaine (франц.), Weichporzellan (нем.), porcellana tenera (итал.), porcelana blanda (de pasta) (исп.).

Фасад — внешняя сторона здания или части его. Различают фасады: лицевой или главный, боковые фасады, задний фасад.

façade (франц.), façade, face front (англ.) Fassade, Vorderseite, Front (нем.), fronte, facciata (итал.), fachada, delantera (исп.).

ფარსი — 1. მსუბუქი, სშირად უხამსი შინაარსის მქონე თეატრალური პიესა.

2. ხალხური თეატრის ტრადიციული სახეობა (XIV—XVI საუკ.) სატირული, ყოფითი ან სხვაგვარი შინაარსისა. გარეგნული კომიზმის გამოყენებით; ამგვარა კომედიის წარმოდგენა სცენაზე.

ფაიფური — 1. თხელი კერამიკის ნაწარმი, რომელიც წარმოდგენს გამომწვარ წყალგაუმტარ, თეთრ, წყრილა გამჭვრელე უფორებო მასალას. ფაიფურის მასისაგან აწმადებენ სხვადასხვაგვარ ლარნაებს, მცირე ქანდაკებას და სხვა დეკორატიულ და გამოყენებითი ხასიათის ნაწარმს, არქიტექტურულ დეტალებს და ა. შ. არსებობს ფაიფურის რამდენიმე სახეობა.

2. ფაიფურის მასა მზადდება თიხისაგან, კაოლინისაგან, შინდვრის ქვისაგან (შპატისაგან), კვარცისაგან და, აგრეთვე გამოწვის შემდეგ მიღებული წუნდებულ ფაიფურის ნაწარმის ნამსხვრევებისაგან. ფაიფური პირველად ჩინეთში გაჩნდა.

ბისკვიტური ფაიფური — ფაიფურა, რომელიც არაა დაფარულა კიქურით, მოუქიქურებულა ფაიფური.

რბილი ფაიფურა — ფაიფურა უკაოლინით, რომელსაც XVI საუკუნდან აწარმოებდნენ ევროპაში, გამოიყენება ძირითადად მხატვრულ ნაქობაში. რბილა ფაიფური იფარება კიქურით.

ფასადი — შენობას ან მის ნაწილს გარეთა მხარე. განასხვავებენ შენობის წინა ანუ შთავარ, გვერდითსა და უკანა ფასადებს.

façade (франц.), façade, face front (англ.) Fassade, Vorderseite, Front (нем.), fronte,

Фастнахтшტიль — часть карнавальных (масленичных) представлений XIV—XV вв. От Ф. берет свое начало фарс XVI в. Ф. основан на принципе пародийности, осмеяния. Первоначально представлял собой бытовую сценку, обычно анекдотичного характера. В XV—XVI вв. Ф. подвергся литературной обработке, тематика его расширилась, использовались сюжеты античной и рыцарской литературы шванков. Наиболее интересные Ф. исполнены жизнеутверждающего юмора, протеста против феодализма. Ф. вызывали протест феодалов и церкви. В 1599 г. нюрнбергские власти запретили карнавальные процессии и входившие в них Ф.

Fastnachtspiel (нем.).

Фат — актерское амплуа: роли эффектных, самолюбивых и ограниченных людей (преим. молодых).

fat, petit-maitre, for bellâtre (франц.), for (англ.), Geck, Laffe (нем.), bellimbusto, damerino (итал.), fatuo (исп.).

Фацкикуку — грузинский танец с прыжками и приседанием.

fatskicucu (груз.).

Фачето — музыкальный термин, указывающий на веселое, шутовское исполнение.

faceto (итал.).

Фачилита — муз. термин, обозначающий беглость, ловкость.

facilita (итал.).

Фаянс — вид художественной керамики, изделия из обожженной глины имеющие мелкопористый, обычно белый, непрозрачный черепок. Ф. покрывается, как правило, прозрачной глазурью. Применение разнообразное (посуда, скульптура, архитектурные детали и т. д.).

faïence (франц.), glazed earthenware, crockery, pottery faience (англ.), Steingut, Fayence (нем.), faïenza (итал.), loza (исп.).

ფასტნახტშტილი — საქარნავალი (ყველერის) წარმოდგენის ნაწილი XIV—XV საუკუნე. ფასტნახტშტილიდან იღებს სათავეს XVI საუკუნე. ფარსი. ფასტნახტშტილი აგებული იყო პაროდის, დაცინვის პრინციპზე. პირველ ხანებში იგი ყოფილიყო სცენა იყო, ჩვეულებრივ ანეკდოტური ხასიათისა. XV—XVI საუკუნე. ფასტნახტშტილი ლიტერატურულად დაამუშავეს, გაფართოეს მისი თემატიკა, დაიწყეს ანტიკური და შვანკების რაინდული ლიტერატურის სიუჟეტების გამოყენება. უვლახე უფრო საინტერესო ფასტნახტშტილები აღსაყვია ხალისიანი იუმორით, პროტესტით ფეოდალიზმის წინააღმდეგ. ფასტნახტშტილებმა ფეოდალების და ეკლესიის გულსწყრომა გამოიწვიეს. 1599 წელს ნიურნბერგის ხელისუფლებმა აკრძალეს საქარნავალი პროცესები და მათში შემავალი ფასტნახტშტილები.

ფატი — აქტორული ამპლუა: ეფექტური, თავდაჭერებული, შეზღუდული ადამიანების (უმეტესად ახალგაზრდების) როლები.

fat, petit-maitre, for bellâtre (франц.), for (англ.), Geck, Laffe (нем.), bellimbusto,

ფაცხიკუკუ — ქართული ცეკვა, ხტომებითა და ბეჭნით.

ფაჩეტო — მუსიკალური ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მხიარულ, სახუმარო შესრულებაზე.

ფაჩილიტა — მუს. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს თავისუფალ, მარდ, ჩქარ შესრულებას.

ქაშანური — მხატვრული კერამიკის ერთ-ერთი ქვესახეობა, გამოშვარი თიხის ნაწარმი. რომელსაც აქვს წვრილნახვრეტებაანი ჩვეულებრივ თორი. გაუმჭვრავლ მასალა (ბისკვიტი). ქაშანური იფარება, როგორც წესი, გამჭვრავლ ქაჭლით. აქვს სხვადასხვაგვარი გამოყენება (ქურქელი, სკულპტურა, არქიტექტურულ დეტალები და ს. შ.).

Фаюмские портреты (*жив.*) — заупокойные (клавшнеся на лицо мумии) живописные портреты в Др. Египте, названные по месту их первой крупной находки в 1887 г. в оазисе Фаюм. Ф. п. датируются I—III вв. Выполнялись в технике восковой живописи.

Faium portraits (*англ.*), portraits de Faium (*франц.*), Fajumporträt (*нем.*), ritratti di Faium (*итал.*), retratos de Faium (*исп.*).

Феерия (*кино*) — кинематографический жанр. Был широко распространен в I-се десятилетие XX в. По своему происхождению связан с театральной Ф. Характеризуется сочетанием зрелищности и фантастики. В Ф. широко использовались специальные приемы кино съемки — «стоп-камера», многократная экспозиция, замедленная и ускоренная съемка, применение макета, черного бархата и др., включались элементы балета и пантомимы.

féerie - film (*франц.*), fairy - film (*англ.*), Filmfeeerie (*нем.*), feerie film (*итал.*), film feérico (*исп.*).

Ферма (*стр.*) — несущая конструкция, состоящая из стержней, соединенных между собой концами в такую систему, которая при условной замене реальных соединений идеальными шарнирами остается геометрически неизменяемой. Ф. бывают металлические, деревянные, железобетонные и комбинированные (из двух материалов).

от лат. firmus.
girder, truss (*англ.*), ferme (*франц.*), Träger, Hauptträger, Binder (*нем.*), ossatura, sestégno (*итал.*), armadura, viga (*исп.*).

Фермата (*муз.*) — знак, выставляемый над или под нотой или паузой и означающий право исполнителя увеличить по своему усмотрению ее длительность; в партитурах и вообще в многоголосной музыке Ф. выставляется во всех голосах одновременно.

fermata (*итал.*), pause (*англ.*), point d'orgue (*франц.*), Fermate (*нем.*), fermata, caldeón (*исп.*).

ფაიუმური პორტრეტები (*ფერწ.*) — სულს-მოსახსენებელი (მუმიების სახეზე რომ აფარებდნენ) ფერწერული პორტრეტები ძველ ეგვიპტეში, რომლებმაც იმ ადგილის სახელწოდება მიიღო, სადაც ისინი პირველად იპოვეს — 1887 წელს ფაიუმის ოაზისში. ფაიუმური პორტრეტები I—III ს.ს. თარიღდება. სრულდებოდა სანთლის ფერწერის ტექნიკით.

ფერია (*კინო*) — კინემატოგრაფიული ენარი, გავრცელებული XX საუკუნის პირველ ნახევარში. იგი თეატრალური ფერიასგან წარმოიშვა. ხასიათდება ფანტასტიკისა და სანახაობითი მხარის შერწყმით. მათში ფართოდ გამოიყენებოდა კინოგადაღების სპეციალური სერხები — „სდექ-კამერა“, მრავალჭრადი ექსპოზიცია, შენელებული და აჩქარებული გადაღება, მაკეტი, შავი ხაერდი და სხვ. აგრეთვე ბალეტისა და პანტომიმის ელემენტები და ა. შ.

ფერმა (*მშენ.*) — ლერობისაგან შემდგარი მზილი კონსტრუქცია, სადაც ლეროთა ბოლოებერთმანეთთან შეერთებულია იმგვარ სისტემად, რომ იგი რეალურ შეერთებათა იდეალური სასრებით პირობით შეცვლისას, გეომეტრიულად უცვლელი რჩება. ფერმა შეიძლება იყოს ლითონის, ხის, რკინა-ბეტონისა და კომბინირებული (ორგვარი მასალისაგან დამზადებული).

ფერმატა (*მუს.*) — ნიშანი, რომელიც მოთავსებულია ნოტის, პაუზის ზემოთ ან ქვემოთ და მიუთითებს შემსრულებელს გაზარდოს მათი გრძლიობა საკუთარი ნება-სურვილით. პარტიტურებში და საერთოდ მრავალხმიან მუსიკაში ფ. იწერება ერთდროულად ყველა ხმაში.

Ферме — употребляется для обозначения одной из форм сисона и других положений и движений.

fermé (франц.).

Фестиваль — периодическое культурное празднество, показ, смотр искусства (театрального, музыкального, кино и т. п.).

festival (англ., франц. от лат. festivus), Festival, Festspiele (нем.), festival (итал.).

Фестиваль кинематографический — смотр произведений киноискусства. Формы Ф. к. разнообразны. Традиционная форма соревнований — «Международный кинофестиваль», всесоюзный, республиканский.

cinematographic festival (англ.), festival du film (de cinéma) (франц.), Filmfestspiele (нем.), festival cinematográfico (итал.), festival cinematográfico (исп.).

Фестон (*арх.*) — живописное или лепное украшение в виде гирлянды.

feston (франц.), festoon (англ.), Feston, Girlande (нем.), festón (итал.), festón (исп.).

Фесценнины — насмешливые, шуточно-бранимые песенки, исполнявшиеся в Др. Риме на празднествах в честь уборки урожая и на свадьбах. Сельские Ф., первоначально носившие характер безобидных шуток, затем стали использоваться крестьянами как средство обличения знатных землевладельцев. Разновидность Ф., которая исполнялась попеременно двумя группами, явилась зародышем римской драмы.

fescennini, fescennina (лат.).

Фиаккамэнта — муз. термин, указывающий на расслабленное, усталое исполнение.

fiaccamente (итал.).

Фиаско — неудача, провал артиста или пьесы. Название объясняется тем, что в средние века в Италии на провалившемся

фигуре — изображена сисонина и сбежав мдего-марюбатаთ თე მოძრაობების ერთერთი ფორმის აღსანიშნავად.

ფესტივალი — პერიოდულად გამართულ დღესასწაულზე ხელოვნების (თეატრალური, მუსიკალური, კინო და ა. შ.) ჩვენება, დათვალურება.

კინომატოგრაფიული ფესტივალი — კინოხელოვნების ნაწარმოებების დათვალურება. მისი ფორმები მრავალნაირია. ტრადიციულია ასეთ-თაშორისო კინოფესტივალი, სეკანდარო, რესპუბლიკური და ა. შ.

ფესტონი (არქიტ.) — ფერწერული ან ნაქვეჩი მორთულობა გარღანდის სახით.

ფესცენნები — დამცინაუი, სახემარო-სალანძლავი სიმღერებო, რომლებსაც ასრულებდნენ ძველ რომში მოსავლის დღესასწაულზე და ქორწილში. სოფლური ფესცენნები პირველ ხანებში უწყინარი ხუმრობები იყო, შემდგომში კი გლეხებმა გადააქციეს წარჩინებულ მწათმფლობელების სამხილებლად. ფესცენნებს მონაცვლეობათ. ორი გუნდი ასრულებდა. როგორც ჩანს. ეს სახესხვაობა რომაულ დრამის ჩანასახია.

ფიაკამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მოუთხოვს მოღუენებულად. მოქანტულად შესრულებაზე.

ფიასკო — მსახიობის ან პიესის წარუმატებლობა, სრული მარცხი. ამ სახელწოდებას შემდგენიარად ხსნიან: შუა საუკუნეების იტალია-

გოся პეცა. актера навешивали в знак позора бутылку (фiasco).

fiasco (*იტალ.*).

Фиаტი — муз. термин, обозначающий духовые инструменты.

fiati (*იტალ.*).

Фигура — в бальном танце и балете сочетание нескольких танцевальных шагов (па), связанных между собой и расположенных на известное количество тактов музыки, исполняется двумя и более танцовщиками. Термин «Ф.», вошедший в употребление, в конце XVII — начале XVIII вв., первоначально относился к хореографической записи, дающей последовательное графическое изображение шествий кавалеров и дам в бальном танце. К концу XVIII в. термин «Ф.» в том же значении переходит в балет.

figure (*ფრანც.*), step (*ანგლ.*), Figur (*ნემ.*), figura, passo (*იტალ.*), figura, paso (*исп.*).

Фигурант, фигурантка — в балете XVIII в. и 1-й половине XIX в. одно из наименованных кордебалетных танцовщиков и танцовщиц, исполнявших танцевальные «антре». В драме и опере — актер, исполняющий роль без слов (статист).

figurante (*ფრანც.*), figurante, mule attendant (*ანგლ.*), Figurant (*ნემ.*), figurante, comparsa (*იტალ.*), figurante, comparsa (*исп.*).

Фигурный вальс — танец построен на элементах вальса. Композиция танца занимает 32 такта. Темп от 40 до 56 тактов в минуту. Музыкальный размер 3/4.

figured waltz (*ანგლ.*), valse façonnée (*ფრანც.*), Figurenwaltzer (*ნემ.*), valzer con figure (*იტალ.*), vals de (con) figuras (*исп.*).

Фигляр — фокусник, акробат, шут.

figlarz (*польск.*), mountebank (*ანგლ.*), bouffon (*ფრანც.*), Gaukler, Taschenspieler, Possenreißer (*ნემ.*), prestigiatore (*იტალ.*), bufón, payoso (*исп.*).

ში მომღერალს, მსახიობს შემოქმედებოთი წარუმატებლობას დროს ბოთლს (ფასკოს) ჩაწოკლებდნენ ხოლმე.

ფიატი — მუს. ტერმინი, რომელიც იხმარება ჩასაბერი საკრავების აღსანიშნავად.

ფიგურა — სამეჯლისო ცეკვებსა და ბალეტში — რამდენიმე საცეკვაო ნაბიჯის(ვა) შეხამება, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია და განაწილებულია მუსიკის ტაქტებს განსაზღვრულ რაოდენობაზე. სრულდება ორი ან მეტი მოცეკვავის მიერ. ტერმინი ფიგურა ხმარებაში შემოვიდა XVII—XVIII ს.-ებს მკვანზე, თავდაპირველად გაეჩუთვნებოდა ქორეოგრაფიის ჩაწერას და იძლეოდა სამეჯლისო ცეკვაში კავალერთა და მანდილოსანთა მსვლელობის თანმიმდევრულ გრაფიკულ ნახაზს. XVIII ს.-ის დასასრულიდან ტერმინი ფიგურა იგივე მნიშვნელობით გადაურა ბალეტში.

ფიგურანტი, ფიგურანტკა — XVIII ს. და XIX ს.-ის პირველი ნახევრის ბალეტში „ანტრეს“ შემსრულებელი კორდებალეტის მოცეკვავს (მამაკაცის ან ქალს) ერთ-ერთი სახელწოდება. დრამასა და ოპერაში უსიტყვო როლის შემსრულებელი მსახიობი (სტატისტი).

ფიგურული ვალსი — ვალსის ელემენტებზე აგებული ცეკვა. ცეკვის კომპოზიცია იკავებს 32 ტაქტს. ტემპი წუთში 40-დან 56 ტაქტამდე. მუსიკალური ზომა — 3/4.

ფიგლარი — ოინბაზი, აკრობატი, მსხარა.

Физика строительная — комплекс научных дисциплин, изучающих физические процессы в ограждающих и других конструкциях, зданиях и сооружениях в зависимости от климатических условий и режима эксплуатации. С. ф. включает основные разделы: строительную светотехнику, строительную акустику, строительную климатологию, строительную теплотехнику.

სამშენებლო ფიზიკა — სამეცნიერო დარგთა კომპლექსი, რომელიც შეისწავლის ფიზიკურ პროცესებს დაცეითსა და სხვა კონსტრუქციებში, შენობებში, ნაგებობებში კლიმატურ პირობებსა და ექსპლუატაციის რეჟიმის მიხედვით. სამშენებლო ფიზიკა მოიცავს შემოღებულ ძირითად დარგებს: სამშენებლო შეტეტქნიკას, სამშენებლო აკუსტიკას, სამშენებლო კლიმატოლოგიას, სამშენებლო თბოტექნიკას.

construction physics (*англ.*), physique de construction (*франц.*), Bauphysik (*нем.*), fisica delle costruzioni (*итал.*), fisica de construcción (*исп.*).

Фиксирование — завершающая операция фотографической обработки киноплёнки, имеющая целью закрепить проявленное на ней изображение.

ფიქსირება — კინოფირის ფოტოგრაფიული დამუშავების უკანასკნელი ოპერაცია, რომლის მიზანია ფირზე გამკლავებული გამოსახულების შენარჩუნება, განმტკიცება.

fixus (*лат.*), fixing (*англ.*), fixage (*франц.*), Fixierung (*нем.*), fissaggio (*итал.*), fijación (*исп.*).

Филенка (*стр.*) — то же, что панель.

ლირისი — იგუეა, რაც პანელი.

Филигрань — 1. Один из способов художественной обработки цветных металлов.

ფილიგრანი — 1. ფერადი ლითონის დამუშავების ერთერთი ხეობა.

2. Ювелирное изделие в виде напоминающей кружево узорчатой сетки из тонкой крученой золотой, серебряной или иной проволоки.

2. საუველორო ნაკეთობა, რომელიც მოგვავონებს ოქროს, ვერცხლის ან სხვა წერილი, გრუხილა მკეთულის მკქმანისებურ ნაკმიან ბაღეს.

filigrana, filigrana (*итал.*), filigree (*англ.*), filigrane (*франц.*), Filigran (*нем.*), filigrana (*исп.*).

Фильм — 1. Кинокартина.

ფილმი — 1. კინოსურათი.

2. Кинолента со светочувствительным слоем, служащая для кинематографических съемок.

2. შექმგრძნობაარე ფენით დაფარული კინოლენტი. რომელიც გამოიყენება კინემატოგრაფიული გადაღებებისათვის.

film (*англ.*), film (*франц.*), Film (*нем.*), pellicola (*итал.*), película (*исп.*).

Фильмархив, фильмофонд — учреждение для хранения старых фильмов.

ფილმარქივი, ფილმოფონდი — დაწესებულება, სადაც ინახება ძველი ფილმები.

film archives (*англ.*), archives cinématographique, cinématèque (*франц.*), Filmarchiv (*нем.*), film archivio (*итал.*), archivo cinematografico, cineseca (*исп.*).

«Фильм-гигант» — особый вид коммерческой кинопродукции в США, возникший из-за конкуренции с телевидением; широкоэкранные (72 мм плёнка), цветные, сте-

..ფილმი-გიგანტი“ — თავისებური სახის კომერციული კინოპროდუქცია აშშ-ში, რომელიც წარმოიშვა ტელევიზიის კონკურენციის შედეგად: ფართოეკრანიანი (72 მმ. ფირა), ფერადი, სტერეო-

реофонические фильмы, длящиеся свыше 3 часов, на сюжеты из библии, античности, средневековья. К постановке этих фильмов привлекаются выдающиеся режиссеры, в них снимаются десятки «кинозвезд».

film - giant (англ.), film - géant (франц.), Film-Gigant (нем.), pellicola-gigante (итал.), pelicula gigante (исп.).

Фильм дублированный — фильм, озвученный на другой язык идентично оригиналу.

dubbed film (англ.), film doublé (франц.), film dublado (исп.).

Фильм заказной — подготовленный к демонстрации по заказу какой-либо организации.

sponsored film (англ.), film réalisé sur commande (франц.), Auftragsfilm (нем.), film raccomandato (итал.), film de encargo (исп.).

Фильм искусствоведческий — фильм, сюжетом которого является отрасль искусствования.

film on art (англ.), film sur l'art (франц.), Kuntsfilm (нем.), film di studio delle belle arti (итал.), film sobre (de) arte (исп.).

Фильмбаза — предприятие по прокату фильмов со специальной технологией хранения, контроля и реставрации фильмокопий.

filmbase (англ.), dépôt de film (франц.), Filmdepot (нем.), deposito di film (итал.), depósito de film (исп.).

Фильмовой канал — узел механизма киноаппарата (съёмочного, копировального и проекционного), обеспечивающий при продвижении направление киноплёнки и плоскочечное положение в кадровом окне в период съёмки (экспонирования) или проекции. Конструкция Ф. к. определяется типом аппарата и системой транспортирования плёнки.

film gate (англ.), couloir du film (франц.), Filmbahn (нем.), passata da film (итал.), pasillo del film (исп.).

ფონელო ფილმი. რომლის ჩვენება გრძელდება 3 საათს, ჩვეულებრივ გადაღებულია ბიბლიის, ანტიკური თუ შუასაუკუნეების სიუჟეტებზე. ასეთ ფილმებში მონაწილეობის მისაღებად იწვევენ ცნობილ რეჟისორებს, კინოვარსკვლავებს.

დუბლირებული ფილმი — სხვა ენაზე, ორიგინალის იდენტურად გახმოვანებული ფილმი.

Synchronisierterfilm (нем.), doppiatura di

შეკვეთილი ფილმი — ფილმი, რომელიც სადემონსტრაციოდ მომზადებულია რომელიმე ორგანიზაციის შეკვეთის შედეგად.

ხელოვნებათმცოდნეობითი ფილმი — ფილმი, რომლის სიუჟეტია ხელოვნებათმცოდნეობის დარგი.

ფილმობაზა — ფილმების გაქირავების საწარმო, სადაც ინახავენ, კონტროლსა და რესტავრაციას უწევენ ფილმის ასლებს.

ფირის არხი — კინოაპარატის (გადამღების, კოპირაპარატის, საპროექციო) მექანიზმის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც განკუთვნილია ფირის გეზიმართული მოძრაობისათვის და მისი სიბრტყობრივი მდგომარეობის შესანარჩუნებლად კადრის სარკმელში კინოგადამღების ექსპონირების ან პროექციის დროს. ფილმის არხის კონსტრუქცია განისაზღვრება აპარატის ტიპით და ფირის ტრანსპორტირების სისტემით.

Фильмография — отрасль знания, изучающая методы и принципы описания фильмов в справочных работах.

от *англ.* film и *греч.* grapho.

filmography (*англ.*), filmographie (*франц.*), Filmographie (*нем.*), filmografia (*итал.*), filmografía (*исп.*).

Фильмография аннотированная — включает краткое определение темы, жанра, изложение содержания, краткую оценку идейно-художественного качества произведения. В ней содержатся основные производные данные: метраж, количество частей, дата выпуска на экран, состав съёмочной группы, перечень актёров, снимавшихся в фильме.

annotated filmography (*англ.*), filmographie annotée (*франц.*), annotierte Filmographie (*нем.*), filmografía anotario (*итал.*), filmografía anotarda (*исп.*).

Фильмография тематическая — служит материалом для изучения вопросов, связанных с разработкой отдельных тем в киноискусстве.

thematic filmography (*англ.*), filmographie thématique (*франц.*), thematische Filmographie (*нем.*), filmografía temática (*итал.*), filmografía temática (*исп.*).

Фильмография хронологическая — представляет собой общую картину выпуска фильма в стране; даёт возможность проследить развитие кинематографии в целом, этапы творческой деятельности режиссёра, актёра, сценариста, оператора, художника, композитора и др.

chronological filmography (*англ.*), filmographie chronologique (*франц.*), chronologische Filmographie (*нем.*), filmografía cronologica (*итал.*), filmografía cronológica (*исп.*).

Фильмокопия — копия кинофильма, предназначенная для демонстрации в кинотеатрах.

от *англ.* film и *лат.* copia. film-copy, film print (*англ.*), copie de film, copie combinée (*франц.*), Filmkopie, Dublikatfilm (*нем.*), copia di un film (*итал.*), copia de film, duplicado (*исп.*).

Фильмология — наука, которая методом исследования изучает вопросы психологического, социального, художественно-эстетического воздействия фильма на зри-

Филмография — ცოდნის დარგი, რომელიც შეისწავლის საცნობარო ლტერატურაში ფილმებს აღწერას მეთოდებსა და პრინციპებს.

ანოტირებული ფილმოგრაფია — შეიცავს თემის, ჟანრის მოკლე განსაზღვრას, შინაარსს, ნაწარმოებს იდენტიფიკაციურ ლირებს მოკლე შეფასებას. მასში მოცემულია ძირითადი ნაწარმოო მონაკეები: მეტრაჟი, ნაწილები რაოდენობა, ეკრანზე გამოსვლის თარიღი, გადამღებო ჯგუფის შემადგენლობა, ფილმში მონაწილე მსახიობები.

თემატური ფილმოგრაფია — მასალას იძლევა კინოხელოვნების ცალკეულ თემებთან დაკავშირებული საკითხების დასამუშავებლად.

ქრონოლოგიური ფილმოგრაფია — ასახავს ფილმების გამოშვების საერთო სურათს; საშუალებას იძლევა თვალუერი ვადენით წარმოების, საერთოდ კინემატოგრაფიის განვითარების თუ რეკონსტრუქციის, მსახიობის, სცენარისტის, ოპერატორის, მხატვრის, კომპოზიტორისა და სხვათა შემოქმედებითი მოღვაწეობის ეტაპებს.

ფილმის ასლი — კინოფილმის ასლი, რომელიც გათვალისწინებულია კინოთეატრებში დემონსტრირებისათვის.

ფილმოლოგია — მეცნიერება, რომელიც იყვლის მათემატიკურ ფილმის ფსიქოლოგიურ-სოციალურ და მხატვრულ-ესთეტიკური ზემოქმედების საკითხებს და მიზნად ისახავს წარმოა-

ტელა ი აწვდის ცელბი ვყაყიშვი სვყაყი მეყაყი
ჯუ ზკონომერნოყაყი ვოყრყიყი ფილმუ
ი ყი ვიუთრენიყი სტრუქტუროყი.

ჩინოს აღქმის კანონზომიერებებსა და ფილმის
შინაგან სტრუქტურას შორის არსებული კავშირი.

filmology (*ანგლ.*), filmologie (*ფრანც.*), Filmologie (*ნემ.*), filmologia (*იტალ.*), filmologia (*исп.*).

Фильм короткометражный — ფილმ, ნე-
დოსტოყიყი პო მეტრაჟუ დყა პოყაყი ვ ტე-
ყენიე იდნოყი სეანსი ვ ნორმალნიე დილთერ-
ნოყი.

მოკლემეტრაჟიანი ფილმი — ფილმი, რომე-
ლოც თავისი მეტრაჟით არაა საკმარისი ნორმა-
ლურ ხანგრძლიობის სეანსის განმეველობაში სა-
ჩეენებლად.

short-length film (*ანგლ.*), film de court métrage (*ფრანც.*), Kurzfilm (*ნემ.*), cortometraggio (*იტალ.*), film de corto metraje (*исп.*).

Фильмоскоп — აპარატ დყა დემონსტრირ-
ოვანიყი ნეპოდვიჟნიყი იზოყრეჟენიყი დი-
აფილმუ.

ფილმოსკოპი — დიოფოლმებოყი უძრავი გამო-
სახელებოყი სადემონსტრაციო აპარატი.

от *англ.* film и *греч.* skopos.

filmoscop (*ანგლ.*), filmoscope (*ფრანც.*), Bildwerfer (*ნემ.*), filmoscópio (*იტალ.*), filmoscopio (*исп.*).

Фильмостат (*кино*) — მეტალიყესკიყი
შკაფ დყა ხრეჟენიყი რულონოყი (როლიკოყი)
პლენკი. დყა პრეოდოყრენიყი პლენკი იდ
ბყსტოყი ვყსყაყი ვიუთრე ფ. პომეყაყი
ყი პორიყიყი მატერიალ, პრეპიტანიყი
უვლყიყიყი რეშტოვოყი.

ფილმოსტატი (კინო) — ლითონის კარდა ფი-
რის ხეყულებიყი და გორგოლაყებოყი შესანახად.
ფირის სწრაფი გამზრობის თაფოდან ასაცილებლად
ფილმსტატში მოთავსებულია ხსნარით გაყენსთი-
ლი ფორიანი ქსოვილო, რომელიც ფილმოსტატ-
ში ქმნის სკვირო ტენიანობას.

от *англ.* film и *греч.* stalos, film cabinet (*ანგლ.*), armoire à film (*ფრანც.*), Filmschrank (*ნემ.*), filmarmário (*იტალ.*), filmarmario (*исп.*).

Фильмотека — ყრეჟდენიე (ილნი იდთელ
კინოსტუდიი), სოყრეჟიყიე ი ხრეჟიყიე
კინოფილმუ. ვ ფ. სოყრეჟიყიე ფილმო-
გრაფიყ, ვედყაყი ნაყნიყი იზუყენიე კინო-
პროყვიდენიყი.

ფალოთეკა — დაწყსებულება (ან კინოსტუ-
დიის განყოფილება), სადაც აგროყებენ და იწახ-
ვენ კინოფილმებოყი; ფილმოთეკაში ადგენენ ფილ-
მოგრაფიას და მეტენიერულად შეისწავლიან კინო-
ნაწარმოებოყი.

film library, stock library (*ანგლ.*), archives cinématographique, filmothèque (*ფრანც.*), Aufnahmearchiv, Filmothek (*ნემ.*), cineteca, filmotéca (*იტალ.*), cineteca (*исп.*).

Фильмохранилище — პომეყენიე დყა
ხრეჟენიყი კინოფილმოყი ვ ვიდე ფილმოკო-
პიი, ნეგატივოყი, კონტროლნიყი პოზიტივოყი
ი დრ. ფ. რეპოლაყიყი იდ იზოლიროვანიყი
იდ დრუგიყი ზდანიყი ტერიტორიყი, ინოყა
პოდ ზემლეი, ი სტოყი იდ იგნიესთიყიყი მ-
ტერილოყი.

ფილმსაცავი — სათავსი, სადაც იწახება კინო-
სტურათები ფილმის ასლებიყი, ნეგატივებოყი, სა-
კონტროლო პოზიტივებოყი და სხვა სახით. ფილმ-
საცავს სხვა შენობებოყიყაგან მოშორებით აწყობენ.
ზოგყერ მიწის ქვეში; ჩეეულებრიყი კი ცეცხლგამძ-
ლე მასალოყაგან აშენებენ.

vault (*ანგლ.*), dépôt (*ფრანც.*), Filmabwerungsraum (*ნემ.*), filmdepósito (*იტალ.*), filmdepósito (*исп.*).

Фильм музыкальный — кинопроизведение, в котором большое место занимает музыка (вокальная и инструментальная), во многом определяющая как внешнестиллистические черты, так и внутреннюю, драматургическую структуру кинокартины.

music recording (*англ.*), film musical à grand spectacl (*франц.*), Musikfilm (*нем.*), pellicola di musica (*итал.*), película de música (*исп.*).

Фильм-пак — светонепроницаемая специальная коробка с негативной форматной киноплёнкой, позволяющая производить несколько съёмок без перезарядки. Обычно 10—12 листов форматной плёнки прикреплены одним краем каждого листа к черной бумаге, предотвращающей засвечивание следующих листов (неэкспонированной) плёнки в процессе перезарядки.

film-pack (*англ.*), film-pack (*франц.*), Packfilm (*нем.*), film-pac (*итал.*), film-pac (*исп.*).

Фильм полнометражный — фильм, достаточный по метражу для показа в течение одного сеанса нормальной длительности.

feature film, full-length film (*англ.*), film de long métrage (*франц.*), Normalfilm, Abendfüllenderfilm (*нем.*), film a lungo metraggio (*итал.*), film (película) de largo metraje (*исп.*).

Фильм-путешествие — то же, что экспедиционный фильм.

travel-film (*англ.*), film voyage (*франц.*), Reisefilm (*нем.*), film viaggio (*итал.*), film viaje (*исп.*).

Фильм-ревью — вид произведений киноискусства, состоящий из отдельных музыкальных, вокальных, танцевальных или цирковых номеров.

film-revue (*франц.*), film-review (*англ.*), Revuefilm (*нем.*), pellicola-revista, (show) (*итал.*), película-revista (*исп.*).

მუსიკალური ფილმი — კინონაწარმოები, რომელშიც დიდი ადგილი უკავია მუსიკას (ვოკალურსა და ინსტრუმენტულს). რაც მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს კინოსურათის როგორც გარეგნულ სტრუქტურა, ისე შინაგან, დრამატურგულ სტრუქტურას.

ფილმპაკი — შექმნილია ფილმის სპეციალური კოლოფი, რომელშიც ჩაწყობილია ნეგატიური ფორმატიანი ფოტოფირა და რომლის ამოღებით შესაძლებელია რამდენიმე ფოტოგადაღება (თანმიმდევრულად) ფოტოკამერის განმეორებით გატარის გარეშე. ჩვეულებრივ კოლოფში 10—12 ფურცელი ფორმატიანი ფირა მოთავსებული. თითოეული მათგანი ერთი კადრით შეწყობებულია შავ ქაღალდზე, რაც საშუალებას იძლევა განმეორებით გადაღებას (ფირის მონაკვეთობის დროს) მონდენო ფირი (არაექსპონირებული) და ცელი იქნეს გაშუქებისაგან.

სრულმეტრაჟიანი ფილმი — ფილმი, რომელიც თავისი მეტრაჟით საკმარისია ნორმალური ხანგრძლივობის სეანსის საჩვენებლად.

ფილმი-მოგზაურობა — იგივეა, რაც საექსპედიციო ფილმი.

ფილმ-რევიუ — კინოხელოვნების სახეობა, რომელიც შედგება ცალკეული მუსიკალური, ვოკალური, საცეკვაო თუ საცირკო ნომრებისაგან.

Фильм серийный — фильм, демонстрирующийся сериями, подготовленными по определенному стандарту и объединенными одним сюжетом.

serial film (*англ.*), film à épisodes (*франц.*), Folgenfilm, Fortsetzungsfilm (*нем.*), film a série (*итал.*), film de (en) serie (*исп.*).

Фильм-сказка — фильм, созданный на основе сюжета той или иной сказки.

fairy-tale film, nursery-tale film (*англ.*), film féérique (*франц.*), Märchenfilm (*нем.*), film-fiaba, film favola (*итал.*), film-cuento (*исп.*).

Фильм-спектакль — экранизация театрального спектакля, осуществленная с учетом особых изобразительных и выразительных средств киноискусства. Ф.-с. не является самостоятельным кинопроизведением, в нем в основном оставлен постановочный замысел спектакля и актерская трактовка образов.

film-performance (*англ.*), film-spectacle (*франц.*), Filmvorstellung (*нем.*), film-spettacolo (*итал.*), film espectáculo (*исп.*).

Фильм среднетражный — фильм среднего метража для показа в течение одного сеанса нормальной длительности.

middle-length film (*англ.*), film de moyen métrage (*франц.*), Mittelmeterzahlfilm, Durchschnittsfilm (*нем.*), film a medio metraggio (*итал.*), film (película) de medio metraje (*исп.*).

Фильмы «ужасов» — фильмы, в которых действуют фантастические чудовища, призраки, психически больные люди, профессиональные убийцы. Сюжетами фильмов иногда служат и фантастические научные открытия. Для фильмов, выпускаемых в США, характерен культ жестокости изощренных преступлений.

horror-films (*англ.*), horreurs des films (*франц.*), Horrorfilm (*нем.*), pellicola di orrorri (*итал.*), película de horror (*исп.*).

Фильмофонограф — аппарат воспроизведения звука с пленки. Применяется в комплектах аппаратуры перезаписи для воспроизведения фонограмм, в кинопроеционных аппаратных при демонстрации фильма с нескольких пленок, в процессе фильмопроизводства или воспроизведения зву-

сеграули ფილმი — გარკვეულ სტანდარტთ მოხალებული და ერთი სიუჟეტით გაერთიანებული ფილმი, რომელსაც სერებად უჩვენებენ.

ფილმი-ზღაპარი — ამა თუ იმ ზღაპრის სიუჟეტზე შექმნილი ფილმი.

ფილმი-სპექტაკლი — თეატრალური სპექტაკლის ეკრანიზაცია, განხორციელებული კინოხელოვნების განსაკუთრებული გამოხატულების საშუალებების გათვალისწინებით. ფილმი-სპექტაკლი არ წარმოადგენს დამოუკიდებელ კინონაწარმოებს, მასში უმთავრესად შენარჩუნებულია სპექტაკლის რეჟისორული ჩანაფიქრი და სახეების აქტორული გააზრება.

საშუალო მეტრაჟის ფილმი — ერთი ნორმალური ხანგრძლივობის სეანსისათვის გათვალისწინებული საშუალო მეტრაჟის ფილმი.

„საშინელებათა“ ფილმი — ფილმი, რომელშიც მონაწილეობენ ფანტასტიკური უჩხულები, მოჩვენებები, ფსიქიკურად დაავადებული ადამიანები, პროფესიონალი მკვლელები. ფილმის სიუჟეტად ზოგჯერ ფანტასტიკურ მეცნიერულ აღმოჩენებსაც იყენებენ. აშშ-ში გამოშვებულ ასეთი ფილმებისათვის დამახასიათებელია ულმობელობისა და დამნაშავეობის კულტი.

ფილმოფონოგრაფი — მაგნიტური ფირიდან ხმის აღდგენის აპარატი. გამოიყენება ხმის გადასაწერი აპარატების კომპლექტებში ფონოგრამების ასახშიანებლად. ფილმის წარმოების პროცესის დროს კინოსაპროექციო აპარატებში (როდესაც საჭიროა ფილმის ჩვენება რამდენიმე მაგნიტური ფირის თანხლებით). ფილმოფონოგრაფი

ка при т. н. съемках «под фонограмму», т. е. съемках под заранее записанную фонограмму, напр., танца или песни (на натуре) и т. д.

от *англ.* film и *греч.* grapho.

filmphonograph (*англ.*), filmphongcgraphie (*франц.*), Filmphonograph (*нем.*), filmfonògrafo (*итал.*), filmfonògrafo (*исп.*).

Фильм школьный — предназначается для использования в процессе обучения учащимся или фильм, созданный учащимся.

classroom film (*англ.*), film scolaire (*франц.*), Schulfilm (*нем.*), film scolastico (*итал.*), film escolar (*исп.*).

Фильтры (в электромузыке) — устройство для выделения или поглощения определенных диапазонов колебательных частот, влияющее на их интенсивность во времени.

filtre (*франц.*), filter (*англ.*), Filter (*нем.*), filtro (*итал.*), filtro (*исп.*).

Фильтры электрические — специальные электрические схемы, включаемые в тракты записи, перезаписи и воспроизведения звука, обладающие свойством пропускать определенную полосу частот с незначительным затуханием (ослаблением) и задерживать переменный ток с частотами, лежащими вне этой полосы.

filtrum (*лат.*), electric filter (*англ.*), filtre électrique (*франц.*), elektrische Filter (*нем.*), filtro elètrico (*итал.*), filtro eléctrico (*исп.*).

Фимела — жертвенник, стоявший посредине оркестры в греческом театре, в более широком смысле — оркестра, сценическая площадка.

phymela (*греч.*).

Финал — 1. Завершающее действие (театр).

2. Заключительная часть циклического музыкального произведения (симфонии, сонаты, концерта и т. п.). Заключительная сцена оперы или балета (обычно для большого ансамбля).

finale, fine (*итал.*), finale, denouement (*англ.*), finale (*франц.*), Schluß, Finale (*нем.*), final, desenhace (*исп.*).

47. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

გამოყენება, როდესაც საჭიროა გადაღება წინასწარ ჩაწერილ მუსიკის (ხმის) მიხედვით (მაგ.: ცეკვა ან სიმღერა ნატურაზე და ა. შ.) (ე. წ. «ფონოგრამის (ფილმოფონოგრამის) ქვეშ».

სასკოლო ფილმი — მოსწავლეთა სწავლების პროცესში გამოსაყენებელი ან თვით მოსწავლეთა მიერ შექმნილი ფილმი.

ფილტრები (ელექტრომუსიკაში) — ხელსაწყო რხევითი სიხშირეების გარკვეული დიაპაზონების გამოყოფისა ან შთანთქმისათვის, რომელიც ამავე დროს ზეგავლენას ახდენს მათ ინტენსიურობაზე დროში.

ელექტრული ფილტრები — სპეციალური ელექტრული სქემები, რომლებიც კონსტრუირებულია ხმის ჩაწერის, გადაწერის და აღდგენის ტრაქტში. ამ სქემების თვისებაა გაატარონ განსაზღვრული სიხშირის ზოლი უმნიშვნელო შესუსტებით და შეაჩერონ ცვალებადი დენის სიხშირეები, რომლებიც ამ ზოლში არ მდებარეობენ.

électrique (*франц.*), elektrische Filter (*нем.*),

ფიშელა — სამსხვერპლო, რომელიც ბერძნულ თეატრში იდგა ორხესტრას შუაში; უფრო ფართო მნიშვნელობით — ორხესტრა, სცენის მოედანი.

ფინალი — 1. დამამთავრებელი მოქმედება, დასასრული (თეატრ).

2. ციკლური მუსიკალური ნაწარმოების (სიმფონიის, სონატის, კონცერტის და ა. შ.) დასკვნითი ნაწილი. ოპერის ან ბალეტის (ჩვეულებრივ დიდი ანსამბლის) დასკვნითი სცენა.

finale, fine (*итал.*), finale, denouement (*англ.*), finale (*франц.*), Schluß, Finale (*нем.*),

Финифть — эмаль для покрытия металлических изделий и для накладывания узора на фарфор.

phynurht (რემ.).

Фиолетовый (цвет) — синий с красноватым оттенком, темно-лиловый, цвета фиалки.

violet (англ.), violet (франц.), violett (нем.), violétto, color viola (итал.), violado, violeta, violáceo (исп.).

Фioritura (муз.) — орнаментальный пассаж, украшающий чаще вокальную мелодию. Ф. особенно широко применялась в итальянской опере в XVIII в.

fioritura (итал.), grace (англ.), fioriture (франц.), Fioritura (нем.), fioritura (исп.).

Фирманхох (цирк) — колонна из четырех человек.

Viermannhoch (нем.).

Фисгармония — язычковый пневматич. клавишный инструмент, приближающийся по типу к органу. Впервые сконструирован в XIX в.

Fisharmonium (нем.), harmonium (англ.), harmonium (франц.), fisarmonica (итал.), armonica (исп.).

Фиэраментэ — музыкальный термин, указывающий на горделивое исполнение.

fieramente (итал.).

Фиэро — муз. термин, указывающий на надменное, гордое, отважное, бурное, суровое исполнение.

fiero (итал.).

Флагшток — вертикальный шест, прикрепленный на здании или на носу или корме судна и служащий для подъема флага.

Flaggenstock (нем.), flagstaff (англ.), mât de pavillon, mât de flèche (франц.), pennone (итал.), astil (mastil) de bandera (исп.).

Флажок (цирк) — трюк воздушной гимнастики и эквилибристики; артист, закрепив

ფინიფტი — მინანქარი, ლითონის ნაყოთობათა დასაფარავად და ფაიფურზე ნაყურს დასადებად.

იისფერი (ფერი) — ლურჯი წითელ ელფერით, მუქი ლილისფერი, იისფერი.

ფიორიტურა (მუს.) — ორნამენტული პასაჟი, რომელიც უფრო ხშირად ვოკალური მელოდიის შესამკობად იხმარება. განსაკუთრებით ფართოდ იყენებდნენ XVIII ს. იტალიურ ოპერაში.

ფირმანხოხი (ცირკი) — ოთხკაციანი კოლონა.

ფისპარმონია — ენაკიანი პნევმატური კლავირიანი საკრავი, უახლოვდება ორგანს. პირველად შექმნეს XIX ს-ში.

ფიერამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მელოდურ, ჭედილდურ შესრულებას.

ფიერო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, რომ უნდა შესრულდეს ზვიადად, ამაყად, გაბედულად, მგზნებარედ.

ფლაგშტოკი (არქიტ.) — შენობაზე ან გემის ცხვირზე თუ კიჩოზე დამაგრებული ვერტიკალური ქოკი, რომელსაც დროშის აღსამართავად იყენებენ.

ფლაჟი (ცირკი) — საპერო ტანვარჯიშისა და ეკვილიბრისტის ილუთი. არტისტი ცალ ფეხს

одну ногу в петле на снаряде, а другой упираясь в него, дает телу горизонтальное положение.

flag (*англ.*), **fanion** (*франц.*), **Flagge, Fähnchen, Fahne** (*нем.*), **bandierina, banderuola** (*итал.*), **banderini, gallardete** (*исп.*).

Флажолет, фляжолет (*муз.*) — 1. Мягкий, немного свистящий, напоминающий флейту звук, получаемый на смычковых и щипковых инструментах путем легкого прикосновения (неполного нажатия) пальцем к определенным точкам струны.
2. Один из органичных регистров флейтового типа.

3. Деревянный духовой музыкальный инструмент — флейта с наконечником, ныне уже вышедшая из употребления.

flageolet (*франц.*), **flageolet** (*англ.*), **Flageolett** (*нем.*), **fiagioletto** (*итал.*), **flajole** (*исп.*).

Фламенко — музыкальный стиль. (взникший из «Кантэ хондо» в начале XIX вв. в Андалусии) и связанный с искусством андалусских цыган; также музыка, песни, танцы в этом стиле. Характеризуется повышенной эмоциональней возбужденностью, капризным ритмом, гибкостью лада, богатством орнаментики и хроматизма. Жанр Ф. отражен в испанской музыке, а также в произведениях европейских композиторов на испанские сюжеты.

flamenco (*исп., англ.*).

Флахштихель — граверный инструмент с плоским острием.

Flachstichel (*нем.*).

Флебиле — муз. термин, указывающий на печальное, жалобное исполнение.

flebile (*итал.*).

Флейта большая (*муз.*) — один из самых древних духовых инструментов, известный уже античному миру. Более архаичной, позднее исчезнувшей из практики, была продольная Ф. Теперь повсюду применяется поперечная Ф. В старину это был на-

ймаგრებს იარაღს მარჯვენო, ხოლო მეორე ფეხით ებჯინება მას და ღებულობს ჰორიზონტალურ მდგომარეობას.

ფლაჟოლეტი (*მუს.*) — 1. რბილი, ოდნავ სონა ბგერა, რომელიც ვლერადობით ფლეიტის ბგერას წააგავს. მიიღება ნეჟიან და საწკმეტ სიმებიან საკრავებზე. სიმის გარკვეულ წერტილებში თათის ოდნავი შეხებით (არასრული დაჭკობით).

2. ერთ-ერთი ფლელტისებერი რეგისტრი ორგანოზე.

3. ხის ჩასახერი სამუსიკო საკრავი — საოთერაინი ფლეიტა. რომელიც ამჟამად გამოსულა ხმარებიდან.

flageolet (*ფრანც.*), **flageolet** (*ანგლ.*), **Flageolett** (*ნემ.*), **fiagioletto** (*იტალ.*), **flajole** (*ისპ.*).

ფლამენკო — მუსიკალური სტილი, დაკავშირებული ანდალუსიელი ბომების ხელოვნებასთან (წარმოიშვა კანტე ხონდოსაგან XIX ს. ანდალუსიაში). აგრეთვე ამ სტილს მუსიკა, სიმღერა და ცეკვა. ახასიათებს მონეტებელი ემოციური აგზნებულობა, კირვეული რიტმი, მოქნილი კილო. ორნამენტების და პრომპტივების სიუბეე. ფლამენკოს ეანრი აისახა ესპანურ მუსიკაში და აგრეთვე ევროპელი კომპოზიტორების მიერ ესპანურ სიუჟეტზე შექმნილ ნაწარმოებებში.

ფლახშტიხელი — ბრტყელპირიანი საკრავი-ერი ინსტრუმენტი.

ფლევილე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მწეხარედ, შესაბრაღისად შესრულებას.

დიდი ფლეიტა (*მუს.*) — ერთ-ერთი უძველესი ჩასახერი საკრავი, ცნობილი იყო უკვე ანტიკურ სამყაროში. ყველაზე უფრო არქაული იყო სივრძივი ფლეიტა, რომელიც მოგვიანებით გამოვიდა ხმარებიდან. ამჟამად ყველგან გამოიყენება განივი ფლეიტა. ძველად ეს იყო ხალხური საკრავი.

родный инструмент. Современная Ф. изготавливается чаще из металла, чем из дерева.

flauto (*итал.*), flute (*англ.*), flûte (*франц.*), Flöte (*нем.*), flauta (*исп.*).

Флейта малая, флейта-пикколо (*муз.*) — самый высокий по звучанию духовой инструмент, в 2 раза меньше и тоньше, чем большая Ф.; звучит на октаву выше, чем нотруется. В самом высоком регистре звучит пронзительно и используется для продления кверху звукоряда других деревянных инструментов и придания блеска общей звучности. Современными композиторами применяется не только в пассажах, но и для кантилены. Диапазон в записи: «ре» 1-й «до» 4-й октавы (звучит от «ре» 2-й октавы до «до» 5-й).

flauto piccolo (*итал.*), piccolo (*англ.*), petite flûte (*франц.*), kleine Flöte (*нем.*), flauta pequeño (*исп.*).

Флексатон (*муз.*) — языковый ударный инструмент со своеобразным скользющим, глоссандирующим звучанием.

Flaxaton (*нем.* от *лат.* flexio и *греч.* tonos), flexaton (*англ.*), flex-à-tone (*франц.*), flessatono (*итал.*), flexaton (*исп.*).

Флерон, крестоцвет (*арх.*) — завершение в виде крестообразного цветка на фронтонах, вымпергах, фиалах и башенках в готической архитектуре.

fleuron (*франц.*).

Флессибиле — муз. термин, указывающий на гибкое, мягкое исполнение.

flessibile (*итал.*).

Флёттэ — муз. термин, указывающий на текучее, плавное исполнение.

flotter (*франц.*).

Флиаки — 1. Народные представления в Др. Греции, распространенные в греческих колониях на юге Италии, на островах архипелага, в некоторых областях Балканского полуострова. Тексты Ф. не сох-

танамелдрове ფლეიტა უფრო ხშირად ლითონისაა, ვიდრე ხისა.

პატარა ფლეიტა, ფლეიტა პიკოლო (მუს.) — ყველაზე მაღალი ელერადობის ჩასაბერი საყრავი, დიდ ფლეიტაზე ორჯერ უფრო მოკლე და ვიწრო. ელერს ოქტავით ზემოთ დაწერილთან შედარებით. ყველაზე მაღალ რეგისტრში ელერს გამოიყვანად, გამოიყენება სხვა ხის ჩასაბერ საყრავთა ბეგრათა რიგის გასაგრძელებლად აღმაეალი მიმართულებით და ანიჭებს საერთო ელერადობას ბრწყინვალეებას. თანამედროვე კომპოზიტორების მიერ გამოიყენება არამარტო პასაჟეში, არამედ კანტილენისათვისაც. ღიაპაზონი ჩაწერით I ოქტავის „რე“-დან IV ოქტავის „ღო-მდე“ ვრცელდება (ელერს II ოქტავის „რე“-დან V ოქტავის „ღო-მდე“).

ფლექსატონი (მუს.) — ენიანი დასარტყამი საყრავი, თავისებური, მოსრიალე, გლისანდირებული ელერადობით.

ფლერონი. ჭვარელი ყვავილი (არქიტ.) — ფრონტონებზე, ვიშპერგებზე, ფილებზე და კოშკურებზე გამოხატული ჭვრის მაგვარი ყვავილის გამოხატულება.

ფლესიბილე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მოქნილად, რბილად შესრულებას.

ფლოტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ღენად, მღორე შესრულებას.

ფლიაკი — 1. სახალხო წარმოდგენა ძველ საბერძნეთში; გავრცელებული იყო საბერძნეთის კოლონიებში — სამხრეთ იტალიაში, არქიპელაგის კუნძულებზე, ბალკანეთის კუნძულების ზოგიერთ მხარეში. ფლიაკების ტექსტები არ შემო-

рашились, поэтому основным источником ознакомления с их содержанием служит вазовая живопись. Ф. представляли собой короткие шуточные сценки, изображавшие повседневную жизнь или веселые похождения богов и героев. Некоторые Ф. пародировали комедии и трагедии. Сценической площадкой для Ф. были низкие деревянные подмости на подпорках. Из античных драматических жанров влиянию Ф. в наибольшей степени подверглась римская ателлана.

2. Актер — исполнитель Ф.

fljak (греч.).

Флик-флак (цирк.)—акробатический прыжок, входящий в репертуар прыгуна в цирке.

Флик-флак (хореогр.) — движение работающей ноги, которая из II позиции, скользя полупальцами об пол, быстрым коротким махом проходит V позицию сзади вперед или спереди назад и возвращается во II. Возможны *flic-flac*, осложненные поворотами *en dehors* или *en dedans*.

flic - flac (англ.).

Флю — 1. Манера кино съемки, дающая намеренную мягкость (туманность) изображения с целью достижения своеобразного художественного эффекта.

2. Снимок, полученный в результате такой съемки.

flou (франц.).

Флюс (кер.) — легкоплавкие вещества (полевой шпат, мел, доломит), прибавляемые к глиняному тесту для заполнения пор между частицами глины и способствующие при обжиге изданию сплавленной их в каменную массу.

Fluß (нем.), *flux, flusing agent* (англ.), *fundente* (исп.).

ნახულა, ამიტომ ერთადერთი წყარო მათი გაცნობისა, ლარნაკების ფერწერაა. ფლიაკი მოკლე სახეობის სცენა ყოფილა, იგი ასახავდა ყოველდღიურ ცხოვრებას ან კიდევ ღმერთებისა და გმირების სამხიარულო თავგადასავალს. ზოგიერთი ფლიაკი კომედიის ან ტრაგედიის პაროდია იყო. ფლიაკის წარმოდგენისათვის საჭირო სცენის მოედანი წარმოადგენდა ხის საბჯენებზე დაყრდნობილ ფიცარნავს, ანდა სვეტებზე გამართულ ამალღებულ სცენას. დეკორაციებად გამოიყენებოდა შობრავი თეჯირები. ანტიკური დრამატული ეანრებიდან ფლიაკის გავლენა უმეტესად რომაულმა ატელანამ განიცადა.

2. ფლიაკის შემსრულებელი მსახიობი.

ფლიკ-ფლიაკი (ცირკი)—აქრობატული ნახტომი, რომელიც ცირკის მხტომელის რეპერტუარში შედის.

ფლიკ-ფლიაკი (ქორეოგრ.)—მომუშავე ფეხის მოძრაობა, რომლის დროს ფეხი, ერგყვრებით იატყხე სრიალით, სწრაფი მოკლე მოსშით, II პოზიციიდან გადადის V პოზიციამში უეანიდან წინ ან წინიდან უეან და კვლავ ბრუნდება II პოზიციამში. დასამვეზბა *en dehors* ან *en dedans* ბრუნებით გართულეზბული *flic-flac*.

ზინდი (ფლიუ) — 1. კინოგადაღების ხერხი, რომელიც იძლევა წინასწარგამზნულ ბუნდოვან გამოსახულებას, გარკვეული მხატვრული ეფექტის მისაღწევად.

2. სურათი, რომელსაც ასეთი ხერხით გადაღების შედეგად ვიღებთ.

ფლუსი (კერამ.) — ადვილმდნობადი ნვთიეკრებანი (მინდვრის შპატი, ცარცი, დოლომიტი), რომლებსაც ურევენ თიხის ნაწილაკებს შორის ფორებას (ნახვრეტების) ამოსავსებად და ნაკეობის გამოწვისას ხელს უწყობენ ქვიან მასად შედნობას.

Fondant (ფრანც.), *flusso, fondente* (იტალი.), *flux, flusing agent* (ანგლ.), *fundente* (ისპ.).

Фовизм — одно из течений буржуазного искусства начала второго десятилетия XX в., предшествующее экспрессионизму, сюрреализму и т. д. Фовисты выражали отрицательное отношение не только к академическому и натуралистическому искусству, но и к художественным традициям и законам вообще. Задачи искусства фовисты видели в том, чтобы отвлекать человека от жизненных противоречий, приносить успокоение, доставлять людям удовольствие. Фовисты утвердили право художника на деформацию и примитивизацию изображаемых предметов и явлений. Ф. получил свое название от французского слова *fauves* (дикие) после выставки 1904 г., участниками которой были А. Матисс, Р. Дюфи, А. Дерен, Ш. Руо, А. Марке и др.

les fauves (франц.), *fauvism* (англ.), *Fauvismus* (нем.), *fovismo* (итал.), *fovismo* (исп.).

Фойе — зал в театре, для прогулки, пребывания публики во время антрактов.

foyer (франц.), *foyer* (англ.), *Foyer* (нем.), *ridotto, foyer* (итал.), *foyer* (исп.).

Фокстрот — салонный танец, возникший в США (1912) и широко распространенный в Европе. В основе Ф. — движение «ту-степ», размер 4/4. Ровные движения («лишь одним шагом»), варьируемые танцующими, выполняются на фоне синкопированного ритма музыки. Различают быстрый Ф. («квикфокстрот») и медленный («слоуфокстрот»). Ф. — одна из характерных форм джазовой музыки раннего периода.

foxtrot (англ.).

Фокусник — артист цирка или эстрады, демонстрирующий появление, исчезновение; превращение различных предметов. Номер Ф. строится на быстрых, точных, незаметных движениях.

от нем. *Hokuspokus, Taschenspieler* (нем.), *conjurer* (англ.), *prestidigitateur* (франц.), *prestigiatoré*, (итал.), *prestidigitador, jugador de manos, ilusionista* (исп.).

ფოვიზმი — XX საუკუნის მეორე ათეული წლის დასაწყისის ბურჟუაზიულ სელოვნებას ერთერთი მიმდინარეობა; რომელიც წინ უსწრებდა ექსპრესიონიზმს, სურრეალიზმს და ა. შ. ფოვისტები ურყოფითად იყენენ განწყობას არა მარტო ავადმეორი და სატურალისტური სელოვნებას, არამედ, აგრეთვე, სამსატერო ტრადიციებსა და კანონების წინააღმდეგ საერთოდ. სელოვნების ამოცანება, ფოვისტებსა აზრობ, მდგომარეობდა იმაში, რომ ადამიანს ცხოვრებისეული წინააღმდეგობებისათვის უფრადლება არ მიეცეოთ, მიენიკებინათ მათთვის სიმშველედ და კმაყოფილება. ფოვისტები მხატვრებს უმკიდრებდნენ საგნებისა და მოვლენების გამოსახვისას დეფორმაციისა და პრამიტევიზაციის ნებაუფლებას. ფოვიზმა თავისი სახელწოდება მიიღო ფრანგული სიტყვიდან *fauves* (ველურები) 1904 წლის გამოფენის შემდეგ, რომელშიც მონაწილეობდნენ: ა. მატისი, რ. დეფი, ა. დერენი, ე. რუო, ა. მარკე და სხვანი.

ფოიე — თეატრის დარბაზი, რომელიც გათვალისწინებულია ანტრაქტების დროს მაყურებელთა დასვენებისა და სეირნობისათვის.

ფოქსტროტი — სამეჯლისო ცეკვა, რომელიც წარმოიქმნა აშშ-ში (1912) და ფართოდ გავრცელდა ევროპაში. საფუძვლად დაედო „ტუ-სტეპის“ მოძრაობა. ზომა 4/4. მუსიკის სინკოპირებული რიტმის ფონზე მოცეკვავენი აკეთებენ თანაბარი მოძრაობის („შელოის ნაბაჯები“) ვარიაციებს. განასხვავებენ სწრაფ („კვიკ-ფოქსტროტი“) და ნელ „სლოუ-ფოქსტროტი“ ფოქსტროტს. ფოქსტროტი ადრინდელი პერიოდის ქაზუური მუსიკის ერთერთი დამახასიათებელი ფორმაა.

მეფოკუსე — ცირკის ან ესტრადის მსახიობი, მაყურებელს უჩვენებს სხვადასხვა საგნის გაჩენას, გაქრობას, სახეცელოებას. მისი ნომრები აკეთებულია სწრაფ, ზუსტ, შეუმჩინეველ მოძრაობებზე.

Фокусное расстояние (оптической системы) — расстояние от главной точки до соответствующей фокальной точки системы.

focal distance, focal length (*англ.*), distance focale (*франц.*), Brennweite (*нем.*), distanza focale (*итал.*), distancia focal (*исп.*).

Фокусное расстояние объектива — расстояние от задней главной плоскости объектива до точки пересечения с оптической осью лучей, входящих в объектив параллельно оптической оси. Эта точка пересечения лучей называется задним фокусом объектива. *Ф. р. о.* является основной характеристикой объектива, от которой зависит угол поля изображения, светосила и масштаб изображения, снимаемого или проецируемого объективом, а также глубина резко изображаемого пространства съёмочного объектива.

focal distance, focal length, distance (*англ.*), distance focale de l'objectif (*франц.*), Objektivbrennweite (*нем.*), distanza focale di obiettivo (*итал.*), distancia focal dell'obiettivo (*исп.*).

Фолия — старинный португальско-испанский танец-песня в 3-дольном размере, известный с XIV в. По построению и темпу близок к «чаконе», «сарабанде». Исполняется как сольный или парный танец. На балетной сцене Франции появилась в XVII в. Впоследствии завоевала популярность в других странах Европы. Мелодия *Ф.* послужила темой для многих инструментальных произведений.

folia (*португ.*).

Фольклор — устное народное творчество: сказки, былины, стихи, песни (обрядовые, лирические и др.), частушки, пословицы, загадки и т. д.

folk-lore (*англ.*), folklore (*франц.*), Folklore (*нем.*), folclóre (*итал.*), folklore (*исп.*).

Фон — 1. Основной цвет, тон, на котором пишется картина.

2. Задний план картины, на котором вырисовываются главные предметы.

ფოკუსური მანძილი (ოპტიკური სისტემისა) — მანძილი მთავარი წერტილიდან ფოკალური სისტემის შესატყვის წერტილამდე.

ფოკუსური მანძილი — მანძილი ოპტიკურ ღერძზე ობიექტუვის უკანა მთავარი სობრტიიდან იმ წერტილამდე, სადაც გადაკვეთებიან ობიექტუვი ოპტიკური ღერძის პარალელურად შემოსული სხივები. სხივების გადაკვეთის ეს წერტილი ობიექტუვის უკანა ფოკუსად იწოდება. ობიექტუვის ფოკუსურა მანძილი ობიექტუვის ძირითადი მახასიათებელია და მისგან არის დამოკიდებულა ობიექტუვის ხედვის კუთხე, შექქალა, გამოსახულების მასშტაბი, ობიექტუვის მკაფიო გამოსახულების არე. ეს ეხება როგორც გადახედვას, ასევე საპროექციო ობიექტებს.

ფოლია — ძველებური პორტუგალე ზუსპანურა ეყევა-სიმღერა სამწილად ზომიერ ცნობილი იყო XIV ს.-დან. აგებულებით და ტემპით უახლოვდება „ჩაკონას“, „სარაბანდას“. სრულდება როგორც სოლო, ისე წვევითა ეყვის სახით. საფრანგეთის საბალეტო სცენაზე გამოჩნდა XVII ს.-დან. შეტდგომ პოპულარობა მოიპოვ ევროპის სხვა ქვეყნებში. ფოლიას მელოდია მრავალი ინსტრუმენტული ნაწარმოებს ექვალაა გამოყენებული.

ფოლკლორი — ზეპირა ხალხური შემოქმედება: ზღაპრები, თქმულებები, ლექსები, სიმღერები (საწყესო, ლარაყეულ და სხვ.), შიორები, ანდაზები, გამოცანები და ა. შ.

ფონი — 1. ძირითადი ფერი, ტონი, რაზედაც იხატება სურათი.
2. სურათის უკანა პლანი, რაზედაც გამოხატულია ძირითადი საგნები.

ფონი — 1. ძირითადი ფერი, ტონი, რაზედაც იხატება სურათი.

2. სურათის უკანა პლანი, რაზედაც გამოხატულია ძირითადი საგნები.

3. Переносное значение — среда, окружение, в которых происходит к-л. явление; также Ф. помех, Ф. звуковой и т. д.

fond (франц.), background (англ.), Grund

Фондю — употребляется для обозначения одной из форм *sissonnes* и *battements*.

fondu (франц.).

Фоновой свет (кино) — создает на больших поверхностях рисованных декораций равномерно распределенную освещенность. Чаще он создается несколькими одинаковыми осветительными приборами рассеянного света, расположенными вблизи от освещаемой поверхности.

background illumination (англ.), *éclairage de couverte* (франц.), *Hintergrundbeleuchtung* (нем.), *luce di fondo* (итал.), *luz de fondo* (исп.).

Фонограмма — пленка или пластинка, на которой производится запись звуков для последующего воспроизведения. В звуковом кино Ф. записываются на ленточных звукозаписывающих устройствах — магнитной ленте, киноленте. Различают магнитную и оптическую фонограмму.

от греч. *phone* и *gramma*.

sound track (англ.), *bande sonore, partie sonore, piste sonore* (франц.), *Tonspur, Tonstreifen, Tonteil* (нем.), *colonna sonora* (итал.), *fonogramma* (исп.).

Фонограмма стереофоническая (кино) — многоканальная фонограмма, т. е. совокупность 2 или более фонограмм. Ф. с. получается при использовании для записи нескольких электрических отдельных звукозаписывающих устройств, работающих синхронно.

stereophonic sound track (англ.), *piste stéréophonique couloir* (франц.), *stereophonische Tonspur, stereophonische Tonstreifen* (нем.), *colona sonora stereoscopica* (итал.), *fonograma de cine en relieve* (исп.).

Фонограмма шумов, звуковых эффектов (кино) — записи, предназначенные для последующего воспроизведения в кинофильмах. Фонограммы записываются на магнитной ленте, киноленте.

effects track (англ.), *bande sonore* (франц.), *Geräuschtspur* (нем.), *colonna sonora, fonogramma* (итал.), *traza sonora, banda sonora* (исп.).

3. გადატანითი მნიშვნელობით — წრე, გარემოცვა, სადაც ხდება ესა თუ ის მოვლენა. აგრეთვე დაბრკოლებათა ფონი, ბგერათა ფონი და ა. შ.

(нем.), *fóndo* (итал.), *fondo* (исп.).

ფონდიუ — იხმარება *sissonnes* და *battements* ერთ-ერთი ფორმის აღსანიშნავად.

ფონის განათება (კინო) — ნახატი დეკორაციების ვრცელ ზედაპირზე ქმნის თანაბარ განათებას. იგი იქმნება სპირალ გაფანტული შუქის მქონე რამდენიმე ერთნაირი გამნათებელი აპარატურით, რომლებიც გასანათებელი ზედაპირის ახლოსაა განლაგებული.

background illumination (ანგლ.), *éclairage de couverte* (ფრანც.), *Hintergrundbeleuchtung* (ნემ.), *luce di fondo* (იტალ.), *luz de fondo* (ისპ.).

ფონოგრამა — ფირი ან ფირფიტა, რომელზეც ხდება ბგერათა ჩაწერა შემდგომი აღდგენისათვის. ხმოვან კინოში ფონოგრამა იწერება ბგერათაგადასმულ ფირზე — მაგნიტურ ფირზე ან კინოფირზე. განასხვავებენ მაგნიტურ და ოპტიკურ ფონოგრამებს.

სტერეოფონული ფონოგრამა (კინო) — მრავალარხიანი ფონოგრამა — ორი ან მეტი ფონოგრამების შეერთება. სტერეოფონული განათება მიიღება, ჩასაწერად გამოსაყენებლად რამდენიმე განცალკევებული ელექტრონული ხმის ჩამწერი მოწყობილობებისგან, რომლებიც სინქრონულად მუშაობენ.

ხმაურის, ხმოვანი ეფექტების ფონოგრამა (კინო) — ჩანაწერი, რომელიც შემდეგში უნდა გამოიყენონ კინოფილმში ხმაურის ან ხმოვანი ეფექტების სახით. ფონოგრამა იწერება მაგნიტურ ფირზე, კინოფირზე.

Фонотека — хранилище фонограмм различных звучаний и шумов (шум ветра, пение птиц, шум дождя и т. д.). Вместо специального музыкального озвучивания используются перезаписи фонограмм.

от *греч.* phone и theke.

phonotec, recordtec (*англ.*), phonothèque (*франц.*), Phonotek (*нем.*), discoteca (*итал.*), fonoteca (*исп.*).

Фонтан (*арх.*) — сооружение, служащее основанием или обрамлением для бьющих вверх или стекающих струй воды. Иногда водным струям придаются разнообразные формы, в композицию фонтанов вводятся орошаемые водой статуи и архитектурно-декоративные детали — колонны, обелиски, чаши, лестницы и т. д.

fontana (*итал.*, от *лат.* fontis), fontain (*англ.*), Springbrunnen (*нем.*), fuente, surtidor (*исп.*).

Фоны декоративные — живописные или фотографические изображения внешнего пространства, располагаемые за декорацией. При киносъемках изображение на Ф. д. совмещается с изображением объемных частей декорации, создавая впечатление единой перспективы.

backing (*англ.*), découverte (*франц.*), Hintergrunddeck (*нем.*), fondale (*итал.*), telón de fondo (*исп.*).

Фора — в итальянском театре возглас одобрения с требованием повторения (то же, что бис).

fōra (*итал.*).

Форганг (*цирк*) — занавес, отделяющий манеж от входа за кулисы.

Vorhang (*нем.*).

Фордершпрунг (*цирк*) — акробатический прыжок. Исполнитель, оторвавшись от земли, совершает полный оборот тела через голову. Выполняется с опорой на руки и голову, на прямые руки, на одну руку.

Vordersprung (*нем.*).

ფონოთეკა — სხვადასხვა ხმოვანებისა და ხმაურის ჩანაწერთა საცავი (ქარის ხმა, ჩიტების ქაკეკი, წვიმის ხმაური და ა. შ.). სპეციალური მუსიკალური გახმოვანების ნაცვლად ხშირად იშველებენ გადაწერად ფონოგრაფებს.

შადრევანი (არქიტ.) — ნიგებობა, რომელიც წარმოადგენს წყლის მაღლა ატყორცნილი ან ჩამდინარე ნაკადის ფუძეს ანდა მიჩარჩობას. ზოგჯერ სხვადასხვაგვარ ფორმებს აძლევენ: შადრევნის კომპოზიციაში ჩართულია წყლის ქველს ქვეშ მოქცეული ქანდაკებები და არქიტექტურულ-დეკორატიული ელემენტები: სვეტები, ობელისკები, თასები, კიბეები და ა. შ.

(*ანгл.*), fontaine, jet d'eau (*ფრანც.*), Fontäne,

დეკორატიული ფონი — გარეგანი სივრცის ფერწერული ან ფოტოგრაფიული გამოსახულება, რომელიც დეკორაციის უკან თავსდება. კინოგადღებისას დეკორატიული ფონის გამოსახულება დეკორაციების მოცულობით ნაწილებს შეერწყმის და ერთიანი პერსპექტივის შთაბეჭდილება იქმნება.

ფორა — იტალიურ თეატრში მკუთრებელთა განმეორების მოხვედელი მოწონების შემახლება (იგივეა რაც ბის).

ფორგანგი (ცირკი) — ფარდა, ჩამოფარებული მანეჟიდან კულასებში შესასვლელზე.

ფორდერშპრუნგი (ცირკი) — აკრობატული ხტომა. შემსრულებელი შეხტომისას ასრულებს სრულ ბრუნს თავდაყირა. სრულდება ხელებზე, ან თავზე, გამართულ ხელებზე ან ცალ ხელზე დაბჯენით.

Форма (иск.) — внутренняя организация, конкретная структура художественного произведения, которая создается при помощи специфических изобразительно-выразительных средств для выявления и воплощения определенной художественной идеи. Художественная форма произведений искусства многогранна. К ее основным элементам относятся: художественная идея, тема, фабула, сюжет, художественный язык, композиция, материальные изобразительные выразительные средства (композиция, слово, рифма, ритм, звукоintonация, гармония, цвет, колорит, линия, рисунок, светотень, объем, тектоника, па, мизансцена, киномонтаж и т. д.)

forma (лат.), form (англ.), forme (франц.),

Формализм — идеалистическое направление в буржуазной эстетике и искусстве, игнорирующее идейное содержание художественного произведения и придающее главное значение форме. Сущность Ф. состоит в отрыве искусства от действительности, от актуальных проблем общественной жизни, в проповеди безыдейности и бессодержательности искусства, в отрицании диалектического единства содержания и формы, социальной функции искусства.

formalism (англ.), formalisme (франц.), Formalismus (нем.), formalismo (итал.), formalismo, formilismo (исп.).

Форма плоскостная (арх.) — характеризуется относительным равенством величин по двум координатам при подчиненной (малой величине) третьей координаты. Наиболее типичное и предельное состояние плоскостной формы — квадрат, где измерения по двум координатам равны, а третья измерение предельно мало.

flat form (англ.), forme plan (франц.), Flachform (нем.), forma piana (итал.), form plano (исп.).

Формат кинофильма — размеры кадра на пленке, соотношение сторон кадра, от которых зависит качество изображения на экране. Пленки обычной ширины (35 мм) и особенно широкоформатные (70 мм) да-

ფორმა (ხელოვნ.) — მხატვრული ნაწარმოებს შიდა ორგანიზაცია, კონკრეტული სტრუქტურა, რომელიც ყალიბდება სპეციფიკური გამოხატვლ-გამომსახველი საშუალებების დახმარებით. განსაზღვრული მხატვრული იდეის გამოსააშკარაებლად და განსაზღვრულად. ხელოვნობის ნაწარმოებს მხატვრული ფორმა მრავალნაირია. მის ძირითად ელემენტებს განეუთვნებან: მხატვრული იდეა, თემა, ფაბულა, სიუჟეტი, მხატვრული ენა, კომპოზიცია, მატერიალური გამომხატველ-გამომსახველი საშუალებანი (კომპოზიცია, სიტყვა, რიჟმა, რიტმი, ბგერათა ინტონაცია, პარამონია, ფერი, კოლორიტი, ხაზი, ნახატი, შექვრდილი, მოცულობა. ტექტონიკა, პა, მიზანსცენა, კინომონტაჟი და ა. შ.).

Form (нем.), forma (итал.), forma (исп.)

ფორმალისმი — იდეალისტური მიმდინარეობა ბურჟუაზიულ ესთეტიკასა და ხელოვნებაში, რომელიც უკლებლყოფს მხატვრული ნაწარმოების იდეურ შინაარსს და მთავარ მნიშვნელობას ფორმას ანიჭებს. ფორმალისმის არსია ხელოვნების მოწყვეტა სინაქდელისაგან, საზოგადოებრივი ცხოვრების აქტუალურა პრობლემებისაგან, იგი ქადაგებს ხელოვნების უიდეობასა და უშინაარსობას, უარყოფს შინაარსისა და ფორმის დიალექტიკურ მთლიანობას.

სიბრტყიანი ფორმა (არქიტ.) — სისათრება სიღრმეა შედარებით ტოლობით ორა კოორდინატის მიხედვით, მესამე დაქვევდებაბრებულ (მკირე სიღრმის) კოორდინატის დროს. ყველაზე ტიპური და ზღვრული მდგომარეობა სიბრტყიანი ფორმისა არის კვადრატი, სადაც განზომილებანი ორი კოორდინატის მიხედვით ტოლია, ხოლო მესამე განზომილება უიღურესად მცირეა.

კინოფილმის ფორმატი — კადრის ზომები ფირზე, კადრის მხარეთა შეფარდება, რაზედაც დამოკიდებულია ეკრანზე გამოსახულების სარისხი. ჩვეულებრივი სიგანის (35 მმ) ფირი, განსაკუთრებით ყართოფორმატიანი (70 მმ) საშუალე-

ют возможность получить более естественное, выразительное изображение, вызывающее у зрителя чувство реальности демонстрируемых событий, а иногда и «эффект участия» и в них.

size of film (англ.), format de film (франц.), Filmformat (нем.), formato di film (итал.), formato de film (исп.).

Формы малые (арх.) — сооружения, оборудование и элементы внешнего благоустройства, дополняющие основную застройку. По функциональному назначению Ф. м. подразделяются на три основные группы:

1. Элементы декоративного убранства и монументальная скульптура. Эта группа включает декоративные фонтаны, бассейны, обелиски, триумфальные арки, монументы, памятники, мемориальные доски, вазы и т. д.

2. Беседки, теневые навесы, оборудованные детских игровых площадок и т. д., сооружаемые в парках, садах, скверах, на бульварах.

3. Кабины телефонов-автоматов, питьевые фонтанчики, стенки для афиш, опоры под свистильники наружного освещения, рекламные установки и т. д.

small form (англ.), forme petite (франц.), Kleinformen (нем.), forma piccola (итал.), forma pequena (исп.).

Фортепиано — струнный ударно-клавишный инструмент. Современное Ф. прошло долгий исторический путь развития от древнейшего однострунного «монохорда».

Современное Ф. имеет клавишную механику, снабжено 2 (или 3) педалями, нажатие правой педали удлиняет звучание струн; левая педаль приглушает звук.

Применение 3-й педали, усовершенствованной Генрихом Стенвесем (1797—1871), позволяет продлить звучание определенного звука независимо от последующего использования правой педали. Динамические и тембровые возможности многоголосного Ф. сделали его одним из ведущих сольных и аккомпанирующих инструментов.

pianoforte (итал.), piano (англ.), piano (франц.), Klavier (нем.), fortepiano (исп.).

ბან იძლევა მივიღოთ ეკრანზე ბუნებრივი, შთაბეჭედავი გამოსახულება, რაც მაყურებელს უქმნის მოუღწევების რეალობის გრძნობას, ზოგჯერ კი მაყურებელი განიცდის ე. წ. „მონაწილეობის ეფექტსაც“.

მცირე ფორმები (არქიტ.) — ნაკვობანი, მოწყობილობა და გარეგნულ ეთოლოგიკობის ელემენტები, რომლებიც ავსებენ ძირითად განაშენიანებას. ფუნქციური დანიშნულებით მცირე ფორმები იყოფა სამ ძირითად ჯგუფად:

1. დეკორატიული მორთულობის ელემენტები და მონუმენტური განაშენიანება. ამ ჯგუფში შედის დეკორატიული შადრევნები, აუზები, ობელისკები, სატრაუმო თაღები, მონუმენტები, ძეგლები, ღარნაყები და ა. შ.

2. ტალავები, საჩრდილობელი ფარდღლები. საბავშვო სათამაშო მოედნების მოწყობილობა და ა. შ., რომლებსაც დგამენ და აშენებენ პარკებში, ბაღებში, სკვერებში, ბულვარებზე.

3. ავტომატ-ტელეფონის ჭიხურები, წყლის დასალევი პატარა შადრევნები, სარეკლამო დანადგარები და ა. შ.

ფორტეპიანო — სიმებიანი დასარტყამი-კლავიშოანი საყარე. თანამედროვე ფორტეპიანომ ისტორიული განვითარების დიდი გზა განვლო უძველესი ერთსიმებიანი „მონოქორდადან“.

თანამედროვე ფ.-ს აქვს კლავიშების მექანიკა, აღჭურვილია 2 ან 3 პედალით: მარჯვენა პედალი დაჭერით სიმების ელერა ხანგრძლივდება, მარცხენა პედალი — პარკით აწმობს.

მესამე პედალი, რომელიც სრულყო ჰენრი სტენვეემი (1797—1871), აგრძელებს გარკვეული ბგერის ელერადობას, მარჯვენა პედალის შემდგომი მოქმედებისაგან დამოუკიდებლად. დანამიურმა და ტემბრულმა შესაძლებლობებმა მრავალსიმებიანი ფ. ერთ-ერთ წამყვან სოლო და თანხლებ საყარად აქცია.

Фотогеничность — специфическая кино-выразительность объектов съемки.

photogeny (*англ.*), photogénie (*франц.*), Photogenie (*нем.*), fotogenia (*итал.*), fotogènia (*исп.*).

Фотокерамика — рисунок, полученный путем специальных фотографических процессов, переносится на керамическое изделие, покрывается тонким слоем легкоплавкого флюса и закрепляется обжигом. В процессе обжига флюс дает сверху прочную стеклообразную пленку, предохраняющую снимок от атмосферных влияний.

photoceramics (*англ.*), photocéramique (*франц.*), Photokeramik (*нем.*), fotoceramica (*итал.*), fotocerámica (*исп.*).

Фотопортрет киноактера — фотографическое изображение киноактера, принимающего участие в фильме.

art still (*англ.*), portrait d'artiste (*франц.*), Bild eines Filmschauspielers (*нем.*), fotoritratto di attóre (*итал.*), fotoretrato de artista (*исп.*).

Фотореклама (фильма) — комплекты фотографий с изображениями наиболее интересных сцен из фильма, портретами ведущих актеров. Отпечатки Ф., обычно крупного формата, развешиваются в фойе или на стенах около кинотеатров и служат иллюстративным материалом, привлекающим внимание посетителей к анонсируемым фильмам.

publicity still (*англ.*), photographie de plateau (*франц.*), Standphoto, Werbephoto (*нем.*), foto publicitat' (*итал.*), foto reclama (*исп.*).

Фотосинтезатор звука — инструмент для создания и воспроизведения электронной музыки с помощью оптического ввода управляющих сигналов.

photosynthesator of sound (*англ.*), photosynthésator de son (*франц.*), Fotoschallsynthesator (*нем.*), fotosintezatore di suono (*итал.*), fotosintesator de sonido (*исп.*).

Фрамуга — верхняя (чаще неоткрываемая) часть окна или двери, помещаемая над створками.

framuga (*польск.*), skylight (*англ.*), jour à plomb (*франц.*), Oberlichtflügel (*нем.*), invetriata fissa (*итал.*), tragaluz (*исп.*).

Фотогенуроба — გადაღების ობიექტის სპეციფიკური კინოგამომსახველობა.

ფოტოკერამიკა — სპეციალური ფოტოგრაფიული პროცესებით მიღებული ნახატი გადააქვთ კერამიკულ ნაკეთობაზე, იფარება ადვილად დნობადი თხელი ფენით და მაგრდება გამოწვით. გამოწვის პროცესში ფლუსი იძლევა მტკიცე მინისებრ აპკს, რომელიც სურათს იცავს ატმოსფერული ზემოქმედებისაგან.

კინომსახიობის ფოტოპორტრეტი — ფილმში მონაწილე მსახიობის ფოტოგრაფიული გამოსახულება.

ფოტორეკლამა (ფილმისა) — კომპლექტი ფოტოსურათებისა, რომლებზედაც ასახულია ფილმის ყველაზე უფრო სინტერესო სცენები, წამყვანი მსახიობების პორტრეტები. ფოტორეკლამის ანაბეჭდები, ჩვეულებრივ დიდი ფორმატისა, კინოდარბაზის ფოიეში ან კინოთეატრის მახლობელ სტენდებზეა გამოფენილი, რათა მაყურებლის ყურადღება გაამახვილოს ანონსირებულ ფილმზე.

ბგერის ფოტოსინთეზატორები — ხელსაწყოები ელექტრონული მუსიკის შექმნისა და აღწარმოებისათვის მართვადი სიგნალების ოპტიკურა შემყვანის მეშვეობით.

ფრამუგა — კარ-ფანჯრების ალათების ზედა (უფრო ხშირად უძრავი) ნაწილი, რომელიც სადღეულებს ზემოთ თავსდება.

Франт, франты — польские бродячие актеры — народные потешники. Первое упоминание о Ф. относится к XIII в. В XVI в. Ф. создали свое профессиональное объединение. Выступления Ф. преследовались церковью.

Grant (польск.).

Франческа — см. Серветта.

Фраппе — употребляется для обозначения одной из форм батмана.

frappé (франц.).

Фреска — техника живописи красками с известью по свежей сырой штукатурке, которая при высыхании образует тончайшую, прозрачную пленку кристаллического углекислого кальция, закрепляющую краски. Смесь краски с известью гарантирует их органическую связь с сырой известковой штукатуркой, что, вместе с воздействием углекислого кальция, делает Ф. долговечной. Долговечность Ф. живописи была использована средневековым схоластическим мировоззрением для воплощения идеи «вечности» христианской религии. Ф. называется также произведение, выполненное в этой технике. Ф., позволяющая создавать монументальные произведения, органически связана с архитектурой. Кроме собственно Ф., известна с глубокой древности роспись по сухой штукатурке (аль секко).

affresco (итал.), fresco (англ.), fresque (франц.), Freske (нем.), fresco (исп.).

Фриз — 1. В архитектурных ордерах — средняя часть антаблемента, находящаяся между архитравом и карнизом. В дорическом ордере Ф. расчленяется на триглифы и метопы, в ионическом и коринфском ордерах заполняется сплошной лентой рельефов или остается пустым.

2. Декоративная, обычно окаймляющая полоса пола, стены, ковра и т. п.

frégio (итал.), frieze (англ.), frise (франц.), Fries (нем.), friso (исп.).

ფრანტი — პოლონელი მოხეტიალე მსახიობი — ხალხური მასხარა. ფრანტი პირველად ნახსენებია XIII საუკუნეში. XVI საუკ. ფრანტებმა შექმნეს პროფესიული გაერთიანება. ეკლესია მათ სასტიკად სდევნიდა.

ფრანჩესკინა — იხ. სერვეტა.

ფრაპე — იხმარება ბატმანის ერთ-ერთი ფორმის აღსანიშნავად.

ფრესკა — ფერწერის ტექნიკა კირნარევი საღებავებით ახალ, ტენიან კირიან ბათქაშზე, რომელიც გაშრობისას ქვნიის კრისტალურ ნახშირმყავა კალციუმის სიფრფინა აპკს და ამკრებს საღებავებს. საღებავებს კირთან შენარევი ტენიან კირიან ბათქაშთან მათი ორგანული შეკავშირების გარანტიას იძლევა, რაც ნახშირმყავა კალციუმის ზემოქმედებასთან ერთად, ფრესკას აქცევს მარადიულად. ფრესკული ფერწერის გამძლეობა შენაარევენობრივი სქოლასტიკური მსოფლმხედველობის მიერ გამოყენებული იყო ქრისტანული რელიგიის მარადიულობის იდეის განსახორციელებლად. ფრესკა ეწოდება აგრეთვე ამ ტექნიკით შესრულებულ ნაწარმოებს. ფრესკა, რომელიც საშუალებას იძლევა შეიქმნას მონუმენტური ნაწარმოები, ორგანულად დაკავშირებულია არქიტექტურასთან. გარდა საკუთრივ ფრესკისა, უძველესი დროიდან ცნობილი მოხატულობა შშრალ ბათქაშზე (იხ. ალ სეკო).

ფრიზი — 1. არქიტექტურულ ორდერებში ანტაბლემენტის შუა პორიზონტალური ნაწილი, რომელიც მოქცეულია არქიტრავსა და კარნიზს შორის. დორიულ ორდერში ფრიზი დანაწევრებულია ტრიგლიფებად და მეტოპებად, იონიურ და კორინთულ ორდერებში კი იკვება რელიეფის უწყვეტი არშოთ ან ცარილი რჩება.

2. იატაკის, კედლის, ხალჩის და ა. შ. შემომფარგლავი დეკორატიული ზოლი.

Фригийский лад (*муз.*) — мелодический лад, построенный по формуле: полутон-тен-тен-тен-полутон-тон-тон. Звукоряд Ф. лада отличается от звукоряда натурального минора более низкой II ступенью, с образующей с тоникой не большую, а малую, т. е. «фригийскую секунду». Ф. лад имеет от тоникой вверх все чистые и малые интервалы и является поэтому среди мелодических ладов наиболее устремленным вниз.

phrygius modus (*лат.*), phrigian mode (*англ.*), mode phrygien (*франц.*), phrigische Tonart (*нем.*), modo frigio (*итал.*), modo phrigio (*исп.*).

Фронтальное натурное освещение (*кино*) — солнце за камерой, тени падают от аппарата, вертикальные и горизонтальные поверхности освещены равномерно, свет «плоский», объемно-пластические формы и глубина пространства выявлены слабо.

direct naturel illumination (*англ.*), éclairage direct naturel (*франц.*), natürliche Frontalbelichtung (*нем.*), illuminazione frontale naturale (*итал.*), alumbrado frontero del natural (*исп.*).

Фронтальность — в изобразительном искусстве построение одной фигуры или целого ряда человеческих фигур лицом к зрителю, без ракурсов и строго вертикально.

frontal (*франц.*), frontal (*англ.*), Frontal (*нем.*), frontale (*итал.*), frontal (*исп.*).

Фронтиспис — рисунок, помещаемый в начале книги, рядом с титульным листом. В качестве Ф. обычно используются иллюстрации, передающая основную идею произведения.

frontispice, titre (*франц.*), title, full title, title page (*англ.*), Titelbild, Frontispiz (*нем.*), frontespizio (*итал.*), frontispicio, florón (*исп.*).

Фронтон (*арх.*) — верхняя, завершающая треугольная часть фасада здания, ограниченная двухскатной крышей и архитравом, а также подобное украшение над окнами или дверями.

fronton (*франц.*), fronton, pediment (*англ.*), Fronton, Frontinspitz, Giebel (*нем.*), frontone (*итал.*), frontón (*исп.*).

ფრიგიული კილო (*მუს.*) — მელოდოვრა კილო, აგებული შემდეგი ფორმულით: ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ტონი — ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი. ფრიგიული კილოს ბგერათა რიგი ნატურალურა მინორისაგან განსხვავდება უფრო დაბალი II საფეხურით, რომელიც ტონიკასთან ქმნის არა ღღ, არამედ პატარა. ე. წ. „ფრიგიულ სეკუნდს“. ფრიგიულ კილოს ტონიკიდან ზემოთ აქვს ყველა წმინდა და პატარა ინტერვალი და ამიტომ მელოდიურ კილოებს შორის იგი ყველაზე მეტად მიისწრაფის ქვემოთ.

ფრონტალური ნატურალური განათება (*კინო*) — მზე კამერის უკანაა: ჩრდილი ეცემა აპარატის წინ, ვერტიკალური და პორაზონტალური ზედაპირები თანაბრადაა განათებული, სინათლე „ბრტყელია“, სივრცის სიღრმე და მოცულობითი პლასტიკური ფორმები სუსტადაა გამოხატული.

ფრონტალურობა — სახით ხელოვნებაში ადა მანის ერთი ფიგურას ან ფიგურათა მოთლი მწკრივის აგება სახით მაყურებლისაყენ, რაკურსების გაგრეშე და ზუსტად ვერტიკალურ მდგომარეობაში.

ფრონტისპისი — წიგნის დასაწყისში, სატიტულო ფურცლის ვერდით მოთავსებული ნახატი. ფრონტისპისზე ჩვეულებრივ გამოიყენება ნაწარმოების ილუსტრაცია მისი ძირითადი იდეის გადმოსაცემად.

ფრონტონი (*არქიტ.*) — შენობის ფასადის ზემოთა, ჩვეულებრივ სამკუთხა ნაწილი, რომელიც შემოსაზღვრულია ორმხრივ დაქანებული სახურავითა და არქიტრავით, აგრეთვე ასეოივე სამკუთხედი ფანჯრის ან კარის თავზე.

Фронтпроекция — способ комбинированных съюмок, использующий проекцию на направленно-стражающий экран в качестве заднего фона снимаемой сцены.

frontprojection (англ.), **frontprojection** (франц.), **Frontprojektion** (нем.), **frontproie:zione** (итал.), **frontproyección** (исп.).

Фрэттандо — муз. термин, указывающий на поспешное, ускоренное исполнение.

fretlando (итал.).

Фуга — сложное многоголосное музыкальное произведение, являющееся высшей формой полифонии и основанное на проведении в разных голосах одной и той же темы. Ф. сформировалась в XVI—XVII вв. на основе предшествовавших ей полифонических форм (мотета, ричеркара, канцоны) и приобрела себе значение в I-й половине XVIII в. у Баха и Генделя. Ф. применяется и в современной музыке как самостоятельное произведение и как часть инструментальных циклов. Различают Ф. простые (на одну тему) и сложные (двойные — на 2, тройные — на 3 темы и т. д.), а также по числу голосов.

fuga (лат.), **fuga** (итал.), **fugue** (англ.), **fugue** (франц.), **Fuge** (нем.), **fuga** (исп.).

Фугато (муз.) — фугообразно изложенный раздел другой формы (напр., сонатного аллегро), близкий к экспозиция фуги. Изредка — самостоятельная пьеса.

fugato (итал.).

Фугетта (муз.) — небольшая фуга.

fughetta (итал.).

Фузвиль (цирк) — гимнастический трюк, выполняемый на турнике. Артист совершает полный оборот тела вокруг перекладины в согнутом положении с одновременным захватом его руками и опорой на ноги, после оборота он в согнутом положении перелетает на другой турник с приходом на ноги, затем захватывает гриф руками.

от лат. *fusus* и англ. *wheel*.

ფონტპროექცია — კომბინირებული გადაღების ხერხი, როდესაც მიმართულ-ამრეკავ ეკრანზე წარმოებული პროექცია გამოყენება გადასაღები სცენის უკანა ფონად.

ფრეტანდო — მუს. ტერმინი, რომელიც მოეთაუებს აჩქარებულ, გაშალებულ შესრულებას.

ფუგა — რთული, მრავალხმიანი მუსიკალური ნაწარმოები, პოლიფონიის უმაღლესი ფორმა, რომელიც ეწყობა ერთდროულად თემის გახარებას სხვადასხვა იმამი. ფუგა ჩამოყალიბდა XVI—XVII საუკუნეებში წინამორბედი პოლიფონიური ფორმების (მოტეტი, რიჩერკარი, კანცონა) საფუძველზე და განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა XVIII ს. I ნახევარში ბახის და ჰენდელის შემოქმედებაში. ფუგა, როგორც დამოუკიდებელი ნაწარმოების, ისე ინსტრუმენტული ციკლების ერთ-ერთი ნაწილის სახით, გამოიყენება თანამედროვე მუსიკაში. არსებობს ფუგებო მარტოვი (აგებული ერთ თემაზე) და რთელი (ორმაგი — 2 თემაზე, სამმაგი — 3 თემაზე და ა. შ.). ფუგებს ანსხვავებენ აგრეთვე ხმათა რაოდენობის მიხედვითაც.

ფუგატო (მუს.) — ფუგისებურად აგებული ნაკვეთი რაიმე სხვა ფორმის (მაგ., სონატურ ალერგროში) უახლოვდება ფუგის ექსპოზიციას.

ფუგათა — შეიძლება იყოს დამოუკიდებელი პიესა.

ფუგეტა (მუს.) — მცირე ფუგა.

ფუზვილი (ცირკი) — გინანტიკური ილუთი, შესრულებულია ღერძზე. მსახიობი ტრიალებს ღერძზე მოხრილი, ერთდროულად ხელებჩქიდებული და ფეხებზე დაყრდნობით. ბრუნის შემდეგ ისევ მოხრილ მდგომარეობაში გადაინაცულებს მეორე ღერძზე დახტება ფეხებზე და ჩაეკიდება ღერძს ხელებით.

Фундамент (*стр.*) — часть сооружения, преимущественно подземная или подводная, служащая его опорой. Ф. воспринимает нагрузки от сооружений и передает их через свою нижнюю поверхность (подшву) на естественное или искусственное основание.

fundamentum (*лат.*), foundation, footing (*англ.*), fondation (*франц.*), Fundament, Grundwerk (*нем.*), fondamento (*итал.*), fundacion, fundamento, cimiento (*исп.*).

Фундуки — древнегрузинский мужской танец с прыжками и другими хореографическими приемами.

fundruki (*груз.*).

Фундус — набор нормализованных строительных и архитектурных частей и деталей кинодекораций. Элементами Ф. являются щиты различных размеров (стенообразующий Ф.), двери, окна, помосты лестницы, колонны и другие узлы и детали декораций. Постройка кинодекораций полностью или частично заменяется сборкой ее из готовых блоков, узлов и деталей, соединяемых посредством «струбцин». Благодаря такой системе, соединения элементы Ф. не повреждаются при сборке и разборке кинодекораций и употребляются многократно.

от *лат.* fundus.

stage panel (*англ.*), panneau de plateau (*франц.*), Fundus (*нем.*), pannelo prefabbricato (*итал.*), panel de andanuo (*исп.*).

Фундусная панель — архитектурная, строительная часть кинодекораций.

stage panel (*англ.*), panneau de plateau (*франц.*), Dekorationsplatte (*нем.*), pannelo di fundus (*итал.*), panel de fundus (*исп.*).

Фунихореография (*цирк*) — искусство плясать на канате; акробатическое искусство.

от *лат.* funiculus и *греч.* choreiographo.

საძირკველი (*მშენ.*) — ნაგებობის ნაწილი, უმეტესად მიწისქვეშა ან წყალქვეშა, რომელიც მის საყრდენს წარმოადგენს. საძირკველი შენობისაგან მიღებულ დატვირთვას თავისი ქვედა ზედაპირის მეშვეობით გადასცემს ბუნებრივ ან ხელოვნურ ფუძეს.

ფუნდრუკი — არს მღერა ქანუკთა მკვირცხლეთა. ხლდომა, რბოლა, ქვათ გღება. მრავალრიგნი სხვანი. (ს. ს. ორბელიანი).

ფუნდუსი — კინოდეკორაციის გამზადებული სამშენებლო და არქიტექტურული ნაწილები და დეტალები ანაკრები. ფუნდუსის ელემენტებია სხვადასხვა ზომის ფარები (ყელის შემქმნელი ფუნდუსი), კარ-ფანჯარა, ფიკარნაგი, კიბესვეტი და დეკორაციის სხვა კვანძები და დეტალები. კინოდეკორაციის აგება (მთლიანად ან ნაწილობრივ) წარმოებს მზა ბლოკებით, კვანძებით და დეტალებით, რომლებიც ერთმანეთთან ერთდება ქაბრაკების მეშვეობით. ასეთი შეერთების საშუალებით ფუნდუსის ელემენტები არ ზიანდება კინოდეკორაციის აწყობისა და დამლისას და მრავალჯერადად გამოიყენება.

ფუნდუსური პანელი — კინოდეკორაციის არქიტექტურული, სამშენებლო ნაწილი.

ფუნჩორეოგრაფია (*ცირკი*) — თოქზე ცეკვის ხელოვნება. აკრობატული ხელოვნება.

Функциональная музыка — прикладное использование музыки на предприятиях с монотонной трудовой деятельностью.

functional music (*англ.*), musique fonctionnelle (*франц.*), funktionelle Musik (*нем.*), musica funzionale (*итал.*), música funcional (*исп.*).

Функции ладовые (муз.) — значение тонов лада, определяемое их ступеневым значением: I ступень является главным опорным звуком, тоникой; II и VII ступени, окружающие тоникку, называются вводными тонами (верхним и нижним); V ступень — доминанта, IV — субдоминанта, III, VI — медiantы (верхняя и нижняя). Чаще всего понятие Ф. применяется в гармонии, где каждый аккорд, в зависимости от местоположения в ладу, обладает соответствующим характером действия определенной ладовой Ф. Различают три гармонических Ф.: тоника (Т), доминанта (D), и субдоминанта (S). Помимо основных Ф., выражающих отношение аккордов к ладовому центру — тонике, в музыкальном движении возникают переменные функции, Ф., независимые от ритмического положения и последовательности аккордов.

mode function (*англ.*), mode fonctionnel (*франц.*), Tonart-Funktion (*нем.*), modo funzionale (*итал.*), modo funcional (*исп.*).

Функциональная светомузыка — то же самое, что функциональная музыка, применительно к светомузыке.

functional light-and-sound music (*англ.*), fonctionnel lumière et musique (*франц.*), funktionelle Lichtmusik (*нем.*), luce e musica funzionale (*итал.*), luz y música funcional (*исп.*).

Функциональная школа (муз.) — направление в теории музыки, разрабатывающее проблему функциональных связей в гармонии. Возникновение учения гармонических функций восходит к Ж. Ф. Рамо (1683—1764). В советском музыковедении теория функций получила дальнейшее развитие в теории переменных функций.

functional school (*англ.*), école fonctionnelle (*франц.*), funktionelle Schule (*нем.*), scuola funzionale (*итал.*), escuela funcional (*исп.*).

ფუნქციონალური მუსიკა — მუსიკის გამოყენებითი მოხმარება მონოტონური შრომის საწარმოებში.

კილოებრივი ფუნქციები (მუს.)—კილოს ტონების მნიშვნელობა, რომელიც განისაზღვრება მათი საფეხურებრივი მნიშვნელობით:

I საფეხური წარმოადგენს ძირითად საყრდენბეგრას, ტონიკას, II და VII საფეხურებს, რომლებითაც გარემოცულია ტონიკა, ეწოდება შემავალი ტონები (ზემო და ქვემო);

V საფეხური — დომინანტა, IV — სუბდომინანტა, III და VI — მედიანტები (ზემო და ქვემო).

ყველაზე ხშირად ფუნქციის ცნება გამოიყენება ჰარმონიაში, სადაც ყოველ აკორდს, კილოში მისი ადგილმდებარეობიდან გამომდინარე, გააჩნია განსაზღვრული კილოებრივი ფუნქციის შესაბამისი მოქმედების ხასიათი. განარჩევენ სამ ჰარმონიულ ფუნქციას: ტონიკურს (T), დომინანტურს (D) და სუბდომინანტურს (S). ძირითად ფუნქციებს გარდა, რომლებიც გამოსახევენ აკორდების დამოკიდებულებას კილოებრივი ცენტრის მიმართ, მუსიკაში წარმოიქმნება ცვლადი ფუნქციებიც, რომლებიც დამოკიდებულია აკორდების რიტმზე და მათ თანმიმდევრობაზე.

ფუნქციონალური შუქური მუსიკა — იგივე, რაც ფუნქციონალური მუსიკა, მხოლოდ შუქურ მუსიკასთან შეფარდებით.

ფუნქციონალური სკოლა (მუს.) — მიმდინარეობა მუსიკის თეორიაში, რომელიც სწავლობს ფუნქციონალური კავშირების პრობლემებს ჰარმონიაში. ამ სწავლების წარმოშობა დაკავშირებულია ე. ფ. რამოს (1683—1764) სახელთან. საბჭოთა მუსიკისპეცოდნეობაში ფუნქციების თეორიამ შემდგომი განვითარება პოვა ცვლადი ფუნქციების თეორიაში.

Фунесто — муз. термин, указывающий на скорбное, мрачное исполнение.

funesto (итал.).

Фуриант — один из популярных чешских народных танцев в 3-дольном размере или в чередовании с 3-дольным (2/4, 3/8). Живою, стремительный темп сменяется медленным, торжественным, движения польки чередуются с вальсированием.

furiant (чешск.).

Фуриозо (муз.) — страстное, бурное исполнение.

furioso (итал.).

Фурка — передвижная площадка в театре с заранее смонтированными на ней декорациями.

furca (лат.).

Фурор — шумный публичный успех, сопровождающийся бурным проявлением восторга.

furore (лат.), furore (англ.), fureur (франц.), Furore (нем.), furóre (итал.), sensación, furor (исп.).

Фуст — ствол, стержень колонны.

fusto (итал.), fust, trunk (англ.), fût de colonne (франц.), Schaft (нем.), fuste (de columna) (исп.).

Фус-сальто (цирк) — акробатический трюк: «верхний» партнер ставит ноги или одну ногу на сцепленные руки «нижнего» и, резко подброшенный, делает сальто.

Fußsalto (от нем. Fuß и итал. salto)

Футажный номер (кино) — определенная последовательность цифр за перфорацией киноплёнки, при помощи чего собирают негатив соответственно смонтированному позитивному изображению.

foot number, current number (англ.), numéro de foot, numéro d'ordre (франц.), Footnumber, Ordnungsnummer (нем.), numero di foot, numero secondo l'ordine (итал.), número de oot, número corriente (исп.).

ფუნესტო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მწუხარე, პირქვეშ შესრულებაზე.

ფურიანტი — ერთ-ერთი პოპულარული ჩეხური ხალხური ცეკვა სამწილად ზომში ან ორწილადი და სამწილადი (2/4, 3/8) ზომების მონაცვლობით. მკვირცხლი, სწრაფი ტემპი იცვლება ნელი, საზეიმო ტემპით, პოლკას მოძრაობებს ენაცვლება ვალსირება.

ფურიოზო (მუს.) — მგზნებარე, მშფოთარე შესრულება.

ფურკა — მოძრავი მოედანი (თეატრში), რომელზედაც წინასწარ განლაგებული და დამაგრებულია დეკორაციები.

ფურორი — საჯარო წარმატება, საზოგადოებრივი აღტიკება.

ფუსტი — სვეტის ტანი.

ფუს-სალტო (ციკრი) — აკრობატული ილეთი: „ზედა“ პარტნიორი დგება ორი ან ცალი ფეხით „ქვედას“ გადაკდობილ ხელებზე და ძლიერა ბიძგის შემდეგ პაერში აყეთებს სალტოს.

ფუტაჟის ნომერი (კინო) — ციფრების გარკვეული თანამიმდევრობა პერფორაციის გარეთ კინოფირზე, რომლის საშუალებით ხდება ნეგატივის აკრეფა დამონტაჟებული პოზიტიური გამოსახულების შესაბამისად.

Футеровка (арх.) — защитная внутренняя облицовка (из кирпичей или блоков, а также набивная) нагревательных печей, дымовых труб, ванн и др. Различают Ф. огнеупорные, основные, химически стойкие.

от нем. Futter.

Ausfütterung, Ausmauerung (нем.), lining (англ.), revêtement (франц.), rivestimento (итал.), revestimiento (исп.).

Футуризм — направление в литературе и искусстве в 10—20 гг. XX в. В Ф. нашли отражение резко различные политические тенденции — от профашистских идей (в Италии — Маринетти) до протеста против капиталистического строя (в России). Стремясь создать оригинальное «искусство будущего», футуристы отрицали культурное наследие прошлого, выступали противниками реализма. В литературе разрушали синтаксис. В изобразительных искусствах футуристы пришли к отказу от изобразительности.

от лат. futurum.

futurism (англ.), futurisme (франц.), Futurismus (нем.), futurismo (итал.), futurismo (исп.).

Фуэте — 1. Принадлежность виртуозного женского танца на пальцах, ряд последовательных туров на месте, причем работающая нога при каждом повороте продвигает rond de jambe en l'air на 45°, en dehors или en dedans, в зависимости от направления движения, и резко вытягивается в сторону во II позицию. Во многих кодах pas de deux исполняются 32 fouettes, т. е. 32 последовательных поворота: в «Лебедином озере», «Дон-Кихоте», и др.

2. Различные формы grand fouetté в основе которых тоже лежит поворот, но не полный, а на 1/4 или на 1/2 круга. Простейшая его форма — flic-flac и также battement divise en quarts.

fouetté (франц.).

აშონავი (არქიტ.) — შიგნითა დამცველი პერანგი (აგურით ან ბლოკებით ანდა სატენით მოპირკეთებელი) სახურებელი ღუმელის, საკვამლე მილის, აბაზანისა და ა. შ. განასხვავებენ ცეცხლგამძლე, ძირითად, ქიმიურად გამძლე აშონავებს.

ფუტერიზმი — მიმდინარეობა ლიტერატურაში და ხელოვნებაში, ჩაისახა XX საუკუნის 10—20-იან წლებში. ფუტერიზმში აღსახა მკვეთრად განსხვავებული პოლიტიკური ტენდენციება, დაწყებული პროფაშისტური იდეებით (იტალიაში — მარინეტი) და დამთავრებული კაპიტალისტური წყობილების წინააღმდეგ მიმართული პროტესტით (რუსეთი). ფუტერიზტები, ცდილობდნენ რა შეექმნათ ორიგინალური „ხელოვნება მომავლისა“, უარყოფდნენ წარსულის კულტურულ მემკვიდრეობას, ისინი ილაშქრებდნენ რეალობის წინააღმდეგ. ლიტერატურაში არღვევდნენ სინტაქსს. სახვით ხელოვნებაში გამოიხატებოდაც კი უარყოფა.

ფუეტე — 1. ვირტუოზული ქალთა ცეკვის ნაწილი, რიგი თანმიმდევრობითი ტურებისა ადგილზე, რომლის დროს მომუშავე ფეხი ყოველ ბურინის დროს აკეთებს rond de jambe en l'air 45°-ით, en dehors (გარეთ) en dedans (შიგნით) მოძრაობის მიმართულებს მიხედვით და მკვეთრად იკიბება გვერდზე II პოზიციაში. მრავალ pas de deux კოდაში სრულდება 32 fouettes ე. ი. 32 თანმიმდევრული ბრუნი: — „გედის ტბაში“, „ღონ კიხობში“ და სხვ.

2. grand fouetté-ს სხვადასხვა ფორმა, რომელსაც საფუძვლად უდევს აგრეთვე ბრუნი, მაგრამ არა სრული, არამედ 1/4 ან 1/2. მისი უმარტივესი ფორმა flic-ilac, აგრეთვე battement divise en quarts.

Фებრიმენტა — музыкальный термин, указывающий на возбужденное, лихорадочное исполнение.

febrimente (итал.).

Фэроче — муз. термин, указывающий на неистовое, необузданное исполнение.

feroce (итал.).

Фэрмаментэ — муз. термин, указывающий на уверенное, непоколебимое исполнение.

fermamente (итал.).

Фьяба — жанр итальянского театра и драматургии, полемически направленный против бытовой комедии. Яркая зрелищность, занимательное построение фабулы определили успех этих Ф., но постепенно пародийно-сатирическая направленность Ф. исчезла, ограничивалось значение масок, их импровизация, и скоро жанр утратил нонизму. За пределами Венеции он не получил распространения.

fiaba (итал.).

Хабанера — испанский народный танец-песня, возникшая на Кубе, позднее получила широкую популярность в Испании. Размер 2-дольный, темп медленный, ритм пунктирный, с акцентом на последней восьмой.

habanera (исп.).

Халлинг — норвежский мужской сольный танец умеренного движения в 2-дольном размере (2/4 или 6/8). Танцующие соревнуются в исполнении сложных фигур.

halling (норв.).

Ханамити — в японском театре Кабуки — помост, идущий от сцены через партер в глубь зрительного зала. Служит дополнительной сценической площадкой, используется для выхода и ухода актеров,

ფებრიმენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს აღვლევებულ, აღგზნებულ შესრულებას.

ფეროჩე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, გაშმაგებით, თავდაიწყევბით შესრულებას.

ფერმამენტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, ურყევე, თავდაჯერებულ შესრულებას.

ფიაბა — იტალური თეატრისა და დრამატურგის ეანრი, პოლემიკურად უპირისპირდებოდა ყოფით კომედიას. მკაფიო სანახაობითობამ, საინტერესო ფაბულამ განსაზღვრა ამ ფიაბების წარმატება, მაგრამ ფიაბის პარადიულ-სატირიული მიმართულება თანდათან გაქრა, შეიზღუდა ნიღბების მნიშვნელობა, მათი იმპროვიზაცია, და მერე ამ ეანრმა საერთოდ დაკარგა სიახლე. იგი საერთოდ არც კი გასცილებია ვენეციის საზღვრებს.

X

ჰაბანერა — ესპანური სალზური ცეკვა-სიმღერა. წარმოიშვა კუბაში, მოგვიანებით კი დღი პოპულარობა მოიპოვა ესპანეთში. სრულდება ორწილადი ზომით. ნელი ტექსთ. ჰაბანერას რიტმი გამოირჩევა პუნქტურული მატეალეპათ უკანასკნელ მერვედზე.

ჰალინგი — ნორვეგული მამაკაცთა სოლო ცეკვა ზომიერი მოძრაობით, ორწილად ზომში (2/4 ან 6/8). მოცეკვაეენი ერთმანეთს ეჯიბრებიან რთული ფიგურებს შესრულებამი.

ჰანამიტი — იაპონურ თეატრ კაბუკიში — ფიკარნაგი, რომელიც სცენადან დაწყებული, პარტერის გავლით, მაყურებელთა დარბაზის სიღრმისკენა გამართული. დამატებითი სასცენო მოედანია, რომელიც გამოიყენებოდა მსახიობთა

ა დასეჲ დღა იშოლენი ნანბოლეს ზანი-
ტელნი სენი. ვ დალნიშემ, ვ ცელაჲ
ეკონომიი მესა, ით თაკოი სლოჲნი სის-
ტემი ითკალის. ვ სოვრემენი თეატრე
კაბუკი იბჲაჲლენ თოლკო იშოლენი X.
იოტორი იშოლენი ვ ევროპეისკო თეატრე,
თ. კ. იოტორი დღა ვიშოლენი რაჲ-
იბოტრანი მისანსენი.

hanamiti (японск.).

Характеристическая кривая (кино) —
გრაფიკიკო იბოტრანი ნა სპეციალ-
იო სენსიტომეტრიკო ბლანკი ვიშოლენი
მეჲჲ იოტორიკო სლოტნიჲნი იშოლენი
იბოტრანი ლოგარითმიჲნი ექსპო-
ზიციი. ექსპოზირანი იბოტრანი ს ცელი
იშოლენი X. კ. იშოლენი ნა იბოტრანი —
სენსიტომეტრე, ა იშოლენი იოტორიკო
სლოტნიჲნი ნა დრუგო იბოტრანი—დენ-
სიტომეტრე.

X. კ. დღა ვიშოლენი იშოლენი
იშოლენი ზანიჲნი იშოლენი სენსიტომეტრი-
კო სლოტნიჲნი დღა დანიი იბოტრანი: სლო-
ტორიკო სლოტნიჲნი, კონტრასტი, შიროტი,
იშოლენი ვიუალი, ბალანსი ცელნიჲნი
იშოლენი თ. დ. X. კ. იშოლენი ვ სენსიტომეტრი-
ნი ექსპოზიციი.

characteristical curve (англ.), courbe caractéristique (франц.), Schwärzungs kurve, Charakteristische Kurve (нем.), curva caratteristica (итал.), curva caratteristica (исп.).

Характерный танец — ვიდი სენიკიკო
იბოტრანი. ვ ბალეტე XVIII იშოლენი XIX
იშოლენი იშოლენი ვიშოლენი სლოტნიჲნი
X. თ. იშოლენი იშოლენი სლოტნიჲნი
იშოლენი იშოლენი სლოტნიჲნი. ვიშოლენი
იშოლენი თ. ნ. რომანტიკიკო ბალეტე. ვიშოლენი
იშოლენი აკადემიკიკო სლოტნიჲნი X. თ.,
იშოლენი იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი
იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი. X. თ.
იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი,
ნო იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი
იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი.

danse de caractère (франц.), character dance (англ.), Charaktertanz (нем.), ballo caratteristico (итал.), danza, baile caracteristico (исп.).

გამოსელისა და გასვლისათვის, აგრეთვე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სცენების წარმოსადგენად. ხანამიტო ევროპის თეატრებშიც გვხვდება, ენაიდან ფიციანიგო მიზანსცენების გამრავალფეროვნების საშუალებას იძლევა. შემდეგში, ადგილის მომჭირნობის მიზნით, ამ რთულ სისტემას აღარ იყენებდნენ, თანამედროვე კაბუკის თეატრში სავალდებულოა მხოლოდ ძირითადი ხანამიტო.

მახასიათებელი მრუდი — გრაფიკიკო გამოხატულება სპეციალურ სენსიტომეტრულ ბლანკზე დამოკიდებულებისა ვიშოლენი იშოლენი სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი და ექსპოზიციის ლოგარითმებს შორის. იშოლენი ექსპოზირანი მახასიათებელი მრუდის მისაღებად წარმოებს ხელსაწყოზე, რომელსაც სენსიტომეტრი ეწოდება, ხოლო სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი ათვლა ხდება სხვა ხელსაწყოზე — დენსიტომეტრზე. მახასიათებელი მრუდით შესაძლებელია მოცეჲლი იშოლენი სენსიტომეტრული ძირითადი სლოტნიჲნი რიცხობრივი მნიშვნელობებით გამოსახვა: როგორცაა სლოტნიჲნი სლოტნიჲნი, კონტრასტი, ვიუალი ანუ ბუნდოვნება, ექსპოზიციის ინტერვალი. ფერადი ფერების ბალანსის შეფარდებები და სხვ. მახასიათებელი მრუდს იყენებენ სენსიტომეტრიაში და ექსპონომეტრიაში.

სახასიათო ცეკვა — სცენური ცეკვის ერთ-ერთი სახე. XVIII ს.-XIX ს.-ის დასაწყისის ბალეტში სახასიათო ცეკვის გამოხატულებული ხერხების დახმარებით იქმნებოდა ყოფითი პერსონაჲების პარტიკები. შემდგომში სახასიათო ცეკვა ეწოდა სტილიზებულ ეროვნულ ცეკვებს, რომლებიც შევიდა ე. წ. რომანტიკულ ბალეტში. გამოემთავდა სახასიათო ცეკვის აკადემიკური ტიპი, რომლის საფუძველს წარმოადგენდა კლასიკური ცეკვის მაღალი პროფესიული ტექნიკის გამოყენება. სახასიათო ცეკვა ფართოდ გამოიყენება საბჭოთა ბალეტში, სადაც ხალხური ცეკვები შეთავსებულა კლასიკური ცეკვის ელემენტებთან. მაგრამ ამასთანავე ინარჩუნებენ თავიანთ ეროვნულ სახასიათს, ქორეოგრაფიულ თავისებურებებს.

Хардиорда — разновидность древнегрузинского мужского танца «фундруки». Танец с боковыми движениями. Исполняется в настоящее время под названием «гандагана».

chardiorda (груз.).

Хард-рок — синтез двух направлений «тяжелой музыки» (heavy music) и «нового белого блюза».

hard-rock (англ.).

Хейрономия (муз.) — старинный способ управления хором при помощи системы условных жестов рук и движений пальцев; используя также мимику и движения головы, дирижер хора (хормейстер) указывает метр, ритм, направление мелодии (вверх, вниз). Х. была связана с системой записи вокальной музыки «невмами».

cheironomia (греч.), cheironomic (англ.), chironomia (итал.), quironomia (исп.).

Хеловант-мтавари — в XI—XII вв. в Грузии, помимо преподавателей пения, имелся еще «хеловант-мтавари» — «правитель искусств», сочинявший церковные мелодии.

khelovant-mtavari (груз.).

Хеппенинг — экспериментальный жанр современного театрального искусства, сознательно использующий акцент на импровизации, с развитием этого «управляемого случая» действия, в основном, по законам театра абсурда.

happening (англ.).

Хидобани — особого вида грузинский ларец с орламентальной резьбой.

khidobani (груз.).

Химера (арх.) — в средневековом искусстве скульптурное изображение фантастического чудовища, олицетворяющего пороки, темные силы и т. п., и составляю-

ხარდიორდა — ძველქართული მამაკაცთა ცეკვა „ფუნდრუკის“ სახესხვაობა; ცეკვა გვერდული მოძრაობებით. ახლაც სრულდება „ვანდაგანას“ სახელწოდებით.

ჰარდ-როკი — ორი მიზღვარეობის — „ძიმე მუსიკის“ (heavy music) და „ახალი თეთრი ბლუზის“ სინთეზი.

ხეირონომია (მუს.) — გუნდს მართვის ძველბერძენი მეთოდი: ხელების და თითების მოძრაობის, პირობითი ეესტების, თავის მოძრაობას და მიმიკის მეშვეობით ღირიეროი (ქორმაისტერი) გუნდს მიუთითებდა ნეტრს, რიტმს, მელოდიის მიმართულებას (აღმაჯალო, დამაჯალო). პ. დაკემირებული იყო ვოკალური მუსიკის „ნეემებით“ ჩაწერის სისტემასთან.

cheironomie (ფრანც.), Cheironomie (ნემ.),

ხელოვანთმთავარი — XI—XII საუკ. საქართველოში გარდა სიმღერის მასწავლებლისა, არსებობდა აგრეთვე ხელოვანთმთავარი, რომელიც თხზავდა საეკლესიო მელოდიებს.

ხეპენინგი — თანამედროვე თეატრალური ხელოვნების ექსპერიმენტული ეანრი, რომელშიც საგანგებოდ აქცენტარებულია იმპროვიზაცია, „შემთხვევითობით წარმართული“ მოქმედების განვითარება, ძირითადად აბსურდის თეატრის კანონების მიხედვით.

ხიდობანი — განსაკუთრებული სახის ქართული მოჩუქურთმებული სკივირი.

ხიშერა (არქიტ.) — შუა საუკუნეების ხელოვნებაში ფანტასტიკური ურჩხულის სკულპტურული გამოსახულება, რომელიც განასახიერებს მანკიერებას, შავბნელ ძალებს და ა. შ. იყენებდნენ

шее часть скульптурного убранства готических соборов.

გოტიკური ტაძრის სკულპტურულ მორთულობად.

chimaira (გრეც.), chimera (ანგლ.), chimère (ფრანც.), Chimära (ნემ.), chimera (იტალ.), quimera (исп.).

Хиропласт (муз.) — аппарат для механического регулирования положения рук и техники пальцев пианиста. Изобретен в 1816 г. Ж. Б. Ложье. Применялся в ф-п педагогике 1-й пол. XIX в.

ჰიროპლასტი (მუს.) — აპარატი პიანისტის ხელების მდგომარეობის და თათების ტექნიკის მექანიკური რეგულირებისათვის. გამოგონილია 1816 წ. თ. ლოჟიეს მიერ. გამოიყენებოდა საფორტეპიანო პედაგოგიაში XIX ს. I ნახევარში.

chirplastes (გრეც.).

Хитон — древнегреческая одежда догомеровских времен. В современном театре превратилась в танцевальную униформу, которая использовалась также в качестве репетиционного костюма. Теперь встречается главным образом, в балетах на исторические темы.

ჰიტონი — პომეროსაძელო დროის ძველბერძნული ტანსაცმელი. თანამედროვე თეატრში იქცა საცეკვაო უნიფორმად, რომელიც გამოიყენებოდა, როგორც სარეპეტიციო ტანსაცმელი. ახლა ემეტება ისტორიულ თემაზე დადგმულ საბალეტო წარმოდგენებში გვხვდება.

hyton (გრეც.), tunic (ანგლ.), tunique (ფრანც.), Chiton, Tunika (ნემ.), chitone (იტალ.), quitón (lúnica) (исп.).

Хлопушка (кино) — приспособление, облегчающее синхронизацию изображения и звука при монтаже фильмов. Начинная синхронную съемку, в кадр вводят Х. и по сигналу режиссера производят хлопок, который записывается на фонограмме.

ტაკუნა (კინო) — მარტივი ხელსაწყო. რომელიც ფილმის მონტაჟის დროს აადვილებს გამოსახულების და ხმის თანხედრობას (სინქრონიზაციას). სანქრონული გადაღების დაწყებისას ტაკუნა კადრშია და რეჟისორის მიითთებით ხელსაწყოს ატაკუნებენ. ტაკუნა იწერება ფონოგრამაზე. შემდგომში იძებნება (ჩვეულებრივად პოზიტურში) პირველი კადრი, სადაც ტაკუნა მთლიანად „დაკეტილია“ და გადახაზავენ ამ კადრს ჯვარედინად. მორჩენება ავტომატურ მაგნიტურ ფირზე (ფონოგრამაზე) ის ადვილი, სადაც ისწის ტაკუნა და მასაც ჯვრით აღნიშნავენ. ამ ორი ნიშნის შეთავსებით შიილება გამოსახულების და ხმის სრული სინქრონიზაცია. ასეთ ნიშნებს სინქრონულ ჯვრებს უწოდებენ. დღეს, გამოსახულების და ფონოგრამის სინქრონიზაცია პროფესიულ კინოგადაღების დროს ხდება ავტომატურად ე. წ. პილოტონის საშუალებით, ელექტრომაგნიტური მოწყობილობით, რომელიც აკავშირებს სინქრონულ კამერას მაგნიტოფონთან.

Проверяя кадры со снятой Х., отыскивают первый кадр полностью «замкнутой» хлопушки и на нем делают отметки креста. Затем отыскивают на магнитной ленте звук хлопка и наносят на ленту и позитив изображения кресты (синхронные отметки).

На сегодняшний день в профессиональной кинематографии синхронизация изображения и звука происходит автоматически посредством электро-магнитной установки — пилотона, связывающего синхронную камеру с магнитофоном.

clapper (ანგლ.), claquette (ფრანც.), Klappe (ნემ.), battimano (იტალ.), chasquido (исп.).

Хондо — 1. Испанская песня, экспрессивная, богато вокализованная и украшенная мелизмами мелодия импровизационного характера, сопровождаемая выкриками слушателей (*iolé!*). Пенне сопровождает одна или несколько гитар.

2. Манера исполнения (букв. «глубинное пенне»).

cante jondo (исп.).

Хор (*арх.*) — в раннехристианских культовых сооружениях пространство перед главным алтарем, где помещался хор псвчих; позднее в западноевропейских странах X. стала называться вся восточная (алтарная) часть церковного здания.

choir (англ.), chœur (франц.), Chor (нем.),

Хор (*театр*) — 1. Обязательный коллективный участник древне-греческого спектакля (V в. до н. э.). Происхождение древнегреческой драмы из обрядовых хоровых песен, исполнявшихся на сельских празднествах в честь бога Диониса, определяло участие хора в качестве действующего лица. Древнегреческая драма была основана на чередовании речевых и хоровых партий: «парод», «стасим» иногда «коммос» и «эксо» — в трагедии, «парабасса» — в комедии. Непосредственную подготовку X. к выступлению осуществлял хородидаскал.

Роль X. в древнегреческой трагедии связана с ее общенародным характером: X. был призван выражать отношение зрителей к событиям пьесы, служить своеобразным «гласом народа».

2. Певческий коллектив, исполняющий вокальную музыку. По составу голосов X. бывают однородные (женские, мужские, детские) и смешанные, т. е. состоящие из всех или же нескольких указанных голосов.

choros (греч.), chorus, choir (англ.), Chor (нем.), còro (итал.), chœur (франц.), coro

ხონდო — 1. — ესპანური სიმღერა, იმპროვიზაციული ხასიათის ექსპრესიული, მდიდრულად ვოკალიზებული და მელიზმებით შემკული მელოდია, რომელსაც თან სდევს მსმენელთა შეძახილები (iolé!). სიმღერას თანსდევს უწყვეს ერთი ან რამდენიმე გიტარა.

2. შესრულების მანერა (სიტყვა სიტყვით ნიშნავს „ღრმა სიმღერას“).

ქორო (არქიტ.) — ადრეკრისტიანულ საეკლესიო ნაგებობებში ადგილი მთავარი საკურთხევის წინ, სადაც მოთავსებული იყო მომღერალთა გუნდი. მოგვიანებით, დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, ქოროდ იწოდებოდა საეკლესიო ნაგებობის მთელი აღმოსავლეთი (საკურთხეველი) ნაწილი.

choro (იტალ.), coro (исп.).

ქორო (თეატ.) — 1. ძველბერძნული სპექტაკლების უცილობელი კოლექტიური მონაწილე (ძვ. წ. V საუკ.). ვინაიდან ძველბერძნულ დრამას საფუძვლად ედო საწესჩვეულებო გუნდური სიმღერები, რომლებიც სოფლურ დღესასწაულებზე სრულდებოდა ღმერთ დიონისეს პატივსაცემად, ამან განსაზღვრა სპექტაკლში ქოროს მოქმედ პირად მონაწილეობა. ძველბერძნული დრამა დამყარებული იყო სალაპარაკო და ქოროს პარტიების მონაცვლეობაზე: ტრაგედიებში — „პაროდ“, „სტასიმი“, ზოგჯერ „კომოსი“ და „ექსოდი“, კომედიაში „პარაბასა“. ქოროს გაოსვლას უშუალოდ ამზადებდა ქორო დიდსკალი. ქოროს როლს ძველბერძნულ ტრაგედიაში განაპირობებდა მისი საერთო სახალხო ხასიათი: ქოროს უნდა გამოეხატა მაყურებელთა დამოკიდებულება პიესის მოვლენებთან, იგი „ამ ხალხისა“ უნდა ყოფილიყო.

2. გუნდი, მომღერალი კოლექტივი, რომელიც ასრულებს ვოკალურ მუსიკას. ხმების შემადგენლობის მიხედვით, გუნდი შეიძლება იყოს ერთგვაროვანი (ქალთა, მამაკაცთა, ბავშვების) ან შერეული, ე. ი. შედგებოდეს ყველა ან რამდენიმე ზემოაღნიშნული ხმისაგან.

Хора — молдавский и румынский народный танец, хороводный, медленного движения в размере иногда 2/4, 6/8. Характер танца спокойный, плавный.

hora (молд.).

Хоревт — участник хора в древнегреческой трагедии и комедии, являющийся иногда не только певцом, но и танцором.

khorevtus (греч.).

Хордофоны — общее наименование группы музыкальных инструментов, у которых источником звука является струна.

от греч. chorde и phoni.

chordophons (англ.), chordophons (франц.), Chordophone (нем.), cordofoni (итал.), cordofones (исп.).

Хорег — богатый гражданин в Афинах (V—IV вв до н. э.), которому государство поручало почетную обязанность (хорегию) — составление хора и оплату его участников, костюмов и т. п. Х. принимал участие в драматическом состязании, наряду с драматургом, первым актером; победителям Х. также присуждалась награда.

khoregos (греч.).

Хореография — первоначально этот термин обозначал запись танца. Затем под ним стали понимать искусство сочинять танцы и балеты, а в конце XIX — начале XX вв. — танцевальное искусство в целом, а под хореографом — балетмейстера, постановщика танцев и балетов.

choreography (англ. от греч. choreia — танец graphō — пишу), Choreographie (нем.), coreografía (итал.), coreografía (исп.).

Хорнады — термин испанского средневекового происхождения, обозначающий акты театральной пьесы. Испанская драма членилась на пять актов, хорнад.

jornada (исп.).

ზორა — მოლდავერი და რუმინელი ხალხური საფერხულო ცეკვა ნელი მოძრაობით. ზოგჯერ 2/4, 6/8 ზომით. მშვიდი, ნარნარი ხასიათის.

ქორევი — ქოროს მონაწილე ძველებრძნულ ტრაგედიასა და კომედიაში, ზოგჯერ არა მარტო მომღერალი, არამედ მოცეკვავეც.

ქორდოფონები — სამუსიკო საკრავების იმ ჯგუფის საერთო სახელწოდება, რომელთა ბგერის წყაროს სიმი წარმოადგენს.

ქორეგი — მდიდარი მოქალაქე ათენში (V—IV საუკ. ძვ. წ. ა.), რომელსაც სახელმწიფო აკისრებდა საპატრო მოვალეობას (ქორეგიას) — ქოროს შედგენას, მისი წევრებისათვის ტანსაცმლისა და სხვ. საზღაურის გადახდას, ქორეგი მონაწილეობდა დრამატულ შეჯიბრში დრამატურგთან და მთავარი როლის შემსრულებელ მსახიობთან ერთად. გამარჯვებულებს ქორეგი ჭილდოს უბდიდა.

ქორეოგრაფია — თავდაპირველად ეს ტერმინი აღნიშნავდა ცეკვის ჩაწერას. შემდგომში იგი იხმარებოდა ცეკვის ან ბალეტის შეთხზვის ხელოვნების მნიშვნელობით. XIX ს.-ის ბოლოსა და XX ს.-ის დასაწყისიდან კი ქორეოგრაფია ეწოდა საცეკვაო ხელოვნებას მთლიანად, ხოლო ქორეოგრაფი — ბალეტმაისტერს, ცეკვებისა და ბალეტების დამდგმელს.

ზორნადი — ტერმინი (წარმოიშვა შუა საუკუნეებში), რომელიც აღნიშნავს თეატრალური-პიესის მოქმედებებს. ესპანური დრამა იყოფოდა ხუთ მოქმედებად ანუ ზორნადად.

Хорони — грузинский военный танец (см. Хоруми).

khogoni (груз.).

Хорипайл (хореогр.) — старинный английский народный танец, исполнявшийся под аккомпанемент хорипайпа (английский народный духовой инструмент, близкий волынке). Музыкальный размер 2/4 или 4/4.

hornpipe (англ.).

Хоро — болгарский народный танец, хороводный, в разных размерах (2/4, 5/16, 7/16, 9/16, 11/16). Х. делится на быстрые и медленные.

horo (болг.).

Хоруми — грузинский (гурийско-аджарский) танец. Музыкальный размер 5/8, темп средний, форма исполнения четырехчастная. Исполняется нечетным количеством мужчин под аккомпанемент народных музыкальных инструментов: доли (барабан) и чибони (род волынки). Х. носит воинственный характер. Осторожные, крадущиеся движения чередуются со стремительными.

khogumi (груз.).

Хоры (арх.) — верхняя открытая галерея, балкон внутри парадного зала или церковного здания. На Х. обычно размещаются музыканты, певчие, орган. В церковных зданиях Х. предназначались также для представителей высших слоев общества.

от греч. choros.

gallery (англ.), galerie, chœur (франц.), Empore, Balkon (нем.), galleria, cantoria (итал.), galeria, coro (исп.).

Хота — испанский народный танец быстрого движения в 3-дольном размере. Хота сопровождается шелканьем кастаньет, пением, игрой на гитаре, мандолине. Мелодия Х. использована композиторами.

jota (исп.).

ხორონი — ქართული სამხედრო ცეკვა. (იხ. ხორუმე).

ჰორნპაიპი-ი (ქორეოგრ.) — ძველებური ინგლისური ხალხური ცეკვა, რომელიც სრულდება პორნპაიპის (ინგლისური ხალხური ჩასაბები საკრავი, უახლოვდება სტივისს) თანხლებით. მუსიკალური ზომა 2/4 ან 4/4.

ხორო — ბულგარული ხალხური საფერხულო ცეკვა სხვადასხვა ზომით (2/4, 5/16, 7/16, 9/16, 11/16). შეიძლება იყოს სწრაფი და ნელი.

ხორუმე — ქართული (აქართლ-გურული) ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა — 5/8, ტემპი — ზომიერი, ფორმა ოთხნაწილიანია, ასრულებს. კენტი რაოდენობის მამაკაცთა ჯგუფი ხალხური სამუსიკო საკრავების — დოლის და კიბონის თანხლებით. ხორუმე საომარი ხასიათისაა. ფრთხილ, მიპარვით მოძრაობებს ენაცვლება სწრაფი სვლები.

პატრონიკე (არქიტ.) — ზედა ღია გალერეა, აივანი საზეიმო დარბაზში ან ტაძარში. პატრონიკე ჩვეულებრივ განკუთვნილია დამკრეულების, მომღერლების, ორგანოსათვის. ტაძრის პატრონიკე აგრეთვე განკუთვნილი იყო საზოგადოების მაღალი ფენების წარმომადგენლებისათვისაც.

ხოტა — ცოცხალი, ტემპერამენტული ხასიათის ესპანური ხალხური ცეკვა სწრაფი მოძრაობით, სამწილად ზომით. ხოტა სრულდება კასტანეტების ტყაცუნით სიმღერის ან გიტარისა და მანდოლინის თანხლებით. ხოტას მელოდია გამოყენებული აქვთ კომპოზიტორებს.

Храм — культовое сооружение, предназначенное для совершения богослужений и религиозных обрядов.

ტაძარი — საკულტო ნაგებობა ღვთის მსახურებისა და რელიგიურ წეს-ჩვეულებათა შესასრულებლად.

temple (*англ.*), temple (*франц.*), Tempel (*нем.*), tempio (*итал.*), templo (*исп.*).

Храм базиликальный — тип некупольного церковного сооружения в христианской архитектуре, для которого характерным является деление на продольные нефы, разделенные рядами столбов и колонн. Над боковыми нефами часто сооружались галереи — эмпоры или трифорнии.

ბაზილიკური ტაძარი — უკუშბათო ტიპის საკულტო ნაგებობა ქრისტიანულ არქიტექტურაში. მისთვის დამახასიათებელია დაყოფა სიგრძეზე ნაგებად ბოძების და სვეტების რიგებით. გვერდის ნაგების თავზე სშირად აგებულია პატრონიყე.

basilikos (*греч.*).

Храм в антах, антовый храм (арх.) — древнейший тип храма, имеющий монументальный вход, акцентированный двумя колоннами в антах и фронтоном. Древние храмы ставились в священной роще. Боковые стены и задний, неоформленный глухой торец храма в антах, стоявшего среди деревьев священной рощи, не были видны и их не надо было декорировать.

ანტიანი ტაძარი (არქიტ.) — უძველესი ტაძრის სახე, რომელსაც მონუმენტური, ანტიკის შორს მოთავსებული ორი სვეტითა და ფრონტონით ხაზგასმული შესასვლელი აქვს. ძველი ტაძრები შენდებოდა წმინდა კალაში. გვერდითი კედლები და ანტიანი ტაძრის უკანა გაუფორმებელი ყრუ განივი კედელი, რომელიც აღმართული იყო წმინდა კალაის ხეებს შორის, არ ჩანდა და მისი შემკობა საჭირო არ იყო.

templum in antlis (*англ.*), temple à antes (*франц.*), Antentempel (*нем.*), tempio in antlis (*итал.*), templo in antlis (*исп.*).

Храм, периптер — античный храм, окруженный со всех сторон колоннадой, портиком.

პერიპტერული ტაძარი, პერიპტერი — ანტიკური ტაძარი, რომელიც ოთხივე მხრივ კოლონადითაა გარშემორტყმული.

peripteron (*греч.*), peripteral temple (*англ.*), temple periptère (*франц.*), Peripteraltempel (*нем.*), tempio periptero (*итал.*), templo periptero (*исп.*).

Храм пещерный (арх.) — храм, высеченный в скале (напр., Вардзия в Южной Грузии).

გამოკვაბული ტაძაროსი (არქიტ.) — კლდეში გამოკვეთილი ტაძარი (მაგ.: ვარძია, სამბრ. საქართველოში).

hypogeum temple (*англ.*), hypogée (*франц.*), Grottentempel, Felsentempel (*нем.*), tempio cavernicolo (*итал.*), templo hipogeo (*исп.*).

Храм простильный (арх.) — тип античного храма с колоннами только со стороны одного переднего фасада.

პროსტილური ტაძარი (არქიტ.) — ანტიკური ტაძრის ტიპი, რომელშიც სვეტები მოთავსებულია მხოლოდ ერთ-წინა ფასადის მხარეს.

prostyle temple (ანგლ.), temple prostile (ფრანც.), Prostylos (ნემ.), tempio prostilo (იტალ.), templo prostilo (исп.).

Христианское искусство — условный термин, иногда определяющий искусство, христианское по тематике и церковное по характеру. В дореволюционной науке термин Х. и. употреблялся как синоним культового искусства стран с христианским вероисповеданием, в основном, имея в виду эпоху феодального строя.

christian art (ანგლ.), art chrétien (ფრანც.), christliche Kunst (ნემ.), arte cristiano (იტალ.), arte cristiano (исп.).

Хроматизм (муз.) — полутоновое изменение диатонической ступени лада. Обозначается знаком альтерации — диезом или бемолем. В узком смысле под Х. подразумевается непосредственное изменение звука в одном голосе в отличие от альтерации — более широкого понятия, включающего также сочетание или сопоставление различных звуков данной ступени в разных голосах. Обогащая звуковую красочность гармонии, Х. ведет к модуляции (модуляционная альтерация) или к обострению ладовых тяготений и вообще мелодических связей аккордов (ладовая альтерация).

chromatismos (греч.), chromatism (англ.), chromatisme, caractère chromatique (ფრანც.), Chromatik (ნემ.), cromatismo (იტალ.), cromatismo (исп.).

Хроматическая аберрация (кино) — один из видов искажения изображения в оптических системах, заключающийся в разложении линзой или объективом (при преломлении) единого пучка (белого) света на целый ряд пучков элементарных цветов, каждый из которых после преломления имеет свою точку исхода (фокус).

Преломляющая сила линзы по отношению к лучам различных цветов неодинакова. Линза сильнее преломляет лучи фиолетовые, а слабее — красные.

ქრისტიანული ხელოვნება — პირობითი ტერმინი, ზოგჯერ გამოიყენება თემატიკის მიხედვით ქრისტიანული და ხასიათით ეკლესიური ხელოვნების აღსანიშნავად. რევოლუციამდე მცენიერებაში ეს ტერმინი იხმარებოდა ქრისტიანული რელიგიის მქონე ქვეყნების, უმთავრესად, ფეოდალური საკულტო ხელოვნების სინონიმად.

ქრომატიზმი (მუს.) — კილოს დიატონური საფეხურის შეცვლა ნახევარი ტონით. აღინიშნება ალტერაციის ნიშნებით: დიეზით ან ბემოლით. ვიწრო გაგებით ქრომატიზმის ქვეშ იგულისხმება ბგერის უშუალო შეცვლა ერთ ხმაში, განსხვავებით ალტერაციისაგან, რომელიც უფრო ფართო ცნებაა და გულისხმობს აგრეთვე მოცემული საფეხურის სხვადასხვა ბგერების შეხამებას ან დაპირისპირებას სხვადასხვა ხმებში. ამდიდრებს რა ჰარმონიის ბგერით ელფერს ქრომატიზმი ამზადებს მოდულაციას (მოდულაციური ალტერაცია) ან ამახვილებს კილოებრივ მიზიდულობებს და აკორდების მელიოდიურ კავშირებს (კილოებრივი ალტერაცია).

ქრომატული აბერაცია — ოპტიკური სისტემების (ობიექტივი) მიერ შექმნილი (ლინზის) უხარისხო გამოსახულება იმაში მდგომარეობს, რომ ობიექტივში გამავალი თეთრი სინათლის სხივები გარდატეხისას დაიშლებიან მთელ რიგ ელემენტარულ ფერად კონებად (სპექტრად) და ყოველი ფერის სხივები გარდატეხის შედეგად წარმოქმნიან საკუთარ ფოკუსს. ობიექტივის (ლინზის) გარდატეხის უნარი სხვადასხვა ფერის სხივების მიმართ არათანაბარია. ძლიერად გარდაიტეხებიან იისფერი სხივები, ნაკლებად წითელი.

В результате X. а. вместо одного изображения получается целый ряд изображений, окрашенных в цвета спектра от фиолетового до красного.

X. а. исправляют путем соединения положительных линз и отрицательных линз из разных сортов стекла.

Таким образом, если в объективе совпали фокусы лучей каких-либо двух цветов, получают ахроматически исправленный объектив или ахромат. Если удастся достичь совпадения фокусов лучей трех цветов, то получают апохроматически исправленный объектив, или апохромат. Ахроматическую линзу часто называют ландшафтной линзой, т. к. ранее её применяли в качестве объектива в дешевых фотографических аппаратах для видовой (ландшафтной) съемки.

от греч. chromatikos, chromatic aberration (англ.), aberration chromatique (франц.), chromatische Aberration (нем.), aberrazione cromatica (итал.), aberración cromatica (исп.).

Хроматическая гамма (муз.) — постепенная последовательность всех звуков темперированного звукоряда. X. г. состоит из 12 звуков; между соседними звуками — интервал в полутон. Порядок чередования хроматических и диатонических полутонов в X. г. зависит от ладового наклонения (мажор или минор), а также от направления движения (восходящего или нисходящего).

chromatic scale (англ.), gamme chromatique (франц.), chromatische Tonleiter (нем.), scala cromatica, gamma cromatica (итал.), escala cromatica (исп.).

Хроматический полутон (муз.) — полутон, образованный двумя ступенями одинакового названия, напр., до-до-диез, ми-бемоль-ми, фа-диез-фа-дубль-диез и т. д., т. е. полутон, заключенный в увеличенной приме.

chromatic semitone (англ.), demi-ton chromatique (франц.), chromatischer Halbton (нем.), semitono cromatico (итал.), semitono cromático (исп.).

«Хромола» — название устройства для создания и воспроизведения световых партий (см.).

khromola (англ.).

ქ. ა. შედეგად იქმნება ერთი ობიექტის რამდენიმე ფერადი გამოსახულება სპექტრული კონების თანამიმდევრობით: იისფერიდან წითელ ზოლამდე. ქ. ა. გასწორება ხდება დადებითი და უარყოფითი ლინზების შეერთებით, რომლებიც დამზადებულია სხვადასხვა ხარისხის მინისაგან, და თუ ამის შემდეგ ობიექტივში ორი სხვადასხვა ფერის სხივის ფოკუსები დაემთხვევა, ობიექტივს აქრომატულად გასწორებული ეწოდება ანუ აქრომატი. თუ კი შესაძლებელია სამი ფერის სხივის ფოკუსების გაერთიანება ერთ ფოკუსში, მაშინ ობიექტივი აპოქრომატულად გასწორებული იქნება ანუ აპოქრომატი. აქრომატულ ლინზას ხშირად „ლანდშაფტერ“ ლინზას უწოდებენ. რადგან ადრე მას იყენებდნენ როგორც ობიექტივს იათფასიან ფოტოაპარატებში ხელითი (ლანდშაფტის) სურათების გადასაღებად.

ქრომატული გამა (მუს.) — ტემპერირებულ ბეგრაზა რიგის ყველა ბეგრას თანამიმდევრობა. ქ. გ. შედეგება 12 ბეგრისაგან, ინტერვალის მუზობელ ბეგრებს შორის ნახევარი ტონია. ქრომატული და დიატონური ნახევარი ტონების მონაცულებობის რიგი დამოკიდებულია კილაებრივ მისობობაზე (მაჟორი და მინორი). აგრეთვე მოძრაობის მიმართულებაზე (აღმავალი ან დაშავალი).

ქრომატული ნახევარი ტონი (მუს.) — ერთი და იგივე დასახელების ორი საფეხურის მიერ წარმოქმნილი ნახევარი ტონი; მაგ.: დო-დო-დიეზი, მი-ბემოლ-მი, ფა-დიეზ-ფა-დუბლ-დიეზი და ა. შ. ე. ი. გადიდებულ პრიმში მოქცეული ნახევარი ტონი.

„ქრომოლა“ — შექერი პარტიების შესაქმნელი და აღმწარმოებელი მოწყობილობის სახელწოდება (იხ.).

Хроника (кино) — оперативная киноинформация об актуальных событиях и фактах действительности (современности).

newsreel (*англ.*), actualités (*франц.*), Filmchronik (*нем.*), cineactualita, cinegiornale (*итал.*), actualidades, noticiario (*исп.*).

Хугляры — название народных бродячих актеров в Испании. Первые сведения о Х. относятся к XI—XII вв. Х. были основными исполнителями народных представлений, носивших язычески жизнерадостный характер.

juglar (*исп.*).

Художественная самодеятельность — народное творчество и исполнительская деятельность в области искусств (театр, музыка, танец, изобразительные декоративные искусства), не являющиеся профессиональным занятием. В СССР и других социалистических странах одна из важнейших форм развития эстетической культуры народа.

amateur talent activities (*англ.*), activité artistique d'amateurs (*франц.*), Laienkunst, künstlerische Selbsttätigkeit (*нем.*), attività artistica dilettantistica (*итал.*), actividad artistica de aficionados (*исп.*).

Художественный метод (иск.) — исторически обусловленный, специфический способ отражения эстетических отношений человека к миру, совокупность принципов осмысления и переработки действительности в образы искусства в творческой практике художника.

artistic method (*англ.*), méthode artistique (*франц.*), Kunstmethode (*нем.*), método d'arte (*итал.*), método de arte (*исп.*).

«Художественный феномен» (*изобр. иск.*) — понятие, условно обозначающее объективное, независимое от восприятия субъектом бытие конкретного произведения искусства.

artistic phenomena (*англ.*), phénomène d'art (*франц.*), Kunstphänomen (*нем.*), fenomeno d'arte (*итал.*), fenómeno de arte (*исп.*).

ქრონიკა (კინო) — ოპერატიული კინონფორმაცია თანამედროვეობის აქტუალურ მოვლენებსა და ფაქტებზე.

ხუგლიარები — მოხეტიალე მსახიობები ესპანეთში. პირველი ცნობები ხუგლიარების შესახებ გვხვდება XI—XII საუკ. ხუგლიარები იყვნენ ძირითადი შემსრულებლები ხალხური წარმოდგენებისა, რომლებიც წარმართულ საღამოობო სანახაობებს წარმოადგენდნენ.

მხატვრული თვითმოქმედება — ხალხური შემოქმედება და საშემსრულებლო მოღვაწეობა ხელოვნებაში (თეატრი, მუსიკა, ცეკვა, სახვითი და დეკორატიული ხელოვნება), როცა იგი არ წარმოადგენს პროფესიულ საქმიანობას. სსრკაში და სოციალისტურ ქვეყნებში ხალხის ესთეტიკური აღზრდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფორმაა.

მხატვრული მეთოდი (ხელოვნ.) — ისტორიულად გაპირობებული, ადამიანის მიერ სამყაროსადმი ესთეტიკური დამოკიდებულების არეკლის სპეციფიკური წესი, მხატვრის შემოქმედებით პრაქტიკაში სინამდვილის გააზრებისა და გადამუშავების პრინციპთა ერთობლიობა.

მხატვრული ფენომენი (სახე. ხელოვნ.) — ცნება, რომელიც ხელოვნების კონკრეტულ მხატვრულ ნაწარმებს პირობითად აღმქმელი სუბიექტისაგან დამოუკიდებელ ობიექტურ ყოფაში გულისხმობს

Художественный фильм — произведение киноискусства. Создается путем кинематографического сценария средствами актерской игры, режиссуры, операторского искусства, творчества художника-декоратора, композитера и т. д. Х. ф. создается также средствами графической и объемной мультипликации.

fiction film, story film (*англ.*), film de fiction, film de mise en scène (*франц.*), Spielfilm (*нем.*), film a soggetto (*итал.*), película de argumento, película principal, film base (*исп.*).

Художник — 1. Человек, создающий произведения искусства, творящий в области искусства.

2. Специалист, практически ведущий творческую работу в области живописи, скульптуры, графики или декоративно-прикладного искусства.

. painter (*англ.*), peintre (*франц.*), Maler (*нем.*), artista (*итал.*), pintor (*исп.*).

Художник-декоратор (*кино*) — специалист в области декоративного искусства, в частности, в театральной живописи и в кино.

décorateur (*франц.*), set designer (*англ.*), Bühnenbildner (*нем.*), dizainatör (*узб.*), decorador (*исп.*).

Художник кинофильма — автор изобразительно-декоративного решения фильма.

art director (*англ.*), chef décorateur (*франц.*), Filmarchitekt, Filmszenenbildner (*нем.*), scenógrafo (*итал.*), escenógrafo (*исп.*).

Художник-мультипликатор — творческий участник процесса создания мультипликационного фильма, воплощающий образ одного или нескольких действующих лиц сценария с помощью нарисованных им в движении персонажей.

animator (*англ.*), animateur (*франц.*), Trickbildzeichner (*нем.*), cartonista, animatöre (*итал.*), animador (*исп.*).

Художник по костюмам — художник, создающий эскизы костюмов к театральным или кинопостановкам.

costume designer, dress designer (*англ.*), créateur de costumes (*франц.*), Kostümbildner (*нем.*), costumista (*итал.*), creador de frajes (*исп.*).

მხატვრული ფილმი — კინოხელოვნების ნაწარმოები, რომელსაც სცენარის კინემატოგრაფიული ხორცშესხმის გზით ქმნის მთელი შემოქმედებითი კოლექტივი — რეჟისორი, ოპერატორი, მხატვარ-დეკორატორი, კომპოზიტორი, მსახიობი და სხვ. მ. ფ. იქმნება აგრეთვე ვრთვიკული და მოცულობითი მეტრიპლიკაციის საშუალებებითაც.

მხატვარი — 1. ხელოვნების ნაწარმოებთა შემქმნელი ადამიანი, ხელოვნებას სფეროში შემოქმედი.

2. ფერწერასა, ქანდაკებასა, გრაფიკასა ან დეკორატიულ-გამოყენებით ხელოვნებაში შემოქმედებითად მომუშავე სპეციალისტი.

მხატვარ-დეკორატორი (კინო) — მხატვარი — სპეციალისტი დეკორატიული ხელოვნების დარგში, სახელობრ, თეატრისა და კინოს მხატვრობაში.

კინოფილმის მხატვარი — ფილმის სახელობრ დეკორატიული გადაწყვეტის ავტორი.

მხატვარ-მულტიპლიკატორი — მეტრიპლიკაციური ფილმის გადაღების პროცესის შემოქმედებითი მონაწილე, რომელიც სცენარის ერთი ან რამდენიმე მოქმედი პირის იერსახეს ქმნის მის მიერ მოძრაობაში დახატული პერსონაჟების მიხედვით.

კოსტიუმების მხატვარი — მხატვარი, რომელიც თეატრალური ან კინოდადგმისათვის ქმნის კოსტიუმების ესკიზებს.

Художник-постановщик (кино) — лицо, руководящее художественной стороной постановки фильма.

art director (*англ.*), chef décorateur (*франц.*), Filmarchitekt, Filmszenenbildner (*нем.*), pittore-regista (*итал.*), pintor-realizador (*исп.*).

Художник рисованного фильма — художник, создающий рисунки для мультипликационных фильмов.

cartoonist (*англ.*), dessinateur (*франц.*), Trickbildzeichner (*нем.*), multiplicatore (*итал.*), cartonista (*исп.*).

Художник театральный — художник, создающий средствами изобразительного искусства (живописи, архитектуры, скульптуры и т. д.), в соответствии с замыслом и постановочным планом режиссера-постановщика, зрительный образ спектакля.

theatre painter, theatre artist (*англ.*), peintre de théâtre, artiste de théâtre (*франц.*), Theaterkünstler, Theatermaler (*нем.*), artista di teatro (*итал.*), pintor de teatro (*исп.*).

Художник—фазовщик (кино) — художник, выполняющий в мультипликационном фильме средствами линейного рисунка отдельные моменты фазы — движения персонажа или декорации.

in-betweener (*англ.*), intervalliste (*франц.*), Phasen-Trickzeichner (*нем.*), artista de fase (*итал.*), pintor de fase (*исп.*).

Хэд-аранжмент, устная аранжировка (муз.) — игра большого джаз-оркестра на основе устной договоренности о главных моментах формы данной пьесы; метод, часто применявшийся в первых негритянских джаз-оркестрах, музыканты которых еще не знали нот.

head arrangement (*англ.*).

Хэппенинг (иск.) — импровизированные акты искусства, чаще всего коллективные, с целью доставить участникам эстетическое переживание при столкновении с неожиданными, predeterminedными импро-

визированные акты искусства (кинo) — ხელმძღვანელობს ფილმის დადგმის მხატვრობას.

ნახატი ფილმის მხატვარი — მხატვარი, რომელიც ქმნის მულტიპლიკაციური ფილმის სურათებს.

თეატრის მხატვარი — მხატვარი, რომელიც სახეითი ხელოვნების საშუალებით (ფერწერა, არქიტექტურა, ქანდაკება და ა. შ.), დამდგმელი რეჟისორის ჩანაფიქრისა და დადგმის გეგმის შესაბამისად, ქმნის სპექტაკლის გარეგნულ სახეს.

შფაზირებელი მხატვარი(კინო) — მხატვარი, რომელიც მულტიპლიკაციურ ფილმში კონტურული ხატვის საშუალებით ქმნის ცალკეულ მომენტებს — პერსონაჟთა ან დეკორაციების მოძრაობის ფაზებს.

ჰედ-ერენჟემენტ, ზეპირი არანჟირება (მუს.) — დიდი ჯაზ-ორკესტრის მიერ ამა თუ იმ პიესის ფორმის მთავარი მომენტების ზეპირი შეთანხმების საფუძველზე ნაწარმოების შესრულება.

ეს მეთოდი ხშირად გამოიყენებოდა პირველ ზანგურ ორკესტრებში, რომელთა მუსიკოსები არ იცნობდნენ სანოტო დამწერლობას.

ჰეპენინგი (ხელოვნ.) — ხელოვნების იმპროვიზირებული აქტები, უფრო ხშირად კოლექტიური, რომელთა მიზანია ესთეტიკური განცდა მიანიჭონ მონაწილეთ მთულოდნელობასთან შეტაკებით, ეს უკანასკნელი განპირობებულია სა-

визацიონურობით ობიექტის საერთო ხაზის და მისი ნაწილების ერთობლივად აღიარების მიზნით.

ერთო პლანის იმპროვიზაციულობით და შემთხვევითობის ელემენტების შეგნებული გამოყენებით.

happening (ანგლ.).

Ц

Цвет — 1. Одно из основных средств изобразительного искусства, отражающее (в единстве со светотенью) внешний облик предметов мира;

2. Качество отдельного тона в ансамбле художественного произведения или мотива.

3. Окраска.

colour, color (ანგლ.), couleur (ფრანც.), Farbe (ნემ.), colore (იტალ.), color (исп.).

Цвет (кино) — используется для цветных изображений, получаемых путем совмещенной проекции, черно-белых цветодельных изображений, освещаемых раздельно синим, зеленым и красным светом, или (в двухцветной системе) зеленым и красным светом.

ფერი — 1. სახეობით ხელოვნების ერთ-ერთი ძირითადი საშუალება, რომელიც გამოხატავს (შუქჩრდილთან ერთობლიობაში) სამყაროს საგანთა გარეგან ელფერს.

2. მხატვრული ნაწარმოების ან მოტივის ცალკეული ტონის ხარისხი ანსამბლში.

3. შეფერადება.

colour, color (ანგლ.), composition des couleurs (ფრანც.), Farbe (ნემ.), colore (იტალ.), color (исп.).

Цвет — 1. В живописи сочетание красок, в картине—колорит, тон.

2. Свойство тела вызывать зрительное ощущение свста определенного спектрального состава.

colour colour (ანგლ.), couleur (ფრანც.), Farbe, (ნემ.), colore (იტალ.), color (исп.).

Цветная гравюра — ручная цветная репродукция. Исполняется с одной или нескольких досок. Способ печатания с одной пластины состоит в том, что приготовленная одной из гравировальных техник пластинка раскрашивается от руки двумя или несколькими красками и затем печатается по принципу одноцветной печати. Способ Ц. г. с двух или нескольких пластин состоит в том, что на каждую пластину, гравиро-

ფერი — 1. ფერწერაში — სერათში ფერთა შეხამება, კოლორითი, ტონი.

2. სხეულის თვისება, გამოიწვიოს განსაზღვრული სპექტრალური შემადგენლობის მხედველობითი შეგრძნება.

ფერადი გრავეურა — ხელით შესრულებული ფერადი რეპროდუქცია. სრულდება ერთი ან რამდენიმე დაფით. ერთი ფირფიტადან ბეჭდვის ხერხი მდგომარეობს იმაში, რომ საგრავეურო ტექნიკით დამზადებული ერთ-ერთი ფირფიტა გაფერადდება ორი ან რამდენიმე საღებავით და შემდეგ იბეჭდება ერთ ფერში ბეჭდვის პრინციპით. ფერადი გრავეურის ორი ან რამდენიმე ფირფიტით ბეჭდვის ხერხი მდგომარეობს იმაში, რომ თითოეულ, ერთი ფერისათვის გრავეირებულ

ванную для одного цвета, наносится одна краска, и многоцветный оттиск получается путем последовательного печатания всех красок.

colour engraving, colour cut (*англ.*), gravure des couleurs (*франц.*), Farbstich, Farbrazierung (*нем.*), stampa colorata (*итал.*), grabado de (en) color (*исп.*).

Цветная карандашная манера (*граф.*) — процесс печатания несложный, так как штрихи карандаша или пастели, имитируемые карандашной манерой, могут лежать и один поверх другого, и один подле другого. Ц. к. м. относится к многодосочному печатанию. Интерес к ней стал проявляться особенно ярко в связи со всевозрастающим значением цвета в искусстве импрессионизма.

colour d chalk manner (*англ.*), manière de crayon couleur (*франц.*), Manir des Buntstiftes (*нем.*), maniera di matita colorata (*итал.*), manera de lapiz de color (*исп.*).

Цветное решение фильма — изображение кинокадров в цветах, близких к натуральным.

colour composition, colour score (*англ.*), composition des couleurs (*франц.*), Farbzusammensetzung (*нем.*), composizione a colori (*итал.*), composicion de color (*исп.*).

Цветное телевидение — телевидение в натуральных цветах. Основано на возможности разложения всех природных цветов на три основных цвета. В современной системе Ц. т. изображение проецируется на экран трех передающих телевизионных трубок через три светофильтра (красный, синий, зеленый). Электрические сигналы от этих трех трубок преобразуются в яркостный сигнал и два сигнала цветности.

colour television (*англ.*), télévision en couleurs (*франц.*), Farbfernsehen, farbiges Fernsehen (*нем.*), televisione a colori (*итал.*), televisión de color (*исп.*).

Цветной слух (синопсия) — цветоцветовые ассоциации, возникающие в сознании как спутники слуховых впечатлений. Известно, что при сопоставлении ладов мажора и минора обычно возникают ощущения, подобные светотени: такие ассоци-

ции возникают в сознании как спутники слуховых впечатлений. Известно, что при сопоставлении ладов мажора и минора обычно возникают ощущения, подобные светотени: такие ассоци-

ფერადი ფანქრის მანერა (*გრაფ.*) — ბეჭდვის პროცესი არ არის რთული, რადგან ფანქრის ან პასტელის შტრიხები იმიტირებულნი ფანქრის მანერით, შეიძლება მოთავსდნენ ერთმანეთზე და ერთიმეორის გვერდით. ფერადი ფანქრის მანერა მიეკუთვნება მრავალ დაფიან ბეჭდვას. ამ მანერისადმი ინტერესი განსაკუთრებით ნათლად გამოვლინდა რაც სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა ფერის მნიშვნელობა იმპრესიონიზმში.

ფილმის ფერადი გადაწყვეტა — კინოკადრების გამოსახვა რაც შეიძლება ბუნებრივი ფერებით.

ფერადი ტელეხედვა — ტელეხედვა ბუნებრივი ფერებით. დაფუძნებულია ყველა ბუნებრივი ფერის სამ ძირითად ფერად დაჯგუფების შესაძლებლობაზე. ფერადი ტელეხედვის თანამედროვე სისტემაში გამოსახულება პროექტირდება სამი გადამცემი სატელევიზიო მილაკის ეკრანზე სამი სინათლის ფილტრის (წითლის, ლურჯის, მწვანის) გავლით. ამ სამი მილაკიდან ელექტრონული სიგნალები გარდაიქმნება კამერაში სიგნალად და ორი ფერის სიგნალად.

ფერადი სმენა (სინოფსია) — შექვეფარდოვანი ასოციაციები, წარმოიქმნებიან გონებაში როგორც სმენითი შთაბეჭდილებების თანამგზავრები.

ცნობილია, რომ შეგორული და მინორული კილოების შეპირისპირების დროს ჩვეულებრივ წარმოიშვება შექ-ჩრდილის მსგავსი შეგრძნე-

აქნი, как светлость, яркость мажора и затененность, мягкость минора, вполне согласуются с обобщенной выразительностью ладовых наклонений.

Цветным слухом обладала Скрябин, Римский-Корсаков и др. Цветовая музыка (или цветомузыка) — преобразование звуковой информации; древние поиски закономерных связей между звуком и цветом реализуются в наш век автоматники, электроники и кибернетики.

от греч. synopsis.

Цветной фильм — фильм, который имеет цветное изображение. Ц. ф. снимается на трехслойной светочувствительной пленке. Лабораторная сработка (проявление, фиксация и т. д.) производится в соответствии с цветной технологией.

colour film (англ.), technicolor film en couleurs (франц.), Farbfilm (нем.), film a colori (итал.), cinta en color, film tecnicolor (исп.).

Цветовая температура (кино) — температура, при которой абсолютное черное тело излучает свет такого же спектрального состава, как рассматриваемый свет. Ц. т. указывает только на спектральное распределение энергии излучения, а не на температуру источника.

colour temperature (англ.), température de couleur (франц.), Farbtemperatur (нем.), temperatura di colore (итал.), temperatura de color (исп.).

Цветоведение — это новая область знаний о цвете, его качествах, свойствах о законах цветовых гармоний. Ц. возникло в процессе интеграции — эстетики, психофизиологии, химии, физики.

colourology (англ.), couleurologie (франц.), Farbenwissenschaft (нем.), colorelogia (итал.), colorologia (исп.).

«Цветовой клавишин» (муз.) — название устройства для создания и воспроизведения световых партий.

coloured clavecin (англ.), clavecin de couleur (франц.), Farbclavicembalo, Farbkieflügel (нем.), clavicembalo di colore (итал.), clavecin de color (исп.).

ბები; ისეთი ასოციაციები, როგორცაა — შაჟორის სიყაშაჟე, სინათლე და შინორის სიმქრქალე, 'ირბილე — საეხებოთ თანხედება კილოებრივი მისრილობის განზოგადებულ გამომსახველობას.

ფერადი სმენა ჰქონდათ სკრიბინს, რომსკორსაკოს და სხვებს. ფერადოვანი ან ფეროვანი მუსიკა ბგერისმიერი ინფორმაციის გარდასახვაა; ბგერასა და ფერს შორის კანონზომიერი კავშირების არსებობის უძველესი ძიებანი რეალური გახდა დღეს — ავტომატიკის, ელექტრონიკის და კიბერნეტიკის საუკუნეში.

ფერადი ფილმი — ფილმი, რომლის გამოსახულება ფერადია. ასეთ ფილმს იღებენ სამფენოვან კინოფირზე და მის ლაბორატორიულ დამუშავებას (გამჟღავნება, ფიქსირება და ა. შ.) აწარმოებენ ფერადი გამჟღავნების სათანადო ტექნოლოგიური საშუალებებით.

ფერთმცოდნეობა (კინო) — ტემპერატურა, როდესაც აბსოლუტური შავი სხეული გამოასხივებს სინათლეს სპექტრის იმ შემადგენლობით, რომელიც აქვს დასადგენად აღებულ სინათლეს. ფ. ტ. უჩვენებს მხოლოდ გამოსხივების ენერჯიის სპექტრალურ განაწილებას და არა სიბერის წყაროს ტემპერატურას.

ფერთმცოდნეობა — მეცნიერული კვლევის ახალი სფერო, რომელიც შეისწავლის ფერს, მის თვისებებს, ხასიათს და ფერთა ჰარმონიის კანონებს. იგი აღმოცენდა ესთეტიკის, ფსიქოფიზიოლოგიის, ქიმიის და ფიზიკის ინტეგრაციის პროცესში.

«ფეროვანი კლავესინი» (მუს.) — მექანიკური ჰარტონის შესაქმნელი და აღმწარმოებელი მოწყობილობის სახეცნობა.

Цветовой слух — умение эмоционально воспринимать цвет и создавать из него аккорды, способность чувствовать в красках мелодию и создавать с помощью аккордов композицию.

colour-hearing (*англ.*), l'oreille de couleur (*франц.*), Farbehören (*нем.*), orecchio di colore (*итал.*), oído de color (*исп.*).

«Цветомузыка» (музыка для глаз, музыка цвета) — термин, введенный в XVIII веке для обозначения натурфилософской концепции однозначного перевода музыки в последовательность цветов.

colour music (*англ.*), musique de couleur (*франц.*), Farbenmusik (*нем.*), musica di colore (*итал.*), musica de color (*исп.*).

Цветотембровый слух (*муз.*) — частный случай цветного слуха, связанный с ассоцированием цветов и тембров.

colour-timbral ear (*англ.*), oreille de couleur-timbre (*франц.*), Farbentimbregehör, (*нем.*), orecchio di coloretimbro (*итал.*), oído de color-timbre (*исп.*).

Цветотональный слух (*муз.*) — частный случай цветного слуха, связанный с ассоцированием цветов и тональностей.

colour-tone ear (*англ.*), oreille de couleur-ton (*франц.*), Farbentongehör (*нем.*), orecchio di colore-tono (*итал.*), oído de color-ton (*исп.*).

Цеква — старинный грузинский танец на пальцах ног. В современном значении — любой танец.

tskva (*груз.*).

Целая нота (*муз.*) — основное обозначение ритмической длительности; в среднем темпе измеряется четырьмя отсчетами времени. Ц. нота равна двум половинным нотам, четырем четвертным, восьми восьмым и т. д.; обозначается пустым (полым) овалом.

semibreve (*англ.*), ronde (*франц.*), ganze Note (*нем.*), semibreve (*итал.*), whole-note (*амер.*), semibreve (*исп.*).

Целая пауза (*муз.*) — пауза, равная по длительности целой ноте; в среднем темпе

ფერისმთერ სმენა — ფერის ემოციური აღქმის უნარი. ნიკი ფერის მელოდიად შეგრძნებისა და გარდასახვისა, მისი აკორდებად ჩამოყალიბებისა, რის შედეგადაც იქმნება მუსიკალური კომპოზიცია.

(*ფრანც.*), Farbehören (*нем.*), orecchio di

„ფეროვანი მუსიკა“ (მხეველობითი მუსიკა, ფერთა მუსიკა) — ტერმინი შემოიღეს XVIII ს-ში ნატურ-ფილოსოფიური კონცეფციის (მუსიკის ერთმნიშვნელოვანი გადატანა ფერთა თანმიმდევრობებში) აღსანიშნავად.

ფეროვან-ტემბრული სმენა (*მუს.*) — ფერადი სმენის კერძო შემთხვევა დაკავშირებული ფერებისა და ტემბრების ასოცირებასთან.

ფეროვან-ტონალური სმენა (*მუს.*) — ფერადი სმენის კერძო შემთხვევა დაკავშირებული ფერებისა და ტონალობების ასოცირებასთან.

ცეკვა — ძველქართულში: ცეკვა ცერებზე. ამჟამად — ყოველგვარი ცეკვა.

მთელი ნოტი (*მუს.*) — რიტმული გრძლობის ძირითადი აღნიშვნა; იზომება საშუალო ტემპით, დროის 4 თვლით. მთელი ნოტი ტოლია ორი ნახევარის, ოთხი მეოთხედის. რვა მეოთხედი ნოტის და ა. შ. აღინიშნება ცარიელი ოვლით.

მთელი პაუზა (*მუს.*) — პაუზა, რომელიც გრძლობით მთელი ნოტის ტოლია; იზომება

измеряется четырьмя отсчетами времени; обозначается жирной черточкой под чет вертой линейкой нотного стана.

whole-rest (*англ.*), whole-hold (*амер.*), pause semibreve (*франц.*), ganze Pause (*нем.*), pausa semibreve (*итал.*), pausa semibreve (*исп.*).

Целотонная гамма (*муз.*) — гамма, восходящая или нисходящая по целым тонам (большим секундам или уменьшенным терциям), т. е. по «целотонному звукоряду».

whole-tone scale (*англ.*), gamme de ronde-tone (*франц.*), Ganztonleiter (*нем.*), scala di tono semibreve (*итал.*), escala de semibreve tono (*исп.*).

Целотонный звукоряд (*муз.*) — звукоряд, в котором расстояние между соседними звуками во всех случаях одинаково и равно целому тону (образуя большую секунду или уменьшенную терцию). В Ц. звукоряде ни одна из ступеней не имеет особого положения, все трезвучия увеличенные. Музыка, основанная на Ц. звукоряде, производит фантастическое или безжизненное впечатление.

whole-tone scale (*англ.*), tonserie de ronde (*франц.*), Ganztonreihe (*нем.*), gamma dei suoni di semibreve, scala dei suoni di semibreve (*итал.*), serie de sonidos de semibreve, grupo de sonidos de semibreve (*исп.*).

Целла (*арх.*) — внутреннее, сгражденное стенами помещение античного храма, где находилось скульптурное изображение божества.

cella (*лат.*), naos (*англ.*), naos (*франц.*), Naos, Zella (*нем.*), cella (*итал.*), naos (*исп.*).

Целлулоидная заготовка мультфильма (*кино*) — после заключительного процесса уточнения и исправления рисунки фильма прорисовываются начисто, переводятся на листы целлулоида и окрашиваются, т. е. заливаются красками.

cell (*англ.*), cellule (*франц.*), Zelle (*нем.*), cellula (*итал.*), célula (*исп.*).

Церковная музыка — музыка, сопровождающая церковное (христианское) богослужение. Один из видов религиозной (духовной) музыки, распространенной во всех странах мира, с древнейших времен. Ц.

ღროის ოთხი ათვლით; აღინიშნება მსხვილი ხაზით სანოტო სისტემის მეოთხე ხაზს ქვემოთ.

მთელტონიანი გამა (მუს.) — გამა, რომლის ბგერათა რიგი შეიცავს მთელ ტონებს (დიდ სეკუნდებს ან შემცირებულ ტერციებს) როგორც აღმაჟალი, ისე დამაჟალი მიმართულებით.

მთელტონიანი ბგერათა რიგი (მუს.) — ბგერათა რიგი, რომელშიც მანძილი მეზობელ ბგერებს შორის ყველა შემთხვევაში ერთნაირია და მთელ ტონს უდრის (იქმნება დიდი სეკუნდა ან შემცირებული ტერცია). მთელტონიან ბგერათა რიგში არც ერთ საფეხურს არა აქვს განსაკუთრებული მდგომარეობა. ყველა სამხმოვანება გადიდებულია. მთელტონიან ბგერათა რიგზე დაფუძნებული მუსიკა ფანტასტიკურ ან უსიციოხლო შთაბეჭდილებას ტოვებს.

ცელა — ანტიკური ტაძრის კედლებით შემოზღუდული სათავსი, რომელშიც ესვენა ღვთაების გამოსახულება.

ცელულოიდური ნაშაღი მულტფილმისა (კინო) — ფილმის ნახატების საბოლოო დაზუსტებისა და შესწორების შემდეგ ნახატს მკაფიოდ გამოხატავენ (გადაიტანენ) ცელულოიდის ფურცლებზე და გააფერადებენ ე. ი. საღებავებით დაჟრავენ.

ხაკვლებიო მუსიკა — მუსიკა, რომელიც თანახლავს საეკლესიო (ქრისტიანულ) ღვთისმსახურებას. მთელი მსოფლიოს ქვეყნებში უძველესი დროიდან გავრცელებული რელიგიური (სასულიერო) მუსიკის ერთ-ერთი ნაირსახეობა.

მ. внесла огромный вклад в развитие профессиональной музыкальной культуры. Христианская религия в Грузии была провозглашена в IV в. В церкви ввели греческое одногласное пение, но со второй половины VIII в., это пение было заменено грузинским церковным пением, которое, в отличие от греческого, являлось трехголосным. Такая замена была возможна в силу того, что грузинское церковное пение возникло на основе народной песни, которая имеет долгую историю. В области грузинского церковного пения можно рассмотреть два основных распева: картаинно-кахетинский распев и имеретинно-гурийский, которые, фактически, имеют единую основу.

church music (*англ.*), musique d'église (*франц.*), Kirchenmusik (*нем.*), musica sacra (*итал.*), música sacra (*исп.*).

Церковная сахიობა (вид древнегрузинского театра) — была призвана пропагандировать христианство, т. е. идеологию феодального общества.

church „saxhioba“ (*англ.*), „saxhioba“ d'église (*франц.*), Kirchen „Saxhioba“ (*нем.*), „saxhioba“ di chiesa (*итал.*), „saxhioba“ de iglesia (*исп.*).

Церковная соната — старинная (XVII—XVIII вв.) сольная или ансамблевая соната, включавшая фугообразные части.

sonata da chiesa (*итал.*).

Церковная трио-соната (*муз.*) — первоначально писалась для концертного исполнения в церкви (XVII—XVIII вв.).

church sonata (*англ.*), sonata d'église (*франц.*), Kirchensonate (*нем.*), sonata da chiesa (*итал.*), sonata de iglesia (*исп.*).

Церули — мужской сванский народный танец. Музыкальный размер $2/4$. Темп живой. Исполняется соло или группой. Ритмический, острый. Для Ц. характерны движения на пальцах — бег, скачки, переступания (с остановкой).

tseruli (*груз.*).

ს. მუსიკას მიუძღვის უდიდესი წვლილი პროფესიული მუსიკის განვითარებაში. საქართველოში ქრისტიანული რელიგია მიიღეს IV ს.-ში. მასთან ერთად ეკლესიაში დამკვიდრდა ბერძნული ერთხმიანი გალობა, მაგრამ VIII ს. მეორე ნახევრიდან მოყოლებული, იგი შეიცვალა ქართული საეკლესიო გალობით, რომელიც ბერძნული საგან განსხვავებით სამხმიანი იყო. ასეთი ცვლილება შესაძლო შეიქმნა იმის გამო, რომ ქართული საეკლესიო გალობა წარმოიშვა ხალხური სიმღერის საფუძველზე, ამ უკანასკნელს კი მეტად ხანგრძლივი ისტორია აქვს. ქართული საეკლესიო გალობის სფეროში ძირითადად უნდა გამოიყოს 2 კილო: ქართლ-კახური და იმერულ-გურული, რომელთაც ფაქტიურად ერთი საფუძველი აქვთ.

საეკლესიო სახეობა (ძველი ქართული თეატრის სახე) — მიზნად ისახავდა ქრისტიანობის, ე. ი. ფეოდალური საზოგადოების იდეოლოგიის პროპაგანდას.

საეკლესიო სონატა — ძველებური (XVII—XVIII სს.) სოლო ან საანსამბლო სონატა, რომელშიც ჩართულია ფუგისებური ნაწილები.

საეკლესიო ტრიო-სონატა (*მუს.*) — თავდაპირველად იწერებოდა საკონცერტო შესრულებისათვის ეკლესიაში (XVII—XVIII ს.).

ცერული — სვანური ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა — $2/4$. ტემპი — სწრაფი. რიტმული თანაბარი, მკვეთრი. სრულდება სოლო ან ჩვეუწურად. ცერულისათვის დამახასიათებელია მოძრაობა ცერებზე — სირბილი, ნახტომები, გადაბიჯება (შეუოვნებით).

«Церусион» (*жив.*) — древнеримское название свинцовых белил.

kerusyon (*др. римск.*), white lead, ceruse (*англ.*), blanc de plomb, céruse (*франц.*), Kremserweiß (*нем.*), biassa di cerusa (*итал.*), cerusa, blanco de plomo (*исп.*).

Цех съёмочной техники — производственно-технический цех киностудии, обеспечивающий производство фильма съёмочной аппаратурой, операторским транспортом. При Ц. с. т. имеется также лаборатория и мастерская точной механики.

shop of shooting technique (*англ.*), atelier d'un film technique (*франц.*), Werk der Aufnahmetechnik (*нем.*), reparto di ripresa tecnica (*итал.*), taller de rodaje técnico (*исп.*).

Циклорама — панорама, в которой показываемые изображения помещены на вращающемся цилиндре.

kukloshorata (*греч.*), ciclorama (*англ.*), cyclograma (*франц.*), Zyklohorama (*нем.*), ciclograma (*итал.*), ciclorama (*исп.*).

Цилиндрический барабан (*муз.*) — то же, что малый барабан, но с довольно высоким ободом при сравнительно небольшом диаметре.

tamburo rullante (*итал.*), tenor drum (*англ.*), caisse roulante (*франц.*), Rührtrommel (*нем.*), tambor rulante (*исп.*).

Цимбалы (*муз.*) — ударный струнный инструмент трапециевидной формы, струны которого колеблются ударами палочковых или деревянных молоточков. Ц. возникли из средневекового арфового инструмента, называемого «псалтырь» (Psalterium или Psalterion), существовавшего из Малой Азии. Строй современных Ц. хроматический (большой октавы до «ми» 4-й). Ноты для Ц. пишутся на одной строке в басовом, либо в скрипичном ключе.

kymbalon (*греч.*), dulcimer (*англ.*), tympanon (*франц.*), Zimbel, Zimbalon (*нем.*), cembalo (*итал.*), cimbalón (*исп.*).

Цин (*муз.*) — пластиночный ударный музыкальный инструмент, род литофона. Изготавливается главным образом из нефрита, откуда и бытовое название — «ка-

«Цегрусиони» (*фегрწ.*) — ტყეის თეთრა ჯძველესი რომაული სახელწოდება.

გადაშლული ტექნიკის საამქრო — კინოსტუდიის საწარმოო-ტექნიკური საამქრო, რომელიც გადაშლები აპარატურით და საოპერატორო ტრანსპორტით უზრუნველყოფს ფილმის წარმოებას. საამქროსთან არსებობს აგრეთვე ლაბორატორია და ზუსტი მექანიკის სახელოსნო.

ცაკლორამა — პანორამა, რომელშიც საჩვენებელი ვაშლისხეობა მოთავსებულია მბრუნავ ცილინდრზე.

ციკლოგრამა (*ფრანც.*), Zyklohorama (*нем.*),

ცილინდრისებურა დაფაფა (*მუს.*) — იგივეა რაც პატარა დაფადი, მხოლოდ საკმაოდ მაღალი რკალით, შედარებით მცირე დიამეტრთან.

წინწილები (*მუს.*) — ტრაპეციის ფორმის დასარტყამი სამებიანი საკრავი, რომლის სიმები რხევაში მოჰყავს ხის პატარა მუშტუკუნებს. წარმოშვა შუა საუკუნეების არფისებური საკრავიდან ე. წ. «ფსალტერუმოდან» (Psalterium, Psalterion), რომლის სამშობლო მცირე აზიაა. თანამედროვე წინწილებს წყობა კრომატულია (დიდი ოქტავის «მი»-დან IV ოქტავის «მი»-მდე) ნოტები წინწილებისათვის იწერება ერთ სტრიქონზე ბანის ან ვოლინოს გასაღებში.

ცინ-ა (*მუს.*) — ფირფიტოვანი დასარტყამი სა-მუსიკო საკრავი, ლიტოფონის ნაირსახეობა. ძირითადად მზადდება ნეფრატისაგან. აქედან წარმოიღება საკრავის საყოფაცხოვრებო სახელ-

менный гонг». Одночно подвешенный цин называется тэцин, а набор циннов, из которых каждый настроен на определенную частоту (высоту), называется бяньцин.

tsin (კიმ.).

Цыгареска — цыганская пляска или инструментальная пьеса в цыганском характере. Темп живой, резкий. Музыкальный размер обычно 2/4.

zingaresca (იტალ.).

Цинковые белила — краска минерального происхождения, добываемая применением муфельного процесса. Ц. б. свойственен голубоватый оттенок и полная белизна. Ц. б. пригодны во всех видах живописи, способны давать прочные смеси со всеми другими красками. По отношению к свету Ц. б. обладают полной устойчивостью. К отрицательным свойствам Ц. б. относится хрупкость, слабая способность крыть и давать трещины.

sinc white, zinc exide (ანგლ.), blanc de zinc, oxyde de zinc (ფრანც.), Chinesischweiß, Zinkweiß, Schneeweiß (ნემ.), bianco di zinco (იტალ.), blanco de zinc (ცინც), éxido de cinc (исп.).

Цинцили — грузинский ударный инструмент.

tsintsili (გრუჯ.).

Цирк — круглое помещение с амфитеатром для зрителей и ареной, где происходят цирковые представления: гимнастические, акробатические, клоунада, с участием дрессированных животных и т. д.

circus (ლათ.), circus (ანგლ.), cirque (ფრანც.), Zirkus (ნემ.), circo (იტალ.), circo (исп.).

Цирковое искусство — вид искусства, демонстрирующий большие тематические представления, т. н. пантомимы, включающие шутки клоунов и др.

Первоосновой широкого представления являются трюк, номера, построенные на

წოდება — „ქვის გონგი“. ეულად დაკიდებულ ცინს ეწოდება ტეცინი, ხოლო ცინების ნაკრებს; რომელთაგან თითოეული აწყობილია გარკვეულ სიმაღლეზე (სიხშირეზე), ეწოდება ბიანცინი.

ცინგარესკა — ბოშური ცეკვა ან ბოშური ხასიათის ინსტრუმენტული პიესა. სრულდება მკვირცხლი ტემპით. მუსიკალური ზომა ჩვეულებრივ 2/4.

თუთიის თეთრა — მინერალური წარმოშობის მუყელური პროცესით მიღებული საღებავი, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მოცისფრო ელფერი და სრული სითეთრე. იგი გამოსადეგია, ფერწერის ყველა სახეობაში, ყოველ სხვა საღებავს ერწყმის კარგად, სინათლის მიმართ ახასიათებს სრული მდგრადობა. თუთიის თეთრას უარყოფით თვისებას შეადგენს ის, რომ იგი მყიდვა, იზბარება და ბზარებს კარგად ვერ ფარავს.

წინწილი — ქართული დასარტყამი საყრავი.

ცირკი — მრგვალი შენობა ამფითეატრით მაყურებელთათვის, შუაში არენით, სადაც იმართება საგანგებო წარმოდგენები — ჯამბაზობა, ასპარეზობა, კლოუნადა, გაწვრთნილი ცხოველების ჩვენება და ა. შ.

საცირკო ხელოვნება — ხელოვნების ერთ-ერთი სახეობა; დიდი თემატური წარმოდგენები, ე. წ. პანტომიმები, შეიცავს ჯამბაზების ოხუნჯობა-ხუმრობას და ა. შ. მასობრივი წარმოდგენების პირველსაწყისია ტრიუკი, ექსცენტრიკაზე აგებული ნომრები. საცირკო ხელოვნების წარ-

эксцентрикე. Происхождение циркового искусства связано с обрядами, играми, бытом.

circus art (*англ.*), cirque art (*франц.*), Zirkuskunst (*нем.*), arte circense (*итал.*), arte circo (*исп.*).

Цисты — каменные ящики, в которые помещались останки усопшего при захоронении его в кургане.

kiste (*греч.*).

Цитадель — 1. Наиболее укрепленная центральная часть крепости, приспособленная к самостоятельной обороне.

2. Сооружение крепостного типа внутри старинных городов.

3. Крепость.

citadel (*англ.*), citadelle (*франц.*), Zitadelle (*нем.*), cittadella (*итал.*), ciudadela (*исп.*).

Цоколь — нижняя, обычно несколько выступающая часть наружной стены здания; основания сооружения, лежащие непосредственно на фундаменте.

zòccolo, piedistallo (*итал.*), socle, pedestal (*англ.*), socle, piedestal (*франц.*), Sockel, Postament (*нем.*), zócalo, pedestal (*исп.*).

Цуга, цуг (*муз.*) — деталь духовых мундштучных инструментов: трубчатое, обычно U-образное, выдвижное колено, служащее для изменения высоты извлекаемых звуков. Применяется, главным образом, в безвентильных инструментах. См. «Крон», «Кулиса».

Zug (*нем.*).

Цыганский романс (*муз.*) — особый жанр русского романса, сложившийся в середине XIX в. под влиянием своеобразной манеры исполнения русских песен и романсов солистами хоров петерб. и моск. цыган.

gipsy song (*англ.*), chanson tsigane, romance bohémienne (*франц.*), Zigeunerromanze (*нем.*), romanza zigana (*итал.*), romance gitano (*исп.*).

მოშობა დაკავშირებულია ზნე-ჩვეულებებთან, თამაშობებთან, ყოფასთან.

ციხტი — ქვის ყუთები, რომლებშიც ათავსებდნენ მიცვალებულის ნეშტს ყორღანში დასაფლავებას.

ციტადელი — 1. შიდაციხე, ციხესიმაგრის ყველაზე მეტად გამაგრებული ნაწილი, რომელსაც დამოუკიდებელი თავდაცვისათვის იყენებდნენ.

2. ციხე-სიმაგრის ტიპის ნაგებობა ძველებურ ქალაქში.

3. ციხე-სიმაგრე, ციხე-დარბაზი.

ცოკოლი — შენობის გარე კედლის ქვედა ნაწილი, ჩვეულებრივ რამდენადმე შევრილი, შენობის საფუძველი, რომელიც უშუალოდ საძირკველს ეყრდნობა.

წალიკი, ცუგი (მუს.) — სატუჩე ჩასაბერი საშეს. საკრავების დეტალი: მილისებრი, ჩვეულებრივ S-ს მოყვანილობის გამოსაწევი მუხლი, მისილები ბგერის სიმაღლის შესაყველად. უმთავრესად გამოიყენება უფენტროლ საკრავებში. იხ. — „კრონი“, „კულისა“.

ბოშური რომანსი (მუს.) — რუსული რომანსის განსაკუთრებული სახეობა, რომელიც XIX ს. შუა წლებში ჩამოყალიბდა პეტერბურგის და მოსკოვის ბოშური გუნდების სოლისტების მიერ, რუსული სიმღერების და რომანსების შესრულების განსაკუთრებული მანერის გავლენით.

Цхента рбена — скачки. Термин грузинских ипподромных зрелищ X—XI вв.

tskhenta rbena (груз.).

Цхентсарбиели — древнегрузинский термин, обозначающий ипподром (X—XI вв.), где проходили конно-спортивные состязания и зрелищные представления.

tskhentsarbieli (груз.).

Чагана — грузинский струнный инструмент.

chagana (груз.).

Чанги (муз.) — грузинский шипковый инструмент, род угольной и крестообразной арфы. Имеет 6 и более струн из конского волоса (или шелковых). Наиболее распространён 6-струнный Ч., применяемый для аккомпанемента пению.

changi (груз.).

Чанго (муз.) — корейский ударный инструмент, род двустороннего барабана.

chango (кор.).

Чанды (арх.) — яванские храмовые постройки в равной мере обслуживающие буддийские, и индуистские культы. Пробразами Ч. были древнейшие сакральные сооружения, связанные с культом предков, с культом мёртвых. Большинство Ч. построены по одному и тому же общему принципу — квадратное основание и кубическая целла с высоким трёхступенчатым завершением. Стены целлы и ступеней украшены пилястрами, полуколоннами и нишами со стоящими статуями. На углах каждой ступени помещены маленькие башни, повторяющие форму храма в целом. Ч., дошедшие до нас, условно датируются VIII веком нашей эры.

chand (яванск.).

цхენტა რბენა — დოღი. ძველი ქართული საცხენოსნო სანახაობის ტერმინი (X—XI საუკ.)

ცხენტსარბიელი — ძველი ქართული ტერმინოლოგიით: იპოდრომი (X—XI საუკ.), სადაც ტარდებოდა საცხენოსნო-სპორტული შეჯიბრებები და სანახაობითი წარმოდგენები.

4

ჩაგანა — ქართული სიმებიანი საკრავი.

ჩანგი (მუს.) — ქართული ხალხური საწყმეტი საკრავი კუთხოვანი ან ჯვრისებური ქნარის (არფის) ნაირსახეობა. აქვს ცხენის ძუის (ან აბრეშუმის) 6 და მეტი სიმი. ყველაზე უფრო გავრცელებულია 6-სიმიანი ჩანგი, რომელიც სიმღერის თანხლებისათვის გამოიყენება.

ჩანგო (მუს.) — კორეული დასარტყამი საკრავი. დაუდაფის სახეობა.

ჩანდები (არქიტ.) — იაური სატაძრო ნაგებობები, რომლებიც თანაბრად ემსახურებოდნენ ბუდისტურ და ინდუისტურ კულტებს. ჩანდების პირველსახეობას წარმოადგენენ საკრალური ნაგებობები, დაკავშირებულნი წინაპართა კულტთან, გარდაცვლილთა კულტთან. ჩანდების უპირავლესობა აგებულია ერთი და იმავე საერთო პრინციპით — კვადრატული საფუძველი და კუბური ცელა მაღალი სამსაფეხურიანი დაბოლოებით. ცელას და საფეხურების კედლები მორთულია პილასტრებით, ნახევარსვეტებით და ნიშებით, რომლებშიც ქანდაკებებია მოთავსებულია. ყოველი საფეხურის კუთხეზე მოთავსებულია პატარა კოშკები, რომლებიც იმეორებენ ტაძრის ფორმას მთლიანობაში.

ჩვენამდე მოღწეული ჩანდები პირობითად დათარიღებულია ჩვენი წელთაღრიცხვის VIII საუკუნით.

Чакона — старинный испанский танцевальная в 3-дольном размере, исполнявшийся в живом темпе в сопровождении «кастальет». Распространившись во Франции в XVII в. был включен Люлли в балет, где приобрел медленный, плавный характер. В инструментальной музыке XVII—XVIII вв. Ч. известна как пьеса в форме полифонических вариаций.

chacona (исп.).

Чардаш — венгерский народный танец в 2-дольном размере, представляет собой преобразованный в народном духе «палоташ». Исполняется парами. Характерен синкопированным ритмом. 1-я часть — медленная, патетическая («латман»), 2-я — стремительная, вихревая («фришка»).

chardash (венгр.).

Чарльстон — модный международный современный бальный танец, созданный в Америке негритянскими подростками для развлечения прохожих перед бродвейскими театрами. Их веселая танцевальная импровизация стала известна всем народам мира. Для Ч. характерен живой ритм, разнообразие танцевальных движений, острота и четкость музыкального сопровождения. Темп 50—60 тактов в минуту. Музыкальный размер 4/4.

charlstone (амер.).

Частота киносъёмки и проекции — число кинокадров, снимаемых или проецируемых в секунду. Для правильной передачи скорости (движения) снятых явлений при демонстрации фильма на экране отношение частот съёмки и проекции должно быть равно 1 : 1.

В проф. кинематографии в качестве стандартной принята Ч. к. и проеци., равная 24 к/сек, при которой обеспечивается минимально необходимая для качества записи и воспроизведения звука скорость

ჩაკონა — ძველებური ესპანური ცეკვა-სიმღერა სამწილადი ზომის. სრულდება მკვირცხლებით კასტანიეტების თანხლებით. XVII ს.-ში გავრცელდა საფრანგეთში; ლიულომ ჩართო ბალეტში, სადაც ნელი, ნარნარი ხასიათი შეიძინა. XVII—XVIII სს.-ის ინსტრუმენტულ მუსიკაში ჩაკონა ცნობილია, როგორც პიესა პოლიფონური ვარიაციების ფორმით.

ჩარდაში — უნგრული ხალხური ცეკვა ორწილადი ზომით. წარმოადგენს ხალხურ ყოღაზე გარდაქმნილ პალატაშს. ასრულებენ წყვილები. ხასიათდება სინკოპირებული რიტმით. პირველი ნაწილი ნელია პათეტიკური «ლატმანი», მეორე — სწრაფი, გრიგალისებური («ფრიშკა»).

ჩარლსტონი — თანამედროვე მოდური საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა, რომელიც შექმნეს ამერიკაში ზანგმა მოზარდებმა ბროდვეის თეატრების წინ გაშვებული გასართობად. მათი მხიარული საცეკვაო იმპროვიზაცია ცნობილი გახდა მსოფლიოს ყველა ხალხისათვის. ჩარლსტონი ხასიათდება ცოცხალი რიტმით, ნაირგვარი საცეკვაო მოძრაობებით, მკვეთრი მკაფიო მუსიკალური თანხლებით. ტემპი — 50—60 ტაქტი წუთში. მუსიკალური ზომა — 4/4.

კინოგადაღებისა და პროექციის სიხშირე — ერთ წამში გადაღებული ან პროექტირებული კადრების რაოდენობა. გადაღებული მოვლენების სიჩქარე (მოძრაობა) ზუსტად რომ იყოს წარმოდგენილი ეკრანზე ფილმის გადაღების და პროექციის სიხშირის შეფარდება უნდა იყოს 1:1. პროფ. კინემატოგ. გადაღების და პროექციის სიხშირედ მიღებულია 24 კ/წმ გადაღ. და პროექტ. ასეთი სიხშირე გამოწვეულია ფირის მინიმალურად საჭირო მოძრაობის სიჩქარით, რომელიც უზრუნველყოფს ხარისხიან ხმის ჩაწერას

движения 35 мм киноплёнки и демонстрации фильма.

და აღდგენას 35 მმ.-იანი ფირის მოძრაობისა და ფილმის დემონსტრირების პროცესში.

Frequency of Filming and Projection (*ანგლ.*), fréquence du prise de vues et projection (*ფრანც.*), Filmaufnahme und Projektionsfrequenz (*ნემ.*), frequenza di ripresa e proiezione (*იტალ.*), frecuencia de filmación y proyección (*исп.*).

Частота проекции (кино) — число кадров, снимаемых или проецируемых в секунду. Частота проекции и киносъёмки, равная 24 к/с, обеспечивает минимально необходимую скорость для качественной записи и воспроизведения звука на 35 мм киноплёнке.

პროექციის სიხშირე (კინო) — კადრთა რაოდენობა გადაღებული ერთ წამში.

კინოგადაღების პროექციის სიხშირე ტოლია 24 კ/წმ, რომლის დროსაც უზრუნველყოფილია მიხიმაღურად აუცილებელი 35 მმ კინოფირისა და ფილმის ხარისხიანად ჩაწერისა და ბგერითი სიჩქარის მოძრაობის აღსადგენად.

Frame frequency, projection speed (*ანგლ.*), cadence de projection (*ფრანც.*), Bildwechsellzahl, Vorfuhrgeschwindigkeit (*ნემ.*), frequenza di proiezione (*იტალ.*), frecuencia de proyección (*исп.*).

Частушка (муз.) — короткая народная песенка, веселая или лирическая («страданья»), в виде законченной по мысли строфы (обычно четверостишие или двестише), исполняемой на одночастную, реже двухчастную мелодию. Порой песенка чередуется с пляской. Получила широкое распространение со 2-й половины XIX в.

შაირი (მუს.) — მხიარული ან ლირიკული განწყობის მოკლე ხალხური სიმღერა აზრობრივად დასრულებული სტროფის (ჩვეულებრივ 4 სტრიქონიანი ან 2 სტრიქონიანი) სახით. სრულდება ერთხაწილიან, იშვიათად ორხაწილიან მელოდიაზე. ზოგჯერ სიმღერა მონაცვლეობს ცეკვასთან. შაირმა ფართო გავრცელება პოვა XIX ს. II ნახევრიდან.

chastooshka (*ანგლ.*), couplets folkloriques, couplets populaires russes (*ფრანც.*), Schnadahüpfle (*ნემ.*), stornello, strambotto (*იტალ.*), chastushka, cuplé popular ruso (*исп.*).

Часть кинофильма — композиционный отрезок кинофильма, входящий в единство его сюжета.

კინოფილმის ნაწილი — ფილმის კომპოზიციური ნაკვეთი, რომელიც მისი სიუჟეტის მთლიანობაში შედის.

reel (*ანგლ.*), rouleau de film (*ფრანც.*), Teil des Filmes (*ნემ.*), rollino di film (*იტალ.*), rollo de film (*исп.*).

Ча-ча-ча — современный кубинский танец с богатым разнообразием движений, подчеркивающих ритм народных мелодий. Темп 32—34 такта в минуту. Акцент падает на четвертый удар. Каждый такт разбит на четыре удара, последний удар, в свою очередь, разбит еще на две равные части. Музыкальный размер 4/4. В легком, общедоступном исполнении относится к бытовым танцам, а в сложном исполнении,

ჩა-ჩა-ჩა — თანამედროვე კუბური ცეკვა, მღერადარი მრავალგვარი მოძრაობებით, რომლებითაც ხაზგასმულია ხალხური მელოდიების რიტმით. ტემპი — 32—34 ტაქტი წუთში. მახვილი მოდის მეოთხე თვლახე. ყოველი ტაქტი დაყოფილია ოთხ თვლად, მათგან ბოლო თვლა თავის მხრივ, გაყოფილია კიდევ ორ თანაბარ ნაწილად. მუსიკალური ზომა — 4/4. ადვილი, საყოველთაოდ მისაწვდომი შესრულებით განეკუთვნება ყოფით ცეკვებს, მაგრამ რთული შესრულებით, რთული

применении сложных фигур, вариаций высокого класса исполнения — к спортивным танцам.

cha-cha-cha (исп.).

Чеканка — художественная обработка металла, на поверхности которого выбиваются изображения, узоры.

coinage (англ.), ciselure, bosselage (франц.), Prägung (нем.), cesellatura (итал.), dibujo cincelado (grabado) (исп.).

Челеста (муз.) — ударно-клавишный инструмент, по внешнему виду напоминающий фисгармонию или пианино. Внутри деревянного корпуса на деревянных резонаторах укреплены хроматически настроенные металлические пластинки, по которым ударяют покрытыми фильцем молоточками. Исполнитель играет, нажимая клавиши, клавиатура напоминает фортепианную. Ч. имеет одну педаль, роль которой аналогична правой педали ф.-п., она поддерживает свободное звучание пластинок. Звук Ч. нежный, серебристый, близок тембру арфы. Диапазон «до» I-й октавы — «до» 5-ой. Нотируется в скрипичном ключе на октаву ниже реального звучания.

celestia, (итал.), celesta (англ.), célesta (франц.), Celesta (нем.), celesta (исп.).

Чердак — пространство между потолком последнего этажа и крышей.

tschartak (перс.), tshadak (тур.), garret (англ.), grenier (франц.), Dachboden (нем.), soffitta, sottotetto (итал.), desván (исп.).

Чери (арх.) — жерди для заполнения промежутков между бревнами дарабно-го перекрытия.

cheri (груз.).

Черная манера — см. «Меццо-тинто».

mezzotinto process (англ.), procédé en mezzotinto (франц.), Schabkunstverfahren, Mezzotintoverfahren, Schwarzkunstverfahren (нем.), mezzotinto processo (итал.), procedimiento de grabado a media tinta (исп.).

ფიგურების შესრულების მაღალი კლასის ვარიაციების გამოყენებით — სპორტულ ცეკვებს.

ჭედურობა — მხატვრული დამუშავება ლითონისა, რომლის ზედაპირზე ამოიქედება გამოსახულება, ნაყში.

ჩელესტა (მუს.) — დასარტყამი კლავიშოანი საკრავი, რომელიც გარეგნულად ფისპარმონისა ან პიანინოს წააგავს. ხის კორპუსის შიგნით ხისავე რეზონატორებზე დამაგრებულია ქრომატიკულად აწეობილი ლითონის ფირფიტები, რომლებზედაც ეცემა პატარა ჩაქუჩები. შემსრულებელი უყრავს ფორტეპიანოს მსგავს კლავიატურაზე კლავიშებზე თითების დაქვირით. ჩელესტას აქვს ერთი პედალი, რომელიც ფორტეპიანოს მარჯვენა პედალის ანალოგიურია; იგი ხელს უწყობს ფირფიტების თავისუფალ ვლერას; ჩელესტას ბგერა ნაზი, წკრიალაა, უახლოვდება არფის ტემბრს; დიაპაზონი I ოქტავის „დო“-დან V ოქტავის „დო“-მდეა. ნოტირებულია ვიოლინოს გასაღებში ოქტავით ქვემოთ რეალურ ვლერადობასთან შედარებით.

ხვენი — სივრცე შენობის ზედა სართულის გადახურვასა და სახურავს შორის;

პერი (არქიტ.) — ლატანი, რითაც ავსებდნენ დარბაზის გადასახურავ ძელებს შორის დარჩენილ შუალედებს.

შავი მანერა — იხ. „მეცო-ტინტო“;

Черный (цвет) — имеющий цвет сажи, угля, самый темный из всех цветов (противоположный белому).

black (англ.), noir (франц.), Schwarz (нем.), negro (итал.), negro (исп.).

Чернь — 1. Один из способов художественной обработки цветных металлов, при котором гравированный на металле рисунок заполняется черным матовым составом из серебра, меди, серы и др.

2. Гравировка, декоративная отделка, узоры, нанесенные таким способом.

niello (англ.), nielle (франц.), Niello (нем.), niello (итал.), niel, nielado (исп.).

Чечетка — эстрадный мужской танец, характерен быстрым и четким выстукиванием подошвой и каблуками при неподвижном корпусе танцующего. Исполняется под музыку 2 и 3 — дольного размера.

ichetchotka (русс.).

Ччанური (муз.) — 2-4-х струнный грузинский народный смычковый инструмент (струны из конского волоса); настройка квартная. Игрои на Ч. сопровождают пение.

chianuri (груз.).

Чибони (муз.) — грузинская (аджарская) волынка с двумя игровыми трубами и одной — для нагнетания воздуха. Применяется для сопровождения танцев, пения и для исполнения инструментальных наигрышей.

chiboni (груз.).

Чикагский стиль (джаз) — Стиль игры «белого джаза» зародился в Чикаго в начале двадцатых годов, позже вышел за пределы Чикаго. «Чикаго-стиль» представляет собой промежуточную стадию между традиционным джазом и свингом. В нем начинает постепенно выявляться групповая игра (группы меди, саксофонов). Совместная импровизация начинает уступать место сольной. Происходит замена инструментов — корнетисты все чаще играют на

შავი (ფერი) — კვარტლის, ნახშირის ფერი, ყველა ფერთაგან ყველაზე მუქი (თეთრის საპირისპირო).

ხევადი — 1. ფერადი ლითონების მხატვრული დამუშავების ერთ-ერთი ხერხი, რომლის დროსაც ლითონზე გრავირებული ნახატი ივსება ვერცხლის, სპილენძის გოგირდისა და სხვათა მქრქალი ნაერთით;

2. ამ სახით დატანილი გრავირება დეკორატიული მორთულობა, სახე.

ჩეჩოტკა — მამაკაცთა საესტრადო ცეკვა; ხასიათდება ფეხსაცმლის ლანჩისა და ქუსლების სწრაფი და მკაფიო კაქუნით, ისე რომ ტანი უძრავ მდგომარეობაშია. სრულდება ორწილადი და სამწილადი ზომის მუსიკის თანხლებით.

ჭიანური (მუს.) — ქართული ხალხური ხემიანი საკრავი, რომლის 2-4 ცხენის ძუის სიმი კვარტებით არის აწყობილი. ჭიანურის თანხლებით სრულდება სიმღერა.

ჭიბონი (მუს.) — ქართული (აქარული) სტვირი 3 რქით, რომელთაგან 2 საკრავია, მესამეს მეშვეობით კი პაერი იჭირხნება. იყენებენ სიმღერის და ცეკვის თანხლებითა და ინსტრუმენტული პანგების შესასრულებლად.

ჩიკაგური სტილი (ჯაზი) — „თეთრი ჯაზის“ დაკერის სტილი, რომელიც ჩიასახა ჩიკაგოში ოტიანი წლების დასაწყისში, ხოლო მოგვიანებით გასცდა ჩიკაგოს ფარგლებს. „ჩიკაგური სტილი“ წარმოადგენს შუალედურ სტადიას ტრადიციულ ჯაზსა და სუინგს შორის. მასში თანდათანობით გამოცალკევდა ჯგუფური დაკვრა (სპილენძის ჯგუფი, საქსოფონები). ერთობლივი იმპროვიზაცია ადგილს უთმობს სოლო იმპროვიზაციას. იცვლება საკრავებიც: კორნეტისტები უფრო და უფრო ხშირად უკრავენ საყვირზე,

трубе, туба заменяется контрабасом, банджо — гитарой, постепенно в оркестре прочно обосновываются саксофоны и фортепиано.

chicago style (англ.).

Чинквиченто — наименование XVI в., в специальном значении XVI в. — исторический период в развитии итальянского искусства или итальянской культуры в целом. Термин обычно указывает лишь на события т. н. Высокого Возрождения (см.).

cinquécénto (итал.).

Чираховани — иллюминация с применением цветных огней и различных световых эффектов. Ч. устраивалась во время ночных древнегрузинских представлений, сопровождавших свадебные пиршества.

chirakhovani (груз.).

Чонгури (муз.) — грузинский шипковый инструмент; имеет грушевидный корпус и длинный гриф с натянутыми над ним несколькими струнами; применяется для сопровождения пения и танцев.

chonguri (груз.).

Чоколо (муз.) — инструмент типа погремушки (металлический цилиндр, наполненный бусами, шариками и т. п.).

chokolo (бирм.).

Чрдилебис кетеба — древне-грузинский термин, обозначавший мимическое представление.

chrdilebis keleba (груз.).

Чревовещание (цирк) — вид эстрадно-циркового искусства, основанный на умении исполнителя говорить, не шевеля губами.

ტუბა იცვლება კონტრაბასით. ბანჯო — გიტარიით, თანდათანობით ორკესტრში მკვედრდება საქსოფონი და ფორტეპიანო.

ჩინკვიჩენტო — XVI საუკუნის სახელწოდება. სპეციალური მნიშვნელობით XVI საუკუნე. იტალიური ხელოვნებისა თუ იტალიურ კულტურის ისტორიული განვითარების პერიოდი საერთოდ. ტერმინი, ჩვეულებრივ, მიგუიითებს მხოლოდ ე. წ. ალორძინების უმაღლესი ეტაპის მოვლენებზე (იხ.).

ჩირახოვანი — ილუმინაცია ფერადოვანი ცეცხლისა და სხვადასხვა შებენიერების გამოყენებით, ეწყობოდა ძველ საქართველოში საქორწინო ღონის დროს, ღამის წარმოდგენებისას.

ჩონგური (მუს.) — ქართული საწყებო საკრავი; აქვს მსხლიტებული კორპუსი და გრძელი გრიფი მასზე დაქიმული რამდენიმე სიკით; გამოიყენება სიმღერების და ცეკვების თანხლებასთვის.

ჩოკოლო (მუს.) — ჩხარუნას ტიპის საკრავი (ლიტონის ცილინდრი, რომელიც სავსეა მძივებით, ბერთულებით და ა. შ.).

ჩრდილების კეთება — ძველი ქართული ტერმინი მიმოყერი წარმოდგენების აღმნიშვნელი.

ჩრეველშოვანობა (ცირკი) — საესტრადო საცირკო ხელოვნება, დამყარებული შესრულების უნარზე ილაპარაკოს ისე, რომ ტუჩები არ მოძრაოს.

Чтец — артист, исполняющий на концертной эстраде литературные произведения. Ч. участвует в сборном концерте или исполняет программу сольного вечера. Многие чтецы используют в своем выступлении музыку, свет, бутафорию, различные аксессуары, создавая т. о. «Театр одного актера», «Театр чтеца».

В народном искусстве мастерство Ч. зародилось в творчестве сказителей, сказочников и др. Разнообразие творческих манер Ч. связано с многовековой историей искусства устного живого слова.

reciter, elocutionist (*англ.*), lecteur, récitant (*франц.*), Rezitator, Vorleser (*нем.*), recitatore, dicitore, leggitore (*итал.*), recitador (*исп.*).

Чувствительность киноплёнки (эмульсии) — способность киноплёнки в результате действия света и последующей химической обработки (проявления, фиксирования) образовывать изображение.

speed of emulsion (*англ.*), sensibilité d'une émulsion (*франц.*), Empfindlichkeit (einer Emulsion) (*нем.*), sensibilita di pellicola (*итал.*), sensibilidad de emulsión (*исп.*).

Чукуртма — богатая резьба, которой покрывалась внутренняя плоскость дедабдзи (столб-опора в грузинском дарбази).

chukurtma (*груз.*).

Чунири (муз.) — грузинский народный смычковый инструмент. Распространен в Сванетии. Имеет три струны (из конского волоса), настраиваемые на секунду, терцию и кварту. Применяется как сольный и чаще аккомпанирующий инструмент. Играют на Ч., сидя, опирая инструмент о колени.

chuniri (*груз.*).

Чупра — название куклы старинного грузинского народного кукольного театра.

chupra (*груз.*).

Чуро — разновидность древнегрузинского мужского танца «фундрухи».

churo (*груз.*).

ჭიბველი, კითხვის ოსტატი — მსახიობი, რომელიც საკონცერტო ესტრადაზე ასრულებს ლიტერატურულ ნაწარმოებს. მონაწილეობს ნაერებ კონცერტში ან ასრულებს სოლო-საღამოს პროგრამას. მხატვრული კითხვის ოსტატები იყენებენ მუსიკას, განათებას, ბუტაფორიას, სხვადასხვა აქსესუარს და ამრიგად ქმნიან „ერთი მსახიობის თეატრს“, „მხატვრული კითხვის თეატრს“.

ხალხურ ხელოვნებაში მკითხველის ოსტატობა ჩაისახა მთხრობელთა, მეზღაპრეთა შემოქმედებაში. კითხვის შემოქმედებითი მანერების მრავალფეროვნება დაკავშირებულია ზეპირი ცოცხალი სიტყვის მრავალსაუკუნოვან ისტორიასთან.

კინოფირის (ემულსიის) მგრძნობიარობა — კინოფირის უნარი — წარმოქმნას გამოსახულება სინათლის მოქმედებისა და ქიმიური დამუშავების დროს (გამომუშავება, ფიქსირება).

ჩუქურთმა — მდიდრული ორნამენტი, რთავ დაფარულია დედაბდის შიგა სიბრტყე.

ჭუნირი (მუს.) — ქართული ხალხური ხემიანი საკრავი, გავრცელებულია სვანეთში. აქვს 3 (ცხენის ძუის) სიმი აწყობილი ტერციით, სეკუნდით და კვარტით. გამოიყენება როგორც სოლო ისე თანხლები საკრავის სახით. დაკრის დროს შემსრულებელი ზის და ჭუნირი მუხლზე აქვს დაყრდნობილი.

ჭუპრა — ძველი ქართული ხალხური თოჯინების თეატრის თოჯინის სახელწოდება.

ჩურო (ან ჭურო) — ძველქართული მამაკაცთა ცეკვა ფუნდრუხის სახესხვაობა.

III

Шабер — граверный инструмент, представляющий собой тонкую стальную пластинку с закругленным концом, вставленную в деревянную ручку.

Schaber (*нем.*), scraper, eraser (*англ.*), burin, racloir, couteau à racler (*франц.*), graffiétto, raschiétto (*итал.*), cincel, buril, gascador (*исп.*).

Шаблон (*арх.*) — чертеж архитектурных деталей, «профилей», выполненный в натуральную величину.

Schablone (*нем.*), stencil (*англ.*), patron (*франц.*), sagoma (*итал.*), patrón, modelo, sagoma (*исп.*).

Шаг (*арх.*) — расстояние между повторяющимися элементами в конструкциях, деталях, частях сооружений (шаг колонны и т. п.).

pace, pitch (*англ.*), pas (*франц.*), Abstand, gebundenes System, Schildwand (*нем.*), passo (*итал.*), hilo, paso (*исп.*).

Шаироба, змоба — древнегрузинские состязания в сочинении и отгадывании загадок, в иносказательном остроловии и стихотворстве, главным образом, во время пиществ.

shairoba, ztoba (*груз.*).

Шалахо — армянский народный мужской сольный танец, распространенный также в Азербайджане. Музыкальный размер 6/8. Исполняется весело, задорно. Скользящие стремительные шаги чередуются частыми переступаниями, винтообразными движениями. Танец сопровождается игрой исполнителя платком.

shalakho (*арм.*).

Шанжман де пье — прыжок с двух ног на две из V позиции в V с обязательной переменной ног.

changement de pied (*франц.*).

შაბერი — საგრავეორო ინსტრუმენტი, წარმოადგენს ხის სახელურში ჩადგმულ ფოლადის თხელ ფირფიტას მომრგვალებული ბოლოთი.

შაბლონი, თარგი (არქიტ.) — არქიტექტურული დეტალების, „პროფილების“ ნატურალური სიდიდით შესრულებული ნახაზი.

ბიჯი (არქიტ.) — მანძილი განმეორებით ელემენტებს შორის კონსტრუქციებში, დეტალებში, ნაკებობათა ნაწილებში (სვეტების ბიჯი და ა. შ.).

შაირობა, ზმობა — ძველი ქართული შეჯიბრება გამოცანების შეთხზვასა და გამოცნობაში, ქარგამულ მახვილსიტყვაობასა და მოლექსეობაში (უმთავრესად ნადიმობის დროს).

შალახო — სომხური ხალხური მამაკაცთა ცეკვა. გავრცელებულია ავრეთეე აზერბაიჯანში. მუსიკალური ზომა 6/8. სრულდება მხიარულად, ხალისიანად. სრიალა სწრაფი ნახიჯები მონაცვლეობენ ხშირ გადახიჯებასთან, ხრახნისებრ მოძრაობებთან. ცეკვას თან სდევს შემსრულებლის ცხვირისახოცით თამაში.

შანჟმან დე პიე — ნახტომი ორიდან ორ ფეხზე V პოზიციიდან V პოზიციაში, ფეხების აუცილებელი შეცვლით.

Шансон — французская песня, преимущественно народная, а также песня в том или ином характерном жанре, современная эстрадная песня, песенка (из репертуара «шансонье»).

chanson (франц.).

Шансонетка — 1. Песня игривого или легкого содержания, исполняемая на открытых сценах, в кафе-шантанах и т. п.; 2. Певница, исполняющая такие песни.

1. chansonnette (франц.), music-hall song (англ.), Chansonette (нем.), canzonetta (итал.), cuplé, canciencilla (исп.).
2. chanteuse de café-concert (франц.), music-hall singer (англ.), Chansonettesängerin (нем.), canzonettista (итал.), cancionista, cancionista, cupletista (исп.).

Шансонье — французский эстрадный певец, исполнитель характерных лирических и сатирических песенок в жанре chanson, восходящем к творчеству средневековых французских менестрелей.

chansonnier (франц.).

Шапито (цирк) — сооружение разборного типа из брезента или другого материала для цирковых спектаклей. Внутри имеется манеж и места для зрителей. Ш. существуют в городах, где нет постоянных цирковых зданий.

chapiteau (франц.).

Шасс — жанр французской, многоголосной песни (аналогичен итал. «качче»), а также инструментальной музыки.

chasse (франц.).

Шассе — танцевальное па, встречающееся во многих бальных танцах.

chassé (франц.).

შანსონი — ფრანგული სიმღერა, უპირატესად ხალხური, აგრეთვე სიმღერა ამა თუ იმ სახასიათო ეანრში, თანამედროვე საესტრადო სიმღერა („შანსონი“-ს რეპერტუარიდან).

შანსონეტი — 1. ლალი ან მსუბუქი შინაარსის მქონე სიმღერა, რომელსაც ასრულებენ ღია სცენაზე, კაფეშანტანში და სხვ.
2. ასეთი სიმღერების შემსრულებელი მომღერალი ქალი.

შანსონიე — ფრანგული ესტრადის მომღერალი, რომელიც ასრულებს სახასიათო ლირიკულ და სატირიკულ სიმღერებს chanson-ის ეანრში; სათავეს იღებს შუა საუკუნეების ფრანგული მენესტრელების შემოქმედებიდან.

შაპიტო(ცირკი) — ბრეზენტის ან სხვა მასალის დასაშლელი ნაგებობა საციკო სპექტაკლებისთვის, სადაც თავსდება მანეჟი და ადგილები მაყურებლისათვის. შაპიტოს დგამენ ისეთ ქალაქებში, სადაც არაა მუდმივი საციკო შენობა,

შასი — ფრანგული მრავალხმიანი სიმღერის (იტ. „კაჩას“ ანალოგიური) და აგრეთვე ფრანგული ინსტრუმენტული მუსიკის ეანრი.

შასე — საცეკვაო ილეთი, რომელიც გვხვდება მრავალ სამეჯლისო ცეკვაში.

Шатровые театры — старинный вид греческого театра, который устраивался следующим образом: огораживали коврами пужную площадь, в середине оставляли открытым место для исполнения сахиоба, а вокруг размещались отдельные палатки, в которых удобно устраивались знатные зрители. В Ш. т. располагались цирковые представления, где выступали комедианты с дрессированными собаками, медведями, обезьянами и др.

marquée-theatre (англ.), théâtre à tente (франц.), Zelttheater (нем.), teatro a tenda (итал.), teatro de techumbre (исп.).

Шаут (джаз) — стиль пения, которое носит «кричащий» характер. Этот стиль непосредственно перенесен из африканского музицирования в афро-американскую сферу исполнительства.

shout (англ.).

Шашмаком (муз.) — цикл из 6 многочастных вокально-инструментальных сюит (макомов) у таджиков и узбеков. Сюиты носят названия соответствующих 6 основных ладов. Как цикл Ш. сложился не позднее XVI в.

shashmacom (англ.), shashmacom (франц.), Schaschmakom (нем.), sasmacom (итал.), shasmacom (исп.).

Швунг-трапе (цирк) — снаряд воздушной гимнастики. Используется для гимнастических упражнений динамического характера.

Schwungtrapez (нем.).

Шед, навес (арх.) — при проектировании некоторых строений, предназначенных для фабричных и заводских целей, крыши исполняют назначение единственного покрытия строения, т. е. функционируют как крыша и потолок, дающий весь необходимый свет помещению, что делает окна на стене почти излишними. К такого рода крышам принадлежат покрытия, имеющие в поперечном разрезе двускатную форму, а иногда форму зубцов; отсюда Ш. носят и название зубчатой крыши.

shed (англ.).

ქარვის თეატრი — ძველი ქართული თეატრი, რომელიც შემდეგნაირად ეწეობოდა: საქირო მოედანს ხალიჩებით შემოფარგლავდნენ, შუაში ტოვებდნენ ადგილს სახიობის შესასრულებლად, ირგვლივ კი განლაგებული იყო ცალკეული კარვები დიდგვაროვანი მყოურებლებისათვის. ქარვის თეატრში ეწეობოდა საცირკო წარმოდგენები, რომლებშიც კომედიანტები ათამაშებდნენ გაწვრთნილ ძაღლებს, დათვებს, მამუნებს და ა. შ.

შაუთ (ჯახი) — სიმღერის სტილი, რომელიც „ყვირილის“ ხალხთს ატარებს. ეს სტილი უშუალოდაა გადმოტანილი აფრიკული მუსიკირებიდან აფრო-ამერიკულ სამშემსრულებლო სფეროში.

შაშმაკომი (მუს.) — 6 მრავალნაწილიანი ვოკალურ-ინსტრუმენტული სიუიტისაგან (მაკომისაგან) შედგენილი ციკლი ტაყიკებთან და უზბეკებთან. სიუიტების სახელწოდება შესაბამისი 6 ძირითადი კილოს დასახელებიდან გამომდინარეობს. ციკლის სახით შ. ჩამოყალიბდა არა უგვიანეს XVI საუკუნისა.

შეუნგ-ტრაპე (ცირკი) — სააერო ტანვარჯის იარაღი — გამოიყენება დინამიური ტანვარჯისის შესრულების დროს.

ჩარდახი (არქიტ.) — ზოგიერთ შენობათა პროექტირებისას, რომლებიც განკუთვნილია საქარხნო და საფაბრიკო მიზნისათვის, სახურავი ფუნქციონირებს, როგორც სახურავი და კერი, რომელიც იძლევა აუცილებელ სინათლეს შენობისთვის. ამის გამო ფარჯის გამოჭრა კედელში თითქოს ზედმეტია. ასეთი სახის კერს მიეკუთვნება გადახურვა, რომელსაც განივი განაკვეთი ორფერდა ფორმისა აქვს, ზოგჯერ კბილანას ფორმისა. ამიტომ უწოდებენ მას კბილანა სახურავსაც.

«Шейк» (трястись) — современный международный бальный танец. Появление ударных групп, таких как «Битлз», и широкое распространение популярных пластинок, заставили всех танцующих «трястись», «дергаться» и танцевать «блюз-бит», который принял в дальнейшем название «Шейк». Это танец-пантомима, танец перепляса. Темп разный. Музыкальный размер 4/4.

shake (англ.).

Штейн-трапе (цирк) — 1. Металлическая поперечная перекладина, подвешенная к штамберту двумя тросами.

2. Название номера, основанного на сохранении равновесия на трапеции в различных положениях.

Stehen - Trapez (нем.).

Шен — в танцах, когда танцующие, проходя мимо, подают друг другу руки.

chaine (франц.).

«Шестерка» (муз.) — творческое содружество французских композиторов. Получило название в 1920 по аналогии с русской «пятеркой» (так называли во Франции «Могучую кучку»). «Ш». объединила А. Онеггера, Ф. Пуленка, Д. Мийо, Ж. Орика, Ж. Тайфера, Л. Дюреля. Идейный вдохновитель «Ш». — поэт, драматург, музыкальный критик, режиссер Ж. Кокто. «Ш». не имела единой художественной программы, участников ее сближала оппозиция к романтизму и импрессионизму, воздействие идей Э. Сати и И. Ф. Стравинского, а также поиски новых принципов композиции.

«The Group of Six», «The Six» (англ.), „Les Six“ (франц.), „Sechs“ (нем.), Gli „Seis“ (итал.), „Los Seis“ (исп.).

Шестнадцатая нота (муз.) — нота, по длительности в 16 раз более короткая, чем целая нота; четыре Ш. ноты равны одной четвертной ноте, т. е. в среднем темпе при-

Шеки (ძიგძიგი) — თანამედროვე საერთაშორისო სამეჯლისო ცეკვა. „ბოლზ“-ის მსგავსი დასარტყამი ჩგუფების წარმოქმნამ და პოპულარული ფორმების გავრცელებამ ყველა მოცეკვეს დააწყებინა „ძიგძიგი“, „კრუნჩხვა“ და „ბლიუზ-ბიტ“-ის ცეკვა, რომელმაც შემდეგ მიიღო „შეკის“ სახელწოდება. ეს არის ცეკვა პანტომიმა, გადაცეკვება. ტემპი სხვადასხვაგვარია. მუსიკალური ზომა — 4/4.

შტეინ-ტრაპე (ცირკი) —

1. შტამბერტზე, ორი გვარლით, განივად ჩამოკიდებული ლითონის ღერძი.

2. ნომრის სახელწოდება, როცა სხვადასხვა მდგომარეობაში მყოფი მსახიობი, ტრაპეციაზე ინარჩუნებს წონასწორობას.

შენ — ცეკვებში, როცა მოცეკვედენი ერთიმეორის გვერდით გავლისას ერთმანეთს ხელს უწყვიან.

„ექვსეული“ (მუს.) — ფრანგი კომპოზიტორების შემოქმედებითი თანამეგობრობა. ეს სახელწოდება მიიღო 1920 წ. რუსული „ხუთეულის“ (ასე უწოდებდნენ საფრანგეთში „მძლავრ ჩგუფს“) ანალოგიით. „ექვსეულში“ გაერთიანდნენ: ა. ონეგერი, ფ. პულენკი, დ. მიიო, ე. ორიკი, ე. ტაიფერი, ლ. დიურელი. „ექვსეულის“ იდეური სულისჩამდგმელი იყო პოეტი, დრამატურგი, რეჟისორი და მუსიკის კრიტიკოსი ე. კოკტო. „ექვსეულს“ არ ჰქონდა ერთიანი მხატვრული პროგრამა, მის მონაწილეებს აკავშირებდა ოპოზიცია რომანტიზმის და იმპრესიონიზმის მიმართ, ე. სატის, და ი. ფ. სტრაინსკის იდეების ზეგავლენა და აგრეთვე კომპოზიციის ახალი პრინციპების ძიებები.

მეთექვსმეტედი ნოტი (მუს.) — ნოტი, რომელიც გრძლიობით მთელ ნოტზე 16-ჯერ უფრო მოკლეა; ოთხი მეთექვსმეტედი ნოტი ტოლია ერთი მეოთხედი ნოტის, ე. ი. საშუალო ტემპით

ходятся на один отсчет времени. Ш. нота обозначается черной головкой с палочкой справа вверх или слева вниз и двумя хвостиками; хвостики двух или нескольких находящихся рядом Ш. нот могут быть заменены двумя общими ребрами.

semicroma (იტალ.), semiquaver (ანგლ.), sixteenth-note (ამერ.), double croche (ფრანც.), Sechzehntelnote (ნემ.), nota decimosexta (исп.).

Шестнадцатая пауза (муз.) — пауза, по длительности равная шестнадцатой ноте; в среднем темпе измеряется четвертой частью каждого отсчета времени.

pausa semicroma (იტალ.), semiquaver pause (ანგლ.), pause doublecroche (ფრანც.), sixteenth pause (ამერ.), Sechzentelpause (ნემ.), pausa decimosexta (исп.).

Шестьдесят четвертая пауза (муз.) — пауза, по длительности равная шестьдесят четвертой ноте; в среднем темпе измеряется шестнадцатой частью каждого отсчета времени.

hemidemisemiquaver rest (ანგლ.), sixty-fourth hold (ამერ.), quadruplecroche pause (ფრანც.), Vierundsechzigstelpause (ნემ.), pausa semibiscroma (იტალ.), pausa semibiscroma (исп.).

Шестьдесят четвертая (муз.) — нота по длительности в 64 раза более короткая, чем целая нота; шестнадцать 64-х нот равны по длительности одной четвертной ноте, т. е. в среднем приходится на один отсчет времени. 64-я нота обозначается черной головкой с палочкой справа вверх или слева вниз и четырьмя хвостиками; хвостики двух или нескольких находящихся рядом 64-х нот могут быть заменены четырьмя общими ребрами.

semibiscroma (იტალ.), hemidemisemiquaver (ანგლ.), quadruple croche (ფრანც.), Vierundsechzigstelnote (ნემ.), sixty-fourth note (ამერ.), semibiscroma (исп.).

Шимми — салонный бальный танец в 2-дольном размере, разновидность «фокстрота». Был распространен в 1920-х гг.

shimmy (ანგლ.).

Шинкоба-иа — мингрельская игра-зрелище (в Грузии).

shincoba-ia (გруз.).

მოდის დროის ერთ თელაზე. მეთექვსმეტედი ნოტი აღინიშნება შავი წრით და ჭოხით მარჯვნივ ზემოთ ან მარცხნივ ქვემოთ და ორი კუდილი. ორი ან რამდენიმე მეთექვსმეტედი ნოტის კუდილები შესაძლოა შეიცვალოს 2 საერთო სახსრით.

მეთექვსმეტედი პაუზა (მუს.) — პაუზა, რომელიც გრძლიობით მეთექვსმეტედი ნოტის ტოლია; საშუალო ტემპით იზომება დროის ყოველი თელის მეოთხედი ნაწილით.

სამოცდამეოთხედი პაუზა (მუს.) — პაუზა, რომელიც გრძლიობით სამოცდამეოთხედი ნოტის ტოლია; საშუალო ტემპით იზომება დროის ყოველი თელის მეთექვსმეტედი ნაწილით.

სამოცდამეოთხედი ნოტი (მუს.) — მთელი ნოტის გრძლიობაზე 64-ჯერ უფრო მოკლე გრძლიობის მქონე ნოტი; თექვსმეტი სამოცდამეოთხედი ნოტი გრძლიობით ერთი მეოთხედის ტოლია, ე. ი. საშუალო ტემპით მოდის დროის ერთ თელაზე. სამოცდამეოთხედი ნოტი აღინიშნება შავი წრით და ჭოხით მარჯვნივ ზემოთ ან მარცხნივ ქვემოთ, და ოთხი კუდილი; ორი ან რამდენიმე მეზობლადმდებარე სამოცდამეოთხედის კუდილები შესაძლოა შეიცვალოს ოთხი საერთო სახსრით.

შიმი — სალონური სამეჯლისო ცეკვა ორწილადი ზომით, ფოქსტოტის სახესხვაობა. გავრცელებული იყო 1920-იან წლებში.

შინკობა-ია — მეგრული თამაშის-სანახაობა.

Ширма, ширмы — в театре верховых кукол сценическая конструкция, являющаяся игровым пространством в кукольных представлениях и одновременно скрывающая актеров-кукловодов от зрителей.

Schirm (нем.), screen (англ.), paravent (франц.), paravento (итал.), biombo (исп.).

Широкоформатное кино — вид панорамного кинематографа, в котором для съемки и демонстрации применяют пленку шириной в 50, 55, 65 и 70 мм. Формат (площадь) кадра значительно увеличен, по сравнению с нормальным кадром, в результате при проекции на огромных панорамных экранах достигается высокое качество изображения (резкость, цветопередача, фактура декорации и т. д.). Ш. к. сопровождается стереофоническим звуком. Ш. к. усиливает естественность изображения, зритель ощущает т. н. «эффект присутствия», и расширяет изобразительные возможности киноискусства. В СССР в широкоформатном кино применяют пленку шириной 70 мм.

large screen film, wide screen film (англ.), film panoramique, film à image panoramique (франц.), Breitwandfilm (нем.), film par a formato (итал.), película de pantalla ancha (исп.).

Шихта (кер.) — керамическая масса, смесь материалов, закупаемых в плавильную печь для получения металла определенного состава.

Schicht, keramische Masse (нем.), clay mass (англ.), masse céramique (франц.), massa cerámica, còrica (итал.), masa cerámica (исп.).

Шкала (скала) звуков — ряд каких-либо звуков, расположенных по высоте; обычно от более низких к более высоким, то же, что звукоряд.

scala (лат.).

Школьная драма — вид драматических произведений для исполнения в духовных учебных заведениях. Возник в странах Западной Европы в XV в., в России в XVII в. с целью изучения латинского

языка (тогдашние театры) — сасცენო კონსტრუქცია, რომელიც წარმოადგენს სათამაშო სივრცეს თოჯინების სპექტაკლში და; ამავე დროს, ფარავს მეთოჯინე მსახიობებს მაყურებელთაგან.

ფართოფორმატიანი კინო — პანორამული კინოს ნაირსახეობა, სადაც ფილმის გადაღებისას და დემონსტრაციისათვის გამოიყენება 50, 55, 65 ან 70 მმ სიგანის ფირი. კადრის ფორმატი (ფართობი) საგრძნობლად გადიდებულია ნორმალურ კადრთან შედარებით, რის შედეგად დიდი ზომის პანორამულ ეკრანზე მიიღება მაღალხარისხიანი გამოსახულება (სიძველეთრე, ფერის გაღმოცემა, დეკორაციის ფაქტურა და სხვ.). ფართოფორმატიანი ფილმი სტერეოფონიულია. მისი დემონსტრირების დროს მაყურებელი ეკრანის გამოსახულების „თანამონაწილეა“. ფართოფორმატიანი კინო აფართოებს კინოხელოვნების გამომსახველობით შესაძლებლობებს. საბჭოთა კავშირში ფართოფორმატიანი კინოსათვის გამოიყენება 70 მმ-ის სიგანის ფირი.

ნაჯავი (კერამ.) — კერამიკული მასა, მასალათა შენარევი, რომლითაც ტვირთავენ სადნობ ღუმელს, გარკვეული შემადგენლობის მქონე ლითონის მისაღებად.

ბგერების სკალა — რაიმე ბგერების რიგი, ჩვეულებრივ განლაგებული უფრო დაბალი ბგერიდან უფრო მაღალ ბგერამდე; იგივე, რაც ბგერათა რიგი.

სასკოლო დრამა — სასულიერო სასწავლებლებში დასადგმელად გამიზნული დრამატული ნაწარმოების სახეობა. ჩაისახა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში XV საუკ., რუსეთში — XVII საუკ. ლათინური ენის შესწავლის მიზნით. შემდგომში.

языка. Впоследствии Ш. д. стала разыгрываться на языке народов соответствующих стран.

school-drama (англ.), drame d'école (франц.), Schuldrama (нем.), dramma di scuola (итал.), drama de escuela (исп.).

Школьный театр (в России) — театр при духовных учебных заведениях. Игра актеров в Ш. т. подчинялась правилам классицизма. Оформление и костюмы в представлениях Ш. т. носили символический характер (добродетельные персонажи появлялись в белых одеждах, злодеи — в черных). Во 2-й половине XVIII в. в результате гонений духовенства, протестовавшего против Ш. т. из-за развития в нем светских элементов, а также конкуренции со стороны нарождавшегося профессионального драматического театра, Ш. т. прекратил существование.

school-theatre (англ.), théâtre d'école (франц.), Schultheater (нем.), teatro di scuola (итал.), teatro de escuela (исп.).

Школьный шаг, испанский шаг (цирк) — номер высшей школы верховой езды: лошадь поочередно ритмично поднимает и выносит вперед вытянутые ноги, как бы маршируя.

«school step» (англ.), «pas d'école» (франц.), «Schulschritt» (нем.), «passo di scuola» (итал.), «paso de escuela» (исп.).

Шлагер — модная песенка, боевик, «гвоздь сезона».

Schlager (нем.).

Шликер (кв.) — густая тестообразная масса из смеси тонко размолотых силикатных материалов, замешанных на воде. Применяется при изготовлении фарфоровых и фаянсовых изделий, керамических плиток и др.

Schlicker (нем.), slip, slimy slop (англ.), barbotine (франц.), barbotina (итал.), barbotina (исп.).

Шов деформационный (стр.) — конструктивный, постоянный разрез, отделяющий одну часть сооружения от другой и

სასკოლო დრამას ასრულებდნენ შესაბამისი ქვეყნის ენებზე.

სასკოლო თეატრი (რუსეთში) — სასულიერო სასწავლებლებთან არსებული თეატრი. სასკოლო თეატრში თამაში კლასიციზმის წესებს ემორჩილებოდა. წარმოდგენის გაფორმება და ტანსაცმელი სიმბოლური ხასიათისა იყო (კეთილ პერსონაჟებს თეთრი ტანსაცმელი ეცვათ. ბოროტს — შავი). XVIII საუკ. მეორე ნახევარში, როდესაც სამღვდლოებამ დევნა დაეწყო მას, ვინაიდან საერო ელემენტები შეამჩნია, აგრეთვე პროფესიული დრამატული თეატრის კონკურენციის გამო, სასკოლო თეატრმა შეწყვიტა არსებობა.

სასკოლო ნაბიჯი, ესპანური ნაბიჯი (ცირკი) — ცხენოსნობის უმაღლესი სკოლის ნომერი: ცხენი რიგრიგობით, რიტმულად სწევს და წინ გადადგამს გაკიმულ ფეხებს, თითქოს მარშით. დადისო.

შლაგერი — მოდური სიმღერა, სეზონის თვალს.

შლიკერი (კვ.) — სქელი, ცომისმაგვარი მასა მიღებული წყალში ახელილი წვრილად დაფქული სილიკატური მასალისაგან. გამოიყენება ფაფურისა და ქაშანური ნაწარმის, კერამიკული ფილებისა და სხვ. დამზადებისას.

სადეფორმაციო ნაკერი (შენ.) — ნაკებობის კონსტრუქციის გამკოლი განაპერი, რომელიც შენობას ცალკეულ ნაწილებად ჰყოფს და ქმნის

допускающий независимую деформацию или взаимное перемещение этих частей от температурных изменений (температурный шов), от неравномерной осадки (осадочный шов) и т. д.

deformation joint (англ.), joint de déformation (франц.), Deformationsfuge (нем.), giunto deformabile (итал.), junta de deformación (исп.).

Шов осадочный (арх.) — шов, допускающий самостоятельную осадку отдельных частей сооружения.

settlement joint (англ.), joint de tassement (франц.), Setzfuge (нем.), giunto di assestamento (итал.), junta de asiento (исп.).

Шов рабочий (стр.) — место соединения (стык) блоков (участков) бетонирования массивных сооружений.

working joint (англ.), joint de travail (франц.), Arbeiterfuge (нем.), giunto di ripresa (итал.), junta de trabajo (исп.).

Шов сейсмический (арх.) — шов, разбивающий здание значительной протяженности и сложной конфигурации на отдельные отсеки, способные совершать независимые колебания при землетрясениях.

seismic joint (англ.), joint séismique (франц.), seismische Fuge (нем.), ¶giunto antisismico (итал.), junta sísmica (исп.).

Шов сквозной (стр.) — шов, который оставляют после кладки для последующей штукатурки стены.

continuous joint (англ.), joint continu (франц.), durchlaufende Fuge (нем.), giunto corrente (итал.), junta continua (исп.).

Шов скрытый (стр.) — в крупноблочном жилищном строительстве шов при кладке стен из крупных блоков.

covered joint (англ.), couvert joint (франц.), verdeckte Fuge (нем.), giunto celato (итал.), junta tapada (исп.).

Шов температурный (арх.) — шов, разрезающий здание до фундамента и допускающий независимую деформацию под влиянием смены температуры разделяемых им частей.

expansion joint (англ.), joint de dilatation (франц.), Dehnungsfuge (нем.), giunto di dilatazione (итал.), junta de dilatación (исп.).

დამოუკიდებელი დეფორმაციის, აგრეთვე დამოუკიდებელი ჯდომისა (ჯდომის ნაკერი) და ტემპერატურის ცვალებადობით გამოწვეული დეფორმაციის (ტემპერატურული ნაკერი) პირობებს.

დაჯდომის ნაკერი (არქიტ.) — ნაკერი, რომელიც შენობის ცალკეულ ნაწილებს დამოუკიდებელი ჯდომის საშუალებას აძლევს.

მუშა ნაკერი (მშენ.) — შეერთების ადგილი (პირაპირი) მასიურ ნაგებობათა ბლოკების დაბეტონებისას.

სეისმური ნაკერი (არქიტ.) — ნაკერი, რომელიც დიდი ზომის და რთული კონფიგურაციის შენობას ჰყოფს დამოუკიდებელი რხევის უნარის მქონე ცალკეულ ნაკვეთურებად.

გამჟოლი ნაწიბური (მშენ.) — ნაწიბური, რომელსაც ტოვებენ კედლის ამოყვანის შემდეგ შედგომაში შებათქამებისათვის.

ფარული ნაწიბური (მშენ.) — მსხვილბლოკიან საბინაო მშენებლობაში, მსხვილი ბლოკებისაგან ნაგები კედლების ნაწიბური.

ტემპერატურული ნაკერი (არქიტ.) — ნაკერი, რომელიც შენობას სამირკვლამდე ჰკრის და საშუალებას აძლევს მის მიერ გამოყოფილ ნაკვეთურებს დამოუკიდებლად განიცადონ ტემპერატურის ცვლილებით გარკვეული დეფორმაცია.

«Шопка» — одна из старейших форм польского народного театра кукол. Среди персонажей интермедий — польский собрат Петрушки — Копленьяк.

szopka (польск.).

Шпагат (цирк) — положение в пластической акробатике: ноги исполнителя, разведенные в стороны, образуют одну прямую линию.

string, «cord» (англ.), „ficelle“ (франц.), „Spagat“ (нем.), „spago“ (итал.), „spaccato“ (исп.).

Шпат (квр.) — название различных минералов из породы силикатов, применяемых для глазурования.

Spat (нем.), spar (англ.), spath (франц.), spato (итал.), espato (исп.).

Шпация (муз.) — расстояние, промежуток между двумя линиями нотного знака.]

от лат. spatium.

space (англ.), espace (франц.), Spatium (нем.), spazio (итал.), espacio (исп.).

Шпиль (арх.) — вертикальное острое (игла), венчающее крышу.

Spitze, Spille (нем.), spire, steeple (англ.), pointe, flèche (франц.), cuspide, guglia (итал.), flecha, aguja (исп.).

Шпильман — в средние века в Германии странствующий актер-музыкант. Ш. были популярны среди крестьянства и городских низов. Выступали на ярмарках, народных празднествах, а также на придворных торжествах. Во Франции Ш. близки жонглеры, в Скандинавии — спельманы, на Руси — скоморохи, в Грузии — берика. Ш. были одновременно поэтами, актерами, певцами, танцорами. Исполняли произведения героического народного эпоса, создавали новеллы и шванки (сатирические сказки) и сами были их исполнителями.

Spielmann (нем.).

„შოპკა“ — პოლონური ხალხური თოქინების თეატრის ერთ-ერთი უძველესი ფორმა. ინტერმედიის პერსონაჟთა შორის გვხვდება „პეტრუშკას“ პოლონელი ძმობილი — კოპლენიაკი.

ფეხშლილი ზონარა, შპაგატი (ცირკი) — პლასტიკური აკრობატიკის ილეთი. სრულდება ფეხების განზე გაკეპვით, პორიზონტალურად.

შპატი (კვრამ.) — სხვადასხვაგვარი მინერალების სახელწოდება სილიკატების სახეობათა შორის, რომლებსაც იყენებენ მოსაპკურებლად.

შპაცია (მუს.) — მანძილი; შუალედი სანოტო სისტემის 2 ხაზს შორის.

შპილი (არქიტ.) — გადახურვის დამავერცხვინებელი ვერტიკალური წვეტი.

შპილმანი — შუა საუკუნეების გერმანიაში მობეტიალე მუსიკოსი მსახიობი. დიდი პოპულარობით სარგებლობდა გლეხობაში და მდბაბი მოკალაქეთა შორის. შპილმანები გამოდიოდნენ ბაზრობებზე, სახალხო დღესასწაულებზე, მონაწილეობდნენ აგრეთვე სამეფო კარზე გამართულ ზეიმებში. საფრანგეთში შპილმანის დარო იყო ჟონგლიორი, სკანდინავიაში — სპელმანი, რუსეთში — სკომოროხი, საქართველოში — ბერიკა. შპილმანი პოეტიც იყო, მსახიობიც, მუსიკოსიც და მოცეკვევეც. ისინი ასრულებდნენ გმირული ხალხური ეპოსის ნაწარმოებებს, თხზავდნენ ნოველებსა და შეანეებს (სატირიულ ზღაპრებს) და თვითონვე ასრულებდნენ მათ.

Шпингалет (*სტრ.*) — металлическая задвижка для запирання створок окон, дверей и т. п.

window fastening (*ანგლ.*), crémone, espagnolette (*ფრანც.*), Riegel (*ნემ.*), spagnoletta (*იტალ.*), falleba (*исп.*).

Шпрехшталмейстер (*ცირკ*) — то же, что инспектор манежа.

Sprechstallmeister (*ნემ.*), manege inspector (*ანგლ.*), inspecteur de manège (*ფრანც.*), ispettore di arena (*იტალ.*), inspector de arena (*исп.*).

Шпрингферд (*ცირკ*) — прыжки наездницы, сидящей на лошади в дамском седле, через барьеры, высота которых постепенно увеличивается, а так же сквозь баллон.

Sprungferd (*ნემ.*).

Шпунт (*სკულპტ.*) — инструмент в виде стального заостренного с одного конца стержня, употребляемый скульпторами для первичной обработки камня.

punch, pick (*ანგლ.*), pic (*ფრანც.*), Spitzzeisen (*ნემ.*), mazzuolo, palancola (*იტალ.*), pico (*исп.*).

Шрути (*მუზ.*) — минимальная интервальная доля музыкальных звуков, доступная слуху; в октаве 22 шрути.

shruti (*ინდ.*).

Штамберт (*ცირკ*) — металлическая перекладина, неподвижно укрепленная тросами на определенной высоте. Предназначается для подвески различной аппаратуры при исполнении номеров воздушной гимнастики.

Stambert, Reck (*ნემ.*).

Штамп (*თეატრ*) — внешний актерский прием, лишенный внутреннего духовного содержания, применяющийся для выражения определенных чувств. Ш. проникают в различные выразительные средства театра — в сценическую речь (интонации, особенности дикции), пластику, мимику и т. д. Ш. чужд подлинному искусству и всегда является порождением ремесленничества. Термин Ш. применяется также для

შინგალეტი (*მშენ.*) — სარკმლის ან კარის ჩასაყეტი ლითონის ურდული.

შპრეხშტალმაისტერი (*ცირკი*) — იგივე მანეჟის ინსპექტორი.

შპრინგფერდი (*ცირკი*) — ცხენზე მჯდომი მხედარი ქალის მიერ ჭებირზე ხტომა, რომლის სიმალეცაღ თანდათანობით აღიღებენ; აგრეთვე ხტომები ბალონებში.

შუბანა, ნარიზანდი (*ქანდ.*) — ცალი მხრიდან წაწვეტებული ფოლადის ისრისმაგვარი ინსტრუმენტი, რომელსაც მოქანდაკეები იყენებენ ქვის პირველადი დამუშავებისას.

შრუთი (*მუს.*) — ადამიანის სმენისათვის ხელმისაწვდომი მინიმალური ინტერვალური მუსიკალური ბგერებს შორის; ოქტავაში 22 შრუთია.

შტამბერტი (*ცირკი*) — გარკვეულ სიმაღლეზე, გვარლებით, უძრავად დამაგრებული ლითონის ღერძი. გამოიყენება საპაერო ტანვარჯიშის სხვადასხვაგვარი აპარატურის ჩამოსაყიდებლად.

შტამპი (*თეატრ.*) — გარკვეული აქტიორული ხერხი, რომელიც მოკლებულია შინაგან სულიერ შინაარსს და გამოიყენება გარკვეულ გრძობათა გამოსახატავად. შტამპად შეიძლება იქცეს სხვადასხვა თეატრალური საშუალება: სცენური მეტყველება (ინტონაცია, დიქციის თავისებურება), პლასტიკა, მიმიკა და ა. შ. ქეშმარიტი ხელოვნებისათვის შტამპი უცხოა. იგი ხელოსნობის შედეგია. ტერმინი შტამპი ხელოვნებაში იხმარება ის რეჟისორის, მხატვარდევოკატორის

обозначения в искусстве режиссера, художника-декоратора повторяющегося приема, лишнего породившего его содержания.

stamp (англ.), étampe (франц.), Stempel (нем.), stampo (итал.), estampilla (исп.).-

Штатив кинокамеры—передвижное приспособление, обычно в виде складной треноги, для установки кинокамеры.

camera stand, tripod (англ.), pied, trepied (франц.), Stativ, Kamerastativ (нем.), treppiede (итал.), tripode (исп.).

Штириен — род салонного танца народного происхождения. Музыкальный размер 3/4. Темп умеренный.

styrienne (франц.).

Штихель — инструмент для гравирования на дереве или металле.

Stichel (нем.), graver, scraper (англ.), burin (франц.), bulino (итал.), punzón (исп.).

Штиц (цирк) — гимнастический трюк: положение гимнаста, когда он, подтянувшись на кольцах до высоты плеч, переходит в упор на вытянутых руках.

Stütze (нем.).

Штурмтрап — веревочная лестница с деревянными перекладинами, спускающаяся за борт судна для высадки и приема людей при большой волне.

Jakob's ladder (англ.), échelle de revers (франц.), Sturmleiter, Jakobsleiter (нем.), scala levatória (итал.), escala de gato (исп.).

Штраб, штраба (арх.) — зубчатая или ступеньчатая поверхность каменной, бетонной и т. п. кладки стен.

denticulations (англ.), endentes (франц.), adaraja (исп.).

Штрабаты (цирк) — веревки определенной длины, с помощью которых осуществляется в воздушной гимнастике эффектный трюк — «обрыв».

Strippe, Strick (нем.).

მიმართაც, რომელიც იმეორებს ხერხებს, რომელთაც დაკარგული აქვთ პირვანდელი აზრი.

კინოკამერის შტატივი (სამფეხა) — გადასატანი მოწყობილობა, ჩვეულებრივ დასაკეცი სამფეხას სახით, რომელიც კინოკამერის დასაღამად გამოიყენება.

(франц.), Stativ, Kamerastativ (нем.),

შტირიენი — ერთგვარი ხალხური წარმოშობის საღონური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 3/4, ტემპი ზომიერი.

შტიხელი — საკრელი იარაღი ხეზე ან ლითონზე გრავირებისათვის.

შტიცი (ცირკი) — ტანვარჯიშული ილეთი: ტანვარჯიშის მდგომარეობა, როცა იგი რგოლებზე მხრებამდე აწეული გადადის ბჯენში, გაკრმულ ხელებზე.

შტორმტრაპი — ხის კაღონიანი თოკის კიბე, რომელსაც გემის ქიმს იქით უშვებენ ხალხის ასაყვან-ჩასაყვანად დიდი ღელვისას.

შტრაბი (არქიტ.) — ქვით, ბეტონით და მისთ. ნაგები კედლის ქონგურიანი ან საფეხურიანი ზედაპირი.

Verzahnungen (нем.), immorsatura (итал.),

შტრაბატები (ცირკი) — განსაზღვრული სიგრძის თოკები, რომელთა დახმარებითაც საპაერო ტანვარჯიშში ხორციელდება ეფექტური ილეთი „მოწყვეტა“.

Штрих (*მუს.*) — способ извлечения звука на смычковых инструментах, основанный на определенном характере движения смычки (плавно, толчкообразно, отскакивающим и т. п.). Ш. придают звучанию различный характер и окраску. Выбор Ш. определяется содержанием интерпретируемого музыкального произведения, художественным замыслом исполнителя и обусловлен «фразировкой». Основные Ш.: легато, деташе, стаккато, спиккато.

Strich (*нем.*), *stroke, touch* (*англ.*), *trait* (*франц.*), *tratto* (*итал.*), *línea, trazo* (*исп.*).

Шум, шумы — в отличие от музыкального «звука», звуковой Ш. не имеет определенной высоты. В музыке иногда применяются Ш. в качестве дополнительного элемента (воспроизводятся на некоторых ударных инструментах).

noise (*англ.*), *bruit* (*франц.*), *Lärm* (*нем.*), *rumore* (*итал.*), *ruído* (*исп.*).

Шумовое оформление — шумы и звуки, организованные в определенном темпе и ритме, используемые при постановках пьес, кинофильмов, радиопередач. Наряду с декорациями, музыкой, освещением и другими компонентами постановки, Ш. о. используется по ходу действия в соответствии с авторскими ремарками или замыслом режиссера.

noise accompaniment (*англ.*), *accompagnement de bruit* (*франц.*), *Lärmausstattung* (*нем.*), *accompagnamento di rumori* (*итал.*), *acompañamiento de ruido* (*исп.*).

Шумовые помехи (*кино*) — случайные шумы и звуки, не входящие в замысел постановки фильма и мешающие кино съемке и озвучению.

leaking noise (*англ.*), *bruit parasite* (*франц.*), *Störgeräusch* (*нем.*), *interferenze* (*итал.*), *ruidos parásitos* (*исп.*).

Шумовые эффекты (или шумы) (*кино*) — Ш. э. используются при постановках кинофильмов, наряду с декорациями, музыкой, освещением, звуком и другими компо-

შტრიხი (*მუს.*) — ბგერის მიღების ხერხი ხე-
მიან საკრავებზე, რომელიც ხემის მოძრაობის განსაზღვრულ ხასიათს ემყარება (მდორე, ბიძ-
გისებური, ასხლეტილი და ა. შ.). შტრიხი გან-
სხვავებულ ხასიათს და ფერადონებებს ანიჭებს
ბგერას. შტრიხის არჩევანი განისაზღვრება შე-
სასრულებელი მუს. ნაწარმოების ხასიათით, შე-
მსრულებლის მხატვრული ჩანაფიქრით და გან-
პირობებულია „ფრაზებით“. ძირითადი შტრიხე-
ბია: ლეგატო, დეტაშე, სტაკატო, სპიკატო.

ხმაური — მუსიკალური „ბგერისაგან“ გან-
სხვავებით ბგერით ხმაურს არა აქვს განსაზღვ-
რული სიმაღლე. მუსიკაში ხმაური ზოგჯერ გამო-
იყენება დამატებითი ელემენტის სახით (მის წარ-
მოსაქმნელად მიმართავენ ზოგიერთ დასარტყამ
საკრავებს).

ხმოვანი გაფორმება — სხვადასხვაგვარი ხმე-
ბი და ხმაური, რომლებიც იქმნება გარკვეული
ტემპითა და რიტმით, გამოიყენება პიესების,
კინოფილმების, რადიოგადაცემების დადგებში
დადგმის სხვა კომპონენტებთან (დეკორაცია,
მუსიკა, განათება და ა. შ.) ერთად ხმოვანი გაფორ-
მება მოქმედების და მიხედვით გამოიყენება აე-
ტორისეული რეჟისაჟების თუ რეჟისორის ჩანა-
ფიქრის შესაბამისად.

ხელისშემშლელი ხმაურები (*კინო*) — შემთხ-
ვევითი ხმაური, ხმები, რომლებიც არაა გათვა-
ლისწინებული ფილმის დადგმის ჩანაფიქრის მი-
ხედვით და ხელს უშლის კინოგადაღებას ან გახმო-
ვანებას.

ხმაურის ეფექტი (*კინო*) — როგორც მუსიკა,
დეკორაცია, განათება, ხმა და სხვა კომპონენტე-
ბი ფილმის დადგმისა, ასევე გამოიყენება ფილმში
სხვადასხვაგვარი ხმაურის ეფექტებიც — რეჟი-

ენტამი, в соответствии с замыслом ре- სორის ჩანაფიქრის მიხედვით.
ჟისსერა.

incidental sounds (*ამლ.*), son complimentaire, spéciaux, effets sonores (*ფრანც.*), Geräusch-
effekte (*ნემ.*), effetti rumoristici, rumori (*იტალ.*), efectos sonoros (*исп.*).

Шум фоновой (*кино*) — является од-
ним из компонентов постановки, на котором
развивается действие, соответствующее
замыслу режиссера.

ფონის შემქმნელი ხმაური (*კინო*) — დადგმის
ერთ-ერთი კომპონენტი, რომელიც შეესატყვი-
ება რეჟისორის ჩანაფიქრით გადაღებულ კარ-
ნისეულ მოქმედებას.

background noise (*ანგლ.*), bruit de fond (*ფრანც.*), Grundgeräusch (*ნემ.*), rumore di
fondo (*იტალ.*), ruido de fondo (*исп.*).

Шут — I. В старину лицо при дворе
государей, в домах вельмож, бояр и т. п.,
обязанностью которого было развлечение
хозяев и их гостей шутками, остротами,
забавными выходками и т. п.

მახხარა — I. ძველად — სამეფო კარზე, დღ-
გვაროვანთა ოჯახში მყოფი პიროვნება, რომლის
მოვალეობას შეადგენდა პატრონისა თუ მისი
სტუმრების გართობა ოხუნჯობით, მახვილსიტყვა-
ობით, ტაყმახარული ქცევითა და ა. შ.

2. Комический персонаж в старинных
представлениях.

2. კომიკური გმირი ძველებერ წარმოდგენებ-
ში.

jester, fool, man of motley (*ანგლ.*), bouffon, fou (*ფრანც.*), lustige Person, Kasper, Possenma-
cher (*ნემ.*), buffone, istrione (*იტალ.*), cómico, farsante (*исп.*).

III

Щека свода (*арх.*) — I. Сечение свода
вертикальной плоскостью, перпендикуляр-
но к оси, в начале и в конце свода.

კამარის პირი (*არქიტ.*) — I. კამარის კვეთა
ვერტიკალური სიბრტყით, ღერძის პერპენდი-
კულარულად კამარის თავსა და ბოლოში. 2. უკა-
ნა კედელი კამარისებური კონსტრუქციისა.

2. Задняя стена сводчатой кснструкции.

jaw of arch vault (*ანგლ.*), mâchoire de la voûte (*ფრანც.*), Gewölbewange (*ნემ.*), guancia del-
la volta (*იტალ.*), mordaza, mandíbula de bóveda (*исп.*).

Щековые стены (*арх.*) — ограаничивающие
перекрываемое сводом помещение стены,
которые не служат опорой для свода.

კედლის პირი (*არქიტ.*) — კამარით დახურუ
ლი ნაგებობა, რომლის კედლები არ გამოიყენე-
ბა კამარის ბეჭენებად.

wall of jaw (*ანგლ.*), mur, paroi de mâchoire (*ფრანც.*), Gewölbekappen (*ნემ.*), muro, parête
di guancia (*იტალ.*), pared, muro de mordaza (mandíbula) (*исп.*).

Щелканье бича (*муз.*) — ударный инст-
румент, состоящий из двух дощечек, изо-
бражает щелкающий звук, подобный щел-
канью бича. Звук возникает от встречных
ударов двух дощечек.

შოლტის ტყაცუნი (*მუს.*) — ორი პატარა ხის
ფირფიტისაგან შემდგარი დასარტყამი საკრავი,
რომელიც გამოსცემს შოლტის ტყაცუნის მსგავს
ბგერას. ბგერა წარმოიქმნება ფირფიტების შემხ-
ვედრი დაბრტყვებით.

cracking of the whip (*ანგლ.*), claquement de fouet (*ფრანც.*), Peitschenknall (*ნემ.*),
lo schioccare di frusta (*იტალ.*), chasquido(s) de fusta (*исп.*).

Щипец (*арх.*) — 1. Верхняя треугольная часть торцовой или фасадной стены здания, охватываемая двухскатной крышей.

2. Двухскатная крыша.

double-fall roof (*англ.*), double-descente toit (*франц.*), Satteldach, Giebel, Hausgiebel (*нем.*), frontone, timpano (*итал.*), tejado duplo pendiente (*исп.*).

Щипковые инструменты (*муз.*) — струнные инструменты, на которых играют «щипком», т. е. цепляя за струну пальцем или «меднатором»; к Щ. инструментам относятся: арфа, балалайка, бандура, гитара, гусли, домра, дутар, канклес, каннель, канон, кантеле, кобза, кюкле, мандолина, саз, тар, чонгури, пандури и др. Смычковые инструменты используются, как щипковые, при игре «щипкато».

stringed instruments, plucked instruments, pizzicato instrument (*англ.*), pizzicato (*франц.*), Zupfinstrumente (*нем.*), strumento a pizzico (*итал.*), instrumento de cuerda punteo (*исп.*).

Шпиз (*арх.*) — острне, игла.

Spitze (*нем.*), spize, steeple (*англ.*), pointed-flèche (*франц.*), cuspidе, guglia (*итал.*), pico, aguja (*исп.*).

წვეტური (*არქიტ.*) — 1. განივი კედლის ან ფასადის ზემო სამკუთხა ნაწილი, შევოფარგლული ორფერდა სახურავით.

2. ორფერდა სახურავი.

საწმეტი საკრავები (*მუს.*) — სიმებიანი საკრავები, რომლებზედაც უკრავენ «წმეტი», ე. ი. თითის გამოდებით სიმზე, ან «მედიატორით»; საწმეტ საკრავებს მიეკუთვნებიან: არფა, ბალალაიკა, ბანდურა, გიტარა, ბარბითი, დომრა, დუთარი, კანკლესი, კანელი, კანონი, კანტელე, კობზა, კუოკლე, მანდოლინა, საზი, თარი, ჩონგური, ფანდური და სხვ. ზემოანი საკრავები გამოიყენება როგორც საწმეითი საკრავები «პიციკატოს» დაკვრის დროს.

შპიცი (*არქიტ.*) — იგეგვა, რაც შპილი, წვეტი.

3

Эвстиль (*арх.*) — храм, у которого прожеутки между колоннами делаются размером в два с четвертью диаметра нижнего сечения колонны.

eustylos (*греч.*), eustyle (*англ.*), eustyle (*франц.*), Eustylos (*нем.*), eustilo (*итал.*), éustilo (*исп.*).

Эвритмия (*арх.*) — совершенная гармония соразмерностей. Она достигается, когда высота частей сооружения находится в соответствии с их шириной, ширина с длиной, и когда все соответствует должной им соразмерности.

eurythmia (*греч.*).

ევსტილი (*არქიტ.*) — ტაძარი, რომლის სვეტ-შორისი უღრის სვეტის ქვედა კვეთის 2,25 დიამეტრს.

ევრიტმია (*არქიტ.*) — თანაზომიერებათა სრული პარმონია. იგი მიღწეულია როდესაც ნაგებობის ნაწილების სიმაღლე შეესაბამება მათსავე სიგანეს, ხოლო სიგანე — სიგრძეს, და როცა ყველაფერი ეს ერთმანეთის თანაზომიერია.

Эгуале — муз. термин, обозначающий выдержанность темпа или силы звука.

eguale (итал.).

Эдикула (арх.) — 1. Ниша в стене для установки статуй.

2. Алтнчное архитектурное сооружение.

aedicula (лат.), aedicula (англ.), édicule (франц.), Adikule (нем.), ediculo (итал.), ediculo (исп.).

Элевато — муз. термин, указывающий на возвышенное, приподнятое исполнение.

elevato (итал.).

Элевация — природная, врожденная способность танцовщика к прыжкам, полетам.

élévation (франц.).

Элегантэ — муз. термин, указывающий на изящное элегантное исполнение.

elegante (итал.).

Эледжиако — муз. термин, указывающий на элегичное, жалобное исполнение.

elegiaco (итал.).

Эллинг (арх.) — 1. Помещение, оборудованное для стоянки дирижаблей и воздушных шаров.

2. Строение со специально устроенным наклонным фундаментом, в котором закладывается и строится корпус судна.

elling (англ.).

Электромзыкальные инструменты, электронные музыкальные инструменты — инструменты для исполнения музыки при помощи электрической энергии. Музыкант-исполнитель играет на Э.-м. и. так же, как и на обычных инструментах, посредством клавиатуры (или грифа), педалей и т. п., придавая звуку нужную высоту, громкость, тембр, выразительность но

ეგუალე — მუს. ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ტემპის ან ბგერის სიძლიერის თავშეკავებულობას.

ედიკულა (არქიტ.) — 1. ნიშა კედელში ქანდაკების მოსათავსებლად.

2. ანტიკური არქიტექტურული ნაგებობა.

ელევატო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს ამაღლებულ, ღიად შესრულებას.

ელევაცია — მოცეკვაუთა თანდაყოლილი, ბუნებრივი ნიჭი ხტომების, ფრენითი მოძრაობის შესრულებისა.

ელეგანტე — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს მოხდენილად, ელეგანტურად შესრულებას.

ელეჯიაკო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს, ელეგიურ, საცოლავად შესრულებას.

ელინგი (არქიტ.) — 1. სათანადოდ მოწყობილი შენობა დირიჟაბლების და საჰაერო ბურთების დასაყენებლად.

2. ნაგებობა სპეციალურად დაბრლილი ფუნდამენტით, სადაც აგებენ გემის კორპუსს.

ელექტრონული სამუსიკო საკრავები — საკრავები, რომლებზეც მუსიკა ელექტრონული ენერგიის მეშვეობით სრულდება. მუსიკოსის შემსრულებელი ელექტრონულ სამუს. საკრავებზე უკრავს ისევე როგორც ჩვეულებრივ საკრავებზე — კლავიატურის (ან გრიფის) პედლების და ა. შ. მეშვეობით. იგი დებულობს ბგერის საკირო სიმაღლეს, სიძლიერეს, ტემბრს, გამომსახველობას მაგრამ მას თითქმის არ ეხარება კუნთის

ემუ почти не приходится тратить мускульную энергию на создание звуковых колебаний. Э. -м. и. бывают: «многоголосные» — органы с обычной системой мануалов, педалью, регистрами, адаптированные рояли, пианино, фисгармоники и одnogолосные — обычно с мануалом-грифом, на котором можно сделать глиссандо по всему диапазону инструмента, что дает свободу интонирования, исполнения вибрато, портаменто. Огромные возможности Э. -м. и. делают их применение особенно ценным для прикладной, иллюстративной, театральной и киномузыки.

electric instruments (*англ.*), instruments électrique (*франц.*), elektrische Instrumente (*нем.*), strumento elettrico (*итал.*), instrumento eléctrico (*исп.*).

Электронная музыка — одно из крайних проявлений соврем. авангардизма; звучания Э. м. возникают на основе манипулирования электрогенерированными звуками, записываемыми на магнитофонную ленту без применения муз. инструм. или микрофона. Вместо нотации «электронники» используют акустические диаграммы, которые не могут быть исполнены ни на одном муз. инструм.; она воспроизводится только посредством репродуктора. Звуки Э. м. лишены обертонов, т. е. тембра. Э. м. представляет интерес как средство создания новых звуковых эффектов, как метод изучения природы звука. Она может быть применена с целью обогащения муз. оформления кинофильмов, спектаклей, радиопередач. Имея прикладное значение, Э. м. лишена самостоятел. худож. значения. Изобретатель и главный производитель электроинструм. работ — немецкий инженер Г. Эймерт.

musique électronique (*франц.*), électronique musica elettrica (*итал.*), música eléctrica (*исп.*).

Электрохорд — электрический музыкальный инструмент, относящийся к группе клавишных инструментов. Многоголосный инструмент с усилителем, репродук-

нергия бегерითი რხევის მისაღებად. ე. მ. ს. არის: „მრავალხმიანი“ — პედლების, რეგისტრების და მანუალების ჩვეულებრივი სისტემის მქონე ორგანოები, ადაპტირებული როიალი, პიანინო, ფისპარმონია და „ერთხმიანი“ — ჩვეულებრივ, გრიფი-მანუალით, რომელზედაც შესაძლოა საკრავის მთელი დიაპაზონით შესრულდეს გლისანდო, რაც ხელს უწყობს ინტონირების თავისუფლებას, ვიბრატოს, პორტამენტოს და სხვ. შესრულებას. უდიდესი შესაძლებლობების გამო ე. მ. ს. განსაკუთრებით ძვირფასია გამოყენებითი, საილუსტრაციო, თეატრალური და კინომუსიკის სფეროში.

ელექტრონული მუსიკა — თანამედროვე ავანგარდის ერთ-ერთი უცილურესი გამოვლინება: ელ. მუსიკაში ელერადობა წარმოიქმნება სამუს. საკრავების და მიკროფონის გამოყენების გარეშე მაგნიტოფონზე ჩაწერილი ელექტროგენერირებული ბგერების მანიპულირებით. ნოტაციის მაგივრად „ელექტრონიკოსები“ იყენებენ აკუსტიკურ დიაგრამებს, რომლებიც შეუძლებელია შესრულდეს რომელიმე სამუს. საკრავზე; მათი წარმოსახვა შეუძლია მხოლოდ რეპროდუქტორს. ელ. მუსიკის ბგერებს არა აქვთ ობერტონები, ე. ი. ტემბრი. ე. მ. საინტერესოა, როგორც ახალი ბგერითი ეფექტების შემქმნელი საშუალება, როგორც ბგერის ბუნების შემსწავლელი მეთოდი. მისი გამოყენება შეიძლება მუს. გაფორმების სახით კინოფილმებში, სპექტაკლებში, რადიოგადაცემებში. ელ. მუსიკას გამოყენებითი მნიშვნელობა აქვს, იგი მოკლებულია დამოუკიდებელ მხატვრულ ღირებულებას. ელ. მუსიკის გამოყენებელი და ელ. მუსიკალური ნამუშევარები მთავარი მწარმოებელია გერმანელი ინჟინერი გ. ეიმერტი.

music (*ანгл.*), elektronische Musik (*нем.*),

ელექტროჰორდი — ელექტრონული სამუსიკო საკრავი. მიეკუთვნება კლავიშინი საკრავების ჯგუფს. ეს არის მრავალხმიანი საკრავი გამაძლიერებლით, რეპროდუქტორით და დინა-

тором и динамическим регулятором. Э. имеет посемь регистров для достижения различной окраски звука.

electrochord (англ.), électrochord (франц.), Elektrokord (нем.), elettrocordo (итал.), electrocordo (исп.).

Элемент несущий (арх.) — к Э. н. относятся: фермы, арки, балки, рамы, своды, стены и все конструкции, воспринимающие нагрузки.

supporting element (англ.), élément portant (франц.), Tragteil, Tragelement (нем.), elemento portante (итал.), elemento portante (исп.).

Элизия (муз.) — в музыкальной теории термин применяется для обозначения сокращения, благодаря прпуску такта, фразы и т. п., а также означает пропуск аккорда при эллипсисе.

от греч. ellipse. ellipsis (англ.), ellipsis (франц.), Elision (нем.), elisione (итал.), elipsis (исп.).

Экарте — поза классического танца (à la seconde), развернутая по диагонали вперед или назад, корпус чуть отклонен от поднятой ноги, голова резко повернута в профиль, в сторону поднятой ноги или от нее; поднятая рука соответствует поднятой ноге, другая отведена в сторону.

écarté (франц.).

Экзерсис — основная часть урока классического танца, состоящая из упражнений, способствующих развитию мышц, связок, выработке выворотности, устойчивости, равновесия, а также воспитанию координации движений у танцовщика. Э. выполняется у станка и на середине класса.

exercice (франц.).

Экзистенциализм — направление, нашедшее особое распространение в Германии в 20-х годах нашего века. Э. не верит в прогресс, в гуманизм, науку, в искусство. Это направление проникло во все области. **51. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი**

მკერი რეგულატორით. ექვს რეგისტრი ბგერის სხვადასხვა შეფერილობის მისაღებად.

შილი ელემენტი (არქიტ.) — ასეთ ელემენტებს მიეკუთვნება: ფერმა, თალი, კოქი, ჩარჩო, კამარა, კედელი და საერთოდ ყოველგვარი კონსტრუქცია, რომელსაც გადაეცემა დატვირთვა.

supporting element (ანგლ.), élément portant (ფრანც.), Tragteil, Tragelement (ნემ.), elemento portante (იტალ.), elemento portante (ისპ.).

ელიზია (მუს.) — მუსიკის თეორიაში ეს ტერმინი გამოიყენება შემოკლების აღნიშნავად, რომელიც ხორციელდება ტაქტის, ფრაზის და ა. შ. გამოტოვების ხარჯზე; აგრეთვე აღნიშნავს აკორდის გამოტოვებას ელიფსის დროს.

от греч. ellipse. ellipsis (англ.), ellipsis (франц.), Elision (нем.), elisione (итал.), elipsis (исп.).

ეკარტე — კლასიკური ცეკვის პოზა (à la seconde), რომელიც დიაგონალურად იშლება წინ ან უკან; ტანი აწეული ფეხისაგან ოდნავ გადახრილია, თავი მკვეთრადაა მიობრუნებული პროფილში, გვერდით აწეული ფეხისაკენ ან მისგან საწინააღმდეგო აწეული ხელი შეესაბამება აწეულ ფეხს, მეორე კი — გვერდითაა გაწეული.

ეკზერსისი — კლასიკური ცეკვის გაკვეთილის ძირითადი ნაწილი. შედგება სავარჯიშოებისაგან, რომლებიც განაპირობებენ კუნთების ოკეების განვითარებას, განშლადობის, მდგრადობის, წონასწორობის გამომუშავებას, აგრეთვე მოცეკვავის მოძრაობის კოორდინაციის აღზრდას. ეკზერსისი სრულდება როგორც ძელთან, ასევე შუა დარბაზში.

ეკზისტენციალიზმი — მიმდინარეობა, რომელიც 20-იანი წლებიდან განსაკუთრებით გერმანიაში გავრცელდა. ეკზისტენციალიზმს არსწამს პროგრესი, ჰუმანიზმი, მეცნიერება, ხელოვნება. ამ მიმდინარეობამ შეაღწია ხელოვნ-

ტი искусства и стало «философской модой эпохи».

Западный театральный авангард («Театр абсурда», «Театр жестокости» и др.) развился на основе Э. и обновленного пессимизма, приводящего человека в смятение, отчаяние и тревогу.

existencia от (лат.), existentialism (англ.), existentialisme (франц.), Existenzialis mus (нем.), esistenzialismo (итал.), existencialismo (исп.).

Экзотическая музыка — музыка других, обычно отдаленных стран, представляющая собой необычную, резко своеобразную, подчас причудливую. В советском музыкознании этим термином пользуются лишь в применении к музыкальным произведениям, воспроизводящим во внешне-условной, схематически-подчеркнутой или утрированной манере отдельные колоритные черты музыки других народов и не передающим подлинного национального характера этой музыки. Наряду с примитивными малохудожественными имитациями чужеземной музыки (всевозможные эстрадные «восточные» фантазии, «испанские серенады» и т. п.), встречаются произведения, которые при всей условности своего экзотического стиля имеют значительную эстетическую ценность.

от греч., exōtikos (греч.), exotic¹ music (англ.), musique exotique (франц.), exotische Musik (нем.), musica esotica (итал.), música exotica (исп.).

Эккиклема — подвижная площадка в древнегреческом театре, выкатывающаяся на «оркестру» из здания «скены» в тех случаях, когда требовалось показать события, происходившие внутри дома, дворца или храма. В трагедиях при помощи Э. разыгрывались обычно сцены убийства, происходившие внутри здания, в комедиях Э. применялась при пародировании трагедии.

ekklelema (греч.).

ნების ყველა დარგში და იქცა „ეპოქის ფილოსოფიურ მოღაღ“.

დასავლეთის თეატრალურ ავანგარდს („აბსურდის თეატრი“, „მძინვარეების თეატრი“ და სხვ.) საფუძვლად დაედო ეკზისტენციალიზმი და განახლებული პესიმიზმი, რაც შიშსა და სასოწარკვეთილებას თესავს ადამიანებში.

ეგზოტიკური მუსიკა — უცხო, ჩვეულებრივ შორეული ქვეყნების მუსიკა, წარმოდგენილი, როგორც უჩვეულო მკვეთრად თავისებური და მეტად უცნაური რამ. საბჭოთა მუსიკისმცოდნეობაში ეს ტერმინი იხმარება მხოლოდ იმ მუსიკალური ნაწარმოებების მიმართ, რომლებიც გარეგნულად, ხაზგასმით სქემატურად ან უტრირებულად გადმოსცემენ სხვა ხალხების მუსიკის კოლორიტულ ნიშან-თვისებებს, და ვერ გადმოსცემენ მის ქეშმარიტ ეროვნულ ხასიათს. სხვა ქვეყნების მუსიკის პრიმიტიულ, ნაკლებად მხატვრულ იმიტაციებთან ერთად (როგორცაა სხვადასხვაგვარი საესტრადო „აღმოსავლური“ ფანტაზიები, „ესპანური სერენადები“ და ა. შ.), გვხვდება ნაწარმოებები, რომლებსაც ეგზოტიკური სტილის პირობითობასთან ერთად მნიშვნელოვანი ესოტიკური ღირებულება აქვთ.

ეკიკლემა — ძველებრძელ თეატრში მოძრავი მოედანი, რომელსაც გამოავორებდნენ ხოლმე „ორქესტრზე“, „სკენის“ შენობიდან, იმ შემთხვევაში, როდესაც საჭირო იყო ისეთი მოქმედების ჩვენება, რომელიც შენობაში, სასახლეში ან ტაძარში მიმდინარეობდა. კომედიებში ეკიკლემას იყენებდნენ ტრაგედიის პაროდირების მიზნით.

Эклектика (арх.) — смешение стилей, разнородных композиционных приемов. Разновидность формалистического подхода к архитектурному творчеству.

eklektikos (греч.), eclecticism (англ.), éclectioisme (франц.), Eklektizismus (нем.), eclettismo (итал.), eclecticismo, eclecticismo (исп.).

Эклога — один из жанров античной буколической поэзии. Э. имеет форму диалога между пастухами, пастушками и селянами или форму песен, поэм о прелестях сельской жизни. Близок к «пасторали».

от греч. ekloge.

eclogue (англ.), églogue (франц.), Ekloge (нем.), ecloga, egloga (итал.), égloga (исп.).

Экоссез — старинный шотландский народный танец, исполняется в сопровождении «волынки»; разновидность «контрданса». Как бальный танец под названием «англез» был известен во Франции в XVII в. Первоначальный размер 3/4, позднее 2/4.

écossaise (франц., шотланд.).

Экран (кино) — 1. Киноискусство.

2. Поверхность, на которой демонстрируются изображения с диапозитивов, фильмов и т. п.

screen (англ.), écran (франц.), Film(lein)wand(нем.), schermo (итал.), pantalla (исп.).

Экран диффузный — это экран, коэффициент яркости которого мало зависит от направления света и приблизительно равен коэффициенту отражения или пропускания.

diffusing screen, diffuser (англ.), écran diffuseur, tarlatane (франц.), Diffusionsschirm, Streuschirm (нем.), schermo diffuso (итал.), pantalla difusora (исп.).

Экран кинопроекционный — используемое в киноустановках устройство с плоской или криволинейной поверхностью, служащее для рассеивания света от каждой

ეკლექტიკა (არქიტ.) — სხვადასხვა სტილის, განსაკუთრებული კომპოზიციური ხერხებისა და ელემენტების აღრევა.

არქიტექტურული შემოქმედებისადმი ფორმალისტური მიდგომის სახესხვაობა.

ეკლოგა — ანტიკური ბუკოლიკური პოეზიის ერთ-ერთი ჟანრი. ე. -ს აქვს ან დიალოგის ფორმა მწყემსებსა და სოფლელებს შორის, ან წარმოაცი სოფლური ყოფისადმი მიძღვნილი სიმღერების და პოემების ფორმა. უახლოვდება „პასტორალს“.

ეკოსეზი — ძველებური შოტლანდიური ხალხური ტევა, კონტრდანსის სახესხვაობა. სრულდება გუნდატვირთის თანხლებით. XVII ს.-ში, როგორც სამეჭოლის ტევა, ცნობილი იყო საფრანგეთში ანგლეზის სახელწოდებით. თავდაპირველად ზომა იყო 3/4, მოგვიანებით — 2/4.

ეკრანი (კინო) — 1. კინოხელოვნება;

2. ზედაპირი, რომელზედაც ხდება დიაპოზიტვის, ფილმის და ა. შ. გამოსახულების დემონსტრირება.

ეკრანი დიფუზიური — დ. ე. სიკამაშის კოეფიციენტი ნაკლებადაა დამოკიდებული სიწათლის მიმართულებაზე და დაახლოებით ანარეკლის ანდა გატარების კოეფიციენტის ტოლია.

კინოსაპროექციო ეკრანი — ბრტყელი ან მრუდხაზოვან ჩარჩოში მოთავსებული ზედაპირი (ჩვ. ქსოვილი), რომელთა სანუალებით ხდება მათზე პროეცირებული გამოსახულების თითო-

точкой спроецированного на нее изображения в направлении зрителей.

screen, projection screen (*англ.*), écran, écran de projection (*франц.*), Bildschirm, Bildwand (*нем.*), schermo da proiezione (*итал.*), pantalla de proyección (*исп.*).

Экранизация — создание фильма на основе литературных произведений.

screen adaptation, screen version, screening (*англ.*), adaptation, traitement (*франц.*), Bearbeitung, Filmversion, Verfilmung (*нем.*), riduzione cinematografica, adattamento cinematografico (*итал.*), adaptación cinematográfica (*исп.*).

Экран многоячейковый (*кино*) — экран с поверхностью, составленной из большого числа элементов (ячеек) сферической или призматической формы. Относится к группе растровых светосильных экранов направленного действия. Э. м. бывают двух видов: преломляющие и отражательные.

many-celled screen, screen of many cells (*англ.*), écran de polycellule (*франц.*), Vielzelleschirm (*нем.*), schermo di policellula (*итал.*), pantalla de policelula (*исп.*).

Экран отражательный, подсвет (*кино*) — экран, обеспечивающий наилучшую равномерную яркость.

reflecting screen (*англ.*), écran reflecteur (*франц.*), Aufheller, Silberschirm (*нем.*), schermo di rieverberazione (*итал.*), pantalla reflectora (*исп.*).

Экседра — в античных зданиях полукруглая ниша, обычно с расположенными вдоль стены сидениями; служила для собраний. Э. называлась также апсида в христианских храмах.

от *греч.* exedra.

Эксод — в древнегреческом театре заключительная часть представления, в конце которого актеры и хор покидали место игры. В Э. возможен диалог актеров между собой, актера с хорифесом (предводителем хора), а также «комос» (в трагедии).

eksodos (*греч.*).

ეული წერტილის გაფანტვა (არეკელა) მაყურებლის მიმართულებით.

ეკრანიზაცია — ფილმის შექმნა ლიტერატურული ნაწარმოების საფუძველზე.

მრავალუჯრედიანი ეკრანი (*კინო*) — ეკრანი ზედაპირით, შედგენილი სფერული ან პრიზმატული ფორმის მრავალრიცხოვანი ელემენტებისაგან (უჯრედებისაგან). განეკუთვნება რასტრულ, მიმართულებითი მოქმედების მქონე შექმნიერ ეკრანთა ჯგუფს. ე. მ. არის ორი სახის: სხივგადაქტეხი და ამრეკლავი.

ეკრანი არეკვლითი (*კინო*) — ეკრანი, რომელიც უზრუნველყოფს საუკეთესო თანაბარ სიკაშკაშეს, სინათლეს.

ექსედრა — ანტიკურ ნაგებობათა შიგა კედელში ნახევარწრიული მოხაზულობის ნიშა, კედლის გასწვრივ მოწყობილი დასაჯდომი ადგილებით; განეკუთვნებოდა იყო ბქობისათვის. ექსედრა ეწოდებოდა აგრეთვე აფსიდს ქრისტიანულ ეკლესიაში.

ექსოდი — ძველბერძნულ თეატრში წარმოდგენის დასკენითი ნაწილი, რომლის დასასრულს მსახიობები და ქორო ტოვებდნენ სცენას, ექსოდში შეიძლება იყოს მსახიობთა დიალოგი ურთიერთ შორის, აგრეთვე მსახიობისა ქოროფესთან (ქოროს წინამძღოლთან) და „კომოსი“ (ტრაგედიაში).

Экспедиционный фильм (фильм-путешествие, географический фильм) — один из видов документального и научно-популярного кино. Объектами съемки подобных фильмов являются выезд, путешествие, поход какой-либо группы или отдельных лиц в отдаленный район с научной, исследовательской, спортивной, туристской и др. целями.

expeditionary film (англ.), expédition film (франц.), Reiseilm (нем.), pellicola di spedizione (итал.), película de expedición (исп.).

Экспериментальная музыка — метод исследования музыкальных звуков. Э. м. появилась как одно из «авангардистских» направлений (60-х гг.), в дальнейшем распалась на ряд взаимоисключающих доктрин. Важнейшие из них — конкретная музыка (Шеффер и Апри), электронная музыка Кельнской школы (Штокхаузен — Кагель), фонологическая школа Берно (в Италии) и «мьюзик-фер-тайн» Уса-чевского.

experimental music (англ.), musique expérimentale (франц.), experimentelle Musik (нем.), musica sperimentale (итал.), música experimental (исп.).

Экспликация операторская (кино) — изложение основных принципов изобразительного решения будущего фильма. Э. о. разрабатывается оператором-постановщиком в подготовительный период производства фильма на основе литературного сценария и общего творческого замысла постановки.

explication (англ.), explication (франц.), Eksplikation (нем.), esplicazione (итал.), explicación (исп.).

Экспозиционный индекс (кино) — число (отметка) на калькуляторе экспозиметра, указывающее значение практической светочувствительности испытанной киноплёнки. Путём установления Э. и. уточняют факторы, могущие привести к ошибке в определении правильной экспозиции (систематическую погрешность показаний экс-

позиметра, влияние температуры, выгорания фотоплёнки, изменение чувствительности фотоплёнки и др.).

Экспериментальная музыка — метод исследования музыкальных звуков. Э. м. появилась как одно из «авангардистских» направлений (60-е гг.), в дальнейшем распалась на ряд взаимоисключающих доктрин. Важнейшие из них — конкретная музыка (Шеффер и Апри), электронная музыка Кельнской школы (Штокхаузен — Кагель), фонологическая школа Берно (в Италии) и «мьюзик-фер-тайн» Уса-чевского.

Экспликация операторская (кино) — изложение основных принципов изобразительного решения будущего фильма. Э. о. разрабатывается оператором-постановщиком в подготовительный период производства фильма на основе литературного сценария и общего творческого замысла постановки.

Eksplikation (нем.), esplicazione (итал.), explicación (исп.).

Экспозиционный индекс (кино) — число (отметка) на калькуляторе экспозиметра, указывающее значение практической светочувствительности испытанной киноплёнки. Путём установления Э. и. уточняют факторы, могущие привести к ошибке в определении правильной экспозиции (систематическую погрешность показаний экс-

понометров, светочувствительность кино- пленки, кратность светофильтра и проявление).

exposure index (англ.), index d'exposition (франц.), expositions Index (нем.), indice d'esposizione (итал.), indice de exposición (исп.).

Экспонометр, экспозиметр — прибор для определения экспозиции при киносъемке и фотографировании. Наиболее точен фотоэлектрический Э., который обычно состоит из фотоэлемента, соединенного с чувствительным микроамперметром, и калькулятора (диск с шкалами значений выдержки, светочувствительности пленки и относительной их отверстий объектива), объединенных в одну конструкцию.

light meter, exposure meter (англ.), posémètre, exposomètre, posophotomètre (франц.), Belichtungsmesser (нем.), esposimetro (итал.), exposímetro (исп.).

Экспозиция (муз.) — первый раздел сонатной формы или «фуги», содержащий изложение основных тем (в простой фуге — одной темы, проводимой последовательно во всех голосах). Э. сонатного аллегро (сонатной формы) состоит из нескольких частей (партий). «Главная партия» излагает основную тему (реже несколько тем), чаще волевого или драматического характера. «Связующая партия» приводит посредством модуляции в другую тональность и нередко подготавливает новый тематический материал. «Побочная партия» содержит новую тему (иногда несколько тем); по преимуществу лирическая, она контрастирует с главной партией и излагается в тональности, подготовленной связующей партией (в мажоре — чаще тональность доминанты, в миноре — тональность параллельного мажора). «Заключительная партия» закрепляет тональность побочной партии, нередко синтетически объединяет материал главной и побочной партий или содержит новый тематический материал завершающего характера; связующая и заключительная партии иногда отсутствуют.

expositio (лат.), exposition (англ.), exposition (франц.), Exposition (нем.), esposizione, introduzione, preludio (итал.), exposicion (исп.).

ნებები. კინოფირის შუქმგრძობიარობა, შუქ- ფილტრების ჭერადობა და გამკლავება).

ექსპონომეტრი, ექსპოზიმეტრი — ექსპოზიციის განმსაზღვრელი ხელსაწყო ფოტო და კინოგადაღებისას, უფრო ზუსტია ფოტოელექტრული ექსპონომეტრი, რომელიც ჩვეულებრივ შედგება მგრძობიარე მიკროამპერმეტრთან შეერთებულ ფოტოელემენტისა და კალკულატორისაგან (დისკების სკალებზე აღნიშნულია დაყოვნების, ფერის შუქმგრძობიარობის და ობიექტივის ფარდობითი სვრელის მაჩვენებლები), რომელიც ერთ კონსტრუქციაში არიან გაერთიანებულნი.

ექსპოზიცია (მუს.) — „სონატური ფორმის“ ან „ფუგის“ პირველი მონაკვეთი, რომელშიც ნაჩვენებია ძირითადი თემები (მარტივ ფუგაში — ერთი თემა, რომელიც თანმიმდევრულად ტრანსტური ფორმის) ექსპოზიცია რამდენიმე ნაწილისაგან (პარტიისაგან) შედგება. „მთავარი პარტია“ გადმოგვეცემს უმეტესად ნებისყოფიანი ან დრამატული ხასიათის თემას (იშვიათად რამდენიმე თემას). „შემაკავშირებელი პარტია“ მოდულაციის მეშვეობით გადადის ახალ ტონალობაში და სწორად ამზადებს ახალ თემატურ მასალას. „დამხმარე პარტია“ შეიცავს ახალ თემას (ზოგჯერ რამდენიმე თემას); უმეტესად ლირიკული ხასიათისა, იგი კონტრასტს ქმნის მთავარ პარტიათან და ელერს შემაკავშირებელი პარტიის მიერ მოზადებულ ტონალობაში (მეორში — როგორც წესი დომინანტურ, მინორში — პარალელური მეორის ტონალობაში). „დასვენითი პარტია“ განამტკიცებს დამხმარე პარტიის ტონალობას, სწორად სინთეზირად აერთიანებს მთავარი და დამხმარე პარტიების მასალას ან შეიცავს დასვენითი ხასიათის ახალ თემატურ მასალას. შემაკავშირებელი და დასვენითი პარტიები ზოგჯერ შესაძლოა არ იყოს.

Экспозиция (кино) — производство освещенности на время освещения (выдержки), действующее на светочувствительный слой (кинофотоэмульсии) с целью получения оптической плотности.

За единицу экспозиции принимается величина, получаемая при освещенности в 1 люкс за 1 сек. (на расстоянии 1 метр). За единицу Э. принята люкс-секунда, или секунда-метр-свеча. Сокращ. лк-с, или смс. Экспонировка — процесс экспозиции.

expositio (лат.), exposure (англ.), exposition pose (франц.), Belichtung (нем.), esposizione (итал.), exposición (исп.).

Экспозиция многократная (кино) — киносъемка (экспонирование) одного кадра несколько раз. Э. м. проводят на прецизионных (точных) кинокамерах, дающих хорошую устойчивость изображения. Э. м. часто применяют в комбинированных съемках.

multiple exposure (англ.), surimpressions multiples (франц.), Mehrfachbelichtung (нем.), esposizione frequente (итал.), exposición múltiple (исп.).

Экспонетрия — методика определения условий экспонирования светочувствительных материалов при кино и фотосъемке. Э. — важная область кинооператорского мастерства. Э. тесно связана с сенситометрией.

exposure meter (англ.), exposomètre, posophotomètre (франц.), Belichtungsmesser (нем.), esposimetro (итал.), exposímetro (исп.).

Экспромт — музыкальное произведение, сочиненное сразу, без подготовки; название, которое композиторы дают небольшим пьесам, обычно порывистого и импровизационного характера.

expromptus (лат.), improvisation (англ.), impromptu, expromptus (франц.), Impromptu (нем.), improvviso, improvvisazione (итал.), impromptu (исп.).

Эксцентрика — одна из разновидностей комического жанра, показывающая абсурдизм, нелепость общепринятых действий. Э. близка клоунской буффонаде, в кото-

ექსპოზიცია (კინო) — განათებულობის რაოდენობის და განათების ხანგრძლიობის (დროის) ნამრავლი, რომელიც ახდენს მოქმედებას შუქმგარძობიარე ფენაზე (კინოფირზე) ოპტიკური სიმუქის (სიმკვრივის) მიღების მიზნით. ექსპოზიციის ერთეულად მიჩნეულია სიდიდე, რომელიც მიიღება 1 ლუქსის (განათებულობის) მოქმედებით შუქმგარძობიარე ფენაზე 1 წამის განმავლობაში (1 მ დამორბობით ამ ფენიდან) ამ ერთეულს ეწოდება ლექს-წამი ანუ წამი-მეტრი სანთელი. შემოკლებით ლქ-წ, ან წმს (смс). ექსპონირება — ექსპოზიციის პროცესია.

მრავალჯერადი ექსპონირება (კინო) — ერთი და იგივე კადრის მრავალჯერადი გადაღება (ექსპონირება). მ. ე. წარმოებს პრეციზიულ კინოკამერებში, რომელიც უზრუნველყოფს გამოსახულების ზუსტ მდგრადობას. მ. ე. ხშირად გამოიყენება კომბინირებულ კინოგადაღებებში.

ექსპონომეტრია — შუქმგარძობიარე მასალების ექსპონირების პირობების განმსაზღვრელი მეთოდი კინო და ფოტოგადაღებების დროს. ექსპონომეტრია ერთ-ერთი მთავარი და საპასუხისმგებლო სფეროა კინოოპერატორის ხელოვნებისა და მკიდროდაა დაკავშირებული სენსიტომეტრიასთან.

ექსპრომტი — მუს. ნაწარმოები, რომელიც იქმნება ერთაზად, ყოველგვარი მომზადების გარეშე; ამ სახელწოდებას კომპოზიტორები ჩვეულებრივ აძლევენ მცირე ზომის, სწრაფვითი და იმპროვიზაციული ხასიათის მქონე პიესებს.

ექსცენტრიკა. ექსცენტრიკა — კომიკური ენის ერთ-ერთი სახეობა, რომელიც გვიჩვენებს საყოველთაოდ აღიარებულ მოქმედებათა ალოგიზმს, უაზრობას. ექსცენტრიკა ენათესავება

როი часто используется. Приемы Э. могут применяться во всех жанрах циркового искусства— в акробатике, гимнастике, музыкальных номерах и т. п. Э. требует мастерства мимики, пантомимы, акробатики, пластики, умения виртуозно использовать реквизит. Элементы Э. были заложены в выступлениях первых проф. комедиантов, шутев и скоморохов, в представлениях ярмарочных театров.

excentrique (франц. от лат.), eccentricity (англ.), Exzentrik (нем.), eccentricita (итал.), excentricita (исп.).

Экуменополис — 1. Мировой город, безгранично развивающийся город.

2. По теории Доксидаса (греч. архитектор), это «экистика», которая утверждает безграничный рост городов, предполагая в будущем создание городов-гигантов в виде непрерывной линии вдоль транспортных магистралей.

от греч. oikumenēpolis.

Эмульсионный грунт (жив.) — состоит из последовательно нанесенных на предварительно проклеенный холст эмульсионных слоев разного состава. В зависимости от плотности плетения холста его проклеивают в один или два слоя, при редком плетении необходимо делать не менее двух проклеек.

emulsion prime (англ.), empâtement (impression) à émulsion (франц.), Emulsionsgrund (нем.), fondo a emulsione (итал.), fondo a emulsion (исп.).

Эмульсионный слой (эмульсия) — в кинотехнике светочувствительный слой на кинолентке.

emulsus (лат.), emulsion coating (англ.), couche d'émulsion (франц.), Filmschicht, Emulsionsschicht (нем.), strato di emulsione (итал.), capa de emulsion (исп.).

Энгармонизм (муз.) — 1. Приравнивание и отождествление звуков, имеющих одинаковую высоту, но различные названия (напр., до-диез — ре-бемоль; ми-диез-фа соль-дубль бемоль). Существуют энгармо-

კამბაზურ ბუფონადას, რომელშიც ხშირად გამოიყენება ხოლმე ექსცენტრიკის ხერხებს იყენებენ საცირკო ხელოვნების ყველა ენაში: აკრობატიკაში, ტანვარჯიშში, მუსიკალურ ნომრებში და ა. შ. ექსცენტრიკა მოითხოვს მიმიკის, პანტომიმის, აკრობატიკის, პლასტიკის ხელოვნებას, რეკვიზიტის ვირტუოზული გამოყენების უნარს. ექსცენტრიკის ელემენტებს თავიანთ გამოხვედრაში იყენებდნენ პირველი პროფესიული კომედიანტები, მასხარები. ქიტრები მას საბაზრო თეატრის წარმოდგენაშიაც მიმართავდნენ.

ეკუმენოპოლისი — 1. მსოფლიო ქალაქი, განუზღვრელად მზარდი ქალაქი.

2. დოკსიადისის (ბერძენი არქიტექტორი) თეორია — „ეკისტიკა“ რომელიც ამტკიცებს ქალაქების უსაზღვრო გაზრდას, ითვალისწინებს მომავალში გიგანტი ქალაქების შექმნას უწყვეტი ზოლების სახით, სატრანსპორტო მაგისტრალების გასწვრივ.

ემულსიური ქვეფენილი (ფერწ.) — შედგება წინასწარ წებოწასმულ ტილოზე სხვადასხვა შემადგენლობის ემულსიის თანამიმდევრობით დატანილი ფენებისაგან. თუ ტილო მკიდროდ ნაქსოვია, მასზე წებოს ერთხელ ან ორჯერ უსავაენ; ხოლო ტილო თუ მკიდროდ ნაქსოვი არ არის აუცილებელია წებოს არა ნაკლებ ორჯერ წასმა.

ემულსიის ფენა (ემულსია) — ენოტექნიკაში — ენოფირის შექმერძნობიარე ფენა.

ენარმონიზმი (მუს.) — 1. ერთი და იგივე სიმაღლის, მაგრამ სხვადასხვა სახელწოდების ბგერების შეტოლება და გაიგივება (მაგ.: დო დიეზი რე ბემოლი; მი დიეზი-ფა-სოლ-დუბლ-ბემოლი). არსებობს ენარმონიულად ტოლი ინ-

ნიტესკი რაინი ინტერვალი (ნაპრ., მალაი ტერცია ი უვლიჩენაი სსკუიდა), აკორდი (ნაპრ., დანიი უმენშენნი სეპტაკორდი პრი ენგარმონიჩ. ზამენი ოთდეალნი ზვოკი პრეჰრაშაი სი დნი ოთ ბრე ობრეშენი დრუგი უმენშენნი სეპტაკორდი.).

2. ენგარმონიჩესკი ტონალნოსი (ნაპრ., სოლ. -დიეზ მაჟორ ი ლა-ბემოლ მაჟორ).

3. ენგარმონიჩესკი მოდულიაი. თი ილი ჩნი ობოზნაჩენი ზვოკი, ინტერვალი, აკორდი ობრეჰარაი სი ზნიჩენი დნი ზვოკი სისტემაი სი დნი ლადუ.

4. ვ დრევიეი გრეცი — ზვოკაი სისტემა, ვკლუჩავში ინტერვალი პრიბლიზიტელი ვ 1/4 ტონი (ენგარმონიჩესკი ნაკლენი).

enharmonia (გრეც.).

ენგარმონიჩესკი რავნი ტონალნოსი (მუზ.) — დიე ტონალნოსი ობიკოვოვი ლადა (ობს მაჟორნი ილი მინორნი) — ობი დიეზაი, დრუგაი ბემოლაი — იმეოჩი ენგარმონიჩესკი რავნი ტონიკი. ე. რავნი ტონალნოსი პიშუთა რაზლიჩნი, ნო ზვუჩა ობიკოვო. სუმა კლუჩევი ზნიკი (ბემოლეი ი დიეზი) კაჟდი პარი ე. რავნი ტონალნოსი ვსეგდა რავნი დენადციტი.

enharmonically equal tonalities (ანგლ.), tonalités enharmonique égale (ფრანც.), enharmonische Tonarten (ნემ.), tonalita di enarmonico iguale (იტალი.), tonalidades de enarmonica iguales (ისპ.).

ენკაუსტიკა — ზივოპისი ვოსკოვი კრასკამი ს ობჟიგატელი.

enkaustike, enkaïō (გრეც.), encaustic (ანგლ.), encaustique (ფრანც.), Enkäustik (ნემ.), encaustico (იტალი.), encaústica (ისპ.).

ენტრემიშ — ზანრ დრამატეჩესკოვი პრიზვედენია ი პორტუგალიი, სოთვესთვოიჩი ზაპადნი-ევროპეიკი «ინტერმედი». პრევიჩალი ობიკოვოვი ი პრიდვორნი თეატრე; პრედავლიაი სობოი კოროტკო რაზვლექატელი პრედავლენი, ვ კორი თანე ი პესნი ზანიმალნი ბოლში მესა, ზემ ტექსტი. რასვეტი ზანრა ე. ობნოსი კ XVIII ვ. ვ ნაჩალი XIX ვ. ზანრ ე. სნოვა სოხიტი ს ობსენი, უსტუაი მესო ფარსოვი პესამ.

entremes (პორტუგ.).

ტერვალები (მაგ., პატარა ტერცია დი გადიდებული სეკუნდა), აკორდები (მაგ., მოცემული შემოცინებული სეპტაკორდი ცალკეული ბგერების ენჰარმონიული შეცვლის შედეგად გადაიქცევა სხვა შემოცინებული სეპტაკორდების სამიდან ერთერთ შემბრუნებად).

2. ენჰარმონიული ტონალობები (მაგ., სოლ-დიეზ მაჟორი დი ლა ბემოლ მაჟორი),

3. ენჰარმონიული მოდულაციები (ბგერების, ინტერვალების, აკორდების ესა თუ ის აღნიშვნა განისაზღვრება მათი მნიშვნელობით მოცემულ ბგერით სისტემაში ან მოცემულ კილოში.

4. ძვ. საბერძნეთში — ბგერითი სისტემა, რომელიც შეიცავდა დაახლოებით 1/4 ტონის მქონე ინტერვალებს. (ენჰარმონიული მიხრილობა).

ენჰარმონიულად ტოლი ტონალობები (მუს.) — ერთნაირი კილოს მქონე ორი ტონალობა (ორივე მაჟორული ან ორივე მინორული); ერთი დიეზიანი, მეორე ბემოლიანი, რომელთაც ენჰარმონიულად ტოლი ტონიკები აქვთ. ენჰარმონიულად ტოლი ტონალობები სხვადასხვაგვარად იწერება, მაგრამ ერთნაირად ელერს. ენჰარმონიულად ტოლი ყოველი წყვილი ტონალობის ნიშნების (დიეზების დი ბემოლების) ჭამი მუდამ ოთრმეტია.

ენკაუსტიკა — სანთლის საღებავების ვაცხელებით წარმოებული ფერწერა.

ენტრემიში — დრამატული ნაწარმოების ენარი პორტუგალიაში, შეესაბამება დასავლეთ-ევროპულ «ინტერმედიას». პირველ ზანებში წარმოიშვა სამეფო კარის თეატრში; პატარა გასართობი წარმოდგენა იყო, სადაც ცეკვები დი სიმღერები უფრო ქარბობდა, ვიდრე ტექსტი. ენტრემიშის ნამდვილი აღორძინება მოხდა XVIII საუკუნეში. XIX საუკ. დასაწყისში ენტრემიში სცენიდან განდევნა ფარსმა.

Энерджио — муз. термин, указывающий на решительное, сильное исполнение.

energico (იტალ.).

Эоллийский лад (муз.) — «мелодический лад», построенный по формуле: тон-полутон-тон-тон-полутон-тон-тон. Звукоряд Э. лада совпадает со звукорядом натурального минора.

elyus modus (лат.), colian mode (англ.), mode eolienne (франц.), eolische Tonart (нем.), modo eolico (იტალ.), modo eólico (исп.).

Эорема (театр) — приспособление; при помощи Э. «боги» и «герои» могли находиться над сценой, спускаться с «неба» на «землю» или подниматься на «небо». Таким образом осуществлялся, напр., постановочный прием «деус экс машина» — внезапное появление на сцене божества или мифологического героя, приводившее запутанное действие к развязке.

zigaretta (греч.).

Эпидиаскоп — оптический аппарат для получения увеличенного изображения на экране как непрозрачных предметов (текста, рисунков, чертежей — эпипроекция), так и прозрачных (с диапозитивов — диапроекция).

epidiascope (англ.), épidiascope (франц.), epidiascopio (исп.).

Эпизод — самостоятельная, законченная сцена драматического произведения, связанная с его основной темой. Существуют пьесы, состоящие из множества сменяющих друг друга Э., объединенных общим сюжетным стержнем (мн. пьесы Б. Брехта, В. Н. Билль-Белоцерковского, В. В. Маяковского и др.). Подобное построение характерно также для пьес-обозрений, инсценировок, повестей и романов.

episodion (греч.), episode (англ.), épisode (франц.), Episode (нем.), episòdio (იტალ.), episodio (исп.).

ენერჯიო — მუს. ტერმინი, რომელიც მიუთითებს გაბედულ, ძლიერ შესრულებას.

ეოლიური კილო (მუს.) — «მელოდიური კილო», აგებული შემდეგი ფორმულით:

ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი-ნახევარი ტონი-ტონი-ტონი.

ეოლიური კილოს ბგერათა რიგი ემთხვევა ბუნებრივი მინორის ბგერათა რიგს.

ეორემა (თეატ.) — მოწყობილობა, რომლის მეშვეობითაც „ღმერთებსა“ და „გმირებს“ შეეძლოთ სცენის ზევით („ცაში“) ყოფნა, იქიდან დაშვება „მიწაზე“ ანდა, პირიქით „მიწიდან“ „ზეცაში“ ასვლა. ასე ხორციელდებოდა, მაგალითად, „დეუსეჟეს მანინა“ — სცენაზე მოულოდნელი გაჩენა ღვთაების ან მითოლოგიური გმირისა, რასაც ჩახლართული კვანძის გახსნა მოსდევდა.

ეპიდიასკოპი — ოპტიკური აპარატი, რომლის საშუალებით ეკრანზე მიიღება როგორც გამჭვირვალე (ტექსტი, ნახატი, ნახაზი — ეპიპროპროექცია), ისე გამჭვირვალე საგნების (დიაპოზიტივებიდან — დიაპროექცია) გადიდებული გამოსახულება.

Epidiaskop (нем.), epidiascopio (იტალ.),

ეპიზოდი — დრამატული ნაწარმოების დამოუკიდებელი, დასრულებული სცენა, რომელიც დაკავშირებულია მის ძირითად თემასთან. არსებობს ისეთი პიესები, რომლებიც შედგება ერთი საერთო სიუჟეტური ჩონჩხით გაერთიანებული ერთმანეთის მონაცვლე მრავალი ეპიზოდისაგან (ბ. ბრეხტის, ვ. ნ. ბილ-ბელოცერკოვსკის, ვ. ვ. მაიაკოვსკისა და სხვათა). ეპიზოდი დამახასიათებელია აგრეთვე პიესა-მიმოხილვების, ინსცენირებების, მოთხრობებისა და რომანებისათვის.

Эпизод (*кино*) — законченная составная часть большого по сюжету фильма, имеющая относительно самостоятельное значение.

episodion (*греч.*), sequence, episode (*англ.*), épisode (*франц.*), Episode (*нем.*), episodio (*итал.*), episodio (*исп.*).

Эпилог (*в драматургии*) — сцена, завершающая пьесу, следующая после развязки. Содержание, стиль и значение Э. изменялось на протяжении истории театра. В древнегреческой драме Э. — заключительное обращение хора к зрителям, комментирующее происшедшие события, объясняющее замысел автора. В трагедии Э. следовал непосредственно за традиционным плачем над мертвым герсом и завершался уходом актеров и хора (экзодом). В античной комедии Э. содержал озорные маскарадные пляски и песни актеров и хора.

В драме начала XX в. Э. — обычно лирическое послесловие автора В драматургии середины XX в., отвергающей каноны хронологического последовательного изображения событий, сцена, являющаяся по существу Э., часто бывает в начале действия пьесы, а в ходе действия объясняется, как герои пришли к подобному финалу. В музыкальном театре Э. в качестве самостоятельной отдельной картины встречается редко.

epilogos (*греч.*), epilogue (*англ.*), épilogue (*франц.*), Epilog, Nachwort (*нем.*), epílogo (*итал.*), epílogo (*исп.*).

Эписодий — в древнегреческой драме речевая сцена, расположенная между двумя партиями хора. Термин Э. объясняют либо как включение диалогических частей в первоначальную хоровую трагедию, либо как появление на оркестре нового действующего лица. В древнеантичной комедии краткие, сменяющие друг друга Э. служат для демонстрации торжества героя и посрамления его противников. В произведениях Менандра, где хор теряет свое значение, Э. разнозначны «явлению» в новой драме.

episodion (*греч.*).

ეპიზოდი (*კინო*) — დიდი სიუჟეტის მქონე ფილმის დასრულებული შემადგენელი ნაწილი, რომელსაც რამდენიმე დამოუკიდებელი მნიშვნელობა აქვს.

ეპილოგი (*დრამატურგიაში*) — პიესის დამბოლოებელი სცენა, კვანძის გახსნის შემდეგ. ეპილოგის შინაარსი, სტილი და მნიშვნელობა იცვლებოდა თეატრის ისტორიული განვითარების კვალობაზე. ძველბერძნულ დრამაში ეპილოგი იყო ქოროს საბოლოო მიმართვა მაყურებლისადმი, რაც სცენაზე ნაჩვენებ მოვლენებს განმარტავდა, ხსნიდა ავტორის ჩანაფიქრს. ტრაგედიაში ეპილოგი უშუალოდ მოსდევდა დასრულებულ ამბის გამორჩევას და ბოლოვდებოდა მსახიობებისა და ქოროს გასვლით (ექსოდით). ანტიკურ კომედიაში ეპილოგში შედიოდა მსახიობთა და ქოროს მიერ შესრულებული სამასკარადო ცეკვები და სიმღერები.

XX საუკ. დასაწყისის დრამაში ეპილოგი, ჩვეულებრივ, ავტორის ლირიკულ ბოლოსიტყვაობად გვევლინება. XX საუკ. შუა წლების დრამატურგიაში, რომელიც უარყოფს მოვლენათა ქრონოლოგიურად თანმიმდევრული ასახვის კანონებს, სცენა, რომელიც ფაქტობრივად ეპილოგია. ხშირად პიესის დასაწყისში გვხვდება, ხოლო მოქმედების მიმდინარეობა გვიჩვენებს, თუ როგორ მივიდნენ გმირები ასეთ ფინალამდე. მუსიკალურ თეატრში ეპილოგი იშვიათად გვხვდება როგორც დამოუკიდებელი, ცალკე სურათი.

(*ფრანც.*), Epilog, Nachwort (*нем.*), epílogo

ეპისოდები — ძველბერძნულ დრამაში დიალღური სცენა ქოროს ორ პარტიის შორის. ტერმინი ეპისოდები, ზოგიერთის აზრით, ნიშნავდა დილოგური ნაწილის ჩართვას პირველდაწყებით ქორულ ტრაგედიაში, ზოგის აზრით კი ორქესტრზე ახალი მოქმედი პირის გამოჩენას. ანტიკურ კომედიაში მოკლე, ერთმანეთის მონაცვლე ეპისოდები გამარჯვებული გმირის სადღეობელი და მისი მოწინააღმდეგის შემარცხველი იყო. მენანდრის ნაწარმოებებში, რომლებშიც ქოროს დაკარგული აქვს თავისი დანიშნულება, ეპისოდები იგივეს ნიშნავს, რასაც «გამოსვლა» ახალ დრამაში.

Эпистошь (арх.) — верхняя часть колонны.

epistole (греч.).

Эпиталама — в древнегреческой и римской поэзии и музыке свадебная песня, которую исполняли перед невестой или в спальне новобрачных.

epitalamios (греч.).

Эпольман — поза классического танца, образующаяся из отчетливого поворота головы к выдвинутому вперед или назад плечу.

épaulement (франц.).

Эргастерия, эргастул (в древнегреческой архитектуре) — специальная постройка для тюремных мастерских, в которых трудилась раба, закованные в цепи.

ergasterion (греч.), ergastulum (лат.).

Эрдо (арх.) — верхнее светодымовое отверстие во всех видах гвиргвинии.

erdo (груз.).

Эркер (арх.) — фонарь, выступ (полукруглый, треугольный, граненный) в стене здания, обычно остекленный, часто охватывающий несколько этажей.

Erker (нем.), bow-window (англ.), fenêtre en saillie, fenêtre en tribune (франц.), bovindo di muro, lanterna di aggetta (итал.), mirador, ventanas salientes (исп.).

Эртобис сахли (арх.) — один из видов дарбази (дом общины, дом единения). Площадь Э. с. достигает до 100 кв. м. Дедабдзи одного подобного Э. с. поражает своими мощными формами. Его лицевую сторону покрывают орнаментальные кружки, рассыпанные как-бы случайно по поверхности столба. Термин относится к глубокой древности.

ertobis sakhli (груз.).

Эстетика — область философии, изучающая закономерности красоты и все богатство эстетических ценностей, которые человек находит в окружающем его мире,

ეპისტოლი (არქიტ.) — სვეტის ზედა ნაწილი.

ეპიტალამა — ძველ ბერძნულ და რომაულ პოეზიასა და მუსიკაში — საქორწინო სიმღერა, რომელსაც ასრულებდნენ პატარძლის წინაშე ან დაქორწინებულთა საწოლ ოთახში.

ეპოლმანი — კლასიკური ტეკვის ერთ-ერთი პოზა, რომელიც მიიღება თავის ზუსტი მობრუნებით წინ ან უკან წაწეული მხრისაკენ.

ერგასტერიონი, ერგასტუ (ძველ ბერძნულ არქიტექტურაში) — სპეციალური ნაგებობა სპატიორთა სახელოსნოებისათვის, სადაც ამუშავებდნენ ბარკილებდაღებულ მონებს.

ერდო (არქიტ.) — ზედა სასინათლე-საკვამლე ხერელი ყველა სახის გვირგვინში.

ერკერი (არქიტ.) — ფარანი, შენობის კედლის შვერილი (ნახევარწრიული, სამკუთხა, წახნაგოვანი), ჩვეულებრივ შემინული, ხშირად რამდენიმე სართულს მოიცავს.

ერთობის სახლი (არქიტ.) — დარბაზის ერთ-ერთი სახეობა (ერთობის სახლი, შეკრების სახლი). ერთობის სახლის ფართობი შეადგენს 100 კვ. მ. ერთობის სახლის დედაბოძი ყურადღებას იპყრობს დიდი ფორმებით. მისი წინა მხარე დაფარულია ორნამენტული წრეებით, რომლებიც შემთხვევით მიმობნეულის შთაბეჭდილებას ტოვებს. ტერმინი მიეკუთვნება უძველეს დროს.

ესთეტიკა — ფილოსოფიის დარგი. იგი შეისწავლის სილამაზის კანონზომიერებებსა და ესთეტიკურ ფასეულობათა ყველა სიმდიდრეს, რასაც კი აღამიანი მის ირგვლივ მყოფ სამყარო-

которые он создает в своей практической деятельности и которые запечатлеваются в отражающем мире искусстве. Но эстетика предстает перед нами не только как философия прекрасного, но и как философия искусства, изучающая сущность искусства, проблемы художественного метода, эстетического воспитания, художественной оценки и художественного вкуса.

aisthētikos (греч.), aesthetics (англ.), esthétique (франц.), Ästhetik (нем.), estética (итал.), estética (исп.).

Эстетика и техника — эстетическое и научно-техническое освоение мира теснейшим образом связаны между собой. Современная техническая революция раздвинула горизонты искусства, сделала возможным появление новых видов искусства (кино), она оказывает влияние на самые «древние» его виды (строительная техника в архитектуре, новые материалы, и новые способы их обработки в скульптуре, новые музыкальные инструменты, театральная техника и т. д.). Велика роль техники и в деле распространения искусства (радио, телевидение, полиграфия). Важную роль в производстве играют эстетические качества орудий труда, обстановки (форма и цвет станков и инструментов, интерьер, помещение и т. п.). Художественное начало одухотворяет труд.

aesthetics and technics (англ.), esthétique et technique (франц.), Ästhetik und Technik (нем.), estética e técnica (итал.), estética y técnica (исп.).

Эстетический феномен (изобр. иск.) — понятие, подразумевающее акт восприятия художественного феномена.

aesthetic(al) phenomenon (англ.), phénomène esthétique (франц.), ästhetisches Phänomen (нем.), fenomeno estético (итал.), fenómeno estético (исп.).

Эстетическое чувство — эмоциональное состояние, возникающее в процессе эстетического восприятия явления действительности или произведения искусства. Произведения искусства, материализуя в образах Э. ч., являются действенным средством

ში პოულობს, რასაც ქმნის თავისი პრაქტიკული შემოქმედების წყალობით და რაც აისახება ხელოვნებაში. მაგრამ ესთეტიკა ჩვენ წინაშე არ მოსდგება არა მარტო როგორც სილამაზის ფილოსოფია, არამედ კიდევ როგორც ხელოვნების ფილოსოფია, რომელიც შეისწავლის ხელოვნების არსს, მხატვრული მეთოდის პრობლემებს, ესთეტიკურ აღზრდას, მხატვრულ შეფასებასა და მხატვრულ გემოვნებას.

ესთეტიკა და ტექნიკა — სამყაროს ესთეტიკური და ეცნეირულ-ტექნიკური ათვისება მკიდროდა დაკავშირებულნი ურთიერთთან. თანამედროვე ტექნიკურმა რევოლუციამ გააფართოვა ხელოვნების ჰორიზონტი, შესაძლებლობა მისცა გამოჩენილიყო ხელოვნების ახალი სახეობანი (კინო) და გაეღწას ახდენს მის ყველაზე უფრო „უძველეს“ სახეებზე (სამშენებლო ტექნიკა არქიტექტურაში, ახალი მასალები და ახალი ხერხები მათ დასამუშავებლად ქანდაკებაში, ახალი სამუსიკო ინსტრუმენტები, სათეატრო ტექნიკა და ა. შ.). უდიდეს როლს თამაშობს ტექნიკა ხელოვნების გავრცელებაში (რადიო, ტელეხედა, პოლიგრაფია) წარმოებაში მთავარ როლს თამაშობს შრომის იარაღის, გარემოების ესთეტიკური ხარისხი (დაზვეგისა და ხელსაწყოების ფორმა და ფერი, ინტერიერი, შენობა და სხვ.) მხატვრული საწყისი ზემოთაგონებს შრომას.

ესთეტიკური ფენომენი (სახვ. ; ხელოვნ.) — ცნება, რომელიც გულისხმობს მხატვრული ფენომენის აღქმის აქტს.

ესთეტიკური გრძნობა — ემოციური მდგომარეობა, რომელიც წარმოიშობა სინამდვილის მოკლეხის ან ხელოვნების ნაწარმოების ესთეტიკურად აღქმის პროცესში.

ხელოვნების ნაწარმოებები, რომლებიც მატერიალიზებულნი არიან ესთეტიკურ გრძნობად

იდეიზმის, ემოციონალურ-ხელოვნური აღზრდის: ისინი призваны служить источником радости и вдохновения для людей.

aesthetics feeling (*ანგლ.*), sens esthétique (*ფრანც.*), ästhetischer Sinn, ästhetisches Gefühl (*ნემ.*), sênsu estético (*იტალ.*), sentido estético (*исп.*).

Эстрада — искусство малых форм, область зрелищно-музыкальных представлений на открытой сцене, эстраде.

estrade (*ფრანც.*), variety art (*ანგლ.*), Estrade, bunte Bühne (*ნემ.*), varietà (*იტალ.*), variedades (*исп.*),

Эстрадное искусство — вид искусства, объединяющий т. н. малые формы драматургии, драматического и вокального искусства, музыки, хореографии, цирка. Для искусства эстрадного артиста характерны: кратковременность действия, лаконичность выразительных средств; в области речевых жанров — острая общественно-политическая направленность, преобладание элементов юмора и сатиры. Основная форма Э. и. — концерт, состоящий из сменяющих друг друга отдельных номеров, объединяемых ведущим программой или конферансье. Истоки Э. и. связаны с народным творчеством, с представлениями площадного театра. Профессиональное развитие Э. и. получило в середине XIX в. во Франции.

variety art (*ანგლ.*), art d'estrade (*ფრანც.*), arte de variedades (*исп.*).

Эстамп — 1. Один из видов станковой графики. Оттиск с гравюрной доски.

2. Подписной отпечаток из графической композиции, выполненный автором на камне или доске.

estampe (*ფრანც.*), print, plate (*ანგლ.*), Estampe (*ნემ.*), stampa (*იტალ.*), estampa (*исп.*).

Эстампа — старинный французский танец: конца XIII — начала XIV вв. Размеры 3/4, 4/4, 12/8. Существовала инструментальная и вокальная Э.

estampie (*ფრანც.* от *прозанс.* estampida).

სახეებში, წარმოდგენდნენ აქტიურ საშუალებას ემოციურ-მხატვრულ აღზრდაში, ისინი ადამიანებისათვის სიხარულისა და ხეშთაგონების წყაროს წარმოადგენენ.

ესტრადა — მცირე ფორმის ხელოვნება, მუსიკალურ სანახაობითი წარმოდგენის სფერო ღია სცენაზე, ესტრადაზე.

სახეებში ხელოვნება — ხელოვნების სახე, რომელიც აერთიანებს დრამატული და ვოკალური ხელოვნების, მუსიკის, ქორეოგრაფიის, ცირკის, დრამატურგიის ე. წ. მცირე ფორმებს. ესტრადის მსახიობის ხელოვნებისათვის დამახასიათებელია მოქმედების ხანმოკლეობა, გამომსახველობითი საშუალებების ლაკონიკობა; მხატვრული კითხვის დარგში — პოლიტიკური მიზანმიმართულება, იუმორისა და სატირის ელემენტების სიჭარბე. საესტრადო ხელოვნების ძირითადი ფორმაა კონცერტი. მასში ერთმანეთს ენაცვლება ცალკეული ნომერი, რომლებსაც აერთიანებს პროგრამის წამყვანი ან კონფერანსიე. საესტრადო ხელოვნების საწყისები დაკავშირებულია ხალხურ შემოქმედებასთან, მოედნის თეატრის წარმოდგენებთან. საესტრადო ხელოვნების პროფესიული განვითარება დაიწყო XIX საუკ. საფრანგეთში.

Estradenkunst (*ნემ.*), arte di varietà (*იტალ.*),

ესტამპი — 1. დაბეჭდილი გრაფიკის ერთ-ერთი სახე. გრაფიკის დანიდან შესრულებული ანაბეჭდი.

2. ავტორის მიერ ქვასა ან ფიკარზე საკუთარი გრაფიკული კომპოზიციიდან შესრულებული ხელმოწერილი ანაბეჭდი.

ესტამპიდა — 12 ს. დასასრ. — 14 ს. დასაწყ. ძველებური ფრანგული ცეკვა. დამახასიათებელი ზომები იყო: 3/4, 4/4, 12/8. ე. არსებობდა ინსტრუმენტული და ვოკალური.

Эстинто — муз. термин, указывающий на приглушенное, ослабленное исполнение.

estinto (итал.).

Эскиз декорации — графически выполненный набросок проекта декорации.

dessin, esquisse de décor (франц.), set design (англ.), Dekorationsentwurf (нем.), bozzello scenografico (итал.), diseño de un decorado (исп.).

Эспирандо — муз. термин, указывающий, что исполнять следует замирая.

espirando (итал.).

Эспланада — 1. Открытое пространство в крепости между цитаделью и городскими строениями.

2. Площадь перед большим зданием.

3. Широкая улица с аллеями посередине.

esplanade (франц.), esplanado (англ.), Esplanado (нем.), explanada (итал.), explanada (исп.).

Этне — народный танец казанских татар шутливого характера. Музыкальный размер 2/4, темп живой. Исполняется парой (2 женщины, мужчина и женщина) или нечетной группой танцоров.

etne (таатарск.).

Этос — в др.-греч. музыкальной эстетике понятие о морально-воспитательной и общественно-организующей функции музыки. Греки устанавливали непосредственную связь между музыкальными образами и душевными состояниями и, исходя из этого, определяли выбор тех или иных музыкальных ладов, ритмов, музыкальных инструментов и т. п.

ethos (грец.).

Этюд — 1. В театральной педагогике — упражнение, служащее для развития и совершенствования актерской техники. Составлен из различ. сценич. действий, импровизированных или заранее разработанных преподавателем. Кроме учебных,

эстименто — муз. термин, обозначающий приглушенное, ослабленное исполнение.

დეკორაციის ესკიზი — დეკორაციის პროექტის გრაფიკულად შესრულებული ჩანახატი.

ესპირანდო — муз. термин, обозначающий, что исполнять следует замирая.

ესპლანადა — 1. ღია, უშენი ადგილი ციხესიმაგრესა და ქალაქის ნაგებობებს შორის.

2. მოედანი დიდი შენობის წინ.

3. განიერი ქუჩა, რომელსაც შუაში ხეივანი გასდევს.

ეტნე — ყაზანელი თათრების სახუმარო ხალხთა ხალხური ცეკვა. მუსიკალური ზომა 2/4, ტემპი — მკვირცხლი. ასრულებს წყვილი (2 ქალი; მამაკაცი და ქალი) ან კენტი რაოდენობის მოცეკვავეთა ჯგუფი.

ეთოსი — ძვ. ბერძნულ მუსიკალურ ესთეტიკაში — მუსიკის ზნებრივ-აღმზრდელი და საზოგადოებრივ მორგანობელი ფუნქციის აღნიშვნა. ბერძნები ამყარებდნენ უმ უაღრესეს მუსიკალურ სახეებს და სულელებს დგომარეობებს შორის და აქედან გამოდინებდა განსაზღვრებულნი ან თუ იმ ექლოს, რიტმის, მუსიკალური საკრავების და ა. შ. არჩევანს.

ეთიუდი — 1. თეატრალურ პედაგოგიაში — სავარჯიშო, რომლის მიზანია სამსახიობო ტექნიკის განვითარება და სრულყოფა. შედგება სხვადასხვაგვარი სცენური მოქმედებებისაგან, რომლებიც ან იმპროვიზაციით უნდა შესრულდეს, ანდა მასწავლებლის მიერ წინასწარ შემუშავებული.

существуют также специальные Э., предлагаемые постановщиком спектакля исполнителям во время репетиции для более глубокого раскрытия художеств. материала пьесы, проникновения в стиль автора и т. п.

2. В балете—хореографический Э.—сольный концертный номер или дуэт.

3. Произведение изобразительного искусства — предварительная зарисовка, выполненная с натуры.

étude, ébauche, croquis (франц.), study, sketch (англ.), Studie, Etüde (нем.) studio, schizzo (итал.), estudio, bosquejo, croquis (исп.).

Этюдизм (жив.) — чрезмерное увлечение этюдами, склонность к этюдам, противопоставляемая созданию законченных произведений — картин.

étudisme (франц. от лат. studium)

Этюдник — 1. Небольшой ящик, имеющий форму чемодана, специально сконструированный для помещения этюдов, палитры, красок, кистей и т. д., оснащенный складными ножками. Устройство Э. позволяет художнику использовать его в качестве основного приспособления при выполнении не только этюдов, но и всякого рода живописи.

2. Небольшая доска, на которой живописец пишет этюды с натуры.

3. Папка для рисунков-этюдов.

étude (франц.), etude-board (англ.), Etüdebrett (нем.), casseta di pittore (итал.), tablero de pintor (исп.).

Этюдность — в практике изобразительного искусства: серьезный недостаток выполнения, при котором, частное, случайное, мелочное, оказываясь в ходе работы непреодоленным ослабляет или исключает возможность высокого решения произведения.

от (франц.) étuole.

Этуаль — в буржуазном, театре легкого жанра—модная артистка.

étuole (франц.).

ბული გეგმის მიხედვით. გარდა ამისა, არსებობს სპეციალური ეტიუდები, რომლებსაც სპექტაკლის დამდგმელი რეპეტიციის დროს სთავაზობს შემსრულებელთ პიესის მასალის მხატვრული ასახვის, ავტორის სტილის გახსნის და სხვ. მიზნით.

2. ბალეტში — ქორეოგრაფიული ეტიუდი — საკონცერტო სოლო ნომერი ან დუეტი.

3. სახვითი ხელოვნების ნაწარმოები — წინასწარი მონახაზი, ნატურიდან შესრულებული.

ეტიუდიზმი (ფერწ.) — მეტიმეტად გატაცება ეტიუდებით; ეტიუდებისადმი მიდრეკილება ნაწარმოებთა იდეურ-სახეობრივი გააზრებისა და განხორციელების საზიანოდ.

საეტიუდე—1. ჩემოდნის ფორმის პატარა ყუთი სპეციალურად მოწყობილი ისე, რომ შიგ მოთავსდეს ეტიუდები, პალიტრა, საღებავები, ფუნჯები და სხვ. მას აქვს დასაკეცი ფეხები, საეტიუდე მოწყობილობა მხატვარს საშუალებას აძლევს რომ იგი გამოიყენოს არა მარტო ეტიუდების, არამედ ყოველგვარი ფერწერული სამუშაოებისათვის.

2. პატარა ფიციარი, რაზედაც ფერმწერი წერს ეტიუდებს ნატურიდან.

3. საქალაღე — ნახატ-ეტიუდებისათვის.

ეტიუდურობა — სახვითი ხელოვნების პრაქტიკაში შესრულების სერიოზული ნაკლოვანება, როდესაც მხატვრის მიერ კერძობისა და შემთხვევითის დაუძლეველობა ასუსტებს ან გამორიცხავს ნაწარმოების მაღალ-მხატვრულად განხორციელების შესაძლებლობას.

ეტუალი — მოდური მსახიობი ქალი მსუბუქი ენრის ბურჟუაზიულ თეატრში.

Эфы (мул) — звуковые прорези в верхней деке инструментов семейства скрипок, похожие на рукописную лат. букву «f».

soundholes, F-oholes (англ.), ouïe (франц.), F-Löcher Schalloch (нем.), acchi (итал.), acchi (исп.).

Эффасе — см. croisé.

«Эффект отчуждения» — основной способ создания дистанции между зрителем и сценой, создания предумышленной теорией «эпического театра» атмосферы в отношении публики к сценическому действию. «Э. о.» — это определенная форма объективирования изображаемых явлений, облегчающая их всестороннее обозрение и оценку. Зритель узнает предмет изображения, но в то же время воспринимает его образ как нечто необычное, «отчужденное». Брехт считает, что «смысл этой техники «эффекта отчуждения» заключается в том, чтобы внушить зрителю аналитическую, критическую позицию по отношению к изображаемым событиям».

effect of estrangement (англ.), effet d'éloignement (франц.), Effekt der Entfremdung (нем.), effetto di isolamento (итал.), efecto de alejamiento (исп.).

Эффект присутствия (участия) (кино) — иллюзия психологического слияния зрителя с действием показываемом на экране.

Э. п. особенно заметен в панорамном и широкоформатном кинематографе со стереофоническим звуком. Э. п. усиливается, если у зрителя, наряду с центральным зрением, принимает участие т. н. периферийное зрение.

effect of presence (англ.), effet de présence (франц.), Effekt der Anwesenheit, Präsenz (нем.), effetto di presenza (итал.), efecto de presencia (исп.).

Эффект светозвука — термин, введенный Б. Галеевым, для обозначения эстетико-психологического феномена слияния, синтеза слухозрительного воздействия (прежде всего в синтетических искусствах).

light and sound effect (англ.), effet de lumière et son (франц.), Lichtschalleffekt (нем.), effetto di luce e suono (итал.), efecto de luz y sonido (исп.).

52. რუსულ-ქართული ხელოვნების ლექსიკონი

ეფები (მეს.) — სახმოები, ამოკრილი ეიონინოს ოჯახის საკრავთა ზემო ლეკაზე, წააგავს ხელნაწერ ლათინურ ასო „f“-ს.

ეფასე — იხ. croisé.

„გაუცხოების ეფექტი“ — ძირითადი საშუალება, რომელიც კმნის დისტანციის მაყურებელსა და სცენას შორის, სცენური მოქმედების მიმართ მაყურებლის დამოკიდებულების ატმოსფეროს, გათვალისწინებულს „ეპიკური თეატრის“ თეორიით. „გაუცხოების ეფექტი“ ესაა განსახიერებელი მოვლენების გაობიექტირების გარკვეული ფორმა, რაც აადვილებს მათ ყოველ მხრივ აღქმასა და შეუვასებას. მაყურებელი ცნობს განსახიერების საგანს, მაგრამ ამავე დროს, ამ იერსახეს აღიქვამს, როგორც უჩვეულოსა და „გაუცხოებულს“. ბრეხტი თვლის, რომ „გაუცხოების ეფექტის“ მიზანია შთააოვნოს მაყურებელს ანალიზური, კრიტიკული პოზიცია განსახიერებელი მოვლენების მიმართ“.

თანამონაწილეობის (დასწრების) ეფექტი (კინო) — ილუზია ფსიქოლოგიური ერთიანობისა მაყურებლის და ეკრანზე წარმოსახული მოქმედებისა. თ. ე. განსაკუთრებით საგრძნობია პანორამულ და, კერძოდ, ფაროფორმატიან კინემატოგრაფში სტერეოფონიული ხმოვანებთ. თ. ე. ძლიერია, როდესაც ეკრანის სივრცის ხედვისას მაყურებლის ე. წ. პერიფერიული მხედველობაც აქტიურად მონაწილეობს.

შუქბგერის ეფექტი — ტერმინი შემოღებული ბ. გალევის მიერ შერწყმის ესთეტიკურ-ფსიქოლოგიური ფენომენის, სენიო-მხედველობითი ზემოქმედების სინთეზის აღსანიშნავად (უპირველეს ყოვლისა ხელოვნების სინთეზურ დარგებში).

Эффект стробоскопический (кино) — см. «Стробоскопический эффект».

Эффектное натурное освещение (в утренние и вечерние часы при высоте солнца 0—15° над горизонтом) — характеризуется непрерывным изменением спектрального состава света и контрастов освещенных горизонтальных (земля, вода) и вертикальных поверхностей (фигуры людей, строения, деревья), а также быстрыми изменениями яркости и цвета неба.

effective natural lighting (англ.), éclairage effective d'après nature (франц.), Beleuchtungseffekte (нем.), illuminazione efficace di esterni (итал.), alumbreado fectivo del natural, iluminación efectivó del natural (исп.).

Эффектный свет (кино) — создание в к. повильное натурного освещения. Э. с. создается искусственно при помощи киноосветительной аппаратуры. Э. с. образует на элементах декораций и снимаемых объектов блики и тени заданной формы и размеров, напр., имитация лучей солнца, проходящих сквозь окна декораций и образующих на полу и стенах световые блики с теневым рисунком оконного переплета. К Э. с. относятся свет уличного фонаря, свечи, луны и т. п., которые создают соответственный характер освещения (настроения) в кадре.

effective light (англ.), effectif lumière (франц.), effektvolles Licht (нем.), luce che fa effetto (итал.), luz que produce efecto (исп.).

Эхин (арх.) — часть капители дорической колонны в виде круглой в плане подушки с выпуклым криволинейным профилем. Э. является переходом от ствола колонны к квадратной плите — «абаку».

echinus (греч.), echinus (англ.), échine (франц.), Echinus, (нем.), echino (итал.), equino (исп.).

Эхо (муз.) — художественный прием, основанный на повторении музыкальной фразы или созвучия с меньшей силой звучности (теми же или др. голосами, инструментами). Применяется в музыке хоровой, оперной, оркестровой и т. п.

echo (греч.), echo (англ.), écho (франц.), Echoton (нем.), echo (итал.), eco. исп.).

სტრაბოსკოპული ეფექტი (კინო)—ის „სტრაბოსკოპული ეფექტი“.

ეფექტური განათება ნატურაზე (დილისა და საღამოს საათებში მზის დგომა პორიზონტის მიმართ 0 — 15 გრადუსით) — სასიათღბა სინათლის სპექტრული შემადგენლობის უწყვეტი ცვლილებებით, პორიზონტალური (მიწა, წყალი) და ვერტიკალური (ადამიანის ფიგურები, ნაგებობა, ხეები) ზედაპირის განათების კონტრასტის შეცვლით, აგრეთვე ცის ფერისა და სიკაშკაშის სწრაფი ცვლებადობით.

განათების ეფექტი პავილიონში (ეფექტური შუქი) — ბუნებრივი განათების მიბაძვა პავილიონში, რომელიც იქმნება ხელოვნურად, ჩვეულებრივ ელექტროგანათებელი აპარატურის გამოყენებით. გ. ე. სწორად მიმართავენ დეკორაციებში მზის, მთვარის, ქუჩის ფარის, სანთლის და სხვა შუქის შესაბამისად განწყობილებას შესაქმნელად კაღრში. ეფექტური შუქის შესაბამისად იქმნება დეკორაციაში და რბივქებზე შუქციმციმისა და ჩრდილებას გამიზნული ფორმებო, მაგალითად, იზრატკია მზის სხივებისა, რომლებიც დეკორაციის სარკელიდან იატაკსა და კედელზე ქმნიან შუქციმის სარკლის აღაზის ჩრდილის გამოსახებლბას.

ეჟინი (არქიტ.) — დორიული სვეტისათვის ნაწილი — წრიული გვეგის მქონე ბალოში ამობურცული მრუდნაზოვანი პროფილით. შეადგენს გარდამავალ ელემენტს სვეტსა და კვადრატულ ფილას (აბაკს) შორის.

ეჟო (მუს.) — მხატვრული ხერხი. დაფუძნებული მუსიკალური ფრაზის ან თანსმიერების გამეორებაზე შესუსტებული ქღერადობით (ოგივე ან სხვა საკრავების ან ხმების მიერ). მიღებული საკუნდო, საოპერო, საორკესტრო და ა. შ. მუსიკაში.

Эшанпе — прыжок с двух ног на две из I, III и V позиций во II или IV позиции.

échappé (франц.).

Юбилейная музыка — музыка, написанная к юбилею здравствующего лица или в ознаменовании памятной даты. Характерные виды Ю. м.: юбилейная кантата, торжественная увертюра, торжественный марш.

jubilee music (англ.), musique de jubilé (франц.), Jubelmusik (нем.), musica di festeggiamento (итал.), música conmemorativa (исп.).

Юстировка (кино) — заключительная операция в производстве (или ремонте) точных приборов. Ю. объективов кинесъемочного аппарата сводится к такой посадке объектива в камеру, при которой плоскость кинепленки совпадает с плоскостью наилучшего качества изображения и перпендикулярна оптической оси объектива. При Ю. объективов устанавливается такое взаимное положение линз, при котором обеспечивается получение от объектива точности, чувствительности, разрешающей силы и т. д.

Юстировка объектива и его центровка производятся с помощью специального оптического прибора — автоколлиматора, в котором установлена мира.

justus (лат.), ajusting (англ.), ajustage (франц.), Justieren (нем.), aggiustaggio (итал.), ajustamiento (исп.).

Я

Явление (в пьесе, спектакле) — часть акта, в котором происходит изменение в составе действующих лиц (уходы, приходы). Каждое Я. обусловлено логикой развития действия, фабулой пьесы.

scene (англ.), scène (франц.), Auftritt (нем.), scèna (итал.), escena (исп.).

ეშაპე — ნახტომი ორი ფეხიდან ორ ფეხზე I, III და V პოზიციიდან II ან IV პოზიციაში.

Ю

საიუბილეო მუსიკა — მუსიკა დაწერილი რომელიმე პიროვნების საიუბილეოდ, ან ღირშესანიშნავი თარიღის აღსანიშნავად. საიუბილეო მუსიკის დამახასიათებელი სახეებია: საიუბილეო კანტატა, საზეიმო უევერტიურა, საზეიმო მარში.

იუსტირება, შეწუსტება (კინო) — საბოლოო ოპერაცია ზუსტი ხელაწყოების ტექნიკური სრულყოფისა ან მათი შეკეთებისა წარმოების პროცესში. ობიექტის ი. ეწოდება ობიექტივის ისეთ მდგომარეობას კამერაში, როდესაც კინოფირის და მაღალხარისხოვანი გამოსახულების სიბრტყეების სრული დამთხვევა ხდება და ამავდროს ეს სიბრტყე ობიექტივის ოპტიკური ღერძის პერპენდიკულარულია. ობ. ი. დროს ღინზვებს განლაგება იმდაგვარია, რომ ობიექტივი გვაძლევს მაღალ სიზუსტეს, მგრძობობიარობას, დეტალიზაციის უნარს. ობ. ი. და მისი ცენტრირება წარმოებს სპეციალურ ხელსაწყოზე — ავტოკოლიმატორზე, რომელშიაც მოთავსებულია მირა.

გამოსვლა (პიესაში, სპეტაკელში) — მოქმედების ერთი ნაწილი, რომელშიც ხდება მოქმედი პირების შემადგენლობის შეცვლა (გასვლა, შემოსვლა). ყოველი გამოსვლა მოქმედების განვითარების ლოგიკით, პიესის ფაბულათაა გაპირობებული.

Язычок (*муз.*) — 1. Узкая пластинка из тростника, которая в ряде духовых инструментов закрывает отверстие для вдувания воздуха; иначе — «трость». Я. бывают одинарные (применяется на кларнете и саксофоне) и двойные (применяются на гобое, фаготе, английском рожке). Среди народных к духовым инструментам с язычками принадлежат: балабан, дудук, жалейка, зурна, кошнай, сурнай и др.

2. Звучащая деталь «язычковых инструментов» — пластинка, укрепленная на т. наз. рамке, сквозь прорезь которой свободный конец Я. проходит, не задевая стенок рамки.

reed (*англ.*), anche (*франц.*), Zunge, Stimmzunge, Lamelle (*нем.*), ancia (*итал.*), lengüeta (*исп.*).

Ярмарочный театр—вид народного театра в ряде европейских стран XVI—XVIII вв. Возникновение Я. т. относится к средним векам; на ярмарках для привлечения покупателей устраивались различные зрелища и увеселения, выступали бродячие фокусники, акробаты, дрессировщики и др. В XV—XVII вв. городские ремесленники-любители, объединенные в шутовские общества (Франция), «камеры риторов» (Нидерланды), кружки мейстерзингеров (Германия) и др., разыгрывали в дни ярмарок фарсы, фахштшпили, моралите. Со 2-й половины XVI в. на сцене Я. т. начали выступать профессиональные актеры, исполнявшие т. н. «парады» (шувтовские сценки), фарсы, и др. пьесы. Игра актеров Я. т., в значительной мере основанная на искусстве импровизации, была пропитана жизнерадостностью.

théâtre de la foire (*франц.*), fair theatre (*англ.*), Jahrmarkts Schaubude (*нем.*), teatro di fiera (*итал.*), teatro de feria (*исп.*).

Ярус — балкон с расположенными на нем местами для зрителей, идущий вдоль задней (иногда и боковых) стены зрительного зала театра.

circle, tier (*англ.*), balcon, galérie (*франц.*), Rang (*нем.*), ordine, galleria (*итал.*), galería, grada (*исп.*).

ენაკი (*მუს.*) — 1. ლერწმის ვიწრო ფირფიტა, რომელიც მოელრიგ ჩასაბერ საკრავებში ფარავს პაერის ჩასაბერ ხერულს. სხვანაირად — „ლერწამი“ ე. არსებობს ერთმაგი (გამოიყენება კლარნეტზე და საქსოფონზე) და ორმაგი (გამოიყენება პობოიზე, ფაგოტზე, ინგლისურ ქარახსაზე). ხალხური ენაკიანი საკრავებია: ბალაბანი, დუდუკი, ეალეცია, ზურნა, კონსაი, სურნაი და სხვ.

2. „ენაკიანი საკრავების“ მეღერი დეტალი — ე. წ. ჩარჩოზე დამაგრებული ფირფიტა, რომლის თავისუფალი ბოლო არ ეხება ჩარჩოს კედლებს.

საბაზრო თეატრი — ხალხური თეატრის სახე ევროპის ქვეყნებში XVI—XVIII საუკ. იგი წარმოიშვა შუა საუკუნეებში, ბაზრობის დროს, მიეღველთა მოზიდვის მიზნით, ეწყობოდა სხვადასხვაგვარი სანახაობა და გასარაობი. გაოდიონდენ მოხეტიალე ჯამბაზები, მუშათები, ცხოველების მწვრთნელნი და სხვ. XV—XVI საუკ. ქაღაქის ხელოსნები — ამ საქმის მოყვარულნი, რომლებიც ერთიანდებოდნენ ჯამბაზთა საზოგადოებაში (საფრანგეთი), „რიტორთა კამერებში“ (ნიდერლანდები), მესიტერზინგერების წრეებში (გერმანია) და ა. შ., ბაზრობის დღეებში მაყურებლებს წარმოუდგენდნენ სხვადასხვაგვარ ფარსს, ფასტანატშპილს, მორალიტეს. XVI საუკ. მეორე ნახევრიდან საბაზრო თეატრის სცენაზე გამოსეღა დაიწყეს პროფესიონალმა მსახიობებმა, რომლებიც ასრულებდნენ ე. წ. „პარადებს“ (სახუმარო სცენებს), ფარსებს და სხვა პიესებს. თეატრის მსახიობთა თამაშს, ძირითადად, საფუძვლად ეღო იმპროვიზაციის ხელოვნება, იგი გამსქველული იყო სიხალისით.

იარუსი — მაყურებელთათვის განკუთვნილი სართული, რომელიც გასდევს თეატრის მაყურებელთა დარბაზის უკანა (ზოგჯერ აგრეთვე გვერდითს) კედელს.

КЛАССИФИКАЦИЯ ИСКУССТВ ПО В. КОЖИНОВУ

ხელოვნებათა კლასიფიკაცია ვ. კოჟინოვის მიხედვით

		Выразительные искусства გამომსახველი ხელოვნებანი	Изобразительные искусства სახეითი ხელოვნებანი
Статические искусства («произведения — предметы») სტატიკური ხელოვნებანი („ნაწარმოები — საგნები“)	Объемные тела линии и краски на плоскости მოცულობითი სხეულები ხაზები და ფერები სიბრტყეზე	архитектура (и прикладные вещи) орнамент არქიტექტურა (გამოყენებითი ნივთები) ორნამენტი	скульптура живопись фотография ქანდაკება ფერწერა ფოტოგრაფია
Динамические искусства («произведения — виды деятельности») დინამიკური ხელოვნებანი („ნაწარმოები — მოღვაწეობის სახეები“)	движения тела звуки голоса и инструментов სხეულის მოძრაობანი ხმისა და საკრავების ბგერები	танец музыка ცეკვა მუსიკა	пантомима звукоподражание (как элемент ряда искусств) პანტომიმა ბგერათმბობა (როგორც რიგი ხელოვნებების ელემენტი)
Искусство слова სიტყვის ხელოვნება		лирическая поэзия ლირიკული პოეზია	эпос и драма ეპოსი და დრამა
Синтетические искусства სინთეზური ხელოვნებანი	движения тела звуков речи движение линий и красок на плоскости экрана, сопровождаемое музыкой и речью. სხეულისა და მეტყველების ბგერების მოძრაობა ხაზებისა და ფერების მოძრაობა ეკრანის სიბრტყეზე მუსიკისა და მეტყველების თანხლებით.	балет и опера ბალეტი და ოპერა	театр (драматический) мультипликация кино თეატრი (დრამატული) მულტიპლიკაცია კინო

ИСКУССТВА ВИЗУАЛЬНЫЕ

ვიზუალური ხელოვნებანი

	Изобразительные искусства	выразительные искусства
статические სტატუტური	живопись ფერწერა	орнамент архитектура ორნამენტი არქიტექტურა
процессуальные პოცესუალური	кинематограф კინემატოგრაფი	светомузыка სინათლის მუსიკა

ИСКУССТВА ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННЫЕ, СИНТЕТИЧЕСКИЕ

სივრცობრივ-დროითი, სინთეზური ხელოვნებანი

	изобразительные искусства	выразительные искусства
Использующие ресурсы человеческого организма ადამიანის ორგანიზმის რესურსების გამოყენებით	театр თეატრი	танец, балет ცეკვა, ბალეტი
Использующие ресурсы технической инструментальной ტექნიკური ინსტრუმენტების რესურსების გამოყენებით	кино კინო	светомузыка სინათლის მუსიკა

ИСКУССТВА ИНТОНАЦИОННЫЕ

ინტონაციური ხელოვნებანი

	слуховые искусства	слухозрительные искусства
Использующие ресурсы человеческого организма ადამიანის ორგანიზმის რესურსების გამოყენებით	вокальная музыка ვოკალური მუსიკა	танец, балет ცეკვა, ბალეტი
Использующие ресурсы технической инструментальной ტექნიკური ინსტრუმენტების რესურსების გამოყენებით	инструментальная музыка საკრავიერი მუსიკა	светомузыка სინათლის მუსიკა

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Буини, История западно-европейского искусства, Москва, 1939 г.
2. Современное искусство Италии (кино, театр, живопись, скульптура, архитектура), т. 1. «Искусство», Москва, 1970 г.
3. Н. Гей, В. Пискунов, Мир, человек, искусство, Москва, 1965 г.
4. А. Ефремов, М. Руткевич, Век науки и искусства, Москва, 1965 г.
5. Еженедельная история современного искусства, Москва, 1958 г.
6. Мауер и др., Словарь по фото-кинетехнике (на 4-х языках), 1967 г.
7. Эрнст Бергор, Техника фрески и техника сграфито, 1930 г.
8. Д. Киплик, Техника живописи, Ленинград, 1929 г. (5 книг).
9. Г. Дудеров, Керамика, Москва, 1939 г.
10. А. Аникст и др., Современный зарубежный театр, 1969 г.
11. Д. Джанелидзе, Грузинский театр, Тбилиси, 1959 г.
12. Андре Вюрмсер, Не посмотреть ли на известное по-новому? Москва, 1975 г.
13. С. Великовский, Графи несчастного сознания, Москва, 1972 г.
14. Структурализм «за» и «против», сборник статей, Москва, 1975 г.
15. И. Михальский, Теория классических архитектурных форм, Москва, 1944 г.
16. Мишель Рагон, О современной архитектуре, Москва, 1971 г.
17. В. Звонский, Архитектурно-строительный словарь на 4-х языках, Москва, 1968 г.
18. А. Попов и др., Современные пространственные конструкции, Москва, 1976 г.
19. Пространственные конструкции в СССР, Москва, 1964 г.
20. Л. Сумбадзе, Грузинские дарбазы, Тбилиси, 1960 г.
21. Т. Квириквелия, Архитектурный словарь (русско-грузинский), Тбилиси, 1977 г.
22. В. Костровская и др., Школа классического танца, Ленинград, 1976 г.
23. Е. Суриц, Все о балете, Москва, 1966 г.
24. А. Гозенпуд, Оперный словарь, Москва, 1965 г.
25. Г. Бояджиев, Театральный Париж сегодня, Москва, 1960 г.
26. Театральная энциклопедия, Москва, 1961 г.
27. Кино энциклопедия, Москва, 1967 г. (на трех языках).
28. В. Нежинский, Цирк (на арене цирка артист), Москва, 1970 г.
29. Ю. Чугунов, Гармония в джазе, Москва, 1968 г.
30. Политехнический словарь — полиглот, Будапешт, 1967 г. (на семи языках).
31. Грузинский словарь иностранных терминов, Тбилиси, 1964 г.
32. Советские и иностранные общие энциклопедии и словари.
33. В. И. Шмелева, Глазурь, Свердловск, 1972 г.
34. Тарахно, Жизнь клоуна, М., 1976 г.
35. М. М. Житомирский, Архитектурный словарь, (немецко-русский), М., 1937 г.
36. В. Перерва, Кинотехнический словарь (французско-русский), М., 1950 г.
37. Н. С. Маурер, Словарь по фото, кинотехнике (на 4-х языках), М., 1960 г.
38. Н. А. Попов, Справочник архитектора, М., 1950 г.
39. П. П. Будников, Керамическая технология, Киев, 1937 г.
40. В. Звонский, Архитектурный словарь (на 4-х языках), М., 1960 г.
41. J. Adeline, Lexique des Termes d'Art, Paris, 1884.
42. Oscar Thomson, The international Encyclopedia of Music and Musicians, N. Y., 1956.
43. D. Commins, All about the Symphony Orchestra, N. Y., 1961.
44. Willi Apel, Dictionary of Music, Harvard, 1964.
45. Percy A. Scholes, The Concise Oxford Dictionary of Music, 1964.
46. Б. М. Галеев, Светомызыка: становление и сущность нового искусства. Казань, 1976 г.
47. Музыкальная энциклопедия (I—VI тт., М., 1973—1982).

Состовитель.

Алиса Михайловна Кипшидзе

ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ ПО ИСКУССТВУ

(русско-грузинский)

რედაქტორები: ი. ლოლუა, ლ. ნაკყეზია
მხატვრული რედაქტორი თ. კარბელაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი ე. მუზაშვილი
დურ. კორექტორები: ნ. დგებუაძე,
ო. კორნოუხოვა
გამომშვები ო. მაქავარიანი

ИБ № 3105

გადაეცა წარმოებას 10.09.81. ხელმოწერილია დასაბუქლად
23.10.85. ქაღალდის ზომა 70×90¹/₁₆. საბუქლი ქაღალდი № 1.
გარნიტურა ვენა. ბუქდვის ხერხი მაღალი. პირ. საღებავგა-
ტარება 60,26. ნაბუქლი თაბახი 51,5. პირ. ნაბუქლი თაბახი
60,26. სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 63,67.

ტირაჟი 5000 შეკვ. № 770

ფასი 8 მან.

გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ. № 50.
Издательство «Ганатлеба», Тбилиси, ул. Орджоникидзе, 50.

1985

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგ-
ნის ექსპორტის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ბუქდვითი
სიტყვის კომბინატი, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.
Комбинат печати Государственного комитета Грузинской
ССР по делам издательств, полиграфии и книжной тор-
говли, Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.